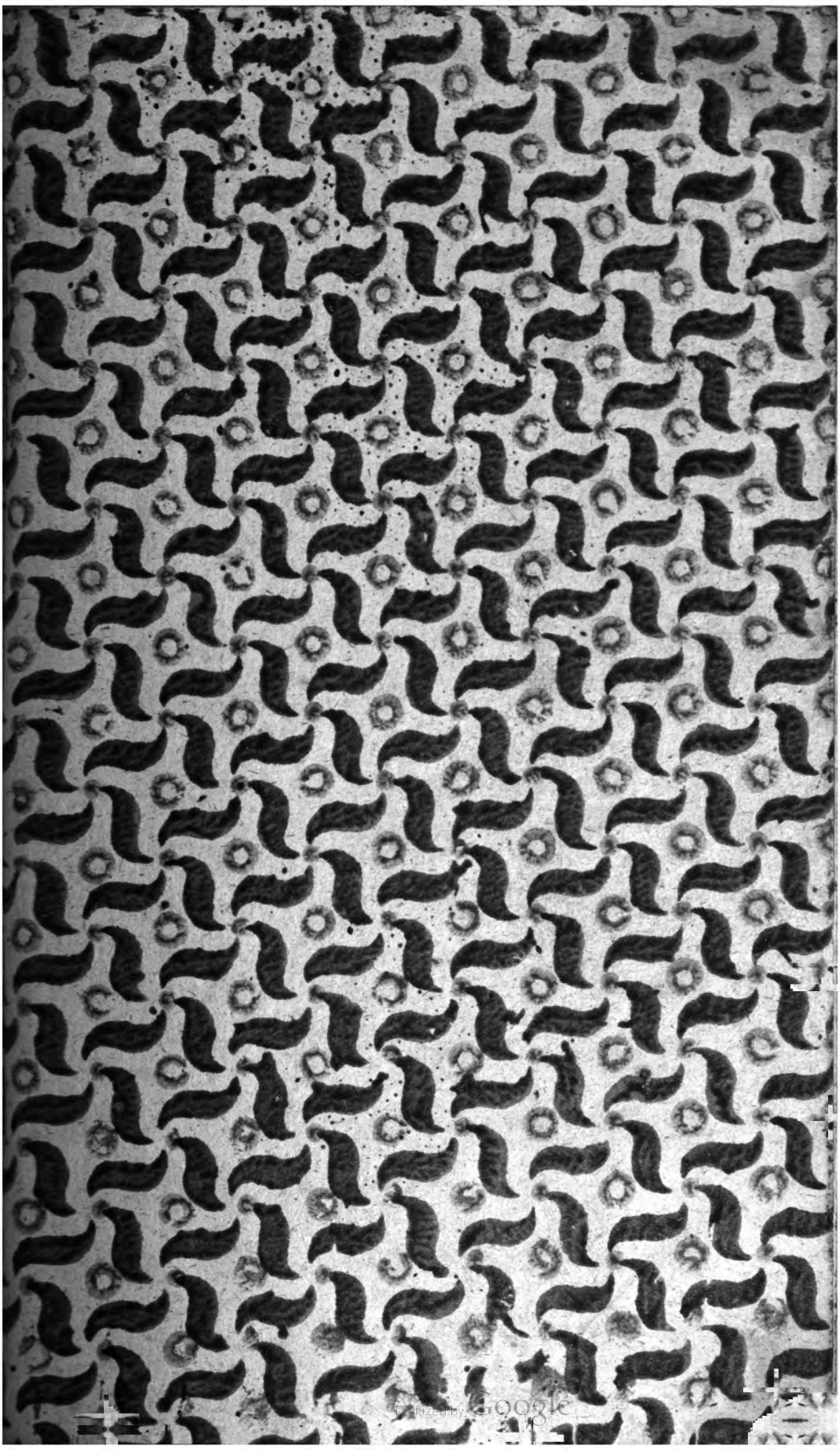
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Enc. 256 f 3

Digitized by Google

Bayerische
Staats
München

Digitized by Google

MOSTANI, ÉS REGI

NEMZETEKET, ORSZÁGOKAT, TARTOMÁNYOKAT, VÁROSOKAT, EMLÉKEZETRE MÉLTÓ MEZŐVÁROSOKAT, HELYSÉGEKET, FOLYÓKAT, TAVAKAT, TENGEREKET, ÖBLÖKET, FOKOKAT, SZIGETEKET, HEGYEKET, ERDŐKET, BARLANGOKAT, PÉNZEKET, MÉRTÉKEKET, 's t. ef. ESMÉRTETŐ

LEXIKON,

MELLYET SZERZETT

HÜBNER JÁNOS,

JOBBÍTOTT, ALKALMASZTATOTT

SPERL XAV. FERENCZ,

A' MAGYAR ÉS ERDÉLY ORSZÁGI GEOGRAPHIÁVAL TÖKÉLLETESÍTETT, A' RÉGI ESMÉRTETÉSÉVEL BŐVÍTETT; A' TARTOMÁNYOKNAK BÉCSI GYÜLÉS, ÉS PÁRISI BÉKÜLÉS SZERÉNT ELHATÁROZTATÁSÁVAL TELJESÍTETT

FEJÉR GYÖRGY,

A' PESTI K. UNIVERSITÁSNÁL OKTATÓ.

Herceyi Dr. GOTHARD ISTVÁN KÖNYVTÁRA

HARMADIK DARAB.

I. — O.

MADOTT PESTEN TRATTNER JÁNOS TAMÁS RETUIVEL, ÉS KÖLTSÉGÉVEL. 1816.

A 71/142

Digitized by Google

AZ OLVASÓHOZ

ELŐSZÓ GYORSAN

Digitized by Google

AZ OLVASÓHOZ

FEJÉR GYÖRGY.

E' darabban Lombardia, Lengyel ország, London városa, 's több számos városok és helységek különös munkával dolgoztattak ki. De legnagyobb figyelmetességemet Magyar országra fordíttanom kelletett; ezt a' külföldi Tudósok is kevesé esmérik jobban mint Taiti szigetét. A' Conversatió' Lexikonán dolgozó Lipsiai Tudósok az egy Buda városát méltatván közlésökre, melly tetemes hibákkal töltötték el!! *) Nem

*) Ofen, Ungarisch Buda, eine königliche Freystadt Ungarns, in der Pitischen Gespannschaft, an dem östlichen Ufer der Donau gelegen. Sie besteht aus der obern Stadt, welche befestigt ist, und nebst dem Schlosse auf einem felsigen Berge liegt; der Wasserstadt, die unter dem sehr schön erbaut ist, und aus welcher man mittelst einer Schiffbrücke über die Donau in die Stadt Pesth kommt; aus dem Neustifte, in welchem die 52 fuss hohe Dreifaltigkeits Säule zu bemerken ist; und der Raitzenstadt, welche fast ganz von Raitzen bewohnt wird, da hingegen in den übrigen

)(

Digitized by Google

régen, mások a Királyhegyet, mellyre Királyunk koronázásukor lovagolni szokott, Gömör Vármegyébe helyheztették; a' hibás Hazai Levelek (Vaterländische Blätter) is nagyobbak az idei 6-dik darabjokban. Ha a' külföldieknek számos illy fogyatkosásaikat megbocsáthatjuk is, de vajjonsan ne vegyük e Hazánkfiaitól, kik annak díszeivel jeleskedtek, tudva szerencsésítettek, hogy arra minden illy módon árnyékot vethessen? illy hiányosságot is vétkül tulajdonítván néki, mellyel annak más országokkal közös sorsa volt, illy szükködéséről is tudósítván azt, mellyek alatt helyheztetésére nézve vagyon [*]). Miokra nézve számlálta légyen Érdemes, és Tudós Hazánk Fia B. Lichtenstern Magyarországnak népességét, a' hozzá tartozó Horváth, és Slavonia országokával, 4112 □ mfd. és 7,000,000 lakosokra, nem tudom, holott 1787-diki Császári egyhe számlaltatással már 7,116,789 lakosi intettatnak össze; 1805-diki számvétellel a' nemes, és papi rendekkel, 64000 rendes katonasággal együtt 7,961414

[*]) Theilen sowohl Ungarn als Deutsche ansässig sind. Die Zahl der sämmtlichen Einwohner beläuft auf etwa 8,000,000. Die Universität wurde am 25-ten Juni 1780 mit grosser Feierlichkeit eingeweiht, in der Folge aber nach Pest versetzt. — Das ehemahlige Bergschloss Plintenburg, Blendenburg, oder Wischegrad bei Ofen ist jetzt ein Steinhaufen.

[*]) Mit Unrecht hält man den Ungern für träge; sein Fleiss in den Gegenden, wo seine Producte billigen Preiss erhalten, erkläret, warum er dort, wo sie schlecht oder gar nicht bezahlet werden, nicht arbeitet. Das einzige wirksame Mittel unseren Ackerbau emporzubringen, bestehet in Belebung des auswärtigen Absatzes für seine Erzeugnisse. Aus den Briefen über das ungrische Künstenland v. Vincenz Gr. Batthyánnyi.

Digitized by Google

8,000000 számmal találtatnak. Tekintetbe véven annak a) szemlátomásnyi népesebbülését, melly t. i. 1785 — 1805 majd egy millióval, 1785 — 1828 1,682,15 lakosokkal szaporodott, b) határ őrzőit: a) Banatusi regementekben (1,450 5/10 □ mfd.) 1,710000, b) a Horváth országban ha Karlstadti és Varasdi Generalatus béliekket (931 □ mfd.) 290000, c) Bánusi határokon (47 3/10 □ mfd.) 95000, d) a Slavoniában való határ őrzőket (155 1/10 □ mfd.) 230000, 5) A Sajkásokat (16 □ mfd.) 21265 s a t. a Magyar országnak mostani népessége hozzá tartozó tartományival nyilván kilencz milliót is meghaladja. Annyival inkább csudálhatni mondom, miért tette légyen azt nem egészen nyolcz millióra, mivel a többi Austriai tartományokat szoros számba vette. u. m. 1) Austriai Ensen alsó részében (384 5/10 □ mfd.) 1,046000. Ensen felsőben az Inn fertályával, és Hausruck fertály darabjával (208 6/10 □ mfd.) 628000; 2) Stiriát (599 □ mfd.) 799000. 3) Karinthiát (200 5/10 □ mfd.) 378000; 4) Karnioliát Idriával (196 8/10 □ mfd.) 377000. 5) Austriai part tartományokat (mintegy 139 7/10 □ mfd.) 378000. 6) Tyrolis, Vils, és Voralbergi részekkel, Weiler uradalmat kivévén (514 9/10 □ mfd.) 690000. 7) Szalzburg Herczegséget, Laufen, Teisendorf, Titmaning, és Wanging kerületeket kivévén, Szalzach és Inn innenső részére nézve (162 8/10 □ mfd.) 166000. 8) Cseh országot, Eger és Asch kerületekkel (951 4/10 □ mfd.) 3,203000. 9) Morva Herczegséget Austriai Sléziával (551 9/10 □ mfd.) 1,708000. 10) Galliczíát, Bukovinával, és a vele egyesült Tarnopoli kerülettel (1,514 □ mfd.) 3,645000. 11) Erdélyt határ széleivel eggyütt (1,046 □ mfd.) 1,797000. 12) Lombard Velenczei országot (830000 □ mfd.) 4,290000. 13) Dalmatiát, Ragusa, és Cattaro kerületekkel (304 □ mfd.) 315000 lakosokra számlál-

Digitized by Google

ta Anzeiger nevü munkájában. Azonban egész Szalzburgi Herczegségnek népessége se tett 194000 számnál többet, azon Hazai Levelek bizonyítása szerént (Erneuerte Vaterländische Blätter f. d. Ö. K. 1816. n. 35. p. 197). 's a' t. Ha pedig Magyar országnak népessége csak 9 milliónyi is, nem szertelen csekély; Franczia országé, mellynek 1/3 része, kétannyival nagyobb nem lévén. — A' Lexikonnak 4-dik része a jövő vásárra bizonyosan megjelenik, mivel én már az egész munkán ált estem. Pesten 1-sö Aug. 1816.

Digitized by Google

Bayerische Staatsbibliothek München

I.

Iba, Pleb.val biró templ. Rothenburg Hessen Herczeghez tartozandó 122 h. 710 l. nem messze ettől egy erdőben lekszik Friedrichshütte vasolvasztó hutai.

Ibabao, (11° 20′ — 12° 30′ É. Sz.) Philippiai szigetéknek eggyike, mellyeknek nyug. része Samarnak hivattatik. 9 □ mfd a' környéke 10000 l. igen termékeny.

Ibar, kis vs Serbiában hasonló nevű fónál melly Semendriától nem messze a' Dunába ömlik.

Ibbenbühren, vs Plaane mellett Lingeni Grófs.ban, Bergi nagy Herczs. Ems oszt. 180 h. 1000 l. egy bánya hivatallal. Gyapjú matéria 's posztó fabr.val, vannak itt köszén gödrök, malom kő-bányával.

Ibera, 30 Spanyol mfd. széles tó la Plata, Uragnay, 's Parana között déli Amerikában, Rio de la Plata Vice Királyságban.

Iberg, hegy jeles vasbányával 1/4 órányira Grand vstól, Zellerfeld kant. Osterode ker. Harz oszt. Vestfaliában.

Iberia, jeles tart. Asiában, ész.ra Sarmatia, ny.ra Colchis, délre N. Armenia, k.re Albania között, és csak nem egészen Caucasus hegyektől körül vétetve, sok fóktól ásztattatott, fő vizei: Cyrus, Iberus, Aragus, lakosi Snanusok, fő vsa Harmorica, Artanissa; igen termékeny tartomány.

Iberia, igy neveztetet ennek előtte Spanyol orsz. Ebro fótól l. Ebro.

Iberus, fó mai Ebro viz Spanyol orsz.ban.

Ibberville, fó északi Amerik. melly Missisinniba ömlik. 1762-ki békeségben Angol's Franczia orsz.ok közötti határra tétetett.

Ibi, 38° 49′ É. Sz. 16° 14′ K. H.) helys. Spanyol orsz. Walencia Kirs. 3200 l. 2 erősséggel, mandola plántálással, gyapjú fonással, Hókereskedéssel.

Ibicza, Iwica, Ywiza, Pythiusi szigetek közül eggyik a' közép tengerben Walencia Spanyol Kirs.nak partjánál 7 spanyol Leguas, hosszú, 3 1/2 széles, jól formán hegyes, nem terméketlen. Borban fügében fenyő fában, 's más gyümölcsben gazdag, 14000 lak. kik jobbára sókészítésből élnek. Fő vsa

Ibis, Ko fő vsa a' Kynopolisi Nomosnak Nilus nyugati részén közép Ægyptusban.

Ibiu, Ibeum ugyanott Oxirinchustól 30 mfdre. Ibis imádtatott itten.

Ibiza, (38° 53′ 16″ É. Sz. 19° 8′ 57″ K. H. 3500 l. erősségekkel 's révpartal, ország helytartónak, 's Püspöknek lakhelye.

Ibrail, l. Braila.

Iburg, kanton Osnabrück kerül Weser oszt. Vestfáliában, 1 mvsal, 3 ekklezsiával 111 helys.gel 9 nemes telkekkel magános udvarokkal, 5970 l. Fő helye.

Iburg, mvs egy hegynek lapu-

Digitized by Google

lásán, egy kastéllyal 2 temp. 1000 l.

Ica, l. Yka

Icaria, mostani Nicaria szigot a' Sporadi szigetek egyike, Icarus tengerbe estétől nevezetes.

Icaria, vs volt Attikában, Icarius hegy ugyan ott.

Ichtershausen, (50° 52′ 34″ É. Sz. 28° 38′ 42″ K. H.) helys. Gotha Herczs.ben 156 h. 650 l. egy herczegi kastéllyal, harisnya kötéssel, 's matéria szövéssel.

Iceni, hatalmas és mai Suffolck, és Norfolch tart.ban elterjedt nép Británniában fő vsok volt Villa faustina (mai S. Edmundsburi).

Ickelheim, nagy helys. Rezat ker. Bajor orsz. itt igen sok zsidók vannak.

Ico, falu Teneriffa Canáriai szigeten selyem fabr.val, mellyben sok selyem harisnyák készitetnek, 's Spanyol napkeleti Indiába küldetnek.

I-Colm-Kill, régenten Jónának neveztetett, 3 mfd hosszú, 1 mfd széles Hebridi sziget, Mull szigethez közel, 150 l. másképen Druidoknak lakóhelye, 's Sz. Columbánnak, ki a' Skótusokat megtéritette, Apatúrsága 's régi Skótus Királyoknak 's fő embereknek temető helyek. Ezen sziget napkeleti részén jobbára lapályos, közepében dombokkal 's hegyekkel meg ván rakva, napnyug. részén durva 's kősziklás. A' föld Árpát, 's lóherét termeszt, szarvas marhával 's juh tenyészettel. Lapályságban 's szoros tengernél még a' vsnak a' szent siroknak romladéki ide 's tova hevernek. A' vsban még mint egy 50 h. találtatnak. Az Apácza klastrom, mellette, 's káptalan templ.nak, más több kápolnáknak romladéki az előbbeni virágzó időkre emlitenek. Ezen sziget kigyó követ, márványt, jaspis 's zeolit köveket ád.

Iconium, Apost Cse.l 19, 1.4. jól épült és hires vs, Taurus hegye végénél, Phrygia és Pisidia határin.

Ida, hajdan hires hegy Créta szigetében. Innét: Idaei digiti. Ida hegy volt Troas tart.ban is K. Asiában, Hellespont, és Aegeumi tenger ált elleniben. Ész. k.re és dél ny.ra terjeszté agait, sok folyókat fakasztottki.

Ida, magas, 's termékeny hegy lántz Anadoli tart.ban melly egészlen mar di Marmora tengerig terjed, ezüst, réz, ólom 's vas bányával.

Ida Psiloriti, hegy láncz Candia török szigetben Labyrinthussal.

Ida, (nagy) hajdani vár, és magyar mvs Abaujvár Vármegyében, Kassától 4 mfd. azon gyülekezet miatt, mellyet 1650-be a' zsidók itt tartottak, nevezetes. F. U. G. Csáki és Prényi fam. lak. 915 kath.

Ida, (nagy) Grosz-Iden, falu Erdélyi fejedelemségben Kolos, Várm.ben, Magyarok, Oláhok, 's Szászok lakják; hegyek között fekszik, dült kastéllyal, 's savanyú viz kutakkal. F. U. több fam. Tekefalvától 3/4 óra.

Idauha a' Welha, Alt-Idauha, vs Castelbranco környékben Beira tart. Portugalliában.

Idauha a nova, Neu-Idauha, helys. Ponsul folyón, attúl nem messze fekszik.

Idka, Arany Idka, tót kamerális falu Abauj Várm. Kassától 6 óra, hegyek 's erdők között tulajdon hat Pléb.val 's Aranybanyával.

Digitized by Google

Idolos, (de los) Forotimach, (9° 21′ É. Sz.) 7 sziget Guinea partjánál, Afrikában, termékeny földdel, kellemetes levegővel. Csak 3 szigeteken laknak t. i. Jamara, Los Idolos, 's Craffort, Angol vigyázással, 's kereskedőházzal.

Idria, (46° 48′ É. Sz. 31° 48′ 50″ K. H.) Bánya vs Karinthiában Adelsbergi kerül. hasonló nevű környékben 3 □ mfe 4500 l. Idria folyónál, híres gazdag kényesö gödrökről, mellyek 6 — 700 embereket foglalatoskodtatnak, esztendönként mintegy 5000 mázsa kényesöt szolgáltatnak. De ezek nehány esztendök előtt egy gödörégés által gazdagságokban megcsökkentek 312 házakb. 3500 emberek laknak. Vagyon itt czinobriom fabrika.

Idria, fó, hajdani Görz Grófs. ban melly Isonzó fóban öntödik.

Idro, kis vs hasonló nevű tónál Lomb. Vel. Kir.

Idstein, vs Nassau Ussingeni Herczs.ben 325 h. 2000 l. egy kastéllyal, jó luth. fő oskolával, timársággal, harisnya, flaner, kenderbársony fabr.val.

Idumaea, külömbféle értelmű. Igy neveztetett a' Latiumi Iróktól egész Palaestina; igy neveztetett azon tart, melly Judaeával délre határos volt, és Gaza körül feküdt, máskép Edóm, utóbb Idumaea volt Judaeának déli, Eleuthropolisnál kezdödő része. Az egész Idumaea, Gebalene vagy Gethea nevet is viselt. A' tulajdon Idumaea Arábia Petraea tartománnya volt, fő vsi voltak Theman, Dedan, és Duma.

Idvor, falu Temesvár katonai oszt. alsó Magyar orsz. 134 h. 2 nem egyesült görög templ.mal Temes folyón.

If, kis sziget, Provenc tart. partján, Rhone torkolat francz. oszt. hasonló nevű erős kastéllyal, melly Marseille kikötő helynek örizésére, 's országi fogságra szolgál.

Ifferten, Iwerden, Ywerdon, régenten tisztartóság Bernn kant. Olasz tart. annakutánna Waad kantonnak részeHelvetziában kis, de igen szép vs 2500 l. külső vsal és erős kastélyal, Orbe 's Thiele folyók között fekszik, Neuenburg Tavától nem messze, hol igen alkalmas rév vagyon, vannak itt vászon, karton, czicz, kézmivek, könyvnyomtató mivek, kereskedése 's hajókázása jeles. La Plaine külső vstól nem messze fekszik a' meleg ásványos forrás, melly fördésre 's ivásra igen egésséges.

Ifra, tart. Biledulgeridben Afrikában, lakosi nagyon kereskednek a' Portugallusokkal.

Igal, magyar mvs Somogy Várm. azon nevű járban, Rákszi mellett, Nágoschhoz 1 mfd. F. U. G. Battyáni. egy kath. Pléb.val 's templ.mal, jó határral erdőséggel körül vétetve. Számlál 1270 kat. és 10 protest. lak.

Igelgim, (65° É. Sz.) Orosz sziget Beringi szoros tengerben hol nyargalótz 's más tengeri állatok találtatnak, de fában szegény. Az 5000 lak.ok Tschuktsok.

Igen, Magyar-Igen, Igenopolis, Kupendorf, Magyar 's Oláh mvs Erdélyben alsó Fejérvár Várm. hasonló nevű járásban kath. reform.

Digitized by Google

eggyesült görög, 's nem eggyesült Pléb.val, károlyvárától 3 1/4 orányira.

Igg, fó Karinthiában mellynek folyása délről északfelé mégyen, 's délfelé Laybachtól hasonló nevü fóval öszve jönn.

Igla, Iglawa, fó Morva orsz. melly Cseh orsz.nak határán ered, Oslawa, Rokitna, vagy Jaromicka 's Schvarza folyókat felveszi. és Muschau, 's alsó-Wisternitz alatt Tayába öntödik.

Iglanada, vs Catalonia Spanyol tart. Noya fó mellett.

Iglani kerület, kerület Morva orsz. Cseh orsz. határja hosszában igen hegyes, erdös. Igla, vagy Iglawa, Taya, Oslawa, 's Schwarcza folyók vizezik. Rozs, zabb 's szarvas marha legjelesebb termései. Az igen szorgalmatos lak. sok vászont, 's posztót készittenek, és bányászságot is üznek. Vagyon ezen ker.ben egy Kir. vs, 5 vsi tanácsalbiró vs, mvs 18, 310 falu, általjába 17058 h. mellyekbe 98000 emberek laknak. Fő vsa

Iglau, Gihlawa, (49° 23′ 29″ É. Sz. 33° 16′ K. H.) bánya 's kerületi vs, fekszik külső vsokkal, magas durva tájékban Cseh orsz. határán Igla mellett. Megvagyon erösitve 1200 h. 6 kath. temp. több klastromokkal, egy kath. fő oskolával, 10300 l. kik között mintegy 400 posztó csinálok, találtatnak, kik esztendő által 40000 darabot szállittanak, a' külföldre. Vagyon itt egy Pósta hivatal, sóházzal, papiros malommal, mellyben jó papiros készittetik, könyvnyomtató mühely 's könyváros, több hamu zsir fözö, egy üvegbányával, melly esztendönként 4560 mark' nyereséget ád, és ólom bányával. A' lak. nagy kereskedést üznek, gabonával, komlóval. Vagyon itt útifö-vám hivatal. Gabonából a' durva idö járás miatt csak rozs' 's zab termesztetik. Fábanis köröskörül bösége vagyon.

Iglesias, vs Sardiniának nyugoti partján, Cagliaritól napnyugotfelé 8 mfdnyire. 8000 l.

Iglo, v. Neudorf, (48° 56′ 30″ É. Sz. 38° 14′ 30″ K. H.) egyik a' tizenhat vsok közül Szepes Vármegyében Gömör vme szélinél, Löcséhez 2 1/4 óra, Hernath fó mellett Werig pataknál, jeles réz, 's vasbányával, rezet olvasztó hutával, vas hámorral, két jó kőbányával, egy mészet 's tégla égetéssel vászon szövéssel, egy papiros malommal szép új luth. templ. 8 kath. templ. szép tanács házzal, és só házzal 1773-tól fogva a' 16 vsokat kormányzó székeknek lakóhelye. Lak.nak száma 2828 kath. 2414 evang. Iglo szomszédságába (egy órányira) fekszik Gróf Csákynak gyönyörü Sans Souci (minden gondnélkül) nevet viselö mulató erdöcskéje.

Ignalada, (41° 35′ É. Sz. 18° 11′ K. H.) vs Catalonia Spanyol tart. 3870 l.

Igram, tót falu Posony Várm. egy Kápolnával, szöllö miveléssel, él és jó búza termesztéssel Szomoláni Pál fi Urodalmához tartozandó.

Iguernela, (38° 45 É. Sz. 15° 33 K. H.) vs Murcia Spanyol tart. 2100 l.

Igumina, vs Minsk Orosz helytársóságban.

Ihat, tengerbe kinyúló Fok a' volt Eimbeck öszt. Vest-

Digitized by Google

faliában Elsass Homburg 's Lauensteinberg tart. és Hilsel határos, vannak itt mész kö dombok, zöld leveles fákkal, mésszel, gypszel, vassal, 's köszénnel bövölködik.

Ihna, hajókázható fó, Neumark 's Pommeránia között ered-Temnik falu mellett, kis 's lusta Ihnának neveztetik (melly Neumarkba Meuthin tavából ered, és Stargard mellett abba öntödik,) a' felsö 's nagy Ihnának külömbségére; Kreminischi Tón túl, vizrekesz által 2 ágra oszlik, (mellynek eggyike, Jakobshagen felé fordulván, osztott Ihnának neveztetik, Butowi tón által folyik evvel Wittichowtúl nem messze öszvekapstolódik) és Innakrug mellett Dammschi tóba szakad.

Ihor, Giohor, orsz. és vs Gangesen tulsó félszigetben, jó révvel; bövelkedik, borsal, fejér rézzel, rizskásával, náddal, kokoszdióval, 's t. ef. vel tulajdonKirály alatt.

Ijonpur, vs napkeleti Indiába Goomty mellett, selyem, 's pamut matériával kereskedik.

Ik, nagy részint hajókázható fó Orenburg Orosz Heyltartóságban Kámá fóba öntödik.

Ikerwár, magyar mvs, Vas Várm. Szombathelytől 2, 3/4 óra Rába mellett egy kath. templ. mal 's kastéllyal. Lak. kath. földje jó. termö, fája rétje elég, határát néha vizáradások járják.

Iklad, német és tót rendszerént épült falu Pest Várm. ben Domonyhoz és Maczához 1/4 óra, Pesthez 6. egy hegynek tövében. A' lak. munkások, gazdag Svábok, kik dohányt, 's bort termesztenek. Vagyon itt pálinka égetés is. F. U. G. Ráday. A' lak. evang.

Ikloda, oláh falu Temes Várm. ben, Kevereshez 1/2 mfd. F. U. a' Kir. Kamara. A lakosoknak tölgyfa erdeikben áll gazdagságok, és a' sertés makoltatásban. Vagyon itt nem eggyesült Görög plébánia.

Ila, vagy Islay, Hébridi szigeteknek eggyike közép Scótziától napnyúgot felé; hossza 24 Angol mfd. 8—16 a' szélessége Jura által Ila szoros tengertöl választatik, déli részén a' Loch-Anidaali tenger öböl mélyen a' száraz földbe béhat. Alacsony dombok hasítják az egész szigetet, 's csak déli részén találtattnak lapályos tájékok. A' szarvasmarha tenyészet kivitelre való marhát is ád. Zab és árpa is vitetik ki. Eszt. által 2000 font sterlinget érö Len termesztetik, 's fonattatik. Az ásványok országa rezet, ólmot, vasat, és mészkövet nyújt, több tavak és folyók, halat böségben szolgálnak. A' partokon nevezetes köszikla barlangok találtatnak. Uanch-Fhearnaig hegy tetején nyári időben 14 familiák laknak, Sanegmore köszikla barlangban gyönyörü útak 's szálak találtatnak. A' lakosok, kiknek 8000 a' számok, szegények ugyan de serények, 's vidámok.

Ilamba, Ngola Portugal Kirsnak tartnya napnyugoti Afrika' alsó Guinea tartnyában Dancle, Bengo, 's Cucola fóknál. Hadakozó lakosai nagy részint kath. több fejedelmek alatt állanak, kik a' Portugallusoknak szolgálattal tartoznak.

Digitized by Google

Ilanz, Helvetzia Graubund, egyetlen egy vsa Mundann hegynek tövében Glemernek Rajna vizében, folyásától nem messze, igen szép tájékban fekszik kőfallal körül véve 200 h.

Ilargus, mai Iler vize Bajor orsz.ban.

Ilbenstadt, Leiningen, Westerburg Grófok öreggebb lineának Uradalma, Badeni nagy Herczs.ben, Wetterauban.

Ilschester, Inelschester Iscalis, vs 1vel, fónál Sommerset Angol Grófs.ban ezen fón igen derék híd viszen által. Itt sok féle Római vertpénz találtatik.

Ildefonso, hasonló nevű tenger öbölnél a' tengerbe kinyúló fok, Luzon szigetnek napkeleti partján.

Ile de France, ennekelőtte tart. Francz. orsz.ban nevét nyilván fekvésétől kapta, mivel főrésze Isle de France tart. szoros értelemben; Seine, Marne, Oise, és Aisne fók által úgy szólván egészlen bé vagyon kerítve, 's minden régi Francz. tart. nyoktól körül vagyon véve. Újjab időkbe ezen tart. több tartományocskákat foglala magába t. i. 1) Párisi vicze Grófs.got Vicomté de Páris, vagy is a' tulajdoni Ile de France tart. 2) Brie Française, Brie tart.nak egyik részét. 3) Walois. 4) Soisonnais. 5) Noyonnais. 6) Laonais. 7) Beanoaisis. (ezen 4 utolsók Picardie tart. részei valának) 8) Bexinfrancais Normandia tart. egy részét. 9) Mantais. 10) Hurepoix (ezen utolsó két rész Beauce tart. tartoztak 11) Gatinais francais (másik része Orleanais tart. tartozott. 12) Thimerais, Perche tart. része. Ezen tart. 190 □ mfd foglal magában. Picardia, Champagne, Orleanais, 's Normandia között fekszik. A' föld jobbjára lapály, tulajdoni hegyek nem is találtatnak, hanem csak dombocskák; a' jó nedvesítetett föld igen termékeny 's jól vagyon mivelve. Legjelesebb termései: gabona, hüvelyes vetemény, kertitermések, gyümölcs, bor, 's marha. Itt erdősségek és ásványos források is találtatnak. Számosak a' fabr. A' kereskedés jobbjára a' föld terméséből áll, melly a' fő vsba vitettetik, és külömb féle miv portékákból, mellyek külső országokban küldetnek. Most ezen tart. 5 oszt. ra vagyon felosztva t. i. Seine, Seine és Oise, Oise, Aisne 's Seine, és Marne.

Ilefeld, mvs Neustadti kant. Nordhauseni ker. Harz oszt. a' volt Westfaliában gyönyörködtető tájékba 71 h. 650 l. nevezetes nevelő intézettel. Nézést érdemel a' meredek Harzhegy, porfyr köszikla, képirói lúdorral, s. m. ef.

Ilek, fó Asiai Orosz orsz.ban mellette sok sókő ásattatik mellyből mintegy 900000 Pud Orenburgban vitetik.

Ileray, l. North-Uist.

Ilercaones, p. Hispania Taracon keleti részének lakosi a' tenger parton, Iberus.vizénél, fő vsok Carthagesnova Cattasvieja.

Ilergetes, p. Hispánia Taraconens, keleti részének lakosi voltanak; fő vsok volt Ilerda mai Lerida.

Ilezkoi Gorodok, erós vsocska Orenburg Orosz Helytartóságban Ileknek Uralba való befolyásán 300 h. Kozá-

Digitized by Google

kok lakják. Vagyon itt kősóbánya.

Ilfracombe, vs Devon Angol Grófsá.ban 2000 l. Bristol Kanálison fekvő bátorságos kikötő helyel, értzel, kőszénnel, rozszsal, 's halakkal kereskedik. Sok tengeri muhar szedettetik bé.

Ilgen, falu Kurland Orosz helytartóságban Tricot(kötöt munka) fabr.

Ilguin, helység Karaman tart. Natóliában meleg ferdőkkel.

Ilha, do Principe, (Herczegszigetek) (1° 45′ É. Sz.) Guinea tengeröbölben lévő szíget Afrikaban 15 mfd. környéke egy kikötő helyel, hasonló nevü vssal. 200 h.

Ilha Grande, vagy S. George vs és sziget Rio de Janeiro Kapitányságban Brasiliában déli Amerikában, Portugallusokhoz tartozandó, a' száraztól mintegy egy mfdnyire fekszik.

Ilhas de Capo Verde, l. A' Zöldfök szigeteit.

Ilhavo, vs Beira Portugall tart. 1285 h. 4170 l.

Ilhea des Corbas, l. Kígyók szigete.

Ilheos, vs hasonló nevű fónál tart.ban Bahia Helytartóságban Brasiliában. Vagyon itt egy révpart, sok czúkor malmokkal. A' lakosok földmívelésből élnek, eledel portékákkal, kereskednek, mellyeket kis hajócskákban Pernanbucoban visznek.

Iljaniak, népség Magindanao szigeten Ásiában; Muhamedánusok, és tengeri tolvajok, tulajdon fejedelmek alatt a' szigetnek legbelsőbb részét lakják. Magindánokkal, nyelvekben erkölcseikben, szokássaikban törvényeikben 's élet módjokban jó formán megegyeznek, Az

Iljani vidék, 15 mfd hosszú, ugyan olly széles, 16 mástól nem függő Sultánok 's több Ráják alatt vagyon, kik mintegy 62000 alattvalókkal birnak. Jegyzést érdemel.

Iljano öble, tengeröböl, melly 15—18 mfd a' száraz földbe béhat, partja igen míveltetik. Itt vagyon

Iljano, vs 150 h. 600 l. áll. Spanyol kereskedő hazzal.

Illentes, p. Sardinia szigetének első lakosi voltak.

Illimsk, kis vs Iskutsk orosz Helytartóságban Siberiában Ilim fónál 107 h. 530 l. jó illat gerjesztő portékával kereskedik.

Ilinöek, népség ész. Amerikában nagy részint Missisipi mellett, holott majd 8000 l. állóhelyet bir.nak, szántóföld mívelése mellett tollas álatt tenyészetet is tartanak, ökör szört olly vékonyan fonnyák mint a' selymet, ebből matériát, 's ruhát készítenek.

Ilinskoi, vs Siberiában nagy hegylánczok között Selenga fón melly Tungusban, és evvel a' Baikal tavába öntödik. Ezen tájékot Tunguszok 's Oroszok lakják.

Ilissus, fó Attikában Athené mellett délre fó patak volt.

Ilium, vs Troas tart.ban k. Asiában Dardanus vstól 12 mfdre a' tenger parton, N. Sándortól sok szabadságokkal meg ajándékoztatott. Ettől, a' Homerustól énekeltetett Ilium, vagy Trója 30 stadra, keletre feküdt: semmi nyoma többé. Julius Császár is hijába nyomoztatta.

Ill, fó Rajna völgyében (Rheinthale) melly Feldkirchen-

Digitized by Google

től nem messze a' Rajnába szakad.

Ill, Ell, jelès fó Elzászban, melly az attól neveztetett helységtől Sundganban egy órányira, a' Wogesi hegyek között ered felsö 's alsó Elzászon által folyik Kolmár mellett 14 órányira torkolatja felett hajókázható lesz, több kis fókat u. m. Larg, Tolder, Thur, Lauch, Feucht, Zembs, Cher, Andlau, Ergers, és Breuscht fel vesz, több ágakba szakadván Straszburg városát általfolyja, 1 órányira ez alatt, mintegy 15 mfd folyása után, Rajna vizébe öntödik, és így a' hajók Strazburgból egyenesen Mainzban mehetnek. Ezen fó hallal igen bövelkedik.

Illanowa, vagy Plostin-Illano két Tót falu Liptó Várm. lakosai juh tenyészetből 's kocsizásból élnek.

Illava, Illau; Illawa és Beluscha, Trencsin Várm. Uradalom és kastély Trenchénhez 4 óra F. U. G. Königszeck. Ehez tartozik két mvs Belluscha és Illava nehány falukkal. A' régi kastélynak jeles temploma vagyon.

Illawa, mvs Wágfó mellett fekszik a' kastélytól nem messze, hol egy híd vezet által. A' hely mint egy 300 h. áll. A' lak. szép serházzal 's jó szántóföldekkel birnak. Itt sok vargák laknak, kik mesterségjekből élnek. Esztendö által 7 vásárok tartatnak, vagyon itt Uradalmi vám, és kis harminczad hivatal, 's pléb. templomban jeles nagy harang. A' hajdani Sz. Háromság szerzetének klastroma posztó fabrikává változtatott.

Illasi, kis vs Lombard. orsz. ban Etsch oszt.ban.

Ille, vs napkeleti Pyrenaeus Francz. orsz. Tet fón 443 h.

Ille, fó Francz. Lamoise falunál Limoisin ker. Correze oszt. ered, Perigord felé Perigueuxen keresztül folyik Contras alatt Drono fót felveszi, mintegy 18 mfd folyása után Libourne mellett Dordognba öntödik.

Ille és Wilaine, oszt. Francz. orsz. nevét hasonló nevü két fótól veszi, mellyek keresztül folyják. A' Brittusi kanális mellett fekszik, felsö Bretagnenak egyik részét foglalja, nagysága 124 □ mfd 508540 l. Kenderben lenben, árpában, török búzában gazdag, 6 községi kerületekre: a' Rennesi, S. Malo, Fougéres, Witré, Redon és Montfortira vagyon fel osztva, mellyek öszveségesen 352 községet 43 kant. formálnak.

Iller, fó Allgausi havasokban ered, Ulm mellett a' Dunában, öntödik, 's ezen fót hajókázhatóvá teszi. Ettöl veszi nevét az:

Illeri-kerület, Bajor orsz; ez magában foglalja az Iller kerületet, azon részt. kivévén, melly Würtembergi környékhez kapcsoltatot; a' volt Würtembergi tart. részeket Rente törvényszék kerületet. Inn ker.böl: Ursberg, Schwabmünchen, Mindelheim, Türkheim, Buchloe, Kaufbeuern, Ottobeuern, és Memmingen országi itélö székeket, Fugger-Babenhausi, Fugger-Kirchheimi, Buxheim, Vinterrieden, Thanhausen közép birtokokat, a' mostani Lech ker.nek nemes Telekjeit. Günzburg és Illertis-

Digitized by Google

sen országítélő székeket, Fugger Kirchberg és Weiszenhorn Gróf birtokait a' Würtembergának által adatott környék' kivételével. Ezen ker. jobbjára hegyes, és azért sok pusztasági is vannak, Fő vsa Kempten.

Illeraichheim, Aichheim. Illereichen Schwarzburgi Uradalom Badeni N. Herczegségben hasonlónevű mvsal Iller mellett 1000 l. kik között 200 zsidó, egy kastéllyal, és hasznos kereskedéssel.

Illertissen, Illerdiesen mvs Bajor orsz. Iller ker. Iller fó mellett 169 h. 1096 l. 2 kastéllyal.

Illéscas, kis vs új Castiliában Toledó tart.ban.

Illésháza, magyar falu Pozsony Várm. Somorjától 2 1/4 óra Csallóközi szigetben Illésházi Gróf Nagy Szarvi Uradhoz tartozandó, igen gazdag hallal; vagyon itt tulajdon kath. Pléb. 's szép erdő.

Illiberis, Eliberus, vs Gallia Narbon, Rhodanus innenső tart.nyában, hajdan híres, csekéllyélett, 's Constantinus Cs. által fel emeltetett, kastéllyal megerősíttetetett, 's Helena névvel ékesíttetett. A' néhány egyházi gyülések miatt nevezetes Illiberi, Eliberi Hispania Baetica, bal tart.nyában feküdt, mai Sierra Elbira környékén.

Il Lido, di Malamocco, Part egy erősséggel, révpartal, S. Miklós templomával, Welenczéhez tartozandó.

Il Lido di Palestrina, hasszas sziget, melly több másokkal Velencze vsát a' dühös tengeri habok ellen oltalmazza. Itt a' mult századnak felében Molo de Palestrina, híres kötöltés épitettett a' tengeri habok ellen, hossza 10 mfd terjed.

Illiers, S. Jaeques d' Illiers helys. volt Perche, Francz. tart. annakutánna Eure és Loire oszt. Loire fó kezdetétől nem messze 426 h. 2620 l. vagyon itt gyapju materia fabr. és sok gyümölts bort készit.

Illinois, hajókázható fó ész. Amerika, szabad Statusban, Michigan tavától nem messze ered, és Ohió vizébe ömlik, ettől egy nemzet kölcsönözi maga nevét.

Illmitz, német falu Sopron Várm.ben Fertő mellett, Nizsiderhez 2 3/4 mfd 2/3 részének F. U. H. Eszterházi 1/3nak a' Szombathelyi káptalan, azon Zóda miatt, melly szappannak széksóból itt készittetik nevezetes; jó határral.

Illok, hajdan Újlak. (45° 14' 5'' É. Sz. 37° 2' 42'' K. H.) népes mvs Szerem Várm. Tót orsz.ban, hasonló nevü jár.ban, Nestin és Scharengrád között, Budához 31 posta mfd a' Duna partján; régenten híres vs és vár vala a' bérohanó Törökök ellen, most Herczeg Odescalchi urodalmának fő helye. Lakosai kath. és ó-hitüek, Illyrusok 's Ráczok, azoknak 2950, ezeknek pedig 1030 mégyen számok. Fekszik igen kies tájékban, részint hegyen, 's részint völgyben; innen alsó 's felső vsra oszlik. A' felső vs magas hegyen épült, mellynek északi, keleti és déli mereděk oldalát régi erősségének mohos omladékja fedezi, nyug.ról pedig bő természü rónaság nyilik. Jeles itt az Uraság kastéllya,

Digitized by Google

kertje, és egyébb épületei, a' pléb. Szentegyház és a' Capistranus Barátok klastroma, mellynek kerekded szegletéből Bács Várm. és Pétervárad felé gyönyörűséges kilátás szolgál; a' templom mellett lévő mély kút ba, a' köz vélekedés szerént, vettettek hajdan Capistranus Sz. Jánosnak tetemei. Itt vagyon továbbá a' posta és sóház is. Az alsó vs keletnek a' hegy alatt fekszik dombos völgyben, alkalmas épületekkel, és e' Járásbéli Várm. fő Birája székével díszesíttetik. Határja bort, gabonát eleget, fát pedig bőségben terem. Az általellenben fekvő Ó- és Uj-Palánka mvsokkal hidas által közösül.

Illosva, Ileschdorf Ilisva magyar 's oláh falu Erdélyben Kraszna Várm.ben Somlyóhoz 2 óra, lak. nemesek egy ref. temp. jó szőllő hegyekkel.

Illyésfalva, Illésfelva Sperndorf Uradalom és falu Szepes Várm. Löcsétől 1 1/4 óra, Csáky István Grófhoz tartozandó, egy Uradalmi kastélyal, majorsággal, serházzal, és a' Grófnak, erdőben fekvő nyáriházával. 425 kath. 153 evang l.

Illyefalva, Eliendorf, Ilicudorf, Illia, priv. mvs Székely földön Háromszéki székben Zalányi jár.ban, Brassótól 3 3/2 óra, Olt vizénél, túl, tanáccsal, kat. ref. és óhitű pléb.val, részinyire a' határ őrzők laknak benne, takszát szedő hely.

Illyricum (az ó), Illyris, Illyria, Europa napkeleti részén, nem azon egy határu volt; Ptolomaeus tanúsága szerént egykor Arsia (Arsa) vizétől Istriában hosszában Drinusig; szélességében Pannoniától az Adriai tengerig terjedtki. Ny.ra tehát Arsia vize (Triest körül) északra Száva, és Pannonia, keletre fel. Moesia (Servia), és Drinus vize, délre Macedoniának egy része határozta. Három különös tart.ra osztatott: Japydia, felső részén, Liburnia, közepén, és Dalmatia alsó részén. Liburnia és Dalmátia öszveséggel Illyris barbara, a' Drinus vizétől, és Lyssus vsától fogva tenger partok mellett a' Cerauni hegyekig elterjedtt része pedig Illyris Graeca nevet viselt. A' K. U. IV-dik században Illyricum magnum alatt értettek csak nem minden Római Keletre fekvő tart.nyok; és a' napnyugotihoz tartoztak: Moesia prima, Dalmatia, hármas Pannónia, Savia és Noricum; a' keletihez pedig: Macedonia, Thracia, Achaia, Thessalia, Creta, Dacia Rippensis et Mediter. Illyrikumhoz tartoztak minden mellékes szigetek is, mind azok mellyek Liburnia, mindazok, mellyek Dalmátia körül feküdtenek; és Insulae Orae Illyricae név alatt fog, laltattak. Lásd mindenikét. Macedoniának egy része is Illyrium nevet viselt; erről is alább bővebben.

Illyricum, (az újabb) régenten az Adriatikomi tenger partja mellett fekvő tartomány értetődött, melly Istria fónál kezdődött, és Drin folyó által Albániától választatott. Később, a' legújabb időkig Illyricum mind azon országokat, mellyek Adriatikomi tenger,

Digitized by Google

Száva és Duna folyók között a' Balkáni hegyláncig v. Hämusig feküsznek, foglalja vala magában, és a' Magyar 's Török Illyrikumra részeltetett. Az elsőhöz Slavonia (Tót) Horváth országgal, és Dalmátziának felső része; az utolsóhoz Horváth orsz. eggyik része, Dalmátziából egy darab, Bosnia és Serbia Kirs.gok számláltattak. A' legújjabb Illyrikum, vagy is az Illyrikumi tartományok a' Bécsi békesség után formáltattak 14 Oct. 1809-ben, és következendő részekből állottak: 1) felső Karinthiából, vagy az előbbeni Villachi, hasonló nevü Austriai Herczs.nek ker.ből. 2) Friaulból, vagy is a' Görczi Grófság napkeleti részéből, 3) Karnioliából. 4) Tergestum vagy is Triest vidékéből. 5) a' déli Horvát orsz.ból vagy is a'Száván túl fekvő részéből, a' magyar Littoraleból. 6) Istriából. 7) Dalmátziából és Albániából. 8) Ragusa környékéből, melly az eltörlött Olasz Kirs.tól elvétetett. 9) a' Tyroli, Siliau és Lienz kerületeiből elszakasztott részekből, öszveséggel 1025 □ mfd volt nagysága, és 1.386770 népessége. Termései: mészkő, kénesö, cinobriom, gyps, márvány, kőszén, faszén, hegyszurok, só, vas, ólom, réz, büdöskö, timsó, kallós föld, kigyókö, porfyr, szarvkö, jaspis, palakö, kövé vált testek, egésséges források. Déli gyümölcsnek minden neme, gabona, török buza, hajdina, lencse, bab, krumpli, köles, gyümölcs, sáfrány, olajfa bogyó, mandola, egyiptomi szilva fa, gesztenye, jeles fehér, és veres bor, manna, Pálma, Aloe, eperfák, fa böségben és más réti termések. Szarvas marha, lovak, juh, szarvasok, őzek, nyúlak, kecskék, medvék, farkasok, hiuz, nyest, görény, közönséges vidra, vad és szeléd szárnyas állatok, fajdtyúkok, nyirfajd, hófajd, gyöngy tyúkok, vadkatsák, külömbféle halaknak sokasága. A' lakosok Illyrusok külömbféle nevek alatt, Németek és Olaszok, kath. görögök, és törökök. 6 tart.nyokra volt felosztva, u. m: Karinthiára, Karniolia, Istria, a' polgári, vagy banálisi Horváth orsz. katonai Horváth orsz. és Dalmátiára. A' Francz. Császár nevében a' Laybachi Helyt. és Tanács által kormányoztatott, 1813-ban egész új Illyrikum a' felső Ausztria ház által ismét vissza vétetett, és annak birtokában a' Bécsi Congressus által megerősíttetett.

Ilm, fó, melly Thüringi erdőben 1 1/2 órányira Ilemenacun felyül az úgy nevezett ezüst völgyben ered Camburg mellett Saala fóban ömlik.

Ilm, l. Stadt Ilm.

Ilme, fó Westfáliában hajdani Grubenhagen Herczs.ben melly Sollniger erdőnél ered, és Eimbektől egy mfdnyire Leine fóba öntödik.

Ilmen, hallal bövelkedő fó Nowgorod Orosz Helyt.ban, hosszú 40 Orosz mfd. széles 3; Msta és Wolchow vizei által Wolga és Newa fókkal kapcsoltatik, de miolta 1781-ben Mstából Wolchowba Nowgródon keresztül egy kanális készíttetett, kevesebb hasznát veszik.

Digitized by Google

Ilmenau, (50°.41′ 6″ É. Sz. 28° 35′ 30″ N. H.) Weimári bánya vs Hennebergi Grófs. ban Ilm mellett 385 h. 2000 lak. porczellán, bőr, szeg, és enyv fabr.val, itt fa korbáts nyelek is készítetnek. A' vs mellett vas, réz és ezüst bányák vannak, kőszén gödrökkel, szurok 's fenyőszén hutákkal.

Ilmenau, l. Elmenau.

Ilmensee, tó Nowgorodi Helyt., ban Nowgorod vstól 2 mfdre, 12 Werst hosszú és széles Europai Orosz orsz.ban.

Ilment, nagy fő Persiában, Asiában, az Oceánba szakad.

Ilminster, helység Sommerset Angol Grófs.ban Ille mellett 300 h. posztó fabr.val.

Ilmonte de Casso, l. Alben.

Ilmstadt, l. Stadtilm.

Ilow, nemes vs új Lengyel orsz.ban, Warsóvi oszt. 110 ház.

Ils, l. Ilz.

Ilsenburg, volt kanton Blankenburg ker. Saale oszt. Vestfáliába 6 községgel, 5470 lak. Wernigerode Grófs. nak része. Fő helye

Ilsenburg, (51° 51′ 46″ É. Sz. 28° 19′ 37″ N. H.) mvs 751 láb. a' keleti tengernek színe felett Ilse fónak nyugoti részén, a' gyönyörű Ilsen völgyében, mellyben az út Brockenbe mégyen, és 230 lábn. magas Ilsenstein nevű mezítlen gránit köszikla áll, ennek legfőbb tetőjén a' mágnes tönek megfordulás pontja vagyon, hol az északi csúcscsa egyszerre napkelet felé délnek fordúl. Vagyon itt egy Grófi kastély, és kert, egy öreg kastély, mellyben a' Grófság ménese tartatik; egy vas bánya, drót malommal, Ilsén olaj, papiros, fürész malmokkal, rézhámorral, 230 h. 1350 lak. kiknek fő foglalatosságok a' bányai és házi dolgokból áll.

Ilz, Ils, fó, azon hegyekből ered, mellyek Cseh orsz.got Bajortól választják, Passau mellett a' Dunába szakad. Gyöngyöket tart magába, mellyek a' Napkeletiekhez nagyon hasonlítanak.

Ilz, mvs alsó Stajer orsz.ban Grätzi ker. 60 h. pléb.templ. és postaházzal.

Ilza, vs Lengyel Kirs. a' volt Radomi oszt. itt sok fazekasok laknak.

Ilzhofen, vs Würtembergi Kirs. Elwangeni ker. 610 lak.

Ilzstadt, l. Passau.

Imaham, l. Akausas.

Imaus Mustag, hegyláncz N. Tatár orsz. melly a' Taurus nagy hegységnek része. Kaspi tengertől nem messze kezdődik, és Ganges folyóig terjed.

Imbat, tengeri szél, melly a' közép tengernek napkeleti részében (Lévantében) reggel mintegy 10 órakor kezdődik, és napnyugotig szokott tartani.

Im Bosch, l. Herczogenbusch.

Imbst, Imst, (47° 14′ 20″ É. Sz. 28° 25′ 30″ N. H.) mvs Inn ker. Bajor orsz. karton és vászon fabr.val, kaszakovács műhellyel; a' Kanári madarak tenyésztetése nagy hasznot hajt. Szomszédságában igen jó ólom, galmey, ezüst és rézbányák vannak.

Imereti, Imirette, orosz. Melitenia, törökül Baschatschid, Georgiai tartomány Caucásiában, fekete tengernek napkeleti részén, majd egészlen hegyekkel körül van véve, 120 angol mfd hosszú 60 széles. Rioni (Phasis) fó partjain. Terméke; vas,

Digitized by Google

gyümölcs, bor, gesztenye fák, olajfa bogyók, gránát alma, babérfa, riskása, gabona, köles, pamut, len, kender, fa, 's szép szarvas marha, kiváltképen pedig mézköve nevezetes, melly törhető és éppen nem nyúlós, kellemetes fűszerszámos illatú, köszikláknak repedéseibe találtatik, a' méz és viasz eggyütt vagyon, keménységét nézvén a' sárga czúkorhoz hasonlit: közönséges színe fehér, ha sokáig áll megsárgúl, de tartós. Az Imiretbéliek magoknál zsebjeikben hordozzák. Ezen kívül találtatik itt még zöld méz is, de ez részegíteni szokott. A' lak. 20000 Familiából állanak egy örökös Czár alatt, kit Mepének neveznek. A' kik az Oroszok jobbágyi, azok reformátusok. Fő vsa Kotatis.

Imgenbruch, falu alsó Rajnai N. Herczs. 1740 lak. posztó fabr.val.

Imirette, l. Imereti.

Imman, falu Hohenzollern-Sigmaringen Herczs.ben savanyú vízkutakkal.

Immendorf, templ.mal biró falu Wolfenbütteli kerül. Braunschweigban a' Frankfurti ország úton 27 h. 200 lak. 's postaházzal.

Immenhausen, vs Grebenstein kant. Casseli kerül. Fulda oszt. Vestfáliában Holzkappe mellett, Reinhards erdeje előtt 2 nemes telekkel, 1 templ. 141 h. 810 lak. A' vstól nem messze vagyon egy kir. vashánya, mellynek érczе Wekerhagi vashutában olvasztatik.

Immenstadt, (47° 34′ 4″ É. Sz. 27° 52′ 16″ K. H.) vs Bajor orsz. III ker. Stillach mellett 1500 l. vászon kereskedéssel.

Imoglin, (65° É. Sz.) Orosz sziget Beering szoros tengeren, itt tengeri és nyargalótz állatok találtatnak, de fában nagy héjánóssága vagyon. A' lakosai Tschuktschok.

Imola, Forum Cornelii, (44° 21′ 32″ É. Sz. 29° 21′ 15″ K. H.) Romagna Pápa urodalmához tartozandó vala, 8180 lak. egy szigeten Santerno folyó mellett, annakutána hasonló nevű ker.nek főhelye Reno oszt. Olasz orsz. Bolognától 4 1/2 mfd dél-keletre fekszik, egy Püspöknek lakóhelye, nevezetes itt a' Káptalan templ. 1656-ben az úgy nevezett Industriai Akademiája építtetett. Itt terem a' Sangiovese nevű bor. Most Római Pápának visszaadattatott.

Imoschi, Dalmátziában 20 mfd hosszú, 15 széles környék, igen hegyes 12600 lak. hasonló nevű mvs, vár egyszer'smint.

Imperial, arany vert pénz, melly mai nap csak az Oroszoknál van szokásban, 10 rubelt, vagy 12 tallért, és 12 garast ér.

Imst, Umbista, l. Imbst.

In, l. Kuroe.

Inachus, legjelesebb fóviz Argosban, Graeciában, Artemision hegyben eredvén, sok vizekkel szaporodta után Temeniumi tóba szakad.

Inagua, Bahama szigeteknek eggyike nyugoti Indiában, Cuba és S. Domingóból Jamaikába vivő út (Windwart passage) mellett.

Inam, magyar falu HontVárm. ben, Bálassa Gyarmattól nyug.ra 2 óra, F. Nyék mellett, F. U. az Esztergomi

Digitized by Google

Káptalan, igen termékeny földdel, kiváltképen gabonában, borban és dohányban.

Inbasten, keleti Ostjakoknak familiája Orosz bir.

Inca, mvs Mallorca szigetén közép tengerben, Spanyolokhoz tartozandó 2000 lak.

Inch Murrin, azon 30 szigeteknek legnagyobbika, mellyek Loch-Lochmond Tón Dumbarton Grófs.ban déli Skótziában fekszenek. Gabonában és legelő helyben gazdag.

Incisa, vs Genuai Herczs.ben Szarde Kir. Belbo folyónál 4500 lak.

Incisa, helys. a' Toskánai N. Hercz. Arno fónál.

Inderskoe, sós tó Kirgiriai pusztaságban Uraltól napkeletre, 26 orosz mfd a' környéke.

India, l. Ostindia.

India, (ó), egy legnevezetesebb ország Asiában, Ganges közöttire, és Gangesen kivül lévőre osztat. A' Ganges közötti (intra Gangem) határozódott Taurus bérczeinek szélső ágai, Paropamisus, Emodus, Imaus, 's a' t. között északra; ny.ra Indus, délre és kel.re az Atlantikum tenger között. Délre nyugoti és keleti részén egybecsúcsosodott, és 13000 stadiumnyi; nyug.ról keletről 3000-rel több hosszában; szélessége nyug.ról keletre legalább 16000 stadiumnyi. Nevét vette Indus vizétől, melly a' lakosoktól Sindusnak neveztetett; kétfelé osztatott, az első az, mellyen Indus vize foly, a' második az, mellyen Ganges foly. Az első Indio-Scythia nevet viselt, ide hatott lakositól és Indus eredetétől egész torkolatjáig terjedt. A' Scythiából itt uralkodott nemzetek voltak nevezet szerént a' fejér Hunnusok és Geták. Massaga, és Pencela volt fő vsok az Assacani tart.ban, 's a' t. A' Gangesi részének lakosi voltak Prasii, Gangaridae, Passalae, és Sabarae nemzetségek; fő vsok volt Calinipaxa, Sambalaca, Palibothra 's a' t. Ide számláltatik Indiának déli része is, melly a' tenger mellett elterjedt; lakosi voltak: Rhamnae, Mandiadini, Aii, és Calingae, fő vsai Simylla Mandagara (Mangalor v. Mangherour) Palaepatna (most Patna), Bizantium, most Bisantagan 's a' t. — A' külső India (extra Gangem), ehez tartozott jelesen Aurea Chersonesus tartomány külömbféle szigetekkel eggyütt az Indiai tengeren. Ezeket böven előadja Ptolomaeus.

Indiana, észak Amerikai szabad Társasághoz tartozandó környék, Ohio, Missisipi és Scioto folyók, és szabad Indusok tartományai között, térség nagysága 21000 □ mfd, mellyek közül a' vizek 4000 mfdeket foglalnak el. Belsőben több ásványos hegy lánczok találtatnak. A' határ folyón kívül még ezen tartomány Illinesen folyótól Wabasch, nagy és kis Miamistól 's a' t. rész szerént Erie, Huron, és felső tavaktól nedvesíttetik. A' levegője mérséklett és egészséges. Vagyon ezen tart.ban só, vas, réz, szép erdőségek és kaszállók, vad állatok, madarak, halak, 51000 lak. kik közül a' tulajdon Indiana, vagy ezen tart.nak napkeleti részére Erie tava és Ohio fő

Digitized by Google

között 5640 számláltatik, kik között 2979 szabad férfi találtatik. Azért a' Congressus is elöforduláskép kormányozza ezen tartományt, és csak akkor vétetik be a' szövetségbe, ha 5000 szabadon felnevelkedett férfiakat állíthat. Fő vsa Wincennes.

Indictio, idő számlálás, melly 15 eszt.ket foglal magában, Kristus születésétől szokásban lévő idő számhoz adatik; ha I—XV. megy, újra kezdődik. Római számnak is mondatik: mert a' Császároknak minden 15 eszt.ben különös fej pénz fizettetett.

Indus tartományok, szabad tartományok északi Amerikában, északra Neuwales és Labrador tart. keletre Canada és szabad Köztársaság, délre Louisiana és Mexicó, napnyugotra tenger partja határozzák. Térség nagysága 150000 □ mfd fényes hegylánczok, Andes, Cordilleras, Apalachi és Centrál hegyek ezen tartományt áthasítják, Nelson vagy Bourbon folyók, Missisippi, Missuri, Oregan, v. nyugoti folyó, Makenzie és réz mina folyó, felső tó, Mischigan, Huron, Erie, Ontario, erdő v. fa, Sklavok, és Winipey tavak nedvesítik. A' levegő nyugoton kellemesebb mint keleten, észak felé hideg és durva. Termései között jegyzést érdemlenek: porczellánföld, márvány, só, réz, vas, ólom, ásványos vizek, fenyő erdők, czédrus, fenyő, nyirfa erdők, nyárfa, eczetfa, dohány, indigó fű, kender, riskása, hüvelyes vetemények, pamut, szőlő, pézsma és púpos ökör, szarvas, jávor, irám szarvas, jég és pikkelyes medve, fehér rókák, kasztorok, hiúz, vidra, madarak és halak. Lak.nak száma 90000 szabad Indusokra több, Familiákba, ú. m. Schipiwärek, Mohakerek, Nadowessierek v. Sirerek, Acansas, vagy fehér Indus, Missuierek, Ilinaerek, Cherokirak, v. Tscherokierek 's t. m. tétetik.

Indus tartományok, szabad Indus tart.nyok déli Amerikában, kiváltképen Guineában, Peruban, Paraguayában, Chiliben, Brasiliában és Magalhaens tartományban.

Indigetes, Hispania Tarraconensis, lakosi Ceretanusok és Ausetanusok köztt, fő vsok volt Juncarias (Jonqueras Rhoda) Roses 's a' t.

Indigirka, folyó napkeleti Siberiában. Hegyek között (63° É. Sz. és 160° K. H. alatt ered, Jeges tengerbe ömlik, partjain jobbjára Mammuths csontok találtatnak.

Indisch Chiapta, l. Chiapta.

Indiai tenger, Indus nagy tenger, vilag tengernek része; Afrikának napkeletre, Asiának délre, Polinéziának nyugotra, déli jeges tengernek északra fekszik. Részei: Arabiai, Persiai és Bengáli tengeröböl, Siam és Tunkini tengeröbölből, Whanghai és Japani tengerből áll.

Indoigne, kis vs Dyle francz. oszt.

Indor, Indur, kis vs és kastély Maratták nyugoti tart. innenső Indiában, szegény hely, Holkár Herczegnek lakóhelye.

Indrapura, (1° 45′ — 3° 14′ D. Sz.) Sumatra keleti Indus szigetnek napnyugoti ré-

Digitized by Google

szén fekvő Királyság, belsőiben nagy hegy lánczok vannak. A' levegő melegség és mocsáros helyeknek kigőzölgése miatt egésségtelen. Az ország ád aranyt, benzoét, kámfort, riskását, borst, pamutot, elefánt csontot, viaszt. A' lakosok durvák és pallérozatlanok, de munkásak és szorgalmatosak. Sultányok Hollandusoknak, most Anglusoknak szolgálattal tartozik. Fő vsa.

Indrapura, bátorságos tengeröbölnél fekszik, jeles kereskedő hely Hollandusoknak erősített letelepedésekkel.

Indre, hajókázható fó Franc. orsz. Cher és Indre oszt.nak határán ered, 36 franc. mfd folyása után Saumur, és Tours között Loirba öntődik. Ezen folyótól következendő két osztályok neveztettek:

Indre, franczia oszt. 126 □ mfd térség nagysága 204720 lak. Indre folyótól nedvesíttetik, hajdani alsó Berry tartományt, és Marchenak részét foglalja magában, vasban, fában, gabonában, borban, lenben, kenderben, szarvas marhában, irhákban gazdag. 4 község kerekre Chateauroux, Issoudun, la Chatre, és le Blanc vagyon felosztva, mellyek öszveségesen 275 községet 23 kant.kban foglalnak.

Indre és Loire, franczia oszt. hasonló nevű fónál, térség nagysága 123 □ mfd 275290 lak. úgy szólván az egész hajdani Touraine tart.nyt foglalja magában. Gabonában, hüvelyes veteményben, gyümölcsben, kiváltképen szilvában és borban gazdag, vasbányával, kovákkal. 3 köz kerületekre, Tours, Loches, és Chinonra vagyon felosztva, mellyek öszveségesen 311 községet, 24 kant. formálnak.

Indus, *Sind*, az az: kék vagy fekete folyó, Nilab, Ottoksur, Mehrannak némelly tájékokban neveztetik, nagy folyó Asiában, melly Tibetben Windhyn hegy lánczon (34° É. Sz. 94° K. H.) Kaschmir és Kaschgar között ered. Tschunab, Bea, Behar, Satlusche, Attak fókat magába felveszi, több ágakba osztatik, 450 német mfdnyi folyása után Indus tengerbe omlik. Közönségesen 1 óra járásnyi széles, de essös időbe még szélesebb.

Indus nemzet, l. Ostindia lakosi.

Inebolfi, Abono, kis vs Natóliában fekete tengeren, hol Fő Sultánnak hajóira szükséges kötél summásan készíttetik.

Infantado, nemes vs, és Hercz. ség Castilia Spanyol Kirs. ban, mellyhez Alcozer, Salmeron, és Valdeolivas némelly falukkal tartozik. Silva házhoz tartozandó, mellynek eggyik lineája a' herczegi czímet viseli. Ezen név onnét származik, mivel több Királyi Herczegek v. Infantok birták.

Infante, nagy fó Kaffer tart. Afrikában, melly Monomotopában ered, hol Cumissának neveztetik, és Kafferok tengerébe ömlik.

Infante, tengerbe kinyúló fok Afrikában Kafferok partján, hasonló nevü tengeröböllel.

Infantes, vs Mancha Spanyol tart. 6000 lak.

Ingelfingen, kis vs Hohenlohe Ingelfingen Herczs.ben Kocher

Digitized by Google

cher mellett, Würtembergi Kirs.ban Oehringeni ker.b. a' Herczegnek lakóhelye, 276 h. 1310 lak. Vagyon itt drága kövek fabrikája. Szomszédságában sóbányák vannak bor termesztéssel.

Ingelheim, (felső és alsó) 2 helység hajdani alsó Palatinatusban, annakutána volt Donnersberg franczia oszt. amaz 230 h. 1660 lak. emez 203 h. 1200 lak. Itt jó veres bor terem. Alsó Ingelheimban a' maga Kosmographiája által hires Münster Sebestyén születtetett, 948-an itt Egyházi gyülekezet tartatott.

Ingelmünster, vs egy. Belg. orsz. 4870 lak.

Ingermannland, v. S. Petersburg, Orosz helyt.ság, nevét Ingrierek, v. Ischorektól (Ischora kis fótól, melly Newába ömlik) nyerte, Kinni pallérozatlan ágtól. Hideg tájékban Finnus tengeröböl, és Ladoga tava között fekszik azon földön, mellyen sem gabona, sem marha elegendőképen nem neveltetik, 849 □ mfdön 655670 embereket polgári és katonairend nélkül táplál. Itt találtatik azon még legmagosabb helyeken is 40—50 ölnyi magas Duderhoffi hegylánczok. A' kereskedése és kézmivei igen nevezetesek. Ezen Helytartóság, mellyhez Karélia is számláltatik, 10 ker.tekre vagyon felosztva.

Ingleborough, 3987 láb. tenger színe felett fekvő hegy, Lanca Angol Grófságban.

Ingolstadt, (Ingolstadium) 48° 45′ 54″ É. Sz. 49° 5′ 30″ K. H. vs felső Duna ker. Bajor orsz. Schutter mellett, melly ennek közepén által folyik, és a' Dunánál. 745 h. 4820 l. egy kastéllyal. Vannak itt posztó fabrikák hajómegállítás jussal, melly szerént minden itt általmenő hajók 3 napig állanak, és portékájokat eladásra kitenni tartoznak. 1471-tól fogva volt itten Universitás melly 1800-ban Landshutba által vitetett.

Ingonville, vs alsó Seine Fran. oszt. 700 h. 4540 l.

Ingraham, Nooheoa (8° 51′ D. Sz.) szövetség vagy Revolutio' szigetei közül egyik. Polynéziában.

Ingrande, vs hajdani Bretagne tart. mostani Mayenne és Loire oszt. Loire mellett 150 h.

Ingre, vs Loiret Francz. oszt. 582 h. 2900 l.

Ingrowitz, Gimramow, Utodalom és helys. Morva orsz. Hradischi ennekelőtte Brünni ker. Schwarza mellett, Cseh határon, vagyon itt Plébánia, kastély és majorság, 2 templ. egy evang Orat. 147 h. 1030 l.

Ingweiler, ezelőtt al. Alzátziában mostan alsó Rajna Fr. oszt. Vogesek tövében Motter mellett, 1430 l.

Inhambane, Sena partján fekvő Királyság déli Afrikában hasonló nevű fónál Corientes fokon, nádczúkorban, pamutban, gabonában és déli gyümölcsben gazdag. A' Portugallusok ide kereskednek.

Inisayen, félsziget Ulster tart. Irelandnak ész.részén, melly egy föld szorúlat által a' száraz földdel öszvekapcsoltatik.

Inkassin-Iggina, Aranypartnak belsőjében felső Guineában kevéssé ismeretes, mivel lakosai a' partilakossokkal semmi társalkodásban nin-

Digitized by Google

esenek.

Inn, Oenus, fó, melly Lurgin hegyén, Aqua di Pila név alatt ered, Rajnától nem messze Graubünden kant. Helvetziában 6 kis tavakon p. o. Lac de Bagni, de Siglio, 's a' t. át mégyen, ész. felé folyik, felső és alsó Engadint által folyja, mintegy 12 mfdnyi folyása után Martinsbrücke mellett Tyrolisban lép, honnét Bajor orsz.ban kitér, Hall mellett hajókázható lészen, és Passaunal a' Dunába ömlik. Vannak rajta némelly arany mosások, tőle neveztetik az

Inn-kerület, Bajor orsz. a' mostani Tyrolist, Reutte, és Kitzbühelt kivévén, ezekközűl az első, Illeri, másika pedig Salzachi ker.hez tartozandó, foglalja magában, ezenkívűl eddig való Isar ker.ből Wertenfels országítélőszéket, az Salzburgi Ziller' völgyét, az Eisak ker.tet, azon részeket kivévén, mellyek Olasz orsz. gal, és Illyrikumi tart.kal őszvekapcsoltattak. Ezen ker.nek része hegyes, Inn és Lech fónál fekszik, timsóban, ólomércben, és kenderben gazdag; az Austriai Cs.hoz visszatért. Fő vsa Innsbruck.

Innerberg, l. Eisenerz.

Innerkrein, l. Karniolia.

Innerleithen, nagy falu ásványos forrással, gyapjú fabr. Peebles Grófs.ban déli Skóziában.

Inner Oestreich, belső Austria Stájer országot és Karinthiát foglalja magában a' Bécsi békeségig 1805-ben Karniólia Herczs. Görcz Grófs., Monfelcone és Triesti környék is hozzá tartozott. Térség nagysága 503 □ mfd 969590 l. közönséges kormányszéke Grätzben vagyon.

Innerroden, l. Appenzell.

Innerste, fó' Westfáliában Harzon ered, Irane, Nette, Neile, és Lamme fókat felvészi és Ruthe mellett Leine fóba szakad.

Innichen, Aguntum, helység Puster-völgyben Tyrolisban, mostani Inn ker. Bajor orsz. Dráva mellett 3 ásványos forrással.

Innishanon, helység Cork Ireländi Grófságban Bandon mellett vászon szövéssel.

Inniskellen, l. Iniskilling.

Innsbruck, Inspruck, Oenipons, (47° 16′ 18″ É. Sz. 29° 3′ 30″ K. H.) Inn ker. nek fő vsa Bajor orsz. vala, de most Austriához vissza jött. Inn nevű kerülettel. 7—8000 láb. magas durva hegylánczok között, mellyek közönségesen még Májusban is hóval bé vannak takarva. Sillnak Innbe való befolyásánál, 574 h. 9300 l. nézést érdemel az Udvari templom, mellynek közepében szép érczből való emlék jel áll, melly I. Maximilián Császárt térdepelve előadja, melly négy kisebb képekkel, mellyek a' virtusokat képezik körül vagyon véve. Ezen, emlék jelen, fehér márványba, ezen Császárnak tettei felséges munkával kivannak metszve. Ezenkívül találtatnak ezen templomnak közép menetelében 28 érczből való képszobrok két sorban felállítva, mellyek a' közönséges férjfiui magosságot fellülhaladják, mind a' két nembéli Királyi és Herczegi, kiváltképen Ausztriai házból való személyeket jelentik. A' boltos menetel-

Digitized by Google

nek parkányán, melly az énekl5 kart templomnak hajójától osztja, 23 kisebb oszlopok állanak. Az ezen templ. mellett fekvő, úgy nevezett ezüst kápolnában vannak: első Ferdinand ő Herczs.nek, és Philippine Welserinn Feleségének sírkövei. A' szép pléb. templ. a' drága fő oltáron vagyon azon nevezetes kép Mariahilf, mellyet ő Herczegsége Leopold, még mint Straszburgi és Passaui Püspök, Dresdai Herczegi mesterség mív kamarájiból Passauba, és annak fia később ide által hozatott. 5 Károly Lotharingiai Herczeg' fiainak képeivel, mellyek természetes nagyságnak, ezüstből vannak készítve, és azon, Josef ő Herczegségének egész termete nagysága arany képével, mellyet Mária Therezia Császárné 's Királyné 1741-ben szülése után ajándékozott, és más a' féle áldozatokkal körül vagyon véve. A' kastélyban vagy a' fejedelmi palotában több nézésre méltó dolgok tartatnak fenn: úgy mint a' vitézek szálája, rajzolt képek szobája kincstár, könyvház, fegyver tár, mesterségmívházzal. Azon szobából, mellyben első Ferencz Császár 1765-ben megholt, most kápolna csináltatott. A' többi jegyzést érdemlő ritkaságok: az udvari kamara, mellyen egy függő folyosó vagyon, ezen fellül vagyon egy kicsiny vastagon megaranyozott fedél melly közönségesen arany fedélnek neveztetik, mellyet 4 Fridrick Herczeg építtetett, kormányszék, tanács és vasháza, énekes játékszín, a' nagy lovagló oskola, fegyverház, kaszárnyák, fáczány és állatos-házak, vadas kerttel. 's a' t. Más intézetekhez tartozandó a' főtörvényszék egy Universitás, nemzeti oskola mesterSeminariummal, mesterség mívoskolával, orvosok oskolájával, gazdaság társasággal, asszonyi intézettel. Vannak itt kesztyű, selyem matéria, pántlika, karton, és üveg fabr. Általmenő portékákkal való kereskedése jeles.

Innstadt, l. Passau.

Innthal, hajdani tart. Tyrolisban mellyen Inn vize általfolyik, Fünstermünztől Kufsteni Uradalomnak végéig, 25 mfd hosszú felső és alsó fertályra osztatott fel, fában, sóban, érczben, vad állatokban gazdag. Vannak szép források, foglala magában 17 Urodalmakat, 27 klastr. 29 pléb. 60 kastélyt mintegy 32 fal.

Inviertel, ennekelőtte Austriának része Ens felett való tart. Duna, Inn, és Salza között. Braunau, Scharding Ried, Mauerkirchen, Wildshut és Freyhurg hivatalokból állott, a' Bécsi békeség által 1809-ben Bajor országhoz kapcsoltatott, most Salzachi ker.nek része. Gabonában és fában, gazdag. Térség nagysága 41 □ mfd 1,161000 l. legjelesebb mesterség mívei vas munkákban takácsságban posztó szövésben papiros készítésben és festésben állanak.

Ino, tó Korsika szigetén Gradaccio hegylánczon, ebből ered Golo vize.

Inowlods, vs hajdani Varsói Herczs.ben Kálischi oszt. 50 h. 1163 h.

Digitized by Google

Inowraclaw, Iungen-Leslau, vs hajdani Varsói Hercz. Bromberg oszt. 344 h. 2620 l. kik között 800 zsidó, kereskedést űz.

Insara, (53° 40′ É. Sz. 62° K. H.) vs Pensa Orosz Helytart.ban hasonló nevű és Istra fónál 386 h. 1540 l. só, és pálinka tárházzal, vasbányával, börrel, és fagygyúval kereskedik.

Insara, vs Tambow Orosz Helyt.sban azon Linea mellett, melly Chopertól Suráig.mégyen.

Insoko, arany partok belsejében fökvö ismeretlen tart. felső Guineában.

Insterburg, (54° 37′ 40″ É. Sz. 39° 28′ 27″ K. H.) ker. vs napkel Prussus orsz az Inster Angereppba szakadásánál, mellyek öszvefolyások után Pergelnek neveztetnek, és hajókázhatók, 443 h. 5250 l. egy kastéllyal, hol a' napkeleti Prussus udvari ítélő széknek Littaui kamerális tisztségnek lakóhelye vagyon, egy Deák iskolával, serfőzéssel, hol Zinnóber nevezetű ser főzettetik. Gabonával és len maggal kereskedik.

Insubres, p. Gallia Togatának Paduson túl lakott nemzetsége Orobiushoz délre, Majlandi Her.nek legnagyobb részén elterjedtek, a' Bojusokkal leghatalmasabbak voltak az innenső részén; sok bajt szereztek a' Rómaiaknak, míg egészen meg nem hódittattak. Fővsok volt Mediolanum, Laus Pompei, 's a' t.

Interlacken, vs, Bern kant. Helvetziában, Thuni és Brienze tavak között. Lomb. Vel. Kir. a' volt Agogna oszt. 4500 l.

Invado, helység Sardiniai Genua Herczs. erős kösziklában asott kastélyal.

Inverary, Argyle proper ker. nek fő vsa Argyl Grófs.ban közép Scotziában 58° 2′ 55″ Sz. alatt. Loch-Fyne partján kis vs csak 1100 l. de fekvése miatt, melly a' tengerhez közel vagyon, igen látogattatik. Vannak itt vas bányák, és vászontakácsok; de a' hal 's kiváltképen a' héring fogás legnagyobb foglalatosságok. Ezen vs az Argyli Hercz. nek lakóhelye, kinek kastélya díszes. Szomszédjában igen jeles erdősségek találtatnak.

Inverbervie, (56° 44′ É. Sz. 15° 35′ 45″ K. H.) helys. Mearus Grófs.ban közép Scótziában Bervie tenger öbölnél, ladikoknak alkalmatos révpartal. Courdán szomszéd faluban laknak a' halászok; ezen alkalmatos tengeröböl mellett a' parton emelkedik the Bervie-Brow hegye, melly magos 's tengerbe kinyúló fokot képez.

Inveresk, falu Edinburg déli Scótzia Grófságában Musselbourgh szémszédjában, melly szép fekvése miatt Scótzia Montpellierjének neveztetik.

Inverkeithing, déli Scótziának Fife Grófságában fekvő vska, hasonló nevű öbölnél, Forth fón alkalmatos révparttal, hol a' hadi hajók nagy habok alkalmával ki szállanak. A' kereskedő hajók itt szokták próbáját kiállani ép egéségeknek. A' lak. halászatból, köszénkereskedésből, vasöntésbeli portékákból élnek.

Inverlochy, l. Fort William.

Invernesz, Grófság éjszak Scótziában, északra Rosz Grófság napkeleti Murray, és

Digitized by Google

Nairn, délre Perth, és Argyle, napnyugotra pedig a' tenger határozza. Nagysága 4302 angol mfd 76000 l. A' felföldi erkölcsnek és nyelvnek széke. Sok vize és a' legnagyobb Scótziai hegy, lánczok miatt a' föld, csak kevésé alkalmatos a' mivelésre. Szarvas marha, juh, és kecskenyájak adják úgyszólván egyedül a' lakosnak szegény eledelét. Invernesz több ker.re vagyon felosztva: legsivatagabbak a' Badenoch, és Lochaber. A' Hebridi szigetek közül is többen tartoznak ide. Sok helyet legelők sincsenek és ott halászatból, és veszedelmes vadászatból élnek a' lakosok. Némelly kerületek erdősségben és vadakban gazdagok, mások szegények. Köszén általjában hibázik. A' szántó föld, mellynek mivelése még igen csekély és rosz, csak kevés gabonát ád. Bennevis a' legmagosabb hegye, 4370 láb magasságú. Számos tavai között, mellyek köztt a' nagyobbak a' Scótziai mesterséges folyók készítését segítik, nevezetesek: a' Loch-Nesz, ez 22 mfd hosszú 1—3 széles, hallalbővelkedik, vize meg nem fagy. A' Loch-Lochy 14 mfd hosszú 1—2 széles Fort Augustus és Fort Villiam között. Loch-Oich 4 mfd hosszú, több erdős szigetei vagynak Loch-Nesz és más tavakkal öszvekapcsoltatik, nagyobb része e' tavaknak Glenmore és Glenberg völgyekben fekszik. Ezen lapály tájékokban számos essők a' földmívelését hátráltattják. Fók között nevezetes a' Loch-Nesz mellett lévő Fyers fó, hirtes vízrohanása miatt, gyönyörű tájékban, ez 170 láb. magasságról esik. Fő városa

Invernesz, (57° 33′ É. Sz. 13° 38″ K. H.) Nesz fónak hosszában fekszik, melly itt egy tónak öblébe szakad, 11000 l. bátorságos révpartal, mellyben egészlen a' vsig nagy hajók jöhetnek. Vagyon itt egy erős kastély, mindenféle tudományokkal biró Akademia. Ezen kívül vászon, czérna, pamut, hajókötelek és bőr, fabr. is találtatnak itt. Lazacz fogása hasznos, innét Londonba bőrök, ólom, héring, lazacz, whisky és más a' félék vitettnek, onnét pedig másféle portékák hozatnak. A' Gáli nyelvnek itt a' fólakóhelye de egyszermint Angolul is tisztán beszéllenek.

Iuverngie, helység Bamf Grófságban Scótziában Spey és Avon fók öszve folyásán fehérítő mivekkel 's serfőző házakkal.

Inzersdorf, Uradalmi kastély és falu Ausztriában Ens alatt való tart. Bécstől nem messze egy pléb. 136 h.

Iperle, fó Flandriában Ypern Urad.ban ered, Nieuporttól nem messze a' tengerbe öntődik.

Ipern, l. Ypern.

Iphofen, vs Würzburgi nagy Hercz. Maintól nem messze, 1940 l. Bor és gabona termesztéssel.

Ipola, Ipoly, Eipl, fó Nyitra Várm.nek ész. hegyeiből származik, Hont Várm.nek egyrészén által folyik, Esztergomtól nem messze a Dunába végződik vize; míg hegyek között folyik tiszta, de mihelyest lapályságra jutt zavaros lesz,

Digitized by Google

Ipoly Ság, l. Ság.
Ipoly Szálka, l. Szálka.
Ips, Yps kis vs Ausztriában, Ens alatt való tart. Bécsi erdő felett való fertályban Yps fónak a' Dunába való szakadásán, jeles olvasztó tégely fabr. egy kath pléb. és nagy gondviselő házzal. 115 h.
Ips, v. Yps, kis fó Austriában Ens alatt való tart. melly a' Lunzi tóból Oetscherhegy tövében ered Ips vska mellett a' Dunába öntödik.
Ipsara, kösziklás sziget Archipelagusban, Saki-Adassinak ész. napkeleti részén 1 1/2 mfd hosszú, fél annyi széles, Görögök lakják. Itt jó veres bor terem.
Ipsheim, mvs volt Bayreuthi Herczs.ben, mostani Rezat ker. Bajor orsz. Windsheimtól egy órányira, mellette vagyon Hoheneck hegyen épült kastély. Itt sok gypszet ásnak.
Ipsis, mvs és nemes Uradalom Ausztriában Ens alatt való tart. Bécsi erdő felett való fertályban Ipsnek partján, egy kath. pléb. 138 h.
Ipswich, Suffolk Angol Grófs.nak fő vsa Orwel fó mellett, hol széles öblével a' tengerbe szakad egy révpartal, 500 Tonnát vivő hajók a' tengerár alkalmával a' vsig eljöhetnek, 1800 h. 11300 l. szabad oskolával, közönséges könyvházzal, 12 templ.kal és több jeles épületekkel. A' lak. gabona és malátá kivivéséből, gesztenye kereskedésből, Grönlandi halászatból, halzsír égetésből, és hajó építésből élnek.
Ipswich, vs Massachusetts ész. Amerikának szabad tart. Essex Grófs.ban hasonlónevű fónál 606 h. 456 l. czérna, csipke fabr. tőkehall fogással.
Irabatti l. Ava.
Irak, Persiának közönséges neve a' tulajdon tart.ban.
Irak-Adschemi, v. Irak Persan, (az az: a' Perziai Irak) a' régi Parthia, legnagyobb, és legjelesebb tart. nyugoti Perzsiában, ész. tájékban, térméketlen hegységek hasitják, déli és napkeleti részét nagy pusztaságok lepik, napkeleti vidékben nevezetes a' 30 mfd hosszú, 10 mfd széles fehér sóval és hóval bétakart Naubendani puszta. Legtermékenyebb vidékei északi és nyug. részében vannak. Anteb és Karasun vizein kivül csak kis fók találtatnak. A' levegő igen száraz, és egésséges, az ég Májustól Septemberig mindég tiszta. Éj el harmat nem essik, a' csillagok világosabban fénylenek, mint nálunk. Nyáron a' melegség éppen olly kevesé súlyos, mint télen a' hideg. Ezen kellemetes levegőnek nem csak a' lak.ra, hanem még mesterséges mivekre nézve is igen nagy a' befolyása. Fő termései gabona, és drága gyümölcs Irak-Adschemi tart. közvethetetlenül a' Király alatt áll, nincsen tehát itten Helytartó, 40 vst számlál mellyeknek fő vsa a' régi Ispahan.
Irak-Arabi, v. Babeli, a' régi Babylónia, török tartom. Asiában Arábia és Persia között, alsó Euphratesen, és Tigrisen, mellyek, Korne, mellett összejönnek, és igy Schat-el. Arab név alatt a' Perzsiai tengerőlbe szakadnak. Ezen tart. jobbára lapály, a' tenger felé pedig

Digitized by Google

olly alacsony, hogy töltéssel kelletett a' viz ellen megerősíteni. A' melegség ész. szelek által mérsekeltetik; Samum szele itt nem ritkaság. A' tél itt, mint más sok török tart.okban kivált képen lapályságokban minden fagy és hó nélkül vagyon. Termései: naphta vagy föld balzsam források, pamut, gabona, egyptomi szilva, juhok, szarvas marha, tevék, lovak, oroszlányok, tigrisek, párducz török róka, medvék, rókák, sáskák, mellyek sokszor nagy pusztitásokat tesznek és halak. A' fő fók mellett a' régi Árabs lakosok csordájokkal, mellyek juhakból és tevékből állnak ide 's tova járnak, tulajdon vezérektől igazgattatnak. A' vsokban Árabsokon kivül Törökök, Örmények, és Zsidók laknak. Fő vsa Bagdad.

Iram, Török Palánka Serbiában a' Duna mellett Semendriától 2 mfdnyire.

Iran, Irvan, l. Eriwan.

Iraney, helys. Yonne francz. oszt. 180 h. Itt jó Burgundi bor terem.

Irawaddi, Irabatti, v. Ava, Lukian, fó Birmani orsz. hátulsó Indiában melly torkolatjától nem messze Lagukian v. Peguval többször eggyesülven a' déli tengerbe ömlik.

Iraiwne, Irvine (55° 35′ 35″ É. Sz.) kereskedő hely Air Grófs.ban déli Skótziába, 900 h. 4300 l. hasonló nevü fónak torkolatján ál, hajócsináló helyel, timársággal, és kötő fabr.val.

Ibersdorf, l. Ehrenfriedrichsdorf.

Irbit, Irbitz, (57° 35′ É. Sz. 80° 30′ K. H.) ker. vs Perm Orosz Helyt.ban, Katharinenburg tart.ban Asiában, Nizza fónak az Irbit vizébe való befolyásanál 500 h. 3000 l. azon eszt.nként tartatni szokott vásár miatt nevezetes, melly egész Februáriusba tart. Oroszok, Tatárok, Kalmukok, Buchárok, Örmények, Perzsák, és Görögök látogatják. Ezen vásárra 265 sátorok v. boltok készen állanak, és a' város földje is tele vagyon sátorokkal. Itt Europai, és Asiai portékák elcseréltetnek, ezen elcserélés 1 1/2 mill. rubelra becsültetik. Irbit folyón vas hámor vagyon, melly esztendő által több mint 100000 Pud vasat ád.

Irdning, 60 házból álló mvs felső Stajer orsz. Judenburgi ker. Donnerpataknak Ensbe való befolyásanál egy Pléb.ániával tartományi orvosi hivatallal, dohány lerakodó hellyel; ezen mvároson kivül Altirdning falu fekszik.

Irebyy, helység Cumberland Angol tart. Elne folyónál, hol ez az Irlandi tengerbe öntödik.

Iregh, magyar mezővs Tólna Várm. fekszik lapályságban a'Simontornyi járásban egy kastéllyal F. U. Wiczay Gróf számlál 1130 kath. és 880 ref. és egynehány görög, evang. és zsidó lak. Vagyon itt egy kath. és refor. templ. szép gabona tárház jeles erdősség és kies szölők.

Iregh, Üregh, (45° 6′ 47″ É. Sz. 37° 33′ 4″ K. H.) Illyrus mvs Slavoniában, Szeremi Várm.ben mély völgyben Illoki urod.hoz tartozik; tulajdon ó hitű Pléb.val, vizleárkolással, 14 örlő malmokkal, 1000 h. 4810 l.—Basilita klastrom van hozzá

Digitized by Google

közel Hoppovo helyen 1 1/2 órányira.

Iregna, kis folyó Kastiliában melly az Ebro vizébe öntödik.

Ireland, Irland, Hibernia, az Anglusoknál Erin (51°—55° 30′ É. Sz.) sziget és Kirs., nagy Britanniától Irlandi tenger és St. György kanális által osztódik. Nagysága 1514 □ mfd. 5,000000 l. népesebb tehát minden eddig ismérös tart.oknál. Földe általjába véve, lapály, csak északi, és déli részében középszerü hegyek találtatnak. Levegöje mérsékelt, partjainál nedves. Folyóji jobbára kicsinyek: legnagyobb a' Shannon vize, ezt követi: Barrow, Boyne, Liffe, Bann, Suir, és a' t. Tavai számosak és Lough nevet viselnek, legnagyobbak: Lough Neagh, és Lough Erne, legszebb a' Killarney. Az erdök zsombékoknak és mocsároknak adnak helyet, hol ezek nincsenek földe igen termékeny; tengeröbleiből a' Dundalbay, Lough-Foyle, Donnegalbay, Galloway, Bantry, Londonderry, Carlingfort nevezetesek. Terméseː ólom, vas, só köszén, turfa, fa, gabona, krumpli, kender, len, szarvasmarha, juhak, disznók, méhek, halak, kiváltképen lazacz. A' lak. között még sokan Altiri, vagy is Galli nyelvet beszéllenek valamint a' hegybéli Skótusok; három negyed része a' lak.nak, kath. kik Érsekekkel és Püspökekkel birnak de illy nagy cultura mellett még is sorsok Vallások miatt felettébb könyörületes. Többi lak.nak fele Skótusi Dissenterek. 1801-tól fogva Irlandia nagy Britanniával egy orsz.ba és egy Kirs. ba égyesült. 4 fö tart.ok Leinster, Ulster, Connaught és Munster, 31 Grófs.okra vagynak osztva. Fö városa Dublin.

Ireland, Irland, Bermudi szigeteknek eggyike Amerikában mar del Nordban, hol az Anglusok némelly szalitványokat tartanak.

Irelands-Eye, szigetke Howth fél szigetnél Irlandiai Dublin Grófs.ban keleti részében lévö magas köszíklája, melly the Stags nevet visel a' tengeri hajósoknak veszedelmes.

Irlandi-Tenger, nagy tengerzug vagy is csatorna, az Atlanticumi tengerben, Angol és Irlandia Partjai között.

Irgina, fó Katharinenburg Orosz Helyt.ban, melly többekkel Tschusowaja vizébe evvel pedig Kámába öntödik. Itt vagyon egy vasbánya, 300 h. 750 mester emberrel, 800 parasztal esztend.ként több mint 100000 Pud vasat ád.

Iris, fó Pontusban eredett, sok vizekkel öregbedett, végre Amasia mellett elfolyása után közép tengerbe szakadó viz.

Irissa, l. Rise.

Irkutsk, Orosz Helyt Asiában, a' napkel. Sziberiának (112° —210° K. H. 49—74° K. Sz.) részeit foglalja magába száraz földének 126460 □ mfd. szigeteinek pedig 600 □ mfd. a' nagysága, vannak itt több hegyláncz p. o. a' Jablonnoy hegy, 's a' t. erdök, és mocsárok. A' folyók között nevezetesek: Kolyma, v. Kowyna, Indigirka, Jana, Lena, Angara, Anadyr, Amur, és a' t. Legnagyobb tó a' Baikál

Digitized by Google

tava. Légvégője jobbjára hideg, és csak déli vidékeiben mérséklett. Számlál 451930 l. kik Tungúzok, Burátok, Jakutok, Jukagirok, Korjákok, Tschuktcsok, Kamtschadálok, Kurilok, 's m. efélek. Fő vsa

Irkutsk, (52° 18′ 15″ É. Sz. 122° 13′ 90″ K. H.) Sz. Péter várától 900 mfdnyire Irkutfónak Angaria vizével való eggyesülésén fekszik, kellemetes tájékban 2500 h. 568 boltokkal, 33 templ. 2 klast. 11290 l. széke az orsz. kormányának, görög Püspöknek kis papok Seminariumának az egész Orosz és Chinai kereskedésnek fő letelepedő helye és azért egész Siberiában legjobban virágzik. Itt találtatik: a' Japani nyelv, és egy hajókázást tanitó iskola, fő nemzeti iskola, több kissebb mellék oskolákkal, könyvtárral, természeti ritkaságok gyüjteményével, ezen kivül van himlő béoltó háza, és posztó fabrikája. A' vstól nem messze Angara mellett jó sóforrások, vannak egy üveg banyával; az alacson lapályban Baikál tavától egy mfdnyire Tschatschirenski nevet viselő tavak vannak, ezeknek vizei sok keserü sót nyujtanak. Melyből tisztitó-só készittetik.

Irnis, Giornico, igen jeles, népes, életes helység Tessini kant. Helvetziában 2 Pléb. templ. mal fegyverházzal, és több szép épületekkel.

Irokesek, vagy a' 6 (másképen 5) nemzet, tulajdonképen 7 szabad, közönséges egy fő hatalmasság alatt lévő népség ész. Amerikában, Ontorio tónak déli és napkeleti partjain. Nevek: Mohawkok, Onojutek (Oneidaerok) Onondagaerek, Kajugaerek, Senekaerek, Tuskaroriak, és Sissisogaerok. 1700-tól fogva igen elcsekélyesedettek, mert akkor 54550 most csak 15000 hadakozókat számlálnak. Fő helyek Anondago.

Iron, Irum, Yrum, Guipuscoában első vska, midőn az ember Francz. orsz.ból Spanyol orsz. mégyen. S. Jean de Luztól 3 mfdnyire.

Ironistan, l. Osseten.

Iroquios, l. Sz. Lörincz folyó.

Irritz, mvs Morva orsz. Znaymi ker. 79 h. 369 kereszt. 80 zsidó lak. egy Pléb.val, egy kastéllyal, és zsidó Sinagógával.

Irtisch, hallal bővelkedő fó, Kalmukok orsz.ban Soongárok tart. ered, 40 mfd hosszú 20 mfd széles Saisan (46° 30′ É. Sz. 103° K. H.) tóba való befolyása előtt felső kifolyása után pedig alsó Irtischnek neveztetik. Aman, Ischim, Tobol, és Konda folyókat veszi öblébé Tobolsk tart.ban a' felső Omsk vizébe öntödik holott, 170 öl a' szélessége, Ezen fónak hosszába vagyon Ischim Orosz, hatar-és vár lineának keleti folytatása.

Iruela, vs, Jaen Spanyol tart. 2200 l.

Irun, l. Iron.

Irvan, l. Eriwan.

Irvine, *Irwn*, } l. Irawine.

Isacsi, Sachscha kereskedő vs, és kastély Bulgáriában hol a' Duna több ágokra oszlik.

Isafiord, 1787-be épülni kezdődött kereskedő vs Island Dánus szigeten.

Isala, falu Dalarne Svekus tart ban azon Pajta miatt nevezetes, mellybe első Gustáw csépelt, midőn a' Dánusok előtt bújdosot, hol

Digitized by Google

III-dik Gustáw Király, ezen dolognak örök emlékezetére porfir köből eggyügyü de szép emlék oszlopot emeltetett, 1786 eszt.ben.

Isalamok, Java, szigetnek lakosai, kertmivelésből, halászatból, portékák elhordásából, gyümölcs, virág, Betel- és Areka dió kereskedésből élnek, és jeles kincsekel birnak.

Isara, most Oese Francz. orsz. ban.

Isarci, Iser vizénél lakott nemzetség fő vsok volt Isirisca.

Isar, Iser, Isarus, Isargus, jeles fó Bajor orsz. ered a' volt Inn kerül. Schärnitztől nem messze München és Landshut között folyik, Landaufelé, Deckendorf helységen alól a'Dunába öntödik. Aranyport hord magával, Loisachot, Ammert, és Mosachot magába veszi. 13000 láb. hosszú mesterséges fó által a' veszélyes hajókázás az Ammeri tón elkerültetik, és az út 271000 lábbal megrövidittetik. Ezen folyón szálhajókon több portékák a' Dunára vitetnek, 's innét tovább Austriába és Magyar orsz.ba. Ezen fótól nevéztetik az

Isar kerülete, Bajor orsz. ez most az előbbi Isar kerületet, Wertenfels orsz. itélőszéknek kivételével, melly az Inn kerülethez csapatott, a' Lech kerületnek Schrobenhausen Aichach, Friedberg és Landsberg vidékeit, a' Salzach ker.ből pedig Vilsbiburg Mühldorf, Vasserburg és Rosenhaim orszitélőszékeket foglalja magában. Fő vsa München.

Isaschar, Israël egyik nemzetsége, lakozott keletre Jordánnál (Jos. 19, 22) délre Ephraim, ny.ra Ascher és Manasse (Jos. 17, 10.) ész. ra Zabulon földe között (Jos. 19, 20) Israël határán.

Isauria, egykor tart. k. Asiáb. és Cilicia Trachaea része, most a' Karamáni Basasághoz tartozik két részre oszlott: ó és ujra, Taurus hegyenél.

Isbice, vs Poseni N. Herczg. melly Burkus orsz. hoz tartozandó 430 l.

Isca, mvs Brabantziában egy. Belgyiom kirs.ban Justus Lipsius születéshelye.

Ischa, vs Bulgariában hasonló nevü fónak a' Dunába való befolyásánál.

Ischel, Ischl, fó Austriában Ens felett való tart. a' Hallstädti tóval kapcsolodik öszve.

Ischel, Ischl, mvs Austriában Ens felett való tart. Traun fertályban, Traun forrásánál, Hallstadti tó környékiben egy Pléb.val, sóbányával, kereskedő 's határ vámházzal, 3800 l.

Ischia, Aenaria, igen nevezetes, és jegyzést érdemlő sziget Terra di Lavoro Nápoly tart.nak partján. Procida szigettől egy mfdnyire környéke 10 olasz mfd. 22310 l. Általjában hegyes és kősziklás, San Nicola leg magasabb hegy, tüzokádó vólt és 1302 eszt. utolszor dühösködött. Vasban déli gyümölcsben, borban halakban meleg, és hideg ferdőkben kiváltképen pedig a' föld alatt lévő tüz által lett természeti testekben gazdag. Kis fő vsa

Ischia, 3130 l. áll, egy hegyen a'szigetnek északi részén egy a' tengerben magánosan álló Láva kősziklán épitetett, 's kastélyjával egy hid által vagyon öszve kapcsolva. Széke egy Püspöknek, szép fő templ. 3 pléb. templ. nevezetesek.

Digitized by Google

Ischiginsk, Irkutsk OroszHelytart.nak kerületje Asiában 60—68° É. Sz. 169—181° K. H.) terjed Kowyma fótól keletfelé. A' durva levegö minden mezei, és kerti mivelést hátráltat. A' kevés lak. vadászatból élnek. Fö helye

Ischiginsk, (62° 30′ É. Sz. 173° K. H. Ischiga fónak a' Pensini tengeröbölbe való befolyásától nem messze, palánk keszitéssek és ágyúk által erösittetik, 500 l. Itt Korjákok és Tschuktschok dohányt, és vas portékákat nyargalocz állatok böreirt, czobolyért, közönséges rozmár fogakért, és Amerikai bunda börekért cserélnekfel.

Ischim, Tobolsk Orosz Helyt. nak kerületje Asiában Ischim fónak mind a' két részén, és ennek egész Irtisch folyóba való szakadásáig terjed északi része fában jó legellökben gazdag, a' déli pedig Ischimi Pusztaság név alatt jeles márha legellö hely. Sós Tavai számosak. A' lak. Oroszok, Tatárok, és Kozákok. Ezen kerületben vagyon az Ischimi vagy új Sziberiai határ linea, 26 sáncz, és fa erössegekből a' Kirgiszek bérohanása ellen, Tobol fótól (55° É. Sz.) egyenes arányban Ischim vizén keresztül Omsk erösségig terjed hossza 72 mfdnyi és Ui fó által az Orenburgi lineával öszve vagyon kapcsolva. Fö-fegyveri hely Petropawlowskaja Krepost. Ischim fó mellett, egy külsö vsal, melly 200 h. áll. Csere kereskedést a'Kirgizekkel üz. Szómszédjában Kamyschlowa Kláris tava vagyon. Ezen ker.nek fö helye

Ischim, hasonló nevü folyón 1000 l.

Ischora, l. Ingermannland.

Iscodar, l. Estodar.

Isefiord, nagy tengeröböl, melly a'Cattegátból Seeland Dánus szigetbe nyúlik.

Iseghem, vs hajdani Flandriában egy. Belgyiom orsz. 6850 l.

Isenburg-Birstein, Herczs. a' Rajna mellett, felsö Isenburg Grófságnak részéböl áll, nagysága 6 1/2 □ mfd 22000 lak. Jövedelme 150000 for. 291 embereket állított a' katonasághoz. Ezen tart. ban jeles kaszállók vannak, sok erdök, meglehetös szölök és hallal bövelkedö vizek. A' Herczeg Birstein faluban lakik. Ezen Fejedelemnek fö hatalma alatt három következendö Grófok birtokai állanak:

Isenburg-Büdingen, 2 □ mfdön 10000 lak. 40000 for. jövedelemmel.

Isenburg-Wächtersbach, 1 2/3 □ mfdön 6000 lak. 36000 for. jövedelemmel.

Isenburg-Meerholz, 1 2/3 □ mfdön 5000 lak. 35000 for. jövedelemmel.

Iseo, il Lago d' Iseo, hallal bövelkedö tó Brescia, és Bergamo között Lomb. Velenczei Kirs.ban, hossza 3 mfd, 5/4 mfd a' szélessége. Iseo helységtöl vette nevét, melly annak déli végén fekszik. Ezen által folyik Oglio.

Iser, Gizera, fö folyó Bunzlaui ker. Cseh orsz. az magas hegységben, melly Wohli Kammnak neveztetik, ered, Siléziát Cseh orsz.tól választja, Alt-Bunzlau felett Elbe fóba ömlik. Több halaknak külömbféle nemeiben gazdag; arany homokot, karniolt, ónixet, sardonixet hord magával. és zafir, kálczedon, topáz, krystal, krysolith, hyaczinth, és külömbnemü akhát-köveket, mellyek ré-

Digitized by Google

szint darabosan, részint simítva vitetnek ki külső országokra.

Iser, l. Isar.

Isere, Isara, fó Francz. ország ban, a' Savoji Alpeseken ered, Iseran hegy alatt, a' Piemonti széleken, Mont-Cenistől ész.ra; Barreaux, és Montmeillan várak között Dauphinébe lép, és ezen tart.nak ama részén általfolyik, melly e' fólyótól Isere oszt.nak neveztetik; által folyik Grenoblen is, melly alatt Drac fóval lett eggyesülése által hajózhatóvá lesz; utóbb S. Marcellint, Romanst mosa, és 45 Francz. mfd folyása után Valencén fellül (Drome oszt.) Rhone fóba szakad. Az e fótól neveztetett.

Isere, oszt. magában foglalja az előbb részint felső, részint alsó-Dauphinéhez tartozott Graisivaudan tart. és Viennois, 103 □ mfd a' kerülete, 47600 l. töbnyire hegyes, ásványokkal bővelkedik, és vadállatokkal. 4 ker.re osztatik: Grenoble, S. Marcellin, La Tour du Pin, és Vienne ker.re, és 558 községet, 's 44 kantonokat foglal magában.

Iserlohn, (51° 23′ 6″ É. Sz. 25° 20′ 27″ K. H.) jól épült fabr. és kereskedő vs Baaren fó mellett, a' hajdani Mark Grófs.ban, 's a' későbbi Ruhr. oszt.Bergi nagy Herczs.hez tartozott, 737 h. 4400 l. Luther' vallása itt az uralkodó, vagyon még is a' ref.soknak, és kath.nak szabad vallási gyakorlások. fabr. töbnyire vas, sárgaréz és drót munkákból állanak, mellyekből készíttetnek kovácsművek, varrótők, fontrúdak, selyemkötők, keszkenők, és gyapjú portékák is szolgáltatnak. A' felső várostemplom' orgonájának nincs mássa az egész Grófs.ban. Közel ide Grüneben vagyon a' híres sárga réz fabr.

Isernia, Sergina, vs Nápoly Királyság' tulsó Herczegségében 4940 lak. 's 1 püspökséggel, csekély posztó fabr. 's egy papirosmalommal. A' lak. föld, 's szőlőmívelésben foglalatoskodnak.

Isetsk, vs egy hasonnevű fó mellett, Orosz Orenburgi Helyt.

Isgaur, régenten Dioscurias, Kaukaziában Mingrelia Georgiai tart.nak fövsa a' fekete tenger mellett, egy alkalmatos kikötővel, a' kalmárhajókra nézve. A' Mingréliai nagy vásár nevét viseli, ámbár csak szegény kunyhókból áll is. A' híres vásárlás, mellyre különös Sklávok vitetnek, a' közellévő erdőben vagyon, és a' kalmárboltok összefüzött lombokból állanak.

Isigny, vs a' hajdani Bessie tart.ban, alsó-Normandiában, a' mostani Calvados oszt. Francz. orsz.ban, hol Vire fó a' tengerbe ömlik, melly itt egy kikötőt formál. 300 h. 2050 l. Vajjal, czitronnal, zöld borsóval, babbal, viasszal, mézzel, ágyítollal 's más efélével kereskedik. Közel hozzá van egy nagy sóbánya.

Isis, Cholcisban Acinásistól 90 studiumnyira fó víz.

Isis, fó, melly Berkshire Angl. tart.t keresztül folyja, és minekelőtte elhagyná, Thames, vagy Themse nevet vesz fel.

Isum, (49° 12′ 30″ É. Sz. 54° 54′ K. H.) bástyával, és árkokkal kerített vs 1687-ben

Digitized by Google

épült Orosz Charkow Helyt. ész. Donez mellett, 718 h. 4 templ. 4250 l. kik földmivelésből élnek.

Isjaslow, vs Orosz Wolynsk Helyt. Herczs. nevezettel, Horyn fó mellett, 5060 l.

Iskodari, l. Skutari.

Isla de Fuego, l. Feuerinsel, és Fuego.

Isla de Leon, Leon sziget, vs Spany. Sevilla Királys.ban, Leon szigetén, mellyet Pont de Snazo híd által a' szárazzal öszvekapcsoltatott *fél*sziget egy tengerkar által formál, mellynek hossza 3 1/2 órányi, 's a' hol legmagasb a' víz, 24 lábnyi mélysége, és nagy hajókat hordoz. Cadixxal egy 3 Angl. mfd hosszú, és 60 lábnyira a' tengeren fellül fekvő kötöltés által eggyesült, mellynek végén van a' felsánczolt Bastion Torre Gorda. 63° 27′ 45″ É. Sz. és 11° 27′ 53″ K. H. alatt fekszik, 40000 l. egy tengeri Kadettiskolával, 2 csatornájú tóval, mellynek egyike la Caracca felé, másika a' tengerre vezet; egy tarkavászon fabr.

Isla de los Negros, l. Buggias.

Islam, a' Mahumed' vallásbeli tanítás.

Islamabad, Chittagong, Dschittigong, (22° 20′ É. Sz. 91° 49′ 43′ K. H.) vs Bengalában, egy kikötővel, és hajómühellyel.

Island, a' régieknél Thule, Daniai sziget, északi sark' kerülete mellett 63° 30′ és 66° 42′ É. Sz, 352° 48′ és 1° 45′ K. H. között. Formája tökéletlen háromszeglet; magas, hegyes, és sziklás; a' térsége 1445 □ mfd de csak 202 □ mfdön mintegy 47000 lélek lakik. A' hegyeknek legmagasabb tetejit örök hóval, és jeggel vannak fedve p. o. Sneefiälds-Jökul, mellynek magassága 6800 láb, és Oerefe-Jökul. A' hegyek között sok tűzokádó is találtatik; 10 közzülök ég, és füstölög sok már ki is égett, az elsők között van: Hekla, Krabla, Rafntinnufiall, Leirhnukur. A' fók többnyire északi részén vannak, találni több tavakra is, és mindenkor meleg forrásokra, p. o. illyen a' Geyser. Savanyú vízkútakban sincs fogyatkozás, mellyek itt serforrásoknak neveztetnek. Sok fók kövéváltoztatók, mások mésztejérségüek, mások ismét erős kénkőszagot eresztenek. Az ég erős, és hideg, gyakran már Septemberben kezdődik a' tél, és egész Pünkösdig tart; a' madarak seregesen elfagynak, 's a' vadak az emberek' hajlékaikban keresik menedékeket. A' tavasz, és ősz itt ismeretlenek. A' szigetnek északi részén a' leghosszabb napok' alkalmával a' nap le nem nyugszik, 's mikor ezek legrövidebbek akkor fel sem jő, hanem az északnak legszélsőbrészén a' leghosszabb nap egész hétig tart, 's télben annyi ideig tart a' leghoszabb éj; a'szelek gyakran olly nagyok, hogy egyenesen senki nem járhat, 's néha magokkal a' tűzokádó hegyről jövő füstből álló vékony felhőt ragadnak, melly a' földeknek, 's emberek' mejjének ártalmas. A' villámok, mellyek a' tűzokádó hegyekből származnak, gyakrak. Az ész. világosságok között nevezetes a' hóvilágosság, ez a' hóból támad, mellyet

Digitized by Google

a' szél felvesz, 's ekkor a' hó repülötüznek látszatik. Gyakran mutatják magokat tüzes golóbisok is, és sokszor 2—9 napmássa. A' sziget' termései: kénkö, só, turfa, abrakzöldség, Islandiai moh, bogyó, szarvas marha (közép nagyságú többnyire szarv nélkül) ló, kutya, macska, vadszárnyas állatok, sas, dorsgadócz, lazacz, pisztráng, héring, tengerikutya, czethal, 's t. ef. a' fában nagy fogyatkozás van. A' gabona nem nöhet a' hideg miatt, ellenben a' kerti növések szépek; a' gyümölcs pedig nem érhet meg. Gyakran rosszak Islandban az esztendök. 1783—1785 éhség által többen elvesztek 9336-nál; tehát az egész népségnek 1/5. 28000 ló, 11461 darab szarvas marha, és 194008 jún. A' földmívelés alább hágy. 1801-ben csak 4751 paraszt épület állott fen. A' lakosok a' régi északi, és a' Skandinávi nyelven beszéllnek; többnyire eggyes udvarocskákban laknak, és marhatartást halászatot, madarászást üznek. Közönséges eledelek kenyér, melly nagyon drága, tojás, hal, téj, 's néha hús. A' kereskedés: hallal, sózott hússal, faggyúval, börrel, tollal, dunnalúddal, tiszta kénesövel, készületlen, és készített gyapjúval üzetik, melly esztendönként behoz 200000 Rtallért. Béhordatik a' szigetbe; liszt, árpa, bor, ser, materia, vászon, jó, ércz, papiros, szappan, 's t. ef. melly felmegy 150000 Rtallérra. Egy lónak az ára 150 hal, vagy 3 Rtl. 12 siling; mert 48 hal, mellyeknek eggyike 2 fontos, 1 Rtallérra tétetik. A' lak. Luther', 's Calvin' vallását követik. és 2 püspökjök vagyon. Island a' világ' 4 részéhez képest 4 részre osztatik, u. m. délinyugoti, északi, és keleti Islandra. A' fö vs Reikewüg.

Island great-and Little, 2 szigetek, az első Barrow torkolatja előtt, a' másik Suir fólyóján, Watterford Islandi Grófságban.

Isle l', Insula vs az előbbi Venaissin Grófságban, a' mostani Francz. Vaucluse oszt. Sorgue fónak eggyik szigetén, 5160 l. kik közzül 500 zsidók; materia, gyapjú, és bör fabr. A' körülfekvö vidék felette termékeny, és kellemetes, mellette fekszik ama' híres forrás Vaucluse.

Isle l', vs az előbbi felső Languedoc Grófságban; 's a' mostani Fr. Tarn oszt. Tarn mellett; 3711 h. és 5400 l.

Isle Bauchard, vs az előbbi Touraine tart.ban, 's a' mostani Fr. Indre, 's Loire oszt. egy szigeten 336 h. 2160 l. 's egy várral.

Isle de Bonaparte, revolutio előtt, Bourbon; ettől fogva egész 1809-dikig Reunionnak neveztetett. (21° 24' D. Sz. 74° K. H.) egy a' Maskareni szigetek közzül az Indiai tengeren a' Francz. hoz tartozik, térsége 100 □ mfd 8000 fehér, és Creolok, és 48000 Sklávok, kikkel azonban itt elég emberül bánnak. Ezen sziget kétség kívül a' földi tüz által származott, még most is van dél és kelet között egy tüzokádó, melly gyakran felette zúg, és körüle 6 mfd térség puszta, 's ki egett. Több hegyek vannak ben-

Digitized by Google

ne, a' legmagasbb: les trois Salasses 4600 láb magasságú, a' partok nagyon meredekek, és tüzkövesek; a' hullámok magasan felcsapkodnak, 's veszedelmesek; a' habok olly isszonyúsággal csapkodják a' partott, hogy tajtékzanak bele, 's a' hóhoz hasonlitnak. Kikötő egy sincs, és a' 2 torok, mellyek kikötő helyett szolgálnak, nem mindenkor bátorságosok a' szélvész ellen. A' szigetet több hegyforrások öntözik, ezek közt legnagyobb a' d' Abord, melly a' szigetnek keleti legszebb részét öntözi. Vannak tavai is, p. o. Grand-étang, de hala nincs. Az éghajlatja kellemetes, lágy és mérsékelt, a' levegő mindég tiszta, világos, és egészséges. Az Uralkodó szél a' dél, 's kelet közi, de melly Januarius, és Május holnapokban veszedelmes szélvésszé változik el. Termékei: híres kávé (esztendőnként 6 mill. font) rizskása, búza, árpa, jó dohány, pamut szegfűbors, (esztendőnként 60000 mázsa) Aloe, ebenfa, gyümölcs, pálma, Indigo, fejér bors, építőfa, gyanta, disznó, vadkecske, ló, szarvasmarha, juh, tekenyősbéka, galamb, hal Ambra, kláris, tengeri csiga, 'st. ef. A' sziget 9 Ecclesiára, vagy Quartierre van felosztva. A' fő vs S. Dénis.

Isle de Bouin, vs Fr. Vendée oszt. 2000 l.

Isle de France, l. Ile de France.

Isle de S. Ange, l. Aguignan.

Isle de Jeu, l. Dieu.

Isle Dodon, vs Fr. Garonne oszt. Save fó mellett. Fr. Gers oszt. 1100 l.

Isle Jourdain, vs Save fó vize mellett Fr. Gers oszt. 5230 l.

Isle of Purbeck, tart. Dorsetshireben Angliában; tulajdonképp félsziget; 10 Angl. mfd hesszú, 6 széles; népesebb mint annak egyébb része. Itt márványhoz hasonló kő találtatik, és legjobb pipa-föld.

Isle Royal, l. Cap Breton.

Isles Beaupré, l. Loyality-Islands.

Isles d', Entrecasteaux, Louisiadi rajzsereg (148° 2′ 30″ —149° K. H.)

Isles Francaises, új Britannia mellett, mellyek közzül a' nevezetesbb Islemerite (146° 44′ 4″ K. H. 4° 54′ D. Sz.)

Islay, l. Ila.

Islington, falu London mellett, gyakran megkeresett ásványforrásokkal.

Islip, helység Angl. Oxford Grófs.ban, az Oxfordi csatorna mellett, a' vallo Eduárd Királynak születése helye.

Ismail, Smail, Moldvai nyelven Smil (45° 21′ É. Sz. 46° 30′ K. H.) erős Török vs Bessarabiában, Dünának északi karja mellett, melly Kili-Bagari nevet visel. 10000 lak. bőr fabr. és kereskedéssel.

Ismenos, fó Boeotiában, Thebae mellett elfolyván Hylika tóba ömlött.

Isis, fó most Ips.

Ismid, Isnikmid, régenten Nicomedia (40° 41′ É. Sz. 47° 12′ K. H.) nagy és népes tengeri, 's kereskedő vs Anadoliban, a' márvány-tengernek eggyik öble mellett, 30000 l. Török Basának, Görög, és Örmény Püspöknek lakja. Két halmon fekszik, mellyek, valamint többnyire a' házak is kertekkel, fákkal, és szőlő vesszőkkel vannak keritetve. Egy kikötővel, hajócsináló műhellyel, és ha-

Digitized by Google

józással Constantinápolyfelé, mind ez a' kereskedéssel eggyütt, mellyet selyemmel pamuttal, keszkenőkkel, üveggel, hajó és épület-fával, sóval, üzi jó állapotban tartja a' lakosokat.

Ismir, Smyrna (38° 28′ 7″ É. Szl.) A' Törököknek legnagyobb, 's gazdagabb kereskedő vsok Levantében, Natoliában, hol Meles a' Smyrnai tenger öbölbe ömlik, 's egy kikötőt formál, melly egy erősség által oltalmaztatik. 65000 Török, 23000 Görög, 7000 Örmény, és 12000 zsidó lakosokat számlálál; ez utolsók maradványi azon zsidóknak kik az előidőkben Portugalliából, és Spanyol orsz.ból kiűzettek. Van itt 12 mecset, Görög, örmény, kath. temp. egy Protest. kápolna, 's több klastromok. A' vs az egész körülfekvő vidékkel a' mindenkori Sultán' Annyához tartozik ki a' jövedelmet egy tulajdon Musselim által szedeti, be. Itt lakja van egy Görög, és Örmény Érseknek, 's a' kereskedőknek gyülőhelye. Fr. ország, nagy-Britannia, Sved, Prusszia, 's Olaszorsz. tart itt kereskedésre ügyelő követeket, kik nyáron kellemetes mezeiházaikban laknak. Van itt szőnyeg fabr. és selyem, tevészőr, pamut, juhgyapjú, bőr, viasz, 's orvosiszer kereskedés.

Ismuschi, Schmuschi, Török Herczegovina tart.nak fővsa Dalmátiában.

Isnagar, (37° 28′ É. Sz. 12° 18′ K. H.) vs Spanyol Cordova tart.ban, 2600 l.

Isne, l. Asna.

Isnik, régenten Nicaea (40° 18′ É. Sz. 47° 19′ K. H.) vs Anodoliában egy gazdag halas tó mellett, 300 h. 3000 l. két Egyházi gyülekezet által nevezetes, az első 325-ben tartatott Arius ellen, kinek tanitását, mint eretnekit átokkal bünteté. Készítetik itt porczellán, mellyel a' Törökök élnek; a' lak. gabonaval, gyümölcsel, falszőnyeggel, keszkenyőkkel, selyemmel, 's t. ef. kereskednek.

Isnikmid, l. Ismid.

Isola, Alictum, vs Olaszországban Istriában egy sziklás szigeten, mellyet a' száraz földdel egy köhid kapcsol öszve; szőlőmíveléssel.

Isola, vs Piemontban a' volt Marengo oszt. 2320 l.

Isola, vs Nápoly orsz. terra di Lavoro tart.ban, 2570 l.

Isola, vs tulsó Calabriában, Nápoly orsz. egy Püspökséggel.

Isolabella, egy a' Borromaei szigetek közzül Lago-maggioren; még a' 17-dik század közepén puszta, 's terméketlen szikla volt, mellyet Boromaei Vitalianus Gróf 1671-ben földi paradicsommá változtatott. De a' költség isszonyú volt, mert hajón kellett a' földet oda hordani. A' kert felemelt ágy formán van csinálva, a' felemelt ágyak pedig 10-en vannak, mellyek, mint a' piramisok mennél fellebb emelkednek, annál keskenyebbek, és a' legszebb fákkal vannak körülültetve, ezek között van a' czitron, narancs fa, de ezek télen deszkákkal fedetnek. A' felső ágyból a' kilátás felette szép. A' palota igen szépen, és a' legjobb ízlés szerént felékesült. Az alsó szobák, mellyeket a' ha-

Digitized by Google

a' habok verik, harlang gyanánt vannak ékesítve, 's nyárban hüveségek miatt kellemetes lakást nyujtanak.

Isola della Scala, Insula Scala, szép, népes vs Velenczei orsz.ban, Veronai ker.ben.

Isola-Madre, a' Boromaei szigeteknek másodika, az elöbbitől félórányira esik, kevésbé szép; a' kertnek csak 7 ágya van, és inkább haszonra, mint csupa gyönyörüségre készült. A' lakház is kevésbé kellemetes, szépen ki van még is ékesítve. Ezen egy kis Theátrom is vagyon.

Isola-del Pescatore, a' Boromaei szigeteknek harmadika, egy pléb. faluval, 400 l. kik halászatból élnek.

Isola grossa, sziget Olasz-Dalmatziában, melly Lantanonak is, és S. Michaelnek neveztetik, több vsokkal, 's Tarának ellenébe fekszik. Levegöje jó, 's egésséges, földje termékeny.

Isola Rossa, kis vs 's tengerkikötö hasonnevü szigeten, Corsika Fr. oszt.nak.

Isole di Lipari, l. Lipari szigetek.

Isole di Mezzo, l. Mezzo.

Isole di Tremiti, 3 sziget az Adriai tengeren, Nápolyi Capitanata tart.hoz tartozik. Neveik: S. Nicolo, D. Domino, és Caprara.

Isoletten, Török pénz nem, melly 30 garast ér.

Isonzo, Lisonzo, fó melly a' Karinthiai széleken az elöbbi Tolmaini Uradalomban ered, Illyricum, és Olasz orsz. között határt formál, folyásában a' Tolmini tavat, és Idria Wippach, és Torre fókat felveszi 's az Adriai tengerbe szakad. Befolyása elött kevésnek. LEX. III. DAR.

sel Sdoba nevet visel.

Ispagnac, Ispanhac, vs Fr. Lozere oszt. 418 h. 2050 l.

Ispahan, Isfahan, (32° 24' 34" É. Sz.) nyugoti Persiának hajdani fövsa, Irak-Adschemi tart.ban, egy magas hegy által keritetett síkságon, Zendrud fó mellett, térsége 3 mfd ebböl most 4 ór. darab omladékban hever; ezelött 600000 most csak 50000 lakosokat számlál. Nevezetesek benne: a' Királyi megerösitett vár, a' gazdag mecsetek, a' kösferdök, 's t. ef. Julpha, vagy Dschulfa külsö vsnak most 800 (ezelött 12000) örmény lakosi vannak, és 2 kath. fam. (egykor 500 lélek) készítetik itt arany, 's ezüstböl szött materia, és kereskedés üzetik selyemportékákkal, övekkel, falszönyegekkel, pamuttal, apróérczmívekkel, füszerszám, 's orvos portékákkal.

Ispanhac, l. Ispagnac.

Ispányomezö, Tót falu Gömör Várm.ben, Ujvásár mellett, Balog vizénél, Rima Szombattól 4 óra. G. Kohári Derencsenyi Uradhoz tartozik, Tiszán túl a' szorgos tót kath. lakosok lécz, és 'sindely szegeket készítenek, nem külömben külömbféle háziszereket fából, u. m. tányérokat, kanalakat, 's t. ef. Van vasbányája is, és Balogh fó mellett fekszik.

Isper, fócska Austriában, melly az Ens felett 's alatt lévö tart.t egymástól elválasztja; 's ész.tól délnek folyik.

Ispern, mvs Austriában Ens alatt lévö fertályban, Mannhardsberg felett, hasonnevü fó mellett 1 pléb.val, és 36

Digitized by Google

ház.

Israël, regio, l. Palaestina.

Issa, sziget a' Dalmatiai partok mellett.

Issa, falu Pensa Orosz Helyt. Insara ker.ben, egy méne-se, szönyeg, 's paplan fabr.

Issa, l. Nigritia.

Issedones, Essedones, Serikában lakott nemzetség Macotis tavánál, Sauromatok mellett, Colchis határánál, Sacer, Massagetae és Duher népekkel eggyesültek, fő vsok Issedon Asiában.

Issel, Yssel, Issala, Sala, (az ó) nagy fó, melly a' volt Bergi nagy Herczs.ben származik, 's magát Duisburg mellett új Issellel a' Rajna' eggyik ágával eggyesíti végre Campen alatt a torkolat által a' Zuyd tengerben szakad.

Issel, (kis) fó Zuyd tart.ban, egy. Belgiom orsz. Rotterdamon fellül Maasban szakad.

Isselburg, kis vs, és vár a' volt Bergi nagy Herczs.ben, Rajna oszt.ban, ó Yssel mellet, 82 h. 320 l.

Isselhorst, falu Vestfaliában Weser oszt. Butter' eggyik szakadékja mellett, hol legfainább, majd a' selyemmel vetekedő lenfonál a' csipkékhez fonatik.

Isselmonde, Ysselmonde, kis sziget eggy. Belg. orsz. déli Hollandia tart. mellyet a' Maas, Merwe, és Issel formálnak. A' főhelység

Isselmonde, vs, Rotterdámnak ellenében, Merwe, és Maas között, egy erős várral, és 1070 l.

Isselstein, Ysselstein, kis vs, és régi vár, déli Hollandiában, kis Issel mellett, 2530 l.

Issen, vs Burkus orsz.ban a' Wittenbergi ker.ben, 1000 l. kik lennel kereskednek.

Issengeaux, Isingeaux, Yssengeaux, vs az előbbi Velai tart. most fel. Loire oszt. Fr. orsz.ban, 849 h. 6250 l. marha kereskedéssel.

Issere, l. Isere.

Issny, (47° 42′ É. Sz. 27° 43′ 30″ K. H.) vs és Gróf ság, Quadt-Issny Grófhoz tartozik, a' Würtembergi Kirsban, Altdorfi ker.ben, Allgauban, Issna fó mellett, 300 h. 1550 l.

Issoire, Yssoire, Iciodurum, (45° 33′ É. Sz. 20° 55″ K. H.) vs Fr. orsz.ban, az előbbi alsó-Auvergne tart.ban, 's most Puy de Dome oszt.ban, Conse mellett, 730 h. 5100 l. rézbányája, és sajttal, dióolajjal kereskedik. Vidékén hamis Amethyst találtatik.

Issoudon, Yssodun, Anxelodunum, (46° 59′ É. Sz. 19° 39′ K. H.) vs az előbbi Berry tart.ban, 's mostani Indre oszt.ban, Francz. orsz. Theols mellett, 2056 h. 10260 l. gyapjúmateria, harisnya, és kalap fabr. fával, marhával, és posztóval kereskedik.

Issurtille, Is sur Tille, vs Fr. Col d' or oszt. közel Tille fóhoz, 1590 l.

Issus, hely közép tengernél Cilicia Camp. tart.ban. Itt verekedett N. Sándor Dariussal másodszor.

Issy, falu Páris mellett, Seinéhoz közel, sok szép mezei házakkal.

Istambol, l. Constantinápoly.

Istandia, sziget Candia mellett, Candia vs' ellenében, jó kikötővel.

Isthmusde, Suez, föld szoros a' közép Asiát Afrikával egyesíti.

Istres, vs Fr. orsz. az előbbi Provence tart. 's a' mostani

Digitized by Google

Rhonetorkolati oszt. a' Martegnezi, vagy Berrei tenger végénél, 2110 l.

Istria, ó Histria elejénten Illyricumhoz tartozott, Augustus és Tiberius Cs. által kapcsoltatott Italiához és Pola vsig kiterjesztetett. Első lakosi Colchisiak, vagy inkább Celta eredetük voltak; fő vsok volt Pola, Nesactium 's a' t.

Istria, Capo d'Istria, Aegida, szép félsziget fellül az Adriai tengeren, a' Triesti öböl 's Quarnero között, mintegy 100000 l. 6 vs, 12 vska, 's annyi mvs 200 faluja; a' mezei nép még elég durva, Dalmata öltözetet, hordoz, 's az Illyrus nyelvet szóllja, és Slavonität. Csak a' vsokban uralkodik az Olasz öltözet, 's nyelv. Ezelőtt a' Veneczeiek birták legalább 2 harmad részét ezen tart.nak, az Austriai ház pedig északi részét, mellyhez a' Lünevilli béke által a' Veneczei Istriát is 54 □ mfd és 69870 l. nyerte. De a' Posoni béke által egész Istria. Olasz ors.hoz adatott, Istria oszt. név alatt, mellynek fővsa Capo d' Istria. Termései: bor, olaj, déli gyümölcs, fa, méz, viasz, hal. Ezen tart.tól vette Bessieres Fr. Marsall Istriai Hercz. nevét. 1813-ban Istriát az Austriai seregek vissza vették.

Istvándi, magyar mvs Somogy Várm.ben, Babolcsa és Szigetvár köztt Darány mellett, F. U. H. Eszterházi, l. többnyire, ref. és kat. jólegeltetővel, és szőlő heggyel.

Istebnik, tót falu Trencsén Várm. Vág mellett, a' Nitrai Püspökséghez tartozik; szántóföldjei termékenyek, fája elég, szőlőhegye, és savanyúvíz forrása is vagyon.

Isztemér, Isztimer, német mvs Székes-Fejér Várm. Fejérvártól 2 óra magas hely. G. Zichy Palotai Urad.hoz tartozik 1072 l. kat. tulajdon templ. és pléb.val szőlő heggyel.

Itaka, Uliszes birtokában volt sziget Akarnania mellett 80 stad. kerületű Strabo szerént. Itt volt Neion hegy, egy köszalfészek, (Korakon petra) Arethusa forrás, és Rheitron rév.

Italica, l. Sevilla.

Italia, máskép Saturnia, Oenetria, Hesperia, Ausonia, akár honnét neveztetett légyen bár így, elöször Æsus és Arnus, utóbb a' Senonek meghódíttatása utan, Rubico vizek közt határozódott. Idővel Italia név alatt jött Európának mind azon része, melly a' felső, v. Adriai tenger, alsó v. Tirrhenumi tenger között elterjedt, és északra Alpesekkel, keletre Arsia fóval Istriában, és az Adriai öböllel, délre az alsó tengerrel, nyugotra ismét az Alpesekkel és Varus folyóval környülvétetik. A' természet maga, a' Liguriától Siciliai tengerzugig elterült Apenninus hegyek által Apenninuson innensö és tulsó felekre osztotta. Lakosira nézve Gallia Cisalpina, Italia media et propria, és Graecia magna v. major részekre osztatott. Augustus Oct. Császár idejében 11 tartományokra (Regiones) oszolt, mellyeket Plinius III. könyvében elöszámlál: Hadrian és Constantin Cs. alatt pedig 17. tart.nyokra. Legelseg első

Digitized by Google

lakosi voltak: Aborigines, Saturnus alatt a' Trójabéliekkel eggyesülvén Latiumiak lettenek, ott laktanak, hol a' Volscusok. Oscusok Campania föllül laktanak, Samnitesek szomszédságában, egykor Opicusoknak is neveztettek, nyelvek a' Latiumitól különbözött. Laestrigonesek laktanak Caëta körül, igen vad és ember evő nemzetség. Ausonesek, Bruttiusok, és Lucanusok földön laktanak elöször, innen kinyomattatván, Vulturnus és Liris folyók környékiben vonták meg magokat Oenetriusok görög földről a' Joniai tengeröblön szállották meg legelsök Italiát. Fö részei Italiának: Gallia Cisalpina v. togata, Gallia togata proprie sic dicta, (trans et cis padana) Liguria, Gallia részei voltanak. Italia propia volt Hetruria, Umbria, Picenum; Italia reliqua magába foglalta Farfarus Avenus, Allia vizeknek és Velinus 's Fucinus tóknak környékit, vagy is a' Vestinusok, Maruccinusok, Pelignusok, Marsusok, Sabinusok, Aequusok' földét. Italia inferior magába foglalta Campaniát, és egyébb tartományokat: mint Picentum, Samnium, Hirfinusok földe, Frentanusok földe, Apulia, melly Daunia és Peucetia részekre oszlott; Meszapia, v. Calabria, Lucania, Bruttiusok földe 's a' t. Itáliának legjelesebb és uralkodó része volt Latium, melly elöször szük tartomány volt, és Tiberis partjaitól délre a' Circaeus, v. Circilli hegyek, észra Anio vize, délre Algidus hegye, (Rómától 18 mfdre esett) által szoríttatott körül. Első lakosi voltak a' Siculusok, azután a' Pelasgusok, Arcadiaiak, végre a' Trójaiak. Romulus alatt hozzájok járultanak a' Hetruskusok, Sabinusok, 's a' t. Utóbb szinte Liris fóig terjedtek Latium határi, minekutána a' Volscus, Oscus, Auson, Rutulus, Hernicus, Aruncus nemzetségek is Latiumhoz csatoltattak. Tulajdonkép Latium nevet visel a' mai Egyházi birtok. Italiához tartoztanak még 3 nagyobb szigetek: Sicilia, Sardinia és Corsika, és némelly kissebbek, mellyek Italia, Sicilia és Sardinia körül csoportoznak. Mind ezen tartományoknak tulajdoni külön betük alatt előfordúlnak.

Italia Királyság, 1805-ben állott fel a' Cisalpini, utóbb ItaliaiKöztársaságból. Ezen Köztársasághoz adatott a' Posonyi béke által 1806-ban az előbbi Velenczei köztársaságnak maradványa, és az Austriai birtokok Istriában és Dalmatiában, és 1807-ben a' Cattaroi öblök, és az előbbi Ragusai Köztársaság, 's végtére 1810-ben Tyrolisnak déli része. A' Párisi békesség és a' Bécsi gyülés végzésénél fogva hajdani örökösinek birtokába jutott, legnagyobb részét teszi a' Lombardi Velenczei ország, Egyházi birtok, Parmai és Modenai Herczegség. l. ezeket.

Italia, a' mostani, l. Olasz ország.

Italiai Urodalmak, v. Olasz Birtokok, azok neveztetnek így, mellyek az ó Helvecziai kantonokhoz tartoztak, 's ezek voltak: Lugano, Locarno, Mendrisi, Valmagia, Vellenz, Val, Bren-

Digitized by Google

na, és Riviera; ezek most legnagyobb részét teszik Tessinnek az új Helvecziai kantonnak.

Ithaca, l. Jotaco.

Itkul, l. Jetkul.

Iton, kis fó Normandiában Fr. orsz.ban, Evreauxnál Eure vizébe szakad.

Itri, helys. 4540 lak. Nápoly Terra di Lavoro tart.ban, igen kies tájan, hol sok mastixfa találtatik.

Itsch, Itz, folyó Coburg Herczegs.ben Bajor orsz.ban, Main ker.ben, Thüringi erdőben ered, közel Schalkauvshoz és Rattelsdorf mellett a' Mainba szakad. Ez formálja az Itzgrundi termékeny völgyet.

Itzehoe, vs Daniában Holstein Herczs.ben Stör mellett, 389 h. és 2500 lak. iskolákkal, a' nemes luth. leány neveléssel. A' lakosok mesterséget, és kereskedést űznek.

Itzgrund, l. Itsch.

Ivanich, közönségesen klastrom Ivanich, szép helys. Horvát orsz. Varasdi katonai vidékben, Körösi Regimentben, Dugo-Szello helységtől 2 órányira, 70 ház. és 300 kat lak. Vagyon szép pléb. temploma, híres Sz. Ferencz Szerzetesek klastroma, és igen régi temploma. A' kapitány lakja jeles épület. Környéke igen kies. Mintegy 1/4 órányira fekszik Ivanich vára 520 kat. és 82 ó-hitű lak. omladék kőfalai régiségét mutogatják.

Iványka, tót falu Nyitra Várm. Nyitrához 1/2 mfd, kath. templ.mal, 's szőlőheggyel.

Ivanka, l. Iványi.

Ivanoycze, Ivanoycze, messze terjedt Tót falu Trencsén Várm. Kochanóczhoz nem messze Vág mellett, több nemes familiákhoz tartozik, szép szántóföldei, rétjei, szőlőhegyei, és Vág kifolyása között szép legelői a' szarvas marhára 's juhokra nézve; több malmokkal.

Ivanozero, v. János tava, tó Orosz bir.ban Tula mellett, mellyből a' Don folyó ered, és hol az új csatorna kezdődik, mellyen a' keleti tengertől a' Caspium, és a' fekete tengerig járhatni.

Iványi, nagy téres határú falu Sopron Várm. Soprontól 4 1/2 óra. Alsó Szápor és Dénesfa között, Szécsényi Gróf jószága, egy Ispány lakással, 's pléb. templommal, Kalvariával, határjában kezdődik a' nagy erdő, tágas legelői, szép szarvas marháji 's juhai. Itt csinálják a' birka harangokat, kolompokat.

Iványi, Szent, Svati Iván, helység Liptó Várm.ben Okolicsnától 1 1/2 óra. F. U. Szent-Iványi nemes fam. helybéli pléb.val, savanyú kúttal és több ásványos vizekkel.

Iványfalva, Kakova, Oláh falu Erdélyben Thorda Várm. Tordától 4 1/2 óra. F. U. több nemes Urak, egy nem eggyesült Görög pléb.val, 's arany bányával.

Iványi, Ivánka, elegyes lakosú hely Poson Várm.ben Cseklész mellett, Posonhoz 1 1/2 óra. H. Grasalkovich gyönyörű kastélyáról, szép kertjéről, kerített szigeteken lévő vadas helyeiről nevezetes.

Ivelchester, l. Ilchester.

Ivenak, Malzahn Grófnak uradalma, 's vs a' Meklenburgi ker.ben a' Schwerini Herczs.ben.

Digitized by Google

Iverdon, l. Yverdon.
Ivica, l. Ibiza.
Ivil, l. Yeovil.
Ivoy le Pré, helys. Fr. Cher oszt. 2380 lak. posztó és bőr fabr. vasbányával, olvasztó kemenczékkel, és üveghutával.
Ivrea, Eporedia, (45° 12′ É. Sz. 25° 23′ K. H.) vs Piemontban, Püspöki lakhely 7020 lak. két halom között, Doria Baltea, és egy mesterséges folyó mellett, melly Vercelig Sesiába folyik. Egy erőssége Castiglio név alatt, és nagy sajt kereskedést űz.
Ivry, helys. a' hajdani Normandiában, és a' mostani Fr. Eure oszt. Eure fó mellett, 146 ház.
Iwaniska, vs a' Warsói volt Herczegs.ben, Radom oszt. 138 ház.
Iwanich, l. Ivanich.
Iwankow, vs Teterew fó mellett Orosz Kiew Helyt.
Iwanozero, l. Ivanozero.
Iwanowicze, nemes vs a' Warsói Herczs.ben Kalisch oszt. 90 ház.
Iwanowskoe-Selo, vs Orosz Wolodimir Helyt. gyolcs fabr.
Ixar, l. Hijar.
Ixworth, helys. Angl. Suffolk Grófs. Bury, és Yarmouth között, vásárokkal.
Izbica, vs a' Warsói volt Herczegs. Lublin oszt.
Izbica, nemes vs a' Warsói volt Hercz.nek Warsó oszt. új, és ó Izbicára osztatik, az 53, ez 13 házakból áll.
Izendik, erős vs Flandriában, eggy. Belg. orsz. a' nyugoti Schelde öblénél, 1120 lak.
Izjum, l. Isjum.
Izmeny, Német falu Tolna Várm. alsó Magy. orsz. egy evang. ekklezs.val; dohányt termeszt, és 2. olajmalma vagyon, mellyen répa-mag, tök-mag, kender-mag; 's dió-olaj nagy mértékben préseltetik.
Izquinta, falu a' Mexikói Guatimala Audienzában, Guatimala tart.ban északi Amerikában, egész Amerikában itt legjobb Indigo készíttetik.
Izsepfalva, tótúl Izipowce, Tót falu Liptó Várm.ben jó szántóföldei, és szép erdei vagynak. 211 kath. és 161 evang. lak.
Iztaccihhuatl, Sierra Revada, egy 14730 láb magasságú tüzokádó hegy ó Mexicoban.

J.

Jand, Joode, szabad Szász falu Erdélyben Besztercze vidékin, Bisztritz tó mellett egy evang. pléb.val, kő bányával, két örlő 's több fürész malmokkal, és savanyu víz kúttal.
Jabba, Szerecseny uradalom az Arany partokon fekvő Guineában Abrobi helységgel.
Jabes, Jabesch-Galaad, (Bir. 21, 9.) helység volt Jordánon túl 6 mfd Pellától egy hegyen Gerasa felé.
Jablanocz, falu Horváth orsz. Karlstadti katonai ör oszt. ban, tenger mellett 42 h. révparttal, tulajdon pléb. val, és régi omladékokkal.
Jabloncza, Jablonitz, szép mvs Nyitra Várm. Miava viz

Digitized by Google

partján, Holicstól 4 1/2 óra. F. U. több nemes fam. Lakosai Tótok, kik között sok gazdag mesteremberek találtatnak. Vagyon szép kastélya, kath. templ. 2 uradalmi vendég fogadó házzal, a' kaszállók szépek, de az Miawa kiöntésének melly itt malmokat hajt, ki vannak téve.

Jablonnaja, v. Almáshegység, Asiai Orosz birod.ban, kösziklái 's mély nedves völgyei miatt járhatatlan, magas, meredékeny, tetejét kivévén, általjában erdős, több részre szakadván szinte jeges 's csendes tengerekig nyújtja ki ágait, az egyik ága, melly a' Baikáli tavától, mellyet körül vesz, nevét kölcsönözi, nagy völgyekkel bir. Tövébe nagy erdők, fellebb csak bokrok, legfelül pedig mezítelen, jobbjára kőszikláival boríttatik. Legnagyobb tetőkön mocsáros helyek, alatt való hegy tetőkön pedig eldült czédrusfák látszanak, mellyek felfelé álló ágakat hajtanak, és tüskebokor gyanánt egymással öszvenőttek, észak 's napkelet felé pedig nagy mélységei majd általjában hóval tellyessek.

Jablunkau, Jablunka, vs Austriai Siléziába, Teschini ker. Teschini Herczs.be Oelsa fó mellett 170 h. 1660 l. kath. pléb. templ. mal, posta házzal, nagy sántzal, Silézia 's Magyar ország között lévő szoros út miatt nevezetes. A' lakosok Silézita-lengyelül beszéllenek, de németül is tudnak. Jobbjára takáccságból élnek, (mellyel mintegy 600 mesterek foglalatoskodnak, 's több mint 6000 Schock (hatvan darab) vásznot Magy. országba általküldenek), szántóföldje igen rosz, káposzta 's krumpli legjobban terem, de mindazonáltal rozs, zabb, 's árpa is természtetik.

Jabock, Jos. 12, 2. Bir. 11, 13. kel.ről Tiberiasi tón 4 1/2 mfdnyire alól Jordánba folyó víz, egykor határ volt az Israeliták, és Ammoniták földei között, V. Mós. 3, 16. és Arnon és Jordán vizekkel egy szigetet formált, mellyen Ammoriták laktanak. Philadelphia és Jerasa köztt folydogált.

Jabruda, vs Cölesyriában, Lavdicca vidékében; mai nap Elmarkab nevű helyén a' Sabaeusok, vagy Keresztelő János követői tartózkodnak.

Jaca, Jacca, (42° 29′ É. Sz. 16° 7′ N. H.) vs Aragon fónál Spanyol Aragonia tart. hasonló nevü hegylánczn, és a' Pyrenaeus hegyeknek egyik ága között, fellegvár által oltalmaztatik, 4000 lak. 's Püspökség vagyon.

Jaccatra, hajdani Kirs. 's nagy tart. Java szigeten, a' Hollandus napkeleti Indus Társasághoz tartozandó, mintegy 230000 lak. számlál. Itt fekszik Batavia fővsa.

Jachsai, l. Aksai.

Jaci Reale, vs Siciliába Val di Demona tart. 2945 ház. 11000 lak. egy révparttal.

Jacobinus, hajdani angol pénz, melly hihetőképen Jakab Kir.tól, ki alatt talán készíttetett, vette nevét, 7 for. 8 3/4 kr vagy 4 tall. 18 garast ér. Párisban a' S. Domokos Szerzetesi, vagy másképen a' Prédikátorok azon útszától, mellybe klastromok vala, neveztettek így.

Digitized by Google

Jaccetani, Hispania Turracon keleti részében lakott nép, fő vsok volt Jaccamai Jaca Pireneusi hegynél.

Jacobsdorf, Zamarte, nemes falu napnyugoti Prusszus orsz. Konitzi ker. Londe tónál S. Bernád szerzete klastromában tartatni szokott búcsú alkalmatosságával nagy vásár tartatik benne.

Jacobsfluss, folyó Wirginiáb. észak Amerikai szabad Társaságban, másképen Powhatannak neveztetik.

Jacobshagen, (53° 21′ É. Sz. 33° 19′ K. H.) vs Pomerániában Satzigi ker. Satzigi tó, Ihna fó és Neumärki határok mellett 161 ház. 960 lak.

Jacobshaven, Danus szállítmány Grönlandban ész. Amerikában.

Jacobsinseln, l. James szigeteit.

Jacobs Parochie, falu Friesland tart. 1530 lak. most Bécsi Congressus végzése szerént az eggy. Belgyiomhoz tartozandó.

Jacobsstadt, (56° 20′ É. Sz.) vs Mitan Orosz Helyt.ban Düna fó mellett, egy gör. 's kath. templ. A' medve vezetőknek fő lakó helye, kik tanított 's szelíd medvéjekkel messzire utaznak.

Jacobsstadt, kis vs és révpart WasaKapitánységban Finnland tart. Botniai tengeröbölnek napkeleti részén.

Jacobswalde, lengy. Ottowitz, Kotlarnia, Hohenlohi Herczeghez tartozandó falu Oppeln Silézia Herczs.ben Tosti ker. 490 lak. sárga réz fábr. melly eszt.ként több mint 800 mázsát ád. Szomszédjában vasbátog hámor 's kalán fabr. találtatik, melly mintegy 70000 bátog kanalakat nyujt eszt.ként, vagyon itt egy papiros malom.

Jade, kis folyó Oldenburgi Herczs.ben, melly befolyásánál jókora tengeröblöt formál.

Jadera, mai Zaravechia Dalmatiában.

Jadgertow, falu Pomeraniában Belgardi ker. 23 h. Itt mész kő törettetik, és jó cserép edény föld ásattatik.

Jadrin, (55° 37′ É. Sz. 63° 34′ N. H.) vs Kasan Orosz Helyt. ban Stura mellett.

Jägerndorf, Carnoviensis Pr. Herczs.ség Austriai Siléziáb. Troppaui ker.ben, eredete szerént Troppaui Herczs.nek része (49° 52′ és 50° 18′ É. Sz.) között fekszik. A' Cs. Kir. rész 5 német mfd hosszú, 4 mfd széles, Jägerndorf Kon kivül Benisch vskát, 46 fal. 4483 h. 28160 l. foglal magában, Oppa folyó által a' Burkusi Siléziától választatik. Hegyei: Burgberg 's Schlossberg Jägerndorf vs mellett. A' hajdani bányák most elenyésztek. Az erdők térségekben 10000 hold földet foglalnak, savanyú víz kutak Seifersdorfban, Raase 's Lichten helyekben találtatnak. Földmivelésen 's jeles marha tenyészeten kívül lakosinak nagyobb része posztó csinálásból, takácsságból, vászon kereskedésből, fonál 's vászon fehérítésből, gyümölcs termesztésből, 's méhtartásból él. A' Lichtenstein Herczegnek birtokai jobbjára mind az Austriai, és és igen kevés fekszik a' Burkusi tájon. Jägerndorf 's Benisch vsok az Austriai Leobschütz pedig a' Burkusi uralkodó Herczs.nek fő hatalma alatt vannak. Fő vsa

Jägerndorf, morvaúl Karnow,

Digitized by Google

Carnovia, Oppa fő mellett 50° 5′ É. Sz. alatt, magas falakkal bé vagyon kerítve, vagyon 3 kapuja, külső vsok szép kertekkel díszesíttettnek, régi kastélya nagy pléb. temploma jeles, 500 h. lévő, 4000 lak. németül beszéllenek, és nagyobb részint takácsságok van. Cs. K. Kameralis dohány, 's pecsét adó fő vigyázó hivatala, vámháza, Cs. K. postája, ispitálya, játékszínje, német fő 's alább való iskolája. Itt 111 posztó csináló, 100 takács mester emberek találtatnak. A' méhtartás is jeles. A' vs' szomszédjában papiros malom is vagyon. A' szántóföld rozs, árpa, 's zabra igen jó. Nem messze innét fekszik Lobenstein, hegyen épült kastély.

Jägerspreis, Dánus Kir. mulató 's vadászó kastély Koppenhága mellett szép bézárt sétálló hellyel, hol az érdemes Dánus 's Norwegus embereknek emlék oszlopjaik fénylenek. Vagyon gáliczkő bányája.

Jamnia; Judeának, Sephela ker.ben a' tenger parton, ész.ra feküdt vs 65° H. 32° Sz. alatt, Joppetől nem messze, Diospolistól 12 mfd Jabne, és Jamna nevet is viselt.

Jamtland, Jempteland, Svéd tart. Nordlandban, Lappland, Norvegia, Herjedalen, Medelpad, 's Angermanland között. Nagysága 320 □ mfd 26000 l. nagy durva hegylánczai vannak, de még is fókban 's tavakban nincs héjánossága, kis Handels fónak igen szép vízzuhanatja; jeles Storsjö tava 7 mfd hosszú 3 széles. A' föld némelly tájékban termékeny. Ásványból vaskő, réz, ólom, mész 's cserép edény kő, szép hegyi Krystallok 's timsó, palakövek találtatnak. Ezen tart. egy megyét formál, Szomszédságában vagyon Jämtland-Lapjmark.

Jaen, Aragoniának tart.nya Spanyol orsz. Quadalquivir fónál, melly itt sok kis fókat vesz fel magában, Térség nagysága 240 □ mfd 177140 l. igen hegyes, úgy p. o. itt találtattnak a' Sierra Morena 's la Mancha hegységek. Vannak jó sóbányái, ólombányákkal, marha és kiváltképpen ló tenyészetje. Fő vsa:

Jaen, Flavium Argitanum, fekszik egy hegynek tövében, mellynek tetőjén egy kastély építtetet Gvadalbollon mellett, kő fallal, 's tornyokkal körülvan véve 27600 l. számlál egy Püspökséget, selyem 's vászony fabrikái és más efélék találtattnak tájéka gabonában borban igen gazdag.

Jaen de Bracamoras, Chinchipe 's Maraquan öszvefolyásánál hasonló nevű Helyts. ban Peru Kir. déli Amerikában.

Jaenovitz, falu Silésiában Stollberg-Wernigerode Grófhoz tartozandó Hirschbergtől 2 mfdnyire 1110 l. Itt ólom, 's réz bányák is vannak.

Janua, Janum, hely. Galilaeában Palaestinában Cegióhoz délre 3 mfd.

Jaetensboigen, mvs Austriában Ens alatt lévő tart. Manhards hegy alatt való fertályban March fó mellett, orsz. ítélő székkel, és egy pléb.val.

Jaettenthal, helys. Hällsingland tart Svéd orsz. Hudwicksvaldtól 4 Svekus mfdnyire

Digitized by Google

ész. felé.

Jafa, hely. Galilacában Palaestinában.

Jaffa, régenten Joppe (32° 2′ 22″ É. Sz.) jeles vs vala, most csekély Hely. Palaestinában lakossai. 7000 kikrésszerént keresztények, résszerént mahomet követői. A' révpartot Europai kereskedők is látogatják. Itt szoktak a' száraz földre kiszállani a' búcsút járó emberek, midőn a' szent kereszthez járúlnak, melly innen 8 német mfdnyire fekszik, nyers, 's fonott pamuttal, Sennalevelekkel, kávéval, és olajból készített szapannyal kereskednek.

Jaffnapatnam, fél sziget Ceylon szigetben napkeleti Indiában, melly a' Hollandusokhoz, azután Angliusokhoz tartozot. Hosszasága 6 mfd szélessége 3 német mfd általjában falukkal köröl vagyon véve, mellyekben számossan laknak. A' hasonló nevű Portugallusok, Hollandusok 's szerecsenek által népesített vsának jókikötő helye vagyon, és mellette félmfdnyire a' Jaffna vára, az angol helytartónak, lakhelye itt az ifiuság hasznára jó nevendék ház rendeltetett Coromandel partjaival nagy kereskedést űz.

Jaggrenat, Dschaggrenat, (19° 24′ É. Sz.) vs napkeleti Marattok tart. napkeleti Indiában Chikka tavától nem messze, régi, (az Indiai Istenekről lévő tanítás szerént 11000 esztendős) és híres kivált a' kősziklás bálvány temploma miatt, mellyhez minden Hindus éltében legalább egyszer tartozik járulni közepében függ egy 70 láb magas kő ökör egy más fából készített bálványnak két nagy szeme gyémántból vala, ezek és más efféle drága kövek ékesítési miatt nevezetes és gazdag Pagóda.

Jaghiere, Indostán tart. mely egy vár' csoport seregének eltartására az országi kormánytól rendeltetet. Carnatiki Jaghier Carnatiknak közép része 20 mfd hosszú, 8—10 széles, pamutban, indigófüben, és borsban gazdag, más csekély vsok mellett Madras vsát foglalja magában.

Jagielmica, Uradalom 's kastály Gallicziában Zaleszyki ker. Czerkasczyna fón, egy pléb val.

Jagodna, Jagodnia, kis de jól épült török vs Serviában Nándor Fejérvár 's Nissa között, a' Törökökhöz tartozandó szép ferdővel.

Jagotin, vs Pultawa Orosz Helyts.ban.

Jagst, Jaxt halban bővelkedő fó, a' Baldern megett Oettingeni Grófságban ered, Wimpfen am Berg mellett a' Neckár vizébe öntödik.

Jagstberg, vs Jagst fó mellett Würtembergi Kirs. Oehringeni ker. Hohenlohe Bartenstein Hercz.hez tartozandó 300 l. egy kastéllyal

Jaguana, Santa Maria dél. Porto, k. vs jó révvel Sz. Domingo szigetén, közép Amerikában.

Jahde, fó Friesland tart. melly a' Jahde tenger öböl által az északi tenger öböl által az ész. tengerbe mégyen.

Jahodnik, Tót falu Túrótz Várm. sok meszetégetéssel. Az ide való savanyú víz Thurz fón innétt fekvő erdőben ered, tiszta, 's erős tulajdonsággal bír.

Digitized by Google

Jahorlik, kis fó Podolia Oroszt Helytartóságban melly ész. tól délfelé folyik, 's a' Dniesterben öntödik.

Jaik, l. Ural.

Jaille-Yvon, la, helys. Mayenne oszt. Mayenne fó mellett 120 h. palakőbányával.

Jaispitz, kis vs Morva oszt. Znaymi ker. 150 h. 2 kast. 860 l. egy templ. Ugarte Grófhoz tartozandó. A' lakosok jobbjára mester emberek.

Jaitza, l. Jaycza.

Jaizkoi-Gorodok, l. Uralskoi Gorodok.

Jak, S. Georgen, Sz. György, térséges Magyar Horváth falu Vas Várm.ben Körmendi jár.ban, Szombathelyhez 1 1/2 óra, jobbára nemessek lakják, kath. temp. Vagyon itt egy Apátság régi Gothus ízlés szerént épített templ. melly 12 oszlopok által támasztattatik.

Jakkatara, Java szigetnek ész. részén fekvő darab föld, 18 mfd hosszú, 10—12 széles, 230390 l. kik közül fele rabszolga; kávéban, czúkorban, borsban, pamutban, Indigófüben, Areka dióban gazdag, fő vsa Batavia.

Jakobeny, falu Bukovinában vagy is a' Czernowitzi ker. Gallicziában derék vasbányái esztendő által 4000 mázsa vasat adnak.

Jákóhalma, jól épült szabad helység Jászságban, Jászberénytől 1 Pestről 8 mfd magyar orsz.ban Torna mellett, lakosi földmívelésből, és marha tenyészetből élnek vagyon itt egy halmon épült jeles kat. pléb. temp. 1880 kath. lak. tulajdon tanáccsal; Józseftől neveztetett csatornája nedvesíti.

Jakotyn, helys. hasonló nevű vár mellett Wolhyn Orosz Helyts.ban Supol fónál.

Jakubján, Jakobsan falu Szepes Várm. Sáros Várm. szélénél, Löcséhez 6 óra. a' Lublói Ur.hoz tartozik; egyesült görög pléb.val 's templ. 160 Rusznyák lak. Hegy alatt fekszik kies völgyben ezen hely felett vas ércz ásattatik, és vas hámor van alól.

Jakutek, vagy a' mint magokat nevezik Socha Tatár nép Siberiában, melly Lena fónak mind a' két részén a' Jeges tenger 's Pensinki tenger öbilig, 52° és 70° szél. között terjedki. 1620-tól fogva az Orosz hatalom alatt állanak, és mintegy 40000 fegyverest állíthatnak. A' legszegényebbek a' kereszténvhitvallásra által mentek, hogy némelly esztendőkig a' fejpénztől mentek legyenek: A' gazdagok ellenben a' keresztséget futják, mivel a' húsnak elhagyásához nem szokhatnak. Az Északi lak. irámszarvasokat, a' déliek pedig lovakat 's szarvas marhát tartanak, ebből régenten egy is több mint 20000, darabokat birt, most a' leggazdagabbnak sints 2000 középszerű termetüek, erőssek, 's majd egészlen Tatár módra vannak öltözve, tisztátlanok, durvák, 's tudatlanok, de jó indulatúak, vendégszeretők, és nagy evők.

Jakutsk, hasonló nevű tart. ban fekvő ker. Irkutsk ásiai Orosz Helyts.ban 55—63° É. Sz. 143—148-ig K. H. déli részét a' Mongoli hegylánczok hasítják fő folyói: Lena, Talba, Botoma, Altan 's a' t. A' levegő olly hideg, hogy föld 13 ölnyire

Digitized by Google

mélyen meg fagy. Nepessége igen igen csekély, jobbjára Jakuták lakják. Fő vsa

Jakutsk, (147° 23′ 30″ K. H. 62° 2′ É. Sz.) Lena fó bal partján, melly itt 3 ágra szakad, 2 mfd szigetet formál. Juliustól fogva egész télen által olly szegény a' vízben, hogy ez 3 Orosz mfdről hozattatik. Vannak itt 362 fa házak, és ezek között rendetlen utszák, 3000 l. nagyrészint Kozákok, 's kereskedők, télen Jakuták is lakják. Itt a' Siberiai bundabőr, fő letelepedések 's minden Chinai portékáknak fő rakodó helyek vagyon, melly a' napkeleti Sibériát is táplálja.

Jala, vs 's Királyság Ceylon szigetnek napkeleti részén egésségtelen levegője miatt kevesen lakják.

Jalac, vs Nubiában Afrikában egy szigeten, mellyet a' Nilus formál.

Jallonkadu, l. Dschallonkadu.

Jaloffen, l. Dschalofen.

Jalofi, Hovals, v. Oualofe, nevezetes Neger nemzetség, melly azon nevű tartban lakik Senegambiában, Afrikában; 4 részekből áll, és négy fejedelmek alatt van Nehány keresztyényeken kívül minnyáján Koránt követik.

Jalong, falu Marne Fr. oszt. 78 h. mint több melleslegi helyek krétából épittetet.

Jalpuh, fó Europai Török orsz. az Adriatikumi tengerben ömlik.

Jalutorow, vs Tobolsk Orosz Helyts.ban Iset vizének a' Tobolba való befolyásánál 270 h. 2200 l.

Jam James, kis hely Senegambia tart. közép Afrikában Casamanca folyónál. Itt magok a' Portugallusok több mint 500 mázsa viaszkot tartanak.

Jamaica, nagy Antilli szigeteknek egyike napnyugoti Indiában, (76° 57′ – 78° 37′ N. H. Londontól számlálva, és 17° 48′ — 18° 50′ É. Sz. alatt) nagysága 269 □ mfd népesége 353000 mégyen, kik között 4100 szabad Szerecseny és 260000 szerecsen rabszolgák találtatnak. Belseit keletről nyugot felé az úgy nevezett kék hegyek bérczesítik. Tengeri fokjai közül nyugról a' Cap Negril, keletről Morant, és ész.ról Galina, délről pedig Portland fokok jelesebbek. A' parton a' hajóknak igen veszedelmes kláris kősziklák találtatnak. Ezen szigetben több, de nem hajókázható fók is találtatnak, Riotto tava kigőzölgése után sok sót hágy. A' levegő igen meleg 's egésségtelen és némű némüképen a' tengeri szelek által mérsékeltetik, éjtzakái hívesek 's nedvesek. Esztendői idő járássa csak száraz 's essős. Dühösködő forgó szelek, földindulások és felhő szakadások sokszor tapasztaltatnak. Termései: czukor, kávé, gyömbér, dohány, pamut, kákao, indigó, tamarindus, narancs, czitrom, ananás, yams, kassave bokrok, mahagoni Braziliai, fák, szappan, kokus, magrovi fák, Piment, vagy Jumaicabors, ezen kívül házi állatokkal, halakkal, s. m. efélékkel bövelkedik. Uralkodó vallás az Angol-püspöki, ezen kivül számosak a' Herrnhutok is. Az igen jeles kereskedés 1787-ben 400 hajót 78862 Tonnával, 8845 ten-

Digitized by Google

geri hajós legényeket foglalatosított. Ezen sziget Angol Kir. Helytartótúl egy tanácsbéli kollegyiomtól, (mind kettőt a' Király nevezi) kormányoztatik és 3 Grófságokban t. i. Middlesex, Surry, 's Cornwall vagyon felosztva.

Jamaica, hely New York ész. Amerikának szabad Statusában 1680 l. egy tudós Akademiával.'

Jamba, fó Orosz orsz. melly a' Kaspiumi tengerbe öntödik.

Jambi, Dchambi (1°—2° 15' D. Sz.) napkeli Indus Sumatra szigeten fekvő Királyság, aranyban, borsban és Spanyol nádban gazdag. Főhelye.

Jambi, nagy fónál fekszik és sürü erdőkkel körül van véve.

Jambo, Janbu (24° 3' 35" É. Sz.) vs 's révpart Hedschas tart. Arábiában, kereskedése Egyiptommal.

Jamburg, (59° 30' É. Sz.) vs S. Petersburg Orosz Helyts. ban Luga fó mellett 250 l. Patyolat, selyem, posztó, 's tükör fabr.val.

James, l. Fluvannaflusz és Jam.

Jamesborough, kis vs Schannon fónál Lenister Irlandus tart.

James, vagy Jakab szigetei Gambiában Barra Királys.ban, közép Sennegambiában közép Afrikában has. nevü fónak torkolatjától 5 mfdnyire hossza 70 öl 40—50 széles, Angolok birtokában, kik itt fő lerakodó helyet 's jól megerősitet Jamesfort nevü várat építtettek. A' lakosoknak száma legfellebb 300 mén. Ezen sziget köszikla fövénytorlás édes víz, 's fanélkül szükölködik.

James, vagy Jakab szigetei, Baffini tengeröbölben fekvő sziget ész. Amerikában Wirginia szabad társaságban

Jamestown, l. Barbados.

Jamestown, kis hely Letrim Grófs.ban Sonnaught Irlandi tart. Shannon mellett.

Jamestown, Jacobipolis, kis vs Wirginia ész, Amerikai szabad társaságban, félszigeten fekszik, mellyet James fó csinál, régenten ezen tart.nak fő vsa vala, egynehány 100 házakat foglal magában több portékás tárházakkal, a' természet, 's mesterség által, meg vagyon erősítve, 1629-ben első közönséges Gyülés a' Wyats Elöülése alatt tartattatot.

Jametz, vs hajdani Bar Grófs.ban, annakutánna Maas Francz. oszt. Loison mellett 500 h.

Jamjamakunda, kereskedő vs Gambiától nem messze Tománi Királys ban közép Senegambiában közép Afrikában Angolok gondviselése alatt.

Jamina, Királys. közép Senegambiában, közép Afrikában Gambia fó mellett, kis, de termékeny országocska, kiváltképpen szárnyas állatokban gazdag, fő helye.

Jamin, Gambiától kis távollételben fekszik kies helyen.

Jamischerva, vs Irtisch vizénél, Sibériában, 1717 eszt. olta vár a' Kalmukok ellen; nagy kereskedést üzsóval, melly 1 mfdnyi közel Jamüschai tóból szeretetik; fából épült, bástyákkal, és őrző tornyokkal bír.

Jamma, kastély 's Uradalom

Digitized by Google

felső Karnioliában Laybachtól fel órányira Auerspergi Herczeghez tartozik.

Jamnik, tót falu Szepes Várm. Tiszán ninén egy kat.templ. 's egy kastéllyal. 367 kath. lak.kal, kik föld mivelésből élnek.

Jamnik, tót falu Liptó Várm. 8 kath. 456 evang. lak. vagyon itt föld mivelés, erdőség, 's juh tenyészet.

Jamnitz, Jemnitze, bánya vs Morva orsz. Znaymi kerül. 124 h. egy kastéllyal, 1060 l. két serházzal a' Zele tava partján fekszik.

Jamour, l. Ambores.

Jampol, (49° 50' É. Sz.) nemes vs Podolia Orosz Helyt.ban, Horyenek Dniesterbe való befolyásán 290 h. 1000 lak. Itt vagyon Quarantaine, a' pestismentő házakban.

Jamischewa, Krepost, fa vár Kirgizek ellen Tobolszk Orosz Helytart.ban Irtisch folyónál 's Jamisch Sós taván 143 h, 650 l.

Janbu, l. Janbo.

Jancoma, orsz. Pegu bir.ban Gangesen tulsó félszigetben Asiában.

Jandro, tó Tibet Chinai tart. ennek egyik szigetén vagyon egy nevezetes Apácza klastrom, hol egy újra született Papné, Lamissának neveztetik, 's Isten gyanánt tiszteltetik.

Janeiro, l. Rio.

Janjah, régenten Thessalia, Sandschakság Europai Török birod. melly Makdonia Archipelagusz tulajdon Görög orsz. vagy Livádia 's Albánia között fekszik. Régi időkben Kirs. vála, 's Thessálus Királytól viselte ezen nevet. Ezen orsz. igen kellemetes 's termékeny Görög orsz.nak minden más részeit látszik fellül halladni. Narancsokat, czitromokat, gránát almákat, szőllőt, melly igen édes, jeles fügéket, 's dinyéket, mandolákat, 's pamutot szolgáltat. Itt több jeles hegyek vannak úgymint Pindus hegye, melly Thessaliát Epirustól, vagy mostani Albániának egyik részétől osztja, és Olympus, mai napon Lachának neveztetik melly ezt Makdoniától szakasztja; Pelion, most Petras 's Ossa. Itt vannak a'Pharzáliai lapályok is, Olympus, Pelion 's Ossa hegyek között feküdt azon kellemetes templ. völgy; mellyen Peneus (Salambria) által foly, 's igy tehát a' természetnek minden ajándékiról kiékesitetett, legcsendesebb, legtisztább, 's legszebb folyóktól hasitatván Músák kertjének tartattatott. Régenten Thessáliaknál marha 's ló tenyészet jeles vala, ezekben igen gyönyörködtek. A' levegője 's földe igen jó; térség nagysága 165 □ mfdre becsültetik 300000 l. kik nagyobb részén Oláhok, és régi Illyrái lak. maradéki.

Jaujah, Joannina, nagy 's népes vs, 30000 l. most leirt Sandschakságban melly ezen vstól neveztetett ugyan, de nem fő vsa. Görög Püspöknek lokóhelye, 2 görög templ. fő oskolákkal; kereskedik.

Jani-Kaleh, Jengi-Kaleh, az az új vár 45° 21' 6'' É. Sz. 54° 6' 40'' K. H.) vs Tauria Orosz Helytart.ban Feodosia tengeröbölnél, vagy Jenikali szoros tengernél 80 h. 1200 jobbára görög lak.kal, egy erős kastéllyal 's révpartal. Hallal, bécsinált halikrával, gyapjúval, 's fagyúval kereskedik.

Digitized by Google

Janikow, Jenikow, nemes hajdani Warsói Herczs. Radom oszt. 51 h. egy rézhámorral.

Janimaro, szerecsen vs Gambiától nem messze alsó Jani Kirs.ban közép Senegambiában közép Afrikában.

Janina, Janna, Joannina Török kereskedő vs hallal bővelkedő tónál Albániában 40000 l. kik között két harmad rész görög, egy Basának 's egy Görög Metropolitának lakóhelye; vannak itt hires görög oskolák szattyán fabrikával.

Janischki, Janiscki vs Wilna Orosz Helyt.ban 350 h. 1500 l. ló vásárokkal.

Janizari, fok kis Asiában Gallipoli szoros tenger mellett kis Trójától nem messze, melly egy falu, görög keresztények lakják.

Jank, magyar mvs Szathmár Várm. Szamos-közi jár.ban, Szathmár Némethitől 3 óra. Ergè-Ér mellett egy kath. 's egyesült Görög templ. 43 h. F. U. G. Barkóczi, gyümölcsös hely.

Jánkovácz, Jankó, mvs Bács Várm.ben, fel.járban, Mélykúthoz 1 óra Pest Várm.e és kis Kunság között népes és nagy F. U. B. Orczi luth. kath. tulajdon pleb.val határa gabonát terem. Jánkovácz van Verőcze Várm.ben is Drienovácz mellett, üveg huta.

Jannayeneyland, hosszú sziget északi föld sark felé hol a' hajók sokszor czethal fogás miatt múlatnak másképen hideg 's jég miatt nem lakatik.

Janna, l. Janina.

Jánosháza, mvs Vas Várm. Ság hegye alatt, hol egy nagy töltés Marczal folyón által Veszprém Várm.be által viszen, vagyon itt egy templ. 's pléb. Híres dohány, gesztenye 's más termések itt számosan eladatatnak. Innét Grätzbe sok szárnyas állatt által vitettetik, melly ott hizlaltatvan tovább Bécsbe vitettetik, Gróf Erdödy familiához tartozandó, hajdan erőssége volt.

Jánoshida, nevezetes helys. Pest Várm.bnn Kecskeméti járban, Zagyva vizénel Jász-Berenytől 2 1/4 óra, Pesttől 11. F. U. a' Praemonstratensis szerzeti lak. Magyarok kath. Határa kövér, fekete.

Janow, mvs Lembergi kerül. Gallicziának napkeleti részén Kamerális Helyt.gal, nagy halászattal 's több malmokkal.

Janow, nemes város Tarnopol Galliciai ker. Seret mellett kat. és egyesült görög temp. nemes Telekkel, 's malommal.

Janow, vs Bialystok Orosz Helyt.ban 186 h. 690 lak.

Janow, vs, Slonim Orosz Helyt. ban Plno folyón.

Janow, vs Új Lengyel orsz.ban Plock oszt. 880 l.

Janow, mezővs a' volt Warsói Hercz. Lublini oszt. posztó kézmivel.

Janowa, oláh falu Temesvár Várm. Sz. Andrási jár.ban, Rékashoz 1 ora F. U. a' K. Kamara hol méh tartás, fa kereskedés, szőlő miveles Oláh lak.nak eledelt hajtanak. Vagyon itt nem egyesült görög pléb. 's templ.

Janowiec, vs Volhynia Orosz Helyt.ban.

Janowiec, vs 58 h. 375 l. most Poseni nagy Hercz.ségben, melly Burkus orsz.hoz tartozandó.

Janovitz, falu Austriai Siléziában Teschen i.ker. Friedeck kissebb országi Urod.hoz tartozandó 168 h. 1100 l.

Digitized by Google

kik Sléz-Morva nyelven beszéllenek.

Janowka, vs Wolhynia Orosz. Helytart.ban.

Janowo, a' volt Varsói Hercz. Plock oszt. 138 h.

Jan Sylan, általjában Innk Ceylon Siamhoz tartozandó sziget Bengali tengeröbölben szélleségnek 8° alatt.

Janna, Janum, hely. Galilaeában Palaestinában, Legióhoz délre 3 mfd.

Jantra, Dunának mellyéki folyója Europai török birod.ban.

Jan-tse-kian, l. Petschu.

Janua Riga, l. Friedrichsstadt.

Janville, vs Eure 's Loire Fr. oszt. 254 h. 1080 l.

Janzé, mvs Ille 's Vilaine Fr. oszt. fában 's vadakban gazdag tájékon, 3520 l. hizlalt csirkékkel (Poularden) kereskedik.

Jaorlik, l. Jahorlik.

Japón, Schapan, Nipon, Chináúl Dschepuen, (31—42° É. Sz. 146—159° K.H.) n. szig. orsz. Korea, 's Tungusiának keleti partján Asiában 3 nagy szigetekből áll: Nipon, Ximo, 's Xicoco, és más több kis szigetekből t. i. Firando, Fatsisio, Iki, Jeso, 's a' t. mind öszve 8600 □ mfdön 15 mill. lak. A' nagy tengerben itt sok kösziklák, fövenytorlások örvények vannak, esztendőnek úgy szolván minden részein által szél vészes. Ezen szigetek hegyekkel tele vannak, némellyek mindétig hóval fedettnek, mások tüzet okádnak. Legnagyobb hegy ezen tart.ban a' Fusi hegy. A' Föld homokos, 's követses, 's lak. nak csak nagy szorgalmatossága által termékeny. A' vizek jobbára sebes hegyfolyók, mellyek tavaszkor elolvadott hó által igen kiáradnak. A' fő folyók Jedogava 's Ujingava. A' nyár igen meleg, a' tél pedig igen hideg, az idő igen változik sokszor essös nedves. Úgy szólvan egész esztendő által esik, kiváltképen nyári holnapokban égi háborúk örvények, föld indulások itt gyakran vannak. Orsz. nak legjelesebb termései: arany, ezüst, réz czin, vas, büdös kö, porczellán föld, gabona, rizskása, thea, pamut, kámfor, déli gyümölcs, papiros 's firnátz fák selyem, czethalak, gyöngyök, 's m. a. f. Az ide való gyümölcs izetlen, szölök nem is érednek meg,—Mivel a' lak. hús nem esznek, a' marha tenyészet igen csekély, csak kevés lovak bivalok, 's szarvas marhák tollas állatok tojássokért tartatnak. Disznó igen kevés találtatik, juh, 's ketske épen nem. A' Japanok tatár eredetüek, sötét fárga szinüek, középszerü magassággal. A' nagyobb rangú személyek között nagyobb termetü, 's szép abrázati formájúak találtatnak. Az országi nyelvet, melly tatár nemü semmi külsönek nem szabad megtanúlni (Japanok a' tolmácsok) hitbéli vallások Indus eredetü 3 részre Xiutto, Budzo, 's Siutto, vannak osztva, sok bálvány templ.okkal, klastromokkal, szentelt napokkal birnak a' keresztény hit vallás meg nem türik. Vannak itt több oskolák, 's könyvházak; de tudományaik igen csekélyek, ennek azaz oka hogy külső orsz.okkal semmi közülést nem tartanak. Selyem 's pamut matériákat, porczellánt, lakirozot portékákat, aczél

Digitized by Google

aczél portékákat, papirost, 's m. a. f. adnak. Kereskedések Chinára 's Koreára vagyon szoritva, csak Chinaiaknak 's Hollandusoknak szabad itt kereskedni, azok Naugasaki vs előtt egy kertben, ezek Desima szigetben ezen vsnál bévannak zárva. Japanok minden dolgaikba eszességet, 's erősséget mutatnak, de a' babonaságot igen hiszik; mérték nélkül való kevélységgel birnak. Az Orsz. kormányzása két Császároknak kezeinél vagyon; egy világinak: Kubo Samo, ez legfelső hatalommal 's jövedelemmel bir; 's egy papnak: Dairi Soma ez eránt legnagyobb tisztelettel viseltetnek; Meacoba lakik. Az orsz. fő 7 tart.okra, ezek 68—72 tart. ezek 604 kerül. tekre felosztva, a' mint mondják 13000 vsokat foglal magában. Időszámlálások Nic-o vagy 660-tal Krisztus születése előtt kezdődik.

Japara, Hollandus vs Mataran orsz. Java szigeten, hasonló nevű tengeröblön; Chinaiak lakják; kereskedést üz.

Japydia, Illyricum egy fő tartománnya volt; fő vsa Metulum (Metling.)

Jaraczen, nemes város Poseni nagy Hrs.ben melly Burkus orsz.hoz tartozik, 24 h.

Jarausk, (57° 24′ É. Sz. 65° 50′ K. H.) vs Viätzk Orosz Helytartoságban Jaran Wyschegda mellett 4750 l. selyem 's pamut portékákkal kereskedik, és Bunda bőrrel, komlóval, mézzel, viaszkal, bőrökkel 's faggyúval.

Jardan, fok Moreának partjain Görög orz.ban.

Jarensk, város Vologda Orosz Helyt.ban Wytschegda mellett 1500 l. terméseivel kereskedik.

Jaretta, Torias, legnagyobb fóknak eggyike Siciliában, melly val di Damonában Badoniá 's Ætna hegyek között ered, 's Catanea tengeröbölbe szakad.

Jargean, Gourgorilum, l. Gergeau.

Jargevotz, vs Kóstroma Orosz Helyt.ban 2500 l.

Jariczow, keritetlen vs Gallicziában Lembergi ker.ben

Jarlsberg, helys. 's kastély hasonló nevű Grófs.ban Christiánia Norwegiai megyében, halászatot üzz.

Jarmata, gazdag német falu Temesvár Várm.ben Temesvártól nem messze, F. U. Sándor fam. föld's szőlő miveléssel.

Jarmen, (53° 55′ É. Sz. 31° 14′ K. H.) vs, Pomerániában Anklami kerül. Peene mellett 85 h. 590 l. kik Stettinbe való gabona-elvitelből 's halászatból élnek.

Jarmeritz, Kaunitz Questenbergi mvs 's szép kastély Morva orsz. Znaymi kerül. Rokitna mellett, igen jó könyvtárral, szép kertel, 238 h. 1460 l. egy pléb.val, melly egyszersmind országi. Dékánság, jeles kath. templommal.

Jarmolinze, vs Podolia Orosz Helytart.ban.

Jarnac, helys. Charente mellett, volt Angoumais tart. annakutána Charente fran. oszt. 320 h. 1730 l. Ezen tájékban verettettek meg a' reformátusok 1569-ben harmadik Henrik által.

Jarnage, város Creuse francz. oszt. 60 h. 730 l. Irós vajjal 's sajttal kereskedik.

Jaroczewo, nemes vs Poseni nagy Herczs.ben 380 l.

Jaroczin, fallal kerített vs új Lengyel orsz.ban Kalisi vajdaságban.

Digitized by Google

Jaromiercz, kis Cseh vs Königgrätzi ker.ben Aupának Elbébe való befolyásánál 440 h. 3060 l. Cs. K. Pósta hivatallal, Dekán templommal.

Jaroslaw, (49° 59′ É. Sz. 40° 32′ K. H.) jeles kereskedő vs Gallicziának Przemysli kerületében, Sán folyó mellett 12000 lak. káptalan templ. mal, katonai gazdaság Comissióval, nemzeti oskolával, jeles 's hires vásárral, melly Augustus 15-én tartatik. A' lak. vásznot, fonált, durva posztót, viasz gyertyákat 's m. ef. készitenek; ezekkel kereskednek. Sán folyón sok só elvitetik. Ezen tajékban nagy erdőségek találtatnak, mellyekből sok hajó épitésre szükséges fa Danzigba elhordatik. Vannak itt 2 viasz fehéritők is, mellyekben több mint 40000 mázsa viasz fehérittetik.

Jaroslawecz, (Maloi azaz kicsiny) 54° 59′ É. Sz. 55° 50′ vs Kaluga Orosz Helyt.ban Luscha mellett 234 h. 1630 lakosi. Vannak itt jó vásárok.

Jaroslaw, Orosz Helyt. Wolga és Mologa mellett, Wologda Kostroma, Wladimir, Twer, 's Nowgrad Helytartóságok között, 672 □ mfd nagy, 752200 lak. egykevessé hideg, hegyes, jól megvagyon vizezve, résszerént mocsáros is, gabonában; lenben, kenderben, szarvas marhában gazdag. A' lak. csupán Oroszok, kik között kevés Tatárok, Tscheremissák, 's magános külföldiek találtatnak. Igen munkálkodók, többféle mesterségeket üznek, kiváltképen elesség 's apró kereskedést. A' fabrikák nem legutolsók. Azon 12 ker.ekből, mellyekre ezen Helyt. osztva vala, 10 formáltatott. Fő vsa

Jaroslawl, v. Jaroslaw, (57° 37′ 30″ É. Sz. 57° 50′ K. H.) régi (11 században épült) vs Wolgának jobb partján, Kotoroslának abba való befolyásánál 19 mfdnyire Sz. Petersburgtól, Görög Püspöknek lakóhelye, 27,54 h. mellyek között 57 kőház vagyon, 20000 l. 84 templ. 3 klastr. egy Seminariómmal, nemes fő oskolával, vagy az úgy nevezett Athenaeum fő nemzeti oskolával, talált gyermekek házával. Ezen vsban több fabrikák találtatnak, ezek között 2 vászon kézmiv, 1887 székkel, 3 selyem fabr. 231 székkel, nagy papirosmalom béhozó olajréssel, nem igazi arany, 's ezüst dróth fabr.val. Réz, gáliczkő, ólom görögczeruza, miniom fabr. 5 szappanfőzéssel, 5 gyertya csinálással, 1 kötéljártósággal 50 timársággal, mezei 's fabrikabéli, más és külföldi portékákkal való kereskedése jeles.

Jarotschewo, nemes vs Burkus orsz. Poseni nagy Herczs.ben 72 h. 380 l.

Jarotschyn, nemes vs Poseni nagy Hercz.ben 780 l.

Jarra, nagy vs Kaarta Kirs. ban Nigritziában Afrikában némelly kősziklás hegyeknek tövében; kő házakkal.

Jorsk, Arsk, (56° 10 É. Sz.) kerületi város Kasan Orosz Helyt.ban Kasanka mellett 104 fa házakkal, 350 l. egy fa várral.

Jaryezow, Urad. 's vs Gallicziában Lembergi ker.ben.

Jasch, Jassy, (47° 8′ 30″ É. Sz. 45° 10′ K. H.) Moldvában fő vs Badlui folyónál, 6000

Digitized by Google

jobbára csekély házakkal, 1496o l. Hospodárnak vagy Fejedelemnek, és görög Érseknek lakóhelye, kanafasz fabr.val, jó szölö miveléssel azon tajékban; gaboná val, borral, bundabörökkel, gyapjúval, viaszszal, mézzel, faggyúval, lennel, 's marhával kereskedik, vagyon itt pósta 's egy Orosz Consul vagy követ is a' kereskedésnél. Ezen vs a' Török háborúkban sokszor elpusztittatott.

Jaschau, l. Jászó.

Jaschken, Jaschkowen, város keleti Prusszus orsz. Oletzkvei kerül. Dopken tavánál 22 h. olvasztóhutával, 's vashámorral.

Jasenitz, falu elö Pomerániában Randow ker.ben Oderának friss Haffba való befolyásánál, 97 h. 1000l. kik jobbára halászok, és hajós legények.

Jasianowka, nemes vs Byalistock Orosz Helyt.ban 620 l.

Jasło, vs Jasloi kerül. Gallicziában a' ker.et hivatalnak lakóhelye, egy pléb.val, egy kástéllyal, kerületi verbunkos kanczellariával, Jasło, 's Wysloka folyóknál fekszik.

Jasloi kerület, Gallicziában 5 vs 11 mvs 371 falu 27341 h. 's 192610 lak.kal.

Jasmund, fél sziget, vagy fok Rügen szig. Svéd Pomerániában, mellyet a' Svédek Dánusoknak, ezek Burkusnak által engedtek; melly Rügennel keskeny földáltal, és éppen igy más földszorúlat áltál Wittow fél szigettel öszvekapcsoltatik. Napkeleti végén Stubenkammer nevü fok vagyon. Jasmund 's Wittow között fekvö tengeröböl Tromperiknak neveztetik; ezen fél szigetben 2 megye vagyon Sagard 's Babbin 70—80 hely.kel 2300 l. kik halászatból marha tenyészetből, 's földmivelésből élnek.

Jassa, Rubeniták vsa Jos. 13, 18. Medebatól nem messze Palaestinai Arabiában.

Jassii, Ptolomaeus tanúsága szerént föl. Pannonia lakosi voltak.

Jassy, l. Jasch.

Jastrow, Lengyelül Jastrowice, (53° 25' 10" É. Sz. 34° 29' 20" K. H.) vs nyugoti Prussus orsz. 230 h. 2566 kereszt. 364 zsidó lak. posztó fabr.kal, festö mühelyekkel, pátkó fegyver 's kasza kovácsággal.

Jastrzab, vs Varsói volt, Radomi oszt.ban 55 h. meletta van egy igen nagy erdö.

Jász-Apáti, priv. mvs Jászságban, Egertöl 6 Jász Berénytöl 3 Pesttöl 11 mfd. tulajd pléb. és tanácscsal 603 kat. lak.kal.

Jasz-Berény, (47° 29' 56" É. Sz. 37° 34' 2" K. H.) Jász ker.nek föhelye; Zagyva fó keresztül folyja, mellyen két szigetecskék vagynak; az eggyik Leopold, másik Josef szigetének neveztetik, Magyar orsz. Nádor Ispányainak örök emlékezetére, múlató helyül szolgálnak. Itt vásárok is tartatnak; vagyon itt pósta státzió 2000 h. 11882 l. Itt sok régi fegyverek ásatattak ki; kinevezetesen azon jeles Lehelnek magyar sereg vezérének kürt szarva, melly régenten arannyal, és drága kövekkel volt kirakva, most némelly figurak vagynak rajta metszve. Másképen Jász kürtnek is neveztetik. Vagyon itt egy kath. templ. Gymnazium, Barátok klastr. Kálvinista templ. jó föld mive-

Digitized by Google

léssel. Házai jobbára alacsonyak.

Jaszenicza, tót falu Árva Várm.ben, Biela fó mellett, Namestóhoz 1 óra. F. U. a' Kir.kamara, hires sör és pálinka főző házakkal és olvasztó kemenczével; kath. lak. leginkább juh tartásból és vászon készittésből élnek.

Jaszenovacz, Jessenovacz, mvs melly 175 h. áll, a' Banátusi katonai határon, egy kath. 's nem egyesült Görög pléb. val és pósta váltással. Dubicza, és Nowszka közt.

Jaszka, szabad mvs Horváth orsz.Zágráb Várm.ben tulajdon pléb.val, Barátok klastromával, Erdödy Grófhoz tartozandó kastéllyal, harmintzad hivatallal, pósta váltással, Barátok klastromával, Karlstadt és Rukovpatak közt.

Jászlocz, Jaszlowitz, tót kat. falu Poson Várm. N. Szombattól 1 1/4 mfd. jó szőlő miveléssel és jól főlő eleséggel. G. Pálfi Szomoláni urod.hoz tartozik.

Jász Ladány, magy. priv. hely. Jászságban, Jász Apátitól n. k. 2 mfd. 4058 kat. lak. kik földet mivelnek, és halásznak.

Jászó, Jaszan, Jaschau, Joosz, (48° 40′ 5″ É. Sz. 38° 39′ 30″ K. H.) mvs Abaujvár Várm. alsó Meczenseiftól 1 1/2 óra, régi tornyos vár és magyar mvs egy jeles Praemonstratensis Praepostsággal, szép kath. templ. mellyben sokalabasztromból való oszlopok vannak, vadas kertel, és országos levéltárral. Szomszédságában sok 's jó márvány találtatik. Ezen márványból itt sikos asztalok, oltár darabok, oszlopok, sirkövek, mozsarak, márvány glóbisok 's m. a' f készitetnek; vagyon itt méh tartás is.

Jászó Mindszent, Podprots, falu Abaujvár Várm. Kassai jár. ban Metzenseiftól 1 1/2 óra. Hegyek 's erdők között vas 's piskóltz bányával. Jászói Prepostsághoz tartozik. Lak. elegyesek.

Jászság, Districtus Jazygum, e' szabad és priv. kerület fekszik Heves, kül. Szolnok, és Pest Vármegyék közt, nagysága 17 □ mfd. hossza 5, szélessége 3—4 mfd. Gazdag termésü térségből áll, csak néhol homokos, ambár nevendék erdeji gyarapodnak, fából még is szükséget szenved. Nevezetesebb folyói: Tarna, melly Heves Várm.ben Prodony és Parádhoz közel eredvén, azutánn a' Síroki tóból, és számos patakokkal öregbedvén, Szolnoki vár alatt a' Tisza folyóba szakad. Zagywa is nedveséti e' kerületet, több patakokkal egyesülvén, és ott, hol Tarna Tiszába ömlik. Termései: mindennémü gabona; marha tartása igen jeles. Halakkal és rákokkal is bövelkedik, kivált Tarna és Zagywa vidékin, mellynek réttyein sok szénát is takar. Két nevezetes sánczai vannak, eggyik Csösz árkának, a' másik kis Ároknak neveztetik. Lakosi többnyire mind Magyar nyelvüek, a' Kunijászoknak maradéki, a' kerület is rólok neveztetett; más szabad származásúak is felvétettek közibek. 3 mvsban, 8 falúban 5 pusztában 43043 számúak; fő és gyülés helyök Jászberény. Egyenlő szabadságokkal és jussokkal bírnak a' N. és K. Kun kerületbéliekkel. Fő-

Digitized by Google

képen a' N. Ispánytól mint fő Kapitánytól, és ennek személyét viselő Kapitánytól függenek; a' politikumokban pedig a' K. H. Tanácstól. A' R. katholikusok az Egri Érsekséghez, a' reformatusok pedig a' Duna mellyéki Superintendentziához tartoznak. N. és K. Kunsággal eggyütt 100 portájik vannak.

Jasztrabje, tót falu Trencsin Várm. Nyitra Zsámbokréthoz 4 1/2 óra, orsz. útja mellett, jeles ásványos forrással. F. U. több nemes fam.

Jati, fó Val di Mazara tart. Sitziliában, melly Castel a' Mare tenger öbölbe ömlik.

Jats, Jauts, Dschatek, nép Hindostan tart. felső Ganges mellett, igen szoros tart. mellynek térsége csak 2 □ mfd. A' lak. mezei gazdagságból élnek. Fő városa Bhartwor.

Jauer, Herczs. alsó Siléziában, mellyet k.re a'Glogaui Liegnitz, 's Schwednitz Hers.gek ny.ra pedig Cseh orsz. 's Lusátzia határoznak. Térség nagysága 55 1/2 □ mfd 209030 l. Siléziának leg hegyesebb része, az úgy nevezett óriás hegyeknek legfőbb tetőit, Seifenberget, nagy 's kis Sturmhaubet, 's a' t.foglalja. Fabrikákra 's kereskedésre nézve leggazdaggabb Herczs. Bober, Queisz, Katzbach, Zacken folyók nedvessitik; határjain Elbe 's Iser erednek. 3 kerületekre osztatik, t. i. Lövenbergi, Bunzlaui, 's Hirschbergi ker.kre. A' Jaueri ker. 4 1/2 □ mfdet tészen, 23880 lak. Fő vsa

Jauer, Jauravia, az Óriási hegyláncznak tövében, 665 Párisi lábnyira a' keleti tenger fellett, Jaueri víz mellett, vagy a' dühöskö-dő Neisze mellett, melly essö 's harmat víz által sokszor kiárad, 568 h. 4590 l. kik vászonnal, lennel, fonállal 's gabonával nagy kereskedést üznek; jó kolbászokat készitenek. A' hajdani kastély fenyiték 's dolgozó házzá fordíttatott, hol pamut fonyattatik, 's karton szövettetik. A' vs előtt vagyon egy luth. templom, 's deák oskola. A' pléb. templ. katholikusokhoz tartozandó.

Jauerburg, két falu felsö Karinthiában, Laybachi kerül. mellynek eggyike Jawernignak is neveztetik, vagyon ebben ólom kemencze vashámorral; másika Jauerburg im Gerent, vagy Jauerniczának neveztetik; a' havas hegyeknek tövében fekszik; találtatnak itt aczél, ércz, ólom gödrök, 's aczél mühelyek.

Jauernick, kis vs Austriai Siléziában Neisze Herczs.ben Troppaui ker.ben, 50° 23 É. Sz. alatt sok gyapjú matéria takácssággal 226 h. 1930 lak. egy kath. pléb. templ. herczeg-püspöki hivatalházzal, városi tanács házzal. Hegyen épült Johannesberg nevű kastélyon alúl fekszik.

Jauernig, falu Austriai Silézia Neisze Herez. Troppaui kében; a'Herez püspöki Johannesberg hivatalhoz tartozik, Prusszus határtól nem messze 150 h. 900 l. kik németül beszéllenek; egy kath. templ. mal.

Juuernicza, l. Jauerburg.

Jauja, ker. Tarma tart. délí Amerikának Peru Vice Királyságában; gyömölcsben rozsban, szarvas marhában gazdag 52290 l. Főhelye Atumjauja vagy Jauxa.

Jaul, vagy Aeau szigetek, 16

Digitized by Google

számmal, mellyek a' Molukkiakhoz számláltatnak Tidori Sultánhoz tartozók, ki ezeket 3 fő tisztek által kormányoztattya; itt igen egésséges a' levegő. Halakkal 's tekenyösbékákkal bövelkednek; ezeknek husából a' lak. kiknek száma 2400, jó kolbászokat készitenek, 's azokkal kereskednek. Ezen szigetektől neveztetik az Aeaui szoros tenger.

Jaune, vs Sabaudiában Chat hegynek tövében Szardiniai Király birtokában, Bourget tavának szomszédságában.

Jauts, l. Jats.

Jauze' vs Ille 's Vilaine Francz. oszt.ban 3300 lak.kal.

Jauziers, vs alsó Alpesi Fr. oszt.ban 300 h. 2200 l.

Java, (16°—8° 30′ D. Sz. 120 — 131° K. H.) a' Sundi Szigeteknek egyike keleti Indiában, melly Sunda szoros tenger által Sumatra szigettől választatikel; 2400 □ mfd nagy, vannak itt sok nagy hegyek, ezek között tüzet okádok is p. o. Tagal; mellyek között Geteberg nevü hegy 8000 lábnyi magas. Tengerbe kinyúló fokok Westende vagy Palmbau, Bantam a' Sundai út mellett, Carawang északra Sandano, 's Ostcap keletre, Wineto délfelé. Legtöbb folyók északfelé vannak, kiváltképen Sandapura. Vannak ezen szigetben több tenger öblök, 's szoros tengerek. A' száraz esztendő részi vagy keleti (ost) Mousson rendképen változnak. A' levegő sok mocsáros helyek miattveszedelmes. Föld indulás itt valami közönséges; másképen ezen orsz. termékeny: mindenféle kerti gyümölcsöket 's vetemenyeket hoz, kókoszdiót, kenyér gyümölcsöt; kávét, borsot, igen jó indigot bambus és czúkor nádat, riskását, gyömbért, pizángot, ananas 's más gyümölcsöket. Majmokat, szarv-órúkat, tigriseket, zibet matskákat, bivalokat, krokodilusokat, kigyókat látni itt nem ritkaság. Arany, ezüst, réz, gyémánt, smaragd, rubin, büdöskő, só, asványos orsz.ból nyeretik. Ezen szigeten több királyok uralkodnak, kik a' Hollandiai keleti Indus Tarsaságtól függnek, kiknek itt fő lakóhelyök vagyon. Az itt szülötteken kivül vannak itt sok Europaiak, kiváltképen Hollandusok, és Ázsiaiak, ú. m. Chináiak 's mások, kik mindöszve 915590 emb. álló népséget tesznek. Legjelesebb nyelvek, mellyek itt uralkodnak, a' Sundiai, 's Hollandus. Többféle pogány részek között Keresztények 's Mohamedánok laknak keverve. A' Malayok itt, mint más szomszéd szigetekben is, jó aranymüvesek. Általjában ezen sziget 4 fő osztályokból t. i. Bautam, Jakkatra, Scheribon, 's Jávának napkeleti partjából áll.

Javernig, l. Jauerburg.

Javodnejo Selo, falu Kasan mellett Orosz bir.ban szattyán fabr.val.

Jávorsno, kamerális urod. volt Varsói Hercz. Olkuszi ker. hajdani nyugoti Gallicziában, hol a' legjelesebb köszén bányák vannak. Már 1805-ben 16319 mázsa goromba köszén nyerettetett, mellyek a' közel fekvő Przenica folyón Krakóba elvitetnek.

Jawornick, város Gallicziában

Digitized by Google

Rzeszowi ker.ben.

Jaworow, kir. vs Gallicziában Przemyli ker. kath. 's görög pléb.val.

Jaworsko, falu Krakói oszt.ban kőszén gödrökkel.

Jawurek, falu Morva orsz. Brüni ker. 64 h. 340 lak. ezüst bányával; hegyek között fekszik.

Jaxartes, Sogdiana tart.ban folyó viz, Tanaistól külömböző.

Jaxst, l. Jagst.

Jaycza, Jaitza, Török vs Blivánnak Verbászba való torkolatjánál, Banjalukai Sandschakságban Bosniában, 60 h. erős köszikla kastéllyal.

Jazer, Jaeser, I. Krón. 26, 31. helys. Palaestinai Arabiában, Philadelphiától 10 mfd nyug.ra, Hesbontól 15.

Jazer, fóviz Judaeában, Tiberiás tó és a' holt tenger között szakadt Jordán vizébe.

Jazlowick, vs Tarnopol Gallicziai ker. 2000 lak.

Jazolo, mesterséges fó Littaui Orosz Helyt.ban, melly Fazolo 's Schar folyókat összvekapcsolja, és ezek által Dniepert, 's Niement is, vagy a' fekete 's Bálti tengert, 40 orosz mfdnyi hosszú.

Jazyges, Ptolomaeus tanusága szerént legjelesebb Nemzet Sarmatia lakosi közt; a' mai Austriai Galicziában laktanak; Diocletianustól meghódíttatván, résznyire Rajna mellé szállíttattak, (Sarmatae Rhenani) résznyire Orosz orsz.ba költöztek. — Jazyges Metanastae, Tisza 's Duna között laktanak Garam vizéig Daciában; 's az előbbiekkel rokonok voltak.

Jazygia, l. Jászság.

Jeais, mások szerént Joal, Szeracsen falu tenger mellett Sin orsz. közép Senegambiában, francz. kereskedő házzal.

Jechnitz, helység 105 h. Cseh orsz. Saatzi ker. 1 Dékán templ.mal; régenten arany bányák találtattak itt.

Jeciorzany, vs Tarnopol Gallicziai ker.ben.

Iecke, folyó Lüttichi tart.ban most egy. Belgyiomban, melly Mastricht alatt Maas folyóba ömlik.

Jedburgh, vs Jed mellett Roxburg Grófs.ban déli Scótziában 2000 lak. Vannak itt szőnyeg, len, pántlika, harisnya, durva posztó fabr. méhtartással, ásványos forrásokkal. A' régenten virágzó kereskedés most elmult.

Jedda, Dschedda, Dsjidda, Gedda, Gidda, (18° 1' É. Sz.) 500 házból álló vs egy révparttal az Arabiai tenger öbölnél Hedschas Arabiai tart.ban, a' Török Basának 's Mekkai Scherif Követjének lakóhelye. A' csekély kivitele közönségesen mandolából áll. Ide Ægyiptusból gabonát hoznak, az Anglusok pedig Europai portékákat küldenek.

Jeddo, Jedo, Edo, (35° 48' É. Sz.) Japan orsz.nak fő vsa, Tonga fónak mind a' két részén, 's egy nem mély tengeröbölnél, 5 szab. Cs. kereskedő vsok közül az első. Kubónak lakóhelye, kinek palotája árkok, kőfalak 's hidak által a' vstól el vagyon szakasztva. Környéke ezen palotának 5 óra. A' vsnak környéke 21 óra; 730000 ház. és 1 mill. lakos, kik között sok kereskedők, mesterség mívesek 's mester emberek vannak.

Jedlinsko, vs hajdani Warsói Herczs. Radomi oszt.ban.

Digitized by Google

Jedo, l. Jeddo.

Jedownitz, mvs Morva orsz. Brünni ker. Reitri Urod.hoz tartozandó egy pléb.val, régi kastéllyal, majorsággal, 113 h. 800 lak.

Jedrzeinow, vs Krakói osztályban.

Jedso, Yedso, Jeso, Chichai, Tschika, Insu, Matsumai Kurli szigeteknek eggyike, legjobban délre fekszik; Nipontól Sangaar szoros tenger által el vagyon osztva, tulajdonképen két szigetekből áll Jeso-Gasima, az az Jeso szigetből, és Okujcso, az az, felső Jesóból; az elsőben Japani Császártól függő, 's néki adózó Fejedelem uralkodik, másika pedig szabad, de még a' Japanoknak is ismeretlen. Találtatik itt arany, ezüst, fa, medvék, czethalak, bunda börű állatok; a' halászat 's czethalfogás a' lakosoknak fő foglalatosságok.

Jedwawno, német vs Warsói volt Herczs. Lomza oszt. 52 h. 480 lak.

Jeetze, Freetze, folyó Westfáliában, Salzwedel ker. ered Elbe oszt.ban Altferehantól nem messze több forrásokból, Beetzendorfnál Zunderral öszvefoly, Salzvedel új 's régi vst elosztja, hol hajókázható lesz. Bundét magába felveszi, azután Molnik 's Dumme patakokat, 's így alsó Elbe oszt. áltmegy, hol Hitzaker mellett Elbe fóba szakad.

Jefremow, vs Tula Orosz Helytarts.ban 396 h. 2070 lak.

Jeges tenger, a' nagy tengernek egy része, mellynek közép pontját a' föld sark teszi, és a' melly északi és déli sarkok körül nyulik. Az északit határozzák Europának, Asiának és Amerikának partjai, mellyek közül az Amerikaiak csak nem egészen, az Asiaiak pedig egy részént esméretlenek. Mathematikai határúl az északi sark körét lehet venni. Az Atlanti tengerrel Norvegia és Grönlandia között, a' nagy világ tengerrel pedig az úgy nevezett Annian út által kapcsoltatik öszve, alkalmasint a' Baffin öböllel is öszveragad, és így ezen öböl az északi jeges tenger öble. Csak egyedül az elsö nagy nyiláson lehet ezen tengerbe menni. Többnyire ezen tengernek csekély a' mélysége, és csak igen kedvező nyárban lehet rajta hajókázni, t. i. Junius végétől fogva egész Sept. végéig; máskor be vagyon fagyva, és soha sincs jég nélkül: a' szelek ezen a' tengeren változók, a' keleti szél még is legnagyobban uralkodik. Ezek hihetőképen északi Amerikából, sok fát, kiváltképen pedig fenyöt és vörös fenyöt hajtanak Siberiába, Kamcsatkába, Islandiába, és Grönlandiába. Ezen északi vizekbe nagy czethal fogdosás vagyon. A' legszebb esméretes szigetei Spitzberg és Nowaja Semlja. Ebben a' tengerben vagynak a' Cari, Obi, Jeni, és Lenai öblök. A' fehér tenger Europában ennek egy része. — A' déli jeges tenger messze beterjed a' föld derekába, majd csak nem a' 60°-ig D.Sz. Ehez közel vagyon az a' sziget, melly Amerikának déli részét határozza. Csak ama' híres Cook vala az, a' ki ezt körül hajókázván, ebbe bémenni mérészelt, és a'

Digitized by Google

jégdarabok, jégmezők, szélvészek, ködök és hidegek miatt a' hajózásra csak nem egészen alkalmatlannak találta. Még eddig csak egy legkissebb nyoma sincs itt a' száraz földnek,

Jég-fok, (70° 45′ É. Sz.) egy nagy, Kamcschatkán által az északi Jégtengerbe nyúló fok, a' hol tele minden jég darabokkal vagyon, és a' meddig a' világot körülhajózó Kook 1778. előre nyomult. A' Muszkáktól Sentenösnek, vagy másképp Noecs Tschalazkynak neveztetik.

Jég hegyek, így neveztetnek ama magas hegyek, mellyeknek teteje mindég hóval és jéggel vagyon fedve. Helvétziában jeges bérczeknek, (Gletscher) neveztetnek, Tyrolban Fernernek, Islandiában Jöckelunek.

Jegorjewsk, vs Räsau Orosz Helytart.ban.

Jegun, vs Gers francz. oszt. 2020 lak.

Jekaterinburg, l. Katharinenburg.

Jekaterinopol, Katharinopol, kerületi vs Kiew Orosz Helyt.ban.

Jekaterinoslaw, Orosz Helytartóság Slobodis, Ukraine, Poltawa, Cherson, Tauria, Helyt.któl, 's Doni Kozákok tart.tól körülvétetett 1417 □ mfdön 600000 lak. A' levegője kellemetes, még télen által is gyenge. A' földe lapályos, de valamennyire magosan fekszik. Dnepr, Orel, Samara a' fő folyóji. Fában héjánosságot szenved. Gabonája jól terem, a' marha tenyészete nagy. Asványos országból jobbjára só 's mész találtatik. A' lakosok részszerént Oroszok részszerént nyugoti és német országi jövevények. Csak némelly fabrikákkal birnak, kiváltképen timárságokkal, só, 's salétrom főzéssel, materia 's vászon kézmívekkel; azért a' kereskedés ezen portékáknak kivitelére nézve igen jó. Ezen Helyt. 8 ker.tekre osztatik. Fő vsa

Jekaterinoslaw, v. Katharinoslaw, (48° 27′ 20″ É. Sz. 52° 41′ 30″ K. H.) 1784-ben épittetett vs Kidaknak Dneperbe való befolyásán 223 mfdnyire Petersburgtól, 2500 l. A' Sibiriai fő bánya hivatalnak lakóhelye, jeles posztó fabrikákkal.

Jekelfalva, Jeklsdorf, Jaklowce, Tót falu Szepes Várm. Margitfalvához közel, Lőcséhez 8 1/2 óra. Tiszán innét. F. U. Jekelfalusi és Barczay fam. vas bányával, 1 kath. pléb. és templ.mal, egy vashámorral.

Jelabuga, Elabuga, (55° 30′ É. Sz.) vs Kama mellett, Wiatzka Orosz Helyts.ban, a' lakosai ezüst és rézmívesek, képfestők, sok foghagymát ültetnek.

Jelalabad, vs Kabulistán keleti Persiai tart.ban Kamek folyónál.

Jelatma, Elatma, (54½ 5′ É. Sz.) vs Oka és Moschka mellett Tambon Orosz Helyts.ban 778 fa ház. 4220 lak. büdös 's gálitzkő főzéssel, vászon fabr.val, gabonával, lennel, viasszal és mézzel kereskedik.

Jelenice, vs volt Warsói Hercz. Lublini esz.ban.

Jelenowo, falu kis Hont ker. Gömör Várm.ben, Rima-Szombathoz 2 1/2 óra. Szuchány mellett. Lak. kath. jó savanyú víz kutakkal.

Jelez, Elez, régi jeles kerületi vs Sosna mellett Orel O-

Digitized by Google

rosz Helyts.ban, 1163 ház. 7000 lak. kik vsi mesterségeket 's kereskedést üznek. Vannak itt szappanyosok, timárok, arany mívesek. Termésekkel való kereskedése meglehetös. Szomszédságában vagyon vasbánya.

Jelgawa, l. Mitau.

Jelisawetgrad, l. Elisabethgrad.

Jellen, l. Gellen.

Jellifree, Jillifry, vs Gambia mellett Bar orsz. közép Senegambiában, Portugallusok, Mandingoerek és Szerecsenek lakják Angol örizettel.

Jeln, kis vs Smolensk Orosz Helyts.ban.

Jelschau, Eltsch, helység Gömör Várm.ben márvány bányával, nagy vas kereskedéssel.

Jelton, l. Elton.

Jeltsch, szépen fekvő kastély 's út Siléziában Breslau 's Brieg között Odera mellett.

Jemama, az az lapályos föld, tart. Arábiában.

Jemappe, falu hasonló nevű Francz. oszt. Belgyiom orsz. határin Mons mellett. Itt Dumouriez Francz. Vezér 6 novemb. 1792-ben az Austriaiak ellen jeles győzedelmet nyert, ennek emlékezetére a' Francz oszt. ettől vette

Jemappes, nevét Hennegaunak nagyobb részét Tournasissal, némelly Brabanti, Lüttichi, 's Namuri darabokkal tészi, térség nagysága 80 □ mfd 472370 l. 3 ker.re Mons, Dvornik, 's Charleroy vagyon fel osztva, mellyek 423 községeket és 32 kant. foglalnak magokban, most az eggy. Belgyiom orsz.hoz csapatott.

Jemarow, Schemarov kis Királys. alsó Senegambiában közép Afrikában, mellynek Fejedelme 's a' lakosoknak nagyobb része Mandingoerek nemzetéből való. Fő vsa Bruko.

Jemen, Yemen közönségesen, de nem otthon, szerencsés Arabia neveztetik így tágasbb 's szükebb értelemben. Azon Jemen tart. Hadramautot, Schährt, Maraht 's Adent, foglalja magában; a' partja homokos 's terméketlen, és kinem állható - meleg; belseiben pedig hegyes, nem olly meleg 's termékenyebb, nádmézet, riskását, gabonát, hagymát, foghagymát, ugorkát, dinnyét, czitromot naranczot, kávét termeszt. Találtatnak itt selem-fa, mellynek héja 's levelei a' tímárságban hasznosok. Aloe, myrha, manna, karniol, achat, kristál, és rubin kövek; Állatok közül lovak, 's leginkább tevék, közönséges, (Dromedár) tevék, öszvérek, kövér farkú juhok. A' lakosok részint a' vsokban laknak, részint pedig minden bizonyos lak helyek nélkül, sátorok alatt ide 's tova vándorlanak és közönségesen Bedüineknek neveztettnek, fejedelmektől (Scheik) kormányoztatnak.

Jemen, szükebb értelemben azon nagy tart.nak része, melly az Arabsi tanger öböl hosszában Bab el mandeb tenger öbölig terjed, 48 mfd. hosszú és 29 mfd szélesége, két részre vagyon osztva: a' lapályos vagy alsó földre (Tchama) és hegyes tart.nak (Dschebal) fő vs egész Jemen tart. Sana.

Jemgum, helys. Hanoverai Kir. 166 h. 1150 l. kik között több zsidók találtat-

Digitized by Google

nak, egy révparttal.

Jempteland, l. Jämtland.

Jemse, helys. Tawasthland Finnland tart. Orosz bir. ban Pende tava mellett, hol sok halak fogattatnak.

Jena, (50° 56′ 28″ É. Sz. 29° 27′ K. H.) vs Szász-Weimar Nagy Herez. ben Leuthrának Saalába való befolyásánál 816 h. 4300 l. jeles Universitással, melly 1548-ba fundáltatott, és Szász-Weimar, Szász-Gotha, Szász-Coburg, 's Szász-Meiningen Herczegek oltalmával kérkedik. Ezen fő oskola mellett vagyon jeles könyvtár, testbonczoló szála, mathematikai 's physikabéli mívek gyüjteménye is, jeles gyógyító intézetekkel, egy ásvány tudománybéli 's deák társasággal. Van egy Herczegi museum 's természeti kincseknek gyüjteménye; a' kastélyban deák oskola 's csillag visgáló torony. Számosok ezen vsban a' kalap 's görögczeruza fabr. nagy a' pamutfonássa is. Jó tengeri retket 's szőllőt termeszt. A' vs mellett vagyon Napoleon, más képpen Landgrafenberg, és az úgy nevezett Fuchsthurm a' Kirchberg mellett fekvő kastélynak omladéka. Nevezetes azon csata, mellyben itt a' Francziák 14 Oct. 1806-ban a' Burkusokat kegyetlenül meg verték.

Jendrzejow, Amdrzejow, k. vs Sandomiri Vajd. ban új Lengyel orsz. ban, Cisztercita Apáturasággal. Az 1576 és 1607-diki Nemesek' gyülésétől nevezetes.

Jengi-Calch, Jani Kaleh.

Jenibasar, Novibasar, török fő vs Skupiai (Novibasari) Basaságban Serviában Raska vagy Oroszkka fónál 8000 l. A' Raguzai kath. letelepedésének lakóhelye egy Püspökkel.

Jenicale, l. Jani-Kaleh.

Jenikow, l. Janikow.

Jeniza, Jeniza, Bunonus, Pella, vs Macedoniában Wardar fó mellett 6000 l. dohányt, esztendő által 5000 bált (Balle) termeszt, régenten Pellának nevezetett, Fülöp 's Nagy Sándornak születés helye.

Jenischeher, Jengischakir más képpen Larissa, török kereskedő vs Salambria fónál Janjeh tart. 20000 l. Musselim török tisztnek 's Érseknek lakóhelye, vagyon itt fonál festés, szattyán fabr. val; kereskedése jeles. Achillesnek hazája.

Jenischeher, Janjahába tisztség. Nagysága 500 □ mfd 150000 l.

Jenisei, vagy Chesesz, nagy fó Sibériában melly Uin-Kem és Bei-Kem vizeknek összefolyásából származik (51° 20′ É. Sz. 110° K. H.) Abakausk mellett hajókázható lesz, Angárat, és Illit felveszi öblébe, és Tunguskának neveztetik, maga torkolatjától nem messze Jenisei tenger öbölt formálja, 's a' jeges tengerbe öntődik. Igen sebessen folyik, de mindég lasabb lesz, mennél jobban közelít kifolyásához.

Jeniszisk, (58° 27′ 15″ É. Sz. 109° 38′ 40″ K. H.) vs Tobolsk Orosz Helyts. ban Sibiriában Jenisei mellett 900 h. 6000 l. Itt közönségesen azon tengeri hajók öszve jönnek, mellyek napnyugoti Siberiából a' napkeletibe, 's viszontag mennek, ezen alkalmatossággal Augustusban jeles vásár tartatik, mellyet nem csak a' Sibe-

Digitized by Google

riai, hanem Moskóvita kereskedők is látogatnak. Ezen fellül Jeniseisk 4 féle hajókázást tart Krasnojarsk, Turuhausk, Irkuzk, 's Jakuzkba. A' hús, kenyér itt igen ócsó. Fa gyümölcsök nem is látszatnak, hanem csak jó ízű bogyók találtatnak.

Jenizza, l. Jenisa.

Jenkau, pusztaság Danzigtól egy mfdnyire helyes oskolabéli intézettel.

Jenne, Dschenne, nagy 's népes vs Bambarra tart. Nigritziában, Afrikában egy szigeten, mellyet Niger vize formál.

Jenő, l. Boros-Jenő.

Jenotajewsk, (47° 30′ É. Sz.) vs 's vár az Astrachan Orosz Helyts.ban Wolga mellett, a' melleslegi Kalmuk csoport Kormányszékének lakóhelye.

Jenupar, orsz. és vs Coul fónál Gangesen innenső félszigetben, Indiában; egykor N. Mogol bir.ban Asiában.

Jepantscha, l. Tjumen.

Jephremors, vs Tula Orosz Helyts. Metscha fó mellett, melly itt Don fóba öntődik.

Jepifan, Epifan, Tula vs Orosz Helyts.ban Don fó mellett 129 h. 240 l.

Jeraba, falu Zólyom Várm. jó savanyú vízkútakkal.

Jereba, Scheréscha, kis Kirs. alsó Senegambiának belső részében. A' Felupok tart. tól napkeletre; Foini 's Kaen Kirs.tól délfelé, földe lapályos, 's mocsáros. A' lakosok, kik egy Király alatt állanak, résszerént Baguonok, résszerént Felupok résszerént Portugallusok.

Jerena, l. Gerena.

Jergenberg, l. Georgenberg.

Jericho, régi Judaeában vs Jerusalemtől 18 mfd Jordántól 60 stad. kies térségen hegyektől körülvétetve (Jos. 15, 1. a' Rózsái Balzsamja 's pálmafái miatt nevezetes vala; most szegény falu Damaskusi Basaságban Syriában; Arabs lakos.kal.

Jerichow, kerületi vs Brandenburg közép Márkban, Elbe fó mellett 191 h. 1180 l. 2 oskolával, jó dohány 's selyem míveléssel.

Jerichowi, ker. Brandenburgi közép-Markban 38 □ mfd. foglal 30360 l.

Jerimoth, Jarmuth, Jos. 15, 34. Esthaoltól 4 mfd. Judaeában.

Jerken, Jerkin, fő fó kis Bukáriában közép Asiáb. a' Mustagon hegyből ered ész.kelet felé folyik, Hashitu Muren vize felvevése után Lost tavába öntődik.

Jerken, Jerkin kis Bukáriának fő vsa Melescha fónál, nagy, népes, 's jól épült vs, pamut, 's matéria szövéssel. Az ész Asia, China, Tibet, 's India között virágzó kereskedésnek közép pontja.

Jersey, Caesarea, (49° 12′ 59″ É. Sz. 15° 29′ 1″ K. H.) Angol sziget, a' Franczia parton, ész.felé, kösziklákkal körül vagyon véve, 's csak délirészén lapályos; hossza 12 angol mfd, és 7 szélesége, környéke pedig 36 □ mfd 20000 l. A' föld termékeny, de nem mindenütt; a' szántó földek elegendő gabonát nem adnak, ezt tehát a' Francz. 's Angol orsz.ból és napkeleti tengernek partjairól kéntelenítetnek hozatni. Lapályos földének jó része gyümölcsös fákkal bévagyon ültetve, innen gyümölcs-

Digitized by Google

borral bővelkedik. A' marha 's juh tenyészete nevezetes, amaz írósvajat, ez a' szorgalmas harisnya kötőknek elegendő gyapjút ád; még a' méh tartás is jó ízletü mézet ád, másképpen New Foundlanddal való kereskedése 's halászatja is jeles. A' Francz. országi lopva kereskedésnek lerakodó helye vala. Fő vsa S. Hilier.

Jerterinsk, l. Kamyschlowa.

Jerusalem, régi: legrégiebb neve Jebusi, utóbb Hierosolyma, Sirusoknál: Ureslem, Arabsoknál Uraslim, és a' Hadrián Cs. idejétől kezdve Aelia Capitolina. Dávidnak meghódoltatása után a' Judaeai Királynak lakhelye, egész orsz. fő vsa (1. Kir. 5, 5. 9.) sőt az egész keleti vsok közt legjelesebb Plinius tanúsaga szerént. Nabuchodonozor (Nebucadnezar) által elpusztíttatott III. Kir. 34—35 R. hetven esztendő mulva ujjon felépíttetett, Esd. 3 részében. Fekvése: a' hosszúság 60° 0′ széleség 31° 10′ alatt. Caesareától 105 mfd. Az orsz.nak közepén, többi vsoknál magasabban; két dombon épült: Sion magasabb vala, azért a' vsnak e' része felső nevet is viselt, a' másik Akra volt, az alsó vssal eggyütt; az első délre, a' másik ész.ra feküdt, és egy völgy volt közöttök; Sion dombon volt az erősség vagy Dávid vsa (II. Kir. 5, 7) azután Salamon palotája III. Kir. 7, 1—8. Az egész vs három falakkal bekeríttetett; az első Hippicos toronytól kezdődött Sionnak északi felén; egy része Xistus felé vonult, és a' templomnak nyug. részén végződött; a' másik azon toronytól délre Siloe (Siloám) kút felé, melly a' vs nyug. részén volt, került, azután napkeletnek fordult és a' templ. keleti oldalánál végződött. A' második, vagy belső fal a' Gennathi kaputól, melly az első falon volt, a' vs ész. részét kerité bé, és egészen az Antonia toronyig tartott. A' harmadik is Hippicos toronynál kezdődött ész.felé került a' Psephinos toronynak, innen kelre, a' festők temetőjénél délre horgadott, és Cedron (Kidron) völgyénél végződött. A' Hippicos torony a' régi falon Herodes Királytól építtetett, nemkülömben a' Phasaelon, és Mariamne nevű is; az elsők jó barátiról, az utolsó feleségéről neveztetettek igy. Mind a' három háromszegü volt. A' Psephinos nevü torony a' Hippicosnak áltellenében ész.nyug.ra egy szegletben állott, és nyolcz szegü és 70 ölnyi magas volt. Az Antonia torony, vagy is kastély, mivel benne pompás palota volt, az észak-nyugoti szegleténél épült a' templomnak, 's ennek oltalmaztatására, valamint a' templom az egész vsnak erősségére szolgált; ezeken kívül voltak más több tornyok is a' Jerusalemi falakon. Sion hegyével egyesült egy hídáltal a' Moria (Morijah) domb, mellyen építette Salamon a' templomot (IV. Kir. 3, 1.) A' híd mellett Xistus, vagy is föld felrakás (Terrasse) volt. A' Sion hegyéhez tartozott az Ophel domb is (Nehem 3, 26—27) A' negyedik domb Bezetha, Caeno-

Digitized by Google

polis, ujvsi, Antonia-torony áltellenében feküdt, és csak akkor járult a' vshoz minekutánna többé hely nem volt bellebb a' lakásra. Az egész vs Flavius Jósef tanúsága szerént 33 stadiumnyi volt ker.ben A' vsban több tó is volt, mint az Antoniai, és Siloetó (Ján. 9, 7.) E' roppant vs K. U. születése utána 70 eszt.ben a' Romaiaktól feldúlatott rettenetes ostromoltatással, és kevés maradékin kívül elpusztítatott földig. Hadrián Cs. idejében újjonnan felépíttetett ugyan, nagy és népes lőn, de olly nagy többé nem, mint egykor volt, a' Sion hegye egészen épületlenül maradott. A' körüllévő Golgotha dombról, olajfák hegyéről, és Czedron patakáról, az ő helyeken.

Jerusalem, mostani, Solima, Hierosolima, az Arabsoknál Kads Scherif, az az nemes, 's szent vs nevet visel (31° 48′ 30″ É. Sz. 53° K. H.) vs Syriában a' Damaskusi Basaságban a' N. Háremi Szultánnékhoz tartozandó, Palaestina, 's hajdani szent földnek fő vsa. A' Titus Cs. által eltörlött vsnak legjobb helyén fekszik, de ennek nem egész térségét foglalja magában; falai rosszak, és egy óra alatt könnyen körül lehet járni. Útszái keskenyek görbék, tisztátalanak, csak némelyek vannak kirakva. Házai rosszak, 's vagy köből vagy agyagból építtettek. Lakosinak száma 20000, nagyobb része Török, Arabs, 's Zsidó, Keresztények általjában kevesen találtatnak. A' kereskedésnek héjányossága miatt jobbára szegények, víz nélkül szükölködnek; azért eső alkalmatosságával az essö vízkútakban, gödrökben fogattatik fel. Több keresztény szakadások pörlekedései a' török felsőségnek sok pénzt szereznek; régenten 10000 búcsú járók is jöttek ide esztendőnként, 1784-ben csak 2000. Sion hegye most a' vson kívül fekszik. A' kalvaria hegye is ezen kívül van, és közönségesen hibásan mutattatik a'jövevényeknek. A' Dávid tornya omladékos kastély, melly a' keresztes hadak idejében a' Pizaiak által építtetett. A' volt zsidó templomnak helyén fő török mecset áll. Az olaj hegy még most is olajfákkal bévagyon ültetve, egy fertály órányira vagyon a' vstól, ezen, 's ama hegy között, mellyen Jerusalem áll, van ama Josaphat völgyes, mellyen Kidron patakja folyik által. Olaj hegytől napkeletre feküdt Bethánia, hol még némelly csekély házak állanak; ezen helység 's a' hegynek tetője között Bethphage állott. Ezen vsban legjelesebb a' szent koporsó temploma, mellyhez mind a' napkeleti, mind pedig a' napnyugoti keresztények is búcsút járnak. 1808-ban megégett, de a' kis kath. klastrom, és hozzátartozó kápolnácska, mellyben áll a' valóságos szent koporsó, sérelem nélkül maradott. A' Törökök eztet a' Kereszténységnek árendában adták, és a' Római kat. birják, de még is minden kereszténységnek szabad magok áitatosságokat abban véghez vinni. A' Görögök az úgy nevezett szent

Digitized by Google

tüzöket, Husvéti vatsoránál benne gyújtják meg. Az itt lévő Barátok szerzetének Gárdiánja ezen kápolnában szokta osztogatni a' szent koporsónak rendjét. Ebben a' klastromban, nem kölömben az Örményekében is minden jövevények vendégeltetnek. A' Görögöknek egy Pátriárkájok vagyon itt. A' vs 's egész Palaestina a' Damaskusi Beglerbég alatt áll, ki egy Kadít, 's Sandschakot (török tisztviselők) helyheztett ide, ezen utolsó az úgy nevezett Pilátus palotájában lakik. A' lakosok olvasókkal, balzsammal s. t. ef. kereskednek.

Jerusalem, vs a' volt Varsóvi Hercz. Siedele oszt.ban, most Lengyel Kirs.ban.

Jerusalem, tájék Luttenbergi szőllőhegyeknél álsó Stájer orsz. Marburgi ker. melly igen jó bort ád. A' hegynek tetőjén áll hasonló nevű templ. A' hegy 148 ölekkel haladja meg a' tenger' szinét.

Jerxheim, kant. Braunschweig ker. Ocker oszt. a' volt Westfáliában most Hannoverai Kirs.hoz tartozik. 11 községgel, 4810 l. főhelye.

Jerxheim, Pléb.val bíró falu egy dombon, mellynek legfőbb tetője Hees nevet visel; vagyon itt egy hivatalház jeles Korona jószág tisztséggel, 1 templ. 1 szegényház. 1 nemes telek. 80 h. 740 l.

Jesberg, kant. Marburg ker. Werra oszt. a' volt Westfáliában Gilse fó mellett 17 községgel, 7000 l. főhelye

Jesberg, mvs Gilse mellett; hol ez a' Treis patakot magába veszi; egy Kir. kastélyal.

Jesd, Yeds, népes vs napnyugoti Irak-Adschemi Persiai tart. selyem 's pamut fabr.

Jesi, Jesum, vs Esino fónál, Olasz orsz. olajjal, borral, 's gabonával kereskedik.

Jesidak, független szabad népség Midiad, vagy Tor hegység között, Mesopotámia Török tart.ban.

Jeso, l. Jedso.

Jessen, vs Burkus orsz. Vittenbergi ker. fekete Elster mellett 230 h. 1200 l. Az itt termet bor Gohrisernek neveztetik, lennel kereskedik.

Jesupal, k. vs Dniester vizénél Halicsi ker.ben Galicziában.

Jeszava, két római erősség Duna mellett Semendriai Basaságban, Serviában. Itt kezdődik azon út, mellyet a' Rómaiak kösziklákból törtek ki.

Jesznitz, kis kerítetlen vs Mulde fó mellett Anhalt Dessauhoz tartozandó 276 h. 1670 l. kik között több zsidók is vannak; posztó szövéssel.

Jethira, n. hely, Judaeában Daromas tart. közepében, Eleuthrop.tól 20 mfd Malatha mellett.

Jetiman, helys. Kirkiai Basaságban Rum-Ili Török tart. Kapuli-Derbent, az az szoros kapu általjárással.

Jetkul, Itkul, hasonló nevű tónál fekvő vár Orenburg Orosz Helyts.ban 300 h. 309 Kozákkal, mint vár őrizetével.

Jettan, n. hely. Judaeában Eleuthroptól 18 mfd.

Jetting, vagy Hierting, helys. Dánusi Jütlandban Ripeni megyében Wardna fónál Gaädyb nevű révpartal.

Jetze, Elbe fónak mellékes fója a' volt alsó Elbe czirk.

Digitized by Google

Westfáliában.

Jewer, azon darab föld neveztetik így, mellyOstfriesland 's Oldenburg között az ész. tenger mellett fekszik, 4 mfd hosszú 3 széles. 3 ker.ből u. m: Ostringen, Rüsttingen, 's Wangerlandból áll, mellyekhez még Wangerseg sziget is tartozik. Régenten Oldenburgi Grófhoz tartozott, de midőn ezek az utolsó Grófban Günther Antalban 1667-ban kihaltak volna, fejérszemély testvérje Fiának Anhaltzerbsti Jánosnak Jever vsát 's Uradalmát végsőrendelésiben általengedte. De a' fő Uradalom miatt pörlekedés támadot, minthogy ezen tart.ka a' Burgundi jutalom jószág vala, de egyszersmind bizonyos nem volt az, hogy a' Burgundi, vagy Brabanti Hercz.től adatott légyen. Az elsőt a' Francz. Kir. a' másodikát pedig a' Spanyolok víttatták. A' Francz. Kir. maga jussát a' Dániai Udvarnak által adta, melly elején ezen jusst igen sürgette, méglen a' Zerbsti háztól minden Oldenburgi örökségből jövő örökös jószág le mondása mellett, mellyhez azon háznak valami jussa vala, avval kielégittetett, hogy 100000 Rhen Tall. fizetése mellett másnak ajándékozható jussát által engedte, 's 1689-ben Zerbsti házat ezen tart.kának békességes uradalmában meg hagyta. Midőn Anhalt-Zerbsti ház is 1793. kihalt vala, Jever II. Katalin Orosz Császárnéra jutott, mint utolsó Fejedelemnek testvérjére, melly jövedelmét az özvegyHerczegnének holtig által engedte. Sándor Orosz. Császár Gevert a' Tilsiti békességben 1807-ben az újjonan akkor felállíttatot Hollandi Királynak által engedte, azután Francz. orsz.nak Ost, v. keleti Ensz oszt. név alatt része vala; a' Párisi békülléstől fogva ismét vissza jutott örökőséhez. Ebben

Jever, vs vagyon (53° 34′ 25″ É. Sz. 25° 32′ 31″ K. H.) terméken tájékban fekszik, egy kast. 2 templ. egy zsinagógát, 517 h. 2800 l. számlál; ezek földmívelésből, mesterségekből, 's kereskedésből élnek. A' vásári, kiváltképpen szarvas marha vásári jelessek.

Jewpatorie, l. Eupatoria.

Jezow, nemes vs Lengyel orsz. Varsó ker. 500 l.

Jezreel völgye, (Jos. 17, 16. Bir. 6, 33) Palaestinán keresztül keletről nyugotra kiterjedett; a' Legiói völgy nyugotra esett tőle; 's szép vsokkal rakva volt.

Jezreel, fő vs volt Samariában, az említett völgyben Schythopolis és Legio között, az elsőtől 12. Maximianopoltól 10 mfdre. Acháb Királynak itt volt palotája; a' vs előtt fekvő szőlős kert adott okot a' Naboth megölettetésére.

Jezwény, vagy Jezwni falu Temes Várm.ben Rekástól 1/4 F. U. Kama. Oláh. l.kal kik méhtartásból szőlőmívelésből élnek; vagyon itt egy nem eggyesült görög pléb. templ.

Jilifres, l. Jellifree.

Jiseford, a' Categatnak eggyik öble, melly Arc tavával egy kanális által közösül.

Joachimstein, szép kastély Görlitzen túl egy mfdnyire Zittau felé, Radmeritz falu mellett, hol Joachim Zsigmond

Digitized by Google

mond, Ziegler és Klipphausen 1728-ban világi nemes Kisasszonyi nevelő intézetet fundáltak. A' 12 Kis asszonyok közül mindég a' legöregebbik a' házi mesterné.

Joachimsthal, vs Ukermark Brandenburgban Verbellin tavánál, 192 h. 1120 lak. az ide való fő oskola 1685-ben Berlinbe általvitetett.

Joachimsthal, Jochensthal, legnagyobb bánya vs, Cseh ors. Ellnbogeni ker. 620 h. 5020 lak. gazdag ezüst, és kobalt bányával, több századok előtt nagyobb virágzásban vala. Itt verattettek 1517-ben az első tallérok. A' föld igen terméketlen, és azért a' lakosok bányászat mellett marha tenyészetből, és csipke készítésből élnek. Vagyon itt szép és nagy Esperesti templom, 3 más templ. 2 kápolnával.

Joachimsthal, üvegbánya Weitra Uradal.ban Austriában, Ens alatt való tart. Menyhard hegye felett való fertályban.

Jdag, sántzal körülvétetett határ vs, Bondu felé Kadschaga Kirs.ban közép Senegambiában közép Afrikában.

Joal, l: Jear.

Joala, Sin ors. fő vsa Senegambia Asiában. Nem messze Gorce szigettől. Franziákkal kereskedik.

Joan, Angol kereskedő szállítvány, Gambiától nem messze Salum Kirs.ban közép Afrikában.

Jobbágy, Jablung, Jabling, Jabing, Horváth falu Pinka mellett Vas Várm. Gróf Erdődihez tartozandó, vagyon gabona és kender termesztése. Az úgy nevezett Jablingi korsók itt készítetnek.

Jochen, nagy vs Hon Kouang tart.ban, Chinában, jó kereskedéssel.

Jochenstein, köszikla Dunának közepén, melly a' Passaui Herczség és Austria között határt csinál.

Jockenum, Jockyrin, vs volt alsó Alsátziában, annakutána alsó Rhenus Fr. oszt. 710 lak.

Jockmock, templommal biró falu Svekus Lappland tart. Lulea Lappmárkban egy oskolával és vásárral. A' Stor-Lulea folyóban gyöngy tsigák találtatnak.

Jodar, (37° 53′ É. Sz. 13° 13′ N. H.) vs Jaen Spanyol tart. 3200 lak.

Jodoigne, Iudoigne, vs Egy. Belgyiom Kir. Brabanczia tart. 2010 lak.

Joeswe, kis szép vs Pe-Tcheli tart.ban Chinai bir.ban, magas falakkal kerittetett, nagy és népes külső vsokkal.

Johanna, hely Commoro Anjuan szigetben a' tenger mellett 200 h. 5 rosz Török metsettel. Egy a' Szultánnak szolgálattal tartozó Arabs uralkodik itt.

Johannesberg, v. Bischofsberg, falu és hegyen épült kastély Valmy Herczhez tartozandó, Nassau Herczs.ben Rheingauban 550 lak. jeles bor terméssel, mintegy 25000 for. jövedelemmel.

Johannesberg, hegy Nauheim mellett Hanaui Herczs.ben, itt 1792-ben jeles csata történt.

Johannesberg, Breslaui Püspökséghez tartozandó szép kastély Neisz Herczs.ben Silésiában.

Johann Georgenstadt, bánya vs Erzgebirgi ker. Szász ors. durva, erdős tájékban 364

Digitized by Google

h. 2610 lak. Vagyon itt szappanyt főző házak, gálitzkő és büdöskő bányákkal. Lakosi ezüst, czin, ólom, vas, kobált, wismüth, és büdöskő bányász munkákból élnek. Találtatik itt Uranit nevü értz, vagy is vas szurok, marha tenyészetetje, és csipke fabrik. is jelesek.

Johannisburg, lengyelül Hansbork, v. Pysz, vs napkeleti Prusszus orsz. Oletzkoi ker. Pysché fónak Spirding tavába való befolyásánál, (53° 37′ 5″ É. Sz. 39° 28′ 5′ N. H.) 111 h. 1260 lak. kik gyékényt készítenek, és halászatot üznek. Ezen tájékban kezdődik a' több mint 12 mfd hosszú Johannisburgi pusztaság, mellynek használására hasonló nevü mesterséges folyó, Nidder tavától Angerburgig 1764-től fogva 1766-ig készíttetett.

Johannisburg v. Sbdargen, vs Lengyel Kirs. a' volt Lomza oszt. 220 lak.

Johannisthal, mvs Morva orsz. Preraui kér. Sternberg Báróhoz tartozandó.

Johnsdorf, Harrachi Gróf uradalma, és mvs Morva orsz. Ollmützi ker. 105 h. 870 l. Vagyon itt len fabr. vashámorral, és drótot készítő művekkel.

Johnsdorf, (régi és új), 2 falu felső Lusátziában Zittau mellett 1300 lak. kik takátsságból, fónál fehérítésből, gyümölcs termesztésből, homokkő bányából élnek. Az ide való homokkő hegységek Olbersdorftól Pirnáig tartanak.

Johor, ország és fő vs Malacca félszigetben, keletre Asiában, Fejedelem' lakhelye, ki a' Siami Fejedelemnek adózik.

Joigny, Joviniarum, kis vs volt Champagne Fr. tart. Yonne oszt. Yonne fó mellett, borban, gabonában és marhában gazdag, 1000 h. 5130 lak. gyapju matéria és bör fabr. val.

Joinagur, Hercz. ség Rasbütti tart. ban napkeleti Indiában hasonló nevü vssal.

Joinville, Ioanvilla, (48° 20′ É. Sz. 22° 45′ N. H.) vs volt Champagne Fr. tart. most felső Marne oszt. ban, 845 h. 3160 lak. szép hegyen épült kastéllyal, 1576-ben itt köttetett ama Franczia történetekben azon nevezetes Szövetség. A' mellesleg hegyeken jó bor terem.

Jokn, (nagy) falu Posony Várm. Csalló közben, N. Födénestől nem messze. F. U. több Nemessek egy kath. pléb. val; termékeny dinnye és káposzta földek. Számlál 1420 kat. 18 evang. 180 ref. és 50 zsidó lak.

Jokato, Helytartónak lakhelye Bar Kirs. ban közép Senegambiában közép Afrikában.

Jókö, Dobravoda, urad. és mvs Nyitra Várm. ben Blatka pataknál, Galgócztól 5 óra. F. U. G. Erdödi. Lak. Fótok, kat. forrása Marias nevet visel. Vára a' vstól 1/2 óra egy magas hegyen: leginkább hajdúk laknak benne. Tulajdon pléb. és sok malmokkal.

Jökstadt, Josephstadt, bánya vs az Erzgebirgi kerül. ben Saxoniában Cseh széleken.

Jolbaschi, helység Macedoniában Salonichitől nem messze, esztendő által 5000 bál dohányt termeszt.

Jolo Inseln, l. Juluh Inseln.

Jolsva, Elts, Jelsva, Alnovia, népes mvs Gömör Várm. ben Tornyalla mellett, Rosnyótól 5 óra. F. U. G. Kohári;

Digitized by Google

tulajd. kat. és evang. pléb. vál. Az Uraság kastélya várhoz hasonlít; a' vsháza is szép, 1 ispitálya, 2 nevezetesebb útszái, több jeles épületi; márvány bányái, és vashámori vannak; a' lakosi kereskedők, kézi művesek és szántóvetők.

Jomanes, Indiai fóvíz, mostani neve Jamne.

Jompaudan, Hollandusok révpartja, Celebes szigétnek déli partján Asiában, 1660-ben a' Portugallusoktól elvették, erősséget és kereskedő házakat ebben, és a' mellesleg fekvő szigetekben építettek.

Jonia, Joniai szigetek, ezen név alatt jő a' hét szigetből álló szabad társaság. 1807-ben 1 Sept. volt Franc. Császársággal öszveköttetésben; a' Párisi békeség szerént Anglia oltalma alá jutott. Fő szigetek: Corfu, Paxo, S. Mauro, Thiaquri, Cephalónien, Zante, ezek Jóniai, Cerigo pedig Ægeumi tengerben, (37° 36'— 40° É. Sz. 37° 55' — 39° 20' N. H.) térség nagyságok 44 □ mfd. A' levegő kellemetes és csendes, de igen változó, szélvész, és föld indulás itt gyakran szokott lenni. A' tavasz Januaristól Aprilisig tart; Majustól Octoberig a' nyár, melyben a' hévség 28°—32° is emelkedik, és tikkasztó; Octoberben kezdődik az essős esztendő része; tele gyenge, a' fák és mezők mindég zöldek, és virágosak. Termései: só, büdöskő, ásványos források, földi szurok, orvosi füvek, len, kerti gyümölcs, bor, pamut, fa olaj, déli gyümölcs, méz, viasz, selyem, szarvas marha, ketskék, nyulak, tengeri nyulak, galambok, pacsirták, halak, klárisok 's a' t. Lakosoknak száma 187000-re, Görögök, Olaszok, és Zsidók. Tulajdon Szerződések vagyon most Angliával. Köz jövedelmek 600000 tallérra megy.

Jónia, (ó) tartomány kis Asiában, tenger parton, Æolis határától fogva, Phocaea vstól. Miletusig, 800 stadiumnyire terjedt ki; fő folyói voltak Hermus, Meles, Halesus, Maeander 's a' t. hegyei: Mimos, Latmus; fokai Posidium, Trogilium; 12 hires vsai: Phocaea, Temnos, Leucae, Smyrna, Claromenae, Colophon, Ephesus, Miletus 's a' t. Tulajdonképen Lydia és Caria része volt. Lakosi Görögök voltak.

Jóniai tenger, így neveztetett hajdan a' közép tengernek azon része, melly Siczilia sziget és Görög ország között vala.

Jönköping, Svekus Kapitányság, melly Småland éjszak napnyugoti részét foglalja magában, térség nagysága 98 □ mfd. mintegy 115000 lak. 3 vssal, 4029 fal. Fő várossa

Jönköping, régi nem jeles vs alacsony mocsáros tájékban Wetter, Munk, és Rock tavak között, Stockholmtól délnyugotnak 37 mfd a' hajó megállításra való jussal, Gothlandi Udvari Itélőszéknek és Helytartónak lakóhelye 512. h. 3 templ. 2 kis külső vssal, 4090 lak. kik némely polgári mesterségeket, és tsekély kereskedést űznek. Vannak is némelly kicsin fabrikák is, és szomszédságában két ásványos források. Itt 1809-ben Svekus és Dánia országok kö-

Digitized by Google

zött békeség köttetett.

Jonqueras (lá), kis vs Catalónia Spanyol tart. a' Pyrenaeusok tövében.

Jonquières, kis vs volt Orange Francz. tart. Rhodánus torkolat francz. mostani oszt. ban.

Jonsac, kis vs hajdani Saintogne francz. tart. mostani alsó Charente oszt. 2300. l. Seigne mellett, kerületnek fő helye.

Joppe, Japho, vs Judaeának Saronas nevű ker. ben a' közép tengerén, sík térségen (Jos. 19, 46. Jon. 1, 3. Apost. csel. 9, 36. I. Macc. 10, 70—74.) Simon Match. révet nyitott itten. (I. Macc. 14, 5). Itt vettetett ki Jónás, melly történetből költetett Andromeda és Perseus históriája. Mostani neve Jaffa.

Jordan, legjelesebb folyó Syriában (Palaestinában), Chiala tavából ered, 4 órányira a' földalatt mégyen, Caniás mellett Hermon szomszédságában kijön, azután Samochines tart. nyon áltfolyván, Genezareth v. Tiberias tavat formálja Jabok, Kidront's a' t. magába felvévén, az úgy nevezett holt tengerbe öntődik. Szélessége 30—60 lépés, sohase üt ki partjaiból. Esméretes a' régi esetekből.

Jordán, kis folyó azon Palaestinában Dán mellett kezdődvén, Samochinetesi tóba szakad.

Jörkau, Görkau, vs Cseh orsz. Saatzi ker. 240 l. kath. pléb. templ. mal, híres serfőzéssel, két jó papiros malommal, fával és gabonával kereskedik. A' vs mellett Bila vize folyik Geis hegyéből. A' vs szomszédjába vagyon a' Rothenhausi hegyen épült kastély timsó hutával.

Joruja, helys. új Spanyol orsz. holott 1759-ben egy éjtszakánan, a' földből 1491 láb. magas tüz okádó hegy emelkedett, melly még 1803-ban több mint 2000 füstölő kis kinyilásokkal körül vala véve.

Jorullo, l. Zorullo.

Jos, l. Nio.

Joseph, Virginia határán fekvő erőség észak Amerikában.

Josephsberg, magos hegy, Austriában Ens alatt való tart. Bétsi erdő alatt lévő fertályban, melly az úgy nevezett kopasz hegynek része, 1782-ben eltöröltetett Kamaduleusi klastrommal. Ligne Herczegnek itt nyári lakása vagyon.

Josephstadt v. Plesz, jeles vár Cseh orsz. ban Königinngrätzi ker. ben Metau fónak az Elbébe való béfolyásánál.

Joslowitz, Janoslawice, mvs Morva orsz. Znaymi ker. ben Tayához közel, pléb. val, szép kastéllyal, 142 h. 860 lak. kal.

Josselin, kis vs hajdani felső Bretagne Francz tart. mostani Morbihan oszt. Ouste mellett, 250 h. 2690 l. Vagyon itt egy ásványos forrás, a' szomszédjában 20 lábnyi mély kőszikla barlang, Fecu lyuknak, vagy Pertuis des Fées nevezetik.

Jó szerencse szigete, sziget az Indiai tengerben Asiában. Más azon nevü van Mar del Nortban Amerikában.

Jotaco, kis sziget Theaki mellett a' Jóniai tengerben, némellyek szerént Ulyssesnek Itakája.

Jotapata, vs Judaeában, Gabarától 40 stadium, természettől megerősíttetett egy kőszálon, Flav. Józseftől soká-

Digitized by Google

ig oltalmaztatott a' Rómaiak ellen.

Jouarre, vs hajdani Brie tart. mostani Seine és Marne oszt. 185 h. 2120 l.

Joudpoor, Marwar Innenső Indiai orsz. Guzuráttók északnak, ólomban, sóban, gabonában tevékben ökrökben és lovakban gazdag 5000 falukkal.

Joura, Gyarus, igen elhagyatott, nyomorúlt sziget az Archipelaguson vagy is Ægeumi tengeren; a' Római gonosz tévőknek fogháza.

Joure, helys. Yssel torkolat francz. oszt. 1810 l.

Jouvême, S. Gengoux le royal, vs Saone és Loire francz. oszt. 1470 l.

Joux, erős kastély magas hegyen hajdani Franche Comté mostani Doubs francz. osztály. Pontarliertúl nem messze.

Joux, mont Joux, Iura hegylántznak része Helvecziában Waadtland kant. hasonló nevű völgyben melly Joux tavától neveztetik, igy 3054 láb. magasabban van mint a' közép tenger. Itt Romain mortier helys. fekszik.

Joux sous Tarare, falu Rhodanus francz. oszt. Tarare mellett 200 h. Vannak itt vasbányák.

Jouy, helys. Seine és Oise Fr. oszt. Wersailles mellett 100 h. 500 l. karton fábr. val.

Jouy aux Arches, falu Burkus A. Rajnai N. Herczs. ben, Mosel mellett 137 h. Római vizeléárkolásbúl még 23 bothajtások, francz 60 láb. magossak, 15 szélessek találtatnak.

Jovarus, fó most Salza vize.

Joviacum, határ kastély Schönvisnet szerént hol most Acsuvan Magyar orsz. ban.

Joyense, város volt Wivarez Francz. tart. mostani Ardeche oszt. Sevennen tövébe Baume fónál 142 h. 1070 l.

Joyasa, kis vs Valencia Spanyol Kirs. ban Alicaute tengeröblön.

Jozefow, mvs Zámoski kerület. Gallicziában egy fő oskolával nem egyesült görög templ. mal pósta váltással.

Jozefow, Josephow, nemes vs Lengyel Kirs. Lublini kerül. Wisztula folyón 172 h.

Juan Fernandez, 2 sziget a' Chili partok körül, déli Amerikában, a' nagyobbik de Tierra, v. Ilha maior (34° 10' D. Sz. 79° 37' K. H.) a' kisebbik Mahafuerra nevezetű ettől 35 tenger mfdnyire távol esik. Amaz 3 1/2 geogr. mfd. hosszú, és 1/2 széles. Csak részenként hegyes, és csak északi részre termékeny, van szantalfája, myrtusa, pálmája, némelly orvosi növések, kecskéi, 's hala. Anson kapitány, ki 1741-ben itt volt, konyhára való zöldséget, es gyümölcsfákat is termesztett. A' jó vasmacskás helyek, mellyek közé tartozik a' Cumberlandi kikötő, a' mérséklett éghajlat, az egészséges víz, és a' jó izű növevények a' hajósoknak igen kellemetes nyugalomhelyet nyujtanak. Délnyugott közi részén egy különös, egészen áltfúrt kőszikla találtatik. Itt élt 1703-tól 1708-kig Skótziai. Selkirk Alex. ki valamelly per miatt Angol kapitányával ide kitétetett, és kinek irásiból utóbb Defoe Daniel 'a Crusoe Robinsont költötte. Mahafuerra még jobb vasmacskahellyel bír, igen jó vize is vagyon, de tekéntetre szomorú.

Digitized by Google

Jubo, Kirs: déli Afrikának keleti partjáin, hasonnevű fó mellett, gazdag aranyporra, ambrára, dióra, elefántokra, és oroszlányokra nézve; olly kigyókat nevel, mellyeknek fejekben bezoarkő találtatik, melly hasznos a' méreg ellen. Fő vsa

Jubo, a' tenger mellett, elefántcsonttal, és Sklávokkal kereskedik.

Jucatan, l. Yucatan.

Juchart, v. Juchert, bizonyos mező méríték felső Német orsz.ban

Juda, l. Widah.

Juda, nemzetség földe feküdt Palaestinának leginkább déli részében. Edom tart. határánál. A' Sós tengernek déli csucscsától, az Ahrabim hegyeken keresztül egészen a' közép tengerig kiterjedt. Jos. 15, 21. 32. Délre határi voltak az Edom tart. keletre a' Sós tenger, ész.ra a' Jórdánnak holt tengerbe folyása; ny.ra a' közép tenger. Hebron S Betlehem is e' nemzetséghez tartozott.

Judaea, Palaestinának egyik országa; határi voltak ész. ra Anauth v. Borkeos falú délre Jundan falú köves Arabiában, keletre a' holt, ny.ra az északi tenger, Széltében Jordán vizétől. Joppe révig terjedett. 10 Toparchiák, vagy 11 Klirurkiákra osztatott. Nevezetesebb kerületi voltak: Saronas (Apost. 9. 15. Jos. 12. 18.) mellynek fő vsa Caesarea és Joppe; Acrabatane északra vsai voltak Silo, Phasaelis; Gofnitica, fő vsa Gofna, Béthel, Gabaon, Thunmitica: fő vsa Lydda v. Diospolis, Emaus v. Nicopolis, Ajalon, Maspha, főképen Jerusalem, és Jerichó; Eleuthropolis, azon nevű vsal, 's Gedurral, Sephela délre Adida, Ascalon, Arotus, Gaza 's t. ef. vsokkal. Daromas: Siclag várossal. Genara: Gerara és Betsabe vsokkal 's a' t.

Judenbach, helys. egy hegyen, a' Thüringi erdő mellett, Coburgi Herczs.ben, a' Sachsenmeining házhoz tartozik; 116 ház. 720 lak. posta váltással; és azok számokra, kik az erdőben lovagolni akarnak, lovak tartatnak.

Judenbach, falú a' volt Francz. Ruhr oszt. most alsó Rajnai Prusszus Herczs.ben selyem és bársony kötő fabr.

Judenburg, Idunum, (47° 43′ 20″ É. Sz. 32° 22′ 30″ K. H.) kerület- és herczegi város felső Styriában, a' Murának egy magas partján, mellyen által egy híd vezet, beesett gyürűfalai vannak, a' külső várason kivül 145 ház. és mint egy 900 lak. a' hasonnevű kerületihivatalnak helye, útcsináló, és postahivatallal, fő iskolával, tartományi Orvos társasággal. A' régi jó épületű herczegi vár, és a' Jesuitáknak volt Collegiumjok most Kaszárnyaként szolgál. A' vst Romai Idunumnak tartják; mostani nevét a' számos zsidóktól vette, kik a' 11 és 12 században itt laktak, és 1312-ben keresztény Polgártársaiktól kiraboltattak 's megölettek. Itt tétetett 6 napi fegyver nyugvás Bonaparte Fr. fővezérrel 1807-ben Aprilis 7-kén; mellyet 11 nappal utóbb követett a' Leobi előjáró. Béke kötés Octobr 13-kán 1807-ben a' város irtóztató tüz által megemésztetett, ezen állapotja volt már egyszer 98 esztendőkkel ez előtt. Ta-

Digitized by Google

láltatik itt réz, és vas serpenyő hámor.

Judenburgi Alpesek, felette magas hegyek felső Styriában, a' Judenburgi kerületben, mellyeken, és közöttök néhány tavak találtatnak; és egy vasbánya.

Judenburgi kerület, felső Styrianak nyugoti nagyobb része, a' Gréczi, és Brucki kerülettel határos, a'Traun- és Hausrucki fertállyal Austriában, és Salzach kerülettel, végre Karinthiával, és Illyricummal. Térsége 107 7/8 □ mfd. és (1807-ben) 93621 lak. A' kerület tele van hegyekkel, folyóji: Mura, Pöls, Ens, Palten, Traun, Lavant, több tavai, 's patakjai. A' hegyeken sok márvány, köszén, só, kéneső, kobáld, ólom, réz és vas, 's több ásványforrások találtatnak. Az erdőségnek soka, és a' rétitermés jó, de a' földmívelés csekély, különösen jó a' szarvas marha, a' vadaknak, és halaknak legjobb nemeiben nincs fogyatkozása.

Judicello, kis fó Siciliában Val di Demonában, melly Ætnából származik, és a' Cataneai Golfoba szakad.

Judicidriák, népes tartomány az előbbi Tridenti uradalomban, Tyrolban Sarca mellett. A' fővár benne Stenig, Stenigo.

Juditten, falu keleti Prussziában, a' Samlandi kerületben, hol egy csudálatos képe van a'boldogságos szüznek, melly még most is látogattatik; és egy ásványos forrás Sprint.

Iudoigne, l. Jodoigne.

Jug, l. Dwina.

Jugdia, Jungdia, Fr. rakodó hely Bengaleben, hol Ganges és Burramputer egy befolynak, és a' Casses, Amames, és Bassetas nevek alatt ismeretes pamutmáteria készíttetik; és Török birodl.ba északi Europába, 's Amerikába elküldetik.

Jugel, (felső, és alsó) falu a' Szász Érczhegyeken, a' Schwarzenbergi hivatalban, gáliczkő olajjal, és választó viz fabr.

Jugon, vs Fr. északparti oszt. Arguenon mellett, 200 h. 410 lak. ásvány forrással.

Jugow, rézbánya Orosz Perm Helyt. hol 1000 mesterember, és 7000 hozzá adott paraszt a' tart.nak minden rezét, melly pénzzé nem tétetik, különbféle edényekre fordítják.

Jugui, vs Spanyol Tucuman tart.ban, déli-Amerikában, nagy szarvas marha kereskedéssel.

Jühnde, Kanton a' Göttingi ker. ben, Leine oszt.a'Hannoverai Kirs.ban, 9 helys. 2550 lak. a' fő vsa

Jühnde, 79 ház. 470 lak.

Juillac, vs Fr. Correze oszt. 636 ház. 2010 lak.

Juine, kis folyó Fr. orsz.ban, melly az Orleani erdőben ered, és Seinébe folyik, minekutána Yonnével eggyesült volna.

Juist, v. Ivist, (53° 41′ 21″ É. Sz. 24° 39′ 58″ K. H.) alacsony sziget a' száraztól 2 mfd. távolságra a' volt Fr. Ost-Ems oszt. 2 1/2 mfd. térségű, mellynek egy része tengerjáráskor víz alatt van, termékeny, egy templ.mal, és luth. ekklésiával. Lakosi hajósok, és halászok.

Jukagirok, Yukagok, népség észak kelet közi Siberiában, Tschendon Indigirka, és Alaseja folyók mellett, 588 familiákból áll. Külsőké-

Digitized by Google

pen ugyan a' vallásra nézve' keresztények, de a' Schamanitákat követik. A' pusztákon vándorlanak, földkunyhókban lakoznak, és vadászatból, halászatból, és írámszarvas' nevelésből élnek.

Juli Alpesek, v. Karni Alpesek, a' nagy Alpesi hegy láncznak karja, melly Terglou hegy mellett kezdödik Carnioliában és Dalmatziáig tart. Némellyek külömbséget tesznek a' Carnioliai, és Juli Alpesek között. A' Carnioliaiak nyug. észak köz részen fekszenek, a' Juliak pedig kezdeteket a' körtvély erdő erdő mellett veszik.

Julianes-hab, (61° É. Sz.) a' legvirágzóbb szállítás Grönlandiában, szarvasmarha neveléssel.

Julias, Philippi, Tetrarchától épittetett vs al. Gaulonitis tart.ban Idumaeában, Palaestinában.

Jülich, Juliacensis Duc. hajdani Herczs. a' Westfali ker. ben, a' Trieri, Coloniai, Lüttichi Geldri, és Limburgi birtokok között, 1803-ban Francz. orsz.hoz kapcsoltatott, 65 mfd. 500000 for. jövedelemmel, és 25 várossal. Földje termékeny, van gabonája, rétei, legelöji 's erdei; különös említést érdemelnek a' lovak. 4244 h. 192220 lak. kik majd mind katholikusok; vannak itt 's ott protestansok is. Folyóji: Noer, vagy Ruhr, Erst, Niers, és Aar. Utóján a' Palatinatushoz tartozott, még végre Fr. orsz.hoz adatott mint Ruhr oszt.nak része. A' Párisi beküles és Bécsi gyülésnél fögva Prusszus Királyhoz vissza jutott. Benne van

Jülich, Juliers, hajdan Juliacum, (50° 55′ É. Sz. 24° 10′ K. H.) erös vs Ruhr mellett, 2130 lak. egy várral és fellegvárral egy Collegiat és egy ref. és luth. templ.mal.

Julienberg, felette magas hegy Gotteshausi szövetségben, a' Graubündi ker.ben Helvecziában, mellyen által Olasz orsz.ba járás van.

Juliomagus, a' mai Angers.

Juliopolis, hires kereskedő vs Bithynia határán, Dudostán vsától 26 mfd. Előbbi neve volt Gorkum. Juliopolis nevet viselt Nikopolis vsa is Alexandria mellett.

Julita, helys. Svéd Südermannland tart.ban, Hielmer tónak déli részén.

Juliusburg, város Sileziában, Oels-Bernstädti ker.ben 96 h. 690 l. a' Braunschweig-Oelsi Herczeg' várával, len szövéssel.

Juliushall, l. Neustadt.

Juliushütte, egy az esüst huták közzül Goslar kantonban, Goslar ker.ben, Ocker oszt. a' Westfali kirs.ban, 3 ólom, 's 4. más kemenczével. A' szomszédságban van egy kénköhuta, egy papíros, és egy olajmalom.

Julius' kalendáriumja, Julius Caesar által megjavított idő szám, melly szerént a' hold esztendő helyet a' napesztendő tétetett alapúl, melly innen Julius' esztendejének neveztetik. Ezen idő felosztás, mellyó kalendáriomnak is neveztetik, a' keleti görög kereszténységnél most is szokásban van. De a' nyugoti kereszténységben XIII Gergely Pápa alatt 1582-ben egy tudós társaság által ez is megjobbitatott, és így jöttbe a' nálunk most is szokásban lévő Gergely' kalendariomja, melly ama-

Digitized by Google

tól 12 napban külömböz.

Jumeta, vs Fr. Jemappes oszt. 5200 lak.

Jumilla, (38° 26′ É. Sz. 15° 40′ K. H.) város Spanyol orsz. Murcia' tart.ban, 5970 lak. egy várral, 2 pléb. templ. mal 1/2 mfd távolságra tőle vannak meleg ferdők.

Jumillac le Grand, vs Fr. Dordogne oszt. 2420 lak.

Jungbunzlau, l. Bunzlau.

Jungdia, l. Jugdia.

Jungen-Leslau, l. Inowraclaw.

Jungenthal, Nassau-Usingeni Hrczs.ben pamutfonás Jung attyafiai által Angol módra készítetett, 600 embernek ád munkát, kik azonban többnyire gyermekek, ezek a' fabrikának kölcségén iskola oktatást vesznek.

Jungfern, v. Virginiai szigetek l. Virginia szigetek.

Jungfrau, a' legszebb, méltóságosabb, legkülönösebb, állandósan havas, és rémitő örvényekkel, meredek sziklákkal körülvett hegye mellett, az Alpesek' északi terültmészbérczein, Helvetziának Bern kantonjában; a' legmasbb tetőnek magassága 12870 lábnyi a' közép tenger felett; ezt elöszer 1811-ben Meyer' társai hágták meg. A' tető által merőjében csak 12 lábnyi.

Jungfrau-Teinitz, Cseh helys. a' Rakoniczi ker.ben, 65 h. egy kath. pléb. templ.'s egy egésségeskuttal, a' hasonnevü Cs. Kir. Kamara urodalmában fekszik.

Jungfrun, vagy is a' Svéd Kis-Asszony egy veszedelmes magas szirt Oeland sziget mellett a' tengeren, mellynek térsége 1 mfd 's mellynél már néhány hajó törést szenvedett. Ezen szirtot a' lakosok Bläkkulának nevezik, mivel ennek tetejéről a' szélvészt elöre láthatják.

Jungnau, Fürstenbergi urodalom Hohenzollern Sigmaringi Herczs.ben hasonnevü helységgal Lauchart mellett.

Jungping, n. vs Pe-Tcheli tart. ban, Chinában.

Jung-Wozitz, szép épületü vs Cseh orsz.ban a' Tábori ker. ben, Blanicze patak mellett, 202 ház. egy káptalan templ.'s egy ezüst bányával.

Juning, város Honan tart.ban Chinában.

Junkokonda, kereskedő helys. Gambia mellett alsó-Jáni Kirs.ban, közép Senegambiában.

Junk-Seylon, (8° É. Sz.) egy 12 mfdnyi sziget Siamtól nyugottra esik, keleti Indiában 10000 lak. Elefántcsonttal, és czinnel bővelkedik.

Junnan, Yun-nan, tart. Chinában Tien tenger mellett, arannyal, ezüsttel, rézzel, czinnel, drága kövekkel, márvánnyal, ambrával, gyöngyökkel, bársonnyal, selyemmel, elefántokkal, lovakkal, lennel, orvosi füvekkel, 's gummival bővelkedik. Fő vsa

Junnan, Yun-nan-fou, Tien tenger mellet, selyem máteriával, ércczel, és gyümölcsel kereskedik.

Junqueira, helys. Cataloniában Spanyolban, a' Francz. határok mellett, egy vám házzal; vidékén dugókérgü cserfa terem; mellyből legtöbbet vesznek be a' lak.

Junqueira, Lissabonnak külső vsa, a' várostól 1/2 órányi távolságra.

Juonchen, n. vs Kiangsi tart. ban Chinai bir.ban Asiában.

Juntai, nagy magassságú hegy Siriában, melly magassá-

Digitized by Google

ga miatt felhőszéknek neveztetik.

Jura, Jurassus, Jurtenibérczek, Leberhegy; egy 60—80 órányi hosszú, és 15—16 órányi széles hegy, a' volt Fr. Montblanc oszt.ban keleti Alpesek' szakadéka, melly nevét azon vidéken megtartja, hol Rhone a' hegyet keresztül töri, és az alacsonyabb hegyek által Helvetziában Waad kantonban a' magas Berni Alpesekkel is öszve köttetik; Francz. orsz. és Helvetzia között nyugottra nyúlki, és a' Fr. felső-Rajna oszt. ban 2 részre osztja magát. A' keleti Solothurn Helvetzia' kantonján által huzódik, és Fricktalnak keleti részén Aargau kantonban a' Rajna mellett a' fekete erdőben hajolva végződik. Nyúgoti része pedig nyugotnak nyúlik, és Wasgau oszt.ban Vogesi nevet veszfel. Jura nem áll mindég hóban, és egyaránt van vize; sűrű mészkőből áll. Legmagasbb bérczei Reculet, a' Thoiry bércz 5196, a' Mons Tendre 5170, és Dole 5082 lábnyi magasságú a' tenger felett. Ezen hegytől vette nevét a' Fr. oszt.

Jura, melly áll Franche-Comté egy részéből, 92 □ mfd a' tersége, és 292880 l. borral, sóval, vassal, rézzel, ólommal, alabastrommal, és fekete márvánnyal bővelkedik. 4 ker.re osztatik, ezek' neveik: Lons-le-Saunier, Dole, Poligny, és S. Claude; mellyekben 728 helys. 32 kant. találtatnak.

Jura, egy Hebridi szigetek' legsivatagabbjai közzűl, 34 mfd hossza, 8 széle, üres, kopasz hegyekkel fedetik, csak keleti része valamennyire simább; 900 szegény lakosokat számlál, ezek zabot, árpát, és burgonyát termesztenek élelmekre; és a' szarvasmarha helyett juhokat, 's kecskéket nevelnek, ezeknek gyapjok elég derék. A' vadak száma alább hagyott. Az ásványok közzűl van vasa és festő ércze. Keleti részén jó 2 kikötő vagyon. A' sziget' ész. keletközi része az 55° 48′ 44″ É. Sz. alatt fekszik; és az egész sziget Argyle Grófs.hoz tartozik. A' lak. Iri nyelven beszéllnek, és Protestánsok.

Jurborck, l. Georgenburg.

Jurjewez-Powolskoi, (37° 5′ É. Sz.) kereskedő vs Orosz Kostroma Helyt. Volga mellett, 2500 l. komlótermesztéssel; mellette van a' Jurga Herczeg által épitetett vsnak omladéka.

Jurjew-Polskoi, (56° 15′ É. Sz. 55° 27′ K. H.) vs Orosz orsz. Volodimir Helyt. karton és selyem fabr. 's szép kertekkel.

Jurjusonsk, vasbánya Orosz Orenburg Helyt. mellyben esztendőnként 150000 pud vasnál több készítetik.

Jurte, Siberiai huta, különösen pedig Kamtschadali téli lakás, melly a' földbe van leásva, és a' bemenetelre lajtorja szolgál.

Juruks, a' Turkomanni remeték' maradéki, Makdoniának, egy Török tart.nak hegyein, juh neveléssel, és gyapjúkészítéssel foglalatoskodnak.

Jussey, vs Fr. felső Saone oszt. hegyen fekszik Aniance mellett, melly innen 1/2 órányi távolságon Saoneba folyik; 268 h. 3030 l.

Justingen, Uradalom, vár, 's

Digitized by Google

falu Ulmütz hoz közel, a' Vürtembergi Kirs.ban.

Jüterbogk, vs a' Szász Querfurti Herczeg.ben, Angerbach mellett, 569 h. 3000 l. posztó, és gyolcs szövéssel: gyapjú, és len vásárokkal. Ezen vidéken vett a' Svéd korona Herczeg egy fényes győzedelmet 1813-ban a' Moskovai Hercz.nek, Ney Marschalnak 70000 emberből álló Fr. seregén; ez a' csata Dennevicz falutól Denneviczi csatának is neveztetik. A'

Jüterbogki kerületnek, 11760 lakosa van.

Juthia, l. Schudia.

Jütland, Jyland, Daniai nagy fél-sziget, északi, vagy is tulajdon Jütlandra, és déli Jütlandra osztatik fel; az északi rész az északi, és keleti tenger között, a' Coldingi, és Skotburgi liget által által választatik el Schlesvigtől, 424 □ mfd 400000 l. Itt van a' tengeröböl Lymfurt, több tavak, és a' legnagyobb folyó Guden. Az éghajlatja durva, 's hideg; földje a' közép részen többnyire csak szénát, és mohart hoz, egyebütt megtermi a' gabonát, és erdőkkel, szarvas marhával, juhokkal, kecskékkel, disznókkal, lovakkal, vadakkal, hallal, borostyánkővel, és torfával, bővelkedik. Lakosi komolyok, de még nem eléggé csinúltak, kemény tartós testűek, Dániai nyelven beszéllnek, és Lutheranusok. Jütland 4 megyére van felosztva: Aalborg, Wiborgt, Aarhuus, és Ripen megyékre. A' fővsa Wiborg.

Jutphaas, falu Fr. Zuydersee oszt. 860 l. 's egy vízrekesszel a' Vaarti Rajnán.

Jutroschin, régi vs a' Varchaviai Herczs.ben Posen oszt. 172 h. 1210 la.

Jyland, l. Jütland.

K.

Jegyzés, a' mi a' K. alatt nem találtatik, C. alatt kell keresni.

Kaaden, Kaden, szabad Kir. vs Cseh orsz.ban a' Saatzi ker.ben, Eger mellett (50° 22′ 42″ É. Sz. 30° 56′ 2″ K. H.) 454 h. 3180 l. posztó, és gyapjú materia manufart. Dróthúzás, kertmívelés, és gabona kereskedés. Szép tanácsháza van toronnyal; egy káptalan templ. egy Minorita klast. Találni itt festék, akhat, és fejér porczellán földet.

Kabak, Kahake, ser, és pálinkaház Orosz orsz.ban; korcsmaház.

Kabarda, Kabardey, tart. Kaukaziában, közép Asiában, a' 43° és 44° É. Sz. között, keltéről a' fekete tenger, délről Terek, 's Malka fók keritik; Olasz orsz.hoz hasonló szép vidék, gabonával, déligyümölcsel, fával, marhával, jóízű halakkal, különösen pisztránggal bővelkedik. A' hegyeken réz, vas, 's a't. találtatik. Lakosi Kabardineknek neveztetnek, 40000 embert állíthatnak ki a' táborban, és részént az O-

Digitized by Google

rosz védelme alatt vannak. Csak a' jelesbbek Muhamedanok, a' többinek nincs religiója. Török által a' tart. nagy, és kis Kabardára osztatik; az a' Kaukasus felett délkeletnek terjeszkedik ki, emez az északi lapulásán fekszik.

Káb, magas, és bakonyi erdők tetejit meghaladó hegy Weszprém Várm.ben; régi várától nevezetes. Vasontól egy óra.

Kaba, mvs Bihar Várm.ben, Debreczenhez 3 mfd Szoboszlótól 2 óra F. U. H. Esterházy, lak. Magyarok, ref. tulajd pléb.val, jó szántás vetéssel, marha és méh tartással.

Kabenda, l. Gabinde.

Kabersdorf, l. Kabold.

Kabold, Kabersdorf, (47° 35′ 12″ É. Sz. 34° 0′ 50″ K. H.) német falu Sopron Várm. Sopronytól 2 1/2, Bajomtól 1 3/4 óra, Austria határán, az. Esterházy Hercz. várával, egy kath. templ. Synagógával, 2 őrlőmalommal, savanyúvízzel, jó szőlőheggyel, külömbféle kereskedőkkel, és mesterembérekkel. Hajdan vára is volt, mellyben fogságra ejtettek Zrinyi és Frangepán 1670-ben Kéri által, midőn a' Császárhoz járulni akarának kegyelemért.

Kabrino, Kobryn, ker. vs Orosz Grodnoi Helyt. Muchavica fő mellett, egy Görög Apátsággal. Közel hozzá végződik azon csatorna, melly által Przypiec Muchawicával eggyesült.

Kabruang, egy Molucki a' Hollandusokhoz tartozandó sziget, 6—7 mfd térségű, 4000 lak.

Kabsdorf, l. Káposztafalva.

Kabul, Kaweh, Sindnek mellék fője keleti-Indiában.

Kabul, Kabulistan keleti Persia' tart.nak fővsa hasonnevű fó mellett, jó nagy, néha a' Királynak lakja, és a' Persiai, Indiai, és Buchari portékáknak szállítása. Kalkuttával váltó szövetségben áll.

Kabulistan, keleti Persiának tart.ja keleti Indiában Kaschemirtől nyugottra, egy havashegytől keresztül hasítatik, és déli részén nagy puszta van. Kabul, és más folyamok mossák, marhatartása nagy, és termései között nevezetes a' déli gyümölcs.

Kabylek, vagy is Berberek, ész. Afrikában fekvő Barbariának és Algier ors.nak legrégibb lakosi; most a' magas hegységek közé húzták magokat, holott szélyel kis falukban elszórva tenyésznek. Házaik nagyobb részint alacsony sárkunyhók, és csak ritka heleken találni köből emelt épületeket. Tekintetek vad, a' naptól megsütött ábrázatjok, veres vagy feketéssárga, hajok feketeke vagy gesztenye szín és kondor, termetek szép, száraz és csontos testűek; szeretik a' szabadságot, valamint a' prédára alkalmat szolgáltató harczoknak is nagy kedvelöji. Általjában véve durva, tudatlan, babonás, és eszelős buzgó nemzet kivált a' rejtékebb tart.nyokban. Vallásokra nézve Mahumedánok, papjaik Marbuteknek, vagy is inkább Morabeteknek az az kegyeskedőknek neveztetnek, és bátor alig tudnak némelyek közülök írni 's olvasni, még is nagy tekintetben állanak a' babonás vak-

Digitized by Google

burzó népnél. Több familiákra oszlottak, mellyek a' legöregebb főktől igazgattattnak. Nyelvek Schoviahnak hívatnak. Ruházatjok és életmódjok szegény, eledelek rozs kenyérből és olajfabogyóból nagyobb részint' italok pedig vízből áll. Marha tartásuk csekély; a' földmívelés és a' mesterségek is kevésé üzettnek e' népnél. Az Algier orsz.ban lakozó Kabylek nagyobb részint e' Status Dey' ének adóznak.

Kacheti, l. Georgia.

Kachau, Kasho, Kecho, l. Lachau.

Kaczlowitze, k. vs fekete Russziában, Litvania Her.ban.

Kazow Sadowa felett, helys. Cseh orsz. a' Csaslavi ker. ben 95 h. mészkő bányával Kleneczka hegyen, egy szép várral, és kath. pleb. templ.

Kadan, l. Kaaden.

Kadaragui, Sz. Lorentz fónak felső része, ész. Amerikában Ontario tóból Sz. Ferencz taváha folyik, Canada és ész. Amerikai szabadtársaság között fekvő határt formálja.

Kadau, falu Morvában az Iglari ker.ben, 27 h. 210 l. vasbányával.

Kadhi-Kioi, hajdan Chalcedon, vs Török Anadoli tart. ban, egy Görög Erseknek lakja.

Kadjak, Kodiak, Oroszúl Kichtak (56° 55′ É. Sz. 204° 35′ K. H.) Orosz sziget a' keleti tengeren, csak egy tengerszorúlat által különöztetik Amerikától, térsége 80 □ mfd; hegyes, és földindulásokat szenvedő. A' főhely S. Pál vára, főszállítványjok az Orosz-Amerikai kereskedőknek.

Kadnikow, ker. vs Orosz Wologda Helyt. Sysdima mellett 340 l.

Kadolzburg, mvs Rezat ker. ben Bajor orsz. Franbach mellett 115 h. 2000 l. egy régi híres hegyvár gyümölcs, és komlótermesztéssel.

Kadom, (54° 28′ É. Sz. 60° 18′ K. H.) derék helys. Orosz Tambow Helyt. Mokscha mellett 502 h. 26 deszkapolttal, és 2930 l. kik természetes, különösen ama híres fejér és zöld mézzel kereskednek.

Kador, Oláh falu Temes Várm. a' lakosok nagy méh-nevelést üznek, és gyapjúval, 's marha bőrrel kereskednek.

Kadschor, Cayor, Neger Kirs. közép Senegambiában, közép Afrikában, mellynek Uralkodója Damel nevet visel; az Atlanti tenger mellett fekszik, Senegal fótól, melly még hozzá tartozik, egész a' zöld hegyfokig, ész.ról Ualoval, keletről az Ualoffi tart.nyal, és délről Baol Kirs.gal, melly még ide tartozik, határos; és déltől ész.nak 27, ny.tól keletnek 60 mfd nagyságú. Földje részint homokos, és száraz, részint termékeny. Temérdek marhája, házi-majorsága, 's vadállatja. Ezen orsz.nak vidékein laknak a' még független Seraerek. A' főhelysége Makaja.

Kady (57° 17′ É. Sz. 61° K. H.) vs Orosz Kostroma Helyt. Kadiwma mellett, melly Wolgába szakad, 850 h. és 6 sóbányával.

Kadzand, sziget Sluis tart.ban Holland Flandriában, a' tengertől több mint fele elnyeletett; gátok által védelmeztetik, mégse mentt

Digitized by Google

a' veszedelemtől az ész. nyugoti veszélyek ellen, termékeny, kivált buzában határa; a' Francz. és Saltzburgi reformatusoknak menedék helye.

Küdinger, vagy Kehdingerland, tart. a' Hajdani Bremai Herczs. Elbanak balpartja, és Hádeler tart. között, és az ó tart.tól Schwinge által különöztetik. Nagy része lapályos; van gabonája, gyümölcsfáji, lovai, és szarvas marhája. Hajókereskedést üz. 20000 l. A' főhely Butzfleth.

Kühmen, Kämen, vs a' volt Warsói Herczs. Warsó oszt. Hohenlohe-Ingelsingen Herczeghez tartozik. 100 h. 1200 l.

Kaeli, Koreának Sina neve.

Kaernten, Karinthia, (46° 20′ 30″—47° 6′ É. Sz.) Herczs. belső Austriában, Dravának mind a' két felén, Salisburg, Styria, Karniolra, és Olasz orsz. határjai. Lichtenstern után 200 1/2 □ mfd negyságú, az 1807-ki Conscriptio szerént 278168 l. Déli részén magas hegyek emelkednek, illyen a' Loibel, ezek többnyire egész esztendőt ált hóval fedve. Dráva mellékfolyóji: Lavant, Gurk, és Glan. Vannak tavai is: így az Ossiachi a' Wördt, és Milstädti tavak. A' levegő általjában véve igen mérséklett. Karinthianak 11 vsi, 25 mvsi, 2757 faluji vannak. A' tart.nak nevezetesb termékei: vas, ólom, réz, antimonium, kénesö, márvány, fa, vad, szép lovak (18265) ökrei (43454) tehenei (81202) Juhai (125740) disznó, hal. A' lakosok, kik Németekre, és Vandalokra ósztatnak, és többnyire kath. (az evang. mintegy 25000-en vannak) nagyrészint bányászságban foglalatoskodnak, 's vasból, 's aczélból dolgoznak, 's marhákat nevelnek. A' tart. felosztatik: a' Klagenfurti- és Villachi ker.re, az utolsó a' Bécsi béke által 1809-ben Illyr. umhoz esett, 108 □ mfd terséggel, 117815 l. de 1813-ban Austria ismét vissza szerzette. Az első, melly Austria mellett maradt, 92 1/2 □ mfd terségü és (az 1810-ki leírás szerént) 9 vs 13 mvs. 14 nagyobb helys. 1626 falu 27337 h.kat foglal magában; lakosi 159064 mennek fel; ide nem számítván az idegeneket, kiknek számok 2536. Az akkori marhabéli állapot: 8064 ló, 10 öszvér, 28959 ökör, 41856 tehén és 70478 juh. 2 Püspöki megye vagyon benne: a' Gurki, és Lavanti.

Kaernerbrunn, Uradalom Austriában az Enns alatti alsó Mannhartsbergi fertályban, 6 mfd Bécstől.

Kahlsberg, egy 5213 Párisi lábnyira a' tenger felett felemelkedett hegy. Közel Styria' széléhez, Prieltől és szakra.

Kaesztenholz, Kestenholz, Chatenois, vs Alsó-Alsatziában, most a' Francz. Alsó-Rajna oszt. Wasgau fő mellett, 230 h. 2750 l. 's egy ásványos ferdővel.

Kaffer tartományai, déli-Afrikában, Mozambik, és déli Hottentotti tart. között egész a' nyugotti partokig; a' közönséges előadás szerént 300 mfd hosszú és ugyan ennyi széles Fura hegy teszi határát ész.felé Monomotapának. Fóji többnyire a' partok körül vannak. A'

Digitized by Google

éghajlatja belső részében nagyon heves, déli, 's nyugoti részein mérséklett. Földje, bár mi nagy pusztáji légyenek is, és megmérhetetlen erdőségei, aranyporral, vassal, klárissal, ambrával, gabonával, hüvelyes veteményes kertekkel, déli gyümölcsökkel, sárgadinnyékkel, elefántokkal, vizilóval, oroszlányokkal, tigrisekkel, szarvasmarhával, mérges kígyókkal, fejér hangyákkal 's t. ef. bővelkedik. Lakosi kik Kaffereknek (Kiafer, Gaur vagy Geber melly annyit tesz mint hitetlen, nem Muhamedanok) neveztetnek; feketék, de nem Negerek, vagy Szerecsenek, hanem legalább a' férfiak részéről Arabs eredetűek; jó alkattuak, erősek, elevenek, és jószívűek, barátságosok, vendég kedvellők, az idegenekre nézve is, de a' tolvajságra igen hajlandók. Meleg időben fedetlen járnak, csak szemérem testek előtt viselnek valamit; télben pedig vagy is esős időkben ökörbőrbe takaródzanak falukban laknak, mellyek a' főr mellett feküsznek. Földmíveléssel, marha neveléssel, és némelly mesterséggel foglalatoskodnak. Fegyverek Hassagay. Istenitisztelet nincs nálok, sem templomaik, sem papjaik, vagy képeik; hisznek még is egy fő valóságban, és reménylenek más életet, és ebben jutalmat, vagy büntetést. Szokásban van nálok a' több feleségtartás. Királyok örökös. Nevezetesbb vsaik: Angoxa, Monomotapa, Maravi, Sofala, Natal, vagy Lagoa.

Kahang, Herczs. Tibet vagy Tangur birában Asiában, melly 12 tartból áll.

Kahira, közönségesen de hibásan, Cairo, vagy Nagy-Cairo, Arabs nyelven Masr, az az fő vs (30° 3′ 20″ É. Sz. 48° 58′ K. H.) Ægyptus fő vsa, 's a' főhatalomnak fészke. Nilusz fónak jobb, vagy keleti partján, közép Ægyptomban (Wostaniban) tulajdonképen 3 vsból áll, t. i. Kahitaansich, Ó Kahira, vagy Fostah, és Bulak, mellyeket úgy lehet tekinteni, mint egy vsnak részeit; 's öszveséggel 300000 lakosokat számlálnak. Kahira-Anisch Kalidschel-Emir-el-Mumenin mesterséges fó által, mellyen híd vagyon, két részre osztatik, és keleti rész legnépesbb, hossza egy órányi, ker.te 3 órányi, útszáji görbék, szegletesek, kirakatlanok, rondák; a' házak is szegényül állanak. 1—3 emeletűek; rendetlen, ízetlen nagy piarczaji; mellyek kiöntés idejében tavakká változnak el; száraz időben pedig többnyire beültettetnek. A' régi vs fal többnyire már leomlott. 11 kapuji vannak, és Quartierekre osztatik, mellyek kapuk által választatnak el egymástól, a' kapuk északának idején bezáratnak. Vannak itt 300 Mosskeek, közttök legjelesbb az úgy nevezett Jamael Azher; márvány oszlopokon áll, és Persiai szőnyegekkel van ékesítve. Ez egy érzékeny szerződés a' szegény papokra nézve, és nagy kézirat gyűjteménye vagyon, tartatnak benne olvasások is tudományos dolgokról. Emlékezetre méltó még Mokattam hegyfoknak

Digitized by Google

elvált sziklaján épült erős vár, vagy kastély Jósef kútjával, és a' szép Jósef palotájával; itt van a' Basának lakja. Az Okálok, vagy a' köz portéka magazinumok elég téresek, 's erősek tiszták, de nem helyesek. A' Bazarok vagy vásárpiarczok deszkabollos és műhelyes útszák. A' nagy ispitály Morestannak neveztetik, de nem nagy gondját viselik. A' közferdők mintegy 70-en vannak. 2 Kopti, 1 örmény, és Görög templ. 1 Franciscanus klastr. 's a' Zsidóknak egy Synagógájok. Akadni itt majd minden féle nemzetre; Koptokra, Arabsokra, Magrebinokra, Törökökre, Örményekre, Görögökre, Frankokra, vagy is Europaiakra, és Zsidókra. A' lak. mindenféle mesterségeket üznek, fabr.ban dolgoznak, és kereskednek. — O-Kahira (Mars-el-Atik, vagy Fustat) Nilus mellett fekszik Kahiraan Szichtól 1/4 távolságra délnek, egy nagy vízcsatornája vagyon, melly által a' Kahirai kastélyban eresztetik; Görög, és Kopt templ. és klastr. vámházzal, 's több magazinumokkal; az honnan legnagyobb kereskedés üzetik felső Ægyptusban, mellette egész halmok vannak régiomladékokból. Niluson fekszik itt Raudah, vagy Rodah sziget, a' Nilmérővel (Mekiasszal) Bulak, Nilusz mellett fekszik, Kahira an sichtől 1/2 órányira északnyngottra, ezen vsnak kikötője, itt van a' legnagyobb vámház egész Ægyptomban, és a' portékáknak, mellyek Ægyptomban, és Europában küldetnek, szállítóhelye.

Kahla, vs, és Uradalom Saale mellett Thüringiaban, Jena, és Rudolstadt között, a' Sachsengotha Herczhez tartozik, a' mellette egy hegyen fekvő vár, 's Uradalom Leuchtenburg neveztetik, melly Orlamündával most a' Kahlai Uradalomhoz tartozik.

Kahlenberg, Calenberg, hérczek alsó Austriában, közel Bécshez, a' Duna déli partján, S. Leopold hegy nevezet alatt kezdődik, és S. Leopoldsberg, Kaunberg, Gescheid, és Schneeberg név alatt egész a' Sáváig Carnioliában 50 mfd hosszúságra terjed.

Kahlwang, Kalwang falu felső Styriában a' Bruckiker. ben, a' leggazdagabb rézbányával, hol kénesö is, és vézgáliczkö készítetik, és mész ásatik.

Kahola, Neger falu Salum Királys. közép Senegambiában, Salum fó mellett; a' kalmárhajók itt vasmacskáztatnak le, mellyek a' tengerből fóba jönek felkereskedés végett, melly itt igen nagy.

Kahone, fő vs és Királyi lakhelye a' Salumi Uralkodónak közép Senegambiában, Salum fó mellett, a' tart. nak nyug. részén Kaholához 1/2 órányi távolságú, a' fónak torkolatjához pedig 12 mfd, melly már Kahone felett hajózható. A' Királyi vár több jeles épületekből áll.

Kai, máskép Kaigorodock (59° 57' É. Sz. 71° K. H.) vs Orosz orsz. Wiätka Helyt. Kama mellett, 204 h. 1380 l. ezek halászatot, fakereskedést üznek, és cserépedényeket készítenek.

Kaichen,

Digitized by Google

Kaichen, Grófs. a' Hassiai nagy Herczs.b., a' Friedbergi Burggrófs.hoz tartozik.

Kajdaki, bir. l. Dagestan, és Lesgistan.

Kaje, valamelly kikötőnek, vagy fónak hosszában emelt kőfal, a' víznek fentartására, és portékának könnyebb fel, vagy lerakására nézve. Vannak rajta lépcsők is, mellyeken a' hajóban szállhatni, a' falba vannak a' vasmacskák akasztva, hogy a' hajók erősen megköttethessenek. A' hajóktól, mellyek a' fel, vagy' lerakásnál szükségesek, bizonyos adó fizettetik, melly Kajepénznek neveztetik.

Kajgnu, Mandigoi derék kereskedő vs egy szigeten Senegalban, Galam Kirs.ban közép Senegambiában.

Kaika, Caika legnagyobb azon nevű Anglus sziget között, Cuba szigettől északra, közép Amerikában, néhány erősségekkel.

Kalking, falu Morvában, Znaymi ker.ben, 110 h., 700 l. jó bora, 's Localis capellaniája vagyon.

Kainach, fó Stajer Herczs. a' Graeczi ker.ben, melly a' Judenburgi kerület nyugottszak közi szélein ered, délnek folyik, és 9 — 10 mfd folyása után Wildon mellett a' Murába szakad.

Kainach (Under) vidék az előbb említett fó mellett Boitsberg felett, közel eredetéhez; úgyan ezen vidéken fekszik kis Kajnack falu. Tovább alatta fekszik nagy és ó Kainach, mindenike vár, és birtokos jószág. Szomszédságában van egy kászakovács, és köszörűkőbánya, és egy más fejérmárványbánya, mellyből asztalok készitetnek.

Kainsk, (56° É. Sz. 96′ K.H.) vs Orosz birod. Tobolks Helyt. Kainka fó mellett, 386 h. 3000 l. egy országosvásárral, mellyet majd egész Siberia megkeres.

Kainura, Negerfalu Faleme mellett Bondu Kirs. közép Senegambiában, hajdan nagy kereskedést üzött.

Kairwan, külömben Cyrene, gazdag, mesterséget üző, népes, fallal kerített kereskedő vs, Tunis Kirs.nak déli részén, egy nagy mecsettel, melly 500 granitoszlopon áll, és legfényesbnek, legszentebbnek tartatik egész ész. Afrikában.

Kaisaria, vs Török orsz. Damaskusi Basaságban, Syriában.

Kaisarieh, külömben Caesarea Caspodaciae (39° 6′ É. Sz.) vs Karaman tart. Natoliában, Erdschisch (másképen Argaeus) hegye alatt, 2 óra terségü, egy erős bástyával, és kőfallal kerittetik sok lak. 's egy Görög Metropolitának lakja vagyon.

Kaiserau, az Admonti szerzethez tartozó szép vadászépület, majd a' legmagasabb bérczén Lichtmessbergnek felső Styriában, a' Judenburgi ker.ben; a' kitömett vadász állatoknak számos gyüjteményével. Közel hozzá vagyon egy vashámor.

Kaiser-Canál, vagy is Császári vagy Királyi csatorna, mesterséges fó Spanyol orsz. melly a' Biscajai kikötőt a' közép tengerrel Ebro hosszában eggyesíti, 33 órányi hosszú, és 64 lábnyi széles.

Kaisersberg, vs a' hajdani felső Alsatziában, a' mostani Fr. felső Rajna oszt. Wasgau hegyén, 350 h. 2430 l.

Digitized by Google

és egy omladék várral, marhatartással, és kereskereddéssel.

Kaisersberg, vár, és Fideicommissios Uradalom felső Styriában, a' Brucki kerben, közel a' Murához, Breuner Grófhoz tartozik. Vidékén vizólom ásatik.

Kaisersesch, kis vs az előbbi Trieri, később a' Rajnai, 's Moseli Francz. oszt. most pedig a' Burkus A. Rajnai N. Herczs.ben, 440 l. 's egy várral.

Kaisershammer, falu a' hajdani Bayreuthi Herczs.ben, a' mostani Main ker.ben Bajor orsz.ban, itt készítetik a' Koblenczi edény.

Kaiserslautern, Lautern, Lutra Caesarea, (49° 26' É. Sz. 25° 26' K. H.) kis vs az előbbi, Lauterni Herczs. ben, 's a' volt Fr. Donnersbergi oszt. most Bajor Kir. birtokában Lauter, vagy Lutter fó által formált tóval 361 h. 2360 l. bányákkal, és pamut fabr.

Kaiserusstuhl, hegyes vidék, a' Badeni nagy Herczs. Rajna fó mellett, hol egyszersmind több helységek feküsznek, szép szölő hegyekkel.

Kaiserusstuhl, hajdan a' Constanczi Püspökséghez tartozó, egészen kath. vallású vsocska, az előbbi Badeni orsz. bíróságban, most Aargau kantonban Helvecziában Zürich kant. szélein a' Rajna mellett, 1700 l. a' körülfekvő vidéke jó bort terem.

Kaiserswald, Harrachi Grófnak faluja Cseh orsz.ban, a' Leutmeritzi ker.ben, 240 h. lenvászon, és pamut fabr.

Kaiserswerth, Caesaris Werda, Insula Rheni; (51° 18' 46" É. Sz. 24° 22' 33" K. H.) kis nyilt vs, az előbbi Jülichi Herczs.ben, a' volt Bergi nagy Herczs.ben, Burkus Kir. birtokában 180 h. 1140 l. selyem, bársony, és porczellán fabr.

Kaisies, hely. Baranya Várm. ben, Szigetvárhoz 1 1/2 G. Battyányi Sellyei Uradhoz tartozik. Lak. Magy. kat. és ref. azoknak 13 ezeknek pedig 336 a' számok, fa kocsi készítésről nevezetesek az erdők köztt, Bogdásának filiája, mellytől 1 órányira távozik.

Kál, magyar hely Heves és Szolnok egy. Várm.ben, Kápolnától 1/4 óra, H. Grassalkovich Döbrei Urad.hoz tartozik, jó rétekkel, termékeny szántó földekkel, és vsokkal. 1853 kat. lak.

Kala, Kola, El-Kollah, csekély vsocska, jó fabr.kal, Mascara tart. Algír orsz. ban, Barbariában.

Kalabar, egy földdarab a' Benini partokon, felső Guineaban, nyugotei Afrikában, az ó, és új Kalabar fónak torka mellett, 57 mfd hossza, és külömbféle, többnyire ismeretlen tart.kákat foglal magában. Ebben van.

Kalabon, (új) egy szigeten fekvő vs Rio-Real fó torkától nehány mfdnyire, 300 h. Kir. lak, a' Király Delemongonak, vagy nagy férfiúnak neveztetik, az előbbi Hollandiai kereskedésnek főhelye. A' Hollandok t. i. Sklavokat, és elefantcsontot hordtak innen ki, ide pedig rézdarabokat, és kargyűrűket hordtak bé.

Kalaesin, (57° 20' É. Sz. 56° K. H.) vs Orosz bir. Twer Helyt. Wolga, és Schabna fók mellett 540 h. 3520 l.

Kalamathe, vs Moreaban Apsaria mellett 5000 l.

Digitized by Google

Kalan, falu Erdélyben, Hunyad Várm. ásványos ferdővel.

Kalau, vs alsó Lusatziában, Dober mellett Dobrilucktól 3 mfd 204 h. 600 l.

Kalavritha, vs Moreában, hegyektől kerítve, 300 h. 's egy várral, selyemmívelést, és sajtkereskedést üz.

Kalchberg, magas hegy Grafenthalban, a' Coburgi Uradalom, gáliczbányával.

Kaldenhart, kis vs a' Hassziai Herczs. egy hegyen.

Kaldenkirchen, Kaltenkirchen, helys. a' Burkusi A. Rajnai N. Hercz. 300 h. 1880 l. dohány, selyem, bársony fabr. és fejeritővel.

Kaldern, volt kant. a' Marburgi kerben, Werra oszt. az eltörlött Westfaliában, 9 helys 3270 l. a' fő helys.

Kaldern, Lahn fó jobb partján 33 h.

Kaldern, falu Bajor orsz. Eisachi ker.ben hasonnevű fó mellett, szőlőheggyel.

Kaldiera, Bérczek Istriában.

Kaldraw, vs Cseh orsz. Pilsni ker.ben.

Kalenberg, hegyen épült vs, Királyi szállás, Volkmarsi kantonban, Hasszó-Casseli Herczs.ben.

Kalgulew, (69° É. Sz. 65° 30′ K. H.) sziget az Orosz bir. Archangel Helyt. 100 Orosz mfd hossza, sziklás fátlan, mocsárral, és várréttel fedett, találni benne, medvét, farkast, közönséges roszmárt, tengeri kutyát, nyulat, czethalat 's t. ef.

Kalidsch-El-Emir-el-Mumenin, az az: a' hívők' fejedelmének csatornája, mesterséges fó délről ész.nak Kahira vsa' közepén a' Szarándokok tavában (Birket-el-Hadschi) folyik.

Kalikut, Kalekut, tart a' Malabari partokon, innensö-Indiában Bombay Angl. Helyt. Dilly hegy déli részén, Chottesal, és Cholna fók között, bors, kardamomi, kókusdió, szandalfa termö. Több Nair-statusokra van felosztva, (nagy is kis ker.re, mellyek egy erösségből, és néhány falukból állanak, és néha alig van 2000 l.) egy az Angoloktól függö Uralkodó, Samuri, vagy Zaworin (Császár) alatt állanak. A' fő város

Kalikut, (93° 31′ K. H. 11° 15′ É. Sz.) a' tenger mellett, egy magát mindinkább behomokosító kikötövel, vidéke termékeny, 6000 h. 1 kastéllyal, 's néhány Europai kereskedö társaságokkal, a' kereskedésre nézve nagyon elhíresedett mellyben az Arabsok is részesülnek; de 1790-ben a' Tippo Saib által tett pusztítások miatt, felette megcsükkent.

Kalis, kis vs Brandeburgi új Márkban, Drage fó mellett, közel a' Lengyel szélekhez, részint a' Balsteri résszint pedig a' Günstersberg Recki Uradalomhoz tartozik.

Kalisch, Vajdaság új Lengyel orsz.ban, 373 □ mfd térsége, 468000 l. 10 ker.re osztatik, mellyek között a' Kalischi ker. 25960 l. számlál. A' fövs

Kalisch, (51° 51′ 55″ É. Sz. 35° 40′ K. H.) Prozna fónak hármas szakadékja között fekszik, 436 h. 6310 l. 1 kath. Gymn. és kereskedik. Mardefeld Svéd Generalis 1706-ban itt veretett meg seregével II. Augustus Király által, 's elfogattatott.

Kalitwa, vs Orosz bir. Woronesch Helyt. hol a' hason-

Digitized by Google

nevű fó a' Donba szakad.

Kalkasi, Mongolság déli tart. nak főrésze, a' nagy Mongolságban melly a' Delamori tengerben szakadó Kalka fótól neveztetik. A' tart. nak ész. félrészét foglalja magában ; határjai : ész. ról Jablonoi, vagy almahegy, holott Onor, és Kerlon fók származnak, mellyek eggyesülések után Amurnak neveztetnek; délről a' puszta magas hegyek és Kobi pusztának egy része.

Kalkberg, hegy, Lüneburg vsa mellett, Westfaliában, a' volt alsó Elbe oszt. mészbányával, mellyből 240000 mázsa vitetik Hamburgba.

Kalkgrün, falu Szász orsz. Wildenfels mellett, egész Szászságban eggyetlen egy tarka márványbányával, 's egy márvány metsző malommal.

Kalkreuth, falu Szász Meissni ker.ben, Grossenhain mellett, keményítő és hajpor fabr.

Kalkutta, (22° 34′ 45″ É. Sz. 88° 27′ 50″ K. H.) Bengaliának fő vsa, sőt az egész Angl. keleti Indiának, egy az első vsai közzül Asiának, és a' Fő Helytartónak lakja. Hugli-Ganges egy szakadéka mellett fekszik, mellyen 74 ágyús hadi hajók egész a' vsig jöhetnek, egésségtelen, tenger 's erdős vidéken, házai, kivévén a' palotákkal gazdag Brittusi szállás-épületeket, alacsonyok, bambus náddal fedettek, útszáji szűkek, görbék, kirakatlanok, többnyire csatornáktól és ferdő tavaktól sárosak ; lakosi 600000, mások szerént 1000000-ra tétetnek, kik között Asiának majd minden nemzetéből kereskedők vannak, és az Indiai vallásuakon kívül Mahumedanusok, Örmények, kath. és Protest. keresztények, Pagodájikkal, mecsetekkel 's templ.kal ; külömbféle ispitályok, 's az Asiai Litteraturát tárgyazó Universitás, 1 Akademiájok a' Muhamedánusoknak, egy tudós Társaság az Asiai történeteknek, Litteraturának, régiségeknek, 's mesterségeknek elömozdításokra ; egy más a' szabad iskolák' és más az árva gyermekeknek ápolgatásokra ; egy derék füvész kert, egész torony, 's több könyvnyomtató műhelyek 's fabrikák, fontos kereskedés a' szárazon és tengeren, mellynek elömozdítására 3 Bank, és 5 Hiteles-társaság állíttatott. Eszt.ként 2000 hajónál több érkezik ide a' föld' minden részeiről, a' vám 20 mill. franknál többet behoz, és a' tenger részéről be, 's kijövő portékák' jövedelme 4 mill. font sterlingnél többre megy; mellyre nézve a' pénznek nagy folyamatja vagyon. — A' vs közepén áll ama' régi vár, és a' bolondoknak fekete barlangjok, mellyen csak 2 ablak vagyon, hova 1756-ban a' Bengali Nabottól, a' ki Kalkutát meghódította; 146 Angol záratott, kik közzül 123-an 6 óra alatt a' legirgalmatlanabb módon vesztek el. Közel a' vshoz fekszik a' Williami nagy erősség.

Kall, falu Burkus A. Rajnai N. Herczs. 70 ház. hol eszt. ként 40000 talicskánál több vaskő szedetik.

Kallestri, az Angol Madura tart.nak része keleti Indiá-

Digitized by Google

ban, a' tolvajkodó Kalliérek lakják.

Kallierek, Cooleriesek, veszekedő Indiai nép Madurában az Angol Madrus Helyt. ban kelet Indiában; több az Angoloktól függő Polygarek alatt.

Kallmünz, szépen épült mvs a' Regeni ker.ben Bavariában, hol Vils a' Rábába folyik, 900 lak. 2 várral, húr fabr. és komló növéssel.

Kálló, nagy mvs Szabolcs Várm.ben, Nádudvarhoz nem messze, Nyir Bátor és Nyir Egyháza közt. F. U. Kállai fam. lak. elegyesek, kat. ó hitüek, és ref. tulajdon pléb. posta hivatallal, Várm. házával, salétrom főző házzal, négy országos vásárral.

Kallundborg, vs a' Dániai Seeland szigeten, 1400 lak. egy jó kikötővel, és kereskedéssel. Itt van közönséges általjárás Aarhunsba, és Jütlandban.

Kallmürz, vs az új Lengyel Kirs. Krakau ker. itt készítetnek a' Lengyel övek.

Kalmánosa, helység Somogy Várm.ben Babocsai jár.ban, Szulov mellett, G. Széchényinek Csokonyai Urod.hoz tartozik, lak. magy. ref. abroncsal kereskednek. Itt jeles düledékek is szemléltetnek.

Kalmuckok, eredetére nézve Mongol nemzet, de a' culturára nézve nagy külömbség van közttök. Ferdén kiálló szemsarkok, keskeny fekete, valamennyire hajlékony szemöldökök, kis lapos orrok, kiálló arczcsontjok, gömbölyeg fejek, nagy fülök és kevés szakállok. Vándorolva élnek, mozdítható darócz-kunyhóban (kibitk) laknak, mellynek fedele töltsér formát mutat; szarvas marhával, juhokkal és ló neveléssel bajlódnak; a' Kamai vallást tartják, kissebb egymástól nem függő örökös Fejedelmek alatt vannak, (Taidschi nevek) kik eggyes csoportokon (Ulus) uralkodnak; és a' Chinai, v. Orosz Csásárnak a' marhából tizedet adnak. Négy fő Nemzetségből állanak: Oilot, (4 különös nemzetségben: Soongar, Choschot, Derbet, és Torgot Orosz birodal. alatt). Barga-Burät (Burätek, Brazki, ezek is az Orosz kormány alatt.) Tümmüt és Choit.

Kalmuckság, Oilötség, nagy tartomány közép Asiában, Mongolságnak nyugoti része, melly 2 kissebb tartományból áll, a' Soongarey, és Choschotey tart.

Kalnik, hegyvár Horvát orsz. ban, Warasd Várm.ben, egy nevezetes barlanggal, 422 lak. és pléb. templ.

Kálnó, Kalinowa, nagy Tót falu Nógrád Várm. Füleki jár.ban, Garabtól Ipol vize által választatik el. F. U. több nemes fam. Lak. evang. és kath. többnyire fazekasok, és bodnárok, mellette van jó szántóföldjök, rétjek és tölgyerdejek. Savanyú vízzel és elég hallal.

Kolocsa, Coloca, Érseki vs Pest Várm.ben, Solti járásban, Sárközi ker.ben, az É. Sz. 46° 32′ alatt fekszik, Vajas vizének északi környékein a' Dunához 1/2 órányira, lapály 's mocsáros helyen, Bajához 6, Pesthez pedig 16 mfdnyire, hajdan híres, népes 's virágzó vs vala, némellyek állítása szerént kőfallal kerítetett, 's kövekkel díszesebb

Digitized by Google

vsok módja szerént ki volt rakatva, de az 1602 eszt.dei kegyetlen Kuruczság, nem különben az ezek előtt béütött Török kegyetlenségek' özöne által csak nem semmivé tétetett, míglen ismét lassan lassan kegyes Érsékeitől ápolgattatván, mái állapotjára felemelkedett volna. Most a' belső vson kívül 4 külső vsai is vannak, a' kigyós, t. i. a' kis Kalocsa, a' széles vs, és az új vs; útszái alkalmas rendbe szedettek, de házai alacsonyak. Jelességei közzé tartozik a' roppant Érseki kastély, mellyben a' 30000 kötetből álló Káptalan könyvtárja, és pénzek gyűjteménye jeles. Különös jegyzést érdemel a' gazdag és különös ékességgel díszeskedő két tornyú Érseki Templom, mellyet egészlen veres réz fedez, belső művszerei, nagy orgonája, és harangja jeles; a' Nevendék-Papok háza 3 emeletű csínos épület, nem különben alkalmas izlésben készült felházak a' Káptalan béli Urak lakjai, a' Piaristák Collegyioma, a' Plébánia 's a' t. A' fő templomon kívül vagyon még 1 Pléb. és egy a' Piaristák gondviselése alatt lévő kis, de szépen kifestett Szentegyház is, ebben a' Kir. Gymnásiumbéli Ifiuság végzi ájtatosságait, melly az említett Szerzetesek oktatások alatt áll. Lakosai merő kath, és bátor hajdan mindnyájan Rácz nyelvet beszéllének, most mindazonáltal csupa Magyarok, számok 8900-ra mégyen kereskedésből, mesterségekből, kiváltképen Török búza, len és más gabona termesztésből élnek. Mulató helyeihez számlálhatni az Érsek kertjét, melly külömbféle drága külföldi fákkal, növevényekkel 's virágokkal felékesített, szép renden elintézett gyönyörűséges nagy kert, és az e' mellett lévő nagy munkával emeltetett 's külföldi szőlőtökékkel béültetett domb a' tetején készült Remeteségével, mind a' kettő finomabb ízlésű látogatóját diszessége' álmélkodására 's dicséretére kénszeríti. Meglehetős kert a' Nevendék Papság mulató kertje is a' Calvaria mellett, nem különben a' kies fűszfa erdőségek is szép sétáló helyeket szolgáltatnak a' tudományos Ifjúságnak. Régenten a' mint már felyebb említtém, sokkal virágzóbb állapotja volt Kalocsának, akkori népességét csak onnan is némű némű képen lehet kivenni, hogy a' Sz. István Kir. által épített Templomának hossza 42, szélessége pedig 25 ölnyi vala, a' mint ezt a' még most is látható talpkövek mutatják, virágzását elömozdította az is, hogy régenten Vajas vize hajókázható lévén, a' vst alkalmatossá tette a' kereskedésre; de lapályos fekvése miatt egyszersmind a' Duna sebes árjainak nagyon ki van tétettve, melly sokszor, nevezetesen pedig a' múlt esztendőkben zokogó könnyeket facsart ki a' szorgalmas lakosok' szemeiből, midőn rövid idő alatt veritékjek gyümölcsét füstbe repülni szemlélték, illy szomorú állapotban, ha Velenczének nevezem, nem hibázok. Szerencsétlen volt a' vsra

Digitized by Google

az 1819, és 1841 esztendő is, midőn a' vsnak majd harmad része elégett. Vásárjai, és borai nem nevezetesek, gyümölcse is kevés. Ámbár pedig régi fényéből keveset tartott meg, mindazonáltal csendessége miatt a' tanuló Papságnak és Ifjúságnak igen alkalmatos lakhelyül szolgál. Itt irták Hazánk Történetinek legjelesebb Irói Palma, és Katona halhatatlan munkájokat.

Kalocsai, és Bácsi törvényesen egyesült Érsekség. Azon Püspökségek között, mellyeket Sz. István Kir. szerzett vala a' Bácsi, és Kalocsai is, amaz Sz. László Kir. által 1093 és 1094. között Érsekségre emeltetett, a' Kalocsai Püspökség pedig, minekutána 135 eszt. ki állott volna, 2 Béla országlása alatt 1135 eszt.ben a' Bácsi Érsekséggel törvényesen eggyesíttetett. A' mostani fenn megnevezett Érseki Megye Bács és Bodrogh egyesült Vármegyéket egészlen, Pest, és Csongrád Várm. némelly részeit foglalja magában. 3 fő Esperestségekre, 's emezeknek mind egyike 3 ker. vagyon felosztva, ezekhez jutott még az 1811 eszt.ben felállíttatott Szabadkai kerül. Számlál 98 pléb. 103 filial. 261218 hívekkel. A' Papság száma 230. Régenten jeles 9 Prépostság, és 8 Apátság találtatott körében, de ezeknek most csak neveik maradtak fen. Káptalanbéli Urainak száma 10 Szerzetes klastromai 5 mellyek közül 1 a' Piáristáké, 3 a' Sz. Fer. Szerzeteseké, és 1 Páduai Szt. Antal Örmény szerzeteseké.

Kaloss, (körül) vidék Neustift mellett alsó Styriában, a' Marburgi ker.ben, hol leginkább a' szőlő mívelés van divatjában.

Káloz, Uradalom, kastély, és mvs Székes-Fejér Várm. Sárrétjében, Lánghoz és Déghez közel, Fejérvárhoz 3 óra. egy kath. és ref. plébániával, őrlőmalommal F. U. G. Zichy. Lak. Magy. és Ném. a' kath. 893 ref. 824.

Kalsdorf, falu alsó Styriaban a' Graeczi ker.ben, közel a' Murához, póstával.

Kalsöe, Faröi sziget 1 mfd hossza, 1/2 széle.

Kaltegang, folyam Austr. Enns alatt, Triesting, és Piesting között, Schwechat helység mellett hasonnevü fóval eggyesül.

Kaltenhard, kis vs, a' Hassziai Herczs.ben 118 h. 770 l.

Kalten Kirchen, l. Kaldenkirchen.

Kaltenlentgeben, falu Austr. Enns alatti fertályban, egy szép pléb. templ.mal, erdőtisztséggel, 78 h. a' lak. leginkább mészégetésből élnek.

Kaltennordheim, vs a' Weimari Herczs. a' Hennerbergi részben, Fulda vize mellett, melly Werrába szakad, 197 h. és 1100 l. egy régi várral, mellynek neve Meerlinse; van parket, gyapju, kés, és bör fabr.

Kalten Sondheim, mvs a' Weimari részen Henneberg mellett; parket szövéssel.

Kaltenstein, vs és vár Austriai Silesiában, Neisse Herczség, Morva hegyek mellett.

Kaluga, Orosz Helyt. Ocka fó melett, melly Upa fóval eggyesül' Moskova, Tula, Orel, és Smolensk helyts.

Digitized by Google

gok között, igen mérséklett éghajlatt; térsége 395 □ mfd lak. 845370 a' nemességen kívül. Földje hegyes, erdös, 's ezért nem termékeny, de annál gazdagabb a' marhában, és halban. Van vasa, külömbféle nemü köve, és földje; a' lakosok Oroszok, és Tatárok, nagy szorgalmatúak, jó fabr. vagynak; és Petervárral üzik leginkább a' kereskedést. Az egész Helyt. 9 ker.re osztatik. A' fövs

Kaluga, (54° 30′ É. Sz. 53° 45′ K. H) régi nagy vs Ockának jobb partján, Kaluschka mellett, Petervártól 127 mfd mintegy 1 1/2 mfd térségü, 3608 fa, és 219 kö h. 608 deszkabolt, 25 templ. 1 Apácza klastr. 1 találtgyermekház, 1 fö, és 1 közönséges nemzeti oskola, és 19000 l. 5 vitorlavászon fabr. 12 fónóház, 11 szaladpergelö, 2 czukorfözés, 1 papírosszönyeg fabr. 4 viaszprés, 3 szappanfözö 1 réz-gálicz fabr. 10 fazekas, 34 olajeresztö, 4 téglavetö 's a' t. A' kereskedés esztendönként behoz 1 mill. Rubelt. A' ker.ben van még 1 vashuta, és külömbféle kézmüvek.

Kalundborg, Calunda, jó élö vs Daniai Seelnndban, jó révvel; innét hetenként kétszer menni Aarhunsban, Jüttlandban; egy omlott várral.

Kalusa, falu Ungvár Várm. egy nagy mocsárja vagyon, mellyben számos tekenyösbéka tartózkodik; van szölöhegye is; Zanyovecz, és Szkali hegyekkel határos.

Kalusz, vs Gallicziaban, a' Stry ker.ben, mellynek környékén jó torfa találtatik; egy Cs. Kir. erdötiszt-séggel, 1 sófözéssel, 1 vámtisztséggel, 1 útcsináló commissariatussággal, 's 1 Normális iskolával.

Kaluszyn, vs az új Lengyel Kir. a' volt Siedlee oszt. 73 ház.

Kaluz, vs az Orosz Podolia Helyt.

Kalwang, l. Kahlwang.

Kalwaria, Uradalom, és mvs Gallicziában, a' Mysleni ker.ben, egy pléb.val, a' Bernhardinusok klastr.mellyet a' Kalvarián találtató Maria képe miatt nagyon látogatnak; utóbb egy Uradalmi vár, és vendégfogadó a' Császár utszában. Ezen a' vidéken sok húrosmadár fogatik, és Krakoban küldetik.

Kalwary, ker. vs az új Lengyel Kirs. a' volt Lomza oszt. Scheschuppe mellett, 440 h. és 2705 l. kik között 1148 zsidó kereskedik.

Kama, hallal bövelkedö, és hajózható fó az Orosz Perm Hellyt. Asiában, mellyel Tschussawaja, Belaja, Wiätka, Kosa, Lobwa, Lima, Otscha, és egyéb folyók eggyesülnek; és 1000 Werst 9 mfd folyása után Kasanon alól a' Wolgába szakad.

Kamanga, vs Oláh orsz.ban Olt vizén túl.

Kamatschinzen, Szamojedi nemzetség Orosz bir.ban.

Kambaya, tart. Guzurate körül, hasonnevü tenger öbölnek foka mellett. Elö-Indiában: pamuttal, köménnyel, és opiummal bövelkedik. Tengeri kereskedése, és fabr. jelesek.

Kambaya, (22° 16′ 45″ É. Sz 90° 13′ K. H.) a' Kaweri torok mellett, a' Kambay öbölnél, egy veszedelmes kikötövel, térséget több 1 mfdnél, Mahumedanoktól, Hin-

Digitized by Google

dusoktól, és Geberektől népesitetik és a' Maratták uradalma alatt vagyon. Karton, és akátportékákat készit, só főzéssel, és mezei termés kereskedéssel.

Kamberg, v. Kammerbühl, 240 öl hosszú, 120 szélességű, és 15 magasságú hegy Cseh orsz.ban, az Egeri ker.ben, kiégett tűzokádó, mellynek lávája, nagy részről veres és fekete. A' hegytetőn van egy 4 ölnyi széles, 1 ölnyi mély verem, mellyből hajdan a' tüz jött valaki.

Kamboja, Kambodia, Cambodscha, Donnai, 65 német mfd hosszú, és 45 széles, termékeny de nem népes völgy 3770 □ mfd térségel tulsó-Indiában, közepén folyik Menankong, 5—6 jó kikötővel. Határjai: északról Laos, keletről Cochinchina, délről a' tenger, nyugottról Siam, és a' Siami tengeröböl. Az éghajlat heves. A' tart.nak termései: arany, ezüst, drágakövek; gabona, rizs, Calamba, és a' fáknak egyéb nemei; elefant, tigris, bivaly, vad, és szárnyas állatok, hal, selyem. Az eleségnek olly sokasága van, hogy 4—5 másás ökör' ára egy piaster és 140 font rizskása 8 pence. A' lak. világos barnák, 's jól alkattak; len; selyem, szőnyeg, 's gyapjú szövésben foglalatoskodnak. A' kereskedés nagy részint a' Chinaiak hatalmokban vagyon, 's a' Japonokéban; vallásokra, és a' papi szerzeményekre nézve hasonlók a' Siamekhez. Tulajdonok nincs, hanem csak ideig használják az ingójószágokat, mellyek nem a' gyermekekre, hanem az árendás Urakra maradnak. A' despota király a' Cochinchinai uralkodónak bérese. A' fő vs

Kamboja, v. Luwek, Lauwek, Eauwek, Menamkom folyó mellet fekszik, mellynek torkától 13 német mfdnyire esik, egy kikötővel, 's egy emlékezetre méltó templ. mal, melly feketével bevont fa oszlopokon áll, és aranyos lombokkal van ékesítve. A' lak. jó manufacturákat tartanak, különösen a' pamutra nézve, és nagy kereskedést üznek.

Kameick, fó Bulgariában, 's ezt Romaniától választja el; és a' fekete tengerbe önti magát.

Kamelk, hámor, közel a' kő-Alpesekhez felső-Carnioliában, eszt.nként 1160 mázsát hoz be.

Kamenecz, (alsó és felső) 2 falú Bars Várm.ben Privigyéhez 1 mfd. Glak hegyéhez közel, mellyből egy forrás foly alá, 's ez 1 papiros, és 4 gabona malmot hajt. Felső Kamenczeben sok timár lakik, ezek veresre festik a' bőrt. F. U. több nemes fam. lak. mind a' kettőnek többnyire kath. t. i. 542 számmal. 25 luth.

Kamenetz, v. Kaminiec-Podolski, (48° 40′ 50″ É. Sz. 44° 41′ 15″ K. H.) megerősített vs Orosz Podolia Helyt. hol Smotriza Dniesterbe folyik, 943 h. 5660 l. 's egy mármár leomlott hegy várral; lakja egy görög, és kath. Püspöknek, Jesuita colleg. és mellette a' Sz. Háromság' vára.

Kamenicz, mvs és urad. Szerém Várm.ben, Slavoniában, Duna mellett, Ujvidéktől és Pétervaradjától 1/2 óra F. U. Marczipán fam. kath. és ó hitű pléb.val, 890 kath. és 1190 ó-hitű lak.

Digitized by Google

szép szölö hegyekkel, kőbányákkal, erdőséggel, és számos vizi malmokkal a' Dunán, mellynek partján fekszik.

Kamenicz, (Kamenicze) kis Cseh vs, fallal kerítve, a' Tábori kerületben; 200 h. egy káptalan templ. várral, és posztó-kézimívvel.

Kamenitz, Sicking Grófi vs Cseh orsz. a' Tábori ker. ben, 200 h. várral, és posztó fabr.

Kamenitz, (Kamenitze) mvs Morvában, az Iglávi ker. ben, a' Trebitschi urasághoz tartozik, 165 h. 1150 l. egy pleb.val, helyes kertekkel, sok rétekkel, 's csekély erdőséggel.

Kamenoiárs Kaja, Ust kameno Gorsk, erőség Irtisch vizének jobb ágán a' Tobolski helyt.ban; Asia orosz bir. ban. Tele vad állatokkal, mellyek a'Császári vadászok Petersburgba küldözgetnek.

Kamenoi Saton, lerontatott vár a' Seporagi Kosakok földén Busuluk vizénél Dnieper fónak jobb felén, Kiowi helyt. ban Europai Orosz bir.ban Áltellenében volt Setscha, Kozákok fö helye, hol az Asszonyi nem szenvedtetett. Ez is lerontatott az Oroszoktól 1777-ben, és a' Csavargó Saporági Kozákok a' belső tart.okban elosztattak,

Kaminiec-Podolski, l. Kamenecz Podolski.

Kaminsko, nemes vs a' volt Varsói Herczs. Kalisch oszt. 410 lak.

Kamionka, mvs a' Varsói volt ker.ben Herczs. Lublin oszt.

Kamionka, urod. 's városocska Galliciában, Zloczowi ker.ben egy kath. és görög templ. Bug vize mellett.

Kamischezkaja, (Golf) v. Bristolbay, nagy tengeröböl Amerikának ész. nyug. közi partjain, Alaschka szigetén, Norton-Sund felé, mellyel 26 órányi hosszú, és 12 széles tó Igtschiagik fó által kapcsoltatik öszve.

Kamm, a' legnagyobb hegy Bolkenhain-Landshuti ker. ben, Prussziai Sileziában, 1 mfd hossza, Cseh orsz.ot Sileziától választja.

Kammer, Urodalom, és vár a' Hausrucki ker.ben, Ens felett, Austriában, 's Khevenhüller Grófhoz tartozik. A' vidék körüle az Attertótól veszi nevét, és Attergau-nak neveztetik. Ez a' legnagyobb tó ezen tart.ban és a' mellette fekvő várokra, 's templ.okra, 's egyébb épületekre nézve a' legszebb 's legkellemetesebb, sok jó izű halai vannak, 's a' hal nemét minden holnapban változtatja. Ebből folyik ki Ager fó, a' vár is benne fekszik, mellyből felette szép a' kinézés.

Kamnitz, Cseh-Kamnitz, vs a' Leutmericzi ker.ben, 500 h. 4000 lak. harisnyakötő, üveg kereskedés, fejéritéssel. A' Kamnitzi patak mellett hegyek között fekszik; Káptalan templ. ékes kápolnával, és 2 Ispotállyal.

Kamnitz, uradalmi major Cseh orsz. a' Leutmericzi ker.ben Kinsky Grófhoz tartozik. A' falusi Ném. keresi itt élelmét a' sovány földmivelés mellett fonásban, czérna készítésben, kapcza kötésben, posztó csinálásban, kés köszörülésben, fonál és vászon kereskedésben; ezek mellett kréta üvegekkel, mellyek itt legfáinabbúl készítetnek, megaranyoztatnak, és részint magában az orsz.

Digitized by Google

ban, részint Siléziában, Prussziában, Lengyel, Franczia, Török, Sved, Dan, és Orosz, orsz.ban eladatnak.

Kamocsa, Magyar falú Komárom Várm. Komáromhoz 3 1/2 óra, Szemő és Vág mellett, Hunnyady Bárohoz, és más nemes Urakhoz tartozik; egy reform. ekklésiával, és dohány terméssel. A' lak. gyümölcsel és káposztával kereskednek.

Kamp, fó alsó-Austriában, nagy és kis Kampra osztatik. Az elsőnek eredete a' tart.ban van az Ens alatti fertályban, a' tart. határai felé, és Grundorf, 's Grafenwerd között a' Dunába szakad. Kis Kampnak eredete pedig a' Weinspergi erdőben vagyon, délre a' tart. szélei körül, Ens felett, délkeletköznek folyik és Rappottenstein mellett nagy Kamppal eggyesül.

Kampen, vs Frigyes Belgyiomban, Yssel torki oszt. közel Ysselnek a' tengerbe folyásához, melly itt több felé szakad. Ysselen által egy 723 láb hosszúságú, és 20 láb szélü híd vezet. 6200 l. vannak.

Kampno, kis vs a' Wartenbergi urod.ban Sileziaban.

Kamtsatka, (51 - 60° É. Sz. 172 — 180°, K. H.) Orosz félszig. észak-keletközi Asiában, térsége 4214 □ mfd. mintegy 5000 lak. keletről, 's délről az Ocean, nyugottról, hol a' parti hajózás veszedelmes, ugyan annak öble, körülvéve az Ochotski tengertől, 's északról Siberiával határos. Az éghajlatja durva, a' levegője majd egész esztendőt ált ködös, és az északi részeken olly nagy hideg van, hogy a' növevények, állatok, 's emberek gyarapodásokban általa hátramaradnak. Észak nyugott-köztől délkelet közig tartanak a' bérczek, 's többnyire már kiégett tüzokádók, mellyek közül még nevezetes: Sopta, melly 1762, és 1767-ben sok tüzet kivetett, Alatschinskaja, Tolbatschinskaja-Gora, és Kamtschatskaja Gora. A' hegység több vizekkel bővölködik, és több fóknak ád eredetet illyenek: Kamtschatka, Aratschka, Bolschaja, Tigil; tavaknak kis bövsége itt, illyenek: Kronotschkoi, Nerpitscha, Kurilskor; nem egy meleg forrása van, ezeknek vizek vastag sürüségü, izetlen, külömbféle melegségü, és itt 's ott fekete materiával van behuzva; patakokba folynak, és több helyeken ferdő kádok állanok rajtok. Némelly források a' vizet sugár módra nagy zúggal vetik fel 1 — 1 1/2 lábnyi magasságra. — Mezei terméki: jegenye veres, és közönséges fenyő, nyír- és nyár-fa tölgy, 's Abrásfa; szép marha legelői, czobol, medve, róka, torkosborz, kutya, kopó, agár, és vizsla; madarak, hal, vas, 's m. ef. Az eredeti lakosok Kamtschedálok, nyelveken Itelmen (lakos) (1783-ban) csak 2834-en voltak, ezek közül 1580 férfiak, kik vadászattal, halálászattal, mulatják magokat, az adót czobol 's róka bőrből veszikbe; a' keresztény hiten vannak, de ezt régi vallásoknak némelly maradványival keverik. Ezeken kivül vannak: Korjaekok, Kurilok, 's Oro-

Digitized by Google

szok, 300 regularis katonaság, és kozákok szolgálnak őrizetül. A' főhelység Bolscheretschk.

Kamyschinsk, másképen Dmitrewsk (50° É. Sz. kerületvs, és erősség Orosz Saratow oszt. hol Kamyschinka a' Wolgába folyik, 1200 l. 's egy só szállításal; azon mesterséges folyó, mellyet Nagy Péter huzatott Kamyschinka, és Ilawla folyók között Wolgának, és Donnak eggyesülésére, kiszáradt, minthogy a' Ket kis fónak nem volt elegendő vize.

Kamyschlowa, (56° 50′ É. Sz. és 79° K. H.) kerület vs Orosz Perm Helyt. a' Katharinenburgi tart.ban, Pischma mellett, 280 h. 2000 l. A' szomszéd Jerterinsk körül eszt.nként 50000 akó pálinka égettetik.

Kanadey, vs Orosz Simbirsk Helyt. hasonnevű fó mellett, 310 ház. 902 férfi lakos.

Kanaghi, Kaneche, egy a' Negho, v. Andreanowi szigetek közül, a' keleti tengeren, 200 werstnyi térségű. Ész. részén van egy tüzokádó, alatta ennek meleg források, mellyekben 20 familiából álló lakosi hust, és halat főznek.

Kanchen, n. vs Kouant-tong Chinai tart. Asiában.

Kandabil, fő vs Sindi tart.ban Ostindiában, keleti Persiához tartozik.

Kandalax, csekély vs Orosz Archangel Helyt. Asiában, a' fejér tengernek eggyik öble mellett, egy ki kötővel, lak. halászatból élnek.

Kandel, Kander, ragadozó viz, Gastern völgyben ered, Bern kantonban, sok vizeket vesz fel magába, és hogy ne árthasson, 3000 láb. csatorna által Thurneszi tóba vezettetetett, máskép Aar vizébe folyt.

Kandern, mvs a' Badeni nagy Herczs.ben, Kander fó melleit, 171 h. 251 melléképületekkel, 1020 lak. egy papirosmalommal, vashámorokkal, 's olvasztó műhelyekkel.

Kaniew, Kaniow, kis vs Orosz Kiew Helyt. Dnepr mellett. Kalugyer klastrommal.

Kanisa, Kanischa, priv. Kamarális mezővs Bács Várm. Tisza, Szenta's Zombor között, mellett. Közönségesen Magyar, nagy Kanisának neveztetik, hogy a' Török v. kis-Kanisától, melly Torontálban fekszik, megkülömböztessék. — Van egy kath. és nem eggyesült görög templ. póstával; népes gabona, és fa kereskedéssel. Lak. Magyarok és Ráczok.

Kanisa, (Nagy) (46° 27′ 42″ É. Sz. 34° 39′ 4″ K. H.) mvs Szala Várm. azon nevű viz mellett, Keszthelytől 4 mfd. lhárostól 2, mocsaros helyen F. U. H. Battyányi. Lak. Magyarok, Hor. kath. só, 's pósta házzal, egy pleb. templ. mal, mellyet Sz. Ferenz szerzetesi birnak; egy jó rendbe szedett Magistratussal, és Piarista Gymnasiummal, Battyányi Hercz. nek Tisztartóságával, országos, a' Sopronyihoz hasonló marhavásárral, 's általlyában nagy kereskedéssel. Hires várának históriáját Valinál olvas hatni. Itt született Huszti György.

Kanitz, alsó-Kanitz, Urodalom, és vs Morvában, Dietrichstein Herczeghez tartozik, a' Brünni ker.ben, lgla mellett, 297 ház. egy szép mulató várral, egy

Digitized by Google

kath. pleb. val.; híres ménese, 1582 kereszt. és 439 zsidó lak.

Kanjarapalli, kereskedőhely a' Malabári partokon keleti Indiában, Travancor orsz.ban.

Kang, Gang, kir. szabad hegyváros, 122 ház. Cseh orsz. a' Czaslavi ker.ben, egy kath. pleb. templ. Itt üstve építenek.

Kanker, fó Karnioliában, a' Karinthiai széleken ered, a' legmagasabb havasok alatt, és Krainburg mellett a' Szávába folyik.

Kanabin, vs Syriában, Trablüsi Basaságban, egy Maronita klast. melly nagy részint a' sziklák között épült barlangokból áll, itt lakik Patriarchájok is.

Kanobus, vs volt al. Ægyptusban, nyugati vidéken, Alexandriától 12 R mfd. Ettől neveztetett el Nil vizének egyik ága, melly itt a' tengerbe szakad. Első kereskedő vs volt Alexandria épülte előtt. Serapis templ. ával, melly az orakulumi és csuda gyogyítási miatt hires volt. A' lakosi igen puha életüek voltak, az Alexandriaiak ide szoktak a' csatornán mulatságra hajózni. Homokos a' földe.

Kansas, Indiai nép, északi Amerikában 250 hadinéppel.

Kansey, fó Louisianában, ész. Amerikában, egy hasonnevü vs mellett, és Missouri fóba szakad.

Kansk, Kanskoi, Ostrog, helys. Siberiában Jeniseifsi tart. ban, hol nagy czobol kereskedés üzetik.

Kansstein, Urod. a' Brandenburgi közép határban, a' Kansteini szabadurakhoz tartozik mint familiaház.

Kantersdorf, vár, és urod. Sileziában a' Briegi Herczs. ben, Weistricz mellett.

Kanth, Cantium, nyilt vs Sileziában, a' Neumarkt-Kanthi ker.ben, a' Breslawi főkáptolanhoz tartozik, 178 h. 1040 lak. fa keményitő fabr. és kereskedéssel.

Kantyre, v. Kintiri, félsziget Inverary, vagy Argyle tart. ban, közép Skótiában. 30 mfd hosszu 8—9 széles. Fő helye Cantelton, k. mvs egy kikötővel. Közel hozzá ny. ra a' kis Giga sziget.

Kapelle, falu 1000 lak. a' Zuydi Beveland szigeten eggy. Belgyiom. orsz. Hollandia tart. mellette 3 régi kastély van.

Kapelle ov dan Yssel, falu eggy. orsz. Hollandiában 1200 l. ezen falu, Nieuwerkerk, és Moordrecht között sok tégla égetők vannak, ezek a' téglát az Yssel parti iszapból csinálják.

Kappellerberg, egy a' Rardkersburgi szőlőhegyekhez tartozó hegy, alsó Styriában, a' Marburgi ker.ben, hol az egész tart.nak legjelesebb bora terem.

Kapes, l. Gaps.

Kapfelberg, szép, és nagy mvs a' Brucki ker.ben, felső Styriában, egy hajdan szép, de már az omláshoz sietö várral felső Kapfenberg név alatt, jó magas hegyen, és Stubenberg Grófhoz tartozik.

Kapi, németül Rabniczdorf, magyar falu Győr Várm. a' Sopronyi szélek és Rábcza vize mellett a' tó közben Kamaralis jószág, lak. 40 kath. és 145 protest. kik halászatból, és gyümölcs kereskedésből élnek.

Kapi, Kapussany, tót falu Sáros Várm.ben, a' poste. után Eperjeshez ½ óra,

Digitized by Google

egy ó várral, ettől származtatja nevét a' Kapi nemes familia, benne 1 kat. temp. egy Kapi uraság kastélya, 's egy két nemes fundus, 790 kat. lakosokkal.

Kapland, l. Capland.

Kapláth, Kaplatovcze, tót falú Nitra Várm.ben Galgóczhoz nem messze, egy kastéllyal, kőbányával, és szőlő heggyel.

Kaplitz, Gapplitz (48° 44′ 19″ É. Sz.) Cseh mvs a' Budweisi ker.ben Malsch fó mellett, 215 h a' lak. gyapjú materiát, gyapjú kesztyűt, és papirost, készítenek. Van benne egy Cs. Kir. postaház, 's egy káptalan templ.

Kaplony, hely Szathmár Vrm. ben, N. Károly és Kalmand között, F. U. G. Károlyi, lak. kath. és ref. Franciskanusok klastromával, és M. Karolyi familiának temető helyével.

Kapnik, (47° 37′ 32″ É. Sz. 41° 31′ K. H.) kir. szabad hegy város a' kövári ker.ben Erdélyben, Nagy Bánnyától 3 óra arany, üst, és ólom bányával, magyar, német, és oláh bányász lak.kal, egy hozzátartozó bányász törvényszékkel, postaházzal, 1 kath. és eggyesült görög pléb.val.

Kápolna, helys. Heves Várm. ben, Tarnai jár.ban azon nevű viz mellett, Gyöngyös és Eger közt. F. U. az Egri Érsekség. Lak. magy. kath. 1024 Postaház.és jó rétekkel.

Kaposvár, (46° 21′ 46″ É. Sz. 35° 27′ 13″ K. H.) mvs Somogyban hasonló nevű járás, Kanisától, és Keszthelytől 8 Pécstől pedig 6 mfd. F. U. H. Eszterházi; Gramatikai iskolával, jeles kath. templ. szép Vármegye házzal, és bő dohány termesztéssel. Cselics hegy mellett fekszik, lakosi nagyobb részről Magyarok, de vannak közöttök Németek is, és Horvátok, a' kath. száma 3450, a' protest. 110, a' görögöké 20, és 200 a' zsidoságé.

Kapornak, n. mvs, urad. és Apáturság Szala Várm.ben Kanisai orsz. útban, Szala Egerszegtől 2 Szala Bértől 2 1/2 óra. Azon Apatursághoz tartozik, lak. magy. kath. tul pléb. templ.mal körösköröl erdővel és szőlő hegyekkel.

Káposztafalva, Kapsdorf, tót mvs Szepes Várm. Iglóhoz 2 óra Tiszán innen, egy kath. templ. Ispotállyal 853 kath. 22 evang. lak. itt főzetik ama' Hrabussanka név alatt ismeretes jó ser. Ezen a' tájan derék granatok találtatnak. Káposztafalvához közel van ama' híres hegy, mellynek neve menedék kő (lapis refugii) hol a' Szepesiek a' Tatárok miatt 1245-ben 's a' reá következett 2 eszt.ben tartozkodtak. Láttatnak itt még a' hajdani bástyának omladéki is.

Kappel, Herczegi mvs Austriai Karinthiában, újonnan talált gazdag kéneső bányával. Uj Idria név alatt; ennek eszten.béli adománya 1500—2000 mázsára mégyen.

Kappel unter Rodek, mvs Acher fó mellett, a' Badeni nagy Herczegs.ben, Murg ker. ben, egy hasonnevű hosszú völgyben, 140 familia lakja, sok gabonát, bort, gyümölcset, és gesztenyét hoz lakosinak. Mellette egy magasságon áll Rodek vára.

Kappel bey Ettenheim, falu a' Badeni nagy Herczs.ben, Kinzig ker.ben, Rajna mellett, 131 h. 660 l. kik lazatz fogással foglalatoskodnak.

Digitized by Google

Kapronczа, Kopreinicz, szab. kir. vs és vár Horvát orsz. ban Körösdi Várm.ben, Podrováni jár.ban azon nevü víz mellett kath. pléb. egy Sz. Ferencz Szerz. klastr. egy nem eggy. Görög templ. kir. vámházzal 's postaházzal, több korcsmákkal, 2054 kat. 69 óhit. kat.

Kapstadt, l. Capstadt.

Kaptol, Captol, uradalom, és mvs Slavoniában, Posega Várm. a' Diakovári Káptalanhoz tartozik, 772 kath. lak. egy Pléb. és egy régi várral, van egy Prépostsága, mellyhez 16 falu tartozik.

Kapuli Derbend, általjárás Tschengje hegyén a' Kirekkeli Sandschakságban, vagy is al-Helyt.ban Rum-Iliben. Nevét egy régi kapunak omladékitől vette, melly Trójai művnek tartatik, 's hegyen vagyon, mellynek meredek foka, és mély barlangjai alig teszik lehetősé az odamenetelt. A' kapu két kő oszlopból áll, mellyek egymás mellett vannak felállítva, 's fen egy boltozat által öszvekapcsoltatva. A' falmüv részint vágott kövekből, részint téglából van, de a' régiségek' kedvellöji már néhány darab követ kitörtek, 's ez által ezen emlékjel majd egészen kivájatott. A' hegyen, mellyen által ezen kapuhoz az út vezet, találtatnak vasbányák, 's egy meleg forrás, mellynek vize erősen forr.

Kapuvár, (47° 35′ 14″ É. Sz. 34° 39′ 33″ K. H.) Magyar mvs Soprony Várm. közel a' Fertőhez, mocsár között, a' Rábának szakadása mellett, Eszterházi Hercz.hez tartozik; 2090 kat. 4 prot. és 24 zsidó lak. egy várral, és dohány fabr., Sopronyhoz 4 1/2 óra fekszik.

Karabar, l. Kalabar.

Karacciolan, Karelschitan, Kurdi Herczs. Turkomanniában, és e' kettőre osztatik: tudni illik a' Babani, és Koi-Basaságra.

Karacsfa, Hagersdorf, Német falu Vas Várm. Pinka mellett, Erdödy Grófhoz tartozik. A' lakosok különös Német dialectussát élnek, egy kath. templ.mal, melly halmon áll. Nagy a' lókereskedés, van makkosa, és szántóföldjei.

Karad, Magyar falu Zemplén Várm. a' Tiszá mellékén. Lakosi halászatból élnek, és lensüveggel védelmezik magokat a' sok 's nagy szunyog csipés ellen.

Kara-Dagh, helység Makdoniában, dohány termesztéssel.

Karaemid, l. Diarbekir.

Karahissar, Aphium, a' fekete vár, (36° 46′ É. Sz.) nevezetes Török kereskedő vs Natoliában, Minder forrás mellett, szönyeg és Opium fabr. közép pontja a' Karavanoknak, mellyek Smyrnából Angorába, Cogniba, és Syriába mennek.

Karakal, vs Oláh orsz. Olt fó mellett.

Karakalpaki tart, az az: a' fekete süveges népnek országa, bizonyos Tatárságnak tartománya közép Asiában, Sir folyó mellett, Aral tengertől kelre és Chiwától északra esik. Lakosi Karakalpakok, Karakalmakok, Mankalok, vagy mint ők magokat nevezik Karakiptsakok, az az: fekete marhagazdák, alsó és felsö seregre osztatnak: Az alsó Sirtól északra esik, és Orosz

Digitized by Google

védelem alatt van; a' felső pedig a' folyónak déli részén lakik, és a' Kirgisekkel van szövetségben, és tulajdon a' Papság által határba szorított Kámja vagyon. Vándor pásztorok ezek, és földmivelők, némelly mesterségeket is üznek, a' többi között puskaport, ólomgolyóbisokat, rézüstet, késeket, puskákat, kardokat 's m. ef. készítenek és ezekkel kereskednek, de magok nem hadakoznak.

Karakassen, Samojedi nép Orosz bir.ban.

Kara-Kitai, kis Bucharság, így is neveztetik.

Karakó, nagy falu Vas Várm. a' Kemenyes allyai járásban, hajdan a' Pápai Paulinusoké volt; itt Marczalon által nagy gát van vetve. Van tulajdon Pléb. Sümeghez 2 3/4 óra. E' helységnél jönnek öszve Veszprém, Vas, és Szala Vármegyék.

Karakuban, l. Kuban.

Karamánia, az az: a' fekete nemzetnek hazája, mivel az ide s tova vándorló Káramanok kunyhójokat fekete bőrrel terítik be; tartomány Natoliában Aadolytól délre, és keletre, magas hegyekkel; illyen a' Taurus, melly állandósan hóval van fedve. Folyói közzül van Seihhan, Karasu, tavai: Tatta, v. Beischari. A' tartomány Konia, és Adana Basaságra, Itschil ker.re, és a' Basától függő birtokra osztatik.

Karansebes, (45° 23' 33" É. Sz. 39° 56' 30" K. H.) mvs Krassó Várm. Temes mellett, nagy szőlőheggyel, aranymosással, Török portéka tárházzal, 487 h. 3500 lak. kik között számos Görögök, és Ráczok találtatnak. Nagy csigákkal kereskedik: egy kath. pléb. és nem eggyesült Görög templ. 1 gyalog, és lovas katona kaszárnyával, és postaházzal. Az Oláh-Illyricum széleken fekvő katona kerülethez tartozik.

Karantinaja-Buchta, l. Cherson.

Karasi tenger, l. Kari tenger.

Karasu, l. Carasu.

Karasskow, Karopczyow, kis vs Rastawica folyó mellett, Orosz Kiew Helyt.

Karat, kis mérték, mellyen az arany, 's a' drága kövek méretnek; az aranyra nézve egy karat 12 grán, és 24 karat egy Márkot tesz. A' drága kövekre nézve pedig egy karat 4 grán.

Karatajok, Mordwini familia Orosz bir.ban.

Karatschew, kerületi vs Orosz Orel Helyt. Scheresat folyó mellett, 1000 faház, 12 templ. 5800 lak. üveghutával, posztófabr. és egy kötélgyártóval.

Karaveria, vs Makdoniában, Török tart.ban 8000 lak. festő, és posztófabr.

Karbitz, Karvicze, keritetlen vs 125 h. Cseh orsz. a' Leutmericzi ker.ben, egy pléb. templ. 's kőszén bányával.

Karczow, v. Korczew, vs közel Weichsel folyóhoz, az új Lengyel Kirs.ban a' volt Siedlce oszt.ban, 48 h.

Karczmisko, vs ugyanott.

Kardamula, vs Moreában, 100 ház.

Kardasch-Rzeczicz, Cseh vs, és uradalom a' Tábori ker.ben, 160 ház, és posztófabr. egy Pléb. templ.

Kardeis, bánya a' hajdani Salisburgi Herczs.ben, utóbb Salzach ker.ben Bavariában, eszt.ként 20000 köböl réz- és bü-

Digitized by Google

és büdöskö virágot hoz be.

Kardszag, Karczag, v. Kardszag-új-szállás, (47° 19′ 28″ É. Sz. 38° 35′ 1″ K. H.) első 's legnépesebb szabad mvs Nagy Kunságban Szolnoki posta úton, Bánhalma és Nad Udvar között, Hortobágy vizénél 1428 h. 3 temp. 's több mind 19000 lak. ezek kath. evang. és nem eggyesült Görög vallásuak. Földe gazdagon termö. Veszedelme emlékezetét fenn tartja egy halom.

Karduel, l. Georgia.

Karelschittan, l. Karacciolan.

Karemid, l. Diarbekir.

Kargala, vs Orosz Ufa Helyt. 300 ház. 2000 lak. kik a' Kasani Tatárok maradékaik. Orenburggal kereskedik.

Kargalinskaja, népes vs Orenburgi tart.ban, Ufa Helyt. ban Asiai Orosz bir.ban.

Kargaum, l. Gergoni.

Karge, Kargowa, nemes vs a' Burkushoz tartozó Poseni N. Herczs. Obra vize mellett 256 ház. 1870 lak. posztó fabr. és sertésekkel kereskedik.

Kargopol, (61° 29′ É. Sz. 55° 30′ K. H.) kerület vs Orosz Olonez Helyt. hol Onega fó Latsche tóból kifolyik. 519 ház. 26 templ. 2 klastr. és 3030 lak. kik a' mezei terméssel nagy kereskedést üznek. 4 bör fabr. 3 faggyú olvasztóval, és 1 gyertyamártóval. Ezen kerületnek lakosi híresek az ács mesterségről.

Kargowa, l. Karge.

Kari, v. Karászi tenger, a' Jeges tengernek része Orosz ország mellett, a' Tasi öböllel.

Karical, vs Stanjore orsz.ban Ostindiában, a' Francziáké.

Karinkalla, az az: fekete szikla; nyilt Francz. vs Tanjore Kirs.ban, a' Coromandeli partokon keleti Indiában, Caveri Coleroonnak eggyik szakadéka mellett, melly 150 húsz mázsányi terhü hajót megbir; 15000 lak. kik jeles pamutszövést üznek és sóval, kartonnal, és rizssel kereskednek.

Karinthia, l. Kaernthen.

Karkelbeck, falu keleti Prussziában, az Insterburgi ker. ben 44 h. és borosztyánkö halászattal.

Karlenburg, falu a' Würzburgi N. Herczs ben Main folyó mellett, 116 ház. 600 lak. gabona, gyümölcs és bor termesztéssel.

Karmel, l. Carmel.

Karnabora, v. Korabala, 's Csaravola, falu Csanád Várm. hasznos dohány termesztéssel.

Karnee, fö vs Bourbon orsz. ban, Nigritiában, Afrikában.

Karniolia, Krain, Hercz.ség, tartozik Austriához, Stiria, Horváth ország, Istria és Friaul között fekszik. A' földje kereksége 233 25/100 □ mfdet foglal magában. Nyugotról kelet felé 30 mfdnyi hosszú, és a' legnagyobb szélessége 25 mfdre terjed. Magas hegyektől vétetik körül, mellyek a' Helvétziai Alpesekhez hasonlók. Ezek között találtatik Terglau, mellynek magassága 1400 ölnyire megyen Száva vizén kivül, melly itten ered, 's résznyire hajókázható, Kulpa, Gurk, és Laybach a' legnevezetesebb, ezen tartomány folyó vizeihez tartoznak. A' tavai közzül a' Cirknitzi tó, emlékezetre méltó az ö vizének ki, 's befolyása miatt, azután a' Feldessi, Vocheini tó 's a' t. Az égallya éppen úgy vál-

Bayerische Staatsbibliothek München Digitized by Google

tozó mint a' földje. A' felső és belső Karnioliának némelly részeiben a' levegője tiszta és száraz, az alsóban pedig mérsékelt. A' nevezetesbb termései e' következendők, úgymint: vas, kéneső, márvány, fa, híres gyümölcs, bor, gabona, konyha vetemény, len, ló, barom, méh. A' lakosai' száma 1807 eszt.ben tett leirása szerént 420000 före felmegy, a' kik külömbféle származásúak, (onnét a' külömb külömbféle nevek: Tsitsek, Vipachek, Gotseek, Uskokok avagy Oláhok 's a' t.) és azért nem csak németül, hanem olaszúl is, tótúl, és horvátúl beszélnek. Kiváltképen vas és aczél fabrikákkal foglalatoskodnak. Az uralkodó Religió itten a' Katholika. Karniolia 233 □ mfdön 22 vst, 32 mvst, 3302 falut, 75068 h. és mintegy 200 puszta, és lakosokkal bérakott várat béfoglal magában. Ezen Herczs.ben Isztriával egygyütt 1805 eszt.ben 19805 darab ló, 58786 ökör, 72862 tehén és 13481; juh találtatott. Felső, belső, és alsó Karnioliára; 's Laybachi, Neustädtli, és Adelsbergi ker.kre osztatik. Karnioliához néha Istria tartozott, melly a' Mitterburg Grófságából, és Kostua uradalomból áll; 1809-ben a' franczia Illiriai tart.khoz kapcsoltatott, de 1814 eszt. megint Austriával eggyesíttetett.

Károly, Nagy-Károly, (47° 40' É. Sz. 40° 7' K. H.) Károlyi Gróf' népes mvsa Szatmár Várm.ben Nyiri jár.ban, szép kastéllyal, mellyet gyönyörű kertek keritenek; Piarista Colleg. kat. Gymn. Vármegye házával, könyvnyomtató műhellyel; az Uraság' kertjében sok olajfa találtatik; és a' Schweiczer csordában, melyben több bivalok is vannak, jó ízű sajt készítetik. Egy kath. ref. és nem egy. Görög templ. híresek országos vásári is. Lakosi elegyesek.

Károly-Fejérvár, l. Fejérvár.

Karotscha, kerület vs Orosz Kursk Helyt. 450 h. 3840 l. kik marha nevelést, föld mivelést és kereskedést üznek.

Kárpátok, Kárpáth hegyek, Europa nagyobb hegyeinek eggyike, (kissebb még is, mint Orteler, és Glokner Tyrolisban). Ezen Kárpáti bércz a' fekete tengertől Oláh, Moldva, Silezia, Galliczia, és Magyar ország között huzódik; Siléziaban a' Sudeti heggyel öszvekapcsoltatik, és ágait egész Német ország' határjaig terjeszti, hol ismét Duna mentében az Alpesekkel kapcsolja öszve magát. Legmagasabb Magyar orsz.ban, Liptó, Szepes, és Gömör Várm.kben, és különösen Liptóban 's Szepesben több mint 30 legmagasbb bérczei emelkednek, és különös neveket viselnek. A' Karpát' legmagasbb pontjai a' hegylánczczal kapcsoltatnak öszve, mellynek neve Tátra, és Liptóban nyug.ról keletnek, Szepesben pedig északnak terjednek, és mintegy 8 mfdet foglalnak el. Ezen hegylánczból származik a' Lomni bércz Szepesben, melly 1350 francz. öllel van fellyebb a' fekete tengernél. Ezen kivül Kriván hegye Liptóban, melly 1303 fr. öllel emelkedik fel a' ten-

Digitized by Google

ger színén. Mind a' kettőnek ormán örök hó nyugszik. Kárpát hegyén szép krystállok, rubin kövek, jaspis, márvány, csepkő, arany, réz, vasbányák találtatnak. A' növevények közzül van a' hárs, krumpucz fenyő, az Islandiai moh. Bővebben leírták ezen hegyeket: Hacquet, Fichtel, Townson, Genersich 's mások.

Karpenstein, kis vs Glacz Grófs. a' Sileziai széleken.

Karpow, vs és kastély Ukrainában, Orosz nagy Lengy. orsz.ban, Bielogorodhoz észak-nyugatra 4 mfd.

Kars, (40° 56′ É. Sz. 43° 20′ K. H.) hasonnevű Basaságnak fővsa Török Örmény orsz. ban, hason nevü fó mellett, nagy ugyan, és Persia ellen véderősség, de nem népes, és tulajdonképen táborhelyek a' Törököknek; egy Basának, és Örmény Püspöknek lakja.

Karst, (Nakrasso) magas hegy Karnioliában, melly egész az Adriaticum tengerig terjed, a' lakosok szorgalmát borral, és olajjal áldja meg, ló, és juh tartása is nagyon alkalmatos.

Karsun, (54° 15′ É. Sz. 64° 33′ K. H.) kerületi vs Orosz Simbrisk Helyt. Asiában, Sura tavacska, Karsunka, és Baryscha mellett 562 h. 1650 lak

Kartasura de Ningrat, Mataraní Sultánnak lakhelye Java szigeten, kit Hollandi Gardisták őrzenek, 11000 lak. helyes mecsettel, kőfallal kerített, belsőkép Europai ízlés szerént készült palotával, 's egy vadas kerttel. A' Sultán Europai öltözetet visel, 's Harámjában több van 400 Asszonynál.

Karthaus, vadászvár Hasszo-Casseli Herczs. egy meredek és sziklás hegynek alljában, honnan kellemetes a' kinézés; Móricztól a' Hassó-Casseli Gróftól készíttetett. E' felett látni Heiligenburg' düledékeit.

Karthaus, Marienparadies, falu nyugoti Prussiában, egy Karthusianus klastr. 2 tó között, mellyekből ered Radanne vize.

Karthause, Karthusian klastr. így neveztetik Carthusia vidéktől, hol ezen kemény törvényü Szerzet Sz. Bruno által 1086. fundáltatott.

Kartweli, Karduel, l. Georgia.

Karwa, Magyar falu Esztergom Várm. Mocsnál, Nyerges Újfalutól 1/2 óra a' Duna mellett, Nemesek lakják, egy kastéllya és kath. kápolnája. A' földmívelésen kívül van juhtartása is, 's a' Dunán általjárása.

Karvathi, falu Moreában, selyem bogár tartással és épületre való fával.

Karwin, falu Teschentől 2 óra, Austriai Silesiában, kőszén bányával.

Kasátsch, Cassaccia, Protest. plébánia a' Graubündi kant. Helvecziában, az általköltöző portékának tárházával, a' híres Bergelli völgyben, melly Julierberg alatt fekszik.

Kasamisch, népes vs a' Kaukasusi tart.ban, Lesgistanban, gyapju, puska, fegyver 's vasmüv fabr.

Kasan, Orosz Helyt. Asiában, 1045 □ mfd térsége, és 834660 lak. a' vademberéken kívül; laknak itt az Oroszokon kívül Tatárok is, Tscheremissek, Wotjákok, 's mások. A' tartom. róna folyóji: Volga, Kama, Viétka, Sura. Az éghajlat e-

Digitized by Google

lég mérséklett. Termékei: vas, réz, tölgyerdők, gabona, szarvas marha, vad állat, hal 's t. ef. A' fövs

Kasan, a' Tscheremissek Osonnak nevezik, (55° 43′ 48″ É. Sz. 67° 9′ 30″ K. H.) Kasanka mellett, melly egy órányira a' vstól a' Volgába szakad, és ezzel együtt tavaszkor nagy kiöntéseket okoz. A' vs részint hegyen, részint lapon fekszik, csak kövekből szenved fogyatkozást, utszáji rakatlanok, mintegy 2700 h. 16000 lak. kik között 1300 Tatárok, 41 Orosz templ. 4 klastr. 1 luth. Oratorium, 2 Tatár mecset, 1 talált gyermekház, 1 katona ispitály, 1248 portékás bolt, 1 Universitás könyvtárral, 2 Gymn. 1 népiskola, 1 Papi Akademia 300 Görögökre; 1 Tatár iskola, 1 Török könyvnyomtató, 1 hajócsináló hely, mellyben a' Volgára, és a' Caspiumi tengerre alkalmas hajók készíttetnek. 1 Görög Püspöki lak. Feltaláltatnak itt a' köz és kellemetes életre megkívántató mesterségek 's fabrikák, és erre nézve a' kereskedés is nagy, kivált Orosz birodalommal.

Kaschan, Cachan, Kiachan, (33° 51′ É. Sz.) nagy vs nyugoti Persiában Irak-Abschemi tart.ban, 1 francz. mfd hosszú, 1/2 szélességű, 1500 h. 40 Moskee, 3 Collegium, több mint 500 koporsókő, Ali maradékairól, és 30000 lak. kettős fallal van kerítve, mellyek nagy tornyakkal díszeskednek; több föld alatti csatornáji, mély forrási, és cisternáji, ferdőji, számos manufacturáji, és fabrikáji.

Kaschef, így neveztetnek Ægyptomban a' helységek' Elöljárói.

Kaschemir, (34 és 35° É. Sz. 74° és 75° K. H.) keleti Indiának északi része, Afgan orsz. hoz tartozik, 19 mfd hossz. és 9 szél. magas és havas hegyek kerítik, levegője könnyű, és kellemetes, innen Indiai Paradicsomnak neveztetik; sok kis folyóji több tavakat formálnak, és Jalumban vagy Behutban eggyesülnek, melly osztán Induszba szakad. Az alacsonyabb hegyek erdősök, a' rónaság gabona, riskása, kender, sáfrán, kerti zöldség, gyümölcsfa, és virágtermő; a' marha 's juhtartás, mellynek gyapja igen szép, felette nagy: a' hegyekben találni vasérczet. A' lakosok több kézmívekkel mulatják magokat. A' fövs Serinagar.

Kaschgar, Hasgar, (41° 30′ É. Sz.) kereskedő vs kis Buchariában közép Asiában.

Kaschin, (57° 20′ É. Sz. 55° 20′ K. H.) kerület vs Orosz Twer Helyt. Volgának bal partján, 705 h. 225 portékás bolttal, 24 templ. 3 klastr. 3510 lak. kalap, görög czeruza és kenyőcse fabr. külömbféle aprólékkal és termésekkel kereskedik.

Kaschira, (55° 21′ É. Sz. 55° 35′ K. H.) kerület vs Orosz Tula Helyt. hol a' Kaschira vize Oka folyóba szakad, 440 faház. 7 templ. mintegy 1500 lak. 1 timár műhellyel, 5 szalad pergelővel, 8 tégla égetővel; mezei gazdaságot 's aprólékos kereskedést üz. A' kerületben vas huta is vagyon.

Kashgar, Haskar, (41° 30′ É. Sz.) nevezetes kereskedő vs kis Buchariában, közép Asiában.

Digitized by Google

Kasium, kis vs volt alsó Ægyptus kel. vidékén azon nevű hegy mellett; Jupiter Kasius templ.val, Pompejusnak temető helye, ki e' homok hegy és Pelusium között kiszálván, fejét vesztette.

Kasimow, (55° 11′ É. Sz. 59° K. H.) jókora 's mesterműves vs Orosz Rjäsan Helyt. Oka és Babinka fók mellett, 10 Görög templ. 1 mecsettel, és talán 3600 lak. kik között nehány száz Mahomed Tatárság; bundával kereskednek. Készítetik itt számos cserép edény is. Szomszédságában még most is akadni Tatár épület omladékokra.

Kasko-öböl, Main tart. partjain északi Amerikában 5 mfd hosszú, 3 mélységű bé a' szárazba; sok szép kikötőkkel, és 300 többnyire lakott szigetekkel.

Kaskö, újonnan épült vásáros vs Vasa Kapitányságban, Finnlandiában egy szigeten a' Bothni tengeröbölben. 1785-ben fundationalis levelet, és privilegiomot kapott.

Kaspiumi tenger, Pers. nyelven Kolsum, Orosz nyelven Chwalinskoi More, egy mindenfelül szárazzal, és majd mindenhol hegyekkel kerített tenger Persia, Tatárság, és az Orosz Birodalom között, (65—70° K. H. és 35°—47° É. Sz.) 150 Német mfd hossza, és 24—80 széle, 30 öl mélysége, és 6000 □ mfd a' térsége. A' gyakor szélvész, és a' benne találkozó sziklák, és ingó zátonyok miatt a' hajózás rajta veszedelmes. Bátor pedig több nevezetes folyók eggyesülnek is vele, p. o. Volga, Terek, Kur, Ural, és semmi tapasztalható kifolyása nincsen is, még sem látni soha is növését, sőt inkább gyakran apadtát; innen hiszik többen, hogy a' föld alatt folyik el. Számtalan hala van, p. o. viza, tok, ponty, lazacz, és tengeri kutya; több szigetei, p. o. Idaakh, Nattonia; és Mangischlak, Karabugas és Balkan öblök. Az Oroszok, Persák, és Örmények nagy kereskedést üznek rajta.

Kassa, Cassovia, Kaschau, (48° 42′ É. Sz. 38° 39′ K. H.) Sz. Kir. vs Abaúj Várm. Kassai jár.ban, Magyar orsz. nak legrégiebb, legnevezetesebb 's legdíszesebb vsai közül, és felső Magyar orsz. nak fő vsa, Budához 35, Galliczia határihoz pedig 16 pósta mfdre. Fekszik igen kies térségen, népes külső vsokkal körülvéve Hernád vize nyug. partján; széles kőfallal 's sánczal kerittetik, és hajdan igen erős vár vala, melly számos kemény 's vérengző ostromokat állott ki, kivált Rákóczy idejében. Öt kapuji nyilnak, két nagy ész.nak tudniilik és délnek, három kisebb 1 keletnek és ,kettő napnyugotnak, mellyek' eggyike Forgács-kapujának is neveztetik. Útszái szép rendben vagynak szedve, egyenesek, szélesek, tiszták, 's kirakottak: a' fő vagy is nagy útsza ész.ról délnek egyenes liniában a' vst középben hasítja, és fényes épületekkel tellyes, nevezetes itt a' Csermelly pataktól formált sziget, melly kezdetét a' B. Szűz ékes képoszlopánál veszi, több jeles épületet, árnyékos sétáló he-

Digitized by Google

lyet, 's tágas piaczot foglal, és az alsó kapunál a' nagy kaszárnya mellett végződik, holott a' pataknak ágai eggyesülvén földalá rejtőznek, számos ezeken a' szép köhíd; becsek a' vs utszái tisztíttása végett felettébb nagy. Ez után jeles a' Molnárok és Forgács útszája, a' Mészárosok, Kovácsok útszáji 's a't. Épületei csinos ízléssel készültek, és nagyobb részint két, 's három emeletűek. Szentelt épületei közül nevezetes az említett szigetben fekvő Püspöki 's vs pléb. fő szentegyház a' nagy utszában homlokával a' keleti kapunak fordíttva pompás nagy épület, 1324-ben I. Károly Kir. özveggye Erzsébet, és ennek fija I. Lajos dicső Királyunk által merő metszetkőből emeltetett, gazdagon felékesíttetett, és formája a' híres Bécsi Sz. István Mart. templomához hasonlit; épülete kettős toronnyal kezdetett, de csak eggyike emeltetett fel egészen, melly verő órával és rézfedéllel díszesíttetett, és már külső feketeségének tekintete nagy régisége iránt mély tiszteletet gerjeszthet; Sz. Erzsébet tiszteletére szenteltetett. Deli oldalát a' régi Sz. Mihály jeles kápolnája környékezi, melly a' vssal egy idejűnek tartatik lenni. Ezek után említésre méltó díszes szentegyház a' Dominikánoké, a' Mészárosok útszájában, szomszéd klastromát hajdan több száz, most csak egynehány szerzetes lakja. Az Akademiai szentegyház, belső dísze, nagysága 's mesterséges készülete végett felső Magyar osz.nak eggyik legszebb templomai közül, hajdan a' Jesuiták volt, és a' Rákóczyaktól építtetett. Ennek általellenében vagyon Ursula Apáczák temploma és klastroma, ezek még 1697-ben származtak ide, és az ólta vsi lánykákat iskolai, és más külömbféle munkákban szorgalmassan tanítják. A' keleti kapunál jeles az Evang. temploma, mellyet ők nem rég csinossan és az építésnek legújabb szabási szerént emeltettek.

Kassa Széke a' hasonló nevű megye' Püspöknek, kinek lakása a' fő templomtól nyug. felé egynehány lépésnyire esik, és csínos kétemeletű épület; a' Megyebéli nevendék Papságnak, mellynek Seminariuma derék három emeletű négyszegletes épület az Akademia templomán felül, hajdan Sz. Ferencz szerzetesi klastroma vala; a' Kir. Akademiának, melly 1657 ben Kisdy Benedek Egri Püspök által fundáltatott, 's naponként gyarapodik virágzó állapotja, iskolai épületnek a' roppant volt Jesuiták Collegioma szolgál az Akademiai szentegyház mellett. Vagyon továbbá itt Kir. Nemes Convictus a' Jasszói Premonstratensisek ügyelése alatt, kik egyszersmind a' fő Gymnasiumot is tanítják. Nevezetes Kassán a' Normalis főiskola is, mellyben négy tanító, egy rajzoló, és egy muzsika mester foglalatoskodik. Széke a' felső Magyar orsz. Kir. Kameralis Administrátio tisztségnek; a' Tiszán innen lévő kerület iskolák fő Directorának, pósta és só hivatalnak, harminczad-

Digitized by Google

nak, vámnak 's a' t. — Nagy 's díszes világi épületei felettébb számosak, nevezetesebbek ezek: a' Kir. Akademia, Convictus és kam Administratio tisztség épülete, a' Seminarium, a' nagy kaszárnya, Csermely patak ágainak öszvefolytánál az alsó kapú felé, téressége egy bataillon katonaságot befogadhat, hasonló nagyságú katonaház fekszik a' felső kapunál is még egy, tudniillik a' sárga kaszárnya a' nagy utszában; de kiváltképen eszközli ékességét e' vsnak a' sziget közepén épült négyszegletes és két emeletű nagy kávéház, tágas szálájával, szép ízlésű játék szinjével, és az előtte lévő szép rendfákkal kerítetett sétáló helyel; a' díszes vsháza, a' vármegyeháza 's a' t. Privát épületei között jelesebbek: Gróf Andrásy Károly három emeletű ékes háza, Gróf Schmideg 's t. mások épületei. Említésre méltó a' könyvnyomtató müve is; eggyiknek Füskúti Landerer, másiknak Ellinger István a' birtokosa. Vagyon porczellán fabr. Számos vendég fogadói közül híres a' 3 emeletű fekete-Sas vendégfogadója. — Külső vsinak tágassága, alkalmas elrendeltetése, 's sok szép felházai nem kevessé gyönyörködtetik a' nézőt; ezeknek déli részekben jegyzésre méltó az ispitály szentegyháza, és az orsz. útja mellett újjonan felemelkedő nagy ispitály, és templom a' szegény útazók és betegek ápolgatására, mellynek alapkövét a' mostani Mélt. Püspök 1814-ben tette le. Vagyon itt posztó fabr. is. Ezeken kívül számos köz 's privát mulató 's gyümölcsfás szép kertekkel ékesítettnek Kassa' külső vsai, kivált képen hires a' Viczay kellemes, 's ritka növevényekkel beültetett kertje. Mulató helyei között legnevezetesebb az úgy nevezett Bankó nyugotfelé a' vstól mintegy 1 órányira igen gyönyörű erdőségben, holott ferdő is készittetik. Sétáló helyei a' belső vs szigetkéje, a' vs bástyái, és a' külső vsnak kies kertjei. Jeles volt büdösköves savanyú vize, és ferdője is ész.ról a' vs felett, de ezek a' kies épületekkel eggyütt az 1813-dik évbéli rettenetes vízár' dühösségének prédájivá lettek. Lakosai Magyarok, Németek, 's Tóthok; kath. és protestánsok; a' zsidóság még eddig itt nem tenyészhetett. Számok könnyen 12000 felülhalad, holott csak a' kath. 8500 mégyen. Számos Gróf, Báró 's Nemes Uras ágok lakják, hogy méltán a' felső Magyar országi Uraság' székének lehet nevezni; hivalkodása 's fényüzése nagy. Polgárjai értelmes müvészek 's mesteremberek. Gabonával, borral, posztóval 's m. ef.kel való kereskedése virágzó. Portája a' vsnak 16. Országos, de kivált héti vásárjai népesek. Levegője egészséges; környéke felettébb gyönyörködtető, 's jól termő, gabonája, bora, gyümölcse, fája, rétje bőségben; nyugotészakról környékezi a' vst az erdős Stradova hegye, keletről pedig a' Kassai 's más hegyek kékülnek. A' belső vs jó ivóvíznélkül szükölködik, mert

Digitized by Google

kutjai meszessek, de ezen szükségét is némű némükép en a' vs' északi tájjában eredő forrás ki pótolja.

A' Kassai Püspöki Megye 1804-dikben, szerencsésen uralkodó I-sö Ferencz Apostoli Királyunk által fundáltatott, és körében Abaúj, Sáros és Zemplén Várm. ket, csekély részeit kivévén, egészlen foglalja, hasonnevű 3 fő esperestségben részeltetik; alesperesti kerületinek pedig 16 a' száma. Ezekben 10 Apátságot 5 Praepostságot 192 pléb. 's 246700 híveket számlál. Káptalanja 6 tagból áll. Papságának száma 300 nevekedeik. Szerzetesi, kik részint Premonstratensisek, Piaristák, Dominikanusok, részint pedig Barátok, Minoriták, Baszilitták, és Apáczák, összveséggel 12 klastromot foglalnak. Ez újonnan alkotott megyét főpásztori méltóságával díszesítette először a' maiglan kegyessen igazgató Mélt. Szabó András Úr, kinek érdem koszorújában a' derültebb tudományok pártfogása kiváltképen tündöklik.

Kassa, mvs és Urodl. Trenczén Várm. közép jár.ban Trencsén vsától délnek 4 1/2 orányira az orsz. útján. F. U. Gróf Illésházy, és Motegiczky nemes Uraság Lakosai kath. kiknek itt pléb. templ. vagyon. Földje termékeny, rétje, fája 's a't. elég. — Kassa nevű helység találtatik Baranya Vár. ben is a' Pécsi jár.ban 550 kath. l. Ráczpetre pléb.nak filiája, és a' Bólyi Urod. hoz tartozandó, Pétshez jó két órányira fekszik.

Kasson, Királyság közép Senegambiában, közép Afrikában, Senegalnak ész. részén, Felu, és Gowina vízzuhanás között, mellyek egymástól 24 geogr mfd távolságra esnek. Garamtól észak kelet köznek; felette gazdagnak, 's hatalmasnak montatik. A' Király Segadowa nevet visel, és 40000 embert szállithat táborba, és alatt valoinak nagyobb részével Mahomet vallású; vannak azonban még pogányok is. A' tart. sok drága termékekkel bövelkedik, de még kevesé ismeretes.

Kassopes, egy hasonnevű ker. nek fövsa Albaniában, kereskedik.

Kastellann, vs a' volt Rajnai, 's Moseli oszt. 620 l.

Kastel-Rosso, vs Euripo Török szigeten az Ægaeumi tengeren, egy Görög Püspöki lak.

Kastel-Rosso, kis sziget a' Karamani partokon, Natoliában, hasonnevű vsal, mellyben 200 h. egy fellegvár és kikötő.

Kastrop, vs a' Bergi Herczs. ben, a' mostani A. Rajnai F. Herczs. 120 h. 600 l.

Kaszegowitz, mvs Cseh orsz. ban, Prachini ker.ben, a' Schlüsselburgi Ursághoz tartozik, egy kath. templ. Lak. kevés szántó földeken, 's a' közönséges vsi mesterségeken kívül, leginkább marha nevelésből élnek.

Kászony, mvs Bereg Várm. ben Barabas és Zapszonyhoz 1/4, Beregszászhoz 2, Munkátshoz 4 mfd. F.U. több uraságok. Lak. kat. és ref. jó földel és szőlővel.

Kaszon, a' Székely Csik széknek mellék széke Erdélyben, 4 □ mfd nagyságú, melly Kaszon mvst, és 8 falut foglal magában. A'

Digitized by Google

mvs.ban 1 kat. pléb. és 2 kápolna van ; lak. Székelyek, kik határ örök, és Oláhok.

Kaszpir, vs Orosz Simbirok Helyt. Asiában, Volga mellett.

Káta, (Nagy) mvs Pest Várm. ben, Pestől 7 1/2 óra, Jászberénytől 4 Sz. Márton Kata mellett, mellyben nevezetes marhavásárok tartatnak, egy kath. templ. Localis pléb. 's egy kastéllyal eggyütt; Keglevics Grófhoz tartozik. Magyar lakosaiból 3410 kat.

Katalin, falu Vas Várm. egy kath. templ. igen derék makos erdővel, és mészkemenczékkel.

Katalinszigetek, Nevában, Orosz S. Pétervári Helyt. czitz fabr.

Katalin vsa, Katharinenstadt Legnevezetesebb Német letelepedés Russziában Volga mellett, Saratow Helyt. 640 l. Gabona, dohány mívelés, és marhatartás. Van egy erősség is itt a' vándor Kirgiszek ellen.

Katerberg, l. katharinaberg.

Katharina, vs Thessaliaban 2000 l. egy Agának lakja.

Katharinaberg, Katerberg, bánya vsocska Cseh orsz.ban Saatzi ker.ben 180 h. egy kath. pléb. templ. réz, és üstbányával. A' körülfekvő hegyek érczarannyal gazdagok. Az ide való szurokmüv magyarosan üzetik. Katharinaberg, és Grünthal között oszlopformájú bazalt kövekre találni.

Katharinenburg, Ekaterinburg, Jekaterinburg (66° 50′ É. Sz. 78° 4′ K. H.) ker. vs Perm Orosz Helyt. hegyes, Német ízléssel épült vs Iset vize mellett, melly keresztül folya. 1200 h. 6000 l. Főbányásztisztnek lakja, kinek vígyázata alatt van minden Persiai, és Siberiari bánya. Van itt bányász iskola, mellyben az ifjak számolásra, írásra, és földmérésre tanítatnak ; egy pénzverő műhely, melly ben esztendönként számos rézpénz veretik ; egy ritka kököszörü; a' Helytartóság' réz, és vashámorjainak fő lerakodóhelye, egy aczélhuta, dróthuzó, szeg, és vasmacska műhely. A' kereskedés fontos; 's az ide való kereskedők, egész Permben a' leghíresebbek, különösen gabonával, fagygyúval, és bőrrel kereskednek.

Katharinograd, Ekaterinograd (43° 43′ É. Sz. 62° 40′ K. H.) erős kereskedő vs Malka mellett Orosz Kaukasia Gubern. Asiában.

Katharinopol, Ekaterinopol, Jekaterinopol, ker. Orosz Kiew gubern.

Katharinoslawl, l. Jekaterinoslawl.

Katlegiaa, tüzokádó hegy az Islandi szigeten.

Katlenburg, ker. Grubenhagen Her.ben Sász orsz.ban ; gabona, és lentermő ; jeles marha, kivált júh tartással, 's vászon készítéssel.

Katlocz, Katlowce, Magyar falu Posony Várm. a' Nitrai széleken egy kath. temp. és szőlőheggyel.

Katmandu, Katmandur, Nepál orsz.nak egyik tart.nya Asiaban, tulaj. fejedelem alatt, ki a' Chinai Cs. oltalma alatt van, azonnevü fő lakhellyel.

Katona, Waffendorf Ketyina, mvs Kolos Várm.ben, hegyek köztt, Kolosvártól 8 óra, F. U. Bornemisza fam. Lak. Magy. és Oláhok, kat.

Digitized by Google

ref. és ó hitűek. Vásárral.

Katowitz, mvs Cseh Prachini ker.ben, egy kath. pléb. temhl. Cseh lakosokkal, kik középszerű földmívelésből élnek.

Katsch, Uradalom, 's falu felső Styriában Judenburgi ker.ben, 64 h. egy vashámorral.

Katscher, vsocska, Morvában, Preraueri ker.ben, egy pléb. val, Decanatussal, és várral.

Katscher, ker. felső Silesiában, Leobschützi ker.ben, az Olmuczi Érseks.hez tartozik; Katscher vsal, mellyben 186 h. 1350 l.

Katschika, falu Bukowinában, Fradauzhoz tartozik, egy sófőzőmühellyel.

Katschina, hires mulató kastélly az Orosz Cs.nak Ingermanlandban, Pétersburgi Helyt.ban Európai Orosz bír.ban.

Katschinzek, idé 's tova vándorló Tatárnépség, Katscha fó mellett, melly Jeniseyba folyik. Orosz Tobolsk Helyt, Schamani Pogányok; számtalan lovaik, és juhnyájaik.

Kattak, l. Kutak.

Katterfeld, falu Gotha Herczs.ség a' Georgenthali Urad. ban, Ziegelberg mellett, kobáltkő bányával.

Katunä, l. Bija.

Katwyk op Rhyn, 1186 és Katwyk op Zee 2469 l. 2 falu eggy. Belgyiomi Kirs. Seelandia tart. szorosan mellette a' parton állott a' Brittusi ház, mellyet most az északi tenger fed; a' tengernek igen alacsony vize mellett még most is láthatni belőle a' kőfalművet. Katwyktól vette a' mesterséges fó is nevét, melly a' régi Rajnát, melly külömben Dünebe folyik, a' tengerben vezéreli, mintegy 1/2 Lieue hosszú, 20 láb széles, hármas vízrohanással, és az új mesterségnek remekjével.

Katz, Hessen Rothenburgi hegyvár Vestfaliában, a' volt Werra oszt. közel hozzá van Mans hegyvár.

Katzberger Tauern, nevezetes hegyek az Aust. Salzburgi Herczs.ben, 2 órányi hossza.

Katzbach, kis fó Silesiaban, Liegniczi Herczs.ben, melly Oderában szakad. Ezen fó mellett verte meg 1813-ban Blücher Prusszus Generalis a' Francziákat, és elválasztó győzedelmet vett rajtok.

Katzenelnbogen, Grófs. Rajna, és Main körül, felső és alsó Grófs.ra osztatik; a' felső Rajna, Wetterau, és Odenwald között fekszik, a' Hessen Darmstadti házhoz tartozik, de most a' Badeni nagy Herczeg' birtoka. Az alsó Rajna, Rheingau, Nassaudiez, Idstein, és Dillenburg között fekszik, a' Hessen-Rheinfelsi Grófhoz tartozott, 6 1/4 □ mfd és 18000 l. 1803-tól fogva Fr. kormány alatt állott; most ismét régi Ura birtokában jutott főhelysége Langenschwalbach.

Katzenelnbogen, mvs a' Nassau-Usingen Herczs.ben, hegyvárral, 590 l. és vasbányával.

Katzenstein Begier, nagy falu Karnioliában, Laybachi ker.ben, hasonnevű várral, egészséges helyen, a' nagy havashegy alatt; jó szántó földjei, és sok gyümölcsfáji.

Katzenthal, falu felső Alsatziában, 60 h. itt jó Elsatzi veres bor terem.

Digitized by Google

Katzhütte, Schwarzburg-Rudolstädti falu vas, és bádog hámorral, esztendönként 4000 mázsát hoz be.

Kauen, l. Kowno.

Kauernich, vs az új Lengyel Kirs. a' volt Brom-berg oszt. Drebnitz mellett, 90 h. 470 l.

Kaufbeuern, Kaufbura, (47° 53′ 30″ É. Sz. 28° 16′ 30″ K. H.) vs Bavariában Iller ker.ben Wertach mellett, Memmingentől 5 mfd 475 h. 4200 l. vászon, és karton fabr. és Török lenfestőműhellyel.

Kaufung, falu Silesiában, Hirschbergi ker.ben, Katzbach mellett 1 1/2 mfd hossza, 361 h. mész, és márványkészítéssel. Közel hozzá van a' mélly, 's labyrinthi örvény Kutzelloch.

Kaufungen, volt kant. Casseli ker.ben, Fulda oszt. Westfaliában, Losse mellett, 9 helységgel, 6680 l. A' főhely Oberkaufungen.

Kaukasus, Kawkes, Kaukasi tart.nyok; havas hegy Asiában (40° 30′—46° É. Sz. és 55—68° K. H.) a' Kaspiumi, és fekete tenger között, 95 mfd hossza, 16—56 széle számtalan, 's eggyes hegyekből áll. Legmagasabb nyugott felé. A' legmagasabb bérczek: Elbirus, 5400 láb. és Kaschees 5390 láb. magasságúak. A' legmagasbb tetők kopasz, hóval fedett gránitsziklákból állanak. Nagyobb folyóji ezen hegyes tart.nak: Kuban, Rioni, Kuma, Kur, Alusan, Terek, Samura, Kaisu. Termékei: szarvasmarha, juh (többnyire hosszúfarkúak) ló, teve, vad, szárnyas állat, különösen fáczánok, hal; viasz, méz, bor, sáfrán, gabona, dohány, len, kender, pamut, salétrom, kéneső, réz, vas, üst, ólom, jáspis. Lakosi külömbféle nemzetekből kevertek, többnyire, Tatár, és Finni eredetüek, de egymástól nagyon külömböznek, szokásaikra, vallásokra, életmódjokra, nyelvekre, és országlásokra nézve, némellyek úgy élnek mint a' hajdani Patriárkák, másoknak örökös, vagy választott fejedelmeik vannak; mások Orosz, Török, és Persa kormány alatt vannak. Nagyobb része Görög-vallású, a' többi Török, Zsidó, vagy pogány. Csak kevesen mívelik a' földet, nagyobb része marhatartásból él, mások mesterséget, és kereskedést üznek. A' tart. ezen részekből áll: Kuban, Kabardey, a' hegyes tart. (Ossetek, Kistek, Inguschek, Kumückok) tart: Daghestan, Lesghistan, Georgia, Akalzikkal, Guriellel, Imeretiennel, Mingreliennel, Kartaliniennel, és Kachetiennel. Ezen hegytől vette nevét az Orosz Helyt.

Kaukasia, melly Saratow Helyt.gal a' Doni Kozákok' lakjokkal, a' fekete tengerrel, Kabardiával, a' Kaspiumi tengerrel, és Astrachan Helyt.gal határos; folyóji: Kuban, és Terek. Fő vsa: Georgiewsk.

Kaukehmen, mvs keleti Prussziában, Insterburgi ker. ben, a' Tilsiti lapokon.

Kaulsdorf, mvs Bavariában Bayreuthi Herczs.ben, kobaltbányával.

Kaumberg, mvs Austr. Enns alatti fertályban egy kath. templ. 50 h.

Kaunitz, Kavanitz, kis vs és hegyvár Iglawa mellett

Digitized by Google

Morvában, Brünni kerben, hasonnevü Gróf familiaház, melly Cseh, és Morva lineára osztatik, és ezen tart.nyokban szép jószágokat bír. A' Morvai linea Westfaliában, Fulda Herczs. birja a' Nietbergi Grófságot.

Kaupang, Cupan, (10° 12′ É. Sz. 124° 41° K. H.) Timorszigetnek főhelysége keleti Indiában, Concordia erősséggel, 's egy jó kikötővel; sindelfát, és viaszat küldki; a' körülfekvő vidék legszárazabb egész Timoron, és sokféle vadfüvel van fedve.

Kauri, vagy Simbipuri, kígyófejecske, a' Guinei pénz, különösen a' Maldivi szigeteken, mellyet a' Negerek, és némelly Indiai nemzetek váltó pénz gyanánt használnak.

Kaurzimi kerület, Cseh orsz.ban Elbe, és Moldava mellett a' Bunzlaui, Bid-Schowi, Chrudimi, Craslavi, Tábori, Beraunı, és Rakoniczi kerületek között, többnyire róna, de erdős, és a' megnevezett fókon kívül Sazawa vize is keresztül folya. Termései: gabona, ércz, fa, vad, szarvasmarha, 's hal. 117650 l. kik jó szarvasmarha tartást, és kézmíveket üznek. A' ker. nek van 9 vsa (Schaller után 14) 28 helységei (Schaller után 26) 96 Uradalma. Fő vsa.

Kaurzim, 255 h. a' legrégibb n. Kir. vs kettős kőfallal, egy igen szép káptalan temp 's több kath templ. semmi kutja sincs, 's ezért a' víz csévek által szívatik a' vsban.

Kauschan, vs Bessarabiában, Botna fó mellett 25000 l. kik Tatárok, Moldvák, Örmények, Persák, és Zsidók.

Kauth, Urad. falu, és vár Cseh orsz.ban a' Klattaui ker.ben, Stadion Grófhoz tartozik, 86 h. vashámorral, és gyapjú készítő műhellyel.

Kavanitz, l. Kaunitz.

Kavarna, Cavarna, helység Bulgariában, a' fekete tenger észak nyugottközi partján, egy szép kikötővel.

Kawalangi szigetek, l. Aleuti szigetek.

Kaweh, l. Kabul.

Kaweri, fó keleti Indiában, Gauts hegyén ered, és a' Bengali tengeröbölbe szakad. Egy ága Kollarunak neveztetik.

Kay, nemes vs Brandenburgi Új-Markban, Züllichau mellett, nevezetes az 1759diki csatáról, mellyben a' Prusszusok az Oroszokat megverték.

Kayamkollam, kereskedő város az Ostindiai Travankor tart. ban.

Kaygorod, vs az új Lengyel kirs. a' vólt Radom oszt. 55 ház.

Kazanovo, vs a' Sandomiri Vajda.ban új Lengy. orsz. ban.

Kazimierz, vs uj Lengyel orsz. ban Kalisch oszt. 42 ház. XII Károly a' szerencsétlen Patkult itt törette keréken.

Kazimierz, l. Casimir.

Kazine, a' Nagy Sultan' kincse.

Kázmér, (N. Kázmér) Zemplén Várm. ujhelyi jár.ban, Velejthétől 1 óra. 796 holdföldje van, lak. Magyarok, és Tótok, kath. és görög eggyesült vaslásuak. Szendrői Török Grófé, és más uraságoké. Szép kastéllyal, 180 kat. és pléb. templ.mal

Kozyn, l. Exin.

Keady, Ekklesia az Irlandiai

Digitized by Google

Armagh, Grófs.ban, Ulster tart.ban, ólom bányával, de már nem munkáltatik.

Kobel, v. Kewel, ó torony Bacher hegyén alsó Steyer orsz. ban, Cilliei ker.ben, mellynek nincs bejárása, 's ezért felőle a' pórság némelly regéket dadog.

Kebella, Quebella, legismeretesebb sziget az Admiranti szigetek között.

Kecho, l. Cachau.

Kechre, vs Morea Török tart. ban.

Kecskemét, (46° 54′ 29″ É. Sz. 37° 22′ 11″ K. H.) népes jó mvs Pest Várm. hasonló nevű járásban Pesthez 10 mfd. F. U. G. Koháry, Károlyi, Csáki, Aspermont, és több urak egy katholikus és ref. Gymn. 's egy Piarista colleg.mal, helyes Tanács-katona- árva- és vendég házokkal. Lakosi 20142 kath. 10280 prot. 162 ó hit. 130 zsidó; nagy kereskedést üznek szarvas marhával, lovakkal, gyapjúval, és dohánnyal. Kecskeméttől vette azon nagy puszta a 'nevét, mellynek 50 mfd. hossza, és mellyen nagy csorda legel; tartatik rajta ménes is. Földje homokos, és csigateknőkkel kevert; semmi fa, semmi ház nincs rajta, a' postaházakon kivül, egész sereg tuzokat, sast, és más madarakat láthatni rajta. Kecskeméten van egy kath. és ref. templ. és postahivatal. Lakosi marhatartásból, szőlő mívelésből (mellynek leve veres) és mesterségből élnek; széksóból szappant csinálnak, melly a' hires Debreczeni szappanak nem sokat enged.

Kecsege, tót falú a' kis Honti járásban Gömör Várm. kötélgyártója, Timárjai, és más mesteremberei.

Kedingen, kis vs frigy. Bel. ban felső Yssel tart.

Kedlesson, falú Angl. Derby Grófs.ban kénkövesferdőkkel.

Keene, vs északi Amerikában New - Hampshire szabad köztársaságban 1310 lak.

Keff, Kefi, nevezetes, és gazdag határ és kereskedő vs Tunisban Barbariaban, Tunistól 6 mfd. Őrvárral.

Keft, Koft, falú felső Ægyptusban, Nilus keleti partján, a' régi Koptos vsnak helyén, mellynek nyomdokira most is akadhatni. A' Koptok tőle vették nevőket.

Kehdingerland, l. Kädingerland.

Kehl, (48° 34′ 30″ É. Sz. 25° 35′ 30″ K. H.) vs és vár Rajna jobb partján, hol Kinzig Rajnába folyik, Strasburgnak ellenében, 1200 l. Badeni N. Herczs.ben; jeles hidja nagy hasznot hajt.

Kehl, falú a' vólt Rajna, 's Mosel oszt. 45 h. 190 l. Tönninstein, és Heilbrunn savanyúvíz forrásokkal.

Kehlheim, vs Regen ker.ben, Bavariában, hol Altmühl vize a' Dunába szakad, 730 lak. serfőzővel, kővágóval, és hajó mühellyel, melly hajók itt készülnek, 128 lábnyi hosszak, és Kehlheimi hajóknak neveztetnek.

Kehne, l. Suchon.

Kehoa, l. Kecho.

Kehue, l. Cochinchina.

Keinsham, Cancsham, mezővs Sommersetshireben Angliában, egy köszíklás kis patak mellett fekszik; hires 1170-ben szerzett Apátságáról.

Keisd, mvs Szász városi Székben, Erdélyben.

Keith, helys. közép Skotiában, Deveron mellett, lenvászon

Digitized by Google

manuf. festővel, és fejérétővel.

Keith, sziget déli Skotiában Forth folyón marhalegelővel.

Kékkő, tót mvs Neográd Várm. Balassa Gyarmathoz 2 3/8 F.Ú.G. Balassa familia. Lak. 1291 kath. 13 evang. egy várral, kath. templ. jó gesztenyéssel.

Kékkut, falu Szala Várm. kénköves, és más ásványos fonásokkal, közel Balatonhoz.

Kelbra, vs Thüringiában aranyfüzesben, Helme mellett fele Swarczburg Herczegé, fele Stolberg Rossla Grófé 289 h. 1560 lak.

Kelcse, falu Zemplin Várm. Dobra mellett, Nagy Mihálytól 5 óra 350 kath. lak. egy kath. templ. melly N. Domása pléb.nak filiája várral, örlő malommal, és egy igen derék savanyúvíz forrással. Oudava, fő, keresztül hasítja e' helységet.

Kelecsény, tót falu Nitra Várm. szőlő heggyel. Ürmincz filiálisa.

Kelenye, Kelenunki, Klenyany, Kleinen, tót falu Hont Várm. Ipolyi járásban hegy alatt fekszik; középszerű termő földje; tölgyeserdei, és szőlőhegye. F. Ú. több nemes Uraságok. Ezen vidéken van a' híres Polya hegy, mellyről Hont, Neográd, és Vácz határjain általláthatni; kút forrásai igen jó vizet nyújtanak. Ságh-Ipolytól 1 3/4 orányira tartozik.

Kelet-Afrikai szigetek, Afrikához tartozó, de a' partól igen messze fekvő szigetek mellyek részént elég nagyok, részént pedig kitsinyek, de többnyire népesek és kellemetesek, sok emlékezetre méltó találtatik bennek, fekvések szerént észak keletről kelet felé; dél keletről, keletről észak kelet felé következendők: 1) a' Kommori szigetek; 2) A' Madagaskár nagy szigetje; 3) A' Maskareni; 4) Az Admiransok; 5) A' Mahe v. Seschell szigetek, mellyek minyájon neveik alatt e' munkában előfordúlnak.

Keleti-Borhuyen, l. Oszerbotin.

Keleti Cap, hegy fok Java szigeten.

Keleti-Dschagata, l. Bucharia.

Keleti-Ems, francz. oszt. vala, melly mindenek között leginkább észra hajolt, Ost-Friesland Hollandiai tart. formáltatott. — A' fő város vala Emden

Keleti-Frisia, Ostfriesland, Frisia Orientalis, Herczs. a' Westfali kerül.ben, melly 1744-től fvgva a' Prussziai koronához tartozott, de a' Tilsiti békeség által, melly 1807-ben tétetett, Hollandiával öszve kapcsoltatott, és egy hasonló nevű tart. ban foglaltatott, később Hollandia Francz. orsz.hoz kapcsoltattván belőle a'vólt keleti-Ems oszt. formáltatott most Hannoveria kirs. hoz tartozik. Észak felé az északi tengerrel, kelet felé Jever urod.mal, és Oldenburg Herczs.gel, dél felé Münster fejedelemséggel, nyugot felé pedig Grőningen és északi tengerrel határos, nagysága 56 9/10□mfd lakosai 133000. Általjában egyenes, és alacsony tart. minden hegy nélkül csak egy dombja vagyon, t. i. az ugy nevezett Winterberg, földje ezen tart.nak fövenyes, mocsáros, és gyepes, de a' szélein, és Ems folyónál derék kövér lapály, a' legjobb legelőkkel. A' tenger beöntése ellen nagy,

Digitized by Google

gátok által őriztetik, ezen töltés 40 mfdnyire keriti a' tartományt. A'szarvas marha tenyésztetés derék, lovak is jó fajtuak, a' tenger parton kapni halat, tengeri rákot, és a' t. — Kereskedése és mesterségei jelesek. Keleti Frieslandhoz tartoznak 6 szigetek, mellyek közül legnevezetesebb Borkum. — A' fő vs Anrich.

Keleti-Gothia, Ostgothland, Ootro Gothia, Göthaland, v. Gothlandianak egy része Svétziában 708 □mfd.nagys. Oesel szigeten kivül, lakosi 478400; Linkiöping Calmar, Kronoberg, Jönkiöping, és Wisby orsz. kapitányságokra osztatik, mellyek körül a' 4 utolsó Smalandnak-is neveztetik.

Keleti-India, l. Ostindia.

Keleti-Prusszia, Ost-Preussen, egy részre a' Burkus kirs. nak alsó-Weichsel fónak jobb részén 704□mfd.nagys. 821800 l. vagyon egy tulajdon Ministeriumja, melly a'Szaszas tanács alá van vetve, Königsbergben az orsz. igazgató Insterburgban az udvari itelőszék, azután Königsbergben, és Kumbinenben 2 hadi és korona jószági kamarák lakoznak. Két kameralis oszt.ra vagyon fel osztva, u. m. a' keleti Prusszia és Lithaui oszt.okra, az első 8 ker.ből áll, u. m. a' Schaker, Tapiaui, Brandenburgi, Rastenbergi, Brausbergi, Heilsbergi, Morungi, és Reidenburgi ker.ekből, a' második 3 ker.ből áll, u. m. az Insterbergi, Oletzkoi és Sehesten kerületekből. A' fő vs Königsberg.

Keleti-Pyrenäusok, l. Pyrenäusok.

Keleti-Feketék tartománya, egy kerület Caplandban mellynek termékenysége éppen az esőtől függ, mert más vizei nincsenek.

Keleti tenger, l. Bálti tenger.

Keliboli, l. Gallipoli.

Keljub, fő helysége Keljubieh tart.nak alsó-Ægyptomban, melly tart. nagyon termékeny, és különös szorgalommal miveltetik.

Kelle, l. Ellrich.

Kellheim, l. Kehlheim.

Kellinghausen, kis vs a' Dániai Kir. urad.ban, Rendsburgban, a' Holsteini Herczs.ben Itt Stoeur folyón hid vagyon, általvettve. 200 ház. cserépedény fábr. és fával kereskedik.

Kells, Püspöki kis vs Louth Grófs. Skotiában, Leinster tart. Blackwater mellett, igen kellemetes, és termékeny vidéken.

Kellmünez, Schwarzenberg Herczegi uradalom a' Badeni nagy Herczs.ben.

Kellybegg, mvs Dunegal Grófs. ban, Ulster tart.ban Hiberniában; jó kikötővel; két küldötteket bocsát a' Parlamentomba.

Kelnek, Kelling, Kilnik, nagy szabad Szász, és oláh falú Erdélyben, Szász-szebesi székben, egy evang. és nem eggyesült görög pléb.val, erdőkkel kerítetik, és jó bora terem.

Kelp, így neveztetik Angliában a' tengeri növéshamúból készítetett só. A' növésnek megégetése is Kelpégetésnek neveztetik.

Kelso, helys. 3600 lak. déli Skotiában, a' Roxburgi Grófs.ban, hol a' Twed vize Teviott fóval eggyesül, az Edinburgi Newcastle felé menő út mellett. Hollandi módra van épitve, és szép tájékon fekszik; len, és fla-

Digitized by Google

nel fabr. búzával, gyapjúval, és Francz. borral kereskedik.

Kelsterbach, helys. Starkenburg Herczs.ben, 's a' Hassziai nagy Herczs.ben, 760 l. egy téglahutával.

Keltsch, vska Morvában, a' Preaui ker.ben, egy pléb. val, 's várral 242 ház. 1420 lak.

Kem, Kemi (64° 56 É. Sz. 51 1/2° K H.) vs Orosz Archangel Helyt. hol a' hasonnevű fó tengerbe szakad. 205 h. 880 l. kik többnyire halászok.

Kemberg, Cameracum vs Burkus orsz. a' Wittenbergi Herczs.ben 300 ház. 1100 l. komló termesztéssel.

Kemencze, magyar falu Hont Várm. egy meredek hegy tövében, Ipolysághoz 1 óra az Esztergomi Érsekséghez tartozik. Vármegyeházzal, 2 gabona örlő malommal. Az idevaló Plébános mindenkor Esperest. Földjén terem gabona, köles, dohány, sárgadinnye. Szép tölgyeserdei is vannak, és szőlő hegye. Lakosi 1274, egy kath. templ. itt jó szilva pálinka is készítetik.

Kéménd, magy. falu Esztergom Várm. Garan vize partyán, Párkánhoz 1 1/2 mfd, a' Primáshoz tartozik; egy kath. templ. és a' Garanon által fahidja, 's posta háza. 1032 lak. föld és szőlő mivelésből élnek. N. és K. Bény filialissa, uri templ.mal és 1012 kat. lak.kal.

Kemend, magyar falu Szala Várm. Szala Egerszeghez, és Szala Bérhez 1 1/2 óra egy várral jeles hegy alatt Szala fó partján, gabona, 's bor termő földje. G. Festetics György uradalma.

Kéménd, falu Baranya Várm. Mohácsi járásban a' Pécsváradi urod.hoz tartozik; Szedenhénytől 1 óra. Manyonod és Kátoly között fekszik, 770 kath. és 15 zsidó lak. 's pléb. templ.mal.

Kéménd, falu Erdélyben, Hunyad Várm. Maros folyónál, egy ref. és nem eggyesült Görög pléb.val, és savanyú vizzel. F.U. több nemes fam. lak. magy. és óláhok.

Kemer, nagy magy. falu Erdélyben, Kraszna Várm. egy ref. templ. szőlőheggyel, 's póstaházzal.

Kemi, l. Kem.

Kemi, v. Kusamo-Lappmárk, a' Schwedi Lapplandiának része, melly Kemi fótól veszi nevét.

Kemmerof, néhány tudósítások után fő vs Aschemben, hátulsó Indiában; mások szerint ez Korgaun, v. Ghergong, S. Ghergong.

Kemnade, templomos falu Weser mellett, a' Bodenwerdi kantonban, Höxt ker.ben, Werra oszt. az eltörlött Westfaliában, klastromi jószággal, 69 h. 490 lak.

Kemnath, vs Bavariában, Main ker.ben, 236 h. 1370 l. szomszédságáb. vasbányák vannak puska és tükör fabr. és dróthúzó müvekkel.

Kempen, vs uj Lengyel orsz. ban, Kalisch oszt. 272 ház. 3430 l. kik között 202 zsidó. posztó fabr. és ló kereskedéssel.

Kempen, erős vs a' hajdani Kölni Érseksegben most Burkusi A. Rajna N. Herczs.ben 500 h. 2870 l. 1 vár 1 gymn. vászon fabr. és fejéritő mivel Kempis Tamás' születése' helye. 1380.

Kempten, Campidona, (47° 44' 10'' É. Sz. 27° 58' 30'' K. H.) Bavarianak Iller ker. ben fő vs 850 ház. 5240 l. egy

Digitized by Google

egy szép pléb. templ. deák iskolával; innen 1/2 mfdnyire az Iller fó hajózható, mellyre nézve az Olasz, és Francz. portékáknak itt nagy tárháza vagyon; és általjában nagy kereskedés üzetik vászonnal, szagos keretekkel, és sóval.

Kenaiskája-Golf, Flood, öböl, Amerikának északnyugott közi partjain, Roda kereskedő társaság lakjával. Kadiák és több szigetekkel.

Kenchester, kis vs Angl. Hereford Grófs.ban.

Kendal, Kirkby-Kendal, kereskedő vs Angl. Westmoreland Grófs.ban, ken mellett 8000 l. híres a' Matroszok', és Negerek számára késittett durva gyapjú és vászon portékákról; harisnyát, süveget, bőrt, puskaport, és márványmüveket is készítenek. Ken folyón több mesterséges malmok találtatnak.

Kendi Lona, Kenderloh, mvs Erdélyb. Doboka Vrm. b. Szamos vize mellett, Kolosvártól 5 óra, F. U. G. Teleky, lak. magy. oláhok ref. és ó hitü pléb. val, és vásárokkal.

Kenelworth, kis vs Angl. Warwick Grófs.

Kenese, magy. falu, Veszprém Várm. és hasonló nevü járban Veszprémtől 2 óra Balaton mellett, kamaralis 150 kath. és 2000 protest. l. egy kath, pléb. templ. egy ref. ekklés. és jó szőlő hegye.

Kenne, Ghenne, vs felső Egyptomban Nilus' keleti partján kereskedést üz, de melly már megcsökkent; mennek innen Karavanok Kosseirbe. Cserép edény is készítetik.

Kennebek, Grófs. észak-Amerikában, Maine Köz-társaságban, hasonnevü fó mellett. 275 □ mfd. térsége, és 12000 lak. a' fő vs-Augusta.

Kennebek, fó ugyanott, külömbféle vizrohanásokkal 's sebes ragadás folyással; Wesseronsaeg folyót magához veszi, és Small-Point hegyfokhoz közel á' tengerbe szakad.

Kensington, helys. Angl. Middlesexi Grófs.ban, London mellett, egy kir. mulató várral, melly a' régi izlés szerint van ugyan, de sok derék szobrokkal, és szép kertekkel diszeskedik.

Kent, Cantium, Grófs. Angliában, Herczegség' nevezet alatt, ész.ra Themsevel, keletre, és délkeletközre a' Német tengerrel, és a' Calaiszi tenger szorultsággal, délre Susexxel, és nyugottra Surryval határos 72 1/2 □ mfd. térsége, 32 vsa, 408 ekkles. 52998 h. 307620 l. az egész Grófs. 2 hegy láncz által, az alsó, és felső hegyek által hasitatik keresztül; az északi hegyek mészből, és kovából állanak, a' déliek pedig vasból, és fövenyből. A' Grófságnak Weald nevü déli része erdös és termékeny, de a' közellévő Ronneyi mocsárok miatt egészségtelen; a' közép és nyugotti részek halmasok, szántóföldekkel, és nyájlegelőkkel. Gabonán kivül főterméke a' komló; találni cseresznye, dió, alma fákra, és nyirfaerdőkre. Nagyobb folyói: Medway, Stour, Rother, Darent, gazdagok halban, valamint a' környékező tenger is. Fő vsa Canterbury.

Kent, Grófs. Ész. Amerik. sz. köztársaságában, Rhode-Islandban, 8850 l. A' fő vs Warwik.

Kent, Grófs. ész. Amerik. Ma-

Digitized by Google

ryland köztársaságban, 13 □ mfd. nagyságú 12840 lak. kik között 5433 sklávok; terméke búza, gyümölcs, szarvasmarha. A' föhely Chestertown.

Kent, Grófs. ész. Amerik. Delaware köztársaságban 26□ mfd. 18920 lak. kik között 2300 sklávok; sok mocsárjai, és egészségtelen ég hajlatja, de termékeny, kivált buzában, és fában fő vs Dower.

Kentuky, az az: Vértartomány, a' lak. nyelvén (36° 30′ — 39° 30′ É. Sz. és 81°—89° K. H.) ész. Amerikai szabad köztársaság; Tenessee-től ész.ra fekszik, nyugottról Virginiával határos, Misisippivel, és Ohioval, 400 mfd. hossza, 200 széle, 1100 □ mfd. térsége 220000 lak. ezek között 40340 Negerek. Csak Ohio taján, és a' Virginiai részeken halmos. Nagyobb folyói Ohion kivül Kentuky, és Green két mellék folyót az elsőnek. Az éghajlat mérséklett, és egészséges, a' hév, nyárban gyakran felette nagy. Földje termékeny, termékei: gabona, len, pamut, kender, dohány, czukor, bor, fa, szarvasmarha, méh, hal, mészkő, földszén, és vasbányái. 9 Grófs.ra osztatik fel. Fő vsa Lexington.

Kenty, városocska Gallicziában, a' Mysleniczi ker.ben, a' Császár-út, és Bluwka fó mellett, posztó, és vászon műhelyekkel. egy pleb. és posta házzal.

Kenz, falu Sved elő-Pomeraniában, Stralsundtól 3 mfd ásványos forrással.

Kenzingen, kis vs Breisgauban, a' mostani Badeni nagy herczegségben, Treisam ker. ben, Elz fó mellett, 1260 l.

Keppelsziget, a' Charlotti szigeteknek egyike, Polynesiában, 3 1/2 mfd hossza, 2 széle.

Kercsesora, Kertschen, Kapreszore, Oláh falu Erdélyben, Fogaras vidékén, Teleki Grófhoz tartozik; egy Görög nem eggyesült pléb.val, üveg hutával, és papiros malommal. A' Szombatfalvától 4 óra.

Kerekhegy, Oláh falu Marmaros Várm. N. Szigettől 6 óra Tecső fó mellett, sóbányával.

Kerensk, (53° 40′ É. Sz. 60° 35′ K. H.) ker. vs Orosz Pensa Helyt. Kerenga mellett 998 h. 5000 l. vitorla vászon, és hajókötél műhellyel.

Keresd, hely. Erdélyben, fel. Fejér Várm.ben, Szász vstól 3 1/2 óra hegyek között, lak. Szászok és Oláhok evan. és ó hitű pléb. vásárokkal. F. U. két nemes familia. Német neve Kreüsch. Oláh Kris.

Keresztes mező, Erdélyben Thorda Várm. Aranyos és Maros között 2 mfdnyi hosszú, nevezetes azon ütközetről, melly itten Trajánus, és Decebálus között történt, emlék-jelei most is láttatnak.

Keresztes mező, Keresztes mvs Borsod Várm.ben, Mezőkövesdtől 2 óra, Diós Győri Kamara Uradalmához tartozik, lak. Magy. ref. tól, pléb. és kat. Postája is van. Itt győzedelmeskedtek a' miéink, a' Törökökön 1596-ban.

Keresztúr, Német Keresztúr, középszerű mvs Sopron Vár. Sopronyhoz 1 1/4 mfd 1542 kat. és 905 zsidó lak. egy Herczegi várral, kat. temp. Synagógával, savanyúvízzel, és szőlőheggyel.

Digitized by Google

Keresztúr, Tót falu Pest Vár. Pesthez 2 mfd Rákos vize mellett F. U. B. Podmaniczky fam. Lak. ném. és tótok, egy szép kastéllyal, mulató kerttel, halas, és tekenyősbékás tóval.

Keresztúr, Bodrog-Keresztúr (48° 9′ 28″ É. Sz. 39° 1′ 17″ K. H.) derék mvs Zemplin Várm. Tokaytól 1 óra. Bodrog mellett, lakosi Magy. 172 szép, és nagy jövedelmü hodfölddel, és termékeny szölöheggyel, melly a' Hegyalljához tartozik. Nagy marha kereskedés üzetik, vásári tehát nagyon híresek. A' Magistratus katholikosokból ref. és evang. vallásbéliekből áll. Van egy derék ispitálya, Synagógája, 1 kath. és ref. templ. egy hajómalom Bodrog fóján. Aspremont Grófhoz tartozik. Lakosi többnyire Magyarok, a' kath. száma 630.

Keresztúr, Székely (46° 14′ 6″ É. Sz. 42° 43′ 2″ K. H.) mvs Erdélyben, Udvarhelyi Székely székben, a' nagyobb Küköllö mellett 4500 l. 1 kath. ref. és Görög templen, és dohány míveléssel. Van: Bere, Csicsó, Gerend, Keresztúr is Erdélyben, első a' Marosi Székely székben, másik a' belső Szolnok Várm.ben, harmadik Thorda Várm.ben fekszik. A' többieket hosszú volna elö számlálni.

Kerguelen, (50° D. Sz.) puszta sziget több jó kikötövel az Indiai tengeren, Afrika, és új Hollandia között.

Kerka, hajózható fó Dalmatiában, melly Sebenico mellett több szigeteket formál, és után az Adriaticumi tengerbe szakad.

Kerkaforus, vs al. Ægyptus kel. vidéken Nil nyugoti partyán; annak két felé válásánál; határ hely volt Alsó és közép Ægyptus között.

Kerkuk, fő vs Scheresur Basaságban, Turkomániaban, Török tart.ban, egy két lófarkú Paschának lakja, egy kastéllyal, és mecsettel, Sz. Dénes' koporsójával.

Kerman, Caramania, nyugoti Pers. tart. a' Persiai tengeröbölnek görbe béhatása mellett, részint puszta, nagyon termékeny vidékekkel, nagyszámú júhnyájai, és szorgalmatos lakosi, kik az e' tart.ban termett selyemből, és a' fényes selyemgyapjúból sok selyemportékát, és a' kasemírhez hasonló Schawl materiát, készítenek. Terem itt Égyptomi szilva is, és bor. A' parti tart. Moghistannak neveztetik. A' fő vs

Kerman, vagy Sirdschan, mellynek lakosi között sok a' Zsidóság, kik nagy kereskedést üznek; van benne gyapjú szövömühely.

Kermandek, Eccl. Polynésiában melly Huon de Kermandec Commandeurnak vagyon tiszteletére, Curtis, Macaulay, Raoul, v. Isle de la Recherche szigetekkel. (29° 16′ 45″ D. Sz. 170′ 35′ 4″ K. H.)

Kermesir, tengerparti tart. a' Persiai tengeröböl mellett, Bender Abassitól, vagy Gomrontól egész Schat al Arabig foly 500000 Arabok lakják, a' Sumiták, és a' Persáknak ellenségei, a' Persiai Királynak még is adófizetöji, és tulajdon törvény alatt élnek.

Kern, falu Burkusi A. Rajnai N. Herczs.ben 330 l. és ásványos forrással.

Digitized by Google

Kernocie, vs a' új Lengyel Királys. Warschau oszt. 44 h. 340 l.

Kerns, mvs egy pléb. templ. az Unter-Waldeni kantonban, Helvecziában.

Kernwald, nagy erdő, melly a' Unterwaldi kantont délről ész.ra 3 részre, vagy völgyre osztja, mellyek közzül az első ob, a' másik im, vagy unter Waldenak neveztetik.

Kerpen, Carpio, vs Jülich Herczs.ben Erft mellett, 500 h. 1590 l. marhanevelés, és fakereskedés.

Kerpen, vs Burkusi A. Rajna N. Herczs. 56 h. 280 lak.

Kerry, Grófs. Irlandiai Münster tart.ban, ész.ról Shannon fó, keletről Limerick és Cork, délről Cork, és a' tenger, nyug.ról ismét a' tenger határjai. 83 1/2 □ mfd térségü. 3 vsa, 83 Ecclesiája, 12112 h. 240000 l. többnyire hegyes, és a' csekély rónaföld csak zabot terem; a' lakosok' főgondjok a' marha nevelés. Déli részében vasérczet is találni. Folyóji: Flesk, Galley, Lee, Roughy. Vagynak tavai is. A' fő vs Tralee.

Kerry-Head, (52° 16′ 10″ É. Sz.) hegyfok az előbb nevezett Kerry Grófs.ban, Sbannon kifolyásánál, itt találtatnak a' violakő tulajdonságú Kerry-Stones.

Kerschan, vagy Kerschön, fallal keritett vár, 's Uradalom, Histerreichban, a' Mitterburgi Grófs.hoz tartozik.

Kerschbach, falu alsó Styriában Marburgi ker.ben, vidékén a' Regedei szőlőhegyek között legjobb borokat teremnek.

Kerschova, Hursowa, Török vs Bulgariában egy meredek sziklán a' Duna mellett.

Kersko, l. Gurkfeld.

Kerstlingeröderfeld, magános mezei major, Radolfshausen kant. Göttlingen ker. ben, Leine oszt. az eltörlött Westfaliában, egy erdőség közepén, mulatságos helye Göttingának, melly tőle csak 1/2 órányira esik.

Kertes, l. Gaz.

Kertsch, Tauria félszigetnek keletifele Oroszország Tauria Helyt. hasonnevű vsal, most Woszpor. S. Wosspor.

Kerttis, a' Török Sussam-Adassi szigetnek legmagasabb hegye, az esztendőnek nagyobb részén hóval van fedve, vannak rajta barlangok, és remeteségek.

Kervendonk, Kervenheim, vs Burkusi A. Rajna N. Herczs. 100 h. 500 l.

Kerzi bérczek, a' Karpath egyik részének neve Erdélyben.

Keschin, vs Sedschar tart.ban szerencsés Arabiában.

Keser, v. Chise, 500 török piasternyi zsacskó Török bir. 38 ftokat ér.

Keserü, közönségesen Ér-keserü, Magy. falu Bihar Várm. Érmelyéki járásban, közel Ér fóhoz, egy kath. és ref. templ. és jeles dohánytermesztéssel.

Keslow, l. Eupatoria.

Késmárk, Käsmark, vagy Kaysmark Caesareoforum, Sz. Kir. vs Szepes Várm.ben Löcséhez 11 1/2 óra, Tátra hegye és Poprad fó mellett (49° 7′ 33″ É. Sz. 38° 7′ 10″ K. H.) lak. 4822. Közzülök 1555 kath. és 1888 evang.) 400 h. Van benne egy híres evang. Lyceum, egy kath. Gymnasium, 2 kath. templ. evang. Ecclesia, kath. nemzeti Normalis iskola. Emlé-

Digitized by Google

kezetre méltó Tököly vára is, 's a' szép tanácsház. Van benne sóház, és harminczad. A' vsfala nagyobb részén már leomlott. Lakosi földmíveléssel, kereskedéssel, és mesterségekkel foglalatoskodnak; a' kereskedést leginkább borral, és festett vászonnal üzik. Laknak itt festők, posztócsinálók, de csak flanért készítenek. Ama' híres Dr. Pfeiffer már sok esztendőktől fogva vet itt izátsot (isatis sativa) és belőle fabrikájában jó izátsindigot készít. Poprad főban számos lazacz fogatik. A' Késmarki határban találtatik torfa, de még nem igen veszik hasznát, jóllehet a' fa drága. 5 órányi távolságra Késmarktól tornyosodnak a' pompás Kárpát bérczek.

Kesselsdorf, falu Saxoniában, Meissni ker.ben, Dresdától 1 mfd melly mellett 1745-ben véres csata történt az ott besánczolt Szászok, és Prusszusok között győzedelmekre az elsőknek. 1760-ban a' Prusszusok által táboroknak megerősítésére lerontatott.

Kesselstadt, vár, helység, és szabad Uradalom a' Hanaui Grófs.ban, Frankfurttól 3 órányira.

Kestenholz, l. Kästenholz.

Kesteven, l. Lincoln.

Keswick, helys. Angl. Cumberlandi Grófs. 1400 l. gyapjú, és lenvászon fabr. Derwentwater, a' magas Skiddaw, és a' puszta Borrowdale szép szomszédságokkal; híres ama' kimeríthetetlen plajbászbánya miatt.

Keszi, vagy is Tóthkeszi Magyar falu Tolna Várm. Ireg mellett, Simontornyi jár. ban kies völgyben fekszik, egy kath. templ. erdősége, juh tarsása, és szőlőhegye F. U. H. Eszterházy. kath. lakosinak száma 1200-re, a' zsidóságnak pedig 20 mégyen. — A' Keszi nevet még 10 más faluk is viselik: Bars, Gömör, Hont, Komárom, Neograd, Nitra, Pest, és Székes-Fejérvármegyékben.

Keszihócz, Magyar falu Hont Várm. Bozoki jár.ban, Balassa Gyarmathoz 2 óra; fekszik völgyben, F. U. több nemes Uraságok. Csabb pléb. filiája, mellytől 1/2 óra távozik. 508 kath. és 192 evang lak. jó szántóföldjei, és sok szőlő hegyei vannak.

Keszthely, (46° 45′ 45″ É. Sz. 34° 54′ 58″ K. H.) nagy, csinos, és gyönyörű fekvésű mvs Szala Várm.ben Szántói jár.ban, Balaton mellékén, hol Festetics György Gróf 's földes Ur, amaz egész Európában elhíresedett Georgikonja által halhatatlan nevet szerzett magának; mellyben a' gazdaságnak theoriáját, és praxissát egyszersmind taníttatja; hozzá járúl a' vadász-erdő, és ménes iskola; egy Gymnasium, mellyben a' Csornai Praemonstratensis szerzetbeli Papság adja az oktatást, a' F. U. Philosophiai Lyceuma; egy Normal iskola, vasárnapi iskola a' mesteremberekre nézve, egy lyány-iskola, musika, és rajzoló-iskola, egy szép

Digitized by Google

Grófi kastély, mezei iskola tanító intézet, és büdösköves melegferdő. A' lakosok, kik mind Magyarok, gabonával, 's borral kereskednek, 4095 kath. 19 akat. 40 zsidó. Közel hozzá van egy egészséges Hévizi ferdő, szép márvány, és bazalt köbánya. Jenéknél áltmenetel van a' Balatonon, hol az Uraságnak Sajkáji jelesek. E' helyben sok tudós hazafiak születtek és neveltettek; u. m. Takács, Kisfaludi, Szép's a't.

Engem' is e' kies hely szült, táplált gyengekoromban;
Általam is viszont vajha! nevelje becsét.

Kethely, Manersdorf, mvs Sopron Várm. a' felső járban, Köszegtől 1/2 óra a' pósta úton. F. U. Hg. Esterházy, kinek Lékai Uradm. hoz tartozik. Számlál 700 kath. német l. Vagyon tulajdon pléb. Alsó-Lászlói filialissal, mellyben 465 kath. lakosok találtattnak.

Kéthely. Magyar mvs Somogy Várm. Marczaltól 1 óra közel a' Balatonhoz, egy kat. pleb. temp.mal, jó szőlő hegyekkel. F. U. Hunyadi, számlál 1300 kat. és 60 zsidó lak.

Kettenhof, falu Austr. Enns alatti fertályban, várral, 52 h. egy Friesi Gróf' karton műhelyével.

Kettenis, falu a' Lüneburgi Herczs. 150 h. 950 l.'s posztó fabr.

Kettering, gazdag vs Angl. Norihampton Grófs.ban, Ise mellett, gyapjúmanuf, és csipkekötővel.

Kettré, l. Katscher.

Kettwyk, Kettwig, helys. a' Bergi N. Herczs. a' volt Ruhr oszt. Ruhr mellett, posztó fabr. és kereskedés.

Ketze, Ketzen, Tyetra, hely. Erdélyben Thorda vize mellett. F. U. több nemes fam. Lak. Oláhok egyesült, és nem-plébval, és vásárokkal.

Ketzerndorf, erős vár Brieg Herczs.ben, egy erdőben, Silesiában, melly jó seréről nevezetes; ezelőtt Cöln faluval eggyütt Bees Grófhoz tartozott, most pedig a' Királyi kamarás birtoknak, Carlsmarknak része, 's nevét a' hasonnevű és Stobe fócska mellett fekvő helységtől vette.

Ketzin, mvs Havel mellett, Brandeburg, és Potsdam között.

Ketzschau, falu a' Merseburgi megyében Sasz orsz. sóbányájára nézve híres.

Keula, helys. vár, és Urad. Thüringiában Mühlhausentől 2 mfd Schwarzburg-Sonderhauseni Herczs.hez tartozik.

Keulenberg, (51° 13′ 33″ É. Sz. 31° 37′ 9″ K. H.) 1164 (1280)-láb magasságú hegy magasságú hegy Meissen, és Lusatzia között.

Keuschberg, falu Merseburg mellett; itt még most is mutatják azon sánczokat, mellyeken madarász Henrich Királynak tábora állott, midőn 933-ban a' Hunn seregen győzedelmeskedett.

Kevelaer, falu Burk. A. Rajna N. Herczs. 200 h. 1200 l. és egy gyakran meglátogattattni szokott Mária képpel.

Keveres, 2 falu Temes Várm. az eggyik Nagy-Keveres nagy ugyan de ronda, lakosi Oláhok, póstaházzal, erdőséggel; a' másik Kis-Keveres, jó szőlő-heggyel

Digitized by Google

Mind a' kettőben eggyesült Görög Pléb. vagyon.

Kew, Kir. mulató vár, Angl. Surry Grófs. Themse mellett, egy pompás füvész kerttel, mellynek térsége 4 Angl. mfd a' legszebb egész Europában; és egy vadaskerttel.

Kevi, Túr-keve, szabad mvs N. Kúnságban Karczagtól 4, Kis-Uj-Szállástól pedig 2 1/2 óra fekszik a' Berettyó vizénél, 600 házaiban több mint 5000 l. számlál, kik közül csak 110 kat. a' többi reform. és mind magyarok. Vagyon tulajdon pléb. a' kat. és ekklesiájok a' ref. Tur-kevei plébániához tartoznak: Kis-uj-szállás, kúnhegyes és 5 puszták.

Kexholm, Korelskigord, (51° 2' É. Sz. 48° 1' K. H.) erős vs Orosz Wiburg Helyt. a szigeten Woxán, t. i. és Vuoxán, Ladoga tómellett, 80 h. 370 l. és kereskedik.

Keydan, helys nemes vs Orosz Grodno Helyt.ban.

Keynsham, helys. Angl. Sommerset Grófs. Avon mellett, izats fű termesztéssel, és rézmalmokkal.

Keynton, mvs Angl. Hereford Grófs. posztó fabr.

Kezd, Szász Kezd, szab. mvs Erdélyb. Segesvári Székben, lak. Szászok, nehány Oláhok, és Rusznyák, összeséggel 411 familia, eggy. evang. pleb. val, és régi várral. Séges vártól 4 óra.

Kezdi-Vásárhely, (46° 3' 24'' É. Sz. 43° 32' 4° K. H.) priv. Magyar mvs Erdélyben Háromszékes Székely Kezdi székben, egy ref. Ecclesiával. Itt fekszik egy egész kompania a' második Székely határ regement főtisztikarral. Nagy, de nem szépen épült, 's csak alacsony házai vannak. Az ide való iskola, fő iskola háromszéken. Határja nagyon kicsiny; a' lak. többnyire mesteremberek, és küölmbféle kereskedést üznek Moldvában, és Oláh orsz.ban: kiküldött portékáik pamut, és gyapju materiából állnak.

Kezdi-szék, Székely szék Erdélyben a' háromszéki székhez tartozik 11 □ mfd hossza, folyóji: Fekete-ügy, Kaszon, Osdola, és több patakjai; és többnyire hegyes.

Khamsin, délkeleti szél Egyptomban, melly leginkább Marczius, Aprilisz és Majus holnapokban uralkodik, és felettébb terhes a' lakosoknak; azonban megkell ezt a' Samum nevű halálos veszélyt terjesztő széltől külömböztettni, mellynek honnya a' puszta Arabia.

Khastan, vs Karnioliában, Adelsbergi ker.ben, egy magas sziklán, bor, és olajpréssel.

Khewader, l. Macran.

Khoi, nevezetes kereskedő vs a' Persiai Aderbidschan tart.ban.

Khua, vs Patan tart.ban Nepal orsz.ban Asiában.

Kiuchan, l. Kaschan.

Kjachta, Kiächta, vs Orosz Irkutsk Helyt. China határi mellett egy hasonnevű patakkal, Pekingtől 1532 és S. Pétervártól 6508 Werstnyi távolságra, meg van erősítve, 165 h. A' lakosok a' váran kívül mind kereskedők, és Russia, 's China között majd egyedül itt üzetik kereskedés; a' portékák, mellyek kivitethetnek, bundabőrökből, Orosz, és külországi fabrikatumokból, juhokból, szarvas-

Digitized by Google

marhákból, faggyúból, és hal sontból állanak; a' bevivés pedig áll: ezüstből, selyemből, selyem materiákból, munkálatlan, és munkált pamutból, théából, rhabarbarából, porczellánból, és eleségből; igazán szóllván az egész kereskedés csere által üzetik.

Kiaja-Kent, falu Chaidakban, Kaukaziában; itt van temetője ama' híres Gmelinnek.

Kiang, vagy kékfolyó, nagy fó Chinaban, Asiaban, melly magas sziklákon folyik keresztül, mellyek égkapuinak neveztetnek. Nevezetes azon emlékoszlop, mellyet Xio Király a' fónak két partján két egymás ellen álló szirton tétetett, melly egy nagy érczből készült Oriásképet mutat, és 80 ref. magasságú, és oldalai között a' hajók által evezhetnek.

Kiang, tart. Tibetben, vagy Tangutban, Asiában, mellynek lakosi többnyire vándor Tatárokból állanak.

Kiangnan, vagy Gjännan, tart. Chinában, mellyben az előbbi Császári lak vs Nanking fekszik.

Kiangning-fou, l. Nanking.

Kiangsi, tart Chinában, keletre Kiang fótól esik, 13 nagy, és 78 kis vsokkal; arany, ezüst, 's ólombányákkal; szép porczellán földje van.

Kianten, major keleti Prussiában, Insterburgi ker. ben, egy ásványos forrással.

Kichtak, l. Kadiak.

Kicsind, Magyar, és Tót falu, Esztergom Várm. alsó Magy. orsz. Hont' határi mellett, lakosi földmivelésből élnek. Bora veres, és a' Szekszárdival vetekedik. 380 l. kat. a' kövesdi plébániához tartozik.

Kidderminster, vs Angl. Worcester, Grófs. Stour mellett 6000 l. és nagy szőnyeg fabr. mellyben 3000 ember dolgozik. Különösen becsültetnek a' bársony szőnyegek, mellyek a' munka, és szín szépsége által különösen kedveltetnek. E' mellett gyapjúbársony, piquet, és selyem portékák is készítetnek; és a' kereskedés a' kanálison által nagyon elömozdítatik.

Kidwelly, helys. Caermarthen Grófs. déli Walesben, egy kis fó mellett, Towy' torkához közel, köszén kereskedést üz.

Kiebel; vs a' Poseni Herczs. ben Obermithuni tó mellett, hol Ohra Warthebe folyik, 67 h. 270 l. Oraniai-Fulda Hercz.hez tartozik.

Kiel, Kilonia, (54° 22′ 25″ É. Sz. 28° 0′ 15″ K. H.) vs jó kikötővel a' Holstein Herczs. a' keleti tengernek öble mellett 1772-ig fő vsa volt a' Holsteingottorpi nagy Herczs.nek a' Német bir.ban, melly Oldenburgért, és Delmenhorstért cseréltetett fel Dániával. A' vár büszkén 's kellemetesen emelkedik, 's tornyán egy Csillagvisgáló vagyon; nem kevesbé szépek a' sétáló helyek, és a' várkert. A' vár' kerületében fekszik az 1768-ban elrendelt derék Akademia, mellyet a' Holsteini Herczeg Christian Albert 1665-ben állított; egy nagyobb, 's kisebb Auditoriummal, könyvtárral, egy Consistoriális szobával, anatomia' theatrommal, és lovagló házzal. Tovább van

Digitized by Google

itt iskolamester, Seminarium, tanító intézet a' Holsteini tábor vadászokra nézve, egy szülőintézet, bába iskola, botanikus kert; kalap, czukor, dohány, és kemínyítő fabr. Itt készítetnek hajók is, és virágzik a' gabona, zsiradék, füstölt héring, és püszhal kereskedés. Nagy hasznára szolgál ezen vsnak az úgy nevezett Umschlag, midőn minden esztendőben vízkereszt napja után a' Schleswigholsteini nemesség, tisztek, kolmárok, és más jeles személyek itt pénzeknek felcserélésére, kölcsönözésére, vagy visszavételére öszvejönek. Ezen alkalommal nagy vásár tartatik, melly Gyertya szentölöig tart; a' ki nem fizethet, akárki legyen az Einlagerba, (Vendégfogadó, mellyben addig kell maradnia míg adóságát ki nem fizette) tétetik lakosi ezen vsnak mint egy 7075, 800 ház.

Kielce, kis vs a' Krakói oszt. 351 h. 2000 l. egy kath. főtempl. Apácza klastr. és 100 betegekre állítatott ispitállyal; vagyon itt egy kath. Seminarium, levéltár, 's Püspöki vár. Gabonával, és vassal kereskedik.

Kielerförde, neve azon tengeröbölnek, mellyet a' keleti tenger Kiel vsa mellett formál.

Kiemi, Kimi, fó Svéd Lapponiában, Kimilappmarkban ered, és Kimi kis vs mellett Westbothniában a' Bothni tengeröbölben szakad. A' vs külömbfélével kereskedik.

Kieming, helys. Cajaniában, Finnlandi Svéd tart. Jio fó mellett, melly Jio falu körül a' Bothni tengeröbölbe szakad.

Kienbait, Cambaja, vs Paischwa orsz.ban, Marattok bir. ban, Ostindiában, nevezetes fabr.kal.

Kien-Ning, erősség, és derék kereskedő vs Chinában Fockien tart.

Kieng-Kiang, n. vs Kiangsi tart.ban Chinai bir.ban.

Kiensheim, Cunonis villa kis vs Alsatziában.

Kiernozia, vs az új Lengyel orsz.ban, Wársó 40 h. 300 lak.

Kiertemiade, vs a' Dániai Fünen szigetnek keleti részén egy tengeröböl mellett, Ramsöe kis sziget feksik; gabonával kereskedik Norvegiában.

Kieschi Dagni, Anadolidag, az az: baráthegy, hegy Anadoliban, egy a' legmagasbbak közzül Asiában; majd mindég hóval van fedve, ezelőtt Olympusa Mysiorum nevet viselt.

Kiew, Kiow, Orosz Helyts. Podolia, Cherson, Jekaterinoslaw, Poltawa, Tschernigow, és Volhynia helyts.gok között, 978 2/3 □ mfd térsége, és 994840 l. a' nemességen, és polgárságon kívül. Folyóji: Dnepr, Desna, Psiot, Sula, Trubesch, Chorol, Ostra, Worskla, Tatarew 's a' t. Földje rónа, és termékeny, csak fában szenved fogyatkozást, különösen mutatja magát a' szarvasmarha, és méh nevelés, lakosi kis-Oroszok, Oroszok, Németek, 's t. ef.lék mesterségek nélkül, de a' külső országokra kihordott termés elég nagy. A' Helys. 7 ker.re osztatik. A' fő vsa

Kiew, vagy Kiow (50° 27′ É. Sz. 48° 7′ 30″ K. H.) régi

Digitized by Google

vs Dnepr mellett, Pétervárától 226 mfdnyire esik 3 részekből áll: a' Petcherski erősségből S. Theodosius templ. és földalatti barlangokkal, mellyekben a' szentek testei nyugosznak, Kiew, Podol, és Wladimirstadtból. 3728 h. 40000 l. egy Cs. palota 2 gyümölcs kerttel. Universitással a' Görög papságra nézve, Gymn. és Görög Metropolit. A' lakosok pálinka égetésből, és kereskedésből élnek.

Kieydany, Cajodonum vs Orosz Wilna Helyt.ban 2500 l. 's egy Gymnasiummal.

Kifhausen, Kifhäuser, (51° 25′ E. Sz. 28° 16′ 23″ K. H.) puszta hegyvár Thüringiában, Schwarzburg-Rudolstädti, és Stolbergi eggyesült Kelbra Urad.ban, egy 1458 l. magasságú hegyen, malomkőbányával.

Kifil, helys. Dschagatayban, melly Charesmet Aralerek tart.nyától választja el.

Kigalga, l. Tigalda.

Kigyó Indusok, szabad Indus nemzet ész. Amerikában.

Kigyó sziget, Ilheo dos Cobras, kis sziget déli Amerikában a' Brasiliai Rio Janierón Helyt. partjaihoz közel, jó kikötő torka, életes házai és hajó építésre szolgáló helyei vannak.

Kigyó szigete, sziget nyug. Indiában, a' szűzek szigetéhez tartozik Spanyol orsz. birtoka alatt.

Kigyók szigete, l. Anguilla.

Kikinda, nagy, priv. mvs Torontál Várm.ben, Komlós és Beodra között, F. U. a' K. kamara, lak. Ráczok, Magy. és ném. ó-hit. és kath. tul. pléb.val, tanáccsal, póstával, térséges mezővel, nagy marhatartással,

Kikol, nemes vs új Lengyel orsz.ban Plock orsz.ban, 64 h. 370 l.

Kikscha, Bolschaja Reka, az az: nagy fó Kamcsatkában, melly egy tóból ered, és végig hajózható 28 mfdnyi folyása után a' Penschinski tengeröbölben szakad.

Kilan, l. Ghilan.

Kilar-Bachi, a' Török Császárnak föpohárnokja, vagy is fővígyázója a' Kilarnak, az az: pinczének.

Kilb, mvs Austr. Enns alatti fertályban, Erlafnak nyugotti partján, egy pléb.val és 78 h.

Kilbeggan, kis vs Irlandiában West-Meath Grófs.ban, Leinster tart.ban, Brosna mellett.

Kilborn, l. Kinbrun.

Kilbrid, kis vs 's kikötő Skie Hebridi szigeten, Scotiának déli partján.

Kilchberg, falu Helvetz. Zürich kant. Sil folyó mellett Fayence fabr.

Kilchrist, kis vs és kikötő Skie Hebridi szigeten Scotia mellett.

Kildare, Grófs. Irland. Leinster tart.ban, délről East-Meath, keletről Dublin, és Wicklow, délről, Carlow, nyug.ról Kings, és Queens Grófságok határozzák. 29 3/4 □ mfd. térsége, 5 vs 113 Eccles, 11000 h. és 56360 l. Földje igen jó, és szorgalmatosan míveltetik. A' nagy mesterséges. folyó Leixlip mellett 85 lábra emelkedik Rye fónál fellebb hegyről hegyre egy emlékezetre méltó vízcsatorna felett. A' fő vsa

Kildare, Püspökilak, szomszédságában fekszik a' Kildari Curragh, egy 5000 Ang. Acres rónaság, régenten erdős volt, most gyönyörű

Digitized by Google

zöld fedi; nagy juhnyájnak legelője, ezen négyszer esztendőben nagy lovaglások tartatnak.

Kildavie, kis vs Mula Hebridi szigeten Scotzia mellett, közel az északi tengerpartokhoz.

Kildum, kis vs ész. Scotiában, Ross Grófs.ban, Forbin fő mellett, hol ez a' Cromarty tengeröbölbe szakad.

Kilehonain, kis vs az Ila Hebridi szigeten.

Kilfenora, kis vs Irland. Clare Grófs.ban, közel a' tengerhez.

Kili, vagy Kilia noua, vs Bessariában, Kili-Bagazi fónak torkánál, 6000 l. egy erősséggel, 's kikötővel; viasszal, ökörbőrrel, 's marhával kereskedik.

Kili-Bagazi, népes vs Bessarabiában egy erősséggel, és Chagrin v. bibirtsosbőr fabr.

Kili-Bagazi, l. Kili.

Kilkenny, Grófság Irland Leinster tart.ban, határjai ész. ról King Grófs. kel.re Carlow, és Wexford, délr. Waterford, nyug.ról Tipperary. 93 3/4 □ mfd. térsége, 9 vs, 126 Ekkles. 18000 ház, 64400 lak. Földje többnyire róna és termékeny, a' levegője egészséges, van különös tulajdonságú köszene, míveletlen gyapjú materia, és paplan fabr. A' fő vs

Kilkenny, (52° 36′ É. Sz.) Nore mellett, mellyen szép 2 hid van keresztül, 2690 h. 16500 lak. 2 halmon áll, 1 erős vára, 1 Collegioma, gyapjú's paplan fabr. Szomszédságában fekete 's grá, nittal kevert márvány vágatik, melly itt faragtatik, és az útakra rakatik. Közel ide fekszik Dunmore-Lave, egy hires barlang kristályos sodott víz csepekkel.

Killala, (54° 18′ 30″ É. Sz.) vs és kikötő egy hason nevű öbölben, Irland. Mayo Grófs.ban, Püspökséggel.

Killalock, l. Kilmarnock.

Killaloe-Labu, vs és Püspöki lak Irland. Clare Grófs.ban, Shannon mellett, mellyen itt egy 19 boltozatú hid vezet, ángolna, és lazacz fogással.

Killarney, helys. a' hason nevű nagy tó mellett Irland. Kerry Grófságban, nehány fogadókkal; közel ide van ólom bánya.

Killaumer, kis vs és kikötő Mull Hebridi szigeten, Down Grófs.ban, vászon fabr. és komló kereskedéssel.

Killenoy, sziget az Irlandiai tengerpartokon, a' Galloway öböl előtt, melly Herczegség nevet visel.

Killeshandra, helys. Irland. Cavan Grófs.ban vászon vásárokkal, és Drell szövéssel.

Killikranky, híres általjárás közép Scotiában, Perth Grófs.ban azon a' helyen, hol Garry és Timet eggyesülnek. Meredek sziklák akadályozzák az általjárást, melly szűk és keskeny a' hegyek között.

Killistinos, Knisteneaux, Indiai nép északi Amerikában, középszerű nagyságú, jól termett, réz színű, fekete hajú, szelíd, vendég kedvellő, gyakran nagy lelkű 1805 eszt. 2000-ből álló hadi ereje volt. Nagy bundabőr kereskedést űznek az Angolokkal Canadában.

Killmalock, helys. Irland. Limerik Grófs. gyapju és vászon fabr. és fejérítéssel.

Killough, vs Irland. Down Grófs.ban, nagyon kellemetes fekvésű, egy bátorságos köszála, halászattal, árpa

Digitized by Google

kereskedéssel, sófőzéssel.

Killybegs, kis vs Irland. Donegal Grófs.ban, egy bátorságos tágas kikötővel, és hering halászattal.

Kilmanevig, falu, és Ekklés. északi Scotiában Inverness Grófs.ban, jó juh neveléssel.

Kilmarnock, vs déli Scotiában Air Grófs.ban 5760 lak. szép jövedelmű fabrikáji, gyapju és pamut materiából, szőnyegből, csizmából, süvegből. Van kőszene is.

Kilmarnock, Killalock, helys. Irland. Limerik Grófs.ban vászon fabr.val.

Kilmattin, kis vs Skie Hebridi szigeten Scotia mellett.

Kilmore, vs Irland. Cavan Grófs.ban, 6000 lak. 's Püspökséggel.

Kilmore, Kilmorie, vs Scotiában, Argyle Grófs.ban, Boldognak neveztetik, mert soha ellenséget nem látott.

Kilongo, legnagyobb tartom. Loango orsz.ban, alsó Guineában, déli Afrikában, hasonnevű faluval a' partokon, hol egy francz. lerakodás van. Elefántcsonttal kereskedik.

Kilphedro, kis vs kikötővel Ulst Hebridi szigeten, Scotia mellett.

Kiltronon, sziget az Irlandiai tengerpartokon, Galloway öböl ellenében.

Kilvorie, kis vs és kikötő Roged tengeröböl mellett, Skie Hebridi szigeten.

Kilworth, helys. Irland. Cork Grófs.ban, Kilworth hegy alatt, mellette folyik a' hallas Fumheon folyó.

Kimacule, vs Irland. Galloway Grófs.ban, Püspökséggel.

Kimarioten, l. Chimera.

Kimbolton, helys. Angl. Huntingdon Grófs.ban, Manchester Herczeg' mezei lakjával.

Kimi-Lappmark, kerület Orosz Lapponiában, mellyben Kimi nagy folyó ered.

Kimitio, sziget Orosz Finnlandiában, Abohoz közel, vashámorral, és kőfejtéssel.

Kimpina, vs Oláh orsz.ban, Proava mellett, sóforrással.

Kimpolung, vs ugyan ott, egy Erdélybe vezető fő szoros útnál.

Kinburn, Kilborn, erősség Orosz Tauria Helyt. hol Dniester a' fekete tengerbe szakad, Oczakownak ellenében; az eggyetlen egy külső vs 150 ölnyire esik be a' tart.ba 30 h.

Kindberg, Herczegi derék mvs felső Styriában, a' Brucki ker.ben, Mürz mellett 100 ház. 1 Pléb. 3 kasza kovács műhellyel.

Kindelbrück, kis vs Wipper mellett a' Thüringi ker.ben 324 h. 1200 lak. kik között vannak posztósok, takácsok, csávás vargák, harisnya kötők, mész és darázskő fejtés.

Kindthal, falu felső Styriában, a' Brucki ker.ben, vashámorral.

Kineschma, (57° 25′ É. Sz. 55° 57′ K. H.) vs Orosz Kostrowa Helyt. Volgának jobb partján, hol Kineschma ugyan ebbe folyik, 2250 lak. vászon fabr. és szent kép festéssel, 's kereskedéssel. Benne nagy vásárok tartatnak.

Kingale, l. Kinghele.

King-ching, King-tsching, Likutie szigetnek fő vsa egy kir. palotával.

Kinghele, Kingale, fővs és Congo Királyának lakja alsó Guineában déli Afrikában, felette egészséges vidéken, és palma erdőségben több kunyhója van 1000-

Digitized by Google

nél.

Kinghorn, kis vs 1800 lak. Fise Grófs. déli Scotiában, a' tengerpartok mellett, Leith ellenébe, egy kikötővel, czérna és fonál fabr. Kinghorn, és Leith között naponként változnak a' Követek Pettycur kikötőből.

Kinkiöping, kis vs Jütlandban, Rypeni megyében, egy nagy öböl mellett. Hal, és osztreacsigázattal; Hollandiával kereskedik.

King-ki-tao, fő vs Korea szigetében, Asiában, Li-kiang folyó mellett, királyi lak; irott, és nyomtatott könyvtárral, mellyre egy kir. Herczeg vígyáz.

Kingoodie, Ekklezsia Perth Grófs. déli Scotiában, egész Scotiában a' legjobb kékkő fejtéssel.

Kingsbridge, vs Angl. Devon Grófs.ban.

Kings-County, Grófs. az Irlandi Leinster tart.ban, határi: északra East-Meath, keletre Kildare, délre Queens County, és nyug.ra Galwey; 58 2/3 □ mfd a' térsége, 3 vssal, 51 ekkl.val, 13500 h. 64400 lak. Földjének nagyobb része termékeny, és jól munkált. Lakosi lenfonással, és növéssel foglalatoskodnak. Folyója: a' kis Brosna, és Silver-river; tava Lough-Pallis. Főhelys. Philippstown.

King's-County, Grófs. ész. Amerikában, Newyork szabad Statusban, 2 mfd hossza, 1 széles, 4500 lak. kik között 1430 Neger rabszolgák. A' főhelys. Brooklyn.

King's-Lynn, l. Lynn.

Kingston upon Hull, (53° 50′ É. Sz.) vs Angl. York Grófs.ban, hol Hull Humberba folyik, 29520 lak. Van itt szabad iskola, tengeri ispitály, egy erősség, és mesterséges kikötő. Itt készítetik szappan, czukor, olaj, gyertya, vitorla vászon, hajókötél. A' kereskedés kiterjed innen az északi, és keleti tengernek minden kikötőjére, melly vassal, fával, lennel, vitorla vászonnal, különösen pedig gabonával üzetik. A' vs gyakran 40 hajókat is a' Grönlandi partok felé halászatra kiküld.

Kingston upon Thames, vs Angl. Surry Grófságban Themse mellett, mellyen által Hamptoncourt felé egy fahid vezet; alkalmas nagyságú, és népes, és kereskedést üz. Az Assissek itt felváltva Guildforddal tartatnak.

Kingston, (17° 57′ 30″ É. Sz. 76° 33′ N. H. Londontól) vs Surry Grófságban Jamaica szigeten nyugoti Indiában, a' szigetnek fő kereskedő vsa, 2000 többnyire alkalmatos és gyönyörű ház.kal mellyek főzött kövekből épitettek, sok ajtaik, ablakaik vannak, hogy őket állandó levegő mozgás frissitse, 36478 lak. t. i. 6539 fejér, 13280 színes szabad, és 16659 sklávokkal, két Angl. templ. a' Quackeroknak 1 gyülekezet helyekkel, 2 Synyagógával, és erős kikötővel. A' vs melléki róna föld pusztán fekszik.

Kingston, fövs S. Vincent szigetén nyugott Indiában, egy Angl. Helytartónak lakhelye.

Kingston, (41° 56′ É. Sz. 73° 56′ N. H.) fövs Ulster Grófs.ban ész. Amerikában, New-York szabad Statusban, Hudsonhoz közel, 200 kőház. 3930 lak.

King-te-tsing, helys. Chinai Kangsi tart.ban 1 1/2 mfd

Digitized by Google

hossza, porczellán fabr. 500 kemenczével.

Kington, helys. Angl. Hereford Grófs.ban Arrow mellett, posztó fabr.

King-tsching, l. King-ching.

Kinizs, nagy mvs Abauj Várm. ben, Hernád Kércsnek szomszédságában. F. U. több nemes fam. Lak. Magyarok, kath. vásárokkal. Közel fekszik kis Kinizs is.

Kinkardine, kis vs Perth Grófs. déli Scotiában, egy öböllel, 's nagy kikötő torokkal. Lakosi hajócsinálásban, lazatz halászatban, és kereskedéssel foglalatoskodnak a' közép tengernek, és Levante északi partjain.

Kinkardine, l. Mearn.

Kinnairds-Head, (37° 39′ 30″ É. Sz.) hegyfok Aberdon Grófs. közép Scotiában, egy 100 láb magasságú világló toronnyal a' legmagasbb vízfolyás felett.

Kinnead, helys. Irland. West-Meath Grófs.ban, hol jó sajt készítetik.

Kinnekulle, egy 1028 láb magasságú hegy Svéd orsz. Wenersee mellett, gyümölcs fa neveléssel, és kénesö bányával.

Kinnoul, Ekklezs. Perth Grófs. közép Scotiában, Tay mellett Perthnek ellenében, Tay hid mellett. Nevezetes Kinnoul hegye, melly 63 láb magasságra emelkedik. Tay színén felül. A' szikla föld alanti tűz által származott, és nagyon emlékezetes öszverakásokból áll, nevezetesek a' kötő, és bástyaszeg formájú akhátok, mellyek itt találtatnak.

Kinrosz, Grófs. déli Scotiában, határozza nyugotra Perth Grófs. más felöl Fise Grófs. 78 Angl. □ mtfd a' tére, 6730 lak. Földje termékeny, találtatik benne köszén is, és mészkö. Nevezetes Loch Leven, 15 mfd térségü tó több apró szigetekkel, 's ezek közzül eggyikén Loch-levencastle vár, mellyben a' szerencsétlen Stuart Maria Királyné tulajdon jobbágyitól fogva tartatott. A' tó halas. A' fövs

Kinrosz, Ekklézsia 1800 lak. Loch-Leven tó mellett vászon és gyapot fabr. A' tó mellett fekszik Kinross-house, melly Bruce familiához tartozik; körülvéve erdőséggel.

Kinza, a' Nagy Vezir' állandós tisztgondviselője a' Török udvarban.

Kinsale, (51° 32′ É. Sz. 9° 8′ K. H.) erös vs Irlandi Cork Grófs.ban, 8000 lak. Bandon mellett, egy igen derék, téres, és jól örzött kikötővel, gabona, és hús kivétetéssel.

Kinsberg, (ó és új) 2 falu Cseh orsz.ban Eger ker.ben, üveg és tükör köszörülö malommal.

Kinsser, falu Angl. Stafford Grófs.ban, Stour fó mellett posztó fabr.

Kinzberg, hegy vár Sileziában, közel Schweidnitzhez, az Eben Bárókhoz tartozik.

Kinzig, folyó Badenben, a' fekete erdöben ered, Aspirsbach alatt 2 órányira egy tóból, Schiltach, Wolfach, és Gutach folyókat veszi fel, Kehl mellett a' Rajnába omlik, és Kinzigerthalnak nevet ád. Ettől van neve a' Kinzigi' kerületnek is, fö helysége Offenburg.

Kinzweiler, falu a' volt Franc. Ruhr oszt. 540 lak.

Kio, l. Meaco.

Kiocing, vs Yunnan tart.ban, Chinai bir.ban Asiában.

Digitized by Google

Kiöge, vs Seeland Dán szigeten, a' keleti tengeren, egy deák iskolával, kikötővel, és kereskedéssel. Szomszédságában van a' vár, és Walloe nevű Kis-Asszony nevelő intézet.

Kiölen, l. Kölen.

Kio-feu, vs a' Chinai Charton tart.ban, Confucius' születése helye, kinek több emlék oszlopok tétettek.

Kiöping, Copinga, régi vs Westmanlandban Svéd Királys.ban, Westeräs és Abonga között nagy barom kereskedéssel.

Kiostiendgi, vs Bulgariában, a' fekete tenger' fél szigetén, mellý egy 150 öl széles tartomány által vagyon a' szárazzal öszvekapcsolva; falakkal és sánczokkal van kerítve, és 500 kő 's fallal kerítetett ház.

Kiow, l. Kiew.

Kipereschty, (Új Philippi) falu Moldvában, Pruth mellett, Jassytól 3 mfd a' Német posztósoknak tárházokkal, és 1 evang. templ.

Kipfendorf, falu a' Koburgi Herczs.ben, közel Einberghez, kőszénbányával.

Kippenheim, nagy helys. a' Kinzigi ker.ben a' Badeni Nagy Herczs.ben

Kipping, falu Falster Dániai szigeten, egy híres ásványos forrással.

Kiprowtz, vs Bulgariában Kibritza mellett, egy Görög Érsek' lakhelye.

Király, v. Kraszna, Darocz, mvs Erdélyben, közép Szolnokban, N. Károlytól 2 óra. F. U. G. Károlyi. Lak. Magy. Ném. és Oláh. kath. és eggyesültt hitüek. Itt más birtokosok is vannak.

Kirdly Bánya, helys. Erdélyhen Hunyad Várm.ben Cserna vizénél, Dévától 4 óra. Bányászok lakják, kik kát. és ó hitüek, vashámorokkal.

Királyfalva, Német falu Vas Várm. Lapincs folyó mellett, Stajer ország határánál; egy kath. templ. jó szántó földje, kendere, és lene.

Királyfalva, elegyes Tót falu Poson Várm. Csalló közben, Cseklésztől 1 1/2 óra. F. U. G. Pálfi János fam. Ennek igen pompás kastéllyával, kőbányával. Lakosi föld 's szőlőmívelésből élnek. Közel fekszik a' fekete vizhez.

Király-Helmecz, l. Helmecz.

Kirberg, Kirchberg, vs a' Nassau-Usingeni Herczegs.ben 400 ház.

Kirchberg, Grófs. Bajor orsz. 7 □ mfd. térségü 9420 lak. A' főhelység

Kirchberg, mvs és lakvár, hol Weihung Illbe folyik.

Kirchberg, vs az Erzgebirgi ker.ben Saxoniában 312 h. 2050 l. gyapju és pamutfabr.

Kirchberg, vs Hohenlohe-Kirchbergi Herczs. Rezat ker.ben Bajor orsz. 2 1/8 □ mfd a' térsége 5000 l. hegy és lakvárral, hol vágott réz, és kép gyüjtemény tartatik; van benne egy természeti, és mesterség' kabinet, és Római régiségek. Végre posztó, és bör fabr.

Kirchberg, vs Fr. Rajna és Mosel oszt. 170 ház. 770 lak.

Kirchberg, mvs Austr. Ens alatt lévő fertályban, Bielach mellett, egy várral 's pléb.val; tartatik itt tartományi törvényszék is.

Kirchberg am Wagram, mvs Austr. Ens alatt lévő fertályban, Manhartsberg alatt, 1 pléb.val.

Kirchberg am Walde, mvs Austriai Ens alatt lévő fertályban, Manhartsberg fe-

Digitized by Google

lett 93 ház. 1 vár, és plébánia.

Kirchberg am Wechsel, mvs Austr. Ens alatt lévő fertályban 147 h. vár és pléb.

Kirchberg am Raab, falu alsó Styriában Gréczi ker.ben, hol Pickelbach a' Rábába folyik, pléb.val, országos vásárokkal, hasonnevü várral és urodalommal, szomszédságában több nagy tavakra találni.

Kirchborchen, kanton Paderborn ker.ben, a' volt Vesztfaliai Fulda oszt. 8 helys. 3620 lak. a' föhelys. Kirchborchen.

Kirchbrak, falu Eschershausen kant. Westfaliában Lenne mellett, Vogeler, és Tuchtberge között, 2 nemes udvarral, 44 h. 340 lak. palozsnával kereskedik.

Kirchdorf, vs a' Hassiai Herczs. Ober-Hessen nevü tart. 178 ház. 1010 lak.

Kirchdorf, Kirchdrauf, l. Szepes Váralya.

Kirchdorf, mvs Austr. Ens feletti fertályban, közel Krems folyóhoz, 157 ház. pléb.val. Híres a' vas kereskedésről.

Kirchenlamitz, Kirchlamitz, mvs, vsi törvényszékkel Bajor orsz. Bayreuth Herczs. ben, Lamitz mellett 1000 l.

Kirchhayn, kant. a' volt Westfaliában, Marburgi ker.ben, Werra oszt. Wera és Ohm mellett, 10 helys. 6580 lak. a' fő helys.

Kirchhayn, vs, hol Wohra Ohmba folyik, kat. templ. és evang. Ekklésiával, 400 ház. 24000 lak.

Kirchhayn, vs alsó Lusatziában Bober mellett, 334 h. 1670 lak. posztóműhellyel.

Kirchheim és *Mikhausen*, Fugger-Kirchheim Gróf' uradalma, 3 □ mfd a' térsége, 9320 lak. Bajor országban, ltt van

Kirchheim, mvs egy várral és 1320 lak.

Kirchheim, Kirchen unter Teck (48° 39′ É. Sz. 27° 3′ 40″ K. H.) vs Würtenbergben, Urach ker.ben Lauter mellett, a' hajdani Teck várhoz 1 óra, 500 ház. és 4040 lak. kötő és vászon manuf. és fejérítővel.

Kirchheim-Boland, vs az előbbi alsó Palatinatusban, 300 ház. 2000 lak. egy Protest. Luther. Consist. Ekklézsiával.

Kirchheim, vs Nassaui Herczs. ben a' Weilburgi Hercz.nek lakja.

Kirchhofen, falu Treisam ker. ben, a' Badeni Herczs ben 1940 lak. ólombányával.

Kirchlamitz, l. Kirchenlamitz.

Kirchschlag, mvs Austr. Ens alatt lévő fetályban, Zeber folyó mellett, hegyvárral, Decansággal, pléb.val, 117 ház. Magyar ország szélei felé.

Kirdorf, vs a' Hesseni Nagy Herczs. és felsö-Hesseni Herczegs.ben 117 h. 990 lak.

Kirensk, Kirenga, (57° 47′ É. Sz. 125° 42′ 45″ K. H.) ker. vs Orosz Irkurtsk Helyt. hol Kirenga Lenába folyik, 100 ház. bundával kereskedik.

Kirgizek tartománya, északi Dschagateyban közép Asiában, az Orosz Ural és Irtisch folyók, Aral és a' Kaspium tenger, Chiva és Bucharia között. Hegyei: Alginsk, Mustag, Kuratan, és Karatschar; folyóji: Syr-Darja és Talas. Az éghajlatja elég meleg, és földje termékeny, több homokos darabokkal és pusztákkal. A' Kirgizek, vagy Kiregizkaizakok Nemesekből, és pórságból állanak; vagy is

nyelvek

Digitized by Google

nyelvek szerént fejér, és fekete csontosokból; ragadományból, és marha nevelésből élnek; és nagy, közép, és kis hordára osztatnak. A' nagy hordához tartoznak a' Kirgizi puszták, a' Taschkenti, és Tukerstani vidékek, a' Töröknek tulajdon hazájok; az utolsónak 10 vsa vagyon. Hozzá tartoznak 30000 táborozok egy Chán alatt, ki a' Chinai főhatalom alatt áll. A' kis, és közép horda, mind eggyike mintegy 30000 famil. állván, az Oroszok oltalma alatt vannak, a' kis horda egy Chán, a' közép egy Sultán alatt; külömben sem Orosz törvény sem adó alatt nincsenek, söt Főjök ajándék gyanánt kap az Orosz országló széktől eledelre, és ruházatra valót. Hitetlenek, nyugtalanok, 's ragadozók, a' Kirgizi pusztákon vagy is 30000 □ mfd. nagyságú, só, és fa nélkül szükölködő, 's csaknéhol termékeny térségen Ural, és Irtisch között vándorlanak, a' közép horda északi, és keleti, a' kishorda pedig a' nyugoti, és déli részeken. Rágadozások miatt tették az Oroszok az Ischimi, és Uiski határlineákat, mellyeknek ágyúik által távoltartatnak. — A' Kirgizek egy durva, megkeményedett, hadakozó, nyilakkal, nyársokkal, és korbácsokkal ritkán karddal, és puskával fegyverkezett nép. Jó szarvas marha nevelő gazdák, és derék vadászok. A' szarvas marha legnagyobb gazdagságok.

Kirilow, (59° 42′ É. Sz. 56° 14′ K. H.) új kerület vs Orosz Nowgorod Helyt. 3 tó között 335 h. 2165 l. kik közül sokán szentképírók.

Kirimbe, l. Querimba.

Kirin, a' két Tungusi Helyt. közül a' délkeletközi, Amur fó mellett, melly Songari Ula fóval eggyesül. Temérdek erdőséggel, hideg és durva éghajlattal. A' fő vsa

Kirin-Ula-Choton, a' Chinai Vice-Király' lakja.

Kirisontho, Kyresun, vs Natoliában 25000 l. és jó kikötővel. l. Cerasonte.

Kirkagath, Török helys. Natoliában, Smyrnához közel, pamuttal kereskedik.

Kirkby Kendal, l. Kendal.

Kirkby-Londsdale, város Angl. Westmoreland Grófságban Lon mellett posztó kereskedéssel.

Kirkby-Steven, mvs ugyanott Eden fó mellett harisnya fabr.kal.

Kirkcaldy, vs Fise Grófs. déli Skotiában kikötővel az erősség mellett, mellyben 30 hajó tartatik a' parti kereskedésre, 2000 birtokos lak. kal, kik nagy kereskedést üznek börrel, vászonnal, pamuttal London és Glasgow, felé gabonát is visznek ki. Keleti részén van egy hajócsináló hely.

Kirkeböe, helys. Islandban, Daniahoz tartozik. Ez előtt Püspöki lak, most praepostság, és Seelandhoz számláltatik.

Kirk-Ekklesie, vs és tart. Rumlliben, Adrianopoltól 12 óra járás. Több zsidó, mint keresztény lak.kal, sajttal, és vajjal kereskedik.

Kirkham, helys. Angl. Lanka Grófs. vitorla vászon fabri.

Kirkintilloh, kir. bánya helys. déli Skotiában Dumbarton Grófs.ban, pamut fabr.

Kirkudbright, Grófság déli Skotiában. Határi: északra Air, és Dumfries Grófs. délr.

Digitized by Google

Solvey Frith, és az Irland. tenger; nyugotr. Wighton, és Air 864 □ mfd. 30000 lak. északi része hegyes, és kevése munkált; a' tenger mellékén halmos; a' levegö valamennyire kedvetlen. A' tavak' 's folyók partjai, 's a' termékeny völgyek elég zabot, 's burgonyát teremnek. A' szarvasmarha, disznó, 's juh tartás legnagyobb figyelmet érdemel. A' Galloway, szarvas marha nagyon híres, és a' kis termetü lovak tartósságok, és szépségek miatt nagyon becsültetnek. A' fő vsa.

Kirkudbright, (54° 58′ É. Sz. 13° 35′ K. H.) Dee torka mellett, egy kikötövel, mellynek azonban nincs olly haszna, mint a' szomszéd toroknak, és tengeröbölnek.

Kirkwal, (58° 57′ 15″ É. Sz. 14° 53 K. H.) helys. Pomona szigetén, és Orkney sziget' fövsa 300 h. 2000 l. egy öböl mellett bátorságos kikötövel; vászon, és pamut fabr. északi szélén van egy kastély a' kikötönek védelmére.

Kirlibaba, falu Bukowinában, Bistritza fó mellett egy ezüstel elegyes ólombányával.

Kirn, Kyrn, vs Francz. Rajna, és Mosel oszt. Nahe mellett 1240 lak. 's bír-fabr.

Krisanow, kerület város Orosz Tambow Helyt. Worona fó mellett 605 ház. 3230 lak.

Kirschatsch, (55° 10′ É. Sz. 56° 50′ K. H.) vs Orosz Wolodimir Helyt. Kirschasscha fó mellett.

Kirweiler, vs a' volt Francz. Dönnersberg oszt. 1075 l.

Kis-Akkani, Akkanez, ismeretlen Neger tart. felső Guineának belső arany partján Afrikában, hadakozó lakosokkal.

Kis-Almás, falu Erdélyben, Hunyad Várm. nagy arany bányával.

Kis-Andaman, az Andamani szigeteknek eggyike Ostindia mellett, 10 Francz. mfd. hossza.

Kis-Ardrah, v. Ofra, nagy kereskedő hely a' tenger mellett Adrah orsz.ban a' Sklaopartokon felső Guineában Afrikában.

Kis-Asia, l. Anadoli.

Kis-Bér, Battyányi Gróf' jószága, nagy 's kellemetes kastéllyal Komárom Várm. ben a' falu rónán fekszik, és mintegy harmad félszáz házból áll. Lak. 2/3 Magyarok, 1/3 Németek, földmivelésből élnek. Ezen jószághoz más 3 helyseg is tartozik • Hanta, Tamasy, és Aka, Veszprém Várm. szélein. Van ezen Uradalomban 8 halas tó. A' lak. lóher, 's méh tartással foglalatoskodnak, e' felett földmiveléssel, és júh tenyésztéssel. Az erdőji szépek, és esztendönként 2500 ölfa vitetik Komáromba, és Györbe az eladásra. Van tölgyes is a' sertvések' számokra. Kis-Béren van szattyán festő is, és majolika fabr.

Kis-Bubainen, v. Bubähnen, falu keleti Prussziában, Insterburgi ker.ben, Dessaui Herczeghez tartozik, Pregel mellett, derék malmai vannak, mellyektől sok buzaliszt, buza, és dara kása Königsbergbe, és más helyekre hordatik ki.

Kischinen, falu keleti Prussziában a' Neidenburgi ker. ben, nagy marha vásárokkal.

Kischinow, kis vs Moldvában Bendertől 8 orányira nyugot felé.

Kis-Chiozza, v. Michele, szi-

Digitized by Google

get Velencze mellett, egy Cassált Kamaldulensi klast. mellynek temploma nevezetes. A' protest. Velenczei kereskedőknek temetőjök itt van.

Kischkowo, nemes vs újLengyel orsz. a'Poseni Hercz. 248 ház.

Kischmisch, Kismisch, Quoixona, népes sziget á' Persiai tengeröblön, nem messze Ormusz szigetétől, térsége 12 mfd és czitronjai, narancsai, sárga dinnyéji, és szőlő gerezdjei igen híresek. Vidékén drága gyöngyök is találtatnak. A' szigetet a' kereskedő Arabok szorgalmatosan látogatják.

Kis-Coluri, Török sziget Archipelagusban.

Kis-Comminges, egy része a' hajdani Comminges Grófs. nak felső Languedocban Fr. orsz. csak 11 ekklesiákból áll, rosz földje van, de van vasbányája, és hegy kristalja; most felső-Garonne oszt. része.

Kiserpork, l. Christburg.

Kis-Disznód, falú Erdélyben, Szebeni székben, hegyvárral; fával kereskedik.

Kisekermen, l. Berislawl.

Kis-Kunság, l. Kunság.

Kislar, Kisljar, (43° 50′ É.Sz. 69° 10′ K. H.) kerület vs, és erősségOroszKaukasiaHelyt. szép, de az áradások után hátramaradt mocsárok miatt egészségtelen vs, Terek mellett, 's ennek homokos torkától 5 mfd. 3 részből áll: az erősségből, katona Slobodeből, és a' vsból, és ez ismét 8 részekre osztatik a' lak. külömbségére nézve, t. i. Örmény, Grusin, Kozák, Kalmuck, Tatár, Tscherkasz és 2 Nogai vsa. Ezeken kivül tartozkodnak itt Hindusok, más Kozákok, és Kolmárok. 2000 h. 12090 l. A' vsnak van bor, és buzér termése, selyem, és pamut fabr. és Schamachiával, Derbenttel, Tiflisszel, és a' Kaukasus szélein lakozókkal kereskedést üz. A' bevitel leginkább áll selyemből, a' kivitel pedig keszkenyőkből, festőszerekből, vászonból, és aprolékból. A' hegyek' lakosi czin, ólom, 's vas szerekért adnak mézet, írhát, lovakat, és szép leányokat. A' kereskedés egyébként sok pénzt kiván, és néha terhes.

Kislöd, és Városlöd, 2 falu Veszprém Várm.ben Veszprémhez 2 mfd F. U. a' Veszprémi Püspökség. Vasbányával mellyben vason kivül antimonium, hegyizöld, köszén, 's gáliczkő találtatik, az első 1412 a' másik 1315 l.

Kislosawods, falu Orosz Kaukasia Helyt. ásvány forrásokkal.

Kisma, l. Disma.

Kis-Mária, priv. mvs Bihar Várm.ben N. Váradi járban. E' vstól 2 1/2 mfd. Ér vize mellett. Lak. Magy. többnyire ref. postával, és Bocskai vár düledékivel.

Kis-Maria Czell, l. Czell.

Kis Martinique, l. Grenadillen.

Kis Marton, Eisenstadt szabad kir. vs Soprony Várm. ben, Sopronyhoz 2 Bécshez 6 mfd. Belsőre és külsőre felosztatott, tulajdonképp való tanácscsal, tulajdon pléb. val, Franciscanusok és Misericordianusok klastr. val; kis oskolával. Lakosi 1581 kath. 12 akath. 3 zsidó. A' vstól elválasztatva van itten Hercz. Eszterházinak négy szegletre épült igen szép vára, gyönyörű kertyével, mostani új czimeres Herczegi szép istállójával,

Digitized by Google

és több külömbféle jeles épületivel. Nevezetes itten, és egész Hazában méltán elhiresedett a' Kalvaria is, a' Sz. Ferencz' szerzetebéli Atyáknak gondoskodássok alatt két Szentegy házokkal díszesíttetve, mellyekhez gyakor búcsú járások is esnek. Említést érdemelnek tovább a' Herczegi malom, és vadasz kert a' mulató kastéllyal együtt. A' vár lakosi 1225 kath. 5 akath. 508 zsidó. A' vsnak határa elég termékeny, bora többnyire jó, egy malma hires.

Kis-Pécz, Magy. falu Győr Várm. egy evang. ekklesiával, több birtokos nemesekkel, és szölöhegyekkel. 728 lak.

Kis-Popo, l. Popo.

Kis-Pramptam, falu egy megerösített Angl. Factorsággal Ningo tart. felső Guineában az aranypartokon.

Kissama, (11° D. Sz.) tartom. Spany. Angola Királys. alsó Guineában, nyugotti Afrikában, kösóval mézzel, és viasszal bövelkedik.

Kissamos, vs Candia szigetén, hasonnevü tart.ban, olajjal, borral, selyemmel, mézzel, és viasszal bövelkedik.

Kissavos, l. Ossa.

Kissenbrück, l. Hedewigsbourg.

Kisser, Assurus, helys. Tunis Kirs. ész. Afrikában, hol a' kedvelt regiségnek sok nyomaira akadni.

Kissetien, l. Kistien.

Kissingen, kis város a' Würtembergi Királyságban, Schweinfurthoz 3 mfd hol egészséges kút, ferdő, és jó sóforrás vagyon, egy új Grádirház is állítatott, 200 h. 920 l. kik között 25 zsidó familia.

Kisleg, mvs a' Würtembergi Kirs. Altdorfi ker.ben 430 lak. Waldburg-Wolfegg Herczeghez tartozik.

Kissocz, Kissendorf, falu Szepes Várm. Löcsétól 3 1/2 óra egy a' 10 dárdás helységek közül, savanyúvizzel, 139 kath. és 32 evang. lakkal. F. U. több nemes fam.

Kissoda, Oláh falu Temes Vármegyében Temesvárhoz 3/4 óra, egy nem egyesült görög templ.mal, Oláh lak. sárga dinnyét, török borsot termesztenek, melly itt felette olcsó. F. U. a' K. Kamara.

Kis Tabago, szig. West-India kelet közében.

Kis Tapolcsán, mvs Bars Vrm. ben, hegyek köztt, Aranyos Maróthoz 1 mfd. F. U. G. Keglevich és más Gróf fam. A' 924 lak. tótok kath. Az uraságnak szép kastéllyával, vadász kertyével, gazdaság épületivel. A' vsnak pompás templ.ával ispitállyal, és egy omló várral.

Kistia, Kissetia, Kistizia, tart. Kaukaziában, nagyon hegyes, 's több folyók által hasitatik, 's többnyire hideg. A' tél Septembertöl Juniusig tart. de a' nyári holnapokban megterem a' gabona, 's a' kerti gyümölcsek igen hamar érnek. Lakosi marhanevelésböl élnek, felette ragadozók, ez előtt keresztények voltak, most tudatlan Muhamedánok. Egy része a' tart.nak az Oroszoké, a' másik a' Tscherkassok alá van vettetve; a' többi szabad választó Fejedelmeké. A' fő tartománya Tschetschen Herczs.

Kis-új-Szállás, nagy magy. falu kis-Kunságban Szolnokhoz 6 Debreczenhez 8 mfd. egy ref. ekklesiával. Itt sok vad fogatik, és a' hal kereskedők által eladatik. Itt

Digitized by Google

jeles a' töltés, és a' kiszárított rét.

Kisutza-Új-hely, mvs Trentsén Várm. hasonnevü fó mellett, borral kéreskedik. 1938 l. számlál.

Kiszkowo, nemes vs a' Posen Herczs. 290 lak.

Kitai, Chinának Orosz neve.

Kitaiska Sloboda, l. Maimatschin.

Kits, Sved, és Angl. hajó, Bombárdahajó.

Kittsee, l. Köpcsény.

Kittelsheim, falu alsó-Alzatziában 760 lak. kénköves forrással.

Kittelstahl, falu a' Weimári Eisenach Herez. gipz-bányával.

Kittery, helys. ész. Amerikában, Massackusetts szabad Statusban, York Grófs. Pascataqua mellett, 3250 lak. hajó csináló hellyel, 's kikötövel.

Kitzbühel, Lamberg Grófi vsa Bajor orsz.ban a' Salzachi ker.ben, Nagy-Aachen fó mellett, réz, és ezüst bányával, len, mivelés fa és marha neveléssel.

Kitzingen, vs a' Vürzburgi N. Herczs.ben, Main mellett 774 h. 3580 l. 1746-ban kereskedő vsnak neveztetett ki; van neki szőlőhegye, karton présse, harizsnya, kalap, böv, eczet, és könyv nyomtató mühelye, fekete rézmetzője, portékákat küldöz, 's hajókon kereskedik.

Kiunszyk, vs keleti Indiában a' Birmani orsz.ban, pamut materia kereskedéssel.

Kiusjo, l. Ximo.

Kiutahya, Kiutahja, Cutaye, Cotyacum; vs Pursak mellett, tulajdon Natoliában, Asiában; egész tart. fő vsa, egy Basának lakhelye, ki Beglerbég nevet visel.

Kiwana, Kuwana, keresk vs Nipon Japani szigeten, fövész kerttel. A' Csász. Udvari Dámáknak itt van fogházak.

Kixu, vs Pe-Tcheli tart.ban Chinai bir.b. a' nagy falaktól nem messze.

Kize, Török zacskó, 15000 arannyal, mellyel a' Sultán kedvenczeit szokta ajándékozni.

Kizil Irmak, fó az Asiai Törökségben, melly a' fekete tengerbe szakad.

Kladno, kő fallal kerített vs Cseh orsz.ban, a' Rakonitzi ker.ben egy hegyen várral, és négy kapuval, 2 kath. templ. várkápoln. fáczán kerttel, 94 h.

Kladrau, vs Cseh orsz. a' Pilseni ker.ben Ullawa mellett 178 h. 1000 l.

Klagenfurt, (46° 12′ É. Sz. 31° 41′ 2″ K. H.) Karinthiának fő vsa, hasonnevü ker.ben Glau fó mellett, igen kies vidéken, 645 ház mellyek egy szép rendü egészet teszsznek, 10000 lak. Vagyon itt Cs. Kir. Lyceum, könyvtár, egy kath. Gymnasium, Normalis fő-iskola, mezeigazdálkodó társaság, árvaház a' katona gyermekek' részekre; külömbféle mühelyek, és fabrikák. A' belső Austr. appellationalis törvénynek széke, nem külömben a' kerület bányai, és a' Gurki Herczeg Püspöki törvény széke, 3 könyvárosbolt 2 könyvnyomtató, és egy ujság iró. 1809-ben a' Francziáktól sokat szenvedett, a' vsfalai felvettettek, 's a' külső vsnak egy része lerontatott.

Klagenfurti kerület, Karinthiában, 92 1/2 □ mfd a' nagysága, az uralkodó nyelvek: Német, az északi részeken, és vandalus a' déli részeken. Az uralkodó religió a' ka-

Digitized by Google

tholika; van egy ezüst bányája, réz-kénesö, és vasbányával, 1 ólom öntö, 15 olvasztó kemenczével, 56 aczél, és fekete bádog hámorral, egy fegyver fabr. 2 márvány faragó mühellyel, 2 köszén, 1 torfa, és 1 sóaknával, 2 ásványos és 6 savanyú forrással. l. Karinthia.

Klamm, vidék alsó-Styriában, a' Gréczi kerül.ben Sturm hegy megett, hegyek között egy sziklás barlanggal, mellyben cseppkö, és szépveres Bolus föld találtatik. Van ezen a' vidéken egy magas torony is, és egy régi hasonnevü várnak alapkövei; az omladékok között találni Római emlék köveket is.

Klamm, vidék felsö Styriában a' Judenburgi ker.ben, Strechau patak mellett, egy nagy vashámorral, mellynek 10 tüz helye vagyon; az Admonti Benedict. Szerzethez tartozik.

Klan, Clano, mvs, és vár Oberpoigban, Karnioliának belsö részében.

Klanyecz, mvs Horvát orsz. Varasd Várm. Boszilyevóhoz 2 óra, a' Szeverini uradhoz tartozik, harminczaddal, tulajdon pléb.val 's Franciscanus klastrommal.

Klapay, falu Cseh orsz.ban, a' Leutmeritzi ker.ben, 109 ház. egy hegyvárral, melly egy Bazalthegyen fekszik szép kőfejtésekkel.

Klara, Nagy Elbe, halas fó Värmelandban, Sved orsz. ban.

Klarisholm, Clarsholm, vár Jütlandiában Aarhunstól 2 mfd.

Klasau, l. Glassau.

Klausenburg, l. Kolosvár.

Klattaui kerület, Cseh orsz.ban Bajor orsz. Pilseni, és Prachini ker.ek között, délnyugotközi része felette hegyes, és sok apró folyók mossák p.o. Radbuza-Roth-Angel (Bradlanka) és Mies, melly utóbb Beraun nevet nyer. fája temérdek, 109000 lak. kik vászon, csipke, gyapjú papiros, üveg készítes foglalatoskodnak. A' ker.ben találtatik 5 város (Schaller után 12) 19 nagyobb helség (Schall. után 13) és 587 falu. Az uralkodó nyelv a' német. A' fö vsa

Klattau, kir. kerület vs (49° 23′ 42″ É. Sz. 31° 1′ K. H.) 460 h. posztó, és harisnya fabr. szomszédságában van kigyókö, és márvány fejtés, Klatowka ásványos forrással, 24 öles tornyú vsházzal mellyben az óraharang 90 mázsás, egy Dekán temp. Lak. német, 's cseh nyelven beszélnek.

Klaussnitz, falu Saxoniában az Erzgebirgi ker.ben, czin, és rézbányával.

Klecsin, Klicsin, Klacsán, felette helyes falu Turócz Várm. Révai familiához tartozik, a' Vág mellett, több örlö malmokkal, és len szövéssel. 436 lak. a' Szucsáni pléb.hoz tartozik.

Kleczewo, nemes vs a' Poseni Hercz. 112 h. 1200 l. posztó, és selyem fabr.

Kleeberg, helys. a' Nassau Usingeni Herczs.ben.

Kleeburg, mvs és vár a' hajdani Zweybrücki, a' mostani Francz. al. Rajna oszt. Weissenburghoz közel familiaház, mellyböl a' Svéd Királyok, Károly Gustav, XI, és XII Károly származtak.

Kleeko, vs a' Posen Herczs. 640 lak.

Klegna, vs Moreában.

Digitized by Google

Kleinenberg, (51° 35′ 26″ É. Sz. 26° 36′ 44″ K. H.) vs Lichtenau kant. Paderborni ker. ben, Fulda oszt. a' volt Westfalia kir. 172 h. 700 l. mellette van egy szép kápolna a' boldogs. Szűznek képével; találni itt, és Willebadessen között az erdőben azon Szász várnak nyomaira, mellyet Nagy Károly rontott le.

Klein Freeden, falu Leine mellett Lamspringe kant. Goslar ker.ben Ocker oszt. a' volt Westfaliában, 50 h. 440 l. 's papiros malommal. Itt fekszik a' kir. Haus Freedeni major egy zöld üveghutával, telette a' hajdani erős Freeden nevű hegy váromladékban fekszik.

Klein Gartach, vs Würtembergi Kirs.ban Heilbronni ker. ben, 720 lak.

Klein Glockner, a' Noricumi Alpesek között a' legmagasabb hegy 11972 lábnyi magasságú.

Klein-Heubach, l. Haidbach.

Klein-Janovitz, Nostitz Grófnak Vára a' Liegnitzi Herczs. ben, hol 1669-ben pecsétföld találtatott, melly a' Striegihez jóságára hasonló.

Klein-Knignitz, falu Sileziában, a' Nimptschi ker.ben, márvány fejtéssel.

Klein-Kuchel, falu Cseh orsz. ban, Berauni ker.ben, egy kat. templ. 10 ház. 's egészséges kúttal.

Klein-Lemberg, l. Neustadt.

Klein-Liegnitz, vár és vadászház Ritschen, és Lebus között a' Briegi Herczs. Sileziában.

Klein-Lukavitz, falu Cseh orsz. Chrudimi ker.ben, hol sok választó víz, középső, hegyzöld, angliai-veres 's úgy nevezett Auerspergi zöld készitetik.

Klein-Mohrau, falu Austr. Sileziában, Troppaui ker.ben 150 h. 950 l. vasbányával, és savanyúvizzel.

Klein-Schlatten, l. Goldenmark.

Klein Schmalkalden, nagy falu Brotterode kant. Eschwege kerül. Werra oszt. Westfaliában, Inselsberge alatt, 250 ház. és egy vashámorral; vasszerekkel kereskedik. Mellette találni mindenkor tüz kiálló tükörgipszet, vannak kőszén bányák is.

Klein-Schwarzlosen, l. Grosz-Schwarzlosen.

Klein Schwalbach, falu Nassau Herczs.ben Solms Braunfels Herczeghez tartozik, ásványos forrással.

Klein-Songerberg, Sangerberg, 8 házból álló falú Cseh orsz. Pilsni ker.ben, Roda patak mellett, jó savanyúvizzel.

Klein-Sterz, falu Bavariában, Naabi ker.ben, vaskő bányával.

Klein-Strehlitz, nyilt vsocska, egy kath. pleb. templ. Neustadti ker. Oppeln Herczs. Silesiában, Dietrichstein-Proskau Grófhoz tartozik.

Klein-Umlowitz, falu Cseh orsz. Budweisi ker.ben, 32 h. egy várral, egy kat. pleb. templ. 's egy ásvány forrással.

Klein-Weil, falu Bavariában, Iser ker.ben, Loisach mellett, köszörű kővágóval.

Klein-Wolka, falu felső Luzátziában, Bauzeni ker.ben, 60 h. 300 l. a' Herrnhuttianusok' megtelepedések' helye; külömbféle fabr.

Klenomair, kis vs a' Hebridi Mull szigeten, Skótia mellet.

Klenotz, Klenowetz, Klenowce, nagy tót falu Hont Vrm. sok posztó csinálók lakják, kik durva posztót készítenek paraszt öltözetnek. E' mellett nagy itt a' marha tartás is, és a' mákvetés.

Digitized by Google

Nagy erdőségei vagynak, 2 vashámorja, 1 kalló, 1 ev. templ. A' Kubiny familiához tartozik. A' magas Vieper hegyen fekszik, Rimavica fó mossa, mellynek pisztrángjai jóizűek. Lak. evang. kiknek it ekklesiájok vagyon, és mintegy 40 kath. kik a' Nyusztyai pleb. tartoznak, ettől 1 óra.

Klenovitz, mvs Morvában, Olmutzi ker.ben, 1 pléb. 80 h. 129 familiával, 590 l.

Klentnitz, falu Morvában, Brünni ker.ben, egy magas hegynek keleti oldala mellett, nagyon kies vidéken, 1 kath. templ. 88 h. 400 l. középszerű szántóföldjei, jó szőlőhegye. Kertjeiben édes jóizű gesztenye a' szőlőhegyen pedig temérdek gyümölcs terem, és jó pénzen adatik el.

Kles, Cles, mvs egy várral Nonsbergben, a' Tergyeszi Püspöknek hajdani uradalmában, Tyrolisban.

Klossheim, kir. vadászvár Austriai Salzburg mellett, Fáczán kerttel, közel a' fövshoz, gyönyörű kertekkel, és mesterséges vizekkel.

Klettgau, Schwarzenberg Herczegi mezei Grófs. a' Badeni nagy Herczs.ben, 5 1/2 □ mfd nagyságú 11800 lak. Rajna, és Wutach mellett, hegyes, és borral, gabonával, hüvelyes veteményel 's szarvas marhával bövelkedik. A' fő helys. Thengen.

Klezk, nemes vs Orosz Minsk Helyt.

Klezko, vs a' Burkusi Posen N. Herczs. 112 fa h. 650 l.

Klimontow, nemes vs új Lengyel kirs. a' vólt Radom oszt. 142 ház.

Klimowitsch, (53° 40 É. Sz. 59° 35' K. H.) kerület vs Orosz Mohilew Helyt. Ostra fó mellett, 600 l. kik között 253 polgár, 6 zsidó.

Klimpa, Klimpach, Klingenbach, Soprony vsnak Horvát helysége, Soprony Várm. 558 kath. és 8 evang. lak. egy kath. templ. 's szőlő heggyel.

Klin, tót falu Arva Várm. al. magy. orsz. 871 kath. 13 evang. és 2 zsidó lak. kik szarvas marha tartásból, és fa kereskedéssel foglalatoskodnak.

Klin, (56° 20' É. Sz. 54° 41 1/2' K. H.) város Orosz Moskau Helyt. Sostra vize mellett, 174 h. 1090 l. fadgyú olvasztóval, 's kereskedéssel.

Klingenau, csekély, ezelőtt Constantziai Püspöki vsocska, Aargau kant. Helveziában Aarnak jobb partján, közel ennek Rajnába folyásához, melly mellet az ide tartozó Koblenz helys. fekszik.

Klingebach, l. Klin.

Klingenbad, Orvosi ferdő Bavariában, Lech ker.ben, Mindel mellett.

Klingenberg, mvs és kastély Würczburgi N. Herczs.ben Bajor orsz.ban, jó bor termesztéssel.

Klingenfels, szép vár, és urad. alsó-Carnioliában.

Klingenthal, falu Szász orsz. Voigtlandban 132 h. 1040 l. kik többnyire hegymívesek; itt készítetnek muzsikaszérek, harisnyák, csipkék; czinbányával.

Klingenthal, Wasgau' völgye Francz. alsó Rajna oszt. mellyen keresztül folyik Ehe, csengő fabr.

Klinowo, mvs egy dombon Bosniában élestárházzal a' török had számára.

Klissura, középszerű vs Lom fó mellett a' Widdini ker. ben, Bulgariában, mellyben

Digitized by Google

egykor számos Albaniai kath. Kolmárok laktak, de 1700-ben kikergettettek.

Klischdorf, falu Sileziában, a' Löwenberg-Bunzlaui ker. ben 310 lak. és vashámorral, Solm-Baruth Grófhoz tartozik.

Klobouk, Klobauk, mvs Morvában Brünni ker.ben, 320 ház. 1490 lak. 1 kath. templ. 1 ref. Ekkl. nagy számú Zsidóság is lakja; szántóföldjei, és szőlőhegye.

Klobouk, Klobauk, kis vs Morvában, Hradi ker.ben, 1 pléb. 354 h. 2345 lak.

Klobuczko, nemes vs új Lengyel Kirs. a' volt Kalisch oszt. 1140 lak.

Klodawa, vs új Lengyel Kirs. Varsó oszt. 176 h. 2190 lak. szútsökkel, pálinka égetőkkel, posztó kereskedőkkel.

Koldnitz, falu felső Silesiában Tosti ker.ben, Odera mellett folyik a' Klodnitzi 5 mfd hosszú mesterséges fó, a' köszénbányától Oderáig.

Klonekilty, mvs kikötővel, Cork Grófs.ban Münster tart.ban, Hiberniában.

Klönthali-tó, Glarus kant. Helvecziában, igen kellemetes halas tó 1 óra hossza, 1/2 széle, a' virító Klön vidéken, hol Gessner Salamonnak, ama' nevezetes pásztori költőnek állított emlékjel látszatik. A' tóba több patakok ömlenek.

Kloosmarkt, l. Kolos.

Klopotya, kamarális jószág, 's falu Temes Várm. egy pleb. 's jótermő szőlőheggyel.

Kloppenburg, kis vs az Oldenburgi Herczs. Soste mellett.

Kloster-Berge, klastrom a' Burkus Magdeburgi ker. közel Magdeburg felé 1 templ. 140 emberrel, 1 nevelő intézettel; szép fekvése, 10000 könyből álló könyvtára, Limperti kő, és alkotvány gyűjtemény, 1 természetes kabinet.

Kluster Burchárdi, l. Burchardi.

Kloster-Escherde, Bened. Apácza klast. Gronaui kant. Hildesheimi ker. Ocker oszt. volt Westfaliában, egy gazdaságbeli udvarral, 152 lakosokkal.

Klösterle, (50° 23′ 13″ É. Sz. 36° 50′ 31″ K. H.) kis jól épült vs Cseh orsz.ban, Saatzi ker.ben, Eger mellett, 160 h. 1 várral, 1 igen szép pléb. templ. 1 ispitállyal, aczél fabr. pamut fonóval, és csipkekötővel. A' körülfekvő vidéken sok ritka fűvek, és szép kövek találtatnak, u. m. festett krystallok, jaspisok, 's más ef.

Klostergrad, l. Hrob.

Kloster-Neuburg, ország fejedelmi vs Austr. Enns alatti fertályban Duna mellett 466 h. 3500 van itt egy gazdag, nem egészen elkészült Augustinianus klastr. hol a' főherczegi korona tartatik. Békes időben a' Cs. Kir. Pontonieroknak itt van szállóhelyek. A' klastrom a' sok hozzá tartozó boros helyekre nézve folyó csapnak neveztetik.

Kloster Nienburg, l. Nienburg.

Kloster-Rossleben, vitéz rendi jószág, és jó iskola Saxoniában, Thüringi ker.ben, Eckartsbergai Urad.ban.

Kloster-Stepenitz, l. Marienfliess.

Kloster-Zeven, Zeven, hely s, Brema Herczs.ben, Aue mellett.

Klötze, Clötze, l. Ristedt.

Kluczkowice, nemes vs új Lengyel Kirs. a' volt Kublin oszt. 30 h.

Klukno, Klukenau, Kluknava, Urad. és falu Szepes Várm.

Digitized by Google

Löcséhez 7 óra. Hernad mellett, Csáki Imre Grófhoz tartozik 830 kat. lak, egy kath pléb. és templ. Uradalmi kastéllyal, majorral, vasbányával, és olvasztó kemenczével.

Klundert, Nier-Baart, vs és erősség egy Belgyiom orsz. Rovaart mellett, melly Blömendaeli sánczokat fedi, 650 l. a' mellette fekvő Polder 720 l, számlál.

Kluter, nevezetes barlang a' Bergi nagyHerczs.Schwelmhoz 1/2 mfd kutakkal, tavakkal föld alatti patakkal, cseppkövekkel, és kövé változtatással.

Klutschew, tüzokádó Kamtschatka félszigeten 1810-ben Aprilisben szörnyen zúgott, és több mfdnyire a' havat annyira befedte hamúval, hogy a' szomszédlakosok már nem szánkázhattak kutyáikkal; Itt 's ott egy réfnyi magasságra feküdtt a' hamu.

Klwow, vs új Lengyel Kirs. a' volt Radom oszt. Pilicahoz közel. 91 h.

Knäginin, Kujäginin (55° 45' É. Sz. 62° 50' K. H.) új ker. vs Orosz Nischnei-Nowgorod Helyt. Knjägininka és Imsa mellett, 259 faház. 506 férfi l. kik közönségesen csak a' házigazdálkodásban fáradoznak, timárággal.

Knapdale, Argyle Grófság 3 Uradalmának eggyike közép Scotiában, sok öblökkel, és tavakkal, egy régi várral, 's igen kies vidékkel. Lochewen túl vannak szántóföldek, külömben a' marhatartás, 's halaszat a' lakosok' élelme.

Knapendorf, falu a' Merseburgi megyében, Saxoniában, Saale mellett 22 h. homokkő, és kékszén bányával.

Knäred, falu Hollandban, Sved orsz.ban, itt köttetett 1613-ban a' Svedek, és Danok között béke. Tartatik országos vásár.

Knarresborough, helys. Angl. YorkGrófs West-Ridingben. Nid mellett termékeny vidéken 4000 l. Sok édesfája; és sárga csapóföld gödrei.

Kneba, falu Cseh orsz. az Egeri ker.ben savanyú vízzel.

Kniebiss, derék általjárás, és sáncz a' fekete erdőben a' Calvi ker. a' Würtembergi Királyságban, a' Badeni szélek mellett.

Knjäginin, l. Knäginin.

Kniestedt, falu Salzgitti kant. Goslar ker. Ocker oszt. a' volt Westfaliában hegyen, a' Kniestädti szabad Uraknak nemes udvarokkal, 64 h. 490 l. találni itt tükörgipszet.

Knihenice, vagy Knihynicze, Urad. és mvs keleti Gallicziában, Brzezani ker.ben Swirz patak mellett, egy Gör. g eggyesült pléb. és postaházzal.

Knight, (Vitéz) az alsó nemességnek neve Angliában. A' Knight-Banneretok a' vitézi rendet a' Királytól kapják egy zászlónak általnyújtásával. A' Kinght-Batchelour-Character ellenben személyes, és csak tudósok, kereskedők, és a' mestermívesek részesek benne.

Knigthon, helys. Angli Radnor Grófs. a' Walesi Herczs.ben Temd mellett, kereskedik.

Knin, Tinen, hegyes Grófs. Dalmátziában, Zara Grófs. mellett, 30 mfd hossza, 32 széle, 16000 l.

Knin, a' fenemlétett Grófs. erős vsa Kerka, és Butmis-

Digitized by Google

chiza mellett, főkáptalannal.

Knin, Neu-Knin, Cseh vs Berauni ker.ben Korzoba mellett 140 h. beesett aranybányával.

Kniphausen, szabad Grófi Bentinki Uradalom a' hajdani Ostfrieslandnak határai mellett, egy tökélletes főhatalom alatt volt, és Burgundi birtok most ismét régi Ura alá jutott a' Burkusi fő hatalom alatt, de 1808-ban a' Hollandiai új Kirs hoz jutott. 1 1/2 □ mfd nagyságú, és derék szántó földjei, szarvasmarha, és ló nevelése vagyon. Ez Uradalomban van.

Kniphausen, (53° 33′ 30″ É. Sz.) magános vára's lakhelye a' Grófnak.

Knipo, vagy Batgao, vs Nepal Asiai tart.ban.

Knisteneaux, l. Killistinos.

Knittelfeld, (47° 13′ 10″ É. Sz. 32° 28′ 40″ K. H.) Országfejedelmi vs felső Styriaban, Judenburgi ker.ben, közel a' Murához, 110 h. egy Decansággal, postaházzal, 2 vashámorral, és épületfa kereskedéssel.

Knittlingen, (49° 30′ É. Sz. 26° 21′ 30″ K. H.) mvs. a' Würtembergi Kirs.ban, Ludwigsburgi ker.ben, 1920 l.

Knock, kis vs, és kikötő Skiz szigeten Scotia mellett.

Knocke, Knoque, vs, és erősség eggy. Belgyiom Flandria tart. hol Yperle, és Iser öszvefolynak 1 mfd Dixmuidentől.

Knockfergus, l. Carrickfergus.

Knonau, falu Zürich kant. Helvecziában, 400 l. gyümölcsel.

Knossus, helys. Candia Török szigeten, egy Görög Püspöki lakhellyel. A' hajdani hasonnevű vsnak most is nyomaira találni.

Knox, Grófs. ész. Amerikában Tenessee szabad statusban, 11570 l. kik között 2365 sklávok. A' fő vs

Knoxville, Holston fó mellett, mintegy 200 faház egynehány tímár lakja; van 15—20 magazinumja, mellyekben a' kalmárok portékájokat lerakják. Van újságírója is.

Knutsford, falu Angl. Che Grófs.ban, len, és czérna fabr. és pamutfonóval.

Knyasa, Knajazsa, Knyazsa, tót falu ÁrvaVárm.i kat.templ. 461 kath. 22 evang. 7. zsidó lak. Árva fó mellett fekszik, juhtartással.

Knyszin, vs Orosz Bialistok Helyt. 318 h. 1700 l.

Kobatsch, erősség Slavoniának katona szélein, hol Orlava a' Sávában folyik.

Kobbe, (14° 11′ É. Sz. 28° 8′ K. H.) a' legnevezetesbb, és legnagyobb vs Darfurban, közép Afrikában, térsége felette nagy, minden ház előtt egy darab mezőség van, és mindehol fákkal van rakva; mintegy 6000 l. többnyire idegen kereskedők, 2 nevezetes héti vásárral, és 2 mecsettel.

Kobelwies, ferdő Helv. S. Gallen kantonban, Altstetten megett.

Koberling, Goberling, nagy német falu Vas Várm. Kőszegi járásban 52 kath. 437 potest lak. jó savanyúvize, és fürész malma, Battyáni Grófhoz tartozik. Szalonak filiája, mellytől 3/4 óra fekszik.

Kobi, vagy Schamo, puszta kis Buchariaban 400 német mfd hossza, 100 széle, egy hegy által keleti, és nyugotti részre osztatik. Quito völgyen kívül ez a' leg-

Digitized by Google

nagyobb rónaság az egész földen; hideg levegője; földje felváltva homokos, és kövecses. A' magas keleti Asianak legpusztább része; és csak itt 's ott akadni forrásokra, gyepesre, savastavakra; fára pedig sehol sem. 3 karavanna út megyen rajta, 2 China felé, 1 Tibetnek.

Koblin, Kobylin, vs Posen Herczs.ben, Orla fó mellett 269 h. 1824 l. posztó, vászon, és bőr fabr. és lenmagolaj préssel. Prussziához tartozik.

Köbölkut, nagy mag. falu Esztergom Várm. Párkáni jár.ban a' Duna ága mellett Somlyó hegyéhez közel, Pálfi Grófhoz tartozik, 710 kath. 4 ref. és 5 zsidó lak. 1 kath. templ. Az Uraságnak van itt egy halastava, mellynek térsége 3 óra Kemendhez 2 óra.

Köben, Cobena, vs Silesiában Guhrani ker.ben, Odera mellett 118 h. 810 l. posztófabr.

Kobryn, l. Kabrino.

Kobilyn, l. Koblin.

Kobylo Gora, vs új Lengyel Kirs. Kalisch oszt.

Kochanocz, tót falu Trentschin Várm. Ambró Uraságnak kastéllyával, 's egy szép kertjével. Számlál 44 kath. 252 potest. és 6 zsidó lak. 1 kath. és evang. temp. szép erdőséggel, és szőlőheggyel.

Kochelsee, halastó Bavariában, Isar ker.ben, 1 óra hossza, 3/4 széle, 240 láb mélysége, Loisach folya keresztül; nevezetes a' szélvésztől, melly mozgásából mondatik származni; ezért a' talphajózásnak előmozdítására egy mesterséges fó huzatott.

Kochendorf, mvs a' Würtembergi Királys. Heixbronni ker.ben, hol Kocher vize a' Neckarban folyik. Heilbrontól 1 mfd 860 l. kik között 78 zsidó.

Kocher, fó a' Német szövetségben, 2 forrása vagyon; a' veres Koscher felső Kochern mellett származik a' Würtembergi földen, Heidenheimhoz közel; a' fekete pedig Kochersberg mellett az Oettingi határban; mind a' két forrás eggyesül alsó Kochern mellett. Ezen fó a' Limpurgi Hohenlohi földeken folyik keresztül, és a' Würtembergi Kirs.ban Heilbronn, és Wimpfen között a' Neckárba szakad.

Kocheim, l. Cochem.

Kochin, l. Cochin.

Kochinchina, l. Cochinchina.

Kochstedt, vs Westfaliában Goldbeck mellett 212 h. 1250 lak.

Kock, vs új Lengyel Kirs. a' volt Siedlre oszt. Wieprz mellett 272 h.

Kockel, l. Küküllő.

Kockelburg, l. Küküllő-vár.

Kockenhausen, erős vs Orosz Liefland Helyt. Düna fó mellett, erős várral.

Kocythus, fó Albaniában, a' Pindus hegyen ered, sokáig a' föld alatt folyik, csak Acherusia tóhoz közel Peramahoz jő szemelő; és a' Joniai tengerbe szakad.

Koczemiersz, nemes vs Burkusi Posen Herczs. 690 l.

Kodeń, vs új Lengyel Kirs. Lublin oszt. Bug mellett.

Kodiak, l. Kadiák.

Köding, (felső, és alsó) Styriaban Cillei ker.ben egy hasonnevű nagy patak mellett, melly Bacher hegyen egy tóból ered, délnek folyik, és Cillei mellett a' Szávába szakad.

Kosti, nagy vs Borneo szige-

Digitized by Google

tén, Asiában a' Bassir nevü öbölnél hol esztendönként 800 hajók is a' szomszéd szigetekből kikötnek.

Koetitz, falu Cseh orsz. Saatzi ker. egy kath. templ. 46 h. és savanyú vízzel.

Kods-Scherif, l. Jerusalem.

Kofel, Covolo, Claustrum Cubuli, hegyerösség, és járás Brenta mellett a' Bajor Inn fertályban.

Köflach, mvs alsó Styriában, a' Gréczi ker.ben, Gradenbach mellett, egy derék pléb. templommal.

Köge, Kiöge, Dan vska a' Seelandi szigeten, a' keleti tenger mellett, kis kikötövel. Ezen vsnak tengeröble Kögerbuchtnak neveztetik.

Kogel, egy 9100 lábnyi magas hegy Bajor orsz.

Kogetein, l. Kojetein.

Köhalom, Reps, sz. Kir. vs Erdélyben, Köhalmi v. Kosdi székben a' Szászságban, Rossbach mellett; egy magas hegyen fekvő várral, a' Széki föhivatalnak helye; 1 kath. evang. és nem eggyesült Görög templ. sóforrással, jó ló, len, és fonál vásárokkal. Sárkánytól 4 óra.

Köhalom, Steinberg, Steimperak, mvs Soprony Várm. ben, Rabán kivül Nagy Baromtól 1 Köszegtől 1 1/4 óra. H. Eszterházinak Lékai Urad.hoz tartozik, lak. ném. kat.tól pléb. és nehány evang.

Kohlen Janowitz, Cseh mvs a' Kaurzimi ker.ben, 154 h. 1 kath. pléb. templ.

Kohlensziget, (32° 55′ D. Sz.) új Hollandiában Kohlen fónak torka mellett köszén, réz, és vasbányákkal.

Kohlengarten, 3792 láb magasságú hegy a' Bergi Herczs. ben, a' fekete erdő mellett.

Kohustein, magas hegy Westfaliában Nordhausen, és Ellrich között, melly alatt rézhámor, papiros és puskapormalom vagyon.

Kohren, vska Saxoniában, a' Leipzigi ker.ben, Wiera mellett, Altenburg, és Wechselburg között 111 h. 440 l. A' Kohreni fazék nevezetes, e' mellett vannak materia fabricansok is.

Kojabey, l. Odessa.

Koibalok, Samojedi vándorló nemzet, Jenisei, és Abakan körül Orosz Tobolk Helyts.ban, Görög vallású. 1784-ben 402 adófizető lélek számláltatott.

Kojetein, Kogetin, vs Morvában Preraui ker.ben, Blata mellett, egy pléb. 406 h. 124 keresztény 85 zsidó famil. 534 kereszt. 375 zsidó lak; jól kiterjedt külső vsiban pedig 332 h. 486 fam. 2130 l.

Koilan, l. Kollam.

Koimbetotte, tart. Angl. Mysorében Madras Ostindiai elölülőségben 440 □ mfd nagysága, 1395888 Rupiák jövedelmével. Erősségei: Oussore, Bangalore, Kolaz, Benkatigheri.

Kvi Sanschak, Soran, Karacciolan' Kurdi fejedelemségnek része Turkomániában.

Kojso, Koyzo, Koischdorf, falu Szepes Várm. Csáky Imre Grófhoz tartozik; rézbányával, 1 kath. pléb. és templ.

Koisu, folyó, Kaukazusból származik, és Sulakkal, 's Agrakannal a' Kaspiumi tengerben ömlik.

Koka, magyar falu Pest Várm. Pestől 6 óra. Kecskeméti ker.ben, 1 kath. templ. és szőlőheggyel F. U. G. Károlyi és más Uraságok. Tormáji hírések, bora is jó.

Digitized by Google

Kokawa, tót falu a' kis-Honti ker.ben, Gömör Várm. Rima vize mellett, nagy fenyvesek, és hegyek között fekszik; juhai, papíros, és fürész malma, egy pisztrángos tó mellett; arany, ezüstbányája, és üveghutája; posztócsinálók is lakják F. U. G. Forgács és több Uraságok 201 l.

Kokawa, tót falu Liptó Várm. Dovillához közel, Biela-Reka mellett, 62 kath. és 766 evang. lak. kik földmívelők, és fuvarasok. Van itt egy fürész malom, vashámor, és erdőség.

Kökény, Kukin, falu Baranya Várm. a' Pécsi jár.ban, Pécstöl délnek másfél órányi fekszik, Málom, Keszü, Szilvás, és Németi között, felettébb gyönyörü vidékben, mellyben a' szőllőkkel be ültetett halmok, zöld pázsittal borított, és susogó patakoktól álthasított kies völgyekkel; a' szép cserfa erdőségek, a' búzával, törökbuzával, hajdinával, bévetett termékeny szántó földekkel változnak. Lak. jószívü Illyrisusok és katholikusok, számok 450, és a' Keszüi pléb.hoz tartoznak. F. U. a' Pécsi Seminarium. Vagyon itt ez' Uraságnak jó veres és fehér borokat termő szőllei, szilváskertje, és a' nevendék-Papságnak számára épített díszes nagyháza, mellyben az említett Nev-Papság őszi szün holnapit szokta nagyobb részint tölteni; látást érdemel e' ház alatt találtató téres pincze, sajtó 's a' t. Általellenben lévő dombon emeltetett 's készült fel nem rég Sz. Kereszt tiszteletére szép kerekded kápolnácska, a' honnan egyszersmind kivált, Pécs tájjékira gyönyörü kilátás vagyon.

Kokor, mvs Morvában, Preraui ker.ben, egy pléb. 94 h. 530 l.

Kokoseilande, (3° D. Sz.) 2 kis sziget az Ostindiai Sumatra szigetének nyugotti részén, kevesen lakják; tele vagyon kokosfával.

Kola, (68° 52′ 30″ É. Sz. 30° 43′ K. H.) vs Orosz Archangel Helyt. a' Kolai tengeröböl mellett, melly egy kalmárhajós, és tábori kikötöt formál. Tuloma, és Koló fók torka mellett, 166 h. 700 l. Itt szoktak a' Dánok, Angolok, és Hollandusok kereskedni. Több Orosz hajók fekszenek itt nyárban, mellyek halászatra mennek ki. Van itt egy rézbánya, és Nota tava mellett egy vízszakadás, hol a' tó Tulomába rohanik.

Kola, ker. Orosz Archangel Helyt. egyenes folyása a' Skandinavi hérceknek, és Orosz Lappландiának, 1600 adófizető lakosokon fellül számlál.

Kola, l. Kala.

Kolaczyce, vs Gallitziában, Jasloi ker.ben, Wystoka fó mellett. Fazekas kemenczékkel.

Koläsin, Koljäsin (57° 20′ Sz.) Orosz Twer Helyt. fövsa Wolga mellett, 540 h. 3520 l. Gabonával, vajjal, sós hussal, vászonnal, 's m. ef. kereskedik.

Kolanada, l. Kannanur.

Kolarru, l. Kaweri.

Kolbach, falu Hont Várm. német, és tót lak. földmívesek, és bányászlegények.

Kolbenitz, nemes falu Silesiá-

Digitized by Google

ban, Jauí ker.ben, ólom, és ezüst bányával.

Kolbiel, l. Kolubiel.

Kolbuszow, mvs Galitziában, Tarnowi ker.ben, sok asztalossal, kik nagyon szép házi szereket készítenek. 1 pléb.

Koledschi, tengeri vs Travancore tart. Ostindiában, egy bátorságos kikötővel.

Kolefeld, falu a' volt Westfalia Kir. Westerhof kant. Eimbecki ker.ben, 546 l. sok mesteremberekkel.

Kölen, Kiölen, Sewo, Bérczek Norvegiában, mellyek 150 mfdnyire egész Onega, és Ladoga tavakig terjednek. 2 fő bérczei vannak: Sevebirget, melly Sveciat, Norvegiától választja; és Dofre field, melly Lange-Field név alatt a' Lindenäs hegyfokkal eggyütt terjed ki.

Koleschowitz, Cseh falu a' Rakonitzi ker.ben, 86 h. egy szép várral, vadas, és fáczános kerttel; 1 pléb temp. postaházzal; a'

Kolesowitz, (Kollesowice) majori Urad.nak főhelysége, melly Wallis Grófhoz tartozik. Lakosi németek, 's földmívelők.

Kölesd, magyar mvs Tolna Várm. Simontornyai jár. ban Vár vize mellett F. U. Gróf Aponyi. számlál 67 kat. 382 evang. 860 ref. és 6 zsidó lak; evang. és ref. templ. Vannak szép szőllőhegyei. Hallal és rákkal bővelkedik, mellyből Pestre 's Bécsbe is sokat küld. A' Kajdaki pléb. filiája, mellytől 1 óra távozik.

Koletsch, Urad. Cseh orsz. Rakoniczi ker.ben sok kőszénnel. Benne fekszik:

Koletsch, (Kolc, Kolcy) 41 ház. álló falu, ó, és új várral, egy mulató, és fáczános kerttel. 1 kath. templ.

Kolguew, (69° É. Sz. 65° 3' K. H.) sziklás és terméketlen szigot az ész. jegestengeren, Orosz Archangel Helyt. partjai mellett; sok rókát, farkast, tengeri medvét nevel.

Koljäsin, l. Koläsin.

Kollom, Koilan, Guilon (9° É. Sz.) Holland. most Angl. a' Malabari, és elő Indiai partokon épült vs erősséggel, és kikötővel; sok mestermívesek találtatnak benne; a' vs. építésétől, melly 825-ben történt, számlálják a' pogány, és keresztény Malabarok az időt, de 10 nappal később végződnek a' holnapok, úgy hogy ezek 10-diket számlálnak, midőn mi 20-dikat. Az ő 977-dik esztendejek a' mi 1811-ben öszveesett.

Kollin, Neu-Kollin, jólépült vs Cseh orsz. Kaurzimi ker. ben, Elbe mellett 400 h. egy nagy gránát pallér malommal, kővágóval, kartonműhellyel, és dohánytermesztéssel. Nevezetes ezen vs ama' győzedelem által, mellyet II-dik Fridrik Prusszus Király a' Császári Austriai seregen vett 1757 esz. Jun. 18-kán.

Kolliwanskoy, Sibériai Tobolsk helyt, helye, hol jó vashámorok találtatnak, mellyeknek ércze ágyúkra legalkalmatosabb.

Kollosoruk, falu, Cseh országi Saaczi ker. 24 h. 1 várral, és keserű vízkútakkal.

Kollum, falu, Frieslandban Hannoverában, 1 jó kikötőhellyel; melly által a' Dokkumeri csatornával köttetik öszve; 1 deák oskolával, 's 890 l.sal: egy lóvásárt tart, és halászatból, baromtartásból, 's a'

Digitized by Google

tengeri kereskedésből él.

Kolmar, (18° 4′ 44″ É. Sz. 25° 2′ 11″ K. H.) A' hajdani felső Alzatziának, fővsa, most Fr. orsz.' felső Rajna oszt.' főhelye, Vecht, és Lauch fók mellett, gyönyörű vidékben, fél óra járásra az itten hajókázható Ill folyótól, 1278 h. és 11930 szorgalmas 's munkás lak. kal. Itten vagyon 1 katona oskola, 1 Société d' émulation, több fabr. mellyek közzül a' cziczkarton fabr. a' legnevezetesebbek. Tobakkal kiváltképen és borral kereskedik. Ezen vs az oszt. fő tisztviselőinek, és a' kereskedésre ügyelő törvényszéknek lakja.

Kolmberg, mvs, Bajor orsz' Regeni ker. 60 h. 1 hegyen épült, várral, és Királyi ménessel, mellyben mindég 80 csikó tartatik.

Kolmoff, Kolnhof, Kopháza, Soprony sz. K. vshoz tartozó horvát falu, Magyar orsz. Soprony Várm. 1012 kat.lak, 1 kath. pléb. temp. mal, föld, és szőlőmíveléssel.

Kolmogor, l. Cholmogory.

Koln, kis vs Svécziának Wärmelandi tart.ban, közel a' Norvégia' határhoz.

Kolno, vs új Lengyel orsz. ban, a' volt Lomczai oszt. 171 h. és 945 nagyobb részént zsidó lakosal.

Kolo, kőfallal körülvett vs új Lengyel orszban, Kalisi oszt. 200 h. 2480 l. és gyapjú fabr.val.

Kologriew, (59° 38′ É. Sz. 61° 16′ K. H.) ker.beli vs Orosz birod. Kostromai Helyts. ban, Bnscha fónál.

Kolom, horvát-falu Magyar orsz. Vas Várm. Német Újvári jár.ban Szombathelyhez 2 1/2 óra. Gróf Erdődyhez tartozik 295 kat. lak. makkalhízlalással, és szőlő míveléssel. Szent Péterfa filiaja mellytől csak 3/4 órányira távozik.

Kolomea, Kolomyia, vs keleti-Galliczia Sztaniszlawowi kerületében, Pruth folyó mellett, sófőzéssel, dohány tárházzal 1 kath. és eggyesült Görögök templommal, 's posta hivatallal.

Kolomna, (55° 12′ É. Sz. 56° 10′ K. H.) ker.béli vs Orosz birod. Moszkwai Helytart. Moszkva. és Kolomenka fóknál, 1043 h. mellyek közzt 40 köház, és 370 kereskedő boltok vannak, 's 5810 l. Tovább találtatik itten egy Püspökség, Szeminárium, 1 nemzeti oskola, 33 fadgyúolvasztó, bőr, posztó, vaszon, vitorlavászon, és selyem fabr. baromnal, hússal fadgyúval, és 's t. ef. kereskedik.

Kolompa, vs Galiczia Sztaniszlawowi ker. a' Pruthnál, 1 sófőzővel, és dohány tárházzal.

Kolorisz, vagy Kul-Oglusz nevet viselnek az Algiri Statusban azon Török familiák, mellyek török Atyától ugyan, de Maurusz vagy Neger anyától kölsönözik eredeteket. Ezen Koloriszokra az atyai jussok nem szálnak által örökségül; a' török katonaság közé felvétetnek ugyan, valamint a' csekélyebb hivatalokra is, de a' főbb tisztségektől kivannak zárva, mellyekre csak a' tiszta Törökök tarthatnak számot, és e' rendelés alól még a' Dey'nek Kolorisz magzati sincsenek kivéve. A'Koloriszok között, jeles, számos, 's gazdag familiákat találni. A' Törökök

Digitized by Google

kök ellen eltörülhetetlen ocsmány irígységgel viseltettnek. Termetek, és ábrázat vonások hasonló a' Törökökéhez; de talentomjokkal, csalfaságokkal, és eszelős buzgóságokkal ezeket felülhaladják, és Mahomet törvénye ellenére derék boriszákok.

Kolos, Kliesch, tót falu Magyar orsz. Nyitra Várm. 500 kath. és 6 zsidó lak. 1 kath. templ.mal, és ferdővel. Ezen tájban folyik a' Predjarka vize.

Kolos-Monostor, Oláh helys. Erdélyben Kolos Várm. Szamos fónál, Kolosvárnak ellenében, mellytől csak egy híd választja. 3 templ. eggy Görög pléb. 700 l. kik föld és szőlő mívelésből élnek, esztendőnként 4 vásárokat tart. Vagyon ezenkívül papíros malma és serfőzőháza.

Kolos Vármegye, Klausenburger Comitat, Erdélyben, Magyarok' földén, határos Thorda, Doboka, Kraszna, és alsó Fejér Várm.kel; a' Bisztriczi székkel, 's Magyar orsz.gal. Nagysága 58 3/4 □ mfd. hosszabb mint széles. Fekvése keletre; és nyug.ra magas, közepén alacsonabb; itt terjedt el a' Kolosi mezőség egész Thorda és Doboka Várm. kig. Legmagosabb hegyei a' Magyar orsz. határinál, és a' Bihari hegyláncznak részei; nevezetesebbek a' Varatik, Trugásza, Kusztilata, Balam írása, Czigány hegyek 's a' t. A' szoros áltjárás Bihar Vrm. be Sebesváránál vagyon. Fő fója kis Szamos, melly a' meleg és hideg Szamos patakokból egyesül Gvalúnál, és belső Szolnok Várm. ben Désnél a' nagy Szamosba folyik. Más csekélyebb fóji a' sebes Körös, Kalota, Szekellő, és Sebes vizekkel egyesülvén, a' fekete és fejér körössel Csongrádnál M. orsz.ba, a' Tiszában szakad. Keserű víz forrásai legjelesebbek E' Várm.nek gazdagsága leginkább a' marha; a' bora középszerű; a' gabonája nem elegendő; Kolosnál sóbányája igen gazdag; egykor arany, és ezüst bányája és vashámora is volt. Fája a' mezőségen nem elég; vadai a' hegyesekben vannak. Méhtartással is gazdáskodik. 1766-ban 52560 Oláh, 23558 Magy. 2675 Szász lak. számláltattak. Felső és alsó ker.re oszol; mindenike 6 járásokkal. Az elsőben vannak e' járások Bánfi Hunyadi 24. Bácsi 20, Fejerdi 14 Gyalui 19. Magyar Bikali 16. Nagy Almási 19. helységekkel. Az alsóban vannak: Kolosi 13. Mocsi 18. Nagy Nyulási 17. Örményesi 17. Palatkai 16. Tehei 16 helységekkel.

Kolosvár, Klausenburg. (46° 37′ 38″ É. Sz. 17° 30′ K. H.) szabad k. vs Kolos Vár. ben, az Erdélyi magyarságnak fő vsa. Kis Szamos mellett, kertek, szőlők mezők közt Bécstől, 99 mfd. Nagysága mintegy 1/4 mfd ker.tében. Ó és új vsra oszlik. Fallal vagyon körülvéve és 4 kapuval diszes. Az Erdélyi fő kormánynak, és iskolának széke. Takszát fizető hely. Az ó vsban jelesebb épületi a' Franciskanus templ. a' klastrommal együtt, a' Klarissák volt klastroma, hol most a' fő protokulomi hivatal van; a' katonai ispitály (hol Mátyás Kir. született) 's Pro-

Digitized by Google

viant ház; a' vsi rabház, két kat. ispitályokkal. Az új vsban: a' piaczon a' kat. fö templ. Sigmóndtól épittetett 's a' pléb. ház, mellyben az Erdélyi Püspök tart. szállást; a' Tordai utszában kat. Sz. Háromság templ. Vannak még más templomok is: egyik a' Minoritéké, másik Sz. Péter tiszteletére épült. A' kismesteri útszában az egyesült Görög templ. a' reformátusok templomi: a' fö a' farkas utszában, a' másik a' K. Magyar utszában; itt áll az Unitariusoké is ezen felírással: In honorem Solius Dei 1796. és evangelikus Oratorium. A' nyilvánvaló épületek közt jelesebbek: a' vs háza a' piaczon; az Universitás épülete, a' nemesek Convictusával a' T. Piaristák gondviselése alatt a' farkas utszában. A' kat. Semminarium; ref. és Unitarius Collegium, 's az evang. polgár iskola, 's a' t. A' magános épületek közt nevezetesebbek a' G. Bánfi Gub. palotája, G. Teleky, Betlehen, Eszterházi, Kemény, Csáky, Rédey, 's a' B. Dániel, Alvinczy 's a' t. Uraságok' házai. Itt van még egy Cs. K. harminczad hivatal, 2 könyvnyomtató mühely 1 könyváros bolt. magy. Theatrom, több kávé és mulató ház, vendégfogadó 's a' t. Az egész vsban mintegy 1060 h. 16000. Magyar, Németh, Oláh, Szász, Örmény; kat. ref. evang. Unitar. és zsidó lakosok számláltatnak, kik kereskedök kézimüvesek szántó vetök, és szölösgazdák. A' vshoz közelvan egy felvár (citadella) számos katonai épületekkel, és 35 ölnyi mélly kuttal.

Kolos, Kolos Akna, Salzgrub, Koschokna 46° 43′ 8″ É. Sz. 41° 29′ K. H.) Erdélyben Kolos Várm.ben Kolos vártól 3 óra, hegyek köztt. Sz. mvs, lak. magyarok, oláhok, kath. ref. Unit. egyesült, és nem egy. görögök töl pléb. gazdag sóbányával, és só hivatallal.

Kolbach, falu Hont Várm.ben Selmecz vsához nem messze. F. U. a' Selmeczi Bányászi kam. Lak. tótok, kat. hegyektöl körülvétetett; egy nagy tó építtetett fölötte hegyekböl oda folyó vizeknek felfogására, melly a' hegy oldalán kövel kirakott csatornán áltvitetvén, Selmecz völgyére 14 érczet törö malmokat hajt, mig Visknél az Ipolyban szakad.

Kolpenskoe Solo, falu Orosz birod. Sz. Péter vári Helyt. Ischora mellett. Vagyon 1 érez olvasztó helye, vasmacska mühelye, gáliczmalmai, mellyek égett téglákat porra tesznek; 1 érczhámor is találtatik benne, és a' t.

Kölsdorf, falu A' Rajnai N. Herczs. egy vashámorral, és papírosmalommal.

Kolsun, hegy Egyiptomban, az Arabiai hegység mellett Sz. Antal, és Sz. Pál, Remeték üregjeivel. Még most is 2 klastrom vagyon itten.

Kolubiel, Kolbiel, vs új Lengyel Kirs. a' volt Siedlczei oszt. 33 h.

Kolumbacz, Gugerczinlika. hegyen épült vár, Serbia' Belgrádi Basaságban a' Leperkitza vizének a' Dunában ömlése mellett; onnét azon szúnyogok, kik a' Dunapart' köszíklájiból kijönek, és a' barmot megölik,

Digitized by Google

Kolumbatsoknak neveztetnek. Itten kezdődnek azon örvények, a' Dunában, mellyek egészen Orsováig terjednek.

Kolumbatz, erősség Török ors. Bulgar-Ili tart.ban, Utania vizén való általjárással.

Koly, Koj Magyar falu, Magyar ors.' Bihar Várm.jében, Érmelyéki járásb. 1 ref. templommal, és több földes urakkal. A' hegyek közt fekszik. Itten jó bor terem.

Kolyma, Kowyma, Nagy fó Orosz birod.' Irkutski Hely. ts.ban, É. Sz. 61° alatt ered, Amolon, és Amuj vizeket felvévén (69° 61′ É. Sz. 166° 10′ K. H.) a' jeges tengerbe szakad.

Kolynsplatt, falu Nordbeveland szigetben egy. Belgyiom Kirs. 1220 l.

Kolywan, máskép Berdskoi-Ostrog (54° 48′ É. Sz. 99° 53′ K. H.) vs Orosz birod. Tomsky Helyt. a' Berda fónak Ob vizébe való szakadásánál. A' hasonló nevü hegységnek Altai mellesleg ága, esztendönként több mint 1000 Pud arany és ezüst, érczet nyújt. A' hutá, a' hegyekben erősséggel körül vannak véve, a' Belaya fó és a' körülfekvő tavakból a' víz a' hutamunka' elömozditására, csatornák által Kolyvánba vezettetik. Minden ércz ér a' föld színén fekszik, 10 ölnyire a' föld alatt ritkábban találtatik.

Kom, Kum egy nagyobb részént elromlott vs nyugoti Persia' Irak-Adschemi tart.ban, téres róna földön, fómellett, hajdan 15000, most alig 50 h. és mint 300 l. bír. A' szép kerteknek egyikében mellyek most is látszatnak, Russau Channak, az utolsó Georgiai Királyok' familiájából származó Hercz.nek sírjele vagyon; ezen kert a' lakosoknak köz mulatság helye. A' több Török mecsetek közt, vagyon egy, melly minden pompával felékesítve egész napkelettől tiszteltetik, a' hol a' 2 Persiai Királyok, Isö Sefi és II Abbos, 's Fatme Musa Kasemnek, a' 12 Kalifák közzül eggyikének leánya, kiket a' Persák, Mahomed igaz maradékainak tartanak, vagynak eltemetve.

Kom-Ambu, falu felső Egyiptomban, Nilus keleti partján, emlékezetre méltó régiségekkel.

Komanava, vs Magdoniában Török görög ors.ban, Kalugyer klast.mal.

Komarno, tót falu Nyitra Várben, mellyben többnyire Nemesek lakoznak; szölömíveléssel.

Komarno, vs Gallitzia Sambori ker. 1 kat. és 2 görög Pléb.val és 464 familiával. Lakosai igen munkások. 219 Takács mester embere, és 147 várgája vagyon. Vászonnal kereskedik, de ezen kereskedés csak a' zsidók' kezeikben vagyon.

Komárom Vármegye, Comitatus Comaromiensis, Magy. ors.nak Dunán innenső kerületében. Ezen Várm.gyét, melly nevezetét vette e' Várm.gyének királyi fő vsától Komáromtól, északról határozza Poson, Nyitra, és Bars, napkel.röl Esztergom és Pest, délről Fejér, a' mellytől a' Vértesi hegyek választják el, és Veszprém, napnyugotról Györ Vármegyék. Fekszik a' szélességnek 47° 30′ és 48° a'

Digitized by Google

hosszúságnak pedig 35° 20′ és 34° 30′ alsó Magyar orsz. ban a' Dunántúl való ker. ben, nagysága 53 □ mfdnyi. — Földe nagy részént róna, csak a' Tatai Járásban térségét a' Vértesi hegyek, a' mellyek ezen Vármegyében legnevezetesebbek, és a' Gesztesiben, külömbféle nagyságú homokos dombok, és halmok hasítják. — Levegője tiszta és egészséges, csak a' Csallóközi Járásban a' Dunának gyakor kiáradása által maga után hagyott számos motsárok miatt egy kevéssé egészségtelen; hévsége mérséklett. Legnevezetesebb folyói 1. a' Duna, melly ezen Vármegyét keresztül folyván, gyakor kiáradásokat, és károkat okoz, és az ő lakosit mint válamelly Phoenitziabéli lakost a' hasznos kereskedésre és halászatra édesgeti. 2. Vág, melly Kárpát hegyeiből eredvén, deszkákkal és fákkal terhes talpokat hordoz, és Guttánál az Ersek-Ujvári Dunába szakad, 3. Nyitra, melly Nyitra Várm. ben eredetét vévén, és gyakor kiáradásával kárt okozván, Komáromon felül ömlik a' Vág-Duna vizében. 4. Zsitva, melly tekervényesen az Udvardi Járást keresztül folyván, az 1608-ban Törökkel kötött békességről nevezetes Zsitvatőnél Dunába foly. — Tavai között említést érdemel az úgy nevezett feneketlen tó, mellyből Tata vize foly ki, és a' Tatai tó, melly mesterségesen elkészíttetvén, sok halakat nevel. — Földje termékeny, és mind buza, mind egyébféle veteményeknek termesztésére alkalmatos. Rétjei jók, legelője hasonlóképen, és a' barmoknak tenyésztetésekre különösen alkalmatos; borai között leghíresebb a' Neszmélyi, melly is országunk' legnevezetesebb boraihoz számláltatik, termeszti az különösen híres Végi dohányt; erdei mind tüzre, mind pedig épületre való fát némelly kissebb vadakkal egyetemben; hegyei Almás, és Tata körül márványt adnak.

Lakosai e' Vármegyének, a' kik 117613-ra számláltatnak, nyelvekre nézve leginkább magyarok, és némely helyeken Németek, 's kevés Tótok, vallásokra nézve katholikusok, és reformatusok; üzik a' mezei gazdaságot, Dunán való kereskedést és halászatot, nem külömben a' széna takarítást, kiváltképen Csallóközi Járásban; némellyek arany fövényet is mosnak ki Duna vizéből.

Az egész Vármegye, melly 110 portákból áll, négy Járásra oszlik, úgymint: a' Csallóközi, Udvardi, Tatai, és Gesztesi Fő Birói kerületekre; számlál 1 szab. kir. vst Komáromot, a' mellyről neveztetik, és 5 mvsokat, 89 helységeket, és 71 pusztákat, mellyek közül nevezetes Babolna, a' Cs. kir. ménes tartása és nevelése miatt, mellyet az Egyesült Fejedelmek 1814-ben megszemlélni méltóztattak. Fő Ispányát mindenkor veszi azon híres Gróf Nádasdy familiából, a' mellyek ezen Vármegyének örökös fő Ispányi; tartozik pedig az Esztergomi Érseki, és a' Győri Püspöki Megyékhez.

Komarom, Comaromium, Ko-

Digitized by Google

morn, Komárnó, (47° 45′ É. Sz.) szabad kir. vs Komárom Várm.ben fekszik Csallóköz szigetének legalsó végénél Duna vize mellett, Vág vizének, és a' kis Dunának az öreg Dunába való szakadásánál, Érsek-Ujvárhoz két, Györhöz hat, Budához pedig 11 posta mfd nyire, lakosi, a' kik 19000 vagynak, leginkább Magyarok, Németek, és Tótok, Rátzok, kath. ó hitüek, evang. és reform. Diszeskedik várral, melly Vág vizének a' Dunába való folyásánál mint egy két ezer lépésnyire a' vstól épült, és most újonnan 1808 eszt. től fogva új Planum szerént építtetik és erösíttetik; a' várban felépíttetett ritka nagyságú kaszárnyával; az újonnan szépen felépültt Vármegye házzal, és a' vsházzal; számlál 3 klastromokat, ú. m. a' volt Jesuiták' és most Benedictinusok' klastroma, kik az hat deák oskolákat tanítják, a' volt Sz. Ferencz Szerzetebéli Atyák, és Trinitáirusok klastromok, 5 kath. templ. mellyek között a' Sz. András temploma, mellyben a' Magyarok áhitatoskodnak, mind nagyságára, mind szépségére említést érdemel, 1 evang. ref. és ó hitü templ.kat, 2 ispitályokat a' polgárok és nemesek számára, 1300 ház. és egy a' kis Duna mellett újonnan épült kir. sóházat, és postaházat, vagyon 3 hidja, 1 repülö az öreg, 1 álló a' kis, és 1 álló a' Vág Dunán, két Gymnasiumja, egy kath. és 1 reform. Lakosai, kik mind élettel, mind hallal szorgalmatossan kereskednek, Hazánk nyelvének és öltözetének nagy kedvelhöji, határja jó termékenységü, földjeit néha a' vízáradás károsítja, de a' fogyatkozást szorgalmatosság és kereskedés által helyrehozzák: különösen nevezetes mind a' jó ízü és különös nagyságú itten süttetni szokott kenyerekről, mind e' királyi vsbéli 72 szabad házakról, mellyek szabad kereseskedéssel birnak, és a' Cs. Kir. privilegiált Assecurans Társaságról, melly a' Magyar országi Dunán való kereskedést elömozdítani igyekezik: a' föld indulás több izben ezen vst megrontotta, különösen 1763-dik Junius 28 kán nem csak a' vár, hanem még a' királyi vs is az irtóztató földindulás által annyira megrongáltatott, hogy nem csak az erösségnek némelly falai ledüledeznének, hanem még a' tornyok, és Szentegyházak is, sok külömbféle épületekkel egyetemben, 's más épületeknek töredékei alá temettetek: ezen irtóztató nap' emlékezetére még mai napig áhitatosságot szokott tartani ezen város.

Komárom, kis urad. és mvs Szala Várm.ben, Komár vs, és Galambok köztt, Kanisától 2 1/2 óra. F. U. a' Pesti Generale Seminárium, 1120 lak. magy. kat. tulajd. pléb. Szala vize mellett jó rétekkel, 's termékeny határral.

Komárom, Homok, mvs Szala Várm.ben, Kanisához 1 óra. F. U. H. Battyányi, 160 lak. magy. kath. tul. pléb. val, külömbféle vagyonokkal.

Komárom, (Mezö) uradal. és mvs Weszprém Várm.ben,

Digitized by Google

Sio vizénél, Enying és Dég között, Veszprémtől 6 óra. F. U. H. Battyányi 660 lak. Magy. kat. és ref. tul. pléb. val, Sion áltjárással Somogyba, és termékeny határral, nádassal 's a' t.

Komár város, mvs Szala Várm. ben, kis Komárom mellett, ezen urad.hoz tartozó, a' Keszthelyről Kanisára vezető ország úton, 870 kath. lak.kal.

Komjáthy, Komnyatyicze, mvs Nyitra Várm.ben, Nyitra vize mellett délre, Nyitrától 3 1/2 óra. F. U. H. Grassalkovich, lak. Tótok, kat. az Uraságnak jeles kastéllyával és malmával; a' vsnak ispitálya is van, és kövér határja, lakosinak száma 1624 kat. és 20 zsidó.

Komlós, helys. Torontál Várm. ben, Gotlób szomszédságában, Haczfeldhez és N. Kikindához közel. F. U. Nákó Uraság, lak. Oláhok és Németek, ó hit. és kat. határja térséges, mellyben a' pamut plántálással szerencsés próbatételek tétettek. *Komlós* van Sáros Várm.ben is, Posfalvának szomszédságában. F. U. Izdenczi fam. lak. Tótok, evang. és kath. Itt voltak hajdan a' Jerusalemi Szerzetes Vitézek.

Kommendo, Kommany, kisded Szerecseny ország az arany partokon, felső Guineában, mintegy 4 mfd hosszú, és ugyan annyi széles. Aranynyal, és rabszolgákkal kereskedik. A' fő vsa

Kommendo, (Nagy) melly az Europabeliektől Gnaffének neveztetik, 400 h. vannak, az ország közepében fekszik, és Királynak lakhelyére szolgál.

Kommodorskoe-Ostrow, l. Bering sziget.

Kommotau, Chomutow, jól épült, kőfallal kerített kis vs Cseh orsz.ban Saaczi ker. 536 h. és 1 kath. Gymnasiummal. 5300 lakosai mindenféle posztófabr., jó gyümölcs, 's kertmívelést üznek. Itten találtatnak timsó, posztó, karton, 's bőrfabrikák is. 1 Esperesti, 2 más kath. templ.mal, és 1 timsó bányával. Az itten lévő hegység csak nem egészlen érczaranyból áll. A' földmivelés itt a' sok hegyek miatt csak középszerű.

Komorin, l. Cap Kamorin.

Komorte, a' Nikobari szigeteknek eggyike, keleti India mellett.

Komposzfals, l. Kamay.

Kompolie, (kathol.) Horváczko Kompolie Austriai Horvát orsz. Károlyvári Generalatusban, Ottochani Regem. fekvő falu a' Zengi posta úton, Ottochacztól 1 1/2 óra, 64 ház. 350 kath. lak. és pléb. templ.

Kompolie, (rácz) Vlasko Kompolie ugyan ott az említetnek szomszédjában, Czirkoina várnak omladékinál 41 ház. és 295 lak.

Komthisa, vs Valachiában Olton túl.

Komyschlowa, vs Orosz bir. Perm Helyt. 1000 lak.

Konary, vs új Lengyel Kirs. a' volt Radomi oszt.

Konatz, kis vs Cherso Dalmatziai sziget' felső oldalán, a' Venetziai tengeröbölben, honnét derült időben a' tengeren által egészen Fiumeig lehet látni.

Kondapilli, az 5 Czirkár, vagy is parti tart.nak eggyike, az Angliai keleti India' Madrasi Helyt. hol Masulipatnam vs.

Kondatchi, öböl Czeylon szigetben, a' gyöngy halászók'

Digitized by Google

gyülekező helye.

Kondrau, falu Bajor ország' Naabi ker. savanyú víz forrásával.

Koneburg, Kuneburg, vs Orosz bir.ban Lieflandi Helytartóságban.

Kong, azon magas hegylánez nyugoti része, melly dél felé Nigriciától terjed Afrikában, (11° és 12° É. Sz. és 5-től 30°-ig K. H. között) 's melly által Nigriczia Guineától választatik.

Köngen, falu közel Eslingenhez a' Würtembergi Királyságban, hol sok Római régiségek ásatnak-ki.

Konghell, Kongshall, Kengelf, vs Svétzia Gothenburg orsz. Kapitányságban, a' Göthaelf fónak az éjszaki tengerbe való szakadása mellett; hajdan a' Norvegiai Királynak lakhelye. Az ő szomszédságában vagyon Bahus erőssége.

Kongo-Kitao, fő vs Corea félszigetben Asiában, királyi lakhely, hires írtt, és nyomtatott könyvtárral, mellynek gondviselője mindég egy királyi Herczeg.

Kongsbacka, kisded vs Svecziának Hollandia tart.nyában, földmíveléssel, és hajó kereskedéssel foglalatoskodik.

Kongsberg, (59° 45' É. Sz.) ezüst bányáiról híres vs Norvegiában Christianiai Megyében Love folyónál, 1500 h. és 6810 lak. pénzverőházzal, hol kiváltképen ércz pénz veretik, egész Norvegiának fő bányahivatala' lakhelyével. V. Fridrik 1757 eszt. itten egy oskolát fundált, hol az ifjak az ércz tudományt, 's egyébb hasznos tudományokat tanúlják. A' bányák eszt.ként mintegy 300000 tallért hoznak bé. Itten vannak gyapott fonóházak, rhabarbara plántálások, és fával való kereskedés. 24 Marczíusban 1810 eszt. ezen vsnak 61 háza elégett.

Kóugshall, l. Konghell.

Kongsöhr, Kungsöhr, Svétziának Királyi mulató háza, 1 mfdnyire Arbogától, hol a' Maelar tó végződik.

Kongsteen, kisded hegyi erősség Norvegia' Christianiai megyében.

Kongswinger, erősség Norvegia Christianiai megyében Glommen mellett.

Konia, (37° 52' É. Sz.) a' hasonló nevű Basaságnak nagy megerősíttetett fővsa, kis Asia' Karamania tart.ban, 15000 lak. a' Basának, és 1 görög Metropolitának lakhelye; szattyánt készít, és selyemmel kereskedik. Itten vagyon egy nevezetes Mahomedánus Klastrom, mellyben a' Mewlevitáknak Derviseik vagy is Barátjaik lakoznak, kerülete 1 1/2 angl. mfd; 5000 szobát, 5 Barátot számlál, egy Apáttal.

Konierpol, vs új Lengyel orsz. ban Kalisi oszt.ban 200 h. és 1160 lak.

Konierezka-Hora, magas hegyen épültt vár, Cseh orsz. Chrudimi ker. a' mellyben 100 tónál többet lehet számlálni.

Königgrätz, l. Königinngrätz.

Königheim, Königsheim, mvs a' Badeni nagy Herczs.ben, Main és Tauber ker.ben Leiningen Gróf hoz tartozik, 313 ház. 1700 kereszt. 51 zsidó lak. szőlő heggyel, 's bor keresk.

Königinngrätz, ker. Cseh orsz. ban, Silesia, Glatz, Morva, a' Crudimi, Biczowi ker.ek között, felette hegyes, különösen keleti része, hol az

Digitized by Google

Oriasihegy emelkedik fel. Elbe fóba itt Aupa, Metau, és Adler vizek öntödnek. Lakosi, 198792, sok posztót, gyapjú materiát, és vásznot készítenek. A' ker. nek van 17 vsa, (Schaller után 31) 25 nagyobb helys. (Schaller után 13) és 40 uradalmi jószága. A' Cseh nyelv az uralkodó. A' tö vs

Königinngrätz, Königgratz, Gradecz, Hradecz, Reginograecium, (50° 12′ 38″ É. Sz.) Adler fó mellette szakad be Elbe vizébe, 720 h. 5020 l. 1 szép fő templ. 1 Gymn. és posztó mühellyel.

Königsberg, Krolewiecz, Koralanczus, Regiomontum, (54° 42′ 12″ É. Sz. 38° 3′ 44″ K. H.) Prussiának fövsa 1 mfd. a' Pregel, és Haff egy befolyásokhoz, 3 részből áll: Altstadt, Löbenicht, és Kneiphof (sziget Pregelen) 4 külső vsal, és néhány ker.ekkel, 269 utszákkal, és piarczokkal, 4503 ház. 622 életes házzal, és 60000 lak. Nevezetesek benne: a' vár, 's a' Friedrichsburgi erösség, 22 templ. Kántnak emlék oszlopa; az Universitas 300 tanúlókkal, 3 deák iskola, Fridericianum collegium, a' ref. iskola, egy mestermiv, és bába iskola, a' kir. Német társaság; a' gazdaságbeli társaság; 3 köz könyvtár; egy kabinetje a' régiségeknek, egy borostyánkö-kamara, a' nagy polgári özvegy, és árvaház; külömbféle fabrikák; a' nagy kereskedés belitársaság. 1811-ben a' gyulladás által sokat szenvedett.

Königsberg, fövs Brandeburgban Rörike fó mellett, 454 h. 3220 l. az országló széknek helye, egy Lyceummal, és fabrikákkal; a' hasonnevü kerület 18 3/4 □ mfd. 49340 lak. kal.

Königsberg, város felső Hssziai Herczs. a' Hassziai nagy Herczs.ben, 80 h. 370 l. Szomszédságában van vaskö, réz, és márvány bánya.

Königsberg, vs a' Hildburghausi reszen, Coburg Herczs. mellett 174 h. hegyvárral, szölöheggyel, és gyümölcsösökkel.

Königsberg, Királyhegye, egy magas hegy Magyar orsz. hol Szepes, Lipto, és Gömör Vármegyék öszvejönek.

Königsberg, l. Bánya Új.

Königsberg, helys. Cseh orsz. ban, Ellenbogeni ker.ben a' Königsbergi jószághoz tartozik 256 h. 1800 l. egy puszta hegyvárral, és 1 kath. pleb. lakosi gabonából, és komló kereskedésből élnek, vagyon gyapjú, és posztó fabr. is.

Königsberg, Morva nyelven Klinkovitz, tár vs Austr. Sileziában Troppau Herczs. Teschni ker.ben (49° 48′ É. Sz.) egy uradalmi várral, egy kath. pleb. templ. és iskolával; ispotállyal, uradalmi majorral, 130 h. 910 l. kik többnyire Silesita-Morva nyelvüek, és földmivelésből, szarvas marha tartásból, posztó csinálásból, és más mesterségekből élnek.

Königsberg, Künsberg, város Austr. Silesiában, Troppau ker.ben, posztó, és vászon fabr.

Königsborn, só bánya Unna mellett a' Bergi Herczs.ben eszt.ként 200000 véka savat ád.

Königsbronn, evang. apátság Brencz fó mellett a' Würtembergi kirs.ban, Sváb kerületben; sok kovácsokkal, hol az egész szomszéd vi-

Digitized by Google

déknek elegendő vaskálha készítetik. A' Brencz fó, melly sok pisztrángot nevel, it veszi eredetét 1/2 óra folyása után egy nagy tavat formál, mellyben a' legszebb pontyok találtatnak.

Königsbrück, Münster-Meinhöveli Grófi urad. felső-Lusatziában, a' Bauzeni ker. ben, hasonnevü vsal Pulsnitz mellett, melly Luzatziat Misiától különözi, 204 h. 2490 l. egy várral.

Königsdorf, l. Királyfalva.

Königseck, Cseh vs a' Tábori ker.ben, 210 ház. 1 kath. pleb. templ. gyolcs készittéssel.

Königsegg-Aulendorf, hasonnevü Grófnak birtokai a' Würtembergi kirs. Altdorfi ker.ben, 5 1/2 mfd. nagysága 4000 lak. nevét vette az ide való vártól. A' Gróf lakja Aulendorf.

Königsfeld, Cseh falu a' Chrudimi ker.ben, 45 h. és orvosi ferdövel.

Königsfelden, bíróság közel Brückhez Helvetziában Bern kantonhoz tartozik, ezelőtt egy nevezetes klastr. volt, és azon helyen állott; hol I. Albert Cs. Testvére fiától Jánostól felgyilkoltatott. Eza' klastr. most a' nyomorú polgárok', vagy is a' vs jobbágyinak menedékek.

Königsheim, l. Königheim.

Königshof, Königinnhof ob der Elbe, kir. vs fallal kerítve Cseh orsz.ban, a' Königingrätzi ker.ben, Elbe mellett; öszvevévén a' külső vsokat is, 343 h. és 2400 l.kat számlál. Egy fő templ. több más kath. templ. és kárton kézimivvel.

Königshofen im Grabfelde, Regis Curia in arvis, erős vs a' Würczburgi nagy Herczs. Saale mellett, 264 ház.

Königshofen, vs a' Badeni N. Herczs. Main és Tauber ker. ben, Leinnigen Herczeghez tartozik, 1030 lak.

Königsholm, Königsinsel, kis sziget Langesund bemenete mellett a' Norwegiai Aggerhuus járatban.

Königshorst, falu közép Brandeburgban, Havelländi ker. ben 38 h. 230 l. Hajdan mocsár, és járatlan erdőség volt, melly 5 mfd hosszúságra és 1 mfd széleségre terjedett. Fridrik Wilhelm király tette 1719—1738 haszonvehetővé, melly alkalommal sok borostyánkö, és 14 ölnyi mélységben egész tölgyfa találtatott. Marhanevelése felette jó, és a' ménes a' legválagatottabb lovakból áll. Vajjal üzik a' kereskedést Berlin, és Potsdam felé.

Königshügel, l. Königsberg.

Königshütte, l. Lauterberg.

Königshuld, kir. vas, és aczél fabr. Silesiában Oppeln ker. ben, Malapane mellett. Aczél, kasza, reszelő, fürész, ülővas, sróf, 's más efféle készítményei jelesek.

Königslutter, kant. Helmstedt Ker.ben, Ocker oszt. a' volt Westfalia kir. 12 községgel, 6920 lak. A' főhelys.

Königslutter, alkalmas jó renddel épült vs Elme alatt, 4 kapúval, 1 vásár hellyel, 2 nemes kuriával, 1 várral, 1 templ. 1 vs iskolával, 1 árvaházzal, 181 h. és 1600 l. kik szántóföldjeikből, és némelly mesterségekből élnek. Az isméretes fejér sör, melly Ducksteinnak neveztetik, (mivel Lutter' vize a' Ducksteini sziklákból szakad) itt főzetik 73 serházokban. A' buzér termés nagy jövedelmü.

Digitized by Google

Königsmachern, kis vs Mosel mellett.

Königssaal, mvs Cseh orsz. Berauni ker.ben, hol Beraun Moldavába folyik 90 ház. és 1 czukor szitáló műhellyel.

Königssee, vs Schwarzburg-Rudolstadti Herczs. Thüringi erdőben, 300 h. 1500 l. egy orvosi fabr. hamúzsír, és fenyő korom égetéssel.

Königssee, 1 mfd hosszú, és 1/4 széles tó Bajor orsz.ban magas sziklaszálakkal van kerítve, és rakva jó-ízű szemlingekkel. Rajta van egy sziget kápolnával, melly nem külömben maga a' tó is Sz. Bertalanról neveztetik.

Königsstädtel, Cseh vs Biczowi ker.ben 244 ház. 1 karton műhellyel, 's 1 kath. pleb. templ.

Königssteel, falu a' volt Bergi nagy Herczs. Ruhr oszt. kőszén fejtéssel, üveg hutával, és siamois fabr.

Königstein, vs Saxoniában, Misiai ker.ben, hol Vielabach Elbébe folyik, 174 h. 1050 l. vászon, és bőr fabr. Egy 1400 láb magasságú, meredek homok szikláson fekszik, melly ama' híres Königsstein vára 1/2 órányi térségen állatt 550 lak. kik közül 400-an a' katonasághoz tartoztak. Csak egyetlen bejárása van, sem minaásás, sem a' körül fekvő hegyek által nem ostromoltathatik; vannak szántó földjei, erdei, kertjei, magazinjai, vizköblei az eső, és hóviz' öszvegyüjtésére, és 900 réfni mélységű megjárható kutja, mellyre nézve háborús időben nagyon alkalmatos menedékül szolgál. Ágyújival az Albist, és az alatta fekvő vst is érdekelheti. Vagyon Commendánsa, és ideiglartó őrserege. Az orsz. foglaji is itt tartatnak. Nevezetes benne a' fegyvertár, a' 3709 Dresdai akós hordó, a' templ. pincze, és az ellenben álló durva Lilienstein. 1756-ban ezen erösség a' háború folytatása alatt neutralisnak deklaráltatott.

Königstein, vs a' Nassau-Ussingeni Herczs.ben, 150 h. és egy erős hegyvárral.

Königstein, Grófs. közönségesen Geudern Grófs.nak neveztetik. l. Geudern.

Königstetten, mvs és uradalom Austr. Ens alatt levő fertályban, Bécsi erdő alatt való tart.nak határjai mellett, egy pléb. tartományi törvényszékkel, uradalmi várral, és 150 ház.

Königswald, Harrachi Gróf' faluja Cseh orsz. Leutmeritzi ker.ben, 280 h. vászon és pamut fabr.

Königswald, Tuni Gróf' falúja ugyanott, 185 ház. 's nehány fabrik.

Königswalda, falu Saxoniában Annaberghez 1 óra csipke kötéssel, vas hámorral.

Königswalde, falú Silesiában, Glatz Grófs.ban 148 h. 720 l. takácsókkal, fejéritőkkel, és hamúzsirégetőkkel.

Königswalde, vs Brandeburgban, Sternbergi ker.ben 150 h. 1030 l. timsó bányával, papirosmalommal, és posztó fabr.

Königswart, Kunczwart, privil. helys. Cseh orsz. Pilseni ker.ben, 177 h. 1 kath. pléb. templ. és várral; szomszédságában sok savanyúvíz, és az úgy nevezett Dillenwaldban sok gránát, és topáz kövek találtatnak.

Königswarthe, mvs egy várral felső-Luzatziában, Bauzen,

Digitized by Google

és Hoyerswerda között.

Königswinter, kis város Rajna mellett, Bonnhoz közel, Nassau-Usingeni Herczs.b.

Königs-Wusterhausen, falu közép Brandeburgban, a' Teltowi ker.ben Sühne mellett 156 h. 2020 l. egy kir. vadász kastéllyal, posztó és vászon fabr.

Konin, kerületbéli vs új Lengyel orsz.ban Kalisi oszt. Varthe fónál 169 h. és 1350 l.

Konitz, mvs Morva orsz. Öllmützi ker. 1 uraságbéli kastéllyal, 1 pleb. 120 h. és 950 lak.

Konitz, Kaunitz, Lengyelül Choynica, (53° 32′ 7″ É. Sz. 35° 14′ K. H.) kerületbéli vs nyugoti Prusszus orsz. ban, Brahe vizénél, 316 h. 2500 l. 1 kath. gymnasiummal, vászon, posztó fabr. és karmazsin festéssel. Kalamázzal, posztóval, gabonával, és darával kereskedik.

Könitz, falu a' Schwarzburg-Rudolstadti Herczsegs.ben, Saale mellett, 370 h. 1810 lak. malomkőfargó mühellyel, ezüst, és rézbányával.

Konkan, egy jól megerősítetett hegyi általjárás, Paniani folyónál, keleti-Indiának Mysorei orsz.ban.

Konnefeld, falu, Fulda folyónál, a' vólt Vesztfalia' Fuldai oszt. 45 h. Itten vannak alabastrom bányák, és 1 gipsz égető mühely.

Könnern, l. Cönnern.

Konnyostadt, l. Poseko.

Konotop, (51° 15′ É. Sz. 51° 5′ K. H.) kerületbéli vs, Orosz birod. Tsernigowi Helytartóságban.

Konrádswalde, falu Silezia' Svajdniczi ker. 320 l. Turfával bövelkedik.

Konratek, a' Kóborló Uszbecki népnek része, Amu-Darja fónak az Aral tóba lévő szakadásánál, 100000 főből áll, Konras főhelyitől vette nevét, földmiveléssel, és baromtartassal foglalatoskodik. Ezen népség készít bizonyos matériát, mellyet az ott bövségben találandó morena gyökérrel festeni szokott.

Konsk, hely, Orosz birodal. Tomski Helytart. Siberiában, 204 h. czoboly vadászok a' lakosai.

Konskau, Lengy. Konska falu Austriai Silesia Tesni' ker. helybéli Kaplánységgal, templ. mal, és oskolával, 1 1 luth. oskolával, 1 urodl. hivatalházzal 1 majorral, és 1 malommal. 107 h. és 740 l. számlál, kik Silésiai és Lengyel öszve kevert nyelven beszélnek. Az ide való földben búza, rozs, árpa, és zab terem.

Konskie, vs új Lengyel orsz. ban Krakói oszt. mellynek 210 h. 1 kard fabr. 1 pléb. és posta statziója vagyon.

Konskovola, város új Lengyel orsz.ban Lublini oszt. nem messze Visztula fótól 212 h.

Konstadt, Kunstadt, vs Alsó-Silesiának Kreuczburgi ker. 152 h. és 1110 l. kik között sok vargák vannak.

Konstantinápoly, l. Constantinápoly.

Konstein, Kunczstein, falu Bajor ország Altmühli ker. Smutternél, 2 kastéllyal, és üveghutával.

Konszka, tót falu Magyar orsz. Liptó Várm. 9 kath. és 228 luth. lakkal, kik zabkenyérrel élnek. Savanyú vízzel bövelkedik.

Kontaisi hegység, l. Mustag.

Kontarfari, vs Moreában, 150 h. Dugókérgü cserfával, és börrel kereskedik.

Kontop, kis vs 1 luth. templ.

Digitized by Google

mal, Silésia' Glogaui Herczegségben.

Koós-Pallag, falu nagy Maros mellett, Vácztól 3 1/2 óra Hont Várm.ben Ipolyi járásb. Magyarok, és Tótok lakják, a' k. Kamarának Vissegrádi urad.hoz tartozik, 424 kath. lak. Az ide való földben jó dohány terem, vagyon tulajdon pléb.

Kopais, tó Török orsz. Livadia tart.

Kopanika, l. Köpenicz.

Kopasch, l. Kubasa.

Kopcsan, tót falu Magyar orsz. Nyitra Várm. Szakolczai járásban Morva vizénél melly a' Cs. K. Holicsi urad.hoz tartozik, 1 ménessel 1652 kath. 180 evang. és 200 zsidó lak. Holicsnak filiálisa, mellytől csak 3/4 óra.

Köpcsény, Kittzé, mvs Moson Várm.ben, Posonhoz 1 órányira Austria határánál. F. U. H. Eszterházy és Naszwadi fam. 1642 lak. Németek, Horvátok, kath. és számos zsidók. A' Herczegnek szép kastellyával, kis várával, fáczányos és vadas Erdejével, és postahivatallal. Itt egyesültek a' Magyarok először az Austriaiakkal. Ferdinánd alatt; itt igen jeles mulatságok tartattak M. Merczi alatt; itten készült az első kocsi hintó.

Kopeke, Orosz-réz-pénz, melly annyit ér mint nálunk, 1 krajczár, 100 kopek tesz 1 rúbelt.

Kopek, ezüstből Orosz bir. 13 kt ér.

Kopenhaga, Dania nyelven Kiöbenhavu, (55° 41′ 4″ É. Sz. 30° 14′ 12″ K. H.) Dania orsz.nak megerösítetett fő vsa, és a' királynak lakhelye, Zelandia szigetben a' tenger szorúlát mellett, keletre 12600 singnyi; régi vsból, új vagy is Fridrikvsból, és az Amak szigetBen épült Krisztiania vsból áll. 13 piaczal, 230 nagyobb részént igen szép útszákkal, 4 Királyi, 's 20 más nagy palotákkal, 24 többnyire fákkal keritetett, külömbféle vallás beliekhez tartozó templ.mokkal, mellyek közt a' Sz. Háromság' temploma, 150 iábnyi magas tornyával, különös jegyzést kiván. Közönséges könyvtárja a' tudós Tycho de Brahé glóbisával kerkedik; 5 Sinagogája, 22 Ispitallya mellyek közt Vartov ispitályában, 1850 betegek találhatnak helyet, és a' szülőház, a' hol esztnként 1000 fehér személyek gyermek agyban fekhetnek 30 szegény házakkal, nagy árvaházzal, 4000 részént nagy, 's csak nem merő téglából épültt házakkal; és 97440 lak.kal, kik közt 1900 zsidó. Az ó vsban nevezetes a' játékszin mellybe 1000 néző béfér; az új vsban a' Rózenburgnak nevezett fényes királyi kastély, minden embernek nyitva álló királyi ékes kertjeivel; jegyzésre méltó itt a' szép Amália utsza is, és a' Fridrikpiaczа, a' 4 királyi Palotákkal, mellyekből a' roppant Amálienburg formáltatik. Az ide való Universitásnak könyvtárja 260000 darab számlál, füvészkertje, természeti kincsek gyüjteménye, test bonczoló szállája, csillag vizsgáló tornya, 's Prédikátorok' Szeminariumja nevezetes. Ezenkivül vagyon itten a' tengernek hosszasága'kikurkászásra ügyelő tisztség, 1 pattyantyúság Akademiá

Digitized by Google

a' száraz földi 's tengeri kadétok számára; 1 képíró 's képfaragó akadémia, baromorvos oskola hajókazás oskola, tanító mesterek szemináriumja, Collegium de cursu Evangelii promovendo, mesterség akademia jól elintézett iskolák némasiketintézet, természetvizsgáló, 's gazdasági tárgyokra vigyázó' társaság országgazdalkodás társasággal, genealogia 's heraldicai, és a' tudományok királyi társasága, a' keleti históriára, és nyelvekre ügyelő társaság, a' Skandinavi literatúra, Daniai nyelv', és tudományok társasága, a' királyi orvosok', és seborvosok' a' szép tudományok, a' polgári erkölcsre vigyázó társaság, a' vízbe fúltt embereknek segedelmet nyújtó társaság, a' kézi mesterség állapotja' meg nemesítésére ügyelő társaság több tanító intézetekkel; a' hazabéli mesterségek szorgalmas üzetését elömozditó társaság, polgári iskolával, mellyben nem csak nyelvek, hanem a' polgári életre szükséges más mesterségek, és tudományok is taníttatnak; a' nötelen asszonyok társasága, melly a' szegény Lyanykák neveltetések elömozdítására rendeltetett, és a' t. Azon két, fellyebb említetett könyvtáron kivül, még egy harmadik is találtatik, természeti kincsek' gyüjteményével, képes szobaval, példa mustrát öntő helyekel 's a' t. Találtatnak több fabrikák is, mellyekben: posztó, gyapjú, pamut, csipke, selyem, vászon, vitorla vászon, harizsnya, tobák, porczellán, hamis porczellán, szappan, bör, papiros szönyeg, czukor, vas, aczél 's t. ef. készitettnek. Továbbá vagyon itten egy könyvnyomtató, és betüöntő mühely (ez egyetlen egy Daniában) viasz fejéritő müv, hajó épités hely és a' t. Az ide való nagy kereskedés, az Asiai kereskedésre ügyelő társaság által, a' tengeri kezes társaság, és egy kikötő által gyarapittatik, kikötőjében 500 hajó bátorságban fekhe. a' királyi hajó hadiseregnek révpartja is szabadon áll a' kereskedöknek, elömozditatik. Az Amak szigetje Kopenhagavsával 5 hidak által köttetik öszve. Ezen vs szomszédságában e' következendő királyi várak találtatnak, u. m. Friedrichswerk, Friedrichsberg, Friedrichsburg, Friedensburg, Hirschholm, Jägerpreis 's a' t. 1728 és 1795 eszt. égés által nagy károkat szenvedett 1801ben a' Dánusok itten egy csatát vesztettek el az Anglusok ellen; 1807-ben pedig 2 Septembertől 5-ig az Anglusok ágyúzása alatt vala, melly által 305 háza elégett, 's mintegy 1100 l. ölettetett meg.

Köpenitz, Kopaniza, vs Posen Herczs.ben kel. Prusszíában 86 h. 380 lak.

Kopfstück, német orsz. pénz, melly egy huszast tészen.

Kopilovacz, vs Török ország Bulgar-Ili tart.ban.

Köping, (59° 29′ 50″ E. Sz. 33° 36′ 28″ K. H.) Sved tart. Mälar tó végén, fabrikákkal, és kereskedéssel.

Kopolo-Polyana, Oláh falu Marmaros Várm. Schopuka folyónál, vasbányákkal.

Koporie, vs Orosz birodalom Sz. Peter' várai helytart.

Digitized by Google

Ekoparkánál. A' lak. a' fehér káposzta ültetésével, 's ércz mész mosásával foglalatoskodnak.

Koppán, Török, mvs Somogy Várm.ben, Magyaródhoz 1/2 óra F. U. a' Veszpremi Püspökség, és H. Eszterházy 448 lak. Magy. kath. Régi hires várának most csak maradványi szemléltetnek.

Kopparbergslehn, Svéd ország' Thallandi tájjéka, a' mellyben gazdag érczbányák találtatnak.

Koppelsdorf, falu a' Meiningi részen Coburg mellett 33 h. 140 l. tükör és violin fabr.

Koppen, falu Silézia Briegi ker. galiczkő bányákkal.

Kopporcs, tót falu Gömör Vrm. Gróf Kohárihoz tartozik, és valami 20 házakból áll. A' lakosai szénégetésből élnek, mellyet a' vashámorok számára szalítnak.

Kopreinitz, l. Kapronca.

Koptzevnica, város új Lengyel orsz. Radomi oszt. Vrona folyónál 220 h.

Kopyl, vs Orosz birod. Minszki Helytart. 950 l. ref. társasággal, 's templ.mal.

Kopyl, kisded erősség Orosz bir. Tauria Helytart. Kuban torkolatjának két ágai köztt.

Kopys, (54° 20′ É. Sz. 48° 10′ K. H.) új ker.béli vs Orosz birod. Mohileni Helytart. Dneprnél, 1600 l. kik köztt több mint 510 zsidók találtatnak, kiknek itten Synagógájok vagyon, azonkivül itt vagyon egy Orosz, kath. 's protest. templom.

Korain, kis vs alsó Egyptom' Sarkichi tart ban, több kis falúkból áll, a' mellyek mind öszve mintegy 4000 l. számlálnak, alacsony, de még is elég erős kastéllyal.

Korákok, Korjákok, Chorakok, népség a' melly Korától, az az írámszarvastól vette nevét, Orosz birod. Irkutski Helyt. Szibériában, Kamcsatka és Anadyr köztt, keleti tengernél. Lakosai kicsinyek, a' kiknek kicsiny szemek, kis fejek, gömbölyű sovány orczájok rövid orrok nagy szájak, feketé rövid hájok vékony szakálok, hosszú szemöldökjök, 's setét színü börök vagyon. A' megtelepedettekre, és a' Kóborlókra osztatnak, mind a' két rész külömbféle nyelveken beszél, 's ellenségek módjára egymás eránt viseltetnek. A' megtelepedettek a' déli tájjékokban ronda föld Kunyhókban élnek, vadászattal, és halászattal foglalatoskodnak; szabadságot szeretnek, egyenes szivüek, emberségesek hátrak, és vendég szeretők. A' Kóborló Korákok az írám szarvasaikkal, mellyekből egy házigazdának 1000 darab is vagyon, egy mohhal bövelkedő környékből másra költöznek, ezen csorda jövedelmeiből élnek, börből készitetett sátorokban lakoznak, nyírják a' fejeiket, a' szakálaikat kitépik gyanakodók, tolvajok, telhetetlenek, kegyetlenek, és szívességtelenek.

Korassan, l. Chorasan.

Koratschew, (53° 16′ É. Sz.) vs Orosz birod. Oreli Helyt. Scheresatnál, 1000 ház. és 3000 lak. kik köztt sok kötélgyártó találtatik.

Karban, Dalmátzia' Grófsága, 3 mfdnyi hosszú, termékeny, és hegyektől körülvétetett róna föld.

Korczewa, l. Kortschewa.

Korczyn, Nowe Miasto, v. új vs, kis vs Weichsel és Nida egybefolyásánál Sando-

Digitized by Google

miri Vajdaságban új Lengyel orsz.ban. Gyülés hely egy Gymnasiummal.

Korczysk, Corcik, vs Orosz birod. Volynski Helyt.

Kordedeardi, vs Valachiában Olt vizén túl.

Kordik, falu Zólyom Várm. Beszterczе-Bányai Kamara jószágához tartozik, arany bányával, és 225 kath. lak.

Kordufan, közép Afrikai Darfur országnak mellék tartománya, mellynek a' nyugoti része csak most az újabb időkben foglaltatott el.

Karelskigorod, l. Kekszheim.

Korenaja-Pustina, remeteség Orosz birod. Kurski Helyt. melly mint búcsú hely, a' hol Szűz Mária képe vagyon, gyakran látogattatik, és a' hol legnevezetesebb vásár ezen tájban tartatik, melly végre itten 337 köbölt épitetett.

Korgnan, l. Ghergong.

Korilla, mvs Dalmáczіának Mliti szigetjében, jó kikötőhellyel.

Korisko, (Nagy és Kis) 2 szigetek a' Guinea parton nyugoti Afrikánál, egésségtelenek, 's kevés lak.kal; festő fával bővelkednek.

Koritna, falu Morva ország' Hradisi ker. 73 h. 420 lak. egésséges savanyú vízzel, őrlő malommal, fekete mész égető kemenczével, és kat. templ.mal.

Koritschan, mvs Morva orsz. Hradisi ker. 160 h. 1200 lak. kik közt 133 zsidó, kastéllyal, savanyú vízzel és ferdőházzal, üveghutával, pléb.val, hamuzsir égető hellyel, 1 majorral, ser és pálinka főzéssel.

Korjäkok, l. Koräkok.

Korkosa, vs Sziberiában az Oby fónak jobb partján.

Körle, kant. a' Casseli ker. ben, Fulda oszt. Westfaliában, 10 községekkel, és 3460 l. hasonnevű főhelys. pléb.val.

Körmend, (47° 12′ 8″ É. Sz.) díszes mvs és Urad. Vas Várm. Szombathely és Lövő között, közel hozzá a' Pinka a' Rábában folyik; egy várral, vadas, és fáczános kerttel, és sóházzal; postával, kath. evang. ref. templ. és Synagogával. F. U. H. Battyányi lak. 1458 kath. 857 akat. 269 zsid. 7 ó hitű.

Körmöcz-Bánya, Kremnicz, Cremnitzium, (48° 42′ É. Sz. 36° 33′ 32″ K. H.) régi már 1100-ik évben a' sz. Kir. vsok közzé iktattatott bánya vs Bars Várm. Garan jár.ban, Beszterczе bányától 4 mfd magas hegyektől körülvett völgyben. Maga a' belső vs csak 32 házakból áll, kőfallal kerittetett 's 3 kapuval díszes. Épületei között nevezetesbbek; a' vsi Szentegyház, a' Sz. Ferencz Szerzetebéli templ. a' Kir. kamarának épülete, mellyben az arany az ezüsttől elválasztatik, a' vsháza, de különösen a' Sz. Háromság' képe, 's az ugró kut, 's t. ef, A' várban, melly két fallal és bástyákkal erősítetett legjelesebb épület a' Sz. Katalin' templ. az órás és nagy haranggal ékeskedő torony a' vizi csatorna 's a' t. Külső vsi messze terjednek, számos jeles Kir. bányász épületekkel vendég fogadókkal és sertő házzal birnak. Vagyon itt az evang. lakosoknak templomok; azonkivül a' Gymnasium, nemzeti iskola, polgár ispitály és gabona tárház. Lak. tótok és németek, ezen utolsók hi-

Digitized by Google

hetőképen maradéki a' régi Quadusz és Gothuszoknak 's még most is a' nyelvek alig érthető a' tiszta német előtt. — Esméretesek nem csak nálunk hanem egész Europában is a' Körmöczi arany és ezüst bányák, mellyek közül a' leggazdagabbak közel a' vs hoz esnek; legnagyobb része a' körülfekvő hegyeknek már egészen alá vagyon ásva, 's ez okozta már a' többszöri bészakadásokat. Leggazdagabb ezek között a' Katalin nevű mína, mellynek bémenetele és belső csornokjai valóban látásra méltók, láthatni itt t. i. veres ezüstérez. ereket, 's t. ef. A' bányákhoz téjszínű patak, melly az alsó utszában egyesül 10000 ölnyi messzeségről vezettetett ide külömbféle kősziklás helyeken által a' szomszéd vármegyéknek segedelmével. Igen hasznos a' bányászi mesterségek üzésére 's a' szükséges malmok forgatására. Találtatik a' Körmöczi bányákban gáliczkő, mellyből több helyeken gáliczolaj főzetik; azonkivül számos és külömbféle drága kövek is. Vagyon itten Bányász ítélő szék, és pénzverő ház, mellyben vert pénzek mind K és B bélyegeztetvén, könnyen másoktól megkülömböztethetnek. Itten veretnek az esméretes Körmöczi aranyok a' rudakká tett aranyból; most pedig legtöbb arany és ezüst-rudak a' Bécsi pénzverő házban hordatnak. Portáji 11. 4856 kath. 708 evang. lak. számlál, kik a' bányászságon kivül méhekkel, selyembogarakkal és csipke készítéssel is keresik élelmeket.

Kormos, tót falu Hont Várm. Gróf Kohárihoz tartozik. Ezen faluban sok luth. lakoznak, kik föld, és szőlő mívelésből élnek. Fa nélkül nem szükölködik. Kath templommal, és plébval dicsekszik.

Korna, Krena, nagy tót falu Nógrád Várm. A' határai messze terjednek, kevés szántó földje, de sok rétje, 's nagy erdősége vagyon. Ezen lakosai sok juhokat tartanak. A' gyümölcs itten böségben terem. A' foglyokat itten kiválképen télben szokták fogdosni.

Kornburg, mvs Bajor ország' Retzati ker. tobák fabr. és malomkő bányával.

Körnerküste, v. bors-part, Malaghetta, felső Guinea' tengerpartjai között a' legismeretlenebb, közép Afrikában, S. Annen Captól vagy Scherbro főtól (7° 10′ E. Sz.) egész Palma-Cap-ig (4° 15′ É. Sz.) ész. nyugotti köztől délkelet köznek mint egy 90 geogroph. mfd hossza. A' tart. a' partnak mentében többnyire róna, és termékeny; belsejében akadni nehány sorhegyekre, mellyek a' partokig terjednek. Az éghajlat nagyon heves, de a' sok mocsár miatt egésségtelennek tartatik. Jelesbb fóji: Rio, Mesurado, vagy S. Pál, Rio Junko, Rio Tabo, Rio Sextos 's a't. a' partokon mocsárok vagynak. A' földtermékei között nevezetes a' Guineai, vagy Malaghetai bors, tulajdonképen paradicsommag (Amomum granum Paradisi) ezenkívül: rizskása héjasgyümölcs, pamut, indigo, erdőségek, elefánt, oroszlán, parducz, szarvas

Digitized by Google

szarvasmarha, disznó, kecske, szelíd, és vad szárnyasállatok, hal 's t. ef. Lak. Negerek, külömbféle nemzetségűek, u. m. Quoschaok, Folschaok, Karanok, Konde-Qudschaok, és Quabi-Manook. Ragadozók, és gyalakodók, csak ágyékok körül van takaródzójok, rizskását, borsót, és borsot termesztenek, és vas portékákot dolgoznak. Királyaik határnélkül uralkodnak, és alattvalóiktól mélyen tiszteltetnek. A' kereskedés csekély, és csak borsra, elefántcsontra, és Szlávokra terjedki. Belsőrészeit a' tartnak arányat is turem. Több Negér tart.ra osztatik. Europai kiszállókra sehol sem akadni.

Korakdus, mvs, kastél, Urad. Rakowiczi ker.ben Cseh országban H. Swartzenbergé.

Korak, vs Parsusz ors. Fuseni Helyt.

Kornneuburg, (48° 19' 52'' É. Sz. 33° 58' 45'' K. H.) vs Austriában, Ens folyón alól. Mannhardsbergen alól lévő fertályban, Duna fónak jobb partján 230 hl 2600 l. fő oskolával, ker.beli hivatallal, birodalmi törvényszékkel, és egy kath. pléb.val.

Korol, ker.beli vs Orosz bir.' Poltawai Helyt. a' hasonnevű fónál, melly Psolba szakad.

Korompa, (alsó) tótúl Krupa, falu Posony Várm.ben Gróf Brunszvik József birtoka, gyönyörű kastéllyal, igen szép kerttel; Van itt még tekenősbéka tó, Urassági serfőzőház, téglaégetőhely, nevezetes vendégfogadó, 752 kath. és 61 zsidó lak. kath. pléb. és templom is, szőlőmíveléssel.

Korona, ezüst pénz Angliában 2 for. 21 krt ér; Korona 4 marknyi Dániában 1 for 16 krt.

Koronás tallér, Belgiomi ezüst pénz 2 for. 16 krt. ér.

Korond, falu, Erdély ország' Udvarhelyi Székely Székében, hasonnevű fónál, halmok köztt fekszik. Ebben Székelyek lakoznak, 1 kath. és Unitar. pléb.val, 's savanyú vízzel.

Koronowo, l. Krone.

Korop, vs Orosz birod. Poltawai Helyt. Desna és Koropa mellett, kereskedik.

Koropiec, falu Galliczia' Zloczovi ker. dohány termesztéssel.

Körös, Chrysius, Kreisch, 3 fó Erdelyben, és Magy. országban 1 Sebes Körös, melly Erdélyben Sebesvár felett ered, magas, és puszta Alpesek között folyik Telegd, és Nagy-Várad mellett, és minekutánna a' fejér, és fekete körőst magához vette, Csongrádnál a' Tiszába ömlik. 2) Fekete Körös, a' Bihari hegyeken ered, és Magyar ors.nak folyik. 3) Fejér Körös Vulkán hegyén ered. Mind a' 3 arany port visz magával.

Körös, (Nagy) népes magy. mvs Pest Várm. Alpár és Czegléd köztt. Abonytól 3 óra. F. U. több nemes fam. 12195 ref. 456 kath. 49 ó-hit. 124 zsidókkal 2000 h. egy ref. Gymn. tulajdon pléb. és templ. postaház. Lak. juhtartással, szőlő míveléssel és gabona termesztéssel foglalatoskodnak.

Körös (kis) mvs ugyanott 6782 magyar, és tót lakosokkal, és 1 kath. és ref pléb.val. Földes Ura Vattay familia. Vadkertől 2 óra: nagy mezei gazdasággal.

Digitized by Google

Körös-Bánya, Altenburg, Crisio Bánya. (46° 9′ 20″ É. Sz. 40° 26′ 34″ K. H.) szabad hegybánya helys. Zaránd Várm. Erdélyben, a' Körös erénél, jó aranybányával, és mosással, kath. és ref. Magyarok, és nem eggyesült Görögök 's Oláhok lakják, egy kath. pléb. val.

Körösmező, Jaszenye, Trajszy, Rusnyák falu Mármaros Várm. ben Galliczia határánál a' fekete Tisza mellett, egy kat. és nem eggyesült Görög templ. Erdőségében sok fa levágatik, és tutajra alkalmaztatik. Földes Uraság a' Királyi Kamara, harminczaddal, deszka metszővel.

Körospatak, Eschenbach, Krischparu, Erdélyb. Székelyek földén, Udvarhelyi Székben, hegyek között, Küsmöd vize mellett Etéden alól, lak. nemes Székelyek egy ref. és Unit. pléb. val. N. Kemendtől 3 1/2 óra.

Körös Várm. Cottus Crisiensis, Kreuzer Comitat, Horvát Orsz. ban Száván innen; Varasd, Zágráb Várm; Dráva, Körösi kat. vidék és a' Száva között. Nagysága 30 □ mfd népességé 64080, számlál 2 szab. Kir. vst, 2 mvst, 294 falukat és 2 pusztát. Földe bőtermekenységü gabonája, bora, dohánya elég terem. Két járásra vagyon felosztva. Itt vagyon

Körösd, (az É. Sz. 46° 1′ és a' K. H. 34° 17′ alatt) Crisium, Krisevecz, Kreutz hason nevü Várm. és járásnak főhelye, szabad, és Kir. vs Kapronicza és Verbovecz között, Bécstől 36 Budától pedig 34 pósta mfd. Széke eggy. görög Püspöknek; számlál 1440 kat. 80 eggy. 40 nem eggy. görög és 10 zsidó lakosokat. A' kath. valamint az eggy. és nem eggy görögök is birnak tulajdon pléb. és templomokkal. Itt tartja Körös Várm. gyüléseit.

Körösi katona vidék, Horvát orsz. Körös Várm. Sz. Györgyi kat. vidékkel, és Slavoniával határos. Nagysága 29 □ mfd, 52000 népességgel. 2 mvsa, és 192 falui. Fő helye Chasma.

Korotojak, (51° 5′ É. Sz. 57° K. H.) erős ker. béli vs, Orosz birod. Voroneschi Helyt egy hasonnevő fénak Donba való szakadása mellett, 2400 l. Selyemmel, és pamuttal kereskedik.

Korostcha, (50° 45′ É. Sz. 54° 18′ K. H.) ker. beli vs Orosz birod. Kurski Helyt. hasonló nevü fónál, 1033 faházakkal, 7670 l. Salétromhutával, és kereskedéssel.

Korpona, Carpona, Karpfen, Krupenicze (48° 22′ É. Sz. 36° 44′ K. H.) régi szabad Kir. vs Zólyom Várm. Alsó járban Krupenicze vize mellett, közell Honth Várhez Selmecztől 2 órányira, számlál 1560 kath. és 1800 evang. lak. kik Németek 's Tótok, külömféle mesterségeket, földmívelést, szőllő és gyümölcs termesztést üznek. A' vs épületei és utszái csinosak. Jegyzést érdemel a' vs Szentegyháza, melly hajdan tornyokkal megerősített vala, 's várgyanánt szolgál; a' Piaristák Collegiomja, kik itt az ifiuságot Grammatikabéli tudományokban tanítják. Az evang. is egy templomot bir. nak. Vidékje igen kies, levegője egészséges, bora középszerü, de kivált-

Digitized by Google

képen híres, és kedves a' gyümölcse. Portája 3. 6/10.

Korschenbroich, falu Francz. orsz.' Ruhri oszt. Mylendouk helys.nél,'s kastélynál, ezzel eggyüt 2280 l. számlál, vagyon len, és gabona mívelése, és takácssága.

Korsun, vs Orosz bir. Kiewi Helyt. Rosz fónál.

Kortgene, helys. Nord-Beveland szigetjében, eggy. Belgiom orsz. Cheldetorkolati oszt. 560 l.

Kortschewa, Korczewa (56° 40′ É. Sz. 54° 50′ K. H.) vs Orosz bir.' Tveri Helyt. Volga fónál, és Kortscheva pataknál, 460 l.

Körtvélyes, 1 német falu Vas Várm. Elentendorf német nevezet alatt, a' póstaut és Királyfalva mellett fekszik, egy evang. templ. len, és szőlőmíveléssel. 2) Horvát falu Moson Várm. 760 l. 1 kath. templ. Az első Battyányié a' másik H. Eszterházié. Van több Körtvélyes is.

Koryczin, vs Orosz bir.' Bialystoki Helyt. 52 h. és 250 lak.

Kosa, Volgának mellék fó vize, Orosz birod.

Kösching, mvs Bajor orsz. Isar ker.ben.

Koscian, l. Kosten.

Kosiers, l. Behrendt.

Koschka, egy földcsúcs az Avatschinski tengeröbölben.

Kosel, Lengyelül Kozle (50° 15′ É. Sz. 35° 48′ K. H.) ker.béli vs, és erősség Silézia Opelni Herczs.ben, Odernél, Gróf Plettenberghez tartozik, 207 h. és 2270 l. 1745 és 1807 eszt. ostrom alatt vala.

Kösen, l. Altkösen.

Koselesk, ker.béli vs Orosz bir.' Tschernigowi Helyt. Osternél, 2000 l. vásárokat tart.

Kosélesk, (54° 11′ É. Sz. 53° 5′ K. H.) ker.béli vs Orosz bir.' Kalugai Helyt. Schisdránál, 559 h. 7. templ. és 2770 l. Kereskedik.

Kosemitz, falu Siléziának Briegi Herczs.ben, Nimotschi ker. 220 l. A' szélmalom hegyén most kiüresítetett sárga Krizolit bányáji vagynak.

Kosloff, l. Eupatoria.

Koslow, (54° 13′ É. Sz. 57° 57′ K. H.) rosszúl épült ker.beli vs Orosz bir. Tambowi Helyt. Lesnoi Voroneschnél, 1237 faházzal, 275 faboltal, 9 templommal, 1 klastrommal, 7110 l. kik a' földterméssel, de kiváltképen barommal, bésózott hússal, és fadgyúval kereskednek.

Kosmonos, falu Cseh ország' Bunzlaui ker. 160 h. egy szép kastéllyal, karton fabr. és selyem míveléssel.

Kosseir, kis tengeri és kereskedő vs a' felső Egyiptom' keleti részében, veres tenger mellett puszta tájban; egy Arabiai Király' hatalma alatt vagyon, kastéllyal, kikötővel, és kikötőtorkával. A' házák itt többnyire a' napon szárított téglákból vannak felépítve. Az ő lakosai nagyobb részént Arabia, 's Egyiptombéli kereskedők, kik itten addig laknak, míg a' portékájok el nem fogy.

Korsimbasar, vs keleti Indiának Bengalai tart. hasznosan kereskedik, kiváltképen ki nem dolgozott selyemmel, selyem, és pamutmatériával; azért vagyon itten több Europaikból álló kereskedők' társasága.

Kossolna, Kesselsdorf, tót falu Poson Várm. 1 kath.

Digitized by Google

templ.mal, 's szőlőmívelés-sel. A' lakosai nagyobb részént fazékasok, kik szép cserép edényeket szoktak készíteni. Palfy familiához tartozik.

Kossow, vs új Lengyel Kirs. ban Siedlcei oszt. 100 h.

Kossow, vs Galliczia' Stanislawowi ker. só főzésel.

Kossoverfeld, l. Amselfeld.

Kostanpol, vs Orosz bir.' Volhyniai Helyts.

Kostajnicza, l. Kosztainicza.

Kostel, Morvai nyelven Podiwin középszerű vs Morva orsz. Hradischi az elébb Brünni ker. Tayánál, 1 pléb.val, és egyszersmind ország Dékánsággal. 219 keresztényi, és 15 zsidó házzal, 1120 keresztény 's 344 zsidó l. és méhtartással.

Kostelecz, Adler fónál, mvs Cseh orsz. Königinngrätzi ker. 298 h. és Dékán templ. mal.

Kostelecz, Elbénél, szabad vs kőfallal körül véve, Cseh orsz. Kaurzimi ker. 166 h. 1 fátzános kerttel, Dékán, és kath. templ.mal, melly a' vs előtt áll.

Kostelecz, mvs Morva orsz'. Oll müczi ker. 1 pléb.val 89 h. 1100 l. és 1250 holdnyi szántóföldel.

Kostelna, l. Kosztolna.

Kostély, kis Oláh falu Krassó Várm.ben, Temes vize mellett, N. Kostély szomszédságban, F. U. a' k. kamara. Lak. ó-hitűek. Itt vagyon ama nevezetes csatorna, melly által mintegy 1 1/2 mfdre a' Temes Bege vizével öszvekapcsoltatott, és Temesvár alá foly.

Kosten, Lengyelül Kostian, ker.héli vs Poseni Herczs. 202 h. 2480 l. és takácssággal.

Kostenblut, mvs Alsó Siléziának Neumarkt-Kanthi ker. Breszlawi Sz. Vincze nevű részéhez tartozik, 90 h. 483 l. és selyemmíveléssel.

Kostiansk, helys. Orosz bir. Voroneschi Helyt. Salétromfőzéssel.

Kostin, Kovitsch vs Orosz birod.' Mohilewi Helyt.

Kostl, mvs Kárniolia Neustädtli ker. 1 hegyen épült várral, Kulpánál, 72 h. és 1 kath. templ.mal. A' lak. inkább kereskedésből, mint sem földmívelésből élnek.

Kostroma, Orosz birodalmi Helyts. szűkölködő, csak erdőkkel bővelkedő tart. mellyben sok fók, és tavak találtatnak. Valogda Vjátka, Nischegorod, Vladimir, és Jaroslawl között fekszik; a' földjének kereksége 1808 3/4 □ mfdet foglal magában, melly 1146090 l. számlál, kik erősen az élelem szerzésének okáért más tartnyokban kivándorolnak. Azok kiváltképen Oroszok szoktak lenni. A' nevezetesebb fó vizei e' következendők, úgy mint: Volga. és Kostroma. Az égally itten kellemes, és egészséges. A' földje gabonára, és lenre nézve termékeny; mészkövet, és torfát bőven szolgáltat.

Kostroma, Orosz bir. vsa (57° 42' 30'' É. Sz. 58° 51' K. H.) Volga' bal partján fekszik, hol Kostroma belé szakad. Görög Püspök' lakhelye, 1047 h. 50 templ.mal, 1 klastrommal, 1 Seminariummal, és 9000 l. Itten vannak 16 bagariatimár műhelyek, 4 nagy, és 3 kissebb vászon fabr. 2 kis, Berlini kékfesték, és Spanyol viász fabr. és 1 sófőzőhely. Apró portékákkal, 's földi terméssel hasznosan kereske-

Digitized by Google

dik.

Kostrzyn, vs Poseni Her.ben Prussziában 156 h. 690 l.

Koswik, helys. Angl. orsz.' Kumberlandi Grófságában, plajbász fabr.

Kostzieglow, vs új Lengyel Kirs. ban Kalisi oszt. 1350 l.

Kostzinoven, Andreaswalde, falu keleti Burkus orsz. Oletzkoi ker. hol csupa Unitariusok laknak, 17 h.

Kostzminesk, vs új Lengyel Kirs.ban Kalischi oszt. 690 lak.

Kostzow, vs Galliczia Sztaniszlawowi ker. 1 sófőzőhellyel, mellyben esztendönként több mint 20000 mázsa só készítetik.

Köszeg, l. Güns.

Kosztainicza, vska Horvát ország' Banalhatárán, Died hegytövénél, Unnánál, 618 h. mellyben résszerént Polgárok, kik egyszersmind a' katonai szolgálatot teszik, résszerént pedig határőrzők lakoznak; kat. és nem egyesült görög pléb.val, Sz. Ferencz szerzetbéli Barátklastrommal, harminczaddal, póstahivatallal, Palanka szigetében álló várral, és Kontumácczal.

Rosztelecz, tót falu Trencsén Várm. savanyú vízzel. A' földje terméketlen, azért a' lak. nagyobbrészént mind napszámosok az Uraságí szolgálatban élnek.

Kostolán, nagy Kostolány, mvs Nyitra Várm.ben, Galgóczhoz ny.ra 2 3/4 óra F. Ú: több Uraság, lak. tót. kath. és egyebek. Híres vala régi, Máttyás Kir.tól ostromoltatott kastéllya.

Kosztolna, magyarúl Egyházas, falu Trencsén Várm. Vág folyónál, savanyú vízzel, melly a' lakosoknak italokra, és kenyér' sütésére szolgál. Itten találtatik 2 híd 1 major, 1 serfőző, és vendég fogadó ház. 170 l. számlál.

Koszyce, vs újLengy. Kirs.Krakó oszt. Szremiava fónál 97 h.

Kotatis, fő vs Georgiai Imirette Herczs.ben, Fachs fónál 80 szegény zsidó, kat. és Török familiát számlál. Görög Metropolitának lakhelyével.

Kotelnitsch, (57° 40′ É. Sz. 65° 50′ K. H.) ker.béli vs Orosz birod.' Viätka Helyt. Viätka fónál, 600 h. és 3960 lak.

Kotjäkow, (54° 14′ É. Sz. 64° 18′ K. H.) ker.béli vs Orosz birod.' Simbirski Helyt. Sura és Goronka fóknál, 60 h. és 210 l.

Kotlin Ostrow, (Kesselinsel) a' Finni tenger öbölben, a' hol Kronstadt erössége fekszik.

Kotnar, kisded vska felső Moldva ország Harlevi tart. melly az ő híres szöllőhegyei miatt dicsértetik kat. templom.

Koto, vagy is Kwitta, felső Guineának tart.nya, rabszolga parton. Az ő lakosai a' sófőzésből és halászatból élnek, 's Guineából ellopott rab szolgákkal kereskednek. A' főhelye

Koto, a' vagy Kwitta egy Daniai kereskedő bolttal és Prinzenstein nevű kastéllyal.

Kotschau, helys. Cseh ország' Pilseni ker. melly Gróf Zinzendorfhoz tartozik 52 h. csipkekötőhellyel.

Kotschbusen, l. Sindi.

Kotschin, l. Cochin.

Kotta, tengeri vs Cananorban innenső Indiának Malabári partján, karton fabrikával.

Digitized by Google

Kottate, Kottaram, vs Travancorében innenső Indiának Malabari partján, sok takácsokkal, ezüstmívesekkel, és számíthatatlan idegen kereskedöktől látogattatik meg.

Kotbus, ker.béli vs Alsó Luzatziában, Spree fónál 612 h. 5570 l. posztó, és vászon fabr. viaszfejérítővel, csertimár műhelyekkel, és serfőzésekkel.

Köttwein, l. Göttwich.

Kottwitz, falu Slésia' Sagani Herczs.ben, mészkőbányával.

Kotzenau, helys. Alsó Slésia' Liegnitzi Herczs.ben 1 régi várral.

Kötzschau, falu Saxoniában Merseburgi megyében 66 h. 296 l. sóbányával, melly esztendönként 80000 mérőt hoz be.

Kötzschenbroda, falu Saxoniában, Meisseni ker.ben, Elbe mellett, 2 országos vásárral, és szöllöheggyel.

Kouait, l. Gräen.

Koueitcheon, tart. Chinai bir. ban Asiában.

Koupang, l. Kupang.

Kovaszintz, vagy Kovaszinetz, Kolave, Olahfalu, Arad Várm. nem eggyesült görögök templ.val. Jó ízű, és egésséges borral kérkedik.

Koval, ker.béli vs Poseni Herczség Prusszus Orosz 212 h. 1340 l.ser,'s égettbor főzéssel.

Kovácsi, helység Pilis Várm. ben, Budához 1 1/2, Solmárhoz, és Telkihez 1 mtfd. F. U. Vattay fam. Lak merő Németek, kat. A' hegyek között jó káposztával és fanos répával bövelkedik. Itt irtam Anthropologiámat.

Kowalevo, Schönsee, (53° 9′ 10″ É. Sz. 36° 34′ 25″ K. H.) vs új Lengyel Királyságban Bromberg oszt. 50 h. és 390 lak.kal.

Kövár vidéke, Districtus Kővárensis, Erdélyben egykor közép Szolnok Vármegyének része, evvel, Magyar országgal, és belső Szolnok Várm.vel határos. Nagysága 12 1/4 □ mfd. 1761 eszt. csak Oláh lakosi 17322 számláltattak, ezeken kívül vannak Magyarok is. Földe hegyes, és csupa erdős. A' levegője kemény. Legjelesebb folyója Szamos, melly déli és nyugati részeit nedvesíti; 's Lápos vize, melly belső Szolnokból jövén, e' Várm.ben foly a' Szamosba. Föld és szőlő miveltetése silány, marha tartása, szén égetése, 's gyümölcscsel kereskedése jeles. Tölgy fa erdeiben számos sertés csordákat makkoltat. Sok vad állati is vannak. Hajdan arany és ezüst bányái is voltak, míg a' felső 's Kapnik bánya, és Nagy Fekete, tőle el nem szakasztattak. Fő Kapitánnya vagyon a' Fő Ispán helyett. Négy kerületekre osztatott: a' Berkesi 21, a' Bunyi 30, a' Nagy Somkuti 20, a' Váádi 19 helységeket foglal magában.

Kowel, Kovelsk, (51° 10′ É. Sz.) kerületbéli vs Orosz birod. Volinski Helyt. Tura folyónál.

Kövi, Kamenane, nagy falu Gömör Várm. Jolsva és Ratkó vsok között mintegy mfdnyire Tiszán innen, a' Csáki Gróf familiához tartozik, nagy vas kereskedéssel. Mintegy 250 házból áll, mintegy 50 Nemes familiának van benne Curiája, és mezei gazdaságból, és kereskedésből élnek. Sok rozs pálinka főzetik, és messze földre kihordatik. A' lak.

Digitized by Google

evang. van Ekklesiájok, és Grammat. iskolájok.

Kowno, Kauen, (54° 35′ É. Sz. 38° 10′ K. H.) kerületbéli vs Orosz bir. Vilnai Helyt. Vilja folyónak Niemenbe szakadása mellett, 780 ház. és 5000 lak. a' kik kath.ból, luth. ref. tatárokból, és 2000 zsidókból állanak. Vagyon itt a' Jesuitáknak Collégiumjok. A' hársfa méhser, melly itten készítetik, híresnek tartatik. Kereskedik gabonával, mézzel, viasszal és a' t.

Kowrow, (56° 10′ É. Sz. 59° K. H.) kerületbéli vs Orosz bir. Volodimiri Helyt. Klyösmánál, mészkő bányákkal.

Kowyma, l. Kolyma.

Koydanowo, vs Orosz birod. Minski Helytart.

Kozaczovka, Nemes vs Galliczianak Zaleszcziki kerül. Dniester mellett.

Kozákok, igy neveztetnek általjában azon nemzetségek, mellyek az Orosz, Lengyel, Ukraina, 's t. m. tartományoknak keleti 's déli részeit oltalmazzák 's ezért nem is fizetnek semmi adót hanem csak a' katonai szolgálatra köteleztetnek. Oroszoktól származnak, 's az ő nyelvek is tulajdonképen az Orosz nyelv, melly még is sok török, és lengyel szavakkal, öszvekevertetett. Majd minnyájan a' Görög-Orosz vallást követik, de a' polgári alkotmányokra nézve függetlenek. Ugy az eredeteket mint a' jelenvaló állapotjokat tekintvén, két fő ágokra szakadnak: t. i. a' kis Russziai, (Malorossi) és Doni Kozákokra. Ezeknek mind eggyike több mellék-ágokat szült, ezektől származnak a' Wolgai, Tereki, Grebinski, Urali, és Sziberiai Kozákok. Minthogy ezen Nemzetség a' Wolgán túl fekvő tart.nyokból került, nem ok nélkül a' külömbféle Török, és Tatár hordáknak maradékai gyanánt tekintetik, mellyek ottan letelepedvén szaporodtak, 's lassan lassan a' szomszéd vidékeket fegyvereik által meghódították. Az Orcsz bir.ban már régtől fogva különös Státust formálnak, melly a' Tatár bir.nak feldulásától állíttatott fel, 's az Országló-széktől földekkel megajándékoztatván, a' határok őrzésére bízatott. Mostan ők teszik többnyire az Orosz regulátlan lovasságot, melly tulajdon csoportokra osztatik. A' kis-Russziai Kozákok szorosbb határok közé vettetvén az Europai szokásokhoz közelebb járnak, 's reguláris katonaság gyanánt szolgálhatnak. — A' Kozákoknál nincsen nemesség, mindnyájan egygyenlő jusokkal birnak, magok közül választják az Elöjárókat, és csak a' legfelsőbb Igazgatókat szükséges megerősítetni az Országló Szék által, 's nem is tétetethetnek le ennek engedelme nélkül. Minden Igazgató a'koronától veszi a' zsoldját, a' köz Kozákok pedig csak addig míg szolgálatban vannak. De ruházatjokat és fegyvereket tulajdon költségeiken megszerezni kötelesek, 18-ik eszt.től 50-ig szolgálnak. A' Regimentjeik (Pulk) a' kerületek nagyságához képest 500 — 5000 főből állnak, 's egy Ezredes (Hettman, tulajdon nyelveken Ataman) által vezettetnek. Az egész sereg fő vezére is Hettman-

Digitized by Google

nak neveztetik. Minden Kozák egy lovat tartani, és magát lengyel, vagy keleti módra ruházni köteles. Fő fegyverek a' lándsa, mellette vagyon két pisztolyok, kardjok, puskájok, vagy nyilas ívek. A' kantschu, vagy a' kemény bőrből font korbács is nagy elömenettellel használtatik a' fegyvertelen ellenség háta kenésére. Kevéssé alkalmatosak lévén a' taktikai mozgásokban, csudákot tesznek a' bagzsiákra 's tárházokra lett rohanásokkor, és a' szélyelvert ellenségeik üzésekkor. Az ő lovaik kicsinyek, de tartósok, 's olly sebesek, hogy több napokban egymás után 12—15 mfdet haladhatnak. Minden Pulknak 2 vagy több Szentek képeivel díszeskedő zászlóji vannak, 's így nálok a' többi táborî eszközök akármelly névvel jegyeztessenek azók, mind esméretlenek. Az ő taktikájok abban áll, hogy több kissebb csoportokra oszolván, az ellenségre minden oldalról szörnyű riasztás között rohannak, 's ha így az ellenség sorait szerencsésen felzavarták, akkor szíjon függő lándsájikat leeresztvén, kardhoz vagy pisztolyhoz nyulnak, 's ez által irtóztató romlást, veszedelmet, 's szerte szélyel halált szórnak. Ha pedig el nem sült, akkor szél módjára vissza fordulván, valami bizonyos helyen csoportoznak öszve, 's újra ugyan azon dühösséggel reáütnek, míg ez csapásaikat ki nem álhatván futásnak ered. — A' kitetsző különbség, melly köztök és a' tulajdon, kivált az északi Oroszok között vagyon, mellyektől a' regulárisabb arczvonások, derék növések, tisztaságok, 's buja pompa által különöztetnek, hihetőképen abban áll, hogy ezen tündér emberek, kik természetesen feleségeket magokkal nem hozhattak, tatár és czirkassziai asszonyokat elragadtak, 's ez által a' maradékaik szebb 's tetszőbb physiognomiát nyertenek. 1570 évben építették az ő Tscherkaskoi nevű fövsokat, 70 werstnyire az Azowi tengertől Donnak néhány szigetein, melly ezen okból tatár Velenczének, neveztethetik. 1579-ben hadakoztak először az Oroszokkal eggyütt Liflandiában; azután bevették Sziberiát. A' Doni Kozákok sokszor elleneszegezték magokat az Orosz Udvar parancsolatinak; legnevezetesebb azon támadások, mellyet a' rettenetes Pugatscheff vezérlett. A' hadakozó Kozákok' számát 700000-re teszi Archenholz, de bizvást mondhatjuk, hogy ezen számnak fele sincsen a' köz szolgálatban. Ezen félnek 2/3 szükséges a' belső rendtartásra, úgy, hogy az Országlószék soha 100000-nél többet nem rendelhet az Európában viselt háborúk' folytatására. A' 7 esztendei háborúban csak 10000 Kozák erősíté az Orosz ármádát. — A' Doni Kozákok 3611 □ mfdön Don folyónak mind a' két részein (46°—51°-ig É. Sz. 55°—63°-ig K. H.) ettől gyakran nedvesített tartományban laknak. Az ő számok 260000-re a' katonaságok pedig 45000 becsültetik. Fővsok Tscherkask. A' Grebenskiak, így

Digitized by Google

neveztettek a' gerebenhez (greben) hasonló bércztől, 's a' Semeni, és Terekiekkel eggyütt, Terek folyónak torkolatjától egészen Mosdokig felfelé nyulnak, 's legvitézebbeknek tartatnak. — Az Uralskiak Ural folyónál és Ilek torkolatjától egész a' Kaspiumi tengerig; az ő katonaságok 20000-re tétetik. — Az Orenburgiak Samara, Ui, 's Ural folyók' mentében Uralskoi bércztől Illerkoi Krepostig 's Baskiriában lévő várokban laknak, 's 20000-nyi katonaságot számlálnak. — A' Wolgaiak Astrachan körül tenyésznek, 's mintegy 6000-et felfegyverkeztetnek. — A' Siberiaiak három, ú. m: Tobolski, Tomski, és Irkutski ágakra oszlanak. — Malorosszok és Ukrainok Moskvától délnek. — A' Csernomori, vagy fekete tengeri Kozákok másképp Haydamakok Kuban, és Jeja folyók között (É. Sz. 45°—57°-ig, 's K. H. 55°—59°-ig); 1017 □ mfdnyi térségen laknak, 's mintegy 20000 fegyver viselésre alkalmas férfiakat állítanak.

Kozakow, magas hegy Cseh ország Bunzlaui ker. Grosz-Skoli urod.ban. Abból ásatik a' Cseh országi kvarcz-kristály, amétkő, kalczédon, karniol, ónyx és akhát.

Kozar, Rácz Kozar, Német 's Illirus lakosokkal elegyes mvs Baranya Várm. Hercz. Eszterházyhoz tartozik, 1 luth. és eggy. Görög plébániával.

Kozienice, vs új Lengyel orsz. ban Radomi oszt. nem messze Visztula vizétől.

Kozlan, Kozlany, Kozlov, mvs Cseh orsz. Rakonitzi kerül. 155 h. és Sz. Lőrincz kath. templ.val.

Kozlau, Koyszl, falu Morva orsz. Preraui ker. 62 ház. és 429 lak. Itten ered Oder folyója.

Kozle, l. Kosel.

Kozmin, vs Poseni Hercz. Prusszus orsz. Gróf Kalkreuthhoz tartozik, 298 h. 1660 l. és posztófabr.

Kozminek, nemes vs a' volt Varsó Herczs. Kalisch oszt. 100 h. 660 lak. és takácsággal.

Kraal, Hottentoti falu, melly csupa méhkashoz hasonló kunyhókból áll.

Krabben, (Rák) avagy Bigva szigete, a' nyugoti India' Karaibi Jungfer szigeteinek eggyike, melly sok és nagy rákjaitól vette nevét. (kis, gömbölyü, pókhoz hasonló olló nélkül tengeri rákjai) 3/3 □mfdet foglal magában, puszta, de termékeny, azt az Anglusok, Spanyolok, és Dánusok magok hasznokra fordítják, mivel ott fát vágnak, vadásznak és halásznak, de egynek sem szabad ezen népségből Koloniát ide szállítani.

Krabla, tüzokádó hegy Dán országi Island szigetben.

Kragerőe, (58° 51′ 50″ É. Sz. 7° 10′ 25″ K. H. Páristól) vska igen népes portékapiaccal, egy északi tenger öbölben, 1 kikötővel, Norvégiai Christiania nevü oszt.ban.

Krajenka, l. Krojanke.

Krajko, Oláh falu Arad Várm. Aradi járásban, a' hegyek között, nem eggyes. Görög templ.mal. A' lakosai fakereskedésből és hársfa kötél árulásból élnek; a' gyümölcseiket gabonával felcserélik. F. U. a' Kir. Kamara.

Krain, l. Karniolia.

Krainburg, (46° 15′ 5″ É. Sz.

Digitized by Google

31° 10′ K. H.) vs Karniolia Herczs.nek Laybachi ker. Kanker fónak az itten hajókázható Szávába ömlése mellett, Kieselstein várával. A' 2400 lakosai rész szerént a' föld mívelésből, részszerént pedig a' kereskedésből élnek. Ezen vsnak vagyon nagy szántóföldje, és erdeje, szép marha legelöji, és jó gyümölcsei. Az egésséges hegyi levegő miatt, sok 's erős emberek vagynak ebben a' vsban. 1 kath. anyatempl.mal.

Krajowa, vs Sil vizénél Valachiában Olt vizén innen.

Krakita, (4° É. Sz. 142° K. H.) Molukki sziget, 5. 1/2 mfdet foglal magában, Ternatei Sultánhoz tartozik, és sok kókoszdió fával bövelkedik.

Krakó, Krakow, Cracau, Cracovia, (50° 3′ 32″ É. S. 37° 35′ 44″ K. H.) régi már 1138 évben virágzó Lengyel Királyságnak fő és residentziás vsa, hol azután a' Király választás alkalmával sokszor 100000 Nemesekből álló sokaság öszvegyült, kik fejenként választó 's szabad szavú Urak lévén, kardot rántottak 's pisztolyt sütögettek egymásra, hogy véleményeket megállapítsák. Itt lobogtatta az óhajtott Lengyel szabadságnak zászlóját. 1794. Martzius 23-kán kiüzvén innét az Oroszokat, a' halhatatlan Kosciuszko, Washingtonnak érdemes tanítványa, ki ezen érdembeli Barátjának törvényes igazságával, 's Caesárnak fáradhatatlan tehetőségével a' lihegni kezdő új Státust lelkesítette, 's ezt ezer zavarodások 's zenebonák között vitéz karjaival oltalmazván, October 10-kéig fenntartotta, a' midőn Maczievice mellett az Oroszokkal való véres ütközetében drágán vett sebeitől ellankasztatván, lováról lerogya, 's búsan felkiáltván: Finis Poloniae! a' reácsapott Oroszok kezeikbe kerüle, 's így véle együtt az ország is mindenét elveszté!! — Azon időtől fogva oszlani indúlt Krakó vsának fénye, melly már azelőtt is midőn Királyai Warsóba költöztenek, sokat vesztett, akkor Austriához jutván, nyugoti Gallicziának fővsa leve, azután 1809-ki békülésnél fogva egész nyug. Gallicziával a' Varsói Herczs.hez kapcsoltatott; míg végtére 1815-ben a' Bécsi Gyülés' végzése szerént mintegy 200 □ mfdnyi környékével együtt szabad és független Austriai, Orosz, és Prusszus udvarok védelme alatt lévő Köztársaságnak kihirdettetett. Remélyhetni, hogy ez által mind híre, mind népessége nevekedhetik. — Fekszik e' vs Rudawa vizének Visztulába szakadásánál, ez utolsónak bal partján, szép róna vidékben, 's e' következő 6 részekből áll: Krakó, Kasimiers, Stradom, Klepars, Piasek, és a' Zsidó vsból, 1992 házaiban csak 25800 lak. számlál. Vagyon egy erős vára, 's látásra méltó 50 oltárokkal, 20 kápolnával, 's a' derék és jó Sobjeszky' sírjelével díszes káptalan temploma, más 71 templ.kal, több kápolnákkal, és számos klastromokkal. Találtatik itten még 1344-ben a' Nagy Casimirtól fundált Universitás, melly 1780 évben hasznos javitásokat nyert, füvészkert, égész torony, Piaris-

Digitized by Google

ták' Collegiuma, Gymnasium, 5 Bibliotheka, és 1 Synagoga. Lakosai között számos aranymívesek, és órások vannak, a' Sileziai, és Magyar országi portékákkal szembetünő kereskedést üz. 1804-ben a' Zsidó vson kivül 113 kereskedőt, 192 czipő varrót, és 121 szabót számlált. 1815-tól fogva lengyel újságokkal mulattatja publicumát; lakhelye egyszersmind 1 kath. Püspöknek. Vagyon itt 2 könyváros bolt, és 2 nyomtató műhely, mellyeknek eggyike már 1485 ólta Krakóban láltatik.

Krakó, Krakau, Krikeu, elegyes falu Erdély orsz. Fehér Várm. 1 ref. és nem eggy. Görög pléb.val. Sok szőlőhegyektől és nagy erdőségtől vétetik körül.

Krakow, Meklenburg-Schwerini vs, a' hasonnevű tónál, 99 h. és 600 lak.

Krakowice, mvs Galiczia Przemysli ker. szép kastéllyal, és posta státzióval.

Kralitz, falu és régi vár, Morva ország' Znaymi ker. Az ő határában más drága kövek között, a' szép így nevezett Namieschti kő is (Bandjáspis) találtatik.

Kralitz, mvs Morva ország Ollmützi ker. 1 kath. pléb. val, 's egyszersmind ország Dékánysággal, 1 szépen épült urasági várral 90 h. és 830 lak.

Kralowa Hola, l. Königsberg.

Kralován, Tót falu Magyar orsz. Árva Várm. Árva fónak Vágba szakadása mellett; az ő lakosai nagyobb részént luth. és révészek a' talphajókon.

Kralowitz, vs Cseh ország' Rakonitzi ker. 920 lak. Az ide való búcsúkra, Szüz Mariához, ki Mária Teinitznek neveztetik, számíthatatlan emberek öszvegyűlnek.

Kralowitz, helys. Cseh ország Csaslaui ker. Selivkánál, 1 vashámorral.

Kralup, Kralupy, vs Cseh ország Saatzi ker. Saubachnál, 132 h. és 1 kat. templ.

Krämerthal, fekszik a' hajdan Helvetziai Vallisi tart. azután a' Francz. orsz. Simploni oszt. onnét vette nevét, hogy az ő lakosai a' tart. ban csoportonként portékákkal kóborolnak.

Krampen, hegyes táj Felső-Stájer ország' Brukki ker. Grätzi kerület' határa mellett, 1 vashámorral.

Krandorf, falu Szakszoniában, Föhegyi ker. Schwarczenbergi oszt. 104 h. 620 lak. csipkekötő műhellyel, bányászsággal, és 1 magnét vas bányával.

Kranichsfeld, (50° 51′ 55″ É. Sz. 28° 51′ 30″ K. H.) Gothai vs Ilmnál, 270 ház. és 1520 lak. kik között sok harizsnya kötő, és kascsináló találtatik. Kövé változásokat itten sorban fel lehet találni.

Kranichsfeld, falu, vár, es urod. az ország' ítélőszékével, alsó Stájer ország Marburgi ker. Az ide való várban 1670 eszt. történt ama' híres, de felfedeztetett öszveesküvések e' következendő Grófoknak: Zrinyi Péternek, Frangepan Ferenczнek, Nádasdy Fer. és Tattenbach Erasmusnak.

Kranowitz, vska Burkus orsz. ban felső Siléziának Troppaui Herczegs.ben 1 kath. templ.mal. Reiserwitz szabad Uraihoz tartozik.

Kranzach, helys. Bajor ország Inn. ker. sárga réz drót, és gombostő fabr.

Digitized by Google

Krapina, (46° 9′ 52″ É. Sz. 33° 37′ 50″ K. H.) szab. mvs, és vár, Horvát orsz. Varasd Várm. hasonnevü folyónál, meleg ferdőkkel, tulajdon plébániával, Sz. Ferencz szerzetbéli Barát klastrommal, és 1 régi várral Krapnicza fónál.

Krapiwna, (55° 50′ É. Sz. 54° 46′ K. H.) vs Orosz birod. Tulai Helytart. 183 h. és 27 fabólttal.

Krappitz, vs felső Siléziai Oppelni ker. a' Hotzenplotz folyónak Oderába szakadásánál Gróf Haugvitzhoz tartozik. 187 h. és 1190 l. Itten készittetik haritska dara; vászon fabr. és 1 mészkő bányája is vagyon.

Kraschau, vár, Beraunnál, Cseh orsz. Rakonitzi ker. 1 híddal, a' melly egy szélesen és mélyen keresztül vágott kőszikláu által vezet, a' Plaszi Cziszterciták Apátúrságóhoz tartozik.

Kraschtian, falu, Cseh ország Leutmericzi ker. Gránáttal bővelkedik.

Krasna, Morva orsz. Meseritsch vsa', csak Bretschwa által elválasztott, külső vsa, Preraui ker. 168 h. és 1200 l.

Krasnik, vs új Lengyel kirs. a' volt Radomi Helytart.

Krasnistaw, (50° 58′ 46″ É. Sz. 40° 46′ 44″ K. H.) vs új Lengyel kirs. Lublini oszt. 180 h. és 2490 l.

Krasnoborsk, (60° 40′ É. Sz. 62° 40′ K. H.) vs Orosz bir. Vologdai Helytart. a' Dwina folyónál.

Krasnobrod, város új Lengyel kirs. Lublini Helyt. Zamoski ker. 1 kath. és eggyesült görög pléb. val, Wieprz fónál.

Krasnoe-Selo, (szép falu) falu Orosz birod. Sz. Pétervári Helyt. 1 fél porczellán fabr. vászon, kárton, és cziczkárton festő művvel, 's fejérítővel.

Krasnoi, (54° 40′ É. Sz. 49° 5′ K. H.) ker. béli vs Orosz birod. Smolenski Helytart. Swinaja, és Mernika folyóknál.

Krasnoi-Cholm, (57° 50 É. Sz. 55° 10′ K. H.) vs Orosz birod. Tweri Helytart. Magotsa fónál, 265 h. és 1780 l. kereskedése hasznos.

Krasnoi-Selo, falu Orosz bir. Permi Helytart. kietlen tájékban fekszik, egy füvészkerttel, melly kiváltképen Orosz bir. ban, és Siberiában találandó plántákkal tele vagyon rakva.

Krasnojarsk, (46° 37′ É. Sz. 60° 5′ K. H.) ker. béli vs, és erősség Orosz bir. Astrachan Helytart. Asiában, Busun fonak, a' Volga vizével való eggyesülésénél, 30 Orosz mfdre ennek a' Caspium tengerbe szakadásától. 350 h. és 1140 Volgai kozák lak. kal, a' kik baromtartással, halászattal, kertmíveléssel, de kiváltképen hagymával, és spárgával, melly 3/4 röfnyi hoszaságú, 's megehető, foglalatoskodnak.

Krasnojarsk, (56° 10′ É. Sz. 109° 10′ K. H.) ker. béli vs Orosz birod. Tomsk Helyt. Siberiában, Katschka fónak a' Jenisey vizébe való szakadása mellett, azon útnál, melly az Orosz kereskedőket a' Chinai határokhoz vezeti, 350 h. és 3500 l. a' kik nagyobb részént kozákok; gyapjas bőrökkel kereskedik.

Krasnokutsk, (50° É. Sz. 35° K. H.) vs Orosz birod. Charkow Helytart. a' Worsklai Merla fónál 801 h. és 3860 lak. kik baromtartást, és gyümölcsfa mivelést üznek.

Krasnopol, vs Orosz birod. Mo-

Digitized by Google

hilewi Helytart. Juhnyájokkal, és gummi fabr.

Krasnopol, vs uj Lengyel kirs. Lomcza oszt. 105 h. és 630 l.

Krasnoslobodsk, (54° 30′ É. Sz. 61° 20′ K. H.) ker.béli vs Orosz birod. Pensa Helyt. Asiában Mokscha folyónál, 907 h. és 4460 l. szomszédságában híres pálinka főzések találtattnak, mellyek esztnként 210000 nél több akóval szolgálnak.

Krasnostaw, Krasnystaw, Krosnostaw, vs uj Lengyel kirs. Lublin oszt. 480 h. és 1244 férfi lak.kal. 1 kath. és 2 gör. Pléb.val, 1 Augustinianus klastrommal, és postahivatallal. Wieprz fónál fekszik. Chelmi Püspök lakja.

Krasno-Ufimsk, (56° 23′ É. Sz. 75° 15′ K. H.) ker.béli város Orosz birod. Permi Helytart. Asiában, Ufa fónál, 440 h. és 2500 l. s vas hamorokkal.

Krassó Vármegye, Comitatus Krassoviensis, nevét vette Krassó várától, Magyar ország Tiszán tulsó ker.ében. Ész.ra Arad és Zaránd, ny.ra Temes, délre és kel.re a' Temesi katonáskodó kerület között. Nagysága 103 □ mfd. Fekvése hegyes. Nevezetes hegye Szemerik; tele erdőséggel, kivált fenyvesekkel. Erdély ors. és Temes vidéke felé. Jelesebb folyóji Maros, Temes, Karas, Bertava, Bega és Poganis; csak az első hajókáztatható. Térségein sok gabona, kivált kukoricza termesztetik, sok marha tartatik. A' föld itt termékeny egy szántásra, és trágyázás nélkül is. Hegységiben bor terem, fa nevekedik; a' nemes ércz, kivált ón, réz, és vas rejtezkedik. Az itt való Bányák Oravicza ker. ben, Szászka, és Domnátskánál igen adakozók. Említést erdémel a' Béga csatarna is, melly Lugosnál kezdödvén, egész Temesen folytattatik. Lakosi 189313 többnyire Oláhok, vannak Magyarok, Németek, és Rácok is. 8 mvsban, 222 falúkban, 10 pusztákban. A' kath. a' Csanádi, az ó hitűek a' Verseczi és Temesi Püspökséghez tartoznak. Portái. 97 7/8.

Krassó, Krassova, népes Rácz falu Krassó Várm.ben, Karas vize mellett, F. U. a' k. Kamara, 3550 l.kat.tul.pléb.val, gazdaságot igazgató hivatallal, nagy erdővel, és fenyvessel, egy magas, meredek kösziklán egy puszta várral.

Krdszna, vs Morva ors. Preraui ker. posztó fabr.

Kraszna Vármegye: Erdélyben, határos közép Szolnok, Kolos, és Doboka Vármegyékkel, és Magyar országgal. Nagysága 13□ mfd. Oláh lakosi 1761-ben 8450 voltak a' számos Magyarokon kivül. Földe egészen hegyes, kies és termekény völgyekkel vegyülve. Hegyeik közt nevezetesebb: Szomlyó, Rehsz, és Meszes. Folyója Kraszna vize, melly Magyar ors. és Kolos Vármegye határin keletkezvén, e' Vármegyét keresztül folya, hogy Tiszafóba érhessen. Levegője fris és zordon. Gabonája elegendő nem terem, bora sem; erdeje számos van, sok vad állatokkal, és gazdag marha tartással. Egésséges ásványos kútai is vannak. 4 ker.ekre osztatott: a' Kemeschi 18 a' Krasznai 20 a' Peretscheni 16 a' Somlyói 17 helys.eket foglal magában.

Kraszna, v. Karaszna, Krasz-

Digitized by Google

hopolis, mezővs Erdélyben Somlyótól 1 1/2 óra hasonló nevü fónál, mellytől ezen Várm. vette nevét. Lakosai Magyarok, kiknek egy ref. ekklesiájok vagyon, és Oláhok eggyesült görög templ.mal. F. U. több nemes fam.

Krasznahorka, tót falu Árva Várm. 784 kath. l. Egy hegyen fekszik; igen egésséges levegővel, hives vizekkel, mellyekben szép pisztrangok találtatnak, és kellemetes erdőkkel, mellyek igen hasznosak a' juhtartásra. Árvai Uradhoz tartozik.

Krasznahorka, Hosszúrét, Lange Wiese, 48° 38' 40'' É. Sz. 38° 16' 6'' K. H.) vár, és mvs Magyar orsz. Gömör Várm. Gróf Andrásy familiájához tartozik. Az Uhorna hegyén keresztül Szomolnok felé igen alkalmatos út vagyon melly Császár útjának neveztetik, és a' terhes szekér' alkalmas kitérések végett 9 tekervényt számlál. Kénesö, és czinóbriom bányai hasznosak.

Kratow, Török vs, Servia' hasonnevü Basaságnak főhelye, közel a' Teplicza forrásához. Hajdani fejedelmek is temettettek itten.

Kratzau, mvs Cseh orsz. Bunzlaui ker. 203 h. és egy kath. anyatempl.mal. Hajdan volt bányavs fonással, takácsággal foglalatoskodik.

Kratzau, vs Cseh orsz. Königinngrätzi ker. 1190 l.

Kratzgau, Kratzig, vár, és urod. Silesia Sweidnitzi ker. Báró Zedlitz fam. tartozik, kristály bányákkal.

Kraubat, falu felső Stajer ország Brukki ker. 1 pléb.val és posta staczióval.

Krauchenwiesen, falu, és Hohenzollern - Sigmaringeni Hercz.nek szokott tavaszi lakhelye; közel a' Dunához, 700 l.

Kraupen, Graupen, szab. Bánya vs, Cseh orsz. Leutmeritzi ker. 205 h. ón és ércz bányákkal, 1 gálitz főző müvvel, finom gyapjú harizsnya fabr. 1 kath. anyatempl.mal, 's más kathol. templ.mokkal.

Krautheim, Herczegség Salm Krautheimi Grófhoz tartozik, Jaxt fónak mind a' két partján fekszik. Azon helységek a' mellyek ezen fónak bal partján feküsznek a' Würaembergi, a' jobb partján fekvő községek pedig a' Badeni fő urodalmi hatalom alá vagynak vetve. 5 □ mfdet és 13870 l. foglal magában. Főhelye

Krautheim, vs Badeni Nagy Herczs. Odenwaeldi ker. Jaxt fónál, 1400 l.

Krautsand, sziget Kehdingerlandban, az Elba közepében, fél mfdre hosszu, és 1/4 mfdre széles; 1 templ. mal és iskolával.

Krayn, nemes vs Slésia Strehleni ker. 1 nádméz müvvel.

Kreben, Kraeben, Krobia, vs Burkusi Posen N. Herczs. 170 h. és 1280 l.

Krebow, kerítetlen vs új Lengyel kirs. Kalischi oszt.

Kreibitz, Kreybitz, Kreyditz, kis vs Cseh orsz. Leutmeritzi ker. 180 h. hol legjobb Krétaüveg keszítetik, Kreybitz pataknál fekszik, 1 kath. anyatempl.mal, vászon, és fonal fejérítőhelyekkel. A' Kreibitz bal oldala körül sok magas hegyek találtatnak p. o. Blitzenberg, Tannenberg, hideg hegy, nagy és kis Himmelsberg, Pfaffenberg és a't.

Kreideberg, hegy foka Bruns-

Digitized by Google

fördénél Mecklenburg Schwerin Herczs.ben.

Kreilsheim, (49° 8′ 37″ É. Sz. 27° 44′ 32″ K. H.) vs Bajor orsz. Rezat ker. Jaxt fónál, 367 h. és 3140 l. karton, manchester, és hamis porczellán fabrikákkal, timsó, és gáliczkő-bányákkal festőhelyekkel; harisnyakötő művekkel, és timár műhelyekkel, kereskedik; gabonával, barmokkal, deszkával, és szőlő karóval.

Kreischa, falu Szász orsz. Meisszeni ker. karton, és szalma portéka fabr.vel. E' két nemű fabrik. 6 □ mfdi föld kerekségében 59 falukban 5000 ember foglalatoskodik.

Kremenesz, ker.béli vs Orosz-birod. Wolynski Helytart.

Krementschuk, (49° 3′ 28″ É. Sz. 51° 8′ 45″ K. H.) meglehetős ker.béli vs Orosz birod. Poltawa Helytart. a' Pstot fónak Dneprbe ömlésénél. 900 ház. és 7400 zsidó, tatár, 's görög lak. kal. Erősen kereskedik, 1 salétromfőzéssel.

Kremlingen, Plébániás falu Braunschweigban 30 h. 300 l. és 1 tégla égetőhellyel.

Kremnicska, közönségesen Ó Körmecske, Alt Kremnitz, falu Bars Várm. Garani járásb. Hason nevű vízben, melly mellette folyik, sok tűzkő találtatik, melly Jaspiszra által változik. Malom kövek is készítetnek itten. F. U. Besztercze Bányai Püspök. 390 kath. lak. Sz. Kereszt mysnak filiája, mellytől csak 1 óra.

Krempe, vs Holzáczia tart. ban, hasonló nevű fónál, 200 h. és 1000 l. lovakkal, és szarvasmarhával kereskedik.

Krems, (48° 21′ 30″ É. Sz. 330 15′ 45″ K. H.) orsz. fejedelmi vs Austriában, Ems folyón alól Mannhartsberg felett lévő fertályban, a' Duna fónak bal partján, holott Krems vize ugyan abba szakad. 350 h. és 3560 l. Itten találtatik görög tzéruza, a-tzélportéka, bársony, és selyem fabr. könyvnyomtató műhely, könyvárosbólt, gálitzkő, és timsó bányák, Manhartsberg felől lévő fertálynak ker.béli hivatala, Gymnasium mellyben Philosophia is tanítatik, és postahivatal. Azonkivül itten sok mustár készítetik, sáfrány, és középszerű bor termesztetik. Ezen várossal Stein vsa is eggyesítetik; mind a' kettőnek egy közös tanácsa vagyon.

Krems, puszta, és öszvedülléshez közelitő, hegyen épült vár alsó-Stájer orsz. Grätzi ker. Kainach folyónál, Voitsberg, és Mooskirchen között, szomszédságában 1 látásra méltó bádog fabr. vagyon.

Krems, fóvíz Austriában Ems folyón alól, melly nagy és kis Kremsre osztatik, és Albrechtsberg mellett ismét eggyesül, Krems vsa mellett folyik, és Korndorfnál a' Dunába szakad. Ems folyón felől való Austriának is egy folyócskája vagyon, melly Kremsnek neveztetik, mellytől Kremsmünster Apátság vette nevét.

Krems, fó Carinthiában, ész. felé fekvő hegyekben ered, északkelet felé folyik, és Kremsbrükke falún alól a' Lieser fóba ömlik.

Kremsbrücke, v. Kremsbruggen, falu Karinthiában, savanyú vízzel, vasolvasztóhutával, 's határ vám tisztséggel. Krems fónál fekszik.

Digitized by Google

Kremsier, Krowierczicz, Morva ország legszebb városai közzül, Preraui ker. March fónak jobb partján, szokott lakhelye az Olmutzi Érseknek 410 h. 3802 l. fényes kastéllyal mellynek pompás könyvtárja, és kies kertje vagyon, gymnasiummal, 1 collegiummal, 's több kath. templ.mal.

Kremsmünster, Cremifanum, (48° 3′ 29″ É. Sz. 31° 47′ 30″ K. H.) mvs Austriai Ems folyón felöl Traun fertályában, Krems fó mellett, 1 híres Benedictinus apátsággal kath. Gymnasiummal, 's Philosophiával, Convictussal, 1 égész toronnyal, jeles könyvtárral, 1 mesterség, és természeti kincsgyüjteménnyel. Számlál 120 h. és 800 l.

Kreuzach, falu Badeni Nagy Herczs.ben, Rajna fónál, 112 h. és 614 l. Itten jó veres bor terem, és sok lazacz és más féle hal fogattatik.

Krepe, nevéről is alig ismeretes tart. felső Guineában, Volta fónál fekszik, és sok rabszolgával szolgált.

Krepitz, Kuzepicze, falu Morva orsz. Brünni ker. egy középszerű hegynek tövén, helybéli kaplánysággal, 123 h. és 630 l.

Krepp, falu felső Karnioliában, 1 vashamorral, és 1 szegmühellyel.

Kreslau, nemes vs Orosz bir. Witepsk Helytart. Düna folyónál.

Kressenberg, hegy Bajor orsz. Salzach ker. Salzburg határán, jelesek, kiváltképen vas bányái.

Krestzy, Krestczkoi, (58° 20′ É. Sz. 50° 13′ K. H.) új ker. béli vs Orosz birod. Nowgorod Helytart. Msta, és Colowa fóknál. Némelly korona épületeken kivül 450 h. 2 templ.mal, és 1870 l. kik nagyobb részént pósta parasztok, mivel itten posta statzió vagyon; polgárok, és mesteremberek kevesen találtatnak.

Kreus, (Heiligen) falu alsó Stájer orsz. Cillei ker. közel Sotla fóhoz, és Horvát orsz. határához. Szomszédságában vagyon ismeretes Rohitschi savanyú víz forrása, egy üveg hutával mellyben ezen víz' szélyel hordatása végett palaczkok készítetnek.

Kreuzberg, Kreuczenburg, Kruburg, hely. Csek orsz. Czaslaui ker. 140 h. 1 kath. anyatempl.mal, 1 evang. oratoriummal, és 1 uraszági majorral. Lakosai len mivelésből, fonallal való kereskedésből, és csekély föld mivelésből élnek.

Kreuzberg, Rhön hegységnek legmagasabb hupja 4227 láb. magos, mellyben sok öszveomlott bazalt kövek találtatnak.

Kreuzburg, Kreuzberg, (51° 2′ 24″ É. Sz.) vska, hivatal, és vár, Weimari Eisenach Herczs.ben, Werra folyónál, mellyen itt egy kőhid vagyon által ellenben 326 h. és 1460 l. kik gabona, és gyümölcs termesztést üznek. Ezen vs szomszédságában vagyon egy sóbánya, melly Wilhelms Glücksbrunn-nak neveztetik.

Kreuzburg, (54° 27′ 20″ É. Sz. 38° 12′ 50″ K. H.) vs keleti Burkus orsz. Brandenburgi ker. Pasmer, és Kaister folyóknál, 230 h. és 1510 l.

Kreuzburg, vs Silésiának Brieg Herczs.ben, Stroherau fónál, 292 h. és 2290 l. posztó, és

Digitized by Google

és vaszon fabr. 1 szegények házával, 's 1 dolgozóházzal.

Kreuzburg-Hütte, vashuta Szilésia Oppelni ker.

Kreuzenstein, hegyen épült vár, és urodalom Austria Mannhartsberg alatt lévő kerül. Ems folyón alól Gróf Welzeckhez tartozik.

Kreuzer. Krajczár, német apró pénz, 4 fillért ér, nevét a' kereszttől, mellyet régenten visel vala, kölcsönözi; ezen pénz, kiváltképen Felső Német orsz. tartományaiban, 's Wesztfáliában vólt keletben, holott 60 darab 1 Ausztriai forintot, 90 pedig 1 talért tesz. Bambergi, és Würzburgi Herczs.ekben is találtatik e' krajczárnak bizonyos neme, mellyből 70 darab tész 1 talért. Régi ez a' pénz, és Tyrolisból származik, mellyben már 15 századtól fogva találtatik. Ezen krajczárok Meranban böven veréttek, és azokból 1473 esztben 15 darab ment 1 lotra 's azért közönségesen Etschkrajczároknak is nevezték. A' külömbféle kereskedésekben tapasztalt nagy hasznok miatt, 15 század után Tyrolison kivül is veretettni kezdődtek. Hazánkban csak a' múlt Században jelentek meg először.

Kreuzinseln, l. Medvesziget.

Kreuznach, kis város Francz. orsz. Rajnai oszt. és közel Mosel fóhoz, 630 h. 3000 l. és 2 sóbányákkal, mellyek esztnként 500000 font sóval szolgálnak. Azonkivül vannak tobák, és bör fabr. Kereskedik sóval, borral, gabonával, gyapjúval, tobákkal, törkölyégett borral, Rajnai hamúzsírral, és füszerszámmal.

Krickehay, Graegerbay, Hondlowa, német falu Nyitra és Bars Várm. határán, a' Nyitrai Bajmóczi járásban Bajmócztól 3 óra, hegyek között. F. U. Gróf Pálfy. 250 lak. kath. Az ide való német nyelv épen olly érthetetlen, mint a' Metzenzöffi, és Kukmirni Hienczeké.

Kriechen, falu Silesiában, másfél mfd. Breslautól, Gróf Neidhardi familiához tartozik, 1 gyönyörű kastellyal, és kerttel.

Kriechenberg, falu alsó Stájer orsz.ban Marburgi ker. jó szőlő hegyekkel. Ezen tájékban savanyú víz forrás találtatik.

Krieg, v. Krick, mvs Austriai Istriában, Mitterburg Grófsághoz tartozik. Viz nélkül szükölködik, de jó bor bőségben vagyon.

Kriegern, Krier, mvs, 100 h. Cseh orsz. Saaczi ker. Goldbachnál, 1 kath. templ. mal. Lakosai földmivelésből, serfőzésből, az ide való sikeres kőbányákból, és városi kézi mesterségekből élnek.

Krieglach, nagy falu, felső Stájer orsz. Brucki ker. 1 pléb.val, és posta statzióval jeles vásárokat tart.

Krigh, Krieg, Kreig, tót falu Szepes Várm. Tiszán innen, savanyú vízzel, 170 kath. és 157 evang. l.

Krilow, Krülow, vs Orosz birod. Jekaterinoslaw Helyt. Tőszmina fónak Dneprbe szakadása mellett. 400 h. és 1100 férfiú lakossal.

Krimmiai, v. is Nogayi puszta róna, fa, és víz nélkül szükölködő tart. déli Orosz birod.ban, Tauriától észak felé nagy, és termékeny lapályokkal, mellynek szép rétjeiben nagy szarvasmarha csordák legelnek. Lakosai ide 's tova kóborolnak,

Digitized by Google

és kiváltképen lótartással foglalatoskodnak. Melitopol a' főhelye.

Krimmler Tauern, 3285 láb magos hegy, Bajor orsz. Salzach ker. mellyből Salza fó ered.

Krine, l. Londonderiy.

Krisenoy, l. Orlowi szigetek.

Kristsor, Christian, Krischorn, Magyar Oláh falu Erdély orsz. Zarand Várm. Körös fónál, 1 kath. és ref. templ.mal, 1 nem eggyesült görög pléb.val, és némely arany bányákkal.

Kritschow, helys. Orosz birod. MohilewiHelyt.Krieschewka vize mind a' két oldalán; 1 kis várral, 5 nem eggy. és 3 eggy. görög templommal, 1 kath. klastrommal és 1 Synagogával. Lakosai köztt sok gazdag kereskedök, és híres mesteremberek találtatnak.

Kritz, urodalom, Cseh orsz. Rakonitzi ker. az Angliai nemes kisasszonyok' intézetéhez tartozik, Neustadt Prag vsban 2 mfdnyi széles, és hosszú; sürü erdeji vagynak, mellyekben prüsszentö gyökér találtatik. Földje külömbféle, részint sovány, részint középszerü, részént pedig igen termékeny. Az egész urod.ban a' Cseh nyelv legnagyobb szokásban vagyon, és csak némelly falukban a' Saatzi ker. határán beszélnek németül. Itt vagyon Kritz (Kric) vár, és falu 30 h. és 1 Nep. Sz. János' várbéli kapolnával.

Kritzendorf, (alsó, és felsö) falu Austriában Ems folyón alól, a' Bécsi erdön alól lévö fertályban, a' Duna folyónál, 1 pléb.val, és 62 h. Szolgál jó borral.

Krivan, magas hegy Liptó Várm. sok asvány tudománybéli nevezetességekkel. Teteje 7 öl széles, és 15 hosszú.

Kroatien, l. Horvát ország.

Krobbo, kis szabad köztársaság, 500 hadakozó emberrel; felsö-Guinea' aranypart közepén, a' Daniai Friedensburg kastélytól észak felé.

Krobia, l. Kreben.

Krocska, mvs Duna mellett Sanschakságban Serviában. Itt veretett meg 1739-ben az Austriai hadisereg.

Kröblitz, falu Bajor orsz. Raab ker. 21 h. 170 l. és egy vashámorral.

Kröpelin, város Mecklenburg-Schwerin Herczs.ben, 228 h. 1220 l. és pályinka fözésekkel.

Krojánke, Lengyelül Krajenka (34° 39′ 45″ K. H. 53° 18′ É. Sz.) nemes vs nyugoti Prusszus orsz. Camini ker. Gluminbachnál 209 h. 1800 l. és posztó fabr.

Kroisbach, Rákos, helys. Soprony Várm. Fertö tavánál 1055 kath. lak. 1 várral, kőbányákkal, 's bor termesztéssel.

Krolewecz, (51° 25′ É. Sz. 51° 20′ K. H.) vs Orosz birod. Poltawa Helytart. Krolewka, és Dobroweda fóknál.

Kroma, v. Tokroma, szerecseny mvs Hante tart. a' felsö-Guineai arany partokon 1 kis Hollandiai kastéllyal.

Kromau, Morva-Kromau vs Morva orsz. Znaymi ker. Rotinka fó mellett, 200 h. egy várral, 1360 l. kik közt 194 zsidó. hamuzsírfözéssel, lenmíveléssel, köszénnel, egy majorral, és malommal.

Kromerzig, l. Kremsier.

Kromolow, vs új Lengyel Kirs. Kalisch oszt. 561 h.

Digitized by Google

Krompach, német mvs Szepes Várm. Hernat mellett, Löcsétől 6 óra; F. U. Gróf. Csáky. Vasbányával, és egy evang. templ.

Kromy, vs Tambow Orosz Helyt. Kroma fó mellett, 300 h. és 2000 l.

Kronach, Cronach, Cranach vs Bajor orsz. Main ker. Kronach Haszlach, és Rodach vizek öszve folyásánál, 2530 l. ország törvénynek, és számtartóságnak széke; fával, deszkákkal, köszénnel, palakövel, és komlóval kereskedik, vagyon fegyver fabr. Ez ama híres Cranach Lukács képírónak születő helye.

Kronach, fó Bajor orsz. Main ker. hasonló nevezetű vsnál, Haszlach, és Rodach vizektől öblösítettvén Lichtenfels mellett a' Mainban folyik.

Kronberg, Kronenburg, vs Nassau-Usingen Herczs.ben Feldberg mellett, 307 h. 1500 l. gyümölcs 's főképen gesztenye termesztéssel.

Krone, Deutsch-Krone vs Valz ker. vs nyug. Prussziában 2 tó közt 298 h. 2370 l. kik közt 464 zsidó, egy Gymnásiummal.

Krone, Polnisch-Krone, Koronowo. vs új Lengyel orsz. ban, a' volt Brombergi oszt. Brahe fó mellett, 180 h. és 1140 l.

Kronenberg, falu, Bergi nagy Herczs.ben, Rajna oszt. 4710 l. selyem, vas, és aczél fabr. egy réz hutával, hol a' többi közt gyűszük készítetnek.

Kronenburg, Kronborg. Erősség, Seeland Dániai szigetnek eggyik földtsútsán, a' Sund mellett, mellynek szélessége itt 1331 ölnyi nem messze Helsingörtól, fegyver fabr. A' Sundon ált menő hajók itt teszik le a' vámot.

Kronoberg, hajdan erős vár, most Korona jószág egy Sz. tavon fekvő kis szigeten, Smaeland, Svéd tart.ban, Kronobergs-Kapitánys.ban ennek helyt. székével.

Kronoberg, v. Mexiö kapitányság Smaeland tart.nak délnyugoti részit foglalja magában, 80 Svéd □ mfdnyi térségén 1 vst, 2842 h. és 88000 lak.t számlál. Vannak itt nagy erdők, sok vadak, marhatenyésztések, halak és főképen lazatzhalakat bőségben találni.

Kronovo, l. Krone.

Kronschlott, Kronschlosz, Orosz vár, fekszik fövénytorláson, Ingermanlandnak általellenében, a' S. Pétervára és Kronstadti kikötők bémenetelét oltalmazza.

Kronsdorf, falu, Prusszus Siléziában, Jaegerndorf Herczegs.ben, Troppau ker. Locális káplánysággal, és Iskolával, 172 h. és 1056 német lak. szántó földje követses, hideg, és csak búzára, lenre, és kenderre alkalmatos.

Kronstadt, (59° 58′ É. Sz. 47° 27′ 30″ K. H.) vs S Pétervári Orosz Helyt. 8 Orosz mfd hosszú, és széles Kotlo-Osprov nevű szigeten a' Finnusi tengeröbölnek keleti végin. Ez a' birodalmak hadi hajók kikötője és a' keleti tengeri Flotta státziója; nem éppen nevezetes hely, és csak nyáron, bészámlálván a' hajósokat is, lakosinak száma 40000 megyen. Annál nevezetesebbek a' hajókészitő helyek, hol 10 vagy több hajók is készítettethetnek. 3 kölömbféle kikötőji vannak,

Digitized by Google

de a' mellyek nem elég gé védelmeztetnek, főképen a' hadi kikötő minden védelem nélkül szükölködik, az ellenség ellen legjobban védelmeztetik a' kereskedő kikötő, melly Kronschlott vár által egy oldalról fedeztetik. Legfőbb erősségei a' száraz földfelé fekszenek. Vagyon itt egy hajósok ispitálya.

Kronstadt, l. Brassó az I. darab Függel.

Kronstadt vidéke, l. Barcza vidéke, ugyan ott.

Kropivna, ker. vs, Tula Orosz Helyt. 153 h. 27 Bóttal, 136 Polgárokkal, és sok parasztokkal.

Kropp, fó, Karinthia Hetczs. ben, Kropp faluban, felső Karinthiában, egy köszikláből ered, és ezen alól Leipnitztzel egyesül.

Kropp, falu, felső Karinthiában, Laybach ker. vashámorokkal, olvasztó hutákkal, szegcsinálókkal, kik általjában esztendönként 2000 mázsa szeget készítenek.

Kroppenstädt, l. Croppenstaedt.

Krosno, v. Krossen, régi, Királyi vs. Jasloi ker. Gallíziában, Wisloka, és Libatovka fók közt, hol a' magyar országi borok 's más termések szoktak lerakattatni. 8000 l. egy pléb. 2 klastroma, és egy kastélyja vagyon.

Krossen, mvs Szász orsz. Naumburg megyében 50 h. 57 familiával, vas hámorral, és mészkő bányával.

Krossen, falu, Szász orsz. Erzgebirgi ker. Zvikkau uraságban, 59 h. és 230 l. kik közt sok kosárcsináló.

Krotoszyn, ker. vs Posen Her. ben Prussziában, 515 h. 4010 l. várral, Synagógával; posztó vászony, tobák, és bör fabr. és gyapjúval kereskedik.

Krotzka, Grotzka falu Serviában, a' Duna mellett.

Krshuapuraw, kereskedő hely, a' Malabári partokon keleti Indiában.

Krülov, l. Krilov.

Krümblertauern, magas hegy, Bajor orsz. Salzach ker. Tyrolis határánál, hol a' Salza ered.

Kruglikin, vs Moldvában.

Krulich, l. Grulich.

Krumau, Cseh Krumau, Krumpe, Krumpnau, Krumenau, Schvarzenberg herczeg szabad Bánya vsa, Cseh orsz. Budveisi ker. 550 h. és 3500 l. ékes várral, jeles posztómívvel, pompás templ. szép mulató, és narancskertekkel. Közel ide vagyon a' Schvarzenbergi csatorna ezt a' hegyen keresztül ásattván, eggyik oldalról a' Moldvával, másik oldalról pedig Zvetl patak által a' Dunával vagyon öszve kapcsolva. Hasonló nevezetű Schvarzenbergi Kruman Urod.nak német lakosi vannak, kik minden féle mesterségekből földmívelésből, külömbféle posztó, és gyapjú harisnya készítésből, bánya mívelésből (melly hajdan szembetünöbb volt) élnek.

Krumau, Morva-Krumau, l. Kromau.

Krumau, mvs Austriában, Ens alatt, Mannhartsberg felett való fertályban Kamp fó. ész. partjánál, ország törvényszékkel, és Urad. várral, plébániával, és 54 h.

Krumbach, mvs Ausztriában, Ens alatt, a' Bétsi erdő alatt lévő fertályban, Krumbach vizénél, várral, orsz. törvénnyszékkel, és plébá-

Digitized by Google

niával.

Krumhübel, falu, Silésiában, Hirschbergi ker. Lomnitz fő mellett, Schneckuppe hegy tövénél, 418 l. kik közt sok munkások vannak, kik orvoságos füveket, és gyökereket szednek, és ezeket vagy szárakon adgyák el, vagy esszentziát, tinktúrát 's a' t. készítvén, és Austriában, Szász orsz. Orosz és Angol orsz. 's a't. küldözik.

Krummbach, mvs Bajor orsz. III ker. hasonló nevű tónál, 140 h. és 1400 l. vászonnal, búzával, és disznókkal kereskedik; egy egésséges ferdővel.

Krummendorf, falu, alsó Silésiában, Strehlen ker. 27 h. és 210 l közellévő Rum hegyen kristály találtatik, mellyből páltzafejek, petsétnyomok 's a' t. készítetnek.

Krummersvaldau, nemes falu, Silésiában, Hirschbergi ker. 1010 l. Ehez közel vagyon a' Kutzeli lyuk v. Kutzel templ. egy nagy földalatt lévő barlang sok csavargó járásokkal.

Krummspreei, ker. l. Lübben.

Krupa, l. Korompa.

Kruschovitz, Fürstenbergi Urad. Cseh orsz. Rakonitzi ker. nagy erdőkkel, és mészkő bányákkal. Itt fekszik a' Kruschovitz (Krussovice) nevezetű falu, és vár, egy várkápolnával.

Kruschwitz, lengy. Kruszwica. vs új Lengyel Kirs. a' volt Bromberg oszt. Goplo tónál, 36 h. 130 l. egy Collegiat templ. hajdan a' Piaszt lakóhelye volt, a' ki sok Lengyel Kir. és hajdani Silésiai Herczegek törzsökattya vala.

Krussetzineze, Krussetnicza.

Lengyel falu, Árva Várm. Némesztovi járásban. Alsó Kubintól 6 óra. Az Árvai Urad.hoz tartozik, jó marhatenyésztése, és fakereskedése vagyon, 910 kath. és 4 zsidó l.

Krylov, vs Jekaterinburg, Orosz Helyt. 400 h. és 2200 lak.

Krystianpol, mvs Gallitziában, Zolkiewi ker. várral, Bernardinusok, Basiliták, és Apáczák klastromával, Bugvize mellett ész. felé.

Krzeminietz, ker. vs Volhiniai Orosz Helyt.ban hegyi várral.

Krzepice, vs új Lengyel orsz. ban, Kalisch oszt. Lisvartha fő mellett, 880 l.

Krzeschitz, falu Cseh orsz. Leutmeritzi ker. 63 h. egy kath. pléb. templ. és egy egésséges kúttal.

Krzessov, mvs Gallitziában Zamosci ker. San mellett, kath. és görög pléb. temp.

Krzestovice, mvs új Lengyel orsz.ban, Krakó oszt. gyakran meglátogattatott egésséges kutról és kénköves férdőről nevezetes, Lubomirska Herczegné mint ezen hely birtokosa, a' ferdővendégekre nézve ittalkalmas intézeteket tett. Tájéka kies, vagyon márvány, és köszén bányája.

Krzinetz, v. Neu-Kunstberg. Majorság Cseh orsz. Bunzlavi ker. Morzin Grófhoz tartozandó. Lak. Cseh nyelven beszélnek, és marha tenyésztésből, és földmívelésből élnek. Itt fekszik

Krzinetz, (Krzincze) mvs Cseh orsz. Klattavi ker. 120 h. Merklinka tónál, mocsáros tájjékon, ékes várral, szép mulatókertekkel, 2 kath. templ. és egy kápolnával.

Krzinitz, Cseh falu, Pilsni

Digitized by Google

ker. 60 h. és ékes várral.

Krziwsandov, birtok, és mvs 73 h. Cseh orsz. Czaslavi ker. hegyekkel körülvéve, kath. pléb. templ. Földje rozsot, árpát, és zabot terem.

Krzis, falu 35 h. Cseh orsz. Pilsni ker. jeles köszén bányával. Ezen köszín Prágában, Klattauba, és más vsokban hordatik.

Krzizanau, mvs Morva orsz. Iglavi ker. pléb. val, jeles várral, 187 h. 1180 l. és posztó fabr.

Krzywin, nemes vs Poseni Her. ben Prussziában 74 h. és 540 l.

Kschees, 5360 lábnyi magas bércze a' Kaukazusnak.

Kuban, nagy fő ész. Asiában, Elboruson ered, a' legmagossabb Kaukazusi hegyen, futását nyugotnak veszi, és déli ágával a' fekete, északi ágával pedig az Asowi tengerbe folyik két Fő ága a' Kopis szig. a' más kettő pedig a' Tamani szigetet formálja. Ezen fótól vette nevét.

Kuban, tart. Kaukasusi Orosz. Helyt. mellynek Kubani v. kis-Nogaji lakosi Mahomed hitüek, és kóborló zsiványok.

Kubascha, Kopasch, Kubeschatz, Gubescha. ker. Lesghistánban, Kaukáziában, Chaidak Hemse fejed.nek adózója.

Kubascha, erős vs, Koisu fó mellett, egy hegyen Daghestan, és Lesghistan közt 500 h. és 6000 l. kik magokat Franczióknak nevezik, és hihetőképen a' Genneserektől származnak. Gazdagok, szorgalmatosok, minden Kaukazusi népektől becsültetnek, pánczélt, fegyvert, arany, és ezüst munkákat, kóczköpönyeget, szőnyeget, török, és persiai pénzt készítenek, és minden Kaukazusi népekkel, Persákkal, és Törökökkel kereskedést üznek. Vallásokra nézve Mahomedánusok, de környül metélkedés, és bortól megtartóztatás nélkül. Az ő erős vsok sok Kaukazusi Herczegek kincseinek megőrizésére szolgál. A' birtokokba való bémenetelt nagyon őrizik, és ezt csak a' kereskedőknek engedik. Ételek hús, és lisztből készült eledelek; italok pedig savanyított liszt víz, és pálinka.

Kubin, (alsó) középszerű mvs Árva Várm. az Árvai Urod. hoz tartozik, mellynek egy kerülete róla neveztetett. Itt vagyon a' Vármegye háza 's itten tartatnak a' gyülések is. A' katholikusok' derék templomokon kívül az Evangelikusoknak temploma, és Zsidók Synagogája is ékesíti. Közel fekszik az Árva' vizéhez mellyen által itt 1795-ben nevezetes híd építtetett, Rosembergához 3 óra.

Kubin, (felső) ugyanott falu, melly Kubinyi, és Meskó nemes familiákhoz tartozik. Lak. többnyire evang. kevés kath. kiknek itten lévő, de alsó Kubini pléb. hoz tartozó templ. a' híres Kubinyi familia' mauzoleumával diszes. A' szomszéd dombon most is szemléltethetnek egy régi várnak düledéki. Rosembergától 2. 1/2 óra. Határja mind a' kettőnek közép termékenységü.

Kubin, falu Temesvári katona vidékben, a' Német-Banátusi regement. Bonyavi-

Digitized by Google

cza patak mellett, Pancsovától 3 1/2 óra. Duna mellett, Szemendria híres Török erősséggel által ellenében. Számlál 340 h. lak. régi katonák, német Kolóniák, magyarok, és oláhok. Vagyon szép kath. pléb. és 2 nem egyesült görög templ. kat. száma 1160 szép föstrázsa helye, fő vámszedője a' falutól egész a' Dunáig tartó csatornája, több kereskedő háza. Szembetünő kereskedést üz főképpen a' Törökökkel. A' Törökök hoznak Szemendriai bort, pamutot, riskását, zsírt, mézet, aprószölött, Egyiptomi szilvát, török kávét és vesznek búzát, árpát, és szénát. Kézmívesek is találtatnak itt u. m. asztalosok, mészárosok 's a' t.

Kubkabia, kereskedő vs Afrikában, Darfur orsz. nyug. részin, Fessán, és Néger környékire utazó Karavánnak gyülekező helye.

Kubra, (Nagy) falu, Trencsín Várm. Kocsina Hora, hegy közt fekszik, jó savanyú vízzel.

Kuczenicse, vs Dniester vizénél, Bratzlawi Vajd. ban, kis Lengyel orsz. ban. Orosz bir. ban.

Kuchl, mvs Bajor orsz. Salzach ker. Salza mellett, egyenes tájjékon, 64 h. 560 lak. régi plébán. templommal.

Kudack, Hudock, csekély Kozák hely Dniper mellett, hol ennek 13 víz zuhanása kezdődik Kiov Orosz Helyt. ban.

Kudahasi, Scala nouva, (37° 56′ É. Sz.) vs, és kikötőhely Anadóliában, Asiában, borral bővelkedő tájjékon; borral, apró szőlővel és búzával kereskedik.

Küdde, folyó, melly Billerbek tóból tulsó Pomeraniában ered, Goldbeknél hajókázható lesz, és Useczné a' Netzében folyik.

Kuddow, folyó új Lengy. Kirs.

Kudelstaart, (52° 15′ 6″ É. Sz. 22° 25′ 31″ K. H.) vs eggy. Belgyiom orsz. ész. Brabanczia tart. 2010 lak.

Kudowa, falu Siléziai Glatz Grófs. ban 190 lak. vászon szövéssel, és egésséges kúttal.

Kuffstein, kis vs, és hegyi vár Tyrolisban fekszik Inn fő partján; a' vár magas, és meredek kősziklán épült, mellybe csak egy fedeles lépcső vezet, erős magazinumokkal, és kaszárnyákkal, az eleség 's más munitzió csigákon vonatik fel; vastag erős láncza által az Inn folyón lévő hajókázást elzárhatja. A' vs északi táján a' vár alatt fekszik, keletről délnek terjed, 's erős kőfalakkal 's tornyokkal erősíttetik; innen fedeles híd építtetett által az említett folyón. 1809-ben erősen ostromoltatott 's nagyon megrongáltatott. Vidéke téli holnapokban magos hótól borittatván, minden közösülést gátol, innen a' számkivettettekre nézve való hiressége.

Kufi szigetek, l. Kurili.

Kuhcöln, l. Cölleda.

Kühmark, nagy erdő felső Hessenben, Stauffenbergnél, mellyben hajdan nagy marha vásár tartatott, de a' sok zsiványságok miatt eltöröltetett.

Kuhna, mvs és vár, felső Lausitzben, Görlitzi ker. vászonnal kereskedik.

Kühndorf, uraság vár és nagy pléb. falu nem messze Dolmar magas hegytől, Hen-

Digitized by Google

neberg Grófs.ban Szász orsz. hoz tartozandó. Ugyan azon hegyen szép térséget, 's mulató házat találni.

Kühnhayda, falu Szász orsz. Erzgebirgi ker. közel hozzá Solm Grófhoz tartozandó vas hámor találtatik.

Kuik, uradalom Maas vizénél, Herczogenbuschi ker. ben, frigy. Belgyiomban; gazdag mezőkkel és legelőkkel, és azon nevü vssal.

Kuilenburg, vs egy. Belgiomban Lech vizénél, Austriai Belgy.ban, fallal és sánczczal keríttetett, több templ. kal, jó kereskedéssel, és gyolcs készítéssel.

Kukló, falu Pozsony Várm. Hegyháti járásban, Miara fónál Sain és Szekula között, 2109 kath. és 150 zsidó lak. tulajdon plébán. és templ. Sz. Jánostól 1 óra.

Küküllő, Kockel, (nagy és kis) két folyó Erdélyben. A' Nagy Küküllő a' Zetelaki erdőségben ered, a' kis Küköllő pedig a' Panaidi hegyen, kis hajókat bir, minekutána mind kettő Balásfalvánál párosodik, mind a' kettő Maros vizébe szakad: vize felettébb sáros, 's hallal bővelkedik.

Küküllő vár, Kockelburg, (46° 13' É. Sz.) mvs, és fő helys. hason nevü Várm. Erdélyben kis Küküllő vize mellett. F U. G. Betlen Jósef. Vagyon szép kastéllya, gyönyörűséges kertje, Sz. Ferencz Szerzet. klastr. 1 ref. és 1 nem eggy. Görög pléb. és savanyú vize. Medgyestől 3 óra.

Küküllő Várm. Erdélyben, a' Magyarok' földjén, közepén a' tart.nak; keletről a' nagy Küköllő fóval, melly ezt a' Szász földtől választja el, nyug.ról alsó Fejér Várm. vel; délről a' Székely Maros Székkel, ész.ról pedig a' többi Székelységgel határos. 19 □ mfd. térsége, 1 szab. kir. vssal, 1 mvssal, és 110 faluval; fekvésére nézve felső, és alsó ker.re osztatik. Hossza kel.ről nyugotnak 8, széle 1—3 mfd. Többnyire hegyes, de vannak szép halmas vidékei is, mellyeken kies szőlők teremnek, völgyein pedig vetések 's szép rétek mosolyognak, azért levegője igen kellemetes és egészséges. A' Maros két Küköllő folyó és több patakok hallal kitartják a' lakosokat. E' Várm.nek legfőbb jövedelme a' bor, lakosi 129774, Magyarok, Szászok, Oláhok, és Örmények. Két ker.kre osztatik, mindenik 3 járásokkal.

Kukujevcze, falu Szerem Várm. Illoki járásban, Erdövik és Kuzmin között, 1816 kath. és 16 rácz lak. tulajd. pléb. F. U. Csalmai Jankovics nemes uraság.

Kukus, mvs Cseh orsz. Königingrätzi ker. 500 betegekre alkalmatos Misericord. klastrommal, híres ferdővel, és 65 ház.

Kula, népes mvs Bács Várm. a' Tisza járásban fekszik az É. Sz. 45° 37' és a' K. H. 37° 4' alatt a' Ferencz csatornája partjain, Cservenkától 1/2, Verbásztól pedig 1 órányira. F. U. a' kir. Kamara. Számlál 3140 kath. 2530 nem eggy. rácz, és 15 zsidó lak.; kat. és nem eggy. görög pléb. temp mal, több kamarabéli tisztek lakjaival, nagy magazinummal, 's a' t. Szántóföldjei gazdagon teremnek mindenféle gabonát; a' vs felett emelkedő dombok kies szőlőhegyekké változtattak. A' régenten virágzó Bajai kereskedés a' megnevezett csa-

Digitized by Google

torna kinyittatása ólta nagyobb részint Kúlára költözött által, melly a' mostani gyarapulását nagyon elömozdítja.

Kulen, mvs Holsteinisiben, Neumünster Uraságban kelet felé.

Kulikow, mvs Galiciában, Zolkievi ker. sok gyapjú takarókat készít, eggy. Görög templ. mal.

Kull, Colo, vs Algier Statusba Afrikában, hasonló nevü jeles tengeröbölnél, vászon szövéssel, és Franczia kereskedő házzal.

Kulm, falu Cseh orsz. a' Szász országi határoknál, hol 1813-ban Vandamme serege eltörültetett, 's ő maga a' Kozákok' kezeikbe került.

Kulm, Protestans mvs, mely 2 nagy pléb. faluból áll, hasonló nevü völgyben, Aargau kant. Helvétziában. Tájjékán szép régiségek találtatnak.

Kulmbach, vs Bajor orsz. Main ker. a' fejér Mainnál, szép rétekkel, és marha legelőkkel bövelkedő völgyben, egészen hegyekkel körülvétetve 417 h. 2840 lak. sok timárokkal, és serfőzőkkel. E' vs mellett egy magos hegyen fekszik Plassenburg erős vára.

Kulmen, 1800 lábnyi magasságú hegy Bajor orsz. Main ker. Neustadt mellett.

Külsheim, mvs Leiningen Herczegs.ben, Baden N. Hercs. ben, Main és Tauber ker. 900 lak. búza és szőlő míveléssel.

Kuma, folyó Kaukazia Orosz Helyt. ered Kaukazus hegyből, és 500 orosz ölnyi futása után a' Kaspiumi tengerbe folyik. Tőle vette nevezetét a' Kumaniai puszta.

Kumae, Cumae, Cyme, vs volt Troas tart.ban keletÿ Asiában, Laryssától 70 stad. Araeolisi vsok között legelső 's legjelesebb. Hesiodus és más nagy férjfiaknak születése helye, egy öböllel, a' Hydra nevü foknál. Cumae volt mostani Campaniában is, egy Sybilla lakhelye, Ciceró majorságával.

Kummer, falu Cseh orsz. Bunzlaui ker. vas hámorokkal.

Kummersdorf, falu 58 h. Cseh orsz. Saatzi ker. kat. templ. és savanyú kúttal.

Kumücki, Kumücki Tatárság tartomány Kaukaziában, Asiában, Koisu és Terek folyók közt, és egész a' Kaspiumi tengerig terjed, hegyes, nagy 's termékeny rónasággal. Lakosi Kumückok, és Nogaji Tatárok. Földmívelést, marha tenyésztést, és halászatot üznek. Sok kereskedő Örmények laknak közttök. Tartomány főbb részei: Jachsai, Enderi, Derbent, Tarku, Bragun, Kasanisch, 's a' t. Nagyobb része az Orosz Császárt isméri Urának.

Kumuk-Ghazi, (az-az: győzők v. jó hitüek; Kiafir-Kumuk vagy hitetlenek ellen) tartom. Kaukazus belseiben, Lesghierekkel és más népekkel. Vsa

Kumük, 400 ház. hajdan a' közönséges törvények, és nagyobb iskolák' széke vala.

Kuna, vs Podolia Orosz Helytarts.ban.

Künast, l. Kynast.

Kunassyr, egy a' Kurilli szigetek közül 156 orosz mfdnyi hosszú, és 50 széles, és csak mintegy 194 Kurili familiától népesíttetik.

Kundert, l. Hernath.

Kundraditz, falu és szép vár Cseh orsz. Kaurzimi kerül.

Digitized by Google

köszörükő töréssel, réz hámorral, és timsó hutával.

Kunewald, nagy Morva falu Preravi ker. 230 ház. várral, 1600 lak. művek iskolával, Truchfesz Grófné asszonyi intézetével, jó lótenyésztéssel, és helybéli káplánysággal.

Kunewalde, (felső, középső, alsó) 3 nagy falu felső Lausitzben, Bauczen mellett, 1880 lak. és vászon szövéssel.

Kungur, (57° 20′ É. Sz. 74° 15′ K. H.) erős ker. vs Perm Orosz Helyt. Iren és Sylva folyók mellett 907 ház. és 5600 lak. kik timárságot, szappanfőzést, és buza kereskedést űznek. Tájjékán sok réz, vas, és lágy alabastrom bányak találtatnak. Az alabastromból az Oroszok gypszet égetnek.

Kunhegyes, nagy mvs nagy Kunságban, ref. templ. lakosi földmivelést, és marha tenyésztést űznek, 494 ház. és különös tanáttsal. Karczagtól 3 óra. Itt született ama' nevezetes Hős, Báró Mészáros János, egy Lovas Magyar seregnek tulajdonossa, és a' Theresia Rendének Commendatora.

Kuniakari, Kassoni Király széke közép Senegambiában, Afrikában.

Kunitz, jeles kamara jószág Leignitz Herczs.ben alsó Siléziában egy nagy tónál.

Kunnersdorf, (felső, alsó és új) 3 nagy falu felső Lausitzben Bauczeni ker. készít sok vászont, nyakra és zsebbe való kendőt 's a' t.

Kunno, tótul Kunnov, Tót falu Nyitra Várm.ben Szakolczai járásban, Berencsi urod hoz tartozik, szép rétekkel és szőlőheggyel.

Kunov, vs új Lengyel orsz.ban volt Radoni oszt. Kamienа folyónál 136 h.

Kunowitz, mvs Morva orsz. Hradischi kerül. Olschava mellett, pléb.val, 420 ház. 2470 lak.

Kunság, (Nagy és Kis) két kerület Magy. orsz. — Nagy-Kunság Tiszán túl fekszik az É. Sz. 46° 46′ és 47° 30′ között, Bihar, Békes, Csongrád, külső Szolnok, és Szabolcs Vármegyéktől körül véve. Hossza 3—4, szélessége 5, egész térsége pedig 20. 1/4 □ mfd. Földe róna térség, és elég termékeny, gabonával bővelkedik, de fa nélkül szükölködik. Folyói: Hortobágy, Berettyó, és Körös. Számlál 1 mvst, 5 falut, és 16 pusztát, neveik: Karczag-Uj-Szállás, Madaras, Kúnhegyes, Kis-Ujszállás, Türkevi, és Kún Sz. Márton népes helységek. Lakják a' régi Kúnoktól származó Magyarok, számok 31840 mégyen, kat. és reform. szabadságot 's vitézkedést szeretők. A' kat. az Egri Érseki megyéhez tartoznak.

Kis-Kúnság a'Tisza és Duna közzé szoríttatott, és az É. Sz. 46° 16′ és 47° 30′ között fekszik. Ész.ról Pest Várm. kel.ről Csongráddal, délről Báccsal és nyug.ról a' Pest Várm. Solti járással határos. Hossza 17, szélessége 4—9 1/2, és egész térsége 47 □ mfdet tészen. Vagyon 3 mvsa: u. m. Félegyháza, Halas 's Kún Sz. Miklós; 5 helységei: Laczháza, Szabad-Szállás, Fülöp-Szállás, Majsa és Dorosma; 37 pusztákkal. Földe sík mezőség kivévén homok dombjait; főbb termése: gabona, dohány, sárga dinnye, székső 's a' t. A' folyó vizek

Digitized by Google

helyett ásott kútakból itatják marháikat; fa helyett náddal és tőzekkel tűzelnek. Tavai: a' Halas-tó, Sós-tó, Fejér tó, Péteri tó, 's a' t. divatjában vagyon itt a' halászat. Ama hires Ördög árkának nyomai itt a' Duna felé, N. Kúnságban pedig Kún-Sz. Miklóshoz közel szemléltetnek, millyenekkel hajdan az Avarok kerítik vala bé lakhelyeiket. Lakosinak száma 52000 könnyen meghalad, kath. és ref. azok 26400, ezek pedig 25600, és 200 zsidó; a' Kúnoknak maradéki. A' kat. a' Váczi Püspöki megyéhez tartoznak. Negyedik Béla adta nékik e' tartományt. Mind a' kettő az ország Nádor-Ispánnya hatalma alatt van, ki azt egy Fő Kapitány, több Al-Kapitányok és fő Birák által igazgatja. Portájik a' Jászok kerületével 100. Kis-Kunságnak nevezete IV. Béla Kir. idejéből származik, mivel akkor a' Duna és Tisza között lévő Kúnok vidéke sokkal kissebb volt a' Tiszán túl lakozó Kunok' tartománnyánál, melly akkoriban egész a' Temesig terjedett, innen amazKis,ez pedigNagy-Kúnságnak neveztetett.

Kunstadt, mvs Morva orsz. Brünni ker. 136 h. pléb.val 900 lak. 's várral. Találtatik itt sok tiszta büdöskő, mellyből 1801-ben 500 mázsa adatott el, Podjebrad Cseh Király születőhelye.

Kún-Sz.Mártony, szabad helys. N. Kunságban Tiszán túl Körös vize bal partján, az É. Sz. 46° 51′ alatt, 440 ház. és 5240 kat. magyar lak. tulajdon pléb. Szentegyházzal, és tanáccsal.

Kún-Sz. Miklós, szabad mvs Kis Kúnságban az É. Sz. 47° 1′ 30″ alatt Bakér vize partjain Laczháza és Szabadszállás között a' posta úton 410 h. 290 kat. és 4000 protest. lak. tulajdon pléb. ekklesiával és tanáccsal. Pesttől 8, Szegedhez pedig 16 posta mfd.

Kunzendorf, felső Siléziában Neussadti ker. 730 lak. márvány és mészkő törés.

Kunzendorf, (Nagy) falu, felső Siléziában, Neiszer ker. 75 h. és 230 lak. márvány, és mészkő töréssel.

Kunzendorf, falu a' Glatzi Grófs.ban 125 h. 610 lak. és vászon szövéssel.

Kunzendorf unterm Walde, falu alsó Siléziában, Bunzlau-Lövenbergi ker. 880 lak. és mészkő töréssel.

Kunzendorf, falu alsó Siléziában Sveidnitzi ker. találtatik itt, karneolis, és akkhát kő.

Kunzendorf, falu alsó Lausitzben, Guben ker. 520 lak. vászon szövése hasznos.

Kunzstein, l. Konstein.

Kuopio, vs Kareliai tartom. Kapitányságában, Finnlandiában, Kalaverie tótul formáltatott fél szigeten, vas bányával. Környéki vize külömbféle halakban gazdag.

Kupang, Koupang, fő kereskedő helyek a' Hollandusoknak, most Franciáknak Timor kelet Indiai szigeten.

Kupavno, falu Moskau Orosz Helyt. selyem fabr. és puskapor malommal.

Kupensk, (49° 40′ É. Sz. 55° 10′ K. H.) ker. vs Charkov Orosz Helyt. Oskol Kupenkánál, vagyon 4 országos vásárja, sok selyem, pamut, és gyapju portékával.

Kupferberg, Maria Kupfer, ör vs Cseh orsz. Ellbogeni ker. hajdan bányavs 92 h. a' hajdani sok réz bányái-

Digitized by Google

tól Kupferbergnek (rézhegy') neveztetett hegy tövinél fekszik. Kikészíttetik itt ezüst és réz, és Ferber tudosítása szerént eszt.ként 800 — 1000 mázsa kék gálitzt ád, ha jó keletje nem hibázik. Kupferberg hegy szélessége 50° 25' 30'' hosszasága 30° 45' 7''-ig terjed.

Kupferberg, bánya vs alsó Siléziában, Hirschbergi ker. nem messze Boberstól 130 h. és 800 lak. büdöskő, réz bányával, 's márvány töréssel; vászonnal és patyolattal kereskedik.

Kupferberg, vs Bajor orsz. felső Duna ker.

Kupferberg, vs Bajor orsz. Main ker. 131 h. 440 lak. galitz, kénkő és timsó mivekkel.

Kupinowa, falu Száva vizénél Slavoniában a' Pétervárádi katona vidékben Nikinczétől 3 1/2 óra, 10 kat. és 1400 nem eggy. rácz lak. egy omladékos várral.

Küppel, hegy Fulda tart. oszlop formán felálló bazaltkőből áll; ezen fekszik a' Biberstein nevezetű vár.

Kuppenheim, vs Badeni Nagy Herczs.ben Murg ker. Murg folyó mellett 185 h. és 1140 lak.

Küpper, falu felső Lausitzben, Görlitzi ker. 990 lak. kik vászonszövést űznek.

Kuprovitz, Dietrichsteini Herczegs. fekvő mvs Morva orsz. Brünni ker. 37 h. 270 lak. jeles ménessel.

Kupuszina, (hajdan Kaposfő) Kamara falu Báts Várm. a' közép járásban kath. templ. és pléb.val, mocsárok közt, 1820 kat. lak. pléb. templ. és hasznos tekenyős béka fogással.

Kur, Cyrus, nagy fó, melly Georgiában Asiában eredvén, Persiát áltfollya, és a' Caspiumi tengerbe szakad.

Kur, Metmori, nagy folyó Örmény országi Kars nevű hegyből ered, Georgia és Schirván tart. keresztül folyik, Aras, Alasan; Lachevi, Aragvi, Sendehvud, Sini és több folyókat vesz magában, és több ágakra szakadván, a' Kaspiumi tengerbe szakad.

Kuraraa, első a' Pelevi szigetek között Pelev vssal.

Kurdistan, (a' régi Assyria), hegyes tartom. Asiában; észak és kelet felé termékeny völgyekkel, nyug.ról pedig jó nedves lapályságokkal. Wan tavától délre esik, Tigris, és Persia között; térsége 1500 □ mfdnyi leg magosabb hegyei közé: a' Kiare, és Tachudi hegyek tartoznak, örökké hóval fedeztetnek, az utolsó kövecses 's salétromban gazdag, kopár majd minden növevény nélkül, ez tartatik a' Noë bárkája letelepedése helyének. Fő folyója Tigris vagy Didschelat, melly nyug.ra a' tartományt határozza. Nyara és tele mértéklett búzával, kerti növevényekkel, dohánnyal, kenderrel, pamuttal, nagy tölgyfa erdőjiben sok gubacsal, masztix mézgával, borral, mannával, melly czukor gyanánt használtatik, szarvas marhával, ketskékkel, kénkővel, salétrommal 's m. e'f. bővelkedik. Kurden nevezetű lakosi Turkomanniai Tatárok; Persa, Arabs és Török nyelven beszélnek, részént kath. Nestoriánusok, Jakobiták, Örmény Keresztények, részént Jesydyak, Jesyd Mahomet eretnekje követői; laknak részint vsokban és

Digitized by Google

falukban, és föld mívelésből, kézmívből és kereskedésből élnek, részént pedig gunyhókban laknak, és ezek vadászatból és rablásból tengődnek, merészek és vitézek; nemzetségekre oszlottak tulajdon Fejedel. alatt, kik az Emirektől, (Herczegektől) adattatnak, de a' kik magok is Török, vagy Orosz oltalom alatt álnak. Az egész tartomány 5 Herczs.gekre ú. m. Bellis, Dschesira, Amadia, Dschiulamek, és Karlschitán Hrczs. gekre osztatik, mellyek közül mind eggyik 12000 fegyveres férfiat állíthat a' síkra.

Kure, vs Török Trapezunti Basaságban rézbányával.

Kuren, Finniai nép Orosz birod.ban.

Kurga, Herczs. elő India nyugott partjain észak nyug.ra a' Dilli foktól, Gates keleti részén 50 □ mfdnyi térséggel, messze kiterjedt erdöji vannak, és hadakozó vitéz nemzettől népesítetik. Rájájok v. Fejedelmek az Ángoloknak adózik. Fövsa Merkata

Kurgau, ker. vs Tobolsk Orosz Helyt. Sibériában, Tobólsk fó mellett.

Kúria Voloschka, vs Simbirsk Orosz Helyt. Asiában 3000 lak. Kalmuki templ. iskolával és törvényházzal.

Kurili, v. Kufi szigetek. (45 egész 50° É. Sz.) szigetek Asia észak kelet partjainál, Kamcsatka déli csúcsától egész Japánig terjednek, számok 80, mellyek közül 41, 145 □ mfdel, az Orosz birod. tartozik tele vagyon hegyekkel, és kösziklákkal, mellyektől is egészen keritetik hajdan többnek volt, és most is még sokaknak vagynak tüzokádó hegyei, melyek mindég füstölögnek, és néha éjszaka egészen meg világítva látszatnak; sok helyeken meleg, más helyeken pedig kénkö kutak bugyognak. Az északi szigetek hidegek, többnyire száraz földel, és fanélkül szükölködnek, némellyek egészen puszták, és minden lakosok nélkül, és egyedül, medve, farkas, róka és czoboly vadászatra használtatnak. A' déli szigetek termékenyebbek, és gazdagabbak, kénkövel, rézzel, ezüstel, veres fenyövel, egerfával, füzfával, fenyövel, spanyol, és Bambus náddai, szölötövel, fellebb említett vadakkal, kasztorokkal, vidrákkal, és tengeri vadakkal bövelkedik. Kurileknek nevezett lakosi a' száraz földön is laknak Asiában, Kamtsatkától, délfelé halakból, tenger, és száraz földi madarakból gyökerekből 's a' t. élnek. A' déliek fekete szörrel fedezett mejjel, erkölcsi tulajdonságokkal, beszédjekkel és élet módjokkal kölömböztetik magakat, a' Kamcsadali nemzetségtől, és szörösöknek vagy is durváknak (Möhratyr) nevezettnek. Némellyek görög papok által megkereszteltettek, u. m. a' Nassagai sziget lakosi. Délnek legtávulabb sziget a' Matsmai. Sándor szigetjén vagyon a' Kurili Rossii telepedés. Némellyeknek a' Jappáni fejedelemtől függö különös örökös Herczegeik vannak.

Kurin, l. Grenne.

Kurland, l. Curland.

Kurmark, egyike Brandenburg Mark két fő részinek Elbe, és Oder fók közt, 416

Digitized by Google

□ mfdel 708990 l. Priegnitz, Ukermark, és a' közép markra osztatik. Fő vsa Berlin.

Kurima, mvs Sáros Várm.ben Tapoly vize mellett, F. U. G. Aspermont és Szirmay. Lak. tót. kath. számok 975 tulajdon pléb.val vásárokkal. Bartfától 2 óra.

Kurmysk, (55° 30′ É. Sz. 63° 34′ K. H.) ker. vs Simbirsk Orosz Helyt. Sura és Kurmyscha fók közt, 294 h. és 595 férfi l.

Kurnick, vs Burkusi Posen N. Herczs. 205 h. 606 keresztény, és 595 zsidó l. posztó, selyem, és bőr fabr.

Kurnu, Gurnu, falu, felső Ægyptusban, a' Nil völgyben, régi Nekropolis helyén.

Kuroe, Urga, In, Tschin vs Kálkas Mongolságban, Tula fó mellett, erős hely falakkal, és 6000 láb. sánczokkal keríttetik Chiniai Helyt. egy Mongoli Hercz. és egy Kutuchta, vagy fő Lamai Pap' széke.

Kuroszveki, vs új Lengyel orsz.ban. Krakó oszt.ban.

Kurov, vs új Lengyel orsz. ban. Lublin oszt. 270 h.

Kurozveki, vs új Lengyel orsz. ban. Radom oszt.ban.

Kursk, Orosz Helytartóság, Orel, Voronesch, Novgorod Severskoi, és Slobodi Ukránia közt 701 □ mfdön 1182,710 l. számlál. Levegője mérséklett, és szelíd, földje sík hegyek nélkül, és csak némelly dombok által hasíttatik. Főbb folyói: Donetz, Oskol, Korotscha, Psol, Morskla, Sem, Svapa, Nula, Tuskara, Putivi, Kur. 's a' t. Kissebb fók száma több mint 508-ra megy; tavai nincsenek. Földje nagyon termékeny, és csak kevés termékenytlen pusztái, és mocsárai vannak. Főbb termései, búza, gyümölcs, kender, és len; fanélkül szükölködik; marhatenyésztése szembetünő főképpen a' ló tenyésztés, több mint 30 ménesse vagyon. Vadjai, és halai csak szükségekre elég. Ásványok közül, vagyon agyagja mészköje, krétája, ásványköve, és vasa. Lak. kivévén egy nehány czigányt, és idegent, Oroszok, többnyire földmíveléssel, és marha tenyésztéssel foglalatoskodnak. Némely fabr. is vannak. Kereskedése a' tart. terméseivel hasznos. Az egész Helyt. 10 ker.re osztatik. Fő vsa.

Kursk, (51° 43′ 30″ É. Sz. 54° 7′ 30″ K. H.) régi rosszúl épült vs Kur, és Tuskar mellett, 2177 többnyire fa h. 100 gunyhóval, 16 temp. 2 klast. egy fő iskolával, 15180 l. faggyú, és viaszk olvasztással, fejérítő művekkel, gyümöltsmíveléssel, fazékasokkal, sok timárokkal, és tégla égetőkkel. Ezen vs jeles kereskedést üz füképpen S. Petersburg, Moskau, Leipzig, Danzig, Bécs, és Cherson felé, mézzel, viasszal, olajjal, fadgyúval, kenderrel, bőrökkel, sertével, róka, és farkas bőrökkel, 's a' t. A' kihordása esztendönként 1/2 mill Rubelre megy.

Kurtamysch, erős Slobode, Orenburg Orosz Helyt. hasonló nevezetű fónál, 288 h. és 2550 l.

Kürth, tót falu Nógrád Várm. Szécsényi jár.ban Pest Várm. szélin, Hatvantól 2. 7/8 mfd kath. templ. Báro Hellenbach familiájához tartozandó, hegyen fekvő búza ma-

Digitized by Google

gazinummal.

Kurtowiany, vs Vilnai Orosz Helyt.

Kuru-Tschesme, mvs Constántinápolynál, a' tengerzug mellett, görög Püspök, és Herczeg ékes mezei házaival.

Kurzelow, vs Varsói volt Krakó oszt. 143 h.

Kurzwald, Csehül Medzyrzice, falu, Ausztriai Szilézíában, Tescheni ker. Bielitzi Herczs.ben, kath. pléb. val, és templ. kath. és evang iskolával, 199 h. és 1310 l. kik német, és Slézíai Cseh nyelven beszélnek. Szántó földje rozsra, és zabra alkalmatos, és csak némelly részeken tiszta búzára, és árpára.

Kuschi, Kurilok nemzetsége.

Kuskowo, falu Moskva Orosz Helyt. Scheremetev Gróf szép kertjével.

Kusmodenjansk, (56° 22′ É. Sz. 64° 10′ K. H.) ker. vs Kasan Orosz Helyt. Volga mellett, 532 fa h. és 2470 l. kereskedik fa portékákkal, deszkákkal, gyékénnyel, 's a' t.

Kusnezk, (53° É. Sz. 64° K. H.) ker. vs Saratow Orosz. Helyt. Sura Trujewa mellett, 6000 l. kik közt sok kovács vagyon, 's ezek jó házi, és szántó eszközöket készítenek.

Kusnezk, (53° 20′ É. Sz.) ker. vs Tomsk Orosz Helyt.ban, Tom mellett, 500 ház. és 6000 l. katonákon kívül; vagyon vasolvasztója; kereskedik kikészítetett bunda bőrökkel, főképpen pedig tzoboly bőrökkel.

Kusnezki hegyek, l Altai.

Kusz, Kous, középszerüen népes, dinnyés földekkel, és szép kertekkel körül vétetett vska, felső Ægyptusban Nil völgyben régi kis Apollinopolis helyén, mellynek most is látszatnak maradványai.

Küsznacht, jeles, jól épült, és népes mvs, Rigi hegytövinél, a' Vierwaldstadti tónál, Schveitz kant. hajdan egy Grófs. és különös ker. főhelye; kereskedést üz közel hozzá vagyon a' Telli kápolna.

Küsznachti tó, l. Viervaldstadti tó.

Kutahja, l. Kiutahya.

Kutais, Cotatis, (42° 30′ É. Sz. 42° 40′ K. H.) Imireta Georgiai tart.' fövsa, Riom mellett, Törökök által történt lerontásától fogva még felnem épitetett.

Kutak, Kuttak (20° É. Sz. 103° 40′ 3″ K. H.) vs, és erősség, hasonló nevezetü Angol tart.ban, innenső Indiában, hasonló nevü fónál.

Kutak, fó, hasonló nevü tartom.ban innenső Indiában, melly a' Mehanade, és Taiil öszve folyásából ered.

Kutak, Kytak, egy a' Róka szigetek közül a' keleti tengeren, nagy fenyö, és veresfenyö erdökkel.

Kutkowz, Urad. és mvs Gallícziában. Zloczovi ker. egy nemes Udvarral, Caputzínus klastr. és görög egyesült templ. Poltew patáknál,

Kutno, vs Varsói volt oszt. most új Lengyel orsz. 208 h. 2845 l. kik közül 1376 zsidó, ser, és pálinka főzéssel.

Kutow, Kuty vs Gallítziában Stanislavi ker. 530 h. safian készítéssel, sófőzéssel, és levél tárral.

Kutschuk, Kainardschi, falu, Bulgar-Ili Török tart.ban, Silistriai Sandchakschák-

Digitized by Google

ban Dristra mellett; hol 1774-ben Oroszok, és Törökök közt békesség köttetett, mellynek ereje szerént Krimm szabadnak tétettetett, és Dnepr, Bug, és Asow közt fekvő tart. Oroszoknak által engedtetett; Törökök pedig a' fekete tengeren szabad hajókázást nyertek.

Kutschuk, Tschesme, Pontopiccolo, halas tó Constantinápoly tájjékán, mellyben 50 egész 80 font nehézségű, és 3 egész 4 lábnyi hosszu potykák fogattatnak.

Kuttelberg, falu, Ausztriai Sléziában, Troppaui Herczegs.ben, Troppaui ker. Gotschdorf Ured.hoz tartozandó, Oppa mellett, 3 vízmalommal, deszka fürésszel, több fonal fejérítővel, 187 h. és 1060 német l. szántóföldje rozs, és zab termő.

Kuttenberg, Hora-Kuttna, Rapy-Hora. Jól épült szabad bánya vs Cseh orsz. Czaslavi ker. 720 l. 14 kath. templ. mellyek közül a' Fődékán templ. egy a' legszebb, és legnagyobb templomok közül az egész Német orsz. 7000 lakosi készítenek jó ércz portékákat, és lisztlangot. Tájjékán vagyon ezüst olvasztó huta, és salétrom főzés. Itt 1300-ban verettettek az első ezüst garasok, mellyek Cseh garasoknak neveztettek.

Kuttenplan, (49° 53′ 49″ É. Sz. 30° 28′ 2″ K. H.) mvs Cseh orsz. Pilseni ker. 120 h. kékfesték készítéssel vas fabr. timsó, és gálicz olaj főzéssel kath templ.

Kuttieva, Urad. és mvs Slavóniában Posega Várm. a' tudományok' fundusához tartozandó, tulajdon pléb. val, malommal, uraságí épületekkel, és 1290 kath. lak.kal.

Kuttina, Urod. és mvs Slavóniában Posega Várm. fele G. Szécsényi familiához, fele pedig G. Erdődihez tartozandó, Terebes fónál 1402 kát. lak. tulajdon pléb.val, és nemes udvarral.

Kuty, l. Kutow.

Kutyfalva, Kökt, v. Quellendorf, Kutsu, Magyar, és Oláh 68 familiából álló Falu, Erdélyben alsó Fejér Várm. Maros vize mellett, mellyen itt egy hajó híd vagyon; a Maroson lévő malommal, egy ref. és nem egyesült görög pléb.val.

Kutzelkirche, l. Krummerswaldan.

Kuvin, (hajdan Kövi) Oláh falu, Arad Várm. Kladova mellett, Aradhoz 3 óra F. U. a' K. kamara, nem egyesült görög templ. jó szőllő, és dohány termesztéssel.

Kuwana, l. Kiwána.

Kuwlow, vs új Lengyel orsz. ban, Siedlce oszt.

Kuwnik, nemes vs Poseni Her. ben Prusszdában 1270 l.

Kuzdorf, falu új Markban, Königsbergi ker. 31 h. 270 l. és vas hámorral.

Kuznika, vs Bialystok Orosz Helyt. 35 h. és 430 l.

Kuzowa, patak, Cseh orsz. Hradecka falu megett ered, folyását keletnek veszi, és minekutánna több kisebb patakokat magában vett volna Dubnanon alól Strela fóba ömlik.

Kwieziszewo, vs új Lengyel orsz. Bromberg oszt. 60 h. és 340 l.

Kyburg, l. Winterthur.

Kydonia, harmadik fő vs Kreta szigetében, nyugoti szélen, Gnosszos, és Gortynaetől 800 stad.

Kuffhausen

Digitized by Google

Kuffhausen, l. Kifhausen.

Kyla, vs Värmeland Svéd tart.ban, lak. halászatból, és bányászságból élnek.

Kylburg, vs Kyl fó mellett, Trieri Herez.ben, Rajnán tulsó Prusszus nagy Her. ben.

Kill, a' Lymburgi, és Iülichi határokon eredő, és Trier alatt Mosclába fó víz.

Kyll, l. Stadt-Kyll.

Kymenegrad, l. Heinola.

Kynast, Urad. egy többnyire puszta várral Sileziában, az Óriási hegyeken, Schafgotsch Grófhoz tartozandó 1 1/2 mfdnyire Hirschbergtől, 1248 lábnyi magasságú hegyen.

Kyresun, l. Cerasonte.

Kyritz, kis hasonló nevezetű ker.' fő vsa, Prignitzben, 442 h. és 2220 l. Vagyon, luth. papi Inspektziója, jövedelmes földmívelése, és marha tenyésztése, és a' régi Mark Grófoknak itten volt pénzverőjök. Sok ízben nagy károkat szenvedett a' tüztől. A' hasonló nevezetű kerület, 7 1/4 □ mfdön 8570 l. számlál.

Kyrn, l. Kirn.

Kytak, l. Kutak.

L.

Laa, kis, régi országló' Herczeg' vsa Austriában, Ens alatt, Mannhartsberg alatt lévő negyedben, Thaya mellett, mellynek tájjékán, Habsburgi Rudolph Császár, és Ottokár Cseh Király közt híres csata történt. 182 h. egy Urasági kastélyja és pléb. vagyon.

Laach am Jauerling, mvs Austriában Ens alatt Mannhartsberg feletti negyedben; Sz. Mária képivel ékesitett templ.mal. mellyhez búcsújárások történnek.

Laak, Bischoflaak, vs felső Karnióliában várral, kőfallal keritve, czérna, és vászon készitéssel, vászon kereskedéssel. Pölland és Zeyer vizek köztt.

Laaland, Laland, Lolland, (az az alacsony tart.) Dániai Megyebéli hivatal, mellett Laaland és Falster szigeteket foglal magában, 28 □ mfdnyi a' térsége, 488000 l.

Laaland, sziget, Fünen Dániai megyében 21 1/2 □ mfdön 34500 l. vagynak, egésszen lapos, gabonával, főképpen tisztabúzával, borsóval, mannával, v. harmatkásával, gyümölccsel, fával, 'sa't. bővelkedik, de más részről nedves és mocsáros, 's ugyan azért egésségtelen; marhatenyésztése nagyon el vagyon hagyatva. Ivó vize rosz. 4 kis vsa 3 Királyi klastromi birtoka, 3 Grófsága, és 4 Bárónia vagyon. Fő vsa Nakskow.

Laaschitz, l. Lansitz.

Laas, Losch, vs Alsó Karnióliában, Adelsbergi ker. tengeri sóval, bőrrel, és lovakkal kereskedik.

Laasen, Nemes falu Sileziában Striegavi ker. a' Striegau víznél, mellyen egy vas híd vagyon, ennek legnagyobb tágassága a' boltozatjában 40, magassága

Digitized by Google

9, szélessége 18, egész hossza pedig 52 lábnyira megy.

Laasphe, régi vska 154 h. és 1200 l. (felső Hassiában) Lahn mellett, Sayn, és Wittgenstein Herczegekhez tartozandó. Itt egy magos köszíklán fekvő Wittgenstein nevű vár Sayn-Wittgenstein-Witgenstein Herczeg' Rezidentziája.

Láb, hosszúság' mértéke melly a' felnőtt embernek talpa' hosszától vétetett. A' Geometriai vagy decimal láb 10 hüvelyket tészen, 's egy vesszőnek tized része. A' Rajnai láb 12 hüv. foglal, 's tizenketőd része a' Rajnai vesszőnek.

Laba, l. Laa.

Luba, fó Orosz birod.' határán Leba vs mellett Ladoga tóba folyik.

La Barthe de Nestes, kis vs kerleti Pyrenaeus Francz. oszt.

Labcintz, Cláh falu, Temes Várm.ben Lippai kam. Urad.hoz tartozik. Lak. szilva aszalásból, méhtenyésztésből, sertéshízlalásból, és kereskedésből élnek. Nem egyesült görög templ. és pléb. vagyon.

Labeck, Laubeck vár, és birtok, alsó Stiriában, Grätzi ker. Tajjékán sok szép kender terem.

Labenda, l. Angoy.

Laber, csekél mvs Bajor orsz. Regeni ker. hasonló nevezetű fónál, melly Altmühlban folyik, 630 l. vs hámorral, papíros, és puska por malommal, és köszíklán fekvő várral.

Labes, (53° 35′ É. Sz. 33° 25′ K. H.) Nemes vs tulsó Pomeraniában, Borki ker. Rega mellett, melly közel a' vshoz Lotznitzot magában veszi; 256 h. 1340 l. rézhámorja és jó posztó készítője vagyon; kereskedik iával.

Labian, (54° 51′ 20″ É. Sz. 38° 40′ 30″ É. Sz.) kis vs és vár, Topiaui ker. kelet Burkus orsz. Deine mellett fekszik, melly 1696-tól Gilgével vagyon öszve kapcsolva, és 2 csatornára, melly nagy, és kis Fridrichsgrabennek neveztetik, és egész Königsbergig tart, választatik; 235 h. és 2410 l. vagyon. Az itt lévő vám nagy hasznot hajt.

Labischin, Labyszin, (52° 57′ 12″ É. Sz. 35° 35′ 40″) vs új Lengyel orsz. Bromberg oszt. Netze szigetén 170 h. 1335 keresztény, és 638 zsidó l. Fával, gyapjúval, és posztóval kereskedik.

Labodde, tart. az Aranypartoknál, felső Guineában, egy Herczegtől igazgattatik. Itt vagyon a'

Labodde, fallal körül vétetett Szerecseny vs, Dániai rakodó hellyel.

Labour, Labourd, tart.ka, a' hajdani Gascognében, Fran. orsz. a' Gascogni tengeröbölnél; és Spanyol határnál, melly itt Bidasson fótól formáltatik, és puszták, 's all-Navarra közt fekszik. Levegője szép, és meleg, de valamivel még is nyáron melegebb. Folyóji Adour, Nive, és Nivelette. Búza, és szőlő nem nagyon mívelretik, de annál jobban a' gyümölcs; marha tenyésztése szembetünő, vadakkal, és halakkal bövelkedik; hegyein sok jó orvosló füvek találtatnak. Lakosi Baskiak.

Labradio, mvs, Estremadura, Portugalliai tart.ban, szőlő miveléssel.

Labrador, új Britannia, Esto-

Digitized by Google

tiland, nagy tart. ész. Amerikában, Hudson öböl déli, és keleti részén, 50 egész 62° É. Sz. és 39' egész 60 N. H. 20000 □ mfdnyi nagyságu, partjai főképen keletre tele vannak köszíklákkal, és szigetekkel, Belseiben pedig sok magos hegyek, és terméketlen köszíklák. Folyóji kevés számuak, de annál számosabbak a tavai p.o. Mistasin, Kunipi's a't. és sok tengeröblei p. o. David öble a' Belleislei út's a't. Nagyon hideg, tele Septembertől egész Juliusig tart, és csak 2 hónapig valamivel lágyabb ideje. Egész 60° még némelly fák találtatnak, de tovább semmi növevényt többé nem szemlélhetni. Találtatnak itt tzethalak, fókák, medvék, farkasok, rókak, kásztorok, nyargalótzok, lazatzok, tőkehalak, tengerimadarak, labrador kövek 's a' t. Lakosi Eskimók, 6000 számmal, Krikok, vagy Kilistinok, Hudson öböli Indiánok. Herrnhutereknek, és Angliai kereskedőknek itt üléseik vannak. Azokhoz tartoznak Nain, Ottak, és Hoffenthal; bunda bőröket pálinkáért cserélikfel. Dél keleti partok East-Main, nyug. partjai pedig Vesimainnak neveztetnek.

Labu, l. Killaloe.

Labun, város Volhynia Orosz Helyt. 532 h. és 3190 l.

Laby, vs Fulaherek tart.ban, Sierra Leona partjainál, felső Guineában, 5000 l. kik mindenféle mesterségeket üznek.

Labyrinth, nagy számú népes kis szigetek neve, Polyneziában, Otaheitetől kel.re.

Labyrinth, Ægyptusban, Diodor tanúsága szerént feküdt Moeris tavába béjárásnál az Afrikai, vagy is nyugati részen Arsinoe vsához nem messze. A' mai Arabsoktól Kasr Karun, azaz Káron kastéllyának neveztetik. Azon Diodor bizonysága szerént, különösebb volt még az itt lévő Piramideseknél, a' Dodekarchia, azaz a' 12 királyok korából való, 12 fedett folyosókból, 's szint annyi kapúkból, 1500 föld alatt, 1500 föld szint lévő szobákból állott; az alsó köszíklából ugy ásattattak ki, hogy rendén oszlopok hagyattatnának a' felső résznek tartására. Az egész épület kőfallal kerittetett bé. Az alsó szobák a' tizenkét királyoknak, 's ama megistenített krokodilok temető helyéül szolgáltanak. Ezen ide's tova horgadt folyosóiból, és kerengő üregiből utmutató nélkül kinem lehete hatolni. Felérvén annyi számú palotákba jutott a' járó, a' hány volt a' Nomosoknak száma; 12—27. Ezeknek mind egyike azon egy magasságú volt, mindenike folyósókkal kerittetett, 's kőfallal elválasztatott. Itt szoktak az Ægyptusi Nomosok gyüléseket tartani. E' roppant épületnek kezdője Imandes, v. Mendes király volt; mellette mindjárt volt ennek temetője egy Piramis, mellynek minden oldala 100 láb. hosszú, és magas vala. Ez a' Labyrinthnak dülédékivel Havana nevü helységnél maiglan szemléltetik. E' csuda épületben a' természeti fekvésnek melly része volt, eddig kinem bizonyodott.

La Calle, Kallah, kis erős vs, Constantine Algiere tart.

Digitized by Google

ban, tenger mellett, kevéssé egészségtelen tájjékon, kis, nem igen bátorságos kikötővel, Franciákhoz tartozó mint egy 60 csekély Kunyhója, és mintegy 500 l. vagyon, buza, gyapjú, bör, és bor kereskedesen kivül Kláris fogást üz.

La Craprara, lakatlan sziget Nápoly partjainál, Capitanata tart.ban.

La Cava, völgy, Salerno mellett, Nápoly orsz. mellyen keresztül September végén vad galomboknak nagy sokasága repül, 's ezek itt különös módon, egy nagy hálóban fogattatnak.

Lac de S. Sacrament, l. Champlain-Tó.

Lacaedemon, l. Laconica.

Lacedogna, vs Nápoly ország Principato oltra tart.ban 4490 l. és egy Püspökséggel.

Lacetanok, nemzetség Hispaniában Ausetanusok mellett jobbra keletfelé; fő vsok volt Aquae Calidae.

Lacha, hajdan Olymp. 6120 láb. magasságú hegy Thesáliában, Macedonia határánál. Ez, Petras (Pelion), és Ossa közt terjed azon híres Tempe völgy.

La Chataigneraye, kis vs Vendée Franczia oszt.

Lachem, mvs a' volt Vestfália orsz. Aller oszt. Veser mellett, búzával, hüvelyes veteménnyel, és fával bövelkedő tájjékon; kereskedést fonállal, és vászonnal üz.

Lachen, nagy mvs, Schvycz kant. Zürichi tónál, hajdán az úgy nevezett March tart. főhelye. Jó kikötője, kereskedő háza, Transito kereskedése, és hires orsz. vásárai vannak.

Lacher tó, Rajna, és Mosel Franczia oszt. Andernach mellett, 666 labnyira a' Rajna felett, és 200 lábnyi mélységű 1300 hold földnyi térséggel; 40 forrása vagyon, és soha se fagy meg.

Lachis, Lachisch, Jos. 10, 3. helys. volt Eleutheropolis ker.ben Judaeában ezen vstól délre 7 mfd. Daromába vezető uton.

Lachowicze, kis vs, és fő hely fekete Orosz orsz.ban, Litvaniában. Itt verettettek meg 1660-ban az Oroszok és Kozákok. 1706 a' Svecusoktól megvétetett, és feldúlattatott.

Lackowi szigetek, l. Laechowi szig.

Lachsa, Hadsiar, Hedschar, tart. puszta Arábiában. Persiai tengeröböl nyugott részén, vize elég van, nagyon meleg, bövelkedik mind azon által pamuttal, riskásával, granat almával Egyptomi szilvával, gyöngyökkel 's a't. A' tart. belsejének lak. Egyptomi szilvából, marha, 's főképen szamár, és teve tenyésztésből élnek; partjainál gyöngyök fogattatnak, 's azokért külföldi portekák hozattatnak bé. Vsokban Schijtek a' falukban pedig Sunniták laknak, találtatnak itt sok zsidók is, és János keresztények; mellyek a' Török hatalomtól függetlenek, azok egy Schach alatt élnek, a' ki Lachsa nagy és Arabs módon épült vsban lakik, Astau fó mellett.

Lachte, Limburgi Herczs.ben eredő, és több patakok által szaporodta utánn, Lachtestein, és Celle vs között Alberbe fó viz.

La Conception, l. Conception.

Laconica, Lakaedemon, külömbféle kiterjedesü szabad tart. Peloponesusban, Görög orsz.ban Európában, ke-

Digitized by Google

le're Argolisi tenger fok, és Myrtói tenger, délre Lakonikai tenger öböl, ny.ra a' Messzenia, és Messzeniai tengeröböl ész.ra Arkádia, és Argivusok földe közt feküdt. Nevét vette Lakodaemon uralkodotól. Tenger fokai közt nevezetesebbek voltak Malea, Kythera szigetet ált ellenében, és az Epidaurisi, vagy Dios Soteros (védő Jupiter) foka, ennek templ.ával. Legjelesebb fó vize Eurotas, leg nagyobb hegye Taygetos, fő városa Sparta, vagy Lakaedemon. E' tart. első királlya volt Lelex, ennek unokája Eurotas Sparta nevű leányt hagyott örökül maga utánn, kit Lakaedemon vett-el. Ez épített vsát Sparta, a' tartományt pedig Lakaedemon névvel jegyzette. Jupiter és Taygetta fia volt. Maradéki folyvást uralkodtak. Heraklidáktól egész Peloponesus, mellynek része volt Lakonika, meg nem vétetett. Idővel szabad hires köz társasággá lett. K. sz. előtt 700 eszt.dökkel 50 esztendeig tartott háboru ütott ki Lakaedemon, és Messzenia közt, és ennek meghódoltatásával végződött. Ezen nyert hatalma által olly igen felkapott, hogy nem csak szomszédinak bajt szerezne, Argivusoknak Thyrea, v. Kynucia nevű földét elfoglalná, hanem egész Görög orsz.nak is parancsolni kezdene, és a' Xerxes ellen folytatott hadakozásban fő vezérséget kívánna magának. A' Peloponesusi haború utánn még inkább nevekedett erő hatalma, míg a' Martinaeai és Leuktrai veszedelmi által meg nem törettetett. Ettől fogva Meszenia ismét felszabadíttattatott annak nagy vesztességére. Az Achaeusi frigyben részes volt, ennek meg hódíttatásával Róma hatalma alá esett. Augustus annak parti vidékit a' Messzeniai határoktól fogva az Argolisiig Sparta hatalma alól felszabadítá; ezek ezután Eleuthero-lákonoknak neveztettek, szabadságokat szüntelen fenn tartották, a' Törökök ellen is mai napiglan. Lakosi Mainott, a' kerület pedig Braccio di Maina nevet viselnek. E' hegyes tart. régi tulajdonságit leirta Strabó.

Laczháza, szabad helys. 323 h. kis Kunságában Soroksár, és Kunszent Miklós között, közel a' Dunához, tulajdon pléb.val, tanácscsal, és póstával.

Ladok, Lata, orsz. Tibetben, Asiában, melly kis Tibet nevet is viselt, azon nevű fő vsal.

Ladbergen, falu, a' volt Bergi nagy Herczs.ben, Ems oszt. 1750 l. kender miveléssel, és vászon fabr. sok lak. eszdönként Hollandiába mennek munkát keresni.

Ladeck, vs új Lengyel Kirs. ban, Kalisch oszt. 50 h.

Ladelneje Polo, ker. vs Olonez Orosz Helyt. Svir mellett, 14 faház. 1 templ. és 456 l. mellyek többnyire földmivelést üznek. Vagyon itt egy hajó készítő hely hol Lodbi nevezetű 3 ölnyi hosszuságu hajók készítetnek. Az egész kerület erdős, és hideg.

Ladenburg, vs Baden Herczs. ben, Neckar ker. Neckar mellett, 250 h. és 900 l. dohány, és buzér miveléssel, és bör készítéssel.

Digitized by Google

Ladendorf, falu, és nemes jószág Austriában, Ens alatt, Mannhartsberg alatt való negyedben, Zaya mellett, pléb.val, és 190 h.

Ladenne, falu Sambre, és Maas Franczia oszt. Maas mellett.

Ladetsch, város és uradalom Csaszlaui ker.ben, Cseh országban, Sasarva vizénél. A' Prágai Dámak szerzetének birtoka.

Ladikia, Lattakie, hajdan Laodicea a' tengernél, (35° 31′ É. Sz.) vs Syriában. Tarablüsi Basaságban, a' közép tengernél, 5000, többnyire görög l. kik az ő kikötőjiket dohány, selyem, pamut, és török fonál ki hordásra használják. Görög Püspök' széke sok szép márvány, és gránát oszlop omladékokról híres.

Ladikie, hajdan híres, és nagy, most pedig egészlen puszta, és minden lakosok nélkül való vs, Lycus fónál, Anadoli török tart.ban, Asiában egy hegyen 500 láb. hosszaságu és 90 lábnyi szélességü Circussal. Itt volt egy az első keresztény községek közül, mellyről Sz. Pál Apostól is Colossaiakhoz irt levelében emlékezik. Ezen tajjékon találtatnak fekete juhok, mellyeknek legjobb gyapjok vagyon.

Ladingkur, ésméretlen tartom. az arany partoknál, felső Guineában, mellynek a' Volta fó belseinél kell fekűdni.

Ladizin, Ladyczyn, vs Podolia Orosz Helyt.

Ladoga, 25 mfdnyi hosszú, és 15 széles, halakkal bővelkedő és 210 □ mfd térségü tó, Orosz birodl. Finniai tengeröből, és Onega tóközt, mellyből a' Neva ered, és ezt a' Finni tenger öböllel öszve kapcsolja, sok szigetjei vannak. Mivel a' hajókázás sok homok, szelek, és sikér helyek, miatt veszedelmes volt, azért készíté a' nagy Peter Ladoga csatornát, melly 15 mfdnyi hosszú, 70 lábnyi széles, és 32 zsilípből áll, mellyek által a' közönséges mélysége 7 lábról 9 lábra nőt. Mivel ez által Wolchow a' Wolgával öszve foglaltatik, úgy ezen csatorna a' keleti tengert, Kaspiumi tengerrel is öszvé kapcsolja.

Ladoga, (új) ker. vs S Petersburg Orosz Helyt. (67° 7′ É. Sz. 50° K. H.) Wolchow és Ladoga csatorna mellett. Lakosi halászatból, és hajókázásból élnek.

Ladon, Achaja határán kelt, és Elisben, Peneus vizébe fó viz vala, Aeolok' nyelvén Bady volt. *Ladon* fó volt Arkadiában is, Tragos, Arsen, és Tüthva vizeket felvévén a' Hollók szigeténél Alpheus vizébe szakadt.

Ladon, helys. Loire Frcz. oszt. 970 lak. matéria és süveg fabr.

Ladronek, l. Latrok szigete.

Ladyczyn, l. Ladizin.

Laechowi szigetek, ész.ra Swentoi Nos foktól Sziberiában lakosok nélkül, de jég rókákkal, fejér medvékkel, nyargalótzokkal, elefánt csontokkal fával 's a' t. bővelkednek.

Laehn, vs Siléziában, Bunzlau-Lövenbergi ker. Bober mellett, mellynek sokszori áradási által gyakran szenvedett, 190 h. 970 l. fonással, és hamuzsír főzéssel.

Laemmerschmiede, vas hámor Saxóniában Neustadti ker. nem messze Kulmlátol.

Laengersdorf, falu a' volt Ruhr

Digitized by Google

Francz. oszt. vas hámorral, vas, és sárga, rézpléh csinálással, atzél és szeg fabr.

Laer, kath. ekklésia Glandorf kant. Osnabrüki ker. Weser oszt. a' volt Vestfália orsz. 238 h.

Laestingones, Italiában, Caietánál lakott erdeti nemzetség, ragadozásától nevezteteti igy, Antiphata uralkodójok alatt még emberevők voltak. Ezen nevü nemzetség lakott Siciliában is, a' Circaeusi hegyeknél.

Laevi, Levi, Lai, régi nemzetség Italiában, Ticinus vize mellett, fő vsok Novaria és Ticinum.

Lafeld, falu, hajdani Hollandiai Brabantiában, utóbbi alsó Maas francz. oszt. Mastrichtól egy orányira. Ezen tajékon 1747 a' Francziák, a'Hollandokon, Anglusokon, és Ausztriaikon győzedelmeskedtek.

La Fere, l. Fere en Tardenois.

Lafferde, kant. a' volt Vestf. Braunschweigi ker. Ocker oszt. 7 községgel, és 4780 l. Főhelye

Lafferde, (nagy) pléb. falu, 103 h. és 730 l. orsz. vsokat, és sok kövér ludakat tart.

La Fleche, vs Sarthe franczia oszt.ban borral gazdag tájékon, Loire mellett, 6000 l. és katona oskolával.

Lafnitz, kis fó, alsó Stiriában, Graetzi ker.nek északi részén ered, először keletre az után délre folyik, egy részről teszi a' határt Magyar orsz. és ezen kerület közt, és közel Fürstenfeldhez Feistritzbe folyik.

Lage, vs Wenden, Mecklenburg-Schverini Herczs.ben Reckenitz mellett, 151 h. és 830 l.

Lageholm, l. Laholm.

Lagens, legjobb kikötő, Pico Azori szigeten Afrikában.

Lagganico, Longavica, város Móreában, Carbon (Alpheus) fónál, hajdán volt itt Olympia (Pisa).

Lagmotz, falu Zemplén Várm. új helytől 2 óra, Bodrog vizénél. F. U. Klobusiczky 's más nemes fam. ref. templ. sok mész égettetik itt.

Lagnieux, kis vs, Burgey, és Bourgogne Francz. tart. Ain oszt. Róna mellett, 316 h. és 2550 l.

Lagny, Latmiacum, kis vs, Brie in Ile de France, Franczia tart. mostani Seine, és Marne oszt. Marne mellett, 339 h. és 1600 l. 1242-ben tartatott itten egyházi gyülés.

Lagoa öböl, Agoa öböl, Algoa öböl, Blattenbergi öböl (25° 52′ É. Sz. 33° K. H.) dél keleti Afrikánál, sok kissebb helyekkel. Szent lélek fóját, melly 150 mfdnyi hosszú, és jó időben 40 mfdnyire lehet rajta hajózni, Macumbóval, és Tumbóval magában veszi. Ezen öböltől vette nevét a'

Lagoa partság, melly Natalnak is neveztetik. Itt az essős idő Novembertől egész Martiuszig tart, a'többi holnapokban pedig, egy nehány hideg napokat kivévén, olly nagy a' melegség, melly a' a' déli széltől okoztatik, hogy a' csizsma talp is elperzseltetik. Keleti részén nagy harmatok szoktak lenni, és az északák mindég hívesek. Földmivelése egészen elhagyattatik, marhában, és asszonyokban ál az egész gazdagságok. 10 réf kartonért egy szamarat, és 10 sárga gombért egy ökröt adnak. Magok készítenek szegeket, pipákot, szekertzéket, hajtó dárdá-

Digitized by Google

kat vasból, nádkosarakat, fa tálakat, kanalakat, hálókat, és zsinegeket kákából. Ezen lakosok Kafferek, mellyek több nemzetségekre, Hambnaas, Tambukis, Mambukisokra osztatnak. Egyébb iránt pedig bövelvelkedik ezen tart. fával, riskásával, kukoritzával, ananásszal, dinnyékkel, méznáddal, pamuttal, dohánynyal, gyümölcsel, vízi lovakkal, krokodilokkal, szarvórúkkal, elefántokkal, oroszlányokkal, tigrisekkel, farkasokkal, majmokkal, strutzokkal, szép madarakkal, pillékkel, vad méhekkel, sáskákkal (mellyek Septemberben az északi széllel, belső Afrikának homokos pusztáiból jönnek, nagy pusztításokat tesznek, és forró hideglelést okoznak) rézzel, czinnel, vasal is bövelkedik.

L' Agogna, l. Agogna.

Lago di Bagni, Lacus Albuneus, kis, meleg, kénköves tó, Olasz orsz. Tivolitól 3 mfdnyre, melly egy vs. hajdani Campagna di Romában, Pápa birtokában mellyből a' fejérvizü Albula, v. Albuneus fó eredetét veszi. Ezen tóban vannak némelly úszó szigetek Barchettes nevezet alatt, mellyek a' szél mivolta zzerént ide 's tova hajtatnak.

Lago di Bientina, tó hajdani Pisai tart. nem csak sok halai főképen Angolnák, de sok vizi madarai is vannak.

Lago, di Castiglione, della Pescaja, tó Pápa birtok. közel a' tengerhez, 21 mfnyi a' kerülete, jó ízü Ángolnákkal.

Lago di Como, Chiavenna, Lecco l. Comi tó.

Lago di Garda, l. Garda.

Lago d' Iseo, l. Iseo.

Lago di Perugia, l. Perugia.

Lago maggiore, Lokarni tó, v. hosszú tó, közel 14 mfdnyi hosszú 1 1/2 széles tó, déli részével, melly sokkal nagyobb, Olasz országhoz tartozó, hol az Agogna oszt. északi határánál fekszik, északi kissebb részé pedig Helvétziához, és kölönösen Tessini kantonhoz tartozik az, hol ered; 127 ölnyire vagyon a' tenger szine felett; közepén 80 ölnyi mélségü; feneke kövecses, vize tiszta és zöldes. Fogattattnak benbe pisztrangok, sigérek, tzompók 's a' t. Minden részekről dombokkal körül vagyon véve, mellyeknek ereszkedéseik szőlőkkel, és kertekkel ékesítetnek, tetőjik pedig gesztenye fákkal fedetnek; mind öszveséggel ritka ékességü rajzolathoz hasonlit. Olasz orsz.hoz tartozandó részen feküsznek a' Borromaei szigetek; üzettetik itt nagy kereskedés.

Lagonegro, v. Lagonero, kis, nagyon ékes vs Basilicata Nápoly tart.ban, hasonló nevezetü tónál, 4820 l. és közel lévő hegyen fekvő várral.

Lagos, Lacobriga, (37° 6′ É. Sz. 9° 0′ 45″ K. H.) vs, Algarve tart. Portugalliában, kősziklán, Atlantiai tengernél, melly itt nagy öblöt formál. Középszerü erősség' kikötője két sántz által fedeztetik. 637 h. és 2600 l. körüllette jó bor terem. A' kősziklák miatt itt egy világosító torony épitetett.

Lago Scuro, nyilt, és csekély helys. Olasz orsz. alsó Pó oszt., híddal, és Po folyón által menetell el.

Digitized by Google

Lagosta, kis sziget Ragusa mellett Dalmátziában.

Lagow, vs új Markban Sternbergi ker. 54 h. 330 l. Johanniták szerzet' Comthurságával.

Lagow, vs uj Lengyel orsz. Radom oszt. 199 h.

Laguna, l. S. Christoval de la Laguna.

Lagune, egy része azon partoknak, mellyeken az Adriai tenger, a' természettől csinált gát bészakasztása által, át rontott, és elborította, mellyekből osztán több kis tavak, és szigetek támadtak, és ezen 60 szig.eken építtetett Velencze vsa. l. Velencze, Venedig.

Lahassa, Lassa, Barantola, Tibet fő vsa, Asiában Buramputer egy ágánál a' Dalai Lama'egjelessebb tisztjeinek, és a' Chinai Mandarinoknak széke; 2 nagy Iskolával, híres templ.mal, és kath. ispitállyal. Lakosi közt sok kereskedők vannak, mellyek Karavannak által nagy kereskedést üznek.

Lahdjan, Lahigan, vs Jihlan tart.ban nyug. Persiában Caspiumi tengertől 1 napi járás. Nagy szép kertekkel és szőlő hegyekkel. Innét jő a' legjobb Persiai selyem.

La Heve, erősség, jó révvel azon nevű fónál új Skotiában, Britanniai ész. Amerikában, mellynek vidékében szép ostrea csigákat fogni.

Lahiszyn, város Minsk Orosz Helyt.ban.

Lahn, Lohn, Löhn, bőv halu, és 4 mfdnyire hajókázható fő, a' volt Vestfália orsz. Wester erdőben Leehnhausnál ered, Witgenstein Grófs. határánál; Brungershausnál lépbe az orsz.ba, de Sichershausnál elhagyja megint, és folyását Hassziának és Vetteraunak veszi, hol 17 mfdnyi folyása után Oberlahnsteinnál, Rajnában folyik. Magában veszi Ohm, Ahne, Vetschaft, Salzbott 's a' t. folyókat.

Löhn, l. Laehn.

Lahnberg, Löhnberg, vs Nassau-Weilburg Herczs.ben, Lahn mellett.

Lahneck, l. Oberlahnstein.

Laho, szerecsen vs, hasonló nevezetű foknál, Fog, v. elefántcsont partoknál, felső Guineában, hasonló nevezetű fónál, mintegy 5 — 6000 l. egy kicsíny, nékünk csak nevéről esméretlen szerecseny orsz. fő, és rezidenczias helye, körülette fekvő tájjék homokos a' vsnál kis erdőtske látszik. Barre melly a' folyó előtt fekszik nagyon veszedelmes mind azon által szembetünő kereskedést üz.

Laholm, Lageholm, kis tengeri vs, Halmstadt Svéd tartomány kapitányságban, déli Gothlandban, Laga fő Cattegatba való befolyásánál jó kikötővel, és jövedelmes lazatz fogással.

Lahor, Panyah, Panschah, az, az 5 folyók tart.nya, mellyektől vizeztetik, és és mellyek Indusba, egy a' legszebb és leggazdagabb Indiai tart.ok közül, Seik Státusban, innenső Indiában; termékeny kősóra, riskására, borra, czukorra, és pamutra nézve.

Lahor, (31° 14′ 47″ É. Sz. 73° 50′ K. H. Greenvichtől, vagy 71° 13′ 44″ K. H. Páristól) Seikek fő vsa, Ravi v. Sünala fónál, szép kertekkel körül véletett; külső vsokkal eggyütt 7 mfdni a' kerülete, karton, és szö-

Digitized by Google

nyeg szövéssel. Ezen vsnak egy igen szép palotája vagyon mellynek hossza 384 szélessége 92, földig virágokkal ékesített magassága pedig 56 ölnyi. A' Császári mecset (mivel ezen Lahor hajdan a' nagy Mogol széke vala) kerek épület 68 lábnyi át mérővel, mellynek 4 szegletén 4 Minaretek vagy tornyok 127 lábnyira emelkednek, es szép egyenes két sorfa közt sétáló utak. Innét vagyon a' császári út Delhi, és Agra, több mint 120 mfdnyire, mellynél sok nagy fák p. o. keleti juhár fák vannak ültetve.

Lahr, Lohr, vs Badeni nagy Herczs.ben Kinzig kerül. Schutter mellett, 3300 l. nevelő intézettel, tobák, katang, posztó, és matéria fabr. és kereskedéssel.

Lahrbach, falu, Würzburg nagy Herczs.ben, 90 h. 500 l. és vászon szövéssel.

Laibach, l. Laybach.

Laibitz, (49° 6′ 30″ É. Sz. 38° 8′ K. H.) vs, Magyar orsz. Szepes Várm. 400 h. és 3000 lak.

Laichingen, mvs orsz. törvényszékkel, Würtemberg orsz. Uracshi ker. 1620 l. és vászon szövéssel.

Laictoure, l. Lectoure.

Laigle, kereskedő vs hajdani alsó Normandiában, mostani Orne Francz. oszt. 6000 l. Rille mellett.

Lais, vs Liefland Orosz Helyt.

Laisberg, hegy, alsó Stiriában Cilli ker. mellyben ólom, és réz erek találtatnak; itten világos veres (königsroth) föld találtatik.

Laischow, Lasischow, (55° 10′ É. Sz. 67° 10′ K. H.) ker. vs 97 h. és 152 l. Kasan Orosz Helyt. Kamának Wolgába való befolyásánál, hova esztendönként Permből sóval terhelt hajók jönnek, mellyek innét Volgán fel emberek által húzattatnak.

Lajta, Leyta, fóviz, ered Stiriában, észak felé folyik, Austriát Magyar orsz.tól választja, nyugotnak vett irányban behat Sopron Várm. holott Ó-vár felett a' Dunának eggyik karjába szakad.

Lak, Nagy-Lak, Groszdorf, Noslaka, Magyar Oláh falu, Erdély orsz. alsó Fejér Várm. Maros vizénél, ref. és egyesült görög pléb.val, Maroson való által járással, és 119 familiával.

Lak, Nágy-Öreg-Lak, mvs, Somogy Várm.ben Marczali, és Györök köztt, Somogy várhoz oldalra, egyfelől hegyektől keríttetve, postahivatallal, F. U. Fekete Urásag, lak. Magy. és Sokaczok (Vendusok) kath.

Lakácsi, totúl Lakasovce, Lukaczowce, tót falu, Nyitra Várm. kath. templ. Nyitrai Püspökhöz tartozandó, szölö miveléssel.

Lakediven, (9° 52′ egész 11° 56′ É. Sz. 89° 55′ egész 91° 40′ K. H.) szigetek, Indiai Oceanon, innenső India nyugoti pbrtjainak által ellenében; gazdag, riskásával, és kókusdiófával. A' kevés lakosi tengeri tolvajok, és egy Herczegtől Kananorban kórmányoztatnak. Nevezetesebb ezen szigetek közül Lacondy, Perinraparu, és Metelar.

Lakenbach, német falu, Soprony Várm. alsó Magyar orsz. várral, derék, gyümölcs kerttel, kath. templ. egy Synagógával. Ezen helytől az egész jószág né-

Digitized by Google

vezetét veszi.

Lakes, the, 13 legnagyobb tavak, Angol orsz. északi részin, ékes tájjékon, melly az ő szépsége miatt számossan meglátogattatik, Cumberland Westmoreland, és Fürnesben; hegyek, és völgyek közt nagyon ékessen elvannak osztva, mellyeknek természeti szépségek, mesterség által még nagyobbra neveltetett. Szembetünők főképen: a' Vinander-Meer, Havs-Water, Derwent-Water, és Ulswater nevü tók.

Lakò, falu Gallitziában, Stanislawowi ker. sófőzéssel.

Lala, vs Moreában, Pholeus hegynél, Laloitak széke mellyek a' körül fekvő tajjékot pusztitják.

Laland, l. Laaland.

Lalbenque, l' Albenque, vs Lot Francz. oszt. 1930 l.

Laletani, nevezetes nemzetség keleti Hispaniában. Rubricatus vizénél, fő vsaik voltak Barcino (Barcelona) Betulo (Badalona) Iluro (Alara) 's a' t.

La Lippe, erősség Alentejo tart.ban, Portugalliában Elivas vsától nem messze. Építtőjétől igy neveztetett. Igen erős.

Lalsk, (60° 52' É. Sz.) vs Vologda Orosz Helyt. Lala mellett, 200 h. kereskedik vászonnal, közönséges poszstóval, és jubörökkel.

Lamalmon, l. Lamolmon.

Lamameer, Tungieseknél az Ochotzki tenger.

Lambach, mvs, Austriában, Ens felett, Hausruck fertályban. 1 póstaházzal, és egy hegyen fekvő Benedictíny klattrommal.

Lambai, szerecsen falu, Baol tart. középen, közép Senegambiában, Afrikába, hajdan király' széke.

Lambale, (48° 28' É. Sz. 15° 4' K. H.) vs, hajdani felső Bretagnében mostani észak parti Francz. oszt. Gonesson mellett, 3810 l. és sok vászon, pergament, és bőr készítetik.

Lambath, fó Austriában Ens felett, melly a' Traun tóba folyik.

Lambai, sziget, Irlandia mellett, Dublin Grófságban, Howth fél szigettől ész.ra. (53° 28' É. Sz.) bővelkedik halakkal, és héjjas állatokkal; tengerinyulak is nagy számban vannak.

Lambayeque, (60° 42' D. Sz.) Sana tart. fő vsa, Lima audienzban Peru al-kirs.ban déli Amerikában, 1500 h. és 12030 l. mellyek közül sok kordován készítő, és szapan főző találtatik, kik az ő portékájokat szomszéd tartományokba hordják.

Lambese, vs hajdani alsó Provencében mostani Rhóne torkolati Franczia oszt. 3640 l. szappan főzéssel, szőlő, és gyümölcs termesztéssel.

Lambeth, helys. Surry Angol Grófs.ban Southwork mellett, a' Canterbury Érség palotájáról, könyvtárról, és ritka kézírásokról esméretes.

Lambey, l. Lambay.

Lambezelles, város Finisterre Franczia oszt. 6090 l.

Lambholm, egy az Orkadi szigetek közül Skótzia partjaihoz közel.

Lambro, fó, Olasz orsz.ban, Comoi tó tajjékárúl ered, Orie mellett Po vizében folyik, és Cassanónál Addóval, Mailandnál pedig Olonával csatorna által kapcsoltatik.

Lambsheim, kis vs hajdani alsó Palatinátusba, a' fel osz-

Digitized by Google

tatott Donnersberg oszt. 3 orányira Vormstól 1350 l.

Lamego, Lameca, vs nem messze Balsamó vizének a' Dueroba való befolyásától, hasonló nevű vidéknek főhelye, Beira tart.ban Portugalliában. Alacsony hegyekkel körölvétetett tájjékon fekszik, 3 fertályra osztatik, Püspöki lakkal 1135 h. 4400 l. 2 pléb. templ. mellyek közt a' Püspöki templom jeles; vagyon 1 szegényekháza 1 ispitálya, 4 klastroma, szép szőlő hegyei, és szabadvására; Itt Alphonsz Hernik király alatt híres orsz. gyülés tartatott, mellyben az ország főtörvényei állitattak, és erősétettek, meg 1243-dik évben.

Lameloude, omladékban fekvő vs, Barka tart.ban, Barbáriában.

La Mesa, l. Ovaihi.

Lamitek, Lamutek, azaz tengerlakossi, Orosz Mandschuri népség a' keleti tengernél, 1783-ban számok 1346 före ment.

Lammermoor, l. Beruick.

Lämmerschmiede, l. Laemmerschmiede.

Lamo, sziget, Zanguebar partjainál, kelet Afrikában hasonló nevű vsal, mellynél egy jó kikötő hely vagyon.

Lamolmon, v. Lamalmon, magos hegy, Habessiniában, Samen tart.ban, mellyen keresztül út vagyon a' fővsból a' partok felé.

Lamotta, falu, Lomb. Velenczei kirs. Livenza mellett, kalap fabr. és festéssel.

Lampa, l. Adampi.

Lampadosa, (35° 30′ 10″ É. Sz. 30° 6′ K. H.) sziget, közép tengerben, Sicilia partjainál, nem messze Capo Passarótól, Maltha és Tunis partjai közt 12 Olasz mfd hosszú, és 6 széles, termékeny, de a' tengeri tolvajok miat pusztán áll.

Lampaesa, város Constantine tart.ban, Algier orsz.ban Afrikában.

Lampertshloh, falu alsó Rajna Francz. oszt. közel Voerdvshoz, hol a' földből kő olaj szivárkozik.

Lampi, l. Adampi.

Lampsacus, vs Mysiában kis Asiában, Abydustól 170 stad. jó révvel és bor terméstéssel; most Lepszek.

Lamsheim, l. Lambsheim.

Lamslach, l. Arran.

Lamspringe. mvs, Lamme fó reredetinél Goslari Herczs. 3 templ. 2 malommal 132 h. és 810 l. A' kath. Ángolok számára fundált hajdani Benedictinus Apátság nem rég eltöröltetett, és korona jószággá változtatott.

Lamus, kis Helikon hegyen eredt fóvíz Böotiában.

Lana, (Lany) falu és szép mulató kastély Cseh orsz. ban, Rakonitzi ker. Karlsbadi pósta út mellett egy várkápolnával.

Lanark, l. Clydesdale.

Lanark, Lanark, v. Clydesdale nevű Grófs.nak fővsa déli Skotziában Clyde fó mellett, 3000 l. nagy, és hasznos Tvist nevű matéria fonással, mellyben 1500 ember és több mint 700 gyermek foglalatoskodik; evel egy nevelő intézet vagyon öszvefoglalva; New-Lanark, egy újjonan felállott helység, csupán csak ezen fonásbúl élődik. Ezen tájjékon jegyzésre méltó az Clyde vizének rohanása melly egy köszikláról a' másikra rohanván, tekéntetre méltó játékot okoz, ambár a'

Digitized by Google

legmagassabb zuhanás 60 lábnál nem magosabb.

Lanca v. Lancaster, Grófság Angliában, Palatinatus-Grófság czímmel ész. Westmorelanddal, kel. Yorkkal, nyug. az Irlandi tengerrel, és dél. Cheshirevel határos, 68 □ mföldön 27 vst, 60 Ekklés. 117664 h. és 672730 lak. számlál kel. követses, és termékeny, nyug. mocsáros, és egésségtelen; rézzel, vassal, ólommal, palakővel és kőszénnel bővelkedik. Bő legelő helyein jeles marha tenyésztések tartatnak, szép rétjei észak felé sem hibáznak. Ezen tartományt következő fők vizezik, u. m. a' Mersey, Loyne, Ribble, Wire 's a' t. ezek valamint a' számos tavak is jó és sok halakkal szolgálnak. Fő vsa

Lancaster, Longovicum, (54° 4′ É. Sz. 14° 35′ K. H.) Lon v. Loyne fó mellett, egy kikötőhellyel, és 9000 lak. hajó, vitorla és vászon készítést űz, készít szép házi eszközöket Mahagoni fából; Amerikával, és a' keleti tenger partokkal kereskedik.

Lancaster, Grófság északi Amerikában, Pensilvánia szabad Státusban, 41 □ mfdön 36150 lak. számlál, vasban, rézben, ólomban és gabonában gazdag. Fővsa

Lancaster, (40° 3′ É. Sz.) 855 h. 6000 lak. gyapju, pamut, kalap, dohány, bőr, fegyver, és más vas portéka fabr.kal. A' kereskedés Philadelphiaig készített mesterséges út által nagyon megkönnyebbítetett.

Lancaster, Grófság északi Amerikában, Virginia szab. Státusban 40 Angl. mtföld hosszú, és 15 széles, 5640 lak.kal.

Lancaster, Grófság Camden ker. észak Amer. déli Karolina Szabad Státusban 6300 lak.kal.

Lancellotta, Lancerota, (29° 14′ É. Sz. 13° 26′ N. H. Greenvichtől) egy a' Spanyol Canariai szigetek közül 15 Angol mfd a' hossza és 10 a' szélessége, 9500 lak. nagyon magossan fekszik, és buzával, árpával, török buzával, borral, zódával, kecskékkel, és juhokkal bővelkedik. Délkeleten vagyon a' Porto de Naos kikötőhely, eggyetlen egy a' hol a' hajók jobbíthattatnak. gész Canariai szigeteken. Főhelye Tegnise 200 h.

Lanciano, Anxianum, (42° 12′ É. Sz. 32° 40′ K. H.) vs innenső Abruzzó tart. Nápoly orsz.ban hasonló nevü vizetskénél, 9900 lak. Érsekséggel, kikötőhellyel, muskotály borral, és kereskedéssel.

Lancut v. Landshut, vs Rzeszovi ker. Gallitziában, alsó San folyó mellett, egy várral; vagyon szembetünő takácssága, jól elintézett fejérítői és posta váltó helye. Lubomirska Herczegnéhez tartozandó.

Landa, vs új Lengyel Kirs. Kalisch oszt.

Londaff, Llandáff, fövs Glamorgan Grófs.ban, déli Valesbe Angliában, Taff vizénél, egy Püspökséggel.

Landak, falu és lakóhelye Landaki Királynak, Borneo szigeten, valaha Hollandusok, most a' Franciákhoz tartozandó. Franczia kereskedés piaczczal.

Landau, vs Bajor orszban alsó Duna ker. Isar mellett, 1250 lak.

Landau, vs Valeck Herczs.ben

Digitized by Google

egy hegyen Vetter mellett.

Landau, (46° 9′ 2″ É. Sz. 25° 47′ 30″ K. H.) vs, és hires erőség hajdani alsó Elsaszba, nem rég az alsó Rajnai Francz. oszt. Queich fó mellett, 620 h. és 5120 lak. vagyon fegyvér, dohány, kender, gyapju, pamut, harisnya, és rézedény fabr. Réz, és vas öntése, szurok, és kulimász főzéssel. Most az Austriai hatalom alatt van vidékével együtt.

Landeck, Cseh falu Pilsni ker. 53 h. és 3 savanyú vizzel, (50° 32′ É. Sz. 30° 33′ 43″ K. H. alatt).

Landek, vs Glatz Siléziai Grófs. ban Biela fő mellett 209 h. és 1110 lak. meleg, és hideg kénkös ferdövel, egy üveg köszörülő művvel és fonál kereskedéssel.

Landek, (53° 32′ 10″ É. Sz. 34° 37′ 30″ K. H.) vs nyugot Prusszus orsz.ban Konitzi ker. Küdde fó mellett, 68 fa ház. és 680 lak. posztószövéssel.

Landek, vs új Lengyel Kirs. Kalisch oszt. Varte fó mellett, 60 h. és 390 lak.

Landelede, vs eggy. Belgyiom Kirs. Flandria tart. 3070. l.

Landelin, ferdő és egésséges kút Badeni nagy Herczegs. ben.

Landemauen, tartm. alsó Senegambiában, közép Afrikában kevésé ismeretes.

Landen, régi kis vs Löweni ker. Egy. Belgyiomban Lüttich Hercz.ség határánál; Szüz Mária csudás képével, és ispitállyal. Itt 1693-ban igen véres csata volt, Neerwindenhez közel.

Landerneau, vs Elforne vize mellett, fekszik termékeny tájékon, a' hajdani alsó Bretagniában, Finisterre Franczia oszt. egy kikötő hellyel, sokféle fabr. és vászon kereskedéssel.

Landeron, vs Neufchatel Herczegs.ben Ziel, v. Thiele vizének a' Bieler tóban folyásánál, borra nézve termékeny tájjékon.

Landes, l. Heiden.

Landivisian, vs Finisterre Fr. oszt. Elhorne vize mellett, 2120 lak.

Landok, Landek, Lyendak, Tót falu Szepes Várm. Kárpát hegye alatt, Késmárktól 2 1/2 óra, egy kath. templ. alabástrom 's márvány töréssel, és ferdövel. 811 kath. lak. vagyon, Palocsai Familiájához tartozandó.

Landrecy, Landrecies, erős vs a' Franc. Hennegau Grófság mellett, mostani észak oszt. az itt már hajókázható Sambrénél, 462 h. és 2870 lak.

Landsberg, Warthe fó mellett, ker. vs a' Brandenburgi határban 785 h. és 6140 lak. vagyon posztó, pamut matéria, harisnya, és kalap fabr. gyapju és búza vásárokkal, Warthe fónál lévő lerakodó hellyel, a' nagy és jeles gát vámmal; hásznos kereskedést üz posztóval Silézia, és Lengyel ország tart. Hasonló nevü ker. 19 2/3 □ mfdön 34110 lak. számlál.

Landsberg, vs keleti Prusszus orsz.ban Brandenburg ker. Stein folyónál 200 h. 1360 lak. posztó, harisnya, és kalap fabr. Schverin Gróf familiához tartozandó.

Landsberg, lengy. Gorzov, vs felső Siléziában, Rosenbergi ker. 95 h. és 500 lak. kik kereskedést üznek. F. U. G. Paczinszky.

Landsberg, vs Szász orsz. a' Lipsziai ker. 144 ház. és 680 lak.kal.

Digitized by Google

Landsberg, (48° 2′ 59″ É. Sz. 28° 33′ 16″ K. H.) vs Bajor orsz. Isar ker. Lech fó mellett, 470 h. 2590 lak. 1 Gymnasiummal, és só házzal, innét kezdvén, egészen Augsburgig terjed a' Históriában híres Lech mező.

Landsberg, l. Altenlandsberg.

Landsberg, mvs alsó Steyer orsz. Marburgi ker. 80 ház. pléb.val, hasonló nevű várral, és birtokkal. Ezen tájékon jó köles termesztetik.

Landschaft, alte, tart. Helvetiában, Sz. Galleni kant.ban 9 óra hosszú, és 4—5 széles, több mint 45000 kat. lakosokkal.

Landsend, (50° 4′ 6″ É. Sz. 11° 58′ 29″ K. H.) Fok, Angol orsz.nak nyugoti csuccsánál Cornvall Grófs.ban. A' közel lévő köszikán egy világító torony vagyon.

Landsheights, (Landeshaupt), hegység észak Amerikában Cana és Labrador közt 55°-tól egész 70° É, Szél. terjed, a' Szél. 56° alatt, két ágra oszlik, eggyike Yorkfort partjainál nyúlván, új déli Vales határait teszi, a' másik ágnak folyamja pedig még ismeretlen.

Landshut, vs alsó Siléziában Bolkenhain-Landshuti ker. (50° 46′ 51″ É. Sz.) 1351 lábnyira tenger színe felett az, Oriás hegyek töviben a' Zieder patak és Bober vize öszvefolyásánál, 489 h. és 2990 lak. gyolcs kereskedéssel.

Landshut, Landeshuta, (48° 32′ 7″ É. Sz. 29° 49′ 34″ K. H.) vs Bajor orsz. Isar ker. Iser fó mellett, 1010 ház. 7820 lak. jeles Universitással, Bibliotékával, Anatomiai szálával, test oszlató Laboratoriummal, természet 's ásvány gyüjteménnyel, kies füvész kerttel, 1 Gymnáziummal, és 2 Nevendék Papság házzal. Nevezetes itt a' Collegiumi épület 454 lábnyi magos tornyával, és az új épületnek nevezett vár. Vagyon itt harisnya szövés, dohány, papiros, keményitő, hajpor fabr. és 1 rézhámor.

Landshut, l. Lancut.

Landshut, mvs Morva orsz. Hradisi kerül. nem messze Taya vizének a' Morvában befolyásától, tulajdon plébániája, majorja, 257 ház. 1470 lak. Közel 900 hold szántóföldel, és közel 1000 hold réttel.

Landsitz, l. Cseklész.

Landskron, Nesselrode Gróf urodalma, Bergi nagy Herczegs.ben.

Landskron, vs Chrudimi ker. Cseh orsz. 540 h. posztó és gyapju materia fabr. egy várral. Lakosi Cseh és Német nyelvet beszélnek.

Landskron, Landskrona, vs Gallitziába, Mysleni ker. egy hegyi várral, vagyon kath. gyermek iskolája, és plébániája, erdők közt fekszik.

Landskrona, Coronda, 56° 32′ 38″ É. Sz. 30° 30′ 46″ K. H.) erős tengeri és kereskedő vs Schonen, Malmöhusán Svéd tart.ban Oresund mellett, jó és bátorságos kikötővel, mellynek bémenetele kevesé nehéz, 2000 lak. számlál, kik mindenféle vsi munkákat, csekély fabr. és kereskedést üznek, és 5 tulajdon hajójok vagyon.

Landskrone, (51° 7′ 43″ É. Sz. 32° 35′ 28″ K. H.) 1304 lábnyi magasságú hegy, felső Lausitzba, Görlitztől 1/2 mfdnyire, magánosan áll, és teke forma, tiszta időben 16 mfdnyire látni róla.

Digitized by Google

Landstein, l. Altstadt.

Landstrasz, (hajdan Landestrost), vs Karniolia Herczs. ben Neustadti ker.ben Gurk folyó szigetjén, 71 h. kath. pléb. és várral, egy Cistercita klastrommal. Lakosi többnyire mező, szölő, és gesztenye mivelésből élnek.

Landstuhl, vs hajdan Zweybrück Herczs. most a' felrészelt Donnersberg oszt. 745 h. egy hegyvárral, és kő töréssel.

Lanebourg, Lasnebourg, Lans le Bourg, mvs Mauriene Savoji tart.ban, a' 4139 lábnyi magas Mont-Cenis tövinél, és Arve folyónál, 200 h. és 1100 lak. kik öszvérekkel hegyen át fuvarozásból élnek. Az egész hely hegyekkel úgy körül vagyon véve, hogy annak lakosi Nov. végitől egész Jan. 17-ig napot nem látnak.

Lanel, Galam Királynak széke közép Senegambiában, közép Afrikában.

Lanepax, vs Gers Francz. oszt.

Lanerk, kis mvs és fövs Lanerkshirében, déli Scotiában Clyde vizénél, kő hiddal.

Langadia, vs és Püspökség Moreában.

Langaniko, Skonri, kis vs Karbon vizénél, Belvedere tart. ban, Morea félszigetében, régi Olympia, l. Olympia.

Langeac, kis vs hajdani alsó Anvergne, most felső Loiré Franczia oszt. Allier fó mellett, 1810 lak. piskoltz gödrökkel, és egy kőbányával.

Langeais, Langest, vs Indre és Loire Francz. oszt. 542 h. 2220 lak. egy várral, és dinnye termesztéssel

Langefield, hegység Norvégiában Kölen bérczeknek ága, melly Lindenäs nevü tengeri fokban végződik.

Langefuhr, l. Langfurth.

Langeland, Insula longa, (55° 10′ egész 54° 43′ É. Sz.) sziget Dániai Fünen megyében, 7 mfd hosszú és 1/2 egész 2 mfd széles, egészséges gyönyörü és termékeny búzára 's más gabonára nézve. Szarvas marhája is bőségben vagyon. 10000 lak. Főhelye Rüdkijöbing.

Langeleben, helység Helmstedti ker. a' volt Westfália orsz. Elme közepén egy Királyi vadász kastéllyal 11 h. és 130 l.

Langelsheim, mvs Goslar ker. a' volt Vestfália orsz. 1 tem. 180 h. es 1300 l. kik közt közel 70 kézimives, vászon fabr. fejér, és csikos vászont készit. Ezen hely mellett 2 kő, 3 márga, és sok mészkő bánya vagyon, Okker környékin találtatik hamuzsir huta; a' Zsofi, és Juli hutája mellyekben a' Rammers hegységből ásott ón ólvasztatik, egy kénkő hutával.

Langenaltheim, falu, Poppenheim Grófs.ban Bajor orsz. Altmühli ker. sok, tö és kosárcsinálókkal.

Langenargen, mvs Bajor orsz. Iller ker.ben Arggen vizének a' Bodeni tóba befolyásánál, Lindantúl 2 órányira, 1500 l. A' Bodentóban fekvő szomszéd szigeten épült Argen erősvára.

Langenau, nagy falu, 230 h. Cseh orsz. Leutmeritzi ker. lakossi metszett üveggel jeles kereskedést üznek. Hasonló nevü falut találni a' Bidschowi ker. Elbe vize mellett 450 h. 2400 l. és gyolcs fabr.

Langenau, (48° 29′ 33″ É. Sz. 27° 47′ 30″ K. H.) mvs Bajor orsz. felső duna ker. Nau vize mellett, 2420 l. gyolcs

Digitized by Google

gyóltsszövéssel, tönköly, és kendermíveléssel.

Langenau, (felső, és alsó) 2 falu, Siléziai Glatz Grófs. ban, amaz 151 h. 880 l. és fejérítő művvel; ez 420 l. és egy egésség kúttal.

Langenberg, kis vs Lobensteini Herczeg birtokában Reusz Herczegs.nek része.

Langenberg, falu, Hardenberg Urad.ban, Bergi nagy Herczegs.ben, posztó, selyem, pamut, bőr, és kés fabr. 's bor kereskedéssel.

Langenbielau, legnagyobb falu az egész Burkus orsz. 1 mfd hosszú 565 h. és 6730 l. Sveidnitz Silésiai Herczs. ben Reichenbachi ker. rása szövéssel, karton, és pamut fabr. gyólcs, és fonal fejérítőkkel, és egy karton fabr.

Langenbogen, temp. falu, Halle ker. 37 h. és 130 l. ásattatik itt szép fehér agyag, melly a' porczellán fabr. ban használtatik.

Langenbrük, nemes falu, fellő Silésiában, Neustadti ker. 780 l. és márvány bányával.

Langenbrükken, mvs Bádeni N. Herczs.ben Pfintz, és Enz ker. 141 h. 1000 l. és egésség kúttal.

Langenburg, kis vs és Hohenlohe-Langenburg Herczeg széke, Würtemberg Kirs. Oehringi ker. Jaxt fó mellett, 770 l. és kies szőllőmíveléssel.

Langenchursdorf, falu, Szász orsz. Ertzgebirgi ker. 50 h. vászon, és lótakaró fabr. Schönburgi-Waldenburg, Grófhoz tartozandó.

Langendorf, Lauczka, Luczka, nagy mvs, és Urad. Morva orsz. Ollmützi ker. 248 h. 1720 l. híres papírosmalommal, 2 Urod. kastélyal, 4 liszt és egy deszka malommal 3 majorsággal, és egy serfőző házzal. Felső, és alsó Langendorfra osztatik, de mind a' kettő össze vagyon kapcsolva, és Eulenbergi Urad.hoz tartozik.

Langendorf, falu Wartenbergi Status Urad.ban alsó Silésiában, 91 h. 570 és egésséges kúttal.

Langendorf, kamara jószág, nem messze Veissenfelstől, Szász orsz. Thüringi ker. hajdan Apátza klastrom birtoka vala; az 1710-ben itt egy furmányos által fundált árvákházától nevezetes 1758-ban hasznos intézetté változtatott, külömbféle állapot, kor, és nembéli személyek lakást találnak, az ifiak hasznos tanításokat, a' szegény gyermekek ingyen táplálást, és más jótéteményeket kapnak.

Langendorf, falu, Vestfalia orsz. alsó Elbe oszt. Elbe mellett tájjékán több ritkaságok közt régi pogány temetőhelyek is találtatnak, a' hajdan híres Alaun' vitéznek sírjával.

Langengrund, falu, Cseh orsz. Leutmeritzi ker. 36 h. fonálfejérítő, és drót művvel.

Langenhagen, falu a' volt Vestfalia orsz. Leine oszt. 139 szép házzal, lovakkal kereskedik, és komlómívelést üz.

Langenhals; vár, Austriában Ens felett, a' nagy Mühl fónál posztó fabr.

Langenhessen, falu, Szász orsz. Ertzgebirgi ker. Pleisze fó mellett; itt sok jó gyapjú fonál fonattatik.

Langenholthausen, falu a' volt Vestfália orsz. 38 h. 300 l.,

Digitized by Google

és egy vashámorral.

Langenkandel, vs hajdani alsó Palatinátusban mostani alsó Rajnai oszt. Franczia orsz. 2340 l.

Langenlois, nagy Herczegi mvs Austriában Ens alatt, Manhartshegy felett, Loisa vize mellett 370 h. és pleb.val, sok szőlőiről nevezetes, A' bora középszerű. Az úgy nevezett Loise hegyen találtatik palakő, setét márga, zöld, és veres talpkövek.

Langenlungvitz, falu, Szász orsz. Ertzgebirgi ker. Zvikkautól 2 óranyira, Lungvitz mellett, 335 h. és 2000 l. Schoenburg Grófhoz tartozik.

Langenprozelden, mvs Aschaffenburg Herczs.ben Main fó mellett, 550 l. hajókázással, és fakereskedéssel.

Langensalza, (51° 6′ 59″ É. Sz. 28° 18′ 15″ K. H.) Thüringi ker. fő vsa Szász orsz. Salza fó mellett melly innét nem messze Merxleben mellett, Unstrut vizében szakad. 925 h. és 5370 l. vagyon itt Thüringiai Oekonomia társaság, sok selyem; posztó, gyolcs, hajpor, és keményítő fabr. pamutfonással, ánis, koriánder, izacs, és búzér termesztéssel, búzával kereskedik.

Langenschvalbach, Hessen-Nothenburg Herczegi mvs alsó Katzenellenbogen Grófságban egészen hegyekkel körülvéve 198 h. és 1420 l. Találtatnak itt 16 ásványkutak, mellyek közül a' bor kút esztendőnként több mint 80000 korsót töltt meg.

Langenselbold, nagy hely felső Ysenburg Grófs.ban, Kinzing mellett, mellynél jó borok főkép az úgy nevezett Eisenbergi borok teremnek.

Langensendelbach, falu, Pregnitz Bajor ker. 62 h. gyümölcs, és famíveléssel.

Langenstein, vár, és Uraság Vürtemberg Kirs. Welsberg Reitenau Gróf birtoka.

Langensteinbach, mvs Baden Herczs. Pfinz, és Enz ker. 334 h. 730 l. meleg ferdővel, és egésséges kúttal.

Langenthal, nagy falu, Bern kant. Helvetziában vagyon fejérítője, gyapjú, és félselyem fabr. Ez egyszersmind az Emmenthali sajtnak lerakodó helye, hasznos ferdővel.

Langenwang, nagy falu, felső Steyer orsz.ban, Brukki ker. pléb. és Scharftenberg úrhoz tartozó gazdag vashámorral.

Langenweddingen, pléb. falu 139 h. és 850 l. egy mészkővágóval, Magdeburgi Herczs.ben Burkus orsz.

Langenvehr, falu, Burkus Kir. Alsó Rajnai N. Herczs. sok fazekasokkal.

Langenzenn, vs Bajor orsz. Rezat ker. Zenn vize mellett, 156 h. 800 l. pántlika és harisnya művvel és komló termesztéssel.

Langeois, k. vs Indre, és Loire Frantzia oszt.

Langeroog, (53° 44′ 59″ É. Sz. 25° 15′ 26″ K. H.) sziget mostani keleti Frisiában, a' partoknál 2. 1/4 mfd hosszú 3/4 mfd széles, áradás idején 2 részre ugymint a' nyugot, és keletirészre osztatik, többnyire homokos, 14 h. vagyon. Lakossi 3 hajót bírnak, mellyekel gadótz halászatot űznek; 2 teherhordó hajóval.

Langersdorf, l. Laengersdorf.

Langest, l. Langeais.

Digitized by Google

Lange-Sand, nagy fövenytorlás az északi tengeren. Essex Grófs.nak keleti részén, Angol orsz. a' Themséből tengerbe ereszkedő hajóknak veszedelmes.

Langesund, tengeröböl, Aggerhus oszt. Norvégiában, Tonsbergtől nyugotnak 4 mfdnyire, hasonló nevű vsal, egy kikötőhellyel, és fürész malommal.

Langewiese, mvs Oels Herczs. ben Silésiában, kápolnával, mellyben jeles búcsú tartatik.

Langeviesen, nagy mvs a' Thüringi erdőknél, Ilm vizénél, kies ligetben, rétekkel, Herczeg Schvartzburg-Sonderhausen Gehren Urod.ban 200 h. és 2 templ.

Langfurth, Langefuhr mvs Dantzignál 102 h.

Langfeld, nagy hegység, melly a' nyug. és ész. Scotiát, Norwegiától elválassza.

Langescheid, hegység, Austriában, Ens alatt, közel Steyer orsz. határához, mellv Priel által a' Kaes heggyel kapcsoltatik, 3344 Páris lábbal haladja meg a' tenger színét.

Langham, l. Lavenham.

Langmendov, vs ész. Amer. Massachusett szabadstátusban, selyem fabr.

Langean, nagy falu Bern Helvetziai kant. Ilfis pataknál sajt, és vászon letévő hellyell.

Langöe, sziget Christiania megyében Norvegiáb. Márvány bányával.

Langogne, Langonin, hajdani alsó Languedoc tart. a' mostani LozereFrancz. oszt. Allier tó mellett, 273 h. és 2929 l. posztó fabr. gyapjú fonásal, réz hámorral, hizlalt ökrökkel, és öszvérekkel nagy kereskedést üz.

Langon, vs hajdani Guienne tart.ban a' mostani Gironne mellett, 232 h. és 3210 l. vagyon kikötőhelye, különféle esszentziával, és tájjékán termő Gravéi hires borokkal kereskedik.

Langonin, l. Langogne.

Lagonnet, vs Morbihán Fr. oszt. 3310 l.

Langport, népes mvs, Angol orsz. Barret vizénél fekszik ladikokkal hajókázható, és azért csekély kereskedést is üz.

Langres, Andemantucum, Civitas Lingonum, (47° 51′ 59″ É. Sz. 22° 59′ 50″ K. H.) vs hajdani Bassigny tart.ban felső Champagnében most a' felső Marne oszt. Marne fónak eredetinél, fekszik kies hegyen, 63 Francz. mfdnyire Páristól, háromfertály óra a' kerülete; 1800 h. és 7280 l. kik többféle mesterségeket üznek. Készítetnek itt szép kések, börök, posztó, gyapjú matéria, vászon, pamutfonal fayence, papíros, 's t. ef. portékák. Tájjékán vashámorok is találtatnak. Ezen portékákkal, valamint is borral búzával, és répamagolajjal szembetűnő kereskedést üz. Ezen vs Diderót szülőhelye.

Languedoc, Occitania, egy a' régi 12 fő Helyt.sgok, és a' legnagyobb hajdani tart. nyok közül Francz. oszt. melly kel. Rohne vize által Provence, és Dauphiné tart.tól választatik. Ész. Foretz, Auvergne, Rovergne, és Quercy tart. teszik határát, nyug. Gascogne és dél. Roussillon tart. és Lyoni tenger öbölel határos. Ezen tart. Rohne fón kivül; Garonne, Loire, Ariege, Lers, Tarn, Allier,

Digitized by Google

Aude, Herault, és más fók által nedvíttetik. Föképen jegyzést érdemel itt az úgy nevezett déli csatornya l. a' Languedoci csatornát. Borban, búzában, olajban, selyemben, és gyümölcsben gazdag, kivévén a' Sevenni bérczektől darabosított tájjékát. Három részre volt felosztva ezen tart. felső, 's alsó Languedókra, és a' Sevenni hegység vidékére felső Languedochoz következő különös tart.nyok tartoztak. Toulousain, Albigeois, Lauragais, hajdani Rieux Mirepoix, és a' kis Comminges. Alsó Languedóchoz Carcassonne, Narbonne, Beziers, Nimes, Uzege vidékek a' Sevenni tart. pedig a' hajdani Alais ker, Gevanden, Vivarais, és Velay tart. Languedachoz néha Foix és Roussillon Grófs.gok is tartóztak. Most ezen tart. következendő osztályokra vagyon felrészelve. Gard, Herault, Ardeche, Lozere, Tarn, felső Garonne, Aude, Arriege, és a' keleti Pyrenaeus osztályokra.

Langueglia, nagy falu a' tenger mellett Sardiniai Genua N. Herczs. hasznos tengeri kereskedést üz.

Languidic, vs Morbihan Fr. oszt. 6080 l.

Langsang, Lantschang, fő vs és Laos orsz. Királyának lakóhelye tulsó Indiában Menamkom mellet, a' nagy Státusszemélyek házain kívül, nyomorú gunyhókból áll. A' kemény fából épitetett Királyi kastély, udvari épületjeinek sokaságával különös egy városhoz hasonlít.

Lángvíz, falu Szala Várm. Kapornaki jár.ban, Hahóttól 2 Kanisától pedig 1 óra. 330 kat. lak. Homok-Komárom filiája, a' Kanisai Urad.hoz tartozik.

Lanjaron, falu Granada Spanyol orsz. Lecrin fó mellett, 400 familiával, bor, czitrom, gránát alma, olaj, és eper termesztéssel.

L' Anio l. Agno.

Lankovitz, vár, és falu Steyer Herczs.ben Grätzi ker. a' Judenburg ker.nek határánál, Stubalpen hegy tövinél nevezetes búcsúhely B. Sz. Mária képével. Közel hasznos kőszénbányája vagyon. A' tájjékán termett búza nagyon becsültetik.

Lanmeurs, vska hajdani alsó Bretagnében, a' mostani Finisterre Francz. oszt. 2390 lak.

Lannemezan, vs felső Pyrenaeusi Francz. oszt. 1050 lak.

Lannilis, vs Finisterre Fran. oszt. 2810 l.

Lannion, kis kereskedő vs és ker. főhely, ész. parti Fr. oszt. Quer fó mellett, 3130 l. borral, kenderrel, és lovakkal kereskedik. Ásvány kútja, vas, ámétkő, és ezüst bányáji vannak.

Lannoy, vs ész. parti Francz. oszt. 1500 l. posztóval, matériákkal, és malomkövekkel kereskedik.

Lansinghurgh, Rensselaer Grófság főhelye ész. Amerikában New-Jork szabadstatusban 200 h. szegfabr. arany mívvel, és órásokkal.

Lansitz, (Lanschitz) Landsitz. (48° 12′ 8″ É. Sz. 34° 5′ 45″ K. H.) l. Cseklész.

Lanto, Leontes, fó Phoeniciában, Sarepta, és Tyrus köztt, a' mostani Kasemicsch vizének egy ága.

Lanuvium, vs Lahinubun. Itt volt Dictator Milo, Juno

Digitized by Google

Sospita templomával. E' mellett feküt Campus Solonius Roscius' honnya.

Lantimek, Szerecseny nemzet Sierra-Leona partjainál, felsó Guineában Nunez vizénél, de ezek nekünk csak nevekről ismeretesek.

Lantosca, Lantusca, ki vs Visubia vizénél, Nizzai Gróf. ban, Pedemontium tart. ban.

Lantschang, l. Lanjang.

Lanza, k. fó Olasz orsz. ban Alpeseken ered és a' Laco Maggiorebe szakad.

Lanzendorf, pléb. falu Austriában, Ens alatt, egy Franciscanus klastrommal, mellyhez nagy bucsújárások történnek, kastéllyal, és serfözóházzal.

Lanzó, (45° 18′ É. Sz. 25° 8′ K. H.) vs Piemont Herczegségben, 2110 l. búzával, borral, selyemmel, és sajtal kereskedik.

Lánzsér, Landsee Urad. mvs Sopron Várm. ben, Soprony 3, és N. Baromtól 2 óra, magas hegyen épült várral, mellynek kettós sántzai vannak, kath. templomok eltörlött Camaldulenzesek klastr. és egy Synagógával Lak. németek, és kath. számok 455 mégyen.

Lanzut, vs Gallitziában, Josloer ker. 2000 l.

Laodicaea, 1) vs Libanus hegyénél Marsyas kanton keszdeténél Cölesyriában, ennek dülédéki körül laknak ma. k. Jánost követó Sabäusok. Emesától 20 mfd. 2) Laodicaea a' tengernél vs Syriában, szép rév, és termékeny határ által nevezetes. Itt épitetett Herodes egy vízcsatornyát. Antiochiától 65 mfd. 3) Laodicaea Lycus vizénél, Phrygia Pacatiana fó vsa, k. Asiai fó vsoknak egyike. Pénzváltó hely, termékeny határi, és juh tartással gazdag volt. 4) Laodicaea combusta Pisidia vsa volt, k. Asiában, Tyriacum és Carapassus közt. Föld alatti tüzeiről, és a' gyakor földindulásokról igy neveztetett.

Laon, (49° 33′ 54″ É. Sz. 21° 17′ 12″ K. H.) régi, és ékesen épült vs hajdani Laonnoisi Ile de France tart. ban, most Aisne oszt. nak fó vsa fekszik hegyen mellyből az Ardon fó ered nagy, és szép laposság közepén, 31 Francz. mfd Páristól 1625 h. és 6690 l. hajdan Püspöki székkel mellynek temploma nevezetes egy épület. Találtatik itt vászon, pamut, vitorlaposztó, harisnya, kalap, és szeg fabr. Tájjéka búzában, borban, és hüvelyes veteményekben gazdag.

Laos, 100 mfd hosszú, 44 széles 3711 □mfdnyi nagyságú, de kevesé ismeretes, és minden felöl hegyekkel körülvétetett orsz. tulsó Indiában Menam-Kom vize folya keresztül melly a' számtalan hegyekből, lefolyó folyóktól öblösíttetik. Levegője egészséges 's tiszta; földje termékeny, essós idő után mezöji fejéres habbal borítatnak bé, mellyből a' napsugárok által használható só készíttetik. Találtatnak itt színes, különös szépséggel, és jósággal biró drága kövek, sok arany, ezüst, tzín, nagyon szép Benzoe, búza, szárvas orrúk, elephantok, 's a' t. 3 millio lakossi olajfaszínüek, testesek, szolgálatra készek, de tisztátalanok. Vallások a' Fo, és Láva vallásból

Digitized by Google

Laristan, Lurestan, hegyes, és száraz tart. nyug Persiában, Persiai tengeröbölnél, selyemmel, és sóval bővelkedik. Itten csepeg azon drága hegy balzsam (Mumia nativa) egyhegyből, melly eszt. nként 18—20 latnyira megy; a' barlang a' királyhoz tartozandó, és bé vagyon pecsételve. Fő vsa Lar.

Larnacho, Larnica, (35° 54' 43'' É. Sz.) legjobb kereskedő hely kikötővel Cyprus szigetén, legtöbb Europai kereskedők, és Consulok széke. Több sós tavak találtatnak itt, mellyeknek közel 10 mfd a' kerületjek, és jó sót szolgáltatnak.

Larnika, hely Créta szig. ben, gazdag Anglus, Franczia, és Velenczei kereskedők lakhelye, tulajdon Consullal. Csak a' keresztényeknek szabad itt kalapot hordozni. Ehez közel feküdtt régi Citium vsa, törökül Chiti, omladékiban, Larnika egészségtelen a' sos tavak miatt, és rosszúl épült.

La Roche, kis vs Leman Franczia oszt.

Larta, l. Arta.

Larwig, l. Laurwig.

Lasa, Lascha, l. Mós. 10, 19. hely Arabia Petrarcaban, más neven Callirkve, meleg fördőkkel.

Las Aguas, falu, Valenczia Spanyol tart. Sierra Gitana (az az czigány) hegynél. Alicantétól 4 óranyira, ennél vannak azon híres Buzot nevű meleg ferdők, mellyek ásvány kutakból erednek; melegségek mintegy 104 Fahr. grádics; a' vizeknek pedig aczél szaga vagyon. Föld indulások itten gyakran történnek

Las Caldas, l. Caldas.

Lascaro Capo, Corfu szigeten fekvő tengerfok, melly keletre a' Joni tengerbe ereszkedik.

Lascongonz, különösen jegyzésre mélto tó, egy alacsony hegyen, Bigorre hajdani Franczia tart. ba,

La selle S. Denis, l. Ferté Imbault.

La Serra, kis vs Leman Helvétziai kantonba.

Las felde, kis mvs 50 h. és 275 l. Osterode kant. Harz oszt, a' volt Vestfália kirs.

Lask, vs Varsói volt Herczs. nek Kalisch oszt. Ner vize mellett 200 h. és 3010 l. mellyeknek 1 harmad része zsidó; kereskedést üz.

Las Navas del Marques, vs új Castiliában, Spanyol orsz. posztó fabr.

Las Navas de Tolosa, sík mező, most elpusztúlt Tolosa vár nál, Jaen Spanyol tart,

Lasneburg, l. Lanebourg.

Lasnitz, fő Stiriában, melly nyugot felé Karinthia határáhál Judenburgi ker. eredetét veszi, és Leibnitzon felül Grottendorfnál Sulmba folyik.

Lasnitz, puszta tájjék, felső Stiriában, Bruki ker. középszerű nagyságú hasonló nevezetű tóval.

Lasocino, nemes vs Radom oszt, új Lengyel Kirs. Visztulához közel 107 h.

Lasquarra, (42° 5' É. Sz. 17° 16' K. H.) vs Arragonia Spanyol tart. ban 2000 l.

Lassa, kis Török vs, Retimo tart. ban Candia szigeten.

Lassa, l. Lahassa.

Lassan, vs Svéd Pomerániában, Peene által formáltatott tónál, 200 h. és 1220 l. kik többnyire halászattal, és hal kereskedéssel foglalatoskodnak.

Lassay, vs, hajdani felső Mai-

Digitized by Google

ne tart.ban mostani Mayenne Franczia oszt. 310 h. 2980 l. és egy erős várral. vászonnal, fonállal, gyapjúval, tollal, és marhával kereskedik.

Lassenbe, vs, alsó Pyrenaei Francz. oszt. 137 h. és 2880 l.

Lassing, falu, felső Stiriában, Judenburgi ker, nem messze Ens fótól, egy pléb val, és kasza mühellyel.

Las Vilajeti, l. Serbia.

Lasta, hegység kerület, Midra Bahr Helytart. északi részén, Abissiniában vad, és hadakozó Aganok lakják, kiknek kölönös Herczegjek vagyon a' ki az Abisszinai királynak adózni köteles.

Lastres, kis kereskedő kikötőhely, Asturia Spanyol tart.bzn Sella torkolatjánál.

Latabi, tartományka, az arany partnál felső Guineában.

Latacunga, jól épült mvs új Granadában déli Amerikában mellynek sok jeles Spanyol lakosa vagyon. Az Indiánok közt mindenféle mester emberek, és kézi mivesek találtatnak.

Latinusok, Latiumnak leghiresebb lakosi Tiberis mellett Itáliában, fő városok Roma.

Latium, tart. Italiában először keskeny kiterjedéssel, t. i. Tiberis vizétől Anio vizéig, és a' Circai és Albidus hegyekig; Rómától mintegy 18 mfdre, utóbb Latium kiterjedett Liris vizeig, Ostia partyától egész Sinuessáig több több nemzetekkel szaporodván. Halicarn Dionysius tanúsága szerént régi Latinus királytól vette nevét. Legelső lakosi voltak a' Siculusok, Pelasgusok a' Venetziai szállitmány ebből van, Arkadiaiak, és Trójaiak, Utóbb hozzájok járultak a' Hetruscusok, az Auson származású Sabinusok Picaenusok, és némelly Illyrus ivadékok is Romulus alatt; végre a' Volscusok, Oscusok és Ausonok, Rutulusok, Herniscusok, Auruncusok, 's a' t. Fő folyója Tiberis, Aniv (Teverone) tavai Lacus Regillus, és Pomtina; hegye; Mons Albanus fő vsa Roma. Most az Egyházi birtok.

Latmus, hegy Jóniában hol a' szerelmes Luna Asszony kedves Endymionnyát elszenderítette.

Latmus, fó két Cilicia határi között.

Latopolis, Letus, vs föl. Ægyptusban, Nil nyugati partján. Minerva és Latos nevű hal tiszteltetett itt. Mostani neve Assna, Essnek.

Latour, Tour de Peils kis vs Genevai tónál, Olasz részében a' Bernai kántonnak, Helvetiában.

Latovice, vs Siedlce, volt Varsoi oszt. Zwider vizinél 166 ház.

Latovici, p. fel. Pannoniában Száva vize mellett lakott nemzetség, hol most Ratschach fekszik.

Latrok szigetei, Tolvajok szigetei, Mária szigetei, Lazurusi Archipelagus, mintegy 20 sziget-csoport a' keleti Ocean, és csendes tenger közt Ostindiában. A' Spanyol király tulajdona. Elhagyatott a' tolvajok miatt, de minden élelemre valókkal, éshasznos termésekkel bővelkedik. Az egy Guam vagy Agana szigetben van Spanyol szállás.

Latronico, király jószági vs Nápoly orsz. Basilicata tartományban. 2990 l.

Lattakie, l. Ladikia.

Digitized by Google

Latyczew, kis vs, Podolia O-rosz Helyt. Volczek vizinél, melly ez alatt Buggal egyesül.

Latzhaga, város Magyar orsz. Kunságban 391 h. és 2300 l.

Laubach, vs, és a' Solms-Laubach, Hercz.nek széke, Nassau Herczs.ben nem messze Wetter fónak eredetétől 350 h. és 2100 l. várában egy könyvtára, és régi pénz gyüjteménye vagyon.

Laubach, l. Laybach.

Lauban, negyedik a' hat felső Lusatiának Mark Grófs. Városai közül, Görlitzi fő ker. közel a' Queis fóhoz melly a' városon keresztül fó, ó Lauban tavat magában veszi, 845 h. és 6090 l. vagyon. Nagy kereskedést úz tarka kendőkkel, fejér és tarka vászonnal, és fonallal. Vagyon egy Cistercita Apátza klastroma melly Mária Magdalena rendjéhez tartozik, deák oskolája 3 temploma, egy ispotálya szegények, és árvákháza.

Laubegast, falu Saxoniában Meiszeni ker. Elbe mellett, fával, czérnával, és szalma portékákkal kereskedik.

Lauben, falu Bajor orsz. Günz mellett Velentzei réz pléh, és drót fabr.

Laubenheim, falu Donnersbergi Francz. oszt. Rajna mellett 400 l. és szőlő mivelléssel.

Laubhütte, l. Grund.

Laucha, vs Szaxóniában Thuringi ker. Unstrut mellett, 223 h. és 1030 l. szőlőt mivel, és bor etzetet fők.

Lauchart, fó, Trochtelfingen Fürstenbergi uród. melly Sigmaringentől nem messze Dunába folyik. A' hasonló nevezetű völgyben vagyon egy Sigmaringi olvasztó kemencze, és vashámor.

Lauchhammer, Szaxoniai kir. vashámora, Meiszeni ker. Hayn oszt. egy fáczányos és vadaskerttel, és idegen madarak' tartóhelyével.

Lauchheim, vs Ellwangen Würtembergi ker. 770 l. kik közül 78 zsidó.

Lauchstädt, kis vs, és királyi vár 1 mfdnyire Merseburgtól, Merseburg oszt. Szaxóniában 141 h. és 670 l. vagyon ltt híres egésséges, savanyú kút, melly nyáron sok előbbkelő személyektől, és más társaságoktól megkerestetik.

Lauczie, falu Gallitziában, Stanislawowi ker. Pruth mellett, só főzővel, melly eszt.ként 40000 mázsa sót ád.

Lauda, Leiningi Herczegi vs Badeni Hercz. Main, és Tauber ker. Tauber mellett, 220 h. és 1600 l. marhával, és hússal kereskedik.

Laudenbach, Hohenlohe-Bartensteini Herczeg' mvsa Würtembergi kir. Oettingi ker. Vorbach mellett, 150 h. és 793 l. mellyek közül 74 zsidó. Szőlőt mivel.

Laudenbach, falu, Würzburg nagy Herczs.ben 150 h. és 830 l. marhatenyésztése, és szőlőmivelése vagyon.

Lauderdale, hosszú szép völgy, Lauder fónak mind a' két részén, Bervik tart.ban, déli Skotziában mellyben a' királyi mvs Lauder fekszik.

Laudun, mvs Gard Franczia oszt. nem messze Rhone fótól, 378 h. és 2000 l. szőllő miveléssel.

Lauenau, mvs a' volt Vestfália orsz. alsó Elbe oszt.

Lauenburg, Szász-Lauenburg, Herczs. Elbe vizénél Mecklenburgi, Lüneburgi, és Holsteini Herczs.ek közt. (53° 18′ egész 53° 47′ É. Sz. és 27° 48′ egész 28° 59′ K. H.)

Digitized by Google

Hajdan saját Herczegi voltak a' Saxoniai házból, melly 1689-ben Julius Ferencz Herczegben kihalt. Igy a' Braunschweigi választó háznak jutott, ez a' Bécsi gyülésben azt a'Prussziai királynak ált engedte, ki azont Svéd Pomerania helyett, Daniai királynak adta. 26 1/6 négy szegü mfd, 45000 l. 3532 házokat 5 kerületeket 3 vsokat, 1 mvst számlál. Földje gyántás, és nem egyaránt termékeny terem azonban benne kender, és búza. Lakosi méh,és marha tenyésztést, és hasznos kereskedést vajjal, és sajtal üznek. Gyánta, és erdők nélkül nem szükölködik. Nevezetessebb folyói Elbe, és Stekenitz, ezen kivül 2 ugymint Ratzeburgi, és Schallfava vagyon. Ratzeburg tón valamint a' Wakenitzen keresztül is, Lübek, és Ratzeburg közt mindennapi hajókázás búzával, és fával tartatik. Fő városa.

Lauenburg, (53° 21′ 5″ É. Sz. 28° 2′ 15″ K. H.) Elbe és Stekenitz mellett, 250 h. 3280 l. és az Elbén vámmal, melly eszt.nként 50000 tallérra megy. Az Elbén jövő számos jószág többnyireStekenitzen tovább Lübekbe vitetik.

Lauenburg, (54° 35′ É. Sz. 35° 37′ 30″ K. H.) vs Lauenburg-Butovi ker. tulsó Pomerániában Leba mellett, 248 h. 1590 l. és posztó szövéssel. Hasonló nevezetü ker. 35 négyszegü mfd, és 24200 l. vagyon.

Lauenförhrde, (51° 39′ 58″ É. Sz. 27° 1′ 8″ K. H.) mvs hajdani Calenbergi Herczsben azután a' Vestfáliai Leine oszt. Göttingai ker. Nienovi kant. Weser mellett, 92 h. 610 l. és Weser fón vámmal.

Lauenstein, Bünau Gróf vsa Szaxóniában Meiszeni ker. Müglitz mellett, 84 h. 350 l. egy hegy várral, és egy czin, és vasbányával.

Lauenstein, vs Karinthiában, Karniólia' határánál.

Lauenstein, mvs hajdani Calenbergi Herczs.ben, most alsó Elbe volt Vestfáliai oszt. Saale mellett, 74 h. egy hegy várral.

Lauf, város Bajor orsz. Rezat ker. Pegnitz mellett, 237 h. és 1430 l. komló miveléssel és szeg fabr.

Laufen, vs hajdani Salzburg Herczs.ben mostani Salzach ker. Bajor orsz. sík és termékeny tajjékon Salza mellett, mellynek lakosi halászattal foglalatoskodnak. Nem messze a' vstól vagyon egy jeles herczegi kastély. 427 mindenféle nagyságu h. 2539 l. kik közt 164 Polgár 1182 pedig kereskedő. Vagyon Polgár és hajós legények ispitálya, játékszíne, póstaháza, dekán, és pléb. temploma más több kath. templ.okkal.

Laufen, mvs alsó Stiriában, Cilli ker. több mint 90 h. San mellett, egy pléb.val.

Laufen, vs Würtemberg kirs. Heilbronni ker. Neckar mellett 3030 l. és szölő miveléssel.

Laufen, mvs Ausztriában Ens felett Traun negyedben 4000 lak. a' só kamarai jószághoz tartozandó.

Laufon, mvs, és vár Helvétziában Zürich kant. Itt vagyon nevezetes viz-omlás, hol Rajna vize 50 lábnyi magosságról alázuhan.

Laufenburg, hajdani Ausztriai

Digitized by Google

Frikthalban, Rajna mind a' két partján fekszik, csekély, és szegény vs, mintegy 1000 l. mellynek nagyobb része Rajna bal részén Helvetziához, és kölönössen Aargau kant. tartozik a' kissebb része pedig Badenhez Wiesen ker.hez csatoltatott; hajdán, egy az ugy nevezett négy erdei vsok (Waldstädte) közül.

Laufenholtz, falu Bajor orsz. Rezat ker. Pegnitz mellett, 350 l. közel hozzá vagyon az úgy nevezett Hammer helys. 37 épülettel, sárga réz fabr. olvasztó hámorral, és dróthúzó fabr.

Laufnitz, fóviz, Stiriában nyugotkeleten veszi eredetét, és ezen részről, a' Magyar orsz., és Stiria közt a' határt teszi, és Rába vizével egyesül.

Lauffon, vs hajdani felső Alsatziában mostani felső Rajna Francz. oszt. 740 l. és egy üveg hutával.

Laugeac, vs felső Loire Franczia oszt. Allier mellett 412 házok.

Laugingen, Laugingen, (48° 34′ 10″ É. Sz. 28° 5′ 30″ K. H.) vs Bajor orsz. felső Duna ker. Duna mellett 733 h. es 3530 l. vagyon 1 Gymnasiuma, gyapjú, pamut, és vászon fabr. só és bor kereskedéssel, és hajókázással. Ez honnja azon híres 13-Században megholt Albertus Magnus Regensburgi Püspöknek.

Lauis, Lawis, Lugano, hajdan hasonló nevezetű Helvetziai orsz. bíróságnak főhelye, melly 106 mvsból, és faluból, és mintegy 53000 emberből állott, mellyet Sforzia Maximilián Mediolánum Herczeg 1513-ban a' frigyes 12 helységeknek által adott, az ő nékie nyujtott Francziak ellen váló segedelmekért. 1800-ban pedig Olasz köztarsasághoz kapcsoltatott. 1803-tól Tessin Helvetziai kantonhoz tartozik, mellynek Lawis legnagyobb vsa 8000 áll. (26° 37′ 18″ K. H. és 45° 59′ 56″ É. Sz.) Lugani tónak egy öblénél, hegységtől körül vétetett. Vagyon itt 16 templom, és klastrom, mellyeknek egyike Colleg. templom, és egy Gymnazium. Találtatik még itt egy csekély gyapjú fabr. és a' körül fekvő tajjékon dohány papiros, és puskapor malmok, vas és réz hámorok, és szén égetők. Jó selyem is nyerettetik itt. Kereskedése, és hajókázása nagyon virágzó; egy nagy vásárt is tart. Caprino hegyen vannak a' Luganiaknak kősziklába vágott pintzéjik. A' tónál fekvő falukon virágzanak a' mesterségek, és innét támadott sok híres mester ember.

Laun, Launy, királyi vs Cseh orsz. Saatzi ker. Eger mellett, 300 h. egy híres kath. templ. királyi posta házzal, ispotállyal, és 3200 l. közel hozzá egy gyönyörü környéktől körülvett és pacsírta fogástól híres Oblik nevü hegy. Polgári Csehül beszélnek, és középszerü földmivelésből, és mesterségekből élnek.

Launceston, Launston, Cornvallis Angliai Grófs. fő vsa Kensey fó mellett, szabad iskolával, és kereskedéssel, Devon határánál. Tájjékon vagyon a' gyémántokkal bövelkedő Hengistone hegy.

Launy, l. Laun.

Laupen, kis vs Sensenek, Saanebe való befolyásánál, 2

Digitized by Google

várral, Bern kant. Helvetziában, Saanénél vagyon itt egy hajó híd, és Sense felett egy befedett híd. 1339 frigyesek ezen helynél egy híres győzedelmet nyertek, egynehány ellenek felkelt Grófok ellen.

Laura, S. Sabae, klastrom holt tenger mellett, Jerusalemtől 11 mfd. Róla emlékezik Silent. János Phocas 's a' t.

Lauragais, hajdán tart. Languedokban Franczia orsz. felső és alsó Lauragaisra osztatik, amaz S. Papoul ekklésiát foglal magában, és buzával bövelkedik. Ez hegyes és terméketlen Lavaur eklésiát teszi most Tarn oszt.

Laurana, Lourana, Vrana, Lauranum, vs Istriában, bor, olaj, és gesztenye mivelésssel, gyolcs kereskedéssel, és egy Adriai tengeren lévő kikötőhellyel; innét mennek több hajók Fiumébe.

Laurentum, vs Latiumban, Virgilius, és Tibullus tanusági szerént régi Latinus királyok vára; a' boroszlyán fájitól neveztetett így; mellette volt Laurens ifjabb Plinius majora. Most S. Lorenzo.

Lauriacum, Laureacum Római szállítmány Anisus vize felett Noricumban. A' Hunnusoktól elpusztítatott. Mostani neve Lonch.

Lauricocha, (11° É. Sz.) nagy tó Perúban déli Amerikában.

Lauringen, vs Würzburg nagy Hérczs.ben Lauer mellett, 140 h. és 570 l.

Laurino, vs Terra di Lavoro Nápoly tart.ban 2110 l.

Laurwig, Lurwig, hasonló nevezetű Grófság főhelye, Norvegiában, Christiania megyében Laven, és Farven folyóknál, 400 h. és 3000 l. egy jó Friedrichswärn nevezetű kikötővel; deszkákkal kereskedik. E' mellett vagyon a' legjobb vasbánya, melly esztendőként 19200 mázsa rúdvasat, és 6400 mázsa öntöt vasat szolgáltat mindöszve 160000 mázsa nyerettetik belőle.

Laus, határ fó Lucania és Bruttiusok földe közt Itáliában; most Laino.

Lausanne, Lausonium, Waad kantonnak, Helvétziában fő vsa (hajdán vs és orsz. bíróság Bern kanton tart. ban) (24° 27′ 4″ K. H. és 46° 31′ 5″ É. Sz.) 1/2 órányira a' Genfitótól 3 hegy közt. Nagy, de nem igen szép vs, 3 külső városal, 4 templ.mal, 1300 h. és mintegy 8000 l. Jegyzésre mélto itt: a' régi hajdán Püspöki vár, a' régi Gothus formára rakott káptalon templ. tanácsház, akademia, könyvtár, lovagló oskola, árvákháza, nagy ispitály, tudós, és physikai társaság, 's a't. Vagynak itt penziós és más intézetek, készétetik itt krétafesték, arany, ezüst, és más drága kö portékák 's a' t. Különös fabrikák itt nincsenek, azonban a' könyvnyomtatás, és könyvkereskedés itt igen virágzó kereskedése nem nagy; lakosi részént kertészségből és szőlőmivelésből, részént az idegenektől nyert jövedelmekből, kik az egésséges levegőtől, gyönyörű tájjéktól, és kellemes társaságoktól inditatván számosan idejönnek. Tajjékán szép Római régéségek találtatnak. Lausanne, és Vivis közt a' Genfi-tó mellett, terem az ugy nevezett Ryf bor.

Digitized by Google

Lauscha, falu, Meiningen Szaxóniai Herczs.ben, Sonnenberg oszt. 65 h. és 490 l. vagyon itt egy üveg huta, mellyben sok üveg gyöngy, üveg gomb, csont, és téj színű üveg készítetik.

Lausche, 2407 lábnyi magasságú hegy Zittau mellett Lusatziában.

Lausitz, Lusatia, (50° 50′ egész 52° 16′ É. Sz. és 31° 8′ egész 33° 8′ K. H. Szaxoniai királyi Markgrófs. volt most Prussziához tartozik, Brandenburg, Slézia, Cseh orsz. és Szaxónia közt 224 négyszegü mfdön 473720 l. vagyon. Déli részében nagy hegyei vannak, mellyek az Oriási hegynek Ágai p. o. Tafelfichtt, Landskrone, Hochstein, Oybin, és Königshaimi hegyek 's á' t. Északi része róna, sok helyeken homokos, és mocsáros. Levegője délfelé lágy, és tiszta, északi részén pedig zavaros, és egé ségtelen. Folyóji: Spree, Neisze, Queis, fekete Elster, és Oder. Legtermékenyebb tájéka az úgy nevezett arany Aue, Spree mellett. Legjelesebb termései: vas, timsóföld, mész, homokkö, sok fa, vérkölés, kender, dohány, komló, kerti nyövevények, gyümölcs, szarvasmarha, juh de a' búza nem elégséges az egész tart. nak. Lakosi közt sok Vandalusok vannak kik még kölönös nyelvekkel, és szokásaikkal élnek. Körülök mintegy 50 vs pléb. kal evang. 8000 10 pléb. kath. Itt telepedtek a' Herrnhuti Atyafiak is. Felsö délre fekvö, és alsó ész.ra nyuló Lausitzra osztatik, amannak 126 1/2 négyszegü mfdjén 313960 l. vagyon, Bauzen, és Görlitz ker. ekből ál; ez pedig 97 1/2 négyszegü mfdön 159760 l. számlál. Lukau, Guben, Krummspree v. Lübben, Calau, Spremberg, és Cottbus ker. re részeltetik. Fö vsa Bauzen.

Lauszigk, város Szaxóniába, Lipsziai ker. 191 h. és 1300 l. Flanér, gyapjú materia, és kalap fabr.

Lautenbach, mvs és vár Wertheim Grófs. ban Main, és Tauber kerül. Badeni nagy Herczs. ben.

Lautenburg, lengy. Lidzborg (53° 14′ 30″ É. Sz. 37° 29′ 18″ K. H.) vs Bromberg oszt. uj Lengyel királys. Wikker mellett, 130 h. és 960 l. fazékasai, és takátsai vannak.

Lautenthal, kis hegy vs Zellerfeld kant. Osterode ker. Hartz oszt. a' volt Vestfália kirs. Innerste mellett Schul hegy tövinél, 2 templ. 220 h. és 1800 l. Innerstén vagyon egy ezüst huta, 1 rézhuta, 2 értz zúzó, és egy Puskapor malom.

Lauter, kis fó, hajdani alsó Palatinátusban, melly Lauterburg tájjékán Rajnába folyik.

Lauter, fó Würtemberg kir. melly Wendlingen vska alatt Nekkarba folyik.

Lauterbach, vs Hassiai nagy Herczs. ben, Fulda, és Schlitz közt, Altfall mellett, Riedesel Bárohoz tartozandó, 473 h. és 2650 l kendermiveléssel, gyapjú materia, és timár fabr. len fonással; posztóval kereskedik.

Lauterbach, falu, Eisenach Herczs. ben, gyolcs fabr.

Lauterbach, királyi szabad bánya vs Cseh orsz. Ellenbogni ker. 130 h. komló, és gyolcs kereskedéssel. Czín bányával, fekete mészkövel. Schlakkenwaldi föví-

Digitized by Google

gyázat alá tartozandó. Egy kath. pléb.val.

Lauterberg, kant. Osterode ker. Harz oszt. a' volt Westfália Kir. 5 községe, és 4330 lak. vagyon. Fő helye

Lauterberg, Lutterberg, mvs Lutternek Oderbe befolyásánál, 1 templ. Lauterberg várnak omladékival, 329 h. 2300 lak. 1/2 órányira innét a' tekervényes, és egyenes Lutter öszvefolyásoknál vagyon 1 réz olvasztó huta, érczhúzója, 1/4 órányira onnét Odernél vagyon a' leghíresebb Königshütte nevezetű vashánya 1 dróthúzóval, aczél hámorral egy öntővel. Ezen hutából eszt.ként 11644 mázsa rúdvas, 4172 mázsa durva vas nyerettetik. A' bányászság ezen tájékon rézre, vasra, és kobált érczre nézve elevenen üzettetik.

Lauterbrunn, pléb. falu Bern kant. Helvétziában, azon híres Lauterbrunni völgyben, melly 2450 lábnyira a' tenger színe felett van, és hol ékes víz omlások vannak, mellyek között Staubbach. (Porpatak) a' legnevezetesebb, ennek attól vagyon neve, mivel az ő vize 800 lábnyi magasságu Fletsch hegyről zuhanásában legapróbb porrá változtathatik, és mint valamelly levegőszesz fejéres szüntelen változó formázat a' levegőben lebeg.

Lauterburg, (48° 57′ 21″ É. Sz. 25° 51′ 30″ K. H.) vs hajdani alsó Elsaszban, mostani alsó Rajna oszt. Fran. orsz. Lauter folyónak Rajnába való befolyásánál, 320 h. és 1490 lak. vagyon gyolcs fejérítője, harisnya fabr. réz, és vas öntője, és hamuzsír főzője. Innét Motternbe vivő útban jobbra vagyon a' régi Rajna folyásának partja.

Lautereck, megerősítetett vs hajdani Veldenz Herczs.ben utóbbi Donnersberg francz. oszt. Glan, és Lauter öszvefolyásánál 700 lak.

Lautern, (ó és új) falu Heilbronne Würtembergi ker. Löwenstein-Wertheim Gróf hoz tartozandó, 380 lak. 1 üveg hutával, és egy hámorral.

Lautern, l. Kaiserslautern.

Lautlingen, Staufenbergi Gróf faluja. Rothenburg Würtembergi ker. Schwarczwaldba. 550 lak. mellyek jó sajtot készítenek.

Lautrec, vs Tarn francz. oszt. 379 h. és 3240 lak. szőlő miveléssel.

Lautschburg, Lucsiwna, Tót falu Szepes Várm.ben Kárpát hegye alatt felső Suvanya mellett Liptó határánál, Váradi Szakmary Úr kastéllyával; hegyek közt, mellyek gránit és mészkőből állanak, fekszik. Az itt égetett mész nagyon jó. Lakosi 70 kath. 359 evang. szekerezésből, és juhtenyésztésből élnek, nagyon jó sajtot készítenek. A' falu közepén folyik a' Lautschburgi víz, melly áradásakor sok kárt szokott okozni. Vagyon egy kath. templ. harminczadja, és póstája.

Lauwer, határfolyó Friesland, és a' volt nyugoti Ems Fr. osztályok közt, melly a' hasonló nevezetű északi tenger öblébe szakad.

Lauwerz, l. Lauis.

Lauzerte, kis vs egy hegyen, a' hajdani alsó Quercy tart. ban, Guinnében, a' mostani Lot Francz. oszt. 406 h. és 3610 lak. gyümölcs, bor,

Digitized by Google

és búza termesztése van.

Lauzun, kis vs hajdani Agenois tart.ban, Guiennében, mostani Lot, és Garonne Francz. oszt. 1090 lak. kik közt sok takács vagyon, kereskedik a' borból égetett pálinkával.

La Vache, l. Vache.

Lavagna, kis vs hajdani Genuai birtokban, mostani Sardiniai Kir.ban Lavagna, v. Entella fó torkolatjánál.

Laval, (58° 4′ É. Sz. 16° 53′ K. H.) régi, derék vs hajdani Maine tart.ban, most Mayenne Francz. oszt.' fő vsa, Mayenne mind a' két partján, szép, és termékeny völgyben, 63 Francz. mfdnyire Páristól; nagy de rosszul építve, keskeny útszákkal, homályos házakkal, kis piaczokkal, 3585 h. és 151700 l. nevezetesbb épületekhez tartoznak, a' vászon bolt; a' 2 vár, több templ. és a' hajdani klastromok az ispitály 's a' t. Itt, és körül fekvő tájjékon, sok gyapjú, és pamutvászon, sok bőr más egyebekkel készítetik, és ezekkel szembetünő kereskedés üzettetik. Az osztály' Elöjárójin kívül vagyon itt még egy kereskedő törvény szék.

La Valetta, Citta nuova (35° 55′ É. Sz. 32° 8′ 10″ K. H.) Maltha szigetnek erős fő vsa, 23680 l. és 2 kikötőhellyel. Közel hozzá vagyon azon erős S. Elmo vár.

Lavamünd, mvs Karinthiában Dráva mellett, melly itten Lavanttal egyesül; vagyon egy kath. pléb.ja.

Lavanson, fó, Helvétziában melly eredetét Bern kant. ban Chevilles, és Anceinde hegyek közt fekvő forrásból veszi.

Lavant, fó Stiriában, és Karinthiában; ered felső Stiriába nem messze Obdachtól Reichenfeld mellett Karinthiának veszi folyását, Lavanthalon keresztül folyik, és Lavamünd mellett Drávával egyesülő.

Lavanthal, völgy Karinthia Herczs.ben, Lavant víztől álthasítva, 6 egész 7 mfdnyire hosszú, nagyon termékeny, búzára, gyümölcsre, és borra nézve; gyönyörü fekvése vagyon.

Lavanzó, l. Aegati szigeteket.

Lavardens, kis mvs, termékeny tájjékon, hajdani alsó Armagnac tart.ban, mostani Gers oszt. 1240 l. mész és gipszgödrökkel.

Lavaur, Vanrum (43° 40′ 52″ É. Sz. 19° 29′ 3″ K. H.) hajdan jeles de most csekély vs egykori felső Languedocban, most Tarn Francz. oszt. ker. főhelye, Agou mellett, 850 h. és 6240 l. egy szép búzát termő tájjékon; vagyon, selyem, és damasz fabr.

Lave, v. Bietre, kis fó hajdani Artois Francz. tart. ban, mostani Calais tengerzug. oszt. melly Louanne kis fóval egyesül, és Gorgue de Lis mellett Leyebe folyik.

Lavedan, völgy a' Pyrenaei hegyek közt, hajdani Gascognében, Francz. orsz. a' mostani felső Pyrenaei oszt. melly 9 mfdnyi hosszu, és mint egy 6 mfd széles.

Lavello, Laviello, kis vs Basilicata tart.ban, Nápoly orsz.

Lavenham, Langham, mvs Suffolk Angliai Grófs.ban Breton fónak egy ágánál. Temploma, és tornya Gothus munkáról híres. Vannak itt gyapjú matéria, és legjobb

Digitized by Google

legjobb fonó fabr. gyapjúval kereskedést üz.

Lavenza, kis, de szép, és gyönyörű vs, hajdani Carrara, és Massa Herczs.ben, utóbbi Lucca Herczs.ben, Olasz orsz. a' Liguriai tengernél fekszik, hol ebbe a' Lavenza nevü kis fó szakad, 1757 esztendötöl fogva egy erös kikötö helye vagyon.

La Victoria, falu, Venezuela tart.ban Terrafirmában, déli Amerikában 7800 l.

Lavinium, régi vs Latiumban, Aeneastól épittetett hitvese nevére, Venus templomával.

Lavis, l. Lauis.

Lavit de Lomagne, vs Gers Francz. oszt. 610 l.

Lavoro, Terra di Lavoro.

Lavrana, kis vs Liburniában Karniólia Herczs.ben.

Lavansari, Löfsaloe (60° É. Sz. 45° 20′ K. H.) erdös szigget a' Finnusi tengeröbölben, Finnland Orosz Helyt. 7 Orosz mfd hosszú, és 4 széles, 400 Finnusi parasztól népesittetik, kik keves földmivelést üznek, és a' hajósoknak kormányos gyanánt szolgálnak.

Laxenburg, Lachsenburg mvs 90 h. Austriában, Ens alatt 4 órányira Bétstöl, Schwechet mellett. Jeles itt a' közel 500 esztendös Cász. mulató kastély, melly újjabb idökben nagy kölcséggel megújittatott, és sok tekéntetre méltót foglal: u. m. Remete lakhelyet, halász falucskát, egy közellévö erdöpataknak kerengését, Diana templomát, Egyeség templomát, mecsetet, egy rakásfát, mellyben szép szoba vagyon elrejtve, a'Habsburgi,'s Franczenburgi palotákat, a' szeszélynek(Laune)házát,Jósef emlékoszlopát 's a't.

Laybach, Karniól, Cablaneza, hajókázható fó, Karnióliában, nem messzé felsö Laybachtól ered, és Osterburgnál a' Szávába ömlik.

Laibach, Laubach, Lublana, Labacum, (46° 2′ É. Sz. 32° 26′ 15″ K. H.) Karniólia Herczs' fö vsa, felsö Karnióliában, hasonló nevü, hajókázható, és halakkal bövelkedö fónál, 953 többnyire szép h. és 14000 l. kik selyem és bör készitésböl, élnek. 11 kath. templ. 's Püspökséggel. Vagyon itt egy posztó, selyem materia és fajence fabr. 3 könyv árosokkal 2 könyvnyomtatóval, és egy német polgári újsággal. Erös vára 1813-ban 5 Oct. kapitulátzió által került ismét az Austriai ház birtokában, mellytöl 4 esztendö elött a' Francziák által elragattatott volt.

Layrac, vs Lot, és Garonne Francz. oszt. Gers fónak a' Garonnéba való befolyásánál, 2340 l borral, és búzával kereskedik.

Lazarus Archipel, l. Latrok' szigete.

Lazi, p. Colchis partyain lakott nemzetség, Malassus Király alatt. Közép idökorban egész Colchis Latica nevet viselt.

Lazienka, Királyi mulató vár, Varsau mellett, új Lengyel Kirs.

Lazier, vad nép, Mingrelia, és Guria némelly tájjékin, Török nyelven kivül, tulajdon kölönös nyelveken is beszélnek.

Lazise, mvs Austriai Lomb. Velenczei Kirs. 8000 l. és várral, a' Garda tónál fekszik holott alkalmas révje vagyon.

Digitized by Google

Leadhill, falu déli Scótziában, Lanark Grófs.ban 2000 l. láb. a' tengerszíne felett, Scótzia legnagyobb hegyén fekszik, mellynek ólom a' legnagyobb gazdagsága. Az egész falut nagyobb részint bányászok lakják.

Leal, kis vs erős várral, Liefland Orosz Helyt. a' Balti tengernél.

Leander tornya, l. Constantinápoly.

Leao, Leaotong, tart. Tungúziában Mukden nagy vsal. A' Császári familiának öröksége 668850 l.

Leao, nagy vs Chansi tart. ban China bir.ban.

Learmouth, kis vs Northumberland Angliai Grófs.ban.

Learne, mvs Irlandiai Antrim Grófs.ban, kikötővel.

Leatherhead, kis vs Ang. Surry Grófs.ban, Mole tó mellett melly itt ismét elő jő, minekutánna Miklehamnál a' földben elveszett volt.

Leba, (54° 46′ É. Sz. 33° 15′ K. H.) vs tulsó Pomeránia ban Lauenburg-Bütovi ker. 105 h. és 700 l. 3 mfd hosszú, és 1 széles Leba tónál, és az eztet a' keleti tengerrel öszvekapcsoló, hasonló nevű fónál. Lakosi halászatot, és fakereskedést űznek.

Lebach, vs Burkusi A. Rajna N. Herczs. 510 l. vas, és kőszén bányával.

Lebadia, l. Livadia.

Lebaedan, Lebedjaen (53° 49′ 30″ É. Sz.) ker. vs Tambow Orosz Helyt. Mokscha vizének az Okában való befolyásánál 594 faházzal, 15 bóltal, 7 templ. és 3540 l. kik közt Czigányok is találtatnak. Vásárjain portéka, és lókereskedés nagyon üzettetik.

Lebaedin, (50° 30′ É. Sz. 52° 20′ K. H.) hajdan ker. vs Szlobodi Ukránia Helyt. 1207 h. 13 templ. és 8970 l. kik többnyire földmívelésből élnek.

Lebanon, vs Connecticut tart. ban ész. Amerikában, egy Indiai iskolától híres. Talpkövit ezen iskolának tette Whelock Prédikátor, ki egy pár Indiai gyermeket magához vévén, 's tovább mindég többet és többet, a' gyarmatok gyermekeit is szívesen fogadván, őket mint Missionáriusokat a' vad nemzetekhez küldötte. Ő adott nekiek tanítást, ruhát, élelmet, és kevés idő múlva 12 Prédikátort formált belőlök. Mivel pedig sokan a' 6 Nemzetek közül fiaikot az Angol nyelvben, írásban, hitben, gazdaságban, és más dolgokban tanítatni kívánták; azért Whitaker, és Occam 2 tanítványit Angol orsz.ban küldötte, hogy kölcséget szednének, egy Indiai iskola, és Seminarium felállítására; kik is valóban 1766-an Londonban derék summát gyüjtöttek öszve, mellyből azután ezen Indiai iskola állítatott vala fel.

Lebbeke, vs eggy. Belgyiom orsz. Flandria tart. 2650 l. külömbféle fabr. és jó lótenyésztése vagyon.

Lebdessebas, nagyon vad, és zsiványos nép, Sahara pusztán, ész. Afrikában.

Lebe, k. fó Pomeránia Her. ben Prussziában, Lauenburg mellett ered, Leba vsánál tót formál, és szoros csatornán a' keleti tengerbe szabad.

Lebeda, l. Lebida.

Lebedjaen, l. Lebaedan.

Lebenberg, hegy, Cseh orsz. Ellbogni ker. mellyben az

Digitized by Google

úgy nevezett kékkő töretetik, ez az olvasztott vasnak folyására vas porral öszve vegyíttve használtatik.

Lébony, Leiden, Magyar német falu Mosony Várm.ben Rápcza vize mellett Ötevényhez 1 óra. egy gotthusi módra épült kath. 's egy evang templ. Zichi Grófhoz tartozandó, egy fátzány kerttel eggyütt, 1305 kath. és 572 evang lak. tulajdon pléb. és eklesiával.

Lebonzo, l. Ægadi szigetek.

Leborberg, l. Jura.

Lebering, jeles falu, alsó Stiriában, Graetzi ker. Mura fó mellett, egy Postastátzióval. Tartatnak itt vásárok is.

Leberthal, Loberthal. Termékeny tájjék, hajdani felső Elsaszban, mostani felső Rajna Francz. oszt. Leber vize mellett, melly Schlettstadton alul az Illbe folyik találtatnak itt réz, és ezüst bányák.

Lebida, Lebeda régi omladékban fekvő vs Tripolisi státusban, Barbáriába, mellynek még most is némely maradványi látszatnak.

Lebohna, hely Judaea Acrabatene ker.ben ész.ra Bethel és Sichem köztt.

Lebna, Libra, Lobna, Jos. 15. 42 falu volt Eleutropolisi vidékben, Eusebius tanusága szerént.

Le Blanc, kis vs Indre Fran. oszt.

Lebrya, régen Nebrissa, mvs egy völgyben Sevilla tart. ban, Andalusiában Spanyol orsz.ban, egy kastéllyal, pléb.val és 3 klastrommal.

Lebsina, l. Lethina.

Le Buis, Drome Francz. oszt.

Lebrixa, vs Andalúziában, Spanyol orsz. nem messze Quadalquivir fótól.

Lebus, vs Brandenburgi közép márkban, hasonló nevü ker. (28. 3/8 □ mfd, és 53770 l.) Odera fó mellett, 116 h. és 1140 l

Lecce, l. Terra di Otranto.

Lecce, Aletium, (40° 38′ É. Sz. 35° 55′ K. H.) Terra di Otrantó Nápoly tart.nak fő vsa, a' félszigetnek keleti részén, nagy falukkal megrakott laposságon, 4 mfdre a' tengertől, Nápolytól 44 mfd keletfelé, nagy tekéntetes de nem igen szépen épült vs 16000 l. Püspökséggel, és 4 templ. széke a' szép tudományok Akademiájának, pamut portékákat, és közönséges csipkéket készít.

Lecco, kis vs, most hasonló nevü ker.nek főhelye Lomb. Velen. Kirs. Comoi tónak dél keleti részén, holott ebből az Adda vize ered Comótul 5 mfdnyire, hasznos kereskedést üz, és hajdan a' Tour, és Taxis Gróf házhoz tartozott.

Lech, Lycus, fó Bajor orsz. Bregenzi erdőben ered, Schongaunál hajókázható, és Lechsgmünd falu által ellenébe a' Dunába folyik.

Lecha, termékeny sziget Kerman tart.ban, nyug. Persiában.

Lechen, Thurn Gróf birtoka, és vára, alsó Stiriában Cillii ker. vas hámorral.

Lechenich, Legionucum, vs Burkus A. Rajnai N. Herczség Erft, és Nael vizek öszve folyásánál, 250 h. és 1080 l.

Lechfeld, 10 órányi hosszú, egyenes, 's többnyire mívelt tájjék, Wertach, és Lech fók köztt Landbergtől, egész Augsburgig terjed Bajor orsz.

Digitized by Google

Lechio, vs Morea Török tart. ban.

Lechlade, mvs Glocester, Angol Grófs.ban, a' már itt hajókázható Lech fónak a' Themsében való béfolyásánál; kereskedik eleséggel, és posztó fabr.

Lechthal, völgy Inn Bajor ker. 3 mfd hosszú, Lech fótól középben nedvíttetik.

L'Eclées, vs Leman Helvétziai kant.

Leck, Rajna fónak nagy ága melly Wyknél, az eggy. Belgyiom ész. Brabancz tart. ban, a' Rajnától eltávozik, és Rotterdámon felül a' Maás vizébe szakad.

Leçon, vs Puy de Dome Fran. oszt. 559 h. és 3310 l.

Lecio, vs Ferrara tart.ban Egyházi bir.ban, 10 lábnyira ugró meleg kútakkal.

Lèck, Leccus, nagy ága Rajna vizének, melly Vicknél Utrecht tart.ban elválván, Rotterdam fölött Maasz fóba szakad.

Le Crest, k. vs Drome Fran. oszt.

Le Croisie, (47° 17′ 43′ É. Sz. 15° 9′ 30″ K. H.) vs Loire torkolatjánál, alsó Loire Francz. oszt. 320 h. 2310 l. egy kikötővel, és hajókázásban, iskolával. Készítetik itt só, és némely kéreskedés üzettetik.

Lecropt, Eklésia, Perth Grófs.ban, közép Scótziában, méh tartásból, méze igen jó.

Lectoure, v. Leictoure Cactura, (43° 55′ 54″ É. Sz. 18° 17′ 11″ K. H.) erős vs alsó Armagnac Francz. tart.ban most Gers oszt. fekszik meredek hegyen, mellynek tövinél, Gers vize folyik. 5450 l. tímár, és gyapjú fabr. búza, és bor kereskedéssel.

Leczno, (Lentschno) Lenczna, vs új Lengyel Kirs. Lublin oszt. 250 h. és 2 híres vásárt tart.

Ledbury, népes mvs Hereford Angol Grófs.ban, Leden fónál, egy termékeny tájjékon, földmíveléssel, és posztó fabr.

Ledecz, Cseh vs Czaslavi ker. Sazava fó mellett 472 h. 5270 l. és várral.

Ledeinoje, Pole (60° 30′ É. Sz. 51° K. H.) ker. Olonez Orosz Helyt. Svir fó mellett, 147 h. 456 l. és egy hajó épitő hellyel.

Leden, fó, Anglia orsz. melly Herefort Grófs.ban ered, és a' Savernében folyik.

Ledenitze, (49° 6′ 32″ É Sz. 35° 51′ 3″ K. H.) vs, és egy magos hegyen Horvath orsz. ban Károlyvári kat. vidékben, Ogulini ker. 118 h. és eggy. görög pléb.

Ledény, Lasan Lazany, Ladzani. Tót falu Hont Várm. Apát Maróttól 2 óra. F. U. Géczi fam. Szőllőmívelése, és egy evang. templ. vagyon.

Lederques, le Dergues vs Aveiron Francz. oszt.

Ledesma, mvs Salamanca Spanyol tart.ban, Tormes mellett, 1800 l. olaj, és bor termesztéssel, és meleg ferdővel.

Lednitz, Urad. Trencsén Várm. ben Trencsénhez 7 óra Lednitz várból, 2 mvsból és 24 faluból ál. Földes Uraság Gróf Aspermonth. A' vár hegyen fekszik, mellyet Kobulinetznek hívnak, régi fényét omladéki mutatják. Lednitz mvsa 750 kat. és 14 zsidó lakosokkal bír. Vagyon serháza, egy Majorja, és 2 malma. Találtatik itt mészkő, és kőszén, Erdőji bik, tölgy, és fenyő fából állanak. Lakosi többnyire kézmívesek, de egy-

Digitized by Google

szersmind földmívelést is üznek. Ezen kívül még két hason nevű helység vagyon Trencsénben, mellyek közül Rovne-Ledniczet az uraság kastélly a díszesíti.

Le Donjon, vs Allier Francz. oszt.

Le Dorat, kis vs felső Vienne Francz. oszt.

Ledreborg, l. Lethraburg.

Leeds, (53° 48′ É. Sz. 16° 5′ 45″ K. H.) vs Angol York Grófs.ban, a' nyugoti Riding vidékben Aire fó mellett, 6691 h. és 53160 l. posztóvásárjai egész Angliában legnagyobbak's leghíresebbek. Az egész ker.ből a' posztó ide hordattatik, és innét tovább küldettetik. Találtatnak itt még fejér agyag edény, szőnyeg, vászon, és vitorla posztó fabr. pamut malmok és sok fazekasok. A' kereskedés a' Leedi csatorna által, nagyon megkönnyebbitetett.

Leek, vs Stafford Angliai Gróf. sban, vagyon tevesző r, és selyem fabr. Tájéka kötéleket, posztót, és sinórt készít.

Leer, (53° 13′ 43″ É. Sz. 25° 5′ 15″ K. H.) mvs keleti Friesziában Leda fó mellett, melly innét nem messze az Orti v. Leerorti várnál az Emsbe szakad, 1 luth. és egy ref. templ. egy Deák iskolával, 786 h. és 4810 l. kik többnyire Mennoniták, és kath. Lakosi földmívelésből, marhatenyésztésből, de főképen kereskedésből és fabr.ból élnek ezek: vászon, gyapjú, bőr, kalap harisnya fabr.

Leerdam, vs Eggy. Belgyiom déli Hollandia tart. Linge mellett, 2020 l.

Leerort, l. Leer.

Leetako, l. Litaku.

Leeuvarden, Leuvarden, Lieverden. Erős Fő vs Friesiában Ee vize mellett, több csatornáktól hasíttatik, mellyet Dockum, Franeker, és Harlingen vsokon vezetnek keresztül; jól épült, vagyon egynehány jeles közönséges épületje, 12 temp. mellyek közt a' nagy templom az Oraniai Hercz. sír jeléről nevezetes. 1 synagógája, fegyvertárja, közel 1900 h. és 15530 l. vászon szövése, papírosmalma; mesterségeket, és virágzó kereskedést üz.

Leewardi szigetek, l. Caraibi szigetek.

Lefendina, vs Candia szigetjén, Canea birtokban.

Leffingen, megerősítetett fala és szoros általjárás, Flandriában, eggy. Belgyiom Kirs. Nieuport, és Brügge közt.

Leffy, Luffee fó, Irlandiában, melly Dublin mellett az Irlandi tengerbe folyik, és innét 15 mfdnyire vagyon az eredete; folyásában nagy kerengéseket tesz.

Léger, Légé. vs alsó Loire Francz. oszt. 293 h. és 2890 lak.

Leghorn, l. Livorno.

Legio, hely. sík térséggel Judaeában, Jordanon innen, Aphraimtól, és Camonától 6 mfd.

Legnago, (45° 11′ 18″ É. Sz.) erős vs Lomb. Velenczei Kirs. Etsch fó mellett 6350 l. kereskedik riskásával.

Legnano, Lignanum, vs Lomb. Velenczei Kirs. Olona vize mellett.

Legni, vs Sardinia orsz.ban 2600 l.

Legrad, Magyar priv. mvs Szala Várm. Kanisától 3 óra a' Dráva mellett, nem messze egy kis szigettől, melly

Digitized by Google

a' Murától és a' Drávától formáltatik, tul. tanáccsal 1700 kat. és 250 evang. lak. pléb. kath. templ. és Póstaházzal. F. U. G. Festetics György a' Csáktornyai Urad.hoz tartozik.

Leguevin, vs felső Garonne Francz. őszt. 6690 l.

Lehe, l. Bremerlehe.

Lehesten, Lehsten. vs Coburgi Herczs. Altenburgi Herczegs.től nem messze, 780 l. találtatik itt egy híres foszló kőbánya, köve messzire hordattatik.

Lehnin, mvs Brandenburg közép markban. 152 h. és 930 l. Az itt lévő hajdani Ciszstertziták templomában sok Brandenburgi Grófok fekszenek.

Lehre, pléb. falu Braunschveigi Herczs. Schunter, és Lehrervald mellett 72 h. és 480 l.

Lehsten, l. Lehesten.

Leiben, vár, Urod. és mvs Austriában, Ens alatt Manhartbergi felső negyedben.

Leibitz, tótul Lyebicza. Egy a' 16 Szepességi vsok közzül, Szepes Várm. Késmarktól 1/4, Löcsétől 3/4 óra, Tiszán innen 1 evang. és 2 kath. templ. nagy, és népes 869 kath. és 1410 evang. l. kik mind Németek. Messze kiterjedt birtoka vagyon, mellyen 2 falu, és 1 majorság fekszik tudniillik: Schvefelbad, Rusznyák lakosokkal, és egy egésséges kénköves forrással, melly fördésre üstökben melegítetik; és Mayerhöfen (Majerka) nagy szántóföldjei, és erdeji vannak, de mellyek nagy részént messze fekszenek a' vstól. Borsó szinte úgy jó terem itten mint Löcsén és Iglóban. Ezen vsban sok posztócsináló vagyon, kik durva gyapjúból lótakarót, és minden féle feher, szürke, és fekete parasztruhára való posztót készítenek. Az itt készítetett tobáknak középszerű eladása vagyon. Leibitzi patak egy részint a' vsnak keresztül folyik, nehány malmot hajt, és pisztrángokkal bővelkedik. Vagyon kat. és evang. gyermek iskolája, és evang. Az ide való pléb. egy a' legjobb Szepesi plébániák közül, jövedelme 7000 forintot felül halad. Ezen vs' bírájának, a' többi 16 Szepességi városok bírájinak gyülekezetében, elölülése vagyon.

Leibnitz, nevezetes, és helyesen épült mvs alsó Stiriában, Marburgi ker. 170 h. Sulm vize mellett, ennek Lasnicczal való öszve folyásán alól. Itt v. legalább közel ide hihetőképpen álott a' Muröla Romai gyarmat vs, mivel ezen tájjékon külömbféle Romai pénzek, emlékkövek, alsó fundamentumok 's m. ef. találtatnak; a' sok kisebb és rendben helyheztetett dombokban, még több illy emlékezet jeleknek kell elrejtve lenni. Leibnitzhöz közel még egy más Ziup nevű vs volt Sulm fó mellett egy a' Murából Lasznitzba vezetett csatornával, de már mind a' kettőnek eltüntek nyomai. Ezen mvstól veszi nevezetét azon híres

Leibnitzi mező, 1 1/2 mfd hosszu, és 3/4 mfd széles térség Mura, és Sulm fó közt, nagyon termékeny. Ezen mezőkön újjabb időkben a' belső Austriai, és Horváth országi katoknák gyakorlásai gyakran tartattak.

Leicester, Pataa Coritanorum,

Digitized by Google

Grófs. Angol orsz. ész. Nottingham és Derby, nyug. Derby és Wawrik, dél. Northampton, kel. Rutland és Lincoln Grófs. teszik határát. 33 □ mtfdön 13 vst, 200 Ekklesiát, 26734 ház. és 130080. lak. számlál. Földje alkálmatosabb rétekre, és legelőkre, mintsem szántásra. Ezen Grófság legmagossabb tájékon fekszik egész Angol orsz. köszénnel, jó babbal, lovakkal, szarvas marhával, és juhokkal, mellyeknek igen hosszú a' gyapjok, bővelkedik. A' Leicesteri sajtok nagy becsben vannak, főkép mellyek Stiltonban készíttetnek; fa nélkül szűkölködik. Jelesebb folyói: Soar, Avon, Ankor, Eye, Seme, Swift, Wreke, Fövsa

Leicester, Patae Coritanorum, (52° 38′ É. Sz. 16° 31′ 15″ K. H.) Soar fó mellett, 23000 lak. mellyek közül 10000 szegény mások adományiból él; nagyon régi, sok szép régiségeknek maradványival. Gyapju fonással, és harisnya csinálással, ezen portékáival kereskedést üz.

Leichlingen, falu Bergi Nagy Herczs.ben, Wipper mellett, 2300 lak. posztó fabr. és réz hámorral.

Leictoure, l. Lectoure.

Leiden, l. Leyden.

Leidesdorf, mvs Nassau-Usingeni Herczegs.ben, Rajnai vámmal.

Leie, l. Lys.

Leigh, helys. Angliai Lanca Grófs.ban, jó sajtot készít, és vagyon pamut fabr.

Leigh, mvs Angliai Essex Grófs.ban, lakosi hajókázásból, és halászatból élnek.

Leightorn, mvs Angliai Bedford Grófs.ban, Ouse folyó eggyik ágánál, lóvásárokkal.

Leimbach, vs Wipper mellett, egy templ. 130 h. és 720 lak. kik földmivelésből, és építésből élnek, 2 vásárja vagyon. Ennél 3 királyi réz olvasztó, és 1 ezüst huta vagyon, fekszik Halle Herczegségben.

Leimen, mvs Baden Nagy Herczegs.ben, Neckar ker. 181 h. és 1140 lak. harisnya, és tobák fabr. és szőlő mivelése vagyon.

Leimenthal, l. Basel.

Leimersheim, vs Rajnán túl az elosztatott Donnersbergi oszt. 2030 lak.

Lein, Leun, vs Nassau Herczs. ben, Lahn fó mellett, Solm-Braunfels Herczeghez tartozik 1000 lak.

Leine, Linius, folyó Vestfália orsz. Heuten mellett ered Heiligenstadt ker. Eimbek, és Hildesheim kerületeken keresztül folyik, és az Aller oszt. Bothmár mellett, Aller vizébe folyik. Eimbektől fogva hajókázható; sárga és zavaros vize sok angolnát, csukát, pontyot, 's m. effélét foglal magában. Ezen folyótól vette nevét az

Leine oszt. az eltörlött Vestfalia Kirs. melly Göttinga Herczs böl, kivévén a' Mündeni birtokot, melly Fulda oszt.hoz tartozott volt, Grubenhagen Herczs.böl; Wolfenbüttel-Veseri kerületből kivévén Ottenstein birtokot és Hehlen törvényszéket; Gandersheim, Seesen, és Sraufenburg-Wolfenbütteli birtokokból; Hildesheimi-Hummersrück birtokból; Corvey'i Lüchtringen helységből; és Plesse Hesszi uraságból; Calenberg Ha-

Digitized by Google

melni szállásból, Spiegelbergi uraságból; Fulda oszt. hoz tartozó Ottensteini kant. ból, és Veser oszt. béli Rinteln és Oldendorf kantonokból állott. Délr. Heiligenstadt, Eschwege és Cassel ker. nyug. Cassel és Höxter ker. ész. alsó Elbe oszt. Hildesheim, és Goslar ker. kel. Osterode, Duderstadt, és Heiligenstadt ker. határozták, és 221170 lak. foglalt magában. Fő vsa volt Göttinga.

Leiningen, herczegi és grófi urodal. Baden Nagy Herczs. ben. A' Leiningeni Herczs. foglal magában 26 □ mföldet, és 89100 lak. Fő vsa Miltenberg. 3 ágra vagyon felosztva. A' Billigheimi ágra 2070 lak. Neidenaui ágra 1780 lak. és a' Vesterburgi ágra.

Leiningen, falu Burkusi alsó Rajnai N. Herczs. 120 lak. és egy ásványos kúttal.

Leinster, Lagenia, az Ireland szigetnek déli része, mocsáros, és posványos, de még is termékeny, 374 □ mfd. és 1,493000 lak. 12. Grófs.ra részeltetik, ú. m. Louth, East-Meath, West-Meath, Longford, Dublin, Wikklow, Carlow, Kildare, Kingis, Queens, Kilkenny, és Wexford Grófs.

Leipa, vs Cseh orsz. Leutmeritzi ker. Polzen tó mellett, 576 h. lakosi posztót, cserép edényt, és üveget készítenek.

Leipheim, (48° 26′ 40″ É. Sz. 27° 53′ 30″ K. H.) vs Bajor orsz. felső Duna ker. a' Duna mellett, 1140 lak. komló termesztéssel.

Leipnik, Lipnik, vs Morva orsz. Preraui ker. Betschva folyó mellett, 405 h. 3400 lak. kik közül 975 zsidó, 1 várral, és közel lévő régi puszta, de jeles Helfenstein hegyvárral, egy pléb.val, német fő iskolával, só, és út vám fő tisztséggel.

Leipnik, birtok, kőfallal körülvétetett kis vs Morva orsz. Ollmutzi ker. Dietrichstein Hercz.hez tartozandó 186 h. és Piarista Collegiummal. Ide közel fekszik a' Helfensteini hegyvár.

Leipzig, Lipcse, Lipsia, (51° 20′ 15″ É. Sz. 30° 1′ 52″ K. H.) egy a' legnevezetesebb kereskedő vsok közül Német országban, és a' Szász országi hasonló nevű ker. nek főhelye, melly szép róna vidékben, Parde és Elster vizeknek Pleiszébe való szakadásánál fekszik. 16-dik század' kezdeteig a' Sorbi Wendeknél (a' Tót nemzetnek egy ága) kik a' Saale és Elbe közt fekvő tartományt mivelni kezdették, Lipszk nevet viselt, melly hársberket, hársligetet jelent. Ennek nyomait most is lelhetni a' belső, és külső vsok között terjedő gyönyörű hárs-allékban. 15-ik Században, minekutánna már 1387-től rakodó helyül szolgált több kedvező környülmények által a' kereskedő vsok közzé helyheztetett, és Augsburg és Nürnberggel való közvetetlen öszveköttetése által a' Velenczei határtalan kereskedésében részes leve, annyira, hogy most a' három, eszt.ként tartatni szokott ország-vásárokon eladott 's vett portékák ára kereken 18 millió tallérra tétethetik. Ezek közt jelesebbek a' Husvéti és Sz. Mihályi vásár. Leipzig kereskedésének egyik fő ága a' könyvkereskedés, mellynek

Digitized by Google

mintegy közép pontjául szolgál. A' kézimivei ugyan nincsenek még a' megkívántatott arányban az ide való kereskedésnek kiterjedésével, de mutathat még is számos, és jól elintézett fabrikákat, mellyekben tafota, selyem és félselyem matéria, kalap, harisnya, szőnyeg, bőr, tobák, viaszos vászon, kártya, Berlini kék, 's t. ef. készül; találtatnak itten több arany és ezüst fonó, és karton festő műhelyek, 20 könyvnyomtató, és 3 betűöntő műhely, 46 könyvárosbolt, és az ujonnan felállított muzsikai szer fabrika. — A' hadakozó Fridrik által még 1409-ben fundált Akademia, most az első Universitások közzé tartozik egész Német orsz.ban. Nem csekély díszére szolgál ezen vsnak a' két deák oskola, a' polgár, szabad, rajzoló, képíró, és képfaragó Akademia, a' süket-némák intézete, a' Philologusok' királyi Seminariuma, a' Herczeg Jablonowszkynak híres Historiai társasága, a' Német Irók társasága, az égész torony, a' füvészkert, a' 2 közönséges könyvtár, a' képek, és természeti ritkaságok gyüjteménye 's a' t. — Lakosinak száma 1795 évben 31152-re becsültetett, melly a' jelenvaló időkig 36250-re szaporodott. Ez itten jegyzésre méltó, hogy Leipzigben nem csak a' Szász országi, hanem egyéb nagy vsokhoz képest is legnagyobb a' halandóság. Azt teszik fel némellyek fő okának, hogy olly szük helyre, (mert valóban nem nagy), hol ugy is számos a' népség, számtalan idegenek minden vásárkor összvetódúlnak. Más oka pedig az, hogy a' fekvése, melly mindazáltal több évek ólta az Angol szerzemények által megjavítatott, egy kevessé egésségtelen. De az is tagadhatatlan, hogy lakosinak állapotja kétség kivül jobb sok népes városokénál, melly minden állapotra kiterjed; 's ezt nem csak a' lakosinak dicséretes szorgalmok, hanem, és kiváltképen a' kereskédés elömozdítja. Még a' Leipzigi szegények' számára is óhajtott egy Iró Intézeteket, mellyek csak az által külömböznek a' közönséges és szokásban vett táplálásoktól, hogy ez által halálra hizlaltatnak, amazokban pedig közvetve a' szegénység' elüzésére 's a' szegényeknek munka által való megnemesítésekre czéloztatik. — 1389 házokat számlál, mellyek között a' következendők érdemlik meg az elöhozást: Pleiszenburg, melly a' Róm. Sz. Péternek kerek templom formájára, és a' Párisi Invalidusok' háza' módjára épitetett, a' tanács és színjátszóházak, az újabb ízlés szerént felkészítetett Szent Miklós temploma, a' híres Gellertnek 1773-ban állított emlékoszlopával díszes Sz. János temploma, a' Váltóház, a' mostani Universitás épülete, melly igen gyönyörű helyet foglal, a' jól elintézett Lazareth, vagy Sz. Jákob ispitályja, mellyhez a' klinikai intézet is kapcsoltatott, a' Concert és Bál-Szála, mind a' kettő Oeser' mesterkezétől kifestve, 's a' t. Estve kellemes sétáló helyül szolgálnak az úgy

Digitized by Google

nevezett Reverberes által tökélletesen kivilágosított útszáji. — A' vst körülveszik számos és derék kertek, mellyektől észak, kelet, és dél felé kellemetesen lapuló dombokkal változó, több vizektől nedvesitett, és vidám falukkal díszeskedő síkság terjed. Ezen vílták ki szabadságokat két ízben a' Németek; először azon győzedelem által, mellyet Gustaw Adolph 1631-ben Sept. 7-én az eddig győzhetetlen Tillyn nyert; másodszor a' még jelesebb 's örökké nevezetes győzedelem által, mellyet a' szövetséges Hatalmasságok 1813-ban Oct. 16, 18, és 19-kén Napoleon seregein vettek, 's ez által az erőszakost vas trónusáról levetették, az ő hatalmát megtörték, mellynél fogva ő minden Europai Nemzeteknek, legszentebb javaikat, ú. m. dicsőségeket, szabadságokat, jussaikat, nyelveket, szokásaikat 's hazájokat fenyegette.

Leipzigi kerület, Szász orsz.ban, melly 86 □ mfdön 284020 lak. számlál; foglal magában a' Leipzigi hivatalon kivűl, Düben, Eilenburg, Grimma, Leisznig, Colditz, Rochlitz, Mutzschen, Pegau, Borna hivatalokat, a' Wurzeni, Delitschi és Zörbigi Püspöki hivatalokkal eggyütt. Vagynak 32 vsai, 1 mvsa, és 1056 faluja.

Leirhnukr, tűzokádó Island szigeten.

Leiria, középszerű nagyságú vs szép völgyben, Portugalliában, Estremadura tart.ban, Litz vize mellett, melly itt Lena folyóval eggyesül, dombon fekvő kastéllya, Universitása, és Püspöksége vagyon. 2 plébán. templ.mal, nevezetes közülök az ékes püspöki templ. 1630 h. és 4000 lak. egy szegények házával, ispitállyal, ezüst matéria fabr. vászon szövéssel, és más fazekasokkal. Közel ide Marinha grandé tájékán találtatik az egyetlen egy üveg fabr. az egész tart.ban. Hajdan némely Királyok is laktak itt.

Leisszigi ferdő, Bern Helvetziai kant. a' Thurni tónál, kénkő bányával.

Leisznig, vs Szász orsz. Lipsziai ker. 193 h. és 2480 lak. készít posztót, parketet, gyapju harisnyákat, kalapokat, vászont, pipákat, posztósoknak, és gyapjúkészítőknek való fésüket. Az ide való fonál lévő vászon fejérítés, és a' Mulde vizében való lazatz halászat szembetünő, és hasznos. A' vs előtt vagyon a' Mildensteini vár.

Leisse, folyó Savoya tart. Sardinia Kirs. melly Bourget tóban folyik.

Leiste, l. Würzburg.

Leith, vs déli Scótziában, Mid-Lothian Grófságban, Leith fónak, az Edinburgi tengeröbölben befolyásánál, melly egy jó kikötőhelyt formál, 15000 lak. üvegfabr. szappan főzéssel, hajó készítéssel, czukor főzéssel, bőr fabr. tégla égető hellyel. Kereskedést nem csak bent, hanem a' keleti tengeren Hollandiával, Portugalliával, Német országgal, és nyugoti Indiával űz, főképpen heringekkel, és kőszénnel. 1804-ben 2652 hajó jött ezen kikötőhelyben.

Leithaberg, határhegy Austriában, Ens alatt, kelet-dél felé fekszik,

Digitized by Google

Leitmeritzi kerület, ker. Cseh orsz. Szász orsz. felső Lausitz, Bunzlavi, Rakonitzi, és Saatzi ker. közt, észak, és észak nyugot felé igen hegyes, közepén az Eger, és Bila vizek között emelkedik fel az úgy nevezett Mittelgebirgi hegység, és azért ékes tájékai is vannak. Fő folyói: az Elbe, Bila, és Polzen. Termései: drága kövek, főképpen: kálczédon, hiacinth, chrisolith, jaspis, gránát-kövek, kőszén, czín, ásványos kutak, buza, komló, bor, gyümölcs, kender, szarvas marha, 's a' t. Lakosi, kiknek száma 240300 felülhalad, sok kézmiveket, és fabrikákat üznek. Ezen kerület 17 vst, (Schaller szerént 11) és 866 falut foglal magában. Itt vagyon:

Leitmeritz v. Leutmeritz, (50° 31' 38'' É. Sz. 31° 46' 55'' K. H.) vékony kőfalakkal, és gödrökkel körülvétetett vs Elbe mellett, mellyen itt 823 ölnyi hosszú hid vagyon, 518 h. egy Gymnáziummal, és több mint 4000 lak. kik gyümölcs, bor, és kendermivelést, marhatenyésztést, kézmíveket, kereskedést, és lazatz halászatot üznek. Vagyon Püspöki széke, ékes káptalan temploma több más kath. templ.kal, szép tanátsháza, Cs. Kir. ker.béli tisztséggel, só, és vámszedő hivatala, egy élelem házzal. Sok Borsdorfi alma terem itt.

Leitrim, Grófság Irlandban, Connaught tart.ban, határos ész. Donnegal öböllel, észak-kel.rőlFermanagthal, dél-kel.ről Cavan, és Longforddal, és délnyug.ról Roscommon, és Sligóval. 32 1/7 □ mfdön 2 vsa, 17 Eklésiája, 5156 h. és 35000 l. számlál. Ész. hegyes legelőkkel, és szarvas marha gulyákkal, délről sík, és terem búzát; és halakkal bővelkedő tavai vannak', mellyek közt a' Lough-Allen nevezetes, ezt keresztül folyja Shannon vize, vidékében sok köszén, és vasérczkő fekszik, de minden haszon vétel nélkül, és csak újjabb időkben állítattak itt fel vas bányák. Fő helye

Leitrim, mvs Shannon folyó mellett, len míveléssel.

Leitschach, mvs alsó Stiriáb. Marburgi ker. 60 h. a' Pösnitz tónál fekszik, tájékán jó veres bor terem.

Leizersdorf, mvs Austriában Ens alatt, Mannhardsberg alatt lévő negyedben, 105 h. és pléb.val.

Leizkau, falu Brandenburgi közép Markban, 163 h. és 1070 lak. A' Mökkerni csata alkalmával 1813-ban 5 Aprilisben az egész falu elégett.

Léka, Lokenhaus, Livka, mvs Vas Várm.ben, Borostyánkőhöz nem messze. F. U. H. Eszterházy, lak. elegyesek, kat. leginkább. Az Uraságnak vár formá magas kastéllyával. Néhai G. Eszterházy Ferencz temetője, ki itt klastromot, Szentegyházat, és könyvtárt is állított.

Lekentze, Lechnitz, Lekincza, nagy Szász falu Erdély orsz. Bisztriczi Districtusban, Vermestől nem messze, Bistriczhez 5 óra. evang. pléb. val, bor, és gyümölcs termesztéssel, és jó marha tenyésztéssel.

Lekér, urad. és helys. Bars Várm.ben, Garan vize, és kis Oroszi mellett, Zeliztől 1 óra. Azon nevű Apátur-

Digitized by Google

ság birtoka, tul. pléb. és templ. lak. Magyarok, és kat. számok 403 mégyen.

Lekno, (52° 50′ 45″ É. Sz. 34° 59′ K. H.) nemes vs Burkusi Posen N. Herczs. 32 h. és 220 lak.

Leko, Lőko, szép sziget egy várral, Wener tón, nyugoti Gothland Svéd tart.ban.

Lelesz, mvs Zemplén Várm. Ujhelytől 4 1/2 óra Latorcza vizétől 1 óra, régi Praemonstratensis Apátsággal, kat. pléb. templ. országi levél tárral, 1050 járom szántóföldel. Lak. elegyesek, kat. számok 1200 mégyen.

Lelow, vs új Lengyel Kirs. Kalisch oszt. 133 h. és 770 lak.

Le *Maire*, l. Maire.

Leman, volt Francz. oszt. nevét a' Gerfi tótól kölcsönözte, mellynek partjain fekszik, és a' mellyet már a' Rómaiak Leman tavának hívtak. Magában foglalta a' hajdani Gerfi birtokot, és 47 □ mfdön 210480 lak. számlált. Számos hegyeinek teteje többnyire hóval és jéggel fedeztetik. Fő folyója Rohne, melly az Arve vizétől öblösíttetik. Az egész osztály 3 ker.re u. m. Genf, Thonen, és Bonneville ker. volt felosztva, 23 kantonnal, 276 községekkel. Fő vsa volt Genf. — Most a' két Párisi békekötés szerént egy részéből a' Helvetiai Genfi kanton formáltatott, egy része Francz. orsz. hoz, és egy része a' Sardiniai Király birtokaihoz csapattatott.

Leman, l. Waád.

Lemani tó, l. Genfi tó.

Lembach, mvs Austriában Ens felett, a' Mühli negyedben 1 kis mfdnyire a' Dunától, pléb.val.

Lembege, vs alsó Pyrenaeusi Francz. oszt. 940 lak.

Lembeke, vs eggy. Belgyiom Kirs. Flandria tart. 2660 l.

Lemberg, Reuschlemberg, lengyelül Lwow, Leopolis, (52° 1′ 40″ É. Sz. 26° 39′ 18″ K. H.) Az egész Galicziának fő vsa Lembergi ker. Peltew folyónál, hegyektől körülvétetett völgyben, falak, bástyák és árkok által erősítetik. Nagysága, és szépsége miatt az Austriai Monarchiának elsőbb vsi közé méltán számláltatik; 1811 évben az örseregen kivül már 44655 lakosi valának, kik többnyire Lengyelek, a' többiek Németek, Oroszok, Örmények, és 14000 zsidók; 1085 házokat számlál, mellyek közzül csak 322 vagyon a' belső vsban. Itt vagyon az ország' Kormányszéke, melly a' Helytartón kivül 13 Tanácsosokból áll, 's minden politikai dolgokra ügyel; az igazság' kiszolgáltatására rendeltetett az Appellatiós Törvényszék, melly a' Fő-Előülőn kivül 1 Al-Előülő és 15 Tanácsosok által vitetik végbe; és a' katonai Generál-Commandó. Nagy diszére szolgál ezen vsnak, hogy 2 u. m. kath. és Örmény Érseken kivül egyesült Görög Püspök, és Luth. Superintendens is lakja. A' tudományos intézetek között első egész Galicziában a' Lembergi Universitás, mely egy ideig Krakóban lévén, újra itten helyheztetett; ezen kivül nevezetes a' Lembergi Lyceum gazdag könyvtárával egygyütt, a' kath. és görög Papság nevelésére rendelt Seminarium, Gymnasium és Normál oskola, az Evangelikusok' oskolája, 2 zsidó

Digitized by Google

fő oskola, és leány nevelő intézet. — Szükséges itten előhozni a' két várokat is, mellyeknek eggyike a' vsban, másika a' kerítésen kívül, egy magas hegyen fekszik, azon kivül a' pompás Érseki templomot, az Örmény káptalan templomot, a' Görög, Dominikánus pléb. templomot, az egykori Jesuita, és evang. 's több más templomokat. A' 38 klastromok közül még csak 10 vagyon fenn. A' Zsidók itten két Synagógával bírnak. A' két könyváros bóltok és 4 könyvnyomtató műhelyek kielégítik a' tudós Publikum' szükségeit. A' külömbféle ú. m. posztó, gyolcs, bőr kézmivek közül legnevezetesebb a' Fries Gróf' karton fabrikája, melly a' hires nankint, 's több más pamut matériákat készit, 's egyetemben a' valóságos török fonal festő műhelyt foglalja, 's 429 embert szüntelen foglalatoskodtat. A' lakosi jeles kereskedést üznek, melly a' közönséges vásárok által nem kevessé élesítetik. A' Publikum' gyönyörködtetésére szolgálnak az itten költ Német Újságok.

Lemberg, birtok, és mvs alsó Stiriában, Cillei ker.

Lemberg, mvs Burkusi A. Rajnai N. Herczs. 1430 lak. Fajence fabr.

Lemberg, falu az elosztatott Donnersbergi oszt. kénes ő, és köszén bányával.

Lembro, Embro, Imbros, sziget Archipelagusban, melly Európát Asiától választja. Hegyes, és erdős, mellyekben sok vadak találtatnak, 9 mfdnyi a' kerülete. Négy falui közzül eggyik hasonló nevű a' szigettel, és ez egy kastély által védelmeztetik. Hajdan hasonló nevezetű vs is volt itt, melly a' Kabireknek, és a' Mercuriusnak volt szentelve.

Leme, folyó Istriában, Orseratól két mfdnyire a' tengerbe folyik.

Lemförde, mvs egy régi várral, Diepholtz Grófs.ban, a' volt Vestfáliában.

Lemgo, Lemgow, (52° 1′ 40″ É. Sz. 26° 34′ 18″ K. H.) vs Bega folyónál, Lippe-Detmold Grófs.ban, 600 h. 3050 többnyire luth. lakossal, 2 templ. és egy Gymnasiummal. Ezen kivül vagyon itt egy ref. templ. tanácsház, 1 kereskedőház, posztót, és más materiát készitő művekkel, tajték pipa fabr. és kisasszonyokat nevelő intézettel.

Lemington, l. Lymington.

Lemmer, nagy, és jeles mvs 1160 lak. Zuidi tengeri öbölnél Friesland tart.ban, egyesült Belgyiomban.

Lemnos, Stalimene (É. Sz. 9° 51′, K. H. 25° alatt) török sziget Hellespont, és Athos hegye között. Homer idejében a' Vulkánnak volt szentelve két tűz okádó hegyei miatt, mellyek most már megszüntek ugyan tüzet hányni, de a' föld alatt való tűznek jelenlétét a' szigetnek mostani meleg forrásai is elegendőkép bizonyítják, mellyeknek vizei meleg ferdők gyanánt használtatnak. Hossza a' szigetnek 3 mtföld; földje hegyes, de nagyon termékeny, gabonában, pamutban, olajban 's selyemben gazdag. A' Lemnoi agyag még most is külömbféle babonás szertartások között egyszer eszt.ként ásattatik, mellynek már 3000 esztendő

Digitized by Google

olta méreg 's más veszedelmes nyavalyák ellen hathatós erő tulajdoníttatik tudatlan lakositól. Számlál 38000 lak. A' szigetnek déli részen vagyon két kikötő, Codia t. i. és Sz. Antal révpartja. Hajdan híres Labyrinthus vagy is roppant 's pompás épület volt itt, melly 40 nagy oszlopokon nyugszik vala. Nevezetesebb helyei: Cochino (Hephestias) és Lemno (Myrina) ennek 2000 lak. kik között 700 görög, nem eggy. görög Metropolitája, jó kikötője, és erős vára vagyon.

Lemo, Lemunis, kis folyó Olasz országban, a' Genuai Herczs.ben ered, és Alexandria vizébe szakad.

Lemos, kis tárt. Gallitziában, Spanyol orsz.ban mellynek Montforte de Lemos a' fő vsa, Lemos Grófoknak, kik Castron de Portugal czímmel élnek, itt a' hegyvárban lakások vagyon, melly hegy alatt a' Cabe vize folyik, és azután a' Minhó fóba ömlik.

Lemovices, pop. Galliában lakott nemzetség Santonesek és Avernesek közt, vitézek és számossak voltanak a' Caesárral viselt harczban, 10000 vitézeket állítottak, fő vsok volt Augustoritum, vagy Limovices, (Limoges).

Lemovii p. Germaniában Vistula és Oceánnál, Rugiusokon túl lakott nemzetség, Herulosoknak neveztettek utóbb.

Lemsal, vs Liefland Orosz Helyt. 69 h. és 550 lak.

Lemster, l. Leominster.

Lemta, puszta Saharában, északi Afrikában.

Lemvig, Semovicum, vska egy kikötővel, Limfiord fónál, északi Jütlandban, Dániában, Rypen oszt. tartozandó, lakosi többnyire halászok.

Lena, hajókázható fó Asiai Orosz bir.ban (52° 30′ É. Sz. 124° 30′ K. H.) alatt ered. Baikal hegynél 7 mfdnyire nyugotnak Baikal tavától egy csekély tóból, útjában Aldan Maja, és Vittim folyóktól öblösíttetik, több mint 592 német mfd terméketlen és puszta tájjékokon egész a' Jeges tengerig folyik, mellybe a' 71° 30′ É. Sz. és 127° K. H. alatt 5 ágra szakadván, ömlik. Kirenskanból terhelt hajókat hordoz. Ennek torkolatjánál vagyon a'

Lena torkolati Archipelagus, Nastitak, Krestiak, Tuniakskoi 's a' t. szigetekkel, mellyek nedvesek, hidegek, erdőtelenek, mohhal, és kevés plántákkal fedeztetnek, minden lakosok nélkül, és csak rókák, medvék, és nyargalótzók tenyésznek bennek.

Lencloistre, vs Vienne Franc. oszt. 2110 lak.

Lenczic, Lentschitz, ker vs új Lengyel Kirs. Bsura fó mellett, 142 ház. 2690 lak. egy vs őrző erősséggel, és polgár oskolával.

Lenczna, vs új Lengy. orsz.b. Lublin új Lengy. Kirs. oszt. ban Wieprz fó mellett.

Lend, falu Salisburgi hegyes tart.ban Salza fó mellett, szembetünő arany, és ezüst olvasztóval, és egy plébán. templ.

Lendinara, vs Olasz orsz. Lombardiában, Adigette fónál, 4100 lak.

Lendva, (alsó) Lyndva, Unter-Limbach, mvs Szala Várm. Lövői járásban Baksa, és Csáktornya között. F. U. H. Eszterházy, a' kinek

Digitized by Google

kastéllyával ékesittetik ; számlál 842 kath. és 32 zsidó lakosokat, tulajdon pléb. szentegyházzal 's póstával. Termékeny határját némelykor Mura és Lendva vizek szokták elönteni. Itt állott hajdan a' Lindavia név alatt ismeretes romai gyarmat.

Lendva, (felső) mvs és urod. Vas Várm. Tótsági jár.ban Sz. Gotthárdhoz 4, a' Stiriai Radkensburgtól pedig 4 3/4 óra. F. U. Gróf Nádasdy; ezen urod.hoz 27 faluk tartoznak. Fekszik magas hegyen Radocz és Vidoncz között, 502 kath. és 63 protest. lak. pléb. templ. diszes urodalmi kastéllyal, és kies 's jó bort termő szőlőhegyekkel.

Lendfidel, jeles mvs Hohenlohe-Kirchberg Herczs.ben.

Lengefeld, nemes vs Ertzgebirgi Szasz orsz. ker. Ravenstein várral, 137 h. és 1100 l. vászont, kartont, kannákot,és parketet készit

Lengefeld, nemes vs Voigtland Szász ker. Reichenbach, és Auerbach fók közt, 319 h. és 2100 l. kik közt sok posztós, posztó kereskedő, vászon, és pamut matéria készitő találtatik.

Lengerich, Margarethen-Lengerich (52° 11′ 44″ É. Sz. 25° 29′ 25″ K. H.) vs Berg nagy Herczs.ben, Ems oszt. 153 h. és 880 l. vászon, és tobák fabr.

Lengfurt, falu, Würzburgi nagy Herczs.ben, Main mellett, 185 h. és 880 l. szőlő mivelést üz ; borral, és fával kereskedik.

Lengnago, Leoniacum, szép vár és jó vs Etsch vizénél Verónai ker.ben, Lombardiában.

Lengefeld, kant. Hersfeld ker. Werra oszt. 4 községgel, és 4120 l. Főhelye

Lengsfeld, vs Fulda mellett, szép két hegy sortól formált völgyben 1 templ. 125 h. 625 l. és 2 várral.

Lengyel ország, Polska, Polonia, királyság Európában; elejétől fogva külömbféle tartományokból. Hajdan Silesia Pommerániának egy része Lieflandia, Curlandia és Semgalen is hozzá tartozott. Tulajdon részei voltak: nagy, és kis Lengyel orsz. Litvania, és Masura, öszve voltvele kapcsoltatva vörös Russia, (Gallicia és Lodomeria) keleti Prusszia feúduma volt, és a' Kozákok földe egyesült vele. Egy ideig a' 16 Szepesi vsok is Lengyel ország hatalmában voltak zálogúl. 1772-ben még 13400 □ mfd. 1789-ben Curlandon kivül 9630□ mfd volt nagysága. Négy hatalmas orsz. ok köztt feküdt keletre 's északra részint a' szörnyű nagy Orosz birod. nyug.ra a' Prussziai Pomeránia, és Silesia, délre, Galiczia és Török birod. között, Samaiteni (Zmuids, v. Samogitien). Herczs.nek csuccsa ész.ra a' keleti tengert érte. Mindenik tartománya több ker.ekre osztatott, mellyek Wojwodságoknak vagy is Vajdaságoknak neveztettek. Sok városok számláltattak benne, de rosszúl épültek, és nem igen népesek. Földe igen termékeny, szép, kivált alsó részeiben. Kormányoztatása elejétől fogva minduntalan változó. Első lakosi Sláv eredetűek voltak, a' Litvanusok Lettusok rokoni. A' Lengyel nemzetségeknek fejei végre 840-ben K. Sz. utánn Piast Her-

Digitized by Google

szeg alatt egyesültek. Egy ideig ezen Herczegek a' Német országi királyok alatt uralkodtak, kik a' keresztény religyióra térittetésöket, a' Poseni, Pneseni, és Krakói Püspökseknek szerzését elömozdították. III. Boleslaus 1138-ban négy felé osztotta Lengyel orsz.ot: Nagy és kis Lengyel orsz.ra, Silesiára, és Masurai Herczre. A' vörös Russziát (Halitsch, és Wladimir Hercz. ket) pedig elvesztette. 1309-ben Wladislaw Loktick a' Nagy és kis Lengyel orsz.ot. A' N. Lajos Magyar ország királlyával a' Piast Hercz. nek férfiu ága kiveszett. Annak első Leányának Máriának jutott Lengyel ország, Litvánia pedig Hedvigisnek másodikának, Jagelló Hitvesének. Kevés idö mulva mindenikének más Urai lettek. Jagelló véréböl. III. Casimir 1466 alatt nyugoti Prusszia tartománnya, a' keleti pedig feuduma lön Lengyel országnak. I. Sigmond alatt Masurai Herczs. uralkodóinak kiholttokkal 1516-ben ismét egyesült Lengyel orsz.gal. A' Német vitéz rendnek fő Mester Kettler Gothárd 1561-ben II. Sigmond királynak minden Lieflandiára való jussait ált írta; ez ellenben annak Curland, és Semgallen Herczs.ket feudumképen ált engedte. 1569 Litvánia Lengyel orsz.gal egészen egyesíttetett. A' Jagelló ágnak kiholta utánn (1572) Lengyel orsz. választó orsz. lön. 1621-ben Gusztaw Adolf Svéd király egész Liefland és Kurland Herczs.eket elfoglalta. 1654 a' Kozákok a' Lengyel szövetségtől elszakadtak 1657. A' Brandenburgi Választó Hercz. keleti Prussziát a' Lengyel feudum alól kifejtette. Ezentúl kezdé Lengyel ország az Orosz birod. reá nehezülését érezni. A' vitéz Szobieszky János király (1673—1696 eléggé nem segíttethetett az idején való ellen állásra. A' Száz királyok a' Lengyeleknek sziveket nem tudták egészen megvenni. II. Augustus alatt 1692 — 1732) az elvesztett Podolia és Ukrainia a' Törököktöl 1699-diki Carlowitzi békességnél fogva visszatért ugyan, de Liflandia vissza nem szereztethetett. Kurlandia 1737-ben a' Kettler ágnak kiholta utánn az Oroszok által erösíttetett Biron nemzetségnek tulajdona lön. III. Augustus Lengyel király holta utánn 1763 II-dik Katalin Orosz Czárné Stanislaus Augustus, Poniatowszky Grófot erö hatalommal választatta királynak. 1772-ben a' Dissidentesek (Lutheranusok, Kalvinisták és Socinianusok) miatt kiütött pártoskodás alkalmatosságával történt Lengyel orsz.nak első feldaraboltatása a' szomszéd hatalmasságok által. Ezektöl új kormányoztatást is vett. 1778-ban a' hazai buzgóság kiütvén, egész mértékben, 1791-ben a' király a' nemzetnek nagyobb részével új Constitutiót szerzett, és esküdött fel, mellynél fogva Stanislaus halála utánn a' Szász Választó Hercz. III. Fridrik Augustusra és ennek maradékira szállna az ország' nagyobb jövedelmek vétetnének 101370-ből álló hadisereg tartatna; a' polgároknak, és alatt valók-

Digitized by Google

lóknak sorsa meg könnyebb ítetnék 's a' t. de az Orosz birodalom befolyása által fellázzított néhány ország rendjeinek ellenkezése miatt végbe nem mehetett. Ezen alkalmatossággal Orosz, és Prusszus hatalom 1793-ban ismét jó nagy részét elfoglalák Lengyel orsz.nak. A' 1794-diki felkelés vitéz Kosciuskó alatt az Oroszok, és Prusszusok által elnyomattatott, és az ország 1796-an egészen elosztatott Orosz, Prusszus, és Austriai hatalmaságok köztt. Ezen háromszori osztozásokban Orosz Birodlnak 8600 □ mfd. 6104548 lak. Burkus orsz.nak 2544 □ mfd 2655585 lak. és az Austriai Háznak 2255 □ mfd. 4,121727 lakos jutott, és igy a' Lengyel királyság az Europai királyságok számából kitörültetett. 1807-ben véletlenül feltünt Lengyel ország' csillaga, a' franczia Császárnak győztes előmenetelével, a' felkelt lengyel seregek erőlködésére a' Tilsziti békülésкor 1807. Juliusban eredett a' Varsói Herczs. és a' Szász kirs.gal egybekapcsoltatott. Részei löttek: a' nyugati Prusszia-nak egy része, a' Netzi ker.nek nagy része; a' déli és keleti Prusszia, a' nyugoti Galliczia, Krakó vsának kerületével; a' Zamosczi kerület nyugati Gallicziából. E' Herczs. 10 ker. ekre osztatott: u. m. Lublini, Siedleci, Plochi, Krakói, Radomi, Varsói, Lomzai, Kalischi, Poseni, és Brombergi ker.ekre. 1809-diki Bécsi békülésnél fogva a' Warsói Herczs.hez járult egész West Galliczia, Zamosci kerület Ost Gallicziából, Krakoi kerülettel együtt. Az ekkori népessége a' Warsói Herczs.nek tett 2778 □ mfdeket, és számlált 3,780000 lakosokat. A' Lengyeleknek 1813-diki felkelések, mellyel egész Lengyel orsz.nak öszveszövetkeztetésén dolgoztanak, szerencsétlenül utött ki; a' 1815-diki Párisi békülés, és Bécsi gyülés által a' Warsói Herczs. meg szünt lenni: a' Poseni Herczegség Prussziának, jutott; Austria Gallicziából visszanyerte a' Tarnopoli, és Zamosci kerületeket egészen, a' Zloczowi és Brzezani ker.eknek részit a' Wieliczkai sóbánnyákkal; a' többi az Orosz birodalom hatalma alá esett, Lengyel kirs. méltóságával. L. Nagy, kis, és új Lengyel orsz.

Lengyel ország, (Nagy, vagy alsó) a' Lengyel kirs.nak észra Pomerania, és Prusszia, délre kis Lengyel orsz. keletre Masowia, ny. ra Silesia, és Brandenburgia köztt fekvő része volt. Egykor (1772 évig) 12 Wajdaságokból állott; u. m. Posen, Kalisch, Sinadia, Lenczicz, Brzesc, Cujaviában, Inovrozlav, Plock, Massovia, Rava, Gnesen, Vielun, és Dobrzyn Vajdaságokból. Azaz 1772 és 1792-diki felosztatással nagy darab részeit elvesztette.

Lengyel ország, (kis v. felső) Lengyel kirs.nak Orosz Török birodalmak, Galliczia és nagy Lengyel orsz. köztt elterjedt része volt. Több tart.okra, u. m. Podolia, Wolhynia, Ukraina, fejér és fekete Russzia, 's a' t. és különkülön számos Wajdaságokra osztatott, 1772-diki osztállyal nagyobb részént az Oroszoktól elfoglaltatott.

Digitized by Google

Lengyel, új Orosz Lengyel ország, evvé változott az egykori Varsói Herczs. ide nem számlálván a' Poseni Herczegséget melly Prussziához tartozik, a' Zamosci, és Sandomiri ker.ket, mellyek Austriához visszakerültek, és Krakó vsát kerületével, melly tulajdon szabad vs. Fekszik a' Sz. 50° — 53° a' H. 33° — 42° ész.ra Prusszia és Orosz orsz. kel.re ismét Orosz birodalom, délre Silésia, és Galiczia, ny.ra Prusszia között. Földe csak nem egészen sik terség, déli részeiben leginkább felemeltetett, ny.ra, és ész.ra lelapúl. Északi, és keleti tájjékin még néhol mocsáros. Nevezetesebb vizei: 1) Warta fó, Netz vizével, és a' Brombergi kánálissal. 2) Wistula, Weichsel, határ fó új Lengyel orsz. és Austriai birodalom köztt. Narow, Pilica, és Bug vizekkel. 3) Niemen (Memel) Van sok jókora tó is benne, kivált észak felé. Legjelesebb a' Goppler tó: 5 mfd hosszú, és 1/2 széles. Levegője mérsékeltt hideg; a' téli hidegség nem szokott nagyobb lenni 26. grádicsnál, R. mértéke szerént; a' tél 5 holnapokig tart. Termékenysége elég jó közönségesen: szantó földei, ámbár szorgalmatosan nem míveltetnek, búzát, és rozsot böven terem, kivált Wisztula alsó mellyékein; terem komlót, lent, kendert, dohányt is. Fája is elég. Ásványokkal nem bővelkedik, vason kivül van kevés ezüstye is Szendomiri ker.ben, reze Kielcenél. Puspaköve Pogodzénél Krakó mellett. Van köszene, torfája, borosztyán köve. De bor sehol sem terem, azért a' magyar borainkra szorúlnak, azonban nagyobb keletje vagyon az egész bornak, mellynek a' porság igen oda adja magat, innen fanyar 's mocskos életet visel. Sót Galicziából szerez magának. Állatokból bővelkedik: lovakkal, szarvas marhákkal (16 előtt már 1 milliomnyival); juhokkal (2000000) sertvésekkel. Van elég vada, sok hala és méhe; Spanyol bogara, Cochenillajar 's a' t. Nyólcz Wajvodaságokra osztatik: 1) A' Krakói; Kommissiójának lakhelye Miechow; 2) Sandomiri, Radom vsal. 3) Kalisi, azon nevű vsal. 4) Lublini azon nevű vsal. 5) Ploczk azon vsal. 6) Masovia Warsó vsal. 7) Podlakia Siedlce vsal. 8) Augustow Suwulki vsal. Mindenikben vannak ker.ek és districtusok; öszveséggel 39 ker. és 77 districtus. Nagysága mintegy 2000 □ mfd. Lakosi legtöbbnyire Lengyelek kik testes magas termetű emberek nyilt 's barátságos ábrázat vonásokkal, mérték arányos testi tagokkal, kivévén nyakokat melly általjába vastagabb szokott lenni minden más Europai nemzetek nyakánál. Az alsó Wisztula jobb partján (a' hajdani Litvániában) Lettek, németek többe csak Bromberg vidékén némellyek. Zsid. 200000-ren Számok öszveséggel 2500000. Varsóban 4000 h. és 78000 lak. Lissában 713 h. és 9000 l. Kalisban 650 h. 8000 l. Fraustadtban 864 h. és 6600, Gnesenben 863 h. és 4500 l. Plockban 400 h. és 2700 l. számláltattak hat esztendő előtt. Polgári ál-

Digitized by Google

lapattya, Királlya az Orosz Császár; ennek helytartója a' polgári dologban Warsóban elöül; tulajdon Constitutiónak ereje szerént. Ország rendei: 1) a' Nemessek, kiknek száma több mint 30 familia, de csak 4000 birtokos. 2) Az egyházi rend, mellynek jószágok tulajdoníttattak. 3) A' Polgárok kik közzé zsidók is tartoznak. 4) A' földmivelök, kik többé nem jobbágy rabok, millyenek vóltak a' Saroszták alatt. Ezek az orsz. képviselésével részt vesznek a' törvény hozásban, és köz adó elhatároztatásában, 's a' t. Kéziműveik, és mesterségeik a' kereskedéssel mégeddig csak előkelésben vannak ez orsz.ban. Vannak vas drót, és vas szeg müvei, üveg hutáji, gyolcs és posztó készítési. Kihord: gabonát, égett bort, kendert, lent, hajónak való fát, lovakat, szarvas marhákat, készítetlen bört, viaszat, mézet, faggyút alávaló posztót. Béhord érczeket, bort, koloniábéli szereket (czukort, kávét 's t. ef. és mindennémü jelesebb kézi csinálmányokat. Leghiresebb vásári esnek Lublinban. Tulajdon pénze a' Lengyel garas 1 1/2 kr. és forint (Tympfe) 12 kr.

Religyiója uralkodó a' R. Katolika; tellyes szabad gyakorlással bírnak a' Görög hitüek, Protestánsok, és némelly Unitariusok is. Megszenvedtetnek a' Zsidók, néhány Muhamedanusok és 1000 fam. Philippinusok, is. A' katholikusok eddig 1 Gneseni Érsek, és 8 Püspökök alatt, ó hitüek 1 Püspök alatt vannak. Akademia rendeltetett Varsóban a' Krakoi helyett, Gymnasiumok vannak még Kalisban és Szendomirban is 's a t. Nevelő szerzemény van Varsóban, vannak Mèstereket készittő intézetek is. Jövedelmi egykor tettenek 9 millió lengyel forèntokat; hadi ereje állott 40—50000 emberekből.

Lenne, pisztranggal bövelkedő patak Eimbek ker. a' volt Wesztfalia kirs. Linnen kampénél Wolpersbornében ered, az Eschershauseni kantont keresztül folja, és Thrán mellett Weserbe ömlik.

Lennep, vs Bergi nagy Herczs. ben, Rajna oszt. Lennep fónál, melly a' körül fekvő réteket, olly termékenyek ké teszi, hogy esztnként négyszer kaszálhatnak szénát. 390 h. 2740 l. egy luth. oskolája, és hasznos kereskedése vagyon; készít posztót spanyol, és más gyapjúból.

Lennik, (S. Martin) mvs Dyle oszt. eggyes. Belg. orsz. 570 lak. és vászon fabr.

Lenno, vs Olasz orsz. Mella oszt. 2000 l.

Lenox, l. Dumbarton.

Lens, Lentium, (50° 27′ É. Sz. 20° 29′ K. H.) vs Calais tengerzug Francz. oszt. Souchet fónál, 280 h. 2330 l. és gipszbányával.

Lens, vs Jemappes Franczia oszt. Dendre eredetinél.

Lent, kis vs hajdani Dombeq tart.ban, mostani Ain Fr. oszt. Veille mellett, 820 l.

Lenti, belső és külső, v. Nemfti, két magyar mvs Szala Várm.ben, Kerta vize mellett, Alsó Lendva szomszédságában. Hercz. Eszterházy Al. Lendvai urad.hoz tartozik. Lak. kat. Határa tágos, bora jó, négy or-

Digitized by Google

szágos vásárokkal.

Lentini, Leontini, eggyik a' leg rigiebb vsai közül Siciliának, Val di Nótóban, nagyon termékeny de egésségtelen tájjékon, egy kikötővel, 1288 h. és 5150 l.

Lentschitz, l. Lenczie.

Lentschna, vs Lublin Gallicziai ker. 2 vásárja vagyon.

Lentschno, l. Leczno.

Lenzburg, (47° 23′ 32″ É. Sz. 5° 49′ 37″ K. H. Páristól) kis de ékes protestans vs. Aargau kant. nagyon termékeny tájjékon, Helvetziában, közel Aához, melly a' Hallvili tóból jön, és alább az Aárba folyik. A' Helvetziai neveltetésre ügyelő társaság' széke. Vászon, karton, czicz, és tobák fabr.

Lenze, kis fó Brandenburgi Uj Markban, melly a' Kasten tóból, nem messze Drostentól ered, és innét nem messze Sonnenburg vs kánál Warta egy ágába ömlik.

Lentzen, (53° 5′ 39″ É. Sz.) Prignitzben, Brandenburgi Ujmarkban, szép tájjékon, nem messze Elbe fótól két tónál. Uj vs, az ó vstól, csak egy víz csatorna által választatik el, és kőfallal vagyon körölvéve. Lakik itt egy királyi Tiszt, és egy luth. Papi Inspectio. Ezen tájjékon vagyon az Elbén általmenetel, mellytől vám fizettetik. A' szomszédságban lévő, Elbe és Lökenitz közt fekvő, ugy nevezett Lenzwische, nagyon termékeny tájjék, mellynek marha tenyésztése vagyon, de gyakran Elbe, és Elde kiáradásának ki vagyon tétetve.

Lenzo, Lenza, folyó, Olasz orsz. melly az Apennini hegyekben ered, és Bersello mellyet Póba folyik.

Leoben, Leobium, (47° 32′ 36″ É. Sz. 32° 46′ 30″ K. H.) vs Stiriában Brukki ker. Mur fónál, mellyen itt 2 hid vagyon 280 h. és 2400 l. Jeles a' békesség elő járó czikkeleiről, mellyek itt 1797-ben Aprilisban 18-kán Austria, és Francz. orsz. közt történtek, Eggenwaldi Jósef kertiházában, melly történetnek emlékezetére ezen jószág birtokosi itt emlék oszlopot emeltek. Második Jósef Császár idejétől egy Püspök széke, de melly 1808-ban megszünt, és Seckauval eggyesített. A' Gymnásiuma is mellyben az Admorti Benediktínusok tanítottak Seckauba vitetett által. Nagy vas kereskedést űz. Vagyon itt 2 pléb. egy fő oskola, 1811-től, bánya törvény az egész belső Ausztriára nézve, só és vas lerakó hely, kaszárnya, és póstaház. Tajjékán 3 vas hámor, 2 kasza csináló mühely, egy vas bánya, több köszén gödör, kemény zöld foszló kő bánya, és egy elhagyatott timsó bánya.

Leoben Archipel, hét szigetből álló Darab föld, Bonaparte tengeröből előtt. Uj Hollandiában.

Leobschütz, Lübsitz, Csehül Hlubzien, ker. vs Jaegerndorf, Sléziai Herczs.ben, 512 h. és 5000 l. egy Gymnásiummal, vászon, harisnya, posztó, és bőr fabr. Hasonló nevezetü ker. 19 négyszegü mfdön 71400 l. vagyon.

Leogane, vs S. Domingo nyugott Indiai szigeten, kikötő hellyel, hasznos kereskedést űz.

Leogang, falu, hajdani Salzburg Herczs.ben, Pinzgau-

Digitized by Google

ban, mostani Salzach ker. Bajor orsz. nevezetes egy réz bányáról.

Leominster, Lemster, mvs, Lug mellett, Hereford Angliai Grófs.ban, egy termékeny tajjékon. 3000 l. búza és gyapjú kereskedéssel, árpa, és kendermiveléssel, vászon, keszty̆ü kalap, és bör fabr.

Leon, kirs. Spanyol orsz. 800 négyszegü mfdön 900000 l. vagyon. Leon, Palenica, Zamora, Toro, Salamanca, és Valladolid tart.okból ál. Ész. Asturiával, Nyug. Gallicziával. Délről Estremadurával, és kel. Ó Castiliával határos. Ész.rúl délre 55 keletrül nyug.ra pedig 38 Spanyol mfdre terjed. Ezen tart.ban terem minden a' mi élelemre szükséges föképen Vierzo, és Ledesma ker.ekben. Az ide való bor középszerü jóságú. Fó folyója Duero, melly ezt nyugotról keletre majd egyenlő két részre osztya és Portugalliában, a' tengerbe folyik több kissebb folyók is hasitják. Ezen orsz. fő vsa hasonlókép

Leon, nevet visel Torrio, és Bernesga fótól öszve folyásánál fekszik, Leon tart. ban, 1500 h, 6170 l. egy Püspöksége 13 Plébániája, 4 ispitállya, vászon és gyapjú fabr. vagyon.

Leon, (új) tart. új Spanyol orsz. 2621 négyszegü mfdön és 29000 l. vagyon.

Leon, Nicaragua, Mexikói tart. fövsa északi Amerikában, egy kiégett tüzokádó tövinél, tengeröbölnél, és egy tónál melly Mexikoi tengeröböltől, egész a' csendes tengerig terjed. Ennek egy szigetjén tüz okádója vagyon. Találtatik itten egy Püspökség, kötél, és vitorla fabr. és Realeja kikötő.

Leon, (9° 55′ É. Sz. 304° K. H.) Huanuco ker. főhelye Tarma tart.ban, Déli Amerikában, Peru alsó kirs.ban. Tartomány termékeivel, és pálinkával kereskedik.

Leonberg, (48° 48′ É. Sz. 26° 40′ 55″ K. H.) vs Würtembergi kirs. Stuttgard ker. nem messze Glems fótól, Golitude királyi mulató kastéllyal, és 1380 l.

Leonberg, falu, Bajor orsz. Main ker. találtatik itt szép hegyi kristály.

Leon de Caraques, l. Caracćas.

Leoneesa, vs innenső Herczs. ben, Nápoly orsz. 4710 l.

Leonforte, vs Siciliában. val di Demonában 8000 l.

Leonico, l. Lonigo.

Leonsberg, királyi mulató, és vadász vár, közel Iserhez Bajor orsz. alsó Duna ker.

Leontari, Megalopolis, mvs, Moreában, Braccio di Maina tart.ban.

Leontes, fó Phoeniciában, Sydon és Berytus köztt.

Leontini, l. Lentini.

Leontium, campi Leontini, vs Sicilia keleti részen igen gabona termö határral, most Lentini, régentan Xuthia nevet is viselt.

Leontopolis, 1) Mesopotamia vs, l. Nicephorium, Callinicum. 2) vs Al. Ægyptus kel. részében, itt épített Oniás főpap zsidó templomot. L. Vicus Judaeorum. 3) vs n. Déltaban ott, azon nevü Nomosban, Oroszlány tisztelettel, most Tel-Essaba.

Leopoldau, köz mondásban Eipeldau, pléb. falu Ausztriában, Ens alatt, Manhardsberg alatt levő negyedben, Marchfeldben, 133 h. Innét hetenként sok jó apró mar-

Digitized by Google

ha Bécsbe vitetik.

Leopold hegye, a' Calenbergi hegynek csuccsa, egy régi vár düledékivel, Sz. Leopold tiszteletére építtetett szép templ.mal; szép kilátással Bécs felé Posonyig.

Leopoldsdorf, falu Austriában Ens alatt, Mannhardsberg alatt való negyedben, Marchfeldben; egy uraságí várral, pléb. és 80 h.

Leopoldstadt, Leopold vára, Neustadt, Mosteczkow, (48° 25' 40'' É. Sz 35° 25' 30'' K. H.) helyes erősség Nyitra Várm.ben Galgócz fölött 1/2 mfd. Vág mellett, mocsáros tájékon, jól elkészült invalid katona házzal, 2 fegyvertárral, és tárházzal.

Leopoldsteini tó, egy szép, és jó izű halakkal bővelkedő tó, Leopoldstein régi vár megett, nem messze Cisenerztől, Stiriában, Brukki ker.ben.

Lepanto, Enobechte, Ennebek, régi Naupactus, megerősítetett vs Görög országban, Livádia tart.ban, Lepantoi t.öböl mellett, egy vst őrző várral, 1 kikötővel, és 2000 lak. Egy Basa, és egy Görög Érsek széke, bőr és puskapor fabr. vagyon. A' Lepantoi Golfo, egy nagy tengeröböl, Livadia és Morea közt, ez egy tengerzugon által, melly a' kis Dardanelléktől védelmeztetik, a' Jóniai tengerbe ereszkedik, és Golfo de Engiával, a' Corinthiai földnyakot teszi.

Lepe, mvs Saltes vize mellett Sevilla tart.ban, Spanyol orsz.ban, a' tengertől 1/2 mfd jó váracskával.

Lepeja, l. Libau.

Lependorf, falu a' volt Westfália Kir. Saale oszt. 38 h. és 195 l. barnaszén bányával.

Lepidotus, vs Ægyptus Panopolisi Nomosában; azon nevű hal tiszteltetett itten.

Lepontii, Lipontii; Rhetiában lakott legjelesebb, 's legnevezetesebb nemzetség. Ezeknek ágok voltak a' Viberusok. A' Helvetiai Tauriscusoktól meghódíttattak; fő helyeik volt Oscela, most Osula, 's a' t.

Leppersdorf, falu Saxoniában, Meiseni ker. Redeberg Urod. ban 105 h. 570 l. és vászon szövéssel.

Le Prese, kis vs hajdani Veltlinben, utóbbi Kario Olasz. oszt. most Lomb. Vel. Kir. Adda fó mellett, 1 mfnyire Bormiótól.

Lepsek, Lampsacus, kis vs Anadóliában, Dardanellai tenger szorosságban; szőlőmívelést űz.

Lepsina, hajdan Eleusis, l. Letsina.

Leptis magna, másképp Neupolis, vs tulaj. Afrikában Minnától 29 mfd.

Leptis parva, ugyan ott a' tenger parton, most Lemta.

Lequeytio, vs Biscayában, tenger mellett, nem messze Bilbaótól.

Lerbach, bánya mvs Clausthal kant. Osterode ker. Harz oszt. a' volt Vestfália Kir. Lerbach mellett 100 h. és 530 l. mellyek erdő és bánya mívelésből élnek. Ez egy útszát tészen, melly több mint egy órányi hosszaságú.

Lerchenfeld, Bécshez tartozó, külső vstól való megkülömböztetésokáért Neulerchenek neveztetik; falu a' Bécsi lineán kívül, egy Pléb. val, és közel 200 jól épült házzal.

Lerènzo, kis sziget, a' közép

Digitized by Google

tengeren nem messze a' nyugoti Siciliai partoktól.

Leria, l. Leiria.

Lerice, kis vs Genuai nagy Herczs.ben, Szardinia országban, vagyon itt tengeröböl, melly a' Golfo della Spezza tengeröböltől, csak egy földcsúcs által választatik el. Itt vagyon a' S. Mária nevezetű köszikla erősség.

Lerida, Ilerda. (41° 29′ É. Sz. 16° 22′ K. H.) középszerű szépségű vs Catalónia Spanyol Herczs.ben, egy szép tájjékon Segre mellett, egy régi kastéllyal, 16820 l. egy Püspökkel, és egy kikötővel. Tájjékán sokféle régiségek találtatnak.

Lerin, kis vs Navarra Spanyol tart.ban.

Lerins, Lerinisi szigetek a' közép tengeren, Var Fran. oszt.hoz tartozandók, Antibes és Cannes által ellenében. Nevezetessebbek S. Marguerite, S. Honorat, Formiguen, Greville, a' többiek laktalan. Itt lévő klastromban élt ama híres Lir. Vincentz.

Lerma, vs Burgos, Spanyol tart.ban, Arlanza mellett, nem messze Valladólidtól, egy várral.

Lerna, mvs Argolisban, azon nevű fónál, Argostól 40 stad. Dananus leányai itt vágták el férjeiknek fejeiket, itt is temették el. Ehez közel volt ama híres berek, mellyben Ceres titkai ŭzettettek. Régiségiről és templomairól tudósított Pausanias. Más Lerna is volt e' tart.ban, mellyről semmi nevezetes.

Lero, Török sziget, Archipelaguson, 2 jó kikötővel, Aloéról híres. Hasonló nevezetű vsa egy Görög Püspöknek széke.

Le Roche Beaucourt, kis vs, Dordogne Francz. oszt. Lizonne mellett, ágyúöntéssel.

Lers, Lertins, fók Francz. orsz. felső Languedocban, mellyek közül a' nagyobb Lauriegebe a' kissebb pedig Garonnébe ömlik.

Lerwik, (60° 13′ É. Sz. 16° 23′ K. H.) Schottland sziget fő vsa, Brassa tengerszorúlatnál, 300 h. 1200 l. és egy kikötővel, mellyben az Angliai, Hollandiai Dániai 's a' t. hering halászok öszve gyülekeznek. Kikötője Charlotte erőség által fedeztetik.

Lesbeh, falu, alsó Ægyptusban, Scharkieh tart.ban, ész.ra Damiattól a' Damiati Nil-ág torkolatjánál. A' Francz. itt egy erősséget állítottak.

Lesbos, sziget Acolus lak.kal fő vsa volt Mytilene; most Metelino nevet visel.

Lescar, Lescuria, (43° 19′ 52″ É. Sz. 17° 13′ 53″ K. H.) vs Francz. orsz. hajdani Bearn tart.ban, mostani alsó Pyrenaeus oszt. Gave fónál 1890 l. és pamut fabr.

Lesche, kis fó Francz. orsz. melly Ardenni erdőben ered Dinanton felülMaasban folyik.

Leschkirch, l. Egyház.

Leschkirchner, v. *Olznerstuhl*, l. Egyháziszék.

Leschne, falu felső Silésiában, Rosenbergi ker. egy vashámorral.

Leschnitz, Nemes vs Siléziában, Groszstrehlitzi ker. Oder mellett, egy kath. pléb. val, 136 h. és 800 l.

Lescovatz, Török vs, Bulgariben, Viddini Sandschakságban, Liperiza fónál.

Digitized by Google

Lescure, vs hajdani felső Languedocban, mostani Tarn Francz. oszt. 269 h. 1500 l.

Léser, k. fő Trieri vidékben, Rajnán tulsó Prusszián Her. ben Veldenz ált ellenében foly Mosellába.

Lesghistan, durva, hegyes, termékeny völgyekkel ékesített tart. Kaukáziában, közép Asiában, ész. Kistiennel; nyug. Schirwánnal, kel. Daghestánnal határos. Lakosi Lesghierek, eredetiképen Finnusok, minden Kaukazisi népek közt legvadabbak, és részént szegénység, részént természeti hajlandóság miatt föképpen rablásra vágyók. Az ő hegyes, és termékeny földjeket nagy szorgalmatossággal mívelik, elégséges eledelt még sem nyerhetnek. Ezek olly kegyetlenek, hogy közöttök némelly nemzetségek éhség szükségében sors által választott pajtásaikat eszik. Mahomed, és Fettismus követői, és 22 nemzetségre osztattatnak, mellyek közül némellyek egészen szabadok, mások pedig Herczegek alatt élnek, részént az Orosz fő Uraságot elesmérik, és egy Ismail Korán (Fő apellatio törvény) által, öszve kapcsolva élnek. Fejér személjeik nagyon szépek, 's finom gyapjúból takarókat, durva matériákat, és daróczköpönyegeket szőnek. Idetartoznak az Avari státus, Ghazikumuk, Tschaerstátus 's a' t.

Lesina, l. Lessina.

Leskard, vs Cornwall Angliai Grófságban, 2000 l. egy kikötővel, kereskedéssel, és timársággal.

Leskow, mvs Cseh orsz. Pilseni ker. Lövenstein-Wertheim Grófhoz tartozandó, búzával, juhokkal, és fával kereskedik.

Leslie, Eklésia, közép Skótziában, Aberdon Grófs. ban, mellyben zöld Amiánt találtatik.

Lesly, kis vs déli Skótziában, Fife Grófs.ban, 1 1/2 mfdnyire Levin béfolyásától, vászon szövéssel.

Lesneves, vska, hajdani alsó Bretagnében, mostani Finisterre Francz. oszt. 2030 l. egy erős várral, és egy tenger ispitállyal.

Lesniow, vs Gallicziában, Brodi ker. lovakkal kereskedik.

Lesparro, l. Esparre.

Lessay, mvs Canal Francz. oszt. 334 h. és 1710 l.

Lesse, kant Braunschweig ker. Okker oszt. a' volt Westfália Kir. 7 községgel, és 4060 l. főhelye.

Lesse, pléb. falu Sange mellett, 151 h. és 1250 l. a' fonás itt nagyon üzettetik.

Lesson, kis egészen vizzel körülvéletett vs Bromberg új Lengyel országi oszt. 127 h. 830 l.

Lessen, l. Lessines.

Lesśimore, l. Lismore.

Lessina, Lesina, hajdan Paros, Dalmátziai sziget, Venécziai tengeröbölben, 13 mfdnyi hosszú 3 széles, 18 1/2 □mfnyi nagyságú, hajdan Herczegi czímmel ékesítve. Lakosi kiknek száma 15000 szardella fogásból élnek. Jó fügét terem, és tele vagyon közönséges, és tengeri nyúlakkal. Sok rozmarint is lelhetni, azért is itt legjobb ezen nevezetű szesz, más Aqua de Regina vagy Magyar víz nevezetű szesszel készítetik. Szép márványa is vagyon. Fő vsa

Digitized by Google

Lessina, vagyon egy nagyon jó kikötője, kastélya, és egy Püspök lakhelye. Lak. száma 1200 megy, kik főképpen hajókészítésből, és halászatból élnek.

Lessina, vs Capitanata Nápoly tart.ban, egy tó mellett, nem messze a' tengertől, egy Püspökséggel.

Lessinos, Lessen, vs hajdani Hennegau Austriai részben, az utóbbi Jemmappes Fran. oszt Dender mellett, 3040 l. sok vászont, és fonalat készít; jeles fejérítője.

Lessio, mvs Biscaya Spanyol tart.ban, tájjékain lévő számos hámorokkal.

Lessöe, Dániai sziget, Kattegaton, Wiborg megyéhez tartozandó 3 mfd hosszú, és egy széles, 1560 l. kik többnyire halászok, és hajósok. Itten meglehetős jóságú só főzettetik.

Lessöe, vas hámor, Christianiai megyében.

Lestome, mvs Devon Angliai Grófs.ban, egy gyapjúmatéria fabr.

Lestwithiel, vs Cornvall Angliai Grófs.ban. Fovey mellett, gyapjú kézimívvel.

Leszkó, Lieszkow, Leszkowce. Tót falu, Nyitra Várm. Holicstól 5 óra a' fehér hegy alatt, egy harmitzaddal, és jó növevény termő földdel, melly a' lakosoknak legtöbb foglalatosságot, és eledelt szerez. A' Korláthi Urad.hoz és Jablonczi pléb. tartozik.

Leszna, (ó) Alt-Waldorf. falu, Szepes Várm.ben, Kárpát hegy alatt, Millenbac mellett, Löcséhez 5 1/2 óra. 110 kath. és 474 evang l. kik föld, és kénder mivelésből, köszáli zergék vadászatjából élnek. F. U. Berzeviczy fam.

Leszna, (új) Neu-Waldorf. Karpat hegy tövinél, Löcsétől 2 1/2 óra. 66 kath. és 411 evang. l. kik kendermívelésből, szekerezésből, köszáli zergék vadászatjából, és csekély kereskedésből élnek. Mind a' két falunak lakosi németül beszélnek. F. U. Berzeviczy, és Horváth Szánsics.

Leszno, l. Lissa.

Lethanfalva, Lettensdorf, Letanowce, tót falu, Szepes Várm. Löcsétől 2 1/2 óra. és 620 kath. l. kik földmívelésből élnek. Jó ser főzettetik itt. Közellévő tájjékán vagyon az ugy nevezett Lapis refugii, hol Szepesiek 4 Béla alatt a' dühös Tatárok béütések' alkalmatosságával menedek helyet találtak. A' Szepesi Püspök, és káptalanhoz tartozandó.

Lethe, fó víz Hispániában, most Lima.

Lethacos, nevezetes fó Kréta szigetében.

Lethina, Lebsina, szegény falu, Livádiában, Wojwodi ker. a' tenger mellett, 50 halász kunyhóval, és kikötővel.

Lethraburg, Ledreborg, Grófság, és vár, Seeland Dániai szigetnél, közel Rothschildhez, vagyon egy gyapjú fabr. Máig is találtatnak itten még a' régi Királyi lakhelynek omladéki, és a' Királyi köszéknek, mellyben ezek a' hódolást szokták elfogadni.

Letischew, (49° 10' É. Sz.) Podólia Orosz. Helyt.

Letrim, l. Leitrim.

Lettere, Lictera, Királyi korona jószág, innenső Herczs.ben Nápoly orsz. 3020 l. és egy Püspökséggel.

Lettovitz, Uraság, és mvs,

Digitized by Google

Morva orsz. Brünni ker. Zwitta mellett; egy völgyben, egy szép hegyvárral, jövedelmes karton kézmívvel, 224 h. 1520 l. egy kath. templ. egy klastr. és betegházzal.

Lettusok, Letten, eredetiképp azon egy nemzetség a' Litvanusokkal, 's így Slav, vagy Finn ivadék; mindenikének egyenlő volt a' nyelve, talán azon egy volt neve is elejénten. A' Liefland, Estland, Curland, és Szemgallen tart.ban laktanak, az Orosz vagy Russziai Uralkodónak adóztanak, többnyire szabadok voltak. Az Oroszok nem gondoltak sokat ezen alattvalóikkal, azért belső háborgásaikban idegen fejedelmektől meghódoltatásokat elszenvedtek. Egyéb Europai hatalmasságoknak esméretlenek voltak szinte a' XII-dik századig K. sz. után. 1158-ban a' Brémai kereskedők ész.ra kiakarván terjeszteni kereskedéseket, Gottland.ban Wisbi felé hajózván a' szélvésztől Liefland partyaira csapódtak, ez alkalmatossággal kezdették azt megesmérni. Tizennyolcz esztendő mulva, Melchior (Meinhardt) Augustinianus szerzetes némelly németekkel itt letelepedvén a' Lettusoknak keresztény hitre térítésekhez fogott. De csak az utánna harmadik Püspök Albert (Albrecht) ki új keresztes vitézekkel jött Düna vizéhez hajthatta azt egészen véghez. Ez építette Riga vsát 1200 tájban és lakó helyévé választatta. E. XII század vége felé VI. Knud. (Kanutus) Dániai Király elfoglalta e' tartományokat; III Wlademár pedig bizonyos summa pénzen a' Német vitéz rendnek, mellyel az Albertttől szerzett Kard-rend egyesült, eladta. Ezen rendnek birtokában maradtak azok XVIdik századig. 1560 ezen orsz. II Iwan Wasilevitsch erőlködése által egészen szét oszlott. Esztland Svéd Király oltalma alá vétte magát, Liefland Lengyel országgal eggyesült, Curland Szemgallennel, tulajdonHerczegség lőn Lengyel korona védelme alatt, melly azt Kottler Gotthardnak, német Rend' főmesterének adta scudumul. Ettől fogva Liefland felett vetekedtenek egész százod által a' Svédek, Oroszok, és Lengyelek. Ez időközben csak nem tulajdon országgá lőn. Végre 1660 erőt vévén a' Svédek, Estlanddal egyesítették az Oliwai békülésben. 1772-ben N. Péter Czár a' Nystädti békességgel Orosz birod.hoz visszaszerzette.

Leubnitz, falu Szaxoniában, Meiszeni ker. 250 l. fónál, fabr.

Leubus, mvs Siléziában, Wohlaui ker. 380 l. Itt vagyon azon híres hasonló nevezetű Cistercita Apáturság, és leggazdagabb klastrom egész Prusszus orsz.ban, (60 jószág tartozik hozzá) nagy Bibliotékával, és Loretto kápolnával, mellyhez nagy búcsújárások történnek.

Leucadia, Leucas, l. Santa Maura.

Leucate, kis, hajdan erős vs hajdani alsó Langvedocban, mostani Aude Fran. oszt. egy tónál, melly két kimenetel által a' tengerrel öszve vagyon kapcsol-

Digitized by Google

va. 110 h. és 650 l.

Leuchtenburg, l. Cahle.

Leuci, p. Galliában lakott nemzetség, Lingonesek mellett, Mosella és Maas vizek közt, fegyver forgatásban híresek voltak, fő vsok volt Tullum, most Toul.

Leuk, szép ékes mvs Wallis hajdani köztársaságban, utóbbi Simplon Francz. oszt. Dolának Rajnában való befolyásánál. 2 vára, és egy portéka letevő helye vagyon, innen egy fő út Helvétziából Olasz országban, Gemmi hegy, Seuk, és Simplonon által. 1 mfdnyire a' hegy lapulásától, egy durva tájjékon, 5000 lábnyi magasságón vagynak a' Leuki ferdők, 12 kúttal mellyek közül a' legmelegebb 41 1/2 Reaum. garáditsáig ér.

Leuka, Luka, Lockehaus, Lukenhaus, Német mvs és Urad. Vas Várm. Gyöngyös vize mellett, Köszegtől 1 3/4 óra Eszterházy várával és egy volt Augustinus klastrommal tul. pléb. val.

Leukersdorf, falu Szász orsz. ban Erzgebirgi ker. ben 90 h. mellyek között számos takács és harisnya kötő házak vannak.

Leukádia, Akamiával természetesen egyesült fél sziget; a' lakosoktól attól árokkal elválasztatott; utóbb a' tenger iszapjától árka bétöltetvén, ismét félsziget maradt. Foka Laucate nevet viselt.

Leuktra, hely. Böotiában, a' ragadozó Lakaedonok veszedelméről nevezetes. Leuktra volt Messzenia határán is, mellyet a' Lakaedemonok elfoglaltanak.

Leun, l. Lein.

Leuna, falu Szász orsz. ban a' Merzeburgi megyében 25 h. lak. igen jó ízü répát termesztenek.

Leupoldsdorf, falu Bajor orsz. nak Main ker. ben; rúdvas és bádog hámorral.

Leuse, Leuze, Lusa, (50° 23′ É. Sz.) 21° 18′ K. H.) kis vs a' hajdani Saxoniában (Henegau) később a' Fr. Jemmappes oszt. ban most pedig Belgyiom orsz. ban; Denre fónak eredetinél, Dornicktól nem messze ész. kelet felé 3530 l.

Leutenberg, vs a' Schvarczburg-Rudolstadti Fejedsben Szorbitz vize mellett; számlál 143 h. Van egy hegyen épült kastélya, melly közönségesen a' Rudolstadti özvegy Herczegnéknek lakhelye szokott lenni. A' környékben ezüst és rézbányákat, egy olvasztó hutát, és egy veres-réz hámort találni.

Leutensdorf, kis vs Cseh. orsz. ban a' Leutmericzi ker. ben 204 h. kal, egy kastélyal, posztó és harisnya kézművekkel.

Leutershausen, vs Bajor orsz. nak Rezat ker. ben Altmühl mellett; számlál 150 h. ban 700 l. kik közül sokan az itt lévő félselyem materia fabr. ban dolgoznak.

Leutesburg, Lütisburg, helység Helvetiának Sz. Galleni kant. ban Thur fó mellet, vászon 's pamut fabr. kal.

Leuthel, kastély, helység és Urod. also Lusátiában, Lübbenhez közel, Spree vize partjain, Liberosa Schulenburgi Gróf birtoka.

Leuthen, falu Silesiában, a' Neumarkt-Kantheri ker. 92 h. és 470 l. Nevezetes a' hét esztendős Burkus háborúban Karácson hav. 5 nap-

Digitized by Google

ján 1757 az itt történt csata, mellyben az Austriaiaknak engedni kelletett,

Leutkirch, vs Bajor orsz.nak Illjer ker.ben Allgau vidékében Eschach fó mellett, az úgy nevezett Leukirchi fekete erdő v. fenyves erdő szélein, mellynek hossza 3 szélessége pedig közel 1 mfd tészen napnyugott felé Kempten v. Campidunum vsáig terjed. Van egy kath. és egy evang. temploma, és egyetlen egy fő útszája, de 2 derék külső vsai. Lak. száma 1800 mégyen, kik részint pamut fabr.ban dolgoznak, részint vászonnal kereskednek.

Leutmannsdorf, falu Silésiában a' Schveidniczi ker.ben 2150 l. kik között sok a' takács, fonó, 's a' fonallal kereskedő.

Leutmeritz, l. Leitmeritz.

Leutomischl, Leitomischl Litomissle, vs Cseh orsz.nak Chrudimi ker.ben 470 h. 3320 l. kik pálinka főzéssel, gyapjú matéria szövéssel foglalatoskodnak. Van kat. Gymnasiuma, Cs. K. póstahivatala, szép Esperesti temploma, egy papíros malma, egy vadas és két fáczán kertjei; a' vs fallal keritetik; vászonnal, fonallal, 's gabonával kereskedik

Leuv, kis vár Francz. birod. alatt a' Dyle nevű oszt.ban találtatott, környéke mocsáros, 's alacsonsága miatt szükség idejében vízel beborítathatik, most az eggy. Belgyiom orsz. Brabantia tart.

Leuvarden, l. Leeuvarden.

Leuzbach, kis fó Silésiában, forrási a' Schveidnitzi ker. ben találtatnak; innént a' Liegnitzi Herczs.nek folyván, ebben Lebus mellett az Odera vizébe szakad.

Leuze, l. Leuse.

Leva, hajdani vár, és mvs Bars Várm.ben, az ország uton, Verebélyhez 2 mfd F. U. H. Eszterházy és más Uraságok, számlál 2845 kat, 91 evang 625 ref. és 21 görög l. Tulajdon tanáccsal, pléb. temp.mal, egy al. iskolával a' T. Piaristák' gondviselése alatt, nevezetes barom vásárral, szép gabona és dohány termesztéssel, bor míveléssel, pálinka égetéssel, és savanyú víz forrással. Várának viszontagságit leírta Vályi.

Levant, l. Hyeriai szigetek.

Levante, a' földíróknál, és tengeri útazóknál szokásban jött, Olaszoktól kölcsönözött szó, mellyel a' napkeleti közép tengernek partjain fekvő világ tájékjait jegyzik, és így közönségesen e' név alatt: Görög ország, Rómánia, Natolia, Siria, egy része Arabiának és Ægyiptomnak értetődik. Az Olaszok Levante név alatt értik mind azokat a' tart. nyokat, mellyek nékiek napkeletfelé esnek az Adriai Archipelagus, és közép tengereken Dalmátiától fogva egész Euphrát vizéig, Asiában, Afrikának pedig Egyptom országában fekvő részeit Nilus fóig, ide foglalva az ezen környékekhez, országokhoz tartozó szigeteket is; ellenben a' Francziák Levante névalatt még az egész Barbariát, és némellykor magát Olasz országot is számlálják; az Angolok pedig mind azokat a' tart.kat, mellyek a' Gibraltari szorulattól keletfelé egész az Eufrátig terjednek ki Levanténak vagy

Digitized by Google

is napkeleti tart.nyoknak nevezik. Ezekben a' részekben üzött kereskedésben részesülnek az Olaszok, Francziák, Angolok, Oroszok, és Austriabéliek. Az említett Levantéi tartományokból kivitt portékáknak főbb tárgyai állnak: pamut, dohány, teve és kecske ször, gyapjú, olaj, gabona, selyem, orvos szerek, igaz gyöngyök, festékek, gummi, drága gyümölcsöknek külömbféle nemei. A' bé vitelnek pedig főbb tárgyai: vászon, posztó, ércz, fegyverek, órák, drága kövek, aranymívek, porczellán, üveg, papíros, gyapjas bőr ruhák, és nyugoti Indiabéli portékák. — Sokszor különösen a' török Natolia v. Anatolia tart. vagy is kis Asia viseli a' Levante nevet.

Levantina, l. a' Livini völgyet.

Levantó, Castellum Orientis, szép, és kies hely Ligusti tengeren Genuai birtokban.

Lévard, 2 tóth hely. Posony Várm.b. Hegyháti járásban; kis Lévard nem messze Morva fótól, és N. Lévard derék mvs kath. temp.mal, Gróf Kollonics birtoka. Kettőjök edgyütt 3335 kat. 286 evang. és 87 zsidó lak. számlál. Az itt készített késvasak 's más vas portékák minden felé vitettnek, 's nem kevessé hírleltetnek.

Leveles, forént Francz. pénz 1 f. 8 kr. ér.

Leveles tallér, Francz. pénz 2 f. 16 kr. ér.

Leven, kis vs déli Scotziában a' Fifei Grófs.ban Leven fónak a' Forthba való keveredésénél. Sok köszén ásatik itt, melly egy nagy vas bányának míveltetésére fordítatik.

Leventin, nagytó keleti-Prussziában a' Littaui oszt.ban, melly egy csatorna által az Angenburgi tóval, egy fó által pedig a' Wesaki és Kisani tóval egybe kapcsoltatik.

Levens-Schiflit, mulatóhely Konstantinápolytól másfél órára, gyönyörűséges kertekkel 's tágas díszes épületekkel. Látni itt egy fabrikát is, mellyben külömbféle Európai fegyverek, 's bagnétek készítettnek.

Levern, volt egy kanton a' Mindeni kèr.ben Véseri oszt. ban az eltörlött Vesztfalia orsz.ban 8420 l. Főhelye volt.

Levern, (52° 22′ 47″ É. Sz. 26° 5′ 49″ K. H.) templomos falu, 650 l.

Leverpool, l. Liverpool és Lüneburg.

Levig, Levigo, Urad. és mvs Trienti ker.ben, Tyrolisban.

Le Vigan, l. Vigan.

Levin, fó víz a' Fifei Grófs. ban, ered a' Levini tóból, Levin kis vs mellett a' Forth nevű tengeröbölbe szakad. Egy más hason nevű fó találtatik a' Lenoxi Grófban melly Dumbriton alól Chlyd vizébe ömlik.

Levini völgy, Helvetiában a' sz. Gotthardi hegynek innenső tudniillik, Olasz ország felé terjedő részében; Lakói az Uri kantonnak jobágyai.

Levita, kis puszta sziget Archipelaguson, bátorságos révparttal.

Levorano, vs Nápoly országi Terra di Otrantoi tart.ban.

Levroux, (47° É. Sz. 19° 15′ K. H.) vs Francz. orsz.nak Indre orsz.ban Laon mellett 320 h. 2800 l. és egy

Digitized by Google

kastélyal; lakosi bőrök ki készitésével, foglalatoskodnak, és gabonával kereskednek.

Lewes, helyesen épült vs Angol orsz.nak Sussexi Grófs. ban a' hajózható Ouse folyó mellett, egy termékeny 's felettébb kellemetes vidékben, számlál 6300 l. kik nagyobb részint itt tartózkodni szokott gazdag külföldieknek köszönik élelmeket. A' vassbányái eltüntek, a' kereskedés is igen megcsökkent.

Lewin, helys. Cseh orsz.ban a' Leutmericzi ker. 80 h. Sok itt a' fazekas.

Lewin, vs Silesiában a' Glaczi Grofsban számlál 174 h. 1090 l. kik sok vásznat szövnek.

Lewis, legnagyobb a' Hebridi szigetek' közt, Scótziai Rosz nevü Grófz.hoz tarsozandó, hossza 100, szélessége 12—14 Angol mfd az egész tér-nagysága pedig 800 □ angol mfd mellyen 7000 lak. találtatnak; a' Resort és Seafonth nevü öblök által, mellyek mind a' két részéről a' szigetnek mélyen a' szárazba benyúlnak, és egy föld szorulatott formálnak, a' sziget 2 részre osztatatik, melly körül északi rész Levis, a' déli pedig Harris nevet visel, mind a' kettő pedig egybe véve Long-Islandnak, vagy is a' hosszú szigetnek neveztetik. Levisnek partjain terem árpa, zab, len, 's kender; nagy része puszta, belseit mocsárok 's tavak foglalják. Jó rév partjain bő hering fogások esnek; Hajdan volt Levisben Hollandi halász szállítvány is kiktől a' lakosok a' hajózást tanulták vala, és még most is a' Hebridiak közt, a' hajozásban legtudóssabbak. Élödnek halászatból, és szóda égetésből. Van egyetlen egy vsa Stornavay.

Lewistown, (38° 46′ 38″ É. Sz. 75° 8′ 30″ K. H.) vs ész. Amerika szabad Delevare tart.nak Sussex Grófs.ban 150 h.ban 900 l. találtattnak, kik tengeri só főzéssel, török búza 's nádméz kereskedéssel foglalatoskodnak.

Lewistown, főhelye a' Mifflini Grófsk, ész. Amerika szabad Pennsylvania tart.ban Juniáta fó partján.

Lewitz, sivatagos 's mocsáros vidék Meklenburgban, Schverin, Neustadt, és Parchim között, mellyben számos fekete, és veres vadak találtatnak. Fridrik Wilhelm Herczeg ebben a' vadasban szép vadász kastélyt épitetett.

Leximin, Lezsimin, népes rácz falu Szerem Várm. Illoki jár.ban, Mitrovicztól 2 1/2 óra, 4 kat. és 1390 ó-hitü rácz lak. templ.mal, 33 malommal, és gazdag köbányával. Az Illoki Urad.hoz tartozik.

Lexington, fő vsa a' Lafayettei Grófs.nak, ész. Amerika Kentuky szabad tart. nyában, Kentuky fónak az Ohioval való öszve-folyásánál; legjelesebb 's nagyobb vsa e' szabad tart. nak, számlál 260 h. és 3000 l. kik bört, 's szeget készitenek. Van egy könyvnyomtató müve is.

Lexington, helys. ész. Amerikának Massachusett szabad tart.ban, a' Middlesexi Gróf.ban 960 l.

Lexovii, Lexobii p. Sequana torkolattyánál, Galliában, fő helyök Noviomagus, hol

Digitized by Google

most Lisieux.

Leyden, l. Lében.

Leyden, Lugdunum Batavor, (52° 8′ 25″ É. Sz. 22° 7′ K. H.) vs fekszik a' hajdani déli Hollandiában a' Rhénus fó partjain kelemetes környékben, melly Hollandia kertjének hívattik, számlál 17 templomokat, 3017 h.kat, és ezekben közel 31000 l.kat. A' vs helyessen épült, útszái szélessek, egyenesek 's víz csatornáktól áltvágattva vannak, mellyek 145 hidak által kapcsoltatnak öszve. Találni itt egy Universitást, melly 1575 eszt.állítatottfel, 3 facultást foglal (mert a' theologiabéli hibázik) jeles a' nagy könyvtárja, mellynek nyomtatványai 40000 kézírásai pedig 10000 számláltatnak. Vann egy anatomia-chemica, és physica-chyrurgiabéli gyüjtemények' szobája; egy csillag vizsgáló tornya; botanicus kertje; egy a' német Alföldi Litteratura; 's egy a' rajzolás, festés, kép faragás 's réz metszés-müveknek elömozdítására üggyelő társaság. A' tudós társaságok közül, mellyek itt öszve gyülekeznek, a' szabad müvek 's szép tudományok, és a' vers-szerzők társaságai, mellyek a' jeles Pan poeticum v. is képes folyosót birják, érdemelnek említést. Az emberi nemzet iránt kegyes jótévő intézetiből a' jól elrendelt betegek háza többi között érdemli figyelmünket. Sok itt a' jeles épület; ezek közül csak némelyeket lehet rövideden előhozni, ugymint: az úgy nevezett helység házát, mellyben ama híres Leydeni Lukács képirónak lefestett végső ítélet rajzolatja érdemel tekintetet; a' Sz. Péter templomát, mellyben ama Boerhave, Camper Peter 's Meermann szélyel a' tudós világban ismeretes jeles embereknek tetemei nyugszanak; az öreg kastélyt, mellynek most csak omladékfalai állanak, de ennek kerületében találtató labyrinthez kegyesebb volt az idő, innént az egész vsra kelemetes kilátás vagyon. Hajdani híres posztó, kamillót, indigó, 's szappan fabrikáit, valamint számos mester embereit, müvészeit nem lehet feledékenységben hagyni. Születés helye e' vs az Anababtiszták fejének Bockolt vagy is Leydeni János szabónak, ki számos követőktől környékeztettve Münszterben (Monasterium) 1534 magát Királynak ki kiáltatta; a' Leydeni Szabóczék még most is azon asztalt mellynél mint tanuló inas dolgozott, mutogatja. A' történetek kronikájában nevezetes e' vs a' hosszú 's kemény ostromlásról, mellyet 1573-ban a' Spanyoloktól ki állani kénszerítetett; a' szerencsétlenségek kronikájában pedig azon szomorú esetről, melly itt 1807 egy puskaporos hajónak meggyúlladása, által nagy részét a' vsnak egy szempillantatban hamuvá változtatta, több ezer lakosit sírba szálítván.

Leydsambeyde, kis Francz. kastély Akron tart.ban felső Guineában az Arany partokon.

Leye, Legis, l. Lys.

Leyen, l. Geroldseck.

Leyte, (11° 26′ É. Sz. alatt)

Digitized by Google

egyik a' Filipp szigetek közül napkeleti Indiában, hossza 16—19 szélessége pedig 8—12 mfd magas bérczek két részre osztják, mellyek mindegyik résznek ellenkező idő viszontagságokat szülnek. Találni itt riskását, hüvelyes veteményeket, kokusdiófákat, szarvasokat, vad disznókat, méheket, külömbféle halakat, építésre való köveket 's a't. Lakosinak száma 22500 tétetik; Spanyolok birtoka. Fő helys. Ságor Van itt egy Baybay nevű igen jó kikötő is.

Leyton, vs Ley fó mellett Angol orsz. Bedfordi Grófs.ban.

Lezat, vs Francz. orsz.nak déli részeiben Arriege oszt. ban, a' hajdani Foix tart. ban nem messze Leze fóhoz, 420 h. 2520 l. számlál.

Lezayzk, kameralis uradalom 's vs Galicziában a' Rzeszovi ker.ben Szan fónak bal partján, van egy kath. köz iskolája, és egy a' zsidóké.

Lezoux, vs Francz. orsz.nak déli részeiben Puy de Dome oszt.ban a' hajdani Auvergne tart.ban Allier és Done fó vizek között, Clermonttól kelet felé, számlál 560 h. ezekben 3310 l.

Lgow, (51° 53′ É. Sz. 53° 47′ K. H.) ker.béli vs az Europai Orosz birod.nak Kurski Helyt.ban Sem folyócska mellett; 38 faházaiban 236 lak. foglal.

Lhassa, l. Lahassa.

L' Hermite, déli Amerikai sziget, ennek végső déli Horn nevű fokával.

Lhispotey, vs déli Francz. orsz. ban des Landes oszt.ban a' hajdani Gascogne tartom. 1540 lak.kal.

Lhotiçz, falu Cseh orsz. a' Budweiszi ker.ben, 19 h. lakosi köszén bányákban dolgoznak.

Liak, fóviz a' Görczi Grófs. forrási a' Tschaveni hegyben találtattnak, Gradiskuta mellett a' Wippachal eggyesül.

Liakura, l. Parnassus.

Liamone, fóviz Korsika szig. ennek északi részeit foglaló Liamone nevű oszt.ba, mely Casa nova mellett a' Sagonai öbölbe szakad.

Liancourt, helys. Francz. orsz. nak északi részében az előbeni Beauvesis kis tart.ban most Oise oszt.ban, van 1 szép kastélyja.

Lianne, fóviz északi Francz. orsz. a' hajdani Boulonois tart. Picardiában, a' mostani Calaisi tengerzug oszt. ban, melly Boulognén alól a' tengerbe szakad.

Liannes, eggyik a' legjobb vssai közzül Spanyol orsz. Asturia tart.nyának.

Liard, kis váltópénz Fr. orsz. ban, illyen négyből áll egy sou; valami csekélységgel kissebb 1 krajczárunknak negyedjénél.

Liban, Schliki Gróf urodalom vsa Cseh orsz.nak Bitschovi ker.ben 150 ház.

Libanus bérczei, Syriában feküsznek, és Kaukazus havas bérczeinek 's Taurus hegyének kinyúlott ágaiból formáltatnak, mellyek innen Arabiának dél felé leterjedvén, Bab-el-Mandébi tengerzugnál lelapulnak rónaságban változnak. Syriában való bémenetelektől egész a' 35 északi szélességnek gradicsáig magosságok 1200 ölnyi, innént egész a' 34° lassan lassan 1600 ölre (vagy Billardiere szerént közel 8949 ölre) nevekedik, ezentúl ismét alább szál olly

Digitized by Google

olly annyira, hogy Syriának déli széleihez közelgetvén, alig tészen magossága 400 ölet. Az északi szélességnek 34° felül ezen bérczek két részre oszlanak, az egyik, melly napnyugotnak fekszik, Libanus hegyének, a' másik pedig, melly napkelet felé terjed, Antilibanus hegyének neveztetik. Mind a' kettő szembetűnőképen külömbözik, mind miveltetésére, mind pedig népességére nézve a' többi Syriai vidékektől. Forrásainak, patakjainak bővsége, kellemetes levegője, földének termékenysége, melly a' kövér rónaságnak mindenféle növevényeit bőven nyujtja, földi paradicsommá, téjjel 's mézzel folyó vidékké változtatják Libanus bérczeinek környékét. Főbb termései 's növevényei: a' régenten már nevezetes czedrus, és cziprus fa, tölgy, füge, szederj, borostyán fája, 50—60 fontos fürtöket termő szőlőtőkéi 's a' t. Mindenek előtt kimutatják magokat Libanon környékinek északi részében Eden és Kesroan nevű Maronitáktól népesített kerületjei, mellyek mint forrásaik 's nedvitő patakjaik, mind gyönyörű kertjeik 's külömbféle növevényeik, mind mezejek 's rétjek, marhájok 's vadjaik bővségére 's jóságára nézve a' többi környékeket szemlátomást felülhaladják. Déli részét Druzok Nemzete lakja, mellynek Scinf nevű kerülete a' többi között legjobb selymet nyújt. — Északi részéből ered Orontes folyója, melly a' közép tengerbe siet.

Libanova, azelőtt Magira vs Macedoniában Török orsz. ban.

Libbau, Letti Lepeja, Libavia, (56° 45' É. Sz. 39° K. H.) kereskedő vs a' hajdani Kurlandiában, most a' Mittaviai Helyt.ban Libau folyónak a' keleti tengeröbölben való torkolatjánál, sok apró szigetekkel megrakott, 's hallal bővelkedő tenger partján; száma házainak, mellyek nagy részént fából és a' dühösködő forgó szelek miatt csak egy emeletre vannak építve, 450-re, lakinak pedig 4500-re tétetik. Van egy megjavitott révpartja. Lakosi nem csekély kereskedést üznek, kivitelbéli portékai: bőrből, lenből, kenderből, vajból, fagyuból, dohányból, sós húsból, halból, 's gabonából áll, mellyeknek értéke 2 millióm, a' béhozott portékáknak pedig csak 800000 Rubelekre ment vala értéke. 1808 eszt. az ide való révpartban 51 hajók jöttek, innént pedig 48 eveztek ki. Találni itt egy derék tengeri ferdőt is.

Libbiano, falu a' Toskaniai N. Herczs.nek közép tenger partjain fekvő részeiben, egy hegyen épült kastéllyal, és egy büdöskő hutával; közel ide találni egy savanyú viz forrást, és egy helyet, mellyből mérges gőz hat ki, a' károknak elhárítása végett be vagyon sövényezve.

Libenz, Lubenz, Lubenecz, hatvan házból álló mvsCseh orsz. Ellbogeni ker.ben, van egy kath. pléb. temploma.

Libethen, l. Bánya-Libeth.

Libici p. Italiában, Sessites vizénél lakott nemzetség; fővsok Vercellae (Vercelli).

Digitized by Google

Libin, Libyna, Cseh falu az Ellbogeni ker.ben, van egy kastélya, ásványos forrása, 1 kath. temploma, és egy Zsinagógája, gyümölcs különösen termesztetik, a' Libini jószághoz tartozik.

Libiza, helys. a' Tergesztomi vidékben, szép ménessel.

Libitza, l. Leibitz.

Liblitz, falu Cseh orsz. a' Bunzlaui ker.ben 50 ház.'s egy kastéllyal, lakosi jó komlót mivelnek.

Libmühl, lengyelül Maitomtyn, (53° 45′ 25″ É. Sz. 37° 31′ K. H.) vs napkeleti Prussziában a' Mohrungi kerül. ben Liebe fó mellett; 156 ház. 1030 lak. számlál, kik nagyobb részint halászok 's posztó szövők. Vidékjében közel 70 szigetecskék számláltatnak.

Liboch, nagy falu Cseh orsz. a' Leutmeritzi ker.ben Albis vize mellett, 92 házból áll; Gróf Pachtai birtoka, kinek itt egy kastélya vagyon; találni itt jó ásványos forrást és ferdőt.

Liboch, terjedt falu alsó Stajer orsz. a' Gräczi ker.ben a' Libochi pataknak a' Kainachal való egyesülésénél, egy helybéli káplánysággal.

Libochawan, falu Cseh orsz. Leutmerici ker.ben Albis fó partján, 69 h. köbányával, és szölö hegyekkel.

Libochowitz, Dietrichstein Herczegnek helysége Cseh orsz. Leutmericzi ker.ben Eger fó mellett; 134 házaiban mintegy 1100 lak. számlál, egy pompás kastéllyal; van 1 kath. pléb. templ. derék juh tartása, sáfrán termesztése, melly rég szorgalmasabban 's nem csekély elömenetellel üzettetett, és 1 ásványos forrása.

Liborcsa, tóth falu Trencsin Várm.ben Trencséntöl 2 1/4 óra nem messze Vág vizétöl, mellyben a' lakosok halászattal foglalatoskodnak. A' hason nevü bérczei egész Morva orsz.nak határáig kiterjednek. A' tudományok fundusához tartozandó; 387 kat. és 5 zsid. lak. Nemsorától, mellynek filiája 1/4 óra fekszik.

Libourne, (44° 55′ É. Sz. 17° 24′ K. H.) vs déli Franczia orsz. Gironde v. Bec d' Ambes oszt.ban a' hajdani Guienne tart. Isle folyónak a' Dordogneval való egyesülésénél; 900 ház. mintegy 8080 lak. foglal; van egy révpartja, hajós iskolája, bör 's porczellán fabr. Kereskedik borral, gabonával, 's sóval. Közel ide van a' Dordogne vizében egy nevezetes Marcaret nevü forgó.

Libre-sur-Sambre, l. Charleroy.

Liburnia, Dalmatia és Japidia között, Arsia, Titius, és Tedanius folyók közepette tart. Európában. Lakosi épitettek legelöször könnyü hajókat Vegetius' tanúsága szerént. Fő vsa volt Alvona (Albona), Senia (Zeng), Jaderu 's a' t. Most Istriának napkeleti partjai, Kasztna, és Berschetz vsokkal.

Libya, nevet viselt 1) egész Afrika régenten. 2) Africának Ægyptus és Syrtis (Sidra) között fekvö része, 3) annak Ægyptus nyugati részével határos tartománaya. Része volt tulajdon Libya, Libycus Nomus, II. Marmarica, III. Cyrenaica, máskép Pentapolis. Fő hegyei voltak: Aspis, Ogdamus, Bascisae, és Anagombri. Fő vsi Drepanum, Petras, Cyrene, Ptolemais, Berenice 's a' t. Lakosi voltak Adyrmachidae, 's a' t.

Digitized by Google

Itt fekszik most Sarah pusztaság.

Licata, l. Alicata.

Licates, Licatii p. Licus vizénél lakott nemzetség Vindeliciában, fő vsok volt Augusta Vindelicorum, (Augsburg), Damasia 's a' t.

Licán, egyik a' Horváth országi katona vidéknek 8 kerületeí közül, Dalmatziának tenger partjaitól hegyek által választatik el; vannak kis folyói; nagysága 47 □ mtfd. mellyen 2 mvs, 106 falu, és 52735 lak. találtatnak. Fő helysége Hozpits.

Lich, vs, és kastély Wetter fó mellett a' Nassaui Herczs. 1300 lak. Solmi-Lich vagy Hohensolmi Herczs.nek lakhelye. Most a' Burkus orsz. hoz tartozik.

Lichen, Lychen, vs Fegefeuer nevű tó mellett Uker-Márkban Brandenburgban. Lakosi szálfa 's deszka kereskedésből élődnek.

Lichendorf, helyesen épült falu alsó Stiriában, a' Grätzi ker.ben Mura vize mellett.

Lichfield, l. Litchfield.

Lichstall, l. Liechstall.

Lichten, falu Austriai Sziléziában. Jaegerndorfi Hrczs.ben, a' Troppaui ker.ben Caizinie vize mellett; van helybéli káplánysága, 2 lisztmalmai, 284 házaiban számlál 1670 német lakosokat, kik föld 's kender mívelésből, 's jó fonal készítésből élnek. Találni vidékjében egy savanyú víz forrást is

Lichtenau, az eltörlött Westfaliai orsz.nak Fulda oszt. ban Paderborni ker.ben volt kanton, állott 9 helységekből, és 3820 lak. Fő helye volt:

Lichtenau, (51° 37′ 24″ É. Sz. 26° 32′ 6″ K. H.) vs 160 h. és 1000 lak. kik közül 75 zsidó. Itt két patakok a' föld gyomrába vesznek

Lichtenau, volt kanton az eltörlött Vestfália országnak Verra oszt.ban az Eschwegi ker.ben állott 11 helys.kből, és 4790 lak. Fő helye volt:

Lichtenau, kőfallal kerített vs Meiszner és Riedforst között, Casseltől harmadfél óra járásra, 3 refor. templ. kal, 223 h. és 1210 lak.

Lichtenau, vs Badeni N. Hercs. ben a' Kinzingi ker.ben, 154 h. és 910 lak.

Lichtenau, mvs és vár Bajor orsz.nak Rezat ker.ben Rezat folyótól formált szigetben.

Lichtenau, falu a' Hildburgi házhoz tartozó Coburgi Herczegs. részeiben, 10 h. bádog 's vashámorral.

Lichtenberg, vs Bajor orsz.nak Main ker. 82 h. 680 lak. van gyapju fabr. rúdvas 's bádog hámorjai, márvány, réz, és vas bányái. Fonallal 's gyapjuval kereskedik.

Lichtenberg, falu Szász orsz. Meiszni ker. 136 h. 800 lak. pantlika 's vászon fabr.

Lichtenberg, l. felső és alsó Freden.

Lichtenberg, l. Hanau-Lichtenberg.

Lichtenberg, l. Oftheim.

Lichtenburg, kastély közel Elbe folyó partjaihoz a' Szász választó ker.ben a' Schweinitzi Tiszttartóságban, ebben a' Dániai Király házból származó két testvérek Wilhelmine Ernestine Palatinatusi Választó Fejedelem, és Anna Zsófia III-dik János György Szász Választó Fejedelem özvegyei hátra lévő napjaikat holtig töltötték, és a' pompás sírban eltemettettek. Közel a' kastélyhoz fekszik Lichten-

Digitized by Google

burg falu.

Lichteneck, urod. és kastély a' hajdani Breiszgau, most Treiszami ker.ben Badeni N. Herczs.ben.

Lichteneck, kastély és urodal. Inzaghi Gróf birtokához tartozandó, felső Stajer orsz. ban Brucki ker.ben Mürz folyó mellett. Vidékjében hason nevü várnak omladékit találni.

Lichtenfels, vs Würzburgi N. Herczs. Main folyó mellett, 236 h. 1620 lak. kik fával kereskednek, gyümölcs termesztésből 's marha tenyészetből élnek.

Lichtenfurt, falu Vas Várm. Rokoncztól 3/4 óra. F. U. H. Battyányi. Lakosi Horvátok 's Németek, juh tartásból, kender kikészitésből, 's föld mivelésből élnek. Van itt egy nagy 's jeles vadaskert.

Lichtenstadt, falu Ellbogeni ker. Cseh orsz.ban 150 ház. és czin bányával. Lakosi földmivelésből élnek, és külömbféle vsi mesterségeket üznek. Van egy kath. Esperestes temploma.

Lichtensteig, (47° 19' 43'' É. Sz. és a' 6° 44' 25'' Párisi keleti hosszaság alatt) rút kis vs Thur fó mellett Helvetiának St. Galleni kant.ban, hajdan Toggenburgnak főhelye; vászon 's pamut fabrikákkal.

Lichtenstein, Herczs. mellynek állitó részei a' Vaduczi Grófs. és a' Schellenbergi urodal. fekszik Helvetia és Bavária között, nagysága 3 □ mfd. mellyen 5000 lak. számláltatnak. Birja Lichtenstein Károly Nep. János harmadik fia az Austriai Lichtenstein Hercz.nek, hason nevü hegyen épült várral.

Lichtenstein, vs Szász orsz. a' Schönburgi Grófhoz tartozandó Erzgebirgi ker. 250 h. és 2700 lak. van hegyen épült kastélyja; vászon, gyapju, harisnya és papiros fabr.

Lichtenstein, hegyen épült vár és urodal. Ens folyó alatt lévő Austria tart. Bécsi erdő alsó negyedben a' Mödlingi hegy várral, mellyhez a' tart.béli törvényszék is tartozik, összvekapcsolva.

Lichtenstein, urodal. és kastély fekvő Stajer orsz. Judenburgi ker.ben Judenburgtól 1/4 óra Báró Königsbrunn Zsigmondhoz tartozandó; közel ide láttatnak egy régi hegyi kastélynak mohos omladéki.

Lichtenvoorde, vs Belgyiomban felső Yssel (Isala tart.ben, van 1 kastéllya, 2520 lak. Báró Heide birtoka.

Lichtenwald, helyesen épült mv. alsó Stajer orsz. a' Cillei ker.ben fekszik a' Sáva partjain, 130 h. van 1 pléb. salétrom főzőháza, és kastéllya; ide tartozik Unterlichtenwald nevü jószág is.

Lichterwelde, vs Belgy. orsz. nak keleti Flandria tart.ban 4610 lak Francz. birod. alatt a' Lys nevü oszt.ban foglalt helyet.

Lichtmeszberg, igen magas bérczek felső Stajer orsz. a' Judenburgi ker.ben, melly által egy alkalmatlan út vezet Admont mvsban.

Lichwin, (54° 5' É. Sz. 53° 35' K. H.) ker.béli vs Orosz bir. Kaluga Helyt.ban Lichvinka fó mellett, melly karja az Oka vizének, 284 ház. 1170 lak. kik marhával, gabonával, 's kenderrel kereskednek.

Licsirt, Licirtowce, tót falu Sáros Várm. Torisza mellett, van egy szép kastélyja,

Digitized by Google

serfőző háza, és jó rétjei.

Lida, (32° 30′ É. Sz. 40° K. H.) ker.béli vs az Orosz birodalomban Grodnói Helyt.

Lida, fóviz Svetziának nyugoti Jochia tart.ban melly Lidköpping mellett a' Vennertóba ömlik.

Liddesdale, kis tart. déli Skotziának Angol orsz. széleit érő környékében, nagyobb részint hegyes, nevét Lidda fótól kölcsönözi; egy várost seu találni benne.

Lidköping, jól épült vs napnyugoti Gothiában Svétzia orsz.ban Lida fónak a' Veneri tóban való torkolatjánál, egy szép tornyos fedéllel diszesitett tanácsházzal; 1600 lak. kik földmivelést, és csekélyebb kereskedést üznek. Jeles vásár helye vagyon, mellynek hossza 's szélessége több mint 250 singeket tészen, nagnyugoti Gothiában leghiressebb.

Lido, Olasz szó tenger partot jelent; különössen pedig Lido nevet viselnek Velencze vsának ellenébe fekvő Malamoccói partok, mellyek egyszersmind természet által erősített rév partot, 's sánczólt kastélyt képeznek; itt szokta hajdan a' Velenczei Vezér (Doge) Aldozó csötörtök napján magának az Adriai tengert, abban egy gyürüt vetvén, eljegyzeni; a' vs oltalmára készen alló hadi hajoknak is itt vólt fekvések.

Lido di Palestrina, hosszú de keskeny sziget Velencze vidékiben, egy hason nevü helységgel.

Lido di Sotto marino, eggyik a' déli, hosszú de keskeny szigetek közül, mellyek az ugy nevezett Velenczei Lagunákat a' tengertől választják, a' mostani Lombardi-Velenczei kirs. Benne fekvő helység számlál 2000 lak. és egyszersmind Velenczének Chioggio nevü külső vsát állitja.

Lidsborg, l. Lautenburg.

Liebana, kis tartomány a' Spanyol Asturiában, itt nyerte a' Saraczenek ellen első győzedelmét vitéz Pelágius keresztények hathatos védje a' beütött Arabsok v. Saraczenek ellen. A' környék teli van hegyekkel mellyek az Europai hegyeknek hivattnak, jó gabonája, marhalegelöi, és bora terem.

Liebau, Lübau, vs Silesiában a' Volkenhain - Landshuti ker.ben Bober fó mellett, a' tenger szine felett 1493 lábnyira, 277 házaiban, 1780 l. számlál; vannak jó vásznot szövő székei.

Libau, Libawa, kis vs Morva orsz.ban Prerau ker.ben egy kis folyocska mellett, vannak 206 házai és 1380 lak. egy pléb. Az Ollmütz Érsek birtoka.

Liebe, l. Lobau.

Liebemühl, l. Libmühl.

Lieben, falu Cseh orsz.ban a' Kaurtzimi ker.ben 136 ház. egy kastélyal, és egy selyem kézmüvvel.

Liebenau, mvs Cseh orsz.ban a' Bunzlau ker.ben 267 házakkal, kath. pléb. templ. mal; laknak itt kő metszők, kik a' szomszéd hegyekben talált fél drága köveket a' kereskedésre alkalmassá teszik: kereskednek vászonnal.

Liebenau, város az eltörlött Vesztfalia orsz.ban Fulda oszt.ban a' Casszeli ker.ben fekszik egy a' Diemel vizétől formált szigetben 123 h. és 940 l. számlál.

Liebenau, vs a' Saxoniai-Hild-

Digitized by Google

burghauseni Herczegs.ben; környekiben találni a' Fridrichshalli gazdag só bányakat.

Liebenau, kis vs alsó Silesiának Glogaui Hercz.ben a' Schvibuziai ker.ben. Van egy kath. és egy luth. temploma: Lengyel orsz. szélein fekvö Paradicsom nevü monostor birja. A' luth. templomot Luthernek Lengyel követöi is látogatják.

Liebenau, helys. az eltörlött Vesztfalia orsz. Elbe és Veser torkolatjainak oszt.ban mostani Hannoveria kirs. Aue folyó partjain 209 házakkal. Finom csipkét, melly a' hires Brabantiai czipkéknél nem alább való, és jó sallókat készitenek lakosi.

Liebenberg, urod. 's kastély Karinthiában nem messze Glán fótól Sz. Viet, és Glaneck között.

Liebenburg, hegyen épült vár, melly alatt Lebe nevü falu fekszik. A' vólt Vesztfalia orsz nak Ocker osztályban Goszlár ker.ben 's hason nevü kantonban feküdt, 6 helys.ekből, és 3000 l. állott.

Liebenstein, helys. Cseh orsz. Ellenbógi ker.ben az Egeri járásban 178 h. Van egy kath. pleb. A' királyi Cseh Liebensteini jutalom jószágokhoz tartozandó. A' szomszéd magas hegyeken szép négy szegü és más köszörü kövek törefettnek.

Liebenstein, falu a' Meiningi Herczs.ben Altensteini Tisztartóságban egy ásványos egéséges kut forrással.

Liebenthal, Löwenthál, vs Silesiában a' Lövenberg Bunzlaui ker.ben 235 h. és 1130 lak. kik finom fonalat, pattisztot 's t. ef. készitenek.

Liebenwalde, kis vs Havel mellett Brandenburgi közép Márkban Burkus orsz.ban mellynél a' Finovi v. Fühnei csatornya 13 viz rekeszekkel kezdödik, ez Havel vizét a' Finovi v. Fühnei fóba háritja, és igy Alsó-Fino mellett Finov vizét Oderával kapcsolja. 175 h. 1620 l. találtatnak. Itt van a' királyi Bischofswerdi méne.

Liebenwerda, kis vs, erösség, és tisztartóság a' fekete Elszter vize mellett Wittenbergi ker.ben most Burkus országhoz tartozik, számlál 212 házaiban 1570 lak. kik posztót, külömbféle szött materiát, és vásznot szövnek. Lakhelye egy Superintendensnek. 1733-ban az egész erösség Archivumjával, és a' vsnak 20 házaival gyuladás által hammuva változtatott.

Liebenzell, v. Zell, kis vs és tisztartoság egy keskeny völgyben Nagold mellett Würtenbergi orsz.ban Calvi ker.ben az ugy nevezett Schvarczwaldban Calv, és Pfortzheim között, száma lak.nak 1000 tétetik, kik sok kalanakat készitenek. Nem messze ide két meleg ferdök u. m. az alsó és felsö Zelli ferdök, találtattnak.

Lieberose, vs alsó Luzatiában a' Lübbeni ker.ben, Spree erdö szélein, 154 h. 920 lak. kat számlál, kik kentészkedésböl és posztó szövésböl élödnek.

Liebersdorf, falu Silesiában Bolkenhain-Landshuti ker.ben 380 lak. kik köszén bányákban munkálkodnak.

Liebenwolkowitz, nemes vs Szász orsz.ban a' Leipczigi ker.ben 660 lak.kal.

Liebethal, falu Szász orsz. a' Meiszni ker.ben Stolpeni tisztségben 49 h. 200 lak. és

Digitized by Google

fövenyes kő bányákkal.

Lieblos, Isenburg-Büdingi falu 500 lak. 's számos gyapju hariznya fabr.kal.

Liebstadt, vs napkeleti Prussziában Mohrungi ker.ben nem messze az ángolnával bövelkedő Mindeni tótól 179 h. 1430 l. számlál. Vannak posztó 's kalap fabrikái. Ásattatik itt Kallós agyag.

Liebstadt, nemes város Szasz Meiszni ker.ben 89 h. és 440 l. és egy kastélyal. Most Veimári N. Hercz. birtoka.

Liebwerda, falu Cseh orsz.ban a' Bunzlau ker. Gróf Galai birtoka. Van savanyú viz forrása.

Liechen, l. Lychen.

Lichstall, Liestall, (47° 29′ 7″ É. Sz. 5° 22′ 44″ K. H. Parizstól véve) diszes kis 's igen szorgalmas 300 h. és 1600 lak. álló vs Ergolcz mellett Helvetziának Basilaea kantonjában. Lakják sok fabrikánsok 's kézmüvesek, szönyeg fabrikai, vas és réz bányai, papiros malmai hireltettnek.

Lieflandiai, vagy Livoniai, Helytart. Orosz bir.ban (56° 30′ egész 59° É. Sz. 39 egész 45° K. H.) az előtt Riga fővsától Rigai Helyt. nevet viselte; áll a' hajdani Livlandi Herczs.ből, mellyet 1721 Nagy Peter Császárnak kéntelenittetett Svetzia engedni a' 2 milliom tallérért. Fekszik a' keleti tengernek partjain, melly itt a' nagy Rigai öblöt formálja, Sz. Pétervári, Pleszkovi, Poloczki és Kurlandia vagy is Mittaviai Helytartoságok köztt. Nagysága 938 1/2 □ mfd. mégyen. Éghajlatja mérséklet, egésséges, bátor egy kevesé nedves. Földe nagyobb részint róna, melly lassan felemelkedő dombokkal változik, tenger partjai magossak; sok folyóvizektől, patakoktól nedvitetik, ezeknek száma közel 800 mégyen; tavai számossak, ha hihető 1120 a' tavainak száma, benn foglalván apróbb nagyobb mocsárjait is. Jelessebb folyovizei: a' Düna, 's Bullenaa; parti folyók közül az Aa, Salis, Pernau, és az Embach, melly a' Vünzjenvai tavat a' Peipusi tóval öszve kapcsolja. Tavak között: a' Peipus, Vürzjenva, 's Buntek tavai. Elegendőképen termékény földe külömbféle gabonát, jó kendert, lent, mézet, viaszt; szarvas marhákat, lovakat, vadakat, prém böröket, vizei jó izü kalanat, erdöi jó fát szolgálnak. Asványi: gyöngyteknők, mész-fövenyes kövek, só, gipsz, köszén 's a' t. Népessége a' legújjabb számlálás szerént 542450 tészen, ezen számnak kilencz tizedjét Eszthek' és a' Lettek' számos maradékai állitják, kikkel a' régi Livoniak is öszveolvadtak, ezek mind rab szolgái az Orosz Nemességnek, kivévén Salis folyó mellett a' Vendeni ker.ben lakozó tiszta Livóniaiakat, kik 1804-ben felszabadúlván tulajdonságot nyertek. Ezeken kivül laknak itt bátor kevés számmal Oroszok, Luther. Németek, Dánok és Svédek. Több foglalatoslágaik a' földmivelés 's marha tenyészet sok vásznot szövnek 's pálinkát égetnek; fabrikai nem szembe tünök; még is virágzik a' kereskedés, ki vitettnek nagy számmal lovak, hizlalt marhák, kender-len 's a' t. — Ezen Helytartóság

Digitized by Google

hajdan 9 most csak 5 kerületekre vagyon osztva; ugy mint: Riga, Venden, Dorpat, Pernau, és Arensburg v. Oeseli ker. mellyek bizonyos privilegyiumokkal birnak. Fővsa Riga.

Liege, l. Lüttich.

Liegnitz, Herczs. alsó Silesiában, Jauer, Breszlau, Glogau, és Volaui Herczségek között, foglal magában 40□ mfd. és 95760 lak. Földje nagyobb részint róna, Kaczbach, Odéra, Schvarczvasser, és a' sebes Neisze fovízektől nedvitetik. Főbb termései: gabona, kender, lovak, mész, fövenyes kövek 's a' t. Elosztatik 3 kerületekre: Liegnitz (10 1/1 □ mfd 31000 lak.) Goldberg, és Lüben. Fő vsa:

Liegnitz, (51° 12′ 30″ É. Sz. 33°52′K.H.)fekszik Schvarzwasser és Kaczbach folyók egyesülésénél 740 h. 7480 l. Van egy luth. Sz Péter, és Pál temploma, nagy könyvtárja, 1 luth. Gymnasiumja, nemes Akademiája, Fyzikai eszközei, Silesiának természete kincsek gyüjteményei. Külömbféle fabrikai's müvei: u. m. panut, czitz, parket, bör, gyólcs, csipke, selyem, kendők, mellyek az ugy nevezett Syriai selyem növénynek szálaiból szövettnek; tovább dohány, viász gyertya, Berlini kék festék müvei. Ezen partékaival, de kivált gabonával lak. meglehetös kereskedést üznek.

Lienen, falu a' Bergi N. Herczs.ben mar Burkus király birtokiban az Emszi oszt. ban; termeszt lent, készit vásznot, és gyeptözeget áss.

Lienz, Loncium, igen régi vs Tyrolisban, a' Puszter völgyben Iszola folynak a' Drávában való szakadásánál, számlál 230 h. 1600 l. egy gymnasiumot, egy sárga réz, és egy drót fabr. A' Lienzi szoros út nagy erösségel bir Drava mellékiben.

Liepe, falu Brandenburgi közép Márkban a' felső Barmini ker.ben itt van még egy régi pogány temetö külömbféle hajdan imádott vitézségü ferfiak sírhalmaikkal.

Liepitsbach, falu Karinthiában a' Dráva partjain nevezetes a' vas javitása véget feláliitott henger müvei és lángkemenczéi miatt.

Lier, Lierre, Lyra, (51° 9′ É. Sz. 22° 11′ K. H.) vs a' hajdani Austriai Brabanczia ban, most Belgyiom orsz. nak déli Brabanczia tart. ban a' két Nett (Netthes) folyók egyveledéseknél, 10000 lak. kik vásznot, csipkét, posztót, szön materiát, répa olajt, kartont készitenek; derék marha vasárjai és számos pamut fenyó rokkái érdemelnek említést.

Lier, l. Leer.

Lierort, Leerórt, l. Leer.

Lieser, folyóviz Karinthiában, ered a' Szalzburgi széleken fekvö fekete szarvnak hivatott hegyhöl, délnek erányzott folyását Ortenburgnak ellenébe a' Drávába végzi.

Lieskau, falu az eltörlött Vestfalia orsz.nak Saale oszt. ban 34 h. és 230 l. kik kőbányákban mnnkálkodnak.

Lieszfont, alsó-Szaxoniában szokásban jött bizonyos nehézség mértéknek neme, melly rendszerént 15 községes fontokat, Hannoveriában csak 14, ellenben Meklenburg és Danczig környékeiben 16, Hollandiában is közönséges 15 fontokat té-

Digitized by Google

szen, Svétziában pedig 20 márkból áll.

Liesina, falu Orosz birodal. Mohilew oszt.ban nevezetes egy ütközettől, mellyben a' Svédek Vezérje Lövenhaupt az Oroszoktól megverettetett.

Liestall, l. Lichstall.

Lietawa, urodalom Trencsén Várm.ben mellyRajecz mvsból, 1 omladékos kastélyból, és falukból áll. A' Lietava nevű tót falu Rajecz folyócska mellett fekszik 's máskép Lucska - Lietavának is hivattik, fölötte egy hason nevű kastélyt találni, a' falu közeprendű, lakjak egynehány Nemesek is, van egy kath. temploma. Lakosi földmivelésből élnek, számok 490 kath. és 12 zsidó.

Lieu-Kieu, Li-e-u-Ki-e-u, v. is Liquéjo szigetek (23° 32' É. Sz.) öszvességessen 36 nagyobb 's kissebb szigetből állanak. Fekvések kellemetes éghajlat alatt Korea, Formoza, Japan és a' Füleppi szigetek közt találtatik. Fejedelme független örökös kir. a' Chinai Császárnak oltalma alatt, birtokát az emlitett 36 szigetek állitják, mellyek nagyobb részint termékenyek, sokan közülök külömbféle természet adományival igen is bövelkednek, főbb termései gabona, riskása, déli drága gyümölcs, herbateé, bors, fekete czukor, pamut, piszang, dinye, ananás, czitron, czédrus-kámfor borostyán-ében-fák; lovak, juhak, ökrök, szarvasok is ambár ritkábban, pávák, tollas baromfinak külömbféle fajai; tengere jó halat, gyöngy teknyöket, klárist, bérczel; rezet vasat, czint, büdös követ 's a' t. nyújtanak. Lak. kik több nemzetekből egyveledtek öszve, három nyelvet, mint a' China mint a' Japanbeliekétől kölümböz, beszéllenek; dolgozok, jozanság tisztasság 's vendég szeretők. A' jelessebbek szeretnek lovagolni, halnak a' szabadságért, és utálnak minden csalárdságot. KövetőiFónak 'sKonfutiusnak. Némelly fabrikák és müvek, u. m. selyem, papiros, vas, arany 's t. ef. találtattnak köztök. Chinával, és Japannal kivált gyöngy 's csiga teknökkel, büdös kövel kereskednek. Jövedelme az orsz.nak elég nagy, bátor a' kereskedők itt semmi vámat nem ismérnek. Minden szigetnek van egy törvény széke. Legnagyobbik a' szigetek közül.

Lieu-Kieu, v. Nagy Liquejo, (27° É. Sz.) mellytől a' többi apróbb szigetek kölcsönözék neveket. Hossza közel 30 szélessége pedig 10 német mfd. földe dombos sok csatornától áltvágva elég nedves, népessége igen nagy. Ebben a' szigetben fekszik e' szigetes orsz.nak fővsa Kin-tsing, lakhelye a' királynak, és a' főbb kormánykéknek, van egy jó révpartja Napakiang. Ezen fő sziget körös körül a' többi 35 szigetektől keritetik, mellyek közül 13 ész. keletnek, 4 napkeletnek, 2 nyugotnak, 7 délnek, és 9 délnyugotnak fekszik.

Lieuray, Lierry, helys. ész. Franczia orsz.ban a' hajdani Normandiában, 395 h. és 2400 l. kik fonalat, sákos vásznot, körtvély fontokat készitenek, és gabonával, lennel, gyümölcs-

Digitized by Google

borral kereskednek.

Lieuvin, kis tart. a' hajdani felső Normandiában Franc. orsz.ban.

Lieverden, l. Leeuvarden.

Liezen, szép nagy falu felső Stajer orsz. a' Judenburgi ker.ben Ens folyótól nem messze; van egy kath. pléb. vas hámorja, vas bányája, és egy olvasztó kemenczéje az úgy nevezett Ispitali-Érczhegyben; tartatnak itt nagy lóvásárok; környékiben gipszet is találni.

Liezen, kis vs és falu közép Márkban, nem messze Münchenbergtől, a' Szonneburgi urodal.hoz tartozandó Burkus orsz.ban.

Lifford, helys. Foyle vize partjain Donnegali Grófs.ban, Ulster tart. Hiberniában, Londonderry szélein.

Liffré, vs Francz. országnak északi részében, az Ille és Vilaine oszt.ban a' hajdani Bretagne tart.ban 2100 lak.

Ligeris, l. Loire.

Ligeth, magyar falu Baranya Várm. a' Hegyháti járásban 470 kat. és 9 zsidó lak. Magyarszéktől 3/4 óra, mellynek filiája, határja a' természetnek szép javaival bővelkedik.

Ligeth, falu Temesvár Várm. ben Temes partjain. A' Csakovai kam. Urad.hoz tartozik. óhitű pléb, és temp. mal. Oláh lakosi földmívelésből 's méh tartásból élnek.

Ligist, hatvan házakból álló Stajer orsz.nak Graeczi ker.ben hason nevű patak mellett 's egy hason nevű hegy alatt, van pléb.ja; közel ide fekszik Gróf Sarau kastélya és Uradalma. Vannak vashámorjai, és sallót készítő művesei.

Ligne, Ligniacum, vs és Herczegi kastély Henegaui Grófságban. Azon nevű Herczegi familiának eredeti helye.

Lignieres, vs Francz. orsz.nak Cher oszt.ban Arnon fó mellett 1220 l.

Lignieres, la Doucelle, vs ész. Francz. orsz.ban Majenne oszt.ban, 443 h. és 2600 l.

Ligny, Lincium, (48° 39′ É. Sz. 23° 2′ K. H.) vs hajdani Lotaringiában, a' mostani Maasz oszt.ban, Fran. orsz.ban Ornain fó partjain 2820 l. Az itt lévő Kolleg temp.ban több Lotaringiai Herczegek tetemi feküsznek.

Ligny, (50°31′É.Sz.21°11′K.H.) mvs hasonnevű patak mellett Fledustól nyug.nak, a' hajdani Namur Várm.nek és déli Brabanczianak szélein, most Belgyiom orsz.nak 18 fő tart.nyai közül Namur tart.ban. Nevezetessé lett e' mvs a' véres csata által, melly itt 1815 Juniusz havának 17-dik napján Napoleon Francziák Császárja, más részről pedig Blücher Herczeg Burkusok fő hadi vezérje vezérlések alatt történt, 's mellyben a' Burkusok magokat nem csekélyvesztekkel Tillybe visza vonni kénszerítettek.

Ligor, vs Siami Kirs.ban tulsó Indiában, Sian nevű tenger öböl mellett, egy rév parttal. Az előtt a' Hollandok mindég innént szoktak vala borsot és czint kihordani.

Ligota, falu új Lengyel Kirs. Kalischi oszt.ban, a' vidékben érczeskő (Cadmia) bánya találtatik.

Ligota, Ligotka, l. Ellgoth.

Ligueil, vs Francz. orsz.nak hajdani Touraine tart.ban a' mostani Juden és Loire oszt.ban 304 h. 2000 l. En-

Digitized by Google

nek vidékjében van egy tavacska, mellynek vize mindent egy egynehány napok alatt kőhéjjal béborít.

Liques les Grison, l. Graubünden.

Liguria, feküdt Macra Padus Varus fóvizek, és délre a' közép tenger része köztt, melly töle neveztetett el. Ennek lakosi szállották meg először Italiát; Celta eredetüek voltak. Először hajokat elnem vágták, 's azért Comati nevet viseltek. Sok bajt szereztek a' Romaiaknak, a' Karthagobéliekkel tartván. Galliába költözvén Rhodanus vize mellett telepedtenek meg. Arnóig terjedtek idővel.

Liguria, e' régi név alatt értetődött a' nem rég volt Genuai köztársaságnak birtoka vagy is a' mostani Genuai Herczs. melly a' közép tengernek partjain, Nizza, Remont, Piacenza, Modena és Toskaniai N. Herczegségek között fekszik. Nagysága mintegy 90 □ mfd mellyen közel 500000 lélek találtatik. Az egész tart. bérczes, Apennini magas bérczeknek a' tenger felé le ereszkedő ágait foglalja, ezektől kerítetik 's csak egy keskeny Bochetta nevű út vezet ki; földje, melly hosszassan a' közép tenger partjain délkeletről nyug.nak ki terjed vala, követses ugyan de meleg éghajlata miatt, számos apró patakoktól, parti folyocskáktól nedvítettvén, igen termékeny 's bőfizető, látattnak azonban kopár hegyek is. A' gabona mívelés csekély, de annál nagyobb a' jó ízű külömbféle főzelékeknek, kerti veteményeknek, becses boroknak, déli drága gyümölcsöknek, olaj, szederj-fáknak mívelletése. Marha tartásra keveset hajtanak, hanem a' selyem bogár tenyésztetés felette nagy szorgalommal üzettetik. Ásványainak fő tárgyai: só és márvány. — Ezen jeles kereskedéssel biró több századoktól álló, hatalmas Elökelőktől kormányozott köz-társaság, mellynek feje Doge nevet-visel vala, önnön maga 1805-ben kérte birtokainak a' Francz. birodalomal való öszvekapcsoltatását, a' mellyre birtokainak felrészítése valóban el is következett; a' nyugoti ker. a' tengeri Alpesek v. Havasok oszt.hoz csapatott, a' meg maradt déli 's keleti részekhez némely részei Piemontnak adatattván, 3 következendő Genua, Montenotte, 's Apennini osztályokat állítottak; most a' Bécsi Congressusnak 83-dik Articulussa szerént a' hajdani Genuai birtokok Piemontta! egyesítettek, és a' Sardiniai Királynak Genuai Herczeg czím alatt adattak által.

Liguriai v. *Ligusti tenger*, nevet viseli a' Genuai tenger öböl.

Lihons, l. Lions en Forest.

Limfiord, tengeröböl, melly a' Kattegátból a' Jüttlandi Aalborg megyében egész 20 mfd be nyúlik, több szigeteket formál, és napnyugotti szélein az országnak csak 700 lépés szélességü föld gátoltatik meg az említett öbölnek az északi tengerrel való egyesülése. Azonban mindég lassan lassan jobban bé iszaposodik.

Liker, tót falu Hont Várm.

Digitized by Google

ben Nyustyától 1/2 óra. Báró Luzsinszkyak birtoka. Van egy vas Hámorja.

Lilienfeld, Campililium, Cziszterczita Apátság Austriának Ens alatt lévő ker.ben a' Bécsi erdőnek felső negyedjében, Trasen fónak napkeleti partján, van pléb. ja, és postája. Temploma a' legpompássabb Austriai templomok közül való, díszes oltárjai merő fekete márványból, melly itt közel törettetik, építtették. A' vidéknek sok erdőségi nagy hasznot hajtanak, 's esztendőnként több ezen tüzellő öl fákat nyújtanak.

Lilienstein, 1436 párizsi láb magas meredék köszikla Szász orsz. a' Meiszni ker. ben. Elbe v. Albis partjain, königstein várának ellenében.

Liliomvölgye, (53° 8′ 25″ É. Sz. 26° 34′ K. H.) falu a' hajdani Bremei Herczegs, ben, most Burkus Király birtokiban, Wümme és Wörpe kőztt van egy csillag vizsgáló tornya, mesterséges ásványos ferdője, gyeptőzeg ájjai, 's vitorla vászont szövő székei.

Lille, Ryssel Insula, (50° 37′ 56″ É. Sz. 20° 44′ 16″ K. H.) fő vsa a' hajdani Fran. Belgyiomnak; most Fran. orsz.nak ész. oszt.ban, helyessen épült, nagy 's jól meg erősített vs, Deule partján közel Lys fóhoz is, Párizstól 55 Fr. mfd 11000 h. több mint 55000 l. számlál; van egy szép oltalmazó erőssége 30 közönséges piacczai, sok szép útszái, 's jó ízletben készült nagy épületei, mellyek között a' betegek háza, a' gabona csür, a' Tanács ház jelesebbek. Vannak több ékes templomai, 1 Lyceumja, és egy művek szobája. Szembe tűnők, a' számos fabrikái, mellyekben jó posztó, külömbféle szőr materiák, bársony, yászon, szőnyeg, harisnya, csipke, sáhos vászon, bor, papiros, szappan, félporczelán, 's üveg portekák készítettnek; vannak számos czukor tisztogató művei is. Ezen művbéli 's tulajdon földterméshéli portékáival nagy kereskedést űz. Lakhelye az oszt.béli felső hatalomnak, és egy kereskedői törvény széknek.

Lille, fó Francz. orsz.ban, Limosin tart.ban ered, és Libourne mellett Dordogne vizébe szakad.

Lillebonne, vs a' hajdani Normandiában, most Francz. orsz.nak Alsó Saine oszt. ban 600 l. Saine fó partján; lakják jó munkálló timárok.

Lillers, vs a' rég Artoisbéli Grófs.ban most a' Calaisi tengerzug oszt.ban Nares fó mellett, 510 h. és 4110 lak.

Lillo, vár ész. Brabancziának napnyugotti szélein Belgyiom Kirs.ban Schelde fó jobb partján Sandvliet alatt, 1110 l.

Lima, Cimiae, Cethe, fó víz Spanyol orsz.nak Galiczia tart.ban eredvén Viana mellett, Portugall orsz.ban az Atlanticumi tenger ömlik.

Lima, Ponte de Lima helys. a' Portugalliai Entre Duere e Minho tart.ban Lima fó mellett, 597 h. 2000 l. egy Kollegiáta temploma, a' Lima fón 24 boltozatos egy kő hídja, és mezei gazdaságbéli társasága vagyon.

Lima, tart. a' Spanyol Perui al Királys.ban déli Ameri-

Digitized by Google

kában, máskép a' Reyeszi Audienciának is hívattik, foglalja magában a' La Pazi tart. és egy részét Charcas tart.nak fő vsa.

Lima, (12° 1' 15'' D. Sz. alatt) kellemetes ronaságban hason nevü fó mellett; lakhelye a' Perui al Királynak, a' tart. felső hatalmainak, egy Érseknek, Inquisitió törvényszéknek, és egy Universitásnak; 3641 nagyobb részint fa házaiban számlál 42627 l.kat, kik közül 17215 Spanyolok, 3219 Indusok, 2960 Negerek a' többiek pedig más egyveledetett Europa és Amerikabéliek, e' népességnek két harmadrésze koldus vagy rabszolga. Vannak 855 utszái, 40 klastromai, számos tanító intézetei, orvos, seborvos, Collegiumja, hajós iskolája, több betegházai, egy Callao de Lima vagy Bonvistának nevezett révpartja. Templomai, mellyeknek száma, ide nem foglalván a' számtalan gazdag kápolnákat, remetelakásokat, 65 mégyen, merő aranytól, ezüstől, 's drága követtől ragyognak. Fabrikái külömbféle ezüst materiákat, aranyzott böröket készítenek. Kereskedések' tárgyai: arany, ezüst, 's más belső 's Europabéli portékák. Lima vsa 1746 rettenetes földindulás által borzasztó pusztítást szenvedett.

Limagne, nagy völgy a' hajdani Alsó-Auvergne tart. ban a' mostani Puyde Dome oszt.ban Francz. orsz. ban keresztül futja Allier fó; nevezetes felettébb bőtermékenysége végett.

Liman, minden mocsáros tó Orosz bir.ban mellybe egy fó víz szakad, vagy belőle jö ki. Különössen így hívattik egy öble a' fekete tengernek Dnieper és Bug fók torkolatjai előtt, Oczakov 's Kinburn között „ 50 Orosz mfd hossza, szélessége pedig mintegy 3—10 Orosz mfd tehet.

Limassol, kis vs Cziprus szigetében, egy kis oltalmazó várral a' tenger öböl mellett. Vidéke ama híres Cziprusi bort, pamatot, gabonát, Sz. János kenyerét, 's a' t. bőven nyújtja.

Limay, helys. Francz. orsz. nak Seine és Oise oszt.ban Seine fó mellett, 1720 l. kik borral kereskednek.

Limbach, falu Szász. orsz. az Erzgebirgi ker.ben. Vannak selyem, félselyem, pamut, harisnya, kesztyű fabrikái, és 1 kígyókőbányája.

Limbach, Memingi erdő falu a' Coburgi Herczs.ben 7 h. és 70 l. és egy porczelán fabrikával.

Limbach, vagy Limpach tót falu Pozsony Várm.ben Posonytól 2 1/2 óre, Bazin mellett, Gróf Pálfi birtoka, szép erdőségei 's szőllei vannak. Grináviától, mellynek filiája, 1 óra, 122 kath. 506 évang. és 12 zsidó lak.

Limbach, l. felső Lendva.

Limburg, l. Nimburg.

Limburg, Limpurg, Grófság Vürtenberga orsz.ban Ellvangi ker.ben nagysága 6 3/4 □ mfd 15010 l. főbb fója Kocher. A' Grófi ház két ágra oszlott: a' Gaildorf, és Sontheim-Schmiedefeld házakra. Ezeken kívül részesülnek a' Grófs.ban Pückler Gróf, és a' maga a' Würtenbergi Király. Fő hely Gaildorf.

Limburg, (felső) Grófs. a' Ber-

Digitized by Google

gi N. Herczs. az Emszi oszt. ban foglal 2 □ mfd és 5520 l. Bentheim - Teklenburg Gróf urodalma. Az előtt egy más Grófi familiának birtoka volt, melly még most ezen Grófs.tól és Styrum vártól Limburg - Styrumi Grófnak írja magát, és két ágakra oszlik, 1) Linburg, Gehmen, Styrum, Gehmeni Urad.mal, lásd Gehmen 2) Limburg, Bronehorst, Styrum, Bronehorsti Grófsággal, Zuiphaniaia Vár. ben., Geldria szélein. Oltalmazoja Burkus Király. Fő helye az felyebb említett Grófs.nak.

Limburg, Lenne melleti 216 h. és 1400 l. egy hegyen épült kastélyal, drót, vas, és kés műveivel; úz némű némű kereskedést is.

Limburg, vs a' Nassau-Veilburgi Herczs.ben Lahn mellett 500 h. és 2700 l.

Limburg, (50° 40′ É. Sz. 23° 43′ K. H.) vs a'-hajdani Limburgi Herczs.ben, későbben az Ourthe oszt.ban, most pedig Belgyiomi Kirs.nak Limburg fő tart.ban, Vese fó mellett, 8000 l. posztó 's szőrmateria fabr.kal, érczeskő (Cadimia) és köszén bányákkal. Az ismeretes jó Limburgi sajtok, kiváltképen Herve vsában közel Limburghoz ész.felé készítettnek.

Lime-Regis, vs Angol orsz.nak Dorseti Grófs.ban Lime fó torkolatjánál, van egy révpartja, szárdella halászatja, sót főző házai; kereskedik köszénnel.

Limerik, Grófs. Hiberniának Munster tart.ban ész ról határos Shannon fóval melly a' Grófságot Claretól választja és Tipperary Grófs. gal; keletről a' most említett Tiperary, délről Cork, nyugotról Kerry Grófságokkal; nagysága 49 3/4 □ mfd mellyen 3 vsok, 126 Eklesiák 19380 h. és 138160 l. számláltattnak. Termékeny 's jól mívelt földje nyújt gabonát, lent, répát, gyömölcsöt, mellyből gyümölcsbor készítetik. Legelő rétjei sok marhát tartanak, mellynek nagyobb része Corkba hajtatik. Szélei Kerry és Tipperary felé hegyessek. Jelessebb fóis Maig és Beal. Fő vsa:

Limerik, (52° 22′ É. Sz. 7° 52′ K. H.) Shannon fó mellett 4800 h. és 39000 l. három részre ugymint: az Angol vagy is régi Hiberniai, és az új vsokra oszlik. Az első vagy is régi vs épült Shannon vizétől kerítettett szigetben, egy hid kapcsolja az ugy nevezet Hiberniai vsal. Az új vs mint egy 50 esztendőktől ólta épült, hasonlóképen ezt is a' többi vs részeivel három boltozatos híd kapcsolja. Erőssége, mellyek hajdan Hibernia legerőssebb várai közé állítottiák, lerontattak. Kereskedése rég igen jeles volt, méglen a' felvigyázó Kork magához nem húzta volna, azonban még most elég eleven, 's hasznos, kivitel portékái húsból, bőrökből, irósvajból kivált pedig becsés kesztyüiből 's halázó horgaiból állanak. Vidéke gyümölcsel bővelkedik, mellyből sok bor készül. Lakhelye egy Püspöknek.

Limestone, (38° 40′ É. Sz. 84° 17′ N. H.) vs ész. Amerika szövetséges szabad Kentuky tart.ban Ohio fó mellett 60 h. Sok lapos hajók építettnek, mellyek nagyobb ré-

Digitized by Google

szint lisztel, 's sós hallal terhelve új Orleanba evedznek.

Limeuil, vs Francz. orsz.nak hajdani felső Perigord tart. ban a' mostani Dordogne oszt.ban, Dordogne és Vezerre vizek öszve folyásánál, 225 h. 820 l. számlál.

Limmat, hallal bőv. fó Linth név alatt Helvetiában, ered a' Glarusi kantonban fekvő Limmi havasokból Graubünden kanton szélein, közl Schmerikonhoz a' Zürichi vagy is Tigurumi tóba szakad Zürichnél kifolyván a' tóból Aa nevet visel, minekutána Sil fóval egyesült Limmatnak hívattik, és Vogelsang nevű falu mellett Boden vson alól Aar, v. Arola vizébe ürül.

Limmoges, Lemovicae, (45° 49′ 44″ É. Sz. 18° 55′ 53″ K. H.) fő vsa a' hajdani déli Francz. orsz.ban fekvő Limosin tart.nak, a' mostani felső Vienne oszt.ban Vienne fó mellett, fekszik Páristól 88 Francz. mfd; kertében közel másfél órát foglal, 2600 h. 21000 l. útszái nagyobb részint keskenyek 's görbék, köz piaczjai kicsinyek 's ocsmányok. Jelessebb épületei: a' püspöki palota, az új tanács ház és a' Fitz-James piaczán fekvő Börzse. Van itt Lyceum, számos fabrikák is találtattnak, mellyekben külömbféle szőr matériák, veres 's sárga réz, vasdrót, patkó tüzötő fél porczelán, bőr, papiros, 's szappan portékák készítettnek. Ezekkel valamint is földje portékáival eleven kereskedést űz. A' vs lakhelyül szolgál a' Megyebéli Püspöknek, az oszt. törvény székeinek, felsőbb hatalmasságainak, és egy kereskedőbéli törvényszéknek.

Limona, kis sziget Rhodus és Stampalia szigetek között, Natolia partjaihoz közel, van egy jó révpartja.

Limone, helys. Piemont.ban a' Sardiniai Kirs.ban. Germagnana mellett a' Sol di Tenda bé menetelénél vagy is a' tengeri Alpeseken Nizzába áltvezető szoros út mellett 3100 l. vannak papiros malmai, narancsal 's czitrommal kereskedik.

Limosa, Limossa, kis sziget a' közép tengerben Afrikának ész. szélein a' Maltai Rendhez tartozandó.

Limosani, vs az innensö Nápolyi Herczs.ben Nápoly orsz.ban 2540 l.

Limosin, tart. déli Francz. orsz.ban az előtt al Grófs. (Vicomté) és katonai fő Korm. oszt. Marche, Quercy, Auvergne, Perigord és Poiton tart.nyok között. Nagysága 225 □ geogr. mfd részen, mellyen Revolutio idejében 500000 lélek számláltatott. Általjába véve levegője mérséklett, bátor még is hideg inkább mint meleg. Bérczes némelly helyekben homokos 's nem elegendőképen termékeny több fóktól nedvesztetik, ezek közül a' jelesebbek: Vienne, Vezere, Dordogne, Briance, Glane, Gartempe, és az Ille. Két részre osztatik, mellyek természeti minémüségekre nézve egymástól külömböznek. Az északi rész felső Limonnak hívatik, ez közel egészen a' Sevennei hegyek ágaitól beborítatik, innént földe sovány, homokos 's kövecses, bora 's gabonája kevés terem, kenyeret részint földi alma pótolja.

Digitized by Google

Magossabb hegyei erdőkkel fedeztettnek. Jó legelő rétjei nagy marha tenyészetet tartanak. Ásványai közül találtattnak: vas, olom, réz, piskolcz, kösszén, márvány, kigyókő, palakő, köszörükő, 's a't. Alsó része vagy is a' déli Limosin melegebb, itt már mandola, füge 's narancsfák is nevekednek. Bora jó terem ugyan de kevés, külömbféle vadakkal 's halakkal bővelkedik. Némelly fabrikák is találtattnak itt. A' kereskedés kivált déli részében a' földnek termésivel nem megvethető. A' Limosiniakról mondatik, hogy ollyan munkájok mint beszédjek, tudniillik lassu, de azért a' legsúllyossabb dolgokat ki állják, józanok, minden munkára készek, és igen ájtatossak; esztendőnként nyárban, valamint a' mi Tótjaink, elhagyván mostoha hazájokat csoportként boldogabb szomszéd tart.nyokba vándorlanak, és kézi munkával keresik kenyereket. A' Limosini fehérnépnek kellemeik híreltetnek. A' köznép homályos kevert deák nyelvel él. 12-dik században e' tart. házaság által az Angolok Királyára jutott, 14-ben ismét a' Fran. fő hatalom alá került, magának voltak Al Grófjai (Vicomté) míglen IV Henrik Király a' koronával öszve kapcsolta volna. Most e' következő osztályokra vagyon részelve: Charente, felső Vienne, és Correze oszt.

Limours, vs Francz. orsz.ban a' Sejne és Oise oszt.ban. 800 l. és malomkő bányával.

Limoux, Limosum, (43° 5′ É. Sz. 19° 56′ K. H.) kereskedő vs a' régi Alsó Langevedoc tart.ban most Fran. orsz.nak Aude oszt.ban egy feletteb kellemetes 's boral böv vidékben Aude fó partjain számlál 1034 h. és 51,0 l. kik szöllő miveléssel, posztó, ratin, bör, 's fekete szappan fábrikákban foglalatoskodnak. Kereskedésének virágzó az állapotja, mivel a' környéknek vas portékái itt rakatnak le, 's innént tovább küldetettnek.

Limpurg, l. Limburg.

Linares, helys. Spanyol orsz. Andalusia tart.nak keleti részeiben, a' mostani Jaeni tart.ban 5630 l. van egy gazdag, de nem elég értelmesen mivelt ón bányája.

Lincelles, vs Francz. orsz.nak ész. oszt.ban 532 h. és 3440 lak.

Lincoln, Lincolnshire, Grófs. Angol orsz.nak keleti vidékében, határos ész.ról a' Yorki Grófs.gal, mellytől egyrésze Humber fó által választatik, keletről a' német tengerrel, és a' Norfolki Grófs.nak egy részével; nyugotról Nottingham és Leicester, délről pedig Rutland, Northampton, és Kambridge Grófságoktól környékeztetik. Nagysága 101 □ mfd mellyben 35 vsok, 688 Eklesiák 24490 h. 208560 l. számláltattnak, tehát minden □ mfd 2083 lélek lakja. Eloszlik 3 kerre: Lindsey ezek köztt a' legnagyobb, és a' Grófs.nak északi részeit foglalja Vitham fó felett számos juhseregek töltik legelőit. Kesteven melly a' Grófs.nak nyugoti környékét teszi, földje mocsáros ugyan de még is

Digitized by Google

még is termékeny; és Holland délkeleti részét állítja, földe posványos, levegője egészségtelen, de legelői igen jók. Általjában véve az egész Grófságnak földét: termékenynek lehet mondani; magassabb vidéki a' gabonának minden nemeit bővs.ben, a' lappályabbak kendert, lent, zabot, jó legelőket nyújtanak. Nevezetessek marhatenyészetjei, nagy lovai 's hosszú sürű gyapjas juhai. Révpartjai elfövényessedtek 's hasztalanok. Jelesebb fói: a' Trent Welland, Witham, és Ankam. Fő vsa

Lincoln, Lindum Colonia, 7006 l. Withám fó mellett egy dombnak lelapulásán a' termékeny Lincolni mezőségben; hajdan 52 templomokat számlált, midőn még a' gyapjúval volt nagy kereskedése virágzott, most igen elszegényedett vs. Püspöki temploma egy jeles régi gothiai izlésü épület, és a' Yorki templom után, legnagyobb az orsz.ban; érdemes említeni a' római kaput, melly minden római régiségek közt legjobban fenmaradott. Fábrikái csekélyek, valamint a' mostani kőszén, gyapju és zab kereskedése is.

Lincoln, Sagadehok, Grófs. ész. Amerika Massachusett szabad szövetséges tart.ban Kennebeck és Sheepscutnak mind a' két részein, nagysága 55 □ mfd mellyben 29960 lakosok élnek. Ebben fekszik a' Kobessiconti nevü tó. Termései: fa, hal, jávorszarvas. marha 's a't. Partjaihoz közel több apróbb 's nagyobb népesített szigetek találtattnak. Főhelysége Wiscasset.

Linda, falu felső Lausitz.ban a' Görliczi ker.ben 1530 l. készítenek vásznat. Találni itt még némely régiségeket.

Lindar, mvs Isztriában, Mitterburgi Grófs.hoz tartozandó, fekszik egy magas hegy tetőn, termeszt gabonát, bort, 's gyümölcsöt.

Lindau, Lindow, vs a' Brandenburgi közép Márkban 174 h. és 1210 l. Van vászón 's szőr matéria fabrikái, és a' a' külső vsban a' nemes kisasszonyok nevelésére czélozó szerzete.

Lindau, (47° 31′ 44″ É. Sz. 27° 20′ 46″ K. H.) erős vs Bajor orsz.nak Iller ker.ben fekszik a' Bodamia (Bodensee) tónak 3 szigetjein keletfelé, mellyek közül a' legnagyobbik 290 lépés hosszú fa híd által közösül a' szárazzal. A' kis szigetbe, melly a' vsbéliek kertjeit, szőlleit, 's némely halász gunyhóikat foglalja, 2 felvonó hidakkal erősített kapuk vezetnek. Szigetes fekvésétől máskép Sváb Velenczének is hivattik. Számlál 700 h. és ezekben 2570 l. kik halászattal, föld 's szőlő míveléssel, vászonnal, só 's gabona kereskedéssel, hajó építéssel 's a't. foglalatoskodnak. Lindau vsa körül a' böventermő gyümölcs messze széllyel hordattik.

Lindau, mvs Ruhme fó mellett az eltörlött Vesztfalia orsz.nak Harz oszt.ban 196 h. és 1200 l. kik között sok a' takács. Burkusi A. Rajna N. Herczs.

Lindberg, falu 1200 l.

Linde, folyó az egy. Belgyiom orsz.nak felső Yssel tart.ban, mellv Minden vs mellett a' Zuidi tengerbe szá-

Digitized by Google

kad.

Linde, (la) vs Francz. orsz. ban Dordogne oszt.ban 1610 lak.

Linden, korcsma felső Stajer orsz.ban Brucki ker.ben a' Mura mellett közel ide vagyon egy jó, vas részetskékel könyen elegyített savanyú víz forrás.

Lindenaes, (47° 58′ É. Sz. 4° 43° K. H. Páristól) fok, és déli csúcsa Norvegiának, melly 1 mfd a' tengerbe ki nyulik.

Lindenau, falu Silesiában a' Grottkaui vas bányákkal.

Lindenau, falu felső Luzatiaban a' Bauczeni ker.ben 60 h. 310 l. van egy kastélya, mellyben szép könyvtár találtatik.

Lindenau, falu Cseh orsz.ban Leutmericzi ker.ben 230 h. itt vagyon eggyik Cseh országnak legjelesebb tükörfabrikája, pléb.ja, vászon, béllelő parket, sákos vászon művei, fonál 's vászon fejérítői találtattnak.

Lindenfels, vs a' Hassiai Starkenburg Herczs.ben az Odeni erdőben 90 h. 680 l. és egy hegyen épült várkával.

Lindesberg, hegyi vár Svéczia orsz.nak Upland tart.ban, 2 tavak között, egy tsaknem ki üríthetettlen vasbányával, és egy ásványos forrással.

Lindewiese, (Alsó) falu az Austriai Silesiában Neisse Herczs.ben Troppaui ker.ben; herczegpüspöki Freywaldaui tisztartósághoz tartozandó, van pléb.ja, egy iskolája, 275 h. és 1610 német lakosai, 2 örlő és 1 deszka vágó malma; csekély földmívelésből, marha tartásból, külömbféle fa portékák készítéséből 's kender fonásból élődik.

Lindewiese, (felső) falu Austriai Silesiában Neisse Herczs. ben a' Troppaui ker.ben, Alsó-Lindeviese szomszédságában, mellyel öszve van kapcsolva 128 h. 740 l. kik hasonló képen német nyelven beszélnek 1 uradalmi vadászházzal, 's örlő malommal, szántó földje sok buzát, és zabot terem. Ész. nak fekszik Fichtenstein hegye, mellyben szép kő és márvány töretik.

Lindholm, pompás kastély Svetziában a' Vener tó mellékiben, egy régi Római ízlet szerént épült ferdőházal 's kerttel. Születés helye I-sö Gusztávnak.

Lindisfarne, l. Holy-Island.

Lindlar, falu a' Bergi N. Herczegs.ben, számlál 4850 lak. kik vas, ón, 's kő bányákban, puskapor malmokban keresik élelmeket.

Lindolo, vs Portugall orsz.nak Entre Duero e Minho nevü tartom.ban, egy oltalmazó váracskával.

Lindow, l. Lindau.

Lindsey, l. Lincoln.

Linge, folyó Belgyiom orsz. ban, melly Geldriából jövén Gorkum mellett Maas folyóval egyesül.

Lingen, (52° 31′ 41″ É. Sz. 24° 57′ 21″ K. H.) vs Ems folyó jobb partjain a' Bergi Nagy Herczs.ben, 284 h. 1740 lak. három főbb vallásbéli templom.kal, és ref. Gymnasiummal. Találni benne posztó, materia, kalap, vászon 's bör fabr.kat. A' vstól fél óra járásra vagyon az Ems folyón áltmenetel az úgy nevezett Lingeni kompon.

Lingkiang, vs igen termékeny vidékben Kiangsi tart.ban, Chinai bir.ban, Három vsok állanak alatta.

Digitized by Google

Lingones, Galliában Belgica és Celtica Gallia határánál, Arar vize által választattak el Sequanesektől, és Vogesus hegye által a' Rajnán innen lakó Germanusoktól, igen termékeny földön, fő vsok volt Antemnatumnum (Langres) Divio (Dijon) 's a' t. Egy része Bojusokkal Alpéseket meghaladván, Paduson innen Adria tenger körül, a' mai Ferrarai Her. ben telepedtek meg. Fő helyek volt Forum Alieni, F. Cornelii, F. Livii, (Forli) 's a' t.

Ling-Tar, helys. Chensi tart. ban China bir.ban, nagy porczellán, és selyem kereskedéssel, Hoanho vizénél, melly arany homokot hord.

Linguagrossa, vs Siciliának Val di Daemona tart.ban 607 h. és 2430 lak.

Linea szigetek, l. Guinea szigetek.

Linieres, vs és kastély alsó Berri tart.ban, Franc. orsz. ban, Collegiomi templ.mal, vidékében van a' Vielliersi fó, mellynek nagysága 7. francz. mfd.

Linköping, Lincopna, régi, kis, díszes és fő vs a' Linköpingi Kapitányságban, Svéziának keleti Gothia tart.ban, fekszik igen kellemetes vidékben, Stockholmiától 22 mfd nem messze Rox nevü tótól, Staeng folyó partjain, mellyen szép köhid vezet által; lakhelye a' Püspöknek, a' Helytartónak; a' püspöki templomon kivül még 2 más templomokat, 1 Gymnasiumot jó könyvtárral, 1 pénzek 's természeti ritkaságok gyüjteménye, igen régi nagy kastélyt, és több csekélyebb fabrikákat számlál. Ezen kivül 1 könyvnyomtató müvje, 's újságirója is vagyon. Népessége 2460 mégyen, 's nagyobb részint kereskedésből él.

Linköpingi-Laen, polgári Kapitányság Svétziának keleti Gothia tart.ban, nagysága 205 □ mfd, mellyen 158060 lak. találtatnak, elosztatik 21 törvényszékre.

Linlithgov, v. Nyugoti Lothian, Grófs. déli Scotziában, határos ész.ról az úgy nevezett Frith of Forth fóval, kel.röl pedig Edinburg, délről Lanerk, 's napnyug.ról Stirling Grófságoktól környékeztetik. Nagysága 112 ángoly □ mfd, 's ezen 20000 lak. számláltatnak, földe termékeny, vannak szántó 's legelő földei, fa növevényei, köszenet, vasat, és olmot ásat; folyói ritkábbak ugyan, de hallal bövelkedők. Fő vsa:

Linlithgov - Lithgo, 2280 lak. Ut van a' hajdani Scotziai Királyok palotája. Karton, vászon fabr.kból, 's fejéritéshől, börök készitéséből él. Születés helye a' szerencsétlen Stuarti Máriának.

Linn, vs a' hajdani Juliacumi (Jülich) Herczs.ben, Franc. vólt birod. alatt a' Ruhr oszt.ban 200 h. 1020 lak. és számos szövő székekkel. Vidékjè sok szarvas gombát terem.

Linnich, vs a' hajdani Juliacumi Herczs.ben, nem rég a' Francz. birodal. alatt a' Ruhr oszt. Ruhr folyó bal partján Juliacum vsán alól, 217 h. 2090 lak és reform. templ.mal.

Linosa, sziget Közép tengerben, Afrikának északi szélein, kerülete 5 francz. mfdet foglal, a' Máltéziai Rendhez tartozandó.

Linth, l. Limmat.

Digitized by Google

Linthal, főhelye hason nevü völgynek Helvetiában a' Glarusi kant.ban.

Linton, helys. Angol orsz.nak Cambridge Grófs.ban terjedt sáfrán kereskedéséről nevezetes.

Lintorf, luther. Ekklézsia 237 ház. ál, az eltörlött Westfália orsz.nak Weser oszt. az Osnabrücki ker.ben

Linz, Lentia, Lincium, fő vsa az Ens felett fekvő Austriának, a' 31° 56′ 30″ K. H. és 48° 18′ 54″ É. Sz. alatt, Traun folyónak a' Dunában való keveredésénél igen szép tájékban; népessége nagy, mert 998 házaiban, kivévén a' katonaságot, és a' külföldieket, 18760 lak.kat számlál. A' nagy jeles vára 1800-ban elégett. Fő piaczán látni a' pompás Sz. Háromság oszlopát. Szőr materiát készítő kézművei igen nagyok, a' vsban, és a' vs körül 40000 személy dolgozik az említett kézművekben, és eszt.ként 3 milliom forintot érő portékákat készít. Ezen kivül készíttetnek itt jó bőrök, becses finom puskapor, zöld réz, mész, és Berlini kék. A' kereskedést két évbeli vásárok előmozdítják, az egyik Husvét, a' másik Bertalan felé szokott tartatni. Lakhelye a' tartomány kormányzásnak, és egy Püspökségnek; vannak 3 templomai, 2 betegek házai, mellyeknek gondviselői a' Misericordiánusok és az Orsola Apátzák, Lyceumja, rendbéli fő iskolája, 's fő posta hivatala. Jelennek itt politika újságok. Találni 3 könyvárosokat, 2 könyvnyomtató műveket, 1 játékszint, 1 kávéshazat, szép sétáló helyeket, és 400 lépés hosszú hidat a' Dunán, melly által a' túl fekvő Mühli Negyeddel kapcsoltatik.

Linz, kis vs Rajna partján a' Nassau-Usingeni Herczs.ben van egy kastélya; 1 vámháza, jeles szőlőkkel.

Lion d'Angers, vs északi Franc. orsz.nak Mayenne és Loire oszt.ban 1730 lak.

Lion, l. Lyon.

Lioni, vs Nápoly orsz.nak Terra di Lavoro tart.ban 4030 lak.

Lions en Forest, Lihons, (49° 25′ É. Sz. 19° 10′ K. H.) vs Francz. orsz. Eure oszt.ban Orleani patak mellett egy nagy erdötől környékezve, 241 h. és 1830 lak. kik közül sokan lágyvargák. (irhakészítők). Készítetik itt finom karton és czitz (Indienne).

Lipa, kis vs fekete Prussziában, Litvániában.

Lipari, Lippari, legnagyobb 's legjelesebb a' Lipari szigetek közül, kerületében 18 mfdet foglal, melly térséget 14000 lélek lakja, bővelkedik fügével 's Malvészi borokkal. Ebben a' szig.ben fekszik a' Campo Bianco magas hegy, mellyből közel magából minden kereskedésre szolgáló tajték-kő ásatik. Találni itt meleg forrásokat is. Fő vsa

Lipari, számlál 10000 lak.kat; lakhelye a' Lipari Püspökségnek, van egy kastélya, 1 püspöki és 1 pléb. templ. 2 monostorja, és két révpartja.

Lipariai, a' régi *Æoliai szigetek*: csoport szigetek Siciliának éjszaki partjain, összeséggel 11 számláltatik, nagyobb részint csekély hegyes szigetek, alföldi tűz által vették lételeket, csak kettőnek vannak lakosi.

Digitized by Google

Bővölködnek nem csak az alföldi tűz szüleményeivel, úgymint: büdöskővel, timsóval, saletrommal, lávával, tajtékkővel, hanem jó borral 's gyümölccsel is. Egész népességének száma 18000-ra mégyen. Nevei az említett 11 szigeteknek ezek: 1) Lipari. 2) Volcano, melly még most is tüzet okád. 3) Volcanello. 4) Lisca bianca. 5) Basiluzzo. 6) Pare-rotto és Panari. 7) Stromboli v. Strongoli, még most is tűz okadó; 200 lak.kal. 8) Salini. 9) Alicuda. 10) Felicuda és 11) Ustica, e' két utolsókban kis erősségek építettek. A' többi szomszéd szigetkéknek vagy is inkább köszirteknek nintsen nevek.

Lipau, Lipow, mvs Morva orsz.ban Hradisi kerületben helybéli káplánysággal, a' Straznitzi Urod.hoz tartoz. hoz tartozik. 153 h. és 820 lak.kal.

Lipcse, l. Leipzig.

Lipcse, közönségesen Német Lipcse, most tót, hajdani német mvs Liptó Várm.ben Rosenbergától 2 1/2 óra, (49° 4' 50'' É. Sz.) a' Lietavi Kamar. urod.hoz tartozandó, eleséges 's népes; 1030 kat. és 1732 evang. lak. kath. és evang. templ.kal. Közel a' vshoz vas és piskolcz bányák találtatnak. Ispitállya is van.

Lipcse, (Zolyó) szabad kir. mvs Zólyom Várm. a' felső Járásban, Besztercze-bányától 1 1/2 óra a' Breznóbányai útban, 700 kat. és 520 evang. lak. tulajdon pléb. és eklesiával. Észak felé a' mvstól 1/4 óra fekszik hason nevű hegyvára, melly most a' Kamera tisztjeinek szolgál lakásúl.

Lipesk, (52° 50' É. Sz. 57° 30' K. H.) új kerületbéli vs Orosz birod. Tambow ker.ben Woronesch mellett, 1015 h. és 5750 lak. kik nagyobb részint kereskednek. Legérdemesebb itt a' megjegyzésre a' Császári vashuta műhely, mellyben a' fekete tengerre járó Orosz Flottára szükséges golyók, és más vas szerszámok készíttetnek. A' múlt Századnak végén 1798-ban 1480 munkások foglalatoskodtak benne, most elhagyattásához közelít. Itt van egy ásványos forrás is, mellynek 1809-ban még több mint 1000 vendégei voltak.

Lipik, falu Posega Várm.ben Pakraczi járásban, Pakracztól 1/2 óra, mellynek egyszer'smint filiája, 300 kat. lak. Jó meleg kénköves ferdőinek 3 források szolgáltatnak vizet, ezek közül a' legmelegebb 125 1/2 grad. Fahrenh. emelkedik, a' más kettő 24 grád. hívesebb.

Lipnica, vs Gallicziában a' Bochniai ker.ben.

Lipnicz, Lipnicze, száz házakból álló helység Cseh orsz. Czaslaui ker.ben Lipnicz patak mellett, van 1 plébán. harisnya 's vászon szövő székei.

Lipnicza, alsó Lipnicza, falu Arva Várm.ben az Árvai urod.hoz tartozik, 3300 kat. és 22 zsidó lakosi vastag posztóval meglehetős kereskedést üznek. Egy óra járásra fekszik felső Lipnicza, 1652 kath. és 4 zsidó lak.kal. Mind a' két falu lakói lengyelek, kik szorgalmas fonók; a' Babjagura hegy tőben fekszik. Alsó-Kubintól 10—11 óra.

Lipnó, vs uj Lengyel Kirs. a' volt Plöcki oszt.ban 117 h. és 1270 lak.

Digitized by Google

Lipocs kecser, tót falu Sáros Várm.ben, Lemeshez 2 1/4 óra Szeben mellett, F. U. K. Kamara, van egy kath. temploma, savanyú víz forrása, és ferdője.

Lipocz Steinfurt, Horvát falu Vass Várm. Kertes mellett, Rába Sz. Mihálytól 2 1/2 óra, sok fazekas lakja. A' Német Ujvári urod.hoz tartozik.

Lipowecz, vs Orosz birod. Kiewi Helyt.ban hajdan kerül. béli vs volt.

Lippa, (46° 5′ É. Sz. 39° 26′ K. H.) derék mvs és vár Temes Várm.ben Monostortól 6, Temesvárhoz északra 5 mfd. Maros folyó partján. Lakos kevés számmal Magyarok 's Németek, nagyobb részint Oláhok, mivelnek szőlőket, gabonát, 's kivált török búzát termesztenek, marha és méh tenyészetje nem megvetni való. Szilvából sok pálinkát főznek. Van itt az 1550 kath. pléb. 's templomjok, valamint a' nem eggyesült görög Oláhoknak is egy templomjok és Esperesek, vagy is Protopópajok.

Lippe, folyóviz az eltörlött Westfália orsz. ered Lippspringnél a' Padenborni Herczs. Fulda oszt.ban, és Wesel mellett a' Rajnába szakad.

Lippe, Grófságok a' Német szövetségben; nagysága 30 □ mtfdet foglal, mellyen 85000 lak. számláltatnak. Földje ámbár hegyes és homokos, még is elegendő gabonát, jó lent, 's sok fát terem. Ló, szarvas marha, juh, és a' méh tenyészetek igen nagy előmenetelt nyertek. Ásványai vasból, sóból 's márványból állanak. A' fonás és vászon szövés az egész tartom.ban el vagyon terjesztve. A' Grófság két ágra oszlik: Lippe-Detmold és Lippe-Schaumburg. Az első, legnagyobb részét a' Lippei Grófs.nak, az egész Sternbergi Grófságot, Oldenburg, Schwalenberg, Stoppelberg, és Lippstadt tisztartóságokat; a' másik pedig Blomberg, Schieder, 's Alverdissen tisztartóságokat, és egy részét a' Schauenburgi Grófs.nak birja.

Lippe, határ őrző vár Portugallia orsz.ban Elvas mellett, 1763 Schaumburg-Lippei Gróf Ernest gondviselése alatt épitetett.

Lippehne, vs a' Brandenburgi új Márkban, Mandel vagy Wendel tó mellett, 168 h. és 1640 lak. kik posztót, kalapot és böröket készítenek. Szántóföldei böven fizetnek, jó rétjeivel egyetemben.

Lipperode, helység és tisztség Lippe-Detmoldi Grófs.ban Lippstadtól egy óra járásra.

Lippik, l. Lipik.

Lippinken, vs uj Lengyel Kirs. a' volt Brombergi oszt.ban.

Lippoldsberg, falu az eltörlött Westfália orsz. Fulda oszt. ban Weser fó mellett, van vas hámorja, és vas táblákat czinező fabrikája.

Lippovini, l. Filippiek.

Lippspring, vs Vestfália orsz. Fulda oszt.ban Paderborn ker.ben 165 h. és 840 lak. közel ide ered Lippe vize, egy mély 's böven vizet hányó forrásból.

Lippstadt, (51° 41′ 4″ É. Sz. 25° 59′ K. H.) erősített vs Lippe-Detmoldi Grófs.ban a' Bergi N. Herczs.ben Lippe folyó mellett, számlál 573 h. 's ezekben 3010 lak. Vagyon Nemes kis Asszonyokat nevelő intézete, 1 Gy-

Digitized by Google

mnasiumja. Lakosi jó eczetet, keményítőt, bőröket készítenek, 's pálinkát főznek; kereskedést gabonával, marhával, lennel, füszerszámmal üznek.

Lipschany, vs. Moldvában.

Lipsia, l. Leipzig.

Lipsk, vs Orosz birod. Bialisztok Helyt. 295 h. és 950 lak.

Lipsko, nemes vs. új Lengyel Kirs. a' volt Radomi oszt. ban Visztula folyó mellett, 117 ház.

Lipsko, urod. és mvs uj Lengyel Kirs. a' volt Radomi oszt. egy pléb.val.

Liptó Vármegye, Liptauer Gespanschaft, Liptoviensis Comitatus, egykor Herrzs. Magyar orsz.nak Dunán innensö kerében. Nevezetét vette esméretlen Liptó várától. Napkeletről keríti Szepes, és Gömör Várm. délr. Zólyom, nyug.ról Thurócz, ész.ról Árva Várm. és Galliczia ország' része. Nagysága 42 □ mfd. Hosszabb mint széles. Fekvése hegyes völgyes. Igen nagy és meredek hegyei vannak; nevezetesebbek keletre: Prativi Vursek, melly három Várm.kben terjed el; Király hegye, Kralova Hola; Hernád, Garam, és fekete Vág folyóknak nemzője; az első Tiszába, a' két utólsó Dunába folynak: Apolt Veliki is két vizeknek nemzője; Csertova Szvadba, v, ördög mennyegzője, e' Megyét Zolyomitól elválasztja; Sucha a' nagyobb Fátra, 's a' t. Északig nevezetesebbek: Chocs hegye, Spusstiák, Proszeczka, Halicza, 's a' t. Nevezetes köszíklás hegyei: Benikowa, Kriwan, Cserna 's a' t. Barlangjai híresebbek: a' Démenfalvai, Benikovai, Dverei, és a' nagyobb és kissebb Oknoi. Folyóji közül nevezetesebbek: Vág vize, melly két viz fökből ered, 's sebes folyású. Béla, tiszta vizü, az elsőnél sebesebb, Liptó Ujvár alatt Vág vizébe szakad. Patakjainak és kútfőinek száma igen nagy. Savanyú vizei köztt legnevezetesebb a' Magyarfalvi, fördői köztt a' Szentiványi és Lucskai 's a' t. Levegője e' Várm.nek friss és egészséges. Termései: veteményekből, rozs, árpa, zab, len, borsó és más főzelékek. Barmaiból szerez hires vajat, nevezetes sajtot és turót; méheiből sok mézet. Vannak külömbféle vadjai is, jó ízü halai, kivált Vág vizében; köszirtes vidékein sok és nagy kigyóji. Arany, ezüst, legkivált vas, és piskolcz is nevezetesen találtatik e' Várm.ben. Legnagyobb nyeresége a' fákban van; mellyeket deszkákká sendelekké, 's egyébb épületre valókká is elkészíttenek, szálonként is a' Vág vizén leereszgetnek. Vannak üveg hutáji, bőr, kosár, salétrom készíttési, pálinka égetési, serfőzési, cserép edény égetési. A' Hradeki vas hámorokban fegyverek, 's más eszközök készítnek, az épületre való fák rendszerént ezerekre mennek. 10 mvst, 123 falukat, 1 pusztát számlál. Portáji 46. 62205 lak. többnyire tótok, és néhány lengyelek; legnagyobb részint kat. és némelly evangelikusok. A' katholikusok a' Szepesi Püspökséghez tartoznak.

Liptingen, falu Würtemberg orsz.ban Rotweili ker.ben 700 lak.

Liqueo szigetek, l. Lieu-Kieu.

Lira, Olasz pénz ezüstből

Digitized by Google

Corrente ér Bononiában 24 krt, Florentiában 19 kt. 2 den. Genuában és Livornóban 19 kt. Luceában és Mediolanumban 17 kt. Modenában 8 kt 2 dt. Pármában 5 kt. 2 dt. Sardiniában 26 krt. 1 dt. Turinban 12 krt. Velenczében 12 kt.

Liraa, helys. Francz. orsz.ban a' Dordogne oszt.ban. Vannak szőlő mívelési.

Liria, (39° 41′ É. Sz. 16° 2′ K. H.) helység Spanyol orsz. nak Valencia tart.ban 9000 lak. kik között számos a' takács, fazekas, szappanyos, pálinka égető.

Liris, Clanis, l. Garigliano fó Italiában.

Lisa, vs vár kastély Spanyol országi Arragonia tart.ban Castilia szélein.

Lisboa, l. Lissabon.

Lisburn, újonnan épült vs Hiberniában az Antrimi Grófs. ban Lagan fó mellett. Vannak damasz, patyolat 's vászon fabr. és fejeritői.

Liska bianka, legkissebb 's lakatlan sziget a' Lipari szigetek közül.

Lischau, Lissow, mvs Cseh orsz. Budweisi ker.ben 144 ház. 1 kath. pléb. 's iskolája.

Lischna, falu Morva orsz.nak Iglaui ker.ben 26 ház. 210 lak. és 1 vasbányával.

Lisianka, vs Orosz bir. Kiewi Helyt.ban 457 h. és 2740 lak.

Lisieux, Lexovium, (49° 8′ 50″ É. Sz. 17° 53′ 32″ K. H.) vs északi Francz. orsz.nak Calvados oszt.ban a' hajdani Normandiában az Arbre folvónak a' Toucques-kal való egyesülésénél 1700 lak. és 10170 lak. Van gyapju 's vászon fabr. Gabonával, gyümölccsel, gyümölcsből készített borral, lennel, kenderrel, marhával, 's fával kereskedik.

Lisignano, Lucignano, helys. Párma Herczegs.ben, híres meleg ferdői által.

Lisko, mvs Galicziában a' Szanoki ker.ben Szan fó mellett, kereskedésének, melly leginkább Magyar ország felé eleven, dara, 's árpakása tárgyai.

Liskonine, ezüst pénz Portugalliában 2 frt, 58 krt. ér.

Liskovo, falu Orosz bir. Nowgorodi Helyt. Volga mellékiben, számlál 2000 adózó lak. kik liszttel kereskednek.

Lisle, l. Isle Jourdain.

Lisleboh, Julio bona, vs egy régi kastéllyal Caux vidékben, felső Normandiában, Francz. orsz.ban két templ. mal, 1166. és 1180 eszt.ben itt egyházi gyülések tartattak.

Lismiek, kis vs Sveczia orsz. nak Wärmeland tart.ban, fekszik egy fél szig.ben.

Lismore, Lessimore, a' Hebridiai szigetek közül közép Scótziának napnyugoti partjain, Argyle Grófs.hoz tartozandó, Linneloch tengeröbölnek végzeténél; hossza 8, szélessége 2 angol mtfd. 1500 lak.kal. Lakhelye az Argylei Püspöknek.

Lismore, régi vs Hiberniai Waterford Grófs.bnn Blackwater mellett, most már romlásához siet; van szép püspöki temploma, és nem megvetni való lazatz halászatja.

Lisonzo, l. Isonzo.

Lissa, (43° 10′ É. Sz. 33° 51′ K. H.) Dalmatiai sziget az Adriai tengerben, Brazza és Lezina szigetektől délkelet felé; tersége 2 3/4 □ mtfd. bövelkedik borral, mandplával, fügével, olajjal, selyemmel, mézzel,

Digitized by Google

szarfellával, mellyekből egy északa egy bárka hajo 150000 is fog. Hasonnevü fő helye egy helység, mellynek jó révpartja vagyon.

Lissa, Lengyel-Lissa, lengyelül Leszno, (51° 51′ 55″ É. Sz. 34° 17′ 25,′ K. H.) vs uj Lengyel kirs. Posen N. Hercz. Sulkowszky Hercz. hez tartozandó 713 ház. 7600 lak. számlál, kik közül 3677 zsidó; vagyon egy kastélja, jeles ref. Gymnasiumja, luther. és kath. iskolája, refor. temploma, nagy zsidók zsinagogája, és több posztó, kalap, bör, 's szekér művei 's fabrikái. Virágzik kereskedése.

Lissa, örökös urod. Cseh orsz. ban Bunzlaui ker. ben Spork Grofhoz tartozandó. Lakosi csehül beszélnek 's marha tartásból, földmivelésből élödnek. Ebben fekszik Lissa, Uj Lissa, (Lisa, Lizza) mvs van posta hivatala, 2 kath. temploma, 2 betegháza, egy uraság kastélya, kastély kapolnával, nagy könyvtárja, vadas, és fáczán kertje, szép tölgy, és fenyö erdője.

Lissa, falu Silésiában az Ujmárkti ker. ben Weisztricz mellett; nevezetes a' csata, melly a' hét esztendöbéli Burkus haborúban 1757 Mindszent Havának 22 napján itt történt, 's máskép a' Vratislaviai ütközetnek is hivattik. l. Leuthen.

Lissabon, Lisboa, deákúl Olissippo helytelenül, Ullyssipolis, (38° 42′ 20″ É. Sz. 9° 45′ K. H.) Portugallia kirs. fő vsa Estremadura tart. ban Tejó folyóviznek északi vagy is jobb partján, melly itt 2 mfd tágas 's bátor révpartot képzel, fekszik 7 dombokon amphitheatralis formában; hossza egy, szélessége fel mfdnyi a' vs Belem, Alcantara, és Junqueira külső várossaival eggyütt 1800-ban Fabri szerént 44000 házakat, és 350000 lakost számlált, kirekesztvén innen a' katonaságot. A' vsnak ama rettenetes föld indulás ólta sem kő fala, sem kapui, számlál 37 Plebániát több mint 50 klastr. több közönséges nyilt helyeket, mellyek közül legjelessebb a' kereskedés piacz. Tejó folyó partján, hossza 615 szélessége pedig 550 labnyi, és egy érczből öntött I. Jósef Portugallia királykép oszlopával diszesítetik; emlékezetet érdemel a' Rosciopiacz is, 's más többek. Napnyugoti része a' vsnak mellyet 1755-ben Novemb. Hónap 1. napján rettenetes földindulás, feldulván 16000 házait 's 20000 lakosit agyon vervén, összerontott vala, most rendesseben épült, 's szebb házakkal ékesíttetik, azért is egésségesebb, mint a' napkeleti föld indulástól megkémélt régi része a' vsnak. Jelesebb épületei közül valók: a' Börzse vagy is kalmárság háza, a' vámház, 2 Portugalliai játék szin, egy Olasz Operaház, az ugy nevezett uj templom, a' kincsekkel és templomi eszközökkel gazdag Patriárkai 's Sz. Rókus templomai, a' pénzveröház, a' tanácsház, fegyveresház, Inquisitiói Palota, a' bika viadalra szolgáló nagy Amphitheatrom, az Indiai ház 's a' t. Liszbona lakhelye a' Patriarchának, egy Erséknek, Inquisitio- és országi fő törvény székeknek;

Digitized by Google

több tudós társaságoknak; u. m.: a' tudományok, Portugallia ország történetének, föld leirásnak tökéletessebb előadásában foglalatoskodo tudós társaságoknak, nemesebb nevelésre czélzó intézetének hajókázást, földmérést, kalmárkodást tanitó iskoláknak széke. Ezeken kivül vagyon 4 királyi fő iskola, 4 királyi csillag vizsgállo torony 1 kir. Museum, egy kir. füvész kert, egy helyessen elrendelt, de gondotlanúl meg tartatott köz királyi könyvtár, mellyben 70 ezer darab, és a' Necessidadesnek könyvtárja, melyben 28 ezer darab számlaltatik, ezek között számos szép 's ritka munkák, kéz irások találtattnak. Jeles még a' Sz. Vincze de Fora-i klastromban állo könyvtár, a' hol fizikai 's természet ritkasaságainak egybe szedet mivei látattnak. A' kegyes intézetei közé tartozik a' nagy Sz. Józefi betegek háza, mellyben esztendönként 16000 betegek ápolgatattnak, a' talált gyermekek háza, mellyben esztendönként 1600 gyermekek neveltetnek. Az Angol, és Dánok beteg házai, birja az Angol kereskedő társaság, 's külföldieknek szolgál. Fabrikai igen számosak: arany, 's ezüst paszománt, pamut, selyem, kalap, vitorla vászon, portobák, porczolán, sárga réz, börök, szappany fabrikái nagy elömenetelére szolgálnak. Van egy ágyú öntő, 's hajó epitő müve is. Az újjabb épités mesterségnek jelesebb szüleményei közé tartozik a' 24000 láb hosszú, és némelly helyeken 210 láb magas viz csatorna, melly 35 római és gothiai boltozatokon nyugszik, és az ivásra szolgáló vizet 4 mfdnyi messzeségről Bellas mellett lévő forrásokból a' városba vezeti. Kereskedése 's hajózása e' vonak felette nagy, találtattnak itt 243 Portugalli és 150—180-ig való külföldi 's nagyobb részint Angol kereskedő házak. Itt van a' külömbféle portékáknak, mellyeket a' Portugalliak a' Világnak minden széleiről kapnak, lerakodó helyek; és egy tengeri kezesség társaságnak lakhelye. Révpartjába esztendönként több mint 1500 hajók térnek bé, mellyek közül 450 Portugalliai, 550 Angoly's a't. Környéke Lizsbonának igen kellemetes, rakva olaj, és szöllő hegyekkel, czitrom, naranes erdökkel.

Lissau, vs Cseh orsz. ban Bunzlaui ker. ben 327 h. és 2060 lak.

Lizsberg, vs a' felső Hassziai Herczs. ben 66 h. és 440 lak.

Lissichiak, megerősitett hely Horvát orsz. Szávántúl, a' Károlyvári kat. vidékben, a' Likadi ker. ben, Borichevacz faluhoz közel a' Kondon lineán egy kastéllyal, melly a' Törökökkel való kereskedésre szolgál; Gozpichtól 13 óra.

Lissing, kis folyó vagy inkább patak felső Stajer orsz. nak Brucki ker. ben, ered a' Judenburgi ker. ek Szélein, 's Mautern mvs mellett elfolyván, Sz. Mihálynál, Leoben felett a' Murába szakad. Számos kerekeket hajt, melly mesterségesmivek által a' környékező gyönyörű rétek öntöztetnek.

Lissingau, falu felső Stajer

Digitized by Google

Brucki ker.ben 2 vas hamorokkal.

Lissicz, mvs Morva orsz.ban Brünni ker.ben 196 h. 6110 lakosokat kastéllyal vadas kerttel, 's egy porczolán fabrikával. Van pléb. 1 majorja, 2 malma és 1 timsó hutája.

Lisy sur Ourcq, helys. Francz. orsz.ban Seine és Marne osztályban Ourcq mellett 1200 lak. és gomb csinálo fabrikával.

Liszа, nagy tót falu Trencsén Várm. a' középső járásban Morva orsz. szélein. Lakosi testes erős emberek. Földje a' hegyek miatt alkalmasabb a' marha tartásra mint szántásra, 's vetésre. Van egy Harmincadja. F. U. Gróf Aspermonth. Lakosai kath. számok 2260 mégyen tulajdon pléb. és templ. Trencséntől 9 1/2 óra.

Liszka, Olaszi Liszka, priv. mvs Zemplén Várm.ben az orsz. uton Bodrogh fé mellett, van 962 hold termékény szánto földje, jó rétjei, szőllő hegyei 's erdői. Lakosi Magyarok, kiknek kath. 1005 és reform. mind eggyiknek tulajdon pléb. és Ekklesiája vagyon. posta váltó házzal. Szepesi Püspökség és káptalan birtoka.

Litaku, Leétako, (26° 30′ D. Sz. 27° K. H.) Buschmánok fő vsa déli Afrikában, igen termékény tájékban.

Litay, Littey, Litja, mezővs Karnioliában Neustaedtli ker.ben Szava vize mellett, egy hegynek töviben, van kastélya, termeszt lent, és készit böröket. Auersperg Hercz.hez tartozandó.

Litchfield, nagy népes, 's számos gazdag familiaktól népesitett vs Anglia orsz. Stafford Grófs.ban; van egy szép fő temploma, serfőző házaiban a' jeles Ale készitetik.

Litchfield, Grófs. északi Amerika szövetséges Connecticut tart.ban térsége 40 □ mfd, 's ezen 38760 lak. foglal; vannak sok nagyobb részint magos 's erdőkkel beboritott hegyei, mellyek köztt a' Housatonick vize folyik; bővelkedik vassal, gabonával, eleségnek való füvekkel 's a' t. Fő vsa:

Litchfield, (41° 46′ É. Sz. 73° 37′ N. H.) Great-Pond mellékiben 80 h. vashámorral, és vasát vágó malommal.

Litinsk, l. Lityn.

Litorale, tengeri kerület, tenger parti tartomány, magában foglalja e' következő Illyriai: Fiume, Buccari, Zeng és Carlopago városokat, nagysága 7 □ mfd tészen, mellyen 19930 lak. számláltattak. Termeszt gabonát 's bort; lakosi hajózást, halászatot, 's szekerezést. A' Magyar Littorale v. Magyar Dalmátia, v. tengeri Magyar kereskedő vidék, egy része Horváth orsz.nak az Adriai tenger partjain nagysága 160. 1/2 □ mfd 30000 lak. mégyen.

Litre, egyaránt hig, és száraz testeknek mértéke, egy négyszegű edény v. Köb, mellynek oldalaslagi lineáji egy Decimetrehez hasonlók, vagy is egy henger kerekségü edény hasonló foglalattal. Nagyobb valamivel 50 kubik v. négy szegü hüvelykeknél, és 2 font vizet, v. is 50 lat gabonát foglal (huszad része egy Párisi pintnek, v. 1 negyédje a' hajdani Litronnak) Decalitre, 10 Litresből állo mérték szerént 1 Velte nevü mértéknek 1 har-

Digitized by Google

mad része vagy is egy vekának 3 negyedje. Hectolitre, 100 Litres = 105 1/8 Pint = közel 8 véka. Kilolitre, 1000 Litres, közel 1051 egy negyed, és 78 három negyedes véka, és helyet foglalja a' nagy tonna. A' fél Kilolitre a' Pipe nevű mérték, a' kettös kilolitre pedig a' Muid de Grain nevű mértékek helyeit töltik. Myrialitre, 10000 Litresből álló mertek, 's közel 10511 bor pinteket vagy 788 1/2 vekát tészen. Decilitre egy tizedrésze a' Litre mérteknek (helyét foglalja Poissou vagy Gobelet nevű mértekeknek.) és 1 itze negyedjének lehet mondani. Centilitre, egy Század, és Millilitre egy ezred része Litre mértéknek. — 100 Litre tészen közel 1 5/8 Bécsi mérőt vagy 1 3/4 Bécsi akót.

Litschau, vs Austriai alsó Ensz tart.ban Mainhardt hegy felett lévö negyeden, Cseh orsz. szélein, van egy urodalmi kastéllya, tartománybéli törvényszéke, plebaniája, 162 h. és egy üveg hutája.

Littau, Litta, Littowle, város Morva orsz.ban Ollomüczi ker.ben kő fallal's sánczokkal keritetik, Lichtenstein Hercz.hez tarrozandó, vagyon kath. plebániája, 2 temploma, 1 posta váltó háza, 383 h. 2160 lak. kik posztót készitenek.

Litwánia, hajdan Lengyel országgal öszvekapcsolt N. Hertzegség, most pedig 1793 l. fogva Orosz birod.nak tartománnya, melly most 3 Helyt.okra, u. m. Wilna, Grodno, és Minszk Helyt. vagyon felosztva. Nagysága 3581 □mfd népesége 2234619. Földje nagyobb részint róna, mocsáros 's tavakkal 's erdősegekkel telyes, jelessebb folyói: Niemen, v. Memel, Bug, Preipez, és Narew. Éghajlatja mérseklett, ambár tavasz, és öszi napjai sokszor igen nedvessek. Termései: gabona, fa, len kender, komló, marha, tollas baromfi, méhek, külömbféle vadak ugymint medvék, farkasok, rokák. Lakosi: a' Litvániaiak, középszerü nagyságú, testes 's erős nemzet, nyilt 's barátságos alakkal 's vastag nyakkal. A' kemény szolgálat, és a' szegény élet mód maga bélyegjeit mélyen ábrázatjokra metzette; Lengyelek, Oroszok, Tatárok, Görögök, Zsidók 's a' t.

Litvániai Kamerális - Osztály, északi része keleti Prusszinának, 315 □ mfd. 376380 l. bövelkedik gabonával, fával, dohányal, marhával, juhokkal, lovakkal, vadakkal 's halakkal. Lakosi Litvánusok, Lengyelek, Francziak Szalzburgi németek 's nagyobb részint Lutheránusok. Eloszlik a' Szehesteni, Szleczkói 's Justerburgi ker.ekre.

Littey, l. Litay.

Littfeld, falu a' Bergi N. Herczegségben, van egy nyujtó hamorja, ónn, ezüst 's réz hutái.

Littleborough, falu Angol orsz. ban Lincoln Grófs.ban Foszedyke csatorna mellett, külömbféle Római szép maradványokkal.

Little-Chester, vs Angol orsz. ban Derby Grófs.ban Derwent fó mellett.

Little-Jork, *Jorktown*, kis vs északi Amerika szabad Virginia tart.ban közel ide vagyon egy nevezetes csiga, fövénytolás, mellyben te-

Digitized by Google

mérdék sok csig és kácsigateknök a' föld területek alatt homoktól fedezve, találtatnak.

Lityn, Litinszk, ker.béli vs Orosz birod.mi Podoliában

Liubin, (58° 40′ É. Sz. 59° 40′ K. H.) ker.béli vs Járosláwi Helyt.ban Orosz birod.ban Obnora fó mellett; 431 ház. 1500 lak. eleségekkel kereskednek.

Liuno, erős város egy hegyen Dalmatiában.

Ljusnedal, fabrikahely Svetziában a' Nordlandi Gefleborg Helyt.ban Herjedalen tart.ban. E' hely mellett Ljusna fó szép viz rohanást csinál; vagyon még egy nagy réz bányája is.

Ljutzin, (56° 35′ É. Sz. 45° 20′ K. H.) ker.béli vs Orosz birodalom Witepsk Helyt.ban Velikai Luz mellett, 195 Polgárokal, és 42 zsidokkal.

Livadia, (Hellas, a' tulajdon görög orsz.) tartománya az Europai Török birod.nak, Janiah és Morea között, napkeletről az Aegaeumi, és nyugotról a' Joniai tengertől környékeztetik; nagysága 275 □ mfd tészen, ezen 249000 lélek tengödik, kik Görögök, Törökök, 's Zsidók. Janiahtól Oeta, Parnasz, és Helicon rég nevezetes bérczek választják. Sionapro, Cephissus, Ismenus 's más több folyók nedvitik földjét. A Korinthusi földszorulatban, melly által Livadia Moreával kapcsoltatik, találtattnak a' Lepantó és Eugiai öblök. Földe termékény, bőven nyújt együgyü lakosinak külömbféle déli drága gyümölcsöket ugymint czitromot, narancsot, malozsa 's apró szöllött; olajfákat, nagy számmál, gabonát 's t. ef. Vannak puha, kondor 's selyem gyapjas juhai. Ennebecki és Egripói basaságokra, és a' Vájdák kerületeire részeltetik. — E' tartomány nevét:

Livadia, v. Lebadia, vstól kölcsönözé, ez Helikon hegy tövíben, a' hajdani Thebe hires vstól északnak fekszik, számlál 6000 lak. Van egy kastélya, Görög Érseknek lakhelye, gabonával, gyapjúval 's riskásával való kereskedése szembetünő.

Livarot, helys. Franczia orsz. Calvados oszt.ban Vie folyó mellett, 1210 lak. kereskedik fonállal, vászonnal, 's sajtal.

Livato, helys. Cephalonia szig. az Archipelagusban, ennek lakosi a' szigetbéliek között legjobb tengeri hajósok, van egy révpartja, 's némü némü kereskedést is üz.

Livek, l. Liflandia.

Livenza, folyóviz Olasz orsz. ban ered Polcenigo mellett, 's felvévén Monticano, Meschio, és Meduna folyókat 2 ágas torkolattal a' Velenczei tengeröbölbe végzödik. Az egyiknél Porto Bufoletól kezdve több mint 16 olasz mfd a' másiknál pedig, melly Noncellónak hivattik, Pordenone-tól fogva több mint 7 mfd hajózható.

Liverpool, Liverpool, (53° 27′ É. Sz. 14° 43′ 23″ K. H.) N. Britannia orsz.nak London után legnagyobb kereskedő vsa, Anglia orsz.nak Lanca Grofs.ban Mersey fónak, melly több mesterséges folyókat fel vészen, napkeleti partján, és a' Hiberniai tengerben való torkolatjánál, 9925 h. 77650 lak. foglal; az Isteni tiszteletre szolgáló epületek száma egy

Digitized by Google

zsinagogával, 17 mégyen, van betegek háza, az ügye foggot tengeri hajósoknak számára épített kaszarnyája, mellyben minden Liverpoolból kiménő tengeri utas hónaponként 6 Pennyt (bizonyos pénz neme) fizetni kénszeritetik, egy vakok jól elrendelt intézete, mellyben ezen kosarakat, és lovagló ostorkákat fonynak. Jeles a' mesterséges révpartja 13 hajó készitő helyeivel. Epületei elég diszessek; említést érdemelnek az új Börzse v. is Kalmárok háza, a' tanácsház, a' játékszin- és az iskolaiházak; útszái kivált a' régi vsnak nagyobb részint keskenyek. Legnagyobb fabrikái közül valók a' nagy dohány fabrikái, ezen kivül találni itt czukrot fözö házakat, porczolán, pipa, üveg, harizsnya fabrikákat, vasöntö, ser, szappan, só, gálicz fözö házakat, vas és veres réz hámorokat. Legnagyobb kereskedése vagyon Afrikával, Nyugoti Indiával, Hiberniával, és közel minden részeire a' világnak kivévén a' napkeleti Indiát, kiterjed; vannak 606 tulajdon kereskedö hajói. Liverpool vsa maga birja az egész Angol kereskedésnek hatod részet, a' Londoni kereskedésnek pedig felét, és az egész Angoli hajokázásnak tizenketted részét. A' városiakki miveltetését 6 tudományos Muzeumok, és füvész kertek mutogatják.

Livinivölgy, Levantina, Tessini kantonban Helvetziában, Sz. Gotthard hegyétől délnek, keresztül futja Tessin v. Ticinus vize, térsége 9 □ mfd, 11000 lak. kik mind kath. számossak erdöi, mellyek közül némelyek gesztenye fákból állanak; de még számossabbak az ezekben talaltató vadak, zergék 's a' t. Hajdan birtoka vólt az Uri kantonnak, most a' Tessini kantonak állito része. Az orsz. út Sz. Gotthard hegyén keresztül Bellinzónába, Comoba, és Mailandba vezet e' völgyön által.

Livonia, l. Lifland.

Livorne, vs Piemontban a' Sardinai kirs.ban 3590 lak.

Livorno, Liburnus portus, hajdan Labro, angolúl Leghorn (43° 33′ 5″ É. Sz. 27° 56′ 30″ K. H.) Toskána N. Herczs.ben föhelye egy törvényszéki ker.nek, hires 's megerösitett tengeri és kereskedö vs, a' közép tengernek, melly itt a' Hetruriai tengernek hivattik, partjain Florenciától 9 mfdekre, jó rendben és diszesen épült utszákkal, ezek közt tündöklik kivált az északi része a' vsnak, melly a' sok vizi árkoktól, csatornáktól, melyeken keresztül járnak, Új Velenczének hivattattik. Számlál 60000 lak. kik közül 15000 zsidók, és a' kereskedés véget számos Örmények, Görögök 's más külföldiek találtatnak. Széke a' Helytartónak és egy Praepostnak. Jelessebb épületjei: a' nagy vásár helyen álló kaptalanbéli templ. a' Herczegi Palota, a' rabszolgák háza, a' nagy só dohány, és olajtárhazak, a' Kontumácz az első Ferdinand Nagy Herczeg kép-oszlopa, lánczra vert 4 török rabszolga oszlopokkal. Ven 7 Plebaniája, 8 monostorai, egy türödelmes Inquisitio széke;

Digitized by Google

mindenféle Vállásbéli felekezeteknek szabad Isteni tiszteletek; innent találni itt egy örmény templomot, 1 zsidó zsinagogát, 1 török mecsetet, a' Protestansoknak különös templomokat, 's temető helyeket. Nevezetes rév partja jó ugyan de hamar iszaposodik, innen többször kell tisztogattni, két részekre van osztva; a' külsőbb 600 lépes hosszú gát és 2 erősségek által oltalmaztatik, mellette áll a' kő sziklán épített világlo torony; a' belsőbb vagy is kissebb révpartban, melly Darsennanak neveztetik, fekszenek a' Gályák. Lakosi szorgalmas, munkás emberek, külömbféle fabrikái közt kláris, porczelán, 's bársony fabrikái hireltettnek. De legnevezetessebb mindenek felett elterjedt kereskedése, melly a' török birodalomnak tengeri széleire (Levante) söt napkeleti Indiába is kinyúlik, tárgyát Angol, Franczia, Olasz, 's Németh portekák állitják. Az Olasz orsz. és Levante közt forgó kereskedésnek közép pontja. Esztendönként 5000 hajók szaladnak bé révpartjába.

Livra, ezüst pénz Barcellonában 1 for. 5 kr. ér.

Livre, máskép Frank Franczia ezüst pénz 23 kr. ér. Livre Vournoi 22 kr. 2 dt. Livre Bernában 35 kt. Livre, máskép Sterling, vagy font Sterling. Angliában 9 ft. 24 kt. 2 dt. ér.

Livron, vs Franczia orsz.ban Drome oszt.ban fekszik szép vidékben egy dombon, Drome vize mellett.

Liw, vs új Lengyel kirs. a' volt Siedlce oszt.ban hasonnevü folyó mellet. 71 h.

Liwerda, Liebwerda, 80 h. állo falu Cseh orsz.ban Bunzlaui ker.ben Liverda patak mellett, 2 jó sovanyú forrásokkal.

Liwni, (53° 10′ É. Sz. 55° 30′ K. H.) ker.béli vs Orosz birod. az Oreli Helyt. Sodsia, és Livenka folyók mellett, számlál 700 fa hazakat, 70 kalmár boltokat, 1 klastromot 10 templomot, és 3600 lak. kik földmivelést 's kereskedést üznek.

Lixheim, vs Franczia országnak Meurthe oszt.ban a' hajdani Lotaringiában 203 h. 960 lak. van egy ásványos forrása.

Lixúri, vs Cephalonia szigetben 5000 lak. van egy révpartja, pamut materia, ször szönyeg-fabrikái, külömbféle erös italokat (Liqueur) készitö müvei. Kemény föld indulásai által nagy pusztulásokat szenvedett, utszái még most is szomorú omladékival tellyesek.

Lizard-Point, (49° 57′ 55″ É. Sz. 12° 28′ 43″ K. H.) föld csúcs Angol országban a' Kornwalli Grófs.ban Helstonetöl délnek 12 mfdekre.

Lla-Bhinn, l. Fingalbarlangját.

Llandaff, l. Landaff.

Llandilo-vavr, helység Angol orsz.nak déli Wales Herczs.ben Caemartheni Grófs.ban Towy fó mellett, vannak flanél fabrikai. Itt a' Walesi Hercz. Llewellinnek seregei az I.sö Eduard Angolok királyától tenkre verettetett.

Llandovery, helys. a' most említett tart.ban harizsnyákkal, mellyek itt és a' szomszédságban kötettnek, kereskedik. Egynehány mtf.

Digitized by Google

dekre ész.nak ón bányák míveltettnek.

Llanelly, helys. ugyan ott Dulas fó, és egy kis tengeri öbölközött; kivitel tárgya köszén.

Llanes, (45° 26′ 15″ É. Sz. 13° 2′ K. H.) kis vs Spanyol orsz.nak Austria tart. ban, van egy révpartja.

Llanidloes, helys. ész. Valesi Herczs.ben Angol orsz.ban a' Montgomeny Grófs.ban Severn fó partjain, gyapjúval való kereskedése terjedt.

Llantrissent, régi szép mvs, Glomorganschireben, déli Walesben Angliában.

Llerena, Ellerena, vs Spanyol orsz.nak Estremadura tart.ban 7300 l. Innen 3 mfd a' hegyekben ezüst erek találtattak, szomszédságában fekszik a' híres Gvadalcanali ezüstbánya is.

Llobregat, fó Cataloniai Herczs.ben Spanyol orsz.ban ered a' Pendis nevü hegyből, és Barcellona alatt a' tengerbe rohan. Még egy más hasonló nevü fónak találtattnak e' tart.ban forrásai, melly Rosis mellett a' tengerbe szakad.

Llorja, helys. Valencia tart. ban Spanyol orsz.ban 1200 l. felettébb jó ízü tengeri baraczkkal bövelkedik.

Llosa, vs Spanyol orsz.ban Valencia tart.ban 1000 l. és gipsz bányákkal.

Lluch-Mayor, (39° 34′ É. Sz. 20° 27′ K. H.) helys. Spanyol orsz.hoz tartozó Majorka szigetben 500 h. és 5430 lak. Van egy Collegiata temploma, 's csudálatos B. Szüz képe.

Ló, Erdő telek, Mosony Vár. ben Óváron felül a' pósta út mentében, egy óránnyira, a' Duna mellett; egy része kaszáló, a' többi mind erdőség. A' Királyi Felségeknek vadászat végett itt jelenlétökről említést érdemel.

Loanda, S. Paul de Loanda, erősített fő vsa közép Afrikának alsó Guineai környében fekvő Angol orsz. nak, főképen a' Portugallok Afrik. birtokai' Lengo fónak torkolatjánál; számlál 20000 lak. kik közttt. 3000 fejérek; köből épült házakban, a' Negerek pedig földből emelt 's szalmával fedezett gunyhókban laknak; széke a' Portugalliai Al-Királynak, Püspöknek, Inquisitió törvényszéknek; látni itt pompás templomokat 's klastromokat. Révpartja csak a' Portugalloknak áll nyitva. Levegője egészségtelen, hévsége kiálhatattlanná változna, ha tengeri szelek nem tisztogatnák, hívesítenék. A' város kereskedő szövetségben áll a' keleti Afrikába utazó csoportokkal. (Karavane). — A' száraz földnek ellenébe fekszik.

Loanda szigete, ennek hossza 4 szélessége fél mfd. Itt sok tengeri és ollótlan rákok, valamint apró barna, finom 's fényes csigák, (Zimbi név alatt) fogattattnak, mellyekkel e' tart. ban pénz gyanánt élnek, de azokat csak egyedül a' király számára szabad szedegetni. Esztendönként innen még eddig 15000 rabszolgák vitettek által Brasiliába.

Loango, (4° 45′ É. 5° 25′ D. Sz.) orsz. az alsó Guineai partokon déli Afrikában, hossza csak 20 mfd de szélessége a' Caterina foktól egész a' Nganda Congói hegyekig

Digitized by Google

hegyekig 60 mfd tészen. Földe, kivévén a' most említett hegyeket 's némely erdőségeit, nagyon alacson 's mocsáros, sok bényúló öblöktől 's folyóktól nedvítetik ugymint: Sette, Mayumba, Oulao, Loango és Luisa, melly egyszersmind a' déli határ választó fó. Termeszt riskását, gabonát, czúkornádat, dinyét, dohányt, és pálmabort. Bővelkedik szarvas marhával, juhokkal, kecskékkel, disznókkal; találni Oroszlányokat is, tigriseket, és elefántokat. Asványai: réz, vas, ón, és czín. Lakosi Negerek, kik fejérbe öltöznek, mellyet falevelekből készített elég tartós materiából függesztenek öszve, vas és cserép edény készítéssel, tengeri só főzéssel foglalatoskodnak; az asszonyaik pedig mívelik a' földet. Laknak itt fekete zsidók is, kik Szombati napjokat olly szorgossan ülik, hogy az nap még egy szót sem szóllanak. Találni itt fejér Negereket is v. is Dondusokat, a' kik mindazonáltal semmi különös Nemzetet nem állítnak. A' Király az orsz. 7 tisztjeitől választatik, uralkodik szabadon kénye szerént minden határozás nélkül, 's közel isteni tisztelettel imádtatik. A' Mayombai, Malembai, és Gabendai Királyok, nem külömben az egész Congói partok fejedelmei nékie adót fizetnek. Lakhelyét hason nevű vsba tartja, melly máskép Buali nevet is visel. Leöztet.

Lovano, Lovano, kis vs a' Monakói Herczs.ben a' tenger partjain, 3500 l.

Lobau, Nopoleon szigetje, Duna sziget Austriában, 2 óra járásra Bécsen alól, nevezetes az 1809 eszt.ben itt történt dolgok véget. Ettől a' szigettől nyeré a' Fran. Mouton nevü Ezredes Lobaui Gróf czímjét.

Löbau, lengyelül Lubawa, vs az új Lengyel Kirs. a' volt Bramberg oszt. Jasienka és Sandulla fó mellett 257 h. és 1340 l. és egy kastélyal, len, és vászon kereskedésel.

Löbau, Löbye, községessen Liebe, vs felső-Luzátiában a' Bauczeni ker.ben hasonnevű fó mellett, melly itt a' Spree vizébe keveredik, 305 h. 2500 l. számlál, van Lyceumja, 2 pléb. és más 2 templomai, harizsnya, kesztyü, karton, és bőr fabr. kereskedik gabonával, vászonnal, és fonállal.

Lobeda, Lobodau, vs a' Veimari N. Herczs.ben Saale fó mellett 162 h. és 830 l. kik vásznat, 's harizsnyákat szővnek, és borral kereskednek. Látni ide közel a' régi Lobda várának omladékit.

Löbejün, kőfallal kerítetett vs 4 kapukkal volt Wesztfalia Kirs.ban a' Saale oszt. ban. Van 1 pléb. és 1 betegek háza templomával, egy iskolával 291 épületei és 1620 l. kik földmívelésből, marha tartásból serfőzésből 's más illy féle munkákból élnek. Esztendőnként 3 vásárokat tart. Kőszén bányával 200 lélek foglalatoskodik. Ezen kívül még éget meszet is, és salletromot főz.

Lobenstein, vs és lakhelye Reusz-Lobensteini Herczs.nek Lemnitz fó mellett 410 h. és 2720 l. Van deák iskolá-

Digitized by Google

ja, Superintendentialis hivatala, vászon, posztó 's bőr fabrikái, gyapjú 's pamut fonói.

Lobenstein, falu Cseh orsz.ban Leutmeritzi ker.ben 246 h. Salm-Recferscheidi Gróf házához tartozandó.

Loberthal, l. Leberthal.

Lobes, Lobusz, Lobs, 37 h. ból álló falu 's patak Cseh orsz.nak Ellbogeni ker.ben. A' patak ered Frohnau mellett, és ész. felé Falkenau szaladván vidékiben az Eger fóba szakad.

Lobetani, p. Hispaniában lakott nemzetség, Edetanusok baljokról, mostani Roquena vidékén; fő vsok Lobetum, és Valczia (Cuenza).

Lobkovitz, falu Cseh orsz.ban a' Kaurzimi ker.ben 24 h. Az öszve omlott kastély törzsök háza a' Lobkoviczi Herczg.nek kik most a' Raudniczi Cseh Herczg.től Herczegi czimel élnek.

Lobodau, l. Lobeda.

Lobos, sziget a' Forteventusa Kanariai szigetnek ész.partjain Voucaynai szorulatnak bémenetelén; a' Kanariai szigetekhez számláltatik.

Lobos, két kis terméketlen 's kösziklás sziget a' nagy Oczeánban Amer. Peru orsz.nak partjain, a' száraztól 5 mfd. Ezek tengeri Lobos szigeteknek hívattnak, hogy megkülömböztessenek egy hason nevű, de közel a' szárazhoz fekvő Lobos szigetétől, melly e' végett szárazi Lobosnak neveztetik.

Lobositz, Lowositz, kis vs Cseh orsz.nak Leutmericzi ker.ben; Elbe fó partjain 140 h. Szorgalmas szőllőhegy, gyümölcs, és föld míveléssel. A' hét esztendös Burkus háborúban 1756 Sz. Mihály havának 1-sö napján itt történt véres ütközet végett nevezetes. Van egy Cs. és Kir. Pósta hivatala, szomorú napok voltak reá nézve Böjtelső Havának 19 és 20 napjai 1803 eszt.ben mellyben 2 harmad része tüzáltal hamuvá vált.

Lobsentz, lengyelül Lobzenika, vs új Lengyel Kirs. a' volt Brombergi oszt.ban Lobsonka fó mellett, melly felyebb Kaschubka, vagy Nieczenek hívattik 198 h. 1217 nagyobb részint Luther. lakosokat foglal, kik posztó 's csipke fabrikákban, ser főzéssel, 's pálinka égetéssel keresik élelmeket. Ridzinszky Gróf birtoka.

Lobstädt, kis vs Szász orsz. ban a' Lipsei ker.ben.

Loburg, vs a' Brandenburgi közép Márkban a' Jerichowi ker.ben. 281 h. 's 1550 l. egy luth. és egy ref. temp. kal; készit böröket 's posztót. Vidékében tükörkő bánya míveltetik.

Lobva, Volga vizének mellékes fója Orosz bir.ban.

Löbye, l. Löbau.

Locamand, vs Francz. orsz. ban Bretaagne tart.ban a' Finisterrei oszt.ban 2570 l.

Locana, vs Sardiniai Kirs.nak Piemont tart.ban Orco fó mellett 5000 l.

Locarni tó, l. Lago maggiore.

Locarno, l. Luggarus.

Loch, falu Cseh orsz.nak Ellbogeni ker.ben ón bányákkal.

Lochauer Haide, l. Annaburg.

Lochem, vs az eggy. Belgiumi Kirs.ban felső-Yssel tart. ban Borkel fó mellett 1360 l. és le omlott vár falakkal.

Digitized by Google

Lochos, Luceae (47° 7′ É. Sz. 18° 39′ K. H.) vs és ker béli hely Francz. orsz.ban Touraine tart.ban Indre, és Loire oszt.ban, Indre fó partján 640 h. és 4340, van erős vára, mellyben a' Mailandi Lajos Herczeg 10 esztendőbéli fogságot töltött, és eltemettetett. Egy nagy toronyban látni két kalitkákat, vagy is ingó szobákat erős tölgy deszkákból 's jól meg vasalva, mellynek egyikébe Balve Kardinalis Angeni Püspök 12-dik Lajos Királytól bézárattatott volt. A' várbéli templomban Sorel Agnes 7-dik Károly kedvesének sírját fekete márványból, melly felett Agnes képoszlopa fejér márványból emeltetett. Vannak gyapjú materia fabr. nagy disznó tenyészetei; kereskedik gabonával, fával, borral 's marhával. Beaulieu vsal híd által kapcsoltatik.

Loch-Fyne, tengeri öböl Argylei Grófs.ban, közép Scotziában, melly a' napnyugoti Oczeánból 10 mfd a' szárazba be nyúlik, és az egész közellévő tengerben legjobb heringekettart.Sokszor e' halászatra 5—6000 ladikok is megjelennek, és közel 20000 hordócskákal fognak.

Löchgau, falu Vürtemberg orsz.ban a' Lajosvári ker. ben 1780 lakosi szőllő mívelésből élnek. A' falun keresztül folyik Steinbach nevű patak, melly kívül a' földbe rejtőzik, és 1/2 óra messzeségre ismét megjelen.

Lochindale, l. Ila.

Lochkow, helys. Cseh orsz.ban a' Rakoniczi ker.ben van Czichoria fabrikája.

Loch-Leven, tó déli Scotziában, Kinrosz Grófs.ban ker.ben 15 mfd foglal több apró szigetekel egyikén ezek közül fekszik Lochleven-castle nevű váracska, mellyben a' szerencsétlen Stuart Mária Királyné tulajdon jobbágyaitól be zárattatott.

Loch-Lochy, tó, ész. Scotziának Invernesz Grófs ban Augustus és Williám várai között, hossza 14 szélessége pedig 1—2 mfd tészen.

Loch-Lomond, tó déli Scótziában Dumbarton Grófs.ban hossza 24 szélessége 8 angol mfd az egész nagysága pedig 20000 hold földet foglal, és sok helyet több 100 ölnél mélysége. Ezen nagy tóból 30 szigetek emelkednek fel, mellynek nagyobb részini gyönyörű ligetjeikben külömbféle vadakat nevelnek. Partjai legkellemetessebb kilátást nyújtanak, a' hol tudniillik a' zöld pázsitok a' fellegekkel tusakodó bérczekkel, 's meredek köszikläkkal változnak. Halal, 's kivált jó ízű angolnákkal bővelkedik.

Lochmaben, helység Dumfrieszi Grófs.ban déli Scotziában Annan fó mellett, 700 l. a' vidékben sok vászon szövettetik, 's jeles lazatz halászatok esnek.

Loch-Nesz, nagy tó ész. Scotziának Invernesz Grófs.ban egyik a' Caledoniai csatornának leghosszabb természetes állító részei közül, hossza 22 mfd szélessége pedig 1—3 mfd tészen. Déli részei felettébb gyönyörüségesek, magos köszikläktól 's csergő patakoktól nedvített zöld völgyektől, mélysége csak nem hihetettlen, 500 öleket foglalni találtatott, vize egéséges és so-

Digitized by Google

ha nem fagy bé. A' természet vizsgálók jelentik, hogy felettébb nagy 's szokatlan hullámokat hányt légyen e' tó, midőn Lissábon vsa 1755 történt rettenetes földindulástól pusztítatott, a' nélkül hogy a' száraz környék csak legkissebbett is mozdúlt volna. Ennek vidékében találni Foyer vizének zuhanását, mellyek hónak fehérségével, és ég dörgéshez hasonlító zajjal 1212 láb magosságú köszikláról iszonyú mélys.ben le rohannak; és a' földünkön eddig talált víz zuhannatok közül a' legmagossabb víz zuhanatott képezik.

Lochowitz, mvs Cseh orsz.ban a' Berauni ker. Litavka patak mellett 130 h. diszes kastéllyal, és egy Esperest temp.mal.

Loch-Oich, tó ész. Scotziában Invernesz Grófs.ban hossza 4 mfd vannak több ligetes szigetjei, a' Loch-Neszi tóval egybeköttetik.

Lochrea, vs Hiberniában a' Galloway Grófs.ban vászon fabr.val.

Lochwitza, (50° 18′ É. Sz. 50° 19′ K. H.) vs Orosz bir.ban a' Pultawa Helyt.sban Súlai Lochvicza mellett 4460 l. kik kert mívelésből és kereskedésből tengődnek.

Loch-Wynnoch, helys. a' Renfrewi Grófs.ban hason nevü tó mellett Anglia orsz. ban vannak külömbféle fabrikái.

Locka, (59° 36′ 3″ É. Sz.) egéséges salétrom 's büdös-kő részetskékel egyveledett forrás Svétzia orsz.ban Nerike kis tart.ban, az Orebrói Kapitánys.ban két tó köztt szerte híres 's nagy hasznú iszapos ferdőkkel.

Löcknitz, várbéli helys. Brandenburgi Ukermárkban Randow fó mellett, áll 40 h. és 357 l. van egy Királyi vámháza, és termeszt dohányt.

Lockwitz, nagyfalu 1 1/2 óra járásra Drezda vsától.

Locle, falu a' Neufchateli Herczs.ben Vallengin Grófs.ban 8000 l. kik közül sokan óra csinálók, aranymüvészek, és csipke kötők. Környékében találtatik egy malom, melly 300 l. a' föld színén alól vagyon.

Locmariaquer, vs Morbihán Francz. oszt.ban 2000 l.

Locminé, vs ugyan ott 1790 lak.

Locri, vs Italiában, Proserpina templomával, Pyrrhustól feldulatott, Rhegiumtól nem messze.

Loc-Ronán, helys. Francz. orsz. ban Bretagne tart.ban a' Finis-terre oszt.ban 300 h. 770 l. Vannak vászon 's vitorla materia fabr.

Löcse, Leucsovia, szabad Kir. vs Szepes Várm. Löcse patak mentében hosszas dombon fekszik az É. Sz. 49° 0′ 58″ K. H.) 38° 6′ 40″ alatt. Még most is kerítik düledő falai 's kapui épen állanak. Útszái sziklások, néhol egyenetlenek, 's olly keskenyek, hogy a' két ösze akadó szekér alig térhet ki bajnélkül egymáselől, illyen p. o. az új utsza, hol a' szekér út szélein felt emelkedő szikla falnyujt a' gyaloglónak ösvényt. Jeles és pompás mindazáltal négyszegü piacza, a' vsnak legkiesbb helye ez, 's fényes épületek kerítik; mellyek között nevezetes a' Várm.ház, a' roppant kaszárnya, és azon privát-ház, mellyben nehány év előtt Jósef Hazánk szeretett

Digitized by Google

Nádorispánya, később károl Ambrus dicsőült Primásunk szállást fogtak; és Podhoraszky nemzetségnek örökös könyvnyomtató műhelye, csak emléke 's maradványa ama régenten híres Lőcsei Typographiának! A' négyszeg közepén áll Sz. Jakab temploma, a' nemzeti iskolával, és fő strázsával. A' templomnak gothus falain a' tisztelendő régiségfénye lebeg. Roppant kő tornyát 's kerítését az idő viszontagsága megemésztette. Régiséget mutattnak a' bennelévő számos oltárok 's sírjelek is, mellyek a' már kihalt Thurzó nemzetség alabástromból készült szobraival díszeskednek. A' közvélekedés e' nemzetséget tartja e' roppant templom' alkotójának; az bizonyos, hogy fényéhez és pompájának neveléséhez sokat vetett. Ezen kútfőből erede osztán a' Katolikusok és Luteranusok köztt az épület birtoka felett támadt per; 's volt idő, mellyben a' templomot majd ellenkező atyánkfiai, majd ismét hitünk sorsosai birták, sőt felét a' katholikusok, felét a' Luteranusok; most már vége minden pörnek, és huzomos évektől fogva birják csendességben a' katholikusok. — A' Luther kivül a' vson állítottak magoknak templomot ama kellemes forrásnak szomszédjában, mellynek vizénél nincs jobb a' vsban. Nevezetes a' Jezsoviták volt temploma és klastroma is a' Lengyel kapunál. Gyönyörü ebből a' kilátás a' vs északi része alatt fekvő kies völgyre, 's több mfdnyi távolságra látszó havas Kárpát hegyére, mellynek tetejét jobbára felhő borítja. A' templomot a' klastrom melletti épült Gymnasiumnak ifiusága járja, a' Jasszól Praemonst. Rend' Atyainak tanítása alatt, a' kik egyszermind a' klastromot is lakják. A' Luth. Akademiája derék; számos ifiuságot számlál, mellyet az Alföldi szülék esztendőnként ide vagy Késmárkra szoktak a' német nyelv' megtanulására küldeni. A' hajdani virágzó Convictusnak részét a' katona pékek foglalták el, másik része üresen áll. A' vs díszére szolgálnak ezen kívül a' kávés és tánczházak, a' harmincad 's pósta hivatal. A' Minoriták temploma. Lakosai németek, jó szívü, és szorgalmas emberek. A' kath. száma 2430 a' Luteránusoké 1790 megy. Az árpa pálinkát, rozsolist, 's derék méhsert folyvást csinálják, az ország szerte híres Lőcsei borsót szorgalmasan termesztik, és kereskednek vele. Az ivó vizet csévek eresztik a' szomszéd hegyek' forrásiból a' vsba. Falai alatt foly el a' gyakran megdagadó Lőcse patak, 's számos két kerekü malmot hajt. A' külső város mező csürökből, kertekből, malmokból, és az egész Várm.nek egyetlen egy szőllőjéből áll; korcsmáiban, mindazáltal a' legjobb hegyaljai bort lehet inni. A' vs birtoka 6 falura, két majorságra, malomra, harmincz fényves, és két tölgyes erdőre terjed ki; pórtája hét. — Határa igen tágas. A' szomszéd Mária hegyén fekszik,

Digitized by Google

a' B. Szűz tiszteletére épült templomocska, hová az ájtatosnép buzgón járja a' búcsót; valamint az észak felé fekvő erdöben lévő ferdöt is.

Locsmánd, Lothsmannsburg, német mvs Sopron Várm. ben Kőszegtől 1 3/4 óra. Repcze fó mellett. Itt fogadja fel ez Raiding, Schvorza, 's Stóob vizeket, ezeken keresztül mén a' posta út Sopronból Kőszegbe. Lakosi 315 kat. 721 evang. kath. pléb. templ. és luth. eklésiával H. Eszterházy birtoka.

Lodány, Lodány, magyar falu Bars Várm. ben Sziklós hegye mellett, Lévától 2 óra. 130 kat. 21 evang. és 460 ref. lak. tulajdon pléb. és eklésiával, jó földe buzát, kukoriczát, dohányt bort bőven teremnek. E' mellett a' ló és marha tenyészet is jó karban áll.

Loderstleben, falu Szász orsz. ban a' Querfurti Herczs. ben számlál 156 h. 850 l. kik homokos köbányákban dolgoznak, gipszel 's mésszel kereskednek.

Lodesano, Lodigiano, birtok a' hajdani Mailandi Herczs ben, melly tudiillik Pavesano, Milanese, Cremasko, Cremonese, és Piacentius tart. közt. fekszik, Grófi czimel díszesítettik, most állító része a' Lombardi-Veléncze Austriai Királyságnak.

Lodeve, Leuteva, (43° 43′ 47″ É. Sz. 20° 58′ 48″ K. H.) régi kőfallal kerített vs és ker. béli főhely déli Francz. orsz, nak Langvedoc tart. ban a' mostani Herault oszt. ban Sevenni bérczeknek töriben, Lergue fó partján 840 h. és 7450 l. Vannak posztó, selyem, és kalap fabrikái, kereskedik míveletlen selyemmel, olajjal 's boral. Születés helye a ma híres Fleury Kardinálnak (1653)

Lodi, Lacus Pompeii. (45° 18′ 31″ É. Sz. 27° 10′ 37″ K. H.) derék vs Adda fó partján, mellyen itt egy 1000 öl hosszú híd vezet által a' Lombardi-Velenczei Kirs. ban, 7 mfd ész. nyug. nak Eremona vsától, hajdan a' Lodesanoi Grófs. nak főhelye. Széke Püspöknek, számlál 12350 l. nevezetes a' híres csata végett, mellyet a' Francziák Bonaparte vezérlése alatt 10 Majusban 1797 az Austriaiak ellen nyertek. Van erős vára, és a' fő templomon kívül, 2 Kollegialis és 17 pléb. temploma; 26 klastromja, és több kápolnai. Készítetik itt tiszta fél porczellán vagy is Fayence; vidéke jó legelő réteket foglal, az itt tartott tehenek tejjéből készítetik a' híres Parmai sajt, melly minden felé hordatik nagy bőségben.

Lodigiano, l. Lódesano.

Lodi-vechio, Laudumvetus, (Ó-Lodi) hajdan Laus Pompeji vsa; most csekély hely Lambró fónak egyik karjánál, Loditől 3/4 mfd Lombardi-Velenczei orsz. ban.

Lodomeria, l. Galiczia.

Lodz, vs a' mostani Lengyel Kirs. ban 72 h. és 480 l.

Lofer, mvs Salzburgi Herczs. ben bérczes vidékben, magos fekvése a' közép tenger színét 2054 l. felül haladja, van egy kath. templ. 49 h. és 430 l. Tart. esztendőnként 3 vásárokat; lakják 24 munkás művészek; van só lerakodó 's egy Királyi betegeket gyámolító épülete,

Digitized by Google

tisztség-serfőző, és vámszedő házai. — A' Loferi völgy fekszik a' Rauhenberg, és Steinsberg megett, hossza 1/4 óra terjed szélesége pedig allig tészen 100 lépéseket, felettébb gyönyörűséges egy völgy.

Löffelbach, falu alsó Stajer orsz.ban Graeczi ker.ben hason nevü patak mellett; találni itt kerék, setét barna, és nagy békasó köveket, mellyek nagyon hasonlitnak egész kenyerekhez, és átmerőjök némelyeknek a' legnagyobbak közül sokszor 2 lábat is tészen.

Löffelsheid, falu a' volt Fran. birod. Rhenus és Mosella oszt.ban most Burkusi A. Rajnai N. Herczs. 260 l. házfedélre szolgáló palakőbányával.

Löffingen, Fürstenbergi Herczeg vsa a' Badeni N. Herczs.ben Duna ker.ben a' Fekete erdő mellett igen termékeny völgyben 840 l. és egy ásványos ferdővel.

Lofodei szigetek, csoport szigetek Dronthemi hegyek mellett Norvegiában.

Lofostate, helység ész. Afrikában Tuarik nemzetnek birtokaihoz tartozandó a' sereges utazók (Karavanok) útján fekszik.

Löfsalee, l. Lawansari.

Löfsta, vas bánya helys. Svéd orsz.nak Upsala kapitányságban, Dannemoratól 2 1/2 mfd itt vannak Svetziának legnagyobb 's legbővebb vasbányái, Geer Zászlos Úr birtoka. Van 4 vas bányája, mellyek esztendőnként 8—9000 font vasrúdakat készítenek; munkálkodnak benne 1500 emberek, és külön 3 útszákban laknak, mellyek összeséggel városhoz hasonlító helyet formálnak; van egy új temploma, és egy nagy díszes Uradalmi kastélya.

Logaa, fó nagy Tatárságban, Asiában, Karga vizével egyesül, és a' keleti tengerbe szakad.

Lognat, vs az Algieri Státusban a' Maskara tart.ban magas fekvéséből Sahara pusztáit szemlélni.

Logodoro, tart.ban ész.nyugoti részében Sardinia szigetnek.

Logronno, Lucronium, nagy 's megerősített vs Ebró fó mellett Spanyol Ó-Casztiliában Burgos tart.ban. Egyik a' legjobb vsai közül ezen orsz.nak, dolgos lakosinak száma 7000 nevekedik, melly 5 pléb. templ. ban a hétatoskodik; vagyon ezeken kivül egy Kollegialis temploma is.

Logstör, helys. Dánia orsz.nak Aalborg Megyéjében, az eddig hajókázható Liimfort tenger öböl mellett.

Lohe, fó Silesiában; ered a' Nimpi ker.ben fekvő Brieg Her.ben Kleinmacher nevü falu mellett Brezlautól egy mfd az Odera fóba keveredik.

Loheia, Lohia, (15° 42′ 8″ É. Sz. 59° 48′ 30″ K. H.) vs Arabiának Jemen tart.ban száraz 's terméketlen tájékban az Arabiai tenger öböl partjain, van egy kikötő helye; kő só, kávé 's több efélékkel való kereskedésből élődik.

Lohits, Logatesch mvs Karnióliában az Adelsbergi ker. ben egy kastéljal, környékit árnyító Lohits hegye, egyik ága a' Juliai Havasoknak.

Lohmen, mvs Szász orsz.ban, a' Meiszni kzr.ben 139 h. és 750 l. Van egy kastéllya,

Digitized by Google

derék ménesse, 's Spanyol juh tenyészete.

Lohn, l. Lahn.

Löhn, Löhnberg, l. Lahn, Lahnberg.

Löhne, l. Hunte.

Lohr, vs az elöbbi Frankfurthoz tartozó Aschaffenburgi Herczs.ben Lohr fónak a' Main vizével való egyesülésénél, melly által a' Spessarti fa Main folyóba szállittatik. Számlál 2800 l. kik tükör 's üveg fabr.ban és hajó építéssel foglalatoskodnak.

Lohr, l. Lahr.

Lohre, mvs az eltörlött Westfalia Királyk Werra oszt. ban Salzbutte mellett 61 h. és 390 l.

Löhrli-Bad, l. Winterthur.

Loja, Loxa, vs Spanyol orsz. nak Granada tart.ban Xemil fó partjain, és Kopar hegynek töviben, lakosi kiknek számok mintegy 8000 mégyen, só bányákban 's rézhámorjaikban keresik elömeneteieket.

Loibel, Loibl, jeles hegy fel. Karnioliában, és Karinthiában igen magos 's meredek, mellyen keresztül VI Károly Császár idejében Austriából Olasz orsz.ba vezetö orsz. út vágattott, egy helyet a' szekerek alkalmas áltmenetelek végett 150 geom. lépés hosszú és 4 öl széles barlang ásatott. A' hegynek tetöjéről lévö kilátás igen gyönyörüséges.

Loibel, Karinthiai 's Karnioliai fó Neumarkt mellett Fesztritz fóval egyesül.

Loibersdorf, mvs Austriának Ensz fó alatt lévö tart.ban a' Bécsi erdö alatt való negyedben Trieszting fó mellett, 126 h. és egy pléb. val.

Loing, (le) Lupia, rekeszek által hajókázhatóvá tett fó Francz. orsz.ban Seine és Marne orsz.ban melly 12 mfd futás után Melun, és Montereau Sur Yonne köztt a' Seine fóba szakad, felvévén annak elötte Briare és Orleans nevü mesterséges fókat.

Loipersdorf, l. Csötörtök.

Loir, (le) Laedus, fóviz Fran. orsz.ban ered az eltörlött Loir Apátságnak tavaiból, Perche tart.ban Chartres, és Nogent le Rorru között, a' mostani Eure és Loir oszt. ban; áltfutja Dunois, Vendemois, és Anjou tart.kat, Angers vsa felett egyesül Sarthe fóval, és mineku tána folyásával 37 mfd végzett volna a' Mayenne fóba keveredik; Hajózható lenni la Fleche mellett kezdödik; árka mély, 's folyása sebess. — Ettöl és Cher fótól kölcsönözi.

Loir és Cher, oszt. maga nevét. Blesois, és Sologne Orleanais tarthoz tartozó részekből állíttatott össze; nagysága 115 □ mfd mellyen 213480 l. számláltattnak; felszik Francz. legterméklnyebb tájékában, gabonával, borral, gyümölcsel, fával, szarvasmarhával vadakkal, hallal 's a't. bövelkedik. Az egész oszt. három helységbéli kerletekre részeltetik, neveik: Blois, Vendome, és Remorentin; ezek 24 kantonokban 309 helységeket foglalnak. Fö vsa: Blois.

Loire, Ligeris, fó víz Fran. orsz. belseinek legföbb 's legnagyobb fói közül; forrásai felsö Vararais tart. ban (most Ardesche oszt. ban) lévö Sevenni hérczekhez tartozó Gerbier-le-Joux nevü hegyből szakadnak, ezek egyesülvén Loire név

alatt Velai és Forez tart. kat áltfutják, a' hol már e' fó Sz. Rambert kis vsa mellett hajózhatóvá lészen, innen ész. nyug.nak Bourbonais és Bourgegne, Berryés és Nivernois tart.nyok között folyik, nedviti tovább Orleanais, Touraine, Anjou és Bretagne tart.kat, futásában e' kereskedő városok: Roanne, Bourbon-l' Ancy, Dreiz, la Charité, Briare, Gien, Orleans, Beaugency, Amboise, Tours, Saumur, és Nantes falait mosogatván, Nantes vsán alól mintegy 8 mfd (47° 2' 32'' É. Sz. 15° 18' 40'' K. H. alatt) minekutánna több mint 120 mfd folyásával mért volna, az Atlantikumi tengerbe ömlik. Franez. ors. belső kereskedése e' fóban legelevenebb; nagy kereskedő hajók a' tengerből egész Nantesig, kissebb vitorlás hajok pedig Saumur 's evedzők segédjével egész Roanne vsokig felfelé mennek. Nagy hasznai mellett, nem csekélyek a' károk is, mellyeket áradás alkalmával tenni szokott kiöntései által, ámbár több helyeken gátok által berekeszteni, és igy vizeit árkában tartóztatthi igyekeztek légyen. Tisztogatása is esztendőnként több mint 4000 tallérba kerül. Eredetétől torkolatjáig 41 mellékes fókat vészen árkába, mellyek közül jelessebbek az Allier, Nievre, Loiret, Cher, Vienne és Mayenne fővizek. Loire fótól következő 3 osztályok veszik neveiket.

Loire, nedvitetik Loire, Renaison, Argent, Lignon, Furand, Aubin fóktól, magában foglalja az előbbi Forez Grófságot, 's más szomszéd tart.nyoknak ide kapcsolt részeit, 88 □ mfd térségét 215860 l. tölti; borból, gabonából, szarvas marhából, fából, nagy gesztenyéből, vas, és ón bányákból köszénből gyűjti gazdaságát. Három helységbéli ker.tekre, úgymint: Montbrison, S. Etienne, és Roanne, osztatik fel; mellyek 28 kantonokban, 327 helységeket számlálnak. Fő vsa Montbrison.

Loire (Alsó) Loire fónak torkolatjánál; felső Bretagne tart.nak egyrészéből formáltatott nagysága 126 □ mfd mégyen 470830 lak.kal földe róna, 's termékeny; bort, gabonát, gyümölcsöt, csemegét, lent, piskolczot, vasat, sót márványt, bőven nyújt. Eloszlik 5 helységbéli ker.re, úgymint: Nantes, Savenai, Chateaubriant, Ancenis, és Paimboeuf ker. ezek ismét 45 kantonokra osztattnak, mellyek 209 helységeket foglalnak. *Fő* vsa Nantes.

Loire (Felső), Loire, Allier, Colampie, Sumene, Lagnon, 's Arcueil fóktól öntöztetik; állító részei felső Auvergne tart.nak egyrésze, és a' Velay kis tart. melly az előtt Langvedochoz tartozott; nagysága 88 □ mfd mellyen 268200 l. találtatik. Magos hegyei, mellyek ágai a' Sevenni Bérczeknek fél esztendeig hóval borittattnak. Termeszt gabonát, gyümölcsöt, külömbféle főzeléket, csemegét, fát, köszenet, piskolczot, vannak derék marha 's kivált öszvér tenyészetjei. Az egész oszt. 3 helységbéli ker. tudniillik a' le Puy, Brioude, és Yssengeaux-i ker.

Digitized by Google

tekre, ezek 28 kantonokra osztattnak, 's öszvességgel 272 helységeket foglalnak. Fő vsa Le Puy.

Loiret, Ligerula, kis fó Francz. orsz. hajdani Orleanais tart. ban, most pedig a' hasonnevű oszt.ban, rövid folyását egynehány mfd után Loire vizébe végzi. Nevezetes e' folyócska, mivel forrása, melly egy kertet ékesit, nagy zajjal buzzog fel a' földről egy kerületben, mellynek áltmérője közel 80 láb. tészen, és minden percz alatt 8 kubikláb vizet vett ki. Hathatosabb csengése 's bövebben kirokanó vize által már 24 ora előtt Loire folyónak daggadását vagy kiáradását jelenti. A' folyócskának vize ásványos, kivált sok benne a' saletrom, szine a' hamuhoz vagy más szürkeséghez közelit, könyü, egéséges 's soha sem fagy bé. Halainak különös jó izek, partjain nött plántáknak veteményeknek is sokkal jobb izek, mint másutt lennie mondattattik. Emlékezetre mélto az is, hogy e' folyócska éppen olly széles torkolatjánál, mint volt eredetinél. Ettől külcsönözi nevét egy osztály, tudni illik:

Loiret oszt. Szorosabb értelemben véve magában foglalja a' hajdani Orleanaist, az egész nagysága 81 □ mértfd. 285400 lak.kal; bővelkedik gabonával, borral, gyümölcscsel, sáfránnyal, 's kivált fával, mellyet a' nagy Orleani erdők nyujtanak, marha tartásaik sem csekélyek. Elvagyon 4 helységbéli ker.ekre, mellyeknek neveik: Orleans, Pithiviers, Montargis, és Gien, és 31 kantonokra osztva, 's öszvességel 363 helységeket számlál. Fővsa Orleany.

Loisach, folyóviz, Bajor országban Isar ker.ben ered, béfolyik a' Kocheli tóba, ebből Brunk mellett kiszakadván, Wolfrathshausen mellett az Isar fóba ömlik.

Loitz, vs a' Svedek Pomeraniájában Peene mellett, 179 házaiban 1410 lak. élödik kik némü némü kereskedést üznek.

Lök, magyar falu Bars Várm. ben Nagy Kálna mellett, Lévához 1 1/2 óra erdök között. Lakosi 270 kath. 75 evang. 1351 ref. N. Kálmánnak filiája 1/4 óra. Egy ref. templ. A' szőlő hegy és mezö miveléssen kivül, marha tenyészetet, 's kivált lovakat tartanak. Hercz. Eszterházy birtoka.

Lokcza, tót falu Árva Várm. ben Alsó Kubintól 4 1/2 óra Magurán innen, van egy kath. templ. 1090 kath. és 2 zsidó lak. innen minden részekre szélyelt sok rozs pálinka hordattik. F. U. Lokczansky nemes uraság.

Lokeren, vs Francz. birodal. alatt a' Schelde oszt.ban most eggy Belgyom kirs. Flandria tart. Durme folyó mellett 1940 lak. kik karton fabrikákból élnek.

Loket, l. Elnbogen.

Loktevszk, város Oroz birod. Tomszk Helyt. vannak kő köszörülö müvei mellyekben Porphyr kő készitettik el.

Lókut, falu Veszprim Várm. ben Veszprémtől 2 óra Eszterházy Gróf kastélyával, üveg hutával, nagy hamúzsir fözö házakkal, helybéli pléb. és 860 kath. lak. Földe nagy erdőségekkel borittatik.

Digitized by Google

Lolland, l. Laaland. Uj Lengyel kirs.

Lölle, magyar falu Somogy Várm.ben Szölös Györöktöl 1 óra, a' Balaton partjain. Ennek a' partjain találni vasport. Eggyik oldala szép szöllö hegyekkel keritetik.

Lomazy, vs Lublin oszt.ban.

Lombardia, a' mostani, az Austriai Lombárdia Velenczei orsz.nak része, áll a' hajdani Mediolanumi Herczs.nek, a' Velenczei Terra fermának Mincio fó jobb partján, és Gárda tónak nyugati oldalán fekvö részeiböl, u. m. Bergamo, Brescia, Crema, és résznyire Veróna vidékiböl; továbbMantua Herczs.böl Mincio nyugati partján, Castiglione, Solferino, Sabionetta, és Botzolo Herczs.böl, végre egykor Graubündenhez tartozó, és felsö Italiai Statushoz kapcsolt Cleve (Chivenna) Veltin (Val Tellina) és Worms (Bormio) ker.ekböl. Fekszik ész.ra Svaicz szövetséges társaság, ny.ra Piemont, délre Parma, Piacenza, Modena Herczs.ek, és keletre Velenczei tart. és Tyrolis Grófság között; a' H. 26° 13′ 30″ — 28° 39′; a' Sz. 44° 50′ — 46° 37′ alatt; többnyire természetes határokkal kerittetve, ész. felöl magas hegy oldalakkal a' Rhaetiai hérczekkel, ny. dél, és kel. felöl fó vizekkel, ész. ny. dél-kel. felöl tavakkal, csak Svájcz kantonoktól, és Modena Herczegségtöl határ kövekkel. — Fel osztatik kilencz tart. okra, mellyek az Austriai ker.ekhez hasonló delegatiók; a' Mediolanum, Pavia, Lodi Como, Sondrio, Bergamo, Cremona, Mantua, Brescia vsoktól nevezettek el. Nagysága 358 □ mfd. és igy Ens vize alatt fekvö Austriával egygyez. Az egykori Olona Dep. 42 Lario 57, Adda 48, Serio 74, felsö Pó 49, Mella 59. Mincio jobb partja 27 □ mfdekkel, kerekdeden vévén. Földének minéműsége: Lombardia az egész Austriai birodal.nak Paradicsoma, mert e' tart. ész.ról Padusig valóságos kert, minden puszták, és vadonságok nélkül. Két részekre oszol: a' felsö, hegyekböl dombokból, és kies völgyekböl, öszvesül; az alsó nagy, délre nyuló, kimondhatatlan szép, kellemetes, és termékeny egyenességböl áll. Mindenike számtalan tavakkal, folyókkal, patakokkal, csatornákkal metszetik keresztül. Folyó vizei: fö fóvize Po (Padus) melly Piemont Herczs.nek Piso hegyében ered 's annak nagy részét ált folyván Pávia vson alól 2 óránvira Costa Carolina, és Castellazzo de Buschi között az Austriai Lombardiába lép. Nagy részént ennek határa nyugotról keletre; 41. mfdnyire, Adriai tengerbe szákadásáig. Partyai mind két felöl alacsonyok, és azért gyakran kiáradásával mocsárokat szerez. Ebbe folynak minden egyébb Lombardiai fók: u. m. nyugatról keletre: Ticino, Olona, Lambro, Adda, Oglio, Mincio mellyék folyóikkal eggyütt. Köztök legjelessebb, 's hallal leggazdagabb Adda vize. Tavai közt legnagyobb, legnevezetesebb a' 10 mfd hosszú és 1 — 1 1/2 mfd széles Lago Maggiore v. Locarnói tó, a'

Digitized by Google

Tessini Svaicz kantonban kezdödtk, Piemont és Lombardia határi mellett délre Sestóig nyulik. Ticino vizén kivül 26 patakok folynak belé; Teresa vize által a' Lugana tóval egyesül. Egyéb nevezetesebb tavai: Laco di Lugano, Lago di Varese, o di Bodis, Lago di Como, Laco di Garda, Lago di Pescarenico, Lago d' Isco 's a' t. Számos Kánálisi köztt, mellyek Mediolanumi és Pavia ker.ben minden felé vonattattak a' hajókázás könnyetítése, föld ásztatás, vagy mocsár kiszárítás vegett, nevezetesebbek: Naviglio grande, o Tessinello, Naviglio di Pavia, Naviglio della Marlesano 's a' t. Ész.ról nevezetessebb hegyei: Cardinales Monti di St. Giori Furenla, Monti del. Oro, 's a' Wormsi hátos hegy 's a' t. Délre: Morbegno, Mortirolo, Umbrail, Teglio, 's a' t. Középen Monte Godero, Rosa, Leynone 's a' t. Völgyei köztt kétség kivül legnevezetessebb a' Veltlini 17 orányi hosszú tó, kis paradicsom; szépen bekerittetve körös körül; sok mellék völgyekkel, Val Rezen, Camonica, Grosina, Assina 's a' t. A' Vormsi tart. Veltlinnel, Furba, és Pedenos völgyek által egyesül. Levegője Lombardiának kellemetes télen a' hidegség a' Reaumur mértékének 10 gradicsát megnem haladja; a' pomorancs télen is szabad ég alatt terem. Meleg kezdlenni már Majus elején, de soha se igen heves. Alkalmatlan a' gyakor öszi, és téli essök miatt mellyek néha hóval vegyessek. Hol a' mocsárokban, mint Mantuánál rizskása termesztetik nem egészséges, Mediolanum mellett sok a' golvás lakos.

Lakosi Lombárdiának egész kiterjedésében 2082849. Mincio osztálytól elesvén annak bal partján lévő része, és a' Velenczeihez csatoltatván, kevesebbedett 21087 lak.kal. 'S igy Lombardia mostani lak. 2,060762 Közzülök a' Majlandi Delegatióhoz tartoznak 426718 Comoihoz 290556 Paviaihoz 116196 Lodihoz 140650. Cremonaihoz 204350. Mantuaihoz 192163. Bresciaihoz 297135. Bergamoihoz 294376. Sondrioihoz 81618. Eredetekre nézve Olaszok, tulajdonképen nyu.ra Lombardusok, kel.re Venetusok; nyelvekre nézve: Latinusok, sok Gothus, Lombardus, Vandalus, 's t. ef. Szókkal elegyedve; külömbféle nyelv járásokkal; legalább való a' Bergamói. Religyíojokra nézve Romai kath. csak nem mind, csak kevés számmal Protestánsok, a' Majlandi Érsek, és számos Püspökök alatt.

Természései: mindennémű gabona, köles, kukoricza (de nem olly jó szerű mint a' Magyar országi) riskása, és mindenféle hüvelyes főzelék, továbbá czirók, 's t. ef. Bora, ambár nem állandó, és nem elég erős, jó mind az által, mintegy 60000 arany-árú kihordattatik, és 40000 elkél. Legjobb borai teremnek Veltlin völgyben, Brion, Vangelle, Alasino, Spina, 's t. m. Hegyeken sok, jó, és különös fajtú enni való szőlőji vannak. Hiresebb borai a' Majlandi, és Bresciai, a' Mantuai alább való. Fa gyü-

Digitized by Google

mölcsei mindenfélék: leginkább narancs, czitrom, füge, dattel, granát, baraczk, mandula, gesztenye, alma, körtve, szeder, szelon, 's a' t. Azonban nem olly jó izüek mint az Austriaiak. Hiresek a' Talamonai baraczkok Veltlinben, 's a' t. Az olajfák is számosak, és termékenyek; legjobb a' Garda-tó melléki; Bergamói, Páviai, és Cremonai olaj 's a' t. Kerti veteménnye és zöldsége is elegendő; dinnyét, lent, és kendert is termeszt, de rövidet. Erdeje nem elég, fája szük. Marha tartása gazdag: lovakból a' Mántuaiak legjobbak; de nem elegendők. Szarvas marhája is számosak, szépek, de ezek se elegendők: eszt.nként több ezerek hajtatnak bé, a' Svajcz vásárokról. Teheneiknek, és Szamaraiknak jó izü tejök, és irós vajok; de sajtjok leginkább hires. Ez leginkább nevezetes a' Lodi melléki, (Formaggio Lodigiano) Codognoban gyül öszve, Pármán csak szét költözik. A' Majlandi (Strachino) és Veltini (Val Bitto) is hires. Juh tartása is Finom, kivált a' Melli, de ez se elég. Selyem termesztése legjelesebb egész ország szerte; kihordása mintegy 5 millió forintnyi 's igy gazdagabb Piemontén ál, de altallyában selyme nem olly finom. Veltin völgye csupán 3000 font selymet termeszt, melly a' Piemontival vetekedik. Vannak sertési, kecskéi, és számos vadai is; házi és erdei, szelid és vad szárnyos állati; jó rákjai, nagy halai, kivált Adda vizében, és Gárda tóban; nevezetesebbek: a' pisztrangok, ángolnák, pontyok, lazaczok, és különös félék. A' méh tartás is keletben van imitt amott. Az Alpesekben nemes érczei is vannak, noha nem böven; arannya kénkövesen találtatik Lago Maggiore jobb felöl; 's a' t. ezüstye ólommal vegyest, kivált Mont Sebruban; rézkövei legtisztábbak Pontenál Veltlini völgyben, 's a' t. Vasa is van Lago Maggiore északi felén; 's a' t. Nemtelen érczeket kevesebbeket terem még; egérkön kivül Mont Sebrúnál, 's a' t. Ásványos földe, és kövei gazdagabbak; leginkább bövelkedik köszénből, és turfából. Só itt nincs. Érczes vizei Worms, St. Martin, Trescorio, és Pelegino vsok mellett. Constitutiója az Austriai tartományokéhoz hasonló a' törvény szerzésben, és adó határozásban részt vétel nélkül. Fő Gubernatorának rendeltetett F. Herczeg Antal uralkodó Fejedelmünknek testvére.

Lombez, (43° 28′ 30″ É. Sz. 180 34′ 9″ K. H.) csekély vska 's ker.béli hely déli Francz. orsz. Gers öszt.ban Save fó mellett, 1440 lak. kik földmivelésből 's marha tartásból tengödnek.

Lombok, kis sziget keleti India mellett lévő tenger szorulatban, tulajdon Szultánja alatt.

Lommatzsch, vs Szász orsz.ban Meiszni ker.ben Jahne fó mellett, 264 h. 1260 l. kik dohány 's gabona termesztésből dohány fabrik. és fazekak készitéséből elödnek.

Lommel, vs Belgiom orsz.ban déli Hollandia tart.ban 2050 lak.

Lomnicz, Kakus, Nagy Lom-

Digitized by Google

nicz, falu Szepes Várm.ben az orsz. uton, Késmárktól 3 óra nagyobb részint Nemes Berzevitzi familiája birtoka, kinek itt egy kastélya vagyon. Számlál 911 luth. lak.kat, kiknek diszes egy templomok, 336 kath. 's 5 zsidó lak. Élelmek főbb tárgya a' földmivelés, és len készitès környékében gyeptözeg találtatik, melly már most kezd használtatni lakosai által. Kath. lakosi a' közel levő Hundszdorf nevü falúba járnak isteni tiszteletre. Lakosi német nyelven beszélnek. Itt vagyon a' Lomniczi hegycsúcs.

Lomnicz, (kis) falu Szepes Várm.ben 203 kath. és 817 luth. lak.kal, kik nagyobb részint len termesztésből élnek; és

Lomnicz, (Holló) falu Szepes Várm.ben 810 luth. és 47 kath. lak.kal; ezek is hasonlóképen len miveléssel szerzik élelmeket, van egy kastélya, lakhelye több nemes familiáknak, 's kuriáknak. Egy kath. temploma 's plebániája; a' luth. is birnak egy templomot.

Lomnitz, helys. Cseh orsz.ban Bidschowi ker.ben 230 ház. 1300 lak. kik pamut szövéssel foglalatoskodnak, van kath. pleb. 's templ. Popelka patak nedviti földét.

Lomnitz, város Cseh orzz.ban Budweisi ker.ben 197 lak.

Lomnitzka, falu Morva orsz. ban Brünni ker.ben 40 h. és 260 l. van egy ásványos forrása.

Lomnitz, mvs és Szerini Gróf uradalma Morva orsz.ban Brünni ker.ben van egy plebaniája, egy magas köszikl án épült kastélya, 110 h. és 1100 lak. kik szorgalmas len mivelők.

Lomnitz, vs Cseh orsz. Budweisi ker.ben Schwarczenberg uradalma, 140 lak.

Lomnitz, nemes falu Silésiában a' Hirschbergi ker.ben 930 lak. és egy kastéllyal; vannak patyolat, fátgol, vászon és karton fabr. terméstenek jó lent 's gyeptözeget ájnak.

Lomnitz, (ó) nemes falu a' Silesiai Glacz Grófságban számlál 154 ház. 820 l. Van egy malomkö bányája.

Lomza, osztály vólt Varselaui Herczs.ben mellynek nagysága 342 □ mértfd. foglalt 325000 lak. most az új Lengyel kirs. tartozik. Fő vsa:

Lomza, a' hajókázható Narev mellett erdös vidékben; vannak 194 h. 1170 l. és a' kegyes oskol. Atyáknak collegium.

Lóna, Kendi Lóna helys. Erdélyben, Doboka Várm.ben kis Iklódi jár.ban, Szamos vize mellett. F. U. G. Teleky. Lak. Magy. Oláhok, ref. óhit. tulajdon pléb.val Koloszvártól 5 óra.

Lona, folyóviz a' vólt Lucca és Piombinói Herczs.ben Olasz orsz.ban.

Lonáto, vs az eltörlött Olasz kirs. Mella oszt.ban nem messze a' Gardai tótól most Lomb. Vel. kirs.ban 4000 l. nevezetessé lett az itt történt véres csata által 1796 esztb.

Londari, vs Török birod. Morea tart.ban 250 h. lakosi selyem bogár tenyészettel foglalatoskodnak nem csekély elömenetellel.

Londerzeele, vs Flandriában 2140 lak. Francz. birod. alatt a' Dyle osztályban foglalt helyet.

London, Londinum, hajdan Londinium, Lundinium,

Digitized by Google

Londonia, (51° 30′ 49″ É. Sz. 17° 34′ 15″ K. H.) Fő vsa N. Britanniának, széke a' királynak, és az orsz. legfőbb méltóságainak, első fabrika 's kereskedő vs a' világon, és Európának legnagyobb 's legnépesebb vsa. Fekszik ezen, több vsokból 's helységekből építés által lassan lassan öszve állott roppant vs Temse fónak mind a' két partján, mellynek torkától 60 angol (12 német) mfdre távozik, Middlesex kisded, de jól kimivelt 's népes Angol Grófs. ban; szélesége 1/2, hossza 1 1/2, az egész köre pedig 8 német mfdeket foglal, 8000 nagyobb 's kissebb 50000 lámpástól világositott, útszákot, több mint 70 áros, és 30 négyszegű piaczokat (squares), 162430 épületeket, és a' legújjabb tudósitások szerént 1,050000 lak.kat, ide nem számlálván a' számos jövevényeket 's katonaságot, melly népesseg az ország Gyülések (Parlamentom) alkalmával még egynehány száz ezerrel gyarapittatik. — A' vsnak két főbb részei: napkeletnek az Ó vs, vagy is a' tulajdoni London, nyugotnak, az Új vs, vagy is Westmünszter, a' fellyebb megjegyzett fónak északi partján, Southwarth pedig Surrey Grófs.ban fekvő helys. melly nem éppen régtől fogva harmadik főbb részét formálja a' vsnak, Temse fó déli partján, terjednek ki; ide számláltattnak a' vs birtokában lévő 46 körös körül épült helységek is.

Jelessebb épületei: a) Londonnak vagy is a' vs napkeleti részének, melly a' többi részeket tolongó sokaságával 's régiségével, mert eredete szinte Cicero idejében esik, felülhaladja, és közképen City nevet visel, e' következendők érdemelnek említést: a' Tanácsház (Guildhall); a' Tower régi 's omladékos vár, körülvétetik árokkal, mellyen több felvonó hidak vezetnek belseiben, ezt több féle épületek állitják, nevezetes ezek közt a' Fegyverház, holott a' Spanyol seregeken nyert diadalom jelek, és 300000 új fegyverek tartatnak; az Őrző seregeknek kaszarnyájok 60000 embernek térséges; a' tömlöczház, mellyben az orsz. foglyai vannak bézárva; a' tárház, a' hol most egy régi királyi páczán 's koronán kivül semmi sem őriztetik; az orsz. Arkivomja; és a' Pénzesház, mellyben pénz verettetik; a' Towernek 60 ágyúi főbb ünnepek 's pompák alkalmával, nyert győzedelmek hire által terjesztett köz örömnek jelentésén, 's több e' féléken, durrognak. — Ezeken kivül fénylenek e' részben: az egész Európában legékesebb Kalmárság Háza (Börse) mellynek hossza 203, szélesége pedig 171 lábnyi; és ez alatt a' diszes Lloydi kávéház; — az eszt.nként hat millió font sterlinget beszedő Vámház; — tágas kikötő helye, mellyben 1000 hajók is elférnek 's esztendőnként tizenöt ezer terhes hajók érkeznek, és a' tenger áradása által, melly szinte ide elhat, közép rendbéli tengeri hajók is beszaladhatnak; — a' Bank

Digitized by Google

több mint 400 hivatalosokkal, 800000 font sterl. eszt. dei jövedelemmel, csak a' forgásban lévő czéduláinak értéke közel 80 millió font Sterl. számláltatik; — az ugy nevezett Mansion-house Lord Mayornak, vagy is az eszt béli vs Birájának fényes lakó palotája; — a' Sz. Pál temploma, mellynek a' Sz. Péter Római hires templomán kivül nincsen mássa, ugyan ennek a' Római templomnak formájára épitve, 's annak teke fedeléről egész London városát megláthatni, ha a' szemeknek a' gözök megengedik, hossza 690, szélesége 130, az egész köre pedig 2292 lábnyi, a' Protestánsok első temploma, külömbféle jeles Angol Ferfiak, mint Nelzon 's m. t. diszes emlékszobraikkal ékesitetik—Newgate szép izletben épült köztömlöcz; a' királyi palota 's a' t. — Piaczai közül a' Linkolni és a' Charing Cross nevet viselő piacz nevezetessebbek, ez utolsón vétetett szerencsétlen I. Károly királynak feje. Jegyzésre méltó e' részében a' vsnak az is, hogy itt még maiglan is 14000 kath. találtattnak.

b) Nyugoti főbb részét a' vsnak, vagy is az úgy nevezett Westmünstert Britanniának Nagyjai 's Gazdagjai lakják, és legdiszesebb 's rendesebb része roppant London vsának, Itt fénylik: a' Westmünsteri, hajdan Sz. Péter Apátság 360 lábnyi hosszú temploma, koronazó 's temető helyek azon Angol királyoknak, ezen épület bátor nagyságát 's ékességet a' Sz. Pál hires templomának csak tavulról követi mind az által mind regiségére, mind emlékeztető oszlopaira nézve, mellyek az Angol történetekben előforduló legnagyobb ferfiaknak 's Asszonyoknak hamvait fedezik, felettébb nevezetes; mindjárt mellette a' Westmünsteri Apátság épülete 270 lábnyi hosszú szálával, itt tartják a' fő Törvényszékek gyüléseiket; innen vezet egy folyosó a' Parlamenti Gyülések épületéhez, mellyben az Alsó, és Felső Házak téres száláik figyelemre méltók. Palotái közül: a' Sz. Jamesi régi palota (the Kings-house) gyönyörű fekvésű a' Jamesi Park mellett, ennek nyugoti szélében a' királyné palotája 's lakóhelye a' királynak; a' Kariktoni ház lakóhelye a' kormányozó Valesi Hercz.nek; a' kelet Indiai Társaságnak roppant háza jeles Indiai könyvtárral, 's Musaeummal; a' kincstár; az Admiral háza; a' Savoy, egy privilegyiált kerület, mellyben legtöbb Németek laknak; a' talált kisdedek háza; a' Sz. Magdolnai ispitály, melly menedék helye a' bánatos öröm leányoknak, 's a' t.

c) Déli Southwarth nevű része, London vsának ellenében, Temse fó déli partjait tölti, itt figyelmet kiván: a' Lambethouse (ház) szép könyvtárjával; a' Cantuariai (Kanterbury) protestans Érseknek pompás palotája; ezzel kapcsoltatik az egész Európában hires Vouxhall kert; Sz. Bertalan ispitálya, melly eszt.nként 12000 betegeket gyámol 's a' töb.

Az emlitteteken kivül neveze-

Digitized by Google

vezetesek e' vsnak a' Temse folyón lévő három hidjai, u. m. a' Londoni hid merő mettzet kövekből épült a' tizenhetedik században, 800 lábnyi hossza, szélesége pedig 30 láb. tészen, 19 bólthajtásai, mellyeken egynehány ház nyugszik; a' Westmünsteri hid Southwarthal közösül, hosszában 1123 láb, széleségében pedig 44 lábakat foglal, áll 14 oszlopokon, mellyek tizenhárom nagy, 's 2 kis bólthajtásokat tartanak; harmadik a' Blakfryar vagy is fekete Barát hidja, mintegy 50 esztendeje hogy elkészült, ez remekje az épitőmesterségnek 's mássa alig vagyon a' világon. — Az isteni szolgálatra rendelt épületeinek száma öszveséggel 487 mégyen, ezek közül 246 az uralkodó Vallásé vagy is az Episcopalisoké; 187 a' Dissentereké, kik alatt értetődnek a' Presbyterianok, Qvakkerek, Methodisták, Independensek 's más éféle felekezetek; 5 a' német Evangelikusoké; 43 a' külsők számára, ide foglalva a' katholikusokat is, és 6 Sinagogák a' zsidóságnak, mellynek száma 16000 mégyen, állnak nyitva. Londonnak jelességei közé tartozik még egy oszlop is, mellynek magossága 224 lábnyi, köre pedig 45 foglal, és belseiben omladékos lépcsői vezetnek tetőjére; ezen oszlop emlék gerjesztője ama rettenetes égésnek, melly 1666-dik évnek September 2-dikán támadván egész 4-dikig tartott, 's 13400 házakat, 89 templomokat, és a' kalmárság fényes épületét elpusztitott. vala. — Külömbféle végre rendelt épületeinek számát, és a' vsnak belső állapotját sem lészen haszontalan meg jegyzeni: 5 főbb játék szinben, és 832 kávéházakban mulat nemesebb része lakosinak; az alábbvalók's munkások osztálja 742 csapházakban, és 7995 serházakban igyekszik Ale, és Visk ser italai mellett széleszteni gondjait, ezekben csupán a' munkások osztálja esztendőként 6 millio forint értékű sert elkölt; a' jövevényeknek pedig szállásokra 580 vendég fogadók szolgálnak. Az éjjeli bátorságra 12000 örök vigyáznak; köz fogházainak 's tömlöczeinek szama huszat meghalad. — A' hivalkodás, és a' nagy gazdagságoknak tékozlása számos mesteremberekет, 's mindennémű szolgálatra készen állokat táplál, ide tartoznak 36000 módi kalmárok, 26000 szabólegények, és több mint 50000 öröm-lányok, az eltartattni szokot ágyasokat ide nem számlálván. — A' vs részeinek egymással való közösülését 6 pósta házak, 334 jegyző boltok 's számtalan gyalog levél hordók, több mint ezer pompás fiakerek 's ugyan annyi gyalog hintók segitik. — A' vsból kocsin 's lóháton ki 's bejároknak száma 10000; Ravasz tolvajságból, játékokból élők száma 30000; a' koldusoknak pedig 15000 tétetik. — Esztendőnként 2500 személyek kerülnek a' megvizsgáltatásra, és a' tolvajság által okozott károk 2 millio font Sterl. becsültettnek, nem csoda midőn csak az órgazdák száma 3000 mégyen. — Minden időben 10000 urak,

Digitized by Google

lan szolgákat 's szolgálókat találni. Naponként 20000 ember kel fel Londonban a' nélkül, hogy tudná, mivel üzi az nap éhségét. — Esztendő által 200000 font sterl. hamis pénz kerül forgásban. — A' közönséges alamizsna kiosztogattatott sommája eszt. ként 800000, sőt 1 mill. font sterl. is felmégyen. — Az egész vs 26 vidékekre osztatik fel, 's mind egyiknek tulajdon Alderman nevű Elöljárója van, ezek közzül választatik a' Lord Major, a' ki legfőbb hivatalbéli személy a' vsban, valamint a' Magyar vsokban a' vs Birája, és a' német vsokban a' Polgármester, tisztsége csak évbéli. — A' köz bátorságra ügyelő sok tisztségeken kivül London 17 törvényszékeknek lakhelye. — A' vsnak Citty nevű része 4 Követet, Westmünster pedig, és Southwark csak két két Követet szokott küldeni a' Parlamentnek alsó házában.

De nem egyedül pompás épületeinek, népeségének, és ezekkel öszvekapcsolt miniméüségeinek sokaságától 's nagyságától kölcsönözi e' roppant vs maga díszét, hanem főképen tündöklik számos tudós Társasága; a' nevelést előmozdító kegyes intézetei; az emberiség nyomorúságának enyhítésére fenn álló nemes szerzetei; legfinomabb portékákkal tellyes fabrikái 's kézművei; kiváltképen pedig földünknek minden tájjékira kiterjedt kereskedése által. A' mi a'

Tudós Társaságokat illeti, ezek között nevezetesebb: a' tudományok királyi társasága; a' N. Britannia ország régiségeinek vizsgálására ügyelő társaság; a' keresztény Religyiónak terjesztésére öszveszövetkezett társaság; a' keresztény Religyiónak ismérete gyarapításában fáradozó társaság, melly Londonnak szabad iskolaiban 1807-ben több mind 7000 kölcségtelen gyermekeket fogadott fel, és köztök 8400 Bibliát, 11466 Sz. Irásnak uj testamentomát 's a' Zsoltárokat foglaló könyveket, 16000 imádságos és 112000 rövid külömbféle elmélkedéses könyveket osztogatott el; a' művek, 's kereskedés terjesztésére, az erkölcsök jobbíttására; a' hajó épitésnek 's föld mivelésnek tökélletesítésére; a' szerecsen rabszolgákkal való kereskedésnek eltörlésére öszveállott társaságok; a' királyi rajzoló, 's képiró Akademia; a' Linaëi füvész 's ásvány tudománybéli társaság; a' híres Orvosi társaság; az épitő mesterséget tanító 's tökélletesítő társaság; a' test elrészelés 's alkotás tudományok társasága 's a't.

Tanító 's nevelő intézeteinek száma 4000 mégyen; ezek köztt 16 iskolák 5000 tanulókkal; 166 szabad, és 41 szegények iskoláji, 5 Theologia és 16 törvénybéli Collegyiumok; a' vakok és süketnémák, barom orvoslás, kertészek, és a' Zsidók iskolái találtattnak; mind ezek között legnevezetesebbek a' Westmünsteri iskolák, mellyeknek Igazgatója tizenhatezer, Al-igazgatója pedig tízezer forint esztendei jövedelemmel kérkedik. Mind számos társaságainak, mind előszámlált kegyes nevelő intézeteinek segítségére 's előmenetelére szolgál-

Digitized by Google

nak: 20 közönséges könyvtárok, mellyek közül jelesebbek a' királyi könyvtár a' Parlament szálai mellett; a' Sioni Collegyiumé, melly a' a' Sz. Pál temploma mellett fekszik; a' Lambeth házi; az Orvosi Collegyiumé, és a' Cottoni könyvesházai; jeles még a' Britanniai Musaeum is, mellyben a' drága régiségek, pénzek, és a' természet ritkaságainak gazdag gyüjteménye tekintetre méltó.

A' nemes jóltévőség, 's irgalom számos Szerzeteket szült az emberiség gyámolára London vsában: igy már az 1800-diki számlálás szerént 1854, (most már 2000 is lehet) kegyes intézetek, és jóltévő társaságok találtattak; ezek között közönséges ispitály 196, privát ispitály 20, a' szegénységnek 107 háza, az ügye fogyott katonáknak pedig 2 háza említtetik. Köz ispitályai közül jegyzést kíván a' fellyebb említett Bertalan ispitályán kivül a' Sz. Tamás ispitályja, melly eszt.ként 9000 beteget, a' Guy'jé, melly 8000, a' Györgyé, melly 3000 ápolgat. A' Bedlam nevü ispitállyal vetélkedik a' Sz. Lukácsi Őrültek háza, mellyben a' múlt Század végső felében 7000 őrült tartatott, és nagyobb részint ki is gyógyíttatott. A' kegyes intézetek közzé lehet számlálni: a' szegény gyermekeket felnevelő Krisztus ispitályát; a' nagy gonosztévők gyermekeiknek nevelő házát; a' nagy szülő-házat, melly nyilván legnagyobb kerék e' földön; a' víz vagy tüz által szerencsétlenné lenne szabadító társasága 's a' t.

Fabrikái, és kézművei legelsők 's felettébb számosak, ezek nyujtják a' mindenütt kivánt selyem, pamut, posztó, aczél, ezüst, arany, tükör, óra, tő, sárga réz, és czín, matematika 's mester emberi mívszerek, finom kalapok 's posztók külömbféle nemei, ónbetük, fél porczellán, fedeles hintók, nádméz, és finom bőrökből álló Angol portékákat. — Müvészeinek száma 600 mégyen, kik között 300 rézmetszők, és 200 könyvnyomtatók számláltatnak, ezek naponként 7 regveli, és 8 estvéli Ujság leveleket, összeséggel pedig 67 repülő tudositásbéli leveleket bocsájtanak közre; csak egyedül az ujság, és tudosító levelek, Lotteria czedulák, menyegzőt 's temetést hirdető bilétek, nézö játékbéli levelek nyomtatásában 1550 betüszedők, és 3700 nyomtatók izzadnak. Nevezetesebb Ujságlevelei: a' Courier, a' Times, a' Morning Cronicle 's a' t. Ezek között csak maga a' Times évenként több mint 300000 for. jó pénzt fizet taxa gyanánt az orsz.nak.

Kiterjedt kereskedése, melly e' vst a' föld kincseinek birtokosává tette, az egész Angol ország kereskedésének nagyobb részét tudniillik három ötödjét foglalja; elosztatik ez 4700 kereskedők, és minden nemü hajó tulajdonosok, 450 számolók, 570 vevőkerülők, 560 nagy kereskedők és 72 pénzváltók (Bankier) között; és csak a' Temse folyón lévő kereskedéssel 121300 ember foglalatoskodik. A' vsnak csak tulajdon ingó jószága 225 millio font

Digitized by Google

sterl. becsültetik, és eszt. ként 15000 hajók és 40000 társzekerek mennek ki, és bé külömbféle jószágokkal, és portékákkal terhelve. 1100 hajó borítja szüntelen a' vs között folyó viznek színét, 3000 ladik rakja ki, és bé a' portékákat, más 3000 ladik, és komp, vagy hidas teszi ki a' vizen utazókat a' szárazra, és eggyik hajóból a' másikba, a' parton 1200 vámszedő foglalatoskodik szüntelen. Jó esztendőkben behordott portékáknak értéke 30 mill. font sterling. mégyen, és általjában ugyan annyit tészen a' kivitel is. E' végre virágzanak Londonban nagy kereskedő társaságok, legnevezetesebbek ezek között a' kelet Indiai társaság, mellynek évbéli tiszta jövedelme 10 millio font sterl. tészen; ezt a' Hudsoni-öböl, a' Levantei, Afrikai, Orosz birodalmi, és a' déli tengeri társaságok követik.

Mind ezekből akár népességét, 's gazdagságát, akár nagyságát, és kiterjedt kereskedését tekintjük, méltán Londont Europa első vsának tarhatni; kitetszik ez e' roppant vs ételben és italban való felemésztésének mennyiségéből is: eszt.ként itt 98000 szarvas marha, 195000 borju, 780000 juh, és bárány, 400000 sertés, 60000 malacz, 1 milló tollas baromfi, 15 millió skombérhal, 105530 hordó osztrea csiga, 20 millió font sajt, 16 millió font irósvaj, 1 mill. és 300 ezer akónál több téj, 560000 akó bor, 2 millió 300 ezer akó pálinka, 2,230000 akó ser, és 14000 hajó teher tőkehal.

Levegője vastag, és csak nem mindég ködös, mellyet leginkább a' köszén égetésnek göze okoz, de még is egéséges. Jó kúti vízben, valamint Páris, és más fő vsok, úgy London is héjánosságot szenved; de ezt mindazáltal egy részről a' mesterség már kipótolta; részint a' Londoni hid mellett való vizi malom által, melly annyi vizet merít a' Temzéből, hogy csak nem a' fél vsnak elegendő: részint pedig azon viz által, melly a' csatornákban meszéről vezettetik ide, és a' mellyet a' Czelzeában lévő viz gépely szerez. Környékében a' vsnak fényes nyári palotákat, kerteket 's mulató helyeket találni, de szőlőt sehol sem, mivel már itt meg nem érhetik. Mulató helyei nevezetesebbek ezek: a' Sz. James Park, ez Londonban a' sétálásra és helyére nézve szinte az, a' mi Parizsban a' Tuilleri és az Elyzaeumi mezők; a' James Park mellett a' Hajd Park, ezt a' Bécsi Proderhez hasonlíthatni; Southwarkban a' Lambeth ház mellett vagyon a' Vauxhall, ez egy iszonyú nagy, egész Europában híres, és többféle nagy vsokban rosszúl majmozott kert, mellyben a' leveles színeket ékes kápolnák 's szálák váltják, és mindent, a' mi csak a' szemet, fület 's izt gyönyörködtetheti, fölösleg találni, nyári éjtszakákban 2000 lámpás világosítja, Rotonda nevű épületjeiből muzsika szó hallatik; ez a' kert legközönségesebb mulató hely a' Londoniaknak, kik közül itt gyakorta szép estvék alkalmával 10 ezerig is számláltattnak, mind a'

Digitized by Google

két nemből 's minden rendből. Nevezetes tovább a' Ranelaghi nyári palota, ez is szép kerttel 's Rotondával kérkedik, mellynek átmérője 185 láb. foglal. Ezután a' Cselzea nevű faluban lévő palota 's kert a' vs végén Temze partján, mellyben egyszersmint az 500 meg sérült és elvénült katonáknak pompás ispitálya említésre méltó, nem külömben viz csatornái is, mellyek a' roppant vs egy részét vizzel táplálják, felettébb jelesek.

Londonderry, vagy Colerain, némellyektől Krine-nek is hivatik, Grófság Hiberniának Ulster tart.ban határos északról a' tengerrel, és a' Lough-Foyle öböllel, kel. ről Antrimi, délnyug.nak Tyrone; nyugotnak pedig Donegal nevű Grófságokkal. Nagysága 40 3/4 □ mfd, ebben 3 vsok, 35 eklés. 25000 ház. és 122930 lak. találtattnak; földje nem éppen terméketlen; főbb termései: kender 's len, ebből eszt. ként 250000 vég vásznot, mellynek értéke 600000 font sterl. mégyen, készítnek szorgalmas lakosi. Nem csekély az ide való tengeri nyúl tenyészet is, mellyből sok bőrök küldetnek a' Londoni kalap fabrikákba. Nagyobb folyói: a' lazatzal bővelkedő Bann, és a' Foyle, melly a' nagy Lough-Foylei öbölbe szakad. Fő várossa

Londonderry, (54° 59′ É. Sz. 10° 25′ K. H.) Foyle viz partján nem messze a' Lough-Foylei öböltől, eggyik a' Hiberniai legnagyobb kereskedő vsok közül, számlál 1650 ház. és 11000 nagy részint protestáns lakosokat. Csinos 's jó rendben épült vs, főbb útszái keresztben vágják által egymást, középben hagyván a' kalmárság nagy, és díszes házát. Révpartja a' Foylei öbölben Inisoyen szigetnek ellenébe, nagy, és terhes hajók, ámbár veszedelmes bémenetellel, egész a' partokig érkezhetnek. Főbb keresménye a' vsnak vászon kereskedésből jö. A' lazatz halászatja 's más tartományokban való elküldetése is sokat béhoz. Azelőtt birt a' vs tulajdon hajókkal is, és a' külső kereskedése virágzóbb volt, de az északi Amerikai háború ólta nagyon alászállott. Nevezetes az 1000 láb. hosszú fahid, melly Amerikában készítetett.

Londonderry, fővse szabad szövetséges New Hamshire tartomb. Rockinghami Grófsban Beaver folyónak eredetinél, 2620 lak. kik nagyobb részint Hiberniabéliek. Számos vászon fabr.

Longavicca, l. Lagganico.

Longbrickland, helys. Belfasztból Dublinbe vezető járatos útban, mellyből veszi elömenetelét. Melette fekvő tava külömbféle jó ízű halakkal bővelkedik.

Longford, Grófság Hiberniában Leinster tart.ban észak nyug.ról Leitrim, keletről Cavan, délről és délkel.ről West-Meath, nyug.ról pedig Roscommon Grófságoktól környékeztetik; térsége 18 1/7 □ mfd.ből áll, ezen 4 vsok, 25 eklés. 10026 ház. és 41060 lak. számláltatnak. Éjszaki tájéka hegyes, több részeinek földje róna, és nagy vízáradásoknak vagyon kitéve. Jó vásznot szövnek. Boffin, Javnagh,

Digitized by Google

és Ree vizein kívül, Shannon, Inny, és Camlin folyóktól nedvítetik. Fő vsa: *Longford*, van kastélya, több kaszárnyái, 's népes vászon vásárjai.

Longholm, vs déli Scótziában Dumfriesi Grófs.ban juhokkal 's gyapjuval kereskedik.

Long Island, csoport szigetek Scotzia mellékibe, Skye szigettől napnyugotnak, kezdődnek a' Püspöki szigetekkel és egész Oreby-Pointig (58° 28′ 50″ É. Sz.) a' Levisi szigetben végződnek; földje nagyobb részint róna inkább mint hegyes, keleti partjai jó kikötő helyekkel, 's bőven fizető halászattal, mellyet a' számos tavak is nagyobbítnak, nyugoti partjai pedig tengeri mázhinárral bővelkednek. Gabonája úgy mégérik mint déli Scótziában, külömbféle fűszerszámos növevényeket magától termeszt. Kelp (l. ö' nevet) égetése sokat behoz. Lakosi testesek 's erössek, és a' levegő által, nem külömben mint nyájjaik megkeményedett természettel birnak. Nagyobb részit az esztendőnek ház nélkül az ég alatt töltik, és csak a' téli hidegek kénszerítik őket szegény gunyhókba zárkózni. Eledelül árpa kenyér, halak, földi alma 's más e'félék szolgálnak nyomorúlt feleinknek. Jelessebbek az ide tartozó szigetek közzül: Barray, South Uist, North-Uist, és Lewis. L. ezeket.

Long-Island, sziget északi Amerika szabad szövetséges New-York tart.nak kéleti partjain, az ott találtató szigetek közzül a' legnagyobbik, hason nevű tenger szorulat által a' Connecticuti veszedelmes Hellgatetől, (pokolkapuitól) választatik, vannak számos öblei és révpartjai, térsége 44 □ mfdet foglal, mellyen 42000 nagyobb részint Hollandusi eredetű lakosok találtatnak. Bőven termeszt gabonát, lent, kendert, gyümölcsöt, számosak juhai, lovai, szarvas marhái, nagy az osztreacsiga 's tengeri rák halászatja, csak egyedül fában szenved héjjánosságot. Fő helysége az Oysti öböl (Oyster-Bay).

Long-Island, eggyik a' Bahamai szigetek közzül nyugoti Indiában, melly sziget és Cat-Island között az Exunai tenger szorulat jó 's alkalmas rév partot képez.

Longmeadow, vs északi Amerika szab. szövetséges Massachusett tart.nak Hampshire Grófs.ban hason nevű folyó mellett, számlál 80 ház. több mint 800 lak. vannak nem csekély selyem fabrikái.

Longny, helys. éjszaki Franc. orsz.nak Normandia tart. Orne oszt.ban 2712 lak. külömbféle vas portékákkal kereskedik.

Longo v. Moreno, parti folyó alsó Guineában déli Afrikában.

Longo hajdan Cós, sziget az Archipelagusban, Rhodus szigettől keletészaknak közel az Asia partjaihoz. Fekszik benne egy vs, és az ezt oltalmazó kis váracska, ezen sziget tartatik Hippocratesnek, Appellesnek, sőt némellyek vélekedése szerént a' nagy Vers-szerzők Atyának Homernek is hazája lenni.

Longobardok, régi német eredetű Nemzetség Hermionok' ága, elejénten Elbe vizénél,

Digitized by Google

Hamburg, Berlin, és Magdeburg között, 's így a' mai Brandeburgi Marktban laktanak. Igen akaratosok, és boszontó karakterüek voltak. Tiberius Cs. által megaláztattak, Marobod Svevusok Királlya által szorongattattak; Herman Cheruskusok Fejedelmének szövetségében Marobodot honnyokból kinyomták. Hogy háborgattatásoktól megmenekedjenek, kivándoroltanak. III. Justinian keleti Császár a' Norikumban, és Pannoniában hatalmaskodó Herulusok, és Gepidák ellen Pannóniában mutatott nékik lakhelyet 568-ban a' boszonkodott Narses Aligazgató által fellázzíttatván, számos Bolgárok, és Avarok szövetségében felső Italiába tolódtak; ezt egészen elfoglalván, tulajdon országokká változtaták, első Királlyok lévén Alboïnus. Ez tőlök Longobardia, vagy Lombardia nevet vett. Alboinus Király hova tovább nyomult, a' Ravennai Exarchatust éppen öszvesszorította; azok, kik uralkodásban követték, csak nem egészen magoknak tulajdonították, elannyira, hogy az alsó Italia v. Nápoly ország se maradt egészen a' keleti Császároké. Ezen Longobard országnak Desiderius Király alatt véget vetett 774-ben N. Károly Császár. Hiteles, hogy hosszú nyárs forma fegyvereiktől neveztettek így, 's hogy az Alt-Markt, Bardgau nevét tőlök vette.

Longobucco, vs Nápoly orsz. az innenső Kalábriában.

Longroiva, helys. a' Portugalliai Beira tart. vannak ásványos forrásai.

Longside, vs déli Scotziában Reuszeni Grófs.ban.

Longtoon, mvs Angol orsz.ban Cumberland Grófs.ban Scotziának szélein, patyolat fabrikákkal.

Longvé, vs Francz. orsz. Mayenne és Loire oszt.ban, Authion mellett 675 h. és 3570 lak. kik gabonával 's marhával kereskednek.

Longuyon, vs Francz. orsz.nak Mosella oszt.ban a' Chien és Crune öszvefolyásoknál. 1550 lak. vasbányák, vashámorok, puska 's bádog portékák állítják élelmek tárgyait.

Longwy, (49° 31′ É. Sz. 23° 26′ K. H.) erősített vs Franczia orsz.nak Mosella oszt.ban a' mostani Luxenburgi N. Herczs.nek szélein, 460 h. és 2010 lak. kik szőr materia, harisnya, 's kalap fabr. mivelnek, 's sódorral kereskednek. Környékében timsó bányák találtatnak.

Lonigo, Leonico, nagy 's gazdag vs Lombardi-Velenczei Kirs. Olasz orsz.ban a' múlt Bacchiglione oszt.ban nem messze Etsch folyó bal partjaitól.

Lonjumeau, vs Franczia orsz. Seine és Oise oszt.ban 2030 lak.kal.

Lons-le-Saunier, Leodo, (46° 36′ É. Sz. 23° 15′ K. H.) Fő vsa déli Francz. orsz. Franche-Comte tart.ban mostani Jura osztályban fekszik Vaille folyó mellett bérczes vidékben, 450 ház. és 6040 lak. csak egy pléb. templ. vagyon. Nevezetes e' vs csupán a' mesterséges só aknája végett. Fekszik Páristól 100 franc. mfd. Környékében ezüst, réz, vas, ón, márvány 's alabastrom bányák mivéltetnek. Találni ásványos forrásokat is. La-

Digitized by Google

kosi fával, sajttal, 's bőrökkel kereskednek.

Lontor, Lonthoir-Banda, legnagyobbik a' keleti India részeiben fekvő Banda szigetek közül. Birják a' Hollandok két erősségekkel; bővelkedik szerecsen dióval, és más e'féle növevényekkel, kerülete 6 mfdet foglal. Itt cseppegtettetik le a' sok Cajaputi olajt. Fő vssa Lontor.

Lonzaz, vs Francz. orsz. Correze oszt. 2010 lak.

Loo, vs Flandriában 1210 lak.

Loo, hajdan az Oraniai Herczeg, most Belgiomi Királyi háznak urod. és mulató kastélja a' mostani Geldria Belgiomi Kirs. tart.ban. — Francziák kezeire jutván e' tartomány, az említett urodalom, 's kastély eladatott, és fabrika épületekre fordíttatott. Innen napnyugotnak fekszik a' hallal bővelkedő Uddeli tó.

Looe, (East, és West) 2 helységek Anglia orsz. Cornwalli Grófs.ban hason nevű folyónak torkolatjánál; nagy hering halászattal. Ellenébe fekszik Looe szigetje, mellyben külömbféle tenri madarak fogattatnak.

Loochristy, Chrystloo, helys. Flandria tart.ban Belgiom orsz.ban 3060 lak. van posztót 's más külömbféle materiát készítő fabr.

Loon, Looz, Borchloen, (50° 48′ 17″ É. Sz. 23° 0′ 18″ K. H.) vs Belgiom orsz. északi Brabanczia tart.ban Maasz folyó bal partján, Herczogenbuschtól mintegy 4 1/2 ném. mfd észak nyugotnak, 800 lak.

Loos, LosingLosza, mvsSoprony Vármb. Sopronytól 2 óra, birja Gróf Viczay, kinek itt egy kestélya vagyon. Vagyon 1110 kat. lak. pléb. templ. szőlőket mivelnek lakosi.

Loosduynen, falu Belgyiomi Kirs. Maasz torkolatjának környékében 1490 lak. hajdan itt a' Cziszterczitáknak gazdag jövedelmű Apátságot birtak.

Looz-Corsvaren, l. Rajna-Wolbeck.

Lop, l. Bucharia.

Lopasso v. Loposa, tót falu Nyitra Várm. Vág-Újhelyi járásb. Krojnitza patak mellett. Van 860 kat. és 12 zsid. lak. kath. pléb. és szőlőmívelése.

Lopau, folyó az eltörlött Wesztfália Kirs. az alsó Elbéi oszt. Wolfenbüttel alatt Luhe fóba szakad.

Lopera, vs Jaen tart. Spanyol orsz.ban 1 pléb. templ. két klastrommal.

Lopienno, nemes vs a' Posenі N. Herczs.ben 68 ház. és 518 lak.kal.

Lopo Gonsalvo, fok felső Guineában közép Afrikában a' Benini partokon, a' hol t. i. Olibato folyó a' tengerbe ömlik, a' környékes tart. fél szigetet formál, és egy Szerecsen Királyságot állít, lakosi elég erkölcsöseknek lennie mondattatnak.

Lora, vs Spanyol orsz. Sevilla tart.ban 3000 lak.

Lorca, (37° 40′ É. Sz. 15° 13′ K. H.) nagy vs Spanyol orsz. Murcia tart. fekszik Gvadalentin folyónak emelt partjain igen kellemetes egy vidékben, 2000 házaib. számlál 11870 lak. kik nagyobb részint megkeresztelt Mauroknak maradéki. Hajdan virágzó fabr. alászálottak ugyan, de igen gazdagok jó salétrom bányái, mellyek eszt.ként 300000 mázsat nyomó hordócskákat nyújta-

Digitized by Google

nak. A' vsnak tágas fő piaczán kívül számos sétáló helyei, szép kertjei vannak. A' Hueskárból vezettetett még most tökéletlen mesterséges folyó a' vs széleit mosogatja.

Lorch, helység és kastély a' Nassau-Ussingeni Herczegs. ben Rajna mellett Rheingauban, bortermése, és tükörfabrikája is vagyon.

Lorch, mvs Würtembergi Kirs.ban Schorndorfi ker. 1350 l. számlál.

Lorch, Loirich, vagy Laurach, régi Laureacum, mvs egy hasonló nevű fócskánál, nem messze Ens fótól Traun ker.tében, Austria' Ens felett fekvő részében, hol Laureacum, vagy Lauriacum hajdani vsnak maradványi külömbféle régiségek találtatnak, melly mint romai colonia 450 eszt. Hunnok által feldúlatott. Nem sokára ugyan megint felépítetvén, Érsek lakhelyévé lett, de 737 évben újra elpusztíttatván az Érsek lakja Passauba tétetett által; melly okból a' Passaui Püspök a' Salzburgi Érsekkel az érseki titulusért nagy vetekedésbe estek.

Lordello, helys. Portugallia' Traz os Montes nevű tart. 200 h. és több cserépedény műhelyeket számlál.

Lord Howes szigete, l. Howes.

Lord Marschall' szigetei, l. Mulgraves szigetei.

Lorenz, Nekárnak mellék fója Würtembergi Kirs.ban.

Loreo, 2300 l. álló vs Olasz orsz. Alsó Po nevű oszt. ban.

Loretom, Lovreta, Lauretum, Maria Loretha, német mvs Sopron Várm. F. U. H. Eszterházi, 's a' religyiói kincstár, nevezetes a' jó dohány terméséről, vagyon tulajdon hellybéli káptalanságán kivül egy Serviták' klastromához tartozó pléb. ja is 299 l.

Loretto, Lauretum, (43° 27′ É. Sz. 31° 14′ 50″ K. H.) mélly árkokkal, és nehány tornyokkal békerített vs az Ançonai Markban, egy dombon, nem messze Musonének a' Velenczei öblébe való szakadásától 3 mfdnyire Ankonától délkelet felé; nevezetes búcsúhely azon szent ház miatt, mellyben Szűz Mária lakott, 's melly, a' mint rege bizonyítja, 1291 esz. Galilaeából Dalmatiába lévő Tersati nevű helységbe, innét pedig 1294 ben Lorettoba angyalok által vittetett. Ezen ház kívülről bé vagyon márványozva 's külömbféle nagyságú égetett kövekből építve, 30 láb a' hossza, 15 a' szélessége, 's 18 a' magossága, a' főtemplomnak közepén áll. Egyike a' legnagyobb nevezeteségei közül, azon ablakból áll, mellyen Gábriel Arkangyal szűz Máriának Krisztus születését jelenteni jött. A' templom nagy kincseket bir, mellyeknek egyrésze a' Franczióknak, midőn ide 1798 esz. jöttek volna prédájává lett; akkor ezen házhoz tartozó szűz Máriánk csudálatos képe is, más szent dolgokkal eggyütt Párisba vittetet. De Buonaparte Consul az ájtatosságnak ezen tárgyait vissza adatta. Lakosai, kiknek száma 5000 re tétetik, majd csak a' búcsúsok által, kik ide 30 vagy 40000 is esztendőnként utaznak, tápláltatnak. A' Lorettoi Püspök a' kö-

Digitized by Google

zellévő Recanati vskában lakik. Az előtt Olasz orsz.' Musonei osztályához tartozott.

Lorretto, faluja és főhelye Ó Californiának a' bársony színű tengernél.

Lorges, Quintin, (48° 26′ É. Sz. 14° 44′ K. H.) vs Fran. orsz. ész. partok' osztályában, Goy fónál, 240 h. 3980 l. számlál. Vagynak gyolcs fabr.

Lorgues, Leonicae, (43° 29′ É. Sz. 44° 2′ K. H.) vs Fr. orsz. Var oszt.ban, Argens fónál, 224 h. és 4920 l. gyümölcsöt termeszt.

Loira, falu Olasz orsz.ban, a' volt Francz. Priavei oszt. ban, mellynek vidékében a' föld kénköves és salétromos. 1754 esztendőben itt, és a' környüllévő vidékben a' lidérczek felszálván, több szalmafedeleket, és szalmaházakat meggyujtván sok embereket semmivétettek; annak előtte 30 esztendővel is hasonló eset tapasztaltatott itten.

Lorial, vs Francz. orsz. Drome oszt.ban 2390 l.

Lorient, l. Orient.

Lörincz, sz. St. Lorenz fó egyik legnagyobb víz ész. Amerikábav, Ontario tóból ered, és Quebeck tart. nyát áltfolya.

Lorme, vs Francz. orsz. Nievre oszt.ban 2420 l.

Lorn, tart. darabja közép Skotziában Argyle nevű Grófs.b. Loch-Etive és Loch-Ave között. A' Seram Etive nevű tó ága 6 mfd hosszú és 1/2 mfd széles. Nevezetes a' vízrohanása, melly tenger' leapadásakor, itten szemléltetik.

Loroux Becomwix, vs Francz. orsz. Mayenne és Loire oszt. ez 340 ház. 2020 lak. számlál.

Loroux Bothereaux, vs Fran. orsz. alsó Loire oszt. 3900 lak. vagynak.

Lorqui, helys. egy kastéllyal Segura fónál, Spanyol orsz. Murcia tart.nyában.

Lörrach, fövsa a' ker.nek Badeni N. Herczs.ben Wiesen fó partján 198 h. 1750 l. és egy kastélyal, van nevelő intézete, czicz fabr. és gabonával kereskedik.

Lorraine, l. Lotharingia.

Lorris, kis de igen régi vs Fr. orsz. Loiret oszt.ban nem messze a' mesterséges fótól, Montargi, és Orleans között 238 l. és 1530 l. kik fával kereskednek.

Lorzendorf, helys. Sileziában Löwenbergi ker. 57 h. 410 számlál; vagyon vas hámora, és fonálfehérítő műhelye.

Losa. Ludosa, kis vs és rév Swéd orsz.' nyug. Gothland tart.ban.

Lösch, Losch, vagy Lesch, Lischna, mvs Morva orsz. Brünni Ker. vagyon egy pléb.ja 1 vára, 1 majorja, 226 h. és 1340 l. kik a' földmivelésen kívül kereskedésből élnek.

Losch, l. Laas-

Loschnicz, középszerű helys. alsó Silezia' Oppelni Herczs.ben.

Loschontz, l. Losoncz.

Loschwicz, falu Szász orsz.' Meiszeni ker. Albis mellett, 150 h. 650 l. és bortermésel.

Losdorf, Lostorf, mvs Austriának Ens alatt lévő részében, Bécsi erdő felett fekvő negyedben. Vagynak 94 h. és pléb.ja.

Losenstein, vár és urad. Austria' Ens felett lévő részének Traun nevű negyedében, az Auersbergi Herczs-

Digitized by Google

gek' tulajdona, kik a' közellévő Losztein' várát is birják.

Loslau, Grof Strachwicz' uradalma, felső Sileziában egy hasonló nevü vsal, 163° h. 1310 l. 1 várral, és egy miveriták' klastomával.

Los-Molinos del Rey, falu Spanyol ország' Catalonia tart. mellynél egy 4000 lépésnyi híd a' Lobregaton által vezet.

Losoncz, Lucsenetz, (48° 19′ 35″ É. Sz.) mvs, és főhely Neograd Várm. hol a' Vármegye' gyülései tartatnak; F. U. több Uraságok, vagyon itt 1 kath. 1 ref. és 1 luth. templ. 1 ref. Gymnasium; azonkivül 6 nevezetes vásárok is esnek itt esztendőnként, Kellemetes vidékben fekszik: 627 kath. lakosai magyarok.

Losoncz, Lossanecz, tót falu Poson Várm. hol sok esztergások laknak, kik külömbféle fából való edényeket készítenek. 459 l.

Loss szigetek, tulajdonúl Ilhas dos Idolos az az Bálványszigetek, ugy neveztettek a' Portugalliai felfedezőktől 7 eggyütt fekvő szigetek, mellyek Bagoer tart. nak, avagy felső Guinea' Sierra-Leona partjánál 9° 30′ É. Sz. alatt fekszenek; de csak 3 míveltetik közülek, 's ezek termékenyek, egéséges levegővel bírnak; próbáltak itt az Ángolok letelepedni, és ez szerencsésen elsült. A' többiek kicsinyek, sziklások, és terméketlenek. Az előbbiek' nevei e' következők: Tamara Idolos, és Kraffort.

Lossiemouth, falu közép Skoczia Elgin Grófságában, egy egy révvel Lossie fónak torkolatjánál; Lakosai nagyobbrészént gabona kivivéséből élődnek.

Lossin, (nagy és kis) 2 helység Dalmátiai Cherso nevü szigetben, 1500 és 1700 l. kik halászatból, hajókázásból, az itt termett naranczok' és fügék' kereskedéséből élnek.

Losstitz, Loschütz vska Morva orsz. Olmüczi ker. vagyon egy pléb. zsidók' községe, 203 h. 1600 l. posztó rázsa fabr.

Losyce, vs a' volt Varsói Herczség' Lublini ker. Toczna fónál, melly Bugba esik. Vagynak 192 h.

Loszdzeye, vs a' volt Varsói nagy Herczs.nek Lomzái oszt.ban, 217 h. 1540 l.

Lösznitz, vs Schönburg-Waldenburgi Hercz.hez tartozandó Szász orsz.ban az Erczgebirgi ker.ben 559 h. 4100 l. Van egy pléb. temploma, betegekháza's temploma; csipke, karton posztó, atlasz, és harizsnya fabr. ezekkel valamint a' serfőzéssel is szembetünő kereskedést üz.

Lot, fó Francz. orsz.ban, Mende mellett Languedociának Gevandan tart.nyában (most Lozere oszt) eredvén Oltnak neveztetik, és Rouergue, Quercy, és Agenois tart.nyokon áltfolyván, 's több erdőkből szakadt fók által neveltetvén, mellyek sokszor áradásait okozzák, Cahors vsnál, melly tőle félsziget modjára békeríttetik, zsilipek, és Truyere mellékfóval való eggyesülése által hajókázható lészen 's így 43 mfdnyi folyása után Aiquillon mellett Garonnébe esik. Tőle neveztetnek a' két osztályok, u. m. 1) *Lot osztálya*, ez foglalja az e-

Digitized by Google

lőbbeni Querczey tart.nyi 's 130 □ mfdeken 268150 l. számlál; termékeny gabonára, gyümölcsre sáfrányra kenderre, lenre, fára, selyemre, juhokra, vadakra, halakra 's t. ef. nézve. 4 u. m. Cahorsi, Gourdoni, Figeasi és Montanbani község ker.tekre részeltetik, mellyek eggyütt 440 községeket 41 kantonokban foglalnak. Fő vsa Cahors. 2) *Lot és Garonne osztálya*, ez az előbbeni Agenois tart.ból áll, és 102 □ mfdeken 226130 l. számlál; gabonával, gyümölccsel, lennel, dohánnyal, borral, és vadakkal bővelkedik. 4 u. m. Ageni, Marmandei, Néraci, és Villeneuv d' Ageni község ker. re osztatván 469 községeket 38 kantonokban foglal. Fő vsa Agen.

Loth, kis vs ész. Skoczia' Southerland nevű tart.nyában, hol Loth' fója az ész. ki tengerbe omlik.

Lothian, tart. déli Scotziában, melly delről Merse, Lauderdale, és Twedale, nyugotról Clydesdale, és Sterling, ész.ról az Edinburgnál lévő tenger öböl, kel.ről pedig a' német tenger által határoztatik. Ez legtermékenyebb tart. köszenekkel és sóval bővelkedik. Osztatik keleti, közepi, és nyugoti Lothianra, vagy az Edinburghi, Haddingtoni, Linlithgow Grófságokra.

Lotharingia, azelőtt Herczs. a' hajdani Bar nevű Herczs.gel, és a' három Püspökségekkel eggyütt; nagy, és nevezetes tart. Francz. orsz. keleti részén; Luxenburg, Champagne, Franche-Comté, és Alsatia között, melly utolsótól a' Vogesi bérczek által elválasztatik; 512 □ mfdön (a' revolutio' idejében) 1140000 lak. számlált. Az éghajlatja mérsékelt, de a' bérczek köztt valamennyire durvább. Ezen tart. elég hegyes, mert a' Wasgau, vagy a' Vogesi bérczek elszéllesztik benne ágaikat, de e' mellett elégséges vízzel bír. Legnevezetesebb fóji e' következendők: Maas, Mosel, Saar, Saone, Meurthe, mellyek többnyire itt erednek. Földje nagyobbrészént köves, hanem általjában véve még is elég termékeny, kivált a' fók mellett terjedő lapályokon, és sok gabonával, hüvelyes veteményekkel, olajos növevényekkel, kenderrel, lennel, gyümölcsökkel 's t. ef. kedveskedik lakosainak. Némelly vidékekben bor is terem. A' barom tartása nevezetes kivált a' hegyek között. Fa, vadak, szárnyas állátok, és halak nélkül nem szűkölködik. Érczek körül kiváltképen sok vasat szolgáltat. Vagyon azon kivül ezüstje, reze, ólma, sója, márványa, 's t. ef. az érczes források is számosak. A' jó indulatú, és szorgos lakosai jól élnek a' természet' ezen adományaival; fabrikájik nincsenek elegendők, és a' kereskedések többnyire csak a' föld termékeiben áll. Egész Lotharingia revolutio idején 3 general-Gouver. osztatott, most pedig a' következő négy u. m. Meurthe, Wasgau, Mosel és Maas osztályokra részeltetik.

Lots-tenger, l. Holt tenger.

Lötzen, (54° 1' 24'' É. Sz. 39° 26' K. H.) vs keleti Pruszsiában a' Szehesteni ker.ben Leventini tó 's János hegyi

Digitized by Google

csatorna mellett, 141 h. 1240 l. kik vásznot szövnek.

Louargast, vs Francz. orsz. ész. partok' oszt. 3460 l. számlál.

Loudeac, vs 's ker.béli főhely Francz. orsz. ész. partok' oszt.ban Oust és Lis fők közt. Vannak 6100 l. czérna és gyolcs fabr. azonkívül vasmühelyei is.

Loudon, helység Fran. orsz. Gard oszt. 378 h. és borterméssel.

Loudun, (47° 2′ É. Sz. 17° 42′ K. H.) vs és ker.béli főhely Francz. orsz. Vienne oszt. hegyen Dive és Creuse fók között, 860 h. 5140 l. számlál. Vagynak posztó, gyapjú materia, és csipke fabr. gabonával, borral, lennel, kenderrel, kendermaggal, pálinkával, dió olajjal, viasszal, mézzel, tollakkal, 's t. ef. kereskedik.

Lougen, fó Norvegiában, melly Glaamenbe ömlik.

Lough-Allen, l. Leitrim.

Lough-Arrow, l. Sligo.

Lough-Boffin, l. Longford.

Loughborough, jól épüls vs Angol LeicesterGofs.banTrentnek egy mesterséges folyójánál; vagyon nevezetes harisnya mühelye és kereskedése.

Lough-Calt, l. Sligo.

Lough-Carragh, l. Mayo.

Lough-Chonn, l. Mayo.

Lough-Corrib, tó Hiberniának Gallway Grófságában, 7 mfd a' hossza, 2 a' szélessége, gyönyörü szigetkék díszesítik, 's kivált csukákkal, sigérekkel, és Gillaroo nevü pisztráng nemével bövelkedik.

Lough-Dele, l. Meath (nyugoti)

Lough-Derg, l. Donegal.

Lough-Ennel, l. Meath. (nyugoti)

Lough-Erin, tó Hiberniának Down nevü Grófs.ban, ez megmérhetetlen mélységü.

Louch-Erne, l. Fermanagh.

Lough-Fine, l: Donegal.

Lough-Gara, l. Sligo.

Lough-Gawnagh, l. Longford.

Lough-Gilly, 7 mfdni hosszuságú tó Hiberniának Sligo Grofságában, sok fákkal díszeskedő szigetei kellemetes tinézését, nemesítik.

Lough Hine, l. Cork.

Lough Hoyle, l. Leath (nyugoti)

Lough Iron, l. Meath (nyugoti)

Lough-Key, l. Roscommon.

Lough-Lee, l. Cork.

Lough-Lougheil, kellemetes tó Hiberniának Eastmeath Grófs.ban.

Lough-Mask, l. Mayo és Gallway.

Lough Nallenroe, l. Mayo.

Lough Naf-Foy, l. Gallway.

Lough-Neagh, l. Antrim.

Lough-Pallis, l. Kingis.

Lough Ramor, l. Cavan.

Lougschinny, helys. Hiberniának Dublin Grófságában, kikötővel, és rézmühellyel.

Loughrea, helység Hiberniának Gallway Grófs.ban egy hasonló nevü tónál, gyolcskereskedése szembetünő.

Lough-Ree, nagy, Shannon által formált tó, Hiberniának Roscommon Grófs.ban, Lanesboroughtól Athloneig terjed, és sok szigeteket kerít.

Lough-Shehan. l. Cavan.

Lough Shellin, l. Meath (nyugoti)

Lough-Strangford, l. Down.

Lough-Swilly, l. Donegal.

Lough-Ta, l. Wexford.

Louhans, vs és ker.béli főhely Francz. orsz. Saone és Loire oszt. egy Seille, Valliere, és Saulevans vizeknek öszvefolyása által keritett

Digitized by Google

félszigeten. Vagynak 2850 l. gyolts és gyapjumateria fabr. ez Lyonból Schwaicz és német orsz.ba áltvitetendő portékáknak rakodó helye.

Louisblanc, ezüst Francz. pénz 2 ft. ér.

Louisburg, l. Harbour.

Louisenthal, olvasztó huta GothaiHerczs.benSchwarzwaldi hivatalban; esztendönként 1000 mázsa vasportékákat készit.

Louisiade, szigetek' láncza Polynesiában új Guineának mintegy folytatása, mellyek közül a' legnagyobbak csak 10 órányi hosszúak; ezeknek lakosi a' legnagyobb piroquekkel (szerecsen hajó) és az új Hollandia lakosihoz hasonló piaczokkal, és védfegyverekkel eggyedül bírnak a' déli tengeren. Ollyan p. o. Rossel szigete, hol Cap Delivrance (11° 20′ 37″ D. Sz. 152° 6′ 15″ K. H.) vagyon. Bizonyos száma ezen szigeteknek Isles d' Entrecasteaux név alatt esmértetnek.

Louisiana, vs Spanyol orsz. Granada tart.ban, Sierra Morena nevü bérczei között.

Louisana, új Albion, egy 1803 esz. Spanyoloktól Franczia'knak általengedtetett, és ezektől 14 mill. piaszterért északamerikai eggyesült Statusoknak általadatott tartomány, melly 28° 50° É. Sz. 88—97° N. H. terjed, 's ész.ról Canada, kel.ről Mississippi, délről a' Mexicoi öböl, és nyug.ról új Mexico által határoztatik. 100—103 mfd a' szélessége, az alsó Louisiának déli része majd 4000 francz. □ mfdeket foglal; az északi irtóztató nagy részének téressége még eddig nem esméretes. Legújabb időkben vetekedések támadtak ezen tart.nak nagysága, és határai felül, mivel a' Spanyolok csak egy 75 mfd hosszú, és 28 mfd széles földet akarták a' Francziáknak általengedtetett, és ezektől eládatott föld által érteni, melly Natchitochesig a' veres fónál, 's onnét Adayesig a' hasonnevü fónál terjed, 's mellyhez új Orleans déli részén a' fó által kerített, de la Fourche nevü sziget már nem tartozik. — Belsejében nagy bérczei vagynak, mellyekből számos fók erednek p. o. Missisippi vagy S. Louis, S. Pierre, Missuri, Akansas vagy Imaham; a' veres fó 's t. ef. — Az éghajlatja külömböző; a' levegö ész. részén mérséklett, tiszta, és egésséges, a' déli részén pedig heves. Belsejében a' föld igen termékeny de nagyobbrészént míveletlen, és a' durva nemzeteknek hazája; a' déli részén pedig mocsáros, erdökkel, és nádasokkal tele, Ezen orsz.nak szörnyü nagy gazdagságai a' külömbféle plánták' nemeiben, fákban, buzában, rizkásában, dohányban, lenben, pamutban, indigóban, gyümölcsökben, czukorban, szegfüborsban, fahéjban, kámforban, különféle pálmafákban, bivalokban, jávorszarvasokban bundabörös állatokban, dámvadakban, fáczánokban, sárcsákban, galambokban, kácsákban, vízi madarakban, halakban, nagy kigyókban; állígatorokban, muskitosokban 's t. ef. márványban, smaragdkövekben, ezüst-

Digitized by Google

ben, rézben, vasban, ónban, sóban és salétromban állanak. Vagyon itten plántának egyneme, mellynek nedve a' tüz' minden erejének ellentáll, 's másik, mellytől a' víz széljel folyt, 's nehány perczek alatt kemény testté változik. — Az Európából szakadt lakosi többnyire Francziák, és Spanyolok, de ezeken kívül Angolok, Olaszok, Hibernusok, Németek, ész. Amerikaiak, és mindezekből kevert származatúak, de még czigányok is. Mind ezen fehér, és festett képű lakosoknak száma 50150 re becsültetik, ezenkívül 39820 a' rabszolgák, és 10340 re a' katonaság. Az itt születteknek száma 40000-ből áll; ezek közül az alsó Missisippinál lakozó Osagok, Akansas, Tonikas, Tuanaschas, és felsőnél tartózkodó Buyagulas, és Putakszis legnagyobb kereskedést üznek a' szomszéd nemzetekkel, és részént helységekben, laknak, részént pedig az erdőkben, kóborlanak. Az ő közönségesebb nyelvek a' Mobilier nyelvnek különféle ágaiban áll. Itt a'kath. vallás az uralkodó. Ezen tart.nak kereskedése igen fontos, 's igen lehetne még előmozdítani. A' legsikeresebb termései czukorban, pamutból, indigóban és bundabőrös állatokban áll. — A' Congressus ezen tartományt, tetszése szerént meghatározza, 's máris két u. m. 30° felett, és alatt fekvő tart.nyokra elosztotta. Fő vsa új Orleans.

Louisium, Herczegi mulatóvár Dessau mellett.

Louisville, vs, és kikötő ész. amerikai Kentuky nevű szabadstátusban, Ohio fónál, mellyen a' víz' apadásakor a' terhelt hajók nem evezhetnek, és áradásakor kormányosoktól igazíttatnak; 50 h. 500 l. számlál. Hajó építéssel foglalatoskodik.

Louisville, vs ész. amerikai Georgia' szabadstátusában; 50 h. kormányozás' széke; vagyon egy Gymnasiuma, és dohány rakodó háza.

Loule, fallal kerített, és egy kastéllyal ékeskedő vs Portugallia Algarve tart. 1283 h. 4450 l. vagynak; Találtatik itt egy asszonyi szerzet, mellyben, aloë fonalak, mindenféle munkákra; előbb szépen megfestetvén, fordíttatnak.

Loupiac, vs Fran. orsz. Gers oszt. 1060 l. pálinkával, és borral kereskedik.

Loupian, helys. Fr. orsz. Herault oszt. 860 h. és borterméssel.

Lourana, l. Laurana.

Lourde, l. Laurana.

Lourde, vs Francz. orsz. felső Pyrenaeuszok' oszt. egy völgyben, 290 h. és 2740 l. vagyon egy sziklán épült vára, gyolcs, és matéria fabr. ón, vas, és réz műhelyei.

Lourde, falu Fran. orsz. felső Garonne oszt. vagynak 340 l. posztó, és fátyol fabr.

Louth, Grófs. Hiberniai Leinster nevű részben, ész.ról Armagh, keletről Hiberniai, tenger, délről East-meath, nyug.ról pedig East-meath, és Monaghan által határoztatik. 15 1/2 □ mfdeket, 5 várost, és várt, 61 Eklezsiákat, 11545 h. és 50640 l. számlál. Földje csak a' Carlingfordi öbölnél hegyes, egyéb részein pedig lapályos, és termékeny. Lakosainak fökere-

Digitized by Google

setjek a' gyolcs szövésben áll. Főnelye Dundalk.

Louth, vs Angliának Lincoln Grófs.ban 4000 l. számlál.

Louvain, l. Löwen.

Louviers, Lupariae (49° 10′ É. Sz. 18° 50′ K. H.) vs, és ker.beli főhely Francz. orsz. Eure oszt. Eure fónál 1019 h. 6820 l. Vannak itten gyolcs és posztó fabr. melly utolsók nevezetesebb egy hámorja, és pamutfonó műhelye.

Louvigné, vs Francz. orsz. Ille és Vilaine oszt.

Louvo, vs Siam Kirs.ban keleti Indiában Menan fónál, vagyon egy Királyi palotája.

Louvres, helység Francz. orsz. Seine és Oise oszt. Vannak 1050 l. egy vára, és csipke fabr.

Louzaa, helys. Portugalliában Beira tart. Serra Luzaa meszes bérczeknek fójánál, ezen télben lakosai havat szednek, mellyel Lissabonával kereskedést üznek.

Lovano, l. Loano.

Lovas Berény, Magyar Német mvs Fehér Várm. országuton F. U. G. Cziráki, kinek szép kastéllya, és új ízhez szabott kertye említést érdemel. Vagyon 1 kath. 1 evang. temploma, és posta statiója. Fejérvártól 2 óra. Gabona termesztése, és szőlőmívelése.

Lovero, vs Lomb. Velenczei Kir. Lago d' Iseo mellett.

Lovisa, máskép Degerby, valamennyire erősített tengeri vs Finnlandiának Kymenegard ország kapitányságában, a' Finni öbölnél. 2000 l. vagyon Swartholm nevű vára 1 réve, és kereskedése.

Lövö Luj, vs Szala Várm.ben, Salomvár mellett, a' postauton, F. U. Poyán és Pernessy posta hivatallal lak. magy. és kath.

Lövö, S. hütten, Lewer, magy. mvs Sopron Várm.b. Czenkről délre 2 1/4 óra. G. Széchény birtoka. 890 kath. lak. és pléb. temploma; föld 's szőlő mívelésből él. Mult esztendő' sz. Mihály havában nagyobb részint elégett.

Lovrana, Laura, vs Austria Istriában a' Mitterburgi Grófoknak tulajdona, Adriai tengernél, Uskoken nevű hegy alatt, nevét az itt találtatható sok babérfáktól nyerte. Vagyon egy kis réve; bort, és olajt termeszt; azonkívül gyolccsal és a' különös nagyságú gesztenyékkel, nagy kereskedés üzetik.

Lowat, durva bérczek Algieri bir.ban, hatalmas Hordák lakják.

Löwen, nemes vs Siléziában a' Briegi ker.ben Neisze fő mellett, 186 h. és 1100 l. 's több serfőző házakkal. 1810 Böjtmáshavának 10-ik napján több mint 50 h.kat tűz által elvesztett.

Löwen, Louvain, Lovanium, (50° 53′ 26″ É. Sz. 22° 21′ 32″ K. H.) nagy 's erős vs Belgyiomi Királys.nak déli Brabanczia tart.ban Dyle fő mellett, nem messze az 5 mfd hosszú mesterséges fótól, melly a' Senne és Dyle fók egyesülésénél kezdődvén, egész a' Rupelig kinyúlik; lak. száma 18590 mégyen; hires volt hajdan Universitássa most Lyceumja, füvész kertje, testoszlató szobája, könyvtárja mutogatják ki formáltatását; előmenetelét pedig, posztó, vászon, üveg, czukor,

Digitized by Google

kor, 's só fabrikáinak, serfőző házainak, de kivált kereskedésének köszöni.

Löwenberg, Lemberg, Leoberga, (51° 7′ 41″ É. Sz. 33° 14′ K.H.) vs Sleszwigi Herczs. a' Jaueri ker.ben Bober mellett, a' keleti tenger színe felett 775 láb. felemelkedik, 397 h. 3370 l. számlál, egy kath. és egy luther. pléb. temp.kal, posztó fabr.ból, gabona, rozsmarint, 's len mívelésből veszik élelmeket; 1740 és később 12 esztendővel tűz által nagy károkat vallott. — A' Löwenberg-Bunzlaui ker.nek nagysága 29 1/2 □ mfd, és ezen 107360 l. foglal.

Löwenberg, vs Bergi N. Hercz. s.ben Sieg oszt.ban.

Löwenberg, falu a' Brandenburgi közép Markban, 45 h. és 400 l. főz jó sert. — Ettől kölcsönözi a' Glien-Lövenbergi ker. mely 11 1/2 □ mfd, és 13560 l. foglal, a' maga nevét.

Löwenberg, egyik a' legmagosabb 7 bérczei közül Fran. orsz.nak, Rajna vize színét 1270 öllel felülhaladja.

Löwenberg, v. Oroszlány hegye, hegy déli Afrikában a' Hottentottok tart.ban az ugy nevezett tábla öböl mellett, tábla hegyétől csak egy barlang által választatik. Neve onnét származott, hogy a' szárazhoz közelgető hajókról tekintve e' hegy egy nyugvó oroszlánt képezne. Az ész. csúcsos tetője, mellynek magossága 1100 láb. tétetik, az Oroszlán farkának, az ellenkező hegye pedig, melly 2585 láb. mérettetik, az Oroszlán fejének neveztetik; az Angolok czúkor süvegnek hívják. Mind a' két jegyzett csúcsain lobogó rúdak vannak emelve.

Löwenstein, Grófs. a' Würtembergi Kirs.ban Heilbronni ker.ben 2 1/8 □ mfd nagysága, mellyen 6710 l. találtatnak; elvan a' Löwenstein Wertheimi ház között osztva, melly két ágakra szakadva, virágzik: az öregebb, vagy is a' Virneburg Grófság, parancsol 23200 jobbágyokkal, 's lakhelye Wertheim vs; az ifiabbik, vagy is a' Rochefort Herczegi ág bir 23 1/2 □ mfd Uradalmat, és 48000 jobágyokat, Széke Heubach vsa. A' vs

Löwenstein, fekszik hegyen, 840 l. vannak köszén bányái 's jó ferdője.

Löwenstein, sáncz, és régi kastély Belgyiomi Kirs.ban Maasz és Vaal vizek összefolyásánál, hajdan ország tömlöcz gyanánt szolgált; itt többi között híres Hugo Grotius is 1618 fogva egész 1620-dikig ült fogságban.

Löwenthal, l. Liebenthal.

Löwinland, része új-Hollandia napnyug. partjainak Polynesiában, hol a' Loisini fok (34° 25′ 50″ D. Sz. 113° 15′ K. H.) találtatik.

Lowicz, Lovitsch, (51° 57′ É. Sz. 37° 36′ K. H.) vs új Lengyel orsz. Bsura mellett, 357 h. 2410 l. Vagyon egy vára, a' Gneseni Püspöknek Consistorioma, Piaristák' collegiuma, egy kath. Gymnasiuma, Iskola mesterek' számára rendelt nevelő háza, és gyolcs fabr.

Low-Island, l. szigetek (alacsony)

Lowosicz, l. Lobosicz.

Loxa, (77° 10′ D. Sz. 5° 10′ N. H.) vs Spanyol déli Amerikának Quitto tart.nyában

Digitized by Google

2100 lábnyival alacsonyabb mint Quitto, Amazon fónál; 10000 l. számlál; Vidékében sok Khinahéj találtatik.

Loxa, l. Loja.

Loyality-Islands, Isles Beaupré, 3 kis, egy közönséges zátonytól körülvett szigetek, mellyek közzül a' legészakibb 20° 15′ 30″ D. Sz. 163° 15′ K. H. alatt Páristól fekszik.

Loyo, helység Compostella vidékén Spanyol orsz. Galiczia tart. hol a' Santiagoi vitézi rend egy Augustiniani klastromban eredetét vette, 's még most is ez a' főhelye.

Loyola; nemes jószág Spanyol orsz. Guipuzcoa tart. születés helye Loyolai sz. Ignácznak Jezus társasága szerzőjének.

Loze, partifolyó déli Afrikának alsó Guinea' tart.ban.

Lozere, nem igen magas bérczek Francz. orsz.' hasonlónevű osztályában, mellyeket a' Sevennei hegyek egy ága formálja. A' tőle neveztetett.

Lozere' osztálya, a' hajdani Gevandan' tart.nyából áll, 's 69 □ mfdeken 143250 l. számlál. Climája a' sok hegyek miatt durva. Földje rozsot, és gesztenyéket termeszt, jó legelői 's érczes forrásai is vagynak. Ezen osztály három u. m. Mendei Floraci, és Marvejolsi község ker.tekre osztatik, és 24 kantonokban 193 községeket foglal. FővsaMende.

Luabo, Luaboel, l. Zambese.

Luanjo, helység' Spanyol ország' Asturia Herczs.gében, vagynak 370 h. 1800 l. 1 réve 's parti kereskedése.

Luanze, tart. Monomotapa bir.ban, déli Afrikában keleti Kaffreriában, gazdag aranybányája, és Dominicanusz klastroma vagyon.

Lubaczow, vs Galiczia' Zolkiewi ker. hasonló nevü fónál. Vagyon itten egy üveghuta.

Luban, eggyike a' kis Philippineknek Asiában, 6 mfd a' kerülete, népes, sok viasszal, 's fekete, hajóköteleknek való, kenderrel szolgál.

Lubar, vs Orosz Wolhynski Helyts.ban 543 h. és 3260 l. számlál.

Lubartow, vs Gallicziának Lublin oszt. Wieprz fónál. Vagynak 415 h. és egy vára.

Lübau, l. Liebau.

Lubawa, l. Löbau.

Lübbeke, a' volt Vesztfáliai Kirs.' Weser oszt.ban, Minden nevü ker.nek kantonja. 6190 l. Itt vagyon

Lübbeke, (52° 18′ 25″ É. Sz. 26° 51′ 30″ K. H.) vs Ranczewal nevü vidékben; vannak 259 h. 1340 l. 1 temploma, vsi oskolája, pálinka főző, és timár műhelyei, melly utolsók esztendőnként 40000 frankot érő böröket kikészítnek. Fonálkereskedést üz.

Lübben, ker.beli vs alsó Lusatiában, egy Perste és Sprec által kerített szigetben 428 h. és 3070 l. Lakhelye a' kormányszék' felsőségének, 's az alsó Lusatiai Consistoriumnak; vagyon egy Lyceuma, posztó és gyolcs fabr. — A' hasonló nevü vagy a' Krummsprei ker. 18290 l. számlál.

Lübbenau, Gróf Lynari Uradalma (6100 lakosokból áll) és vs alsó Lusatia' Calami ker.ben Spree fónál, 340 h. 3260 l. számlál. Vagyon 1 vára, gyolcs, és sáhos vászon szövő műhelye, hu-

Digitized by Google

borka termése, és pálinka főzése.

Lübeck, vagy, Eutin, hajdan luth. Püspökség, de 1803 mint örökös választó fejedelemség az Oldenburgi Herczegnek adatott, mellyet a' Rajnai szövetségtől fogva mintegy fejedelemséget bír, Fekszik ez a' Holsteini Herczs.ben Schwarte és Trave vizeknék, és 9 1/2 □ mfdön 19000 l. számlál; gabonával bővelkedik, lakosai barom tartással, és halászattal foglalatoskodnak. Itt vagyon Eutin vsa.

Lübeck, (53° 50′ 22″ É. Sz. 28° 29′ 45″ K. H.) kereskedő vs's eggyik a'szabadHanseathi (szövetséges) vsoknak,és vár Trave fónál, mellybe Steckenicz,ésWackenicz vizei szakadnak, 2 mfdnyire a' Bálti tengertől, vannak 3300 h. és 32000 l. Nevezetes itt a' Ssüz Mária temp. az ő astronomiai órájával, és holtak' tánczával, 's t. ef. a' tanácsház a' nagy Hanseathi szálával hol ezen vsok gyülekezeti tartatnak. Vagyon itten 1 Gymnasium derék Bibliothekával, melly sok ritka könyvekkel díszeskedik, 1 polgári és 1 rajzoló oskola a' kézművesek számára, a' kereskedést tanító intézet, egy hazafiui társaság, a' közönséges munkálkodásnak elömozdítására. Azonkívül találtatnak itten czukor, szappan, tobák, kalap, kártya, borostyánkő, amidon(keményítőkő)gyapju, pamut, karton, bársony, selyem, rása, parket, arany és ezüst fonál, pixis, kordován, pergament, és papiros-szőnyeg fabr.; halcsonthasító, festő, enyvfőző mühelyek, és hajó csináló piaczok. A' Bálti tengeren fekvő tartományokkal, Fran. Portugallia orsz.gokkal, és Hamburggal való kereskedése eddig igen fontos vala.

Lüben, ker.béli vs Sileziában Liegniczi Herczs.ben Kaczbach fónál, 400 h. és 3000 l. vannak posztó fabr. és gabonával való kereskedése. — A' hasonnevő ker. 10 □ mfdeken 22400 l. számlál.

Lubensky, l. Lublinicz.

Lubersac, vs Fran. orsz. Correze oszt. 530 ház. és 3090 l. számlál.

Lübicz, Lübs, Lübz, vs Mecklenburg-Schwerini Herczs. ben, Albisnál, 216 h. 1120 l. vagynak; pálinka, és hamuzsir főző mühelyei miatt nevezetes.

Lubjetowa, l. Libeth-Bánya.

Lubin, nemes vs Prusszus orsz. Poseni Hercz. 43 h. 340 l. vagynak.

Lubin, falu Galicziának Lembergi ker. ásványos forrásokkal.

Lublana, l. Laybach.

Lublau, l. Lublyó.

Lublin, mocsároktól és tavaktól körülvett fövsa hasonló nevü ker.nek Galliczia ban Bisztricza fónál, (51° 15′ 54″ É. Sz. 40° 10′ 15″ K. H.) Vannak 876 h. és 7080 l. kik között sok zsidók találtatnak; azonkivül 1 vára, 12 Barát, és 6 apáczák' klastr. Itt vagyon széke az osztálybeli Elöjáróknak, és egy kath. Püspöknek. Tart esztendönként 3 országos vásárokat, mellyek' mindeggyike egy holnapig tart, 's ezekre a' Németeken kivül, görög Örmény, Orosz, Török kereskedők is megjelennek. Posztó, gabona és magyar

Digitized by Google

borral való kereskedése legnevezesebb.

Lublinitz, lengyelül Lubenszki ker.béli vs Silezia' Oppelni Herczs.ben 124 h. és 1310 l. vannak.

Lubliniczi kerület, Silezia Oppelni Hercz. 18 1/2 □ mfdeken 22380 kath. l. számlál, kik lengyelül beszélnek.

Lublyó, Lublau, Alt Lublyó, Lublowna, (49° 16′ 46″ É. Sz. 38° 22′ 2″ K. H.) eggyike a' 16 Szepesi vsoknak. Magyar orsz. Tiszán innen lévő ker. Poprad folyónál, mellyen által egy fahíd vezet; vagyon egy szép vára, 1 sóháza, 500 h. és 2600 l. kik földmivelésből, és bor kereskedésből élnek. Lakosai Németek, és Lengyelek. A' közellévő felső Ruszbach falúban érczes források vannak, mellyekkel savanyú víz gyanánt élnek, és kövé váló nemüek.

Lublyó (uj) Neulublau, falu Szepes Várm. vas részecskékkel terhelt savanyú vizzel, és kinköves ferdővel kérkedhetik; vannak 116 kath. és 5 evang. lak.

Lubny, (50° 0′ 37″ É. Sz. 51° 43′ 30″ K. H.) meglehetös ker.béli vs Orosz Pultawai Helyt.ban; találtatik itten barom-orvos oskola, és egy császári füvész kert; az 5280 l. barmokkal, és bőrökkel kereskednek.

Lubolo, v. Libolo, legészakibb tart. felső Benguelának, déli Afrikában, alsó Guineában a' tengernél, Longo v. Moreno, és Tonga folyók között, elég vad, de még is termékeny, és kevessé esméretes, sok vadállatokat táplál; kormányoztatik egy szerecsen Fejedelem által, melly Portugallusok' adófizetője.

Lubow, vs új Lengyel orsz. Lomza ker. 84 h. 's 430 l. vannak.

Lubowna, l. Lublyó.

Lubranice, nemes vs Prusszus orsz. Poseni Herczs. 1.4 h. 1150 l. számlál.

Lübschütz, l. Leobschütz.

Lubu, falu Loango kirs.ban déli Afrikában alsó Guinea tart.ban. Loango fövs, és Loangiri nevü helys. között. A' kir. Hercz.nek temetöhelye.

Lubyn, vs Prusszus orsz. Poseni Hercz. 310 l.

Luc, vs Francz. orsz. alsó Pyrenaeuszok oszt. 2570 l.

Luc (*le*) helys. Francz. orsz. Var osztályban 3050 lakos. vannak timár mühelyei, bor termése, ezüst, és ón mivei.

Lucan, falu Dublini Grófs.ban Hibernia Connaught tart. Liffey mellett, nem messze Dublintól, vannak érczes forrásai.

Lucanas, igen termékeny tart. déli Amerikában Peru kirs. a' nagyon kiterjedt kereskedésnek közép pontja.

Lucania, mostani Basilicata, Italiaban tart. Silarus, és Laus (Laino) vizek között, az első által Picentinusok földétől, a' másik által Bruttiusok földétől választatott el, a' Tarentumi tenger öböl mellett Syburis fóig. Első lakosi Samnitesek rokoni voltak egykori urok volt Oenotrus, azért Oenotria nevet is viselt. A' Lukaniaiak a' Samnitesekkel a' Rómaiak ellen öszveszövetkeztek, de Fabiustól meg aláztattak, Cur. Dentatustól meghódíttattak, és a' Római iga alá vettettek. Fö vsok volt Possidonia vagy Paestum (Pesto) Velia vagy Eleia, Helia 's a' t.

Digitized by Google

Lucay szigetek, l. Bahamai szigetek.

Lucca, az előtt egy független szabad társaság Olasz ors. ban, melly 1805 magának Napoleon Csaszártól, az ő familiájából való uralkodót kivánt, 's azt Baciocchi Felix Herczeg' Generál', és Senátor' személyében, ki Elizával Napoleon legidősebb testvérével párosodott, meg nyerte; azután Herczs.re emeltetett. A' Bécsi gyülésnél fogva a' Luisa Hetruriai királyné birtoka. 25 □ mfdeken 120000 embert számlál, 's gabonával, gesztenyékkel fügékkel, olajfa bogyókkal, borral, selyemmel, ferdőkkel 's t. ef. bedveskedik. Ezen Herczs.hez kapcsoltattak Piombino, Massa, Carrara, és Carfagnano Herczs.ek is, ugy, hogy szén Hercz. birtokai, ki egyébként Francziák' vasallusa, mintegy 65 geogr. □ mfdeken 210000 l. fogl. és 1 1/2 mill forintnyi jöveldemeket hajt. A' Luccai Herczs. Apenninek, és tenger által határoztatik. Fővsa

Lucca, (49° 49′ É. Sz. 27° 57′ K. H.) nem messze Serchio fótól 2 1/2 mfd. a' tengertől; egy régi, erősített, igen nevezetes, és nagy vs 1 1/2 órányi a' kerülete, 22000 l. számlál: lakja a' Herczs.nek, egy Érseknek, Tanácsnak, és a' kormányozó elöljáróknak; elég szépen épült. A' részént szük, és görbe utszák négyszegű kövekkel kivannak rakva, 's igen tisztán tartatnak. A' mostani Herczegi (hajdan Reszpublikai) palota legnevezetesebb épület ezen vsban. Találtatnak itten egy régi Theatrom' maradéki. Templomai közül a' Gothusz ézléssel épült káptalan' temploma dicsekedhetik egy híres feszülettel. Lakosai között nagy szorgalom és finom palérozottság szemléltetik; ők mindenféle mesterségeket, és kereskedést üznek, (azért nyeri el tehát ezen vs ezen külömböztető nevezetet; industriosa, szorgalmatos); vannak azon kivül pamut fabrikáji is 's t. ef.; 's olajjal való kereskedése még most is szembetünő. 2 1/2 mfdnyire a' vstól találtatnak egességes források.

Lucca, Lukau, vs Altenburgi Herczs.nek Gothai Herczs. hez tartozó részben Schnauder mellet, 170 h. 1700 l. és mátéria fabrikáji vannak.

Lucena, (37° 33′ É. Sz. 19° 11′ K. H.) vs Spanyol ors. Cordova tart. Vannak 4000 l. 1 pleb. mellytől egy más templ. függ, 6 Barát, és 4 apáczák' klastromai. Szappan, gyolcs, és posztó fabr. A' vs környéke gabonával, borral, és olajfákkal bővelkedik, a' lótartása, és sóaknáji nevezetesek. 1/2 mfdnyire a' vstól vagyon egy tó mellynek keserü a' vize.

Lucena, 2 kis vs Spanyol ors. Andalusia tart. az eggyik Xemil mellett, a' másik nem messze Tiniától.

Lucera delli Pagani, Nucera, (41° 28′ É. Sz. 32° 59′ K. H.) régi igen elcsökkent vs, egy dombon, Nápoly ors. Capitanata tart. vannak 8330 l. 1 Püspökje, 's a' szép gyapjú miatt nevezetes.

Lucern, l. Luzern.

Lucerne, kis vs Piemontban, Pellet fónál, lak. többnyire Waldensesek.

Lucha, (57° 21′ É. Sz. 58° 30′ K. H.) vs Orosz Kostromai

Digitized by Google

Helyt.ban hasonnevű fónál 372polgárjai vannak; gyolcs kereskedést űz.

Luche, vs Francz. orsz. Sarthe oszt. 378 h. és 2400 l.

Lucheu, n. vs Kiangnan tart. ban, China bir.ban, Asiában.

Luchon, l. Bagneres.

Lüchow, (52° 58′ 7″ É. Sz. 28° 56′ 6″ K. H.) vs a' volt Vesztfaliai kirs.nak alsó Albis oszt.ban, Jetze fónál, vannak 236 h. és 1650 l. pálinkafőző, gyolcs szövő műhelyei, gabonával, és fával való kereskedése.

Lucienteig, szoros áltmenetel Graubünden és Bajor orsz között.

Lucignano, fallal békerített helys. és Francz. orsz. volt Ombrone oszt. Hetruriában. Vagyon egy pléb. temploma és 1600 l.

Lucito, vs Nápoly orsz. innenső Herczs.ben 2370 l.

Luckau, ker. béli fővs alsó Lusatiában Perste mellett, 456 h. és 3610 l. vannak azonkivül 1 Lyceuma 1 iskola mesterek' számára rendelt nevelőháza, egész tartománynak szolgáló fenyítékháza, gyolcs, posztó keményítő és hajpor fabrikája

Luckenwalde, vs Brandenburgi középmarkban Nute mellett, egy hasonnevű ker. (melly 9 1/2□mfdön 12550 l. számlál), vannak 490 h. 3470 l. posztó és gyolcs szövő, és timár műhelyei.

Luckipore, város Bengaliában Ganges jobb karjának Burremputer fóval eggyesülésénél. Vannak pamut fabr.

Lucknow, (26° 50′ É. Sz.) Auhd tart.nak fő vsa Bengaliában Gunati vagy Gumari mellett, nagy ugyan, de rosszúl épült, mert szük, és görbe utszákból áll. A' hajdani Fejedelmi piacz egy magos parton fekszik; és több nagy épületeket, nagy udvarokat 's kellemetes kerteket foglal. Az orsz. palotáták közül látásra méltó az audiencziás szála, melly 3 gazdagon ékesített csornokokkal diszeskedő szobákból áll. Vannak pamut és indigo fabr.

Luckos, fó Marokkoi kirs.ban, melly sokszor áradásaival nagy károkat okoz. Elariasch mellett az Atlanti tengerbe szakad.

Luçon (46° 27′ 15″ É. Sz. 16° 30′ K. H.) vs Francz. orsz. Vendé oszt. a' mocsárok közt lévő hajókázható kanálisnál, fabrikákkal, és kereskedéssel foglalatoskodik.

Luçon, l. Manila.

Lucsky, tót falu Liptó Várm. 1 kath. templ.mal 687 kath. 24 evang. l. Vagyon egy jeles meleg ferdője, melly hasznos a' köszvényes, és magtalan személyeknek. A' vendégek' könnyebségekre vagyon a' ferdő háznál egy alkalmatos vendég fogadó. Találtatnak itten számos rákok, mellyek' héjai a' főzésben fehérszürkére válnak. (Leirását ezen ferdőnek 's a' környülfekvő vidéknek Ritsch Professor által lehet olvasni in der Zeitschrift von u. für Ungern von Schedius Jahrg. 1804.)

Lucz, magyar falu Zemplén Várm. Tisza mellett, vagyon 1 ref. templ. szép baromtartása 's sikeres halászatja, kivált a' vizákra nézve.

Luczay, vs Orosz Wilnai Helytartóságban.

Ludamar, egy igen kevessé esméretes tart. Senegambiában, közép Afrikában, Kassoni kirs.nak északi ré-

Digitized by Google

szén. Lak. Maurok Saharához tartozik.

Lüddinghausen, (51° 46′ 41″ É. Sz. 25° 5′ 5″ K. H.) vs a' Bergi nagy Herczs.ben Ems oszt. Stever fónál 1000 l. vagyon egy vára.

Lüde, l. Lügde.

Lude (le) vs Fraecz. orsz. Sarthe oszt. Loir mellett vannak 691 h. és 3020 l. kik bőrökkel kereskednek.

Lüdenscheid, vs a' volt Bergi nagy Herczs. Ruhr oszt. 260 h. 1500 l. számlál. Vagyon deák oskolája, 's a' kereskedést tanító intézetje, vas és drót fabr. czinből és sárga rézből való gomboknak fabr. pamut fonó, műhelyei, és galmey bányáji.

Lüderitz, a' volt Wesztfaliai Albis oszt.bán lévő Stendal ker.nek kantonja, melly 10 községekben 3320 l. számlál. Itt vagyon

Lüderitz, pléb. falu, melly 31 h. és 340 l. áll. Vagyon ispitálya, fonómalma, 's märki répának termesztése.

Lüderkloster, azelőtt kath. klastrom, most pedig urodalmi jószág Ostendorfe előtt, a' Helmstedti ker.nek hasonló nevű kantonjában, a' volt Vesztfaliai kirs.nak Ockeri oszt.ban, derék épületek, 's egy gazdagságbéli oskola által diszesítetik. Vannak 17 h. és 170 l.

Lüders, l. Lure.

Lüdersdorf, l. Rothehütte.

Ludicz, tanátsos vs falakkal és sánczokkal körülvéve Cseh ország Ellbogeni ker. Strzela folyónál, köröskörül nagy hegyek által bekerítve, a' hasonló nevű Urasághoz elöszülötti jus szerént tartozik. Vannak 228 h. 1500 l. egy vára 's egy kath. pléb. templ. Lakosai földmivelésből, melly a' sok homok miatt terméketlen, és vsi keresetből élnek. Találtatnak itten vas,és czin műhelyek is.

Ludlow, vs Angol Shrop Grófs. ban Cowe és Temd vizeknek öszvefolyásoknál, vagyon egy dölt, hegyen épült vára. Ezen város igen termékeny vidékben fekszik, és gabonával kereskedik.

Ludwigsburg, (48° 53′ 15″ É. Sz. 26° 46′ 30″ K. H.) 2-dik lakóvárosa a' Würtembergi királynak, hasonló nevű ker. 1/2 mfdnyire Neckar fótól igen szép vidékben, ezen vs 1704 esz. kezdődött minekutána Eberhard Lajos Hercz. egy mulató, és vadász várt itten épitetett vólna, mellyből idővel német orsz. ban legszebb lakókastély tamadott, most benne 1 kath. és 1 evang. kápolna, az uj corps de Logis, az opera ház, a' vttézi szála, a' képek' galleriája, és a' legujabb módra épített Favorita láttatik. A' vs, melly 5890 l. számlál, feljebb fekszik az ő evang. templ.ával mint a' vár, egy ujonnan fundált mesterségek' akadémiájával, közönséges Hrcz.i Bibliothekával, 1 szép porczellán fabr. és 1770-ben elkészült katonai árvák' házával dicsekedhetik. A' fenyiték, és árvák' házaiba jó posztó készül. Lakosai készítnek azonkivül damaszgyolcsot, tarka papirosat, fayencet, cserépedényeket, arany és ezüst drótpléhet, tobákot, óratáblákat, órákat, viaszos vásznot, chirurgiai erőmíveket, pántlikákat, és t. ef. A' hasonló nevű kerület 15 □ mfdön 108910 l. számlál.

Ludwigsburg, Louisbourg, l.

Digitized by Google

Cap Breton.

Ludwigshütte, l. Altenbraak.

Ludwigslust, vs a' Mecklenburg Schwerini Herczs.ben és közönséges lakóvs, egy gyönyörü vidékben, 4000 l. Vagyon barom orvos oskolája, iskola mesterek számára rendelt nevelő háza, harang ércz karton, tobák, és papiros fabrikáji.

Ludwigstadt, helys. Bajor orsz. Maini ker. Vannak 113 h. 590 l. azonkivül baromtartása, alma termése, palakő bányája és aczél hámorja.

Ludwigstahl, falu Austriához tartozó SileziánakTroppaui ker. a' Freudenthali urod. ban vas mühelyekkel.

Ludwigsthal, l. Tuttlingen.

Ludwinowo, város uj Lengyel orsz. Lomzai ker. Scheschuppe mellett 131 házáiban 310 l. számlál.

Luebersdorf, Luipersdorf, Lipoldfa, német falu Vas Vármegy. hol Gróf Batthyány Theodor a' Nürnbergi portékáknak fabrikáját építette. 255 kath. 417 prot. lak. Kiczládnak filiája.

Lueg, Luhk, szoros áltmenetel Bajor országi Salzach ker.; a' magas, Alpesekre csatló bérczeknek kezdetinél.

Lugo, (58° 40′ É. Sz. 47° 40′ K. H.) ker.béli vs Orosz Sz. Pétervári Helyt.ban. A' hasonlónevü ker. 7598 □wersteken (Orosz mfd) 53000 l. számlál.

Lugan, vs Orosz Orel Helyt. ban 800 lak. porczellán, és fayence fabr.

Lugano, l. Lauis.

Luganskᵏ, Sztanicza a' Doni Kozákok' tart.ban Don fónál; nagy orsz. vásárt tart.

Lügde, Lude, a' Wesztfáliai volt kirs.nak Fuldai oszt. ban lévő Höxteri ker.ek kantonja, melly 2 körségekből és 1700 lak. áll. Itt vagyon

Lügde, vs, és föhelye a' most nevezett kantonnak, a' nagy Emmer mellett, vagyon egy pléb. templ. és 1 klastr. hozzátartozó templ. mal. A' lakosok legnagyobb foglalatosságok a' gyolcs szövés, és csipke kötés, ugy a' czérnákból, mint arany és ezüst fonalakból.

Lugdunum, (Lyon) Segusianusok földén legnépesebb vs volt Galliában, Rhodanus és Arun vizeknek egy befolyásoknál egy dombon. Római szállítmány volt pompás épületekkel, Augustusnak szenteltt roppant templ.mal, mellyre 60 nemzetségek neve jegyeztetett. Pénzt is vert. Lugdunum Batavorum(Leyden) egy kis fő vs volt a' Rajna melléki Germániában. Trevirektől építtetett— — — Lugdunum Convenarum (S. Bertrand) Garumnán innen, Galliáb.

Luggarus, l. Locarno.

Lugo, Lucus Augusti, város Spanyol orsz. Galiczia tart. nem messze Minho folyónak eredetétől. 4780 l.; Vagyon 1 Seminárium a, gyapju materia fabr. és egésséges ferdője.

Lugos, Lugosch, (45° 37′ 50″ É. Sz. 39° 37′ 35″ K. H.) nagy mezövs Krassó Várm. Temes fónál 900 ház, 4600 l. számlál, kik Németek, Olaszok, Magyarok, és Rusznyákok, és sok bort termesztenek. Vagyon egy nem eggyesült Görög temploma, és pósta statiója.

Lügumkloster, (54° 59′ É. Sz. 290 K. H.) helys. a' Schleszwigi Herczs.ben; 124 h. 600 l. számlál. Vannak csipke fabr. és fő oskolája.

Digitized by Google

Luhatsowitz, falu Morva orsz. Hradischi kerül. vagyon 1 pléb. 90 h. és 680 l. egy vára, méhek, és barom tartása, savanyú, és kénköves kutjai és ferdője.

Lühe, folyó Wesztfáliai volt kirs.ban, északi oszt.ban melly Ahlerstedtnél ered, ennét Horneburgig Aue név alatt esméretes; itten pedig Lühe nevét felvévén hajókázható lészen, 's Gründenreich alatt Albisba szakad.

Lühe, folyó a' volt Wesztfáliai kirs.nak alsó Albis oszt. ez Bispingen felett eredvén, 's Wittenbeck, Lopau, Bräubeck, Braunau, és Nortbeck folyókat felvévén Stöckede mellett Elmenau fóba, 's ezzel eggyütt Albisba szakad.

Lühnen. vs a' Marki Grófs. ban Lippe fónál. 1000 l.

Luines, *Roche sur Loire*, város Francz. orsz. Indre, és Loire oszt. nem messze Loire fótól: 546 házaiban 2140 l. számlál, vagyon azonkivül 1 vára pántlika, és paszománt fabrik.

Luisa-Loango, parti folyó déli Afrika' alsó Guinea tart.

Luisdo'r, arany pénz, melly mintegy 3 Raj. tallerokat és 8 gar. ér. Vagy ezüst pénz melly 1 tallert és 12 gar. tészen.

Luk, l. Luzko.

Luka, tót falu Nyitra Várm. nem messze Vág fótól, Temetvény vára alatt, szép gyümölcs kertekkel, rétekkel, és szőlőkkel dicsekedkedik. A' kastély magosabb helyen vagyon, és a' környéke igen kellemetes.

Lukai szigetek, l. Bahamai szigetek.

Lukajo, l. Abaco.

Lukala, kis eröség, Portugal-liai Embakka' tartom. Alsó Angola' orsz.ban, a' hasonlónevü fónak szigetében.

Lukarecz, falu Magy. orsz. Temes Várm. Lakosai Oláhok, kik földmivelésből, és bor termesztíséből élnek; nem eggyesült görög templ.mal és plébániával.

Lukau, l. Lucca.

Lukau, Luggau, mvs Morva orsz. Znaymi kerül. Frayn nevü urodal.hoz tartozik, vannak 58 h. 390 l. helybéli káplánysága, és majorja.

Lukawicz, (felső) Cseh falu Chrudim' ker. sok gáliczolajjal, hegyizöldet, kénkövet, 's választó vizet szolgáltat.

Lukh, l. Lueg.

Lukian, l. Ava.

Luklum, templomos falu a' volt Wesztfália kirs.nak Ocker oszt. Braunschveigi ker. Kremlingen nevü kantonjában, a' német Rendnek Comenthursága, melly mintegy 60000 frankni jövedelmeket nyujt 19 h. és 290 l. számlál. Melette vagyon 1 rézhámor, 1 látásra mulató erdöcske, és 1 első és legnagyobb a' birod.ban Spanyol juhok' nyája.

Lukmanier, magos hegy Svaiczi Graubünden és Tessin kántonok' határánál, Adula bérczeinek egy ága; itt vagyon a' közép Rajna eredete.

Luko, Lukow, Sáros Várm. Aspremont Grófnak bírtoka, a' ki itten egy szép majorságot bír, vagyon 1 nem eggyesült görög templ. 1 savanyú forrása, és ferdője.

Lukojanow, ker.béli vs Orosz Nischnei-Nowgorod' Helyt. ban Tescha, és Chochtschawka mellett, 237 h. vannak

Digitized by Google

azonkivül 1 templ. 470 férfi lakosai, kik többnyire földmivelésből élnek.

Lukoren, l. Luxor.

Lukow, vs Gallicziának Lublini oszt. vannak 248 h. 1 kath. gymnasiuma, Piaristák', és Reformatok' klastromi, 1 pléb. Krzna nevü pataknál.

Lukow, l. Luko.

Lukowa, vs Orosz Lithvaniai Helyt.ban.

Lulea, Luhla, nagy fó, melly a' Norwegiai hegyekből ered, Jochmochnál Kuracz folyót felveszen, 's innét Weszterbotten felé sietvén, uj Lulea nevü vsnál a' Bothni öbölbe szakad,

Lulea, (65° 38′ 28″ É. Sz.) tengeri vs Svéd orsz.nak Westerbotten tart. a' hasonló nevü fónak torkolatjánál, 760 l. vannak. Ő tőle nyerte nevét

Lulea-Lappmark, Svéd Laponiának egy része, melly keletről Süderbotten, délről Piteä-Lappmark, nyugotról Norvegia, ész.ról pedig Torneä-Lappmark által határoztatik. Itten az árpa 58 a' rozs pedig 66 nap alatt megérik; találtatnak itt ezüst, ólom, és vasércz erek.

Lumellina, hajdan Szabaudiához tartozó Majlandi Herczs. nek része, Pó vizének folytában, Pavia és Casale között, azután Olasz orsz.nak Agogna oszt.ban.

Lumello, vska, Gogna fónál, a' hajdani Lumellina tart. ban, utóbb Agognei oszt. nak, Vigevano ker.ben, Olasz orsz.ban. Egy ideig lakó városa vala a' Longobardi kir.oknak, és a' Crivelli familiához tartozott.

Lumiares, helys. Portugalliának Beira tart. 1753-ban adatott által a' Carneiroi háznak Grófi titulussal, az Amerikai Prinzeninsel nevü szigetért, és Grófságért.

Luna, kis vs Liguriában Fr. orsz. volt Appenninek' oszt. Magra folyónál.

Luna, vska Spanyol orsz. Aragonia tart. hegyek között, Grófság titulusával.

Lunacarty, kis vs közép Skotziának Perth Grófs.ban, nagy vászon fehérítő, 's 970-ben Skotusok által Dánusokon való nyert győzedelem miatt neveztes.

Lund, Lundinum Gothorum, (55° 42′ 26″ É. Sz. 30° 52′ 27″ K. H.) rosszúl épült vs, Svéd orsz.nak Schonen tart. 2880 l. vagyon 1 Püspöksége 2 Universitása, Bibliothekával eggyütt, melly 20000 kötetekből áll; 1 égész tornya, 1 anatomiai theatroma, 1 botanicus kertje, 1 prédikátori Semináriuma; azonkivül dohány, izacs, és buzér termesztése is nevezetes.

Lunden, meglehetős helys. Nor-Norderditmarsenben, nem messze Eyder fótól, a' Daniai kir.hoz tartozik, minden esztendőben Sz. Mihály napján sok ökröket, lovakat, lent 's egyéb portékákat is láthatni a' vásárjain.

Lundenburg, Brzedslaw, urod. és mvs Morva orsz. Hradischi ker. Taya fónak bal partján, vagyon egy helybéli káplánsága, 1 urodalmi vára, 196 keresztény. és 20 zsidó házai, 1158 keresz. és 325 zsidó lak.

Lundy, sziget Bristol nevü mesterséges fóban Angliának Devon' Grófs. 5 mfd a' hossza és 2 a' szélessége; a' magos kösziklák csak egy helyen teszik lehetségessé a' kiszállást; vannak itt

Digitized by Google

több mezei-házok és sok marhákat, juhokat, lovakat, kecskéket, és házinyulakat tart; a' tyuk nevelés és tojásokkal való kereskedés jeles keresetnek tárgyai.

Lüneburg, v. Celle, az előtt az Angol kir.hoz, és Hannoverai Választó Fejedelemhez tartozó Herczs. Alsó Saxoniai ker.ben, melly nyugotról a' Bremai, és Verdeni Herczs.ek, Hoya Grófs. és Calenbergi Herczs. délről ugyan ez a' Herczs. a' Hildesheimi Püspökség, és a' Braunschweigi Herczs. keletről ugyan ezen Hercz. a' régi Mark, és a' Mecklenburgi Herzs. ész.ről pedig a' Lauenburgi Herczs. 's Hamburg birodalmi vsnak vidéke által, mellyet Albis folyója elválaszt, határoztatik. Ezen tart. részint homokos, részint mocsáros, 's fennyökkel bővelkedő; azonban Albis, Aller, Jecze 's több kissebb folyóknál termékény rétségei is vannak. A' legrosszabb vidéki ezen tart.nak középét foglalják, mellyeken által a' fő orsz. utak mennek. A' föld az ő mivoltának külömbsége szerént buzát, rozsot, árpát, zabot, pohánkát, lent, kendert, komlót, kerti veteményeket, 's fenyveken kivül tölgyeket, bükfákat, 's nyírfákat, is termeszt. A' külömbféle hivatalok annyi gabonát termesztenek a' mennyire lak. nak szükségek vagyon, mások pedig bővségesebben is. A' ló, és marhatartás némelly helyeken mérsékelt, más helyeken pedig nagyobb. Pusztáji'n számos, de nem legjobb fajtu juhnyájakat láthatni, mellyek' gyapja durva, és hosszú. Éppen ott nagy a' méhtartás is, 's azért méz, és viasz nélkül nem szükölkodik. Némelly vidékeiben sok a' vad, 's az ide való folyók külömbféle halakkal szolgálnak. Találtatnak itten: turfa, mészkövek, nevezetes sókutak, földolaj gödrei és forásai, azonkivül patakjaiban gyöngyhéjak is. Kézimivel gyolcs szövésben, pamut, selyem, posztó, pántlika, harisnya, 's kalap készítésében állanak. — Ezen Herczs. kivévén a' Cellei negyedet, 's a' másik oszt.hoz csatolt hivatalokat, de még is hozzá számlálván a' Dannebergi Grófságot, része volt, az alsó Albis osztályának, a' volt Vesztfáliai kirs.ban, hanem 1814 esz. megint Angol kir. hoz, és Hannoverai Hercz. hez vissza esett. Itt vagyon *Lüneburg*, (53° 15′ 7″ É. Sz. 28° 4′ 37″ K. H.) erős vs a' hajókázható Elmenau fónál, 2001 házaiban 12000 l. számlál, vagyon egy Vitézi akademiája, 1 deák oskolája, 3 ispitálya, 1 a' külömbféle régiségek, és gazdagságok miatt látásra méltó tanács háza, ezenkivül gyolcs, darócz, selyem, szappan, dohány, kártya fabr. és a' Sülze nevü soaknája, melly 54 kunyhókból áll, ambár most csak 34-ben főzetik. A' vsnak nyugoti részén vagyon a' megerősített mész-hegy, mellyből a' mészkő fejtetik, 's külső orsz. okba vitetik. Azon feljül lakosai sóval, viaszszal, mézzel, gyapjúval, szapannal, sérrel, órsóhalakkal, melyek itten nagy számban elfogatnak, lennel, lenfonállal, gyolccsal, 's daróczokkal

Digitized by Google

kereskednek, a' portékák' küldözése is szembetünő. Ezen vs 1813 eszt. egy Franciákon Oroszok által nyert kemény viadal után bevétetett.

Lüneburg, Liverpool, Angol vs észak Amerikai új Skotziában, egy mély öböl körül, a' hazai fából valók, 's lakos. mintegy 9000 mennek, a' réve meg vagyon erősítve; kereskedést üz.

Lunel la ville, vs Francz. orsz. Herault oszt. 664 ház. 4180 lakos. számlál, muskatály bort termeszt.

Lünen, vs a' volt Bergi nagy Herczs. Ruhr oszt. Zesicke folyónak Lippébe való szakadásánál 274 ház. 1040 lak. gyapju és vasfabr. 's gyolcs kereskedéssel.

Lunneville, Lunaris villa, (50° 39′ 22″ É. Sz. 23° 11′ 27″ K. H.) vs Lotharingiában, Fr. orsz. Meurthe oszt. 1300 h. 's 10440 lak. vagynak, azon kivül egy pompás várral, és látásra méltó pléb. templommal dicsekedhetik. Találtatnak itten cserép edény, réz, és pamut fabr. A' kereskedése gabonával és borral tápláltatik. 1801-ben Febr. 9-kén köttetett itten békeség Francz. ország és Német birodalom között.

Lunga, l. Scarba.

Lungau, nagy völgy, és ker. Bajor orsz. ban, Salczach nevü kerül. nek bérczei között, 15 1/2 □ mfd a' nagysága, minden részeiről magas hegyek kerítik. Lungau fekvése igen magosán vagyon, így p. o. Windswald 6627 lábnyi, Schilcherhöhe pedig 6484 lábnyi magosságú; 19960 izmos, munkás és komor lakósokat számlál. Jó barom tartása vagyon, találtatnak itten zergék, szarvasok, néha medvék is, és hiuzok, és sikeres arany, ezüst, kobált, egérkő, és vasbányák, mellyekben mintegy 250 munkások dolgoznak.

Lungern, nagy plébán. falu Swaicz' Unterwaldeni kantonjában, Lungeri tónál.

Lunggiven, vs Can vizénél, Kiangsi tart. Chinai bir. ban. A' Tatároktól elpusztíttatott.

Lungio, főhelyek az Albaniai Görögöknek innensö Calábriában, Nápoly orsz. 2000 lak. vannak sós kútjai.

Lungro, vs Nápoly orsz. Basilicata tart. 2710 lak. számlál.

Lungwitz, Gróf Schönburg faluja Szász orsz nak ércz hegyek kerül. 345 ház. vagynak, gyolcs szövése és harisnya kötése nevezetes,

Lunzenau, Gróf Schönburg vsa, Szász orsz.nak ércz hegyek ker. Mulde fónál; vannak 168 h. és 1150 lak. kiK között materia szövők, és czipővarrók találtatnak.

Lunzer' tava, tó Austriának Ens alatt lévő részében, Oetscher hegynek északi részén, Stiria felé, mellyből Yps' folyója ered.

Lupadi, Lubat kis vs Natoliában, egy hason nevü fónál, melly Palormi mellett a' Marmorai tengerbe ömlik.

Lupanna, sziget Dalmatiának partjain, melly a' hajdani Raguzai köz társasághoz tartozott, közel a' Mezo nevü szigethez, vagyon egy alkalmatos, és bátorságos réve,

Lupata, nagy hegyek' láncza, a' holdnak bérczei között belsö Afrikában, melly Kaffreriában sok fokokra végződik.

Lupow, nemes falu vásosi jus-

Digitized by Google

sal hátulsó Pomerániának Stolbergi ker. hasonló nevű folyónál, melly igen halas, több helyeken hajókázható, 's egyenesen a' Balti tengerbe ömlik.

Luppe, kis folyó, melly Mühlgrabennek neveztetik, 's Lindenaunál Lipcse mellett Elszter folyóból árkoltatik le, azután pedig Saale fóban végződik.

Luque, (37° 42′ É. Sz. 12° 16′ K. H.) vs Spanyol orsz. Cordova tart. 2750 l. vagynak.

Lurcy-Levy, vs Francz. orsz. Allier oszt. 230 ház. 2460 lak. számlál, vagyon egy porczellán fábr. 's fával, barmokkal, és élelményekkel kereskedik.

Lure, Lüders, helys. Francz. orsz. felső Saone oszt. nem messze Oignontól. Vannak 131 ház. 1950 lak. gyolcs fonál 's pamut fabr.

Lurestan, l. Laristan.

Lurgan, v. Little-England, vs Hiberniának Armagh Grófs.banLough-Neagh mellett egy dombon, igen gyönyörű kinézése vagyon ezen tóra; vannak virágzó gyolcs és musselin fabr. mellyekből hetenként 3000 fontból álló portékák kerülnek.

Lus, vs Francz. orsz. felső Pyrenaeusok oszt. Gave mellett, vannak 200 h. és 1850 lak. A' közellévő Sz. Sauveurben ásványos kútak vannak.

Lusarche, kis vs Isle de France tart.ban, Francz. orsz. ban, csipke készíttéssel.

Lusatia, l. Lausitz.

Luschina, hegyek' láncza a' Kárpát' bérczeiben Galicziában Marmaros Várm.nek határinál. Itt vagyon egy nagy vad lovakból álló ménes.

Luschnitz, Lusnicze, Luzana. folyó Cseh orsz.ban, ered a' Rosenbergi tóból Luznicz nevű falu mellett, 's Goldenbach és Nescharka folyókat felvévén, és Tábor mellett elfolyván, nem messze Moldauteintól Moldauba szakad.

Luschwitz, helys. Prusszus orsz. Poseni Herczs.ben vagynak kallói.

Lusignan, Leziniacum, (46° 26′ É. Sz. 17° 42′ K. H.) vs Francz. orsz. Viennei oszt. Vonne fónál; vannak 190 ház. 2390 lak. bőr és rása fabr.

Lusitania, ország volt Atlantikum, és Cantabricum tenger, Durio, és Tagus vizek köztt, a' mostani Portugallia. Lakosi voltak a' Lusitanusok, Vettonok, Celták, 's a' t. Hispániához számláltatott. Fő vsok: Langobriga, Conimbriga, Olisippo (Lisbona) 's a' t.

Luso, kis folyó Olasz orsz.ban, melly Riminitől a' Velenczei öbölbe szakad. Némellyek azt tartják, hogy ez a' Rómaiaknál híres Rubicon.

Luson, legmagosabb azon három, a' Philippei szigetekben még most is égő Vulkánok közzül, mellyektől ezek néha néha részént az ő okádások, részént a' föld indulás miatt, mellyet okoznak, rémítésbe hozatnak. Ezen hegyet igen messzéről lehet látni, 's azért jelül szolgál a' hajósoknak.

Lussac, vs Francz. orsz. Gironde oszt. Vienne fónál, 577 h. 2540 lak.

Lussac, vs Francz. orsz. Lot és Garonne 210 h. 2440 lak. számlál.

Lussin piccolo, és *Lussin grande*, két szembetűnő kereskedő helyek a' Quarnaroi

Digitized by Google

öbölben lévő Osero nevű szig.ben Dalmatiában, mellyeknek Fiumében tulajdon kezesség házok vagyon.

Lustry, vs Swaicz Waadt kant.ban a' Genti tónál, vannak 1000 lak. és bortermése.

Lutetia, (Paris) vs Parisiusok' földén, Sequana vizénél, egy szigetben, kasstéllyal, és tengeri hajós lakosokkal. Lucotacia, Luticia nevet is viselt.

Lütgenburg, kis vs Dániához tartozó Holsatiai Herczs.b. Vannak 136 h. 1000 lak. és pálinka főző mühelyei.

Lütispurg, l. Leutespurg.

Lutomirz, nemes vs a' volt Varsói Herczs. Kalisch oszt. 166 ház. 770 lak. számlál.

Luton, helys. Anglia' Bedford Grófs.ban 2 dombok között egy szalmakalap fabr.

Lütri, vs Helvétziai Waadt kant.ban.

Lutry, l. Lutry.

Lutska, falu Liptó Várm. vagyon 1 meleg ferdője.

Lutschu, l. Lieu-Kieu.

Luttenberg, mvs alsó Stiria Marburgi ker. Steincz vizénél, 100 h. és egy vámházzal, a' vidéke Luttenbergnek neveztetik, 's legjobb borokkal kedveskedik az egész tart.ban, mellyek Európának legkedvesebb 's legerősebb borai közzé számláltatnak. Legjobb itt a' Kummersbergiek, ezek után a' Jerusalemiek, és Grünaubergiek, legerősebbek pedig az Altenbergiek és Todtenhengstiek.

Lutter am Barenberge, a' volt Wesztfáliai Kirs.nak Ocker oszt. Goslar nevű ker.nek kantonja, mellyhez 8 helységek tartoznak, 3240 lak. Itt vagyon

Lutter am Barenberge, plébán. falu Mühlenbachnál, vagyon egy templ. posta statiója 108 h. és 820 lak. kik földmiveléssel, gyolcs és gyümölcs termesztésével, 's a' közellévő kőbányából való köveknek, és más terheknek vittetéséből élnek.

Lutterberg, l. Lauterberg.

Lutternberge, falu a' volt Westfaliai Kirs.nak Fuldai ker. Vagynak 93 h. és olvasztó tégély fabr.

Lutterworth, helység Anglia Leicester Grófs.ban Swift vizénél; születés helye a' nevezetes Reformatornak Wickleff Johnnak. (János).

Lüttich, azelőtt Püspöksége a' Westfáliai ker.nek a' Német alföldön. Nyug.ról Brabant, Namur és Hennegau, kel.ről Limburg és Jülich, délről Luxenburg, 's ész.ról Geldern és Brabant által határoztatik. 4. részekre, u. m. Hasbain, a' hajdani Loots Grófság, a' Franchimont nevű Markgrófság, és Condros vidékeire részeltetett. A' Püspök a' Coloniai Érsekséghez tartozott. 105 □ mfdön, 26 vskban, és 1400 falukban 220000 lak. számlált, 's 1 1/2 mill. for. jövedelmet hajtott. 1801-ben Febr. 9. a' Lünnevilli békeség által Franczia orsz. hoz kapcsoltatott, és Jemmappe, Ourthe, 's alsó Maas oszt.hoz adatott; de 1814-ben a' Szövetségesek által elfoglaltatott; a' Bécsi gyülésnél fogva az Egyesült Belgiomhoz tartozik.

Lüttich, Liege, Leodium, (48° 35′ 33″ É. Sz. 24° 10′ 6″ K. H.) a' hasonló nevű hajdani Püspökségnek Fővsa, két hegyek közt fekvő szép völgyben, Maas vize mellett, melly itten Ourthe nevű folyót felvészen, és több szigeteket formál; e-

Digitized by Google

zen által 17 hidak vezetnek. 82 franc. mfdnyire Páristól. Ezen vs alsóra és felsőre részeltetik, vannak 10 külső vsai, mellyek' egyikè Bonaparténak nevezteteti, 245, többnyire szűk és setétes útszáji, 12 közönséges piaczi, 100 templomi sok klastromi, 10 ispitályai, 1 betegek háza, 1 Seminariuma, szép ugró kutjai, 's sétálóhelyei, és 50000 lak. Lakhelye egy Püspöknek, és a' kereskedésre ügyelő Törvényszéknek. A' legnevezetesebb épületei közzé tartoznak: a' Tanácsház a' közönséges Bibliothecával, a' fegyvertár, 32 pléb. templomai, mellyek közzül legszebb a' Káptalan temploma, melly az utolsó háborúkban sokat szenvedett, Sz. János és Sz. Pál templomi, a' hajdan Herczegi kastély 's t m. Találtatik itten tudományok' és nyelvek' akademiája, rajzoló, és képíró akademia, Societé d'emulation, 1 közönséges Akademia, és 1 Lyceum. A' lakosok igen szorgalmatosak, ők készítenek fekete pléhet, esztend.ként mintegy 10 mill. font reszelőket, üllővasakat, katona czipőket, butyorokat, patronokat, abrak tarisznyákat, kötött munkákat, enyvet, gyapju gerebeneket, katang-kávét, fegyvereket, posztót, csipkéket, szappant, gálicz-olajt, krispánt, fayencet, üveget, szeget, szasszadront, talpböröket, vas és aczél portékákat, papirost, órakat, és gyolcsot; vagyon itt azonkivül ágyúöntő műhely. A' coloniális portékákkal, a' körüllévő fabrikák productumival, köszenekkel, fehér timsóval, mésszel, épületi köszörű, és puska kövekkel, vas portékákkal 's t. ef. szembetűnő kereskedést üznek. Az idevaló ser is messzire vitetik. Lüttich és Mastricht között naponként eljár egy kereskedő hajó.

Lüttringhausen, falu a' volt Bergi nagy Herczs. Rajnai oszt. 5040 lak. posztó, pántlika, aczél és vas fabr. kereskedést üz.

Lützelstein, Ptite Pietre, vs Francz. orsz. alsó Rajnai oszt. Wasgau' bérczei között, 1050 lak. hegyen épült várral, és egésséges forrásokkal.

Lützen, Lucena, kis vs és hivatal Szász orsz.nak Merseburgi ker. gyönyörű vidékben, vagyon vára, 189 ház. és 1000 lak. Nem messze vagyon innét azon hely, mellyen 1632 eszt. Nov. 6-án Gustáv Adolf Swéd Király Austriaiakon győzedelmeskedvén, életét veszté. Azon helyet, a' hol lerogyott, egy kő, körülvéve nyárfáktól emlékezetben fenntartja. — 1813-ban Majus 2-án történt Lützen és Pegau között nagy csata Franczia, és eggyesült Orosz és Burkus seregek között.

Luwo, vs tulsó Indiának Siam orsz.ban, egy gyönyörű égésséges vidékben, hol ezen ország Királya 7—8 holnapig eszt.ként mulatni szokott.

Luxaneh, Lusane, falu Slavoniában, katon. ker.ben, Gradiskai Regem. Cant.ban, Oriovacztól 1/2 óra a' posta úton, Orlyava pataknál, két malmokkal, 46 ház.kal és vásárokkal.

Luxemburg, Herczség, 's egyike a' 17 Német alföldi

Digitized by Google

tart.nyoknak, melly kel.röl Trier, délröl Lotharingia, nyug.ról Champagne és Lüttich, ész.ról pedig éppen ezen Püspökség, és Limburg által határoztatik. Borral, gabonával, 's vas bányákkal bövelkedik, 17 vsokat, 1170 falukat, 158 □ mfdeket, és 380000 lak. két u. m. Német és Walloni ker.tekre osztatik. A' Francziákhoz azelött éppen csak Montmedy, Yvoix, és Thionville (Diedenhofen) vidékeikkel eggyütt tartoztanak, melly rész Franczia Luxemburgnak neveztetett: a' másik része pedig kivévén a' Badeni Markgrófhoz tartozó Rodenmachernt, Spanyol koronának birtoka volt. Ezen Herczs. egészen a' Namüri Grófsággal együtt általadatott Maximilian Emmanuel nevü Bajor Választó Fejedelemnek, Franczia ország és V. Fülep Spanyol ország Királyaitól, az örökségért tartatott háborúban; de 1713 eszt. az Utrechti békeség czikkelyei szerént általengedtetett az Austriai Háznak hasznára a' General-Statusoknak, ezen feltétel alatt, hogy ezt a' Bajor Fejedelem a' maga ujonnan leendő béiktatásáig birja, midön ez a' Badeni békességben 1714. történne, a' Spanyol rész VI. Károlyhoz esett. 1801-ben Francz. orsz. hoz kapcsoltatván 2. u. m. Erdei, és Sambre és Maas' osztályokra részeltetett.

Luxemburg, Luciliburgum, (49° 37′ 38″ É. Sz. 23° 49′ 26″ K. H.) fő vsa a' hasonló nevü Herczs.nek, szörnyü erös vs részint egy sziklán, részint pedig mellette lévő völgyben, t. i. Pfaffenthalban, mellyben Else, (Alzet, Alsitz, Alisonte) folyik, és Grundban, azért tehát felső, és alsó vsra osztatik; vagynak 9000 lak. egy centraloskolája, jeles fayence fabr. kiváltképen vassal kereskedik.

Luxevil, Luxen, Luxovium, vs Fr. orsz. felső Saone oszt. Breuchin folyónál, 300 h. és 3080 lak. számlál, vannak azonkívül meleg ferdői, Liqueur fabr. 's fával való kereskedése.

Luxor, Lukoreen, Luxerim, (25° 43′ É. Sz. 30° 19′ 6″ K. H.) falu felső Ægyptusban, vagy Saidban, Nilus' keleti partján, ez, és Karnak nevü helység között láttatnak a' hires Thebe vsának pompás maradványi, mellyek közzül legnevezetesebbek a' két paloták' düledéki, mellyek igazán felséges épületek voltanak, a' mint azt a' felette szép, és nevezetes darabok bizonyítják.

Luya, vs Spanyol Peru Al-Kirs.ban déli Amerikában, marhákkal, öszvérekkel, pamuttal, cascarillekkel, berzsennyel, viasszal 's t. ef. bövelkedik.

Luz, vs Franc. orsz. felső Alpesek oszt. 2140 lak.

Luzara, helység Olasz orsz. Mincio oszt.ban Po folyónál, nevezetes azon ütközetről, melly itten Francziák és Austriaiak között történt.

Luzarche, vs Fr. orsz. Seine és Oise oszt. vannak 222 h. 1700 lak. és csipkefabr.

Luze, mvs Cseh orsz. Chrudimi ker. vannak 187 ház. és 1 kath. temploma.

Luzech, vs Franc. orsz. Lot oszt. Lot fónál, 2430 lak.

Luzelau, helys. Helvetzia Luzern nevü kant.ban Weggis mellett, egy meleg ferdövel

vel dicsekedhetik, melly kénköves és timsós részeket foglal.

Luzern, eggyike a' régi Helvetziai kantonoknak, középszerű nagyságú, Zugi, Aargaui, Berni, Unterwaldeni, és Schwizi kantonok között, 31 1/4 □ mfdeket foglal. Az égallya elég mérséklett, és egésséges. Az északi, 's nagyobb része ezen tart.nak lapályos, 's csak dombok által hasíttatik, a' déli, és sokkal kissebb, hegyes, de a' hegyek többnyire füvekkel, és fákkal egészen a' csuccsig fedetnek, miveletlenek, 's eggyikén sem találhatni jeges bérczeket. Legnevezetesebb itten a' Pilátus hegye. — Földje általjában véve igen termékeny, noha némelly tájékokon köves. A' nagyobb, és lapos részben míveltetik a' föld, de bor csak kevés termesztetik, a' hidegebb hegyi levegő miatt, a' déli részben pedig az Alpeseken szokott gazdálkodás üzetik. Folyóji ezen kantonnak e' következendők: Reusz, a' kis v. az erdei Emma, melly aranyat hajt, Wigger, Sur v. Suren, 's t. m. Tavai: a' Luzerni tó, a' Vierwaldstädti tónak része, a' halas Sempacher v. Sur tava, a' Maueni tó 's t. m. Termései: a' jó esztendőkben elegendő gabona, hasonlóképen len, és kender, továbbá krumpli, sok gyümölcs, u. m. gesztenyék, kevés bor, de jeles rétekkel dicsekedhetik. Ha nem is erdők nélkül, fa nélkül még is szűkölködik. Marha, ló, juh, disznó, 's méhtartása szembetünő, 's ezek kivinni való jószágokkal szolgálnak, szárnyas állatokkal, halakkal, és vadakkal bővelkedik. Ásványai: arany, ezüst, vas, torfa, de csak a' kéz alatt lévő homokos, és meszes köveknek vétetik hasznok. Több érczes forrrásai is vagynak. A' 100000 lak. mind kath. 's földmivelésből, 's marha tartásból élnek; a' mesterséges keresete igen csekély, mert a' közönséges mesterségeken kivül alig találhatni itten egy két fabrikát, a' productumok természeti valóságában vitetnek ki, csak a' selyem, és pamut fonatik némelly helyeken. Pénzbeli segítség a' Status kasszájába 26016 Helv. Frank. Ezen kanton 5, u. m. Luzerni, Entlibuchi, Willisaui, Sur tavai, és Hochdorfi hivatalokra osztatik, mellyek' mindenike 4 negyedekre részeltetik. Itt vagyon

Luzern, Reusz fónak Luzerni tóból való kifolyásánál, 's mind a' két partjain fekvő vs, a' folyón által 4 hidak vezetnek, elég nagy fallal és tornyokkal bekerítetett, tíz kapuji vannak, több templomi, és klastromi, 's mintegy 5000 lak. Látásra méltó itten a' Tanácsház, a' fegyvertár, a' fő templom, a' Collegium, v. Sz. Xaver háza nagy Bibliothecával, melette vagyon a' theatrom, azután az ispitály, az Ursula Szerzetbeli Apáczák egy leány oskolával, az árvák háza, a' viz torony 's t. ef. Találtatnak itten némelly litteraturabeli intézetek, és szép természeti, és mesterségi gyüjtemények, selyem pántlikák' kézi míve, és papiros malma. — A' Luzerni tóban lévő Altstadt nevü szig.

Digitized by Google

ben felállíttatott Abbé Raynal egy gránitból való piramist a' Helvetziai szabadság szerzőjinek emlékezetére, de ez elszóratott egy mennyütés által.

Luzerni tó, úgy neveztetik a' Vierwaldstädti tónak északi része, mellynél Luzern vsa fekszik.

Luzko, Luk, (50° 40′ É. Sz.) kerületbeli vs Orosz Wolhynsk Helyt. Styr fónál, 3600 lak. számlál, kik közt sok zsidók vannak. Lakja egy kath. és eggy. Görög Püspöknek. Vagyon itt azonkivül Jezsuiták Collegiuma, 's lakosai fával kereskednek.

Luzon, l. Manilla.

Luzy, vs Francz. orsz. Nievre oszt. 1810 lak.

Luzzi, helys. Nápoly orsz. innensö Calabriában, Crate folyónál.

Lwow, l. Lemberg.

Lwowek, l. Neustadt.

Ly, egy Chinai mfd, melly 240 geom. lépést foglal.

Lybia, Julia Lybica, kőfallal kerített vs Cataloniában, Spanyol országban, egy kis hegy alatt Segre vizének Pirenaeusi bérczekből eredetinél.

Lybissa, Libyssa, vs Boëtiában Pantichium, és Nicodemia közt, Chalcedontól 37, Nicomediától 13 mtfd. hol Hannibal eltemettetett.

Lycaonia, tart. hajdan kel. Asiában, mostani Natoliában. Mostani neve Conia, vagy Coyni, Caramaniában; igen termékeny kerület, és Görögök, Törökök, Arabsok, Zsidók a' lakosi.

Lycaonia, (régi) tart. Phrygia, Galatia, Cappadocia és Isauria közt. Tyraeumtól kezdve egész Carapassusig 840 stad. széles, kopár legeltetőkkel, imitt amott a' viznek olly szükivel, hogy a' juhoknak pénzen vétetik kis Asiában. Fő vsa Iconinium, Lystra, Laodicaea, 's a' t.

Lychen, Liechen, vs Brandenburgi Ukermarkban, sok eggyesült tavak között, mellyek Havel folyóval, és Flöszergrabennel öszvekapcsoltatnak, 174 házaiban 1130 lak. számlál, kik részint posztó, rása, gyolcs szövéssel, és halászattal foglalatoskodnak.

Lycia, tart. kis Asiában ny.ra Caria, kel.re Pamphilia, délre azon nevű tenger ész.ra Asia közt. Taurus hegyen innen, a' tenger mellett fekvő tart.nyok közt végső. Partjai 1720 stadiumra terjedtek. Nevezetes folyója Xanthus, hegye Cragus és Anticragus, fő vsai Patara, Telmissus, Myra, 's a' t.

Lyck, lengyelül Oelk, (53° 48′ 39″ É. Sz. 40° 0′ 20″ K. H.) vs keleti Prusszia Oletzkoi ker. 154 h. 1820 l. Somnau tónál, mellyben egy szigeten a' hasonló nevű vár fekszik; vagyon egy tartományi oskolája, kereskedést űz.

Lycksele, jeles templomos falu Svéd Laponiának Umea-Lappmark tart. Umea-Elw mellett, vagyon egy a' fiatal Lapponok' számára rendelt oskolája, 's eleven vásárai. Vannak itten Svéd lakosok is.

Lycoming, Grófs. észak Amerikai Pensylvánia nevű Szabad Státusában. 380 □ mfd a' nagysága, mindenütt erdők 's mocsárok által hasíttatik. A' kevés számú lakosok vadászattal, és halászattal foglalatoskodnak.

Digitized by Google

Főhelye Williamsport.

Lycopolis, azon nevű Nomos fővsa felső Ægyptusban, Nilus nyugoti partjától nem messze, Kusae vstól 35 mfd. Itt a' farkas tiszteltetett, mivel Ægyptusból a' farkasoktól űzettettek el az Æthiopiaiak. Mostani neve Siut, v. Osiut. Lycopolis volt nagy Deltában is Mendes vshoz közel.

Lycus, fóviz volt Phoeniciában, de Görög orsz.ban, és kis Asiában is volt sok illy nevű víz.

Lydda, l. Diospolis.

Lydia, v. Maeonia tart. kis Asiában, kel.re Phrygia, ész.ra Mysia, délre Caria, és a' közép tenger között, Joniától kel.re Imolus hegy környékében, fő vsa Philadelphia, Sardes, Apollonis, Hiero Caesarea, Tripolis, 's a' t. Lydia volt Pet. Arabiában is.

Lygii p. máskép Ligii, Lugii, Logii, mostani Silesia, és Lengyel ország' részében, Wistulán innen Asciburgius hegyéig elterjedt nemzetség. Marobod Marcomannok Királlya hatalma alatt. Ennek veszedelme után kiszabadultak, és Próbus Cs. alatt Burgundionokkal Rajna mellékire költöztek, 's itt elenyésztek.

Lyka, l. Licca.

Lykopolis, l. Siut.

Lyme, helys. észak Amerikai Connecticut Szabad Statusának New London Grófs.ban, Connecticut torkolatjánál, 4600 lak. egy révvel, és vashámorral.

Lymfiord, hosszú, és szűk tengeröböl Dániai észak Jüttlandiában, melly a' nagy Cattegatból Haselschanz nevű kis vizivár mellett a' földbe nyúlik, 's Harboer' nyugoti részén egy földszorulatot formál, melly Thyet, és Wendsyselt a' többi tartományokkal öszvekapcsolja, nem csak hajókázható, hanem eggyike a' legjobb öblöknek a' világon, 's ez a' mellette fekvő városoknak legszebb alkalmatosságot nyújt a' kereskedésre.

Lymington, (50° 43′ É. Sz. 16° 7′ K. H.) vs Anglia Hamp Grófs.ban, vagyon egy béiszapozott réve. Az előbbeni só lerakás itt igen megcsökkent, 's még csak konyha, és orvossági só kerestetik.

Lyngbye, szembetűnő falu Dániai Seeland szig.ben, melly a' Coppenhágai Polgároktól gyakran megláttogattatik, és az ő elevenségéért, 's lakosai szorgalmatosságokért egy vskához hasonló, vannak réz, vas, és sárga réz hámorjai.

Lynn-Regis, Kings-Lynn, (52° 46′ É. Sz. 18° 12′ K. H.) vs Angol Norfolk Grófságában Ouse folyónak északi tengerbe ömlésénél, ezen folyó által 8 Grófságokhoz kapcsoltatik; vannak 2400 házai, mellyek közt nevezetesebbek a' theatrom, Nikolaus temploma, tanács, fenyiték, és kereskedők háza, (Börse) 10500 lak. számlál, 's egy alkalmatos révvel, mellynek torkolatja bátorságtalan, egy szabad oskolával, és közönséges Bibliothekával dicsekszik, kőszént, sót, Portugalliai borokat, vasat, olajt, épületeknek való fát, kiviszen a' belső tart.kba, de gabonát, és darát bé a' Grófs.ba. A' külső országokkal való kereskedése nevezetes, és az ország vásárjára az égész

Digitized by Google

környék' lakosai gyülnek.

Lyon, Lugdunum, (45° 45′ 52″ É. Sz. 22° 29′ 9″ K. H.) azelőtt Lionnais tart. most pedig Rhone oszt.nak fő vsa, régi jeles, és Páris után első vs egész Fran. orsz. Saone és Rhone öszvefolyásoknál, Páristól délnek mintegy 100 fran. mfdnyire fekszik. Az utszáji szorosak; a' számos piaczi téresek; ezek közzül legszebb a' Bonaparte piacza, melly 450 lépés hosszuságú 's 225 szél. 5000 nagy és résznyire derék épületeket számlál, mellyekben a' revolutió előtt 160000, ez után pedig 1802-ben csak 109500 ember lakott. Legnevezetesbb épület itten a' Tanácsház vagy a' Kormány palotája a' Perreaux nevü piaczon, hol a' legborzasztóbb öldöklések, és gyilkolások követtettekel a' revolutionális rendetlenségnek alkalmával; azután a' Sz. Péter Apátsága, a' Saone partján lévő fegyvertár, az 1272 ágyakkal felkészitett ispitály, a' minden embereket, árvákat, és talált gyermekeket gyámolító Charité, melly 9 udvarokat foglal, a' koldúsok, bolondok', és zabolátlan leányok' számára rendelt épület. 19 templomokkal dicsekedhetik, mellyek közt a' 4 toronnyal, és egy mesterséges órával diszes, nagy setét, gothusz formára rakott káptalan temp. megérdemli az előhozást. — A' tanulmányok, és mesterségek' Intézetjeihez tartozik a' 60000 kötetből álló könyvtár, a' Lyceum, a' gazdaság, és barom-orvosok oskolája, mellyhez a' beteg barmok számára rendelt ispitály csatoltatott, a' 3 tudós társaságok, 1 Atheneum, vagy a' Tudományok és mesterségek Akademiája, a' gazdasági, és orvos társaság, 's végtére a' képek gyüjteménye. Legtöbb lakosi kézimívesek, kik arany és ezüst materiákat, arany, és ezüst paszomántokat, tafotát, kesztyüt, harisnyát, pántlikákat 's t. ef. készítenek. Az előtt itten hetenként 200 báll (mindeggyik 120 font) selyem felszövetett, de ezen kézműveit is szörnyü csapás érte, annyira hogy majd mind felakadtak. 1725—1739-ig 30000 a' revolutio előtt pedig még 15000 szövőszéket számlált, 's még 1788-ban is 9335 széknél 58600 ember kereste élelmét, 1803-ban a' 7000 szék közül 5447 üresen állott. A' nagy kalap fabr. mellyben naponként 8—10000 kalap készült azelőtt 8000 embert foglalatoskodtatott, de ez is Napoleonnak boldog 's dicső Uralkodása alatt 1500 olvadott; ebbe azelőtt 12000 báll selyem kivántatott, mostan pedig elég, 's talán sok is 4000 báll. Találni itten még más fabrikákat is u. m. bádog papiros-szőnyeg, pamut fonál, czicz, és mesterséges virágok' fabrikájit. A' két fója által elősegített kereskedése revolutio előtt nagy virágzásban vala, 's még most sem szünt meg egészen. Páris után legnagyobb könyvkereskedést üz. — Az itt lakó Érsek egész Franczia orsz.nak Primássa, az ő Érseki Megyéjében 6 Püspök, a' tulajdon megyéjében pedig 941 plébánia vagyon. A' káptalanbéli urak, Lyoni Grófoknak hivattak, de

Digitized by Google

a' revolutióban ezen jussokat is elvesztették. 1801-től ólta csak a' Mendei, Grenoblei, Valencei, és Chambery Püspökök tartoznak hozzá, 's a' megyéje e' következő osztályokra kiterjed, t. i. Loire, Rhone, és Ain. Ezen virágzó vs legtöbbet szenvedett a' revolutionális zenebonák által, mert több ezer lakosi a' tigrisként dühödő, 's vért szomjúzó Jakobinusok incselkedéseik által, az ember vértől szüntelen párolgó guillotine alá hurczoltattak. Most ujonnan ébredni kezd a' jövendő fénynek hamuba rejtett szikrája. —

Lyonnais, hajdani tart. és General Helytartóság Fran. orsz. Rhone' nagy fójánál, Bourgogne, Bourbonnais, Auvergne, Belay, Vivarrais, és Dauphiné között; 160 □ mfd (revolutio előtt) 666000 l. számlált. Nevezetét nyeré Lyon fővárossától, e' következő részekből: u. m. Lyonnais magában, az előbbeni Forez és Beaujolais Grófs.gokból állott; most a' két, u. m. Rhonei, és Loiri osztályokra részeltetik.

Lys, vagy Leie, fó Eggy. Belgiom orsz. ered Lysburgban a' Fran. orsz. Calaisi tengerzug' oszt. Merville felett hajókázható lészen, Gent mellett Schelde folyóba esik, és St. Omer és Aire között egy mesterséges hajókázható fó által Colmével párosúl. A' töle nevezetett

Lys, vagy Leie' osztálya egy részét foglalja a' hajdani Flandriának, fekszik az északi tengernél, 's 75 □ 491140 l. számlál, gabonával, lennel, dohánnyal, komlóval 's t. ef. bövelkedik és négy u. m. Brüggei, Fürneni, Yperni, és Cortrycki község kerületekre részeltetvén 36 kantonokban 250 községeket foglal. Fő vsa Brügge.

Lysdonc, vs Eggy. Belgyiom orsz.ban 3200 l.

Lyssus, vs Dalmátiában, római lakosokkal, Siciliai Dionysiustól révvel, kőfalakkal, és számosabb lakosokkal felsegíttetett, most Alessio. Lissos volt Kreta szigetében is. E' nevü fó volt Thráciában, mellyről mondatik, hogy Xerxes seregének elég nem volt szomjok enyhítésére.

Lystee, helys. Galicziának Stanislawowi ker. vagyon egy vára egy szattyán készitő műhelye, 1 Örmény, és 1 Orosz temploma.

Lysobiki, vs új Lengyel orsz. Siedlec oszt. Wieprz fónál 89 h,

Lystra, vs Lycaoniában, Derbe mellett Püspöki székkel.

Lyszkowo, vs új Lengyel orsz. Komzai oszt. Memel fónál. 45 h. 250 l. számlál.

M.

Maadieh, tó alsó Ægyptusban, délfeli Abukirtól, mintegy 7 órányi a' kerülete, a' közép tengerhez, 's Nilus nyugoti ágához némelly keskeny kifolyások által kapcsoltatik.

Maala, v. kis Medina, vs al. Ægyptusban; Ægyptusiaktól szentnek tartatott; most

Digitized by Google

is nevezetes népes vásáriról.

Maana, fő és lakó vs Kadschaga orsz.ban közép Senegambiában.

Maanselkä, Svéd Kemi-Lappmark' tart. Sok mezőből, és mocsárokból áll. Lakosai irám szarvasok; és vidrák' fogásából élnek.

Maarsen, igen eleven falu Hollandiának Utrechti tart. 1150 l. kiknek fele zsidókból áll, 's ezeknek Synagogájok is vagyon.

Maas, Meuse, Mosa, fő folyó Francz. orsz.ban, melly Meuse falunál, felső Marne oszt. eredvén, 's Lotharingiának egy részét hasítván, Belgiumba, 's innét Hollandiába tér, és Andries nevű sánczoknál Waal, vagy Rajna fóval eggyesül, azután megint elválván tőle Löwensteinnél újra öszvefoly, hol mind a' kettő Merve nevét felveszi Dortrechtnek ellenében megint két, u. m. Merve, és régi Maas nevű ágokra oszlik, mellyek ujra öszvejönnek, míg Briel, és Gravesand között, 80 mfdnyi folyása után Maas neve alatt igen elterjedve az ész. tengerbe szakad. Ezen fó S. Thiebeaut mellett hajókázható lészen, és Verdun, Sedan, Dinan, Lüttich, és Maestricht vsoknál elfolyván, Sambre, Ourthe, Lesse, Roer, Ruhr, mellék fókat felvészi. Maas fótól ezen három osztályok nyerték nevezeteiket:

Maas osztálya, keleti részét foglalja a' néhai Lotharingiának, Maas, Ornain, Othain, Aire, Aisne, és Orne fóknál fekszik, és 114 □ mfdön 284700 l· számlál, gabonával, szőlővel, és marhákkal 's t. ef. bővelkedik, 's négy, u. m. Bari, Commercyi, Montmedyi, és Verduni községkerületekre osztatik, mellyek 28 kantonokban 521 községeket foglalnak. Fő vsa Bar-sur-Ornain.

Maas (alsó) oszt., a' hajdani Maestrichti és Venloi tart. nyokat Lüttich, és Geldern' részeivel foglalta, és 64 □ mfdeken 267250 l. számlál, gabonával, fával, borral, marhákkal, turfával, köszenekkel, rézzel, és épülethez való kövekkel bővelkedik. Három u. m. Maestricht' Hasselt, és Ruremonde község ker.re részeltetett mellyek 23 kantonokban 310 községeket foglalnak. Fő vsa Maestricht most az ész. Belgyiomhoz tartozik.

Maas' torkolatjainak oszt. egy részét foglalta a' déli Hollandiának, vagy a' volt Hollandiai Kirs.nak Maasland nevű osztályát, (mellynek ugyan már annak előtte egyrésze Rajna torkolatjainak, és a' két Nethek' osztályaihoz kapcsoltatott) 59 □ mfdön 340000 l. számlál. Vagynak szép rétjei, legelői, turfája, gabonája, és némelly ligetjei. Fő vsa Haag. Ez is most ész. Belgyiomhoz tartozik.

Maaseyk, Maseyck, erős vs Eggy Belgyiomi orsz. Maas fónál, 2500 l. számlál.

Maasland, külömbféle elég nagy, és népes szigetek alsó Hollandiában Eggyes. Belgyiom orsz. Schieland' és Delfland' déli részén, 's onnét nyerték neveket, hogy Hollandiára nézve Maas fón túl fekszenek. Levegőjök földjök minéműségére 's lakosaik életmódjára

Digitized by Google

nézve sok hasonlatosságok vagyon Seeland' tart.nyával. A' Hollandiai Kirs.'idejében formálták a' Maaslandi osztályt.

Maasland-Sluis, vagy Maas-Sluis ((51° 55′ 24″ É. Sz. 11° 54′ 53″ K. H.) jeles helység melly t' Scheuer vagy Sluische Diep név alatt esméretes, vagyon egy réve Maas' fónak egyik ágánál, alsó Hollandiában Eggy. Belgyiom ors. Lakosai kik' száma 6350-re megyen, nagyobb részint hering', és czet halászatból élnek.

Maastricht, l. Maestricht.

Maas, Waal, kis darab tart. a' hajdani Geldriai Herczs.ben Ravenstein, a' Voorni sánczok, és Tiel nevü kis vs között, Wael fónál, mellyben Batenburg nevü helység fekszik.

Mabra, vagy Ras-el-Hamerah (az az: a' zöld fok) az Algieri bir.ban.

Macao, Portugalliai félsziget a' Chinában lévő Canton öblében, melly 1 vagy 2 mfdnyire a' tengerbe nyúlik, a' Chinai Császárnak oltalma alatt, kinek a' Portugallusok a' felsőségek szabadon választásokért, és vallásbeli szabadságokért (1000 lat ezüstöt 100000 arany)fizetni kötelesek; vannak 12000 l. nagyobb részént Portugalluszok, kik restségben, és szegénységben élnek. Az őrserege számos tisztekből és 300 katonákból áll, 's ezek többnyire szerecsenek, és Mulattok. Itt vagyon

Macao, Amacao, 22° 12′ 4″ É. Sz. 111° 19′ 30″ K. H. Páristól) Lakja egy Portugalliai Helytartónak, és 1 kath. Püsp.; kereskedése nem olly eleven mint az előtt. Vannak 6000 l.

Macaria, 1) vs Cyprus szigetében, K. Asiában, Aphrodisium mellett. 2) vs Arkadiában, 3) forrás Attikában.

Macarsca, vs Dalmátiának Primorie ker. Biscova hegynek tövénél egy révvel, Lakja 1 Püspöknek. Lakosai bor, és olaj termesztéséből, szardellek' fogásából, és kereskedésből élnek.

Macassar, l. Makassar.

Macclesfield, vs Angliának Chester Grófs.gában Bollin fónál. Vagynak 9000 l. nagy gomb fabr. czérna, selyem és pamut fonó erőmívei (maschine) közel hozája esnek a' véres, és sárga rézbányák.

Macduff, helység közép Skocziának Bamff Grófs. 1300 l. és révvel; vagynak posztó, bör, és hajókötél fabr. azonkívül hajók' építése, halászat, és kereskedés is élelmet nyújtanak a' lakosoknak.

Maceda, Makkeda, vs Elenthropolis tart.ban Judacatan. Jerusalemtől keletre 8 mfd.

Macedonia. 1) tágas értelemben külömböző nagyságú volt Philipp K. előtt, 's után; először Thrácia határáig, Strymon vizéig terjedett; Philipptől megnagyobbítatott, és a' Strymon 's Nestos köztt lévő Thrácia részével, egész Paeoniával, 's az Illyrikumnak darabjával, Lychnitis taváig kilyebb terjesztetett, úgy hogy az Aegeumi tengertől egész Adriaiig elterjedne. Szoros értelemben Macedonia azon ország volt, melly keletre Thracia, délre Thessalia, és Epirus, ny. ra Illyrikum, ész.ra Moe-

Digitized by Google

sia, és Dardania között feküdt, és az Ægeumi tenger, Olymp, és Kambuni hegyek, Lychnitis tó, 's Orbelos hegy által kerítetett bé. Nevezetesebb fóji: Axios, ész.ról délre folyt keresztül; Strymon, és Nesszos; ezek is ész.ról délre tartottanak, tovább Apilás, Enipeus, Baphyrus, Lapathus v. Charax, Askordos, Echedorus, Chabrius, 's több más. Tavai: Lychnitis v. Lychnidia, Bolbe, vagy Prasias. Hegyei: Olymp, és a' Bambuni hegyek Thesszalia szélénél; Lingon Epiros, Skodros, Illyria, és Dardania, Bermios, Dardania határán; tovább Orbelos, Dysoron, Kerkinas, Pangaeon, és Athmos. Lakosi görög eredetűek, és nyelvűek voltak, tulajdon Királyok alatt, Paeoniaiaknak neveztettek; ezek alatt foglaltattak a' Siropoeon, Paeoplae, Deberes, Agrianes, Odomantes, Pelagones Deuriopes népek tart.nyi, hajdan igen számosak voltak lakosikhoz képest, nevezetesebbek. Edonis, Pieria, Mydonia, Paeonia, Emathia, és több más. A' Romaiaktól négy fő részekre osztatott: I. Axioson innenső, II. Axioson tulsó; III. Thráciai, IV. Illyrisi részekre. Az elsőben nevezetesebb vsok voltak: Herakleon határ hely Thessalia felé; Pydna v. Kytron, hol Perseus a' Rómaiaktól megverettetett; Methone, hol Philipp szemét veszté; Pella fövs, Philipp 's N.Sándor lakhelye; Ægae, Macedoniai Királyok temetője; Pelagonia és Dion Axioson túl Thessalonica, vagy Therma, Kasándertől építtetett, 's Philipp feleségétől elneveztetett fő vs, most Salonichi Thracia részeken: Chalcis fő vs, Olynthos egykor Athenébélieké volt, Akanthos tengeri vs, Stagyros Aristoteles hazája, Amphypolis, fő vs, Sane, Pallene, Kanastron, Torone, Panormus, Philippi, 's a't. Macedoniai részeken: Dyrrachium, egykor Epidamnus (ma Durazzo) híres révvel Brundusiumba, Apollonia n. kereskedő vs, Parhus, Bulis, Orikum fő vsaik az Illyirisi népeknek, kik Parthinusok, Taulantiusok, Amantinusok Bulionok, Albanusok, Eordetes 's a't. voltak. Mostani neve Makdonia, v. Filiba Vilaeti; az Illyriai része pedig Albania.

Macedonia, (a' mostani) l. Makdonia.

Macejow, vs Chetm. tart.ban, új Lengyel orsz.ban.

Macerata, (43° 18′ 36″ É. Sz. 21° 6′ K. H.) fő vsa az Olasz Musonei oszt.nak. Chienti fónál egy hegyen; mintegy 14000 l. vagyon egy 1540 eszt. fundált Universitása, 1 nemes iskolája Catenatorum nevű akademiáji. Ezen vsnak hármas főkapuja mintegy diadalmi kapu. Az esztendei lófuttatásakor igen sok ember gyűl ide, mert épen akkor egy vásár is tartatik. Az idevaló Püspökség eggyesítetett a' Tolentinoival.

Machabrus, erős vs Arabia Petraea határánál a' holt tengertől délre 6 stad.

Macharaviaya, falu Spanyol Granada tart. kártya fabr.

Machenchou, Machecou mvs, és fő hely fel. Bretagneban Retz tart.ban, 2 pléb. temp.

Digitized by Google

Itt feküdt hajd. Ratiate vs.

Machian, Macquian, Mackjan, (0° 40′—50′ É. Sz.) eggyike a' Moluckai szigeteknek, 7 mfd a' kerülete, egy vulkánt, 14 falut, 3 erőségeket, és 6800 l. számlál, bővelkedik sago-pálmákkal; és fával; a' Ternatei Sultánhoz tartozik.

Machias, főhelye Washingtoni Grófságának, ész. Amerikai Massachúsets szabad statusban, hasonnevű öblénél, és fónál, vannak több mint 900 l. és akademiája; halakkal kereskedik.

Machico, Matschikó, fő vsa a' Maxicoi kapitányságnak Madeira szigetén, nyug. Afrikában. Helye egy törvényszéknek, 2000 l. számlál; vagyon egy szép temploma Bernhardinok klastromával, és czúkor malommal.

Machnowka, , (49° 5′ É. Sz. 45° 20′ K. H.) ker.béli vs Orosz Kiow' Helyt. 2310 l.

Machow, helys. Galicziának Mysleniczei ker. sok asztalosok és esztergások lakják.

Maciejowice, l. Macejowice.

Macinesso, falu a' Pápa birtokaiban egy dombon, mellynél 1760 eszt. az igen nevezetes Velleja régi vsnak maradékit felfedezték, melly két hegyek' öszveomlása által eltakartatott; kiásták ugyan nehány darabjait, de ezek többnyire a' lerohanó sziklák által megcsonkítattak.

Mackenzie, fó ész. Amerikának belsejében, melly Arathapeskow, és Sklávok tavain általmegyen, és 69° 14′ É. Sz. 130—138 ny. H. az ész. ki tengerbe szakad; Egészen ezen fóhoz mennek az Angolok a' bunda-bőrökért.

Mackjan, l. Machian.

Mackum, l. Makkum.

Macoco, kis tart. Afrikának nyug. partján Zaire fónál a' középkör alatt. Monsul a' fő vsa, honnét a' Portugallusok rabszolgákat, és elefánt csontot hoznak.

Macon, Mascon, Matisco, (46° 18′ 27″ É. Sz. 22° 29″ 53″ K. H.) fő vsa a' Fran. orsz. Saone, és Loire osztályának, régi, és elég jeles vs egy dombnak lapulásán, Saone fónál, mellyen által egy nagy köhid vezet, vannak 4 kapuji, nagyobb részént szük, és setétes uczáji, de közönséges piacza nincsen. 930 h. számlál, az egykori templomán kivül más 5 plébániás temp.kal dicsekedhetik; 10800 lak. vagynak, készítetik itten gyolcs, harisnya, kalap, sipka, és kiváltképen igen nevezetes czukorsütemény e' között Colignac de Macon birsalma liktariumnak egy neme leghíresebbé lett. Mesterségek ezen productumival, kiváltképen pedig az itt termett borral, 's e' tájék' gabonájával nagy kereskedést üz. Találtatnak itten márvány, és alabastom bányák. Ezen vs lakhelye az osztálybéli felsőségeknek, és kereskedésre ügyelő Törvényszéknek.

Maconnais, hajdan Burgundiától függő Grófs. nem általjában termékeny; csak némelly vidékin terem meg a' gabona; a' Saone fónál fekvő dombokon jeles borok szüretnek; a' baromtartása nem igen nevezetes. Most része a' Saoni és Loire' osztályának.

Macquian, l. Machian.

Macquini, leghatalmasabb, leggazdagabb, 's legnagyobb nemzetsége a' Bectschua-

Digitized by Google

noknak déli Afrikai Kafreria tart. nem messze a' Portugalliai birtokoktól Kafreriának keleti partján laknak.

Macra, most Magra, e' fó víz választá el Liguriat Hetruriától.

Macran, Makeran, Mekran, keleti Persiának tart.nya délről a' tenger által határoztatik, vagynak iszonyu pusztasági, hévsége, egészségtelen levegője, csekély népsége, 's általjában vizetlen, de még is borral, riskásával, mastixxal, finom gyapjuval bövelkedik, a' vad Balutschek vagy Bologos, és Gaurok lakják. Itt vagyon

Macran, fő vsa a' most leírt tart. Indiai tengernél, a' Korzároktól való félelemből, kik ezen partokon szüntelen nyüzsögnek, csekély kereskedést üz a' tengeren.

Macri campi, vs Gallia Cispadanában, Parma, és Mutina között Coulmella szerént.

Macrones, p. Pontusban, Asiában lakott népség, ezeken keresztül tértvissza Xenophon Görög seregével.

Macronissa, török vs Thessaliában, készíttetik itt török fonál, és festék; mind a' kettővel kereskedik.

Macromp, helys. Hiberniának Cork nevű Grófs.gában Slaan fónál a' Muskerry Bárósagban, vannak pamut fónó mühelyei, és só aknáji.

Mactan, Philippini kis sziget, mellyen Magellan agyon veretett.

Maczocha, egy nevezetes földalatt lévő üreg Morva orsz. Brünni ker. a' Brünntől ész.keletfelé fekvő vidékben, A' felső nyílásának hossza 53 szélessége pedig 35 ölt tészen. Belől a' földszíne egyenetlen, minden féle plántákkal elboritva, 's ezen keresztül folyik egy több forrásokból eredt patak, melly Punka név alatt Zwitta fóba ömlik.

Máda, Mád, magyar mvs Zemplin Várm. Tállyától 1 mfd nevezetes a' bora miatt. A' Mádi szőlők a' Hegyallyához tartoznak. Ezen szőlőhegy alatt vagyon a' gyönyörű Makovicza nevű Királyi szőlő. Találtatnak itten sok bor, és présházak; azonkívül érczesvizek is. Vagyon 2142 kat. l. egy kath. és 1 ref. temp. Zsidók' Synagógája. Osztályos birtokosok ezen mvsban Szirmai Klobusiczky, Aspremont, Grófok, és Báró Orczy.

Mada, N. mvs Sabolcs Várm. ben, Báthortól 3 1/2 óra. F. U. több nemes fabr. lak. magy. ref. vsokkal.

Madagascar, Sarandib, vagy a' tart.béli nyelvében Madakasse, Portugallusoktól mint első felfedezőjitől S. Lörincz, azután pedig Franczióktól Dauphin szigetének neveztetett, ez nagy sziget az Indiai Oceanban, déli Afrika keleti partjánál, mellytől a' nagy Mozambiki kanalis által elválasztatik. (60—70° K. H. Ferro szigetétől, és 10—26° D. Sz.) ész.ról délfelé a' hossza mintegy 250 mfdet 's a' legnagyobb szélesége majd 60 geog. mfdet tészen. A' térség nagysága 10500 □ mfdre becsültetik. Ezen tartomány igen szép, kellemetes, a' leggyönyörűebb természet' adományival böven megáldatott, és termékeny; az égallya igen meleg, de még is elég kellemes

Digitized by Google

és a' tengeri szelektől megfrissitetett. A' nagy hévség évenként csak négy holnapig tart, a' többi részeit az esztendőnek tavasszá teszi a' kellemetes idő. Nyárban az északák hívesek. Legtöbb részeiben a' levegő egésséges, és csak némelly partokon veszedelmes a' mocsárok miatt. Ezen szigetet középen egy magas délről ész.felé nyuló bérczek' láncza hasítja melly több fokokra kiterjed, p. o. Natal vagy Ambro ész.ról, Bellona ész.keletről; Sz. Mária vagy Romania délről, Tafel vagy Sz. András foka ész.nyugotról, Foulpoint kel.ről. A' legnagyobb hegyek' magossága 1800 ölet tészen tenger színe felett. A' halakkal, és krokodilusokkal gaz. dag tavai között nevezetesebbek: az Antsianaxe ennek 25 fran. mfd a' kerülete, a' Rassoc-Bé, ennek 11 órányi a' kerülete, és 20 öl a' mélysége, 's t. m. Bérczeiből sok fók erednek, ezek közzül legnevezetesebbek Maramette, Hyvoulouina, Andevourante, Mananzari Hyvondrou és Mangarou, ez mindenek közt legszebb. Az öblei közül megnevezzük az Antongilt, Sz. Augustint, és Mantriatret. Termései ezen szigetnek: arany ezüst (mind a' kettő kétséges még némellyeknél) réz, sok vas, azonkivül czin, és ólom, kösó, és salétrom; akhát, gránát, topász, rubin, aquamarine, smaragd záfir, jaspis, opál, améth kövek; rendkivül szép kristály; borostyánkövek, és ambra; és érczes források; továbbá riskása, köles, borsó, bab, sesam, mustár, 's t. ef. hagyma, spinat, ignamok, vagy Yamsgyökerek, ananász, görögdinnyék, tök, gyömbér jeles, kender, dohány, indigó, pamut, czúkor, és bambusznád, aloe, és betel plánták; A' fák, és bokrok közül számos, legszebb, 's leghasznosabb festőfák, hajóknak árboczoknak, szobáknak, és esztergásoknak való fa; jeles gyümölcsfák; számos pálmák; mellyek köztt az olly hasznos kókus, és sagopálmák legnevezetebbek; azonkivül czitrom, narancs gránátalma, paradicsomfüge, arekadió, pizáng, mandola, fehér szedrek, ebenfa, balzamgummi, sárkányvérmézga, Benzoe - csudamagfü tölgyek, tamarindák 's t. ef. és sok különös fak, p. o. Anaze, mellynek törzsöke alúl vastag, feljül pedig pyramis formára végződik; Apocapoul, igen mérges mondolákhoz hasonló gyümölccsel; Arindranto; mellynek rothadt fája igen kedves illatú füstölő szer; Endrachendrach, mellynek sárga fája rothadatlan; Fimpi, hamuszínü héjjal, melly pézma gyanánt illatoz, 's bors gyanánt csíp, Revendsara, melly' virárágának formája; ize, szaga, és ereje hasonló a' szegfűborsóhoz. Állatjai: marha, mellynek nyaka és vála közt egy hájos pupja vagyon, hájos farkú juhok, mellyek' gyapja durva; disznó, majom; legszebb, és legjobb izü madarak; sok kigyó és krokodil; selyembogár, méh; hiéna, menyét, vadmacska, czibetpetymeg, patkány, és egép egy vadkutyák' neme, hi-

Digitized by Google

hetőleg parducz, sültdisznó, borz, partjainál; czethalak; fogatnak itt azonkívül tőkehalak, márnák, gadóczok, ráják, félszeguszók, aranypontyok, 's t. ef. — Lakosai Madegasszoknak neveztetnek, l. Malegaschok. — Ezen sziget Fressange Franczianák legujabb tudósítási szerént e' következendő 12 u. m. Antawarták, Bestimessarak, Betanimének, Antaximek, Ambanirulok, Begonsonek, Antonkajok, Ankovok, Anzianaxek, Saklavok, Andranisok, tart.nyaiból, és Bombetok Királyságából áll.

Madain, hajdan vs most falu Irák-Arabiában, Bagdadi Basaságban máskép Solejman-Paknak Muhamed' borbélyától neveztetik, ki itten fekszik, 's mellynek sírjához sok bócsújárások történnek a' mester' társaitól.

Madalena, kis sziget, Szardiniának északi részén.

Madalena, falu ész. partján az Azori Pico nevű szigetnek, nyug. Afrikában; vagyon a' kissebb hajóknak való réve.

Madaras, szabad hely. N. Kunságban Kardszagtól 2 óra. 565 h.kal, tulajd. ref. Ekklesiával, 's elöljárósággal. Mellette Üllős tó; határa gabona termő.

Maddaloni, Maydalona, vs Nápoly ország' Nápoly tart. 10380 l. számlál.

Maddison, nagy üreg északi Amerikának Virginia szabad Státusában, 200 láb a' függőleges magassága, és 300 láb a' földalatt lévő mélysége, vannak két köblei a' felfutó víznek felfogására.

Madebeke, l. Madebach.

Madegassek, l. Malegaschok.

Madeiri, vagy Maderi szigetek bizonyos számú szigetek Atlanti Oceánban, Afrikának nyugoti partjánál, (0°—4° K. H. Ferro szigetéből, 30 és 35° É. Sz.) a' Marokkoi partoknak ellenében, igen mérsékelt, kellemes, egésséges, és szép az éghajlatjok; többnyire mind talán a' földalatt való tűz által lettek, hegyesek, 's vízzel bővelkedők, a' hol pedig a' föld nem száraz, és nem sziklás termékenyek, és mindenféle nagyobb részént drága productumokkal. Lakosaitöbbnyire Portugalluszok vagy legalább ezen származatuak, és a' portugallusz nyelvet, erkölcsöket, szokásokat, és religiót követik, Porugalliai Királynak igazgatása alatt élnek. Az eggyedül való ide tartozó szigetek e' következendők: Madera, Portosantó, Salvages, és Desiertas.

Madera, vagy Madeira, (32° 30′ É. Sz. 1° 30′ K. H.) legjelesebb a' tőle nevezett Portugalliai szigetek küzül Afrika' nyugoti partján, 8 geog. mfdnyi a' hossza, 2 1/2 a' szélessége, 25 □ mfdön 90000 l. számlál, belsejében igen hegyes sok nyomait mutatja a' kiégett vulkánoknak. Az éghajlatja igen gyönyörű 's a' levegője igen tiszta, és egésséges; tavasz, és ősz szüntelen váltják fel egymást. Legnevezetesebb termései: a' bor, melly Angliába, keleti, és nyugoti Indiában kivitetik, déli gyümölcsök, czukor, melly violaszaga miatt igen kedves, buza, és árpa, de nem elegendő, vigniatico, mellynek fája

Digitized by Google

mahagonihoz igen hasonlít, édes krumpli, marha, juhok, (kissebb de jobb izű mint Európában), disznó, méh 's t. ef. Lakosai Mulattok, Szercsenek, és Portugallussok. Fővsa Funchal. — 1807 Decemb. 24 eggyezés szerént általadatott az Angoloknak.

Madera, hajókázható fó déli Amerikában, melly észak felül Maranonba szakad, eredetinél Mamorenek neveztetik. Vagyon mellette a' Portugallusoknak egy helységek, és sánczaik 's Cuyuba mellett arany bányáji.

Madekasse, l. Madagaskar.

Maderaspatan, Madras, Madraspatnam, Angol Praesidenség keleti Indiában a' Gangesen innensö félszigeten, foglalja a' Koromandel' (vagy inkább Dscholomandela) partjait, Schilka tónak egy részével belsejében egészen a' Komorini fokhoz. A' következendö részekből áll: Karnatik tart. ból, az öt északi Cirkárokból Ghati félszigetnek északi részén, Orissa, és Karnatik között, Tanschaur Herczs.böl, Mysore birod. ból, Madura, és Marawa v. Marawar tart.okból; a' Madrasi Cirkár v. ker. Karnatik tart.ban fekszik a' tengernél; Itt vagyon

Maderaspatan, v. Madras (13° 4′ 54″ É. Sz. 8° 28′ 45″ K. H. Greenwichtöl) fövsa az egész Praesidenségnek, lakja a' Helyt.ónak, és kormányozásnak, 300000 l. vannak, kik Europaiak, Örmények, Indiánusok, Chinaiak, fekete Zsidók, és Arabok 's t. m. két részekből áll, u. m. S. Georgé erösségéből, melly az ugy nevezett fehér v. uj vst teszi, és több széles, és szépen épült utszákat, és az Elölülö palotáját foglalja; 's a' fekete vsból, hol fényes épületek szegény kunyhókkal, és széles utszák szorosokkal változtatva szemléltenek, 's többnyire Asiaiak lakják. Készítetnek itten mindenféle pamut materiák, festett vászon, üvegkláris, cserépedények, téglák tengeri só 's t. ef. Vannak több templomi mindenféle felekezetekből külömbféle tanitó, és nevelö intézetjei, egy geografi társasága, Typographia, égésztornya, egy protest. oskolája, és luth. Missionáriusok intézete. Kereskedése, és hajókázása kiterjedt. Vidékében sok gyönyörü mezei házok, és kertek láttatnak. A' közel lévö erösített Pondamala, v. Montgrand nevü hegyen vagyon egy botanicusz kert.

Madevipatnam, jeles vs Angol Tanschaur nevü keleti Indiai tart.ban, hol kákának bizonyos neméből szép gyékények készítetnek.

Madreuelo, mvs, és fö hely azon nevü ker.ben, Segovia tart.ban Ó Kastiliában Spanyol orsz.ban Riara vizénél.

Madonna degli Angeli, vagy S. Maria Portiuncula, klastr. Assisi mellett, az égykori Spoletoi Herczs.ben, melly azon kápolnát foglalja, a' hol Sz. Ferencz az esméretes búcsút, Krisztustól nyerte. Itten Augus. 2-kán nevezetes búcsú engedtetik, 's innét vagyon neve a' Portiuncula innepnek.

Madonna del Monte, klastrom Vicenzánál Lomb. Vel. kirs. Bacchiglionei volt osztály egy dombon sok ritkaságokkal díszes.

Madonna del Monte, búcsúshely.

Digitized by Google

Varese vsnak szomszédságában Lomb. Vel. kirs. a' volt Lario oszt.

Madonna di S. Luca, búcsús templ. egy hegyen Bolognától egy jó órányira Reno oszt. az út, melly a' vsból oda viszen, egy befedett 640 bolthajtásokból álló galleria.

Madras, l. Maderaspatan.

Madrid, Mantua Carpetanorum, 40° 25' 18" É. Sz. 13° 57' 39" K. H.) fövsa Spanyol orsz.nak, uj Kastilliának hasonnevű tart. Lakhelye a' kir.nak több dombokon Manzanares fónál, 3 1/2 órányi a' kerülete; 14100 h. 156670 l. számlál, vannak 15 kapuji, 77 templomi, 19 többnyire jól elrendelt ispitályai, hosszu, és több mint 45000 lámpások által kivilágosított széles utszáji, sok közönséges piaczi, p. o. Puerta del sol, Plazza mayor, 's t. ef. Nevezetes itten az uj, talán Európában legnagyobb és legdrágább pompás készületekkel kiékesíttetett királyi lakóvár, a' régi királyi Palota, melly Buen Retiro név alatt esméretes, képgyüjteményekkel, porczellan fabrikával, 's 1 nagy kerttel diszes; a' postaház, az udvari fogház, a' kereskedő ház, a' királyi kanczellária, Saladero, a' királyi fegyvertár, melly sok fegyverekkel, 's azok közt Amerikai Herczegekéivel is ékeskedik, a' kir. termeszeti gyüjtemények' kabinetje, Alba, és Berwick' palotáji, a' Manzanares mellett lévő ferdőházok, mellyek csak szalma kunyhókból állanak, S. Isabella S. Paschal', S. Isidoro a' Madriti pártfogó', Salesi S. Ferencz', S. Marton', Salesiának' 's Dominikánok templ. 's t. m.; a' királyi akademia a' Castilliai nyelvnek, és ékesen szólláznak fennrartására, a' szép mesterségek; a' Spanyol Törvénynek, a' statusjusnak, a' theoreticusz, és praktikusz törvény tudománynak, Historiának, Egyházi törvénynek, a' polgári, és hazai törvénynek, és deák akademiáji, a' tengeri mappák archivuma, a' kosmograph társaság egy égésztoronnyal, a' Haza barátinak társasága, a' föld mivelésnek, mesterségeknek, és fabrikáknak 's t. ef. elömozditására, a' mindennap kétszer nyilt királyi könyvtár, melly sok, és drága munkákkal dicsekedhetik, pénzgyüjtemény' kabinetjével; az Estudios reales számára rendelt bibliothekák; egy intézet, hol Philosophia, Mathematica arab, zsidó, és deák nyelven szóllani, és költeni tanitanak, a' föld mivelést elömozditó oskola, a' szabad oskola, 18 a' leányok számára rendelt szorgalom oskolaji, egy földmérő oskola, a' süket némák intézete, a' bikák viadalokra rendelt theátrom, egy operaház, a' theatrom del Principe, theatrom de la Cruz, a' Prado, szép három fertály óra járásnyi, több sorokból álló padokkal, és ugrókutakkal kiékesített sétáló hely; a' talált gyermekek háza, 2 szülőház, a' királyi árvafenyiték, és dologház, a' menedék barátinak háza, (del refugio). Vannak itt azon kivül külömbféle gyapju, pamut, selyem, bársony, materia, készkenő, gyolcs, kalap,

Digitized by Google

mesterséges virágok, szönyeg kártya, tő, arany, és ezüst órák, drága kő, pixis, ércz gomb, kések, festett papiros, porczellán fabrikáji, és búzérmalmok. Kereskedése a' nemzeti váltókassza, az alkuház, a' 6 gremois vagy a' 6 kersek edő czéh, a' két bátoritó társaság, és egy vásár által mozdítatik elő. — Közel esnek ezen vshoz a' királyi mulató kastélyok Casa del Campo, El buon Retiro, el Pardo, Florida, Zarzuela, és Villa viciosa. 1808 esz. Jul. 20-kán érkezett ide Jósef Napoleon az uj Spanyol kir. — Aug. 25-kén 1808-ban megvették ezen vst az Insurgensek, és benne egy revolutionális Juntát rendeltek, de ez Dec. 4-kén eltávozott, midőn a' Francziák ide érkeztek; 's ez után 1809 Janu. 23-kán tartotta Jósef Napoleon a' pompás bémenetelt de innét ismét távozni kéntelenitetett 1813-ban, midőn a' törvényes uralkodó familia Angol, és Spanyol seregek' törekedései által királyi székére visszahelyheztetett.

Madrid, királyi kastély Boulognei erdőben, Paris környékében, I. Ferencz kir. építtette 1529-ben a' Madridi kastélynak, és fog házának formájára, azt fogadván, hogy Madridba fog menni, ha a' Madridi egyezést megnem tartya.

Madridegos, n. helys. Toledo tart.ban, uj Kastiliában, Spanyol orsz.ban.

Madrigal, helys. ó Kastiliának Avila tartom. Spanyol orsz. mellyben Ferdinandus katholikus meghalni szándékozott, mivel ez néki egy jövendölő által jelentetett. Mindazonal tal nem itt, hanem Madrigalego falúban Estramadura tart.ban 1516 esz. elvégezte a' pályafutását.

Madrilejos, helység Spanyol orsz. Toledo tart. 5000 l. vagyon etamin (vékony gyapju materia) fabrikája.

Madne, halas tó hatulsó Pomeraniá Piritzi ker. 2 mfd a' hossza, 16680 hóld a' nagysága, mellyből 1770 eszt.től fogva 14338 hold kimíveltetett, és 150 külsőországi familiák által elfoglaltatott.

Madura, tart, Angol Madras nevű Praesidenségben keleti Indiában Madura, és Vejara mellett, erdős, hegyes, és csak kevessé mívelt tart. mellyhez a' tulajdon Madurán kivül Tineville, Kállestry, és Madurának azon része, melly Travankorhoz tartozik, számláltatnak; vannak sok elefántjai 1500000 lak. Ezen tart.nak, melly 1742 évtől ólta az ő erejéből sokat vesztett, fővsa

Madura, (9° 50′ É. Sz. 95° 59′ K. H.) nagy jól épült, és népes; vannak pamut fabr. és kereskedése; láttatnak itten egy pompás palotának maradványi.

Madura, sziget, észak kelet felé Java szigetétől Asiában, mellytől a' Madurai út által elvállasztatik, 20 mfd. a' hossza, és 7 a' szélessége, riskásával bővelkedik, de nagy áradásoknak ki vagyon téve; lak. 60000 becsültetnek; a' Hercz.ek v. Raja, Hollandiának (most Francz. orsz.) kormányozása alatt vagyon.

Maduatani, népség Thraciáb.

Maeander, fővis k. Asiában, tekervényes folyásától vette nevét. l. Anadoli.

Digitized by Google

Maatea, Osnabrück-Elland, S. Christoval, Pic de la Boudeuse (17° 53′ É. Sz. 148° 12′ K. H.) eggyike a' társasagi szigeteknek Polynesiában, 3 angol mfd az általmérője. A' számos lak. hosszu hajat viselnek, 's hal bőrökkel kivált háborukor ruhazzák magokat. Az ő Fejedelmek az O. Taheiti szigetet Királyának adófizetője.

Maedi, népség Thraciában, Maedika tart.

Maehren, Morawa, Moravia, Morva orsz. Markgrófság, Cseh orsz. Silezia, Magyar orsz. és Austria között, (40° 35—50° 12′ 28″ig É. Sz. és 32° 50′—36° 10′ K. H.) a' nyolczadik északi ég hajlat alatt. Nagysága 468. 75/100 □ mfd. tészen. Morva fekvése a' tenger lapjánál magasabb 80—150 öllel. És igy magasabb Austriánál, Magyar, Török, és egész északi német orsz.nál. Alacsonabb Bajor Sváb tart.oknál. Legmagasabb a' Spigliczi hegy tetőnél (150 öll.) legalacsonabb Landshutnál (82 öll). Hegyei: a Sudeti, és Kárpáthi bérczek ágaiból állanak, 's az egész országon, kiváltképen pedig az északi és ész. nyugoti részein nyujtoznak; mellyek közt legmagosabbak a' Spiglitzi havas, melly 4400 láb magosságu a' tenger színe felett; a' Vaterberg, és Maberg. A' hegyek közt találtatnak nevezetes üregek, mellyek közt első a' Maczocha üregе. Folyói a' Balti, Atlantikum, és fekete tengerbe folynak, legnagyobb esésök 641 ölnyi. March v. Morawa, Taya, Igla, Sasawa, Betschwa, Odera, Morau, Hanna, 's t. m. számos tavai is vannak, kivált déli részein. Hegyein a' klima hideg, és durva; legnagyobb hidege 22° R. szerént kevesebb, de egészséges; legnagyobb hévsége 28° Reaum. szerént több, a' lapályokon pedig lágyabb melegebb, de változóbb (50°nyi) és egészségtelenebb; levegőjének közép mérséklete a' pinczének hivességével eggyez. A' földe termékeny. Productumi ezüst, vas, réz, kőszén, márvány, drága kövek, kivált topázok, timsó, természetes kénkő, érczes források, gabona, len, kender, gyümölcs, bor, sáfrány, édes gyökér, gubacsdió, gesztenye, 's t. efféle; marha, juh, disznó, lud, hal 's t. ef., de azonkivül medve, és farkas is. Morva orsz. a' császári, és királyi Szileziai résszel eggyütt Lichtenstern szerént 4221909 milvelt holdat számlál. Ezen orsz.nak különös helységeknél feljegyzett holdak' számát csak az alattvalók', és paraszt' birtokairól kell érteni. Marha tartásai is nevezetesek: 125326 lovakat, 54567 ökröket, 286808 teheneket, 395907 juhokat 's a' t. számlál. Lak. kiknek száma 1,671803-ra tétetik, nagyobb részént tót eredetüek, kik külömb nemzetségekre u. m. Hannákokra, Slawakokra v. Slowakokra, Walachokra 's t. ef. oszolnak, 's szokásokban, nyelvekben, és ruházotjokban egymástól nagyon külömböznek, de vannak Morvában sok Németek is, és Zsidók. Az uralkodó vallás itten a' kath. de találtatnak számos Protest. és Zsid. kik 27 ezerre szaporodtak ezen

orsz.

Digitized by Google

orsz.b. Fő fabrikáji gyolcsban, és gyapjúban foglalatoskodnak. — Morva orsz. az Austriai Császárhoz tartozik, 's egy tartom.béli Gubernium által kormányoztatik, mellynek feje egy királyi Helyt. v. tart. béli főkapitány. Hat u. m. Olomuczi, Brünni, Iglaui, Znaimi, Hradischi, és Preraui ker.ekre osztatik, 's 7 királyi vsokon kivül 90 tanácsos vsok, 170 mvsok, 8171 falúk, és általjában 189241 ház. számláltatnak.

Maehren, Prusszus. l. Katscher.

Maehrenberg, mvs Marburgi ker.ben al. Morva Mark Gróf.ban; fölötte egy vár vagyon.

Maehrisch Budwitz, l. Budwitz.

Maehrische Gebirge, Morva országi bérczek, eggyik része a' Sudeti bérczeknek Silezia, és Cseh orsz. között 24 mfd a' hossza Münsterbergtől Teschenig, hol vannak Puselberg, Kochberg, Kalinkenberg, Marienberg, Bischofskuppe 's t. m.

Maehrisch-Kroman, vs Morva orsz.nak Znaimi ker. Rotinka mellett, tartozik Lichtenstein Hercz.hez, 194 házaiban 1270 l. számlál, vagyon egy vára is. Találtatik itten timsó, köszén, tengertajték, és egy hamuzsir főző.

Maehrisch-Neustadt, l. Neustadt.

Maelarsee, fó közép Svéd orsz.ban, 18 □ mfdeket foglal, és 1300 többnyire termékeny szigeteket, Stockholm mellett a' Bálti tengerbe kifoly, 's Hielmar tavával öszve vagyon kapcsolva. Halas és hajókázható.

Maenk, folyócska Austriának Ens alatt lévő részében, Bécsi erdő felett fekvő negyedben, melly Sz. Leonhard alatt Melk fóval egyesül.

Maennersdorf, l. Männersdorf.

Maeotae, p. 1) Asiai Sarmatiában lakott népségeknek köz neve, a' Bosphorus szomszédságában csinosabbak, ettől minél távulabb, annál vadabbak, és durvábbak voltak. 2) Maeotae nevet viseltek az Europai Sarmatiában, Maeotis tava mellett lakók is.

Maeotis, p. tó Európai Sarmatiában, Taurusi Chersonesus föld szorosnál kezdödvén keletre 9000 stadiumra terjed; más nevei: Scythica stagna Maetidis, Cimmeria palus; Scythiai nyelven mae. hott. (hajózás-fő).

Maerkisch-Friedland, l. Friedland.

Maerzzuschlag, l. Mürzzuschlag.

Maestricht, vagy Maastricht; (50° 51′ 7″ É. Sz. 23° 20′ 46″ K. H.) jeles, és erős vs Belgiomban, a' volt Fr. orsz. alsó Maas oszt. ezen fó egy hid által öszvekapcsolt két részre osztja ezen vst, mellyek közzül a' fó jobb partján fekvő Wicknek neveztetik, rendesen, 's szépen épült; vannak több jeles piaczi 3000 h. és 17960 l. kath. ref. és luth. A' nagy vásárpiaczon áll a' derék tanácsház, melly szép könyvtárral, és harangjátékkal diszeskedik, a' paráda' piacza fákkal bévagyon kerítve, a' templ. a' fegyverháza, és tárházai is nevezetesek. Találtatnak itten posztó, flanér, fegyver, üveg, szappan, bőr, pálinka, keményítő, tengerisó, borsoskalácsok, lampások, búzér, dohány, kávé, katang

Digitized by Google

fabr.; a' kereskedése eleven. — Ezen vs vizzel elboríthatik. — A' közellévő Sz. Péter hegye (S. Petersberg) S. Pierre varáról, és köbányákról nevezetes, melly alatt több mint 12000 utak terjednek, 's több mint 40000 embert foglalhatnak. Ezeknek ker.ek 12 óra járásra tétetik, 's egész Lüttichig terjedni mondatnak.

Maestro, Mestre, (35° 29′ 6″ É. Sz. 29° 40′ 54″ K. H.) vska Velenczének ellenében a' parton, igen gyönyörű vidékben, a' Lomb. Velen. kirs. Musone fónál, mellyen csónakokban a' Lagunákba érni lehet, honnét még egy órányira vagyon Velencze. Találtatnak itten a' Velenczei nemességnek sok mulató házai.

Maeter, város eggy. Belgiom orsz. 2900 l.

Maeusethurm, egér torony, régi dölt torony Rajna fóban, Bingen mellett a' Binger-Loch nevű üregnél. Tulajdonúl

Mauththurmnak, kellene neveztetnie, mert itten vám szedetik. A' közönséges nevezetét származtatják azon egerektől, mellyek Hatto Mogunczíai Érsek által, egy drágaságnak idején, egy csürben megégetett szegény emberek', mint szükségtelen föld terhének hamvaiból termettek, 's azon kegyetlen Papot mindenütt üldözték, míg végtére a' mint a' rege bizonyítja, általok ezen toronyban meg emészsetetett.

Maeydesprung, Mägdesprung, két magas köszikla egymásnak ellenében Anhalt-Bernburgi Harzgerode nevű hivatalban, hol Selke folyója által mégyen. Vannak itten vas, és pléh hámorok, és papiros malom.

Maffalabrense, vs Nápoly orsz. Terra di Lavoro tart. 2660 l.

Mafra, helys. Portugalliának Estremadura tart. Vagyon egy királyi kastélya 400 h. és 2480 l. azonkivül egy iszonyu nagy klastroma, melly 300 kamarákat 2 bibliothekákat, mellyek' eggyike 70000, a' másika 10000 kötetekből áll, egy Gymnasiumot, általjában pedig 860 szobákat, a' tornyaiban pedig 160 harangokat foglal, kivülről messzeterjedő kertektől körűlvétetik.

Mag, l. Zürichi tó.

Magadascho, elég nagy folyó Afrikának keleti partján, melly a' hasonnevű orsz. ban É. Sz. 3° alatt tengerbe esik; az ő nagysága, és rendes áradása miatt az Araboktól Magadesui Nilnak neveztetik.

Magadascho, kirs. Afrika' keleti partjának északi részén, szorosabb értelemben véve, még nem eléggé esméretes, az előbb leírt fó által hasíttatik. Ezen tart. elég gazdag, és termékeny. Némelyek azt mondják hogy aranya, és ezüstje is vagyon. Használható növevényi elegendők; de még is a' riskása, és árpa, mint legközönségesebb élelmények, legszorgosabban mivéltetnek. Találtatnak itten különféle gyümölcsök, jeles déligyümölcs 's t. ef. marhák, juhok, lovak, tevék, szárnyas állatok, és vadak, sok halak, számos elefántok. Lak. arab származatúak, kevessé megvadultak, de még is szelídek, barátságosok, vendégszeretők, de a' mellett hadakozók is. Ma-

Digitized by Google

homed' vallását követik. Itt vagyon

Magadascho, jeles kerített vs, 's lakóhelye a' kir.nak, azon öbölnél, mellybe Magadascho' fója szakad, bátorságtalan kikötővel. A' házak többnyire pallérozott kövekből rakva, és veres, zöld, vagy kék festékkel befestve vannak, lapos fedelűek, 's ablakok helyet csak lyukak szolgálnak. A' kereskedése elég éleven, kivált elefánt csontokkal, és viasszal.

Magadoxo, l. Magadascho.

Magdala, vs a' Weimari Hrczs. ben 127 h. 400 l. számlál; vannak harisnya szövő műhelyei.

Magdala, (Mat. 15, 39.) vs al. Gallilaeában Palaestinában Jordán tulsó partján Bethulia körül.

Magdalena folyója, nagy folyó Spanyol Carthagena tart. déli Amerikának Terra firma nevű részében Bogata, Gallinazos 's t. m. vizeket felvévén, a' Mexikoi öbölbe szakad.

Magdalena szigetei, (47° 13′ — 47° 42′ É. Sz. 61° 40′ K. H.) ész. keleti Amerikánál, kevés halászoktól láttogatatnak, és a' hajósoknak igen veszedelmesek. Az Anglia Newfoundland Helytart.hoz tartoznak.

Magdalsenna, vs 8 mfd. Jerichótól ész.ra Judaeában.

Magdeburg, Herczs. német orrz. ban, a' legrégibb időkben része vala ez Ostfaliának, 's egy fő Püspökség, mellyet I. Otto Csász. 937-ben fundált, 's 967-ben. Érsekségre emelt, ennek tulajdon megyéjét az Albis, Ohre, és Bude folyók közt fekvő tart. formálta, 's ez alá tartoztak a' Merseburgi, Naumburgi, Meiszeni, Havelbergi, Brandenburgi, Camini, és Lebusi Püspökségek. Ezen Érsekek lassan lassan minden hivatalokat a' világi hatalmoknak alávetették, mellyekből azután Magdeburg' Herczs.sége lett, és 1513 évtől ólta a' Brandenburgi Markgrófok' familiájából választattak. A' Wesztfáliai béke szerént Fridrich Wilhelm választó Fejedelemnek adatott, a' következés jussa ezen Érsekségre, hogy ezt August Szász Hercz. az akkori administrator halála után mint független örökös világi Herczs.et bírhassa, a' Svédeknek általengedett Pomeraniai tart.ok helyett, 1650 eszt. fogadta el előre vigyázással a' hüség ajánlását, és 1680-ban August Hercz. halála után egészen az ő birtoka alá esett. Ezen időtől fogva a' Tilsiti békeségig a' Brandenburgi háznál maradt, melly szerént mind a' két, Albis nyugoti partján fekvő kerületei, a' sokkal nagyobb és jobb része az ujonnan felállított Wesztfáliai királyságnak engedtetett által. Mellynek Holz nevű kerülete 41 5/16 □ mfdeket 16 vsokat, 18 kir. és 1 hercz. hivatalt, 186 falúkat, 90 nemestelkeket, és szabadjószagokat, 69 majorokat, 166 vizi, és 183 szélmalmokat, 24 téglavetőket, 7 vizi, és 73 szárazföldi vámot, 20133 h. és (1791 eszt.) 133009 l. számlált. A' Saal' kerülete 10 1/16 □ mfdön 7 vskat 6 kir. hivatalokat, 132 falukat, 32 nemes telket 32 vizi, és 18 szélmalmot, 10 téglavetőket és (1791) 51725 l. Mind a' kettő mintegy

Digitized by Google

1200000 for. jövedelmet hajtott, Ocker, Saale, és Albis oszt. részeltetett. — A' Burkusnál maradt része ezen Herczs.nek foglalja Jerichowi, és Ziesari ker.eket. 1813 eszt. foglalták el ezen Hrcz. séget a' szövetséges seregek, 's a' Bécsi gyülés végezése szerint Burkus birtokaihoz vissza-adatott. Itt vagyon

Magdeburg, Parthenopolis, Magdeburgum, (52° 6′ 13″ É. Sz. 29° 18′ 53″ K. H.) fővsa a' most leirt Herczs.nek Albisnak bal partján, melly egy uj mesterséges fő Ihle, és Stremme által Havelhez kapcsoltatik. Ezen vs osztatik régi, és új Markra, a' Neustadt Sudenburg, és Fridrichstadt külső vsaival, egy jeles erősséget formál, itt vagyon lakhelye a' luth. Consistoriumnak. 211 utszáji és piaczi ezen vsnak 1073 lámpások által világosíttatnak, és 3233 ház. 25870 l. számlál. Vagyon egy fellegvára, egy pompás gothus formára épített püspöki templ. és káptalanja, 5 deák oskoláji, egy tart. béli mesterségek' oskolája, 2 kereskedésbéli oskolája 33 triviál oskoláji, egy Walloni, franczia, és kath. oskolája, szegények számára rendelt gazdag intézetjei, 1 fenyiték' háza., bába mesterségnek oskolája, és több Bibliothecáji. Lak. kertészkedésből barom tartásból, serfőzésből, mindenféle mesterségekből, és gyapjuharisnya, kesztyű, selyem, gyolcs, és szörpántlika, gyapju materia, selyem harisnya fayence, dohány, czukor, katang, cserépedény, pamut, viasz, kalap, szappan, szalamia, aranyos papiros 's t. ef. fabrikákból nyerik élelmeket. A' kereskedése eleven, melly a' királyi váltókassza, több rakodóboltok, és 2 országos vásárok által elömozdíttatik; kiváltképen jeles itten az áltmenő kereskedés, a' küldözés, és a' hajókázás; ezen utolsót birja a' vs kirekesztvén egyebeket egészen Hamburgig, azonkivül gabonának Albison való szabad kivittetését, hajók megállitására, és portékák lerakására való just. — Itt született Guerike Otto 1602 eszt.

Magdiel, helys. Phoeniciában Doratól 5 mfd. Ptolemais vsba vivő uton.

Mageddo, Megiddo, helység Manasses földén (Jos. 11′ 27). Itt halálosan megsebesíttetett Jósias K., Necho Aegyptusi királlyal hadakozásában, II. Krón. 35, 19—24.

Magellania, Magellan Földje, l. Pattagonia.

Magellani Tengerszorulat, egy 100 tengeri mfdnél hosszabb, és 2—3 mfd széles tengerzug déli Amerika, és tüzföld között, melly sok szép révekkel, és elláthatatlan öblökkel diszeskedik, de sok köszálok, és zátonyok miatt veszedelmes a' hajósoknak, mert eszt.nek nagyobb részén a' legnagyobb's legborzasztóbb szélvészeknek ki vagyon téve. Nevét nyerte Magalhaens Ferdinandtól, a' ki ezt, 1520 eszt. az első világ' körülhajókázásakor felfedezte.

Maggenta, vs Lomb. Vel. kirs. a' hajdani Majlandi Herczs. 3390 l.

Magheralin, falu Hiberniának Armagh Grófs.ban, vannak mészkő gödrei, és nagy vászon fehérítői.

Magindanao, Mindanao, (5°

Digitized by Google

40′—9° 55′ É. Sz. 139—144° K. H.) legdélibb azon szigetek közül, mellyek China, és Borneo közt vannak Asiában, legnagyobb hossza keletről nyug.ra 135, 's középszerű szélessége ész.ról délfelé 75 francz. mfdekre, a' téressége pedig 2260 □ mfdre tétetik, a' ker. 240 német mfdöt foglal. Vannak sok bérczei mellyek közt több Vulkánok találtatnak, p. o. Sangil; mintegy 20 nagyobb 's hajókázható folyók, kissebb pedig több 100-nál p. o. Pelangy, Kuruan, melly arany fövényt hajt, 's t. m.; számos tavai, mellyek közül legnagyobb a' Lano v. Malano, és öblei, 's ezek közt legnagyobb az Iljano öble. Belsejében az égaly égésségtelen, a' levegő közönségesen forró, ködös, és háborús, mert a' pártokon nyujtozó magos bérczek akadályoztatják a' tisztitó szeleket; a' partoknál pedig szározabb, frissebb, és egésségesebb. A' földje rermészetketlen, mert ennek nagy részét homok, száraz sziklák, 's magos hegyek, a' másikot mély mocsárok, a' harmadikat sürű sok építöknek, és asztalosoknak szolgáló fával bövelkedő erdőségek, vagy tüzókádó hegyek borítják. Csak némelly vidéki jutalmazzák meg a' földmivelő fáradságát, 's ezek bövelkednek, riskásával, kukoriczával, betellel, mindenféle zöldségekkel, és gyökerekkel, indigóval, czukorral, és Spanyol náddal; találtatik itt azon kivül kokuszdió, sago, cassia, és fahéj, melly sokszor haszonvétetlenül hagyatik el. Vannak itt vad lovak, bivalok, szarvasok, disznók, majmok, kecskék, házinyúlak, nagy szárnyas egerek, tyukok, kácsák, ludak, külön vad madarak, méhek, mellyek mézzel, és viasszal szolgálnak, kis krokodilók, kigyók, 's ezek közt a' legveszedelmesebb mannetin nevü kigyó, éneklő szunyogok, ezerlábúk, skorpionok, gyöngyök 's t. ef. Az ásványok ors.ból legnevezetesebbek a' só, és arany. A' lak. közzé tartoznak 1) a' Magindanaok kik ezen szigetnek déli részén lak.nak, 's közép nagyságuak, széptermetüek, finom taguak, setétbarnák, kicsiny fejüek, hosszas képüek, lapos homlokuak, rövid orrúak, fekete szemüek, nagy szájuak, kis ajakuak, fekete foguak, és fényiő fekete hajuak; kitépik a' szakállokat, 's mind a' két hüvelykeiken nevelik a' körmeiket. Az ő fegyverik: tör, nyil, lándzsa, kard, puska, és paizs. A' nyelvök Malayi nyelv, a' vallások pedig Muhamed vallása. Házaik fából valók, sással, és ságolevekkel befedve 's karókon nyugszanak. Ők az evésben igen mertékletesek; fő élelmények a' riskása; földmivelléssel, érczmivekkel, hajócsinálással, só, és salétrom főzéssel, kereskedéssel, és tengeri rablással foglalatoskodnak. 2) Haraforas. 3) Iljanok, kikről a' tulajdon helyeken több mondatott; azokon kivül pedig Bissayas, (keresztelt Indiánusok a' Philippi szigetekről), Bantschillek, Davitarok, Caragos, Lutaos, Silbanos; azért; tehát 14 nyelveken beszélnek ezen

Digitized by Google

szigetben. Ezen sziget 16 Sultanok, és 17 Rajàk által kormányoztatik, 's 4 részekre u. m. 1) Selanchani és Magindanaoi Sultán' 1200 □ mfdnyi birtokaira. 2) Az Iljani birtokokra. 3) A' Spanyolok tulajdonaikra, hol vagyon Sambuanga; és 4) Az Angol Bunwur nevű birtokra osztatik. Itt vagyon

Magindanao, régi fövsa ezen szigetnek Selangan Sultan birtokaiban 1 1/2 mfdre fekszik a' tengertől, 's csak néhány lakhelyeket foglal.

Magliano, vs a' Pápa' birtokaiban Tiberis mellett. Nevezetes a' fő temploma.

Magnac-Laval, vs Francz. orsz. felső Viennei oszt. Bram fónál, melly 680 h. 2650 l. számlál.

Magnan, vs Francz. orsz. Gers oszt. 3220 l.

Magna Vacca, helység Olasz orsz. alsó Pó oszt.ban vagyon egy réve, és 1 kastélya.

Magnesia, Maeandri, vs Joniában Maeander, tulajdon képen Lethaeus vizénél; nagy emberek' születése földe; Magnesia Sypili, e' hegy alatt Lydiában, Phocaea, és Smirna vsoktól nem messze. Föld indúlással elpusztult.

Magnesia, Magnesia ad Maeandrum, népes vs Maeander vizénél k. Asiában most Gigelhissar Natoliában.

Magnetes, népség a' régi görög orsz.ban.

Magnetnaja, helys. Orosz Orenburg Helyt. nem messze felső Kisül torkolatjától; vannak 57 házai 's egy magnes, vagy vas-hegye.

Magniszow, vs a' volt Varsói N. Herczs.nek Radom oszt. nem messze Piliczának Visztulába való befolyásától.

Magnowka, (49° 5' É. Sz. 45° 20' K. H.) ker.béli vs Orosz Kiow oszt. 2310 l. számlál.

Magnuszow, város Sandomiri Wajwodságban új Lengyel orsz.ban.

Magny, vs Francz. orsz. Seine és Oise oszt. 296 h. 1400 lak.

Magny le Desert, vs Fr. orsz. Orne oszt. 293 h. és 2890 l.

Magny Vernais, város Francz. orsz. felső Saone oszt. Oignon fónál. Vannak 440 l. és egy vashámorja.

Magra, Macra, fó Italiában; Apennini bérczekben, azon nevű völgyben ered, Sarzana mellett a' közép tengerbe szakad. A' Magrai völgy Toskana N. Herczs. ben fekszik.

Magrebinek, l. Maurok.

Maguelone, Montpellier, vs Francz. orsz. Herault oszt. egy föld szoruláton, melly között, és a' száraz föld között egy sáros tó vagyon, 213 h.; lak. halászatot üznek.

Maguenzo, falu Kakongo orsz. ban, déli Afrika' alsó Guinea tart. Sognoból eredt keresztények lakják, kiknek itten egy templ. vagyon.

Magura, nagy hegy Szepes Várm. azon nevű járásában, Podolincz, és Hanusfalva között.

Magura, Hohenwald, Megure; Oláh falu Erdélyben Thorda-Várm. vannak vashámorjai.

Magura, Maguren, Megura, Oláh falú Erdélyben Hunyad Várm.ben. Vagyon egy Görög nem eggyessült pléb.arany, és ezüst bányáji.

Magyar, Nagy, Grosz Magendorf, mvs Posony Várm. ben, Csalló szigetben, kis Magyar mellett. Somorjától 2 Posonytól 3 1/2 óra. F. U. Religyió fundusa, és

Digitized by Google

más nemes fam. Lak. Magy. kath. tulajdon pléb. és kis Dunán lévő révvel.

Magyarbél, l. Bél.

Magyarfülva, tót falu Liptó Várm.ben Sz. Anna mellett. Vannak két nemes telekei, egy savanyú forrása, 44 kath. 186 evang. és 5 zsidó lak. kik földmívelésből élnek.

Magyar Frdta, mvs Erdélyben Kolos Várm.ben, Mocsi ker. ben hegyek köztt. F. U. több nemes fam. Lak. Magy. Oláhok, ref. és ó hit. tulajd. pléb. Kolosvártól 7 1/4 óra.

Magyar Lapos, Josip Lapos, Ebenfeld, mvs belső Szolnok Várm.ben, azon nevű ker.ben, Déstől 9 óra. Lapos vize mellett. F. U. többnyire G. Eszterházy. Lak. Magyarok, Oláhok, egyes. és ó hitüek, vásárokkal.

Magyar Ország, Regnum Hungariae, Ungerland. Tulajdon nevezetét vette uralkodó lakositól, kik azt vitéz fegyvereikkel Krist. születése után IX-dik században hatalmok alá hódították. Latiumi, és német nevét, hogy Ung tól, v. Ungvártól vette légyen, bizonytalan.

Magyar ország' megesmértetése mathematikai tekéntetből, 's felosztatása: Ég alatt fekvése: Europának észak-keleti tájjékában, a' mérsékllett övezetben, az ötödik — hatodik felső éghajlat (clima) alatt, az északi szélességnek 44—50°, 's a' keleti hosszúságnak 33—40°-ig terjedt el; 's igy közelebb fekszik az ész. sarki, mint az egyenlítő kör. hez, Francz. országgal, és résznyire Német országgal azon magasságban. Határi: északról Szilezia, Gallitzia és Bukowina; kel.ről Erdély 's Oláh ország; délre Servia, Slavonia, Horvát ország; ny.ról Stiria, Austria, 's Morva orsz. Csak kis része szomszéd a' Prusszial Szilesiával. Északra és keletre Kárpát hegyek; délre Temes, Duna, és Dráva vizek; nyug.ra Mura, Lajta vizek, és Cetius hegyek által választatik el. Egykor felső, és alsó felekre osztatott: azon része, melly Szepes Vármeg.nek csúccsától Tisza vizének Dunába vegyülléig képzelve vont lineán innen déli - napnyug.ra fekszik, felső; az pedig, melly túl északi keletre fekszik, alsó Magyar orsz.nak mondatott.

Nagysága: a' Temesi bánsággal, és Oláh-Illyrus határokkal 4038 □ mfdekre számláltatik, 's igy fél akkora, mint Spanyol ország, 's Francz. orsz.nak mint egy 1/3-része. Budán előbb esik a' dél 9' 55'' mint Brunában, előbb 10' 49''-al mint Bécsben. 1 órával 6' 59'' előbb mint Párisban. Síklapjának a' közép tenger' színénél fellebb emelkedése 60—150 ölnyi; 's igy alacsonabb Morva, Austria, Bajor, Würtenberg, Hollandia országoknál; magasabb a' Török, és nyugoti Német tartományoknál; leghosszabb napja, és éjszakája 14, legrövidebb 10 óra, legnagyobb hősége 28° a' nulla felett, legnagyobb hidege 20° a' fagy jel alatt R. szerént. Magnesi - tő elhajlása az északi sarktól mintegy 17° 34'. A' Secundumos pendulum hossza 3. lábnyi 's 1 1/2 újnyi. — 'S igy Magyar Ország a' régi Pannonia, N. Moravia, Dácia,

Digitized by Google

és Sarmatia részeit foglalja magában. Tulajdonkép. 4. kerületekre osztatik: I a' Dunán innenső. II. a' Dunán tulsó. III. a' Tiszán innenső. IV. a' Tiszán tulsó. Mindenik kerület néhány Várm.kre, 's némelly kis ker.tekre választatik el. A' Dunán tulsó kerülethez tartoznak 11 Várm.k: Mosony, Sóprony, Vas, Szala, Sómogy, Baranya, Tolna, Fejérvár, Weszprém, Esztergom, Győr Vármegyék. A' Dunán innenső ker.hez tartoznak 13 Várm.k: Posony, Nyitra, Trencsén, Árva, Liptó, Thurócz, Bars, Zólyom, N. Honth, Komárom, Nógrád, egyesült Pest, Pilis, Solt, egyesült Bács-Bodrog Várm.k, a' Jász és kis Kun ker.tek, 's a' Csajkás kerület. A' Tiszán innenső ker.ben vannak 11 Várm.k: Szepes, Sáros, Zemplin, Abauj, Ungh, Beregh, Torna, Gömör, 's k. Hont, Borsód, egyesült Heves, külső Szolnok, és Csongrád Várm.k, a' 16. Szepesi vsokkal. Tiszántúl esnek 11 Várm.k: Marmaros, Ugocsa, Szathmár, Szabolcs, Bihar, Békes, Arad, Csanád, Torontál, Temes, és Krassó, N. Kunsággal egyegyütt, 's a' Hajdú vsok, és Oláh-Illyrus 2 határ Regementek. Mind ezen 46 Vármegyék kissebb részekre, mellyek járásoknak mondatnak, felosztattak. Görög, és Kerekes Mappájin látni valók. Bennek találtatnak szab. Királyi, Püspöki, privilegiált, és más mvsok, faluk, és pusztak. A' Királyi vsoknak száma 42, a' püspökieké 8, egyéb mvsoké 691, egyébb helységeké 11068. Ezek közlt 30—40 ezer lakos.kal bíró vsok: Pest, Debreczen, Posony, Buda, Szeged, Szabadka; másoknak 20—30; 10—20; 5—10 ezer lak. vannak. Vannak 15—20 ezer nép számú mvsi, és faluji is, mint Kecskemét, Miskólcz, Vásárhely, Csaba, N. Körös, 's a' t Fő vsa Buda.

Magyar ország' esmértetése physikai tekéntetből: Földének színe: északi és keleti részein hegyes, magas, déli, nyugati, és közepi vidékin térséges, lapályos, számos dombokkal, és halmokkal változva. Földének tulajdonsági: különbözők, legtöbbnyire adakozók. Északi és keleti kerül.ben, hol a' Kárpát bérczei elnyulnak, vagy némelly ágaikkal beereszkednek, szükön adja a' föld áldásit, Árva, Liptó, Turócz, Szepes, Sáros, Ungvár, Bereg, és Marmaros Várm.knek; e' hegy kerítésen belől eső vidékeken adakozóbbá válik, kivált Tisza mellyékein, Tömösi Bánságban, Szabolcs, Fejér, Tolna 's a' t. Vármkben; némelly helyeken, fekete földéből csekély munkával önti adományit, kivált Kunságban; kevés helyen, folyó homokos pusztájin, tagad meg minden zöldséget. Hegyei: legnevezetesebbek Magyar ors.ban a' Kárpát bérczei: ennek Lomnitzi tetője Szepesben 8316. a' Kriváni, Liptó Várm.b 8000. a' Budislavi 6890. a' Suruli 6630. lábnyival magasabb a' közép tenger lapjánál. Morva ország szélétől kezdve, Szilezia, Galliczia, Erdély határinál félhold formán bekeritti Kárpát Magyar országot észak felől; Szepes Várm.ben legmaga-

Digitized by Google

sabb, úgy hogy szép nappal róla Egerig, és Krakóig elláthatni. Allya szép erdőkkel gazdag, közepette magas, fellebb girbe görbe fákat termeszt; tetes teteje szüntelen havakkal fejérzik, mellyek között hellyel hellyel tiszta vizü tavak is találtatnak. Ennek három híres kidomborodási, Fátra, Tátra, és Mátra. Nevezetes hegyei Magyarorsz.nak tovább még a' Czobor, Beszkéd, Bihar, Babagura, Chots, Klyag, Sturetz, Szitna, Karancs, Naszály, Schlag, Ság, Badacsony, Baját, Sokoró, Árpás, Csóka, Fonyód, Mecsetó, Simonka, Oblik, Regétz, Berzava, Szoroskő, Osztra, Nyárjúk, Pietrosz, Világos, Szemenik, Sz. Gellér, Tokaji, Fekete, Király 's a' t. hegyek. Ezek közül némellyek tüzet is okádtak egykor, de már kiégtenek; az égésnek nyomai vétetnek észre maiglan Árva Várm. ben. Erdei: legnevezetesebbek a' 12 mfd hosszú, 2—5 széles, bükkös, és tölgyes Bakony, Weszprém Várm. ben leginkább; a' Vértes Komárom Várm.ben, Zsilisz Somogy Vrm.ben, 's a' Liptói, Szatmári, Ungvári erdők 's a' t. Barlangjai: legnevezetesebbek az Agteleki Gömör Várm.ben, Deményfalvi Liptó Várm.ben, Detreköi Posony Várm.ben, Mazarnai, és Dujnai Thurócz Várm.ben, a' Szilitzi és Szadelöi Torna Vrm.ben, Funáczai Biharban 's a' t. Vizei és kútjai: külömbfélék, és számtalanok: savanyú vize van csak nem minden Vármegyének, némelynek olly böven, hogy körül belöl köz italúl szolgál, ú. m. Eperjes körül; ásványos vizeinek sincs száma. Sáros Várm.ben magában 72 esméretesek; számosak vannak Bereg, Szabolcs, Szepes, és Gömör Várm.ben is. Nevezetesebb savanyú vizei: Bartfai, Balaton-Füredi, Lublói, Tarcsai, Ránki, Kovácsi, Kelcsi, 's a' t. Ásványosok: a' Bajmóczi, Omori, Szalatnyai, Bartfai, Lipóczi, Bazini 's a' t. Rezes vizei: a' Szomolnoki, Király völgyi (Herrengrund) és Illobai.; sós vizei: a' Sóvári, és Pothorai. Hévizei: jelesebbek a' Budai, N. Váradi, Egri, Keszthelyi, Tepliczi, Ribari, Stubeni. Kénköves vizei: esméretesebbek a' Budaiak, Szobráncziak, 's a' t. Kövé változtatók a' Tatai 's a' t. Folyó vizei igen számosan vannak, rész szerént hajókáztathatók, rész szerént illyenekké tétettethetnének. Legnagyobb a' Duna, Tisza, és Dráva. Ezek után valók: Vág, Morva, Árva, Garam, Ipoly, Zagyva, Rába, Poprád, Gölnitz, Hernád, Tarcza, Toplya, Bodrog, Ung, Latorcza, Bodva, Sajó, Rima, Szamos, Körös, Maros, Temes, Béga, Brzawa, Szala, és Sárviz. Mindnyájan a' Dunába folynak, Poprádot kivévén, melly Szepes Vármegyét végig folyván, és Dunavettzel egyesülvén, a' Vistulába szakad. Tavai: a' Balaton, Somogy, és Szala Várm.k köztt. Ezen magyar tengernek hossza 40000 ölnyi, szélessége pedig 600. Fertő, Sopron Vármegyének hosszával 4. szélességével 2 mtfdeit borítja el. A' Palitsi, és Ludas tó, Szabadka mellett. Ezeken kivül a' Duna, Sárvize, Dráva, Ti-

Digitized by Google

sza, Maros, Körös 's a' t. számtalan kis tókat, mocsárokat, lápokat, hanságokat, 's több e'féléket okoznak. Legnagyobbak, és legszámosabbak vannak Torontal, Temes, Szabolcs, Ugocsa, és Fejér Várm.ben. Hires a' hanság Mosony Várm.ben, a' láp Ugocsában, az Etsedi posványság, a' Sárvizi ingovány. Ezek köztt némellyek sóval bővelkednek: mint a' Berczeli, Fejértói, Halászi, Sz. Mihalyi, Sinyei, Simai, Szabolcs Várm.ben; a' Sárviziek Fejér Várm.ben. Némellyekuek halok hires, mint a' Pátkai tó pontyai; többnyire náddal szolgálnak, mint a' Velenczei tó 's a' t. Szigetei: legnevezetesebbek, mellyeket a' Duna formál: a' Csallóközi, Csepeli, Sz. Endrei v. Nyúl szigete. Nagy és jeles a' Szamos, és Mura közi is. Félszigetei köztt legnevezetesebb a' termékeny Sárvizi, Fejér, és Tolna; és a' kies Tihanyi Szala Várm.ben. Levegője Magyar országnak külömbféle fekvéséhez képest külömbözö: hegyes részeiben hivesebb, tisztább, egésségesebb, a' homokos tájékokon 's mocsáros térségeken, néhatikkasztó meleg, és ártalmas. A' hideg levegöjü Árvában nem terem egyéb zabnál, és krumplinál; Máramarosban a' hó sokszor a' tavaszi vetést is befedi. Többnyire mérsékeltt, kivált Duna, és Tisza mentében; a' nyári és öszi északákon közönségesen hidegre változó. Hogy a' Temesi bánságban a' levegö általjában egésségtelen, 's az idegeneknek temetö helyök volna, igazsággal nem mondhatni: ha sokan meghalnak belölök, a' levegönek változásához képest, magokra nem vigyázások, és kivált mértéktelenségök az oka. Melly fris, és egésséges a' levegö Lugos tájjékán!

Termései: Ásványokból: arany, és ezüst bányái Magyar orsz.nak Schelmetzen, Körmöczön, N. Bányán, Nagy Tarnán, 's a' t. gazdagabbak akármely más Europaiaknál. Born, és Terbernek felvetéseik szerént az alsó Magyar országi bányák adnak esztendönként 1200—1300 mark arany. a' FelMagy. országiak 300—400; 's igy együtt 15000—17000 mark ar. v. is 8 1/2 mázsát. Ezüstből pedig 87000 markot vagy is 435 mázsát. Réz dolgában Siberia, és Amerika után leggazdagabb Magyar orsz. Siberia 80000. Magyar orsz. Szepes, Hont, Bihar, Krassó Várm.kben 40000 mázsát adogat. Mázsáját csak 100 forintra tévén is, 4 millio forintokat hoz bé. Vassal, Krassó, Borsód, Zolyom, Ungh, és Gömör Várm.ben föképpen, nem külömben bővelkedik. 1802 esztendben a' vasért, és vas portékákért 173234 for. jött be; teméntelen sok feldolgoztatik itthon is. Damaskusi vasa készül Besztercze-bányán. Magneses vasa találtatik kis Hontban, 's Hliniken. Ón, kikerül Magyar ország bánnyáiból 12—13 mázsa esztendönként. Más nemes és nemtelen érczek is: mint piskolcz, egérkö, kénkö, kéneső, czinober, czin, vismuth, kobált, fattyú réz, (nicolum) festöércz, (magnesium) aranyfesték, mész festö ércz 's a' t. elég ásattatik Liptó, Bars, Hont, Vas, Szepes, Bihar, Kras-

Digitized by Google

só, és Szatmár Várm.ben. Sója elfogyhatatlan. A' kősó böven van Maramarosban, belőle az 1802-diki Diétának előadása szerént 1299887 mázsa kél el. Tíz forintjával behoz 12998870 for.kat. Sóváron Sáros Vrm.ben azonkivül föznek 120000 mázsát. A' székső (Soda, Natrum) szappannak, hamuzsir helyett külömbféle mesterségekben, egész mtfdeket ellep Magyar ország sikjain Bihar, Tolna, Szabolcs, Fejér Várm.ben, 's a' t. Vele a' Debreczeniek, eszt.ként 7000, 's több mázsa szappant készíttenek. Salétrom, (Sal nitri) marha járó trágyás földein annyi van, kivált Mosony, Fejér, Bihar, Liptó, és főképpen Szabolcs Várm.ben, hogy az Ostindiai nélkül éppen ellehet. 1802-ben belőle Austriába 6789 mázsa, Galliciába 276 vitetett ki. Timsó legelőször Parádon főzetett ki, Mátra töviben, Heves Várm.ben, azolta sok más helyeken is készíttetik, leginkább Munkácsnál Bereg Várm.ben. Már 1802-ben 427 mázsa vitetett ki. Glauber sója (Sal mirabile Glauberi) terem Buda mellett, és másutt is. Kövei is külömbféle Magyar ország.nak: a' jelesebbekből az opálnak itt van tulajdon hazája, a' Kassa, és Eperjes közt felvő Czerwenicza-ban; a' szép sárga fél Opálé Telki bányán; más nemes köveké Abaúj Várm.ben. Márványkő leghíresebb ásatik Jászónál, és Tatánál; csepkő, a' Detrekkő, (Blasenstein) vidékén; foszló kő (Dachschiefer) Visnyónál Borsódban; alabastrom tűzkő imitt amott. Épületnek, és faragni való kő teméntelen sok, legjelesebb a' Pesti kőbányai, Promontoriumi, Keszthelyi 's a' t. Malomkövei Hliniken, Bars, és Szatmár Várm.ben készíttetnek, és minden Austriai tart.nyoknak elegendők. A' Szulyovi köszikla Trencsén Várm.ben híres. Mindennémű földek közt legnevezetesebb a' porczellánnak való föld, melly ásattatik Körmöcz bánya mellett, Zsarnyónál, Kassánál, Pápánál, Tatánál. Edénynek való földei is minden részen vannak: nevezetesebbek a' Posony, Pilis, Szepes Vármegyeiek, és a' Temesi bánságbéliek: tajték, és más pipáknak való föld is találtatik Hont, és Bihar Várm.ben. A' köszén csak nem minden Várm.ben földöztetik fel: eddig a' legnevezetesebbek a' Sopronyi Brennbergnél, a' Pécsváradi, Tolnában, Verschetzi Pest Várm.ben 's a' t. A' folyó kövecs, kristál, csepegőkő, calcedon, jáspis, gránit, tajték, fénykő, Szatmárban. Különös Meteorilit találtatik Borsód Várm.ben. Ásványokkal leginkább bővelkedik Zemplin Vár.me.

Termései plántákból: ezek Magyar ország.nak szint olly kincsei, mint arany, ezüst, réz és sóbányái. Terem mindenek előtt mindennémű gabonát: búzát, rozsot, árpát, zabot, kölest 's a' t. A' hazafiúi levelekben (Vaterlandsblätter) az idén Magyar ország szántó földei számláltattak 11,103196 — 1200 ölnyi hold földekre, a' parlagon hagyattakat 1/3 részént elvonván, bévettetnek 7,402130 holdok, mindenikére állallyában

Digitized by Google

10 pozsonyit számlálván, 17,402130 mérő gabonát terem eszt.ként Magyar ország. Legsoványabb földe gabonában Ungvár Vár.me, legtermékenyebbek Temes, Bács, Bihar, Arad, Somogy, Pest, Tolna, Baranya, Posony, Fejér, és más több Várm.k, és Jászság, Kunság. Kukoricza sehol Európában több nem terem mint Magyar ors.ban, még Olasz ors.ban sem. Legtöbb vettetik Krassó, Arad, Szathmár, Mármaros, Beregh, Weszprém, Somogy, Szala 's t. Várm.ben. Csupán a' Temesi bánságban több terem 100000 mérőnél. Riskása bőven termesztetik Temesi bánságban, kivált Temes, és Torontál Várm. ben. Hajdina, a' felső Vármegyéknek vetése, gazdagon terem Thurócz, és Sáros Várm.ben, elszaporodott Somogy, Szala, 's t. Várm. ben is. Ikritza Árva Várm. nek tulajdona. A' mák bőven termesztetik Thurócz, Gömör, és más Várm.ben. Főzelékei, lencse, borsó, bab, 's t. ef. bőven teremnek Szepes, Hont Várm.ben (Bozoknál) Esztergom, Pilis 's t. Várm.ben is. Kerti veteményei mindenfélék teremnek Magyar országnak. Káposztája legbővebben terem Csalló közben, Duna és Tisza mentében. Hires a' Buda, és Pest körül lévő Kovácsi káposzta is. Répáji nevezetesebbek Thurócz, Weszprém, Pilis Vrmk.nek. Hagymáji Heves, Békes, Arad 's t. Várm.knek. A' harmatkása, köles, Szathmárban. Egyébb kerti zöldségi: retek, saláta, spárga, kömény, ánis 's t. ef. legbővebben terem Ó Budán, Pesten, Posonyban 's a' t. Szénája természetesen is bőven terem: kivált Mosony, Posony, Békes, Bihar, Torontál Várm.ben; Duna, és Tisza mentében. Sok helyen esmérik már a' lóhere, bükkön 's t. ef. szénát is. A' dinnyék is igen kedvellik a' Magyar földet; görög, és sárga dinnyékkel leginkább bővelkedik Szabolcs, Bihar, Heves, Nógrád, Pest Várm. Jászság, és Kunság. A' földi alma, v. krumpli termesztés szerencsésen elterjedt egész Magy. országban, leginkább dísznek Marmaros, Thurócz, Trencsén, Pest, Baranya 's t. Várm.kben.

Vad fáji azon hegyekben, mellyeket Magyar ország körül belől magában foglal, szám nélkül valók, nem csak tüzellésre, hanem épületekre, szerszámokra, edényekre is alkalmatosak. Milliónyiak fürészeltetnek deszkáknak, léczeknek 's t. ef. Fájinak nevezetesebb nemei a' fenyő, tölgy, bük, eger, szil, hárs, nyir, juhar, nyár, köris, tiszafa, szemerczefa 's a' t. Vadfákkal bővelkedni legkivált Trencsén, Árva, Liptó, Ugocsa, Krassó, Somogy, Weszprém, Marmaros 's t. Várm.kben. Tiszafa legesméretesebb a' Gömör Várm. A' Szemerczefa bőven van Somogyban, Szalában 's a' t. Gyümölcsfája csak nem mindennémű terem; á' cseresznye, megy, alma, körte fák legszámosabbak: Posony, Komárom, Soprony, Győr, Esztergom, Fejér, Somogy, Sáros, Abauj, Beregh, Nógrád, Bihar, 's t. Vármk.ben. A' szilvafát leginkább termesztik Teme-

Digitized by Google

si bánságban, és a' felső Várm.kben szilva pálinkának; a' diófát Abauj, és szomszéd Várm.ben; az alma, körtve fákat Ugocsában, Somogyban; a' baraczkfákat Soprony, és Vas Várm.ben aszalni. Mondola, naszpolya, szeder, berkenye, szederjfákat; birsalma, köszméte, tengeriszölö, és egyéb hasznos csemetéket Szathmárban. Szölö-tökéji a' leghíresebb 's legjobb borokat öntik. Ezeknek vesszeji Aur. Victor tanúsága szerént Probus Cs. által plántáltattak legelőször Szerem körül, Pannoniában, a' harmadik század vége felé. Megmaradott ezen anya szölő borának hecse egész Mohácsi veszedelemig. Ezolta a' Tokajié, melly a' régi Tokaj várhoz tartozó, és 4—5 mtfdnyire elterjedett hegyallyán terem, a'fő dicsőség. Itt a' mult század végén 80000 kapa szölő számláltaték. A' Tokaji asszúszölő borral vetekedik mintegy 25 eszt. olta a' Ménesi, Arad Várm.ben. Ezek után tenni a' Soproni, Ruszty, Somlyói, Neszmélyi fejér; Egri, Budai, Szekszárdi vörös borokat. Ország szerte híressek a' Szerednyei, Badacsonyi, Villanyi, Hegyközi, Cserháti borok is. A' Mura közi édes bor Bécsben igen becses. Minden híres, és jó borait munka vólna számba venni. A' Magyar országi bor termést eszt.ként tehetni 40 millio forintokra. Borral leginkább bövelkednek: Soprony, Posony, Komárom, Baranya, Tolna, Pest, Zemplin, Heves, Arad, Bihar, Borsód, Torna, Beregh, Ung, Abauj, Fejér, Esztergom, Győr, Szala, Vas, Honth, Nyitra Várm. Csupán a' Budai hegyeken 250 ezer akó terem eszt.ként. Kereskedésbéli plántáji is számosak: a' kender böven terem felső részein Magy. ors.nak, kivált Beregh, Zemplin, Ungvár, Sáros, Nógrád, Somogy, 's t. Várk.ben. Lennel bövelkedik annak felső része, kivált Szepesség, Trencsén, Liptó, Thurócz 's t. Várm. Izacs (Isatis tinctoria) Mezőhegyes körül vadon nől; Posony, Nyitra, Fejér Várm.ben termesztetik. Krapp, (Borz gyökér) Gyallányon Somogy Várm.ben sok mázsa számra szaporíttatik. Kerti sáfrányt termeszteni Tolna, Vas, Szala, Somogy, és több más Vármegyékben; Komlót Szala, W[illegible]prém 's t. Várm.kben. Dohánnyal is bövelkedik, és pedig jóval, úgy hogy a' Dünkircheni Fabrikások a' magyar dohányt a' Virginiaival egyenlőnek találták. Bövebben terem a' jó dohány Hont, Bács, Tolna, Heves, Csongrád, Szabolcs, Bihar, Ugocsa Vrm.kben, N. Kunságban, és a' Hajdu vsokban. 1802-ben az Appaltó felszedett 170338 mázsát; privatus kereskedők is kiküldöttek 17000 mázsát. Általjában a' Magyar országi dohány-termesztést vethetni 360000 mázsányira. A' Gubaccsal való kereskedés igen felkap: csak Somogy Várm.ből sok mérő adattatik el a' Timároknak. Rebarbara gyökér is ásatik ki elég a' Bakonyi erdőben 's a' t.

Természei Állatokból: Szarvas marha szép, és jó nevekedik Magyar ország

Digitized by Google

pusztáin, Tisza, és Duna mellyékin; különösen Békes, Csanád, Temes, Bihar, Csongrád, Pest, Torna, Bács, Somogy, Fejér Várm.ben, Jászságban, és k. Kunságban. Abban áll annak fő gazdagsága: 1801-ben 158600 darab hajtatott ki, mellyért 5736887 forint jött bé. A' Svájczi, Stajer, tejelöbb teheneknek szaporítása sok Uraságoknál felkapott. Nevezetes errenézve B. Rudnyánszky majorsága is Dukán, Pest Vár. ben. A' Ló tartós fajtájú; időről időre nemesebbíttetik, Német, Török ménlovak által. Minden ménesek között mind eddig legjelesebb az 1785-ben felállított Mező hegyesi, Torontál Vár. ben, és ennek filiája Bábolnán Komárom Várm.ben. Az elsöben csupán 10000-ret meghalladja a' lovak száma. A' G. Hunyadinak lónemesíttése következik mindjárt ama Királyi után; mind ménylovai, mind anya kanczáji válogattak. Nevezetesek az alföldön az Orczy, Almási, és külömbféle Örmény ménesek is. A' ló neveltetés leginkább szembe tünő Torontál, Csanád, Békes, Bács, Pest, Bars Vármk.ben. A' juh, és kecske is igen nagy számmal tenyésztetik, Fejér, Pest, Békes, Tolna, Vas, Szala, Veszprém, Gömör, Esztergom, Nyitra, Árva, Zolyom, 's t. Vármk.ben, 1784 eszt. ólta igen szaporodott a' gyapjas állat száma az idegen posztónak megtiltatásával. Már 1802-ben a' Juhok száma 8 milliónyi volt. Kivitetett gyapjokért 4999060 ft. jött bé. Nemesebbedni kezdettek 1773 ólta, mikor Mercopailba 325 Spanyol juhok szállíttattak bé. A' legnemesebb fajtájúaknak tartatnak mostanában a' Császáriak Holicsban, a' Hunyadi Grófé Ürmenyben, G. Festetics Imréé, Patyon, a' K. Kamaráé Buda Örsön H. Alberté Óváron; Battyányié, Enyingen, 's általlyában a' Fejér, Komárom, 's Tolna Várm. birtokos, és árendás Uraké. Mennyire ment légyen a' Juhok nemesíttésére való törekedés, kitetszik abból, hogy egy nemes kos 1806-b. Holicson M. Csekonics Uraságtól 3641 for. vétetett meg. Sertési Magyar ors.nak 4 1/2 millióra számláltathatnak. Mintegy 1/2 milliónyi forént árrúakat vesz a' Szerviaiaktól, és Bosniaiaktól, és mintegy kétszer annyit kihajt. Taval csupán Bécsbe ki hajtott 113993 darabokat. Legnagyobb számmal tenyésznek Temes, Bihar, Ugocsa, Weszprém 's Vas Vrmkb. Magában Bakonyban 100000 makkol. Bivali és szamari vagynak meleg vidékiben, úgymint Heves, Pest, Somogy 's t. Várm.ben számosabban. Apró baromfia számnélkül való. Nagy része kihordatik, kivált Bécsbe; 1802-ben 112335 árrú tudódott ki. Nagyobb része azon tollnak, mellyel a' Zsidók Prágában olly nagy kereskedést üznek, Magyar ors.ból való. Négy lábú, és szárnyas vadakkal is bír M. ors. kivált nyúlakkal, özökkel, szarvasokkal, vad sertésekkel, nyúsztokkal, borzokkal, siket fajdokkal, túzokokkal, vadkácsákkal, sártsákkal, sneffekkel, sólyom, császár, hattyú, gö-

Digitized by Google

dény, gém, vadlud, gólya, darú madarakkal, és több más efélékkel. Bővebben tartatnak ezek, vagy találtatnak Posony, Esztergom, Tolna, Nyitra, Szathmár, 's más erdős, és tavas Vár. gyékben, 's Urasági vadas kertekben. Halak, és amphibiumok, kivált csukák, pontyok, tokok, harcsák, süllők, pisztrángok, lazaczok, kecsegék, hal csíkok, sügérek, botyingok, menyhalak, kárászok, keszegek, és rákok, tekenyős békák, vidrák, búvárok, bővenlakják a' Magyar vizeket. Legjobbakkal bővelkednek Ugocsa, Szepes, Heves, Baranya, Csongrád, Bács, Liptó Várm.gyék, a' Sajkások kerülete, Tisza, Duna, Vág 's a't. mentében. A' viza leginkább fogattatik Földvár, és Tolna körül Tolna Várm.ben; a' fogas Balaton vizének fejedelme. A' Szala vize rákjai, Sárvíz tekenős békáji, nevezetesek. Selyem bogarak is tenyésznek mintegy 30 esztendő ólta a' Magyar ég alatt. A' Királyi rendeléseknek, és F. K. H. Tanácsi intézeteknek legnagyob foganattya lön a' határ őrző ker.tekben. Temesi bánságban, Baranya, Somogy, Tolna, Pest, 's t. Vármk. ben. A' selyemnek mennyiségét esztendőnként legalább 200 mázsányira tehetni. A' méh tartás szaporodásával is dicsekedhetünk; legnagyobb divattyában van az, Gömör, Marmaros, Csanád, Bars, Trencsén, Várm.ben, Temesi Bánságban, Jászságban, és Kuns. ban. Azon kívül, hogy itthon is sok méz, viasz, méhser elfogy, bévesz esztendőnként országunk mézből, viaszból, több mint 300000 forintokat. Eleven csigákat elád a' Karansebesi vidék. Csiga állatok (Conchilia) találtatnak Soprony körül; csigateknyők legszámosabbak, Borsód Várm.ben. Említést érdemel a' Thurócz Vármegyei balsamom is, melly nem csak országunkban, hanem kivül is árulgattatik. A' Magyar ország terméseit, füveit bővebben megírták a' Természetvizsgálók, és füvészek: Groszinger, Benkő, Kitajbel, Diószegi, 's Fazekas urak. A' Boczeni hegyköznek verébtől mentt létét, a' kis Kunsángi delibabát, 's más e' féléket a' ritkaságok írói feljegyzették.

Magyar ország' esmértetése politikai tekéntetre nézve. Népe Magyar országnak külömbféle lakosokból áll, kiket bő áldásai ide vontanak. Ezeknek számok 1785-diki egybe számlálás szerént állott 7116789 lélekből az degeneken, és katonákon kivül; 1805-diki Diaetára elkészült megszámlálás szerént 8727189 lélek. 'S így húsz esztendők által a' Magyar ország népessége másfél milliónyival szaporodott, tehát tizesztendő közben, hogy ismét több mint 600000-rel szaporodott légyen, és így valóban Magyar orsz.nak mostani népessége 10 millió körül vagyon, hihető. Ezen számjő ki annak minden részeinek egybe számlálásából is. Errenézve minden □ mfdre esik 2476 l. Azért nem olly népes ugyan mint Silesia, Cseh, Austria, és Olasz tart. nyok, de olly népes mint

Digitized by Google

Morva, népesebb Erdély és egyéb örökös tart.nyoknál. A' lakosok nyelvökre nézve: 1) Magyarok, kik Scythia bir.nak azon részéből verekedtenek ide, melly most Baskiria nevet visel. Lásd felebb. Ide jöveteleknek környülállási Erdély országnál megéréntettek. 2) A' Tótok (Slavi) eredetiképen ezen orsz.nak meghódított lakosi; hozzájok járultak Russzia, Szervia, Dalmátia, Horváth, 's Lengyel, Cseh orsz.' lakosi idővel, kik Rusznyák, Rácz. Illyrus, Horvát név alatt esméretesek. 3) A' Németek: először Sz. István alatt köszöntöttek bé földünkre; XII. században II. Geiza K. által hívattattak ki Szász orsz.ból, és Karpát allyán megtelepedvén, a' bányászságot kezdették üzni. Számosan ide költöztek, a' Tatár, és Mohácsi veszedelem után IV. Béla alatt is. A' mult században is sokan hozzánk költöztek, Sveviából, Bavariából, Hassiából 's a' t. kik Svábóknak neveztetnek. Szüntelen folynak Koronánk alá a' szomszéd tart.nyokból máiglan. Többnyire a' mesterség, kézi mív, kereskedés a' dolgok. 4) Az Oláhok: Rómaiaknak Dacusoknak, 's Szarmatáknak maradéki; eredetök, és ide szakadások az Erdélyiekével megeggyez. L. ott. 5) A' Görögök, Macedoniából férkeztek ide a' Török országi kereskedésnél fogva. Ezekhez tartoznak a' Czinczárok is: kik eredetökre nézve Oláhok, de hajdan Macedoniában költözvén, a' Görögöknek nyelvét, szokásit, religyióját bévették. Ők is kereskedők többnyire. 6) Örmények XVII. század olta jöttek Erdélybe, 's innét szállingóztak által Magyar országba, mint árendások, kupeczek 's a' t. 7) A' Zsidók: eredetekre, békötözésekre megegyeznek az Erdélyiekkel. 8) A' Czigányok: ezeknek is ide kerülésök egy az Erdélybéliekével. 9) A' Vendusok Pannoniának hajdani lakosiból maradtak fen. A' lak. számokra nézve: Bizonyos, hogy a' Magyarok minden Haza védelmében fogyássok ellenére is legszámosabbak: 3668 Királyi, Püspöki, mezővárosokban, és falukban laknak, ollyakban is, mellyeknek egyike egész Vármegyével ér: mint Debreczen, Szeged, Kecskemét, 's a' t. A' Tótok 5789 helységekben szellérkednek ugyan (ide számlálván a' Slávonia, és Horváth ország bélieket is), de csak egy Csabájok vagyon, többnyire falujik a' Magyarokhoz képest csekélyek. A' Németek a' Királyi vsokon kivül 921 vsokban, és falukban munkáskodnak. Az Oláhok 1024 falukban ólákodnak. A' Görögök, Czinczárok, Örmények, Zsidók, Czigányok szerteszéllyel más lakosokkal vegyest tartózkodnak. A' Zsidók 1805-ben 127816 számmal voltak; szüntelen többen lopódnak bé Cseh, és Galliczia országokból. A' Czigányok ugyan azon számlálás szerént 40 ezeren mindeddig fentartyák magokat. A' Vendusok csak némelly falukban találkoznak. Mindezekre nézve nem véttenek azok, kik az egész Magyar orsz. népességének két har-

Digitized by Google

mad részét a' Magyarokra vetik. — A' Lakosok lakásokra nézve: az 1805-diki számlálás szerént 50 Sz. K. vsiban Magyar orsz.nak laktanak mintegy 425000ren; mivel ezek szaporodnak leginkább, a' mostani számok tészen közel 550000ret. 691 mvsiban, egyre egyre általlyában 3000-ret vetvén, laknak 2073000 összeséggel; 's a' vsi lakosoknak száma leszen 2623000, 's így az egész népességnek nem egész 1/3 része; a' 11068 falukon lakóké pedig mint egy 3/5 része.

Magyar ország' lakosi Vallásokra nézve: Római és görög szertartású katholikus, református, evangelikus, ó-hitű keresztyének, és zsidók. A' kath. egyetemben az 1805-diki összeszámlálás szerént (a' Horvát, és Sclavonia orsz. béliekkel, de a' határszélieken, Nemeseken, Papokon kivűl) 4670621-en voltak. A' mult esztendőbéli Püspöki előadások szerént, csupán a' Magyar országiak 4592628 számmal vannak. A' ref. azon 1805 számlálás szerént 1007405. Az evang. 627839. Az ó-hitűek 1120610 A' zsidók 127816. 'S így Magyar orsz.nak lakosi mintegy fele kath. és számosabbak minden más vallásúaknál összeséggel. Hivatalokra nézve a') Papok b) Tanitók, és tanításhoz tartozók, c) Tisztviselők, d) kereskedők, fabrikások, mesteremberek, és földmívelők, napszámosok, f) ide járulnak a' koldúsok. A' Római kath. Papok között 3 Érsek, 14 megyész, 22 tituláris Püspök. Ezek közűl kettő felszenteltethető; 22 birtokos, 124 tituláris Apátur; 41 birtokos, és 70 tituláris Prépost. A' 19 káptalanokban, 207 a' valóságos, és 67 a' tiszteletbéli Kánonok. A' lelki Pásztorok: 3600 plébániákban 5200. Az 1802-ben helyre állíttatott 3 Benedictinus Apátúrságokban, 6 Praemonstratensis Praepostságokban, 145—160. két Cisztercita Klastromban 85. A' 26. Piarista Kollegiomokban 353. A' többi 122 klastromokban, u. m. 81 Franciscan., 11 Minorita, 11 Capucin. 12 Misericord. 3 Servita, 3 Dominikanus, 1 Augustinianus, 1 Carmelita klastromokban 2200. Apáczák 11 klastromokban 355. Ezeken kivül az Universitásnál, Academiáknál, Seminariumoknál, 's más házaknál lévő tanítók, és hivatalosok mintegy 270. Elerőtlenedttek, és szolgálatonkivül lévők mintegy 300. Nevendék papok 1100 Mindöszve a' Papok száma mintegy 9100; az Apáczáké 355. Ezekből nyilván való, hogy a' katholikusok' számához képest eggyiöknek száma se szerfelett való. A' Görög katholikusok, 4 Megyékben: u. m. a' Munkácsiban, Nagy Váradiban, az ujonnan rendeltetett Eperjesiben, és Körösiben, mellyek közül a' három elsőnek Káptalannya van, a' Papoknak száma nem kevesebb 1100-nál; 7 klastromokban a' Basilita Szerzeteseké 75. A' Reformatusok 1814-ben voltak 4. Superintendentiákban: u. m. A' Tiszántúl lévő 514 anya Eklesiákban 536 's a' közép Szolnoki, és Szilágyi 92 Ekl. kb. 92. A' Tiszán innenső 349 anya Ekklésiákban 356. A' Du-

Digitized by Google

nán innenső 229. Ekklésiában 231. A' Dunán tulsó 259 Ekklesiákban 261, öszveséggel 1384 Prédikátorok. Az Evangelikusok: 4 ker.ben, vagy Superintendentiákban: a' Bánya vsi 144 Eklesiákban 150. A' Tiszán innenső és tulsó ker. ben, 109 Ek.ban 123. A' Dunán innenső 78 Eklesiában 85. A' Dunán tulsó 120 Ekban 125. Öszveséggel 483. Az ó-hitüeknél vannak: Érsek 1. Püspök 6. Lelki Pásztorok mintegy 2010. 26 klastromokban 233 Kalugyer. Mind öszve 2341. A' zsidóknál mintegy 50 Rabbik. A' Tanítók, és tanításhoz tartozók a' Római katholikus Iskolákban 3580. A' reformátusoknál 1600. Az evangelikusoknál 629. Az ó-hitüeknél 1240. Az egyesülteknél 382. A' zsidóknál mintegy 100. Mindöszve 7521. Ezekhez hozzá adván a' közös tanító, és tanítású szerzeményekben lévőket, a' Bányász Akademiában, Georgikumban, Óvári H. Albert Lyceumában, siket, némák' iskolájában, és a' privatus házbelieket mintegy 262 számúakat, az oskolához tartozó seméllyek számát tehetni 8083-ra.

A' Mesteremberek: A' vsokban, mvsokban, és falukban, nehány fabrikásokkal eggyütt, voltak az 1805 megszámlálás szerént 398 ezeren. Ha igaz az, hogy 1777-ben csak 30 ezeren voltak, mint Statistikusaink állíttyák, 30 esztendő olta iszonyú képp nevekedett az ő számok; mellyhez képest 10 esztendő ólta 450 ezerre szaporodhattanak. 'S így a' mesterségek' állapottya éppen nem silány Magyar orsz.ban. A' Bányászok 30 ezerre számláltatnak, kik közül 13000 a' Temesi Bánságban, 10 ezeren a' Selmeczi bányákban foglalatoskodnak. A' földmívelő férfiakat a' vsokban, mvsokban, falukban, és pusztákon hibáson tenni 1426579 re; mivel azok lakosinak nyilván hasonfele a' föld és szőlőmíveléssel foglalatoskodik, 's így számok reá megy 2000000-ra. A' katonák száma ez időnkben, midőn egy egy gyalog regement 7000 ből is 's egy huszár regement 4—5000-ből állott 12 gyalog és 10 huszár regementekben könnyen felmegy 112 ezerre, a' két regement magyar határ őrökön, és 21265 sajkásokon kivül. Az ügyefogyottak, és koldúsok: mindenik K. vsra 120. mvsra 30 falura 6. számláltatván, 104950-nen lesznek. Privi egyiumokra nézve: a' Magyarok a' Nemesek, Sz. k. vsi polgárok, vagy Jászok Kunok, Hajdu vsbéliek, 16 Szepesi vsiak. A' Nemesek az 1785-7 öszveszámlálás szerént voltak 325894-en. A' szabad Királyi polgárok nem kevesekben 420000-nél; a' Jászok Kunok 117013. Hajdú vsaik 24292. A' Szepes vsbéliek 42347. Jelesen vannak M. orsz.ban 3 Herczegi, 104 Grófi, 94 Bárói, 308 indigena familiák. Ismét innen látni való, hogy a' Nemeseknek száma se az orsz. népességéhez, se egyébb állapotbéliekhez képest nem szerfelett való. Karakterekre nézve: a' Magyarok szint azon nemes szívüek, és lelkűek, mérészek, vendégszeretők, millyeneknek leírattattak Er-

Digitized by Google

délyben, 's igy valóban testvérek. A' Tótok munkássok, kevéssel élegedők, megvonatkozók, de titkon fondorlók. Jaj annak a' magyar, és német falúnak, hol megfészkelik magokat; mert a' más nezetieket elfojtyák. A' Németek hasonlók az Erdélyi Szászokhoz, kivált munkásságok, és takarékosságokra: szükség azt megesmérniek, hogy a' Magyarok ellen irígykedők, mint Szirmay megjegyzette, és nyelvöket megvetők. A' többi nemzetek karaktere az Erdélyieknél leírattatott. Ruházattyokra nézve tapasztalásból esmértetnek: vajha hazai köntössökhez hívebbek volnának Nemeseink, és polgáraink!!

A' Lakosoknak serénységek: leginkább a' földmívelés, bor termesztés, marha, és juh tartás által fejtődik ki: mivel ebben veszi leginkább iparkodásának bérét, 's ezekhez tartozókkal bír magától is a' munkás. Valóban mind ezekben mint egy 30 esztendő olta, a' gabona, bor, gyapjú, marha kapós lévén, messze mentenek a' Magyarok némelly Árendások' utmutatása, és számos Uraságok vetélkedése által. Az irígynek is szükség megvallani, hogy e' nembeli Gazdáink az Anglusokat, 's Németeket szerencsésen követik. Kitünik másodszor serénységek a' mesterségek üzésében: mindég kevesebb rúházatok, öltözetek, és köz-szükségre való szerek érkeznek Bécsből Magyar orsz.b. Ha a' mesterembereink a' Berliniekhez Bécsiekhez, képest kevesek is bár, de a' haza népességéhez 's kereskedéséhez képest elegendők, kivált Pesten, Debreczenben, 's a't. mint a' mesteremberek' számából nyilvánságos. A' kézimüvekben, és fabrikai portékákban nem olly jeles a' Magyar lakosoknak serénységök: a' hozzájok szükségeseket bajjal, és nehezen szerezhetvén meg, és müveiket könnyen el nem adhatván; a' fő kormánynak mindennemü serkengetése, és elősegítése nélkül szükölködvén. Mindazáltal vannak minden nemü materiából dolgozó kézi müvei, és fabrikáji: Az ásványokból: Sok aranyt, és ezüstöt fel dolgoznak a' Pesti, Debreczeni, Posonyi, Budai és más vsi ötvösök; a' legfinomabb filigrám, és vertt munka kitellik tőlök, csak Gazdagainktól foglalatoskodtassanak; mint boldogúlt Marczipányi Titkos Tanácsos példája megmutatta. Rézből dolgozó fabrika van Csiklowában Krassó Várm.ben, 's Luebersdorfban Vas Várm.ben. Sok rézmívesek, Kolompárok és nehány eszköz, és nehány eszköz szerszám készítők dolgoznak Pesten, Debreczenben, Posonyban, és más vsokban. Azon üstök, mellyek fő vsokban készíttetnek egész orsz.nak elegendők. A' bádog is feletté sok dolgoztatik fel szerte széllyel Hazánkban. Vas fakrika van Hradekban igen virágzó állapotban, fegyver, és külömbféle edény készíttéssel. Vas hámorok igen számosak; legnevezetesebbek a' Krassó, Gömör, Borsód, Bihar Vármegyeiek. A' magyar országi csiszárok és késesek is igen szép szám-

Digitized by Google

mál vannak a' főbb vsokban. Üveg huta van 25 nevezetesebb; a' Weszprém Vármegyeiek elömenetelben vannak. Porczellán készíttetik Kassán, Holicson, Pápán, Tatán, 's Budán. Cserép edény sok, és jó készittetik Posony, Bihar, Pest, Komárom, Nógrád Vármk.ben. Debreczen esztendönként mintegy 11 millió cserép pipát készít. Sok készíttetik Rába közben is. Köszén ásási, salétrom, glauber-szék-timsó 's t. ef. készittései is számosak, a' mint elöbb elöadtuk. Az érczes vizei ferdöknek szorgalmatosan használtatnak: Pösténben, Bazinban, Tepliczen, Vichnyén, Szalatnyán, Budán, Bartfán, Lipóczon, Szobránczon, Mehádián, 's a' t. Bányászsága Selmeczen, Nagy Bánnyán, Szászkán, és Doynacskán legjobb állapotban van egész Európában. — A' Növevenyi matériákból: vásznat, gyolcsot, házi szükségekre készíttenek mindenütt az orsz.ban; néhol kendert és lent vetnek kereskedés végett is; legtöbb mintegy 6000000-nyi gyolcs készül Szepes Várm.ben. Sok készül Liptó Várm,ben is. Papírosmalmai egyre szaporodnak: 1814-ben 40 számmal voltak, mellyek legalább 400000 foréntnyi papírost készíttenek esztendönként. Szép papírost készíttenek az Universitásunk malmai, és a' Gömör Várm. béliek. Majd ha Hazánkfiai szebb fejér ruhákat viselnek, tölök többet is várhatunk. Jó fekete, és sárga tobák fabrikások vannak Kassán, Posonyban, Pesten, Miskolczon, Pécsett, 's a' t. Ha Bécsbe kivitetthetnék, melly inkább szaporodnának?! Olaj fabrikák vannak Posonyban, Pesten, kis Szántón, N. Váradhoz közel, Ercsiben. Len-magból, konkolyból, dióból olajt ütnek szerteszéllyel; leginkább Pest, és Fejér Vármk.ben. Rozsolis fabrika van Ujlakon, Nyitra Várm.ben, Pesten, 's a' t. Czúkor raffineria van Sopronyban. A' répából, juharfaléből czukor készítéshez sok helyeken hozzá fogtanak. Az állati matériákból: Bört naggyára dolgozó Tímárok vannak Posonyban, Pécsett, Pesten, Temesvárott, 's több vsokban; szattyánt készíttö Tobakok vagynak Fejérváron 's a' t. Posztó készül Gácsi, Munkácsi, Posonyi, Kassai fabrikákban. Posztósok vannak ezeken felül Modorban, N. Szombatban, Sopronyban, Keszthelyen, Szakoltzán 's a' t. Legtöbb szür készül Gyöngyösön, Tatán 's a' t. Nevezetes az Orczi Bárónak pakrócz és guba kézmüve is, más többekkel eggyütt. A' Gácsi fabrika, a' Pesti Uraknak tanúsága szerént, több mint ezer darab mindennémü posztót szö esztendönként. Nevezetes a' G. Töröktöl kezdett tinctura fabr. is. Selymet mintegy 200 mázsát feldolgoznak a' Posonyi, Váradi, és ó Budai szövö székek; sokat feldolgoznak a' Pesti négy kézmüvek is. A' Valero familiájé 100 székre szö, és 3—4 száz embert foglalatoskodtat, 150 ezer foréntokat forgásba hoz 's a' t. Emlékezetet érdemel a' Csurgói, és Fóti pálinkafözés, és Majerfinak nagy serfézése

Digitized by Google

is Pesten. Csak a' felséges Uralkodónak egy szóval szükség biztatást tennie, 's elég fabr.jink lesznek gyapjúból, pamutból, selyemből, 's a' t. Mig más tart. nyok interesszéje akadályosztattya a' fabrikák' felkeletét Magyar orsz.ban, addig azoknak szükét hazánknak nem tulajdoníthatni.

Kereskedése: a' belső: azon szükségei által élesztetik, mellyeket északi és déli részeinek külömböző egére nézve szenved. A' Magyar orsz. bánya vsi nem szántanak, nem vetnek; Kassán túl nem terem bor; Gömörön túl nem terem dohány. Ellenben a' Kun, és Jász sikokon nem terem fa, kő, só, fa 's a' t. A' Vág vizén le eregettetik a' számtalan szálfa, deszka, sendel 's a' t. a' Tiszán szét küldetik a' temérdek mázsa só; a' Dunán felvontattatik a' sok mérő gabona; fel, és alá hordattatik a' bor, vas, szekér, 's minden némű portéka. A' Balatonon egész Keszthelyig szállíttatik a' só; a' 16 n. mfd hosszú Béga, és 13 1/2 mfdnyi Ferencz Canálison, Tisza földvártól Monostorig, a' Dunába szállanak a' legnagyobb hajóink; Sopronyból a' köszén a' Német ujvári csatornára kél. A' Bicskei, és Váczi orsz. uton felfelé hajtatnak a' számtalan csapat hizott ökrök, és sertések 's a' t. Némelly Vármk.ben a' töltött utok mint Fejér, Pest, Bihar, Árva, és más fel. Vár. ben, a' külföldiekkel vetekednek. A' többiek, Fran. Angol országok' példájára a' Fő Kormány' eszközlését várják, a' Pestről Szolnokra, Sió fokról a' Dunába, nyíttatandó kanálisokkal eggyütt. A' Szamos vize reguláztatása munkában vagyon, a' Marosé hátrál; 's a' t. A' Pesti, Posonyi, Komáromi Duna-hidakon kívül, a' 47 ölnyi hosszú Mokrágyi hídat, Árva vizén, a' külföldiekkel egybe vethettyük. Általjában a' privatus erővel olly lábra, 's haszonvételre jöttek a' töltések, hídak, és országutak már Magyar orsz.ban sok helyeken, mellyen vannak egyébütt az orsz. kincstárából. Csak a' hosszabb töltéseken állittatnak meg nálunk a' kereskedők vámfizetés végett. A' külső: külömbféle akadályok, és gátoltatások ellenére is eddig Magyar orsz. nyereségével jár. Az 1802-diki harminczad táblák szerént kivitettek belőle a' több Austriai tart.kba: Marha 8483493 ft. árrú; Gabona 2816338. Bor, és más italok 2486305. Gyapjú, és más portékák 5039557. Prém, es bőr, 1245243. Materiálista portékák 719032. Eledel (vadhús, hal, sajt, gyümölcs) 413255. Bányákból való művek 637491. Toll, gubacs, lószőr 327143. Méz és viasz 203865. Kis boltos portékák 255440. Kender, len, és vászon 171900. Selyem's selyem portékák 161789. Ruha 100178. Faeszközök 96687 Pamut portékák 85032. Fonál 63874. Könyvnyomtatáshoz valók 32371. Aprólékos mesterségesművek 16718. Mindöszve 24515078 ft. árrú. Behordattak ellenében: Gyapjú portékák: posztó 's t. ef. 4668068 ft. árú. Materiálista portékák 2790280. Vászon 2692265. Pamut portékák 1611564. Selyem por-

Digitized by Google

tékák 1223901. Érczmüvek 1299235. marha 682171. Enni való 290802. Inni valók 219989. Fa eszközök 349885. Mezei termések 266554. Cserép edények 170683. Kis boltos portékák 264440. Aprólékos mesterséges müvek 248367. Prém, és bör 918314. Fonál 230583. Ruha 223899. Kova, köszörükő 's a' t. ef. 114602. Könyvnyomtatáshoz valók 117241. Méz, viasz 3275. Dohány 2993. Mindöszve 18390122. ft. árú. 'S így nyeresége 6 millió ftnyi. Ezeken kívül kihordatnak szénkövei, szénáji, baromfiai, patika füvei; festőfáji, és növevényi 's a' t. A' béhordatott sok külső országi könyv, mappa, kivált Naggyainktól Bécsben elköltött sok ezerek szemlátomást fogyasztyák jövedelmit. Külső kereskedésének nagyok akadályi geographiai fekvésére nézve is: ész.ra, és Olasz orsz. felé, hol elkelnének jószágai 's termései, csak szározon viheti többnyire, és a' nagy fuar, és vám nem engedi; keletre, Török tart.ban, hová vízen szállíthatná, a' vason, són, szekereken, 's ezüst tallérokon kivül nem kellenek; nagy gátoltatása az is, hogy a' más Austriai tart.nyok a' kereskedésben több kedvezéssel élnek nálánál. Már a' közép tengerrel a' Flumeni, Buccari, és Portó Reoi révek által szab. kereskedéssétől is elrekesztetett. 'S így se maga elnem készítheti terméseit, mivel ez más örökös tart.nyoknak vesztére volna, se maga kinem viheti.

A' kereskedés eszközei: A' pénz: Magyar orsz.nak mind pengö mind papiros pénze egy az Austriáéval. Réz pénze: a) 1. krajtzáros, azokból, mellyek mult századnak utólján kezdöttek, ritkaság; a' 1800-diki van keletben; mellyből 128 — 129. nyom egy fontot; 's mellynek becse a' rézpénz 1811-diki alább szállításkor is meg hagyatott. 1812-ben új jelent meg. 2. krajtzáros, lön az 1800-diki garasokból. c) 1. garasos. résszerént az 1800-diki 15 kreutzárokból lett, résszerént 1812 verettetett. d) 2 garasos a' leszállított 30 kreutzárokból áll. Ezüst pénze: a' régi huszas = 20 kr. tizes = 10 kr. 1/2 forintos = 30 kr. 1 ftos = 60 kr. két forintos, esméretes. Arany pénze: a' [illegible] és becses Körmöczi [illegible] egy = 4 ft. 30 kr. A' r[illegible] magyar mariás, hetes, egy, és fél poltura, kis pénz, egészen elavúlt. Az 1807-diki 22. art. szerént a' 3. márjásból álló ft. megszünt. Papiros pénze: 1762-ben jöttek ki elöször a' Bécsi bankóczédulák 12 millio forintig. Helyettök II. Jósef 1785-ben ujjakat adott ki, és 8 millióval szaporította. 1796-ban ujra kiadattattak, és megsokasíttattak, 1800-ban nem külömben; és 1, és két forintosok is jelentek meg. 1805-ben érkeztek a' 25. 50. 100-asok. 1808-ban ujonnan kinyomtattattak az 5. 10. és 500 ftosok. Mind ezek 1811-ben Martius 15-dikén megszüntek, és becseknek 1/5 részében a' váltó czédulákkal bécseréltettek. 1813 16. Aprilisben készíttettek az Anticipátiós Czédulák 45 millio forintig. 1792-ben volt az egész Austriai Monarchiában mintegy 100

Digitized by Google

millió forént pengő pénz. A' bankó czédulák száma tiszer annyinál többre ment 's a' t. Mostanában melly számú légyen, titok. — Mérteke, hosszuságokban: a' Bécsi öl = 6 láb; 1 láb = 12 új vagy tzoll; 4000 Bécsi öl = 1 Posta mértföld. A' marok = 4 új. A' röf: nem egészen 2 1/2 láb. A' sing 1/5 del kissebb a' röfnél. Lapokban: az Urbarium szerént 1600 □ öl tesz egy hold, vagy is egy köblös földet, mellynél fogva szokták bévetni a' szántó földeket. Az öblösökben (Cubicis) a) száraz mérték az 1807-diki 22 art. szerént a' Posonyi mérő = 64 ittze; kétvéka; mellynek egyike 32 ittze. b) Híg mérték ugyan azon rendelés szerént a' Posonyi akó = 64 ittze. c) A' nehéz mérték: a' Bécsi mázsa = 100 font. 1 font 32 lott, vagy nehezék. A' Török Oka = 2 1/4 font.

Magyar ország' polgári alkottatása: az örökös, határok közzé szoríttatott, Monarchia (Királyság). Constitutiója azon sarkalatos törvényeken áll, mellyek meghatározzák az uralkodónak, és alatt valóknak jussait. Ezek a' II. András Arany Bullájan, melly 1222-ben adatott, és az 1791-diki végzés 12 art. sán épülnek; és ezekben állának: A' Király részéről: hogy az orsz. statusinak, és rendeinek résztvétele nélkül törvényt ne szabhasson, adót arra ne vethessen; a' Nemeseknek, és más rendűeknek szabadságit megtarcsa; hatalmának teljességére magát megkoronáztassa, és ezen alkalmatossággal a' nemzeti privilegyiomokat, és szabadságokat, diplomája, és esküvése által is megerősittse. A' Statusok, és Rendek részéről: hogy a' törvény szerzésben a' királyi egyezésért esedezzenek; hajdán Arpád vizéből, három század o'ta pedig az Austriai házból, és ugyan 1687-diki szerződés szerént a' férfiat, 1723-diki Sanctio pragmatica szerént II. Károly alatt, annak nem létében, a' leányt is királlyoknak választani tartozzanak; a' királyt fényében, 's magános jussaiban megtarcsák; és hogy az orsz. védelmére felkelni kötelesek legyenek. A' Király, és Alattvalók részéről kölcsönösen: hogy a' király Diétát (ország gyűlést) tartson; a' Statusok és Rendek azon megjelenni tartozzanak. Az ország sarkalatos törvényi közzé számlaltatik: a' Keresztény katholika religyió uralkodó léte, és a' Protestáns vallásnak határozott szabadsága: az 1606-diki Bécsi, és 1645-diki Linczi, és legujabban az 1791 Diaeták' végzése szerént. Az ország Rendei, kiknek a' törvény hozásban, és végre hajtásban közök van: 1) A' kath. fő Papság. 2) a' Magnások. 3) a' Nemesek Vármegyék ként. 4) A' királyi vsok. 5) 1791 olta, a' Jász, Kun districtusok, és Hajdu vsok is hivatalosok az orsz. gyülésére. A' Nemeseknek szabadságaik, és privilegyiumik ezek: 1) Jószágokra nézve: hogy ezeket szabadon bírhassák, minden adózás nélkül; 's csak önnön tetszések szerént a' Diaetán adjanak az orsz. szükségeire segítséget (subsidium) vagy az uralkodónak ajan-

Digitized by Google

dékot. Szabadon bírhassák azokon lakó jobbágyaikat is, kikre tehát az ő megegyezésök nélkül adót nem vethetni. 1715-diki Diaetában, megegyeztenek, minémű adozással legyenek kötelessek a' vsi polgárok, és jobbágyok. 2) Személyekre nézve: a' Verbőczinek Tit. 9. 1ae előadása szerént: hogy a' Nemesek törvényes citaltatás, és törvényes itéltetés nélkül fogságba netétessenek, a' felzendűlés esetén kivűl, és az egy Király alatt legyenek (Quod nobilis, nisi legitime citatus, et convictus sit, non capiatur. Quod soli regi subsit.) A' harmadik, mellynek erejével az orsz. törvényeit, és szabadságit megnem tartó kir.nak elleneállhattak is, minden hütelenség vétke nélkül, az 1687 diki Diaetában megszüntetett.

A' Királynak, ki most a' F. kegyesen, és szerencsésen uralkodó I. Ferencz, születése által lészen avvá; az 1791-diki törvény III. Articulusa szerént, uralkodásától fogva hat holnapok alatt legalább tartozik megkoronáztatni, hogy Actáinak törvényes ereje légyen. A' Koronázása igy megy végbe: megelőző napon a' nevét alá írván, nagy királyi pecsettyével megerősítti a' koronázás diplomáját, és az orsz. Cancellariusa által a' Rendeknek által adja. Ebben fogadja az új király: 1) Hogy az orsz.nak jussait, privilegyiumait, törvényeit, szokásait, a' szerént, mint azoknak értelmét a' Király, és Rendek a' Diaetán meghatározzák, megtartya, és másokkal is megtartattya. 2) A' koronát az orsz.ból ki nem viszi. Ez; kettőből szerkeztetett öszve; a' felső Római munka, és Silvester Pápától küldetett Sz. István első Magyar Kir.nak; az alsó görög munka, és Ducás Constantzinápolyi Cs.tól adattatott I. Geiza kir.nak Az mindég olly fontos volt, hogy vele koronáztatnának a' Magyar kir.ok 3) Fogadja, hogy a' mi Magyar orsz.nak birtokából vissza-vétettetik, ezt ő avval egyesíti. Ezen birtoka Magyar orsz.nak Horwát, Tót, Galliczia, Lodomeria, Szervia, Bosnia, Rascia, Moldava, és Oláh orsz., az Erdélyi N. fejedelemséggel. 4) Hogy a' VI. Károly, I. Jósef, és I. Leopold férfi, és asszonyi maradékinak kihaltával a' választásra való jus az orsz. Rendeire vissza szál. 5) Hogy minden örököse, uralkodása kezdetétől fogva. 6 holnap alatt, a' koronázáskori diaetán tartozzék ezen Diplomát elfogadni, és arra magát esküvessel kötelezni. Következő napon meg esvén a' koronázás, a' Király magyar ruhában megjelenik a' templ.ban, 's az oltár előtt az Evangeliumra megesküszik. Ezutánn a' Sz. István ruhájába felöltöztetik, a' Sz. István' koronája fejébe tétetik az Esztergomi Érsek, és a' Palatinus által. Azon szent Kir.nak többi klenódiumival is (az arany almával, királyi pálczával, karddal, és palástal) fel ékesíttetik, és a' Thrónusba ültettetik. A' Kir. innen gyalog egyik közel lévő templ.ba megyen honnan lóháton késértetik egy felemeltt padlatra az

Digitized by Google

ujonnan esküvés végett. Innen egy nem messze lévő dombra kalapéroz, 's Sz. István kardjával négy felé vág. A'Király minémű korában juthasson uralkodásra, semmi törvény által se határoztatott meg.—A'megkoronáztatott Kir. egész fényével körül vétettetik. Titulussa: Divina favente Clementia (electus Imperator Austriae semper Augustus, Jerosolymorum) Hungariae (Bohemiae Lombardiae Venetiarum) Croatiae, Dalmatiae, Slavoniae Rex Apostolicus; (Archidux Austriae, Dux Stiriae, Carinthiae, Carnoliae, Marchio Moraviae, Dux Haubspurgi,) Magnus Princeps Transylvaniae 's a' t.

A' koronázáskori királyi vendégség alkalmatosságával az orsz. Baróji (Zászlos Urak) tesznek neki szolgálatot, kik ezek: 1) A' Nádor Ispán (Palatinus) ki a' kir.tól candidált négy személyek közzül választatik, minden religyió különbség nélkül, az orsz. rendeitől; ő a' nevendék kir.nak tutóra, 's az alatt orsz. Gubernatora; a' Diaetán elölülő, különösen a' fő rendek táblájánál; a' kir.nak távol létében helytartója, 's annál fogva a' Helytartó tanácsnak Praesese; Pest Pilis Solt, törvényesen egyesült Várm.knek Főispánnya; az orsz. Archivumának, és NemzetiMuseumnak fő Gondviselője; ő közben járó a' Kir. és Rendek között; elölülője a' Septemvirális tablának; a' kir. táblánál ül az ő általa kineveztetett V. Palatinusa, 's itélő mestere; ő a' Kunok és Jászok fő Bírája; a' Várm.ék között határok erántt támadott pereknek eligazítója, 's az orsz. fő kapitánnya. A' koronázáskor ő viszi a' király előtt a' koronát; ajándékozhat 32 szessióig, de csak nemes embereknek. Ez igen régi, és fontos hivatalnak esztendőn túl nem szabad üressen maradni. II. Az orsz. Birája (Judex Curiae regiae) ha Palatinus hivatal üresen van, jobbadára minden dolgát ő viszi; távúl létében a'Septemvirális táblánál ő ül elő; rendszerént annál köz biró, a' koronázáskor a' kir. pálczát viszi a' kir. előtt. Az ő tőle neveztetett személy viselője, és Protonotariusa a' királyi táblánál ül. III. A' Horváth országi Bán (Banus Croatiae) a' Bánális táblának Horváth orsz.ban Elöülője; 's a' koronázáskor az orsz. almáját viszi. IV. Tárnok Mester (Tavernicus, Tavernicorum regaliumMagister) régen ő vigyázott a' királyi kincstárra, a' mi ma a' kir. Kamara Elöülőjének dolga. Az ő székire (sedes tavernicalis) appellálnak az alatta lévő királyi vsok. ViceTavernicust választhat. V. A' Fő Pohárnok mester (Pincernarum regaliumMagister) viszi koronazáskor a' Sz. István kardját. VI. Fő Lovász Mester (Agasonum regalium Magister) az ország gyülésén szállásokról gondoskodik, 's a' politziára vigyáz. VII. Fő Ajtón álló Mester (Janitorum Reg. Magister) Gondoskodik az orsz. gyülésén a' jó rend erántt, és beszedi a' voksokat. VIII Fő Asztalnok mester (Dapiferorum Reg. Magister) IX. Fő Udvari mester (Curiae Re-

Digitized by Google

giae Magister) A' királyi testörsereg kapitánya (Capitaneus turmae Nobilium Praetoreae.) Az elsőbb négy Bárók rendszerént következnek egy más utánn; a' többiek hivataljok idejénél fogva. Ezekhez járulnak a' két korona őrzők, kiknek egyikének mindég Budán a' korona mellett jelen kell lenni; és a' Posonyi Gróf. — A' Magyar orsz. királlyának belső őrizetére 1760-ban tulajdon Magyar gárda állíttatott Mária Theréziától. E' fényes sereg 120 nemes ifjakból áll, kik Hadnagyi ranggal vagynak, és a' Várm.ktől candidáltatnak, különös fő kapitánnyok alatt. Tartássokra az 1764-diki orsz. gyülése 100000 forintokat rendelt, mellyeket a' portiót fizetők adnak. Számok II. Jósef által felére leszállíttatott, 's a' tartássokra rendelt summának része a' Magyar országi lótartás javítására fordíttatott; II. Leopoldtól egészen helyre állíttatott. Most ismét 50 számmal vannak. — A' Magyar Kir. a' Sz. István vitézi rendjének Nagy mestere. Az 1764-ben M. Therezia által állíttatott fel a' polgári érdemeknek jutalmaztatására; 100 vitézekre rendeltetett, u. m. 20 nagy keresztes vitézekre, 30 közép keresztesekre (Commendator) és 50 kis keresztes vitézekre. E' rendnek kantzellariusa az orsz. kantzellariusa; Praelatusa rendszerént az Érsek; egy Secretarius, Thesaurarius, Heroldussal; 's a' t. Jövedelme nincsen; hanem különös jussokkal bír. Ebbe ugyan csak fő, és régi nemes familiákból valók vétettetnek bé; úgy hogy a' Nagy keresztesnek négy gradusra fel kellvinni a' nemességét; mindazáltal a' Kir. e' probát elengedheti. Ezen rendnél több magyar nincs. Az arany sarkantyús vitézek (Equites aurati;) kiket a' Kir. Sz. István kardjával illetvén kornnozásakor tenni szokott, a' Királyi Udvarnokokkal (Aulae familiares) semmi rendet se tesznek. — A' Magyar Kir. nak fő méltóságához illendő jövedelmi is vannak, az úgy nevezett korona jószágokból, mellyek a' Tiszán innenső Huszti, Ó Budai, Visegrádi, Diósgyöri Uradalmak, és a' 16 Szepesi vsok.

A' Magyar országi Királynak magános jussai: A' polgári dolgokban 1) Ő nemesít, vagy úgy hogy csak nemes levelet ád (Armales, Armalista); vagy úgy, hogy jószágot is ád (Donatio, Donatarius). De csak Magyarokat nemesíthet, azaz született magyarokat, vagy régtől fogva itt lakásoknál fogva azokkal egyesülteket. Idegeneket pedig az orsz. rendnek egyet értésével a' Diaetán tészen Nemesekké, Indigenákka. 2) Ő ád minden privilegiumokat, p. o. Titulusokat, rangokat, vásári, kereskedési, szabadságokat; Szabad Királyi privilegyiomokat a' vsoknak, hogy szavok lehessen a' Diaetán, ennek eggyetéitésével enged. 3) Ő teszi a' közönséges hivatalbélieket, kivévén a' Palatinust, és Korona őrzőket; kiknek választása a' Rendeknek egyezése által tellyesedik. Ő tesz Elöülöket

Digitized by Google

és Assessorokat mindenTörvénykedő Tábláknál, kik az ő nevében az igasságot ki szolgáltassák, és pecsétye alatt sententiát hozzanak. Ő tesz Fő Ispányokat, és Administratorokat a' Várm.ékben, kik ezeknek az ő nevében tisztviselőket, rész szerént kándidálnak, rész szerént adnak. A' tiszt választó parancsolatok elérkezésénél fogva némellykor Királyi Biztos jelenlétében választatott elöljárókat is ő erősíti meghivatalaikban. 4) Ô töle függ az egész végre hajtó hatalom; a' Vrm.ék, és vsok eszközlésénél fogva. Innen a' törvény székek az ő nevében itélnek; a' halálra sententziáztatott bünösöknek ő kegyelmezhetmeg. 5) A' Királyra száll a' Nemesnek magva szakadtával, Donatio által nyertt jószága; sőt saját keresményeis, ha öszvegyet nem hágy maga utánn, vagy testamentomot nem tesz, valamint a' Pártosoké is. 6) Hadat indíthat, békességet köthet, más Udvarokhoz követeket küldhet, pénzt verettethet, 's t. ef.— Az egyházi dolgokban: A' R. katholika religyióiak eránt: 1) A' Király osztogat Patronatusi jussa szerént minden fő egyházi beneficiumokat. Ô nevez Érsekeket, Püspököket, Kánonokat, Apáturokat, Prépostokat. Mihelyt ő valakit ki nevez, és a' Cancellária és H. Tanács által publikáltatik, azonnal él titulussával, 's jussaival, és gyakorollya hatalmát a' világiakban; csupán lelkiekíben nem gyakorolhatya mig Romában prekonizáltatván, elnem érkezik megerősítetésének, és felszenteltetésének decretuma. Az ezernél több forént jövedelmekkel bíró Kamarai plébaniákat is ő resolválja. 2) Az üres Érsekségek, és Püspökségek' jövedelme is az övé. A' Praelatusok, keresményinek, ha testamentom nélkül multak ki, 1/3 része a' Királyi Fiskusé. Hogy pedig tehessenek, ő osztogat hatalmat. 3) Jussa van a' Királynak, Apostoli Patronatusánál fogva, Püspökségeket fundálni, elosztani (a' Pápa egyetértésével) Seminariumokat elrendelni, a' klastromokat megkevesitteni, 's t. ef. 4) A' nevelés, oskolák, az ő fő vigyázása alatt vannak. Azért Tanítókat, Professorokat ő nevez, stipendiumokat, penziókat ő osztogat, systemákat ő szab, 's a' t. 5) Kezében van a' Jus placeti; melly szerént a' Római Sz. Székre Appellálást elhatározhattya, a' Püspököknek esküvésöket, mellyel magokat a' Religióhoz, és Pápához hivségre kötelezik, megvisgálhattya; a' klastromoknak idegen országi generalisokkal egybeköttetésöket megtilthattya; az olly Brevéket, mellyek izgágára okot adhatnának, a' csupa disciplinai dolgokban, fel foghattya 's t. ef. — Az EvangelikaEkklesiákban bír minden fejedelmeknek tulajdon jussával, melly felvigyázban áll (Jus summae Inspectionis); azért, zsinattyokra Királyi biztosokat küldhet, 's t. ef. Az ó hitü Ekklesiákban: A' felvigyázás jussain kivül az ő Metropolitájoknak választatására Királyi Komissariust bocsát, a' Püspök

Digitized by Google

választatását megerősíti, és Comissariusa által feleskűdteti.

A' Kir.nak, és orsz. Rendinek közös jussai gyakoroltatnak a' Diaetán. Ez 1526-dikig többnyire a' szabad ég alatt gyakoroltatott; rendszerént Pesthez közel, Rákos mezején; hol sokszor 80 ezer Nemesek is, többnyire lovasok, öszvegyüttek. I. Ferdinánd ez ország Gyülést vsba tette által. A' Kir.tól függ, mellyik vsban gyüllyön öszve, az orsz. határán belől. Törvény szerént minden harmadik eszt. ben kellene tartatnia; a' Kir. koronáztatási Diaeta 1/2, a' Palatinus Választási, egy esztendőn túl nem maradhatna. E' képp megy végbe: Meghivja a' Király az orsz. rendeit a' Magyar Cancellária által költ levelével (Regales) és ugyan a' Praelatusokat, és Magnásokat egyenként, a' többieket közönségesen. A' fő Papok és Magnasok tartoznak személyesen megjelenni, vagy ha magok meg nem jelenhetnek, kép-viselőjik által (Ablegati Absentium). A' Káptalanok, Vármegyék, Jász, és Kun Districtusok, Hajdú vsok, két, legalább 1. követeket küldenek 6—12 forént diurnummal. A' regálisokban kiszokott a' gyülés tárgya is tétetni; hogy így azok eránt a' követeknek előre utasittás adattathassék a' közönségektől. A' relagisok elküldése utánn 3 holnapra, néha előbb is, bé áll a' Diaeta. Öszvesereglenek a' Rendek az orsz. házában két palotákban; az első a' Fő rendek (Praelatusok, orsz. Barói, Vrmék fő Ispányi, és Magnasok); a' másik Statusok (követek, és személy viselők) Táblája. Az első a' Palatinus, vagy ennek jelen nem létében az orsz. Birája; a' másik a' Personalis (a' királyi tablának jelenlétével), 's ennek jelennemlétével a' V. Palatinus, elölülése alatt. Ezeknek az ülések előtt az elsők bemutatják magokat, a' másodikak hitelező leveleikkel bébizonyíttyák. A' Kir. vagy maga, vagy biztosi által megjelenik. Ekkor közöltetnek a' rendekkel a' Kir. kivánságai (Propositiones regiae) mellyek eránt, és a' nehézségek eránt a' végzések tétettetnek. Egyik Tábla a' másikkal vélemennyit Deputatusok által közli; hogy annál könnyebben meg egyezhessenek; néha együvé is mennek (Sessio mixta). Eggyül eggyig egy ező voksok nem kivántatnak a' megállapodásra. A' mi a' Statusok, és Rendek' tábláján egyezőleg áltment, a' Kir.hoz küldetik megerősítés végett. Ha ez hozzá járúl, az osztán Törvény (Decretum Regni), melly a' Diaeta végével egész orsz. ban publikáltatik. A' Diaetának nem kellene tovább tartani két holnapnál, de annak ritkán tartásával tovább is hallad. A' Királyi Udvar költségit a' k. vsok fizetik, a' Kir. Kamara által tehetségekhez képest felosztatván. A' Magnások önnön költségeiken vannak. A' Diaeta tárgyai a' koronázáson, Palatinus, és Korona Őrzők választásán, Indigenatus engedésén, Királyi vsoknak voksal, és helyel felekesittetéseken kivül, főképpen a' törvény hozás, az adónak meghatározása,

Digitized by Google

Subsidium, 's orsz. védelmeztetése 's t. ef.

Magyar országnak kormányoztatása: A' Kir. az orsz. kormányoztatását a' kir. Cancellaria által vezeti. Ez Udvara mellett van Bécsben (Excelsa Cancellaria Regia Hungarico-Aulica) Áll a' Fő, és V. Cancellariuson kivül 1. Praelatus, 3 Magnas. 6 Nemes Tanácsosokból (Referendarii.) A' Secretarius, Concipista, és egyebb ide tartozó tagokkal eggyütt mintegy 140 személyekből. Innen kelnek ki minden Grationalék: u. m. Jószágot, nemességet, hivatalokat, titulusokat adó levelek; innen mennek ki az igazgató rendelések, a' Kir. nevében. Ez által jutnak résznyire az orsz.os dolgok a' Kir. elejbe. Ez hiteles hely is: hitelesen tehetni előtte minden Contractusokat, Testamentomokat, Plenipotentiariusokat, Prókátorokat. A' minek a' Kir. alája irjá magát, az Rescriptum Regium; azon végzés, melly a' Kir. szine elejbe nem jut, decretum praesidiale. Nála van a' Kir. Protocollum (Libri Regii) mellyekben I. Ferdinánd idejétől fogva minden nevezetes acták, donatiók, parancsolatok 's t. ef. megvannak. — A' Kir. az orsz. kormányoztatását eszközli a' F. Helytartó Tanács által (Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum), melly Budán van; a' 1723-diki Diaetában felállíttatása szerént áll a' Palatinus, vagy ennek jelen nem létében az orsz. Bíró, 's Tárnokmester Elöülése alatt 22 Tanácsosokból, kiket a' Király Praelatusok, Magnások, és Nemesek közül nevez. Minden végezéskor legalább 12 Tanácsosoknak jelenléte szükséges. A' végzésnek (Intimatum) az Elöülő, Cancellariae Director, és egy Secretarius irja alá magát, és a' Királyi pecséttel megpecsételvén, kibocsáttya. Általa projectumokat tétet a' Kir. azokat, ha akarja, elfogadja; rendelésit a' Cancellária által közli, és ez által végre hajtattya. Nevezetesen ez gondoskodik az orsz.nak politiájáról: u. m. a' polgárnak életéről, egésségéről, a' földmivelés, mesterségek, és kereskedés elömozdíttásáról; a' religyiói dolgokról, az oskolákról; az Urbaiumi jussokról, és kötelességekről; az adónak felosztásáról, bészedéséről; a' kvártélyos katonaság' szét szállításáról, 's tartásáról, és t. ef.

A' Helytartó tanács a' felsőbb rendeléseket, 's önnön végzéseit, végbe viteti a' politikumokban a' Vrmék, szab. kir. vsok, és privilegiált Districtusok által; az egyházi dolgokban a' Püspökök, az Iskolákban a' Fő Direktorok, és Elöljárók által. A' Várm.kben első Fő Tiszt a' Fő Ispán, vagy ennek helytartója; ki a' egész Vrm.ét igazgattya, és minden harmadik eszt. ben előfordúló tisztválasztáskor (Restauratio) a' hivatalokra candidál. Utánna vannak az első, és második V. Ispán, kik a' Fő Ispán felvigyázássa alatt viszik a' Vármegye dolgait; a' Notárius, és Generalis Perceptor, az ő al- és partikularis Sorsosikkal eggyütt; 's a' Fiskalisok. Ezeken ki-

Digitized by Google

vül minden járásoknak vagynak Fő, és Al-Szolga Biráik, kik a' Vármegye parancsolattyát a' helységekben publikalják, végre hajtattyák; a' politiára vigyáznak, és némelly esetekben a'Vármegye esküdteivel törvényt és igazságot is szolgáltatnak. A' Várm.éknek vannak tulajdon; Statusi az azokban birtokos Praelatusok, Magnások, Nemesek, és kir. vs küldöttek; ezek közül némellyek Assessoroknak, vagy Táblabiráknak neveztetnek ki; ezek a' Várm.béli nemességgel, a' Fő vagy V. Ispán hívására a' Várm. házába egybegyülnek; a' politikumokat, és Oekonomikumokat felveszik, telyesíttéseket elintézik; a' F. H. Tanácsét köz tudtul adják. Itt választatnak és utasíttatnak a' diaetai követek; kiki áltatnak a' köz tisztek, készíttetnek, ha szükség, a' Repraesentatíok. A' hus, kenyér 's t. ef. árra limitáltatik 's t. ef. A' kir. szab. vsokban a' tanács közönségesen kettő; belső és külső; a' belső áll Polgármesterből, Biróból 6—14 tanácsosokból, a' Notáriusok, Fiscalisok, Perceptorok, 's t. ef. közben járásával a' törvényes dolgokat a' hazai törvények; a' polgáriakat a' H. Tanács végzési; a' gazdaságbélieket a' F. Kamara rendelési szerént viszi. Némellykor a' politiára és gazdaságra tartozó dolgokban megkérdi a' külső tanácsot (electa Communitas) melly 60—100 jeles polgárokból áll, kinek egy Szószóllójok van (Vormunder) ettől választatik a' Biró, Polgármester, Tanátsos, és a' vsi tisztség.

Magyar országnak igasság szolgáltatása. Törvény könyve a' Corpus Juris Hungarici, melly legelőször 1584-ben Mossóczy Zachariás, Nyitrai Püspök által nyomtattatott ki; legujjabban pedig 1779-ben ki jött két darabokban in folio. Áll 1) Verbőczi István Personalisnak 1514-ben készült munkájából, mellyben nagyobb részint a' szokásból eredett, nem írtt törvényeit adja elő az ors.nak, 's azért nevezte: Corpus Juris Consvetudinarii névvel. Három részeket, külömbféle szakaszokban, és titulusokban foglalván magában. Mind ezeknek 16. prologusi titulusokat bocsátta elejbek. Nem lett ugyan ez semmi nyilvánvaló törvény által törvénykönyvé, mindazáltal a' 3, század alatt véle élés által szenté tétetett; azért arra mint törvény könyvre úgy kell tekénteni. Áll 2-szor azon Kir.i, és Rendi végzések törvény-gyüjteményéből, mellyek Sz. István I. Királytól olta az ország Királyitól, és rendeitől a' Diaetán tétettek (Decreta, et articuli Regum et SS. et OO Regni Hungariae) Ezekhez ragasztattak Praxis Criminalis Austriae inferioris, melly III. Ferdinánd alatt hévitetődött, Kitonicii Directio Methodica, Processus Judiciarii, Juris Consvetudinarii Regni Hungariae, et Centuria dubietatum; végre a' Justavernicale, és regulamentum militare 1747. Ezekre is van, más törvényeseknek nemlétében, némelly tekéntet. Törvény székei: a'

Digitized by Google

parasztnak első törvényszéke (Foruma) a' Földes Uráé, mellynek Ur-szék (sedes Dominalis) a' neve, idegen Elöülö alatt, 's egy Szolga Biró, 's Várm. Fiscalissa jelenlétében (Legitimum testimonium). A' falusi Birónak hatalma csak némelly falusi politiára tartozó kis vétkekre, a' Várm. és F. Uraság parancsolatinak végbehajtására terjedki. A' Nemesnek bizonyos ügyekben, u. m. a' Successióban, 3000 ftig adósságban, 's t. ef. első Bírája a'Szolga Biró (JudexNobilium, Judlium) a' vele lévő esküttével eggyütt. Más esetekben pedig p. o. ha az adósság több 3000 ftnál, a' V. Ispán. Ezen székekről appellálni a' Várm. székire (Sedes Judiciaria, Sedria) melly valamellyik V. Ispán elő ülése alatt a' Várm.nek Tábla Bírájiból, Fiscalisiból, és egyébb tiszteiből áll. Ez ítél mind azon perekben, mellyek a' Várm. béliek között, és Várm.ben fekvő jószágok eránt támadnak, kivévén azokat, mellyek a' törvénytől a'K. Táblának adattak első Instantiában; 's mellyek a' szent-szék, vagy a' Királyi, 's privilegiált vsok magistratusa elébe tartoznak. A' több Vármk.ben fekvő jószágokat illető per, az 1723dikától álló Districtualis Táblákra tartozik; mellyek e' négyek: Dunán innen Nagy Szombat, Dunán túl Kőszeg, Tiszán innen Eperjes, Tiszán túl Debreczen vsiak. Állanak az Elölülön kívül egynehány —6— Assessorokból, egy referens Notariusból, Protocollistából, Expeditorból egynehány Cancellistákból, 's egy szegények Prokátorából. A' sententzia hozáson legalább is 3 Assessornak jelenkell lenni. Mind e' kerületbeli Táblákról, mind a' Vármk.ről appellálhatni a' Királyi Táblára (Tabula Regia) Ez első törvényszék is egyetemben minden Status ellen való vétkekben, 's mind azon perekben, mellyekben nem a' tettnek Törvényhez alkalmasztatásáról, hanem ennek értelméről, u. m. a' régi leveléknek, privilegyiomoknak 's t. ef. magyarázásáról van kérdés. Áll a' Personalison, mint Elölülön kivül (Personalis Praesentiae Regiae in Judiciis Locumtenens) két Praelatusból, két Tábla Bárób'ól, a' V. Palatinusból, v. orsz. Bírájából. 4 Itélő Mesterből (Proto Notarii) és hat világi Assessorokból, kik közül egynehány referál, a' felesleg valókon kívül. A' Bányákra tartozó perekre nézve van még egy különös Referens Assessor is. Itt a'Fiscus(Causarum Regalium Director, et S. Regni Hungariae Coronae Fiscalis) is hellyel, és voxal bír, kivévén ha ő a' Király' pereiben, kinek személyét viseli, vagy vádoló, vagy vádoltatik. Ide tartoznak, még: a' Protocollista, Archivarius, Expeditor, 's a't. és 3 szegények Prókátorai. A' Királyi Táblárol utóljára appellálhatni még a' Septemvirális Táblára. Ez nevezetét hajdani hét bírájitól vette; áll most az Elölülön, Palatinuson, Ország Bírón kívül, 5 Praelatusból 6 Magnásokból, és 9 Nemesből; ezekhez járul a' bá-

Digitized by Google

nyász ügyekben referens, és egy Protokollista. Azok referensek a' perekben, kik a' Királyi táblán. A' Sententzia hozáson legalább 11-nek jelen kell lenni. E' fő appellatoriumi székek eggyütt Curia Regia nevet is viselnek, és Pestvsában vannak. — A' Királyi vsok polgárinak mind Civilis, mind Criminalis perei vsi Magistratus előtt folynak. Innen, a' Crimminalis ügyeket kivévén, jutnak némellyek a' Tárnok székre (Sedes Tavernicalis) melly a' Tárnok mester elő ülése alatt, némelly választott Birókból, és a' k. vsoknak nehány követiből állanak. Innen appellálhatni a' Septemvirálisi Táblára. Más Királyi vsoknak ügyei a' Personalis törvényszéke elébe jő, és felebb nem appelláltathatik. A' Criminalis ügyek, a' K. vsoktól is a' Királyi táblára kelnek. — A' Jász, és Kún Districtusi törvényszék az otthonni, a' Palatinalis fő Kapitány, 's önnön tisztviselőjik előtt; erről appellálni a' Palatinushoz, 'ki az ő legfelső Törvény Bírájok. A' hajdú vsok a' K. Táblára vihetik pereiket. — A' katholikus házasság, hamisesküvés dolga, és Testamentomok külső törvényességének ügyében, Bíró a' Szentszék (Venerabile Consistorium), melly a' Püspök, v. Helytartója elölülése alatt, nehány Papi Assesorokból 's egy Fiscálisból áll; a' per az Érseki, és Primási székig juthat. A' Királyi Felségnek különös engedelmével a' Pápához vitettethetik, ki maga helyett annak megvisgáltatását valamellyik itt lévő Püspökre bízza. E' Sz. székeknek szententiája a' világi törvényszékek által hajtatik véghez.

Magyar országnak fel világosítása: A' Religyió által: Ez a' Római katholikusokra nézve 3 Érsekek, 14 Római, és 4 Görög szertartású Püspök által szolgáltatik ki. Első Érsek az Esztergomi; Ez az országnak Prímása, és a' Római Pápának követtye is egyszersmind; Suffraganeus Püspöki: a' Fejérvári, Győri, Nyitrai, Pécsi, Rosnyói, Szombathelyi, Váczi, Weszprémi, és Zolyomi, 's Munkácsi, Eperjesi egyesült Püspökök. Második a' Kalocsai Érsek: ennek Suffraganeus Püspöki: a' Csanadi, Diakovári, Segniai, Szeremi, N. Váradi, Zágrábi. Harmadik az Egri: ennek Suffraganeusi: a' Kassai, Szatmár-Németi, Rosnyói, és Szepesi Püspökök. Az Esztergomi, és Egri örökös fő Ispányok is egyszersmind. Minden Érseknek, és Püspöknek van tulajdon káptalannya, és Consistoriuma. Az Esztergomi Érsekségnek Posonyban, Győrinek Sopronban, Collegiomos Káptalannya is vagyon. A' Káptalanok többnyire hiteles helyek is (Loca credebilia) a' Sz. Benedeki, Leleszi, Csornai, Jászowi, Sz. Mártonyi, és Szalavári Apáturságokkal és Prépostságokkal eggyütt. Az Érsekek és Püspökök igazgatása alatt a' Plébánusok, vagy Parochusok, viszik a' lelki pásztorságot segédjeikkel eggyütt. A' Protestans Ekklesiákat 8 Superintendensek; és ugyan annyi fő Curatorok, különösen

Digitized by Google

sen a' Lutheranusokét még egy Generalis Inspector, igazgattyák. Ezek alatt vannak Seniorok, Esperestek, és Coadiutor Curatorok. Minden Superintendentiának van tulajdon Superintendensből, fő Curátorból, Generalis Notariusból, Esperestekből, és Coadjutorokból álló Consistoriuma. A' házasság dolgába a' Vármegye széke, és K. tábla alá vettettek. Az ó-hitű Ekklesiákat igazgattya a' Karlowitzi Metropolita, az alatta lévő Temesvári, Verschetzi, Aradi, Újvidéki, Budai, Karlstadi, és Pakráczi Püspökökkel. Esztendőnként tart a' Metropolita Appellatoriumot, hol végképpen elligazittatnak a' Püspöki székről appellált ügyek. Az a' Metropolita elöülése alatt 2 Püspökökből, 2 Proto Presbiterekből, 2 Archimándritákból, és két Papból gyül öszve. A' katholikus lelki Pásztoroknak elkészíttésére tulajdon intézet van minden Püspök mellett, melly Seminarium nevet visel. Egy illy közönséges (Centrale) van Pesten, és Bécsben.

Az Oskolai oktatás által: a' katholikusoknak van 1) minden Plébániában, és helységben nemzeti oskolájok egy; ebben a' religyió, olvasás, írás, és számvetés tanittatik. 2) Normalis iskolák vannak olly helyeken, hol a' tanítványoknak bizonyos módszerént oktatássokra Tanítók készíttetnek: u. m. Budán, Kassán, és Pozsonyban. 3) Kapitális Iskolák nehány helyeken, a' tanítványoknak olly elkészíttésök végett, hogy a' Grammatikális iskolába felvétethessenek. Ezekben némelly realis, és teknika tudományok is közöltetnek a' Mesterségekre válalkozóknak hasznokra. 4) Hat Grammatikalis Iskolák. 5) 56 Gymnasiumok, mellyekben a' főbb tudományokra elégségesekké tétetnek a' Tanítványok. 6) Az Egri Lyceum; Keszthelyi, és Óvári H. Alberti Institutum; a' Szombathelyi, és Szegedi Philosophiai oskolák. 7) Négy K. Akademiák: Posonyban, Győrben, Kassán, és N. Váradon: mellyekben a' Philosophiai tudományok két, a' törvényesek is két esztendők által oktattatnak négy, és négy tanítók által. 1792, és 95 esztendőktől fogva hozzájok járultanak a' magyar nyelv, és literatura, 's Religyió' oktatóji, és utóbb a' Görög Nyelv' mestere is. Mindezeknek, és az al-iskoláknak igazgatására négy fő Direktorok vannak: Posonyban, Győrött, Kassán és N. Váradon; mindenike mellett egy Actuarius szolgál. Van Magyar orsz.nak egy Universitássa is. Ez Pázmán Péter Primástól fundáltatott 1635-ben, N. Szombatban, százezer forint tőke pénzzel; benne elejénten csak Philosophia és Theologia tanittatott. Másoknak adakozása által is nevekedvén a' fundusa, kezdett a' Jus is tanittatni. Az örök emlékezetű M. Theresia által egészen újonnan születetett, ki azt Földvári apátursággal 1770-ben megajándékozá, és a' Medica facultással telyesité. A' Jesuitáknak eltöröltetések után, kik eddig annak birtokában vol-

Digitized by Google

tak,' Pécsváradi, és Selyei uradalmakkal is megbirtokosította, és 1777-ben különös diplomájával Budára helyheztette. Innen 1783-ban II. Jósef Cs. által Pestre szállíttatott által — Mind ezen négy facultások tulajdon Dekanusokkal bírnak, kik azon számú Seniorokkal, egy Magistratus Academicust tesznek, egy Rector' elő ülése alatt. Ez esztendőnként más más Facultásból választatik Augustusnak 30-dikán. Van állandó egy Actuariusa is. Az Universitás mellett üres Cathedrák concursus, vagy recursus által töltetnek bé. A' Theologica Facultásnál 8 rendszerént való Professorok vannak, 's egy rendkívül való. A' Juridicánál tanítanak 6. A' Medicánál 13, a' Philosophicánál 14 oktatók. A' medicánál vannak még két Adiunctusok, és 5 Assistensek is; a' Philosophica mellett két Adiunctusok. A' Medica Fasultáshoz tartoznak: Institutum Veterinarium 1 Professorral, és Adjunctussal; Füvész kert egy fő gondviselővel, és 3 alsegédekkel; 's egy természet müvei gyűjtemény, Anatomiai szerzemény, Ispitály, és Bábaház. A' Physica facultáshoz tartozik a' Csillagvisgáló intézet a' Budai Gellert hegyén, a' Physikai Musaeum, a' Numismák' gyűjteménnye. Az Universitás mellett a' Mechanika, Oeconomia, és más hasznos tudományok különösen is tanítatnak. A' Magyar nyelv, és literatura rendszerént tanítatik a' Philosophica facultásban a' religyió tudományával; a' német, görög, és franczia nyelv is különösen. A' több mint 50 ezer könyvekkel, számos kézírásokkal, diplomákkal, gazdag Bibliothecának Praefectusa 1, Custosa kettő, szolgáji 3, könyvnyomtató műhelye Budán egy Direktor, Curator, és contra-agens alatt van 4 factorokkal, 4 adiunctusokkal, 32 betű szedőkkel, 40 Nyomtatókkal, 14 öntőkkel, és 10 szolgákkal. Az egész szerzemény egy tulajdon Praeses alatt, ki most az Ország Birája, és 1 v. Praeses alatt, kimost a' Septemviralis tábla tagja, áll, egy Praesidialis Actuariussal eggyütt. Tulajdon fundusa van a' F. H. Tanács' gondviselése alatt. 1791-ben béhozott 125995 forintokat, kifizetett 98987 forintokat; a' közben történt változások, és rendkívül való költségek által nagyon megcsökkent. Vannak mindezeken kívül Magyar országnak nevelő Convictusi, és Collegiumi is; ezek 1784-ben egészen eltöröltettek Jósef Császár által, és jövedelmik 260 200. 160 frtnyi stipendiumokká fordíttattak; a' stiependiumi fundusok béhoztak 1791-ben 99084 forintokat, és kifizettek 89670 forintokat. A' Convictusok résznyire Kassán, N. Váradon 1796 ólta vissza állíttattak; rész szerént stipendiumokban maradtak fel. Az ő jövedelmeik is a' közbéli változással igen megfogytak. Az egész katholika Iskolai oktatás vezetése egy Praesesből, és 4 Referens Assessorokból, 2 Actuariusokból álló Komissóitól, és a' F. H. Tanács fő ügyellésétől függ.

Digitized by Google

Az Iskolai fundusnak jószágai, és kapitálisai mintegy 300 ezer forintokat hoztanak bé, és költségei 289 ezerekre mentenek. Ezek is a' Szerzeteseknek vissza állításával, és a' pénz értékének leszállítása által nagy fogyatkozást szenvedtek.

A' Reformatusoknak vannak 3 Collegiumi: Debreczenben, S. Patakon, és Pápán. A' Debreczeniben az oktatások az olvasáson kezdődnek, és egész Theologiáig mennek. A' felsőbb tudományokat taníttyák 6 rendes Professorok és 2 úgy nevezett Praesesek, kik a' tudományokat végzett, az alsóbb tudományok' taníttatásában is gyakoroltatott Collegiumból választatnak eszt. ként; kikhez járúlnak egy rajzolást, és 2 német, 's franc. nyelvet tanító Mesterek is. Az alsóbb tudományokat, a' Rhetoricától fogva lefelé taníttyák a' tudományokon keresztül mentt ifjakból esztendőnként választott Mesterek, a' Classium Inspector Professor vígyázása alatt. A' felsőbb tudományok Encyclopediánál kezdve, a' Philosophia, Juss és Theologia, kétkét esztendők, öszveséggel 6 esztendők által adattatnak elé. Van e' Collegyium mellett derék Physikai készület, több mint 15 ezer darabokból álló könyvtár, Togatusok (hosszú ruhás Theologusok) Collegyiumával, a' Nevendékek Paedagogiumával, és Keneseitől fundálatott különös Convictussal eggyütt. Az egész intézetre egy Professorokból esztendőnként választatott Rector vigyáz 13 Tanulókból álló Juratusokkal. A' Convictusra felvígyázó Togatus, Ephorus nevet visel. Vannak e' Collegyiumnak nehány 15—50 forintig való Stipendiumi is; mellyek többnyire a' tanulóknak elősegíttésekre szolgálnak, egyik (a' Hatvanié) 50 ftokból álló, 's azon Ifjúnak jut 42 ftokban, ki a' feltett Philosophiai, Historiai vagy Theologiai kérdésről legjobb munkát készít. A' Pataki, és Pápai Collegyiomok' alkotmánya igen megeggyez ezen Debreczenivel. Vannak mind ezekfelett számos Gymnasiumok is. N. Körösön, Szigeten, Losonczon, R. Komárombán Miskolczon, Kecskeméten; Grammatikális Iskolájik csak nem minden nagyobb helységeikben; Nemzeti iskolájik minden Ekklesiájikban. Fundusok külömbféle fundatiókból folyt öszve.

Az Evangelikusoknak; főbb Iskoláik vannak Posonyban, Sopronban, Késmárkon, Eperjesen, Lőcsén. Bennek a' Rectorok, Correctorok, Subrectorok a' felsőbb tudományokat, és a' régi literaturát tanittyák; a' Grammaticai iskolában is vannak két tanítójik, a' Normalis iskolában 1—2. A' Késmárki fő Iskolában 1805 től ólta a Hazai törvény is taníttatik. II. Jósef Császárnak 400 ezer forintnyi fundatiójokat vallottákbé; ebből vesznek legatumot a' külföldi Universitásokra utazó tanuló ifjak is. A' Posonyi iskola mellett van a' B. Jeszenáktól fundáltatott Convictus 15 Ifjaknak tartására; a' Sopronyi mellett 25—30 forénto stipendiumok vagynak. 's a' t. Al, és nemzeti iskoláik nagy

Digitized by Google

helységeikben, és Ekklesiáikban, rendszerént vannak Györött, 's t. m. helyeken.

Az ó-hitűeknek van egy Gymnasiumok Carlovitzban; Grammatikai Iskolájik vannak Miskolczon, és Verschetzen, ó Budán, Sz. Endrén; nemzeti iskolájik egy időtől fogva, kivált az Oláh részről igen szaporodtak a' Nestorovich Consiliarius, és egy Kommissió igazgatása alatt.

Vannak Magyar országnak közös, minden különbségnélkül való tudományos intézeti is: u. m. 1) A' Keszthelyi Georgikon, mellyben G. Festetics Györgynek saját költségein minden Gazdasághoz tartozó tudományokban oktattatnak, és gyakoroltatnak a' Nevendékek. Evvel több rendű Stipendiumok is kapcsoltattak öszve. Ehez hasonló szerzemény állíttatot fel 12. tanítók alatt áz idén Óváron H. Albertől. 2. A' Váczi siket némák oskolája, melly 1802-ben felállíttatván jó folyásban van. 3) A' Selmetzi Bányász Akademia, melly 1760-ban felállíttatván Mária Theresia által, külföldi tanítványokat is von magához. Benne 4 Professorok által a' Chemia, Mechanika a' Bányász törvénnyel; a' kettős számvetés (Scrittura doppia) és az erdőket tárgyozó tudomány rendszerént taníttatik 3 esztendők által; negyedikben a' praxis tartatik. Itt 1809 ólta egy Professor által a' Logica, Metaphysica és Physica is fejtegettetik. 4) A' Pesti Nemzeti Museum. Ez N. M. Sárvári felső vidéki Gróf Széchenyi Ferencztől fundáltatott, nagy munkával és költséggel szerzett Bibliothecájának, pénz, kézirás, czimer-régiség 's t. ef. gyüjteményinek Orsz.nak ajándékozásával; a' F. Császári Királyi Herczeg, Jósef Nádor Ispánnak bölcs intézeti által elrendeltetett; a' nagy lelkű Hazafiaknak adományival naponként szaporodik. Áll egy Praefectus, 3 Custosok alatt, az Adjunctusokon, 's szolgákon kivül. Tulajdon épülete's fundúsa vagyon. 5) A' Ludovica katona Akademia Váczon: az 1808-ki 7 czikkely szerént M. Gróf Festetics György, G. Rhedei Lajos, és Parniczky Mihály adakozásánál fogva kezdődött, a' Rendektől 1 milliónyi fundussal meg gazdagíttatott; F. Királyunktól egy jeles épülettel, M. Ludovica Császárnétól 50 ezer forintokkal megajándékoztatott. Ettől vette is nevét. — Magyar országnak vannak 36 könyv nyomtató műhelyei; 18 könyváros boltyai, számos papíros malmai; becses, és nagy számú Tudósai, azon állapottyához képest, melly szerént keblében uralkodó fejedelme nem lakik, a' Magyar országi, kivált Tudósok' élesztésére a' fő hatalomtól semmi nem tétetik, 's több e'féle. Van végre Magyar országnak építő, felmérő, hajózó intézete, fenyítő szerzeménye, és Posta hivatala H. Paar fő P. Mester, és fő hatalmak alatt.

A' Magyar országnak jövedelme: Az Austriai bir.nak jövedelmi tesznek mint egy 110 millió forintokat; azoknak legalább 1/4 része bizonnyal Magyar orsz.ból gyülbé; három kút főkből: a' Kamarai jószágokból: u. m.

Digitized by Google

a' Kassai, Tömösvári, és Marmarosi Administratiókból; a' Bács Várm.gyei, Aradi, N.Váradi, Püspök Ladányi, Sarkadi, és Topai; Hradeki,'s Lykavai Uradalmakból mintegy 3 millió ft. A' Regalekből (Uralkodói jussoknak hasznaiból); a' Sóból: mintegy 10 millió frt. Az érczekből mintegy 16 millió frt. A' harminczadokból mintegy 1 1/2 millio frt. A' Királyi vsoknak porták szerént való censusából 1250000 forint; az úgy nevezett Fiskalitásokból, és caducitásokból mintegy 310000 ftok; a' zsidók tolerantialis taxájából legalább 120000 ftok; a' subsidium Ecclesiasticumból mintegy 125634 ftok; a' többi a' Posta, lutri, kétkölcsönözö házakra marad. Az Adó-portióból (Contributio): Ez 1802-ben 5 millióra határoztatott meg a' katona tartásra. Ezen kívül 200000 ftok a' verbuválásra 1807-diki Diaeta ajánlásánál fogva, 100000 a' Magy.gárda tartására az 17-64/5 gyülési végzés szerént. Ez porták szerént osztatik fel a' Vármegyékre, vsokra, kerületekre; minden portát 814 ft. és 51 3/8 krokra számlálván. De ennél sokkal többek adózik az ország a' teméntelen Deperditára nézve: t. i. az 1751 meghatároztatott Regulamentum szerént tartya mais a' quartélost: 1 portio 2 fontnyi kenyeret 2 kr.ban, 1 portio 6 fontnyi zabot 11 kr.ban; 1 portio 8 fontnyi szénát 2 krban számlálván; holott tíz annyiban is kerül. E' kárt a' Contribuens tartozik a' Domestica kasszába megfizetni. Ide járul a' csak nem ingyen való forspont, és kvártélyház is. E' vesztesség 1772-ben 3 millio foréntokra tétetett; II. Józef Cs.tól 500 ezer foréntok fizettetésével megszüntetett; de halálával a' régi terh vissza jött. Minden Királyi jövedelmekre, az adón, és Bányákból való jövedelmeken kívül a' Budán lévö F. K. Kamara vígyáz, melly 1 Elö ülöböl és V. Elöülöböl, 3 Magnás, és 11 Nemes tanácsosokból, és igen számos más tisztekből áll. A' Bányai jövedelmekre vígyáz a' Selmetzi kamara-Grófság, a' Szomolnoki, Nagy bányai, Banatusi fö Inspectorság, tulajdon hivatalosival. Mindezek nagyobb részént egyenesen a' Bécsi fö udvari Kamara alatt vannak. Az Adóról gondoskodik a' F. H. Tanács. Ebböl a' jövedelemböl a' költséget, t. i. a' Kamara-tisztyeinek, Politikai, és törvényes Dicasteriumoknál lévöknek fizetését, a' katona tartásra menö summát, és a' kincstárnak egyéb költségit, kivévén, az életre szükségeseknek szerfelett megdrágulása, a' katonaságnak igen szaporodta miatt, alig marad valami. T. i. való hogy az úgy nevezett Fiscalitásokból, és Caducitásokból nyertt Kamarai jószágok az Érdemes Hazafiaknak ajándékoztatásokra valók volnának.

Hadiereje: Magyar orsz.nak külsö és belsö védelmére rendeltetett rész szerént állandó, rész szerént nem állandó katonaság. Az állandó katonaság vagy benn, vagy határokon lévö. A' benn lévö áll 12 gyalog és 10 lovas Regementekből, mellyek tulajdono-

Digitized by Google

saiktól neveztetnek el. Békesség idején áll egy gyalog regement 3920 emberből, utolsó háborúban 7 ezerre is felment. Eggyütt tehát a' gyalog regementek legalább 47040 emberekből állanak. Egy lovas (Huszár) regementnél vannak békeség idején 1698 emberek; utolsó háborúban voltanak öt ezeren is. Mind öszve tehát tesznek legalább 16980 embereket; 's így az állandó magyar katonaság benn áll legalább 64000 emberekből. E' regementek v. statutió által, a' Diaetától meghatárpztatott mód szerént, vagy verbunk által pótoltatnak ki. 1807-diki gyülésében az Ország verbunk által pótoltatásokat kérte ki. E' benn fekvő katonaság elrendeltetése függ a' Budai fő General Kommandótól, és az alatt lévő fő Komissáriusságoktól. A' katonaság' szükségeinek kielégítéséről gondoskodik a' Provincialis Komissariusság Directora, ki a' F. H. Tanácsnak tagja, egy V Komissariussal eggyütt. Ő általok intéztetik el az ő kvártélyok, szállítások, provisiójok is 's t. ef. A' határokon őrálló katonaság az országot a' Török portazása, és pestis elragadása ellen oltalmazza; az 1690-ben Török orsz.ból többnyire általjött szabad emberekből áll. Földmivelő, nem adózó katonák, nem szolgálnak urat, nem fizetnek dézmát, hanem szüntelen talpon vannak, 's békesség idején magok költségén élnek és ruházkodnak. Tulajdon kantonjok vagyon, melly regementre, és batallionra felosztatott. Ide vén a' Magyar országi tartományokat, mintegy 100 mtfdnyi hosszú kordont vonnak Magyar hazánk körül a' Törökök ellen. Valóban bölcs és hasznos intézet! Tulajdonképen belőlök csak a' Temesvári Generál Komandó alatt lévő két Oláh, és Német Banáti regementek, és 1 Batalion Csajkások, Bács Várm.ben, tartoznak Magyar orsz.hoz. Ezeknek kerülete 15 □ mfdeket teszen, és 21265 lak.kat számlál; belőlök ezeren hajós szolgálatot tesznek. Horvát orsz.hoz tartoznak a' Horvát országi Bán alatt lévő két regementek: a' Karlstadti General Komando alatt vannak négyen: a' Likai, Ottokai, Ogulini, és Sluini; a' Varasdi Gen. Komandó alatt kettő: a' Körösi és Sz. Györgyi. A' Slavoniához tartoznak: a' Gradiskai, Brodi, és Pétervári regementek, tulajdon Gen. Komandójok alatt. Az Erdélyi Generál Komandó alatt állnak végre két Székely, két Oláh gyalog regementek, és egy Székely huszár regement.

A' Magyar ország' czímere: egy hosszában két mezőre osztatott pais, ennek jobb oldala egymást felváltó, veres és ezüst színnel 8 szakaszra válik; bal oldalán a' vörös mezőn egy zöld hármas hegy emelkedett fel, ezen egy arany korona ezüst kettős keresztel.

Magyarok földe, Land der Ungern, Erdély N. Fejedelemségnek legjelesebb része; északra Magyar ország, és Moldva, ny.ra Magy. orsz. délre Szászok földe, keletre Székelyek földe között. Nagysága 458 2/4 □ mtfd.

Digitized by Google

Nevezetét vette Magyar lakositól. Vidéke legnagyobb résznyire hegyes: a' Kolosvári mezőségen nincsenek ugyan hegységek, de hegyek vannak. Legmagasabbak a' hegyei Hunyad Vrm. ben. Jelesebb folyóvizei: Maros, Szamos, nagy és kis Küköllő. Itt van a' Hodosi tó is. Sok keserü, sós és más forrásokkal eggyütt. Éghajlata általjában igen mérsékeltt, levegője Maros kifolyásánál, és a' két Küköllő partjain igen gyenge; Hunyad Várm.ben télen kemény, de ennek is Marosra dülő részeiben kellemetes; azért legáldottabb része is ez Erdélynek. A' föld és szőlő mivelés, marha tartással eggyütt jó karban vagyon itten csak nem mindenütt. Itt terem legjobb 's legtöbb bor; itt találtatnak a' legtöbb 's leggazdagabb arany, ezüst, vas, és sóbányák is; erdei, vizi, mezei termésekben itt legnagyobb a' bőség. A' mesterség müvei nem olly számosak, mint a' szomszéd Szász földön. Kereskedésre szolgál itt a' hajókázható Maros, és a' talpakat leuszató Szamos, mellyek e' földet áltfolyák. 1772-ben számláltattak a' Magyarok földén 297954 hold szántóföldek, 145233 hold rétek, 52217 hold szőlők, 200159 darab jármosmarhák, 125417 tehenek, 39615 borjak, és csikók, 330206 juhok, 40919 kecskék, 135863 sertések, 22272 kas méhek. Népessége tesz közel egy milliómot; az adót fizetőknek száma mintegy 700 ezer, az adótól ment Nemeseké 23260. Az ide nem számlált birtokatlanok: ú. m. cselédek, zsellérek, 's t. ef. 1791-ben voltak 79104. A' taxát fizetők ezeken kivül mintegy 6000. Először Magyarok földéhez csak hét Vrm.gyék tartoztak, és egy kerület; nevezetesen: a' Fejér, Küköllő, Thorda, Kolos, Doboka, Hunyad, és belső Szolnok Vrmk; 's a' Fogarasi kerület. Zápolya János uralkodásától, az Erdélyi N. Fejedelmek elhatalmaskodása által, több, és több Vrm. gyék csatoltattak Magyar országból hozzája, (Partes Hungariae applicatae). A' megbékülés után III. Károly Kir. 1733-ban végképen Magyar orsz.nak e' Vrm.gyéit egyesítette Erdélyi Magyarok földivel: a' Közép Szolnok, Kraszna, Zarand Vrm. ket, és a' Kővári kerületet; a' Fejér Vármegyét pedig nagy volta miatt alsóra, és felsőre felosztatta: igy szaporodott a' Magyarok földe 11 Vrm.gyékre, és két kerületekre. Alkottatásokat lásd Erdély alatt; és külön külön.

Magyarós, Magyaren, Mejero, Magyar-Oláh falu Erdély orsz. Thorda Várm. Maros folyónál, vagyon egy ref. és görög pléb. 's nehány só kútjai.

Mahafuerra, egy sziget Chili mellett déli Amerikában, délfelé a' Coquimboi szigetektől, 35 mfdnyire Tierra nevü szigettől, vannak igen jó hajó piaczai, és jó vize, de igen kietlen a' kinézése.

Mahanaim, Machanaim, hely. Galaaditis tart.ban, Arabiában, Jabok vizénél. I. Mós. 32, 3. 22. Jordántól nem messze (II. Kir. 2, 29).

Mahé, Mahi, franc. tengeri vs Malabar' partjain innen-

Digitized by Google

só Indiában, Calicut, és Telichery között, Colastrin folyónak torkolatjánál, 1786-ban az örsereg nélkül 6000 lak. számlált, körül vagyon véve 5 kis erősségektől. Borssal, kardemommal, szantalfával, 's t. ef. kereskedik. Angoloktól feldulatott.

Mahe, (4° 38′ D. Sz. 77° 15′ K. H.) legjelesebb a' Sechelles szigetek közül az Indiai tengerben keleti Afrikánál, nem nagyobb mint 6 órányi a' kerülete, igen hegyes és erdős, sok hajóknak való fával, és sok vizzel szolgál, azon kivül sokféle gyümölcsei vagynak, 's ezek közt jeles déli gyümölcsök; találtatik itten iszonyúnagy sokasága a'külömbféle szárnyas állatoknak, számos tengeri tekenős békák, néha 3 mázsások, és igen különös formájú konchylionok. A' Franciák kezdték itten a' szerecsen dió, és szegfübors plántálásokat. Vagyon ezen szigetnek jó réve, de lakosai nincsenek.

Mahierek, nemzetség a' Sklávpart belsejében, Afrika' felső Guinea tart. kiknek tartománya több szövetséges jól elrendelt Státusokból áll.

Mahlberg, vs Badeni N. Herczegs. Kinzig ker. vannak 260 h. 740 lak. és egy vára.

Mahlis, falu nem messze Meiszentől Szász Kirs.ban, Albis mellett; itten ássák azt az agyagot, melly porczellán fabrikákban katulyák gyanánt szolgál.

Mahlstrom, v. Moskoestrom, igen veszedelmes örvény Norvegiának Nordland hivatalában, Moskoe kis szigeténél, melly szüntelen változtatva 6 óráig északtól dél felé, és 6 óráig délről észak felé mozdul. Tengerár, és tengerapadás tellyességekor legcsendesebb. Legveszedelmesebb itten az igen közönséges tengerrohanás, mellyet sokszor tengeri szélvész követ, 's akkor rettenetes zugás között mindent elnyel a' mi egy mfdnyire előtte megjelenik, úgy hogy a' czetek sem állhatnak ellene.

Mahmudabad, elég jeles, sánczal körülvett vs nyugoti Maratták tartom. nevezetes Mahadewa' Pagodájáról, melly igen szentnek tartatik.

Mahometa, régi Adrumetum, l. Hamamet.

Mahon, (Port v. Puertó) Portus Magonis, kis jól erősített fővsa, Spanyol Minorca nevü szigetének, vidékével eggyütt 18000 lak. számlál: vagyon derék kikötője, tengeri erő tárházai, még nem egészen kész lazaretje, s tengeri ispitálya, 's szomszédságában jó ostrea, és ángolna halászatja, 's álló só tavai.

Mahra, tartom. Boldog Arabiában a' tengernél, Schadscharral és Omannal határos, kevessé termékeny, de tömjénnyel, és jó tevékkel bővelkedik.

Mahrburg, l. Marburg.

Mähren, l. Maehren.

Majaguana; eggyike az Angol Lukai szigeteknek Amerikában.

Maida, kis vs innenső Calabriában Nápoly orsz.

Maidenhead, helys. Angol Berk nevü Grófságban, Themse folyónál, mellyen által egy hid vezet, 1000 lak. alkalmas kereskedése vagyon dárával, liszttel, és épületnek való fával.

Maidiere, falu Francz. orsz.

Digitized by Google

Meurthe oszt. Vannak 210 lak. és 1. érczes forrása.

Maidstone, Madviacis, (51° 16′ É. Sz. 18° 18′ K. H.) vs angol Kent nevű Grófs.ban 6000 lak. számlál, csapó földdel gazdag vidékben, Medway folyónál, mellyen 120000 mázsás hajók egészen a' hidhoz haladhatnak. Ez eggyike az első vásáros helyeknek ezen Grófságban, mellynek productumi, úgy mint komló, fa, gyümölcs, Londonba vitetnek. Azon kivül kivitetik innét csapóföld, palakö, porzó, igen jeles itt készült czérna, és papiros.

Maigneley, helys. Franc. orsz. Oise oszt. vannak 760 lak. timár, és kötélverő műhelyei.

Majk, nevezetes Kamadulensisi klastr. Komárom Várm. vannak messze terjedő erdeji, szép kertje, és szép halas tavai.

Mailand, Mayland, Milano, egykori Herczs. Lombardiában, melly nyugotról Piemont, és Montferat, ész.ról Helvetzia, kel.ről a' volt Velenczei birtokok, és Mantua, Parma, és Piacenza Herczs. délről pedig Genuai birtokok által határoztatott. Az ö legnagyobb hossza nyug.ról kelet felé 27 ném. mfdet, és a' legnagyobb szélessége délről észak felé 25 mfdet tett. Ezen Herczs.g következendő tar.nyokból állott. 1) Milano vsa, és Hercz.sége magában, 2) Terra separata di Treviglio; 3) Pavia vsa, és Hercz.sége; 4) Cremona vsa, és Grófsága; 5) Calciana' Törvényszéke; 6) Lodi vsa, és Grófsága, 7) Como vsa, vidéke, és Grófsága; 8) Valle Inteivi; 9) Casal maggiore vsa, és vidéke; 10) Alessandria, és Valenza; 11) Novarese; 12) Tortonese; 13) Vige vanasco tart.nyai; 14) Anghiera Grófság; és 15) Bobbio tart. nya. Az első 9. tart.nyok mind az Austriai birtokokhoz számláltattak; kivévén Pavia Herczs.nek azon részét, melly Tessino, és Po vizek között fekszik, 's melly a' Szardiniai Kir.nak, kihez a' többi részek tartoztak, általengedtetett. Austria ezen részeket a' Mantuai Herczs.gel eggyütt egy General-Helytartó által kórmányoztatta. Ezen Herczegs. árendás jószága vala a' Római bir.nak.

Mailand, Milano, Mediolanum, (26° 51′ 15″ K. H. és 45° 28′ 10″ É. Sz.) fő vsa a' most leírt egykori Herczs.nek, 's az egész hajdani Lombardiának, ugymint azután Olasz orsz.nak, 's lakhelye a' Kormányszéknek 's minden felső Hatalmaknak, és Érseknek; igen nagy jeles, gazdag, és kereskedő város, melly 130000 lak. számlál. Fekszik 90 mfdnyire Páristól, és 129 mfd Bécstől Olonna fónál, nagy és gyönyörü sík földön Tessin, és Adda folyók között. A' kerülete 2 1/4 ném. mfdet tészen, falak, és bástyák által kerítetik be, 's bizonyos távolságban vala egy regulás 6. bástyáktól körülvett fellegvára, mellyben lakott a' Mailandi Herczeg, most elrontatott, 's a' helyén Buonaparte piacza csináltatott. Vannak ezen vsnak 9 fő, és 13 mellékkapuji, 61 pléb. templomi, mellyek mostan megritkultak, 's az előtt 43 Barát, és 50 apáczák klastromi, több más közönséges épületekkel; hat

Digitized by Google

fertályokra vagyon elosztva, általjában véve nem szép, mert az útszáji többnyire görbék, szegletesek, szorossak, és setétek, mellyek apró tűzkövekkel ki vannak rakva, azért terhes a' gyalogolás, mindazonáltal nem hibáznak itten jeles, és látásra méltó épületek 's más nevezetességek. Legelső helyet érdemel az Érseki fő templom, melly a' vsnak közép pontján áll, ez egy pompás, és több tekéntetben nevezetes templom, melly Római Sz. Péter temploma után első egész Olasz orsz.ban; az ő hossza 449, a' kereszt szélesége 275. a' hátulsó részének szélesége 180. és kúpjának magossága 238 láb, ezen épület 52 oszlopokon nyugszik, mellyek fundamentomi párkányokkal, és legfőbb részeikkel eggyütt 84 lábnyi magosságúak, a' kerületek pedig 24. láb. Ezen isszonyú épület kezdődött 1386 eszt. és még sem készült el egészen. Gothus formára vagyon építve, 's első tekintettel bámulásba ejti a' nézőt, de olly rakott czifraságokkal, hogy a' közelebbről való nézés majd unalmat okoz, mert belül és kivül tele vagyon szobrokkal, mellyek' száma 4000-re tétetik, 's ezek az újabb időkben még megsokasíttatnak, és mind szép márványból készíttettek. Ezen képek közt legnagyobban becsültetik az, a' mellyen Sz. Bartholomaeus elevenen megnyuzatik, ugy hogy a' bőre vállairól lefügg. Legméltóbb megjegyzésre ezen templ.ban a' föld alatt lévő kápolna, mellyben Borromaeus Károlynak teste megbecsülhetetlen értékű kristályból és ezüstből való koporsóban fekszik. — Közel a' templomhoz vagyon a' kereskedők piacza, hol a' kereskedők, mint alkuházban megjelennek, 's itten áll a' jeles és új Tanácsház is. Ezen templom mellett áll Sz. Ambrus Bibliothecája, mellyet Borromaeus Fridrich Cardinál fundált, 's ez a' legnagyobb ritkaság Mailandban; mert nem csak számos és drága könyvekkel, hanem képek, mesterség-munkáji, pénzbeli, és természeti jeles gyűjteményivel dicsekedhetik. Ezen gyűjtemények a' Publicum' vele élésére nyitva állanak, tartatnak itten közönséges oktatások is. Méltó megjegyzésre még a' jeles theátrom, a' fogházok, és a' nagy ispitály, ez igen nagy épületből áll, mellyben 1000. betegek is elférhetnek, vagyon benne egy dolgozó ház is, a' lazareth, és más könyörületes intézetei is számosak. A'többi nevezetes épületekhez tartoznak az Országló' palotája, a' Casa Borromaea, a' Casa Cusani, a' Casa Clerico, ez egy igen izleletes épület; az érseki palota, 's t. m. Tanuló intézetjei ezek: a' Brerai Collegium, melly Maria Theresia által Universitássá változtattatott; a' hozzátartozó épületben vagyon egy igen válogatott könyvtár, kép-pénz' kabinetje, és szépen rendelt égésztorony, a' Helvetiai Collégium is pompás épület, vagyon itt azonkivül katona-akademia, tudományok' Akademiája, 1 Gymnasium, és több oskolák. Több alkalmatos mesterem-

Digitized by Google

bereken kivül találtatnak itten számos és jeles fabrikák, kiváltképen selyem és bársony portékákra, pántlika, paszomán, kivarrás, csipke, fayence 's t. ef. mivekre nézve. Kereskedése eleven, ugy a' fabrikájinak productumival, mint selyemmel és riskásával, a' kiküldözése és áltmenő kereskedése is szembetünő, ez három kanális által elömozdítatik. Lakosai szorgalmatosak, és gazdagok.— Ez igen régi vs, és szép, melly 395. évben Romának felépitése után Galluszok által támadott, sok kedvetlen eseteken általment; 1162-ben veres szakálu (Barbarossa) Fridrich Császár által fundamentomig elrontatott, azért nem találtatnak itten tehát semmi régiségek. Azután ismét felállíttatott, de minden háborúkor, midön felsö Olasz ország meglátogatatnék, sokat szenvedett. A' szép, és termékeny város' vidékén több látásra méltó mezei házak szemléltetnek, mellyek közt leggyönyörübb a' Castellago, egy pompás mulató kastély iszonyú nagy kerttel, 1 mfdnyire Majlandtól; legnevezetesebb pedig a' Casa' Simonetta az öszvehasonlíthatatlan eccho miatt, melly az ember' szavát mintegy 40-szer, a' pisztoly durrogását pedig valami 60-szor érthetöleg visszonozza.

Mailapur, l. Meliapur.

Maillac, falu Francz. orsz. felsö Vienne oszt. Blaise folyónál, vannak 770 lak. és egy vashámorja.

Mallezay, vs Fr. orsz. Vendée oszt. Antize folyónak Sevrebe ömlésénél, 206 h. 1350 lak. számlál.

Maimatschin, Kitaiska-Sloboda, határ, és kereskedö vs Kalkas-Mongoliában Siberiának határinál, nem messze Kiächtától, 200 h. számlál, vannak több Lama' templomi, és Chinai örserege. A' Chinaiak visznek ide selyem és pamut materiákat, mellyeket az Oroszoknak bunda bőrökért, és ezüstért eladnak.

Main, Mayn, folyó a' volt Rajnai Szövetségben, mellyet fehér, és veres Main öszvefolyása képez. Amaz nem messze Fichtel tavától ered a' Czin hegyen (Zinnberg), és Frankenbergnél a' veressel eggyesül, mellynek eredete Bayreuth vidékében vagyon. Regnicznek belé folyása után nem messze Bambergától hajókázható lészen, felvévén azután a' frankoniai Saalét, ezen kivül Wehrnt, Banachot, Taubert, Rodachot, Reniczet 's a' t. külömbféle halakkal bövelkedik, 's Moguntzia mellett Rajnába szakad.

Maina, tartomány' darabja Moreanak Braccio di Maina nevü Török tart. mellynek lakosi Mainották v. Manioták, kik 360 falukban 45000-re számláltatnak, a' régi Spartaiak' unokáiknak tartatnak, 's még most is legvitézebb nemzetség minden Görögök közül. Ök ugyan megesmérik a' Szultánt fő Uralkodónak, fizetnek is néki egy csekély adót, de nem engedik, hogy csak egy Török is bémenjen tartományokba, melly minden részeiröl magas hegyek által védelmeztetik. Azokkal kik partjaikon hajótörést szenvednek, igen embertelenül bánnak, és ten-

Digitized by Google

geri rablásból élnek. A' görög vallást követik, 's az ő hegyeiken sok kápolnák szemléltetnek, mellyek Eliás Prófétának szenteltettek.

Mainburg, mvs Bajor ország' Regeni ker. 830 lak. számlál.

Maine, egykori tart. Fr. orsz. ban, melly ész.ról Normandie, kel.ről Perche, Dunois, és Vandomois, délről Touraine, és Anjou, nyug.ról pedig Bretagne által határoztatott. Az ő hossza nyugotról kelet felé 28. a' szélessége pedig délről észak felé 16 fr. mfd. Elég termékeny, vannak nehány vashámorjai is, érczes forrásai, és két márvány bányái. Legnevezetesebb folyói ezen tart.nak e' következendők: Mayénne, Huisne, és Sarte. Két részekből u. m. felső és alsó Mainehól állott. Az egész térsége 317 □ mfdeket, és (revolutio idejében) mintegy 683000 lak. számlált. Most két u. m. Sarthei és Mayennei osztályokra részeltetett.

Maine, Észak-Amerikai Massachusetts nevű szabad Statusnak északi része, melly New-Hampshirének egy darabja által Massachusettstől elválasztatik. (45° — 48° 50′ É. Sz. 67° 13′ — 70° 55′ N. H.). Itt vagyon folytatása a' New-Hampshirei havas bérezeknek, kivált a' fehér Hegyek. Itt szemléltetnek: Bald-Head, Elisabeth, Small Point, Pemaquid Point, Skuttok Point, és S. John (Clyde), S. Croix, Passamaquada, Penobscor, Kennebek, Sagadehok, Saco folyók, mellyek tavaszkor, és őszkor megáradnak, és sebess folyással birnak; továbbá Sebabo (Jubago), Uramana, Cobessicouri, Chenosbek, Kawakusaki tavak, 's t. m. A' tél itten igen kemény, de a' rövid nyár is igen heves. Partoknál terméketlen a' föld, a' folyók partjai pedig jól míveltek belsejében; az északi része egészen alkalmatlan a' vetésre. Vannak itten fenyvesekből, tölgyekből, 's más fák nemeiből nagy erdőségek, mellyek arboczoknak kikészítetnek; azonkivül fagyánta, kásztor, farkas, medve, vadak, vad szárnyas állatok, czet, tőke, és skomber halak. A' térség nagysága 40000 □ mfd, a' népessége 151720-ra tétetik. Fővsa Portland.

Maineck, nagy falu Bajor orsz. nak Main ker. vagyon vára, mintegy 400 lak. és Main folyón egy hidja.

Mainevills, helys. Franc. orsz. Eure oszt. Levrière folyónál, 530 lak. és csipke kötéssel.

Mainhard, mvs Würtenbergi Kirs.nak alsó Neckár ország birságban, 470 lak. vagyon egy kovács műhelye, ferdője, első, közép, és uj deszka metszője.

Main kerületje, Bajor orsz.ban Main fótól nyerte a' nevét. Most foglalja a' Main kerületet (kivévén azon részét melly a' Würzburgi Herczs. hez kapcsoltatott, és a' Retzat ker.hez adatott Hochstädti Törvényszéket), a' WürzburgiHerczs.től nyertt Coburgi határokat, az egykor Pegnitz ker.téhez tartozó Pottensteini Törvényszéket, Bayreuthi Herczs. nek, hegyeken túl fekvő részét, azonkivül Nab ker. tartozó Eschenbach, Kemnath, Waldsassen, Tirschen-

Digitized by Google

reuth és Neustadt Törvényszékeit. Ezen kerület 28° 7′ 30″—30° 15′ K. H. és 49° 30′—50° 27′ 30″ É. Sz. terjed. Keleti és északi részén durva és hideg, a' déli, és nyugoti részén pedig mérsékelt, és meleg, 's marhákkal, a' spanyol nemek által megnemesített juhokkal, disznókkal, lovakkal, mindenféle halakkal, rákokkal 's t. ef. lennel, komlóval, kenderrel, krumplival, kerti veteményekkel, gabonával, kivált jeles buzával bövelkedik, vagyon itt azonkivül vas, réz, gálicz, kénkö, timsó, salétrom, köszén, márvány 's t. ef. A' méh tartása és dohány termesztése is nevezetes. Fő vsa Bayreuth.

Main és Tauber kerülete Badeni N. Herczségben. Fő vsa Wertheim.

Mainland v. *Pomona*, legnagyobb az Orkney szigetek közül Skótziánál, 30 mfd. a' hossza, és 8—10 a' szélessége, 12000 lak. számlál, vannak több tavai folyóji, és öblei; elég termékeny, de kevessé mivelt; az érczek országa pallakövekkel, vasérczczel, és ólommal bövelkedik. Főhelye Kirkwall.

Mainland v. *Shetland*, legnagyobb a' Shetländi szigetek közül, Skotzia mellett 16 mfd a' hosszusága, 's 2—20 széles, 13000 lak. számlál; közepén hegyes és partjain számosak az öblök és fokok, lovakkal, tengeri madarakkal, rézzel és vassal bövelkedik. Főhelye Berwick.

Mainották, l. Maina.

Maintenon, Masteno, falu Fr. orsz. Eure és Loir oszt. Eure folyónál 286 h. és 1600 lakos, vannak azon kivül gyolcs és csipke fabr.

Mainthal, Val Maggia, termékeny völgy Svaicz' Tessini kant.ban, melly Main (Maggia) által hasíttatik, 12 órányi a' hosszusága, gesztenyékkel, borral, gabonával, és marhákkal bövelkedik.

Maintree, helys. Angol orsz. Essex Grófs.ban Sour fónál, szén, vas, gabona, és hal kereskedésről nevezetes.

Mainz, Mayncz, Mayenne, Moguntia, (49° 59′ 50″ É. Sz. 25° 50′ 45″ K. H.) igen megerösített fővsa az egykori hason nevü Érsekségnek, azután Francz. orsz. Donnersberg osztályának, Rajna' bal partján, Main torkolatjának ellenében, 2200 ház. 137 utszákot, és piaczokat, 22330 lak. számlál. Vagyon egy Püspöksége, 1 General-Consistoriuma, a' Donnersbergi, és Saarei oszt.kban lakó Protestánsoknak, 1. Akademiája, 1 pattantyús oskolája, 1 Lyceuma, a' Maincz körül feltalált Római régiségeknek gyüjteményével, és 90000 kötetekből álló Bibliothecája. A' közönséges épületek közé számláltatnak: a' Márton vára (Mantinsburg néhai Herczeg' residencziája, most rakodó boltjok a' Moguntziai kereskedőknek a' fő templom, a' Sz. Rochus Ispitálya, egy typográphiával, harisnya, és materia fabr. a' Tanácsház, az alkuház, és fenyíték' háza. Innét viszen egy hajóhid az által ellenben fekvő Cassel nevü vsba, ennek 470 láb. a' hosszúsága, 's 47 párosan öszvekötött hajókon nyugszik. Emlékezetre méltó itten még Guttenbergpiacza is, melly az első Typo-

Digitized by Google

graphia feltalálójától nyerte nevezetét. Innét jár azonkívül póstahajó Coblenczbe, és Coloniába. A' borral kereskedése, és küldözése szembetünő. Lakóhelye vala az osztályi Elöjáróknak, és kereskedésre ügyelő Törvényszéknek. Most pedig a' Német szövetség' vára.

Majo, Mayo, eggyik a' zöld fok szigetei közül (15° 12' E. Sz.) kerek forma 's mintegy 4 geog. mfdnyi a' kerülete. Igen alacsony, és 3 kis hegyektől álthasítva, a' földje többnyire homokos, száraz, és kevessé termékeny belsejében csak egy kis, édes vizü a' patakocska által nedvesíttetik, a' partoknál pedig kútakból nyert sósvízzel itatják a' barmokat. A' záporesők helyre hozzák a' vízszükét, melly után elég sok köles, kukoricza, Yams gyökér, 's t. ef. azonkivül tök, görög dinnye, füge, pamut, pamutnak egy selyem neme, különféle fák, 's t. ef. teremnek. Állatokból: vadlovak, szamarak, kevés marha, sok vad, és szelíd kecskék, számos, és különféle szárnyos állatok, továbbá apró tekenös békák, és mindenféle halak bövségben. Legnagyobb gazdagsága sóban áll, melly az Angolok által elhordatik. A' 2—300 lakosai erös, eleven, inashusos, és jó természetü szerecsenek, Portugallusz nyelvet, és religiót vettek fel, 's következendő 3 helységekben u. m. Pinosában, S. Johannban, és Lagoában, lakoznak. Vagyon itt azon kívül Pao Seco nevü kikötő torkolatja is.

Major, Mayerhof, Majer, falu melly 177 h. ból áll Erdélynek Beszterczei vidékében Szamos fónál, vagyon egy sós kutja, és mészégető kemenczéje.

Majorka, Mallorka, (19°—21° 12' K. H. 39°—40° É. Sz.) legnagyobb a' Baleari szigetek közül, a' középtengerben, Spanyol orsz. keleti részén. 1234 □ mfd 137230 l. számlál. Ész. és nyug. része hegyes, keleti, és déli része pedig fehér, és lapályos szántóföldekből, rétekből, gyümölcsös kertekből és szőlőkből áll. Azéghajlatja mérsékelt, és egészséges. Földe gabonával, mandolával, fügékkel, narancsokkal, czitromokkal, kapornával, gyümölccsel, borral, sáfránnyal, kedveskedik; vannak azonkívül számos barmai, és selyembogár tenyésztése is szembetünő; marha, öszvérek, juhok, kecskék, disznók, lovak, szárnyas állatok, házinyúlak nélkül sem szükölködik. Partjai halakkal bövelkednek, klárissal, és sóval is szolgálnak. Lakosinak nagy hasonlatosságok vagyon a' Cataloniaiakkal; az elökelők, Spanyol nyelvel, a' porság pedig Görög, Deák, Arab, Spanyol és Franczia nyelvekből kevert beszédmódjával élnek. Évenként kivitetett természet' productumainak ára 12202590 Livr, és a' fabrikai szereknek 24000 Livr. tétetik. A' bevitetés pedig 2995492 Livr. (p. o. gabona Afrikából 700000 Liv.) ugy, hogy a' szigetebeliek' nyeressége 9207089 Liv. tészen. Vannak több jó révei. 52 helységei között Palma a' fő vs.

Majorház, szépmulató kastély

Digitized by Google

Csalló köz nevű Duna szigetében Poson Várm. vagyon itt Báró Jeszenáknak szép Angol, és fáczányos kertje. 26 l.

Majori, vs Nápoly ország' innensö Herczegségében, 2690 lak.

Majotta, Mayotto, Majotte, legkisebb, és legesméretlenebb a' Komori szigetek közül, délfelé Hinzuantól, D. Sz. 13° alatt.

Maira, fó Olasz országban, ered Po fónak déli részén nyujtozó Alpesekből, azután Grana vizét felvévén Vraita alatt Poba szakad.

Maire (la) falu Fr. orsz. mind a' két Sevres oszt. vannak 320 l. és vashámorja.

Maire (le) tengerzug Amerikának déli csuccsánál, Tüzföld, és Staateneiland között 5 mfd a' hossza, és szélessége éppen annyi; Antwerpiai Jakab le Maire nevű felfedezöjétől nyerte nevezetét, ki ezt 1615 eszt. feltalálta.

Mais, fóvíz Indiában Asiában, most Maki.

Maisa, vs kis Kunságban, Kecskeméthez 5 óra. 408. h. 4000 l. számlál. kath. pléb. kőbányával, marhatenyésztéssel, és szék sóval.

Majtény, N. mvs Szathmár Várm.ben, Nyiri jár.ban, K. Majtény, és N. Károly mellett, Bagoshoz 1 óra.

Majumba, vagy *Jomba*, nevű kis tart. fő vsa alsó Guineának Loango Kir.ságában, tengernél a' Delta forma szigeten, mellyet Banna parti fó kerít, vagyon egy alkalmas kikötőtorka, és nevezetes bálvánnya.

Majuri, Majori, Majorum, királyi jószág, és mvs Principato citra tar.ban Nápoly orsz.ban, egy Collegyiomos temp.mal, 3 klastrommal a' tenger mellett. Lak. Svábok kat, termékeny határral. F. U. G. Károlyi.

Majurka, helység Liptó Várm. találtatik itten aranyat és ezüstöt foglaló piskolcz.

Maixent, (38° 38' É. Sz. 16° 1' K. H.) vs Spanyol ország' Valencia tart. 3800 l. számlál.

Maka, lakja az ugynevezett kis Braknak, közép Senegambiának Ualoi tart. Afrikában.

Makfalva, Eicheln, Dingye, mvs Erdélyben, Székelys. ben Marosi székben, k. Küköllö vize mellett. Lak. Nemes Magyarok, Székelyek alattvalóik, ref. túl pléb. val, vsokkal, Nagykendhez 4 mfd.

Makuja, vagy Makas, elég nagy helys. Kajor ország közepében, közép Senegambiában, egy parti fónál. Föhelye az orsz.nak 's lakhelye a' Királynak.

Makaluba, iszap, és szél okádó mintegy 150 lábnyi magosságu hegy Siciliában Aragona és Girgenti között.

Makáriew, kicsiny, és új ker. béli vs Orosz Nischnij-Nowgorod Helyt. Volga vizénél (55° 34' 30'' É. Sz.) melly 213 faházakat, 310 deszka boltokat 1 templ. és 500 l. számlál. Nevezetes itt a' Sz. Makárius klastroma, és az esztendönként Sz. Péter, és Sz. Pál napja után öt hétig tartó vásár, melly az egész bir.ban legnagyobb, és sok Szibiriai, Tatár, Persa, Örmény, és Kalmuk kereskedöktől láttogattatik, annyira hogy évenként a' csere nehány milliomra mégyen. A' héti vásárjai is nevezetesek.

Makariew, (57° 40' É. Sz.) vs Orosz Kostroma nevü Helyt.

Digitized by Google

Unscha fónál. Szárazon kereskedést űz.

Makarska, vs Dalmatiának Vergoratz tart. vagyon Püspöksége, egy réve, kereskedése, és orsz. vásárjai.

Makas, l. Makaja.

Makassar, l. Celebes.

Makassar, most Goa, egy a' Francziáknak adózó Status Celebes szigetének déli részén; vannak sok öblei, révei, fóji, de ezeken csak a' nagyobb bárkák hajókázhatnak. Itt vagyon

Makassar, mintegy 100000 l. álló fő vsa a' most leírt státusnak, vagyon egy jó, gyakran megkeresett réve, némelly erőségektől körül vagyon kerítve, az útszáji szélesek, ki nem rakottak, de fákkal be vannak ültetve, a' házai eben fából valók deszkákkal fedettek, és karókon nyugvók; találtatik itten egy köből rakott Szultán' palotája, és kereskedőboltokkal tele piaczok, mellyeken napjában kétszer tartatik a' vásár; azonkívül jeles portékás boltjaik, és kereskedő házaik a' Francziáknak.

Makassarok, Celebes szigetének lakosi, Muhamedanok, feketék, nagyok, munkások, vigak, 's kivált a' mesterségekre, és tudományokra alkalmasok; körmeiket, és fogaikat veresre festik, szemöldjeiket pedig zöldre, és a' természetes fogaik helyett aranyból ezüstből, és tompakból valókat tétetnek. Minden ifjú tanúl valami mesterséget; 's azért jó halászok, föld, réz, vas, és arany mívesek, asztalosok, szövők, és kereskedők válnak bellőlek. Ők a' legvitézebb nemzet keleti Asiában.

Makdaschu, l. Magadascho.

Makdonia, Macedonia, Filiba Vilajeti, Europai Török bir. nak tart.nya, melly 720 □ mfdön 700000 l. számlál. Ész. részén vannak Haemus, Pangaeus, (Castagnals) Olympus, és Athos bérczei. Folyóji e' következendők: Nessus, Strymon, Axius, (Vardar) Wisztricza, és Platamone. Sok öblöket foglal ezen tart. u. m. Contessai, Salonichi, Monte Santoi öblököt. A' termékeny, és jó klimával megáldott földje érczekkel, fával, pamuttal, dohánnyal, juhokkal, és selyemmel bővelkedik. Déli része ezen tart.nak a' Salonichi Bassa' kormányához tartozik; az északibb pedig több független Beyek, és Agák mint. p. o. Diami, Zignoi, Seresi's t.m. által igazgattatik. Fő vsa Salonichi.

Makeran, l. Macran.

Makkum, helység eggyes. Belgiom orsz. Friesland tart. Zuyd tónál, 2000 l. vannak jeles tengersó főző műhelyei. Lakosai hajókázással is foglalatoskodnak.

Maklár, mvs Heves Várm.ben, Tarnai jár.bán, Egerhez 1 mfd F. U. Egri Érsekség, lak. Magy. 1432 kat. 351 ref. túl. pléb.val, termékeny határral, jó szőlőheggyel.

Makó, Makowa, Magy. mvs Csanád Várm. Maros fónál, vagyon egy kath. nem eggyes. Görög, és ref. temp. és Synagogája; azonkívül bortermése, egy császári sóháza, és 14 őrlőmalmai. Itt tartatik Csanád Várm. nek gyűlése, a' Püspöknek szép lakhelyével, és 4708 kath. l.

Makossok' Tartománya, déli Afri-

Digitized by Google

Afrikának keleti Kafferiában Lagoa öbölnek szomszédságában nagyon kevesé esmért tart. A' földje több haszonvehető plántákkal, és gabona nemeivel kedveskedik, mellyeket lakosai termesztenek. A' marha itten számos; vannak azonkívül sok apró vadai, és ragadozó állatjai.

Makow, vs új Lengyel orsz. Plock oszt. 254 h. 650 lak. számlál.

Makuaerek Tartománya, Afrikának keleti partján, elég nagy a' téressége, ész. felé Zambesétől, nyug. felé pedig egy bércz' lánczától vétetik körül, mellyen túl egy Suaho nevü mellék fó vagyòn, melly Zambesébe szakad, 's ezen úznek kereskedést a' Portugalluszok a' belsejében lakó Zimbaerekkel. A' Makuaerektől vett Sklávok jobban szenvedik el a' tengeri utazásnak nyomorúságit, sokkal vígabbak, menészebbek, és kegyetlenebbek mint a' többi szerecsenek. Ók gyülölik a' többi nemzetekből lévő rabszolgákat, és nem is akarnak velek enni.

Makumbo, fó Kafferiának nyug. részén déli Afrikában, melly a' nagy Lagoa öblébe esik.

Mala, la, mvs Granada orsz. ban Granadához 4 mfd Sóbányája miatt esmeretes Span. orsz.ban.

Malabar, tulajdonúl Maladschalam, vagy Malayalam, az az hegyes tart. melly a' fő terméséről borspartnak is neveztetik, és része az innehsó India nyug. partjának, Dilly fokától Comerin' fokáig (8° 6'—12° 5' É. Sz.) terjed, a' téressége 540 □ mfd a' hossza 120 francz. mfd, és a' szélessége 25—40. Foglalja Conca, Betjupur, Canara, Cananor, Calicut, Coimbettore, Cochin, Travancore, és Mysore tart.nyokat. Bövelkedik riskásával, gyümölcsel, füszerszámmal, borssal, gyömbérrel; fahéjjal drága kövekkel 's t. ef. A' feketebarna lakosai Tamuloknak neveztetnek, az ő nyelveknek külömbféle módjai vannak, mellyeket keleti Indiának majd minden partjain beszélik. Ók Tamás-keresztények, Muhamedánok, és Pogányok. Angolok az urai ezen tart. nak, de még is Cananor, Cochin, Coulan, Make és Telitschery vsok a' Franczia khoz tartoztanak, mellyek mostan hihetöleg az Angolok kezeikbe estek.

Mal-Abrigo, (7° 37' D. Sz.) bátorságtalan rév Spanyol Vice Kirs.ban, a' hol sok halak elfogatnak.

Malacca, Malaga, félsziget tulsó Indiában, melly ész. keletről Siami öböl, délnyug.ról pedig a' Malaccai tengerzug által kerittetik, (1—10° D. Sz.) A' hossza 81 német mfdet, a' szélessége 54, és nagysága több mint 3000 □ mfdeket teszen. A' belseje áltjárhatatlan, több fóktól álthasított, és ragadozó vadakkal tele völgyekből áll, mellyeknek földje termékety, de mocsáros, és a' levegöje igen egésségtelen: gyémántokkal, más drága kövekkel arannyal, ezüsttel, finom czinnal(kalin)melly a' földnek színén találtatik, és az Europaiak által (évenként 5000 mázsára) 's Chinaiak által (esztendönként 3000 mázs.) vitetik, riskásával,

Digitized by Google

borssal, sagoval, szerecsen, és kokosz diókkal, kigyófákkal, Yams gyökérrel, mangestannal (az almákhoz hasonló jó ízű, és egésséges gyümölcs) Spanyol náddal, elefántokkal, tigrisekkel, bivalokkal, disznókkal, kigyókkal, szárnyas állatokkal, halakkal 's t. ef. bővelkedik. Lakosai Malayok 's belsejében bárdolatlan koborlók, kik között emberevők is találtatnak. Itt vannak Johor, Patane, Quada, Ligor, 's t. m. birodalmak. A' Hollanduszok birtak itten külön tart.nyokat Moar fótól egészen Rockado' fokáig, mellyeket mostan az Angolok elfoglaltak. Ide tartozik.

Malucca, vs a' hasonnevű félszigeten, és azon nevű tengerzúgnál, vagyon egy jó réve, és három szép, egyenes, és fákkal beültetett utszáji, köből rakott házai, két külső vsai; 300 Hollanduszi familiák, 's mintegy 20000 Malayok, Malabarok, Chinaiak, és szegény Portugalluszok lakják. A' fón túl egy hegyen fekszik a' számos ágyúktól, és 600 őröktől védelmeztetett erősség, a' Helyt.nak lakjával mindenféle pakoló, és fegyver házakkal eggyütt. Itt vagyon lakhelye egy kath. Püspöknek is. A' kereskedése szembetünő; a' kivitetendő portékáji, aranyporból, elefántcsontból, kámforból, fa' külön nemeiből arboczokból, mellyek a' Javai hajópiaczokra vitetnek, kiváltképen pedig czinből állanak.

Malaccai út, Malaccai tengerzug, tulsó India, és Sumatra szigete között 7—21 mfd az éles, és a' benne lévő szigetek, és zátonyok miatt igen veszedelmes.

Malaczka, tót mvs Poson Várm. Malina pataknál, vagyon itten G. Pálfynak szép kastélya, némelly nemes kuriák, 1 kath. templ. és pósta státzió 2421 l. számlal.

Maladetta, (átkozott hegy) egy 10200 láb magosságu Pyrenaeuszok' csucsa Spanyol orszában. Azért nyeré el ezen nevezetet, mert olly meredek, kés száraz, hogy rajta semmi növevény nem találtatik. Bellőle ered Garonne' fója. Egy Szász Charpentier nevü ásványvisgáló mászott fel elsőben 1813 eszt. sok veszedelmek között ezen eddig megmászhatatlan hegyre.

Malaga, (36° 43′ 30″ É. Sz. 18° 15′ 45″ K. H.) régi, nevezetes kereskedő vs Spanyol orsz. Granada' tart. egy kellemetes völgyben, Gibralpharo hegynek tövénél, Guadalmedina patknál, és középtengernél, 5500 h. 41980 l. számlál, lakhelye a' katonai Helyt.nak, és 1 Püspöknek. Ezen vs kettős fallal vétetik körül, vannak 9 kapuji, és egy régi kastélya. A' házai magosak, az utszáji szorosak, és némellyek igen is szükek, rosszúl rakottak, 's általjában tisztátalanok. Vannak selyem, kalap, harisnya, pántlika, papíros, szappan, és kártya fabrikáji: találtatik itten monte pio az az: kölcsönöző ház, tart.béli váltokassza, melly a' mezei gazdáknak az ő földjeikre interes nélkül való kapitálisokat kölcsön ád, és egy jó 12 láb hosszuságú, és gyönyörü sétáló helyül szolgáló töltés, 's a' San Lorenzoi kastély

Digitized by Google

által oltalmaztatott rév. Ezen vsnak kereskedése igen jeles, innét számos Spanyol ország' termékei u. m. különféle gyümölcs, olaj, kiváltképen pedig bor, 's e' között a' nevezetes, 6000 körüllévő szőlőkben termő Malagai bor, esztendőnként mintegy 2 1/2 mill. piasterért vittetnek ki; a' bemenő portékák' ára pedig csak 1 1/2 mill. piasterre tétetik.

Malaga, (Velez) kereskedő vs Spanyol ors. Granada' tart. mintegy 12000 l. vannak, szép vidékben Velez fónál, egy hegyen épült kastéllyal.

Malaghetta, Malaguette, Mag sziget, parti tart. túl Guineában, Afrikában Sierra Leona vizétől fogva a' Palmai fókig terjed; és Mitombó, Maun, és Sanguin országokból áll.

Malahide, helység Hiberniának Dublin' Grófs. gában, a' Dublini öbölnél, Twiszt nevű materia' szövő, és fehérítő só fabr. kal.

Malakatta, nagy, nyilt vs Nigritziának Woradu tart. közép afrikában, mellynek házai, és kunyhói nádból valók, és sárral bémázoltak. Lakosainak, kik földi magyorókból szappant készítenek, vasfabr. is vagyon.

Malamocco, vs Lomb. Velen. Kir. egy szoros szigeten a' Velenczei öbölben, melly a' Velenczei Lagunok bémenetelét kel. ről két u. m. S. Pietroi, és Della Puntai erőségek által fedi, és 1100 l. számlál.

Malanto, vs Dalmatiában Ragusa mellett.

Mälarsee, l. Maelarsec.

Malapane, falu Szilesia' Oppelni ker. egy hasonnevű fónál, vagyon egy vára, és 6 királyi vas hámorjai, hol ágyúk, és minden egyéb a' mi a' lövő szerekhez szükséges, bányákhoz, és vízben való építéshez megkívántatott eszközök, vashídak 's t. ef. öntetnek, és készíttetnek.

Malattah, régi, nagy, és nevezetes vs kis Asiának Marasch tart. Eufrátnak nyug. partján, kellemes, és hegyektől körülvett síkon, eleven a' Persiába áltmenő kereskedés' okáért. Vagyon egy Görög Érsekje.

Malaucenne, vs Francz. ors. Vaucluse oszt. Grausel fónál, 520 h. és 2580 l. számlál; vagyon vára, rézhámora, és selyem fabr.

Malayo, Hollandiai fő vs a' Molucki Ternate nevű szigetben, lakhelye ezen szigetSzultánjának, és a' hollandiai Kormányszéknek, mellette vagyon a' melly árkoktól körülvett Orange nevű fő erősség, mellyben az országlószéknek épületjei, és jeles erőség vagyon.

Malayok, Malacca félszigetének lakosi, kik setét barnák, kicsinek, izmosok, jólnőttek csúcsos fejűek, széles orrúak, nagy és tüzes szemüek, hosszú és fényes fekete hajúak. A' férfiak szüntelen tört hordának, az övek mellett, fa, és karókon nyugvó házakban laknak, mint Muhamedanok több feleségeket tartanak, sok ésszel, és tehetséggel birnak, de igen gonoszok, tolvajok, csalárdok, 's mellette olly ravaszok, hogy töltött pisztoly nélkül nem lehet velek alkuba ereszkedni, a' munkára restek lévén,

Digitized by Google

csak annyit vetnek a' mennyi szükséges az eltartásokra. Az opiummal való mértékletlen élés sokszor olly dühbe hozza őket, hogy mint esztelenek az utszákon futkosnak 's minden elejekbe jövőt megölnek.

Malberg, falu eggy. Belgyiom orsz. a' volt Fran. országi erdők' oszt. Kill fónál. Vannak 840 l. és egy vashámora.

Malborg, l. Marienburg.

Malburgeth, Rosenberg Gróf' mvsa Karinthiának Willachi ker. jó vashámorokkal dicsekedhetik.

Malchan, Malcho, falu Brandenburgi közép Markban, vagyon egy mulató kastélya, mellyben I. Fridrik Király néha tartózkodott.

Malchen, falu Hassiai nagy Herczségnek Starkenburgi Herczs.ben, mellynek nevezete Malches' (Meliboeus, a' régieknél Faunus) hegyétől ered, 18 házaiban 110 l. számlál.

Malchin, vs Mecklenburg-Schwerini Herczs.ben Peene fónál, 416 h. és 2370 l. Változtatva tartatnak itten és Sternbergbe a' gyülések.

Malchow, vs ugyanott, egy hasonló nevű tónál 2 mfdnyire Malchintól. Vannak 193 h. 940 l. és posztószövő műhelyei.

Malda, Manlda, vs Bengaliában Ganges keleti partján keleti Indiában; vannak pamut, és selyem fabr.

Maldegem, vs Fran. orsz. volt Scheldei oszt. Feede patáknál 4260 l.

Maldivek, Maldivae insulae, 10 vagy 12000 számú kis, többnyire alacsony, kietlen, és egészségtelen szigetek, és sziklák az Indiai tengerben, (7° D. Sz. 8° É. Sz. és 89° 93° K. H.) Ezen szigetek különféle tengerzugok által, 17 osztályokra részeltetnek, mellyek mindeggyike kötorlások által körülvétetik. Nyáron, melly Octoberben kezdődik, és 6 hónapig tart, a' napmelege türhetetlen, de az északák hívesek; a' tél pedig Aprilistől Octoberig csupán csak esőből áll. Ezen szigetek általjában igen termékenyek, 's tulajdon, Naybe nevű Fejedelmek vagyon, melly számos katonákat tart. Találtatnak itten kiváltképen narancs, czitrom, maldivi vagy tengeri kokoszpálma, mellyből a' lakosok bort, ételt, olajt mézet, ruhát, hajóköteleket, vitorlákat, és lakásokat csinálnak, azonkívül köles riskása, 's más gabona, tekenősbékák, krokodílok, halak, fekete klárisok, és ambra 's t. ef. Lakosai, kik hihetőképen Arab vagy Hindus származásúak, kicsinyek, olajszínűek, kimívelttek, elmések, erősek, fekete hajúak, de ezeket csak az asszonyok, katonák és nemesek ékességnek okáért hosszura nőtetik, mesterségekre és tudományokra hajlandók, munkások, hajókat építenek kokosz fákból, mellyek 300 tonnákat foglalnak, jó gyékényeket, kartonokat, és selyem materiákat készítenek és elcserélnek; vagyon tulajdon nyelvek és írások; Muhamedánok 's azért több feleségeket tartanak. A' déli részekben lakozók nem olly mívelttek mint az északiak, kiknek életmódjok a' Hinduszokéhoz hasonlít, 's kik olvasásban és írásban, melly faleveleken történik, Curran,

Digitized by Google

égész (astrologia), és orvos tudományban előmenetelt tesznek. Elég nagy kereskedést űznek kiváltképen Kaurissal. A' kormányozás egynél vagyon, és határozatlan. A' Király Raskan, a' Királyné pedig Renuillag név alatt esméretes. Ezen szigeteknek 17 osztályai e' következendők: Divomdurn, Malikut, Attolon de Tílla Doumatis, A. Doue de Madu, A. de Madu, A. de Padypolo, A. Arca, Badu, Male, Pulodu, Molluque, Nillandus, Collo Madus, Adumatis, Suadu, Addu, Pova, Molluque. Legnagyobb köztök a'

Maldivia, vagy Male, ezen szigeteknek közepén; lakja a' Királynak, kinek a' többiek is alávetettek; 1 1/2 mfd a' kerülete, legnépesebb legtermékenyebb, de a' mellett legegésségtelenebb mert ivó vize nincsen.

Maldon, helység Angliának Essex Grófságában, Blackwater, fónak Chelmerbe való ömlésénél, vagyon réve, közönséges könyvtára, a' körül lévő Predikatorok' számára; nevezetes kereskedése kiváltképen szenekkel, borral, és gabonával. — Szomszédságában vannak jeles osztrea zátonyok.

Maldonada, (34° 53′ 12′ É. Sz. 54° 7′ 44″ N. H. Páristól) vs, és kikötő Spanyol deli Amerika'Buenos-Ayres tart. 2000 l. számlál, rézzel és bőrökkel kereskedik.

Maldur, Malter, Melter, falu Szepes Vármegyében, Poprad folyónál a' Görgey familiához tartozik, 26 kath. és 730 evang. l. számlál, kik németek, 's lenmíveléséből, gyolcs' szövéséből, és fehérítéséből élnek. Találtatnak itten sok dara kereskedők.

Male, l. Maldivia.

Maleg, v. Bahr-el-Abiad, az az: fehér folyó, Nilusnak nagy mellék fója, melly Habessiniának belsejében a' hold' hegyeinél, (mások szerént Damot és Gafat Habessiniai tart.ok' határinál) ered, és Angut mellék folyót felvévén Nilusztól egy forma eltávozásb. Sennaar' országát hasítja, mig mintegy 120 mídnyi futása után ezen orsz.nak északi határjánál vele eggyesül.

Malegaschok, Malgaschok, v. Madegassok, Madagaskar szigetének lakosi, kik parti és belső lak.ra osztatnak; amazok igen nagyok, megtetsző arczvonásúak, finom taguak, olaj szinűek, erősek, elevenek, vigak, alkalmatosak és munkások; ezek pedig a' tulajdon ittszülettek, feketék, kicsinyek, hosszu hajúak, Malayokhoz hasonlítanak, 's erkölcseik is vadabbak mint a' parti lakosoké. A' parti lak. 3 nemzetségekre oszlanak: 1) Zaffe-Ramini, kik megént Rohandrianok, Anakandrianok, és Ontsazi nemekre részeltetnek; 2) Zaffe-Ibrahim; 3) Zaffe-Kassinambu. A' belsőek pedig e' következendőkre: 1) Woadziri, 2) Lohawohits, 3) Ontzoas 4) Ondeves, vagy Endeves. Mindöszve ezen Malegáschoknak száma közönségesen mintegy 4 milliora becsültetik. Nem hibáznak itten a' mesterségek, mert ők vasat olvasztani, bellőle üllőket, fejszéket, kalapácsokat, keseket 's t. ef. készíteni tudnak, az aranymiveseik karkötőkkel, csatokkal, fülönfüggőkkel foglalatoskod-

Digitized by Google

nak, esztergásaik pedig puskákot, tányérokat, kanalakat, 's t. ef. faragnak. Keleti Afrikának, Maskareni szigeteknek, és Európának lakosival kereskednek. Igen testiek, bujálkodók, vigak, az elét mondjok együgyű, de igen vendég szeretők. Csak egy az Arabiaival igen kevert, de több beszédmódokra elterjedt nyelvek vagyon. Részént igen hadakozók, 's a' fegyverek majd nagyobb lándzsákból vagy hassagajokból, majd kissebbekből és paizsokból áll; némellyeknek nyilaik, és íveik is vannak; de puskások is találtatnak közöttek. Legnagyobb része ezen nemzetnek pogányságban él, mellynek bűbájósága megfoghatatlan; a' többiek elfajzott Mahomedánok. Az eggyedül való falúk magános fejedelmektől kormányoztatnak, kik több vagy kevesebb hatalommal bírnak, a' mint alatt válójikat tekintetben, gazdagságban, és hatalomban feljülmúlyák. Eggyiknek sincsen jussa adót szedni, hanem csak a' hadi adó egyformán elosztva az alattvalók között vettetik fel. Minden népség szabad urakból, és sklávokból áll, kikkel igen szelíden bánnak. Háborúkor, melly sklávok', vagy aratás elfoglalására czéloz, mindeggyiknek, a' ki arra alkalmatos, fegyvert fogni kell.

Malembo, Malimbo, (5° É. Sz.) falu egy hasonló nevű kikötő toroknál déli Afrikának Kakongo birod.mában Europai kereskedőktől sokszor megkerestetik, kiknek rakodó házaik is vannak itten.

Malenowitz, mvs Morva orsz. Hradischi ker. vagyon egy plébaniája egy régi vára 172 h. 's 1200 l.

Maleral, vs Francz. orsz. Loire oszt. Rhone fónál 157 h. számlál.

Maleschau, Gróf Ostein örökös jószága Cseh orsz. Czaslaui ker. a' földmivelése részént az első, részént közép, részént pedig utolsó rendhez tartozik, a' körülfekvő erdők tölgyekkel, fehér és veres bíkfákkal, fenyvekkel, nyárfákkal, ternyőkkel, és hársfákkal diszeskednek. Egy ezen Uradalmon keresztülfolyó patak pontyokkal, csukákkal, menyés orsó halakkal, kárászokkal, tergélyekkel, góbhalakkal, és tengeri sigerekkel bővelkedik. Itt fekszik Maleschau (Malessow) mvs, melly 72 h. egy várból, mulató, és vadas kertből 's egy kath. templ.ból áll.

Mhlestroit, Malétroit, vs Fr. orsz. Morbihan oszt. Ouste vizénél; vannak 250 h. 1600 l. gyolcs, posztó, és bőr fabrikáji.

Maleville, város Francz. orsz. Aveiron oszt. 2250 l.

Malgaschok, l. Malegaschok.

Malgrat, (41° 38′ É. Sz. 19° 17′ K. H.) kereskedő vs Spanyol orsz. Catalonia' tart. 3200 l.

Malicorne, helys. Fr. orsz. Sarthe oszt. vannak 1000 l. és fayence fabr.

Malicut, sziget a' keleti Oceánban, Asiában, Egykor a' Maldivi szigetekhez tartozott, most tulajdon fejedelme van, ki a' Cananori Kir.tól függ.

Malimbe, l. Malembo.

Malines, l. Mecheln.

Malinhead, (55° 22′ 15″ É. Sz. 10° 25′ K. H.) fok Hibernianak Donegal Grófs.ban.

Digitized by Google

Malivagonga, Maveligonga.

Malköping, (59° 8′ 4″ É. Sz. 34° 19′ 2″ K. H.) helys Svetziáb. Südermannland tart. vannak több mint 150 lak. fabr. és kereskedése.

Mallapuram, l. Meliapur.

Mallen, (42° É. Sz. 15° 21′ K. H.) vs Spanyol orsz. Arragonia tart. 2800 l. számlál.

Mallenschibreg, helys. Friaulban, virágos, és festett vászon' fabrikájával.

Mallersdorf, mvs Bajor orsz. Regeni ker. a' kis Labernél 250 l. vagyon azonkivül egy hegyen épült apátsága, tartományi, törvényszéke, és tiszttartósága.

Malliano, (42° 21′ 43″ É. Sz. 30° 9′ 29″ K. H.) vs Pápa birtokaiban, 4000 l.

Mallicollo, eggyike az új Hebrideknek Polynesiában, 20 tengeri mfd a' hosszusága, belsejében igen hegyes, 's kenyér plántákkal, kókoszdiókkal, pizánggal, arumgyökerekkel, narancsokkal és disznókkal bővelkedik; vagyon Port Sandwich nevü réve, és 50000 l. kik kicsinyek, feketék, és általjában ocsmányok 's gyapju forma hajúak.

Malmitz, falu Sileziának Sprottaui ker. vashámorja van.

Malloodooo, Malluduh, Borneo szigetének ész. tart. Asiában, a' hasonnevü öböl körül, melly a' legszebb, és legbátorságosabb tengeri öblöknek eggyikét formálja; gabonával, használható fákkal, spanyol náddal barmokkal, vad ökrökkel, (Lissang Tambadaus) méhekkel, és tengeri csigahéjakkal, 's t. ef. bővelkedik, 30000 l. számlál.

Mallorka, l. Majorka.

Mallow, ferdőhely Hiberniának Cork Grófs. Blackwaternek szép partjain, hasonló erejü a' Bristoli kutakkal.

Malluduh, l. Malloodooo.

Malmaison, igen gönyörüen fekvő mulató kastély Franorsó. Seine és Oise oszt. kicsiny, és teketntet nélkül való, de belül a' legujabb izlés szerént felékesítve; vagyon egy vadas kertje, és vizi játékai.

Malmedy, Malnumdarium, (50° 28′ É. Sz. 23° 40′ K. H.) jeles, kereskedő vs 's ker. héli főhely Francz. orsz. Ourthe oszt. Recht fónál; vannak 4500 l. posztó, bör, és selyem fabr.

Malmöe, Malmogia, (55° 36′ 37″ É. Sz. 30° 41′ 4″ K. H.) Svetzia' Malmöhus-Län tartom.nak tengeri, és kereskedő fővsa, Koppenhágának ellenében a' tengerszorulásnál, 70 mértföldnyire Stockholmtól, 5230 l. vannak, azonkivül bátorságos és alkalmatos réve, igen termékeny 's jól mivelt vidékben fekszik, találtatnak itten kalap, posztó, harisnya, kesztyü, czukor, klipping (puha fiatal borju bör), dohány és tobák fabr.; hering halászatja 's kiváltképen gabonával való kereskedése is nevezetes.

Malmöhus-Län, Svéd országi kapitányság, Schonen tart. nak délnyugoti részében, Sundnál, és Bálti tengernél, 82 □ mfd a' téressége, lakosainak száma 142060 tétetik, kik 7 vsokban, és 4458 udvarokban laknak. Kőszenekkel, gabonával, hüvelyes veteményekkel, vadakkal, marhával halakkal, és rákokkal bővelkedik.

Malmsbury, Malmesburia, kis vs Angliának Wilt Grófs.

Digitized by Google

alsóbb Avonnál, vannak gyapjú fabr. Itt született Hobbes Tamás.

Malmisch, (56° 47′ É. Sz. 68° K.) ker.béli vs Orosz Wiätka fónál, 2050 l.

Malnapataka, Malinecz, nagy és gazdag tót falú Neográd Várm. messze terjedő határa fenyvekkel, bikfákkal tölgyekkel, és legelőkkel bővelkedik. A' nagy juhtartás mellett sok brinzát, és zöld sajtot készítenek lakosai, a' gyapjut részént eladják, részént durva fehér posztót készítenek kállójikban. Ipoly folyónál (mellyben sok pisztrángok találtatnak) fekvő erdőben számos hosszu deszkák, és léczek metszetnek, és sok sindely, és abroncs készítetik, 's eladásra kivítetik. A' ló tartása is hires. Vagyon azonkivül savanyú vize, és szőlő hegye. Lakosai evang. kiknek templomok is vagyon.

Maloi-Archangelszk, vs Orosz Orel Helyt. 200 h. 650 férfiakat számlál.

Maloi-Jaroszlawecz, (54° 59′ É. Sz. 55° 50′ K. H.) vs Orosz Kaluga Helyt. Luscha mellett, vannak 232 h. és 1620 l. só és pálinka tárházai, és orsz.os vásárjai.

Malora, kis sziget a' közép tengerben, nevezetes az 1250 esz. Pisaiak és Genuaiak között történt tengeri ütközetről, mellyben az elsőbbek annyira megveretek, hogy az ő ezelőtt rettentő tengeri erejek, soha többe lábra nem kaphatott.

Malorossok, Kis Oroszok v. Ukrainiak, Kozák nemzetség Orosz birod.ban. l. Kozákok.

Malouinek, l. Falkland' szigetei.

Malpas, szép mvs egy dombon, Angliának Chester Grófs. Vagyon deák oskolája, és ispitálya.

Malpas le Grand, falu Francz. orsz. Doubs oszt. vannak 194 h. és márványbányája.

Malplaquet, falu Francz. orsz. ész. oszt. 800 l Itten Blaugies falu mellett történt 1709 eszt. egy igen véres ütközet a'szövetségek, és Franczia'k között.

Malsch, Maltsch, Malsching, fó Cseh orsz.ban, melly Austriában eredvén Unterhaydnál Cseh orsz.ba által megyen, és Schwarzau patakot felvévén Budweis mellett Moldvába esik.

Malstrom, l. Mahlstrom.

Málta, Melita, (32° 10′ 30″ É. Sz. 35° 53′ 41″ K. H.) legdelibb, legnagyobb, és legjelesebb a' Máltai szigetek közül, 5 mfd a' hossza, 3. a' szélessége, 14 a' kerülete 's 6 12/1000 □ mfdön' 74700 l. számlál, Szicziliának déli részén. Nyugoti, és déli partjainak meredeksége lehetetlenné teszi a' kiszállást, de északi, és keleti részein több révei, és öblei vannak. Viz nélkül nem szükölködik, ámbár egy folyója sincsen. A' sziklás de lágy klimával megáldott földjének legnevezetesebb termései e' következők: gabona, de nem elegendő, hüvelyes vetemények, komló, ánis, soda, kali plánta, bőrmoh, pamut, bor, drága déli gyümölcsök, kivált narancsok, méz, viasz, jó rétségek, lóher, orvos füvek 's t. ef. állatai: szép harmok, és szárnyos állotok, nyulak, sárcsák, 's más vadak, halak, és más tengeri állatok bővségben; A' vas és márvány nem sok,

Digitized by Google

de a' só több mint szükséges. Lakosinak nyelve romlott Arab nyelv, de a' vsokban olaszúl beszélnek. Málta, más két t. i. Gozo, és Comino szigetekkel eggyütt 1798 eszt. Francziák által elfoglaltatott, de ezek innét a' reá következő eszt.ben Angolok által kiüzettek, 's még most is Angolok birják, ambár (1802) az Amiensi eggyezés szerént elkellet volna hagyniok ezen szigetet. Fővsa Valetta.

Malterdingen, mváros Badeni Herczs.nek Treisami ker. 187 h. és 1140 l. kenderrel kereskedik.

Malters, falu Helvetziának Luzerni kant. Emmen fónál, vagyon marha vásárja és kinköves ferdője.

Maltezi, Máltai szigetek, 3 sziget, közép tengerben Szicziliа, és Afrika között, É. Sz. 36° és K. H. 32° alatt, 10 mfdnyire Szicziliától dél felé, t. i. Málta, Comino, és Gozo, mellyek 1525 eszt. fogva 1798-ig János' vagy a' Maltai Rendhez tartoztanak, 's ezen eszt.ben Francziák által elfoglaltattak, kik azokat 1800 évben az Angoloknak áltengedni kéntelenítettek, 's még most is ezekhez tartoznak. Ezen szigetek csupa sziklákból állanak, és csak emberi szorgalom által tétettek termékennyé, mind öszve 8 1/30 □ mfdön 87500 l. számlálnak. A' klimájok igen meleg, de tengeri szelek által mérsékeltetvén tiszta, és egésséges. Lak. Araboknak maradéki öszvekeverve a' régiebbekkel, jó kereskedők, halászok, és hajósok.

Malton, nagy hegyen épült vs Derwent vizénél Yorkshireben, Angliában; két részekből áll; 3 szép templomi vannak; két követi ülnek a' parl.ban.

Malula, l. Mara.

Malung, ekklézsia ész. Svecziának Dalarne urod.ban, malom kő bányával.

Malvasia, l. Napoli di Malvasia.

Malvay, orsz. a' hajdani N. Mogul bir.ban Ostindiában Asiában Bengala orsz.nak nyugatra.

Malzien, vs Francz. orsz. Lozere oszt. Truyrere fónál 520 házaiban 1060 l. számlál.

Mamadysz, ker.béli vs Orosz Kasan Helyt. Wiätka fónál.

Mambedy, helys. Syriának Halebi Bassaságban a' régi Hierapolis helyén, hol az előtt Venusz híres temploma állott, mellynek semmi nyomai nincsenek többé; de találtatik még is egy régi nevezetes vizcsatorna.

Mamelukok, Memalik, (azaz: megkeresztelt szolgák,) fiatal emberek különféle nemzetségekből kiváltképen Asiából, és Europából valók, kik részént elfogatatván, részént megvétetvén Ægyptuszba vitetnek, hol mint katonák felneveltetnek 's az orsz.ot kormányozó katonaságot állatják. Eleintén ugy szemléltettek mint Ægyptuszi Szultánok őrseregei, de most felső Ægyptusznak több tartományait bírják, mellyekből az északiakba sokszor beütnek. Ők erős és jól fel készült katonák, 's eszt nként a' Kaspium tengertől való rabszolgák által szaporítatnak. Az ő Bayeknek nagy befolyások vagyon az Aegyptuszi kormányszéknél. Napoleon többeket hozott el magával Francz. orsz.ban.

Digitized by Google

Mamers, vs és főhely Francz. orsz. Sarthe oszt. Dive fónál, 800 h. 5380 l. számlál, vannak gyolcs, és étamin (posztó neme) fabr. Barmokkal és kenderrel kereskedik. Szomszédságáb. szép kövévált dolgok (kövülmény) találtatnak.

Mamin, vs Orosz Kiow' Helyt.

Mamora, vs Afrikai Fez birod. Benihasan tart. vagyon egy kastélya, és réve.

Mamore, l. Madera.

Man, Monabia, (54° 1′—54° 25′ É. Sz. 12° 57′—13° 14′ K. H.) sziget a' Hiberniai tengerben, melly Angliai Westmorelandhoz tartozik, és 20 1/2 □ mfdön 30000 l. számlál, kik Mankoknak neveztetnek. Partjai sziklások és veszedelmesek, 's földje nagyobb részént hegyes, mellyek közt legmagosabb a' The Snafle. Ezen bérczekben találtatik réz, ón, vas, 's a' kövek' különös nemei; a' termékeny völgyek kivált déli részén zabbal, árpával, krumplival, lennel, és kenderrel bővelkednek, egy kevés buzát is terem. Juhokkal is gazdag ezen sziget, mellyek közt legnevezetesebbek a' tulajdon színek által megkülömböztetett Laugthonok; marháji lovai, és disznóji kicsinyek, a' vadai számosak, és a' halászatja sikeres, kiváltképen a' heringfogása, melly némelly eszt.kben 200000 font sterlingre felment. A' lak. nyelvé keverve vagyon Angolból, Hiberniaiból, és a' régi Brittuszokéból, az ő tulajdon szokás törvények Breast-Laws név alatt esmeretes. Szabadok ugyan az Angol taxától, de tulajdon adót fizetni kéntelenítetnek. Főváa Castletown. — Hozzátartoznak más 4 kissebb szigetek, mellyeknek eggyike the calf of Man, azaz: Man szigeti borjúnak nevezetik, mert a' nagyobbik után, mint borjú a' tehén után, uszni látszatik.

Man, kis sziget Indiában, a' Bengalai Golfóban. Pegu orsz.hoz kel.re.

Manaçor, (39° 33′ É. Sz. 20° 44′ K. H.) vs Spanyol orsz. Mallorca tart. 5960 l.

Manado, Hollandus kereskedő hely Celebes szigetében lévő északi tart.ban Ostindiában,

Manara, Manaar, kis 2 1/2 német mfdnyi hosszuságu és 1 mfd szélességű sziget, innenső Indiának Ceylon felé eső tengeri öblében, hol Adam' hidja, és nevezetes gyöngy halászat vagyon, mellyet az Angolok közönségesen 500000 tallérért kiarendálni szoktak. Itt nem terem a' gabona, de kókosz, és pálma fákkal bővelkedik. Egy jeles erőssége is vagyon.

Manassa, n. vs egy hegy alatt Natoliában, kis Asiában, Smirna vstól 9 mfd. egy várral.

Manasse, Israel nemzetsége Józsefének ága, Ephraim testvére mellett telepedett le Jordán vizének nyugoti tájjékán, határa Bethlehem által közép tengerig terjedett (Jos. 16, 1—4.) Kána pataka által választatott el Éphraim földétől; ész.ra Ascher, keletre Isachar földivel volt határos. Bethsabe vsa is hozzá tartozott.

Manawghare, Mangarow, nagy fó déli Afrikában fekvő Madagascar szigetének keleti részén, 7 torkolatjain által ömlik a' tengerbe,

Digitized by Google

Manzanares, Manzanares, fó Spanyol országban, melly Madrid mellett elfolyván, Henaresbe szakad. Nyárban sokszor kiszárad, de néha a' hegyeken szaporodott esővíztől neveltetvén szembetünő folyóvá lészen. Ezen fónál fekszik egy hasonnevü mvs, melly Grófs. czimerével díszeskedik.

Mancha (*la*) Spanyol Uj Castiliának tart. melly kín esővel, buzával, borral, sáfránnyal, olajjal, gyümölccsel, öszvérekkel, és juhokkal bövelkedik; 214080 l. vannak, kik jó kedvek, elevenségek, és tetszö testi termetek miatt nevezetesek. Fövsa Ciudad Real.

Mancha Real, vs Spanyol orsz. Jaen tart. 4000 l.

Manche (*la*) *Canal*, Francz. orsz. és Brittus szigetek közt terjedö, hosszú, és szoros tenger, melly az ész. tengert az Atlantival öszveköti, és Calais, és Dover közt legszorosabb, hol a' szélessége álig teszen 6 mfdet, vagy 21369 francz. lábot. O tőle nyerte nevezetét, a' francz. Canál nevü osztály, melly máskép de la Manchenak neveztetik. l. Canál.

Manchester, Mancunium, n., rendetlenül épült vs, vagy inkább falu Angliának Lanca Grófs., Irk fónak Irwellbe való szakadásánál, az Irwellen túl fekvő Salforddal eggyesülve 12832 ház. 84020 l. 6 Püspöki, 2 Presbyterianusz, 3 kath. Quäker, Methodista, és Dissenter templomokat számlál; vagyon philosoph. társasága, közönséges könyvtára, és váltó kasszája. Itt vagyon középpontja az Angol pamut munkáknak, mellyekkel az egész környéke, és a' közellévő Grófsgok foglalatoskodnak; 's mellyekre az olcsó köszenek, és jeles fóknak mesterséges öszvekapcsoltatások által felkapott. Azonkivül készítetnek itten pántlikák, gyolcs, papiros, kalapok, selyem matériák, bársony, melly ezen vsnak nevét viseli. 's t. ef. kereskedése az egész világon elterjedett. Ezen vstól neveztetik Lord Montagu Manchester Herczegnek.

Manchesterhaus, rakodóboltjá az Angol Hudsonöblei társaságnak, északi Amerikában, Saskaschwan fónál.

Mancieux, falu Francz. orsz. Mosel oszt. Nour és Garonne öszve folyásánál, 428 l. és márványbányával.

Mandal, kereskedő és rakodó vs Norvegiának Christiansand hivatalában, a' hasonnevü fónál, nevezetes a' lazacz halászatja, fa' és hal' kereskedése.

Mandel, hegyes sziget a' vörös tengeren a' szerencsés Arabia és Afrika közt.

Mandar, birod. Celebes szigetében.

Mandelholz, l. Rothehütte.

Mandeo, fó, Spanyol orsz. Galicia tart. melly a' Corunnai kikötőnek ellenében tengerbe szakad.

Manderscheid, Grófs. német orsz.ban, mellynek birtokosi a' Wesztfali Grófok' Collegiumához tartoztanak, 's Blankenheimiakra, és Kayl, vagy Falkensteiniakra oszoltak, mellyek közül az utolsó még 1742-ben egészen, az elsőnek pedig férfi ága 1780-ban kihólt. A' familiaház, melly egy várból, és helységből áll, és Liser fónál fekszik Man-

Digitized by Google

derscheidnak is neveztetik, 's utólszor Sternberg Grófnéhez tartozván 1801-ben Francz. orsz.hoz kapcsoltatott 7 1/2 mfdön 8000 lak. számlál.

Manden, vs Fr. orsz. Doubsz oszt. 320 lak.

Manding, v. Barre, tartom. közép Senegambiában, kicsiny monárkai-Reszpublikát formál, szép, termékeny, kiváltképen mindenféle fákkal, és vadakkal bövelkedik, és jól vagyon kimivelve. Lak. Mandingoerek, kik igen szoros követöji a' Mahomed' törvényének, igen munkások, becsületesek, hívek, jószivüek, emberszeretök 's általjában minden szomszédjaiknál pallérozottabbak; vannak alkalmasan elrendelt iskolájik, 's majd mind nyájan tudnak olvasni és írni; kiváltképen tanulják az Arabs nyelvet, és a' Koránt. Fő helye, még nem esméretes.

Manding, Nigritziának tart. közép Afrikában, ez tartatik a' Mandingoerek' hazájoknak; Niger fó által hasítatik, arannyal bövelkedik, de ez csak szem, és homok formájában találtatik, mert itt a' bányászat esméretlen. Földje igen termékeny, a' fü olly buján nö, hogy azt esztendönként leperzselik. Lak. független Fejedelmektöl kormányoztatnak, kik Mansas név alatt esmértetnek.

Mandingoerek, legszámosabb népség Gambia fónál, belső Senegambiában, közép Afrikában, valódi Szerecsenek, feketék, többnyire utálatosok, béesett szemüek, lapos órrúak, rövid gyapju forma hajúak, nagy kiálló ajkuak, karcsú termetüek, és széles vállúak; elevenek, vigak, minden gyönyörüségekre hajlandók általjában nem igen munkások, inkább a' kereskedést, mint a' mesterségeket kedvellök, a' dohányózásnak és társolkodásnak nagy barátjai, egésségesek, erösek, megkeményedettek, és kevés betegségeknek, alávetettek. Lásd Manding. Mandingoerek tart. közép Senegambiában e' következendök 1) Barre' v. Manding Státusa; 2) Walli; 3) Wulli, v. Yuli; 4) Merine; 5) Bondu; 6) Galam; 7) Kadschaga; 8) Kasson; 9) Bambuk kirs.ok; melly utolsó Niakatel, Samarina-Makan, és Nambia-Mussa tartományaira osztatik. — Ezen Madingoerektöl nyerte nevét egy felsö Guineának Sierra-Leona' partjain fekvö tart., melly általok elfoglaltatott, és Quiaport parti folyó, és Skarzie nevü nagy folyó közt fekszik, 's nem igen nagy. Föhelye Bareira.

Mandinies, Mainották' városa déli Moreának Koron öblénél; vannak 150 h. olajjal, solyemmel 's t. ef. kereskedik.

Mandiolei, Molucki sziget Asiában, melly Bachiantól egy szoros tengerzug által elválasztatik, 6 mfd a'nagysága. Nyugoti részén vagyon a' hajósoktól gyakran megkeresett Bissory nevü rév.

Mandling, szoros áltmenetel felsö Stiriának Judenburgi ker. Ens fónak Bajor orsz. Salczach ker.böl Stiriába való ált folyásánál, nem messze Radstadtól, egy vámmal.

Digitized by Google

Mandöe, kis két félre elválasztott sziget Schlesvig' nyugoti részén, a' halászatja sikeres.

Mandscheli, helys. Orosz Pultawai Helyt. Danapris fónál, nevezetesek a' bárány börei.

Mandschia, l. Mangaea.

Mandschu, a' Tunguzi nemzetnek, legjelesebb ága, a' tenger partján Asiában. 1644 eszt. elfoglalták a' Chinai birodalmat, mellynek mostani uralkodóji si Mandschu nemzetből származtanak.

Mandu, v. Mando, (20° 52' É. Sz. 93° 30' K. H.) nagy régi vs Maratták' nyugoti Statusának Malva' tart.ban fallal körülvéve, alkalmas nagyságú, jeles obeliszkusokkal 's több hegyeken épült kastélyokkal ékeskedik.

Mane, helység Francz. orsz. alsó Alpesek' oszt. vannak 1360 l. kik gyümölcskereskedést üznek.

Manerbio, vs Lomb. Vel. kirs. Mellai oszt. 3000 l. számlál.

Manetin, (Manietin, Mantin) kis vs Cseh orsz. Pilseni ker. Sztrzela fónál, vannak 130 h. egy vára, posztó kézi mive, és dékány templ. A' hasonnevű urod. Lazanzky Grófhoz tartozik. Lak. földmívelésből, fa, és gabona kereskedésből élnek. Találtatik itten sok vas, és palakö, mellyel a' házok befedetnek. Lak. beszélnek csehül, és németül.

Manfredonia, Sipontum, (41° 58' É. Sz. 34° 25' K. H.) kis vs Nápoly orsz. Capitanata tart., a' tőle hasonlóan nevezett ker. fő helye, egy azon nevü öbölnél, 4970 l. számlál. Vagyon azonkivül réve, vára, és lazaretje, Érseknek lakja; alkalmas kereskedést üz; gabonával hajókázással, és sókészítéssel foglalatoskodik.

Mangalore, Mangalur, Corial, (12° 50' É. Sz. 74° 57' 24'' K. H. Greenwichtől), erős vs Angol Bombay Praesidenségben, keleti Indiának Malabar partján, vagyon egy réve, melly a' Goaival, és Bombayval az elsőségért vetekedik, borssal, theakfával, riskásával 's t. ef. kereskedik.

Mangara, orsz. szerecsen Bornunak tartom. Nigritziában, melly egy Helytartó által igazgattatik.

Mangaea, Turuhansk, a' legészakibb vs Szibiriában Tomsk nevü Helyt. nem messze Turuchan fónak Jenisey' egy ágába való ömlésétől; 130 h. 1000 l. számlál, vagyon egy fa erősége; bundabőrökkel kereskedik; a' kertmívelése nevezetes, melly által Chinai 3 fontnyi buborkákot nevel.

Mangatti, vs, és tart. Cochin orsz.ban, Ganges innenső fél szigetben, Ostindiában; egy Bramin hatalma alatt.

Mangeea, Mandschia, (21° 57' D. Sz. sziget Polynesiában, dél nyugot felé a' társasági szigetektől, 5 tengeri mfd a' kerülete, 's körülvétetik egy kláris abroncs által; kenyér fákkal, kokoszdiókkal, pizánggal, arum gyökérrel, disznókkal, kutyákkal és fehér gémekkel bövelkedik. Lak. derék termetűek, vastag, fekete hajúak, szakálokat hosszura nőtetik, mindnyájan fapapucsban járnak, 's Taiti nyelvnek egy módját követik.

Manghabey, l. Antongil.

Manghestä Ítiopia, l. Habessinia.

Digitized by Google

Manghislak, Mangischlak, jó kikötő a' Káspium' tengerének északkeleti partján, a' Turkomannok' tart.ban, melly az Astrachami hajóktól, a' Chiwani, és Bucharai karavanoktól gyakran megkerestetik, hogy vásportékákért, gyolcsért, borsért, és festékekért, idevaló báránypőröket pamutot, és rabarbarát becseréljenek.

Manghisi, kis félsziget Val di Noto kéleti partján Szicziliában.

Manghislak, l. Mangislak.

Manglisi, vs Orosz Grusinia' Helyt. Lakja egy görög Püspöknek.

Manheim, (49° 29′ 16″ É. Sz. 26° 8′ 12″ K. H.) fővsa a' Neckari kerül.nek, Badeni Nagy Herczs. Neckar fónak Rajnába való esésénél, melly 1578 h. és 18030 lak. számlál, ez egyike a' legrendesebb 's legszebb vsoknak, a' volt Rajnai szövetségben, elvagyon osztva 4 fertályokra, mellyek közül kettő 28 és kettő 20 négyszegből áll; vannak 6 közönséges piaczi, egy vára, melly képek' gyüjteményével, természeti kabinettel, és könyvtárral diszeskedik, fegyverháza, theátroma, égész tornya, botanicusz kertje és Lyczeuma, 7 kath. 1 luth. és 1 ref. templ. zsidók' Synagogája, 1 luth. és 1 ref. ispitálya, pénz verő háza, és ágyúöntő műhelye: Lakhelye az udvari fő törvényszéknek. Találtatnak itten selyem, gyapju, tobak, ércz, szattyán kalap, gyolcs, 's kártya fabr. A' bor kereskedése is nevezetes. — 1807 eszt.nek Jan. 10-kén tartotta ezen vs a' 200 eszt.béli jubileumát az ő felépítésétől.

Mani, l. Maine.

Maniana, Maliana, kis vs az Algieri Mascara nevű tart. ban, Barbariában, egy hegyen fekszik, vannak szép kertjei és szőlőhegyei, és jeles Római régiségei.

Maniana, tart. Nigritziában, délkelet felé Bambarrától, mellyben vad Barbaruszok lakni mondatnak, kik szomszédjaikkal örök ellenségeskedésben élnek, 's az elfogott ellenségeiket mind leöldösik.

Manica, l. Zambese.

Manika, v. *Heiliggeistfluss*, *Sz. Lélek folyója*, déli Afrikának Kafreria tart., melly a' Lagoai öbölbe szakad.

Manika, vagy Manissa, déli Kafririának tart.nya déli Afrikában, belsejében hegyes, és vízzel bővelkedő, mellynek Királya Schikanga nevet visel. Itt vagyon

Manika, a' hasonnevű tart. nak fő vs Sofala fónak bal partján.

Manila, l. Melilla.

Manilai, Luzon, vagy Philippi szigetek, (9°—19° É. Sz. 134° 30′—142° 22′ K. H.) 1500, Spanyoloknak alávetett szigetek, Asiától keletre lévő tengerben, mellyek bérczekből, és mocsárok, fók, és tavak által hasított völgyekből állanak. Az alsóbb tart.nyok' vidékjei, majd mindég fedetnek az itt lévő gőzöktől, 's az igen nagy hévség miatt, kivált a' mértékletlenül élök' egésségének igen veszedelmesek. Májusban legnagyobb a' meleg, erre nagyobb részént dühös égiháboruk, forgószelek, 's közönségesen földindulások, és legrettenetesebb hegyekből való tüz, és víz fakadások következnek. Mind-

Digitized by Google

azáltal még is az örök tavasz, minden szokott kellemivel uralkodik. Természei ezek: arany, hegyeikben és folyójikban; vas, magnet, ón, veres, és fehér réz, kéneső, salétrom, márvány, sok kénkő, 's érczes vizek; riskása, búza, rozs, dohány, gyömbér, bors, ambra, sago, kokoszfa, pamut, gyümölcs, ebenfa, házoknak, és hajóknak való fa, fehér, hajókötelekneк, és vitorláknak való kender, indigo, gyanta, czukor, méz viasz, indiai fecskefészkek, marha, házi, és vad disznók, szarvasok, őzek, majmok, bivalok, de kevés juhok, veszedelmes kigyók, krokodilok, gyikok, gyöngyök; halak, tekenősbékák 's t. ef. — Lakosaik' száma 3 mill. tétetik, 's ezeknek fele a' Spanyol birtokokban, a' többiek pedig szabadságban élnek. Bérczeikben laknak a' vad nemzetek, a' lapályaik pedig, honnét ezek kiűzettek, részént Chinából, Siamból, Sumatrból, Borneból Makassarból, Malaccából 's a' Molucki szigetekből való gyarmatok által megnépesitettek, kik szövéssel, hajó épitéssel, arany és ezüst mívekkel, China, ész. Amerika és Cadix felé menő kereskedéssel foglalatoskodnak. Kormányozója ezen szigeteknek a' Mexicoi vice Királynak Al-Helytartója; a' költségek elgyőzésére nyujt az Amerikai kormányszék esztend.kint 250000 piasztert, mert az esztendei jövedelmek csak 5—600000 piaszterre tétetnek. Az 1785 évben Spanyol ország.ban felállított Manilai kereskedő társasághoz melly az indiai portékákat az egész Spanyol Amerikába szabadon viheti, tartoznak ezen szigeteknek lakosi is. — Legnagyobb 's legnevezetesebb közöttök a' *Manila*, vagy Luzon, (12° 30'—19° 18' É. Sz. 136°—140° 45' K. H.) sziget, melly 1400 □ mfdön 1 mill. l. számlál, kik között legszámosabbak a' Tagalok, és Ygalottok. Vagynak egynehány tüzokádó hegyei, több tavai és fóji. A' hegyei között legmagosabb a' Mayon 's mivelhogy a' tüze és füstje több mint 20 tengeri mfdekre látható, azért a' Mexicoból jövő hajóknak világositó toronyúl szolgál. A' tüzokádó hegyek' torkolatjaiból több források szakadnak, mellyeknek vize orvos ereje miatt, részént ital, részént pedig ferdő gyanánt használtatik. Némellyek ezek közül olly forrók, hogy egy belevetett csirke 6 perczek alatt csontostül megfő. Tavai között nevezetesebbek a' Bay, és Bonbon. Lakosai Malajokhoz és Szerecsenekhez tartoznak. Az elsők legszámosabbak, 's ezen szigetnek legdélibb részét foglalják, melly 7 u. mf. Tondo vagy Manilla, Cavité, Boulacan, Batangas, Lagune, vagy Lac de Bay, Tayabas, és Vatangas tart.nyokra osztatik. — Ezen szigetnek és minden Philippineknek fő vsa *Manila*, (14° 45' É. Sz. 138° 55 l. K. H.) igen gyönyörű föld' csuccsán Manila fónak torkolatjánál fekszik, lakhelye a' Spanyol főhelytartónak, Audientziának, Érseknek, és Inquisitziónak; vagynak 15 egyenes de ki nem rakott utczái,

Digitized by Google

a' házai általjában kétemeletüek, mellyek közül a' felső, fából való, 's lakásnak, az alsó köből való 's magazinumnak szolgál. Áll pedig a' tulajdon városból, mellyben 5000 Spanyol és 3000 Mestitz vagyon, és két, egy híd által vele összekötött nagyobb, és népesebb külső városból, mellyekben 60000 Tagalok 8000 Chinaiak, 3000 Mestitzek, és 300 Spanyolok laknak. Ezen városnak 4 templ. mellyek közül legjelesebb a' márványból épült plebániás templ. 5 férfi és két apácza klastromi, 2 ispitályai, 1 árvák háza, 2 oskola Collegiuma, 1 Indianusz' közönsége 's a' Sz. Tamás Universitása.

Manillen, (41° 59' É. Sz. 18° 56' K. H.) vs Spanyol Catalonia tart. 2000 l.

Manioták, l. Mainoták.

Manipa, (3° 21' É. Sz. 125° 47' K. H. Páristól) eggyike az Amboini szigeteknek, 3 3/4 mfd a' hosszusága, és 1/2—2 a' szélessége, Ceramnak keleti részén, vagyon kellemetes, és egésséges klimája, 600 l. 's Waantrouw nevü erőssége.

Maniquesatan, vs Orixa ország. ban Bengalában Ganges innensö partyán Ostindiában szép jó révvel.

Manissa, egyébbként Magnesia, (38° 38' É. Sz.) vs Natoliában Sipylus hegynek tövénél, 's közel Sarabat', vagy Hermus' folyójához; a' 12000 l. Törökök, Zsidók, Görögök, és Örmények; vagyon kastélya sáfrány termesztése, és pamutfonó fabr.

Manissa, fő folyó keleti Kafreriában, melly D. Sz. 21° alatt ered; a' futása 150 mfdre tétetik.

Manissa, l. Manika.

Manisses, sziget ész. Amerikai Rhodeisland' szabadstatusában, melly 680 l. számlál, kik kiváltképen tőkehal fogással foglalatoskodnak.

Mani Toualin, l. Orlowi szigetei.

Manitsch, pusztai fó, Astrachan Helyt melly nyug. felé különféle patakokat, és tavakat a' Don folyójában származtat.

Mänk, l. Maenk.

Mankala, vs, a' fekete tengeren, Silistriai, v. Dristischi Basaságban Bulgáriában.

Mankholm, vs, Drontheimi ker. Norwegiában, nagy fa, hal, zsiradék, és réz kereskedéssel.

Mankischlak, vs és rév a' Caspiumi tengeren, Kharissem tart.ban Asiai tatárságban.

Manna, fallal békerített vs Nigritziának Dschallonkadu tart.nyában, Basing vagy fekete fónál, melly ága Senegal fónak.

Mannersdorf, mvs Austria Ens alatt fekvő részének Bécsi erdő alatt lévő negyedében, Lajtha mellett, Magyar ország' határánál, Scharfeneck' Urodalmi kastélyával, vagyon egésséges ferdője, Lyoni portékák' fabr. pléb. és 253 h.

Mannhart, része azon bérczeknek, mellyek Cseh ország. ból Kamp fónak bal partján alsó Austrián által egészen a' Dunáig nyujtoznak, 's a' két Ens alatt fekvő u. m. a' Mannhart hegye felett, és alatt lévő negyedeknek határúl szolgálnak. Az elsőben, melly 90 □ mfdön 204310 l. száml. sok sáfrány, buzér, mustár, és bor termesz-

Digitized by Google

mesztetik, de ezen vidéknek bora sokkal alább való a' szőlőhegyek' boránál; az utolsóban pedig mellynek 87 □ mfdein 230890 l. vagynak, a' mocsáros vidékekben jó a' földmívelés, a' bor, melly ezen negyedben terem 's Dunabornak neveztetik, a' szőlőhegyi borok' jóságát fel nem éri ugyan, de mégis jeles ága a' kereskedésnek. Legjobb az, melly Rötz, Enzersdorf, és Bisamberg körül termesztetik. A' Mannhart hegye felett lévő negyedben 13 vsok, mellyek közt Krems a' kerbéli fő vs 67 mvsok, és 1118 faluk számláltatnak; A' Manhart' hegye alatt fekvő negyedpedig 12 vs mellyek' fő vsa Korneuburg, 64 mvs és 485 falu találtatik.

Mannith, Minnith (Bir. 11, 33 hely. volt Peraeában, Palaestinában, Hesbontól 4 mfd a' Philadelphiai uton.

Mannsburg, Karnioloknál Mengush, nagy falu Karnioliának Laybachi ker. Pischat fónál, szép a' földmívelése; élnek itten sok mesteremberek, és Kalmárok is.

Mano, vagy a' Folschaerek országa, felső Guineában a' bors partnak belsejében, igen hatalmas, és sok más nemzeteken uralkodó, mellyek közzé a' Karanok, és a' tulajdon Folschaerek' Királyaik, és Quabi-Manoerek nemzetsége tartoznak. — Az egyéb képen független Királya adót fizet a' Manoerick' Királyának.

Manomotapa, l Monomotapa.

Manosque, Manuescha, vs Fran. orsz. Alsó Alpesek' oszt.ban, egy kellemetes völgyben, Durance fónál; vannak 5360 l. 's különféle fabrikáji; borral, gyümölcsel, selyemmel, Mandolával kereskedik. Szomszédságában találtatnak, kőszenek, és kénköves gödrök.

Manressa, Manresa, Minorissa, (41° 45′ É. Sz. 18° 30′ K. H.) vs Spanyol országi Catalonia' Herczegs. géaen, Cardoner fónak Llobregatba való befolyásánál; vagynak 2640 l. gyolcs, tafota, és karton fabrikáji.

Mans (le) Caenomanum, (48° 0′ 35″ É. Sz. 17° 51′ 49″ K. H.) Fran. orsz. Sarthe osztályának fő vsa, Sarthe nál lévő egy dombon, 48 fran. mfdnyire Páristól 3000 h. 18080 l. számlál, vagynak domb alatt fekvő 4 külső vsai, többnyire szoros, és görbe utszáji, kevés szép épületjei; Lakhelye az osztálybéli Kormány, és Törvényszéki hivataloknak, a' kereskedésre ügyelő Törvényszéknek, és egy Püspöknek, kinek temploma a' magos tornyával, és nevezetes órájával díszeskedik. Készítetnek itten mindenféle gyapju materiák, czhez, keszkenő, gyolcs, bőr papíros, viaszgyertya szappan 's t. ef. 's ezekkel ugy mint a' föld' termékeivel is p. o. gabonával, borral, kövér szárnyas állatok 's t. ef. alkalmas kereskedést üz.

Manselkä, Orosz Finnlandiának bérczei, mellyeknek vizei részént a' Bothni öböl. be, részint pedig a' jeges tengerbe ömlenek.

Manserohr, tó nyug. Tibet ország.ban, mellyből Ganges és Burramputer fóji erednek.

Manfeld, Grófs. Thuringiában, melly ész.ról Anhalti Herczs. kel.ről Merseburgi

Digitized by Google

Püspöks. és Magdeburgi Herczség, által határoztatik. A' földje ugyan hegyes, de még is termékeny. Találtatnak itten szép rétségek, erdők, egy sóakna, és sok palakö', mellyből réz, és egy kevés ezüst olvasztatik azonkívül két halas tavak, mellyek' eggyike édes, a' másika pedig sós vizet foglal, 's épen azért az eggyik édesnek a' másik sós tónak neveztetik. Ezen Grófság a' Szász, és Brandenburgi választó Fejedelmek fő hatalma alá tartozott. Midőn azután a' Grófok nagy adósságokban verték magokat, és a' hitelezők egyyik uradalmat, és hivatalt a' másik után, magokra huznák, mind a' két vál. Fejedelem sequestrum alá vetette ezen Grófs.got 1570 eszt. ugy hogy a' Grófnak helye, és voksa a' birodalmi, és felső Saxoniai gyüléseken sértetlenül maradna. 1716 esz. felszabadíttatott a' Brandenburgi Vál. Fejedelemnek fő hatalma alatt lévő része a' sequestrum alól, 's még csak a' Szász Vál. Fejedelemnek alávetett része, melly 8 1/2 □ mfdön 23390 l. 5 vsokat, 's 44 falukat foglal, 's legnagyobb része a' Grófságnak maradt Sequestrum alávetve. A' Mansfeldi Grófok, és Herczegek nemzetsége az előbbeni század' elején két líneákból állott; t. i. a' Bornstädti vagy kat. és Eislebi vagy luth. líneából, mellyek közül az utolsó 1710 III. János György személyében kihólt; a' Bornstädti pedig, mellyből Jósef Wenczel az utolsó Fondi Herczeg 1780-ban megholt, mellyre a' Szász és Brandenburgi Vál. Fejedelmek az eddig elfoglalt részeket sajátjokká tették: Colloredo Grófné, született Fondi és Mansfeld Herczegné megnyeré az allodial-örökséget. A' Tilsiti békeség szerént, nem csak a' Burkus, hanem Saxoniával való eggyezés által, a Szász Mansfeld is része leve a' Vesztfáliai Kirs.nak, kivévén ezen utolsóból Artern vsát, és Bornstedti, Arterni, és Vogtstedti Hivatalokat. Az elsőbb 10 5/8 □ mfdön (1791 eszt.) 26531 l. az utolsóbb pedig (1807) 7 1/4 mfdön 19662 l. számlál.

Mansfeld, Thal Mansfeld, vs a' hasonnevű Grófságban Thal nevű pataknál, melly a' vst középen hasítja, és a' magos vár' hegyének tövénél, mellyen a' régi Mansfeldi familia, és lakó háza vagyon, melly most nagyobb-részént lerontatott, 's új épületek által kipótoltatott. A' vs körül vagyon kerítve romlott falakkal, mellyben 1 templ. 1 ispitály 10 szegények' számára, 2 oskola, 197 h. és 1180 l. találtatnak. 3-szor esik itten vásár esztendőnként. Jó kőbányák vannak a' vs körül.

Mansfield, mvs Angliának Nottingham Grófs.gában. Vannak harisnyakötő, pamutfonó, szappanfőző, dara örlő műhelyei, 's rozzsal és darával kiterjedt kereskedése.

Mansílla, vs Spanyol orsz. Leon tart. 2000 l.

Mansion-House, olvasd Manschjen-Haut, pompás épület Londonban, mellyben Lord-Major (országló Polgármesmester) azon esztendőben lakik, a' midőn az

Digitized by Google

országlást folytatja.

Mansura, Massura, Kaschefság alsó Ægyptusnak Scharkieh tart.nyában. Itt vagyon

Mansura, vagy Mansora, (31° 3′ É. Sz.) kis vs Nilusnak keleti ágánál, és az Achmumi kanálisnak kezdetinél, melly a' Menzaleh' tavába vezet, nem szépen épült, vagynak 6 mecsetjei, lakja a' Kaschefnek, rizskásával, szalamiával, gyolcsal, pamutmateriákkal 's t. ef. elég nagy kereskedést üz, találtatnak itten csirke ültető kemenczék, számos galambházok, és jó szárnyas állatok. Itten fogattatott el IX. Lajos Francz. orsz. Királya, midőn Keresztes hadat viselne a' Törökök ellen.

Mantel, mvs Bajor orsz. Main' ker. Haidnab vizénél; vagynak 664 l. 's szomszédságában a' nagy Maierhammer nevű bányászmühelyei.

Mantes, Medunta, (48° 58′ É. Sz. 19° 20′ K. H.) melly deréknek neveztetik, mert igen egészséges és gyönyörű tájékon fekszik, igen régi, vs és ker.beli főhely Fran. orsz. Seine és Oise oszt.ban Seine fónál, mellyen által itt igen szép köhíd vagyon. 558 h. 4250 l. számláltatnak itten posztó, pamut, bársony, és bőrfabr. mellyek' készítményeivel, borral 's gabonával kereskedés üzetik. Szomszédságában áll Sully által épitetett Rohan nevű vár.

Mantinea, eggyik legrégibb, 's híresebb vs Arkádiában, melly vidékével jeles status volt; a' Peloponesusi háborúkor a' Lacedemoniaktól elpusztíttatott, de a' Thebaiaktól Leuktrai győzedelmek után ujra helyre állíttatott. A' második győzedelemtől, melly által megaláztattak a' Lacedomonok, halhatatlanná lett. Macedoniai Uralkodók alatt Antigoneia nevet viselt, de a' Romaiak alatt nevét ismét vissza kapta.

Mantschurey, eggyike az ész. tart.nyoknak, China, Sibiria, Mongolia, és Japponiai tenger között, melly Mongoliától a' Siolki bérczek által elválasztva a' magasbb vidékekben durva, és hideg, de Amur' fója által hasított téreiben hihetőleg mérsékeltebb. Kivévén Leao-Tong nevű legdélibb tart.nyát, a' többi része még eddig esméretlen; az ész. Sziberia felé fekvő részében több vsok lenni mondatnak.

Mantua, régi vs volt, Hispániában ott, hol most Madrit áll.

Mantua, egykor Herczs. Olasz' ország' Lombardia tart.nyában, melly a' Majlandi, és Modenai Herczegségektől körülvétetett. 14 közönséges német mrtfd hosszúságú, és 10 mfd szélességű volt. 1785-ben a' Majlandi Herczegséghez kapcsoltatott, 's ennek fő Helytartójától kormányoztatott. Po' folyóján kívül, melly középen hasítja, más fóji is vannak, mellyek mind a' nagyobb Poba ömlenek, mint p. o. Oglio, Mincio, Secchia 's t. m. gabonával, lennel, és gyümölcsökkel bővelkedik, egy kevés bora is vagyon, a' ló tartása nevezetes. 1773 esz. majd 204000 l. számlált. 1800 évtől ólta az Olasz

Digitized by Google

Reszpublikához tartozott, azután pedig része lett az Olasz országi Mincio' osztályának.

Mantua, Mantova, (45° 9′ 15″ É. Sz. 28° 27′ 59″ K. H.) régi és jeles fő vsa egykor a' hasonnevű Herczs. nek, azután pedig az Olasz országi Mincio' osztálynak. Meg vagyon erősítve, 's közepén fekszik egy Mincziotól formált tónak, 20 mfdnyire Mailandtól kelet felé, az ő fekvése miatt igen egésségtelen, kiváltképen nyárban, és őszkor. A' tó Cremona felé 200, Verona felé pedig 80 öl szélességű, az ő egész kerülete 20 Olasz mfdeket tészen. Csak hajókban lehet a' vshoz közelíteni, 's ettől függ főképen a' vs' erősége; 2 főhídak vezetnek a' tón keresztűl a' vsba. Vagyon azonkivűl egy felleg vára, és két kastélyai a' tónak partján; két részre választatik el a' víz által, mellyeket 6 híd összveköt, a' vs magában 3144 öleket foglal, jól vagyon építve, többnyire szélesek, egyenesek, és hoszúk az utszáji, a' házai szépek, a' közönséges piaczi jelesek, és a' templomi is nevezetesek. Vagynak számos emlékezetre méltó ritkaságai. Itt vagyon lakhelye a' Püspöknek; lakosinak száma nem több 20000-nél. Vannak 18 plébániáji, és 14 klastomi. A' püspöki templomon kivűl, melly híres mesterek' képeikkel ékesített épületből áll, nevezetes a' Sz. Agnes' templ. az ő (függő) ferdénálló tornya miatt, és a' Sz. András temploma, mellyben a' vélt Krisztus vérének nagy része föld alatt lévő 16 oltárokkal díszes kápolnában őriztetik, 's minden esztendőben egyszer kitétetik. 's a' t. A' régi herczegi palota (il Corte) nagy, de régi és ízletlen formára rakott épület, ebben volt egykor a' drága mesterségek készítmények' gyüjteménye, és a' kincstár. A' Törvényszék palotájában lévő szála is nevezetes. A' mesterségek' és tudományok' akademiája, melly mostan Virgilianinak neveztetik, igen derék; ezen akademiához tartoznak a' képírás' és építés' mesterségének tanítóji, a' philarmoni classisnak Theatroma, mellyben muzsikára vett darabok elő adatnak; az anatomiának theatroma, a' régiségek, és gipsz formáknak gyüjteménye: és egy kis Bibliotheka. — Némelly magánosok' házai is jelesek. — A' két főhídak u. m. Ponte di Molini, és San Giorgio, mellyek által a' tó alsóra, középsőre, és felsőre részeltetik, bévezetnek az ész. keleti tónak partján fekvő Borgo di Fortesza nevű külső vsokba; mint harmadik külső vs (il T.) melly Borgo Carezének neveztetik, úgy szemléltetik a' Mantuától délfelé egy fertályra eltávozott szigetben lévő palota, melly azért neveztetett T-nek mivel ezen betűnek formájára építve vagyon; ez disze Mantuának az ő szépsége, és egyébb nevezetességei miatt. — A' vs' különös részében laknak a' zsidók, 's a' legnagyobb kereskedés kezeiknél vagyon. — Nem messze a' vstól vagyon a' régi Herczegi Favorita nevű mulató vár, melly a' legujabb ha-

Digitized by Google

di történetekben nevezetessé lett. — A' vs vidéke igen eleven, és jól míveltt, 's a' lakosai igen szorgalmatosok. — Az ujabb háborúkban, és vívásokban ezen vs igen sokat szenvedett.

Manuba, a' Tunisi Beinek mulató háza ész. Afrikában, mint egy mfdnyire Bordától nevezetes az itt fen lévő régi jeles csatornának maradványáról.

Manupella, kis vs innensö Abruzzoban Nápolly orsz. ban.

Manzanares, helys. a' hasonnevü fónál, melly Madrid mellett megyen, 's nyáron sokszor egészen kiszárad, uj Castiliának Guadalaxara tart. 6770 l.

Manzanares, helység Spanyol országi uj Castiliának la Mancha nevü tart.nyában, mellynek vidékében legjobb sáfrány termesztetik az egész országban. Vagyon itt azonkivül a' Calatravai rendnek Commenthurája.

Mapungo, nevezetes, és isszonyú nagy 600 lábnyi magosságu, 's mintegy 3 mfdnyi kerületü köszikla, alsó Guineának Angolai Portugallusz Vice Kirs.ban lévő Oarii tart.nak Koanza nevü nagy térében, déli Afrikában. Több formájokban, és nagyságokban külömböző, rendetlenül egymásra hányt, és üregek által elválasztatott sziklákból áll. Ezen sziklák több különös formákat tüntetnek az ember' szemébe, mellyek egymás megett emelkednek. A' mellette terjedő völgyek igen termékenyek, a' lapos nagy térekre elszélyedt sziklák hátai legjobban míveltethetnének. Közepén áll egy üres, természettől formált erösség, mellyben hajdan egy Herczeg lakott. Zinga Királynéval való háborúban a' Portugalluszok megvették ezen pontot, 's ezen sziklát, Forte das Pedras az az: szikla erösségnek nevezték. A' sziklák körül, és közöttek terjedő lapályokban 32 faluk találtatnak, mellyeknek lakosi buzgó követöji a' Schaggai hálványozásnak. Az egész vidéke nagyon termékeny 's kiváltképen gyümölcsökkel bövelkedő, de a' sok vadak miatt veszedelmes.

Mapungo, fő, és lakó vsa az Oarii Herczg.nek, déli Afrikának alsó Guinea részében.

Maqueda, nagy helység erös várral egy hegynek lapulásán, Spanyol uj Castiliai Madrid tart.nyában, egy Herczg.nek főhelye.

Maquini, Macquini, leghatalmasabb, leggazdagabb, 's legnagyobb nemzetség a' Bectschaunok között Kafreriának keleti partján, nem messze a' Portugallusz birtokoktól.

Mar, Maar, l. Aberdeen.

Mara, fó Marmaros Várm. melly Szathmár Vármegyének határinál ered, 's Bard és Fejérfalva mellett Kasszó fóval eggyesül.

Mara, falu Syriában lévő Damaskusi Bassaságban. Eggyedül itt és Malullában beszélnek még Syriai nyelven.

Maracaibo, Spanyol déli Amerikában lévő Helyts. délről a' Santa Fe' Kirs.ga, nyug.ról Rio de la Hacha, Helyts.ga, ész.ról a' tenger, keletről pedig Venezuela által határoztatik; a' déli része, 's nyugoti részének

Digitized by Google

egy darabja nagyon termékeny; Itt vagyon

Maracaibo, fő vs egy hasonnevű tónál, mellynek házai részént téglákkal, részint pedig náddal, mint a' Spanyoloknál fedve vannak; a' Domingoi szökevényekkel eggyütt 24000 l. számlál, vagyon azonkivül réve, és hajócsináló piacza, börökkel, indigóval, czukorral, cacaobabbal, dohánnyal, 's t. ef. kereskedik.

Maracaibo, tó a' hasonló nevű Helys.ban, Spanyol déli Amerikában, 15 mfd a' hossza, öszve vagyon kapcsolva a' Venezuelai, és Caraibi tengerekkel.

Maragnan, Maranhao, Brasiliai Helyt.ság déli Amerikában, Para, és Ceara Helyt. ságai között, ezen tart.nak ész. része tele vagyon erdőkkel, a' partjai pedig kösziklákkal, és zátonyokkal fedve vagynak, mellyeken veszedelmes a' kiszállás. Amazon fó torkolatja felé sürü erdőségek terjednek. Belsejének lakosi még szabadok. Termései e' következendők: hajóknak való fa, Roucou, vagy orleánfa, czukor, riskása, gummi, bors, sáfrány, indigo, kender, dohány, pamut, ezüst, vas, ólom, marha, ló, juh, 's t. ef. Lakosinak száma 65830. t. i. 39000 Indianok, 17840 Szerecsenek és Mulattok, és 8990. fehérek. Fő vsa Maranhao.

Maragnan, egy az ő fekvése által igen oltalmazott szíget, melly a' hasonnevű Brasiliai Helytság.hoz tartozik; az égallja igen egészséges, fóji halasok, 's erdeji hasznos fákkal bővelkedők; a' többi termékei ezek: czukor, festőfák, a' legjobb amerikai kattun és roucou, igen erős bors, gummi, melly firnáczra használható, olaj melly az Arabiaival vetekedik, és barna ámbra.

Maragnon, Xaura, n. fó déli Amerikában, Guanoco mellett lévő tóból ered Peru orsz.ban, és Amazon vizbe foly.

Marahania, N. Morva ország, Elbe vizétől fogva Garam vizéig kiterjedtt része volt Európának, 's így Cseh Morva Silesia orsz.gokat, és Magyar orsz. felső részét foglalta magában.

Marajo, l. S. Juan.

Marakasch, l. Marocco.

Marakattàk, nemzetség Abagnerek' tart.nyának belsejében, Zanguebar' partján, feketebarnás, derék, jólnőtt, de durva, és pallérozatlan emberek, kik ellopott sklávokkal kereskednek, mellyek közül minden fiatal férfiakat kiherélnek.

Marakay, falu Spanyol déli Amerikai Venezuela tart. ben; szép épületei, és 8400 l. vagynak. Vidékében jeles coloniál-termékek' plántálásai találtatnak.

Máramaros, l. Marmaros.

Maran, Maranum, Marianum erősített vs az Austriai parti tart.ban (Istriai Friaul) hasonló nevű tóval; egykor Püspöki lakás.

Maranche, kis vs Fran. orsz. Mosel oszt.ban.

Marangue, falu déli Afrikának Monomotapa birodalmában, vagyon egy régi Jesuiták' klastroma.

Maranhao, vagy S. Luis de Maragnan, vagy S. Felipe de Marannao, (20° 35″ É. Sz.) Maragnan' Helyts.gának fő vsa, Brasiliában,

Digitized by Google

Maragnan'szigetében, 10000 l. számlál, vagyon egy jó réve, erős, hegyen épült vára, és Püspöksége, festő fával, Orleánnal, sáfránnyal kenderrel, gummival, borssal, 's t. ef. kereskedik.

Marannon, Maranhon, nagy fó Amazonok' tart.nyában, melly ezen földet hasítja, 's a' Nilehoz hasonló áradásaival nedvesiti 's eggyike a' legnagyobb fóknak a' világon, melly Orelhán Jánostól, a' feltalálójától (1544) Orelhanának is neveztetik. Eredete Cordilleras' bérczeiben vagyon 8—10 mfdnyire Quitotól; minekutána mintegy ezer mfdet áltfutott volna, a' világ' tengerébe szakad, 's torkolatjánál számos szigeteket kerit, mellyek nélkül 100 mfdnyire is felfelé hasonló lenne a' tengerhez. Számtalan fók omlanak beléje, mellyek közül némellyek olly nagyok mint a' Duna, vagy Nilusz. Midőn Orelhan ezen fón nehány napig hajókázott volna, egy sereg felfegyverkezett asszonyokra akadott, mellyek szomszédjaikkal hadakoztak, és ez adott, alkalmatosságot arra a' Spanyoloknak, hogy ezen fót a' körülfekvő tart.nyal eggyütt Amazonnak neveznék. Ugy tartják, hogy a' régi hadakozó Amazonok Sarmatiában lévő Thermodon fónál laktak.

Marano, erős vs, mintegy 2000 l. a' töle ugynevezett Lagunánál az Adriai tengernél Austriai Friaul tart. vagyon egy kikötő partja.

Marano, vs Nápoly orsz. Nápoly nevű tart. 6570 l.

Marans, (46° 18′ É. Sz. 16° 19′ K. H.) vs Fran. orsz. alsó Charente' ószt. a' sós mocsárokban, 1012 h. 4680 l. számlál, sóval, gabonával és liszttel (le fin minot de Bagnaux) kereskedik.

Marant, (38° 30′ É. Sz. 64° 5′ K. H.) vs nyuyoti Persiának Aderbeidschan tart. vagynak 25000 h. mellyek közül mind eggyikének kertje vagyon.

Marantea inferiore, vs Nápoly orszt. Basilicata tart. 3559 lak.

Marasch, vagy Merasche, vagy Aladuli, és Dulgadirlli, tart. vagy Basaság Natoliában, ész.kelet felé Adanától, Syria, Diarbekir, Siwas, és Karamania között, kicsiny, hegyes, 's azért alkalmatosbb a' marhatartásra, mint a' mívelésre; kiváltképen jeles a' ló, és teve tartása. Vadak nélkül nem szükölködik. A' Lukan' bérczei (hajdan Amanus) terjednek ezen tart. ban, mellynek keleti határa az Eufrat vize. Itt vagyon

Marasch, Merasche, elég nagy fő vs a' most leirt tart. vagyon egy dombon épült vára, mellyben a' Basa lakik. Találtatnak itten több muhamedanus klastromok, Collegiomok, és mecsetek. A' kereskedése is nevezetes.

Marat, vs Fran. orsz. Puy de Dome oszt. 2570 l.

Marathon, vs ész. Attikában, Graeciában, Ægeum tenger partyánál; Miltiades tengeri győzedelme által híres. Marathon hely. volt Phokisban is Antikyra mellett.

Maratonisi, helys. Morea félszigetnek hasonnevű déli tenger' öblénél. Szomszédságában vagynak Gothium vsnak düledéki.

Digitized by Google

Marattok' státusa, (15°—26° 30′ É. Sz. 88°—104° 20′ K. H.) eggyike a' legnagyobb és leghatalmasabb statusoknak, innenső Indiában, melly Hindostánnak déli részét, 's Dekan tart'. nagy darabját, vagy az innenső Indiai félszigetnek kiváltképen az ész.nyugoti részét magában foglalja. Hozzátartoznak Malva, Kandisch, Visapour tart.nyai, és Orissa, Berar, Sunda, Gusurat, Adschmir, Ahmednagur és Daulatabad részei. Ezen tart.nyok foglalnak mintegy 26000 □ mfdeket, de a' lakosai' száma igen csekély. Bérczei között legnevezetesbb a' Ghautsz; Fóji közt pedig: a' Budar, Burda, vagy Wurda, Gadavery, Kristina, Nerbudda, Tapti, Tail, 's t. m. Vannak sok puszta, de azonkívül sok nagyon termékeny vidékei is. Lak. Marattok (tulajdonúl Maha Rattor, az az: nagy Rattorok), egykor egy vad zsivány hordát formáltak, melly a' Rasbuttok Mehrut nemzetségéből származott, de most már kiképzett, mindazáltal még is hadakazó, erős, 's a' Hinduszok között leghatalmasabb nemzetté lett. Az erkölcseik minden rendeknél még a' Herczegeknél is igen eggyügyüek, 's szükségeik könnyen kielégíthetők. Ők a' Braminok' vallásához tartoznak, de keresztény és más religiót is eltürnek magok között. 300000 embert is, többnyire lovagokat állíthatnak ki. Az egész státus el vagyon osztva a' nyugotira, vagy a' Paischwának, mint egész tart.' Fejedelmének alávetett Punahi státusra; a' keletire, melly Senah-Saheb-Subah-Ragodschi-Bunsla független Herczeg által kormányoztatik, kinek több adófizetői vannak; és az adózó Tart.nyokra. A' Marattok' nyugoti tart.nyaik részént a' Ghati félszigetnek északi részében vannak, 's Kandisch, Visapur' tart.nyait, és Konkan partját állatják; részént pedig a' nyugotiban, 's ezek e' következendők: Malva, Adschmir, Gusurat, Daulatabad, Agra's t. m. A' keleti része pedig foglalja Berar' és Orissa tart.nyait, a' félszigetnek keleti részén, a' tengernél, Mahanada fónak mind a' két partjain (17° 10′ és 23° 40′ É. Sz. és 95° 5′—105° K. H.) Az adózó tart.nyok ezek: Udipur, Dschudpur, Dschoinagur, Gohud, Bundela, Adjidsing, és Gorey-Mundela. Minden Marattok' Herczeigeinek jövedelmeik 160 mill. rupiákra becsültettek, mellyek közül 50 mill. a' Paischwának jár, 's ezeket, ő kivévén 10 mill. közönséges költségekre mind kiadja. — A' határok miatt Angolokkal kezdett elenségeskedések még sem szüntek meg.

Maraussan, falu Franc. orsz. Herault oszt. Orbe folyónál 500 lak. Itten terem a' jó muskatály bor.

Maravalnahar, v. *Samarkand*, Nagy Buchariának tartom. Amu, és Sin folyók között. Fő vsa Samarkand.

Marawar, déli Karnatik tart. Angol keleti Indiai Madras Praesidenségében, igen erdős és bérczes, de juhokkal és marhával bővelkedő. Lakosi durvák és hadakozók. Ézzaki része az Ango-

Digitized by Google

lok' tulajdona, a' többi pedig a' Travancori Királyhoz, a' Ramanadpuri Polygarhoz, melly máskép nagy Maravvar Herczegének neveztetik, és más kissebb Angoloktól függő Urakhoz tartozik. El vagyon osztva kis Marawar, nagy Marawar, Peskaria és Tondiman tartományaira.

Marawedi di Plata, pénz Spanyol orsz.ban, ér 1 dt.

Marawi, v. *Zambre*, egy 70 mfd hosszuságú tó (7°—13° É. Sz.) déli Afrikának belsejében, melly több szigeteket foglal, a' vize sós, és a' körül fekvő tartomány földje igen termékeny.

Marawi, Bororoerek' tart.nak fő helye, déli Afrikának belsejében, és a' hasonló nevü folyónak déli csúcscsánál.

Marazion, vska Anglia Cornwall Grófs.ban, vagyon bányászokkal kereskedése; mellette fekszik a' S. Michaels-Mount nevü gránit szikla, mellynek csúccsán egy klastrom, 's tövénél egy kis helység fekszik.

Marbach, mvs Austriának Ens alatt fekvő részének Mannhart hegye felett lévő negyedében, Dunának északi partján, és Marientaferl hegynek tövénél, vagyon pléb. és bor termése.

Marbach, vs Würtembergi Enz' tart. birósságában, Maar folyónak Neckarba való esésénél 2100 lak. Vagyon gabona és bor termése, és egy jó fehérítője. Találtatnak itten sok régiségek. Ez Mayer Tamás Csillagvizsgálónak, és Schiller Fridrik Költőnek születés helye.

Marbach, falu a' Leiningeni Herczs.ben, a' Badeni nagy Herczs.nek Main és Tauberker. Tauber fónál, vannak 180 lak. és jó veres bora.

Marbach, falu Würtembergi Alp országbirósságában, 22 lak. Itt vagyon a' Királynak fő ménese.

Marbarkan, fövsa a' mostan Bengaliával eggyesült Tipra tart.ban.

Marbella, vs Spanyol Granada tart. egy tengeri öbölnél, vannak 4600 lak. és egy erös kastélyja, azon kivül timár mühelyei, öntő tégely fabrikája, bor termése, és szardella halászatja.

Marblehead, helység észak-Amerikai Massachusetts szabad Státusának Essex Grófs. ban, 618 ház. 5660 lak. számlál, vagyon egy jó réve, tőkehallal kereskedik.

Marboré, egy 1718 öl magasságú hegy a' Pyrenaei bérczek között.

Marbos, vs Francz. orsz. Ain oszt. Chevron mellett, 2970 lak.

Marburg, (50° 49′ É. Sz. 26° 27′ K. H.) vs Hessen-Casseli Választó Fejedelemségben, Lahn mellett lévő hegynél, melly folyó által a' tulajdon vsra, és Weidenhausen külső vsra részeltetik. Vagyon egy a' vs mellett fekvő hegyen épült vára, 6. kapuji, 3. ref. és 2. luth. templomi, a' két utolsók közül eggyike az Ersébet temploma, mellynek magas falai négyszegü kövekből valók, 's melly szép tornyokkal, Dürrer Albert gyönyörü rajzolatjaival, 's ide való Ersébet Grófnénak drága kövekkel ékesített sírjával díszeskedik. 800 ház. 6770 lak. számlál. Itt vagyon az osztálybéli és kerületbéli Felsőségeknek lakhelye, egy luth.

Digitized by Google

Superintendentia, egy ref. Consistorium, egy nevelő intézet, Universitás, Predikátor Seminariumával, Chirurgiai Collegium, Bábák' intézete, és barom-orvos' oskola. A' könyvtára nem igen jeles. Igen közel a' vshoz vagyon egy kir. major, mellyhez egy ménes is tartozik. Lakosai készítenek gyapjuból, és pamutból való portékákat kiváltképen szasszadront, kamilotot, festett, és fehérített gyolcsot. Vannak itt azonkivül 4 tobák és semilor fabrik. sok arany, gyöngy, és kömívesek, ágyúöntő, és pénzverő műhely.

Marburg, (46° 34′ 32″ É. Sz. 33° 22′ 9″ K. H.) ker. béli fő vs alsó Stiriában, Dráva vizénél, vannak 580 ház. 5200 lak. egy tart. béli Physikátja, Gymnasiuma, fő oskolája, és posta hivatala; jeles a' borral és gabonával való kereskedése, 's a' héti vásárjai is nevezetesek. Vagyon itt egy Dékányság, és Burgmarburg vára. Nem messze a' vstól esik az eldőlt Obermarburg hegyi erősség. Ezen vs' vidékén termő baraczkok, az ő jó izek miatt igen kedvesek. Az ide való bor pedig első a' Luttenbergi és Radkersburgi után.

Marburgi kerület, alsó Stiriának közép része, melly Grätzi és Cillei kerületek, Austriai Carinthia, Magyar országi Vas, és Szala Vrm.k, és Horvát országi Varasdin Várm. által határoztatik; 65 3/4 □ mfdnyi terességén 186100 lak. számlál, kik nagyobb részeút Wendek, 's részént domboktól és közép szerű hegyektől, részént pedig magas bérczektől hasítatik. Legnevezetesebb főji ezek, Mura, Sulma és Dran, Lasnitz, Dráva, 's Pösnitz. Találtatik imitt amott vas, érczes víz, elegendő erdőségek: a' földmívelése igen derék, és a' bor termesztése legnagyobb ezen tart. ban. A' marha, és méhtartás is virágzó állapotban vagyon.

Marbutok, közép Afrikának Senegambia' tart. ba bévándorlott Arabok, igen buzgó Moslemok, de e' mellett csalárd, képmutató, fösvény, és bűbájos embereknek tartatnak, 's kik a' Maurok, és Szerecsenek nagy része felett jeles hatalmat nyertenek. Igen ájtatosoknak mutatják magokat, komolyak, együgyüek, szorgalmatosan imádkoznak nagy buzgósággal, 's igen igyekeznek az ő vallásokat kiterjeszteni. Hogy pedig tekénteteket nevelyék, mindenféle bűbájos bolondságokat, és szemfényvesztéseket űznek, a' népet költött csudák által megcsalják, betegségeket áldások által gyógyítanak, és babonás czedulákkal, mellyek Grisgris név alatt esméretesek, 's ezerféle csudálatos tulajdonságokkal birni állíttatnak, kereskednek. Kiváltképen tudtak magoknak olly tekintetet szerezni, hogy közönségesen mély titok-tudóknak tartassanak, és épen azért a' tudatlan Szerecseneknél nagyobb elömenetellel terjesztették vallásokat mint a' keresztény Missionáriusok.

Marcarites, falu Candia' szig. ben, melly mindenkor a' Valide Szultánnéhoz, vagy a' Török Császár anyjához tartozik. Vagyon bora, o-

Digitized by Google

laja és gabonája.

Marceillan, l. Marseillan.

Marcenat, vs Francz. orsz. Cantal oszt. 2060 l.

March, Morawa, Marus, fő folyó Morva orsz.ban, melly Cseh orszának szélén a' havasok' tövénél ered, 's többek közt Taya folyót felvévén, 's Magyar országot Austriától elválasztván, Poson felett Thebennél Dunába szakad. 4. vagy 500. mázsás terhü hajókat elbir.

Marche, egykor Grófság, és Fő Helytartóság Francz. orsz. ban, Berry, Auvergne, Limosin, és Poitou között. mintegy 90 □ mfdeken a' revolutió előtt 250000 lak. számlált, szép kis tartom. vagyon mérsékelt éghajlatja, tiszta és egésséges levegője, néha igen forró nyári hévsége, és durva téli hidege; elég hegyes, Creuse, Gartempe, Vienne, Vinçon 's t. m. főktól hasítatik. A' nagy részént homokos földjében csak rozs, és zab terem. Rétségei jelesek, és a' barom tartása derék, melly marhákból, lovakból, juhokból 's t. ef. áll. Találtatnak itten márvány, köszén, és rézbányák. Szőnyegek, és vastag gyapjúból való posztó, legnevezetesebb készítményeik, a' lakosinak, kik marhával, juhokkal, sajttal, gyapjúval 's t. ef. kereskednek. Ezen tart. alsóra és felsőre osztatik, 's mostan nagyobb része állatja a' Creusi osztályt, a' kissebbik pedig felső Viennei oszt.hoz adatott.

Marche, vs Francz. orsz. Wasgau oszt. nem messze Mouzon eredetétől, 270 h. 1550 lak. számlál.

Marche en Famine, vs és ker. béli főhely Franc. orsz. Sambre és Maas oszt. 1260 lak. barmokkal kereskedik.

Marche sur Meuse, vs Francz. Ourthe oszt. vannak 170 lak. és vashámorja.

Marcheck, Mareck, vska Austriának Ens alatt lévő részének, Mannhart hegye alatt fekvő negyedében, March fónál. Vagyon tart. béli törvényszéke, pléb.ja, urodalmi kastélya, és 163 ház.

Marchena, Colonia Marcia, nemes vs Spanyol Sevilla tart.ban.

Marchenoir, vs Fr. orsz. Loir és Cher oszt. 420 lak.

Marchfeld, Austriának Ens alatt lévő részének Mannhart hegye alatt fekvő negyedében, messze terjedő lapály, két részein Duna, és March folyóktól, a' harmadikon Brünbe vivő úttól, északról pedig egy hegyek' láncza által békerítve, derék gabonát termő földekkel. A' hossza 5. és szélessége 3 mfdre tétetik. Ezen lapályon veré meg Habsburgi Rudolf Császár Ottokárt, a' Csehek' Királyát, 's ez által nyeré el Austriát Familiájának örökségül. Itten történt az Asperni, és Wagrami két nevezetes ütközet 1809-ben az Austriai, és franczia fő ármádák között.

Marchfield, vs Angliának Glocester Grófs.ban.

Marchienne au Pont, helység Fr. orsz. Jemappe oszt. Sambre fónál, vannak 1140 lak. és vas hámorja.

Marchiennes, Marciana, vs Francz. orsz. északi oszt. Scarpe fónál, 330 házaiban 2310 lak. számlál.

Marching, falu Bajor ország Regeni ker. Duna vizénél,

Digitized by Google

vagyon egy Stinker nevű érczes forrása az Eichel' hegyénél. Találtatnak itten tűz, és mészkövek, és agyag.

Marcià, vs Francz. orsz. Gers oszt. Rosse vizénél 1410 lak.

Marciana, vs Fr. orsz. Liamone oszt. 2500 lak.

Marcianise, vs Nápoly orsz. innensö Herczs.ben, 5570 lak.

Marciano, helys. Toskánai N. Herczs. nevezetes az 1554 eszt. Aug. 3-kán Francziák és Austriaiak között történt ütközetről, melly a' Medicei Háznak Toscanában való uralkodását megállapította.

Marcianopolis, vs alsó Moesiában, fekete tenger partjánál, Trajan Cs. hugától neveztetett így, a' R. Császárok, mint Valens, néha téli szállást tartottak benne; mostani neve Preslaw, v. Prebislaw.

Marcigny, Marciniacum, vs Francz. orsz. Saone és Loire oszt. Loire mellett, 190 ház. 2410 lak. számlál, gabonával kereskedik.

Marcillac, vs Francz. orsz. Puy de Dome oszt. 6650 lak.

Marcillac, helys. Francz. orsz. Aveiron oszt. vannak 1320 lak. gyolcs, és dió olaj fabr.

Marcomannusok, régi népek Germaniában, először Rajna mellett laktanak, utóbb Maroduus vezérek alattCseh orsz.ba, N. Moraviába telepedtek le. A' Rómaiaknak nagy vítájok volt velek.

Marcz, német falu Sopron Várm. melly Eszterházy Hercz.hez tartozik, bort, és igen sok gyümölcsöt termeszt, kiváltképen cseresnyét, mellyek Sopronba, és Bécsbe elhordatnak, kath. pléb.val.

Marczali, mvs Somogy Várm. N. Gomba mellett, Nemes Vid, és öreg Lak között. F. U. G. Széchényi, lak. Magy. kath. 2191. akat. 6. ó hitű 10. zsidó 8. postahivatallal, jó boltal, termékeny határral, és híres borral.

Marczaltö, mvs Magyar orsz. Veszprém Várm.ben Amade Grófhoz tartozik, vagyon tulajdon kat. pléb. és temploma. Felette folyik el a' Rába, alatta pedig a' Marczal, mellyen által két derék kőhid épitve vagyon. Lakosinak száma 560.

Mar del Nort, l. Nort.

Mardi, vagy Koborlók, Araboknak egy neme, melly majd a' pusztákban, majd a' városokban tartózkodik, többnyire pásztorok, kik téj árulásból élnek.

Mardick, falu Francz. orsz. északi oszt. Dünkirchen és Grevelingen között, nevezetessé lett egy jeles erősségről, melly 1664-ben Francziák által elfoglaltatott, és feldúlatott, midön az Utrechti békeség szerént Dünkirchent is le kellett volna rontani a' Francziáknak, e' helyett tehát ezen Udvar 1713. és 1714-ben Mardickban készítetett egy csatornát, és kikötőt, melly meg is erősítetett, ez ellen Anglia tüzesen protestált, 's annyira vitte az 1716. évben Angolok, Francziák, és Hollandusok közt kötött hármos szövetségben, hogy ezen révnek bástyájit 3, hónap alatt le kellett rontani, úgy, hogy azon révbe csak 6. láb szélességű hajók térhetnek, 's így Mardick, és Dünkirchentől 21 mfdnyire többé nem készítetett semmi rév.

Mardin, Merdin, Irak-Arabiának tart, Asiában, egy-

Digitized by Google

kor a' Bagdadi Basának alávetett Vajdaság, most egészen hozzá tartozik, 's nevében egy Helytartó által kormányoztatik, nem nagy, fekszik ész.ról a' Bagdadi Basaságnak, délről pedig a' Diarbekrinek. Ezen tart. szép, elég hegyes, és kellemetes, és gazdag is, ámbár a' kereskedése igen csekély. Itt vagyon

Mardin, v. **Merdin**, (37° 19' É. Sz.) régi, és jeles vs egy hegyen, nem messze a' csúcscsától, gyönyörű kinézéssel, vagyon egy igen nagy dölt kastélya, és 12000 lak. kik között 5—6000 Török és Arab, 3000 Kurd, 1500 Örmény Jakobita, szintannyi Nestorianok, 's mintegy 20 Zsidó familia vagyon; találtatik itten azon kívül Karmelita klastrom. A' Nestoriuszoknak vagyon itten egy Püspökjök. Készíttetik itten gyolcs, pamut materia, üveg, és szattyán, a' kereskedése igen csekély. Tájéka termékeny és jól mívelt.

Mareb, folyó, melly Habessiniai Tigre nevű tart.ban, nem messze a' veres tenger partjaitól ered, 's minekutánna nagy kerületet csinált volna, a' föld alá bujik, 's messze kijövén a' föld alúl, Nubiának határinál a' homokban elvész, Bruce bizonyítása szerént pedig Takaze fóba szakad.

Marechia; Ariminus, fó Olasz orsz.ban, melly az Apenninni bérczekben eredvén, Rimini mellett a' Romagnai tart.ban a' Velenczei tengeröbölbe szakad.

Mareck, l. Marcheck.

Mareil, falu Francz. orsz. Seine és Oise oszt. vannak 420 lak. és csipke fabr.

Maremma di Comachio, a' Comachioi mocsárok Olasz orsz. alsó Pó oszt. ezek Po fónak áradása által okoztattak, melly eszt.ként partjai közül kilép, és sok károkat okoz, 's ebben több mellékfolyók által segítetik. Már számos plánumok terjesztettek elő, azon rosszaknak elhárítására, de mindenféle esetek megakadályoztatták a' végbenviteleket, ezekhez tartozik a' sikeres halászat is ezen mocsárokban, melly a' Pápa tárházának eszt.ként 30000 scudi, (63000 for.) behozott.

Maremma di Siena, v. Sienának alsó tart.nya, egy messze terjedő lapály a' Toskánai N. Herczs.ben, melly a' számos mocsárok, és büdös vize miatt igen egészségtelen, de még is igen termékeny. A' legelőji és baromtartása jelesek, 's buza termesztése is szembetünő, az itt találtató manna nagy értékü, a' viasza, és mézo elegendő. Találtatnak itten sóaknák, fenyő, és tölgy erdőségek. Hegyei, és dombjai alacsony fáktól fedetnek. Ezen tartományt hasító folyók közt legnevezetesebb az Ombrone, mellynek partjait Leopold N. Herczeg felmeltette, és nyárfákkal beültette. A' Cornia folyó le Caldone nevü mocsárba ömlik, mellynek a' tengerrel közösülése vagyon. Itt vagyon hazája a' három napi hideglelésnek, mellyben nyáron a' beteg' hasa feldagad, 's ő holtnak színébe esik. Ezen tartom. az ő nagysága mellett is csak 30000 és egynehány száz lak. számlál. Hogy hamarább segítsen rajta a' megneve-

Digitized by Google

zett N. Herczeg, elválasztotta azt a' Sienai Kormányozástól, 's tulajdon igazgatása alá vetette.

Marene, vs Francz. orsz. Jura oszt. 2430 lak.

Marengo, volt Fr. országi osztály Po, és Tanaro fóknál, melly 60 □ mfdön 318440 lak. számlált. Hegyes, de még is borssal, gesztenyével, gabonával, riskásával, disznókkal 's t. ef. bővelkedik, 's 3. u. m. Alessandriai, Casalei, és Asti község ker. re osztatik, mellyek 31. kant.kban 250 községeket foglalnak; most a' Sardin. Kir. tartozik. Itt vagyon

Marengo, helys. 2200 l. mellynél 1800 eszt. Jun. 14 dikén Buonaparte nevezetes győzedelmet Melas Austriai Generalison nyert. A' melly helyen Desaix Fr. Gen. elesett, áll mostan egy emlékjel.

Marennes, (45° 49′ É. Sz. 16° 33′ K. H.) vs Francz. orsz. alsó Charente oszt Seudre fónak torkolatjánál, melly 1200 ház. 4630 lak. számlál, vagyon só aknája, és bortermése, sóval, borral, és ostrea csigákkal kereskedik.

Mareotis, l. Birket Marint.

Maresa, Marescha, (Jos. 15, 44.) helys. Eleuthrop. tart. ban, Judaeában, Philisteusok földére vivő úton. (1. Mach. 5, 65.) Eleuthropolistól 2 mfd.

Maretimo, Hiera Maritima, eggyike az Ægadi szigeteknek Sicilia mellett, egy kopasz szikla, mellyen egy tart.nyi fogházul szolgáló vár vagyon.

Marenil, vs Fr. orsz. Dordogne oszt. 155 h. és 700 lak.

Marenil, helys. Fr. orsz. Vendée oszt. Lay fónál, 460 lak. kereskedést üz.

Marenil, falu Fr. orsz. Cher oszt. Arnon mellett, vannak 690 lak. és vashámorja.

Mareuil sur Ay, falu Fr. orsz. Marne oszt. 290 lak. borral kereskedik.

Margan, helys. Süd-Walesnek Glamorgan Grófs.ban, vagyon egy nagy rézmalma.

Margaretha szigete, l. Margit szigete.

Margaretha, Marguarita, (10° 56′ É. Sz. 66° — 67° N. H.) Spanyol sziget Terra firma partjánál déli Amerikában; 15 angol mfd a' hossza, és 5 mfd a' szélesége. Nincsen semmi fóvize, a' levegője ködös, és egésségtelen, fával bővelkedik, nevezetes volt egykor a' gyöngyhalászatja, honnét II. Philipp 25 karat nehézségű gyöngye (Peregrina) hozatott. A' 14000 lak. nagyobb részént Spanyolok maradéki. Ezen sziget kulcsa a' Terra firma nevű tart.nak, 's itten lehet az Európával, és többi szigetekkel való kereskedést meggátolni. Neveltetnek itten számos szárnyas állatok, 's készítetnek sokféle pamut portékák. A' földmivelés el vagyon hagyva. Szomszédságában találtatnak több kicsiny, nagyobb részént terméketlen szigetek, mint p. o. Tortuga, Salada, (sóaknákkal), Coche, Cubagua, Blanca, Horchilla, 's t. m. mellyek mind a' Terra firmai Helytartósághoz számláltatnak.

Margarethen, Sz. Margaretha, Fanum S. Margarethae, német mvs Sopron Várm. nevezetes a' kőbányája, és bor termése miatt, Eszterházy familiájához tartozik, vagyon tulajdon plébán. 1274 kath. lak.kal.

Margarethen-Lengerich, l. Len-

Digitized by Google

gerich.

Margarets-Hope, l. South-Ronaldshay.

Margate, (51° 25′ É. Sz. 18° 55′ K. H.) helység, és kikötő Angliának Kent Grófságában lévő Thanet szigetben, az ész. tergernél; kihordatik innét kivált a' szigetben termő gabona; vannak tenger ferdői alkalmatos készületekkel.

Margi, Bornu Szerecsen orsz. nak tart.nya Nigritiában; vagyon tulajdon Helytartója.

Margiana, tart. Asiában, délre Asia ész.ra Schithia, keletre Bactriana, nyug.ra Hyrcania között hegyekkel kerítettetett; homokos földdel; fó vize Margus, fő vsa Antiochia Margiana, Antiochus Soter által épittetett.

Margit' szigete, Pest Várm. Pest és Buda között a' Dunában, igen gyönyörű, és kellemetes sziget, mellynek mintegy 3 fertálnyi a' kerülete, ugy neveztetett IV. Béla Magy. Kir.nak Margaretha nevű leányától, a' ki itten egy apácza klastromot épitett, mellynek omladéki maiglan is láttatnak. Mint Nádor Ispány' mulató kertje, Pest és Buda lakositól sokszor megkerestetik, mert tekervényes utjai, szép lugosai, szőleje és füvész kertje nagy gyönyörüséget okoznak a' benne sétálóknak. Itt szüreteltek 1814-ben Octob. 26-kán Sándor Orosz Császár, és III. Fridrik Willhelm Burkus Király. I. Ferencz Királyunkkal midőn mint vendégek Pesten és Budán mulatnának.

Margitta, magyar mvs Bihar Várm. Berettyo vizénél, Csáky Gróf jószága; vagyon kath. és ref. templ. királyi só hivatala, és postastatiója, bor termése nevezetes, 's marha vásárjai híresek. Bogyoszló mellett.

Marggrabowa, Oletzko, (54° 1′ 36″ É. Sz. 40° 10′ K. H.) ker.béli fő vs keleti Prussziának Litaui kamarai oszt.ban, a' nagy Oletzkoi tónál. Itt vagyon része a' Litaui tart.béli ménesnek. A' hasonnevű ker.ben 54 □ mfdeken 62370 l. számláltatnak.

Marggröningen, vs Würtembergi Ens' orsz. biróságában; vannak 2050 l. és jó juh' vásárjai.

Margoyaux Cerises, falu Fran. orsz. Oise oszt. találtatnak itten 390 l. posztó, kamelot, és kender bársony fabr.

Margonin, (52° 58′ 25″ É. Sz. 34° 26′ 25″ K. H.) nemes vs a' Poseni Prusszus Hercz. a' hasonnevű tónál, 211 h. 1190 keresz. és 480 zsidó lak. számlál. vagynak posztó szövő műhelyei.

Margus, Margis, Moschius, fó Maediában.

Marguarita, l. Margaretha.

Marguerites, vs Fran. orsz. Gard. oszt. 250 h. és 2060 l.

Mar-Hanua, Sz. Basiliusz klastroma a' Drusok' tart. az Akrai Basaságban, vagyon egy Arab nyomtató műhelye.

Mária, kis, priv. mvs Bihar Várm.ben n.kere Berhidához 1/4 mfdre Biharhoz 2 mfd. Hajdan Breskai birtoka, most szabad tulajdona lak.nak, kik Magy. ref. Bocskai várának düledékivel.

Maria-Brunn, Augustinianuszok' klastroma Austriának Ens alatt fekvő részének a' Bécsi erdőn alól lévő negyedében, Wien vizénél, vagyon egy kath. templ. Mária' képéhez sok búcsú-

Digitized by Google

járások történnek.

Maria-Brunn, falu Bajor orsz. Isar' ker. vagyon egésséges forrása.

Mariafred, kis vs Mälár' tavának egy ágánál Svecziának Südermannland tart. Itten készítetnek gyapjuból való materiák, és selyemből való harisnyák.

Mariagaras, pénz Hannovera orsz.ban, és 2 kt. 2 dt. Mária forént ér 50 kt.

Mariager, Ager Mariae, vska Jütlandiának Wiborg hivatalábanMariagesfiord 4mfdnyi hosszuságu tengeri öbölnél. Itten sok kő, és mész égettetik, mellyekkel lakosi kereskedést üznek.

Maria-Gnadenthal, l. Stetten.

Maria-Hülf, l. Amberg.

Maria-Hitzing, v. Hitzing, kápolna nem messze Bécstől, közel Schönbrunnhoz, melly Kloster-Neuburghoz tartozik 's nevezetes szüz Mária képével diszes. Vannak itten szönyeg, aczél, tükör, és pipa fabrikák.

Maria-Hof, falu felső Stiria' Judenburgi ker. a' S. Lambrechti Benedictinus klastromhoz tartozik. Születéshelye a' Hermann nevü híres Technologusnak.

Maria-Kirch, Markirch, S. Marie aux Mines, vs Fr. orsz. felső Rajnai oszt. Leberbachnál; vannak 6160 l. ezüst és olom' bányáji, bor termése, posztó, harisnya, és czérna fabr.

Maria-Kulm, v. Chlum, mvs Cseh orsz. Ellnbogeni ker. vannak 82 házai, és szép kath. pléb. templ. Lakosai középszerü földmivelésből, vsi keresetből, és kalmárságból élnek.

Marialva, Mark Grófs. és mvs Beira tart.ban Portugalliában, 3 pléb. templ.kal.

Mariampol, mvs Galicziának Sztaniszlawowi ker. Dniester fónál, vagyon vára, kath. és görög plébániáji; dohány' termesztésével foglalatoskodik.

Mariana, Marana, hajdan Püspöki vs Corsica szig.ben Püspöke most Bastiában van, és a' Genuai Ersek alá tartozik.

Mariandyni, Bithynia fokának régi lakosi.

Mariani Szigetek, Ladronek v. is Tolvaj szigetek, Australiában feküsznek ész. kel.re a' Pelew szigetektől követ kező sorban. Urak, Sz. Lorenczo, v. Maug sziget, Aszonsong, Agrigan, Pagon, Gugnau, Anatacan, Saypan, Tinian, Aiguigan, Rota, v. Czarpane, Guaham v. Guam. Ezeken kivül esméretes még Paxaros, és ezen szigetek végső déli részek, és a' Carolini szigetek között van a' Carolini ut. Ezen szigetek 1521 fedeztettek fel Mageshaeustól. A' Spanyolok ezen szigeteket elfoglalták, Guamig az eredeti lakosoktól megkopasztattak annyira hogy most csak ezen utolsó szigetet lakják. A' közelébb múlt századnak kezdetén pedig mondják hogy Guam Rota, és Tiniam szigetekben több mint 50000 ember élt, elterjedett hir az is hogy első feltalálója tolvajok' szigetinek (Diebsinsel) azért nevezte, mivel a' lak. tölle némelly csekélységeket elloptak. De a' 17 század végén Marián nevet kaptak IV. Filep feleségének emlékül. Ezek a' szigetek igen termékenyek: görög dinnyék narancsok, czitromok, kokús diók, és kenyér gyümölcs minden

gond

Digitized by Google

gond nélkül teremnek. A' riskása pedig, és más hüvelyes vetemények valamint az ökrök, lovak, vad disznók, és egerek a' Spanyoloktól hozattattak ide.

Marianopol, l. Mariempol.

Maria-Schein, Marienschein, nagy falu Cseh orsz. Leutmericzi ker. vagyon egy pompás templ. melly Szüz Máriának csudálatos képével diszes, és egy egésséges forrása.

Maria-Saal, hires Prépostság, Saal v. Zollfelden, Salzburgi Érsekség határánál. Itt bálványok, és más régiségek ásattattak ki.

Maria-szigete, déli Amerikai Lagoa nevü öbölben.

Maria-Taferl, tulajdonúl, a' Tafel hegyi Szüz Mária, egy Marbachon túl lévő hegyen fekvő, és igen esméretes búcsús hely, Austriának Ens alatt fekvő részének, Mannhart hegye felett lévő negyedében.

Maria-Thal, falu Poson Várm. búcsús hely.

Maria-Theresiopolis, l. Szabadka.

Maria-Trost, egy a' Graecziektől gyakran megkeresett bucsus hely, alsó Stiriának Graeczi ker. 3/4-nyi távolságra Graecztől, egy kellemetes vidékben. Vagyon egy derék, Scheid által pingált temploma. Szomszédságában találtatik egy szürke márvány bányája.

Maria-Zell, (Cellae Marianae) mvs, és igen híres búcsús hely felső Stiriának Brucki ker. S. Lambrechti Benedictinus klastromhoz tartozik; vagyon egy pósta státiója is szomszédságában vagyon egy csász. ágyú öntő műhely. A' B. Szüznek tisztetelére ide helyheztetett 1769-ben M. Theresia Királyné egy 300 márknyi nehéz, 's 2 lábnyi hosszú táblát, melly az ő és I. Ferencz Csász.nak képén kivül 16 gyermekeit előmutattya.

Maria-Zell, v. Kleinmariazell, eltörlött Benedictinusz Intézet, és falu Austria' Ens alatt lévő részének, Bécsi erdő alatt fekvő negyedében, a' száraz Triesting mellett, vagyon plébániája; és bucsúji.

Marib, vs Fartack Herczg.ben, szerencsés Arabiában, egy tó mellett.

Marico, erősitet, és népes vs Molucki Tydor szigetben, Ostindiában, tul. Sultanában a' Hollandusok alatt. Portugallusok is vettek itt szállást.

Marieboe, Habitaculum Mariae, szép vska a' Dániai Laland szigetében, egy nagy halas tónál.

Mariefred, Marienfried, (59° 11' 31" É. Sz.) Svéd ország vsa Nykiöping vagy Südermannland orsz. kapitányságában, Mälar' tavánál; vannak 500 l. gyapju és selyem harisnya fabr. és kir. pálinka főző műhelyei.

Marie-Galante, franczia, de 1808-ban Martz. 2-kán Angolok által elfogla t sziget, nyug. Indiában, nem messze Guadeloupe szigetétől; 55 francz. mfd. a' ker. tele vagyon dombokkal, és sziklákkal, mellyek több kis fóknak forrásit foglalják, czukorral, kávéval, csokoládébabbal, pamuttal, vad fahéjjal indigoval, 's t. ef. bővelkedik; 's (1788 eszt.) 1938 Fehér, 226 Mulattokat, és szabad szerecsent és 10121 rabszolgákot számlált.

Mariemont, l. Marienburg.

Digitized by Google

Mariempol, Márianopel, ker. béli vs Orosz Jakaterinoszlaw Helyt. Kalmiusznak az Azowi tengerbe való folyásánál 390 ház. 900 többnyire görög lak. számlál.

Marienberg, (50° 4′ 30″ É. Sz. 34° 26′ 45″ K. H.) bányavs Saxoniának ércz hegyi ker. 1856 párisi lábnyira a' tenger' szine felett, 500 h. és 6320 l. vagyon árvák háza és szegények oskolája, bányáji, mellyekből ezüst kobált, vas, gálicz, és kénkö ásatik; azonkivül gyolcs és harisnya szövö mühelyei, és egésséges vize, melly a' ferdésre megmelegítetik.

Marienberg, evang. kisasszonyok' klastroma a' Braunschweigi Herczs.ben, egy hegyen Neumark előtt, vagyon 1 templ. és 195 l. és mellette egy egésséges forrása.

Marienberg, l. Würzburg.

Marienborn, plébaniás falu Braunschweigi Herczs. Vagyon itt luth. kisasszonyoknak Intézetje, és hamuzsir' főzője, 52 h. 330 l. es kőszén bányája.

Marienburg, lengyelül Malborg ker.béli vs nyug. Prussziának Nogath vizénél, mellyen keresztül egy 539 láb hosszuságu hajóhid vezet; 1377 h. 7170 l. számlál. Vagyon 1 deák oskolája, gyapju materiák' és karton fabr. ser, és pálinka főző mühelyei, gabonával, fával, tollakkal, és disznó sertékkel való kereskedése. Láttatnak itten még azon várnak düledéki is, melly egykor a' Német Rend' Mesterének lakhelyül szolgált. A' külső vsban vagyon a' malom zsilip, melly a' régi épités mesterségének nevezetes munkája. Szomszédságában vannak 3 Vistula' ágaitól békerített földdarabok, t. i. a' nagy és kicsiny Marienburgi, és Elbingi Werder, mellyek egyben véve Werder tartnak neveztetnek.

Marienburg, kis helység egy kis tónál Orosz Lieflandia Helyt. 2000 l. kik csupa Esthek; itten került az Oroszok' kezeire I. Katharina utóbbi Császárnéjok.

Marienburg, Mariemont, vs Francz. orsz. Ardennek oszt. a' fehér, és fekete vizek között; vannak 119 h. vas.hámorjai, és szénégető helyei.

Marienburg, szép falusi jószág egy pompás vadaskerttel Dániai Moen' szigetében.

Marienfliesz, falu Stepenicz mellett, nemes kisasszonyok nevelő intézetjével, melly okból közönségesen Stepenicz klastromnak neveztetik.

Marienfried, l. Mariefred.

Mariengarten, Benedictinus klastrom, Braunschweigi Hercz.ben.

Marienhaven, mvs eggy. Belgiom kirs.nak Frieslandtart. (53° 31′ 33″ É. Sz. 24° 56′ 6″ K. H.) vagyon egy szép templ. és 690 l. egykor kikötő helye is volt, 's tengeri tolvajságok miatt híres.

Marien-Inseln, l. Latrok szigeti.

Marien-Canal, Orosz birod.ban melly Kowscha, és Wytegra folyók között, Wolga, és Newa öszveköttetésére szolgál, 's 26 zsilipekből áll, elkezdette nagy Péter, 's Mária Császárné maga költségein végezte el 1808-ban.

Marienkirch, l. Mariakirch.

Marienparadies, l. Karthaus.

Marienpol, Staropol, vs a' volt Warsói N. Herczs.nek Lomzai oszt. Scheschuppe mellett, 139 házaiban 1180 l. számlál.

Digitized by Google

Mariensee, vas hámor Austria Ens alatt lévő részének, Bécsi erdön alúl fekvő negyedében.

Marienstadt, Mariestadt, vs nyugoti Gothlandia' Skaraborg orsz. kapitányságában Tida fónak Wener' tavába való esésénél, vannak 1000 l. és fogháza; a' kereskedése gabonából, és élelemből áll.

Marienstein, udvari mvs Bajor orsz. Inn ker. egy réz, és üstverő mühellyel.

Marienstern, Morgenstern, Cisztercita-Apáczák' apátsága felsö Lusatziának Bautzeni fő kerül, két órányi az egész urod. melly 2 vskából, és 59 részént szép falúkból áll, és 5440 alattvalókat számlál.

Marienthal, egykor Cisztércita', most ref. klastrom, egy erdönek középen fekvő völgyben Braunshweigi Herczs.ben, több gazdaságbéli épületekkel, 1 templ. mal, 10 h.kal és 130 l.

Marienthal, Cisztercita-apáczák' apátsága, Felsö Lusatiáb. egy gyönyörü völgyben a' Neisze mellett 2 mfdnyire Zittautól, hozzátartozik 1 vs, 18 derék falú, sok magános jószágok, és 13800 alatt valók.

Marienthal, falu Glatz' Grófs. 600 l. és gyolcs szövő mühelyekkel.

Marienthal, Hagenau körül fekvő ker. Francz. orsz. alsó Rajnai oszt. melly homokos, de lakosainak szorgalma által jól mivelt pusztaságból áll, mellyen búzér, krumpli kukoricza zab, 's más gabona' nemei, és kevés buza is terem.

Marienthal, tótúl Marianky, tót falu Poson Várm. Vagyon egy Paulinus klastroma és szüz Mária képe, mellyhez számos bucsújárások történnek, egy hegyek között lévő, és erdöktöl körülvett gyönyörü völgyben fekszik. 511 lak.

Marienwalde, királyi hivatal a' Brandenburgi uj Marktban Arenswaldi ker., vannak két jeles üveg hutáji, és számos halas tavai.

Marienwerder, (53° 43′ É. Sz. 36° 29′ 40″ K. H.) ker.béli vs nyugoti Prussziában, Liebe' és kis Nogath' fójinál 529 h. 5060 l. számlál; vagyon nagy káptolani templ. sokféle régiségekkel, és egy nagy vára. Itt vagyon lakhelye a' nyugoti Prusszia' fő törvényszékének, és kormányozásának, 1 deák oskola, és só ház. Lak. gabona, és gyümölcs termesztésével, és pálinka fözéssel foglalatoskodnak. Határját sokszor borítja el a' Visztula áradása. A' hasonnevü ker. 27 □ mfdön (1804) 47301 l. számlált.

Maries, (*les trois*) vska a' kis Rhone fónak torkolatjánál lévő szigetben, nem messze Arlestöl, Fr. orsz. Rhone torkolat oszt. melly szent helynek tartatik, mivel némellyek elhitették magokkal, hogy itten a' 3 Máriák, mellyek Jezus' történeteiben említetnek, a' kissebbik Jakab Apostollal kiszállottak.

Mariette, föhely az ész. Amerikai szabad Státusnak Westerni vidékben, a' nagy Muskingumnak bal partján hol Ohioba szakad, vannak több mint 200 h. mellyek közül némellyek téglákból, de nagyobb részént deszkákból épitetettek. Sokan 2 vagy 3 emeletüek, és kellemetes tekintetüek. Az egész tart., melly Muskin-

Digitized by Google

gum fója által hasítatik igen termékeny, kivált az ágya körül, 's azért 100 mértfdnyire is találtatnak plántálások Maríette felett.

Marignac, falu Francz. orsz. Garonne oszt. 550 l. vagyon ólombányája.

Marignane, falu Fr. orsz. Rhone torkolatjainak oszt. a' Martiguesi tónál 1530 lak. borral kereskedik.

Marignano, v. *Melignano*, Melignanum, vs Lombro mellett a' Lomb. Vel. Kir. vagyon egy kastélyja, 's azelőtt Markgrófság' titulusát viselte, mellynek birtokosa Medicei Marchese vala. Itten ölt meg I. Ferencz Francziák' Királya 1615-ben 16000 Svaiczert, fogságba ejtvén a' Majlandi Herczeget, Sforzia Lajost.

Mariland, l. Maryland.

Marimbault, helység Fr. orsz. Jemappe oszt. vagynak 1240 lak. olvasztó hutája, és kőszénbányája.

Marinduke, eggyik a' kis Philippi szigetek közül, 18 mfd a' nagysága, 1600 lak. kokosz diókkal, szurokkal 's t. ef. bővelkedik.

Maringues, vs Fr. orsz. Puy de Dome oszt. Murge folyónak Allierbe való ömlésénél, 495 ház. 3600 lak. számlál, vagyon bőrfabr. bőrökkel, vassal, és gabonával kereskedik. A' vs réve Vialenak neveztetik.

Marinha grande, falu Portugalliának Estremadura art. találtatik itten egy üveg fabrika.

Marisus, fóviz Daciában, most Maros.

Maritza, egyébként Hebrusz, nagy folyó Europai Török birodalomnak Rum-Ili tart. ban, melly Hämusz' bérczeiben ered, annakutánna pedig Ardát és Ardenát felvévén, Archipelaguszba szakad. A' mellette terjdő lapályok igen termékenyek.

Mariupol, kerül béli vs Orosz Jekaterinoszlaw Helyt. Kalmiusz fónak Azowi tengerbe való szakadásánál, 305 ház. 2000 lak. számlál; vannak timár mühelyei.

Marvillier, l. Ammersweyer.

Mark, tulajdonúl aranynak és ezüstnek közönséges mértéke, melly 16 latot nyom, azon különbséggel egymás közt, hogy az aranymark másképen osztatott fel mint az ezüstmark. Az ezüstmark 16 latból, egy lat 6 granumból, egy gránum 6. gränből, 's így az egész mark 288 gränből áll. Az aranymark pedig 24. karatokra, vagy 96. granumokra, vagy 288. gränekre osztatik, mellyek mind öszve 67. aranyat tesznek. De vagynak még most is pénzek, mellyek mark neve alatt az előbbenitől különböző nehézségűek, egy Lübecki mark curr. ér 35 kt. Brémában 40 kt. Hamburgban a' mark courrant 9. gar. és 4. fill. a' mark Banco pedig 11. gar. és 4. fillér. A' Dániai mark curr. val. csak 16. kt. 2. dt. mark Kronenvalut 18 kr. Svecziában a' mark majd rézből való, és 2 kt. teszen, majd ezüst, és ez 5. kt. 2. dt ér; eztet mindeggyikről úgy kell érteni, ha egy Luisd'or 5. tallérba vétetik. Achenbe még a' 4. 4/9 fillért érő Petermännchek is markoknak neveztetnek.

Mark, Comitatus Marchiae, egykor Hercz. Grófság Westfáliának hasonló nevű ker. ben, melly ész.ról Münsteri, keletről Westfáliai, és nyug.ról Bergi Hercz.ség ál-

Digitized by Google

tál határoztatik. Ez a' Jülichi örökségből a' Brandenburgi Vál. Herczegekre szállott, 's 46. □ mfdön 137000 lak. számlál. Lakosai nagyobb részént Luthernek követői, azután következnek a' refor. 's végtére egynehány kath. Találtatnak itt erdőségek, köszén, és kőbányák, érczek, és sóskutak; mostan része a' Bergi nagy Herczs.nek.

Markab, vs Syriának Terablüszi Basaságban a' Sabäek' v. János keresztények' főhelye.

Markarites, vs Candia nevű török szigetben, 10000 lak. olajt, bort és gabonát termeszt.

Mark - Brandenburg, l. Brandenburg.

Markdorf, vs Badeni nagy Herczs.nek See nevű kerül. vannak 249 h. és 1240 lak. és káptalan intézete.

Marken, (52° 27′ 40″ É. Sz. 22° 48′ 13″ K. H.) Északi Hollandiának partjainál lévő sziget, Texelben 750 lak.

Markesas, v. *Mendoza szigetei*, Polynesiában (9° — 11° É. Sz. és 237° — 239° N. H.) mellyeknek partjai magosak, és meredek formák, az égallja meleg, és termékei ezek: kenyérgyümölcsök, kokosz diók, pizang, bananász, tök, borsfák, czukor, és bambusznád, ratta, v. Otaheiti diófák, gesztenye, papiros nemű szeder, és casnarinafák, disznók, tyukok, külömbféle madarak, halak, tekenyős békák, gyöngyök, és csigahéjak. Lakosai, kiknek száma 20000 becsültetik, világosbarnák, fénylő fekete szakáluak, és a' legszebb Polynesiaiak közzé számláltatnak, kivált a' fehér személyek; ezek magokat a' pontozás által kevesebbé csufítják, mint a' férjfiak. A' nyelvek Otaheiti beszédnek egy módja, 's tánczok, muzsikájok, 's más szokásaik is egynemüek az Otaheitiekéivel. Erősek, egésségesek, sokáig élnek, becsületesek, jó szívüek, békeségesek, és vendégszeretők; de még is szívesen lopnak, szeretik az erős italokat, a' nélkül, hogy megrészegednének. Készítenek mindenféle mesterséges munkákat, 's legyezőjiket, csónakjaikat, lándsájikat, 's lakásaikat alkalmatosan el tudják készíteni. Ezen kilencz szigetek közül nevezetesebbek e' következendők: Ohiwarda, Ohittahu, Madre de Dios kikötővel, és Nuahiva, Anna Maria nevű révvel.

Marketjew, (50° 12′ É. Sz. 12° 10′ K. H.) kis vs, és kikötő Angliának nyugoti részén Cornwall tart.ban.

Margrafen - Neusiedel, falu a' March mezején Austriának Ens alatt lévő részének, Mannhart hegyén alól fekvő negyedében, mellynél 1809-ben a' Wagrami ütközetnek sorsa elválasztatott.

Mark Gröningen, l. Marggröningen.

Markibert, kis vs Bajor orsz. Regeni ker. 230 lak. mesterségekkel és földmiveléssével foglalatoskodnak.

Markirch, helys. déli Scotiának Fife Grófságáb., Falkland szomszédságában, vannak gyolcs és harisnyafabr.

Markirch, l. Mariakirch.

Märkisch - Friedland, l. Friedland.

Markleuthen, v. *Leuthen*, mvs Bajor ország Main ker. Vannak 500 lak. és Eger vizén

Digitized by Google

általvivő hidja.

Marklissa, Queis ker.nek főhelye, felső Lusatiában lévő Bautzeni fő ker.ben Queis vize mellett, 1230 lak. gyolcsszövéssel, és cserép edény műhelyekkel foglalatoskodnak.

Mark-Neukirchen, l. Neukirchen.

Markolsheim, (48° 10′ É. Sz. 25° 13′ 30″ K. H.) vs Fran. orsz. alsó Rajnai oszt. vannak 1510 lak. gyertya, és dohány fabr.

Markrannstädt, (51° 18′ 9″ É. Sz. 29° 52′ 9″ K. H.) vs Szász országnak Merseburgi Püspökségében 124 ház. 570 lak. számlál.

Marksteft, helys. Bajor orsz. Retzat ker. Main fónál 200 ház. vannak gyapju materia, harisnya, tobák, keményítő és hajpor fabr. bor termése, és kereskedése.

Markstück, Danus pénz' neme, melly most 1 for. ér, azelőtt pedig csak hatod része vala egy tallérnak. Egykor Lübecki, és Hamburgi mark darabok is voltak, mellyek 17—19. schillingeket értek.

Marksuhl, szép mvs, vár, és vadászház Suhl vizénél, Weimari Eisenach Herczs. ben 144 ház. 300 lak. számlál. Az idevaló várban több Szász Herczegek laktanak.

Mark-bibert, l. Biebert.

Marktbreit, Schwarzenberg' vsa Bajor ország Retzat ker. Main folyónál, vannak 1600 lak. Lyczeuma, gabona vásárjai, hajóépítése, bortermesztése, hajókázása, bor kereskedése, és küldözgetése.

Markdorf, l. Markdorf.

Markteinersheim, Limpurg Speckfeldi helys. Bajor orsz. Retzat ker. melly 106 ház. és 500 lak. vagyon egy vára, mellyben birtokosa a' Rechtern-Limpurgi Gróf lakik, van bortermése.

Markt-Gefell, l. Gefell.

Markthohenleuben, mvs Reussen Grófok tartom.ban, melly Köszterotzi Herczegi mellék lineához tartozik; vannak 173 ház. gyapju, és pamut fabr. 's templomában a' Herczegek örökös kriptájok.

Markti, mvs Bajor orsz. Salczach ker. Inn fónál, 370 lak. számlál, nevezetes a' komló termesztése. Tartatnak itt eszt.ként három népes vásárok.

Markt-Oldendorf, l. Oldendorf.

Markt-Schainfeld, Schwarzenberg Herczs. vsa Bajor orsz. Retzat ker.

Marktstadt, l. Maros szék.

Markusfalva, Marksdorf, Markussowce, tót falu Szepes Várm. F. U. Márjásy úraság a' kinek fallal békerített kastélyjával, és egyéb épületeivel díszesítetik, Hernád folyónál, vannak 480 kath. és 5 evang. lak. az elsőbbeknek templ. is vagyon. Találtatik itten világos veres, fehér erektől ékesített márvány, és jó köszén. Szomszéd erdejében vagyon a' vas részeivel megterhelt (Swinska) Schweinermauth nevű ferdő és vendégház.

Markuszow, urodal. és mvs a' volt Varsói N. Herczs. Lublini ker. vagyon vára, és postastatiója.

Marlborough, Marleberg, Marlebridge, vagy Marlinsborough, Cunetia, kis vs Angliának Wilt Grófságában, Kennet fónál, mellytől a' nevezetes Churchil János Marlborough Herczegnek neveztetett; most ezen titulus Spencer familiájához

Digitized by Google

tartozik. Ezen vaban tartatott 16-dik Században parlamentom, mellynek végzése most is Marlboroughi Statutumnak neveztetik, 's ez jeles bizonysága az AnglusTörvénytudománynak, kivált a' Papságot illető dolgokban. Erre vagyon az áltmenetel Londonból Bristol felé, és csekély kereskedés.

Marle, Marles, Marna, vs Fr. orsz. Aisne oszt. Serre folyónál, 233 ház. 1620 lak. számlál.

Marlen, Marley, helys. Fr. orsz. alsó Charente oszt. vannak 220 ház. és 2570 lak. és veres bora.

Marlhes, falu Fr. orsz. Loire oszt. 2800 lak. és ólombányával.

Marlofstein, vár és falu Bajor orsz. Main ker. 38 ház. a' Neunkircheni Törvényszéknek lakhelye, practicus gazdasággal.

Marlow, (Great) helys. melly 3200 lak. számlál, Angliának Buckingham Grófs.ban Themse fónál. papirossal, selyem csipkékkel, liszttel, darával, és bükfával kereskedik Londonba. Szomszédságában sok malmok, réz, és sárga ércz műhelyek vagynak. Találtatnak itten gyüszűfabrikák.

Marlow, Mecklenburg-Schwerini vs Reckenicz folyónál, 119 ház. 660 lak. számlál.

Marly, (ezen vezeték névvel, la Machine, hajdan le Roi), helys. Fr. orsz. Seine és Oise oszt. Seine fónál, 312 ház. és 1500 lak. számlál, nevezetes az egykori XIV. Lajos által építtetettt pompás királyi mulató vár miatt, melly mostan nagyon öszveromlott, a' gyönyörű vadas kert miatt, melly elrészeltetetvén, eladatott; és az igen mesterséges machina miatt, melly Seine vizét 300. lábnyira felhajtotta, hogy ezzel az ugrókútak és tavak a' Marly, és Versaillesi kertekben megtöltessenek.

Marly, külömböztető nevezettel la Ville; falu Fran. orsz. Seine és Oise oszt. vannak 690 lak. és csipke fabr.

Marmande, (44° 35′ É. Sz. 17° 50′ K. H.) vs és ker.béli fő hely Francz. orsz. Lot, és Garonne oszt. Garonne fónál, vannak 6040 lak. és fabr. dohánnyal, hajó kötelekkel, börökkel, gabonával, borral, és pálinkával kereskedik.

Marmarica, így neveztetett egy Cyrenaica, és Lybiae Nomus köztt fekvő tart. Afrikáb. Kréta szigetének általlenében. Lakosi Marmandae, vad népség volt, helyei: Basicisae, és Anagombri, fő vsa a' tenger parton Petras, ennek része volt Ammoniaca tartom. is, hová útazott vesztére N. Sándor Ammonius templomához.

Marmaros, Máramaros Várm. Magyar országban. Északi részén fekszik Galiczia, kel. ről Bukovina, délről Erdély orsz. nyug.ról pedig Beregh, Ugocsa, és Szathmár Vrmk. (az ész. szél. 47° 33′tól 48° 40′ig, és a' K. H. 41° 4′tól 42° 40′ig terjed. Nagyobb része ezen Várm.nek hegyekből áll, térségei pedig leginkább Tisza, Mara Kaszo, és Iza vizek körül vannak. Számos hegyei, mellyek ámbár fekvéseikhez képest külömbféle nevezetekkel illetetnek, mindazáltal leginkább a' nagy Kárpát hegyének részei, mellyek Szepes Várm.től, Sáros, Zem-

Digitized by Google

plén, Ungvár, és Beregh Várm.ken által Magyar, és Lengyel ors.nak széleinél egész eddig terjednek. Ezen Várm.nek hossza mintegy 22 mfdnyire, szélessége pedig hol 8, hol 10 ném. mfdnyire terjed. Az egész nagysága pedig 178 □ mfdet teszen. Lakosai, kik Magyarok, Oláhok, Ráczok, és Németek, 113000 becsültetnek. Folyóji között nevezetesebbek: a' Tisza, mellynek folyása tulajdon neve alatt fordúl elő. Viső, fakad a' Borsai hegyekben, 's áradásai néha ártalmasok. Iza, Mára, Kaszó, Tarasz, Talabor, Nagy Ág, és Borsva. Számos savanyú vizek, vagy borkutak is vagynak e' Várm.ben, nevezetesebbek a' Borsai, Batizai, Glodeni, Nanfalvai, Szaplonczai 's a' t. Az egész országban egy Várm.nek sincs olly számos savanyú kútfője mint e' Várm.nek. Orvosi vizei között nevezetesek a' Sófalvai, és Dolhai, sós vizei is vannak, ezek közt emlékezetre méltóbbak: az Apiczai, Gyulafalvai, Baticzai, Dragoméri, kis Boskoi, és alsó Rhónai. Golyvát származtató vizei is vannak, u. m. a' Bocskoi, Lonkai, Barczánfalvai 's a' t. Külömbféle ércz, és igen nagy hasznú só bányáji is vannak, 's drága kövek is találtatnak imitt amott vidékjein, kiváltképen az úgy nevezett magyar gyémántok. Legelője ezen Várm.nek mind a' marháknak, mind a' juhoknak alkalmatos, lapályai jól termők, néhol pedig soványok, fájok böven van, levegője egészséges, és ritka szépségű vidékeket foglal. Portája 52, 5 mvst, 157 falut, 's egy pusztát számlál; eloszlik 5 járásra: a' Verchovinai, az alsó, a' Szigethi, Kaszói, és a' felső járásra. A' Szatmári, és Munkácsi Püspökségek megyéje.

Marmora, Marmorai tenger, közép tengernek öble Rumilia, és Natolia között a' Dardanelli tenger szorulat által Archipelagusszal, és Konstantinápolyi zug által a' fekete tengerrel öszvekapcsolva, a' legnagyobb hossza 50 fran. mfdet teszen, az újabb időkben mindég jobban béiszaposodik. Itt vannak az öt következendő szigetek: Marmora, Papas-Adassi, Alonia, Ampedes, és Kútalli. Legnagyobb köztök a'

Marmora, sziget, mellynek hossza 3, 's majd 1 mfd szélessége, termékeny, 's több-nyire Görögök lakják. Itten igen jó bor terem, és szép alabastrom töretik. A' tenger partján vannak több kis helységek, mellyek közt a' hason nevű vska, az ő jeles bora miatt legnevezetesebb.

Marmontier, Mauermünster, vs Francz. ors. alsó Rajnai oszt. 200 ház. 1990 lak.kat számlál.

Marnana, egy mfdnyi hosszuságú mocsár a' Toskánai Nagy Herczs.

Marnao, kis erősített vs Portugallia' Alentejo tart.ban.

Marne, Matrona, jeles folyó Francz. ors.ban, ered Langres mellett Campaniában (most felső Marne oszt.) közel egy Marnotte nevű majorhoz, egy hegynek tövéből. Altelmegyen Chaumont, Joinville, St. Dizier, Vitry-le-Français, 's itt már hajókázható, Chalons, E-

Digitized by Google

pernay, Dormans, Chateau-Thiery, la Ferté, Meaux, és Lagni vsokon, 's Vanori; S. Geosme, Mouche, Sueze, Blaize, Sault, Noyure, Soupe folyócskákat, és a nagy és kis Morint felvévén, 's mély, de keskeny árokban folyván, mintegy mfdnyi futása után, egy óra járásra Párison felül a' Seine szigetnek csúccsánál Seine folyóba szakad. A' vize közönségesen zavaros. Ezen folyótól nyerte nevét a' két osztály, t. i. 1) a'

Marnei osztály, melly az előtt Campaniához tartozó Remois és Perthois tart.kból, és Brienek azon részéből, melly tetvesnek(pouilleuse) neveztetik, áll. 145. □ mfdön 311020 lak. számlál. Bővelkedik azon borral, melly Champagninak neveztetik, kivált Rheims és Epernay ker.ben, 's melly fehérre, v. vins de riviere, és veresre, v. vins de montagne, osztatik azért, hogy ezek a' folyó mellett, emezek pedig az északra terjedő dombokon teremnek, azon kivül gabonával, vassal, palló, és épületre való kövekkel. Ezen osztály 5, ú. m Chalonsi, Rheimsi, S. Menehouldi, Vitreyi, és Epernayi község kerületekre osztatik, mellyek 32 kantonokban 699. községeket foglalnak. Fő vsa Chalons. — 2) a' felső

Marnei osztály, melly Campaniának és Brienek felső részét, különösen Vallagne és Bassigny tart.nyait foglalja, 113 □ mfdön 237790 lak. számlál, elég hegyes, de még is gabonával, lennel, borral, vassal 's t. ef. bővelkedik. Három ú.m. Chaumonti, Vassy, és Langresi község ker.kre osztatik, és 28. kant.kban 552. községeket foglal. Fő helye Chaumont.

Marohoduum, vs Marcomannok földén; mostani Prága vsának tartatik.

Maroccai Birodalom, ész. Afrikában, részént a' fő tart. ból t. i. mostan eggyesült Marocco és Fez országokból, részént pedig Tafilet, Sesghelmesa, Dra, és Sahara mellék tart.nyokból áll, mellyek résszerént országoknak is neveztetnek, (6°—14° K. H. Ferro szigetétől, ét 29°—36° É. Sz.) Afrikának ész.nyugoti csúccsán, közép és Atlanti tengernél, ész.ról a' Gibraltari út által választatik el Európától, nyug.ról a' tágas atlanti tenger, délről Sahara pusztáji, keletről pedig Algier a' határja, mellytől Mulvia fója és Trara bérczei által elválasztatik, és Saharának egy része. Nyug.ról keletfelé 80 georg. mfd a' szélessége, és ész.ról délfelé 120 mfd a' hossza, az egész téressége pedig 10000 □ mfd. A' klimája igen meleg, és nyáron sokszor forró de mégis a' tengeri szelek, és hegyi levegő által annyira megfrissítetik, hogy itt örökös tavasz vagyon. Csak Juniusban fonnyad meg minden a' hévség miatt, a' tél pedig csak gyakrabb esőkből áll. Ezen tart.ban vannak sok, többnyire kopasz és terméketlen, a' legmagasbb csuccsain hóval fedett hegyek: mint Atlas, Abila a' Gibraltari utnál, Cap Blanc, 's t. m. Az alacsony hegyek, zöldek, árpával bővelkedők, 's jó legelővel felruházattak. Fóji, mellyek ál-

Digitized by Google

tal nedvesítetik ezek: Mulvia, Luckos, Sebea, vagy Sabu, Saleh, és Burargay, Morbejah vagy Ommirabih, Tansift vagy Tensift, Wad-el-Keherah vagy Idaugert, Azla, Ain-Elberda vagy Igusul, Benitamer, Sus, és Wad-Nun. Nagyobb tavai nincsenek, hanem több apróbbak kivált Mamora körül. Földjének termései közzé tartozik a' réz, (és más érczek: mint vas, de ezek után ásni tilalmas) só, hegyikristály, mindenféle kövek, és kővé vált dolgok, olajfák, arabiai gummi, mandola, egyiptomi szilva, gabona, déligyümölcsök, dohány, pamut, viasz, marha, juh, ló, öszvérek, tevék, oroszlanyok, parduczok, hienák, struczmadarak, házi, és vad szárnyas állatok, halak' bővsége, külömbféle kukaczok, csigahéjak, és hejasállatok, bogarak, tekenyős békák, kigyók, kameleónok, gyíkok, rákok, skorpiók, sáskák 's t. ef. Lakosainak száma 5—6 mill. becsültetik, kik Maurok, Arabok, Breberek (Kabylák) Szerecsenek, Zsidók, Renegatok, és Europai keresztények, mind ezek foglalatoskodnak földmíveléssel, különféle kézimívekkel, kiváltképen selyemmel, bőrökkel, és különösen szattyánnal, vastag gyapju materiákkal, földedényekkel, szalma, és ágszönnyegekkel 's t. ef. és Karavanokkal 's Europaiakkal való kereskedéssel. Itt Arab nyelv az uralkodó, és Muhamed' vallása a' közönséges hit. A' Sultán vagy Császár Elgharbnak, az az: nyug. tart.nyok urának, (mint a' Stampoli Sultán a' keletiekének) neveztetik, és határozatlan hatalommal bíró magán uralkodó, ki 2 mill. piasztert érő jövedelmekkel bír, a' költsége pedig csak 600000 for. megyen. Koran az eggyetlen Törvény könyvek. Majd minden Europai Hatalmasságok kéntelenítetnek esztendőbéli ajándékok által megvásárlani a' békeséget. A' szárazon lévő hatalmok 36000 többnyire lovagokból, a' tengeri erejek pedig 16 fregáttokból, és 14 galliotokból 's t. m. áll.

Marocco, Maroci, Marocesch, Maracasch, Kirs. 's eggyike a' 2 fő tart.nyoknak a' Maroccai bir.ban, melly e következendő tart.nyokból áll.: Erhamna, Haha, vagy Hea, Sus, Gezula, Dukalla, Abda, Tedla, Zerara, és Siedma.

Marocco, tulajdonúl Meraksch (31° 37′ 30″ É. Sz.) fő vsa az egész Maroccai bir.nak Erhamna tart.nyában, nagy és jeles vs, 1 órányi kerületű, egy gyönyörű, elég vízzel megáldott lapályban, Atlas bérczeinél, csupán csak egy magas fallal, és egy árokkal körűlvéve, vagynák sok kapuji, szoros, és tisztátalan utszáji, és többnyire kicsiny, és rossz házai, 1799-ben a' pestis előtt 20000 l. számlált, mellyek közül 200 zsidó familia egy különös fallal békerített Millah nevű fertályban lakok. Legnagyobb ritkaság itt a' Királyi palota, melly Mensiának neveztetik, és igen magas falakkal vagyon békeritve, 's olly nagy hogy magában egy várost képez, belől több udvarokat, és számos

Digitized by Google

részént egybekapcsolt részént pedig elválasztott épületeket, és igen messzeterjedő, és szép kerteket számlál. Ide tartozik még a' struczkert, és Oroszlány barlangja is. Ezen vsban vagyon egy klastrom a' Spanyol Barátok számára, és szattyán fabr. A' kereskedő bóltok a' vsnak El Caisseria nevű részében vannak. A' lakosok közt sok leprások (fekélyesek) találtatnak, kiknek tulajdon leprás fölsőségek vagyon; minden próbájok a' vsba bemenni halállal büntetetik. — Az eleség itten igen olcsó.

Marokani-Bérczek, Ochotsk szomszédságában Orosz Irkutsk Helyt. itten olly vermek vannak, mellyekben szinre, és ízére nézve lisztteskásához hasonló matéria öszvegyül, mellyet az Oroszok, és Tungusok nyersen, és melegen ártalom nélkül megeszik. Közönségesen tiszta, és savanyú gözöktől általrágott timsós földnek tartatik.

Marolles, vs Fran. orsz. ész. oszt. a' kis Helpénél, 2130 l. kik gabonával és sajttal kereskednek.

Marommes, helys. Fran. orsz. alsó Seine oszt. Cailly fónál 1260 l. vannak puskapor, ágyú, réz, és vasfabrikáji.

Maroniták, Nemzet Syriának Tarablüszi Basaságban, Libanon bérczeinek ész. táján. Ök mintegy 150000 főből állanak 's 56 □ mfdet foglalnak, melly tartományt a' természet ellenségei ellen bátorságossá tett 1282 évtől ólta megesmérik a' Romai Pápát főpapjoknak, de isteni szolgálatjokat a' Syriai nyelven tartják, az Ur vacsoráját mind a' két szín alatt veszik, és a' Papjaiknak szabad a' házasság. Részént adományokból, részént pedig kézimunkájikból élnek. Minden falunak vagyon temploma, és harangja. A' Püspökjeik többnyire a' tudatlan Barátokkal klastromokban laknak, mellyek száma mind a' két nemre nézve 200-ra tétetik. Nevezeteiket 7 században egy János nevű vallástanítójoktól vették a' ki Syriában lévő S. Marons klastromától Maronnak neveztetett. Az ő Patriárkájok Kanobin' klastromában Libanon hegyén lakik, 's Antiochiai Patriárkának magát nevezvén, vitatja, hogy ő Péternek követője, mellynek nevét, nép által lett választása után a' kereszt nevével viseli. Ezen Maroniták kiállíthatnak a' hadba 35000 embert, 's mint Törökök' vasallusai, adót fizetnek a' Tarablüsi Basának, és Scheikekre 's közemberekre osztatnak kik minnyájan föld' miveléséből, és mértékletesen élnek. Törököt nem szenvednek magok között.

Maron-Negerek, Szerecsenek déli Amerikának Gujana tartnyában, kik mintegy 20000-en az ő kegyetlen Tyranusaitól elszöktek, 's most az orsz. belsejében tulajdon Szerecsen szabad társaságokban élnek. Számos véres ütközetek után is, mellyekben a' természeti tulajdonság a' gyülölségeknek segítségére szolgált, még rettenetes ellenségei az uj üléseknek, és az ő 3 kis Státusaikban igen terjed a' szabadságnak szeretete, a' bosszuállás' kivánságával,

Digitized by Google

Igen munkások.

Maros, Marusius, Marus, derék fó, melly Erdélyben Moldva határinál ered, 's egész Erdélyen keresztül folyván Magyar orsz.ba általjó, és Csanád Várm. Szegednél Tiszába szakad. Felveszi Aranyost, mind a' két Küköllöt, és több más fókat, hajókázható, halas, 's arany homokot hajt.

Maros, (nagy és kis) mvs Hont Várm.ben F. U. a' f. K. Kamara lak. Magy. és Ném. kath. és ref. fekszenek Visegráddal által ellenben a' Duna partján, határa szorgalmatos mívelés után mindent megterem; de kiváltképen dohányt, és bort, melly az orsz.ban szélyel elhordatik.

Maros szék, Maroscherstuhl, Erdélyben a' Székelyek' tart.nyában. Délről Udvarhelyi szék, és Küköllő Várm. nyug.ról és ész.ról Thorda Várm. csak egy része terjed keletre Gyergyó, és Csik között. Az egész téressége 17 3/4 □ mfdet foglal, mellyeken 127 helys.ket számlál. Maros, küköllő és Nyárád fók, és több más patakok által nedvesítetik, mellyek sok jó ízü halakkal szolgálnak. Hegyei mindenféle fával, dombjai pedig szőlővel be vagynak ültetve; lapályai gabonának minden nemeivel bővelkednek. A' baromtartása jó állapotban vagyon; vadak nélkül sem szűkölködik. Lakosai Székelyek, és Oláhok. A' kath. 11, Ref. 51, és Unitariusok 13 plébániákra oszlanak.

Maros-Vásárhely, Neumarkt Agropolis (46° 30′ 8″ É. Sz. 42° 15′ 23″ K.H.) Kir. szab.vs Erdélynek Maros székében Maros fónál; vagyon rendbeszedett magistratusa, kath. pléb. Sz. Ferencz szerzetesinek klastoma, kath. gymnasiuma, és Seminariuma, Nemzeti oskolája, ref.ekkl.és derékCollegiuma Bibliothecával, eggyesült, és nem eggyesült görög temploma, és póstastatiója. Itt vagyon az egész Erdélynek királyi törvényszéke. A' terjedése nagy, és nincsen békerítve, hanem egy régi ízlés szerént épült vár által védelmeztetik. Fekszik itten néha a' Királyi örsereg. Ezen vs naponként díszesítetik uj épületekkel, a' mihez sokat segítenek az itt lakó Mágnások. Most az Erdélyl Udvari Kanczellárius a' nagy, és pompás Bibliothecáját a' közönség hasznára felnyitotta.

Marosika, vska, és főhely Olasz ország' Bacchiglione oszt.nak eggyik Törvénykerületében. Vannak jó falai, és egy vára.

Marót, falu Esztergom Várm. Esztergomtól 1 1/2 óra, F. U.a' Religyiói kincstár.Lak. Magy. kat. és ref. nevezetes az idevaló nagy gesztenye erdő, és régi kerekded török mecset miatt, földje, jó legelője elég, számos szőleji középszerü borokat teremnek. Dömösi pléb.hoz tartozik.

Marót, Aranyos Marót, Marawicze, tót mvsBars Várm. Verebélytől 3 Lévától 4 Nyittrától 5 óra Zsitva vize mellett, mostani földes ura Migazzi familia, a' kinek szép kastélyával díszeskedik; 1180 lakosai kath. kik részént gazdálkodás részént pedig kézi mesterségek által folytatják élete-

Digitized by Google

ket, némellyek jó posztót is szönek itten, határja jó termékenységü, vidéke kies legelője derék, fürészmalma is vagyon itt az Uraságnak.

Marquardsburg, l. Seehof.

Marquartstein, kis vs Bajor orsz. Salczach ker. Ach fónál, vagyon egy vára.

Marque, fó Fran. Flandriában, Artois határánál ered, 's Rysset felett Deule vizébe szakad

Marquesas, l. Markesas-szigetei.

Marr, l. Aberdon.

Marradi, kis vs a' Toskánai n. Herczs. Liamone fónál.

Marray, falu Fran. orsz. Indre és Loire oszt. Deme fónál, vannak 1000 l és vasbányáji.

Marro, vs Genuai Herczség Szárdin Kirs. 2000 l.

Marsac, mvs Fran. orsz. Puy de Dome oszt. Dore fónál, 605 h. 2900 l. számlál, vagynak azonkívül bör, és csipke fabr.

Marsac, falu Fran. orsz Dordogne oszt. 406 l. Itt vagyon egy kiáradó, 's mindennapi szünése miatt nevezetes forrás.

Marsal, erösített vs Fran. orsz. Meurthe oszt. Seille fónál, vannak 260 h.

Marsala, Marsella, Cilybacum, erösített tengeri vs Siciliának Val di Mazara tart. ban a' hasonnevü tengeri foknál, 2430 h. 16000 l. számlál, nevezetes az ö nagy, már a' régieknél is esméretes réve miatt, mellyet V. Károly Császár kitöltetett.

Marsalquivir, Masalquivir, Mazarquivir, Mers-el-Kibir, Erösség, és kikötö Barbariának Algier bir. mában Oran' vsánál. Az elött Spanyolokhoz tartozott, de 1708-ban Algieriek által elfoglaltatott. 1732 eszt. megint a' Spanyolok kezére került, hanem 1791-ben Algieriek-nek általadatott.

Marsan, Fran. orsz. nak Gascogne tart. nyának darabja, tulajdonól Chalossének része 9—10 mfd mosszuságú és 8 mfd szélességü. Condomois és Bazadois között, vagyon mérsékelt, inkább meleg mint hideg levegöje, de nagyon termékeny vidéke nincsen; Douze és Midon fóji által hedvesítetik, kevés buzája de rozsa és bora több, vagyon juhtartásaa, jeles, most a' puszták' osztályához tartozik.

Marsberg, Stadtberg, (51° 27' 39'' É. Sz. 26° 29' 18'' K. H.) vs Vesztfalia Herczs. ben Diemel fónál 379 h. 2230 l. számlál.

Marschalkzimmern, helység Würtembergi közép Neckár' orsz. bíróságában, vannak 410 l. és nagy földsülyedései.

Marschall' szigetei, l. Mulgraves-szigetei.

Marschlins, jeles vár, Helvetziának Graubünden kantonjában, a' Gotteshausi szövetségben, tartozik a' Marschlinsi familiához, Churtól 2 óra járásra. Néhány esztendök elött elkészült itten rövid idö alatt egy Philantropion.

Marsdiep, tengerzug Texel' szigete, és ész. Hollandia között, mellyen által a' Texeli folyó az ész. tengerbe áltmegyen.

Marseillan, Marceillan, vs Fr. orsz. Herault oszt. Thau tónál; vagynak 479 h. réve, és halászatja.

Marseille, Massilia, fö vsa a'

Digitized by Google

Rhone torkolatjai oszt. igen régi, még Tarquinius Priscus idejében a' Phoeniciek által épített gazdag, jeles, és nevezetes kereskedő vs egy sziklás hegynek tövénél, és a' középtengernek öblénél, vagyon egy jeles és bátorságos réve, (43° 17′ 49″ É. Sz. 23° 2′ K. H. vagy 3° 2′ 6″ K. H.) Páristól) melly körül patkó formára fekszik 's ó, és uj vera osztatik. Revolutzió előtt mintegy 100000 lakosokat számlált. Az utszáji szépek, több épületei jelesek, ezekhez tartoznak a' Tanácsház, alku-ház az egykori püspöki templom, a' haltornácz, az új theatrom, az uj, és ó tárház, Lazareth és t. m. az emberséges intézetek közzé tartoznak az ispitály mellyel öszve vagyon kapcsolva a' talált gyermekek' háza, a' bolondok' háza, szegények' árvák, és dolgozó ház, a' himlő oltó intézet, jóltévő társaság, és kölcsönöző ház. A' tudományos intézetek közzé számláltatnak: a' Lyceum, a' közönséges Bibliotheca, és a' füvész kert, a' hajós oskola, az égész torony, a' mesterségek' muzeuma, az orvosi társaság, a' szép tudományok' és mestertégek' akademiája, és más secondár (segéd) oskolák, pensio's, és tanító intézetek mind a' két nem számára. A' mesterségek, és munkásság nagy dívatban vannak. Találtatnak itten selyem, kalap, hamis porczellán, selyem harisnya, szönyeg, liqueur, keményítő, üveg, viasz, és faggyugyertya, gálicz, kénkő, pamut, 's tobák fabrikák, czúkortisztító, karton festő, timár, törökfonal festő műhelyei, és börfabr. mellyben a' bör megtisztíttatik 's elküldözésre készítetik. Az egyébként olly híres kláris, porczellán, kesztyű, kordován, czérna, és selyem, arany, ezüst materia fabr.ji a' revolutiónak idejétől megszűntek. Fabrikáji között nevezetes még a' phelloplasti fabr. melly a' déli Fran orsz.nak számos emlékjeleket lemásolja. A' kereskedése kivált a' Levanti már nem olly jeles mint a' feldúlásnak ideje előtt. Kikötője jó, és két u. m. S. Jean, mellyen egy világító torony áll, és S. Nicolas erőségei által védelmeztetik, 's olly nagy hogy 900 kereskedő hajók benne elálhatnak. Felvagyon készítve minden hajókázáshoz megkivánt dolgokkal mint p. o. tárházakkal, hajócsináló piaczokkal, 's t. ef. A' vs nincsen többé megerősítve, mert az egykori bástyák lerontattak, és sétáló helyekké változtattak. — Marseille lakhelye minden osztályi főelőjáróknak, és kereskedésre ügyelő törvényszéknek 's eggyike az ugynevezet jó vsoknak. A' vson kivül vannak valami 5000, a' gazdagabb lakosokhoz tartozó mezei házak, mellyek Bastideknek neveztetnek.

Marseille, helység Fran. orsz. Oise oszt. Terrainnél, vannak 151 h. 610 l. harisnya fabr. és timár műhelyei.

Marshfield, helvs. Angliának Gloucester Grofs. vannak posztó fabr. és dara kéreskedése.

Marsi, 1) népek Germaniában, először híresek vóltak Isala, és Rajna között, Dru-

Digitized by Google

sustól meggyőzettetvén nagyobb részint Bructerek oltalma alatt Lippe fő körül telepedtek le, 's Marsaci nevet is kaptak; Tanfana Istenné híres templomát Caesár serege pusztította el. 2) népek reliqua Italiában, Fucinus tó mellett, hol most Abruzzo ultra van; igen harczos nép; fő vsok: Marrubium, most Morrea, Alba (Albi) Cersennia, hol Popolo.

Marsico nuovo, vska Herczegség titulusával Nápoly orsz. nak innenső Herczs.gében, 6720 l. lakja egy Püspöknek.

Marsico vecchio, vs Nápoly orsz. Basilicata tart.nyában, Acri fónál, 2620 lak, számlál.

Marsigliano, vs a' Toskánai n. Herczs. vagyon selyem fabr.

Marstall, helys. a' Schleszwighez tartozó Arröe szigetben 270 h. 1450 l számlál; vagyon földmivelése, hajókázása, és halászatja.

Marstrand, Maristrandia, erős tengeri kereskedő vs Svetziának Gothenburgi ország-kapitányságában, a' Cattegatnál 160 h. 1500 l. számlál, vagyon egy batteriák által megerősített réve, kereskedése, és halászatja. Mellette vagyon a' Carlstein nevü erőség melly a' gonosztévőknek fogságul szolgál.

Marta, fő vs azon nevü orsz. ban Mabar tart.ban, Ganges innenső félszigetben, Ostindiában, Asiában.

Martaban, egykori kis Kirs. a' Bengalia öbölnél hátulsó Indiában. Most a' Birmánni bir.ban lévő Pegu Kirs.hoz tartozik, fákkal bövelkedik, mellyekből sok hajók készítetnek. Találtatik itten arany, ezüst, ólom, vas, aczél, réz, és a' Tika nevü drága fa melly soha meg nem rothad. Lakosai igen finom latkát, és jeles cserép edényeket készítenek, 's hasznos kereskedést üznek. Itt vagyon.

Martaban, fő vs, szép, gazdag, és népes; vagyon egy téres kikötő helye.

Martalosok, Albaniában, Horvát orsz.ban, és Dalmátiában lakó emberek, kik magokat ugyan a' keresztény hithez vallják, de a' Morlakokkal, 's más gaz emberekkel eggyetemben lopásra, és ragadozásra vetemednek, és a' keresztény gyermekeket ellopván, azokat a' Törököknek eladják.

Martana, kis sziget a' Pápa birtokaiban lévő Bolsenai tóban, mellyben csak egy templom találtatik.

Martapana, Tatas országnak fő vsa Borneo szigetében.

Martavan, falu Syriának Halebi Bassaságban, nem egyéb hanem egy bordélyház, hol az asszonyok, és leányok a' férjektől és szüleiktől a' jövevényeknek prédául kitétetnek.

Martel, egy sziklán fekvő vska, közel Dordognehez Fran. orsz. Lot. oszt. 300 h. 2610 l. számlál.

Martigné, vs Fran. orsz. Ille és Vilaine oszt. vannak 3550 l. és vashámorja.

Martigné, vs Fran. orsz. Mayenne oszt. 254 h. 2060 l. számlál.

Martigné-Briand, vs Fran. orsz. Mayenne és Loire oszt. Vannak. 308 h. és 2060 l.

Martigny le Peuple, falu, Fr. orsz. Saone és Loire oszt.

Digitized by Google

1550 l. és 1 vashámorja.

Martigny, l. Martinach.

Martigues, (43° 23′ 30″ É. Sz. 22° 38′ 51″ K. H.) vs Fran. orsz. Rhone torkolatjainak oszt. az ugy nevezett Martiguesi vagy Beerei tónak kifolyásánál, kéthozzá tartozó száraz földön fekvő t. i. Jonquieres, és Ferrieres helységekkel; vannak 6870 l. hajós oskolája, halászatja, olajjal, ostreákkal, sós halakkal 's t. ef. való kereskese. A' vsnak csekély, Port du Bouc nevü réve, melly egy órajárásra távol vagyon a' vstól, torony által védelmeztetik. Találtatnak itten romai maradványok.

Martinach, Martigny, Martiniacum, (46° 4′ É. Sz. 24° 43′ K. H.) kis vs Fran. orsz. a' volt Simplon osztályban, a' hozzátartozó Bourgnevü helységgel, Dranse fónál 1734 lábnyira a' tenger szine felett, vagyon jó bora, 's portékák' rákodó háza, mellyek Olasz orszban vitetnek 's onnét hozatnak.

Martinengo, vs Lomb. Vel. Kir. a' volt Serio oszt. 3000 lak.

Martinesti, Martinjescht, falu Oláh orsz.ban Rimnik fónál, nevezetes az 1789 esz. Sept. 30-kán történt ütközetről, mellyben a' Törökök, Austriaiak, és Oroszok által egészen megveretettek.

Martinique, Matanino, (14° 20′—15° É. Sz. 61°—62° N. Sz.) Francz. Caraibi sziget nyug. Indiában, 1810-ben Febr. 25 történt eggyesülés szerént Angol birtok alá esett, 17 □ mfd a' nagysága, tele vagyon piramis forma hegyekkel, mellyekből számos fók erednek, 's sok, a' tengerbe jól benyuló fokokat, és sok öblöket kerítenek, m. p. o. ész. ról Baye de la Trinité, kel. ről Baye du Galion, dél. nyug. ról Cul de Sac Marin, nyug. ról pedig a' S. Pierre erőségnek kikötő torka. Az éghajlatja igen heves, 's a' sok gözölgések miatt nedves. A' rettentő orkánok 's néha földindulások nagy károkat okoznak. Fő termései ezek: a' czukor, melly a' czukorhangyák által sokszor elrontatik, kávé (1778-ban 8 mill. fák, mellyek esztendönként 68000 mázsa kávébabot teremnek) pamut, indigo, csokoládébab, dohány, selyem 's t. ef. Lakosi között 1788-ban voltak 10603 fehérek, 4851 Mulattok, és szabad Szerecsenek, 73416 Szerecsen rabszolgák, kevés Caraibi familiák a' keleti részében. A' földje la Cabes Terre, és la Basse Terre részekre osztatik. Főhelye Port de France, hajdan Port Royal. — 1807 ben Jul. 1 jén meghalt ezen szigetben Madame de la Pagerie Josephina Francz. volt Császárnénak anyja.

Marton, (szent) Martinsberg Mons Pannoniae l. Sz. Márton.

Márton, Sz. Svati Martin, priv. mvs Thurócz Várm. ben Zsámbokréttól 1 óra. Thurócz vize mellett, F. U. B. Révay fam. lak. 123 kat. és 857 évang. lak. túl pléb. templ. és iskol. Zsidó Sinagógával, Szép Várm. házával, és vámházzal, két malmokkal.

Márton, Dicső Szent, Ecclesia S. Martini. l. Dicső Sz. Márton.

Mártony, Nagy, Matterstoff. mvs Soprony Várm. ben, Sopronytól 1 3/4 óra. H. Eszterházy

Digitized by Google

terházy Fraknói Uradalmához tartozik. Lak. Ném. kat. tul. pléb.val, és Zsidók, Zsinagógával.

Martorano, Mamertum, vs Nápoly orsz. innensö Calabriában, vagyon Püspökje; selyembogár, és méhtartása.

Martorel, vs Noya, és Llobregat öszvefolyásoknál Spanyol országi Catalonia' Herczs.gében. Vagyon pléb.ja, és posztó fabr.

Martos, Tacci, (37° 47′ É. Sz. 12° 36′ K. H.) Spanyol orsz'. Jaen tart. egy magas meredek hegynek tövinél, mellynek csuccsán egy vár állott; föhelye a' Calatravai vitézi Rend' Commenturájának, vannak 8000 l. és bortermése. Találtatnak itten különféle Romai régiségek.

Martres de Vayre, vs Fran. orsz. Puy de Dome oszt. 2900 l.

Martwilli, erösített klastrom, és Görög Püspöknek lakóhelye Mingreliában.

Maru, Meru, (37° 40′ É. Sz. 81° K. H.) vs nyug. Persiának Khorassan. tart. homokos, elegendőképen nedves, kivált buzával bővelkedő síkon.

Marval, falu Fran. orsz. felső Vienne oszt. vannak 1200 l. és vashámora.

Marvaon, vagy Marvan, kis helység Portugalliának Alentejo tart. Spanyol Estremadura' határinál Valencia de Alcantara, és Portalegre között.

Marvege, Marvejols, (44° 35′ É. Sz. 20° 58′ K. H.) kis derék vs, és ker.béli föhely Fran. orsz. Lozere oszt. Coulangenál lévő egy völgyben 462 h. és 3610 l. számlál. Vannak materia fabrikáji.

Marville. vs Fran. orsz. Maas oszt. Othain fónál 273 h. 1000 l. számlál; vannak materia fabr.

Marwar, l. Joudpoor.

Marxburg, kis erösség Nassau-Ussingeni Herczs.ben vagyon egy ezüstbányája.

Marxdorf, l. Márkusfalva.

Maryborough, vagy Queens-Town, Hiberniai Leinster tart.nyában Queens Grófs.gában, nevét nyerte I. Mária királynétől.

Maryland, (38°—39° 43′ É. Sz. és 75° 7′—79° 38′ K. H.) ész. Amerikai szabadstátus 517 □ mfdön 349690 l. kik közt 107700 rabszolgák vannak, két szigetekből áll, mellyek Potowmak fótól Chesapeak öblétől, és az Atlanti tengertől kerítetnek. Az Allegany bérczek, és a' kék hegyek nyujtoznak ezen tart.nyon által délről ész.felé; Susquehannah, Potowmak, Patuxent, Patapsco, Gunpowder, és több más fóktól, mellyek Chesapeak öbölbe szakadnak, hasítatik. Éghajlatja lágy, de igen változó, a' hévség, és hideg rövid ideig tartanak, 's csak a' bérczek között erős a' hideg, Földjének termékei ezek: vas, réz, ólom, salétrom, és porczellán föld, dohány, kender, len, gyümölcs, gabona, fa, ló, marha, juh, disznó, hal 's t. ef. Ezen Státus 19 Grófságokra részeltetik. Fő vsa Annapolis.

Maryport, helység Anglia' Cumberland Grófs. 400 h. 2630 l. Eln fónak a' Hiberniai tengerben lévő szakadásánál. Vannak mintegy 90 hajóji, mellyek mindeggyike 50—300 tonnákot foglal, 's ezek tengeri ke-

Digitized by Google

reskedésre és szén elvitelre szolgálnak. Lak. hajó építéssel, vas, üveg és pamut fabr.kal foglalatoskodnak.

Marza, hels. a' tengernél, Siciliának Val di Noto tart sót készítenek lakosai a' kiszáradt Salina della Marzából.

Marzamemi, sziget Siciliának délkeleti partján vagyon sikeres tinhalászatja.

Marzano, vs Nápoly orsz. Terra di Lavoro tart. 3260 l.

Marzeller Égarten, egy 2898 lábnyi magosságu hegy a' Badeni Nagy Herczs.gében.

Marzinga, tart. Kongo orsz.nak belsejében déli Afrikának alsó Guinea nevü részében, melly csak nevéről esméretes.

Märzzusgchlag, l. Mürzzuschlag.

Masada, erős vs Engaddi mellett, a' holt tengernél, durva, égett köszíklákkal Judacában.

Masafran, egy igen csavargó folyó Algier országban.

Masalquivir, l. Marsalquivir.

Masanderan, nyug. Persiának tart.nya a' Kaspiumi tengernek déli csuccsánál Khorassan, Kohestan, és Ghilan között, vagyon mérsékelt és egésséges égallja kivévén a' mocsáros vidékjeit; hegyes, elegendő vize vagyon, különösen termékeny kiváltképen riskásával, gabonával, zöldségekkel, kertivetemények-kel, mindennémü gyümölcsökkel, pamuttal, czukornáddal, borral, selyemmel 's t. ef. bővelkedik. A' baromtartása jeles kiváltképen a' hegyek között; vannak számos szarvasai, őzei, dámvadai, vadkecskéji, vad juhai, szárnyas állatjai, halai 's t. ef. azonkivül tigrisei, tekenős békáji, és egyéb férgei. Lakosai munkások, erkölcsösek és jó indulatuak; a' kereskedése meglehetős. Fő vsa Ferrabad.

Masbate, eggyike a' Philippi szigeteknek 17 mfd hosszúságu és 3—4 mfd szélességü, sok szikláktól körülvéve; aranyat, sót, ambrát, riskását, viaszt, czibelit 's t. ef. szolgáltat. Lakosai Bissayok kik földmíveléssel foglalatoskodnak.

Masborough, helys. Angliának York Grófs. vannak kovács, és vasöntő műhelyei.

Mascalut, Herczs. és vs, szerencsés Arabiában, Asiában.

Mascara, vagy az ugy nevezett nyug. tart. Algier orsz. Maroccai bir.nak határinál Mulvia fó által elválasztatik. Itt vagyon

Mascara, fő vs, és lakóhelye egy majd független Beynek, szép és termékeny vidékben Wad-el-Hamam partján erős falakkal békerítve battériák által védelmeztetik: elég jól épült, az utszáji szépek 's néhány házai jelesek, a' mecsetei ujak, a' vára is derék, mellyben a' Bey lakik, vannak fegyvertárai, és magazinumai, 's gyapju fabr. gabonával, és borral kereskedik. A' vs előtt vagyon a' Beynek nyári-mezei házai, melly egy gyönyörü kerttel diszeskedik.

Mascareni szigetek, l. Francz. orsz. és Isle Bonaparte.

Mascarese, tó egy házi birtokban, egy új révvel, és Canalissal, Tiberis torkolattyánál.

Mascat, vagy Meskiet, (23° 37′ É. Sz.) fő kereskedő vs

Digitized by Google

az ugy nevezett szerencsés Arabiának Oman tart. nyában a' tengernél Ormusz mellett; vagyon jó réve, és kikötőtorka, 's lakhelye egy Schechnek. Laknak itten sok Arabok, Indiaiak, és Zsidók, 's a' kereskedésnek kedvéért mintegy 1200 Banianok. A' Schech maga is kereskedik rabszolgákkal elefántcsontokkal, és egyéb portékákkal, mellyeket ő 4 nagy hajókon Afrikából hozatni szokott. Az itt lévő parton sok ambrát találtatik 's a' körülfekvő vidék termékeny.

Mas-Charnier, l. Mas-Garnier.

Maschau, Mastow, Masskow, azelőtt igen nevezetes hegyen épült vs Cseh orsz. nak Saatzi ker. vagyon kat. templ, és nagy vára. Szomszédságában sok ásbest találtatik.

Maschiko, l. Maxico.

Mas d' Azil, (la) vs Fran. orsz. Arriege oszt. Clize fónál 582 h. és 2480 l. számlál.

Masevaux, Masmünster, vs Fran. orsz. felső Rajnai oszt. vagynak 200 h. 2180 l. fónál és czérna fabr. és vas+ műhelyei.

Maseik, Masacum, l. Maaseyk.

Mas-Garnier, Mas-Grenier, Mas-Charnier, vs Francz. orsz. felső Garonne oszt. Garonne fónál 1340 l.

Masina, kicsincy, töbnyire Fulahokból, kik főképen baromtartáshól élnek, álló Kirs. Nigritiában ész. keletre Bambarrától, Nigernek bal partján, adót fizet a' Bambarrai Kir. nak.

Masino, l. Sondrio.

Masis, l. Ararat.

Mesmünster, l. Masevaux.

Masnerthal, tart. darabja Masens fónál, melly Addába szakad 1/2 órányira S. Martin nevű helys. től, nevezetes a' Masneri ferdők ről.

Maspha, hely. Eleutropolis tart. határán, ész. ra Jerusalemi uton e' vshoz közel (1 Mac. 3. 46.

Masquaeri Island, (54° o' Sz) egy 18 l. b. Angolok által felfedezett, 's egy Asiai Helytartónak nevével megjegyzett sziget Australiában, melly a' tengeri fókák fogása miatt nevezetes.

Masr, l. Kahira.

Massa, l. Lucca.

Massa, vs Luccai Herczs. ben Olasz orsz. nem messze a' tengertől, és Frigido fótól; vannak 9830 l. vára, Püspökje, köképfaragók, és épitők akademiája. Terem itten faolaj, és fehérmárvány. Ezen vstól nevezett Regnier Fran. Nagy-Bíró Massai, és Carrarai Herczegnek.

Massa, vs Olasz orsz. Ferrarai tart.

Massa, vagy Rio Mara, parti fó felső Guineának Bors partján.

Massa di Maremma, kis vs a' Toskánai N. Herczs. ben ker. béli főhely, lakóhelye egy Püspöknek egy igen termékeny vidékben.

Massa di Sorento, vagy Lubrense, vs Nápoly orsz. ban innensö Herczegségben a' tengernél, vagyon Püspökje.

Massachusetts, a' legvirágzóbb ész. Amerikai Státus Connecticut, és Merimack' fójinál, 2035 □ mfdeken 574560 l. számlál, kik között egy rabszolga sincs, áll pedig a' tulajdon Massachusetts 's a' tőle New-Hampshire által elválasz-

Digitized by Google

tott Maineből. Amaz 41° 20′ —42° 41′ É. Sz. és 70°—73° 56′ N. H. Greenwichtől terjed, 's 513 □ mfdeket foglal. A' kék, és Watchuset bérczek keresztül nyulnak ezen tartnyon. Itt Cap Ann a' legnevezetesebb fok. Merimak, és Connecticut' fóji által nedvesítetik. Nevezetesebb öblök: az Ipswich, és Massachusetts. A' levegője többnyire tiszta, és egészséges, a' tél hosszú, és erős, de a' nyár rövid, és sokszor igen heves. Fő termékei e' következendők: só, réz, vas, hal, barom, fa, kukoricza, gyümölcs kivált alma 's t. ef. Találtatnak ezen tartban gyolcs vitorla vászon, gyapjú, és pamut materia, csipke, gyertya, halzsir, czukor, papíros, hódszőrkalap, 's t. m. fabrikák. Részeltetik 16 Grófs.gokra. Fő vsa Boston.

Massafra, kicsiny, de erős vs Nápoly orsz. Terra di Otranto tart.

Massageták, leghíresebb népség Imaus közi Scythiában, keletre Araxes vizén túl; sok nemzetségekre elvóltak osztatva, Asiában.

Massalubreuse, vs Nápoly orsz. Terra di Lavoro tart 2640 lak.

Massapan, jeles helys. és vár Monomotapa orsz.ban. Afrikában nagy kereskedéssel, portugallusoké.

Massapia, helys. és portugalliai erőség déli Afrikának Monomotapa' bir.ban, főpiaczok az arannyal kereskedőknek, vagyon egy Dominikánus klastroma. Vidékében, a' Fura' bérczei között igen jeles épületeknek maradványi, és igen régi kastélynak erőség' formájára rakott darabjai vannak. Az itt talált felülírásokat, még senki meg nem magyarázhatta, 's ezen épületnek szerzőjit még senki fel nem fedezhette. Talán Phoeniciek voltak azok, kiket az arany ide csalt.

Massat, vs Fran. orsz. Arriège oszt. Salatnál, 750 h. és 7070 l.

Massawe, l Massuah.

Massel, Maslow, vitézi jószág, és plébániás falu Oels' Herczs.gében, nem messze Trebnicztől. Ezen falunak nyugoti végén vagyon az ugy nevezett Töpel hegy, melly egykor a' pogányoknak temetőhelyül szolgált; azért találtattak ottan számos hamuvedrek, hóltak' fejei, 's más maradványai.

Massenbach, falu Würtembergi Alsó Neckar' orsz. biróságában, vagyon egy vára, és 750 l.

Masserano, hajdan kis Herczs. Olasz orsz.ban Piemont környékében. Itt vagyon

Masserano, vs Piemontban 3530 l.

Massenbe, vs Fran. orsz. Gers oszt. Gers mellett 1340 l.

Massi, Kirs. déli Afrikának belsejében, melly csak nevéről esméretes.

Massiac, vs Fran. orsz. Cantal oszt. Alaignon mellett; vannak 320 h. 2570 l. és gyolcs szövő mühelyei.

Massilargues, vs Fran. orsz. 450 h. és 2920 l.

Massingano, vagy Massangano, portugalliai vs, és erőség, a' hasonnevü Alsó Helyts.nak főhelye Angola Kirs.nak Moseche tart.nyában, alsó Guineában, Lukola fónak Koanzába való esésénél.

Massissah, l. Messis.

Massow, (53° É. Sz. 32° 57′

Digitized by Google

K. H.) vs hátulsó Pomerániában Szigeri ker. vannak 201 h. 1100 l. és fonalharisnya kötő műhelyei.

Massuah, Naibság, vagy Herczség Habesch parton, török fő uralkodás alatt. Ezen Herczeg Agánák nevezi magát 's a' Habessiniaiakkal békességben él. Itt vagyon *Massuah* vagy Mássawe, csekély kastély nehány házakkal, és jeles kikötővel a' kis, terméketlen, egésségtelen, és víznélkül szükölködő, hasonló nevű sziklás szigetben mindjárt a' part mellett. Nagy kereskedést űz Arabiával, kiváltképen Sklav gyermekekkel. Az élelményeket más tart.nyokból hozni kéntelenítetik. Itten 69 német mfdnyi szélességű az Arabiai tengeröböl.

Massula, l. Mazula.

Mastenbroek, kicsiny, de termékeny tart. darabja egy hasonló nevű helységgel Zuid tó, fekete víz, és Yssel' fója között az eggyesült Belgiom orsz.

Mastre, (la) vs Fran. orsz. Ardeche oszt. Ladouz fónál 200 h. 2090 l. számlál.

Mastricht, l. Maestricht.

Masulipatnam, (16° 20′ 32″ É. Sz. 81° 11′ 3′ K. H. Greenvichtól) Kondapilli ker. nek vsa, Angol Madras nevű Praesidenségben, keleti Indiában egy kis szigetben, Kisztan fó' eggyik ágának torkolatjánál, a' száraz föld felé lévő részén, egy fél órányi hoszúságu mocsártól körűlvéve, mellyen által egy híd vezet, 's melly miatt igen egésségtelen. Vagynak 4 kapuji, nehány széles és szép utszáji, sok közönséges ferdőji, különféle jeles balvány templomi, és mecsetei. A' számos lakosai különféle nemzetségekből valók, Hindusok, Mahomedanok, Örmények, Europaiak. Készítetnek itten mindenféle materiák és szép czicz, hanem az esméretes Masulipatnami keszkenők nem itt készítetnek, hanem Guntur kerületében. Találtatnak itt azonkívül gyólcs, és tobák fabr. A' szomszédságában lévő sóaknák évenként 40000 ftkért árendába adatnak. A' kereskedése jeles, és a' réve is jó. Az idevaló közönséges tánczosnék is híresek.

Masura, Masau, Masovia, egykor vajdaság N. Lengyel orsz.ban; legjelesebb, és 12 kerületekből álló volt. Varsaui Herczegs.hez tartozott, most új Lengyel orsz. része.

Mászt, tót falu Poson Várm. Pálfy familiához tartozik Stomfának szomszédságában fekszik. Ezen helys. nél sokszor ásattak ki romai régiségek: lámpások, hamuvedrek, az ugy nevezett könnyüvegek, Antoninusz' Hadrianusz', és Faustina pénzei.

Mata (la) jeles sóstó Guardamar mellett, Spanyol orsz. Valencia tart. mellyből esztendőnként mintegy 100000 font a' nap által megkristályosodott sót szednek.

Mataca, kis öböl (Buy) Cubasigetének ész. partyán közép Amerikában; itt vesznek a' Spanyol hajósok vizet haza jöttökben.

Matalona, kis vs Nápoly orsz. Terra di Lavoro tart.nyában.

Mataman, v. a' Zimbebaerek' tart.nya, nyug. Kafreriá-

Digitized by Google

nak ész. részében levő Királyság, alkalmas nagyságunak mondatik; de még semmi valót nem tudunk felőle. Lakosai kik Zimbebaereknek neveztetnek igen durva, és szegény emberek, kik csak baromtartásból élődnek; de ez talán csak a' parti lakosokra illik, mert a' belsőbb tart.nyok legszebbeknek, és gazdagoknak mondatnak.

Matamba, (7°—12° D. Sz.) birodalom alsó Guineában, déli Afrikában, Zaire fó, melly itten Koanonak neveztetik, és Kumeni, vagy a' nagy fó között, Kongo, Angola, és Benguela országoknak keleti részeken, határos a' Schaggaerek' tartnyaival, Koanzától nedvesítetik, igen termékeny, de rosszul míveltetik, részént igen magas, és erdős bérczektől fedve, mellyek külömbféle érczeket foglalnak, de itt csak a' vas szedetik legjobban. Az igen magas Chisala nevű hegy a'Szerecsenektől,mint szent, ugy tiszteltetik. Lakosai részént Schaggaerek, kiknek erkölcseit a' többiek felvették, mert ők igen durvák, vadak, kegyetlenek 's a' mint mondják emberevők. Ezen orsz.hoz e' következendő tart.nyok tartoznak: felső, és kis Ganghella, Dongi, felső, és alsó Umba, Bendo, Matamba és Kossoko.

Matamba, vagy S. Maria de Matamba, a' régi fő vsa a' most leirt orsz.nak azt mondják hogy feldúlatott.

Maton, Philippi sziget, mellyből a' Spanyolok a' régi lakosok által kiűzettek. Itt veszté el 1520-ban Magelhaens Ferdinand életét csatázván ezen szigetiek ellen.

Matança, tengeröből az Antillai Cuba szigetben, honnét a' Spanyol hajók vizet hordanak. Itten elfogattatott 1614-ben a' Spanyol ezüst hajósereg Horn Péter Hollandiai Admirál által.

Matapan, Cap, (36° 23′ 20″ É. Sz. 40° 9′ 15″ K. H.) Moreának legdélibb csucsa Görög orsz.ban.

Mataquayes, szabad nemzetség déli Amerikának Rio de la Plata bir.ban.

Mataran, Materan, legnagyob bir. a' kelet Indiai Java szigetben, melly 1450 □ mfdön 642000 l. számlál; vannak számos hegyei, és fóji, 's riskásával, fával, gyömbérrel, pamuttal, czukorral, kávéval, borssal, kardamommal, indigóval selyemmel, sóval 's t. ef. bővelkedik. Az uralkodó Császár, kinek több más, keletparti Herczegek alávetve vagynak, a' Hollandoknak, most a' Francziáknak adót fizet 's Charta-Surában lakik; Europai formára ruházza magát, Háremjében több mint 400 asszonyokat tart, 's gárdáján kivül még francz. becsületőröket is tart. Ellőbbeni lakó vsa volt.

Mataran, nagy, és jól épült vs melly mintegy 80000 lak. számlál.

Matare, falu 2 órányira Kahirától, Ægyptusban, hol az egész tart.ban eggyetlen egy édes víz forrás vagyon. Találtatnak itten a' régi On, v. Heliopolis vsnak maradványi, p. o. a' sphinx, egy obeliscus 's t. ef.

Mataro, (41° 30′ É. Sz. 20° 10′ K. H.) derék vs Spanyol orsz. Catalonia Herczs. van-

Digitized by Google

nak 9680 lak. és egy kis kikötőhelye. Találtatnak itten posztó, pamut, csipke, harisnya, gyolcs, és üveg fabr. és sófőző műhelyek. Lak. borral és pálinkával kereskednek.

Matejocz, Matheócz, Mathesdorf, a' Szepesi 16 mvsok egyike Szepes Várm.ben, Poprád vizénél, Lőcsétől 2 1/2, Horhától 2 óra, 858 lak. Ném. kat. és evang. tulajd. pléb. és Magistratussal.

Matelica, vs a' Pápa birt. Ankonai markban, vannak 5000 lak. és gyapju fabr.

Mäter, l. Maeter.

Matera, l. Basilicata.

Matera, (40° 51′ É. Sz. 34° 18′ K. H.) vsa, és főhelye Nápolyi Basilicata, vagy Matera tart.nak, melly 12380 lak. számlál, és lakhelye az Acerenzai Érseknek. A' vsnál lévő hegyben számtalan üregek vannak, mellyek részszerént a' szegény embereknek lakhelyül szolgálnak. Szomszédságában iszapokádó hegyek is találtatnak.

Materan, l. Mataran.

Mathan, l. Matthan.

Matigliano, vs Nápoly orsz. Terra di Lavoro tart. 5490 lak.

Matignon, vs Fr. orsz. északi partok' oszt. mintegy 1000 lak. számlál.

Matlok, falu Angliának Derby Grófs. Peaknak gyönyörű vidékében, nevezetes az érczes vizéről, gyakran megkerestetik, mert a' jövevények számára igen alkalmatos vendég fogadóji vannak, szomszédságában találtatnak ólom minák, és olvasztó műhelyek.

Matmai, *Alkis*, legnagyobb a' Kurili szigetek között, melly medvékkel, jávor szarvasokkal, őzekkel, czobolyokkal, rókákkal, nyúlakkal, fával 's t. ef. bővelkedik. Belsejében szőrös Kurilok laknak.

Matmanska, l. Matsuma.

Matorok, Samojedi nemzetség Orosz bir.ban.

Matour, vs Fr. orsz. Saone, és Loire oszt. 180 ház. és 2060 lak.

Mátra, része a' Kárpát bérczeinek Magyar orsz.ban, Heves Várm.ben, a' Gyöngyösi, és Mátrai járásban, az ész szél. 47° 47′ alatt, és feljebb, déli oldalán kies szőlőket, északi részein pedig üveg hutákat, timsó, réz bányákat, savanyú vizet, ferdőt 's t. ef. találni.

Matrona, folyó mostani Marne oszt. Fr. orsz.; e' folyó víz választá el a' Belgákat a' Gallusoktól.

Matsamudo, kis vs Komoroi Anjuan nevű szig.ben, mintegy 200 részént kő, részént pedig fa kunyhókat számlál, az Anjuani öbölnél; az utszái igen szorossak, vannak öt mecsetei.

Matsan, l. Matthan.

Matsaroqua, Betschuánok egyik nemzetsége Kafreriában.

Matscheri, Mewat tart.nak fő vsa Hindostánban, lakja egy Rajának.

Matschi, l. Havasch.

Matso, Massau, Matsen, 103 ház. álló Oláh falu Erdélynek Hunyad Várm.két domb között, vagyon egy nem eggyesült görög temploma, és jeles szőlőhegye.

Matsuma, Matmanska sziget, Jedso, és Nipon Japani sziget között lévő tengerzugban.

Matsumai, l. Jedso.

Matt, nagy helység palló kő bányával Helvetziának Gla-

Digitized by Google

rus kant.ban.

Mattandscheri, Hollandiai helység innensö Indiának Kochin bir.ban, az ide való, és külsö portékáknak fő rakodó helyek, sok Banjanok, Zsidók, és Muhamedánok lakják, és számos Maskatei, és Mekkai Arab kereskedöktöl meglátogattatik.

Matte, egykori spanyol ezüst pénz, melly négyszegü, 's mostani érték szerént 1 tallért, és 3 jó garast ér.

Matterhorn, a' legvékonyabb és legcsucsosbb szikla Alpesek között, Piemont, és Valisi kanton határinál, 13850 lábnyi magosságú a' tenger színe felett.

Mattersdorf, l. Mártony(nagy).

Matthan, Matsan, (24° 32' É. Sz.) vs Bornu bir.ban Afrikában, egy árokkal, és 14 lábnyi magosságú fallal körülvéve, arany porral, sóval, czibéttel, lovakkal, és rabszolgákkal kereskedik.

Matthausen, Mauthausen, mvs Austriának Ens felett lévő részének Mühli negyedében, Duna mellett, hol egy fő sóház vagyon, mellyből a' só egész Cseh orsz.ba elvitetik. Találtatnak azonkivül e' vidékben 11 kőbányák is.

Mattighofen, mvs Bajor orsz. Saltzach ker. Mattig folyónál egy gyönyörü lapályon, vagyon vára, 105 ház. és nagy erdöségei, lakja a' tart.nyi Törvényszéknek.

Mattier, v. *Matthier*, Braunschweigi Herczs.ben szokásban vett pénz' neme, melly 4 fillért, v. egy fél mária garast ér.

Matto-Grosso, Brasiliának Helytartósága déli Amerikában, a' hasonnevü nagy hérczeknek mind a' két részein (10°—20° É. Sz.) mellyben a' nagy Tocantin, Paranatinga 's t. más folyók erednek, gazdag arannyal, és gyémántokkal, mintegy 2000 fehér, 4000 földiek, és 7000 szerecsenek lakják. Nincsen semmi vsa. Főhelye a' Villa bella.

Mattsee, falu, és vár Bajor orsz. Saltzach ker. egy sziklán, melly Mattsee' tavától körülvétetik.

Mattsee, v. *Untersee*, tó ugyan ott 2 mtfdnyi az áltmérője, és 5 mfd az egész kerülete, ponty, csuka, 's t. ef. halakkal bövelkedik.

Mattys, szigetek új Guineától nyug.ra Australiában.

Matúli, tart. Kandi bir.ban, Ceylon szigetében, egy vadon tájékban, melly Bintana, Velas, és Panoa ker. tekre részeltetik.

Matura, l. Madura.

Matura, kis erösség egy faluval Ceylon szigetének déli részén, egy vadon tájékban, hol számos vadak, és elefántok vagynak, mellyek elfogásokra itt nagy vadászatok tétetnek.

Matzdorf, l. Metejócz.

Matzdorf, falu Silesiának Kreutzburgi ker. vannak vasbányáji.

Matzel, messze terjedö, és magos hérczek alsó Stiriában, Marburgi kerület, és Horvát ország között, határját teszik egy darabig ennek, és a' Cillei ker.nek.

Matzen, v. *Meetzen*, urod., vár, és mvs Austriának Ens alatt lévő részének, Mannhart' hegye alatt fekvő negyedében, Kinsky Gróf' familiájához tartozik.

Matzenheim, falu Fran. orsz. alsó Rajnai oszt. vannak 98 ház. 600 lak. és tobák fabrikáji.

Digitized by Google

Maubert-Fontaine, vs Fr. orsz. Ardennek oszt. 1000 lak.

Maubeuge, Malbodium, (50° 15′ É. Sz. 21° 35′ K. H.) vs Fr. orsz. északi oszt. Sambre fónál, 600 ház. 4630 lak. számlál, vannak fegyver fabr. és barom tartása.

Maubourget, vs Francz. orsz. felső Pyrenaeusok oszt. Adour fónál 1400 lak.

Maudite, magas hegy Franc. orsz. a' volt Leman oszt. Simplon osztályának határinál.

Mauen-See, tó Helvetziának Luzern kantonjában.

Mauer, falu nemes jószág, és vár Austriának Ens alatt lévő részének a' Bécsi erdő alatt fekvő negyedében, vagyon pléb. és 166 ház. A' két nagy épületei, mellyek az előtt a' Bécsi Jesuitákhoz tartoztanak, most kaszárnyákká változtattak. Találtatnak itten bor, és buzér termés, és kénköves források.

Mauerbach, folyó alsó Austriában, a' Bécsi erdőnek déli bérczeiből ered, 's Wien fóba szakad.

Mauerbach, urodalom, és falu Austriának Ens alatt lévő részének, a' Bécsi erdő alatt fekvő negyedében, vagyon egy vára, melly a' szegények számára fordíttatott, vadász, és vendégháza, őrlő malma, és pléb. Ezen helység nevezetes a' Jósef Császár alatt eltörlött Karthusianus klastrom miatt.

Mauerkirche, mvs Bajor orsz. Saltzach ker. Mattig fónál, vagyon egy vára, 145 ház. és pléb. Lakhelye a' Törvényszéknek.

Mauermünster, l. Marmontier.

Mauersee, l. Angerburg.

Maulbron, (49° 0′ 20″ É. Sz. 26° 29′ 15″ K. H.) hivatal és Kir. Seminárium Würtembergi Enz ország bíróságban, vannak 320 lak. és fonó műhelye. Szomszéd hegyein nő a' jó Eilfingi bor.

Maulda, l. Maldah.

Mauleon, kis vs, és ker.béli főhely Francz. orsz. alsó Pyrenaeusok oszt. a' Saizani Gavenál, (43° 13′ 25″ É. Sz.) vannak 1000 lak. és erős vára. Itt csináltatnak a' Clarait borok, vas bányák is találtatnak.

Mauleon en Barousse, vs Fr. orsz. felső Pyrenaeuszok' oszt 100 ház. és 610 lakos. számlál.

Mauleon, l. Chatillon sur Serre.

Maulevrier, vs Fr. orsz. Mayenne és Loire oszt. Maine fónál, vannak 140 ház. és 510 lak.

Maulo, folyó Siciliának Val di Noto tart. melly a' közép tengerbe ömlik.

Mauna Koah, és *Mauna Roah*, két hóval fedett hegy a' Sandwichi Owaihi nevű szig.ben, amaz 18400, emez pedig 13524 lábnyi magasságú.

Maure, vs Franc. orsz. Ille, és Vilaine oszt. Nesle nevű völgyben, Garonnetől nem messze, 290 h. és 4110 lak. számlál.

Mauregatos, kis nemzet Astorgas körül Spanyol ország Leon tart. melly magát ruhája, és szokásai által külömbözteti a' szomszéditól.

Mauretania, l. Mauritania.

Mauri, l. Mawri.

Mauriac, (45° 10′ É. Sz. 19′ 5′ K. H.) kis vs, és ker.béli fő hely Francz. orsz. Cantal oszt. nem messze Dordognetól, egy lávából álló dombon, 360 ház. és 2570 lak. számlál, barmokkal, 's kiváltképen lovakkal keres-

Digitized by Google

kedik.

Maurice, vs Brasiliának Pernambuc Helyt.ban.

Maurienne, Moriana, egykor Grófság Sabaudiában, utóbbi Francz orsz. Montblanc oszt. melly kel.röl Piemonttól Alpesek által elválasztatik, ész.rólTarantaise, délr. és ny.ról pedig Dauphine a' határja. Egy keskeny völgyből áll, van jó legelője, és baromtartása, jeles gerendáknak való fája, bora, mandolája, buzája, rozsa, és más hasznos gyümölcse, 's mintegy 120 pléb. számlál. A' lakosai többnyire nagyon golyvások.

Mauritania, hajdan nagy tart. Afrikában, melly mostan Barbariának nyugoti részét teszi.

Mauro, hegy a' Juli Alpesekben Olasz orsz.ban, mellyből Tagliamento folyója ered.

Maurok, (hibásan Mórok), eredeti, 's talán az Arabokkal öszvekevert ész. Afrikának lakosi, kik egészen Senegal, és Joliba folyókig terjednek, 's fekete barnás színűek, az ő characthereikben, hajlandóságaikban, 's erkölcseikben külömböző vidékekben igen nagyon külömböznek egymástól; némellyek kóborlanak, némellyek vsokban, és falukban laknak, földmíveléssel, mindenféle mesterségekkel, és kereskedéssel foglalatoskodnak, némellyek tiszta Muhamedánok, némellyek más pogány szokásokat is felvettek.

Mauron, vs Fr. osz. Morbihan oszt. 4910 lak.

Maurs, S. Etienne de Maurs, vs Francz. orsz. Cantal oszt. Celle folyónál, vannak 190 ház. és 2040 lak. kik juh tartással foglalatoskodnak.

Maurua, egy ike a' társasági szigeteknek Polynesiában.

Mausel, l. Mossul.

Mäusethurm, l. Maeusethurm.

Mauten, helység Carinthiának Villachi ker. Geil folyó mellett, vas ásással, 's olvasztó kemenczékkel.

Mautern, vs Austriában, a' Bécsi erdő felett lévő fertályban a' Duna mellett, mellyen keresztül a' közel fekvő Stein vsba egy híd vezet; kastéllyal, kat. pléb. 's tart. ítélőszékkel.

Mautern, Gróf Breuneri mvs felső Styriában Brucki ker. Lissing fó mellett 90 ház. 1 pléb. vashámorral a' vidékben. Ezen tájon tükörkő találtatik.

Mauterndorf, mvs Bavariában, Salzach ker. kies helyen 900 lak. kik közt sok tehetős polgárok találtatnak, kik a' kézi mívek mellett mezei gazdálkodást is üznek. egy pléb. 's filialis templ. kastély, Szerzetházzal, Speik nevű fűszerszám lerakodó hellyel, mellyből szerte küldetik, serpenyő készítéssel, országi törvényszékkel, 's számadó tisztséggel.

Mauth, mvs Cseh orsz. Berauni ker. 144 ház. híres üveg bányával, 's vas hámorral.

Mautstatt, vashámor felső Styriai Brucki ker. a' Mura mellett.

Mauvezin, vs a' Fr. Gers oszt. Arroz mellett 2000 lak. salétrom főzéssel.

Mauwi, egy a' Sandwichi szigetek közzül Ausztráliában, mellyet 1778-ban Cook talált fel, áll két félszigetből, mellyek keskeny föld szorulat által öszvevegyülnek, népes, 's terem nádmézet, kenyér gyümölcsöt, fűszerszámfákat, pisangot, ba-

Digitized by Google

nanászt, sertvéseket, ebeket, sok madarakat, 's sokféle halakat.

Mauzè, vs a' Francz. két Sevres oszt. 326 ház. 1600 lak. kalap fabr. 's pálinka kereskedéssel.

Mavalipuram, l. Maveliwarom.

Mavelagonga, legnagyobb fó Ceylan szigeten, ered az Ádámhegy töviben, foly északi keletnek, 's Trinkomale mellett a' tengerbe szakad, hol egy derék révpartot képez. Tele van szirtekkel 's omlásokkal, Ruanellytől Kandiig siker, sziklás, 's olly keskeny, hogy a' kissebb csajkák is nehezen mehetnek rajta keresztül. Feljebb hajózható, de az erös essök olly sebessé teszik, hogy egy dereglye 8 óra alatt 60 anglus mfdet leúszhat evedzö nélkül, mellynek visszavitelére osztán 10 napok is kellenek.

Mawahib, Mahwahib, vagy Mounk, kis vs vályog fallal kerítve, az Arabiai Jemen tart. hajdan Királyok lakhelye vala. Levegöje tiszta 's egészséges. Sok vidéke terem riskását, gabonát, dombjai 's völgyei kávéfát, szölötökéket, 's más gyümölcsfákat.

Mawel iewarom, Maweliepuram, Mawalipuram, omladékai egy hajdan igen nagy vsnak az Anglus Madras Helyt. az Ostindiai Karnatik tartom. számtalan sok templom. mellyekben csak nem az egész Bramini Religió le van festve, Pyramisokkal 's boltokkal, mellyek mind egy köszikából vágattak, felülírásait ez ideig senki még ki nem magyarázhatta.

Mawry, Mouree, Mauri, derék szerecsen falu a' felsö Guineai aranypartokon, Salm tart. 200 ház. Lak. jobbára halászok, kik 1/5 részét halászatjoknak vám gyanánt a' Fort Nassau nevet viselö várba a' Franczi-áknak általviszik.

Maxacra, v. *Moxacra*, vs hegyen, hason nevü viz mellett a' Spanyol Granada tart. révparttal, 's jó bor 's tengerihal kereskedéssel.

Maxd'or, arany pénz Bajor orszban, ér 6 ft. 25 kt.

Maxen, falu Szász orsz. Meissni kerül.ben, 750 ház. kö, mész, 's márványvágóval. Itt 1759-ben Nov. 21. 14000 Burkusok kis csata után hadi foglyokká tétettek az Austriaiaktól.

Maxiko, Maschiko, Machico. Portugalliai Kapitányság Madeira szigetén; teszi az északi részét, 's áll két Törvényszékekből, 17 pléb. Fő helys. Madico.

Maximianopolis, vs Jészraeltöl nem messze Mageddó térségen, attól 10, Caesarea vstól 7 mfd, régi neven Hadadrimon (Zach. 12, 11). alsó Galilaeában.

May, kis sziget a' Tife Grófs. Scótziában, világosító toronnyal.

Mayada, Török mvs Larissában, posztó fabr.

Mayahan, hajdan Lounzai vs a' Birmanni birod. a' Birmannok 's Peguánok hadai miatt nevezetes lett, söt a' sok régi aranyozott templ. 's nagy Kiumok miatt is.

Maybole, Kir. kastélyos mvs a' déli Scótziai Air Grófs. a' tengerparton 2000 lak. pamutmív fabr.

Maydesprung, l. Mägdesprung.

Mayen, Magniacum, vs a' Fr. Rhenus 's Mosel oszt. Nette mellett 388 h. 2200 l. mineral forrással, márvány

Digitized by Google

vágóval.

Mayence, l. Maynz.

Mayenfeld, Maja Villa, Cupinum, (47° 0′ 45″ É. Sz. 27° 9′ 59″ K. H.) vs, 's főhelys. egy hajdani urod. most egy hasonnevű fő törvényszéknek a' 10 törvényes szövetségben Graubünden kant. Helvetziában az ország út mellett 900 lak. egy kastéllyal. Az itt való kereskedő házban a' kereskedési mívek lerakatnak, mellyek S. Luczien steigon keresztül Ném.orsz.ból Itáliába, 's visszahordatnak. 1718-ban csak nemegészen elégett. Vidékén sok jó bor terem, de nem soká áll el. Itt 1499-ben I. Maximilián seregei megverettek, 's ez volt az Austriaiak utolsó próbája, melly által a' Helvetziaiakat meg hódoltatni akarták.

Mayenne, folyó Fr. orsz. ered S. Sanson mellett, Alençontól nyug.ra a' Normandiai határokon, elég nagy fóviz, keresztülfolyja Maine, 's Anjou tart. Mayenne, Laval, Chateau-Gouthier, hol már elég széles 's hajót hord, és Angers vsokat; itt belészakadnak a' Sarthe, és Loir vizek, melly eggyesülés által a' kies S. Aubin szigete képeztetik, 's mint egy 40 francz. mfd folyása után Angers alatt Ponte de Cénél a' Loirebe ömlik. Ettől vette nevét a'

Mayenne, v. *Maine* oszt. Fran. orsz. áll a' hajdani alsó Maine tart.ból, és a' felső Maine tart. egy részéből; fekszik a' Mayenne, Ernée, Vilaine, Oudon, Vinoin, Herve, és Jouanne fők mellett. Térsége 96 □ mtfd, 332250 lak. hegyes, de terem gabonát, bort, gyümölcsöt, lent, kendert, 's a' t. Vagyon marhája, juhai, lova, vasa, ásványos vize. Felosztatik 3 kerül. Laval, Mayenne, 's Chateau-Gouthier; mellyek 288 helységeket, 's 27 kant. tesznek. Fővsa Laval.

Mayenne és Loire francz. oszt. Mayenne, Loire, Sarthe, Authion, Oudon, 's Layon vizek mellett, áll Anjou tart. nagyobb részéből, 's Saumuraisnek egy részéből, térsége 133 □ mfd. 404490 l. Terem böven gabonát, bort, 's gyümölcset, lent, marhákat, vadakat, halakat, köszént, 's táblaköveket. Felosztatik öt ker.re, ú. m. Angers, Segreé, Baugé, Saumur, és Beaupréau, mellyek 385 községeket, 's 34 kant. tesznek. Fő vs Angers.

Mayenne, Meduana, (48° 24′ 20″ É. Sz. 17° K. H.) vs 's kerületi főhelys. a' Fr. hasonnevű oszt. hasonnevű folyó mellett, 921 h. 9090 lak. gyolcs 's karton fabr. kereskedik lennel, kenderrel 's t. ef.

Mayet, vs a' Fr. Sarthe oszt. 566 ház. 3160 lak.

Mayland, l. Mailand.

Mayn, Moenus, l. Main.

Maynas, keleti része Quitónak déli Amerikában, a' Cordillerak 's Yupura közt. Itt száraz 's nedves idők járnak, erős fergetegek 's föld indúlások. Erdéji rengetegek, tele a' leghasznosabb fákkal, indigóval, lanceta füvel, (a' hideglelés ellen). maniok, török búza, nádméz, ananás, pamut, cacao, déli gyümölcsök, Amerikai tigrisek, vadmacskák, vampyrek (böregér neme), nagy tekenyősbékák 's t. ef. böven találtatnak. Fővsa Borja.

Digitized by Google

Maynberheim, vs Bavariában Rezat ker. a' Marn folyótól nem messze, 265 h. 1540 lak. kik közt 150 zsidók. Gabona 's bor termesztéssel.

Mayneck, falu Bavariában Main ker. a' Main mellett, komló termesztéssel 's sör főzéssel.

Maynstockheim, falu a' Würzburgi nagy Herczs. Main mellett 870 lak. kik közt sokan mesteremberek, bor termesztéssel, eczet készítéssel 's bor kereskedéssel.

Maynz, l. Mainz.

Mayo, Grófs. Hiberniában, határa ész. nyug. a' tenger és Sligo, kel. Noscommon, és délre Glaway Grófs. Térsége 100 □ mfd, 1 vs, 67 helys 15089 ház. 140000 lak. Belsejében találtatnak termékeny síkságok, mellyeken gabona 's len terem, és sok juh legel. A' Buchteni öböl, Bullenbay, Clewbay, Killalabay, 's más több öblök béhatnak a' tartom. a' partokon pedig vannak szirtek 's szigetek. A' Carragh, Conn, Mask, Nallenroe tavaknak szép rétjeik vannak, 's bövek különös pisztrang nemével. Fő foglalatosságok len fonás 's szövés. Fővs

Mayo, hajdan jeles volt, midőn a' Szász ifiúság itt tanúlt, 's maga nagy Alfred is, már közel van elenyészéséhez.

Mayo, l. Majo.

Mayon, l. Manilla.

Mayorga, kőfalakkal keritett mvs dombon Palenczia tart. a' Spanyol Leoni tart. kastéllyal.

Mayotto, l. Majotta.

Mayres, vs a' Francz. Ardeche oszt. 2100 lak. gyapju fabr.

Mayssur, Mysore, maradványa a' hajdan oly hatalmas Mayssore bir. első Indiában, a' felső Koleron víznek két részein, melly Kavery nevet is visel, és a' Hindenne folyónak, Kanaruna, Golkonda, az Angol és a' Marattok tart. között. Az Angolok hadiszerencsék által az előbbi Század tiz első esztendejiben ezen téres birodl. egész 1199 □ mfd, l. 1,565500 népességre szálittatott. A' most uralkodó Maha nevü Rája (szül. 1794.) utolsó a' Hider Alitól levettettett uralkodó Bramin familiából, a' Madrasi Ang. Helyt. alatt van, fizet jövedelmeinek felénél többet 700000 pagodát, v. forintokat, váraiban Angol vidéket tartozik táplálni 's az Angolok tudta nélkül Europait bé nem fogadhat, új várt nem épithet, régit nem erősithet, lakása hason nevü erős vsban van. Ezen bir.ból e' tartom. Barramahal, Dindigull, v. Tondakall és Koimbettur az Angolok birják.

Mazafran, folyó Algir tart. Barbariában, igen tekervényes a' folyása.

Mazaga, nagy tart. Habessiniában; észak nyug.ra Senaar határain, most csak a' Tserkin, Sanaho, és Basel Fihl kerületek tartoznak Habissiniához, a' többi részt a' vad Schangallaiak lakják. Főhelys. Tscherkin.

Mazagan v. *Berisgia*, kis hajdan Portugalliai erősség Abda tart. Maroccóban, most enyészni kezd.

Mazamet. vs a' Fr. Tarn oszt. 1000 ház. 5470 lak. pamut mív fabr.

Mazan, vs a' Fran. Vaucluse oszt. Auzon vize mellett, bort, olajt, 's sáfrányt bő-

Digitized by Google

Szultán Meccai 's Médinai Szent vsoknak védje' czimjét is viseli, van jussa a' Scherifet le, vagy vissza tenni, de mindég Mahumed véréből valót, Kadikat vagy is Bírókat küldhet Constantinopolból Meccába, 's tart ott katonákat, kik a' vst védjék. Minden akár honnan jött Szarándok tartozik venni 5 darab pamut materiát, tiz tiz fran. réfnyit zsebkendőnek, magának 's familiája, azon tagjainak, kik az okai ezen szent búcsú járásnak. A' Meccai balsam csepeg magától egy ottlévő fahéjból, elejénten fejér's folyó, továbbá zöld 's utoljára sárga 's nyálkás. Mecca 1803-tól a' Wahabisok' kezére birt, de vők innen 1813-ba elűzettek.

Mecheln, Malines, Mechlinia, Malinae, (51° 1' 52'' É. Sz. 22° 8' 44'' K. H.) vs az egyesült Belgyiomban, Brabantia Her.ben Dyle fó mellett 20000 l. Érseks. nagy templ. mellyben jeles Rajzolatok vannak, széles, tiszta, jeles palotákkal ékes utszáji vannak. Épületei közt jelesek a' fegyvertár, város, posta, fogházak 's a' kölcsönöző házak, van itt rajzoló Akademia, az itt készült csipkék a' Brabantziaiak közt hírések, vannak selyem, czérna, keményítő, tő, gyolcs, Damast, paplan, kalap, bőr, szappany 's szőnyeg fabr. Lak. kereskednek ezekkel, 's gabonával, buzával jó rakott hajók is jöhetnek a' Scheldén egész eddig.

Mechaoean, Mexicoi tart. ész. Amerikában 80 mfd körrel, böven terem minden elességet, cacaót, vanilet, macskamézet, méheket, marhákat 's selyembogarakat. Lak. adnak jó ízlésü míveket madártolból, p. o. képeket, szőnyegeket, öveket, 's főre valókat. Nyelvek finom, szovas, 's hajló a' többi tart. nyelvek felett. Fő vs Valladolid.

Mechoacan, vs a' most nevezett tart. 18000 l. Püsp. itt van egy új vízvezetés csők által.

Meckenheim, vs a' Rajnán túl fekvő Bajor részben. Erft fó mellett 164 h. 910 l.

Mecklenburg-Schwerin, N. Herc. zség M. Ducatus Megalopolitanus, Német orsz. az ész. tenger 's Elbe fó közt. Térsége 226 □ mfd 290100 l. Zsidókon katonákon kivül. Keresztül folyák a' Reckenitz, Warnow, és Stör 's t. vizek. Vannak sok tavai u. m. Miritító, Plaui, Malchini, Schverini tavak 's t. Földe déli részént fövényes, ny. igen termékeny 's gabonát, héjas veteményt, gyümölcsöt, lovakat, szarvas marhát, juhokat; vasat, rezet, agyagot 's t. nyujt. Jövedelme 1800000 ft. A' Szövetségi Contingense mind a' két Meklenburgi háznak 1900 lélek. Fő vs Schwerin, de a' Hercz. Ludwigslustban lakik.

Mecklenburg Strelitz, Hercz. Német orsz. 36 1/8 □ mfd térséggel. 66000 l. 525000 ft. jövedelemmel. Fő vs új Strelitz.

Mecklenburg, falu a' Meklenburg Schwerini Grófs. kasza fabr.

Meckmühl-Möckmühl, vs Würtembergában Jaxt tart. nyi Helyts. ban, Jaxt fó mellett 1190 l.

Medeba, Medeba, hely. Rubeniták földén (Jos 13, 16) a' Moabitáktól elfoglaltatott

tott (Isa. 15, 2) Peraeában, Hesbonhoz közel, Palaestinában.

Medan, vs a' Diarbeki Basaságban, az Ásiai Mesopotamiában, hol sok vas, réz 's ezüst olvasztatik.

Medea v. *Mehedia*, vs az Algíri Titeri tart. Barbariában szép hegyes, vidéken, elég nagy; vannak Romai víz csatornáji, mellyek részént most is haszonvehetők.

Medebach, Madebeke, vs a' Hassiai Westphalia Herczs. 325 h. 1880 l.

Medellin, főhelys. egy hason nevü Grófs. Guadiana fó mellett a' Spanyol Estremadura tart. 1200 l. magas kastéllyal 4 Pléb. templ. 1 ispitállyal 1 árvaházzal. Cortez Ferdinánd születéshelye. 1809-be Marcz. 28 kán esett itt csata a' Francziák 's Spanyolok közt, mellyben az elsők győztek.

Medelpad, tart. nyug. Nordlandban a' Bothni öböl mellett Schwécziában. 20 mfd a' hossza 10 a' szélessége, Tére 60 □ mfd 19000 l. sok hegyek, 's erdők, 's termékeny völgyekkel, mellyekben a' marháknak jó, legelőjik vannak. A' legmagasbb 's legkellemesbb erdő Gimdalen, mellyben külömbféle vadak találtatnak, mellyeknek böreiket a' lakosok használják. Földi szederj bőven terem, 's vizák, kecsegek, 's tengerikutyák is fogatnak. Ezen tart. tartja-el a' korona hajóslegényit. Fő vsa Sundswall.

Medem, kis fó Lüneburgi Herczség a' Gösche 's Aue patakok egyesüléséből támad 's Otterndorf alatt az Elbébe szakad.

Medenblick, *Memelik*, vs ész. Hollandban Zuyd tó mellett, jó révvel, 5 templ. 720 h. 2000 l. Rakodóhelye a' Norwegiából, 's Svétziából Hollandiába hordott fáknak. Az öszveomlott vár Radbod Friesek Királya' hajdani lakásának tartatik.

Medesch, l. Tiflis.

Medewi, Villa Medicorum, (58° 41' 21'' É. Sz.) Svétziának leghíresbb orvos kútja, keleti Gothlandban, Linkiöpingi tart.nyi kapitányság bájoló vidékében, Wettertó mellett, 50 h.

Medgyes, l. Megyes.

Media, nevezetes orsz. Ásiában, ész.ra a' Caspiumi, v. Hircanumi tenger, ny.ra a' N. Armenia. és Assyria, délre Persia, kel.re Hircania és Parthia között, 4100 stadiumnyi hosszú és szél. most Irak Aghami Persiában; fóji Cyrus, Mardus, Staon, és Charindas. Egyik tart. nya volt Media Atropatena, kel.re Armenia határánál; lakosi vóltak Cadusiok Mardusok, és Tapyrok; fő vsa Gaza; másik volt N. Media keletre Parthia határán; lakosi voltak Mardusok, Uxiok, Cossaok, és és Paretacenusok; fő vsa volt Ecbatana, Gazától 450 mfd. most Ramedan, és Ragae (Arsacia) a' Caspiumi tengertől 500 stadiumra, most Rei. Mediai kis tart. vólt Matiana is Atropane határánál.

Mediasch, l. Medgyes.

Medina celi, Herczs. ó Castiliában Spanyol orsz. a' hasonnevü fő vs, Xalon vize mellett az Arragoniai határokon fekszik.

Medina del Campo, v. agg várral, a' Spanyol Valladolid tart. 1500 h. 3500 l. 3. esztendei hires vásárokkal, és

Digitized by Google

selyem kézimívekkel.

Medina de las Tórres, vs 's vár a' Spanyol Estremadura tart.

Medina, de Rio Seco, Forum Egurronum, vs régi kastéllyal eggyütt Valladolid környékében, Leon tart.ban Spanyol orsz.ban, 3 pléb. templ.kal 3 Szerzetes, 2 Apácza klast. 3 ispitállyal, jó bor termesztéssel.

Medina el Abid, l. Abid.

Medina Sidonia, Asido, vs a' Spanyol Sevilla tart. 8000 lak.

Medina, l. Civita Vecchia.

Medinah, (az az vs) mások u'án Kaunkade. Fő 's Residentzia vs a' Wulli Kirs. közép Senegambiában. 1000 h. magas falakkal, hegyes vas palánkokkal, 's derék bokrosokkal, gabonát 's marhákat böven termő vidéken. Lak. (Bushrinok) részént Muhamedanok, részént bálványok tisztelői.

Medinah, derék vs a' Kassoni Kirs. közel Senegambiában.

Medinah, Medinat al-Nabi, az az Prophéta' vs, mivel 622 eszt. Kr. u. ide futott Mahomed, ('s ezen időponttól kezdődik a' Törökök esztendő száma) és a' mint ők hiszik a' Propheta ott is fekszik egy tőle épített mecsetben. 300 h. H. 6000 l. Hedschaz tart. Arabiában a' veres tengertől 3 napi járó földnyire. 25° É. Sz. 57° 30' K. H. nagy kőfallal kerítve, 's a' Meccai Scherif hatalma alatt van Zsidóknak, és Keresztyéneknek halálos büntetés alatt nem szabad bémenni. A' vs közepén van a' Mecset, mellyben Mahomed' sírja látszik, fejér márványból, körülvéve az ő következőjinek a' Kalifátba, Abubekr', és Omarnak sírjokkal, égnek itt szüntelen sok lámpások, a' sír, mellyet a' Muhamedanusok, noha nincs is parancsolva, igen nagy tisztelettel meglátogatnak, egy kerek kúpfedelü kápolnához hasonlít, millyet a' keletiek Irnbehnekhívnak. Körös-körülvan egy galeria, mellynek külseje több ablakokat mutat, ezüst rámákkal, belső kőfala ott van, hol a' sírnak dereka lenni látszik, végtelen sok drágakövekkel ékesítve, mellyek közt különös egy 2 újni széles, 's idom szerént hosszú gyémánt, 's még egy más, melyet Osman Szultán Achmet' fija oda küldött, 's ahoz hasonló, mellyet az Osmanni Császárok hordoznak. Hajdan ez a' két gyémánt egy volt, de az említett Szultán ketté végatta; alább áll a' félhold, sok drága gyémántokkal felékesítve, az ajtó, mellyen az ember a' galeriába megy, öntött ezüstből van, szinte az is, melly a' Galeriából a' Turbehba viszen, csak akkor nyittatnak meg, midőn a' Búcsúsok nagy része elment, mert a' kincseket 's a' Galeriát csak az ezüst ablakokon által lehet szemlélni. Hogy Muhamed' koporsója magnesek által tartatik, nem igaz 's esztelen mondás: a' vsnak révpartúl szolgál Jambo helys. 1804 től fogva a' Wahabiták birták, kik 1813-ba ismét kiüzettek.

Medinah Semsa, l. Baalbek.

Medineh Fajum, l. Fium.

Medinet Abu, falu Nil völgyben felső Ægyptusban, a' a' Nil' nyug. partján, mellyben még sok, igen szép Régiségek, kiváltképen két pa-

Digitized by Google

loták, omladékai, hol ama' híres Memmon szobra állott, 's t. ef. találtatnak.

Mediolanum, 1) régi jeles vs Italiában, Insubrusok földén, tudományok lakhelye, azért új Athené nevet is nyert, most Mayland. 2) vs Galliában Garumnán túl Santonesek' földén, 3) Galliában Eburovicusok' földén; 4) vs Britaniában Ordovicesek' földén, hol most Meywood van.

Mediomatricusok, népség Galliában, kelre Moselláig terjedtek, fő vsok vólt Divodurum, hol most Metz.

Medjurich, Megyurics, hely. Slavoniában, Pétervári Generben, Gradiskai Őr regementnek VIII. kántonjában 46 h.kal kath. pléb.val Posta uton Ilova vize mellett, Noaszkahoz 2 1/4 mfd.

Medlika, l. Möttling.

Medling, l. Mödling.

Medmann, Meltmann, vs a' volt Bergi Nagy Herczs. Rajnai oszt. 4200 l. posztó, 's aczél fabr. vidékén van a' Neander barlang.

Mednoi Ostrow, l. Réz sziget.

Medoc, része a' Fran. Gironde osztnak erős bor termesztéssel, legjobb bor terem la Fiti falunál, mellynek színe világos veres, 's könnyü.

Medsched Hussein, v. Imam Hussein kis vs, v. mvs Bagdadi Basaságban Irak Arabiában, 7—8000 l. agyagfalakkal, 's szép kertekkel körül vétetve. Nevét kapta Husseintól, Ali fijától, ki itt elveszett, 's eltemettetett, az ő gazdagon ékesült sírja, mellyet az utolsó Persiai Kir.a' herélt Aga Mahomed aranyoztatott, rézfedéllel bévonatott, 's melly neki 5 millió piaszterbe került, meglátogattatik esztként a' Schiitáktól, vagy Ali' követőjitől. Ezen helyet 1801-ben April. 20-kán a' Wahabiták véletlen megtámadták, 's két napi ostromlás után ismét elhagyták.

Medsched Ali v. *Imam-Ali*, kis vs, v. helys. Bagdadi Basaságban, Irak Arabiában, egy gyönyörű Mecsettel, mellyben Ali' sírja, ki Mahumed' vője 's Hussein atyja volt, találtatik, hová a' Schiiták seregesen búcsút járnak. Fekszik egy dombon terméktelen tájon, Medsched Husseintól 6 órányira, vannak döledezett falai, kevés vize, de csacsatornáji újonnan csináltattak.

Medscherda, nagy, mesterséges fó Barbariában Algiertól kezdve folytában több folyócskákkal gyarapodik, 's Tunis mellett a' tengerbe szakad.

Medua, vs Tremeten orsz.ban Numidia határánál gazdag lakosokkal, és nagy kereskedéssel.

Meducha, falu Galíciában Brzezi ker. alabástrom 's márványvágóval.

Meduluszok, Galliában, Garumna torkolattya, és az Oceán köztt lakott népség.

Medun, falu Nil' bal partján, közép Ægyptomba, Alfieh Kaschefs.ban, hol 1 Pyramis találtatik.

Medway, Meduacus, fó víz Angliában Sussex, 's Surres Grófs. határin ered, Kent tart.ba foly, 's a' Themsébe szakad, hol olly sebes, hogy Chatamig a' legnagyobb hajókat elbírja 's a' Királyi Flotta itt fekszik, mellynek védül szolgál a' Scherneszi sánc.

Medweditza, Don vizének mel-

Digitized by Google

lék fója Orosz. bir.ban.

Medwoze-Ostrow, az az Medve sziget Orossz sziget a' Fejér tengerben.

Medyn, ker. vs az Orosz Kaluga Helyt. 166 h. 790 l.

Medzibor, Mittelwalde, vs a' Szileziai Oels Herczs. 1 evan. templ. 's iskolával. 128 h. 990 l. nagy bor, gyümölcs termesztéssel, gyolcs 's posztó szövéssel.

Meenen, l. Menin.

Meer, Mehr, hely. Clev. Her. ben, Prusszus Rajna tart.ban; Wesel, és Rees között; 1758 a' Fran. itt megverettettek a' frigyesektől.

Meerane, Gróf Schönburgi vs, Saxoniában Mulde mellett 300 h. 2120 l. materia fabr.

Meerendre, vs a' volt Francz. Schelde oszt. most eggyes. Belg. Kir. 2400 l.

Meerholz, mvs az Isenburg-Meerholzi Gróf. Kinzigtől nem messze, 1000 l. egy kastéllyal.

Meerhout, vs eggy. Belg. orsz. déli Brabant. 2470 l. Liquer posztó 's gyolcs fabr.

Mées (les), vs a' Fran. alsó Alpesi oszt. 2020 l. bortermesztéssel.

Meetshofen, vs eggy. Belgy. orsz. déli Brab. 2300 l.

Mefforsdorf, (50° 55′ É. Sz. 31° 2′ 50″ K. H.) falu felső Lusatiában Bautzeni fő ker. Queis ker. 488 h. 2230 l. 1 kastéllyal, fonással, fattyú gránát olvasztással fejérítéssel, 's material 's metszött mív kereskedéssel foglalatoskodik.

Megalopolis, legujjabb ugyan, de még is fő vsa Arkadiának, 50 stadiumnyi volt kerülete, a' Lakedemonoktól szorongattatott 40 kis helységektől népesíttetett, hol Oresteion feküdt, Heliszon víz folyt közepette. Philopoemon, és Polybius' hazája. Az Achaeusi frigy idejében elpusztíttatott Kleomenestől. Külső vsa Laodikia nevet viselt.

Megara, 1) vs keleti Siciliában, regi neve Hybbla, mezzéről nevezetes vólt. 2) fő vs Megárisban régi neve Nisa. 3) volt Megara Hestiaeotisban, és Siciliában is; de nem nevezetes.

Megcsalatott reménység' szigete, l. Fehlgeschlagenen.

Megen, vs a' Hollandiai Brabantiaban Maas mellett.

Megeve, vs a' volt Fr. Leman oszt. 2020 l.

Megna, l. Burremputer.

Megnano, vs az innensö Herczs.ség Nápoly orsz. 3770 l.

Meggyaszó, mvs Zemplén Várm. bor termesztéssel ref. Magy. l. Andrássy Gróf' tulajdona.

Megyer, Nagy mvs Komárom Várm.ben, Komáromtól 4 óra F. U. G. Eszterházy, és más nem. fam. Lak. Magyarok kat. és ref. túl. pléb. és temp.kal. Fáczányos kert. tel, és Uraságí épületekkel.

Megyes, Aranyos, mvs Szathmár Némethi, és Iloba köztt, F. U. több nemes fam. Magyarok és Oláhok, egy. hitűek, és ref. túl. templ.kal és pósta hívatallal.

Meggyes, Müerbisch, Mörwisch ném. falu Sopron Várm. Fertő tónál, jó borral. F. U. Soprony vs lak. kat. és evan.

Megyes, Mödwösch, Mediasch, Medyasch, Media, Sz. K. vs egy völgyben, N. Küköllö vizének bal partyán, Szebentől 5, Ersébeth vstól 3, Szász vstól 17. Bécstől m. é. 106 mfd. Hajdan mvs, Sigmond Kir.tól nyerte szabadságát 1424-ben. Jussaiban II. Ulaszsótól, és

Digitized by Google

I. Ferdinándtól megerösítetett 1552-ben kastélyos temploma egykor Erösségéül is szolgált bésánczoltatván köfallal keríttetvén, és tornyokkal felkészíttetvén. Ez a' vsnak közepén fekszik, most az evangelikusok' birtokában van. Benne van az evang. pléb. ház és Gymnasium, a' vs házával eggyütt. Kerítésén hat a' kapu, benne 440 a' ház. Legszebb épületi állapak a' vásár helyen, és a' kö utszán. Egy kétemeletü ház benne a' volt Piaristák klastroma, kevés az 1 emeletü, többnyire mind földszint épült. Van itt a' Sz. Ferencz rendin lévö Szerzeteseknek is klastromok, és templomok; az eggyesült hitüeknek fatemplomok, a' reformatusoknak magános Oratoriumok. Hires az itt lévö evang. iskolákkal eggyütt. Kath. csupán Normalis iskolájok van; emlékezetet érdemel tovább az idevaló táblaszék, posta hivatal, könyvnyomtató mühely, könyvtár, ispitály, árvaház. Lak. 1796-ban voltak 2473 Szászok, 1515 Oláhok, 82 Magy. 195 Czigányok, kik Mátyás Kir. idejében vertek itt sátort, és sokáig ebben laktak. Élnek a' Megyesiek külömbféle mesterség üzésböl, földmivelésböl, kivált bort termesztésböl. Ezzel legnevezetesbb is kereskedésök. Levegöjök igen egésséges.

Megyes szék, Mediascher Stuhl Erdélyben, negyedik a' Szász székek közül; fekszik a' Segesvári szék, Küküllö és a' Fejér Vármk. Szebeni, 's Nagy-Sinki Székek, és F. Fejér Várm.nek egy része között. Nagysága 8 □ mfd Fekvése alacsonabb a' Szászvárosi, és Szebeni Székekénél; nagy és középszerü hegyek nélkül, csupa szölötermö hegy dombokkal. Magasabb, még is a' Kolos Tborda, és Doboka Vármegyei lapályoknál. Azért levegöje is igen gyenge, és kellemetes; fói nevezetesebbek a' Nagy és kis Küküllö, Hideg patak, 's a' t. vannak külömbféle forrási is; legnevezetesebbek a' kénkövesek Baszne hely.nél. E' Várm. nek legnevezetesebb termése a' bor, melyekböl Champániai is csináltatik; gabonája is terem, 's kukoriczája. Erdeji és vadai is vannak. Marhákat böven tart. és méheket. 1791-ben mintegy 6000 adózó familiát számlált, egy Kir. vsában, öt mvsokban, és 21 faluiban.

Mehadia, (44° 54′ 20″ É. Sz. 40° 5′ 15″ K. H.) messze terjedt mvs a' Banátusi katonai határokon Cserna mellett, arany mosással, 's 8 forrásu, híres, meleg kénköves ferdökkel, mellyek Hercules ferdöjinek neveztetnek. Találtatnak itt Római régiségek. 262 ház. 2 pléb. L. királyi só hivatal, 's hidvámi tisztség, kaszárnya, Contumácz ház, váltó Pósta, egy dölt vár, híres barlang (Haramia zugoly) lak. Oláhok 's Németek.

Mehanie, Mehaigne, fó Lüttichi Her.ben; Huj vsa felett Maas vizébe szakad.

Mehalleh-el-Kebir, fö vs Garbieh tart. alsó Ægyptomban egy mesterséges fó mellett, nagy, derék, jól épült, népes, a' Beynek közönséges lakhelye. Lakosi kik közt 500 keresztyének

vannak, munkások, készítenek szalamiát, kivált sok gyölcsot, 's kereskednek.

Mehedia, l. Medea és Mamora.

Méhes, falu Erdélyben, Kolos Várm.ben, Kolosvártól 8 óra. orsz. uton kivül egy dombon. F. U. több nemes fam. Lak. Oláhok ó-hitüek.

Mehle, pléb. falu, a' Hildesheimi Hergs. 88 h. 590 l. vidékén jó köszén gödrök vannak.

Mehlis, mvs Gothai Herczs. 287 h. 1260 l. fegyver 's vas fabr.

Mehlsack, vs kel. Burkus orsz. Braunsberg ker. Walscha mellett, melly innen 1 mfd re a' Passargébe foly, 312 h. 2140 l. 1 várral. Kereskedik lennel, fonallal, és vászonnal.

Mehran, l. Indus.

Mehrahha, sziget a' Tzana tengeren Habessiniában, Barátok lakják.

Mehren, falu Meissen mellett Saxoniában, hol a' Meisseni porczelán agyag ásatik.

Mehringen, falu az Anhalt Dessaui Herczs. Wipper mellett 150 h. 820 l. Timsó gödrökkel.

Mehullidsi, Mehullitsch (40° 15' É. Sz.) vs Natoliában Lupat fó mellett, a' Törökökön kívül 500 Görög 's 200 Örmény familiák lakják. Kereskedik rozssal, gyömölccsel, selyemmel 's durva gyapjúval.

Mehun, Meun, vs a' Francz. Loiret oszt. Loire mellett 872 h. 4420 l. festéssel, 's bor kereskedéssel.

Meidling, pléb. falu Ens alatt levő Austriában, Wien fó mellett, a' Klosternenburgi intézetnek tulajdona, 1 kath. templ. jó orvos kuttal, 's nehány Bécsiek' falusi házaikkal.

Meiernberg, falu Bavariában Main ker. gyölcs, és materia szövéssel 's Manchester fabr.

Meiersdorf, falu alsó Lusatiában Gubeni ker. bortermesztéssel.

Meies, Hegylánc a' másképsik Barka tart. déli részén, mellynek része a' Derni Hegy.

Meigné, falu a' Francz. Mayenne 's Loire oszt. 660 l. 's palakö vágóval.

Meilhan, mvs a' Francz. Lot' Garonne oszt. 230 h. 3460 l. kereskedik gabonával 's fával.

Meillant, mvs a' Francz. Cher oszt. 980 h. 2 olvasztó kemenczével az ágyú öntés, 's Charentoni hámor segédjekre.

Meillerage, falu és Francz. alsó Loire oszt. 720 l. vashámorral.

Meillonas, mvs a' Fran. Mayenne oszt. Chevron eredeténél, 1400 l. félporczellán fabr. 's köszén ásással.

Meimac, vs a' Francz. Correze oszt. Vesere 's Dordogne közt, a' Correze eredetétől nem messze, 474 h. 3000 l.

Meimund, gazdag vs Alfieh Kaschefságban közép Ægyptomban. 10000 l. Itt kezdődik a' czukornád termesztése.

Meinau, kellemes sziget Bodeni tóban, hajdan a' Német rendnek Commenthurssága.

Meinberg, falu a' Lippe-Detmoldi Herczs. 64 h. van itt 1 érczes forrás kénköves 's vasrészecskékkel.

Meinsdorf, falu a' volt Bergi Herczs. Ruhr oszt. gyolcs, czérna, czwillich, (sáhos vászon) szappanfabr.

Digitized by Google

Meinertshagen, vs ugyan ott 120 h. 600 l.

Meiningen, (Szász) Herczs. a' volt Rajnai szövetségben, áll a' Hennebergi Grófs. v. Unterlandbak részéből, 's a' Coburgi Herczs. egy kerül.ből, vagy Oberlandból. 18 1/2 □ mfdnyi térrel 44010 l. Jövedelme 350000 for. katonai ereje 300 ember, fő 's Residentziás vsa

Meiningen, (50° 33' 53'' É. Sz. 28° 4' 11'' K. H.) Hennebergi Grófs. ban Werra mellett 350 h. 4120 l. Emlékes itt az Erzsébet kastélya (a' Residentzia) könyv, 's pénz, 's természeti dolgok tárával, 's a' Szász Hennebergi köz Archívum, utóbb 1 Lycaeum, Polgár Iskola, falusi tanítók' iskolája, árva, jobbító 's fonóház, posztó, gyolcs 's parket fabr.

Meironnes, falu a' Fr. alsó Alpesi oszt. Hubayr mellett köszén ásóval.

Meisdorf, pléb. falu, Selke mellett a' Blankenburgi Herczs. 130 h. 790 l. 1785-ben az itt való köszén gödör 3744 taliga köszént adott.

Meiselding en, falu Carinthiában Klagenfurti ker. ezüstbányával 's olvasztással.

Meisenthal, falu a' Fr. Mosel oszt. 290 l. üveg hutával, melly naponként 1400 óra üvegeket készít, 's egy hámorral.

Meissac, vs a' Fr. Correze oszt. 1880 lak.

Meiszau, kis vs Ens alatt lévő Austriában, Manhard hegy alatti fertályban, hires a' jó sáfrányról, melly vidékén termesztetik, fekszik a' Manhard hegy tövénél, van egy pléb. 1 kastélya 's váltó postája 92 ház.

Meiszen, Misnia, ker. vs Szász orsz. 89 1/2 □ mfdnyi térrel. Gazdag gabonára, borra, gyümölcsre, lenre, komlóra, réti termésre, 's fövénykőre nézve. Fő vsa Dresda.

Meiszen, Misena, vs a' most nevezett ker. Elbe mellett, mellyen keresztül egy mesterséges, részént fedett híd vezet, 511 ház. 4350 lak. Káptalannal, az Afraneumnak nevezett Herczegi iskolával, S. Afra hegyén, a' Franciscaneumnak nevezett vsi deákiskolával, híres porczellán fabr. Albrechtsburgban 600 dolgozókkal, mellynek mívei a' sürü, fényes, 's finom készítésre nézve a' Japaniait is megelőzik, noha a' formák szépségét, rajzolást 's aranyozást tekintvén, a' Bécsiek 's Berliniek ezt felülmúlják. Jó bor termesztéssel, melly egy bor termést intéző társaság által előmozdítatik, posztó szövéssel, 's fazékak csinálásával. A' nagy templomban, mellynek egy magas fedeletlen tornya van, vagyon a' Herczegi kápolna, a' viaskodó Fridrik örökösinek sirjaikkal egész 1539-dik esztendeig. A' boltozott vár kápolna feljebb áll, mint sem a' vs templomának tornya, 's egész a' Sz. Afra Hegységig ér.

Meiszenheim, vs a' Fr. Saar oszt. Glan mellett 1730 lak. üveg hutával 's köszén gödrökkel.

Meiszner, legmagasbb hegy Hessen-Casselban, nagy bazalt golyóbis sok szirtokkal, meredek sziklákkal, 's emlékre méltó barlangokkal, 2184 lábnyi magas a' tenger színe felett, 's tetején 1800 holdnyi rétek vannak, 's egy köszén gödör, egy

Digitized by Google

tó, 's szép források a' hajlásán, mellyek 86 malmokat hajtanak.

Meistersdorf, falu Cseh orsz. Leitmeritzi ker. 95 ház. hol a' Velenczéből hozott olvasztott gyöngyök simítatnak. Vannak itt üveg hutá is.

Mekines, Mequinez, Meknes. Elég nagy fallal békerített vs Fess bir. Afrikában, Fesstől egy napi járó földre, kies hidakkal rakott folyók, 's canálok által nedvesített rónaságon, mellyen mivelt dombok is vannak. 15000 lak. számos mecsetekkel, szép palotákkal 's gyönyörü ferdökkel; útszáji nincsenek kirakva, 's télben igen sárosok, látásra méltók: a' Királyi palota maradványi, mellynek köre nagyobb a' vsénál, de föld indúlások által elrongáltatott, van itt 1 Barát klastr. mellynek tagjai a' keresztény sklávok' kiváltására ügyelnek. Ez, és Fess közt van egy derék fogadó.

Mekran, l. Macran.

Mela, kis folyó Lombardia felső szélén, Brescia vidékét nedvesíti, 's Oglio vizébe foly.

Melada, Meleda Zapuntella, két szigetek a' Dalmatziai partok mellett, jó révparttal, és halászattal. Terem itt sok czitrom, narancs, 's bor.

Melan, vs a' volt Fr. Leman oszt. 2470 lak.

Melanchlaeni p. fekete gunyájú, emberevő népség, a' fekete tenger, és Maeotis tó körül Sarmatiában, Europában.

Melanto, (kis 's nagy) két Török mvs Dalmátziában.

Melas, fóvíz 1) Graeciában, több tart.kat nedvesíte; 2) kis Asiában, Cappadocia és Pamphylia között.

Melasso, Millesz, a' régi Milesum, hajdan derék, most kis vs Natóliában, nem messze a' tengertől, a' még látszatós régiségekről híres, mellyek közt egy csak nem sértetlen Mausoleum (temetőholt) fejér márványból két csúccsal, Corinthiai szoborral, 's Pyramis forma fedéllel, nevezetes. Vidékén jó dohány, és pamut termesztetik; van kereskedése viasszal 's mézzel. Levegője egésségtelen, 's a' skorpiók pizsegnek. A' Milesius Thales születése helye.

Melawi, szép, és elég tágos vs Minieh Kaschofságban, közép Ægyptusban, a' Nil nyugoti részén, az ő hozzá tartozandó 9 faluival 's vidékével Mecca' tulajdona, mellynek eszt.ként gabonából álló adó helybe hordatik. Útszáji egyenesek, 's van egy jól épült Bazárja.

Melazzo, Mylae, vs, jó révparttal, egy kis tenger öböl mellett, Val di Demonában Sziciliában, két része van eggyike, melly meg van erősítve, egy hason nevü folyónál, a' másik, tenger öbölnél fekszik, 's réve van, mellynek torka várral védetik. 1445 ház. 5780 lak. kik tin halászásból élnek a' Szicziliai fa olaj is innen hordatik, leginkább Livorno, Genua 's Marseille felé. Terem vidékén sok tüskemakk, mellyből manna készítetik, 's olajfák.

Melcsicz, tót falu Trencsén Várm. Vág mellett, kath. templ. földmiveléssel, rétekkel, kertekkel, tüzifával, szőlő neveléssel, 's savanyú kúttal.

Digitized by Google

Melderstein, (65° 56′ 50″ É. Sz.) vasbánya a' Svétziai Westerborn tart. melly eszten. ként 1200 hajó fontnyi vas rudakat ád.

Meldi p. 1) népség Parisiusok mellett Matrona vize mellett, fő vssok Jatinum, vagy Meldi (most Meana) Galliában, Meldusok voltak Belgica Galliában is.

Meldola, folyó azon nevü Her. ben, Romagna tart.ban, az Egyházi birtokban, Pamphili házhoz tartozik.

Meldorf, mvs vsi törvénnyel, 's fő helység Holsteinban Miele mellett, 360 ház. az országi törvényszék helye.

Meldrum, mvs a' Scótziai Aberdon Gróf. 800 lak. harisnya fabr.

Mele, fok a' Genuai Herczs. Szardiniai Király alatt.

Meleda, l. Melada.

Meledila, vs Barka tart. Barbariában, lakosi nagy részént földmívelők.

Melegnano, vs Lomb. Vel. Kirs. 3000 lak.

Melenki, (55° 10′ É. Sz. 59° 10′ K. H.) kerületi vs az Orosz Wolodimir Helyt. Unscha mellett.

Meles, folyó Jóniában, Smirnánál; hol Homerus született Herodotus szerént.

Melese, vs a' Fr. Ille és Vilaine oszt. 2500 lak.

Melfi, Melphi, vs a' Nápolyi Basilicata tartom. Püspökséggel.

Melgar de Romental, híres fallal kerített mvs Kaso Pisuerga vize mellett Palencia tart. a' Spanyol Leon Királyságban.

Melgar de Yuso, mvs, fő helys. egy Grófs. Palencia tart. a' Spanyol Leon Királys.

Melgazo, (42° 7′ É. Sz.) erős határ vs a' Portugalliai Entre Duero e Minho tart. 158 ház. egy szegények gyámolházával 's 1 ispitállyal.

Melgig, l. Wad Dschiddi.

Melgren, vs a' Fr. Finisterre oszt. 2130 lak.

Meliapur, Mallapuram, Mailapur, Sz. Tamás, vs Karnatik ker. az Anglus Madras Praesidenségben, keleti Indiában, egy tenger öblénél, melly révpartot képez; Tamás keresztények, Portugallusok maradéki, Muhamedanusok 's Hindusok lakják; 2 kath. templ. 1 klast. 1 kath. Püsp. pamut fabr. A' Sz. Tamásnak vélt sírját sokszor meglátogatják az ide való katholikusok.

Melibaea, sziget Syriában Orontes öblénél.

Melilla, Manila, Spanyol vs 1 kastéllyal Fesz Kirs. északi Afrikában Gart tart. a' déli tengertől körülvéve, 's csak egy hid által a' földdel közösítve, 2000 lak. az örseregen kívül.

Melinde, ország a' Zanguebari partokon keleti Afrikában Quilimanzi v. Kilmanzi folyóviz mellett, elég kicsiny, de gazdag, riskását, árpát, patátát, jó dinnyéket, nemes déli gyümölcsöt, pálmákat, 's más hasznos plántákat terem; szelíd állatjai nincsenek, juhai kövér farkuak, baromfiak, halak, 's vadak bőven találtatnak. Lakosi kevert Arabsok, 's Kafferek maradékjaik, világos barnák, fekete barnák 's fehérek, a' Mahomed hitét vallják. Derék kereskedők, vérengezők 's egy igen tisztelt Fejedelemtől igazgattatnak, ki szoros itélettel kormányozván őket, szokás szerént a' nagyobb vétkeseket saját kezével elveri, a' kissebb vétkeseket pedig Tisztjei által veretteti

ti. Fő vsa

Melinde, (3° D. S.) nagy, gazdag, jól épült, szép mulató erdőkkel vegyes rónán, elég nagy, de nem bátorságos bikkes mellett. Házai földből valók, több emeletűek, lapos tetőkkel. Lakosai mind gazdagok, mert Indiával nagy kereskedést üznek, a' hová aranyat, ambrát, elefánt csontot, szurkot 's viaszot hordnak. Az itt lakott Portugallusoknak szabad vallás engedtetett; van egy kastélyok, több templomok tisztelettel fogadtatnak, 's nagy közök van mindenhez.

Melito, a' közép tengeren, Siciliai partokhoz közelebb, mint az Afrikaikhoz fekvő sziget, jól építtetett, jó révvel birt, Juno templomával, és szép pamuttal gazdag volt, itt történt Sz. Pál hajótörése, most Malta.

Melitene, Melita, Malatia, Semiramistól építtetett vs Euphrates mellett, szép lapályon kel. Armeniában, egy Nestorianus Püspök lakhelye, Abulfurad hazája, a' keleti történetekben híres város.

Melitenia, l. Imereti.

Melitopol, ker. vs a' Krimi v. Nogayi pusztában az Orosz Tauria Helyt. a' Moloschna tó 's víz mellett 400 lak.

Melitto, vs Nápoly tart. 2450 lak.

Melk, Mölk, mvs Ens alatt lévő Austriában, a' Bécsi erdő felett fekvő fertályban hegyen épült híres régi Benediktinus Apátsággal, (ez a' gazdag aratások miatt tellyes mérőnek neveztetik) gazdag templommal, természeti dolgok' 's pénzek' Cabinetjével, levél's könyvtárral, kath. Gymn. 's vásártó postával, 145 ház. a' Duna 's egy hason nevű folyó mellett, melly Dachsberg-délre ered, Zwengbachnál a' Münket felveszi, 's Melk mvstól nyugotra a' Dunába szakad.

Mella, kis mellék viz Olasz orsz. legfelső részén, ered a' Trompia völgyéből, 's a' töle így nevezett Olasz osztályon keresztül folyván, északról délre az Oglióba szakad. Az előbbi

Mella oszt. áll a' hajdani Brésciana Velenczei tart.ból 's felosztatik 4 ker. (Brescia, Chiari, Verola-Alghisi, 's Salo) 59 □ mfdőn 298790 lak. számlált. Fő vsa Brescia.

Melle, (52° 12′ 21″ É. Sz. 26° 0′ 52″ K. H.) mvs az Osnabrücki Herczs. Else mellett, egy luth. 's 1 kath. templ. 120 h. 1200 lak. gyapjú 's gyolcs fabr. 's kereskedéssel.

Melle, vs a' Francz. 2. Sevres oszt. 279 ház. 1740 lak. szasszadron fabr. gabona, liszt, 's vágó marha kereskedéssel.

Melleraye, falu a' franc. Vendée oszt. a' Nagy-Lay mellett 600 lak. 1 vashámorral.

Mellerstadt, l. Melrichstadt.

Melli, ország Nigritziában, Afrikában, Királlya, lakosival Mahometet követi; jó arany és gumi kereskedéssel.

Mellingen, kath. vs a' Helvétziai Argau kant. Reuss mellett, a' Zürichből Bernbe vezető ország-út mellett, transito kereskedéssel.

Mellingen, kis vs a' Weimari Herczgs.

Mellis, derék, míves mvs a' Helvetziai Glarus kant. kénköves ferdővel.

Mell, v. *Megel-Tondern*, melly annyit tesz mint Nagy-Tondern, most csak falu a'

Digitized by Google

Schackenburgi Grófs. a' Schleswigi Herczs. itt sok szép csipkék készítetnek, mellyek a' Brabantiakkal vetélkednek.

Melnik, (50° 21' 50'' É. Sz. 32° 7' 37'' K. H.) vs Cseh orsz. Bunzlaui ker. egy hegyen, Elbe mellett, 170 ház. 2250 lak egy szép Esperesti temp. kastéllyal 's házzal; 's derék szőlőhegyekkel.

Melnik, falu Cseh orsz. Kaurzimi ker. 13 ház. hol leginkább szép fehér üveg fabrikákhoz való agyag ásatik, melly erősen más orsz.kra is elhordatik.

Melodia barlangja, l. Fingál barlangja.

Melora, kis sziget a' Toskánai nagy Herczs.

Melos most *Milo*, egy a' Sporadi szigetek közül.

Melrand, vs a' Fr. Morbihan oszt. 2630 lak.

Melrichstadt, Mellerstadt, vs a' Würzburgi nagy Herczs. Streu mellett 300 ház. 1540 lak. gyümölcs termesztéssel, 's kapcza kötéssel. Itt győzte meg 1077-ben IV. Henrich Cs. Sveviai Rudolph ellenkezőjét.

Melschede, l. Meschede.

Melsele, vs eggy. Belgiom orsz. Flandria tart. 2290 lak.

Melsen, Mölsen, Höhenmölsen, vs Saxoniában, Thüringi ker. 70 ház. Itt sok sajt 's írósvaj készítetik.

Melsungen, vs a' Fuldai Hrczs. Fulda mellett, mellyen keresztül egy öt boltozatú kő hid vezet, fallal körűlvéve, 5 kapukkal, 1 Kir. várral, 2 templ. 1 tárházzal, 403 ház. 2900 lak. kik famívekből, posztó 's gyolcs készítésből élnek.

Melton-Mowbray, mvs az Anglus Leicester Grófs. nagy marha kereskedéssel.

Melun, Melodunum, (48° 31' 55'' É. Sz. 20° 16' K. H.) fő vs a' Fr. Seine, és Marne oszt. a' Seine folyóvize mellett, melly ezt két ágban keresztül folyja, 's 3 részre osztja, ezen részek 8 boltú köhidak által eggyesülnek, régi, de nem szép, 819 ház, 6110 lak. karton fabr. festéssel, 's 1 üveg fabr. erősen kereskedik a' Seine vizén Párissal; ama hires Amvot Jakab tudós Püspök' születéshelye.

Memalik, l. Mamelukok.

Memel, lengy. *Niemen*, folyó víz Prussziában ered as Orosz Minsk Helyt. Tilsittől 2 mfdnyire, Perwalkinél 2 részre oszlik, mellyek Rusz, és új Gilge neveket viselnek, 's mindketten a' Kúri öbölbe omolnak, 's formálják a' termékeny Tilsiti alacsony tájat. Nyáron hajót is elbír.

Memel, (55° 42' 15'' É. Sz. 28° 45' 5'' K. H.) erős vs kel. Prussziában Insterburgi ker. a' Dangének a' Kúri öbölbe szakadásánál 610 ház. 5110 lak. 1 luth. fő templ. 1 deák iskolával, 1 ref. kath. 't Letty templ.mal, jó révparttal, hol kis hajó készítő hely is van. Borostyánkő 's hajóevező lapát fabr. Kereskedik hajónak való fákkal, gabonával, len, kender, hőr, hajóra való hús 's egyéb éléssel. A' vstól nyug.ra az öbölnél több fürész malmok vannak.

Memelik, l. Medenblick.

Memelsdorf, mvs Baváriában, Main ker. gabonát 's fát termő vidéken. 467 lak. országi törvényszék' helye.

Memmingen, (47° 59' 40'' É. Sz. 27° 50' K. H.) vs Bavariában, Iller ker. Illertől nem messzére, hol ebbe

Digitized by Google

Aach patak ömlik, 1100 h. 6450 lak. Appellatiós törvényszék' helye, postaházzal, politzia felvigyázóval, vsi törvénnyel, 's számadó tisztséggel. Van gazdag könyvtára, muzsikai Collegiuma, jó beteg 's korházai, harang-öntése, puskapor, dohány, bör, vászon, 's pamut fabr. Kereskedik finom gyólccsal, parkettel, kartonnal, sóval, komlóval, gabonával 's t. ef. Vidékén vannak réz 's vas hámorok.

Memnones, Æthiopiában, Nil vizének nyug. partyan Agathem szigetnél lakott népség.

Memphis, most Cairo közép Ægyptusban, fövsa azon nevü Nomosnak, hajdan egész Ægyptus fövsa, és a' régi Királyoknak második lakhelye; Nil vizének nyugoti partyától 3. Schvenus Deltán fölül, zsidóúl Noph, v. Moph, arabsul Misr, v. Menuph nevet visel. E' nagy, és népes vsnak 150 stadiumnyi volt a' kerülete, és így Alexandriánál nagyobb volt, és legjelesebb is. Egy Nil vizéből vont csatorna által nedvesíttetett, és magas gát által őriztetett az áradása ellen. A' felesleges viz egy nagy tóba csapoltatott, melly föld ásztatásúl is szolgált. Igen alkalmatos volt a' kereskedésre: mivel minden Nil fel, 's alá menő hajók itt mentenek által. Ménes építőjének királyi palotája pompás volt ugyan, de még se mérkezhetett a' Thébai lakhellyel; Vulkán temploma volt itt legfelségesebb, ékesíttésére sok Királyok adakoztak, Menes építtette azt, Moeris ész.ról, Proteus nyug.ról, Asychis keletről, Psammitich délről tornáczokkal felékesítették. Templom eleibe Amasis egy 75. lábnyi Kolossust állíttatott, mindenik oldalára egy kőből vágatott 20 lábnyi magas képoszlopot emeltetetett: volt itt Dedalusnak egy fa oszlopa, ki a' legtornáczot épitette; Apis, Osirisnak jelképe, itt tápláltatott, 's tiszteltetett; Vulcanus temploma előtt lévő oszlopos udvarra vitetett a' tiszteltetés, vagy láttatás végett. E' templomtól délre állott Proteus pompás ékességű Sz. piacza; az idegen Venus, vagy Helena, v. Luna asszony' temploma, e' környékben Tyriusok laktanak; Amasis Kir.tól helyheztettek ide hívségekért; a' Kabiroknak, és Serapisnak is volt itt templomok, ezelőtt voltak néhány sphinxek, mellyek idővel elöntettek. Kambyses megfertőztette e' vst; itt esküdtek öszve a' 12. Királyok; itt győzte meg Amasis Apries Királyt, 's a' t. Pusztúlt helyén Gire helység fekszik mostanában.

Menai, folyó víz, vagy inkább tengerszorulat Angliában, északi Walesben, melly az Anglesey szigetet, 's a' Caermarvan Grófságot egymástól elválasztja.

Menam, az-az: nagy folyó belső Indiában, melly 3 szakadással a' Siami tengerőbölbe omol, mellyek közzül a' keleti leghajózhatóbb.

Menamkom, a' legragadóbb folyó tulsó Indiában, 's egy a' legnagyobbak közzül Asiában, veszedelmes homok-dombokkal, 's magas vizomlásokkal tele.

Digitized by Google

Menangkabo, legderékebb tart. a' keleti Indiai Sumatra sziget' nyugoti partjain, mível, Malayi lak.kal, róna, 's a' sziget' leggazdagabb része. Ebben birják a' Hollandusok (most Francziák) Padang tartományt.

Menars la Ville, l. Mer.

Mende, Minas, Memmate, (44° 31' 2'' É. Sz. 21° 9' 35'' K. H.) fővs a' francz. Lozere oszt. a' Lot mellett lévő hegyen, rosszúl épült 910 ház. 5020 lak. Püsp. 's az osztálybéli fő kormányszékkel. Emlékre méltók a' fő templ. tornyai miatt, 's az ugrókutak. Vannak itt nyomos szasszadron; 's gyapjú mívek. A' kereskedése sem megvető.

Menden, kis vs Hohe fó mellett, a' Hassiai Westphaliai Herczs. 269 ház. 1370 lak. selyem 's tő fabr.

Mendocina, fok California sziget' nyugoti partján, északi Amerikában.

Mendoza, (33° 19' D. Sz. 308° 31' K. H.) fő vs a' Spanyol Cuyo tart. déli Amerik. Andes hegy tövénél, síkon 6000 lak. bor 's gyümölcs termesztéssel; a' tart nyi Corregidor lakja. Innen néhány mfdnyire Upsalatában vannak gazdag ezüst bányák, melly helység bor 's gabona kereskedésével az itt valókat is meggazdagítja.

Mendozas szigetek, l. Markesas szigetek.

Mendra, vs 's tartom. a' Fessan bir. északi Afrikában, hol a' földben 's a' sós tavakban a' mineral úgy nevezett Alcali tonna találtatik, mellyel a' Törökök böröket 's pamutot veresre festenek.

Mendris, Mendrisis, (45° 50' É. Sz.) hajdan fővs a' néhai Helvetziai 12 kant.nak hasonnevű ország bíróságban, most fővsa egy hasonnevű kerül.nek, Helvetziai Tessin kant. 1 pléb. 3 klast. erős selyem míveltetéssel; 's vidékén kénköves forrással.

Ménes, nagy Oláh falu Arad Várm. dombon épült, kastéllyal, melly a' Kamaráé; egy nem eggy. Görög temp. bora veres, 's szesze erős, ízes, 's a' Tokai után leghíresebb, legédesebb, legerősebb, 's legdrágább.

Meneton-Salon, mvs a' Franc. Cher oszt. 400 h. 3280 lak. vasmív fabr. 's bor kereskedéssel.

Meneton sur Cher, vs a' Fran. Loire' és Cher oszt. Cher mellett 180 ház. 1710 lak. 1 kastéllyal, harisnya fabr. 's pergamena fabr.

Menewtsche, l. Napoli di Malvasia.

Mengen, vs Würtembergában a' Bodentavi oszt.ban, Ostrach és Ablach fók közt, mellyek a' vs alatt a' Dunába szakadnak. 1670 l. kik mind földmívelésből 2 pléb. val, 1 ispitállyal több esztendei sokadalmakkal.

Mengen, falu Badenben Treisam ker 135 h. 640 l. tobák fabr.

Mengeringhausen, vs a' Waldecki Herczs. 1200 l. 1 kastéllyal.

Mengersgereuth, falu Meiningen Herczs. 30 h. 280 l. kik fa portékákat készítenek.

Mengusfalva, Mengsdorf, Minksdorf, tót falu Szepes Várm. Poprád mellett 56 kath. 276 evang. l. kik sütő 's mosó tekenyőket készítenek.

Mengualde, falu a' Portugalliai Beira tart. nagy marha vásárokkal.

Menhardsdorf, Menyhárdfal-

Digitized by Google

va (49° 4′ 55′ É. Sz. 38° 7′ 25″ K. H.) Tizenhatodos falu Szepességben 120 h. kat. 1 evang temp. német 753 evang. 's 189 kath. l. kik földmívelésből, gyólcs szövésből; pálinka főzésből 's lónevelésből élnek. A' falu' kevés erdejében találtatnak szarvas gombák.

Menieh, l. Minieh.

Menil-Hubert, falu a' Francz. Orne oszt. 1030 l. Bombasin 's karton fabr.

Menin, Meenen, Menena, (50° 49′ É. Sz. 20° 44″ K. H.) erős vs egyes. Belg. orsz. ban Lys mellett 4910 lak. gyolcs, selyem, csipke, posztó, bör, tobák, 's papiros fabr. 's fejérítéssel.

Mens, vs a' Francz. Isere oszt. Vanne mellett 2010 l. kik közt sok takácsok vannak.

Mensale, Menslet, l. Bahire.

Menschie, munkás mvs felső Ægyptomban a' Nil völgyében, a' Nil' keleti partján, nagy vásárokat tart. Látszanak itt még a' régi Ptolemais vsnak omladékai.

Mensurat, l. Mesurata.

Mentana (la) hajdan Nomernitum, hely. Teverone vizénél, Sabina tart. ban. az Egyházi birt. Régenten hires vs volt.

Mentone, (43° 45′ É. Sz. 25° 10′ K. H.) vs a' Francz. tengeri Havasok oszt. 300 h. 3290 l, 1 kastéllyal 's révparttal. Készít esszentziákat 's illatos olajokat, 's kereskedik.

Menuf, fő helys. a' Menufiehi Kaschefságnak, Garbieh tart. alsó Ægyptomban, fallalkörülvéve, de rosszúl épült 4—5000 l. szép, kies, egészséges termékeny helyen, Delta' déli részén, egy már nem hajózható mesterséges fó mellett.

Menzahleh, kis, részént összeomolt vs Scharkieh tart. alsó Ægyptomban, egy hasonnevű tó 's Achmum csatorna mellett, Damiattól délkel.re 6 mfd 2000 l. selyem 's vitorla kézimívvel, 's más hitványabb fabr.

Menzaleh, tó alsó Ægyptom Schackieh tart. majd 24 órányi hosszú, 's 8. széles; hosszú, keskeny 's alacsony föld csúcs által a' közép tengertől elszakasztatik, mellyel 2 nyílás által ezen csúcsban t. i. a' Dybehi 's Amfuredjei által, mellyeknél a' Francz. erősségeket építettek, közösül, a' tó 4—26 lábnyi mélységű 's halakra nézve igen gazdag; a' szigetei közt nevezetes a' Matharieh.

Menzelinsk, ker vs az Orosz Orenburg Helyt. nem messze Yk vizétől, 700 l.

Menzingen, hegyen fekvő pléb. falu, 's föhelysége egy hasonnevű ker.nek azonnevű kantonban.

Meppel, mvs az eggy. Belgy. orsz. Drenthe tart. Havelter-Aa mellett 3660 l. Torfa ásással 's szövéssel.

Meppen, Grófs. az Arembergi Herczs. 33 □ mfdön 3100 l. 150000 for. Jövedelemmel. Fő vsa

Meppen, (52° 41′ 35″ É. Sz. 24° 55′ 56″ K. H.) vs a' Hajének az Emsbe folyásánál, 3000 l. Cichóriával kereskedik

Mequinenza, vs 's erős vár egy sziklás szirten Cataloniában, az Aragóniai határokon, Ebro vize mellett, hol a' Segre ebbe foly.

Mequinez, l. Mekines.

Mer, Menars la Ville, vs a' Francz. Loire és Cher. oszt. 460 h. 4210 l.

Mera, fó Helvetziai Graubündsen kant. melly Ríva mellett a' Cómo tóba omol.

Digitized by Google

Meraksch, l. Marocco.

Merau, vs Tyrolisban, Inn ker. Passegenek az Etsbe fósónál, 6 temp. Gymnas. Lycaeummal. Gyümölcs 's bor termesztéssel, érczes vízzel, vasbányával, országi törvényszékkel 's számadó tisztséggel.

Merana, l. Meerane.

Merbath, kis vs az Arabiai Jemen tart. hasonnevü fok mellett, szolgáltat sok töményt 's macska mézet, 's a't.

Merchten, vs Belgyiom orsz. déli Brassan. 2730 l.

Mercia, neve egynek a' 7 tart. nyok közzül, mellyeket az Angol szászok Angliában állítottak fel, midőn itt letelepedtek. Áll e' következendő 19 Shiresekből, vagy Grófs.gokból: Hartford, Buckingham, Oxford, Glocester, Monmouth, Northampton, Hereford, Worcester, Warwick, Bedford, Huntington, Rutland, Leicester, Stafford, Shrop, Chester, Derby, Nottingham, és Lincoln.

Mercoeur, falu a' Francz. Corréze oszt. 970 l. piskolczbányával.

Marcogliano vs a' tulsó Herczs. Nápoly orsz. 3020 l.

Mercopail, Mercopoly szabad kir. vs Horvát orsz. Zágráb Várm. Postaházzal, híres a' Spanyol juh tartás miatt.

Merda, l. Mersa.

Merdan, k. sziget Norwegiai partnál, Christiansand mellett.

Merdignac, vs a' Ff. ész. partok oszt. 2130 l.

Merdin, l. Mardin.

Merecz, vs az Orosz Wilnoi Helyt. a' Merecz 's Niemen fók egybe szakadásoknál.

Mercega, l. Maniana.

Meretinzen, kastély 's a' Német Rend' Commenthursága alsó Stiriában, Marburgi ker. a' Drávától nem messze.

Mérföld, l. Mértföld.

Mergentheim, egykor Mergenthal, vagy Marienthal, vs Würtembergi Kirs. Jaxt országbíróságban, Taubermellett 433 h. 2900 l. Gymnasiummal, zsebórákkal, 's hársnya fabr. Hajdan a' Német Rend' nagy Mesterének lakja.

Merghem, l. Merville.

Mergui, (12° 20′ D. H.) kereskedő vs Birmanni bir. hátulsó Indiában a' Tenasserimnek egy öbölbe szakadásánál, révparttal, melly az Indiaiak közt legjobbnak tartatik. Kereskedik czinnel, 's rískásával.

Mergui-Archipelagus, fekszik a' most nevezett vs mellett, a' szigetei majd mind termékenyek jó rév partokkal el intézve, de vannak szint olly vadonok is.

Merida, Augusta Emerita, vs Guadiana fó mellett a' Spanyol Estremadura tart. Van 1 régi, de szép köhídja a' most nevezett vízen keresztül, 3 pléb. templ. ispitálya. A' hajdani dísze megcsökkent. Vidékén sok Római régiségek találtatnak.

Merida, Yucatan, Intendentzia Spanyol orsz. 5977 □ mfdön 4658000 l. Itt van

Merida, (21° 38′ É. Sz.) vs 10000 l. 3 fókkal 's igen hasznos plántákkal körülvéve, gazdag; van Püspöksége, és Seminariuma pamut materiák készítése, 's a' 6 mfd távol lévő Sizat kikötő által elömozdított kereskedése.

Merine, kevessé ismért orsz. közép Senegambiában, kis

Digitized by Google

térű, délre erdőkkel bénő-
ve, máskép termékeny, né-
pes, böven terem ga-
bonát, mindenféle kerti
plántákat, pamutot, indi-
gót, dohányt, 's elég va-
dakat. Lak. nagyobb részt
pogányok, a' többiek Ma-
homedánok, de jóakaratúak, dolgosak, mívesek, 's szembetünő Karaváni kereskedést üz.

Merioneth, Grófs. ész. Walesben Angliában, Határai ész.ra Caermarvon, és Denbigh Grófs. kel. az utolsó, 's Montgomery Grófs. nyug. az Irrlandi tenger, 30 □ mfdön 4 vsal 's kis várral, 57 Eklezsiákkal, 13048 h. 60330 l. szép Havasi tart. tele juh legelőkkel, innen a' gyapjú 's a' juh fő kincsei, osztán más szelíd marha, vad, hal. Lak. készítenek flanellt, 's gyapjú kapczákat, fő fóji a' hallal bővelkedő Deen, 's Dyffi. fő vsa Harleeb.

Merkendorf, vs Bavariában Rezat ker. 300 h. festő fü termesztéssel 's harisnya készítéssel.

Merklin, vs Cseh orsz. Klattau ker. 116 h. 1 kath. pléb. 1 szép kast. fekszik Merklinka patak mellett.

Merklingen, mvs Würtenbergi Kir. a' Duna orsz. bírós.ban, Wirm mellett 600 l. kik közt sok takácsok vannak.

Merlakok, l. Cuenza.

Merlebecke, vs eggy. Belgyiom orsz. Flandriai tart. 2200 l.

Merlengo, vs Lomb. Kir. Mincio mellett.

Merlera, kis termékeny sziget Corfu mellett.

Merlerault, mvs a' Francz. Orne oszt. 1210 l. posztó fabr. 's vasbányával.

Merne, n. sziget Nil vize között, Æthiopiai Afrikában.

Mernes, l. Mearn.

Mernsheim, mvs Bavariában, felső Dunai ker. nem messze Altmühltől 73 h. 128 familiákkal. Vidékén kékes táblakövek vágatnak, 's metszetnek, 's mint padlatnak valók messzére széllyel hordatnak. Van itt vashámor, 's fegyver műhely.

Mernye, falu Somogy Várm. ben a' T. P. Piáristáké, hajdan a' Fejérvári Custodiátus jószágaihoz tartozott. Pléb. templ. Szemestől 4 1/2 óra.

Meroe, l. Atbara.

Merrimack, (Stör) szép, halas fó, víz ész. Amerikában a' NewhampshyreSzabad tartom. van egy 40 lábnyi víz omlása, beléfoly a' Concordriver, és Nashway, 's Neuburg alatt maga a' tengerbe omol.

Mersa v. *Merda*, kis vs Tunisban ész. Afrikában 2 mulató kastéllyal, 's a' Beynek szép narancs kertjével, a' Tunisiak gyakran meglátogatják, 's nevezetes a' régi Carthágó vsa omladékiról, mellyek innen 1/2 órányira vannak, hol az omladékokon kivül a' szép vízvezetés 70—90 lábnyi magas boltozatokkal, 's több köblökkel, 's más régiségekkel is emlékezetre méltók.

Mers-Aignant, kis vs a' Fr. Loire és Cher oszt.

Merse, l. Berwick.

Merseburg, luth. Püspöks. Saale mellett Meissenben, Thüringia, és Halli Saal ker. közt Saxoniában. 20 □ mfdön 40840 l. 95000 tallérnyi jövedelmekkel, 4 hivatalokkal, 7 vsal, 210 faluval. Az intézetnek saját igazgatása

Digitized by Google

dása Cameralis Collegiuma 's Consistoriuma van. fő vs

Merseburg, Martisburgum, (51° 21′ 35″ É. Sz. 29° 39′ 20″ K. H.) Saalle mellett 919 h. 5240 l. kast. fő temp. Gymnas. jó serfőzéssel, 's ménessel. Az Altenburg nevű hostádjában van egy csatorna melly által víz a' vsba 's hostádokba vitetik.

Mers el Kibir, l. Marsalquilvir.

Mersey, fó Angliában, melly a' Derbyshirei hegyekből ered, elejéntén délre, osztán ész. nyug.ra foly, 's a' Hiberniai tengernek egy nagy öblébe szakad.

Mersey, sziget az Anglus Essex Grófs. mellett, a' Colchesteri 's Blackwateri öblök közt, erős 's nagy hatalmak ellen is könnyün védhető.

Merten, falu a' Francz. Mosel oszt. 600 l. ólombányaval.

Mértföld, hosszusági mérték, a' földszínén való térek' távolságára nézve. De nem minden tart.ban egy forma nagyságú; A' Szászoknál leghelyesebb, hol a' Policziai mfd 2000 veszö, melly nek eggyike 8 Dresdai réfet tesz; innen 16000 réf. 68 policziai mfd tesz 83 német mfdet. Egy Olasz mfd (melly a' Római Milliaréhoz hasonló) 1000 geometriai lépésnyi, vagy 5000 lábnyi; 4 illyen tesz 1 németet, mellyekből 15 egy geometriai gradust teszt. 106 Anglus mfd egyenlő 23 német mfdhez, 5 régi Francz. egyenlő 3 német mfdhez, 15 ném. egyenlő 19 Hollandihoz 160 Orosz Werst tesz 23 ném. mfdet, 101 ném. mfd tesz 413 Scótziait. 100 Svetziai 144 németet. 4 német tesz 7 Spanyolt. Az Austriai posta mfd. 4000 ölnyi 14646 illyen mfd megy egy Meridianyi gradusra. A' magyar mfd nagyobb a' németnél 1000 ölnyivel, az az 1 magyar mfd 5000 öl, sőt 6—10000 néha kivált a' nagyobb pusztákon, ha a' darabokat elhalgatjuk is.

Merthyr-Tidvil, helys. az Anglus Glamorgan Grófs. meríthetetlen 's vasércz bányákkal.

Mertola, fallal körülvett mvs a' Portugalliai Alentejo tart. egy hegyen, Guadiana mellett 608 h. 2480 l. mondják hogy a' régi Myrtilis vs itt állott légyen.

Mertsch v. *Mertschi*, nagy de népetlen vs a' nyug. Maratták bir. Krischem víztől nem messze 1 jól megerősített várral.

Meru, mvs a' Francz. Oise oszt. 310 h. 1720 l. Puskatüzkő, legyező, 's csipke fabr.

Meru, l. Maru.

Merville, Merghem, (50° 38′ É. Sz. 20° 18′ K. H.) vs a' Francz. ész. oszt. Lys fó mellett, 705 h. 5300 l. gyolcs fabr.

Merwe, l. Maas.

Mery des Bois, falu a' Fran. Cher oszt. 800 l. kereskedik marhákkal, lennel, kenderrel viasszal 's t. ef.

Meri sur Seine, vs a' Francz. Aube oszt. Seine mellette 218 h. 1160 l.

Merzig, Marcetum, vs a' volt Francz. Saar oszt. Saar mellet 370 h. 1850 l.

Mesched v. *Meschehed*, (37° É. Sz. 76° K. H.) fő vs a' Persiai Thus víz mellett fekvő Khorassan tart. fallal körülvéve, jól épült népes, víg, 1 kis palotával. A' Persák Szent vsnak nevezik, mivel itt a' tisztelt I-

Digitized by Google

mam Rizának gyönyörü sírja látszik, hova búcsújárások történnek.

Meschede, Melschede vs a' Hasszíai Westphalia Herczs. Ruhr mellett 180 h. 1160 l. puskapor fabr.

Meschtserákek, v. *Mestserjákok*, Tatár kóborló népek, mint egy 2000 familia az Ural vidékén az Orosz Orenburgi Helyt. Muhamed hitüek, laknak részént örökös, részént csak nyári 's téli falukban tengődnek, főkép a' marhákból 's méhekből, e' mellett a' földmívelésből is 's a' határ línea mellett a' Kozákok módjára szolgálnak.

Meschtschowsk, l. Meszczowsk.

Mesembria, vs Haemus hegye alatt a' Silistriai Sandsakságban, Bulgariában. Hajdan Püspöki lakhely.

Mesen, (65° 16′ 30″ É. Sz. 62° 4′ K. H.) vs az Orosz Archangel Helyt. Mesa vize mellett, melly innen 5 mfdnyire ész. felé az ész. tengerbe szakad. 234 fa h. 1860 l. kik vadászatot üznek Kalguew, Nowaya Semlia 's Spitzberg felé, 's innen halakkal, halzsirral 's tengeri kutya bőrrel kereskednek.

Meseritsch (nagy) fallal kerített vs Morva orsz. Iglaui ker. 396 h. 2515 keresz. 's 888 zsidó l. 1 pléb. melly eggyütt tart.nyi Esperestség is.

Meseritsch, (Oláh) közszerüen épült mvs Morva orsz. Preraui ker. 1 pléb. melly tart. Esperestség, derék kastéllyal, só vámtiszttel, fekszik a' Petschwa mellett 288 h. 1700 l. kik len termesztésből; posztó 's vászonszövésből, gyapju 's sajt kereskedésből élnek.

Meseritz, Lengy. Myendzyrzecz. Myedzircec ker. vs Poseni Hercz. a' Packlitz pataknak Obrába folyásánál. 341 h. 3650 l. kik közt 600 zsidó 1 erősített várral 1 Piáristák Colleg. posztó szövéssel, serfőzéssel, pálinka égetéssel, 's kereskedéssel.

Meskiet, l, Mascat.

Meslay, mvs a' Fr. Loir et Cher oszt. Loit mellett 270 l. karton fabr.

Mesnay, 's Montigny falu a' Francz. Tur oszt. Cusance mellett 123 h. 1150 l. papíros fabr.

Mesnil-Esnard, falu a' Fran. alsó Seinei oszt. 1010 l. karton, kénkő, réz, czin, gáliczkő 's arany, Ammoniaksó fabr. mész égetéssel 's fazékassággal.

Mesola, vs 's tart. Olasz Orsz. az alsó Pói oszt. a' Po vizének szakadásától nem messze.

Mesopotamia, görög neve az Euphrates, és Tygris vizektől békerített félszigetnek Taunisi hegy torok mellett Syriában, Asiában; zsidó neve Aram Naharaim, (I. os. 24, 10) mostani Aldschesira, Hajó formájú: hossszabb, mint széles voltáért: legjelesebb fóji Euphrates, és Tigris, Asiának legnagyobb vizei az Indiaikat kivévén, harmadik Gorgus, mellyek sok más vizekkel szaporodván a' Persiai tengerbe szakadnak. Nevezetes hegyeinek neveik: Masius, Singaras, ész.felöl; délről róna mezőség, Mygdoniai és Osroene tart.nyokra osztatott. Esméretesebb vsi Euphratesnél Nicephorium, v. Lallinikum, v. Leontopolis, v. Vacca; Neharda; Tigris vizénél: Amida, vagy Di-

Digitized by Google

arbekr, Caene, Apamia; Euphrates és Tigris között: Edessa, v. Callir hoe, v. Antiochia; Bathnae, v. Sarug; Carrae, v. Haran; Resaina, v. Theodosiopolis; Nisibis, v. Antiochia, Migdoniae, v. Ackar; Dara, v. Darakardin, v. Anastasiopolis; és a' régi Úr. E' tart. a' Monophysitak' lakhelye; most Al-Dschesira.

Mesota, vs az Orosz Minsk Helyt.

Mesra, fő vs Begarmie tart. Nigrítziában.

Messa, vs a' Sus vize' kifolyásánál az Afrikai Marocco bir.

Messagna, kis vs 's ker. Fő vs Terra d' Otranto tart. Nápoly orsz. az Adriai tengertől 2 1/2 mfdnyire.

Messaria, nagy síkság Candia szigetén a' közép tengeren, melly igen termékeny. Kezdeténél látszatnak egy patak mellett, melly a' Régiek' Lethéjének tartatik a' hajdan híres Gortyna vsnak omladékai.

Messecz, Oláh falu Temes Várm. 1 nem eggy. temp. 's pléb. jó szőlőhegyekkel.

Messene, Messines, Missaniacum, hely. Iperni ker.ben Flandriában. E' Belgyiomban; híres Benedictinus Apátúrsággal, és katona gyermek iskolájával. 1000 lak.kal.

Messenia, szabad status Graeciában, kel.re Lakonika, délre a' tenger öböl; nyugotra a' Jóniai tenger, ész.ra Arkadia, és Elis között. Lakonikától Taygetos fónak ága, és kis Lamisos vize Elistől Neda választá el. Kerülete 800 stadiumokra számláltatott. Jelesebb fő. vizei: N. Paniszos, Nedon, Aris, Balyra, 's több más; nevezetes hegyei: Ægaleon, Eira, Eva, és Ithome, Temathia, Tomaion. Főbb vsi, Pharae, Thuria, Stenzklerus, Andania, Asine, Methone, Pilos, 's kivált Messene; ezt Epaminondas építtette, a' szökevény Messeniusokat vissza híván, ezen statusnak fő vsa lőn; Pamisos vizétől nem messze, Eva és Thome hegyek között, legerősebb falakkal békerittetve, és egy vár által őriztetve. Kezdője e' tart.nak volt Polykaon, Lelea ifjabb fia, felesége nevét adta reá; minekutána egy ideig uralkodtak volna maradéki Nestor volt fejedelme a' Trójai háborúkor, ezután 80 esztendőre Messenia, valamint Laconika, és Argolis is a' Dorisiaktól Heraklidák alatt elfoglaltatott, és Kresphontes, Arestodemus fia tulajdona lett; idővel a' Messeniaiak és Lecedaemonok között kiütvén a' háború, 50 esztendeig tartása után, Messeniát pusztulásra hozta, Messenia lakosi részszerént rabszolgákká tétettek, mint a' Helosiak a' győztesektől, részszerént Siciliába szöktek, hol Messeniát építették, részszerént az Athenébeliektől Naupactusban telepíttettek, de ezeket itt se szenvedték a' felfuvalkodott Lacedemonok. Elbízottságoknak Leuktránál megaláztatása után Epamimondás által az elszéledt Messzeniak haza gyüjtettek 280 esztendők után, és honnyokban az Arkadiak' segítségével letelepíttettek. Ezeknek szövetségekben szabadságokat ezentúl fentartották, az első Macedoniai háborúkban is,

Digitized by Google

és engesztelhetetlen ellenségi voltanak a' Spartabéliekneknek, azért az Achajai frigyhez állván, segitették Spárta megvételét; a' frigytől elállván homokos vala.

Messina, Zancle, Messana, (38° 21′ É. Sz. 33° 27′ K. H.) Régi hajdan híres, de az. 1783 földindulás által igen megrongáltatott vs Siczilában, Val di Demonában, a' sziget' ész. partjain, az ötöle úgy nevezett tenger öbölben (Farro di Messina) 12196 h. és ismét 30000 l. kik kereskedést selyemmel, déli gyümölccsel, gabonával, mindenféle fabrikai mivekkel, leginkább selyem szövéssel (2010 selyem szövöszékkel) üznek. Érseks. fellegvárral, 's egy két kastélyok által védett szabad rév parttal.

Messingwerk, falu Cseh orsz. Ellbogeni ker. Silberbach mellett. Itten a' Graslitzi réz elöszer galmayjal össze vegyítetik, 's darab rézzé öntetik, 's ismét össze olvasztatván tisztarézzé készítetik, mellyből táblák öntetnek. A' Karlsbadi tö csinálók innen hordják minden rézdrótjaikat.

Messis v. *Messiah*, kis vs v. kis Asiában Adana tart. Gihan (Dscheihan) vize mellett (hajdan Pyramusnak neveztetett) kastéllyal. Lak. Truchmenek vioéke termékeny.

Messmer, Legmagasb hegy a' Helvetziai Appenzell kant. örökös hóval 's jéggel fedve.

Mesticzek v. *Abajdoczok*, Igy neveztetnek Amerikában azok, kiknok Europai Atyjok és Amerikai Anyjok van, v. viszont. Börek veresebb mint sem az Europaiaké 's a' szakálok is ritkább.

Mestre, 1. Maestro.

Mestscherjdkok, l. Meschtscheräkok.

Mesurado, neve egy fónak 's egy foknak felsö Guineában Amerikában.

Mesurata, Mensurat, Masrata, Mezrata, erös vs Tripoli tart. Barbariában a' tenger mellett nem messze a' Sidrai öböltöl, melly máskép nagy Syrtnek neveztetik. Bey lakja, ki a' számos körülfekvö falukon is uralkodik, 's fö helye a' kereskedésnek, melly Fezzanon keresztül belsö Amerikába terjed.

Mesves, mvs a' Francz. Nievre mellett 630 l. vas 's azél fabr.

Mészárosok, vagy Hentesek' szigetje, kis sziget a' Bombai tenger öbölben, jó legelöi vannak; a' Mészárosok vágó marháikat oda szokták hajtani legelöre, 's innen Mészárok' szigetének neveztetett.

Meszczowszk, vagy Meschtschowsk, (54° 22′ É. Sz. 42° 40′ K. H.) ker. vs az Orosz Kaluga Helyt. Tureja des Serene mellett 318 h. 41 boltokkal 1610 l. kereskedik kenderrel, gabonával, marhával.

Meta, sziget 's vs az Ajan v. Adel partokon Zangnebar' egy részében, Afrikában.

Metasus, l. Temendfust.

Metauro, Metaurus, víz Olasz orsz. ban melly Fano mellett a' Velenczei öbölbe szakad.

Metauro, oszt Olasz ors- nem régiben az Egyházi két tart. Urbino 's Ankonából állott össze. 96 □ mfdön 300480 l. fö vs Ankona.

Metelar, egy a' Lakedivi szigetek közzül.

Metelen, vs a' Bergi nagy Her-

Digitized by Google

czség a' a' Salmi Gróf' tulajdona, nemes kis Asszony nevelessel.

Metelin, (Mytiléne,) hajdan Lesbos, 39—40° É. Sz. Egy a' mély tenger' legnagyobb szigetei közzül, a' Sandarliki öböl előtt, egy 3 mfd széles föld szorúlat által a' száraztól elszakasztva. Köre 36 mfd, égalja gyenge van, sok fát termő erdeje, 's esöből áradt patakjain kivül sok fóji, sok forrásai, mellyek a' termék földjét nedvesítik. Találtatik itt márvány, jó bor, olaj (esztendőt által 50000 mázsa elhordátik) pamut; gubacs, mastix 's t. ef. Lak. száma 20000 Görögöket 's szintannyi Törökökre megy. 1755-ben a' földindulástól sokat szenvedett. Fő vsa

Metelin v. *Castro*, egy dombon a' tenger mellett szép helytt fekszik van 2 révpartja 7000 l. kik Görögök, Törökök 's zsidók. Találtatnak itt a' régi Mytilene vsnak maradványi.

Meteline, falu Sámos szigetén Archipelaguszban, mellynek lak. a' Constantinapoli Tophana' mecsetnek Kapudán Bascha által kié hajdan e' falu volt, ajándékoztattak.

Metellen, nemes vs a' volt Warsói Lomza oszt. 66 h. 500 l.

Metera, vs a' Nápolyi Terra d' Otrana tart. Érsekséggel.

Methil, mvs 's révpurt vár mellett Fife Grófs. déli Scótziában, köszén ki hordással.

Methone, Mothone, tenger parti vs Messeniában jó révvel, Augustustól szabadnak neveztetett, Koryphasion foktól 100 stadium; most modon. Azon Methone erősített vs, mellynél öregebb Philipp szemét vesztette, Axios, innenső Macedoniában feküdt Pidnam mellett 40 stadium. Volt több illyen nevü vs még görög orsz.ban.

Methone, l. Modon.

Methoen, mvs a' Scótziai Perth Grófs. 1800 l. szövéssel, Twist fonó maschinákat, mellyeket Almood vize hajt.

Metmori, l. Kur.

Metrama, fó Nápoly orsz. melly Nicotero alatt a' tengerbe foly.

Mètre, Francz. szó, hosszasági mérték, mellyet 1793 a' Franciák a' Toise, Anne és Piedsek helyett hozatott bé. Egyenlő a' föld golyója' Déli kör negyedje 10 milliónyi részéhez, áll 3 Párisi lábból, 's 11 3/10 sin. v. 1 7/16 Brabanti réfből. Decimètre a' Mètre tizedrésze, mintegy 44 1/3 lin. majd 1/2 lábnyi, mint a' duppla derimetre egész láb Centimète a' Mètre század része, csak nem 4 1/2 lin. szolgál a' hajdani új helyett. Milcimètre ezered része a' Mètrenek 1 lin. mellynek mind azáltal felével alig érfel. Decamètre 10 mètre az az 30 Párisi láb. 9 új 1/2 linea, szolgái a' hajdani vesszö helyett. Hectomètre 100 mètre 51 1/3 Toise, mint a' régi Stadium (kis mfd) Kylomètre 's Myria mètre mértföldnyi mértékek amaz 1000 emez 10000 mètre az első a' hajdani fertály mfd helyett 513 1/5 Tóis a' másik 2 1/4 Fran. ó mfdet foglal, 's az új Postát 's posta állátt teszi 100 mètre hasonló 128 1/3 Bécsi réfhez.

Mettman, l. Medman.

Metz, Metae, Metis, (49°

Digitized by Google

57′ 10″ É. Sz. 23° 50′ 13″ K. H.) Erős fő vs a' Francz. Mosel oszt. derék vs a' Seilének a' Moselbe szakadásánál. 5827 h. 38660 l. kik közt sok zsidók is vannak. 1 fellegvárral 7 kapukkal, sok kies, egyenes, jól kirakott útszákkal szép h. sok szép piaczokkal 's sétáló, helyekkel. Tekéntetre méltó épületek: a' Kormány' háza, a' hajdani Igazgatószék egy szigeten, a' gyönyörű Játék szín, só 's vevőház, a' hadi magazín, kaszárnyák a' régi fő temp. 's t. ef. Vannak itt 5 ispitályok, Lycaeum, földmérő iskola, 's más tudományos intézetek; 1 nagy pamut fabr. 's készítetnek matériák, posztó, musselin, gyolcs, kapczák, bőr, mesterkélt virágok, festett papíros, keményítő, mindenféle mester mívek, Salmiak 's az ezekkel való 's bor, vas, ló, a' Fran. orsz. legjobb sárga szilva, gabona, boreczet, bőr, pálinka kereskedés is eleven. A' küldés is tetemes. Lakik itt egy Püspök. Fő hivatalok, az oszt.béli Itélőszék, kereskedő ítélő szék, pénzverő ház, 's 3 katona Divisiónak Generalstabja.

Metzenseifen, Meczenzef, 2 nagy német mvs Abaúj Vár. Felső, és alsó Metzenseifen, mind kettő kath. templ. 's lak. kik érthetlen német szóval élnek, mindazáltal munkások, 's nagyobb részt vasmívesek, kik részént a' vashámoroknál dolgoznak, részént puskákat, 's a' só, vasakat készítenek. Sokak küzzülek jó útcsinálók, kik a' nem hágható helyeket is járhatókká teszik, tudják ök a' mocsárokat is kiszárítani, halastókat ásni 's gödröket is. Innen ritkán vannak otthon, 's az ő szorgos hitveseik űzik a' földmívelést, 's az egyébb házi foglalatosságokat, a' férjfiak nyáron vászon nadrákat viselnek, 's aszonyaik zöld köténeket hordoznak rásából. Ablakjaik közönségesen nem üvegből vannak, hanem hólyagokból. Alsó Metzenseifenek vannak 3030 l. 's váltó Postája.

Metzeral, falu a' Francz. felső Rajnai oszt. Fecht mellett 134 h. 1140 l. piskólcz bányával.

Metzingen, mvs Würtnmberg Kirs. az Alpi orsz. bíróságban 3180 l. kik közt sok vászon, 's gyapju szövők 's kapczakötők találtatnak.

Metzle, sziget a' Tzana tóban Habessiniában Barátok lakják.

Meudon, mvs a' Fr. Seine et Oise oszt. Seine mellett 2 órányira Páristól 400 h. 2250 l. királyi kast. 's sétélő hellyel, bortermesztéssel 's kővágóval.

Meulan, Medlindum, (49° 1′ É. Sz. 19° 32′ K. H.) vs ugyan ott a' Szine mellett 167 h. 2100 l. harisnya 's bőr fabr. tajték ásással.

Meulebecke, Moulebecke, vs eggy. Belg. orsz.ban Flandr. tart. 6660 l.

Meulebeck, mvs ugyan ott déli Brabantziában 380 l. félporczellán fabr. hamuzsírfőzéssel, karton 's más festéssel.

Meun, Magdunum, l. Mehum.

Meurs, l. Mörs.

Meurfault, falu a' Francz. Arany domb. oszt. 240 l. Itt terem a' jó Burgundiai bor.

Meurthe, víz Francz. orsz. Valtin hegy mellett ered

Digitized by Google

Lotharingiában, Nancy mellett elfoly, S. Nicolas fellett 1 órányira hajót hord, minekutána több apró vizekkel szaporodott. Ezen viztől neveztetik

Meurthe oszt. a' Merurthe, Mosel, Seille, Vezouze, 's Saar fók mellett, áll Lotharingiának közép részéből 118 □ mfdön 365810 l. számlál. Terem bőven gabonát, főzeléket, bort, gyümölcsöt, fát, lent, kendert, marhát, vadat, halat, sót, vasat 's t. ef. Felosztatik 5 köz ker. u. m. Nancy, Toul, Chateau-Salin, Saarburg, 's Luneville, mellyek 718 közönségeket 's 29 kant. foglalnak magokban. Fő vs Nancy.

Meuse, l. Maas.

Meuselwitz, Derék mvs az Altenburgi Hercz. Schnauder mellett Báró Seckendorf tulajdona, 112 h. szép kastéllyal és agyag pipa fabr.

Meusnes, mvs Francz. orsz. felső Vienni oszt. 1740 l. Kovácsokkal.

Mewat, Hegyes tart. 's független Uradalom Hindostánban, Sadi fó mellett, Agra 's Dehli között, több Fejedelmeké, kiknek alattvalóik vérengező ragadozó népségek. Fő vsa Matscheri.

Merve, Lengy. Gniew vs nyugotti Prussiában Stargard ker. Vistula mellett 185 h. 2040 l. Ser 's pálinka főzéssel 's gabona kereskedéssel.

Mexat, vagy Mesched, vs Chorasan tart.ban, kel. Persiában.

Mexico (ó) v. új Spányol orsz. Tágasbb értelemben minden Spanyol Amerikai Birtokok, a' Guatimalai Kir. ságon kívül, 118478 □ órányi (mellyeknek 25 mégyen egy grádusra) 5987100 l. Szükebb értelemben pedig teszi a' közvétetlen, Vice-Király birodalmát Mexicot Mechoacant, új Galicziát, 's a' két Californiát mintegy 51289 □ órányit 5413930 l. mellyek közzül a' Mexicoi felvígyázás 5927 □ órányi 1511900 l. számláló. A' Cordillerák, mellyek több ágakban e' tart.t keresztül hasítják, 's keleti és nyugoti partokra osztják, állanak leginkább Havasokból, részént tűzokádókból is, az elsők közzül való Tolucca 's annak legmagasbb csúccsa a' Fraidoi Pic 2364 ölnyi magassággal, 's a' Cafre. Az utolsók közt a' Jorujai tűzokádó, a' tűz 's vizöntő Guatimalai hegy 's az Orizavai Pic, mellyet az Indusok Sitlatpetlnek hívnak, melly az ő világító párolgásai miatt messzéről egy hanyatló csillagzathoz hasonló. Ezen hegyekből erednek e' következő folyók: Riosalinas v. de los Conches. Rio de las Palmas, Rio Barania, v. S. Jago. Panico, Mechoacan, Tabasko, Sumasinta, Rohukan v. Rio Grande, Baliz (Angl. River Bellese 's t. m. 's mind a' Mexicói öblbe folynak. A' tovak közt híresek a' Nicaragna 's Chapala, vannak sós vizei is, 's más tavai, maga Mexico vs is egy derék tóban fekszik. Öblei ezek: Honduras, Campesche, 's a' Chetuma Bay. Clímája felettébb meleg, még is igen mérsékeltetik a' mind a' két részről lévő vizek ömlései, nyugotti szelek, 's erős harmatok által; a' hideg idő tart. Nov. elejétől fogva Februarig 's ezen

Digitized by Google

időszakaszban is csak az éjek hidegek, April' végével kezdődik az eső. A' téli jelenésekről olly kevés képzeteik vannak az ott születetteknek, hogy kifejezésekre neveik sincsenek, Septemberben erős 's tartós szelek járnak majd nyug.ról, majd kel.röl a' föld is egésségtelen, alacsony, mocsáros, erdős, 's innen kevésé mívelt, nyug. felé magasabb, egésségesebb, közepében kellemes, 's olly termékeny, hogy egy szántó föld 2 's 3 egymás után termett külömbféle gabona nemü aratást ád. A' termékség igen bő, az Europai gabonán, kukoriczán, méznádon, dohányon, lenen, boron, 's az Europai kerti vetemények kivül vannak itt sok haszonvehető Amerikai plánták, ezek közt a' Cacaofa, sok hazai csemeték, 's plánták mellyek közt a' szenvedés-virág, indígo, capalfa, maliney, sapotiers, pamutfa, Chinafa, Jalappa, platánfa, pálmák, kokos 's szappanfa, Campesche fa 's t. nevezetesek: igy a' pistáczfa, nopalplánta is, mellynek derék levelein a' Cochenille él. A' mi szelíd állatjaink itt is már háziak, 's igen neveltetnek u. m. ökrök, lovak, öszvérek, juhok, kecskék, sertések, kutyák, macskák. 's t. Vannak vadökrök, rókák, farkasok, medvék, vadmacskák, jaguárok, lajhárok, hangyászmedvék, dantok, armadillák, mazamok, (szarvas neme) majmok, vaddisznók, vampyrok 's t. a' Guatimalai partokon bársonycsigák; a' Mexicói tó mellett az Axaycatl, posvány légy, mellyeknek szörnyüszámban álló tojásaik mint sós ikra eledelül szolgálnak; a' sok kígyók' faja közt emlékre méltó a' csörgőkígyó 's az Achuryaktli. A' halaknak 's az úszó Amphibiáknak száma a' hitelt felülmúlja. A' sok ragadozó madarak közt említésre méltó a' gém 's a' Gallinasse, 's egyebek közt a' papagáj, az Amerikai fülmile, 's a' parányi colibri. Fő gazdagsága a' bányák, 1791 adtak 5024 arany 's 2179455 mark ezüstet; szolgáltatnak ezek, eleven kényesöt, mindenféle drága köveket, u. m. smaragdot; türkiszt, söt gyémántot is, noha ritkábban, 's márványt. Lak. részént itt születtek, részént jövevények, amazok az ugy nevezett Indusok, barnák, bojhos hajuak, ritkaszakálluak, hosszu metszett szemüek, mellynek szege a' hálánték felé görbén foly-el, kiálló állal, nagy ajkokkal, 's kövérke termettel, közöttek igen ritkák, vagy talán nincsenek is hibásak, 's sokan közzülek 140 esztendeig is élnek. Tulajdonképen a' a' mostani Mexicóiak vagy Tschitschinekok csak maradékaik a' hajdani Mexico birodalomi köz-rendnek. Az ő nagyjaik 's gazdagjaik a' Spanyolok gazdagság kivánások' 's Relígióskodások' áldozatjaikká lettek. Azok számok 2 1/2 millióra menni mondatik. A' jövevények közzé tartoznak a' Chapetonok, született Europaiak 's szerecsenek. Az Europai szülök fajzatjaik Kreoloknak neveztetnek, az Europaiak, Indusok 's Szerecsenek egy-

Digitized by Google

be avatkozások által sok külömbféle színü emberek születnek. u. m. Mestizek, Mulattok, Zambók — Kevés selyem, pamut, gyapju arany ezüst 's egyéb fabr. is találtatnak. — Tetemes de csak a' Spanyolok által üzött kereskedés Európa felé Cacaóval, pamuttal, Jalappával, chinával, czukorral, dohánnyal, indigóval, sóval, mézzel, selyemmel, festő fákkal, ambrával, arannyal ezüstel 's Cochenillel — A' Spanyol Király eddig egy Vice Király (Virey) által kormányoztatta ezen tart.t ki 5 esztendőkig ide küldetett, elég határtalan hatalommal minden egyéb Igazgatók felett. Az ó Mexicónak fő részei ezen tart.nyok: Caniloa, Culiaran, Chiametlan, Xalisco, Mexico, Tlascala, Quaxaca, új Biscaja, Zakatecas vagy új Galiczia, Guadalaxara, új Leon, Guasteca vagy Panuco, Sonora, Chiapa, Tahasco, Yucatan, Vera Paz, Guatimala, Honduras, Nicaragua, 's Costaricca. Fő vsa

Mexico, (19° 25′ 45″ É. Sz. 101° 25′ 30″ Ny. H. Páristól) hasonnevű tart.ban 2277. métrenyi magas helyen, a' Vice Király', Érsek', és Audientzia' lakhelye. Amerikában a' legnagyobb, 's a' világnak elsőji közzül való. Épült az 1521. Corteztől elrontott Mexico omladékain, nem messze Tezcuco sós 's Chalco tavaktól, mellyek természeti metszés által öszvekapcsoltattak, 's több mesterséges folyók által keresztül hasittatik. Egy négy szeget formál, köre 3 mfdnyi, széles, 's linea egyenességü útszáji vannak, mellyek egyenes szögben egymásba folynak, 's szép egy emeletü házakkal díszeskednek, mellyek mind palánkokon állanak. Népessége 150000, részént fejér, részént színes emberekből áll. A' Vice-Király', 's Érseki palotákon kívül emlékre méltó a' pénztár, melyben esztendő által 14 millió piaszter veretik. A' tiszteletet érdemelt tudományi intézetek közzé tartozik az Universitás, a' gazdag füvész kert, egy külön felekezet a' Mexicói plánták tulajdonai' visgálására, sok derék fa rajzolókkal, bánya iskola, rajzoló, rézmetsző, 's képfaragó Academiák, csak nem teljes mindenféle öntések tárával, két leány nevelő helyek 's t. ef. Van itt 29 templ. a' 40 klastromon kívül, mellyekre a' nemesb érczek, és kövek elpazéroltattak, p. o. a' fő templ. olly egy ezüst lámpással kérkedik, mellyben 3 ember elfér, midőn tisztogattatik; az oroszlánfők, 's más czirádáji vastagon aranyosak. A' szenvedő szegénység 10 ispitályokban gyámolítatik. Lakják Mexicót sok mester mívesek, kik külön útszákban laknak, példának okáért a' la Plateria útszában csak arany, ezüst, 's drága kő mívesek laknak, a' Tacuba útszában csak vas, réz, és czín mívesek, a' Sz. Agostoni úton selyem kereskedők. A' sas útszában legtöbbnyire a' Nemesség lakik, kik közt találtatnak még Montezuma Grófok, maradékjai azon Montezuma Királynak, ki akkor uralkodott, midőn Cortez ezen tart. elfoglalni jött.

Digitized by Google

A' Kir. dohány fabrikában 7000. mívesek dolgoznak. Mexico közép pontja minden Amerika, Spanyol orsz. 's keleti India közt üzött kereskedésnek. Az igen messze eső révpartjai Acapulco az Oceánon, 's Vera Crux a' Mexicói öbölben. Emlékre méltók két drága csatornák, mellyeknek eggyike 3300 masika, 10000 métrenyi hosszaságú, 's a' vsnak egésséges vizet öntenek, a' köz piacz la Alamedának hívattatik. A' legkellemesb ritkaságok közzé tartoznak kétség kívül a' Tezcuco tóban úszó kertek, mellyek Chinampas nevet viselnek, 's nem egyebek, hanem csak szálhajók, kákából, fűzvesszőkből, gyékényből, és ágokból, ezek a' 14. század elején a' Colhuan 's Tapanecanból ide vetődött népségek által meghódítatott Mexicanusoknak vető földdé rendeltettek, idővel osztán mulató 's virágos kertekké változtak, mellyek a' gazdagabaknak mulatságokra is szolgálnak, 's virágokat és zöldségeket is hoznak. — Nem messze e' vstól van St Juan d' Ulloa vár, kies vidék-körén sok paloták, falusi házak, 's klastromok épültek.

Mexico, (új) Spanyol Helytartóság északi Amerikában, áll a' tulajdon új Mexicóból, új Navarrából, 's Californiából. Határjai: a' szabad India, Louisiana, a' Mexicói tengeröből, ó Mexico, 's a' csendes tenger. Nagy része e' tartnak hegyes, az úgy nevezett villogó hegyek, az Andi Cordillerák' ága keresztül hasítják, mellyek is a' nemes érczekkel bővelkednek, esztendőt által, 8 millió piaszternyi ezüstet, 's 5912 mark aranyat hozni mondatnak. A' nagy Cinaquilla, rónán fekvő Sonoru tart. mellynek köre 14 mfd csak 6 újnyira tett ásással is már 4 1/2 fontos arany darabok találtatnak, sőt már 8 fontos is találtatott. Kevés munkások rövid idő alatt 1000 markot v. 5 mázsát ástak. Ezen hegyből erednek több folyók, mellyek részént a' Californiai öbölbe, részént a' nagy déli tengerbe, részént a' Mexicói öbölbe szakadnak, nevezetesbek: Rio Norte vagy Bravo, Adayes (határ folyó Louisiana felül). S. Marco v. Colorado, Solado, Concho v. Pálma vize. Az öblök közt pedig a' veres tenger v. Mare Vermejo a' déli tengeren, 's a' S. Bernard v. S. Louis öble. A' Climája délre heves 's egészségtelen. Északra egésséges, 's tiszta, a' partokon mérsékelik a' meleget a' tengeri szelek. Földe nagyobb részt homokos, de termékeny gabonára, mezei, kerti, 's fa gyümölcsre nézve, borra is, 's hosszú szálú mohára, leginkább pedig magneyre, vagy is Amerikai aloëra nézve, mellynek különös haszna van. A' szelíd állatok közt a' ló 's a' szarvas marha bőven találtatik, 's az erdőkben az egyébb vadakon kívül púpos ökör, vadjuh, mophita, vagy is büdös állat, aguti, kígyók, muskiták 's t. ef. találtatnak. Arany 's ezüstön kivül adnak a' hegyek kristályt, 's smaragdot 's t. ef. Lak. részént honniak u. m. Toasok, Apachok, Vaguerok, Nachetochek,

Digitized by Google

Adhisserek, Stiewek, Tegasok v. Ticasok, Pimonsok, részént idegenek, t. i. Spanyolok, kik sok vsokat építettek, 's több gyarmatokat birnak. Ezen iszonyú nagy tartomány' részei: a' saját új Mexico (25—40° É. Sz.) északra Louisianától Santa Fe fő vssal. Coaguilla, új Estremadura, Texas vagy az új Philippínák, új Navarra, a'Caniguillai gyarmat, melly Sonora tart. tartozik.

Meyenburg, vs Priegnitz mellett Stepenitz eredeténél, 174 h. 1040 lak. gabona termesztéssel, 's marha neveléssel.

Meyeringen, mvs Haslith völgyben az Aar mellett, a' Helvetziai Bern kant. a' Reichenbachi gyönyör viz omlással. Itt van a' Grimseli országút.

Meyenfeld, l. Mayenfeld.

Meymac, vs a' franc. Correze oszt. 476 h. 2980 lak.

Meyrat, falu a' francz. Dordogne oszt. 870 lak. vashámorral.

Meyrneis, vs a' Fr. Lozere oszt. 2070 lak.

Meze, vs a' Fr. Herault oszt. a' Thaui tó mellett 366 ház. 2800 lak. révparttal, pálinka főzéssel, szőlő syrup fabr.

Mezel, vs a' Fr. alsó Alpesi oszt. 790 lak.

Mézes, helység Arad Várm. ben, fekszik kellemetes dombokon, szép csergedező forrásai vannak, bővelkedik gyümölcs, leginkább szilva fákkal. Szántóföldje közép szerű, Kaszállói igen jók. Erdeje bérczes hegyeken fekszik. Lakják óhitű Oláhok. Birják Korneli Urak.

Mezieres, Maizieres, Maceriae, (49° 45′ 47″ É. Sz. 26° 23′ 16″ K. H.) fő vs a' Fr. Ardennei oszt. kis, erős, soha meg nem vett vs, részént dombon, részént völgyben a' Maas mellett, Páristól 50 fr. mfdnyire, 456 h. 3310 lak. kis fellegvárral, 2 hostáddal. Készítetnek itt szasszadron, csipkék, kalapok, harisnyák, gyólcs, talpbör, 's ezekkel kereskedés üzetik. Vidékén vannak vas bányák, 's táblakő vágók. Itt lakik az oszt. fő ítélő széke, 's 2 katonai Divisio Stabja.

Mezieres en Brenne, vs a' Fr. Claize melett Indre oszt. 184 h. 1340 lak.

Mezin, vs a' Fr. Lot és Garonne oszt. a' Gelize mellett 550 ház. 2860 lak. bor termesztéssel.

Mezirzioe, l. Mescherits.

Mezőád, helys. Bihar Várm. F. U. a' N. Váradi Püspökség. Lak. Oláhok. N. Váradtól 10 óra. ólom bányával; esméretlen állatok csontjaival, az Oncsászai barlangban.

Mező-Bánd, Bandorf, Erdélyi Székelységben, Marosi Székben, azon nevű jár.ban. F. U. több nemes fam. Lak. Szék. és Oláhok, ref. és egy. 's óhitűek, tul. pléb.val, 2 malmokkal, M.Vásárhelytől 5 óra.

Mezőberény, nagy mvs Békes Várm. 600 ház. Magyar, Tót, 's Német lak. A' Magyarok Calvinisták, a' Németek 's Tótok Luth. Nem régiben 1 ref. Gymn. épült. A' hely lápon fekszik, innen nedves. Lakosai űzik a' földmívelést, marha nevelést, 's szőlő munkálást. Vetetik itt sok répa, 's lenmag, a' kukoriczának 's a' dinnyének itt nagy divatjok van.

Mezőhegyes, mvs Csanád Vrm.

Digitized by Google

híres királyi ménessel, mellyet Jósef Császár 1785-ben támasztott. (l. Skolka írásait Schediusnak Zeitschrift v. und für Ung. 1 K. 353—369. l.) Ezen méneshez tartoznak 4 puszták, mintegy 42000 hold föld, síkság; most számlál a' méneshez 60 válogatott csödöröket, mellyek Magy. orsz.ban felosztatnak, 's 30 monyasokat, mellyek 3000 forint. Erdélybe eladatnak. Esztendőt ált 4000 kanczáknál többek hágattatnak, 1801-ben voltak a' ménesben 57 csödörök az Institutum számára, 41 tart.nyi csödörök, 155 ifjú 3—4 eszt. monyasok, 9 próbált monyasok, 560 anyás kanczák, 280 szilaj kanczák, 235 esztendős monyasok, 234 esztendős kanczák, 186 2. eszt. monyasok, 201 2. eszt. kanczák, 86 3—4 eszt. gyenge kanczák, 26 heréltek, 257 remonda lovak, 60 terhhordó, 's 289 haszna vehető lovak: mindöszve 3010. Kellenék 3780 darabnak lenni. Ezen kívül van az Intézetnek 180 vonó ökre, 20 kosa, 1000 anyás juha, a' filialménesben Babolnán. Béke időben szolgáltat a' ménes 1000 lovat. Az Institutum minden adott lóért 22 aranyat nyer. Az Institutum személyei 500-ra mennek, kik 54000 for. a' kenyéren kivül emésztenek meg, a' lovak genealogiájára vigyáz 's 1 monyast, 30 kanczák' számokra tart, a' rossz ifjú lovak levágattatnak 's megemésztetnek.

Mező-Kászony, l. Kászony.

Mező-Keresztes, l. Keresztesmező.

Mező-Komárom, l. Komárom-Mező.

Mező-Túr, mvs Heves Várm. ben, Berettyó vizénél, Szolnoktól 5 óra. F. U. Kallay, és N. Malonyai fam. Lak. Magy. 601 kat. 124 ref. 18 evang. 44 óhitű, tul. pléb. val.

Mezrata, l. Mesurata.

Mezzab, fő vs azon nevű tart. ban, Biledulgerid orsz.ban Afrikában.

Mezza Longi, vs Moreában, 200 h. halkereskedést űz.

Mezzana, vs a' Fr. Liamone oszt.

Mezzenille, vs Piemontban, 3020 lak.

Mezzo, egy az Elafiti szigetek közzül Ragusa mellett a' Velenczei öbölben.

Mezzo, neve a' Corfu szigeti' belső részének, melly 35000 lak. 's 30 mvsán kívül Corfu fő vst foglal magában.

Mezzovo, hajdan *Pindus*, magas hegy Görög orsz. melly Thessaliát v. Jóniát Epirustól, v. a' mostani Albaniának egy részétől elválasztja, Cumayta mellék karjával (Oeta) 's azon szoros úttal, melly hajdan Thermopilenek neveztetett.

Mglin, (53° 6′ É. Sz. 50° 24′ K. H.) ker. vs az Orosz Czernigow Helyt. 5080 lak. kik lennel hasznos kereskedést űznek.

Miadriot, vs Vilnai Vajdaságban, Litvániában, Orosz bir.ban.

Miaiday, kis, barátságos, 's tiszta vs a' Birmanni Pegau bir.ban, Vice-Király' lakja, mellynek is tulajdona, 's ki innen Miaiday-Prah czímet visel.

Miako-Kio, l. Meako.

Mialet, mvs a' Fr. Dordogne oszt. 1480 lak. vas műhelyekkel 's granitvágóval.

Miamis, (A' kis, és nagy) hajózható folyók az Amerikai Western Territory szabad

Digitized by Google

tart. mellyek Ohióba folynak, mellettek lakik egy Indiai hason nevü népség.

Miano, vs a' Nápolyi Nápoly nevü tart. 2580 lak.

Miao-se, több, China közepén Setschnen, Koeit-cheou, Hou-quang, Quangsi, 's Quantong tart. határain elszórva élödö népségek, mellyek egymást közt nyelvre 's szokásra nézve külömböznek; a' hegyeket lakják, 's jó lovaglók. Fejedelmeik saját katonaságot tartanak, 's önn fogadott embereik vannak, kik szükség idejében katonáskodni tartoznak.

Miary, nagy folyó Brasiliában, déli Amerikában, Maragnan szigetnél a' Norti tengerbe szakad.

Miarlea, l. Apamea.

Miastetzko, (53° 5' 55'' É. Sz. 34° 40' 38'' K. H.) nemes vs az új Lengyel országi Bromber oszt. közel Netzéhez, 48 h. 320 lak. kik földmívelést 's posztó szövést üznek.

Miastowka, vs az Orosz Podolia Helyt. 386 ház. 2320 lak.

Miava, (48° 45' 25'' É. Sz. 35° 12' 5'' K. H.) nagy Tót falu Nyitra Várm. Miava mellett, köszén ásással, 's kövágóval. Lakosok lent termesztenek, 's jó pálinkát föznek, laknak itt sok vargák, gyölcs, vászon, 's gyapjumateria szövök, mások serfözésből, szén égetésből, bükk, 's lenmag olaj törésből élnek; sok kukoritzát vetnek, dinnyét, 's kevés sáfránt is, 's a' bükkesben sok sertések hizlaltatnak, a' gyümölcsből sok lekvár fözettetik, 's mázsanként eladattatik. Van itt 1 kath. 's 1 evang. templ. 10000 jobbára evang. lakosokat számlál.

Micaleo, Stretto di Micaleo, tengerszorulat az Archipelagusban, Natólia, 's Samos szigét között.

Micuva, vs Quanto tart.ban, Niphon szigetben, Japonia bir.ban, fövsa azon nevü országnak.

Miçdzerczyze, vs új Lengy. Kirs.ba Lublin oszt.

Michaelstein, luth. klastrom a' Blankenburgi Herczs. mélyen az erdöben, 's kietlen szomorú helyen, a' Theologiára Candidálttak' magházával, 13 ház. 130 lak. márványvágóval.

Michailow, (54° 5' É. Sz. 56° 40' K. H.) vs az Orosz Resan Helyt. az Okai Prona mellett 397 ház. egy esztendei vásárral.

Michailowka, (Michailowsk), vs, v. mvs az Orosz Kursk Helyt. mellyet Gróf Schremetow épitett Swapa mellett, 1000 fa ház. 4500 lak. kik igen munkások, 's a' közönséges kézi míveken kivül palinka fözést, sertés hizlalást, timárságot, festést, viasz fabr. fonást, marha kereskedést, sós hús, zsir, bör, kender, kendermagolaj, készítetlen bör, gyölcs, méz, 's egyébb kereskedést üznek, leginkább az esztendei vásár idején.

Michelau, mvs Szileziában, Brieg ker. 65 ház. 600 lak. torfa ásással.

Michelau, falu Baváriában, Main ker. 77 h. itt sok kosár fonók vannak.

Michelbach, mvs az Ens alatt lévö Austriában, a' Bécsi erdön felül fekvö negyedben, egy hason nevü patak mellett, 1 kath. pléb. 65 h.

Michelda, Mücheln, vs Saxoniában, Thüringi ker. 124

Digitized by Google

h. 600 l. salétrom viskóval, 's puskapor malommal. Találtatik itt köszén lerakó hely.

Michele, v. Kis Chiozza, sziget Velenczénél, mellyen a' Velenczei Protestans kereskedők temető helyek van.

Michelsberg, Michelperk, mvs 137 h. Cseh orsz. Pilseni ker. 1 kath. Templ. 's nagyobb részt béomlott bányákal.

Michelsdorf, Strázsa. Eggy a' Szepesi 16 vsok közzül 90 h. a' vidéke igen szük 's innen kevés a' legelője a' sok lovaknak. 542 evang. és 100 kath. Német lak. kik földmivelésből, pálinkafőzésből, 's kézimesterségekből élnek 1 Evang. templ. tizivial Iskolával.

Michelsdorf, falu Sziléziában Bolkenhein-Landshuti ker. 420 l. gyólcs szövéssel 's kereskedéssel.

Michelstadt, fő vs. az Erbachi Grófs. a' Hassiai Nagy Herczegs. Mümling mellett, 1150 l. a' köz uralkodás' helye. Az itt való vashámorban kályhák 's más vas konyhaedények készítetnek.

Michigan Mischigan Mitsigan, tó az északi Amerikai szabad Tartom. 84° 30′ — 87° 30′ N. H. 's 42° 10′ — 45° 40′ É. Sz. alatt 280 Angl. mfd. hosszú, 's 60—70 széles 750 □ mfdnyi térrel 10,368,000 holdat foglal. Mindenütt hajót hord, igen halas, vannak benne 20—60 fontnyi pisztrángok, 's Huron tóval.

Michillimakkinak v. Mischil limakinak, nevü szorulat által közösül; 45° 20′ É. Sz. 84° 30′ N. H.) melly egy erősségtől védelmeztetik a' tónak torkánál, az Greenvillei eggyesüléstől melly 1795 Aug. 3-kán történe, híres. Ezen keresztül van azon szoros út, melly határpontja az északi Amerikai oda engedett Tartománynak, 's melly az Indiai kereskedés' közös pontjának kineveztetett.

Michowitz, mvs 80 h. Cseh orsz. Kaurzimi ker. Mnie kowka patak mellett 1 Kath. pléb lakosi a' közönséges városi mivekből a' fa kereskedésből, szénégetésből 's a' hegyek miatt terhes földmivelésből élödnek.

Micone, l. Mycone.

Micoco, l. Anziko.

Middelbourg, kis vs egy F. Belgiom orsz. 520 l

Middelburg, Medioburgum, 51° 30′ 6″ É. S. 21° 17′ 15″ K. H.) fő vs. a' Hollandiai Walcheren szigeten, csak nem a' sziget közepén fekszik, 's eggy a' legterhesb kereskedő hajókat elbíró csatorna által, melly Nammekens várnál végeződik a' Westerscheldével eggyesülve van. Körülvétetett fallal, jól épült 's 1796 h. 17,690 l. számlált. Vannak 6 Ref. 1 Francz 1 Angl. 1. Luth. 1 Menonita, 1 Kath. közönségek' templ. Zsidó Iskolája, 1 Természet visgáló társasága, tengeri társasága, a' rajzolók', képfaragók', 's épitők társasága, 's 1 Gymnasiuma, lakosi tartanak néhány fabr. 's miveket, 's borral igen kereskednek. Itt volt az osztálynak fő tisztsége 's a' kereskedő ítélőszék (Forum Cambiale.)

Middelfarht, kis vs. a' Dániai Fünen szigeten a' kis Belten, melly itt Middelfahrts-Sund nevet visel 's alig 1/2 mfd. szélességü, közönséges áltjárás Jütlandba, lakosi halászatból 's posztó fabr.

Digitized by Google

élnek.

Middlesex, Grófs. Angliában, határai Ész. Hertford Nagy Buckingham. dél. Surry és Kent, Kel. Essex. 's három oldalról Coln, Themse 's Lea vizei keritik bé 14 1/2 □ mfd térrel 6 vssal 's kis várral, 73 Eklézsiával, 205,025 h. 818,130 l. a' földének ötöd része szántóföld, szintannyit foglalnak el a' kertek 's mulató helyek. Legnagyobb része rét 's legelő, 's táplál 8,400 teheneket, mellyek Londont téjjel eltartják. Fő vize Themse, mellybe itt a' Lea Brent és Coln folynak. Fő vsa London, mellynek része itt fekszik.

Middlesex, Grófs. Északi Amerikába Nero Jersey szabad tart, 26 □ mfdön 15,960 l. Fő vs New Brunszvick.

Middlesex, Grófs. Északi Amerikáb. a' Massachusettsi szabad tart. 58 □ mfdön 42,740 l. fő vsa Cambridge.

Middlesex, Grófs. Ész. Amerikáb. Connecticut szabad tart. Connecticut mellett 15 □ mfdön 15,680 l. terem buzát, kukoriczát, gyümölcset, szarvasmarhát, juhot, lovat fő vsa Middleton.

Middlesex, Grófs. az Anglus Jamaika szigeten, melynek közép 's legnagyobb részét foglalja magában; 8 Eklézsiát, 1 vst és 13 falut számlál fő vsa S. Jago de la Vega.

Middleton Milon, vs az Anglus Kent Grófs. Swale mellett, híres a' szép Osztrigával bővelkedő Zátonyoktól.

Middleton, vs. az Anglus Lanca Grófs. Nankinfabr. fonással, fejérítéssel 's nyomtatással.

Middleton, vs. a' Hyberniai Cork Grófs. a' Corki révnek északnyugoti szögében, vidéken némelly természeti ritkaságok találtatnak.

Middleton, fő vs. az Middlesexi Grófs. az ész. Amer. szabad Connecticut tart. (41° 35′ É. S. 77° 12′ N. H.) kereskedést, 's hajózást üz.

Middletown, vs. a' Dauphini Grófs. az észak Amerikai Pensylvania szabad tart. Susquehannah mellett 180 h. kereskedik gabonával 's liszttel. Mellette van egy barlang mellyben cseppkő szobrok 's képek találtatnak.

Middle Ward, l. Lanark.

Middlewich, vs. az Anglus Chester Grófs. eggy nagy csatornánál, melly itt Weverrel 's Merseyjal eggyesül. Tartozik a' só kerülethez 's sok sót széllyel hord, van pamut fabr.

Midhurst, Midae, nagy hegyen épült vs. Sussex tart.-ban Angliában; alatta Aum vize foly, mellette híres vadaskert van; és két követi vannak a' Parlamentomban.

Mid-Lothian, l. Edinburg.

Midnapur, ker. a' keleti Indiai Orissa tart. az Anglusok' birtoka, 1 hason nevű fő vssal (22° 48′ É. Sz. 105° 25′ K. H. alatt) Kassai folyó mellett 2 kast. 's 1 gyönyörű Hczegi palotával. Hasznos kereskedést üz.

Midra-Bahr, (az az Tengeri tart.) helytartoság Habessiniában, hosszú, de keskeny tartom. a' veres tenger mellett, mellynek északi része Habab vagy Agaazi orsz. az az, Pásztoroké. A' keleti részeit Schiho nevü Szerecsenek lakják, (Samhar, Hazorta, Hadaffa tart.) A' helytartó Bahr - Nagasch

Digitized by Google

czimet visel, melly annyit tesz, mint tenger' Királya, de tekintete igen megcsökkent miolta a' part tartományitól elesett.

Miechow, vs. a' Krackói vidékben 120 h.

Miechow, vs. a' volt Warschói Lublin oszt.

Miedzianagora, falu a' Krackoi vidékben réz bányával 's olvasztással.

Miedzibors, l. Miendzyborz.

Miedzna, vs. a' volt Varsói Siedlce oszt. 100 h.

Miedzichod, l. Birnbaum.

Midzyrzycz, vs. a' volt Varsói Siedlce oszt. Zna mellett 360 h.

Miegska Gorka, l. Görchen.

Mielan, vs. a' Francz Gers oszt. 1400 l.

Mielec v. *Mielce*, vs. Galicziában Tarnowi ker. Wisloka folyó mellett 1 pléb.

Mieleczyn, vs. a' Poseni Herczeg. Prusszus orsz. 200 l.

Mielnik, vs. az Orosz Byalistok helyt. Bug mellett 149 h. 820 l.

Mieloslaw, vs. a' Poseni Hercz. 1010 l.

Miendzyborz, vs. Bug vize mellett, Podol Wajdaságban k. Lengyel országban nagy posványok között, csak hidakon járúlhatnak hozzá 4240 l. lett és 706 h.

Miendzyrzecz, l. Meseritch.

Miery, falu a' Francz Jura oszt. Brenne mellett 420 l. márvány vágóval 's rézbányával.

Mierzin, l. Wolein.

Mies, kis vs. köfallal kerítve Cseh orsz. Pilseni ker. Mies mellett 286 h. 1 posta tisztséggel, 1 Esperesti Templ. a' Polgárok a' szokott vsi. mívek felett a' serfőzésből 's közszerű földmívelésből élnek. Az itt való ezüst bánya részént honni, részént vidéki emberektől miveltetik. A' lak. németül 's Csehül beszélnek.

Miesbach, mvs. Bavariában Isar ker. Schlierach patak mellett 138 h. 670 l. kik mindenféle faedényeket készítenek 's marha kereskedést, gyümölcsfa termesztést 's cseresnye szesz készítést üznek, van itt sokat adó jó köszén ásás is.

Meczcziszko, vs. Prusszus orsz. Poseni Herczs. 360 l.

Micsenheim, falu a' Francz Rajna és Mosel oszt. Nette mellett 450 l. malomkövágóval.

Mieste, pléb. falu ó Markban 81 h. 420 l. erős komlótermesztéssel.

Mieszkowo, Nemes vs. Prusszus orsz. Poseni Herczegs. 87 h. 670 l.

Mietau l. Mitau.

Mietesheim, falu 2 alsó Rajnai oszt. Francz orsz. 530 l. mellette van a' Tiefegrub nevű bánya, melly rus vasat szolgáltat.

Mietingen, falu Würtembergi Kirs. a' felső Dunai országbiróságban, Gróf Plettenberg tulajdona 830 l.

Mieysko Gorka, l. Görchen.

Mifflin, Grófság északi Amerikai Pensylvania szabad tartom. az Apalachi hegyek közt. 87 □ mfdnyi térrel 13,000 l. nagyobb részént Hyberniaiakkal fő vsa Löwistown.

Migliaro, Velenczei olaj méték neme.

Migron, l. Frossay.

Miguel, vs. Tucuman tartom. a' Spanyol Rio de la Plata Vice Királyságb. déli Amerikában, kártyafabr. kereskedik öszvérekkel 's nevelni való monyasokkal.

Mihály Nagy Mihály, mvs. Zemplin Várm.ben Vecse,

Digitized by Google

és Szobráncz köztt, Latorcza vizénél, F. U. J. Szapáry lak. Magyarok 's Tótok Kath. 's eggyesült Görögök Királyi só, harminczad, és pósta hivatallal Uraság kastéllyával, 's Sinagógával.

Mihályi, Magyar mvs. régi várral Sopron Várm. Rába vizénél, Sopronytól 6 óra; F. U. több nemes fam. lak. Magy. Kat. nevezetes esztendei vásárokkal.

Mihla, falu Eisenach Hczgs. Werra mellett 107 h. rása, 's félbárson szövéssel.

Miholácz, Miholcinum, mvs. Slavoniában, Verőcze Vármegyében Siklóstól 3 óra. Valpói urad.hoz tartozik, lak. Illyrusok, kat. túl pléb. val., Dráván áltjárással. Rácz Miholácz, ugyanott Verőczei urad.hoz tartozik.

Miklósvár, elég téres mvs. Erdélyben Miklósvári Székben, 1 kath. Pléb. val. és ref. oratoriummal F. U. Kálnoki, és más nem. fam. Brassótól 6 1/2 óra.

Mikánovcze, ó, és új Slavoniában, Pétervároadi Gener.-ban, Bródi Regement VII. Kantonjában, az Eszéki ország úton, egyik 105; másik 219 Házokkal tul temp.-kal. Az ó, az újtól 1/4 mfd.

Mikeszdsza, Feigendorf, mvs. Erdély. Küköllő Vmben N. Selyktől 2 1/2 óra egy nagy hegy alatt, Küköllő vizénél, F. U. több nemes fam. lak. Magy. Oláhok, kat. ref. és görög templommal, és pléb. val.

Miklósvár Szék, Székely Szék Erdélyben, melly a' Háromszéki Székhez számláltatik 3 1/2 □ mfd. határai Ész. a' Bardoczi Szék. Kel. a' Sepsi Dél. Eggy része Fejérvár megyének. Nyug. Olt vize 's a' Brassai Szék legutolsó szöge, 's eggy része felső Fejérvári megyének. Földe legtermékebb szántóföld, erdős dombokkal 's füvet böven termő Hegyekkel vegyes, nedvesitetik Barót, Baczon, Ajta 's Bölön folyóktól.

Mikolow, l. Nicolai.

Mikulicza, vs., és vár az Orosz Galicziában Tarnopoli ker. Sereth mellett kereskedik viasszal.

Milagra, mvs. a' Spanyol Navarra tart. Aragon, és Arga össze folyásoknál 350 h. 1800 l. 1 kast.

Milanese, Ducato di Milano, l. Májland.

Milastow, vs. a' Poseni Herc. Prusszus orsz. Wartha mellett posztó fabr.

Milatyn, vs. az Orosz Wolhinia helyt.

Milan, majorság Morvában Brün ker. 6 h. 30 l. vashámorral.

Milano, l. Mailand.

Milbourne Port, hitvány régi vs. az Anglus. Sommerset Grófs. Parrat mellett 1100 h.

Milchdorf, mvs. az Ens felett lévő Austriáb. Traun Fert. Kaszafábr.

Milde, fóviz Alt Marktban, Prussziában Letzlingen mellett ered, 's több patakokkal szaporodván, Aland nevet vesz fel, és Schnackenburgnál Elbe vizébe foly.

Milden, *Moudon*, *Meldunvum*, hajdan Helytartóság a' Helvetziai Bern Kant. most Waad Kant. része, derék kősziklán épült vs. a' Bernből Lausannéba vezető úton Broye mellett 2500 l. erős Transito kereskedéssel, találtatnak itt Római régiségek.

Digitized by Google

Mildenhall, nagy népes vs. az Anglus Suffolk Grófs. Lark mellett, schaluppoknak (sajkáknak) való révparttal, 's esztendei vásárral.

Mile-end, falu az Anglus Middlesex Grófs. a' Harwichi úton sok szegények eránt tett Intézetekkel.

Miles Miletus, vs. tulaj. Natoliában kis Asiában.

Milesen Mühlessen, falu Cseh orsz. Ellbogeni ker. 31 h. savanyú kúttal.

Milet Mlit Melita, kellemetes kis sziget Dalmatia mellett, Ragusa környékében gyümölcs termő, azon nevü révvel, és vassal.

Miletus, Ephesus utánn legjelesebb, 's leghiresebb vs Jóniában, K. Asiában déli szegleten; legszámosabb szállókat bocsátott magából ki; legfőbb részt vett a' harczban, és békekötésben; legjelesebb férfiakat nemzett; illyen Thales, Anaximander, 's a' t. Pyrha vsától 30 stad. Miletus volt Kréta szigetben is.

Mileto Miletum, vs. innensö Calabriában Nápoly oszt. Püspökséggel.

Milford, mvs Pembroke Grófs. Déli Walesben Pembroke mellett a' Milfordi rév parton, l. (51° 45′ É. Sz. 12° 20′ K. H.) eggyiken az Europai legnagyobbak közzül. Eltérnek benne akármelly nagy 1000 hajók, 's olly bátorságos, hogy útmutató hajósokra nincs szükség. A' bémenetel 1 1/2 mfd széles, 's a' Rév 16 karja, 5 öble 's 13 kikötő torka 2 várakkal védetik 's a' nyugotti részen S. Ann's pointnál 2 világító tornyok állnak.

Milford, vs az Anglus új Scótzia szigeten északi Amerikában 1 révparttal, melly a' legnagyobb. közzé számláltatik, 's tetemes czet halászattal.

Milhac, vs a' Francz Lot, és Garonne oszt. 288 h. 2210 l.

Milhan v. Milhaud, Aemilianum, (44° 10′ É. Sz. 20° 46′ K. H.) Agg vs 's keresk. fő helya. a' Francz Aveiron oszt. Tarn mellett 6080 l. sok fabr. kereskedik marhákkal, borral, pamuttal 's sajttal.

Milhaud, vs a' Francz. Gard oszt. Vistre mellett 200 h. 1280 l.

Miliana, l. Maniana.

Milikino, falu az Orosz S. Pétervári Helyt. készit mindenféle fa portékákat u. m. medenczét lapátot 's t. eff.

Milit, l. Mlit.

Militsch, Trachenbergi ker. Sziléziában, áll a' Trachenberg Her. a' Militschi szab. ur. ból, 's a' Minderherschafti, Neuschloszi, Freyhani 's Suhlaui kis urodalmakból 16 □ mfdnyi térrel, és 34460 l.

Militsch, szabad urodalom alsó Sziléziában Malzhan Gróf' tulajdona. Határai Ész. Lengyel orsz. délre Oels. kel. Wartenberg, nyug. Trachenberg. Tére 5 □ mfd. vannak derék erdöji, szurok viskóji, 's igen nagy tavai fő vsa.

Militsch, Bartsch mellett 162 h. 1330 l. 1 Német 's 1 Lengyel Hotsáddal 1 kast. egy Evang, és 1 Kath. Pléb. templommal, 's iskolával posztó 's gyólcs szövéssel 's fazekassággal.

Millacker, falu 's orvos kút nem messze a' Dunától Mühl ker. az Ens felett való Austriában, ezt igen sokan használják.

Millancay, vs a' Fr. Loir és Cher oszt. 107 h. 600 l.

Millenbach Müllenbach, vs

Digitized by Google

Erdélyben, 's Szebéni Székben 2000 l.

Millerey Millerees, Portugallus arany pénz, ér 3 fl. 10 krt.

Millesehau, Hrzan Grófhoz tartozó nagy falu Cseh orsz. Leutmeritzi ker. a' dörgő hegy (Donnerberg). Tövénél gyönyörű kastéllyal. 's kerttel.

Milleschewo, l. Saba-Millesevo.

Millesimo, vs a' Francz. Piemontban Bormida mellett 1200 l. Itt 1796 Apr. 14-kén nyert Bonaparte egy nevezetes ütközetet.

Millesz, l. Melassa.

Milleswick, vs Thalland tartom.ban Svéciában, egy Wener tó közepéig terjedtt fél szigetben.

Milliard, ezer millió.

Milliasse, ezer miliard.

Millió, ezerszer ezer.

Milloscevo, l. Saba-Millesevo.

Milly Milliacum, vs a' Francz. Seine és Oise oszt. 1900 l.

Milo Milos, (36° 43′ É. Sz.) Sziget az Archipelaguson 60 mfdnyi körrel, a' Kozepén örökös tüz ég, melly a' levgőt párázattal bétölti, eggy helytt a' mezők kémény gyanánt füstölögnek. Némelly természetes boltozatokban találtatnak 9—10 újni vastag sima timsók, söt tolltimsó is, sublimált 's feloszolt timsó, melly cseppenként hull. Kénkő találtatik eggy barlangban, mellynek a' mélyin lévő tüzörvény ezt tisztává 's sublimálttá teszi, vannak itt ferdők is 's olly hév források, hogy az ember' újját is megégetik, szint' úgy orvos kútak 's sok vasásó gödrök. Földe igen termékeny 's hoz mindenféle gabonát, legjobb féle gyümölcsöt, kivált szőlőgerezdeket, figéket, 's jó dinnyéket, mézet, barmot, madarakat, vadakat, halakat igen böven. Levegője egésségtelen, 's a' lapályos helyen vize is rossz 5000 lak. jobbára Görögök fő vsa.

Milo, helyesen épült vs. 200 h. tisztátalan 's büdös 1 Görög 's Deák Püspök 1/2 mfdnyire innen van eggy derék révpart.

Milopotamo, vs a' Török Candia szigeten 1 kath. Püsp.

Milos, vs Moreában eggy 50 toisnyi széles tó mellett 30 h. keresked buzával, gyapjúval 's t. eff.

Miloslaw, vs a' Poseni Herczs. Warthe mellett 130 h. 1010 l. posztó, gyólcs, bör 's kalap fabr.

Miloslawitsch, vs az Orosz Mohilew Helyt. Iput mellett.

Miltenberg, Leiningeni Hczeg. Rezidentzia vsa. a' Badeni Mein Tauber ker. Main mellett 3000 l. 1 Hegyvárral, kereskedőházzal 's Gymn. vidékén jó bor terem.

Milthrop, vs az Anglus Westmoreland Grófs. a' Ken vize' szakadásánál révparttal.

Miltigau, Cs. Kir. Kamarai Jószág Cseh orsz. Ellbogeni ker. hegyek közt erdőkkel körülvéve. Fő táplálások módja lakosainak a' közszerű földmívelés, fonás, szövés 's materia fabrikálás. Ebben fekszik a' Miltigau v. Melikau falu Kneibel patak mellett 1 Kath. templommal.

Milton, l. Middleton.

Miltschin, (49° 34′ 5″ É. Sz.) Gróf Küenburgi vsa Cseh orsz. Tábori ker. 171 h. 1 várral.

Milverton, vs az Anglus Somerset Grófs.

Milzeburg, 3290 lábnyi magas

Digitized by Google

hegy a' Fuldai Herczs.

Mima-Schunrua, falu a' Birmanni Dalla tart. mellynek fejérszemélyei a' férjfiakkal szabadon közösködnek, melly élet' nemére közzülök sokan atyafijaik' adósági által kárhoztattak.

Min, fó Fo-kien tart. Chinában, melly a' vize alatt fekvő szirtek miatt veszedelmes, azért az éles elméjü Chinaiak rajta bizonyos nemü hajókkal élnek, mellyek igen vékony deszkákból vannak öszvetéve, nem hamar törnek, hanem hajólnak, 's engednek, ha szirtre akadnak. Ezért nálok köz mondás: a' hajók papírosból 's a' hajózók vasból vannak.

Minaeuszok, nagy népség volt közép Arabiában fő vsok Coranna.

Minas-Geraes, Helyts. Brasiliában déli Amerikában Frio hegyek nyugotti részében, Francisco 's Parana fóknál, gazdag gyémántra, arany, czin, vas, ólom, kényeső, kénköre 's t. ef. nézve. Lak. 167000 kik közt 108000 Szerecsenek, fő helységei Villaricca de Mariana, 's Villa nova.

Minau, fő vs a' parti Mohistan tart. a' nyug. Persiai Kerman birod. a' Persiai öböl szorúlásánál. Lak. nagyobb részt földmívelők.

Minchow, kis vs a' Poseni Herczség Prussus orsz.

Mincio, Mincius, fó Olasz orsz.ban, melly Garda tóból ered, osztán a' Mantuai mocsárt képezi, a' tőle így nevezett oszt. keresztül folyja 's utoljára Sachettánál a' Póba omol. Itt 1796. Maj. 30-dikán nyertek a' Francziák az Austriaiakon egy híres ütközetet,

Mincio, oszt. állott a' hajdani Mantua Herczs. nagyobb részéből, melly a' keleti Lombardiához tartozott, 's azután Mantua, Revero 's Castiglio kerületekre osztatott fel. 34 2/3 □ mfdnyi térrel, 218240 l. Terem sok riskását 's lent, de igen mocsáros 's egésségtelen. Fő vsa Mantua.

Mindanao, l. Magindanao.

Mindaro, Mindoro, (12° 22′ —13° 10′ É. Sz.) Egy a' Fülöpi szigetek közzül 20 mfd hosszu 10 széles, hegyes, és termékeny risre, pálmákra, déli gyümölcsökre, viaszra, orvos kútakra nézve; lakják Tagalok 's Bissayerek. A' Spanyol Aliade lakik Calapanban, 35000 honniaknak Fejedelme. Fő helysége Baco. A' sziget' közepe független népségeké,

Mindel, fó Bavériában, melly Kemptentől nem messze ered, 's Gundrimmingen mellett a' Dunába foly.

Mindelheim, (48° 4′ É. Sz. 28° 8′ K. H.) vs Bavériában Iller ker. Mindel mellett 400 h. 2390 l. 1 kast. a' vson kivül György hegyén, 1 Gymn. 1 pléb. templ. Teck Herczgek' sírjeikkel, gazdag korházzal, országi törvényszékkel.

Minden, Herczs. a' Német Westphali ker. határai Münster Hochstift, Diepholcz, Hoya, Schaumburg, Ravenberg Grófs. Burkus orsz. hoz tartozik. Termesztetik itt sok gabona, len, kender, dohány, 's neveltetnek marhák. Elég vad, hal, só, köszén, 's torfa is van, de annál kevesebb fa. Továbbá a' Weser keresztül folyja, 's hajdan nagy Károlytól fundáltatott Püspökség is volt, melly az 1648-diki Béke ál-

Digitized by Google

tal, mint világi Herczség, Brandenburgi Választó Fejedelemnek engedtetett. Tére 18 1/2 □ mfd 1802-ben számlált 4 vst 1 mvst 39 Eklezsiákat, 128 helységeket, 12509 házhelyeket 70363 l. Jövedelmei 500000 for. mennek. Fő vsa

Minden, (52° 17′ 47″ É. Sz. 26° 33′ 11″ K. H.) Weser mellett, mellyen keresztül egy 600 láb. hosszú 24 szél. kő híd vezet. 6 kapukkal, 3 piaczczal, 3 luth. pléb. templ. mal, 1 Colleg. 1 kis Asszony nevelő házzal, 1 kath. fő temp. 's káptalannal. 2 ref. templ. 1132 h. 7330 l. Gymn. 1 vs iskolával, 1 Praeparandiával, 1 árvaházzal 2 szegények intézetével 2 kezdő házakkal. Lak. tengődnek földmívelésből marha nevelésből, serfőzésből, pálinkaégetésből, gabona 's fonál kereskedésből tart. 3 esztendei vásárokat. Van 1 harisnya kézi míve, 1 czukorfőző műhelye, dohány, bör, posztó, materia, tő kapocs fabr. van jussa az altmenő portékák' megvevésére, 's egy tart.nyi váltó kasszája, 's szabad hajózása a' Weseren Bremen mellett az ész. tengerre.

Minden szentek' öble, l. Aller Heiligen Bay.

Mindoro, l. Mindaro.

Mindszent, magyar falu Csongrád Várm. a' Tisza mellett, erős bortermesztéssel, a' homokos rónaságban, de borát nem lehet eltartani.

Mindszent, falu Baranya Vár. Melczer tulajdona 1 kath. pléb. 's temp. jó szőlőkkel 's nagy erdőséggel.

Minehead, (51° 12′ É. Sz. 14° 6′ K. H.) jó bánya mvs bátorságos révparttal a' Bristoli csatornánál, Somersetshireben Angliáb., 500 h. 2000 l. A' héringek, mellyek itt számossan fogatnak a'közép tengerre küldetnek; van it jó ált járás Hyberniába.

Mineo, vs 1314 h. a' Sicíliai Val di Notóban.

Minervino, falu a' Nápolyi Capitanata tart. az Apennínek hajlásán. Püsp.

Minfeld, kis vs a' Francz. Alsó Rajnai oszt. Landautól 2 mfd.

Minglanilla, falu a' Spanyol Cuenca tart. Cabriel fó mellett, só heggyel.

Mingrela, n. hely. tengertől nem messze Visapur tart. ban, Ganges innensö félszigetben. Ez legjobb kikötö egész Indiában, Hollandusok' szállása; Cardamom füszerszámmal.

Mingrelia v. *Mingreul*, Albania (az az Ezerforrás) a' Tschadiniá v. Dadiáni Czár országa, hajdan Colchis, Georgiai tart. az Imirette Herczség Kaukásiában a' fekete tengernél, dél felé nyúlik egész Phasis v. Rion fóig 's Guriel tart. nyug. Kel. re Imirettével összeér. Dombos, erdős, jól nedvesült, sok mocsárokkal 's iszapokkal tele, nyáron igen egészségtelen, de terem gabonát, hasznos fákat Gomot (főzelék neme, mellyből itt kenyér készítetik) Rist, jóbort, sok gyümölcset, lovakat, baromfiakat, vadakat, vad vonó állatokat, halakat, selyembogarakat, méheket. 11—12000 familiáji elszórva élödnek, egy Czártól függnek, ki Dadián czímet visel, 's Oroszoknak adót fizet. A' nép igen vad, tudatlan, romlott, tisztátlan, parázna, vérengző, babonás, földmívelő 's mar-

Digitized by Google

hanevelő. Keresztyén ugyan, de némelly pogány szokásai vannak. Fő vsa Isgaur.

Minho, Minius, fó Spanyol orsz. ered Galíczíában Sabor, Tua, Tamago 's t. fókat felvesz, Portugallia 's Spanyol orsz. közt határt képez ész. felé 's (51° 55′ 20″ É. Sz. 8° 45′ 15′ K. H. alatt) Caminhánál, 3 mfdnyire Villa nova alatt az Atlanti tengerbe omol.

Minho, l. Entre duero e Minho.

Miniato, régi vs a' Franczia közép tengeri oszt. 2000 l. Püsp. a' fő templ. mellett 6 pléb. templ. Seminar. 1 talált gyermekházzal.

Minieh Menieh, fövsa egy hasonnevű Kaschefságnak alsó Ægyptusban a' Níl' bal partján, kis, de kellemetes vs népes, vannak jól elintézett Bazárjai, 's kereskedése. Itt leginkább készítetnek a' földedények, mellyek Bardaks nevet viselnek, 's mellyekben a' víz fris marad. Van itt egy vám. Hajdan vidékében állott az Anubisz' temploma.

Minius, fó, most Minho.

Minkowce, vs az Orosz Podóliai Helyt.

Minkowitz, falu Sziléziában Namslaui ker. Itt temettetett-el Seidlitz Generál.

Minorca, Spanyol sziget a' Balearok közzül, a' Spanyol partoknál, a' közép tengeren. 236 Francz. □ mfdnyi térrel, 32000 l. kik jó költők, táncozosok, 's parittyások. Clímája nedves 's egésségtelen. A' közönségesen termékeny földje ezen hidegecske szigetnek hegyes. Még is érnek itt nemes déli gyümölcsök, jó bor, Spanyol bors, fanélkül szükölködik, marha nevelése tetemes, szintígy a' méhészsége is. Házi nyúlai baromfijai 's halai böven vannak. Ércz nyomok sok helytt vannak, 's böven jó márványa. Kihordása esztendőt ált 410000 Livr. béhordása két annyi. Vannak sok régiségei, mellyek közt egy pogány oltár különös figyelmet érdemel. Találtatnak itt sok római pénzek is 's hamvvedrek, szobrok, mellyekkel külömbféle nemzetek birtak. Fő vsa Mahon.

Minori, Minuri, vs Principato citrában Nápoly orsz. ban a' Salermoi öbölnél, melly a' Korona birtokaihoz tartozik. Püspök lakhelye 's a' fő templomon kivül 3 pléb. templ. bír. 2100 l. számlál, kik selymet termesztenek, 's gyümölcsbort készítenek.

Minsk, tenger öböl az ész. nyugotti Scótzia 's a' Hebridi Lewis sziget közt délre Skye szigettel határos.

Minsk, Minscium, Orosz Helytartóság Witebsk, Mohilew, Volhinia, Grodno, 's Wilna Helyts.gok közt. 1098 □ mfdnyi térrel, és 834620 l. sok mocsárokkal folyókkal, az utolsók közt Düna, Dniepr, Druez, Beresna, Pripez, Niemen, Narew, Bug nevezetesebbek. Egy 8 mfdnyi csatorna Pina, és Schtschara közt a' fekete tengert a' Baltival öszvefoglalja. Földje általjában termékeny fára, vadakra, vasra, torfára, kövekre nézve. Lak. Lettek 's Lengyelek kivül Görögök Zsidók, Németek, Tatárok 's t. ef. Fő munkájok a' földmívelés, 's marhanevelés. Fő vsa.

Minsk, (54° É. Sz. 55° 50′ K. H.) Swislocz fó mellett 120 mfdnyire Sz. Pétervártól

Digitized by Google

4000 lak. kik majd nem mind eggyesült Görögök 2 kast. 1809-ben csak nem egészen elégett.

Minsk, vs az új Lengyel ország' Siedlce oszt. 76 h.kal.

Minstern, falu a' volt Bergi Rajna oszt. apró vasmívek fabr.

Mintius, fóvíz Rhaetiában, e' névvel jegyeztetett Lacus Benácus (Gárdo-tón) innen, előbb Sarca volt; mostani neve Mincio.

Minuciano, kis vs a' Luccai Herczs. Olasz ors.

Minuri, l. Minori.

Minuta, az egésznek 60-dik része, kivált az órának, vagy a' földi kerekség' mérésben egy grádusnak.

Miösen, tó déli Norvegiában. 10 norw. mfd. hosszu, mellyen gyakran forgó szelek támadnak. Vidékén az egész ors.ban legjobb rozsterem. A' tóban sok kristálykövek találtatnak.

Miotans; Miolanum, erős hegyen épült kastély Isere vizénél, tulajdon Sabaudiában, hasonló nevü völgyel.

Miosconisi, l. Musconisi.

Miprowatz, elég népes vs Vidini Sandsakságban. Bulgariában, egy Metropolitának lakhelye.

Miquelets, lakosai a' Pyreneeknek, kik az utazókat borra valóért kalauz gyanánt szolgálnak, néha pedig őket megfosztják, néha a' Spanyol Armádánál mint könnyü seregek szolgálnak, 's hasonlók a' legjobb vadászokhoz.

Minquelon, kis sziget az ész. Amérikai Newfoundland déli részén, 1762-be a' Francziáknak bizonyos feltételek alatt az ő halászatok elmozdítására által engedtetett; eredetekben 2 szigetek voltak, de 1782-be mind a' kettő közt egy 30 ölnyi földszorúlat támadott, melly által most összve foglaltatnak. 650 lak. vannak azokon kivül, kik ide stokfist halászni járnak.

Miquenez, Octogesa, l. Mequinez.

Mir, kis vs, és erősség Nowogredi Vajdaságban, Litvaniában Orosz ors.ban. Radzivil házé.

Mira, kis vs a' Portugalliai Beira tart. a' tenger parton 495 h. 1600 l. az itt termő jó bora miatt híres.

Mira, mvs 2000 l. Lomb. Vel. Kirs. Brentánál, mellyből Taglio novissimo nevü csatorna délre egész a' Brendolói révpartig vonatott.

Mirabel, vs a' Francz. Lot oszt. 1910 l.

Mirabel, falu a' Francz. Drome oszt. 1580 l. selyem fábr. gabona, olaj, 's deszka metsző malommal.

Mirabello, vs Candia' szigete ész. keleti részén. 1500 l. erős várral, jó révparttal, Sandschacknak lakhelye.

Miraboe, kis vár Piemontban, közel Felice vize forrásához a' Col della Croce szoros útat védi.

Miraca, falu Moreában az Olympia' omladékain, egy hegynek oldalán, Görögök lakják, kik egy Török Aga alatt vannak.

Miradoux, vs a' Francz. Gers oszt. 1650 l.

Mirambeau, vs a' Francz. alsó Charente oszt. 2170 l.

Miranda, fó Spanyol ors. melly Galitzia 's Austria közt határ 's a' tengerbe omol.

Miranda de Arga, vs a' Spanyol Navarra tart. 366 h.

Digitized by Google

1320 l. len termasztéssel.

Miranda de Cervo, vs a' Portugalliai Beira tart. Deuça fónál 894 h. 2690 l.

Miranda de Duero, (41° 31′ É. Sz.) határ vára a' Portugalliai Traz os Montes tart. Duero mellett, 237 h. 750 l. Püsp. 's Seminariummal.

Miranda de Ébro, Deobriga, vs a' Spanyol Burgos tart. Ebro mellett 1400 l. Az itt termő bor egész Spanyol orsz.ban legjobbnak mondatik.

Mirande, vs a' Francz. Gers oszt. Baise mellett 1560 l. kereskedik gyapjúval 's pálinkával.

Mirandella, erősség a' Portugalliai Traz os Montes tart. Tuela fó mellett 340 h. Kereskedik selyem mívekkel.

Mirandola, hajdan Herczs. Olasz orsz. melly a' Ferrari Modenai 's Mantuai vidék közt feküt, 's a' Modenai Herczgé volt. Igen böven terem gabonát, 's kerti gyümölcset, azután Olasz orsz. része Panaro oszt. Fő vsa

Mirandola, erős vs fellegvárral, la Rocca erősséggel 8180 l. Püspök' lakhelye; a' fő templomon kivül mégmás 15 templ. számlál.

Mirano, (45° 29′ É. Sz. 29° 46′ 58″ K. H.) vs az Olasz Brenta oszt. Musone hajózható fó mellett. 3120 l.

Mirebeau, vs a' Francz. Coline d' or oszt. Beze mellett 216 h. 1210 l. kovácsmühellyel.

Mirebean, (46° 46′ É. Sz. 17° 59′ K. H.) vs a' Francz. Vienne oszt. 401 h. 2020 l.

Mirecourt, Mercurii Curtis, (48° 15′ É. Sz. 32° 52′ K. H.) vs 's ker. főhelye a' Francz. Wasgan oszt. Moudon fó mellett, 5060 l. Készítetnek itt muzsikai mívek, kivált hegedük, azon kívül bádogmívek, csipkék. börek, kereskedik borral, pálinkával, 's ürükkel.

Miremont, vs a' Francz. pusztáták oszt. 700 h. 4000 l.

Miremont, vs a' Francz. Puy de Dome oszt. nem messze Vezerétől 200 h. 1420 l. emlékre méltó a' Cluseani barlang.

Miremont, vs a' Francz. felső Garonne oszt. 1000 l.

Mirepoix, Mirapicum, hajdan Fáré Francz. orsz. Languedocban, dombosabb inkább. mint hegyes, földe termékeny. Lak. munkások, most az Ariegei oszt.nak része. Ebben van.

Mirepoix, (43° 5′ 19″ É. Sz. 19° 32′ 11″ K. H.) vs Lers mellett 441 h. 2820 l. vidékén vannak vasbányák 's makkerdők.

Miroschau, urod. 's falu Cseh orsz. Pilseni ker. nevezetes vasbányákkal.

Mirgorod, (48° 50′ É. Sz. 51° 12′ K. H.) vs az Orosz. Pultawa Helyt. 7440 l. kereskedik marhával 's gabonával.

Mirgorod, vs az Orosz Cherson Helyt. Wissa folyónál melly tőle nem messze Sinuchába szakad. 2400 l. Görög Püspök' lakja.

Miro, Velenczei mérték 30 fontot ér.

Miropol, vs az Orosz Charkow Helyt. Psol, és Stadenka mellett 833 h. 7 temp. 16200 l.

Mirostaw, nemes vs a' vólt Warschói Lomza oszt. 48 h. 220 l.

Miroticz (ó) mvs. Cseh orsz. 110 h. Prachini ker. Lomnitz patak mellett 1 kath. pléb. templomal.

Mirowitz, Mirowicze, jólépült mvs Cseh orsz. Prachini ker. Rziczka ker. 95 h. Lakosi

Digitized by Google

élődnek serfőzésből, közszerű földmívelésből, és kerti gyümölcs termesztésből. Van 1 kath. pléb. temp. szép vsháza's nagy vendégfogadója.

Misampatnam, vs Jaghirei Praesidenségben, Carnatik orsz. ban. Ostindiában.

Mischeck, mvs Cseh orsz. Berauni ker. 130 h. szép kast. 1 kath. temp. Hajdan itt arany bányák is voltak.

Mischigan, l. Michigan.

Mischillimackinak, l. Michillimakinak.

Miscou, Miscoria, sziget Orrittus Canadában, Quebecki Gouv.ban, ész. Amerikában Sz. Lőrintzi t. foknál, kis, de termékeny, igen tágas révvel.

Misene, a' legszélső nyugotti fok a' Neapoli öbölben alatt csak nem egészen boltos. Ezen feküdt hajdan egy hasonnevű vs melly 890-be a' Sareczénoktól elrontatott, omladékai még most is látszanak. A' hegyben van a' látni érdemes Traconara Grotta.

Misitra, Mistra, fő vs Zaconia tart. Moreában, Vasolipotamo fó mellett (Eurotas) 1/2 órányira a' hajdani Sparta hegyétől, mellynek maradványi még most is találtatnak. Felemelkedik Amphiteatromi képben egy kel.re lapuló hegy oldalban 's 4 részekből áll, a' fellegvárból, a' vsból, 2 Hostadból (Mesocorion és Exocorion) A' vs maga döledezett falakkal kerítve van, vannak 2 kapuji, kis, keskeny, ronda egyenetlen helyen épült úczáji 's házai platánokkal, cyprusokkal, 's narancsfákkal körülvéve. Lak. száma 15—18000, kiknek 1/3 Törökök 1/3 zsidók, a' többiek Görögök. Van 1 Püsp. 's 1 vas fabr.

Miske, Mischendorf mvs Vas Várm.ben, Veresvári Urad. hoz tartozik, Pinka vizénél, Szombathelytől 5 1/2 Kőszegtől 4 óra. Lak. németek, kat. tul. pléb. val. Miske ugyan itt van Gercse mellett is, és Arad. Várm. ben, Nagy Zerindhez 1 órányira.

Miskolcz, (48° 5′ 56″ É. Sz. 38° 27′ 2″ K. H.) nagy gazdag mvs Borsód Várm. Harsány, és Szikszó között, a' K. koronához tartozik; szép völgyben 2400 h. 1424 pinczékkel, több mint 13500 l. 2 szép ref. templ. 1 kath. 1 nem eggy. görög 1 evang. templ. 1 sinagógával; pompás Várm. házával, Minorita monostorral, Káptalan és vs házzal, Almási lakhelyével, ref. Gymn. 5 malmokkal 1 váltó póstával. 1 evang. luth. Triviál iskolával's t. ef. Erős bor termésel, nagy endőséggel, jó kővágókkal, dinnyékkel, fagyümölcsel, mézzel vidékén. Lak. jobbára Magyarok, de vannak Tótok is, Ráczok, Bosnyákok Németek, új Görögök, Zsidók, és Czigányok. A' Miskolczi kenyér, és héti vásár is híres.

Misling, falu alsó Syriában Cilli ker. egy hasonnevű patak mellett vasbányával, öntőkemenczével, több vashámorokkal.

Mislenitz, l. Mislenice.

Misliborzitz, mvs Morvában Znaymi ker. 1 pléb. 1 kast. 46 h. 390 l.

Mislitz, Miroslaw, mvs ugyan ott 2 hegy között 1 pléb. 's uradalmi kast. 92 ker. 85 zsidó h. 482 keresz. 583 zsidó l.

Digitized by Google

Mislowitz, vs a' Sziléziai Plesz nevű Urad.ban.

Misocco, pléb. falu, 860 l. Misoxer völgyben, a' felső vagy Grauei szövetségben, a' Helvetziai Graubünden kant.

Misoxer völgy, a' Helvetziai Graubünden kant. mellyet Muesa keresztül foly, melly Bellinzonánál a' Ticinóba szakad. 9 □ mfd 5001 l. Terem gabonát, gyümölcset, gesztenyét, fügéket, fát 's t. ef. fő helye: Rogoreto.

Misr, l. Ægyptus.

Misseviria, vs a' Török Rum Ili tart. révparttal a' fekete tengeren, és Görög Metropolitával.

Misseviria, l. Mesen.

Missisippi, Messaschipi (az az vizek' atyja) máskép S. Louis, ered az É. Sz. 47° 38' alatt Louisiana határaiban a' fejér medve tóból, ész. ról d.nek foly, 's az ész. Amerikát két felé osztja, keleti 's nyugottira. Számtalan fókkal gyarapodik, p. o. nyug. felveszi a' veres, fekete 's fejér fót. Arkansast, Missourit, Moinelt, S. Péter fót, 's más ismeretleneket. Kel.ről Quisconint, Illinesert, Ohiót, Cumberland fót, Tenassit, 's t. m. 820 német mfdnyi folyás után a' Mexicói öbölbe omol, szakadása 1 órányi szélességű, 's több ágakra szakadt, igen keskenyűlt, 's hinár, fa 's más által egyre eltöltetik. Csak két ágain lehet 300 Tonnás hajókkal evezni. Ezen fó minden évben Apriltől Augustusig megdagad, kiönt, a' földet homokos iszappal eltölti, kifoly az ő imit amott csekély árkából, mindent, még erős kőfalakat is, sőt várakat is magával ragad. Ezen időszakban készítetnek kis csatornák a' rissföldek nedvesítésére; Mint egy 40 mfdnyire délnek, fejér medve tótól, képezi ezen fó a' gyönyörű Sz. Antal vizomlását. Hajózása ezen fónak lefelé igen alkalmas, kivált Ohiótól egész a' szakadáságig. Ezen fótól vette nevét Louisiana' belső része egész az Ohió' befolyásáig.

Missouri, fó Louisiana tart. ész. Amerikában mellynek iszapos 's tömött vize van, mellynek színét minekutána a' Missisippibe folyt volna is, egy ideig megtartja. Sok vizeket vesz-fel, mellyeket csak az ott lakott vad népek ismernek.

Missowa, víz Moldvában, melly az Erdélyi határokon ered 's a' Dunába foly.

Miss, fó Carinthiában, melly délfelé a' hegyek közt ered 's kelet felé nem messze Drauburgtól a' Drávába szakad.

Miss Pultneys Town, vs az Anglus Sommerset Grófs. Avonnál 900 h. 5000 l.

Mistek, vs Morvában Preraui ker. Osztrawice mellett 396 h. 2420 l. 1 pléb. melly egyszersmind tartományi Esperestség, só, 's útvám fő tisztséggel.

Mistelbach, mvs az Ens alatt fekvő Austriában Manhart hegy alatt fertály Zayánál 1 pléb. 422 h.

Misterhult, Eklesia a' Swetziai Smaland tart. 2420 l. rézbányával.

Mistra, l. Misitra.

Mistral, hideg ész. nyug. szél Provenceban Francz. orsz. melly csipős mindent keresztül ható hideget ereszt, de nem soká tart.

Mistrotta, vs a' Siciliai Val di Demonában 1500 h. 6010

Digitized by Google

lak.

Misztat falu, Tocze, magyar falu Szathmár Várm. 1 ref. temp. földmíveléssel 's marhatartással.

Mitau, Mietau, Mitovia, (Letti nyelven Jelgawa) (56° 39′ 6″ É. Sz. 41° 23′ 18″ K. H.) Fő vs az Orosz Curland Helyt. az itt eredett Drixe patak mellett, sík, mocsáros egésségtelen helytt, döledék falakkal, helyesen épült sok kertekkel körében, elég egyenes, széles regulázott utszákkal, mellyek között némellyek ki is vannak rakva, 1 vár templ. 1 német luth. 1 Letti 1 ref. 1 kath. 1 görög 's a' vson kivül 1 luth. 's 1 szegény nyomoróltak templ. 630 h. 9000 l. kik köztsok a' Lengyel zsidó, 1 Gymn. Csillagvizsgáló toronnyal, könyvtárral, mellyben 50000 könyvek vannak. A' vs mellett van a' hajdani Kurlandi Herczegek' gyönyörü palotája, melly a' Francz. Revolútió' alkalmával, XVIII Lajosnak is egy darabig lakhelyül szolgált. Lak. tengődnek mindenféle vsi mesterségekből, kereskedése tetemesbb lehetne. Vidékén vannak a' hajdan Herczegi kastélyok.

Miteham, helys. az Anglus Surry Grófs. Wandle mellett por tobák malmokkal, egy kárton nyomtatással.

Mit-Kramr, kis, rosszúl épült, de népes vs Scharkieh tart. alsó Ægyptusban, a' Nil keleti karján, lakosi tetemes kereskedést üznek.

Mitombo v. *Tagrin*, szép folyó a' Sierra Leonai partokon felső Guineában, mellynek szakadása 3 geogr. mfdnyi széles. Ennek északi részén van azon földcsúcs, melly Leopard szigetének nevezetik, déli részén pedig a' Sierra Leona Cap, v. a' Tagrini fok; a' folyó felfelé jó darabon hajót hord, de osztán hirtelen keskenyül.

Mitrowitz, Demetrowicze (44° 58′ 58″ É. Sz. 37° 17′ 38″ K. H.) mvs 591 ház. 3490 lak. Slavóniában a' Pétervaradi Generálatusban. 1 kath. 's 3 nem eggy Görög pléb. váltó postával, fekszik Szava' eggyik szigetén, van egy Contumáczháza is.

Mitschigan, tó Quebecki Gouv. ban, 280 ang. mfd. hosszú, és 40 széles. Huronok tavával egyesül. Vize tiszta, környéke termékeny, kivált gyümölcsökkel bővelkedő.

Mitske, Miska, mvs Bihar Várm. ben, Sz. Margittától 2 1/2 óra. F. U. Baranyi fam. Lak. Magy. Oláhok, kath. és ref. tul. pléb.

Mitsund, tengeröböl Dániában Fünen szigeten Oden tó felé.

Mittagshorn, 1506 toisen (öl) magas, könnyen megmászható hegy a' Fr. felső Pyrenaei oszt. igen kellemes, 's messzeható kilátással, a' csúccsáról. Tetejin vagyon az Ouret tó 1187 toisennal feljebb a' tenger színénél.

Mittelbergheim, falu a' Fr. alsó Rajnai oszt. 920 lak. bor termesztéssel.

Mittelfahrt, vska a' Fünen Dániai szigeten, a' kis Delten való áltjárással.

Mittelgebirge, (közép hegyek) Cseh orsz. Lowositztól egész az Óriási hegyekig, sok czint terem.

Mittelmark, Középmark, nagy tart. Brandenburgi Választó Fejedelemségben. Határai: Prignitz, a' volt Wesztfália oszt. Szász újmark, Ukermark 's Meklenburg 269 □

Digitized by Google

mfdön 61 1000 lak. I. Fridrik Wilhelm 's II. Fridrik alatt sok mocsáros helyei haszonvehetővé tétettek. Sok helyeken szőlő míveltetik, Teltow mellett sok apró híres répa terem. A' Zauchi, és Teltowi vidéken sok köles 's pohánka terem. Uj Brandenburgnál pedig festő fü 's Scharde. A' selyem tenyésztetés sok helyen sikeres, sok mezők 's erdőségek is vannak. Sok helyen jó festékföld, gáliczföld, tajtékkő, vitriol, 's vas kövek találtatnak. Freyenwaldénél van egy orvos kútja. Fő vizei: a' Spree, Havel, 's Odera. A' tavak' száma igen nagy, mellyek közzül sokan a' folyókkal, és még többen egymás közt öszvefoglaltatnak, szálhajókat, 's hajókat hordanak. Az egész közép Márkban, melly 9 ker. osztatik, vannak 46 vsok, 8 mvsok, 812 faluk. Fő vsa Berlin.

Mittelwalde, Gróf Althan vsa, a' Szileziai Glaz Grófs. Neisse mellett, 205 h. 1260 lak. vászonfejérítéssel.

Mittelwalde. l. Medzibor.

Mittelwalde, vs Mittelmark Brandenburgban Notte mellett 350 h. 1270 lak. 1 luth. Prépostsággal.

Mittenwald; mvs Bavariában, Inn ker. 1590 lakosi hegedü- 's más famív fabr. mellyekkel Orosz birod. felé keres, kedik.

Mitterburg, Grófság Carnioliában, Mitterburg nevü fő vssal, (45° 12′ 20″ É. Sz. 30° 31′ K. H.) hol Prépostság, Barátok templ. 1 kast. több mint 700 lak. 200 ház. vannak. A' Grófs. 6 vsból, és 9 mvsból áll.

Mitterdorf, falu felső Styriában Judenburg ker. a' sóút mellett, puskaporos hellyel, 's köszén ásóval.

Mitterfels, mvs Baváriában, alsó Dunai ker. 1 kast. magas hegyen. Tartományi ítélő székkel, 's számadó tisztséggel.

Mittersill, (47° 18′ 43′ É. Sz.) mvs Baváriában, Salzach ker. Salzach mellett 63 h. 510 lak. 1 kast. 1 pléb. temp. tart. törvényszékkel's számadó tisztséggel.

Mitterteich, mvs Baváriában, Main ker. 174 ház. 1180 lak. kik közt sok a' matéria míves.

Mittweida, vs Saxoniában, Leipzigi ker. Zschopau mellett, 500 h. 3770 lak. posztó, gyapjú, karton 's gyólcs fabr. 's kereskedéssel.

Mitylene, l. Metelino.

Mitzel, kis folyó Brandenburgi új Markban, melly az Oderába foly.

Mixnitz, falu Styriában, Brucki ker. Mur mellett, vas hámorral, innen neveztetik a'

Mixnitzi barlang, (tartományi nevezettel die Kögellucken) Drachentauern mellett Röthelsteinnál. Egy nevezetes barlang a' Mur felett 1500 lábnyi magas, mellynek padlatját szép fekete okerral kevert föld fedi, falai mész kővel bévonva legszebb formákat képeznek. Padlatja 2 lábnyira a' föld alatt csontokkal rakva van, mellyek részént elomoltak, részént kővé váltak, azt gondolják a' lak. hogy barlangi medvék, 's más vad állatok maradványai legyenek, ezeket a' tudatlanok 's a' csalfák esztendöt által elhordják, 's titkos orvosság gyanánt, Einhorn név alatt eladják.

Mixstadt, 2 nemes vs a' volt

Digitized by Google

Warsói Kalisch oszt. az egyik Ostrzeszow ker. 740 lak. a' másik a' Petrikaui ker. 114 h. 1320 lak.

Miza, Mza, fó Cseh orsz.ban Pilsni ker.ben ered, és Mulda vizébe szakad.

Mlaka, a' Cs. szabad Fiume tengeri vshoz tartozó falu Horvát orsz. a' Magyar Littorálén Kapuczinus klastr. czukor tisztítóval, 's dohány fabr.

Mlawa, vs a' volt Warsói Plock oszt. 157 h. 1060 lak.

Mlazowicz, mvs Cseh orsz. Bidschowi ker. 80 ház. 's egy kath. pléb.

Mlit, Milet, Melita, igen kellemes sziget Dalmatziában, Raguza mellett. Terem bőven czitront, narancsot, jó bort, de nem elég gabonát a' lakosoknak. Van egy hason nevű vsa, 's északra jó révpartja.

Mniechew, vs a' Krakói vidékb.

Mnotjaping, legkissebb a' Kaffer familiák közt déli Afrikában, Knauhmana vize mellett (25° D. Sz. alatt) 5000 emberből álló.

Moab-mezők, (IV. Mós. 20, 1.) sík föld Jordán vizének keleti partjánálPalaestinában.

Moabitis, hely. Penaeán alól délre, Arnon vize által választatott el Amoriták földétől (Birák 11, 20) Palaestinában.

Moantay, fő vs azon nevű orsz. ban, Gangesen innenső fél szigetben, Pegu Királyság alatt.

Moat, hajdan fő vs, 's a' Hinduszi Gosseinok tulajdona, melly most a' Marattóktól függ, a' nyugotti Marattok tartományában.

Moascar, Agobel, Moascavia, vs, és vár Tremeren osz.ban, Afrikai Barbariában, fővs Beni Rasid tart.ban, Suffis vizénél.

Mobile, erősség a' Missisippi folyó mellett nyugoti Floridában, mellyet 1779-ben az Anglusoktól a' Spanyolok elvettek: az 1769-diki béke által a' Francz. Louisiana, 's az Anglus Florida határává tétetett.

Mobygia, h. tart. és vs Algier országban, Afrikában. Itt kétszer érik eszt.ként az árpa és zab.

Mocca, Herczegs. az Arabiai Jemen tartom. mellyben a' legjobb kávé terem. Fő vsa

Moccah, (13° 15' É. Sz. 62° K. H.) vs az Arabiai öbölnél, száraz terméketlen, 's a' szörnyű hévség által alkalmatlan vidéken, fallal békerítve, kő, szalma 's földből kevert házakkal, 18000 lak. kik közt Arabsok, Törökök, Örmények, Zsidók, 's Habessiniaiak vannak, jó révparttal, mellyet Indiai, Arabiai, Europai, de legfőkép Anglus kereskedők meglátogatnak, kik Indiai portékákat, vasat, kávét, aloét, balzsamot, gummit, 's lovakat cserélgetnek. Legjobban foly a' kereskedés Májustól Augustusig, mikor két Caravánák Aleppóból, 's Suezből ide jönek. Lakik itt Helytartó, ki a' Jemeni Királynak eszt.ként 30000 piasztert fizet.

Mocha, sziget Chili partoktól nem messze, del Zur tengerben, déli Amerikában. Itt gyűlnek össze az Asiába útazó hajók.

Mochilow, kerül. vs az Orosz Podolia Helyt. a' Dnesténél, 1170 Familiákkal, 's derék csere kereskedéssel.

Mochrum, l. Wigton.

Möckern, l. Moeckern.

Möckleby, l. Moeckleby.

Möckmühl, l. Moeckmühl.

Digitized by Google

Mockschan, l. Morduinen.

Mocsonak, magyar mvs Nyitra Várm. 1 kath. templ. a' Nyitrai Püspök' Residentziájával.

Mocsolád, falu Somogy Várm. több Compossessorok tulajdona, ref. templ. szép erdőséggel.

Moddury, vs az Anglus Devon Grófs.

Moddergat, (az az: iszap lyuk) mocsáros, de igen termékeny, sokszor vízzel elborított táj a' Kaplandi Stellenbosch ker. déli Afrikában, Stellenbosch 's Hottentotten-Holland közt.

Modena, Herczgs. Olasz orsz. ban, a' Parma, és Mantua Hrcgs. az Egyházi bir. a' Toskánai Hrczs. 's a' Luccai Hrcs. gel határos. Nagysága 1477 Olasz □ mfd, 's délről ész. ra 14, nyug. kel. re 6—9 ném. mfdniyre terjed. Népessége 375000, religiója a' Róm. kath. Igen termékeny gabonára, jó borokra, kerti gyümölcsökre, 's más derék termésekre nézve, imitt amott alcali föld is találtatik, melly lisztté őrletvén, méreg, hideglelés, hasmenés, 's hypocondria ellen igen jó antidotum. Némelly vidékeken 30—40 ölnyi mély kútak is ásatnak, mellyek' vizén vereses kőolaj úszik, melly tavasszal 's ősszel legbövebben találtatik, 's minden 14 nap alatt az elzárt kútból kiszedetik, ha az illy kút kiszárad, vagy az mélyebben ásatik, vagy másik mellette. Ezen olaj balzamozásra, firnisre, festékekhez, 's orvosságokhoz használtatik. Quercola és al-Sassónál borostyánkő ásatik a' földből, mellybe sok kőolaj szivárgott. Sassuolótól 2 Olasz mfdnyire van egy földnyilás, melly la Salsának neveztetik, 's ez gyakran, kivált tavasszal, 's ősszel füstöt, lángot, hamut, 's kénkő után büdös köveket hány ki, ezek 40 ölnyire is felhányatnak a' levegőbe, 's ez gyakran zörgéssel, 's pattanással történik meg. Azon hegy, mellyen ez a' barlang van, a' sok kivetett kövek miatt igen terméketlen, 's rajta sok kövé váltak találtatnak. Fő vizei a' tart. Crostolo, Sechia, 's Panaro. Ezen Herczs. hajdan Német Feudum volt, 's az Estei házból váló tulajdon Ura volt, hozzá tartoztak a' Mirandolai Herczgs. 's Novellara, Massa 's Carrara Fejedelemségek. A' Modenai Hercgs. állott ezen részekből 1) A' tulajdon Modenai Hercgs. 2) Friegeno tart. 3) A' Carfagnanoi völgy 's urod. ból. 4) Sorragio tart. ból 5) Reggio. 6) Correggio Hercgs. 7) Carpi Herg. s. 8) A' Rivolo v. Rollói Grófságból. Ezen Herczs. osztán a' Cisalpinai köztársasághoz esett, 's így lett az Olasz országi Királyság' részévé, kissebb része Crostolo oszt. hoz tartozott, nagyobbika pedig Panaro oszt. hoz. Most ismét visszatért az Estei Hercz. örökösihez. F. H. Ferencz urodalmához azon határokkal, mellyekkel birt 1772-ben. Fő vsa

Modena, Mutina, (44° 34′ É. Sz. 28° 52′ 30″ K. H.) fővs egykor Panaroi oszt. Olasz Kirs. most a' Modenai N. Herczs. egy nagy Canálisra dől, a' Panaro, és Sechia fók közt, egy Püspöknek széke, 20000 lak. kik közül 1400 Zsidó. Fekvése szép, a' vs jól épült, szép, tisz-

Digitized by Google

ta, és széles útszái vannak, fedett járásai, szép ugró kútjai, és piatzai. A' fő útszájából (Strada maestra) kitetszenek a' nagy épületek; legfelségesebb épülete a' vsnak a' hajdani Nagy Herczegi pompás vár, melly a' vsnak legszebb vidéken, egy szabad helyen fekszik, áll egy fő épületből a' közepén, melly egy kúp tetővel végződik, és 2 szárnyakból; udvara nagy, és szép Colonnadéval körülvétetve, főléptsője pompás, első emeletében van azon gyönyörű szála, mellynek pompája első tekéntettel szembetünő, körül veszi egy folyosó, melly tekert oszlopokon áll, boltja szépen van festve. Többi szobáji ezen várnak sem kevésbé szépek, és régenten sok mesterséges képekkel, és mívekkel vóltak ékesítve, mellyek mindazáltal, más ritkaságokkal, és drágaságokkal Párisban vitettek, eddig volt ottan egy régiségek és pénz Cabinet, Bibliotheca 's t. ef. Vagyon itt több mint 50 klastrom. A' fő templom egy régi rosz Gothiai épület, melly tsak a' ritka nagyságú márvány tornyáról emlékezetes; alatta azon akó tartatik, mellyet hajdan a' Modenaiak mind győzedelem jelét Bolognából magokkal elhoztak, mellyről Tassoni Költő azon vitézi verseket (le Secchia rapita) írta. Jegyzésre méltók azon kivül a' S. Bartholomeo, és S. Giorgio templomi, a' vsháza, az ispitályok, nagy Opera ház, a' közönséges Játékszín, melly mindazáltal rosz épület, és a' fellegvár. Van itten egy hadi, és barom-orvos iskola. A' lakosok selyemmel kereskednek. A' vs, külső jelekről ítélvén, nagy vizi tartalék felett feküdni látszatik, mert akárhol ásatik, mindenhol szép tiszta víz találtatik, közel vagynak ércz, és kőolaj források, éghajlatja szelíd, de nedves.

Möderbrücke, l. Moederbrücke.

Modern, magy. Modor, tótúl Modrá, (48° 20′ 14″ É. Sz.) szab. Kir. vs Posony Várm. kellemes völgyben, a' Kárpát bérczeinél, N. Szombattól 2 óra, 370 ház. 1 kath. 2 evang. templ. 1 ev. Gymn. 4800 lak. kik föld és szőlő mívelésből, posztó szövésből élnek. Híres az itt való édes bor, és rozmarin.

Modica, Grófs. és vs Siciliában, Val di Notoban, az Acellaro fónál 23500 lak.

Modigliana, kis vs a' Toskánai N. Herczs. 2200 lak. egy kis várral a' hegyen, egy ispitállyal. 1 zálogházzal, 1 Academiával (degli Incaminatinak) neveztetve.

Modin, helys. Diospolis ker. ben, attól nem messze, Macchabaeusok hazája Judaeában.

Modlau, falu Sileziában, Löwenberg-Bunzlau ker. 1 vas hutával, és serfőzőházzal.

Modliborzyce, urod. és vs a' Warsói volt Lublini oszt. 162 ház.

Modlin, vár a' Warsói volt oszt. most új Lengyel orsz. Nowydwornál; ezen vár capitulált 1 Dec. 1813. a' Muszka és Burkus eggyesült seregtől bészorítatván.

Mödling, l. Moedling.

Modon, Methone, (36° 47′ 26″ É. Sz. 29° 20′ K. H.) helyes keresk. vs, és vár egy kis fokon a' Belvedere tart. Me-

Digitized by Google

reában, 7000 lak. széke a' Moreai Kormányozónak, 1 Püspöknek, ki a' Petrassoi Érsektől függ, van felleg vára, jó kikötője. Kereskedik olajjal, kávéval, aoléval, selyemmel. Itt verettettek meg a' Muszkák 1770.

Modor, l. Modern.

Mödritz, l. Moedritz.

Modrusch, Modrussa, vs Croatiában, széke volt egy kat. Püspöknek, sok régiségei vannak.

Modrycz, falu Galliciában, Sambori ker. a' Drohobyczi urod.hoz tartozik, 1 tulajdon pléb. és só bányával.

Modugno, vs Nápoly országi Bari tart. 4560 l.

Modum, falu a' Norvegiai Christianiai megyében, egy hasznos kobált bányával.

Moekern, vs Brandenburgi közép Markban Ehle vizénél, 217 h. 1140 l. serfőzéssel, pálinka égetéssel. Hágen Grófé. Itt verettettek meg a' Francziák az eggyesült seregektől 5 Apr. 1813.

Moeckleby, Eklezsia a' Swed-Oeland szigetben timsó törésekkel.

Moeckmühl, l. Meckmühl.

Moeda de Duro, Moed'or, Portugallai arany pénz, mi pénzünkben mintegy 7 for-

Moederbrücke v. *Materbrucken*, falu Styriában, Judenburgi ker. a' Pretsteini patáknak a' Pölssel való öszvefolyásánál. Van vas, és bádogműhelye, nem messze innét találtatik egy kasza verő mű.

Moedling, Medling Herczegi mvs Austriában Ens alatt Bécs alatti ker.ben a' hegyen van különös törvényszéke, pléb.ja 253 h. a' vs megett fekszik azon Briel nevű gyönyörű vidék, és a' hajdani Medlingi várnak omladéki, mellyben az Austriai, Medlingi lineából való N. Herczegek laktanak.

Moedritz, Medritz mvs Morva orsz. Brünni ker. van 48 h. 340 l. 1 pléb. egyszersmind tart. Esperestsége.

Moegeldorf, falu Bajor orsz. Maini ker. Pegnitz mellett. 76 h. 692 l. Tobák, és papíros malommal.

Moegelin, falu a' Brandenburgi közép Markban, Wriétzennél, egy gazdagságbéli tanuló intézettel.

Moegel-Tondern, falu Jütlandban, Főhelye a' Schakenborgi Grófr. csipke fabr.

Moelk, Melicium, l. Melk.

Moell, fó Karinthiában, és Salzburgi N. Herczs.ben, a' Rauriesi Tauernál ered, innét folyik nyug.ról ész.felé, Fragantnak, onnét ész.keletnek tekeredvén S. Magdalénánál a' Drávába szakad.

Moelleläje, falu a' Svéd' Schoneni tart. hajókázást, és héring fogást űz.

Moellen, vs a' Lauenburgi N. Herczs.bén Steckenitz vize mellett, 228 h. 1600 l. Itt vagyon Till-Eulenspiegelnek Temető helye.

Moellendorf, pléb. helység ó Markban 28 h. 160 l. van savanyú vize, és malomkötörése.

Moelsen, kis vs Szász orsz. Thüringi ker.ben.

Moempelgard, Mümpelgard, Montheillard (47° 38′ É. Sz. 24° 20′ K. H.) kis vsa Fran. felső Rajnai oszt. a' Rigolenek, Alainba való béfolyásánál. Van 3690 l. 1 vára, gyapju, vászon, pamut, harisnya, óra, és börfabr.

Moen v. *Mädcheninsel*, (Leány sziget) szig. a' Daniai, Seelandi oszt. Seelandnak délkeleti

Digitized by Google

keleti hegyénél fekszik, mellytől Wolfssund választja. 4 mfd a' hossza, 2 szélessége. Földszíne egyenetlen, a' partjai majd 1 mfdnyi krétahegyektől vétetnek körül, mellyek különféle csudálatos tüneményeket, szegleteket, oszlopokat 's t. ef. képeznek, de külömben termékenyek táplálók. A' lak. gazdagok. Főhely Stege.

Moench, hegy Helvetziai Berni kant. a' tengerszínénél 12666 Pár. láb. magassabb.

Moench-Altorf, falu Helvetziai Zürichi kant. 510 l. pamut fabr.

Moenchberg, l. Münchberg.

Moenchgut, félsziget a' Swvéd' Rügen szigetnél.

Moench-Nienburg, l. Nienburg.

Moenchsroth, l. Roth.

Moenus, fő víz, most Mayn, Maincz mellett Rajnába szakad.

Moeon, (58° 30′ É. Sz. 40° 40′ K. H.) sziget az Orosz Lieflandi Helyt. 20 Werstnyi hosszú 10 széles.

Moerbeke, vsa egy Belg. orsz. 2330 l.

Moerdyk, falu déli Hollandiában, a' Hollandsdiepen általvivő révnél. Brabantfelé. Itten halt a' vízben 1711 Friso Wilhelm János Orániai Herczeg.

Moeringen, Fürstenbergi Herczeg' vsa, Badeni Duna ker. Duna mellett, 1030 l. és 1 várral.

Moeris, ásott tó Ægyptusban, 7 német mfd hosszú, 1/2—1 mfd széles, 16 mfd kerületű 50 ölnyi mély; Memphis vsán felül 72 ezerlépésnyire; Nil vizével 50 stadiumnyi csatorna által egyesíttetett, közösülése volt Mareotis tavával, 's innen a' közép tengerrel, most nagy részént eltelt.

Moers, Meurs, Morsia, (51° 27′ 39″ É. Sz. 24° 15′ 59″ K. H.) vs a' Francz. Ruhri oszt. Kennelt vize mellett, 2110 l. 1 várral 1 Gymn. és selyem fabr.

Moersburg, vs a' Badeni tó ker. Boden tava mellett, 1300 l. várral, és Seminariummal.

Moerzzuschlag, l. Mürzzuschlag.

Moesia, Mysia, Scythia minor, v. Tracensis, nyug.ra Szávának Dunába folyása, ész.ra Duna, kel.re Pontus Euxinus (fekete tenger) délre Dalmátiának hegyei, és Haemus hegy által határoztatott; ez által választatott el Macedonia, és Thracia országoktól; 's igy magában foglalta Servia részét, és Bulgariát. fő vizei voltak: Duna, v. Ister, Margus v. Mosetius, Timachus, v. Timok, Ciabrus, Gescus, és Uhus. A' Scardus, és Haemus hegyek ide is kinyúltak. Ciabrus vizétől alsó, és felső tart. nyokra osztatott. Esméretesebb lakosi voltak a' Moesus, Dardanus, Scordiscus, Triballus, Crobizus, Pencínus Scytha népek 's t. ef. Moesia jeles vsi voltak: Singidunum, v. Sengidon, hol most Szemendria, v. Belgrád; Margum, Margus, Morawa vize mellett, hol Carinust Diocletián Cs. megverte, mái Passarvoritz helyén, Viminacium, hol most Widdin; Naissus, N. Constantin Cs. hazája, hol most Nissa vs, és kastély; Scopi, v. Scupi, hol most Unschup. E' részben esett Traján Cs. hída is a' Dunán által, mellyet Hádrián Cs. lerontatott. Al. Moesiában nevezetesek Nicopolis Jatrus vizénél; Serdica, v.

Digitized by Google

Sardica, Trajanustól Ulpia nevet is kapott; itt esett Darius hida is, mellyen Scythiába ment által; itt vannak végre a' Dunának 5-7 torkolati is. Ezeknél jelesebbek. Istropolis, melly Lucullustól elfoglaltatott, Tomi, hol Ovidius harájába nyögdözött; tovább Caria, Dionysopolis (hol most Varna, és Marcianapolis.)

Molossi p. Epirosban lakott három fő nemzetségének egyike.

Moesingen, falu a' Würtembergi közép Neckari orsz. bíróságban, hol fehér márvány, és más régiségek találtatnak.

Moeskirch, (47° 59' 29" É. Sz. 26° 46' 40" K. H.) Fürstembergi vs Ablach mellett; Hohenzollern Sigmarnigeni Hercz. 2,700 l. 1 várral.

Moettling, Karnioloknál Metlika, Methullum, Herczegi vs Krainban, Neustädtli ker. Uskok hegynek tövében, közel Kulpa vizéhez, van posta státiója, lakosi földmívelésből élnek földje nem termékeny.

Moffat, vs a' Déli Hollandiai Dumfriesi Grófs. 1,200 l. kénköves, és aczélos kútjairól nevezetes.

Mogadore Mogodor, Suira, (31° 25' É. Sz. 8° 4' 30" K. H.) fő vs a' Maroccoi Haha tartom. Északi Africában, az Atlanti tengernél, a' hason nevű szigeten; megvagyon erősítve; van kikötője, és Europai kereskedő házai, mellyek öszvéreket, kordovánt, gummit, elefánt tsontot, strucztollat ki, és épületfákat puskákat és egyéb Europai miveket béhordanak.

Mögeldorf, l. Moegeldorf.

Mögelin, l. Moegelin.

Mögel-Tondern, l. Moegel-Tondern.

Moggan, l. Quelpaett.

Moggia Moggo, Olasz különféle nagyságu gabona mérő.

Moghistan, az az Pálma ország, vég tartománnya a' Nyugoti Persiai Kerman, Caramania Országnak Fő vsa Minau.

Moghuln, l. Mongolia.

Mogielnika, vs a' volt Varsói oszt. most új Lengyel Orsz. 910 l.

Mogihlo, kis vs a' Brombergi oszt. új Lengyel orsz.ban.

Mogila, l. Claratomba.

Mogilew, vs az Orosz Podolia Helyt. a' Dnestr mellett, van 1,167 h. és 7,000 l. kereskedik.

Mogilew, l. Mohilew.

Mogilno, vs a' Brombergi oszt. 84 h. és 630 l. új Lengyel orsz.ban.

Mogodor, l. Magadore.

Mogolistan, 1761 előtt Országa az úgy neveztetett Nagy Mogolnak, vagy Schach Allumnak, az az a' világ urának, első Indiának Északi részén, kinek hajdan 230 mill. Tallér jövedelme vala, de most 50,000 Tallérnyi betsület zsolddal a' Marattáknak foglya, kik még most is minden Parancsolatokat az ő nevében tesznek, és a' pénzre is nevét veretik.

Mogrebinek, így hívatnak a' Barbáriából, Egyiptomba bevándorlott Arabsok, kik részént kereskedők, részént katonák.

Moguer, vs a' Spanyol Sevillai tart. Tintónak egy öblében való béfolyásánál, 5000 l.

Mogurchi, vs Oláh Orsz. Alután túl.

Mohátsch Mohátsch, (45° 59' 29" É. Sz. 36° 21' 41" K. H.)

Digitized by Google

priv. mvs. Baranya Várm. Dunamellett Siklóshoz 4 mfdnyire, Szederkeny és Szekezö köztt. F. U. a' Pécsi Püspökség, egy erösséggel; Széke egy Görög Protopopának. Emlékezetes az 1526. magyar gyászról, és 1687 eszt. a' Törökökkel viselt hadakról Van. Cath. nem egyesült Görög, és Ref. templ. só rakodó helye, és Pósta hívatala.

Mohakok, l. Irokézek.

Mohawk, folyó az Ész. Americai szabad tartom. melly a' Hudson fót az Ontario' Tavával öszve köti.

Moheluo, mvs Morva Orsz. Znaymi ker. tartozik a' Namieschti'urod. Igla vizének bal partján, 125 h. 730 l. és jó Plébániával.

Mohilew Mogilew, Orosz helys. a' Witebsk, Smolensk, Orel Tschernigow, és Minski Kórmányszékek közt fekszik, tére 918 Ném. mfd. 835,580 lakosokkal, kik többnyire Lengyelek, vannak köztök mindazáltal Muszkák, Zsidók, és Külföldiek is, ezen lapos és mérsékelt földnek bö vize van, a' Dnepr, Druz, Ssosha, Besset, Prona, Ostr, Wechra fok által; vannak több Tavai is p. o. Ssesnoe 's a' t. Ezen általjában termékeny föld terem gabonát, lent, kendert, sót 's t. eff. 12 kerületekre osztatik, Fö helye.

Mohilew, (53° 54' É. Sz. 48° 4' K. H.) vs Dnepr mellett, 2,003 többnyire fa h. és 12,500 l. kik közül sok Zsidó. Széke egy Kath. és Görög Érseknek, van 1 Barát 1 Apátza klastr. 16 Pléb. templ. mellyek közül 10 köböl való, 1 Bernhardinus egy Carmelita klast. 1 Görög Seminar. és Iskolával, Jesuita Colleg. bör fab. és számos kovácsokkal, kereskednek Riga, Memel, és Danzig felé, bör, faggyú, méz, viasz, gabona, kender len hamuzsírral 's t. eff. 9 Oct. 1811 tüzi veszedelem által ezen vs sokat szenvedett.

Mohilla Moella Mojella Mohilia Molale, egy Komorrói sziget kel. Africában 's (12° 13' É. Sz. alatt) van édes vize, és igen termékeny, leginkább a' czukornád, citrom, kokosdió, granátalma, pizáng gyümöltsökre, és más fagyümöltsökre, és tápláló plántákra nézve. Van itt sok szarvasmarha, ketske, tyúk, 's t. eff. lakosi feketék, rövid kondor hajuak, bárdolatlan Mahumedánok. Egy Scheriftöl fügnek, termesztékeket inkább pengö pénzel, mint kereskedö portékákkal tserélik fel, még is a' tserében legörömestebb' kardokat, veres posztókat, csákókat, és Indiai materiákat vesznek.

Mohon, vs a' Fran. Morbihan oszt. 5,020 l.

Mohr Maurus Maur, vagy szerecsen, Neger, lakosa a' hajdani Mauritaniának Barna, vagy Barnássárga szinnel. Minekutánna ezek Africából Nyug. Európába béütvén, magokat erös lábra állították, elöször ugyan ezek, de késöbben nem csak a' Mahommedánok Déli Asiában, és az Indiai szigetekben, és partokon, hanem a' barna Æthiopesek is ezen szinért Mauroknak neveztettek. Ezen szóval az újjabb idökben, csupán csak azok neveztettek, kik a' régi Mauritaniát, és Ész. Africát lak-

Digitized by Google

ták, hogy másoktól megkülönöztessenek. A' Mahumedánok Déli Asiában, kik eredetre nagyobb részént Arabsok, igazabban Mahumedánoknak mondatnak, jóllehet sok utazások leírásában a' Szeretsen név alatt esméretesek. 2) Az egészlen fekete, kondor gyapjús hajú, és vastag pittyedt ajkú embert, millyenek a' Déli Africa, Senegal, újj Gvinea, és Congo, a' Monomotapa, Malabar, Malacca, és néhány déli Szigeteknek lakosi, kik a' Feketék, vagy Negerek nevök alatt esméretessek, különössen az illyen fekete Africánust, kit a' Nagy Urak szolgálattyokra tartanak Szeretsennek nevezzük. 3) Némelly kis ember Nemei, kondor hajjal pikkelyes bőrrel, és igen fényes fehérséggel, kik a' déli tartom. találtatnak, helytelenül neveztetnek fehér Szeretseneknek; A' Spanyolok Albínosoknak hívják, a' Hollandusok Kekerlakoknak, a' fehér bőrökön kívül külömbözнek még a' szemeknek halavány, sárga, szürke, és veres csillagával, mellynek fekete nedve hibázik, honnét a' tűz, és napfényét nem szívelhetik; hiteles tudósitások után ők inkább valamelly gyarló, beteges, mint tulajdon különös ember Nem.

Mohr l. Moor.

Móhr, népes, jó nagyságú helys. Fehér Várm. melly inkább egy vshoz hasonlít.

Mohra, folyó Austriai Siléziában, és Morva Orsz. melly Troppau alatt Oppába szákad.

Mohran, (kis) falu Austriai Siléziában, Troppaui ker. a' Freudenthali urod. tartozik, Mohra vizénél. Morva' határán. Van helybéli káplánsága, Iskolája, 150 h. 950 l. Német 2 fehérítője, 2 vizi malma, 1 deszkametszője, 1 fegyverhámorja, 6 drótmühelye, 1 tégla kementzéje, 2 mészkő bányája.

Mohrin Morin, Ns. vs Brandenburgi új Markban, Königsbergi ker. egy tó mellett melyben sok mennyhal fogatik 152 h. 940 l.

Mohringen, l. Moringen.

Mohrungen, (53° 51′ 30″ É. Sz. 37° 36. K. H.) ker. vs kel. Burkus Orsz. a' Mohrung, és Scherting tavak közt 260 h. 1,870 l. vagyon 2 vára 1 deák Iskolája, 1 gazdaságbéli társaság, kender termesztése, és fonal kereskedése. A' hason nevű ker. foglal magában 56 1/4 □ mfdön 80,620 l.

Mohylow, kis vs az Orosz Podolia Helyt. Dniester mellett, Moldáviával nagyon kereskedik.

Mojubra, kis de népes vs Barka tart. Barbáriában. Lakosi karavani kereskedést űznek.

Mojella, l. Mohilla.

Moirans, vs a' Francz. Jura oszt. Isere vize mellett, 1,190 l. pamut szövés, Indienne és posztó fabr.

Moirans, helys. a' Fr. Isere oszt. Isere mellett, vas, kalap, bőr fabr.

Mois, falu felső Lausitzban, Görlitzi ker. nevezetes a' 7 Sept. 1757 ütközettől, mellyben a' Burkus Winterfed Gen. elesett.

Moisdon, falu a' Fr. Alsó Loire oszt. 19,10 l. kovács műhellyel.

Moislinge, falu, de a' melly

Digitized by Google

egy mvshoz hasonlit, Trawe vize mellett, melyben itt a' Steckenitz ömlik, 1 órányira Lübeck felett, Daniai Véd alatt.

Moissac Musciacum, (44° 8′ É. Sz. 19° 2′ K. H.) régi ker. vs a' Fran. Lot oszt. nem messze Tarnak Garonneba való befolyásától, 10,030 l. kereskedik gabonával, lisztel, és borral.

Moistrana, falu Karnioliában, Laibachi ker. a' magas Terglou hegy tövében, a' hason nevü, és Száva vize között, köves földje, és vasbányái vannak, mellyek (1780) 10,800 mázsa darab vasat szállitottak, melyből 5,200 mázsa aczélnak ki miveltetett.

Mokampur Mokwanpur, (27° egész 28° É. Sz. 101° egy 104° K. H.) igen esmeretlen birodalom, közép Asiában, Napul, Butan, Bengala, és Gorka közt. Sok erdőkkel, elefántokkal, szarvorrúkkal, tigrisekkel, bivalokkal, szárnyas állatokkal, Fő vsa Amanuh.

Mokatow, Kir. mulató kast. Varsónál.

Mokowoda, vsa volt Varsói Siedlcei oszt.

Moko-moko, Fő hely Indrapura birod. Sumatra szig.

Mokra, Orosz falu Marmaros Várm. a' hason nevü folyónál, mellyen egy jól készült tsatorna, és 1 fürész malom találtatik.

Mokrozyn, helys. Galliciában Zolkiewi ker. Rhabarbara ültetménnyel 1 Görög egyesült templ. és Német colonistákkal.

Mokschan, (53° 44′ É. Sz. 62° 15′ K. H.) ker. vs az Orosz Pensai Helyt. Asiában a' hason nevü fónál, 607 h. és 4000 l. kereskedik selyem pamut, gyapjú portékákkal, és marhával.

Mokwanpur, l. Mokampur.

Mola, vs Nápolyi Bari tart. az Adriai tengernél egy sziklán 7,664 l. hajóépittéssel, 's termesztékekkel való kereskedéssel foglalatoskodik.

Mola, helys. a' Nápolyi Terra di Lavoro tart. gyönyörü vidéken, egy kis öbölnél, vámból és borból nagy jövedelmeket nyer.

Molale, l. Mohilla.

Mold, l. Molle.

Moldva, Orsz. Törökül *Bogdan*, A' Portának adóval tartozó tart. határos ez a' Dnister, és Orosz Podolia Helyt dél. Dunával, és a' Bulgár Ilivel nyug. Erdély, és Oláh Orsz. kal. az Orosz Nicolaiewi Helyt. legnevezetesebb Foji. a' Sereth, Pruth, és Dnester, népessége 420,500 l. föld színe 875 □ mfd. A' nyár Május közepétől egész October közepéig tart. Napnyúgotról a' földje hegyes, kel. igen termékeny; gabona, bor (esztendönként: 4,2000,000 akó), gyümölts, dinnye (a' szegényeknek fő tápláló eledelek), dohány, fa, szarvasmarhák, lovak, disznók, birkák 16 újnyi hosszú, és 4 újnyi széles kövér farkakkal, méhek odvas fákban, farkasok, rókák, arany a' hegyekben és folyókban, só, szekérkenő nagy böségben. Lakosi eredetre Oláhok, Hitre Görögök, Herczegeknek (a' Hospodárnak) 1,450,000 Levantai Piaster jövedelme van, eddig esztendönként a' Török Császárnak 126,500 Piaster adót fizetett; A' Nemesek Bojároknak hivatnak. Fő vsa Jasch, v. Jassi.

Digitized by Google

Moldau Moldawa Moldva v. Sepsi, Magyar mvs. Abaúj-Várm.ben sok féle mesteremberektől lakatik, vagyon Kath. Ref. és Ev. temploma szőllőhegyei, és jó gabona vásárjai.

Moldau Wltawa, Cseh fó folyó Prachini ker. hol Cseh Austria, és Passaui határok öszvejönek, ered Hohenburgnál, talpakkal hajózható, és Melnik vsnak a' Bunzlaui ker. általellenében Albisba szakad. Cseh Országot majd 2 egyenlő részekre osztja, mindennémű halakkal bővelkedik, és nagy sokaságú gyöngyteknyőket, mellynek némelyikében 5 gyöngy is találtatik, visz magával. Beléje folynak a' Malsch, Luznitz, Watawa, Brzina, Kocaba, Sazawa, és Beraun Fojok.

Moldau-Tein, nyilt vs Cseh Orsz. Budveisi ker. Moldva fó mellett, 291 h. 2,170 l. 1 Cs. Kir. pósta hiv. 1 Cat. Pléb. temp. tartozik a' hason nevű urod. mellynek birtokosa a' Prágai Érsek, lakosi a' középszerű földmivelésből marhanevelésből, és favágásból keresik élelmeket, a' Moldauban itt' vizák fogatnak.

Moldava (44° 39′ 30″ É. Sz. 39° 21′ 16″ K. H.) helys. a' Temesvári határ ker. Duna mellett, közel van újj Moldava vagy Bosniak; réz, és ón bánya mellyek eszt. 250 mark ezüstöt 1 1/2 mark aranyat, és 2.383 mázsa rezet szállíttanak.

Moldawa, fó Bucovinában, Erdélynek határinál ered, Bukovinán keresztül Moldvában foly, mely tartománynak nevet ád és ottan a' Serethbe szakad.

Molesmes, vs a' Franc. arany domb oszt. Seine mellett 120 h.

Moletin, falu Morva Orsz. Olmützi ker. 132 h. 880 l. 1 Pléb. nagy köbányával.

Molfetta Melfitum, vs a' Nápolyi Bari tart. az Adriai teng. 12,000 l. 1 kikötővel. Püspökséggel, van vászon szövése, hajó építése, és kereskedése, közel vannak salétrom gödrei.

Molgora, fó Majlandi Her.ben Lago di Leccónál ered, és Cornegliano 's Vágliano közt Cassanoi canálisba szakad.

Molicorno, Larenusiae insulae, néhány kis szigetek Tunisi Status partyánál Afrikában.

Molichleben, falu Nesse mellett Gothai Hercz. 182 h. kékre festő fű termesztéssel.

Molière, vs a' Fran. Tarn, és Garonne oszt. 2,500 l.

Molières, vs a' Fran. Gard oszt. Arre fónál 600 l. pamut kaptza fabr. és márvány bányával.

Molina, derék helys. Spanyol Cuenza tart. a' hason nevü fótúl, melly Tajoba ömlik, 4,400 l. vas, és réz bányával.

Molina, (38° 4′ É. Sz. 1° 50′ 48′ K. H.) vs. Spanyol Murcia tart. a' tenger mellett 3,200 l. só kútakkal.

Molina d' Aragon, helys. Spanyol Arragonia Királys. vas réz gödre, és orvos kútakkal.

Molina (*Sierra*), hegy újj, és ó Castiliának határi között, Spanyol Országban.

Molina (*Capodelle*), fok Siciliában, Val di Demonának kel. partjain.

Molinara, vs a' Nápolyi Királys. tulsó Hercz. 2,080 l.

Molingar, l. Mullingar.

Malino, vs a' Török Metelino szig. 1 kastéllyal, és kikötő-

Digitized by Google

vel.

Molise, Grófs. Nápolyi Királys. mely Capitanatával most tsak egy tartományt tészen, van mintegy 207,165 l. gazdag gabona, bor sáfrán, és selyemre nézve a' hason nevü Fő vsa kitsiny és rosszúl épült.

Moliterno, vs Nápolyi Kir. innensö Herczs. 5,180 l.

Molivo, vs Mitylene szigetb. Archipelegusban 1 kast. 1 kikötövel, és olaj kereskedéssel.

Mölk, l. Moelk.

Möll, l. Moell.

Moll, vs egyes. Belgiom oszt. 3,690 l.

Molle Mold, kis vs a' Norwegiai Drontheim megyében, 800 l. 1 kikötövel; kereskedik fával, hallal, és halzsirral.

Mölleläje, l. Moelleläje.

Möllen, l. Moellen.

Möllendorf, l. Moellendorf.

Mollis, falu a' Helvétziai Glarus kant. pamut szövéssel, és kereskedéssel foglalatoskodik.

Molln, falu Austr az Ens mellett Trauni negyedben egy doromb fabrikával.

Mollwitz, falu Siléziában, Briegi Hrczs. 66 h. 390 l. 1 Evan. templ. nevezetes a' 10 Aprl. 1741-ben történt ütközetről hol II. Friedrich Burkus Király elöször az Austriakat meggyözte.

Molo, Hooft, Steen-Muur, v. Steen-Sluys kőfolyat, 's sok nagy köveknek sora, egy vastag fallal együtt, melly gát formában a' kikötő eleiben épittetik, melly által külföldi hajók a' ki kötöben való beevedzéstül gátoltatnak, a' benne lévöknek a' hullámok ellen védül szolgál. A' Molo meg is erösittethetik, hogy a' hajókat az ellenség ellen oltalmazza.

Mologa, ker. vs az Orosz Jaroslawi Helyt. a' Mologának, Wolgába való befolyásánál 418 h. 20 kereskedö bolttal, 2,110 l. kereskedik selyem matériával, posztó, és vászonnal, hajókázást üz.

Molompise, falu a' Fran. Cantal oszt. Alagnon mellett 800 l. vászon fabr.

Moloschna, fó az Orosz-Tauria Helyt. melly az Azowi tengerbe ömlik, és a' mellynek partjain sok Duborgi-Német, és Mennonita telepedések vannak.

Molsdorf, (50° 54′ 26″ É. Sz. 28° 37′ 22″ K. H.) falu a' Gothai Hercz. Herczegi mulató várával, és kerttel 93 h. 380 l.

Mölsen, l. Moelsen.

Molsheim Molzen, vs a' Fr. alsó Rajnai oszt. Breusch mellett, 390 h. 2,530 l. bor, és gabona termesztéssel, bör készittéssel, buzér fabr.

Moluchok, l. Araukok.

Moluckiak, ném. (Gewürtzinseln) magy. (Füszerszigetek) minden szigetek Celebes, és újj Guinea között, Északi, és déliekre osztatnak, az elsöbbekhez tartoznak: Martai, Gilolo, Ternate, Ceram, Tidor, Banda, Amboina, és Buro, az utólsókhoz Bali, Combouwa, Sandebösch, Timor, 's t. m. Fekszenek a' 4° Ész. Sz. és 10° 30′ Dél. Szél. és a' 137° és 149° K. H. között, a' Vulcanok és nagy földindúlások által látszatnak újj Guineától elszakasztva lenni, még mindég találtatnak rajtok füstölgö tüzokádó hegyek valamint a' földindúlások is közönséges tünemények. Ezen szigeteknek Naggyai, ismét más

Digitized by Google

kissebb lakott, és lakatlan szigetektől körülvétetnek; a' hajókázás ezen helyeken a' sok szirtok, szikłák sikér vizek, fövényesek, habtorlások miatt nagyon veszedelmes. A' száraz, és terméketlen föld megemészti a' hegy forrásokat; a' hévség nyáron igen nagy, az esős hónapokban a' levegő egésségtelen; kevés gabona, és riskása vettetik, de az Indus és Europai kerti, és gyümölts termesztékeknek ezen forró, és nedves Éghajlat igen kedvező; azért ritka nagyságú, és vastagságú mandolafákat láthatni, különös édességű, és keserűségű narantsokat, kokosz, és ságopálmákat, bambusnádat, sapán és más festőfát, aloe, ananász, pamut, czukornád, Indus és Europai mezei, és kerti termesztékeket, megjárhatatlan erdőket, sok haszonvehető fanemeket. Az Állat Országa nem olly szapora, kiváltképpen találtatnak zacskós állatok, bivalok, szelid, és vad disznók, rétzék, húrosok, fekete ludak, papagájok, paradicsommadarak, halak, szározi rákok, szép kagylók nagy sokaságban, 30 láb. hosszú, nem mérges kigyók, krokodilusok, némely helyeken Europai házi állatok is. Europaiaknak szükséges termesztékek: szegfő és muskátafák, melynek használásával a' Hollandusok még eddig nagy ön haszonnal éltek; mert esztendőnként nagy részét ezen fűszereknek megsemisitvén, árrát nagyra verték. Lakosi fekete sárga színűek és a' Malajiakkal beszédek szokások, tulajdonságok egy; de sokan közülök Javani, Chinai, és Arabi eredetűek, melly utóbbi származat a' Mahumed vallását ezen szigetiek fő Hitekké tevék. — A' leghaszonvehetőbb szigeteket a' Hollandusok birják, mások felett magán kereskdésök, telepedéseik, és réveik vannak, sokakat pusztán hagynak sokakat a' rabszolga kereskedésre használnak, némellyek pedig semmi közösülésben velek nintsenek. Az ő hatalmoknak meghódólt szigetek négy Kórmányszékek alá osztatnak u. m. Amboina Banda Ternate, és Makassari Kórmányszékre. Mindegyik közülök egy Kormányozó alá van vetve, ki a' Bataviai Fő Kormányozótól függ. A' Honni származatú Herczegeik ugyan Hollandus hatalom alatt vannak, de még is birnak tartományokat, mellyeken a' régi Malayi Constitutió szerént országolnak, ezek következendők: Ternae, Tidor, és Battschian Királyságon. Popo, és Salawettei Herczegségek.

Molwitz, falu Sileziában, nem messze Briegtől, mellynél 10 apr. 1741 azon esméretes ütközet a' Burkosok és Austriak között esett, mellyből a' mint mondják II. Friedrich elszaladott.

Mombaça, Mombassa, Kirs. Kel. Afrikáb. Zanguebar-szigeten. Kis tart. a' hasonnevű fónak torkolatjánál. Itten fekszik azon jokora nagyságú Mombaça sziget, melly ezen bir.nak főrészét teszi. Ezen sziget különösen termékeny mindennemű tápláló, és gazdag eleségbéli termesztésekben, és halakban. Lak. Arabiai származatúak, kik nagy keres-

Digitized by Google

kedést üzvén, egy Király alatt vannak. A' jól épült fő vsa

Mombaça, fekszik a' hasonló nevű szigeten, természettől erős; meglehetős kikötőhellyel; Királynak széke, kereskedik elefánt csonttal, viasszal, mézzel, arannyal, ambrával, rabszolgákkal 's t. ef.

Mommeliano, l. Mommeliant.

Momorano, helys. kast. és 2 rév Istriában.

Mo-Miske, vsa Svéd Helsinglandi tart. lentermesztéssel fonál szövéssel.

Mompa v. *Nompa*, esméretlen tart. az Aranypartoknak kebelekben, felső Guineában.

Mömpelgard, l. Moempelgard.

Monaco, hajdan kis Herez. Olasz orsz.ban, most Sardiniai Kirs. része a' Nizzai Grófs. és a' Genuai birt. közt a' tenger hosszában fekszik, olajban gazdag. Környéke 4 v. 5 mfd hajdan Honni Herczegektől igazgattatott Francz. véd alatt, azután egy osztálya a' Francz. tengeri Alpesek osztályában. Itt van.

Monaco, kis megerősitett vs és ker. Fő hely tenger mellett 200 h. és 1130 l. 1 várral, a' sziklának. Vagyon réve kikötője a' kisebb hajóknak, tobák fabr. olaj kereskedése.

Monaghan, Grófs. az Irland Ulsteri tart. ész Tyronneval, kel. Loutthal, dél. Cavannal nyug. Fermanaghgal határos. 23 3/4 □ mfdön 1 vsa 21 Eklezsiája, 21600 h. 99590 l. vagyon földe általjában termékeny, közben mocsáros, és iszapos. Dombokat és hegyeket ész. felé lelhetni, mellyekhez a' Sliebh-Baughe hegy tartozik. Az ész. és keleti részekben virágzanak a' vászon fabr. Fine fó ered az ész. részeken, és Lough Ernében szakad. Fő vsa

Monaghan, vászon fabr. különben csekély.

Monakosy, telepedések az egyesült Atyafiaknak, az ész. Americai Maryland szabad tart.

Monaughain, fó Madagascar sziget 7 torkolatokkal.

Monaster, hegyes, vagyonos, fallal kerített vs déli Tunisban, egy tenger foknak végin, régiségeknek kevés jeleivel.

Monastereven, vs a' Kildarei Grófs. az Ireland Leinsteri tart. Barrow vize, mesterséges fó mellett, haszonnal kereskedik.

Monastier, vs a' Fr. felső Loire oszt. 3510 l.

Monbasea, l. Mombaça.

Monbercello, vs a' Francz. Marengoi oszt. 2530 l.

Monbrillant, kir. mulató vár Hannoveránál.

Monbuc, helys. Cataloniában Spanyol orsz. 2000 l. és ércz forrásokkal.

Moncal, l. Moncalvo.

Moncalieri, (45° É. Sz. 25° 22' K. H. vs Piemontban 7300 lak.

Moncalvo, Moncal ugyan ott 3440 l.

Monçao, vs és határ vár Portugallai Entre Duero e Minho tart. Minho fónál 239 h. 700 l.

Moncastro, l. Akkiermann.

Moncago, n. hegy Arogoniában, ó Castilia határánál Spanyol orsz.ban.

Moncerino, csekély helys. v. vska a' tengernél, Madeira szigetben a' Maxicoi kapitányság alatt.

Mönch, l. Moench.

Monch-Aldorf, l. Moench-Al-

Digitized by Google

torf.

Mönchberg, l. Münchberg.

Möngut. l. Moenchgut.

Mönch-Nienburg, l. Moench-Nienburg.

Mönchsrot, l. Roth.

Monchique, helys. Portugalliában, Algarvei Kirs. 4800 l. Vannak meleg ferdői, narancs. és citron ültetményei, ész.ra fekszik azon magas vadon, és terméketlen Gránáthegy Monchique melly Algarvet, Alemtejótól választja.

Monchy-Humières, vsa Fran. Oisei oszt. Ronde vizénél 730 lak. vas, kénkő, timsó fabr.

Monclar, vs a' Fran. Lot és Garonne oszt. 123 h. 2200 lak.

Monclar, vs a' Fr. Lot oszt. Tescou fónál 1770 l.

Monçon, vs a' kastély Aragoniában, Spanyol orsz. Susa, és Cinca fó szakadásinál.

Moncontuor, vs a' Fr. Vienne oszt. 820 l. 2. vs Fr. ész. partok oszt. 1680 l.

Moncort, falu a' Fran. Mayenne oszt. kováts művekkel.

Moncrebeau, vs a' Lott, és Garonne oszt. 2500 l.

Monda, hajdan Munda kis vs Spanyol orsz. Granadai Kir. ság. Ezen tájon verte meg Julius Cesar egy ütközetben az ifju Pompejusokat 17 Mart. 45 eszt. Kr. Ur. Sz. előtt.

Mondana, l. Montagna.

Mondego, Munda fó Portugalliában ered Beira tart. és 22 mfdnyi folyása után a' tengerbe való omlásánál Coimbrától dél.nyug.ra egy öblöt formál, mellynek ész. részén Mondégoi fok van.

Mondidier, Montdidier, vs a' Fran. Somme oszt Don fónál 850 h. 4059 l. van gyapju harisnya és kalap fabr. és kereskedik.

Mondim, helys. Portugalliában Beirában, 100 h. selyem mív selyem, és gyapju harizsnya fabr.

Mondonnedo, vs Spanyol Galliában, 5500 l. 1 Püspökséggel, és kikötővel. Ker. lovakkal, birkákkal, halakkal fonállal, azon vsnál van Castro de Oro vár.

Mondovi, Mons regius, (44° 23' É. Sz. 25° 50' K. H.) munkás vs a' Genuai Herczség. Ellero fónál vidéke gazdag borban, gesztenyében, selyemben, márványban. 21560 lak.

Mondragon, vs a' Spanyol Guipuzkoa tart. Deva fónál, van vasgödre természetes aczéllal, gyógyító kutja, az almafák nagyon szorgossan neveltetnek, az almaborért.

Moudsee v. Manfee, tó Bajor orsz. Salzachi ker. Ach fója egyesiti Atter tóval, 1 1/2 mfd hosszu 1 mfd széles.

Mondsee, Mannsee, mvs ugyanot, a' hasonnevü tónál, vannak pamut mívei, és 1 kath. pléb.ja.

Mondsgebirge v. *Lupata*, roppant bérczek, mellyek ész. ról délnek, déli Africának közepén által terjednek.

Moneglia, Monilia, helys. Piemontban szölöhegyei vannak.

Moneins, vs a' Fran. Alsó Pyraeneï oszt. nem messze Buzetól 380 h. 5160 l. szöllöhegyekkel, azonkivül vassal, ónnal, rézzel bövelkedik.

Monembasia, l. Napoli de Malvasia.

Monestier, vs a' Fr. Tarn oszt. 2710 l.

Monestier de Briançon, vs a' Fr. fó Alpesek oszt. Guisanéban, 2580 l. ércz forrás-

Digitized by Google

sal kereskedik vas és ércz edényekel rézmettzésekkel.

Monfalcone, Montefalcone kis vs Carniolia N. Herczs. 2 mfd a' tengertől, gabona, és borban gazdag, vidéken, 1200 l. és la Roccá nevü erős várral, egy közellévő hegyen. S. Antonio kis hegynek tövénél erednek orvos források, mellyek már a' régieknél is esméretessek valának, de későbben becsekből sokat vesztettek. A' tengerrel közösülnek.

Monfalut, a' legdélibb Kaschefság közép Egyptomban, felső Ægyptomal határos. Fó vsa

Monfalut, jókora nagyságú, népességű, és tekéntetü vs széles nyilt útszákkal, Nilusnak balpartján, kereskedik vászonnal, melly itt nagy sokaságban szövetik, és gabonával.

Monferrato, sziget S. Raphael bir. partjain, Zangvebaron, igen termékeny, plántáji, tzukornád is találtatik; Arabs származatú néptől lakatik, kik igen hasznos kereskedést üznek, és a' kis, töredékeny csonakaikon a' partoknak hoszában Africától Madagascárig hajókáznak.

Monflanquin, Montflanquin vs a' Fr. Lot, és Garonne oszt. Lez vize mellett, 300 h. 5170 l.

Monfrin, vs a' Fr. Gard oszt. Gardonnak, a' Rhonéba való béfolyásánál. 234 h. és ércz. forrásokkal.

Monghier v. *Housa*, nagy régi vs keleti Indiában, Ganges-Behari tart. falakkal körölvétetve a' háborúk' viszontagságai miatt, mindazonáltal nagyságából sokat vesztett.

Mongletur, vs Kondapilli ker. a' kel Indiai Madras Praesidenségben, széke egy Indiai Herczegnek Indus módra megerösítve, közepén 1. kastéllyal.

Mongolia, (30° egy 50° É. Sz, 105° egész 140° K. H.) bir. közép Asiában, mellynek köre, felosztása, határi, termesztékei, fekvése, éghajlatja, természeti tulajdonsága mainapig nagy részént isméretlen. Itt' vannak Asiának legnagyobb hegyei, mindég hóval és jéggel béborítva, kopárok, legmagassabb az Altai. Folyó vizei: az Irtisch, Ob, Jenisey, Selenga, Tula, Amur, Hoangho, kebelében vannak puszta fók mint p. o. az Ili. Tavai közül a' Kosogol, Tschan-Nor Saipan emlékezetesek. Éghajlatja hideg, kellemetlen durva. Földje homokos, száraz a' Kobi homoksíknak is egy része idetartozik. Az orsz.ban találtatnak szarvas marhák, vadlovak, (Tahi) vadöszvérek (Tschibetey) tevék, vadak, sárga kecskék, czobolok, fátzányok, halak, Rhebarbara, Ginseng, pamut, A' Mongolok (Moghulok a' délnyug. Tatároktól, szennyes sárga arcz színnel, kicsiny, és mély szemekkel, testi állással, és szokással különöznek; Hitek a' Lámai hit. Vadászatot, és kevés földmívelést is üznek készíttenek selyem, pamut, és gyapjumateriákat, papírost fegyvereket, bört, sok független Herczegektől kormányoztatnak, kik a' Chinai fő hatalmat megesmérik, két fő nemzetségekre osztatnak a' tulajdon Mongolok, és Oelöt, v. Kalmukokra utóbbiak ismét a' Son-

Digitized by Google

gárok és Choschoták, Derbeték, és Torgotakra, így a' bir. a' Kalmuk, és Mongol tart. nyokra oszlik; Az első magában foglalja azon ország. nak részét, hol van az Irtischnak kutfője, Ob, Jenisey, és a' Kobi puszta körül, és Songarey és Choschoteynek hívatik; a' tulajdon Mongolia kel. része az egész tart. nak, Amur és a' mellékes fók körül, China, és Siberia között, és a' Lakosi után hasonlóképp' kétféle nevezete van, a' Kalkas-Mongolia, és Seharra-Mongolia, az előbbi Amur, utóbbi China mellett; vsi a' tulajdon Mogoliának kevessé esméretessek; csak Zehol, Maimatschim, és Naun nevezetesebbek közülök. A' keleti Indiának Mongoljai Mahumedanok kik külömbféle országokból ide költöztek.

Mongrande, vs Piemontban 3150 l.

Monheim, vs a' volt Bergi-Rajna oszt. Rajna mellett, 1520 l. Vannakposztó gyapju fabr. fazekas mívei kereskedik fával, gabonával, kőszénnel, gypsszel.

Monheim, kis vs Bajor ors. fel. Duna ker. 195 h. 1400 l. fő fabr. széke a' törvényszéknek, és számtartoságnak.

Monistrol, kis vs a' Fr. fel. Loire oszt. 516 h. 3910 l.

Monjoy, kis vs Jülichi Her. ben, Rajnán tulsó Prusszsiának birtokában; posztó műveitől nevezetes.

Monlnel, Montluel (45° 49′ É. Sz. 22° 43′ K. H.) vs a' Fr. Ain Seraine fónál 340 h. 4150 l. kereskedik gabonával, kenderrel és czérnával.

Monmeliant, Montmeliánt, Mommeliano (45° 32′ É. Sz.) erős vs a' Fr. Montblanc oszt. Isere fónál 1260 l. bortermesztéssel.

Monmorency, Montmorency, Emile, vs a' Fr. Seine és Oise oszt. Seinetől nem messze 250 h. 1800 l. Rousseau itt' sokáig élt.

Monmorillon, l. Montmorillon.

Monmouth, Grófs. Angliáb. ész. Hereford és Brecknock Grófs. nyug. az utobbival, és Glamorganshire, del. Bristoli Canállal, kel. Gloucestershirével, határos; többnyire fók teszik a' határit. Foglal 20 □ mfdön 7 vst, és kis várokat. 127 Eklezsiákat 9365 h. 45580 l. hajdan Walesi Grófs vala. Az Usk ezen tart. t 2 egyenetlen részekre osztja. Keleti része erdős szántó föld, és füzes. Vannak nagy mészgödrei, mellyek trágyának szolgálnak a' kisebb nyugoti részént hegyes kopár míveletlen, mindazonáltal nagy birka tanyákkal. Érczekből kőszént és vasat terem. Legnevezetesebb folyóji: Severn, Wye, Usk, Minnow igen halassak leginkább lazaczokkal bővelkednek. Fő vsa

Monmouth, a' Minnow, és Wye vizeitől kerített szögben 2000 l. Honni termesztékekkel kereskedik, ott' láttatnak egy várnak omladéki, hol V. Henrik született.

Monnikedam. Monachodamum, (52° 35′ É. Sz. 22° 34′ K. H.) vs déli Hollandia a' Monnikedami Gáton, egy iszapos kikikötővel 4 temp, 700 h. 2060 l. kik leginkább halászatból, só, és szappan főzésből, halzsír égetésből és selyem szövésből élődnek.

Digitized by Google

Monoemugi, l. Nimiemajer tart.

Monók, magyar falu Zemplén Várm. 1 kast. és szép kerttel, Gróf Andrásy Joszága, Van ref. és kath. templ. és bortermesztése. Az Uradalmi kápolnában S. Urbanusnak teste tartatik.

Monomotapa, v. *Manomotapa*, tulajdonul Mokarauga (mert az előbbi az országlónak neve) Kirs. Afrikában 's déli Kafreriában, (46° egész 51° K. H. 18 egész 25° D. Sz.) ész. része a' Senai partnak. Földszíne 7200 □ mfd éghajlatja meleg, de nem egésségtelen, föld színe hegyes, de elég vizes, termékeny. A' hegyekben találtatik arany, ezüst, réz, czin, tengeri só, czukor, pamut, kukoricza, riskása, kerti termesztékek, déli növevények, ritka fanemei, vadak, házi állatok, oroszlányok, elefántok, Crocodillusok; lak. többnyire a' Mokarandschi águhoz tartoznak tisztafekete közép termetű Szerecsenek, és nem bálvány imádók. Esmérnek egy legfőbb Isteni hatalmat, de e' mellett még sok pogány hitbéli visza éléseik vannak Királyok hatalmas ugyan, és sok szövetségesekkel bir, mindazonáltal a' Portugallusoktól nagyon függni látszatik, kik is egy testörző sereget magok katonáiból néki adnak. A' Portugallusoknak, a' Zambese fónál sok rakodó helyeik vannak, az arany, és elefántsont kereskedések előmozdíttására, tisztjek Massappában lakik. Monomatapa ezen következendő 12. tart.ra oszlik: Inhabozoe, Inhamoi, Botonga, Lchingoma, Schingoma, Makumbe, Barbe, Schiroro, Demkarugi, és Ongoe, Munhay, Sakumbe, Schikowa, és a' Senai part.

Monongahela, déli ága az Ohio fónak ész. Amerikában; a' Virginiai, Allegany bérczekből jön, és Pittfordnál az Allegani fójával való összveszakadásánál Ohio nevét veszi.

Monopoli, vs Nápolyi Bari tart. 15530 l. 1 kastéllyal a 1 Püspöks. a' kat. temp. kivül még 5 pléb. templ. határa nagyon termékeny olajban, mellyből esztendönként sok ezer akó elhordatik.

Monora, Donnersmarkt, Meneragye, mvs al. Fejér Várm ben, N Enyedtől 5 óra, k. Küküllő vizénél. F. U. Balasfalvi Püspöks. lak. Szászok, Oláhok; evang. és egy. hitüek tul. pléb. val, és 1 hiddal, 's malommal.

Monovar, (38° 36′ É. Sz. 16° 2′ K. H.) vs Spanyol orsz. Valencia tart. 8000 l. kal.

Monpazier, vs a' Francz. Dordogne oszt. 1030 l.

Monpellier, Montpellier, Mons Pessulanus, (43° 36′ 29″ É. Sz. 21° 32′ 25″ K. H.) Fövsa' Herault oszt. Mosson és Lez vizénél, a' Gravei mesterséges fó által a' tengerrel egyesítve, egy hegynek oldalán, szük, meredek szegletes, és ronda utszákkal 8000 h. 32720 l. 7 kapui mellyeknek legszebbi egy győzedelmi kaput képez, és a' gyönyörü piaczra és le Peuron nevü a' domb tetőre vezet. Van itt 1 fellegvár, Püspökség, Academia, és Lyceum, 1 orvosi iskola, egy szép anatomiai Szálával 2000 nézőre, a' feljebb nevezett

Digitized by Google

piatzon 1 füvészkert 1 csillagvisgáló torony, Museum 1 Academiája a' tudományoknak és szép mesterségeknek elömozdítására, 2 szabad könyvtár, 1 Játékszin, 1 víz csatorna, szép sétállo helyek a' dombtetőn, és Esplanadén; Nevezetessé teszik még a' sok fabr. a' kézimívei u. m. Musselin karton, czicz, selyem, és gyapju materia gyapju paplanok, zsebkeszkenők, bör, kénesö választóvíz Liqueur, jó szagú vizek, borkö, kivált krispán, és viaszfehéritto, ezeken kivül még borral, olajjal, gyapjúval nagy kereskedés is üzetik. A' vs az érdemért igy neveztetett jobb vsok közül való, és széke minden föhatalmaknak, és osztálybeli törvényszékeknek, kereskedö itéletnek, 1 Püspöknek, és a' 9 katonai osztál Generalstabjának.

Monpeyroux de Murat, falu a' Fr. Aveiron oszt. 1580 l. posztó és vászon fabr.

Monpezat, Montpezat, vs a' Fr. Tarn, és Garonne oszt. 2680 l.

Monpezat, vs a' Fr. Ardenne oszt. Pourseille mellest 2400 lak.

Monplaisir, Orosz Csász. mulatóháza a' Finlandi öbölnél, nem messze S. Pétervárától. Kicsiny épület de rendessen 2 folyósokkal szép házi eszközökkel, és festékekkel felékesitve.

Monreal, Montreal, vs a' Fr. Aude oszt. 670 h. 3160 l.

Monreal, vs a' Fr. Rajna, és Mosel osz. Elz fónál 420 l.

Monreal, vs a' Fr. Gers oszt. 2560 l.

Monreal, vs Canadában egykis szigetesen S. Lörintz vizénél. Utszáji rendessek, és maintegy 5000 l. számlál.

Moureale, Montreale, Mons regalis, jólépült kis vs Siciliában, Val di Mazzarában, egy gyönyörü dombocskán, 8000 l. és Érsekséggel.

Monrejean, Montregean vs a' Fr. felső Garonne oszt. Nestének, Garoneba való befolyásánál, 2510 l.

Monricoux, Montricoux vs a' Fr. Tarn, és Garonne oszt. Aveiron fónál. 1270 l.

Mons-Bergen, Montes Hannoniae, (50°27′ É.Sz. 21° 37′ 15″ K.H.) erös föys a' Fr. Jemappe oszt. egy dombtetön, Trouille vize, és egy mesterséges fó mellett, melly hajókázható, és a' mellyen Turnay, Lille, Gent, Brüggen által Ostendébe evezhetni, mocsáros helyen, meglehetös szépségü, 30000 l. sok szabad épületekkel, és helyekkel. Emlékezetesek: a' szépen épült vigyázó torony, a' régi tanácsház. a' nagypiaczon, a' fákkal körülültetett János' piatza a' vár szép kertel, és a' Fegyvertár. A' czukor, porcellán, csipke, posztó fabr. nem igen becsesek, nagyobb tekéntüek, és hasznosabbak, a' kö, és köszén ásások. Kereskedése kivált honni termesztékekel messzeterjedö. Van itt pénzváltó, és kereskedö törvényszék.

Monsanto, megerösitett Ns. vs a' Portugalliai Beira tart. 325 h. 1000 l.

Monsaras, megerösitett vs a' Porugalliai Alemtejo tart. Guadiana vizénél 1500 l.

Mons Cenis, l. Cenis.

Mons Claudius, most Monoszló, Horváth Orsz. ban Körös Várm. ben Petriniától 6 óra Jelenszha patakánál, G. Erdödi fam. uradalma,

Digitized by Google

3 kastélyokkal, és majorokkal.

Monselice, vs a' Lom. Vel. Királys. a' hason nevű hegynél és egy hajókázható ásott fónál, 8,900 l. kereskedik. Sok viperák fogatnak vidékén, mellyek a' Theriak készíttésére használtatnak.

Monsernate, Montserrat, 3937 láb magosságú hegy Lobregat fó vizénél, Spanyol Cataloniai Hercz. nevét veszi a' sok szirtjeitől, mellyek fürész módjára (serra) elmettzetve lenni látszanak, hihető egy kiégett Vulcán, egy szép Stalaktit üreggel, van rajta egy gazdag Benedict. Apátság 70 Barátokkal, (41° 35′ 34″ É. Sz. 19° 18′ 45″ K.H.) 1 Máriaképpel, 's 13 Remeteségekkel a' klastrom felett, mellyekbe a' sziklában vágott léptsőken mehetni.

Monserrate, Montserrat, az Anglusokhoz tartozó Caraibi sziget 2 □ mtfd nagy, 1300 fehér, és 10000 szerecsen lak. czúkorban gazdag.

Monsoeurs, Montsurs, vs a' Fr. Mayenne oszt. 1070 lak. vászon szövéssel.

Monsol, fő és Királyi residen. vs Anziko Kirs. déli Afrikának kebelében.

Monsonierek, szabad Nemzetség ész. Americában 6000 fegyveresekkel.

Monsons, l. Moussons.

Monsoreau, Montsoreau, vs a' Fran. Mayenne és Loire oszt. Creuse fónak, Loirében való béfolyásánál, 115 ház. 780 lak. kereskedik gabonával.

Mons Pannoniae, l. Pannon hegye.

Monsset, 6645 láb magasságú hegy a' Spanyol Pyrenaeusok közt.

Monstiers, Monasterium, vs Isere vizénél Tarentaisei Grófs.ban, Sabaudiai Hercs. ben, egy Érsek' lakhelye, 's só forrásokkal.

Monsul, l. Macoco.

Monta, vs Piemontban, 2450 lak.

Montabaur, Nassau Weilburgi vs a' Wester erdőnél, 400 lak. Vagyon savanyú vize és rézbányája, szállításokal foglalatoskodik.

Montafon, völgy Bajor orsz. Iller ker. virágzó birka majorokkal.

Montagna, Mondana, Mudania, (40° 23′ É. Sz.) nevezetes tengeri keresk. vs Natoliában Marmora tengernél, 700 Görög, és 300 Török nemzetségektől lakatik, találtatnak itt Örmények, és Zsidók is. Kikötője az 1 napi járó földnyire távol fekvő Bursa vsnak. Kereskedik borral, selyemmel, selyem portékákkal, fügékkel, gabonával, salétrommal, Bursa, és Constantzinápoly felé.

Montagnac, vs a' Fr. Herault oszt. nem messze Heraultól. 504 ház. 3100 lak. Kereskedik gyapjúval, gyapju materiákkal, tart országos vásárokat.

Montagnana, (45° 13′ 3″ É. Sz. 29° 8′ 19″ K. H.) vs a' Loreb Vel. Kirs. az ásott Fiumicello fónál, 6200 lak. kereskedik selyem, gyapjú materiával, gabonával, és kenderrel.

Montagne sur Odet, l. Quimper.

Montagrenoge, v. *Mort*, vs Ireländban, West-Meathi Grófs. vászon szövéssel.

Montaigu, vs a' Fr. Vendée oszt. Maine fónál 590 ház. 9600 lak.

Montaigu, vs a' Fr. Puy de Dome oszt. nem messze Bou-

Digitized by Google

ble forrásától 470 h. 2500 lak. fegyver fabr.

Montaigu, vs a' Fr. Lot és Garonne oszt. 590 h. 4610 lak.

Montalban, erős vs Spanyol Arragoniában, Martia fónál, fellegvárral, és sóbányával.

Montalcino, Monte Alcino, vs a' Fr. Ombrone oszt. 2650 lak. egy hegyen, ezen vidéken jó bor terem, széke egy Püspöknek.

Montalembert, vs a' két Sevres Fr. oszt. 790 lak. Vagyon vas bányája, bora, gesztenyéje. Találtatik itt vérkő is.

Mont-Alphonso, l. Castel nuovo di Carfagnano.

Montalvaon, kis erős vs a' Portugalliai Alemtejo tart. Sever mellett egy hegyen 290 házzal.

Montanaro, vs a' Piemontban 3500 lak.

Montanches, vs a' Spanyol Estremadura tart.

Montargis, Mons Argus, (47° 59′ 58″ É. Sz. 20° 23′ 38″ K. H.) vs a' Fr. Loiret oszt. Loing fó, és du Centre nevü csatornánál, 1210 ház. 6390 lak. termeszt sáfrányt, 's gyapjuval, 's posztóval kereskedik.

Montauban, hajdani Báróság Fr. felső Dauphinében.

Montauban, Mons Albanus, (44° 0′ 50″ É. Sz. 19° 0′ 51″ K. H.) fő vs a' Fr. Tarn, és Garonne oszt. a' hajókázható Tarn vize mellett, egyik az érdemért úgy nevezteteti jo vsok közül ker. 21590 lak. Püspökséggel, ref. tanulóházzal, 1 tudós társasággal, selyem, pamut, gyapju mívek, (Kadis), selyem harisnya, bőr, fél porczellán, és festő fabr. kereskedik gabonával, borral, selyem matériákkal, és liszttel a' nyugoti Indiai telepedésekkel.

Montauban, vs a' Fr. Ille és Vilaine oszt. 489 ház. 2830 lak.

Montault, vs a' Fr. Heiden, Adour melléki oszt. 290 lak.

Montay, helys. a' Helvetziai Walis kan.

Monbard, helys. a' Fr. arany domb oszt. Braine mellett 306 ház. 2120 lak. a' helységnek egyik osztálya, egy régi izlésü kis erős vs a' hegyen a' másik alól a' fónál ekszik.

Montbazon, vs a' Fr. Indre és Loire oszt. Indre fónál 950 lak.

Montbeillard, l. Mompelgard.

Montblainville, falu a' Fr. Maas oszt. 670 lak. vas fabr.

Montblanc, (45° 41′ 52″ É. Sz. 24° 24′ 22″ K. H.) az Alpeseknek legmagossabb hegye az ó világban, a' Fr. hason nevü oszt. Chamounisnál, 14676 láb. magosabb a' közép tengernél. Doctor Paccard 1786. először, és azután 1787-ben Saussure járta meg. Teteje mindég hóval béborult. Ezen hegytől nyerte nevét a' vólt Franc. oszt.

Montblanc, (45° egy 46° 2′ É. Sz. 23° 16′ egész 24° 48′ K. H.) magában foglalta nagy részét a' régi Sabaudiának, Isere 's Arve folyóknál fekszik. Föld színe tesz mintegy 110 3/4 □ mfdet 300330 lak. számlál. Tetőji nagyobbára hóval beborultak, éghajlata zordon, de egésséges. Itt van az Annecy tó. Termesztékei: vas, só, érczforrások, takarmány, bor, fa, szarvas marha, petymeg, vad ketskék, vad birkák, más vadak, a' lak. között, kik Savoyardok, sok golyvások találtatnak. Négy

kö

köz ker.re osztatott: u. m. Chambéry, Annecy, Moutiersi, St. Jean de Maurienne, mellyek 420 községeket, 32 kant.kat foglaltak. Fő vsa Chambery.

Montblanch, (41° 23′ É. Sz. 17° 46′ K. H.) vs a' Spanyol Catalonia tart. 3600 lak.

Montbrison, (45° 34′ É. Sz. 21° 42′ K. H.) fövs a' Fr. Loire oszt. csekély rosszúl épült vs kellemes vidéken, Vigezy fó vizetskénél, 870 ház. 4700 lak. karton, és papiros szőnyegek mívekkel, és csekély kereskedéssel bir.

Montbron, vs a' Fr. Charente oszt. Tardoire mellett, 512 lak.

Mont-Cassel, l. Cassel.

Mont-Cenis, M. Cinisius, l. Cenis.

Montcheri, l. Napoleonshöhe.

Mont contour, vs a' Fr. északi partok oszt. Loire mellett, 1680 lak.

Montcornet, helys. a' Fr. Aisne oszt. egy hegyen Serre mellett, hol teveször materia csináltatik.

Mont Dauphin, Mont-Lyon, erős vs a' Fr. felső Álpesek oszt. Durance mellett.

Mont de Marsan, (44° É. Sz. 16° 56′ K. H.) fő vs a' Fr. puszták oszt. egy hegyen, Douze, és Midon fóknak öszveszakadásánál, 1925 h. 2870 lak. Itt készíttetnek gyapju materiák, félposztó, gyapju takarók, bőr, len olaj, mellyek' készitményeikkel, és gabonával, gyümölccsel, borral, pálinkával hasznos kereskedés üzetik. Itt van a' letétele ezen kör termesztékinek. Jeles az érczforrása is.

Montdidier, Mons desiderii, l. Mondidier.

Mont d' or, egy 6000 láb. magas hegy folyat a' Fr. Rhone oszt. Rivieretől Lyonig, népes, és marha nevelő táj.

Mont d' or les Baines, falu a' Fr. Puy de Dome oszt. Dordogne mellett, 656 lak. híres ércz forrással.

Mont doubleau, kis vs Loir, és Cher oszt. Grete mellett 1 várral, 206 ház. 1750 lak. szasszadron fabr.

Montdragon, vs a' Fr. Vaucluse oszt.

Monte, Cap del Monte, (6° É. Sz.) felső bors part foka Guineában, igy hivatik, mert ugyan csak hegyből áll.

Monte Albano, vs a' Nápolyi Basilicata tart.

Monte alegre, vs a' Portugalliai Traz os montes tart. (41° 23′ É. Sz. 17° 46′ K. H.) 2200 lak.

Monte alegre, (38° 40′ É. Sz. 15° 44′ K. H.) vs Spanyol Murcia tart. 2200 lak.

Monte alto, vs a' Fr. Genuai Herczs. 2020 lak.

Monte Argentaro, l. Argentaro.

Monteath, termékeny, és szép völgy közép Skotziai Perthi Grófs. magas hegyektől körül vétetve, Teath és Forth vizektől nedvesítetik.

Montebello, kis vs Lomb. Vel. Kirs. Attól neveztetett a' Fr. Marsal Lannes, ki Május 31-kén 1809-ben Bétsben megholt, Montebelloi Herczegnek.

Montebourg, helys. a' Fr. Canal oszt. közel a' tengerhez 323 h. 2390 lak. van só bányája, kereskedik marhával, lovakkal, gabonával, írósvajjal 's t. ef.

Monte Calieri, kis vs a' Pó mellett Piemontban, 7300 lak. várral, egy domb tetőn, mellyben II. Victor Amadeus Király tartózkodott' feleségével, midőn 1731. a' fia őtet megfogatni kénte-

Digitized by Google

lenittetett.

Monte calvo, vs a' Nápolyi, Terra di Lavoro tart. 4520 lak.

Monte Carli, vs a' Toskánai N. Herczs. 2000 lak. és várral.

Monte Cassino, híres, és gazdag Benedictinus Apátság a' Nápolyi Terra di Lavoro tart. a' Szerzetnek legrégibb, és betsesbb Apátsága, melly magától Sz. Benedektől szerzetett 528-ben. Egy nagy, és messze terjedő épület, belseje ki vagyon ékesítve. Kiváltképpen szép a' templ. Nagy Archivuma is van.

Monte Cavavella, l. Pik Teneriffai.

Montecchio, kis vs a' Modenai Herczs. Gua fó mellett.

Monte Cerboli, hegy a' Volterrai ker. a' volt Fr. közép tengeri oszt. most Toskánai N. Herczs. mellette vannak kénköposványok melyeknek heve a'forró olajhoz hasonló.

Montech, vs a' Fr. felső Garonne oszt. 510 ház. 4600 l.

Monte Chiaro, vs a' Lomb. Vel. Kirs. Chiese fónál, 5980 lak.

Monte Chiaro, vs Piemontban, 4500 lak.

Monte Chiarugolo, nagy helys. Parma, és Piacenza Herczs. egy régi erős vs a' Lenza mellett, Pármatól 2 mfd.

Monte Christo, Aglusa, (42° 20′ 26″ É. Sz. 27° 57′ 55″ K. H.) kis, csak a' halászaktól lakatott sziget, Corsica sziget, és Piombino Hercz.ség között a' Toscánai tengeren, a' Fr. Corsicai oszt.hoz tartozó.

Monte Claro, kis lakatlan sziget nem messze Lancerota Canari szigettől. Itt egész falka ketskéket, és a' legszebb Canari madarakat láthatni. Ezen sziget keleti oldalánál tornyodzik az ugy nevezett Westfelsen a' tengerben.

Monte Colibre, Ophiusa, Colubraria, sziget Valencia tartom. partjánál Spanyol orsz.ban, Majorkához tartozik.

Monte Corvino, vs az innensö Herczs. a' Nápolyi Királyságban.

Montecoulant, vs a' két Sevres volt Fr. oszt. 1770 lak. len míveléssel.

Monte de Larun, (43° 18′ 30″ É. Sz. 15° 58′ 15″ K. H.) hegy észak-nyugoti részen Spanyol orsz.nak.

Monte della Chimera, (Accrocerauni bérczek), hegyfolyat Europai Török orsz. nem messze az Adriai tengertől.

Monte della Vergine, hegy Nápolyi Kirs.ban majd mindég havas tetökkel.

Monte di Maina, (Taygetus), hegyfolyatok Europai Török orsz. Matapan, és S. Angelo fokokkal.

Monte di San Giulano, vs Siciliában, Val di Mazzarában.

Montefalcone, vs a' Nápolyi Capitanata tart. 3590 lak. tengeri só főzése van.

Montefalcone, vs Nápolyi Kirs. nak tulsó Herczs. 2400 lak.

Montefalcone, l. Monfalcone.

Montefiascone, (42° 32′ 15″ É. Sz. 29° 42′ 14″ K. H.) kis vs a' Pápa' birtokában egy hegyen Bolsana tónál, 3000 lak. Püspökséggel, híres a' muskotály boráról.

Monteforte, vs Nápolyi Kirs. innensö Herczs. 3430 lak.

Monteforte, vs a' Spanyol Valencia tart. 3200 lak.

Montefoscoli, l. Montefusco.

Montefusco, l. Principato ulteriore.

Montefusco, v. Montefoscoli, kis régi vs és ker. föhelye Nápolyi Kirs.nak tulsó Herczegs. egy dombon 2610 lak. a' tartom. Törvényszékkel;

Digitized by Google

termesztékeivel kereskedik. Ezen vs a' Nápolyi della Misericordiáé.

Monte Gibello, l. Æethna.

Monte grosso, vs Piemontban 2500 lak.

Montegut, vs a' Fr. Tarn oszt. 4170 lak.

Montejean, helys. a' Fr. Mayenne és Loire oszt. Loire mellett, 2400 ház. köszén gödrökkel.

Monteleone, fövs túlsó Calabriában, Nápolyi Kirs. nem messze a' Sz. Euphemai öböltől, 15000 lak. és Püspökséggel. Selyemmel, és olajjal nagy kereskedést üz.

Montelimart, (44° 33′ 37″ É. Sz. 22° 25′ K. H.) vs a' Fr. Drome oszt. Robion folyó mellett, 6320 lak. fellegvárral, selyem, gyapju fabr. bör készítéssel, szölö, és olaj mív. kereskedést is üz.

Montella, vs a' Nápolyi Terra di Lavoro tart. 5750 lak.

Monte maggiore, vs Siciliában, Val di Mazzarában.

Monte magno, vs Piemontban, 2150 lak.

Montemarano, kis vs Nápolyi Kirs. túlsó Herczs. Calore mellett, Püspökséggel.

Montemileto, vs Nápolyi Kirs. innensö Herczs. 2070 lak.

Montemoro vellho (a' régi), helys. a' Portugalliai Beira tart. Mondego fónál, 577 h. 4000 lak. és várral.

Montemoro novo (az új) helys. a' Portugalliai Alemtejo tart. Canha mellett, 1017 ház. 4110 lak. fazekas mivesekkel.

Montenach, kis vs egy hegy várral, a' Sváb, Freyburgi kant.

Montendre, vs a' Fr. alsó Charente oszt. 167 h. 850 lak.

Monte negro, Czernagora, egy hegyes tart. Albania, és Dalmatia közt, melly északnyugot felé nyúlik, és a' mellytől a' Montenegrinok, egy igen hadakozó nép, neveket veszik. Az országoknak természeti erössége miatt, még eddig egészlen meg nem hódoltathattak, a' Görög hitet valják. Népességek 50000-re megy, mellyek közül 10 v. 12 ezeren fegyvert viselök, birodalmok, melly 150 □ mfdre terjed, 5 tart. kat foglal, ú. m. Czernizza, Podgoritza, Czelingne, a' Sabioi N. Herczs. és a' Guida, v. Zeulai Herczs. get, mellyek ismét sok helységeket, és falukat birnak. A' Montenegroi Pátriarchának' Residentiája, Stannewiknak hivatik.

Montenotte, nyugoti oszt. a' volt Fran. három Liguriai osztályok közül az Apenninek egy ágától így neveztetve. 59 1/4 □ mtfdön 289820 lak. foglalt. Négy községekre osztatott, u. m. Porto-Mauritio, Savona, Ceva, és Acqui. Fő vsa volt Porto Mauritio.

Monte nuovo, egy 1—3 lábnyi magas domb, közel Pozzulohoz, a' Nápolyi, Nápoly tart. melly egy földindulástól 1538-ben a' 19. és 20. Sept. éjtszakáján támadt. Emlékezetes, hogy általa, a' Rómaiaknál az ostria csigákról olly híres Lucrini tó elsüjjedt, és most csak egy kis tóhoz hasonló.

Monte-Peloso, vs a' Nápolyi Basilicata tart. egy Püspökséggel.

Monte Pulciano, Mons Politianus, vs és ker. főhelye a' volt Fr. Ombrone oszt. most Toskánai N. Hercz. Chiana fónál. 7330 lak. 1 Seminariummal, 1 ispitállyal, Püspöki székkel, híres bor termö hegyekkel. Születése

Digitized by Google

helye az Ambrogini Angelus, közöns. Politianusnak, és Bellarminus Cardinálnak.

Montereale, vs a' Nápolyi Basilicata tart. 2410 lak.

Montereau, (48° 20′ É. Sz. 20° 32′ K. H. Páristól) Californiának fövsa egy 65 emberből álló őrizettel. Californiai Commendánsának széke.

Monte Rosa, (45° 55′ 56″ É. Sz. 25° 32′ 17″ K. H.) egy 13428 lak. magas hegy Piemont, és a' Helvetzia Wallis kant. között.

Monte rotondo, hegy a' Fr. Corsica oszt. 1559 ölnyi magas sok fóknak forrásival.

Monte rotondo, hegy a' Toskánai N. Herczs. mellynek vidékén egy erdőben nagy barlang van, 's ebből néha egy erős szél jö, melly a' közel lévő fáknak ágaikat leszaggatja.

Montesa, helység a' Spanyol Valencia tart. 900 lak.

Monte San Angiolo, (41° 43′ É. Sz. 33° 38′ K. H.) vs a' Nápolyi Capitanata tartom. 8000 lak.

Monte S. Croce, Görögül Cros Stavero, v. Throdos, hajdan Olymp, magas hegy a' Török Cyprus szig.ben.

Montesano, vs a' Nápolyi Kirs. innenső Herczs. 4560 lak.

Monte san Savino, kis vs, és ker. főhely Toskánai Nagy Herczs. egy szép templ. és 2800 lak.

Monte Santo, l. Athos.

Monte Sarchio, vs a' Nápolyi Királys. tulsó Herczs. 5570 lak.

Monte Sirico, vs a' Nápolyi Basilicata tart.

Montesquieu, vs a' Fr. felső Garonne oszt. 2800 lak.

Montesquieu de val vestre, vs a' Fr. felső Garonne oszt. közel a' déli canálishoz 280 ház. 2670 lak.

Montesquiou, vs a' Fr. Gers oszt. Losse mellett, 100 h. 1870 lak.

Monteu Bececaria, vs Genuai Herczs. 2200 lak.

Monteux, vs a' Fr. Vaucluse oszt. 600 h. 3240 lak.

Montevarchi, vs a' Toskánai N. Herczs. 1 várral, szerzeti templ. 2130 lak.

Monte Verde, vs a' Nápolyi Kirs. innenső Herczs. Ofanto folyó mellett, 2040 lak. Püspökséggel.

Monte verde, l. Pik (Teneriffai)

Monte Video, (34° 54′ 36″ É. Sz. 321° 33′ 45″ K. H.) erős vs a' Spanyol Rio de la Plata tart. déli Americában, la Plata folyónak torkolatjához közel, 15000 lak. kikötővel; termesztékeivel, u. m. gabona, borral, faggyúval, de leginkább marha bőrökkel kereskedik.

Monte Viso, magas hegy az Alpesek között a' Fr. felső Alpesek' osztálya, és Piemont között; Po folyó itten ered.

Montfaucon, vs a' Fr. felső Loire oszt. 860 lak.

Montfaucon, vs a' Fr. Mayenne, és Loire oszt 86 ház. 480 lak.

Montfaucon, vs a' Fr. Maas oszt. 1020 lak.

Montfaucon, vs a' Fr. Lot oszt. 1830 lak.

Montfermy, vs a' Fr. Puy de Dome oszt. 460 lak. ón bányával.

Montferrand, l. Clermont.

Montferrat, Angol sziget nyug. Indiában, egy a' Caraibek közzül 2 1/2 □ mfdön 1500 fehér, és 10000 Szerecsen lak. czukor, pamut, dohány termesztéssel, kikötő, és bátorságos kiszállás nélkül. Főhelye Plymouth.

Montflanquin, l. Monflanquin.

Montfoort, (52° 2′ 46″ É. Sz.

Digitized by Google

22° 36′ 44″ K. H.) vs az egyes. Belgiomban, Utrechti tart. Yssel mellett, 339 ház. 1320 lak. erős várral.

Montfort, vs és ker. főhelye a' Fr. Ille és Vilaine oszt. Méen mellett, 150 h. 1110 lak. fával, gabonával, és marhával kereskedik.

Montfort l' Amaury, (48° 45′ É. Sz. 19° 25′ K. H.) vs a' Fr. Seine és Oise oszt. 460 ház. 2400 lak. kereskedik gabonával, gyümölccsel, borral, és marhával.

Montfort le Rotrou, vs a' Fr. Sarthe oszt. 790 lak.

Montforte, kis vs. és vár a' Portugalliai Traz os montes tart.

Montfrin, vs a' Fr. Gard oszt. 1960 lak. ércz ferdökkel, és salétrom fabr.

Montgaillard, vs a' Fr. puszták' oszt. Adourhoz közel, 400 h. 2400 lak.

Mont Genevre, magas hegy a' Fr. felső Alpesek oszt. Briançontól 1 órányira, Napoleonnak emelt 60 láb. magosságú obeliscussal. Tenger színénél 2000 metressel magossabb.

Montgiscard, kis vs a' Fr. felső Garonne oszt. a' nagy csatornánál 1100 lak.

Montgomery, Grófs. Angliáb. északi Walesben, Saverne mellett, ész.ról Denbigh és Merioneth Grófs. nyug. Merioneth, és Cardigan, délr. Radnor, kelr. Schrop Grófs. határos, foglal magában 33 □ mfdön 6 vst, és kis várakat, 47 eklezsiákat, 8918 h. 47980 lak. Hegyes ugyan, de még is a' völgyes, és lapos földein termékeny, kivált a' Severtől mosatott térein; termései: gabona, birka, 's lovak, sok mész és fedélkő. Fővsa *Montgomery*, Saverne fónál, nagy de népetlen, kézimív, és kereskedés nélkül.

Montgomery, Grófs. észak Amerikai New York szabad Státusban 72 □ mfd nagy, erdős, és csak Mohawa fó körül mívelt.

Montgomery, Grófs. ész. Amerikában, Pensylvaniában, 25 □ mfdön 29930 lak. gazdag vasban, rézben, főhelye Noristown.

Montgomery, Grófs. ész. Americai Maryland szabad Státusb. 22 □ mfd nagy, 18000 lak. dohány böven terem. Főhelye

Montgomery Courthouse, csak az Itélőszék házából, és még néhány kevés épületekből áll.

Montgrand, l. Pondamala.

Montguyon, vs a' Fr. alsó Charente oszt. 1450 lak.

Monthery, vs a' Fr. Seine, és Oise oszt. 1500 lak. 1 várral.

Monthyreux sur Saone, vs a' Fr. Wasgau oszt. 1200 lak.

Montiel, vs a' Spanyol la Mancha tartom.

Montier sur Saux, vs a' Fran. Maas oszt. 1100 lak. vas műhelyekkel, és olvasztó kemenczével.

Montiglio, vs Piemontban, 2550 lak.

Montignac, kis vs a' Francz. Dordogne oszt. Vezerre fónál, 940 h. 2600 l.

Montigny, falu a' Fran. Maas oszt. 750 lak. fél porczellán fabr. és négyszegű kő ásással.

Montigny, falu a' Fr. Oise oszt. 1010 lak. len harisnya fabr.

Montigny Surce Meuse (hajdan le Roi) vs a' Fr. felső Marne oszt. Maas folyó mellett, 1060 lak.

Montigny les Tigneux, falu a' Fr. Jemmappe oszt. 780 l. szeg, és vas műhelyekkel.

Montigny sur Sambre, falu u-

Digitized by Google

gyanott Chatelet vizénél 1670 l. szeg fabr.

Montijo, vs a' Spanyol, Estremadura tart. 3000 l.

Montilla, (37° 41′ É. Sz. 11° 58′ K. H.) vs a' Spanyol Cordova Kirs. 4000 l. a' Medina Celi Nagy Hercz. pompás Palotájával, jó bor termőföld.

Montione, helys. Luccai Hercz. timsó bányával, melly 300 embert foglalatoskodat.

Montirat, vs a' Francz. Tarn oszt. 1500 l.

Montivilliers, Moutiersvilliers kis vs a' Fr. alsó Seine oszt. Lezarde vize mellett, 390 h. és 4000 l. vászon, csipke, selyem, tobák fabr.

Montjoye, kis vs a' Fr. Lot, és Garonne oszt. 165 h.

Montjoye, Montschau, vs a' volt Fr. Ruhr oszt. 3250 l. erős várral, nagy hasznú, posztó, és gyapjú fabr.

Mont-Joux, l. Joux.

Mont-Levon, Mont Libre, falu a' Fr. Dep. Aisne oszt. Dhuis mellett 470 l. és tükör fabr.

Montlibre, l. Montlevon, és Mont Louis.

Montlieu, vs a' Fr. alsó Charente oszt. 840 l.

Mont-Louis, Montlibre, kis vs és vár a' Francz. kel. Pyraeneusok oszt.

Mont-Louis, vs a' Fr. Indre, és Loire oszt. 350 h. 2300 l.

Montluçon (46° 22′ É. Sz. 20° 16′ K. H.) fallal keritett vs a'Fr. Allier oszt. egy hegy oldalán, melynek tövében folyCher vize 650 h. 5680 l. 1 várral készíttetnek itten pántlikák, paszomántok, gyapju, és kender materiák; kereskedik gabonával, és baromfival.

Montluel, l. Monluel.

Mont-Lyon, l. Mont Dauphin.

Montmarault, vs a' Fr. Allier oszt. 112 h. 1280 l. kereskedik marhával, és sajttal.

Mont Martinen, Craigne helys. a' Francz. Canál oszt. 1280 l. köbanyával.

Montmartre, falu a' Fr. Seine oszt. 1250 l. és ércz forrásokkal.

Montmedy, (49° 36′ É. Sz.) erős vs, és ker. főhelye a' Fr. Maas oszt. Chiers vize mellett, 260 h. 1890 l. sapka, és kalap fabr.

Montmeliant, l. Monmeillant.

Montmerle, helys. a' Fr. Ain oszt. Saonne mellett 1210 l. és karton fabr.

Montmirail, vs a' Fr. Marne oszt. 334 h. 2100 l. aczél fabr.

Montmirail, vs a' Fr. Sarthe oszt. 860 l. üveg fabr.

Montmirail, vs a' Fr. Dordogne oszt. 2520 l.

Montmirail, helys. a' Fr. Loir és Cher oszt. üveg fabr.

Montmirail, mezei-ház a' Neuschateli Herczség. egy dombtetőn, mintegy 1000 lépesnyire a' Berni, és Neuschateli határhidtól. Van itt egy Hernhuti letelepedés, egy Asszonyi nevelőházzal.

Montmirail, l. Castelman de Montmirail.

Montmoreau, vs a' Fr. Charente oszt.

Montmorency, Mons Maurencianus, l. Monmorency.

Montmorillon, Monmorillon, vs és ker. főhelye a' Fr. Vienne oszt. Gartempe fónál 460 h. 3040 l. vannak gyapjú, és marha vásárjai; láthatni itt egy régi Druida templ.

Mont-Morin, falu a' felső Alpesi 520 l. kalap és gyölcs fabr.

Mont-Morot, falu a Fr. Jura oszt. Vaille mellett 1540 l. só bányával.

Montoire Querkoent, vs a' Fr. Loir, és Cher oszt. 460 h. 2260 l. vászon, selyem, és bör fabr.

Digitized by Google

Montolieu, vs a' Fr. Aude oszt. 1800 l. posztó fabr.

Montona, kis város Istriában Quieto fó mellett.

Monton Trigo, l. Pik (Teneriffai szigeten.)

Montoro, (38° 4′ É. Sz. 12° 12′ K. H.) vs a' Spanyol Cordova tart. 1000 l.

Montoux, vs a' volt Fr. Montblanc oszt.

Montpellier, Monspessulanus, l. Monpellier.

Montperdu, hegy, a' Francz. Pyrenaeusok közt a' Spanyol határon, a' tenger szinénél 10578 ó fr. láb. magasabb. 1787-ben Ramond először megjárta, és megmérte.

Montpezat, l. Monpezat.

Montpilat, hegy a' Franczia Provencei Alpesek közt 500 toisnyival magasabb a' tenger szininél.

Montpont, vs a' Fr. Saone és Loire oszt. 185 h. 2180 l.

Montpreis, mvs Styriában, Cilli ker. 40 h. 1 várral, és hasonntvű urod. mal.

Montreal, erős vs, Sz. Lörintz fónak Monts roy aux szig. ben alsó Canadában északi Amerikában. 500 kö. h. a' felső vsban, és 700 faházok a' külső vsban, és 15000 l. Egy hoszúkás négyszeg, szép rendes utszákkal. Mivel ezen vs Indiához közelébb van, és a' Portékáknak Angliában való szállittása könnyebb, tehát a' nagy hasznú prémkereskedés trois Rivieresből ide vétetett által.

Montreale, l. Monreale.

Montredon, vs a' Francz. Tarn oszt. 616 h. 4560 l.

Montregean, l. Monrejean.

Mantrelais, falu a' Fr. alsó Loire oszt. Loire mellett 2780 l. és kö szén gödrökkel.

Montresor, vs a' Fr. Indre, és Loire oszt. 700 l.

Montreuil sur Mer, (50° 27′ É. Sz. 19° 23′ K. H.) kis erős vs, és ker. főhelye a' Fr. Calaisi tengerszorulat. oszt. 840 h. 3530 l. egy hegytetőn Canche vize mellett a' tengertől 3 orányira. Van 1 felleg vára 1 kastélya, bör 's vászon fabr. turfa ásása.

Montreuil le Bellay, vs a' Fr. Mayenne, és Loire oszt. a' Tonay fó mellett 1610 l. 1 ispitállyal.

Montreuil Bomin, vs a' Fr. Vienne oszt. 127 h.

Montreuil, helys. a' Fr. Seine oszt. Páristól 1 óra 610 lak. gyümölcs, és kertmivelessel.

Montreuil le Chetie, falu a' Fr. Sarthe oszt. 980 l. kovács, és serpenyő fabr.

Montrevault, hely a' Fr. Mayenne és Loire oszt. Loire mellett 490 l. gyapjú, és vászon fabr.

Montrevel, Helyt. a' Fr. Ain oszt. 1240 l.

Montrichard, vs a' Fr. Loir és Cher oszt. Cher mellett, 1810 l.

Montricoux, l. Monricoux.

Mont Rigaud, helys. a' Fr. Drome oszt. a' Herbasse vize mellett. 1380 lak. kereskedik marhával, fonállal, és vászonnal.

Montros, hegy, a' Gerian hegyfolyatban Tripoli Statusban Barbariában, meredek, de orvos füvekben gazdag.

Montrose, Mons rosarum, (56° 40′ É. Sz. 15° 4′ K. H.) vs a' közép Skotziai Angus Grófs. egy öböl mellett, mellyet itt a' tenger, és Esk fó csinál 7954 l. tetszetös házokkal, és jó kikötővel, melyből a' hozzá tartozó hajók parti hajókázást, és keleti tengeri kereskedést üznek. Vagyon vászon, vitorla, pamut, bör, kötéljártó, és fo-

Digitized by Google

nál fabr. A' Partoknal számos lazacz fogatik, és eszt. ként 70000 tengeri rák.

Montrotier, vs a' Fr. Rhone oszt. 1600 l.

Montrozier, vsa Fr. Aveiron oszt. 800 l.

Monts, helys. a' Fr. Vienne oszt. 640 l. kereskedik gabonával, borral, dióval, és gyapjúval.

Montsalvy, vs a' Fr. Cantal oszt. 760 l.

Mont S. Michel, (48° 38′ 14″ É. Sz. 16° 9′ 21″ K. H.) vs a' Fr. Canal oszt. Sce fó omlásánál, csak az apadáskor közösülhető a' szárazzal, 230 l.

Montsaugeon, vs a' Fr. felső Marne oszt. 340 l.

Montchau, l. Montjoye.

Montsegur, vs a' Fr. Gironde oszt. 1440 l.

Montserrat, l. Monserrat.

Montsoreau, l. Monsoreau.

Montsroycux, Montreal, sziget Sz. Lőrincz fójában, alsó Canadában, ész. Amerikában 10 Fr. mfd hosszú 4 mfd széles, közepéről 4 hegyek tornyoznak, mellyek közzül a'2 elsők láthatók az ész. felén, innét a' nevek, mellyet a' első féltalálóiktól vettek, és melly Montreallá által változott, Igen kellemes, szelid ég hajlatu, és erdős. Nevezetes hogy még egy szigetet is foglal, melly Jezus szigetének neveztetett, 1 templ. 's nehány házokkal bir. Főhelye Montreal.

Montsurs, l. Montsoeurs.

Montterrible, (Schrekenberg) hegy a' Fr. falu Rajnai oszt. melly a' Jura, és Vogesi hegyeket egyesitti, és az előtt egy Fr. osztálynak nevet adott, melly a' régi Baseli Püspökséget foglalta, de most egy ker. a' Fr. felső Rajnai oszt.nak

Montonnere, l. Donnersberg.

Montuck-Point, (41° 3′ É. Sz. 71° 57′ K.H.Greenwichtől) a' leg szélső föld határa a' New York keleti föld csuccsának északi Amerikában, egy világittó toronnyal.

Mont-Ventoux, hegy a' Fr. Provencei Alpeseken 1036 Toisnyival magasabb a'tenger szinénél.

Mont Vignemale, hegy a' Fr. Pyrenaeusok között 1722 ölnyi magas.

Monturque, helys. közel Cabra fóhoz a' Spanyol Cordova kirs. 1 pléb. templ. 1 ispitály.

Monyásza, Monyaháza, kam. falu Arad Várm. magyarok és oláhok lakják. kath. pleb. meleg ferdőkkel. Vas, és mész ásványokal.

Monyorókerék, Ebraun, német mvs, és urad. Vas Várm. alsó Magyar orsz. Pinka vizénél. Erdődy familiának eredeti helye. Van 1 vára, fallal, bástyával, és sánczokkal körülvéve. Nevezetesek a' tölgy erdei, dohány, és bor trrmesztése.

Manza, Monoetia, (45° 34′ 41″ É. Sz. 26° 56′ 56″ K. H.) régi kis vs, és főhely a' volt Olasz Olonna oszt. egyik kerületének, Lambro fónak mind a' két partjain, most a' Lomb. Vel. kir. még csak arról nevezetes, hogy keresztelő Sz. János Collegiat templ.ában több régiségekkel, a' Longobárdi kir.oknak ugy neveztetett vas koronájok tartatott, melly kevés esztendők olta, a' feledékenységből emlékezethe vissza hozatott. Ezen korona a' vas karikáról, mellyet belsejében lelni, és a' melly Krisztus keresztjének egyik szegéből csináltattnak lenni, mondatik, hivatik vas koronának, többi részei

Digitized by Google

arannyal, és drága kövekkel vannak megrakva. Egy férfiföre kicsiny, mivel magassága csak 3 hüvelknyi, csipkéi, és sugárai nincsenek. A' Német Tsászárok, hogy ha a' Lombardiai királyi Jussal éltek, itt koronáztattak.

Monzambano, mons Albanus, kis kastélyos vs Menzb vizénél, Verona környékében, Lomb. Vel. orsz.ban

Monzingen, vs a' Fr. Rajna, és Mosel oszt. Nahe mellett 790 l. bor terméssel.

Monzon, (41° 50′ É. Sz. 16° 57′ K. H.) erös vs a' Spanyol Arragonia tart a' Sosa, és Cinca fóknak öszve szakadásánál. 3200 l.

Mookerheide, egy pusztaság a' Nimwegi fertályban Gelderni tart. egyesült Belgiom orsz. mellytöl a' Clevei Herczs.ben lévö Mook falu nevét vette. Ezen pusztán verettettek meg Lajos, és Henrik Nassaui Grófok, kik némelly német seregeket vezérlettek 1574 a' Spanyol Sancho d' Avilla Generálistól; és 1702-ken is gyülö helyek vala az szövetségeseknek Marlborough Herczeg alatt.

Moon, l. Moeon.

Mookschedabat, vs Bengalában, Ganges innenső félszigetben, Ostindiában.

Moor, (47° 22′44″ É.Sz.) nagy, és jól épült mvs Fehérvár Várm. egy szép kastéllyal, 1 kath. 1 ref. templ. nagy Capucinus klastr. szöllö, gyömölcs, és mulaó kert. 1 Cs. kir. kaszárnyával 1 levél gyüjteménnyel, lak. Németek, és Magyarok. F. U. B. Lusinszky és G. Lamberg. lak. 4226 kat. 440 ref. 76 evang. 230 zsidó.

Moordrecht, falu déli Hollandiában 1550 hajókat epít.

Moorhütte, üveg huta, Wolfenbütteli Herczs. holott jó turfa ásatik.

Moorlautern, falu a' Rajna mellett lévö Donnersbergi ker. 240 l. nevezetes az 1793 ütközetröl.

Moorsleben, falu Wolfenbütteli Herczs. 45 h. 220 l. turfa, tégla, pipa, és fazék égetö fabr. közel az erdö közepén van az Amalienbad Amaliferdö nagy épülettel a' ferdöknek egy játék szinnel, és egy mulató kertel.

Moorslede, vs a' Fr. Lys oszt. 4930 l.

Moos, Mosz, kis vs a' Norwegi Christianiai megyedben 200 h. 1410 l. a' Christianiai öbölnek partjain, hol nagy viz omlás van. 1 posztó fabr. nagy vas banyával, mellynek általyában 120 gödrei vannak a' Steen, és Arendál faluknál több 300 napszámosokal. Itt esztnként 3500 tonna ércz, és majd annyi terh, szén elkél. Ágyuk, golyobisok, kálhafiókok öntetnek, vas is miveltetik. Daniába legtöbb szállittatik, a' vsnak, egy kereskedön kivül egy hajója sincs, de külföldiek évenként 200 is jönnek. A' kereskedésnek fö ága a' Deszka.

Moosbach, l. Mosbach.

Moosburg, l. Mosburg.

Mora, vs Piemontban, 2800 l.

Mora, vs a' Spanyol, Mancha tart. 5200 l.

Mora, Helyt. Toledoi tart. új Castilia Kirs. Spanyol orsz. fö helye egy Grófs. lak. jó kardokat készítenek.

Mora, fó Sileziában, ered a' szabad Freudenthali urod. Troppaunál az Oppába foly.

Mora, falu Uplandiában 1 mfd Upsalától Sweciában,

Digitized by Google

egy rétjéről nevezetes, mellyen hajdan az ugy nevezett Mora köveknél, Sweciának Királyai választattak, és eskettettek. Ezen kövekben, mellyek többnyire elvesztek, az ország Czimere más felirásokkal volt vágva. A' maradtak fölött egy kis ház épittetett, melly zárva tartatik, és a' rétcsösznek vigyázatja alatt van.

Moräntsch, Morantshe, derék Laibachi ker. jobbára kézi mivesek lakják.

Morah Vilajeti, l. Morea.

Morano, kis vs Piemontban, Po vizénél.

Morasti, hely Judaeaban Eleuthropolistól nem messze délre, Micheás Próféta hazája.

Moratalla, (38° 14′ É. Sz. 15° 2′ K. H.) vs a' Spanyol Murcia tart. 1005 h. 6000 l.

Morawa, fó Serbiában. 2 forrásokkal az Albaniai határoknál, mellyek közül a' kel, a' nagy vagy Bolgari a' másik kisebb vagy Serbi a' Morawának hivatik. Razana felett egyesülnek, és Semendria alatt a' Dunába szakadnak.

Morawa, l. March.

Morawka, fó az Austriai Sileziában Tescheni ker. mely Friedecknél Ostrawitzába szakad.

Morawka, nagy falu Austriai Sileziában Tescheni ker. a' Friedecki urod. hoz tartozó. kath. pléb. és templ. 354 h. 2200 lak. beszélnek Sléz-Morvául. Egy Urodalmi kerülő vadásznak lakóhelye.

Morbecke, vs a' Fr. északi oszt. 4050 l.

Morbegno, Morben, helys. a' Lomb. Vel. Kir. 2320 l. és sok selyem fonókkal.

Morbeja, Ommirabih, mély és sebes fó Maroccoban, mellyel Wádelhabid egyesülvén Azamorenál a' tengerbe szakad.

Morbière, falu a' Fr. Jura oszt. 1880 l. óra és tüzötő fabr. turfa ásványokal, szeg, nyárs, és bör kereskedéssel.

Morbihan, fövényes, és sikér öböl Franczia orsz. hajdani alsó Bretagnénak déli partjain 4 óra hosszú 1 2/3 óra széles, sok szigetekkel. Rhuys félszigettől védelmeztetve. Ettől vészi nevét a'

Morbihan, oszt. a' hajdani Bretagnénak egy részét magában foglalja, a' most említett öböl a' Vilaine, és Blavet folyók körül terjed. Nagysága 118 □ mfd. 402420 l. gazdag gabonában, len, kender, gyömölcs, marha, és halakban. Osztatik 4 köz ker. Vannes, Pontivy, Ploirmel, és l' Orient, mellyek öszveségesen 231 községeket 37 kant. foglalnak. Fő vsa Vannes.

Morcone, vs a' Nápolyi Terra di Lavoro tart. 4620 l.

Mordelle, vs a' Fr. Ille, és Vilaine oszt. 2290 l.

Morduinok, Mordwinok, népség az Orosz Casan, és Orenburg Helyt. ban magok a' fő nemzetségeikről nevezik magokat: Mokschi v. Mokschad, Mokscha mellett; és Ersan v. Ersad Wolga mellett. A' harmadik kis ágok a' Kataratáják. A' keresztény hitnek felvétele ólta ugyan együtt laknak, de még is egymástól ruhában, és némelly szokásokban külömböznek. Többnyire barna hosszú hajok, vékony szakálok, és sovány képek van, egyébb arányt a' testi állásban, viseletben, szokásban az Orosz Paraszthoz, valamint a' ház épitésében,

Digitized by Google

házi szokásban, életmodjában, és foglalatosságban a' Tscheremissekhez, és Tschuvaschekhez hasonlittanak. Becsületessek szorgalmasak, és Barátságosak, Erdökben szeretnek telepedni, és kis udvaraiknál kertjeik is konyha zöldséggel vannak. Nyelvek Finniai, a' Tatár nyelvel egyvelitve vagyon. Többnyire Görög keresztények, kevesen pogányok, Schkai v. Pasz Istent tisztelnek. Az egész nepség 43880 adózhatókból áll.

Mordy, vs a' volt Varsói Siedlce oszt.

Morea, Morah Vilajeti, hajdan Peleponesus (19° egész 22° K. H. 36° egész 38° É. Sz.) Görög orsz.nak déli fél szigete, Livadiával egy 1/4 órányi széles föld szorulattol öszvekötve, 616 □ mfdön 464000 l. számlál. Sok hegyei vannak mellyek közül sokan örökös hóval borítatnak. Legmagosabb része északon Wodi. A' fók közt emlékezetessek: Carbon, Planiza, Scirnaza, Vasilipotamo. Hegyei részént igen hasznos fákkal tele vannak, völgyei általlyában nagyon termékenyek. Termesztékei: gabona, bor, déligyümölcsök, olaj, pamut, malozsák, aprószölők, (mellyektől eszt.nként 80000 mázsa szállittatik) dohány, szeder, gubics, aloe, gummi dragant, selyem bogár, és sok bírkái. Az egész félsziget 4 részre oszlik, t. i. Saccania Zakonia, v. Braccio di Maina, Kaloskopi v. Belvedere, és Chiarenza tart.okra. Mellyek ismét 24 kantonra, és Villajetire oszlanak, mellyek a' Codja Bachistol kormányoztatnak. A' Tripolitzai 3 lófarku Basától függenek; az északnyugoti részében a' Nápoli di Romaniai 2 Lófarku Basa parancsol, és a' többi Sandschakok, és Bayok, kik a' Basa parancsolatit ritkán fogadják. A' déli Mainották, a' Bayókat a' Capudan Basának kezéből fogadják, de egyebaránt egy Törököt sem eresztenek hegyes orsz.okban.

Morcira, mvs Beira tart.ban Portugalliában, két pléb. templ.mal, és 12 pléb. kerülettel.

Morea, l. Cimeo.

Morella, (40° 29′ É. Sz. 16° 40′ K. H.) erös hely a' Spanyol Valencia Kirs. 4800 l. és gyapjú fabr.

Moret, Muretum, vs a' Fr. Seine és Marne oszt. a' Briarei csatornánál 316 h. 1650 lak.

Moretta, vs Piemontban Pótol nem messze 5200 l.

Morenil, helys. a' Fr. Somme oszt. Arve mellett 1400 lak. kaptza és tüzkő fabr.

Morey, Helyt. a' Fr. Jura oszt. Orbe mellett 1050 l. kereskedik szegekkel, orákkal, vas, és réz kövekekkel, bőrökkel, 's t. ef.

Morey, falu a' Francz. arany domb oszt. 650 l. bór termesztéssel.

Morfil, azaz Elefantcsónt szigete, közép Senegambiában. Fuli tart. Senegaltól formáltatva, 60 mfd hosszú és 4—11 széles. Elefántcsontal kereskedik.

Morgagna, l. Fata Morgagna.

Morgarten, hegy a' Helvetziai Schwyz kant. nevezetes a' 1315 és 1798 ütközetekről.

Morgen, Hold, földmérték, melly nem mindenhol egy nagyságú, még is annyi földet tészen, mennyit egy ember egy iga baromval

Digitized by Google

egy nap megmivelhet, A' Szász orsz.ban 150 □ ölnyi, (mindegyik 15 lábnyi 2 ujnyi Leipzigi mérték szerént) megyen egy Holdra-Brandeburgiában 400 □ öl egy nagyra, és 180 egy kis Holdra, Hannoverában 120 □ öl.

Morgenländer, (keleti Tartományok) melly nevezet, alatt mi Europaiak a' kelet felé fekvő Asiának országait értjük, mellyet Keletnek is nevezünk; melyben a' Tigris fótól nyugotra fekvő tartományok Levánténck neveztetnek.

Morgenstern, falu Cseh orsz. Bunzlaui ker. 330 h. és sok üveg, és fonál mühelyekkel.

Morgenstern, l. Marienstern.

Morges, l. Morsee.

Morhange, l. Morchingen, vs a' Fr. Mosel oszt. 1180 l. és 2 régi várral.

Moria, domb Jerusalemben, másképp Siloe, Zionnal hid által egybefüggött; ezen épült Salamon temploma II. Krón. 3, 1.

Morieres, hely a' Fr. Vaucluse oszt. 300 h. olaj fák termesztésével.

Moriers, helys. a' Fr. Rhone szakadási oszt. 1600 l. sok kerti füvekkel.

Morin, l. Mohrin.

Moringen, nyilt, és meglehetősen épült vs Grubenhágai Hercz. Morbach fónál 12 templ. egy nagy árvaházzal 215 h. 1500 l. kik földmivelésből, dohány, és kender terem: marha, és birka nevelésből Polgári mivekből élnek, közel Solinga mellet; vannak jó kőbányái, és kőszörümalma.

Moringen, l. Moeringen.

Morini, p. Celta eredetü népség, az Ocean partján Scaldis, és Samora fók között, Galliában; viskókban laktanak sokáig; népesebb helyeik: Itius (Witsand) Gessoriacum (Boulogne) Tarvenna (Terouane) 's a' t.

Moritzberg, mvs a' Hildesheimi Hercz. Hildesheimiak külső vsa 600 l.

Moritzburg, (51° 10′ 27″ É. Sz.) Szász Királyi vadász, és mulató vár a' Meiszni ker. egy tóval és ménessel.

Moritz szigete, l. Isle de France.

Morlachok, nemzet, melly nagyobb részént Dalmatiának belsejében lakik, és testi állásban, és viseletben külömbözik. Lakó helyeik azon gyönyörü Chotári völgyek, a' tengernél, a' Therra, Cittina, és Narenta fónak hoszában, a' közép Dalmatiának hegyei közt. A' völgynek lakosi többnyire szőkék, kék szemekkel, és nagy szájjal, lapos orral; tettzetős, tanulni vágyó, és emberséges tekéntettel; azok ellemben, kik Duare, és Vergarez vidékein laknak, gesztenye barna hajjal, hoszukás artzulatúak. barnák, és jól nöttek, de bárdolatlanok, megvetők, vakmerők, rablók, a' Törököknek eskütt ellenségeik, a' háborúban elömenetelét gátolók. Tót nyelvet beszélnek, Görög hitet valják; nyilván az Avarusoktól származnak.

Morlaix, Mons relaxus, (48° 33′ É. Sz. 13° 51′ 30″ K.H.) jókora nagyságú tengeri, és kereskedő vs, és ker. fő helye a' Fr. Finisterrei oszt. a' hasonnevü folyocskának torkolatjánál melly itt a' Taurea, vártól védelmeztetett jó kikötőt formál, a' nagy Viniec elő vssal, 9350 lak. tengeri útazást tanuló

Digitized by Google

házzal, vászon, vitorla, tobák papiros művekkel, börkészítéssel, és olajtörő malommal díszeskedik. Marhával, kenderrel, lennel, gyölcsal bőrrel, és pálinkával kereskedik.

Morlan, darab föld, a' Fr. északi oszt. Dünen, és a' Furnesi canalis között, a' kis Rinserot folyótól hasítatik keresztül, hajdan nagy tó vala, melly kiszáríttatott.

Morlanvelt, falu a' Fr. Jemmappe oszt. 1240 l. kováts műhellyel köszén fabr.

Mormeliant, l. Montmeliant.

Mornaix, vs a' Fr. Leman oszt. Arve fónál.

Mornant, vs a' Fr. Rhone oszt. 500 h. 2000 l. posztó, és kalap fabr.

Mornas, vs a' Fr. Vaucluse oszt. közel Rhone fóhoz 300 h. 1470 l.

Moron, kis vs Spanyol Sevilla tart. egy várral; kereskedik gyapjúval.

Morostica, l. Marostica.

Morotai Morotinui, két Sandwichi sziget Polynesiában.

Morotay Mortei, (10 48′ É. Sz. 146. K. H.) Molucki sziget a' Ternatei Sultan birtoka 16 mfd. hoszú, mintegy 6 mfd széles 30,000 l. gazdag szarvas marhában ketskékben, vad disznókban, vadakban, 16 egész 30 fontnyi nehézségű ehető teknyős tsigákban, ságofákban.

Morra, vs a' Nápolyi, Terra di Lavoro tart. 3810 l.

Morris, Grofs. Észak Amerikai New Jersey szabad tart. 23 □ mfd. nagy 16,000 l. hegyes, de gazdag vasban, és fában Fő vsa.

Morristown, a' Whippany fónál 90 h. 1 puskapor, és rézmalommal.

Mors, Dániai sziget a' Kategatban 6 1/2 □ mfdön 7,800 l. benne van Nykjöbing vsa.

Mörs, l. Moers.

Mörsburg, l. Moersburg.

Morschansk, (53° 25′ É. Sz. 59° 40′ K. H.) ker. vs. az Orosz Tambow helys. Zna mellett 609 h. 3 templ. 4260 l. kik részént gabonával, marhazsirral, és mézzel kereskednek, van itt egy papiros malom, selyem, vitorla, ponyva, és vászon fabr. marhazsír olvasztó.

Morsee Morges Morgia, vs 2500 l. a' Helvetziai Waad Kant. Lausannétől keletre a' Genfi tónál van vára, mellyben hajdan a' Berni várőrző lakott, szép Pléb. templ. jókora kikötője, hasznos transito kereskedést űz.

Morsuk, l. Mourzuk.

Morsza, l. Mrotzen.

Mort, l. Montagrenoge.

Mortagne Moritania, (48° 31′ É. Sz. 18° 12′ K. H.) vs és ker. Fő helye a' Fr. Orne oszt. közel a' Huigne formshoz egy hegytetőn 910 h. 5720 l. van vászon, gyapjú matéria, bőr, és tűzkő fabr. kereskedik vassal, vágó marhákkal, és lovakkal.

Mortagne, vs a' Fr. Vendée oszt. a' Sevre Nantaisénél, 220 h. 630 l. kereskedik vászonnal, és bőrrel.

Mortagne, vs a' Fr. Wasgau oszt. vasművekkel.

Mortagne, l' Eccroette de Mortaigne.

Mortain Moritolium, (48° 37′ É. Sz. 16° 37′ K. H.) vs, és ker. Fő helye a' Fr. Canal oszt. a' Lancesi meredek sziklák közt. 270 h. 2650 l. és drága kő fabr. kereskedik írós vajjal, és edénynyel.

Mortara, városotska, a' volt

Digitized by Google

Olasz Agogna oszt. az Alboneai csatornánál melly Agognától délfelé a' Póba vezetett 's 2820 l. riskását termeszt.

Mortaro Morter, Colentum, kis Dalmatiai sziget az Adriai teng. Olajfákat terem a' hason nevű faluv. mellyben sok boltos kereskedők laknak.

Morteau, helys. a' Fr. Doubs oszt. Doubs mellett 1370 l. egy vas, és vasmatska müh. bör, karton, és zsebkeszkenő fabr.

Mortei, l. Morotay.

Morter, l. Mortaro.

Mortrée vs a' Fr. Orne oszt. 970 l.

Morungen, l. Mohringen, és Mohrungen.

Morva Ország, l. Mähren.

Morwa Morowjani Morwoja, Tót falu Zemplén Várm. szép makkos erdei, és nagy rétjei vannak, egy Hydraulica malommal az Ondava fón, egy Kath. templ.

Morven, l. Ardgowar.

Morviedro, l. Murviedro.

Morvillard, vs a' Fr. felső Rajnai oszt. Haléne fó mellett 370 l. vashámorral.

Mörzzuschlag, l. Mürzzuschlag.

Mos, l. Moz.

Mosa, fl. most Maas, ennek folyása 1421-diki vízáradás előtt máskép vólt.

Mosach, Isernek mellék folyója Bajor Orsz.

Mosaisk Moschaisk, (55° 40′ É. Sz. 53° 50′ K. H.) ker. vs az Orosz Moskwai Helyt. Moschaika torkolatjánál, 675 h. 3940 l. 1 várral, van bör, selyem, és vászon fabr. faggyú olvasztó müh. gabonával, fával szekérkenövel 's t. ef. kereskedik.

Mosalsk, kis ker. vs az Orosz Kaluga Helyt. a' Rese Mosalkáján (54° 35′ É. Sz. 52° 30′ K. H.) 224 h. mellyek közt a' közönséges épületeken kívül csak 2 kö épület van 3 templom 1250 l. kik kalmárkodásból, 's termesztékek kerekedéséből élnek. Ezen ker. nagy kendertermesztés vagyon; találtatik itten egy kristály üveg huta, és 2 pálinka gunyhó.

Mosambik Mosambique, Parti tart. déli Afrikának kel. partjain. A' Zambese folyónak északi torkolatjától egész Cap Delgadaig, 140 mfd hosz. húzódik, 8° egész 15° D. Sz. sok parti folyók találtatnak itt. — A' tart. a' partok' hoszában sík, lapos néhol mocsáros kebelében hegyes földje, mindazonáltal termékeny, és minden Kefferlandi termesztékeknek honjok, gabonája gyümöltse böven van, nem kevésbe, szelid, vad, és szárnyas állatjai, halai, a' hegyekben aranya. Eredeti L. Kafferok, feketék, rövid kondor hajjal, nagy artzal vastag szájjal, fehér fogakkal. Testeket föld festékekkel festik, szájokat áltluggasztják, tsontoknak, és drágaságoknak hordozására. Eggyes részei ezen tartománynak: a' Makuai, az Augoscha, Királys. a' Mosambik szigete Mongallon Királys. és Quirimba szigetek.

Mosambik, (15° 15′ D. Sz. 57° 56′ K. H.) Portugalliai sziget 1/2 órányira a' Mosambiki partoktól, majd 1 órányi hoszú, 1/4 ór. széles tsupán száraz tengeri csiga darabokból lett fövény domb, a' mívelésre érdemetlen, tsak kokosz diót terem, édes víz nélkül szükölködik, még is jó fekvése miatt a' kereske-

Digitized by Google

désért lakatik, igen hév, egésségtelen a' levegője 2 Esztendő - szakaszokkal, száraz és essős idővel, az utóbbi Aprilistól Septemberig tart. Kevés vágó marhája van, de sok disznaji, baromfiai, és halai. Fő helye.

Mosambik, nyilt vs a' szigetnek közepén rendessen építve 350 Koralszikla kövekből épült H. 5 temp. 2 klast. 2340 l. a' nagy száma rabszolgákon kivűl. Vagyon egy vára a' tenger mellett rosz állapotban, derék kikötője, jó fenék földel, a' Portug. Generál kapitány széke 1 Püspöksége; hüttő helyek a' Portug. Indiai hajózóknak. Kereskedik aranyporral, elefántsontal, és szeretsen rabokkal.

Mosbach Moosbach, Leiningi vs a' Bádeni N. Herczegség Odenwäldi ker. mellynek Fő vsa, minden Vallásbéli templomokkal, 1 várral, 280 h. 1930 l. sóbányával félporczellán, és posztó fabr.

Mósburg, vs a' Bajor Orsz. Isari ker. az Ampernak Isarban való befolyásánál. Törvényszéknek, és Számtartóságnak helye, 290 h. 1400 l. 1313 eszt. Bajor Lajos itt verte meg az Austriaikat; közel hozzá fekszik az Isareck vára.

Moschaisk, l. Mosaisk.

Moschenize, mvs Istriában a' Kastua urod. tartozó az Adriai tengernél, szép márvány törésekkel, mellyel nagyon kereskednek. Nagy itt a' méh, és vágó marha nevelés. Gabonában ugyan szüksége vagyon, de annál áldottabb a' föld, bor, oliva, és gesztenyékre nézve. Rosmarin böven nő, valamint a' borostyán is.

Moschwig Moschwitz, falu Szász, Wittembergi ker. gáliczkő bányával, és gálicz olaj égetéssel.

Mosciska, urod. és vs Galliciában. Przemislei ker. pósta váltó hivatallal.

Mosdok Mostock, (43° 46′ É. Sz. 62° 42′ K. H.) ker. vs, és Vár az Orosz Georgiewsk Helyt. a' Tereki határ lineának középpontján. Kozákok, Örmények, és Tatároktól lakattva, van bor termesztése: kereskedik Georgiával, és Kaukasussal.

Mosel Mosella, jó nagy, és halas folyó Fr. Orsz. három forrásból ered, a' Wasgaui Faucilles hegyből Lotharingiában, közel a' délre folyó Savnének kútfejéhez, áltfollya Lotharingiát hosszában, délről északnak, Pont a' Mousonnal hajózhatóvá lesz, mossa Metz vsát a' Luxemburgi határokon által lép a' hajdani Trieri Herczs. Trier vs falait nedvesitvén, 35 mfdnyi folyása után Koblentznél, Ehrenbreitstein felé a' Rajnával öszve szakad. Több kis fót felvesz, u. m. Meurthe, Seille, Saar 's t. m. Töle veszi nevét a' Fran.

Mosel, oszt. a' Mosel, Chiers, a' két Nethek, és Saar fok felé elterjed. Lotháringiának Északi részét magában foglalja, 120 1/2 □ mfdön 358,950 l. számlál; termékeny gabonára, bórra, és gyümöltsre nézve 4 köz ker. u. m. Metz, Briey, Thionville, és Sarragueminesre osztatik, mellyek 934 községeket 30 kant. foglalnak. Fő vsa Metz.

Moskau Moskwa, (52 1/20 egész 57° É. Sz.) Orosz Helyt. a' Wolga és Ocka között 474 1/2 □ mfd nagyságán 1,125,970

Digitized by Google

l. mérsékelt levegővel egészen sík, középszerü termékeny, de erdős, és jó vizekel megáldoattt. L. jobbára kézi mívekben, és fabr. foglalatoskodnak, mint földmivelésben, és marhanevelésben; ezen második rangú Helyt. 13 ker. osztatik magában foglalja a' hason nevü Fő vst.

Moskau Moskwa Moscovia, az Orosz birodalom' Fő vsa, fekszik (55° 12' 45'' K. H. és 55° 45' 5'' É. Sz.) alatt. Moskwa fónál, mellytől nevét kölcsönözi egy dombos tájékon, kerülete 6 német mfdre megy 20,000 épületeket, (mellyek' harmad része kövekből van épülve, a' többi pedig fából) 10 Fő templ. kat, 15 férfi, és 9 Apácza klastromokat, 275 Görög, és 7 más hitü templ. öszveségesen 325 templomokat foglal magában. — Lakosi nyáron 300,000-re télen pedig midőn a' Fő rangúak nyári lakásikból vissza térnek 400,000-re számláltattnak. Fő, és mellék útszájinak száma 585-re kerekedik, számlálhatni tovább 9 vásár piaczokat, 6,450 portékás boltokat, 285 közönséges vendégfogadókat, 194 serházakat, 216 fabrikákat, 115 kovácsmühelyeket, 9 téglaégető, és 10 pálinkafőző helyeket. — Éghajlatja mérséklett ugyan, de inkább hideg még is, mint meleg, mivel tele sokáig tartó, hidege pedig gyakran tűrhetettlen. — Levegőege egésséges, vízben közönségesen szólván nem szenved fogyatkozást, mível Moskva fóval, melly a' városon keresztül folly, több kis fók, és patakok u. m. Jausa, Neglina, és Tschetschonka, eggyesülnek, de egésséges ivó víz nélkül szükölködik, azért kezdettek 2-ik Katalin Császárné alatt, egy vízcsatorna elkészítésihez, de a' melly még el nem készültt. — A' vsnak mintegy lelke az úgy nevezett Kreml, e' körül fekszenek a' vs más részei. A' vs bémenetelinél szép őrző házakat, és megaranyozott sasokkal ékesített obeliskusokat látni. — Az egész vs 4 Fő részekből áll 1-sö A' Kreml, a'vagy is a' Vár, 2-dik Kitaigorod vagy a' Chinai város, 3-ik Beloigorod vagy a' fehér város: 4-ik Sämlänoi-gorod vagy a' földi vs; ezen 4 fő részeket 30 külső városok körül veszik. — Újjabb rendelések szerént a' vs 20 részekre, és ezek 88 fertályokra osztatnak; azomban a' régi felosztással élni alkalmatosabb a' város leírásában.

A' vs' Fő része az úgy nevezett Kreml, vagy a' vár; ez egy rendetlen négyszegüt formál, egy hegyen fekszik a' vs közepén, alatta Délről Moskwa, Ész.ról Neglina fó vizek folynak, kőfalakkal vétetik körül. — Ez a' régi, és ó ízlés szerént épültt vár, a' vs többi részeivel 5 kapu, és 2 híd által kapcsoltatik öszve. A' várnak legnagyobb és legnevezetesebb épülete, a' Czárok' Gothusz munkával, de minden jó ízlés, és rend nélkül épültt Palotája, ezt omladékából, mellyhez már közel vólt, régi helyére álította I. Pál Császár, és a' Császári familiának intézte; nem messze a' Palotától vannak a' sok ágyúk, és mozsarok kirakva,

Digitized by Google

va. A' vár' többi nevezetes épületei ezek: A' Pátriárcha hajdani épülete, melyben Görög, és Orosz manuscriptumokból híres könyvtár vagyon; a' Tanácsház, mely egy újj ízlés szerént való pompás épület, a' vámház, a' Metropolita' díszes Palotája, mely az Apáczák klastromával (Moskresenskoj) kapcsoltatik öszve 's t. ef. — A' várat 32 öt tornyos templomok ékesítik; tornyai közül legmagosabb az úgy nevezett Ivan Velikoi (Nagy János) tornya, mellyben 22 harangok vannak, ezek közül a' legnagyobb, és Európáb. legnehezebb 480,000 fontot nyom; ezt az 1737 eszt.béli tűztámadás alkalmával, elolvadásától tartván, a' toronyból levetették melly méllyen a' földbe sülyedett, és mai napig ki nem vétetett. — A' templomok közül leginkább nevezetesek a' 6 Fő templomok (Soborák) melyek sok drágaságokkal kérkednek. — Az úgy nevezett Kitaigorod, vagy is Chinai vs, egy keveset alább fekszik a' várnál, és egy fél kört formál. Épületi többnyire kőből vannak épülve, és magossak, útszáji pedig keskenyek. — Itt többnyire kereskedők laknak, mivel a' boltos fő piaczok, és a' mindennel bővelkedő bóltok, mellyek keleti formára vannak készítve, a' mellyek' száma 6000-re megy, ide közel esnek. — Épületi közül nevezetesebbek ezek: 2 Fő templomok, ennek egyike 20 épületekből áll; — több klastromok ezek közül az úgy nevezett Saikonospasky klastromba egy Tót, Görög, Deák oskola van; — a' Helytartó díszes palotája, a' Tanácsház, a' pénzverőház, a' vámház, számtalan más roppant épületekkel. Ez a' vs' része egy magos 4 kapus kőfal, és földbástyák által választatik el a' vs harmadik részétől, melly Beloigorod, az az Fehér vs, nevet fehéren festett kőfalától, mellyel kerítetett, vette; ez később lerontatott, és élőfákkal ékesített sétálóhellyé (Alee) változtatott, máskép Czárok vsának is neveztetik. Ez a' vs része környékezi az előbbenit, mellynél alább fekszik, a' hol az előtt mocsárok valának. Ebben vannak a' vs' legjelesebb épületei, u. m. a' Fő patika, a' találtt gyermekek' háza, mely az egész vsban a' legnagyobb épület, környéke mintegy 1/3 Geog. □ mfdre megy, ebben 5,000-en neveltetnek. — Az Universitás roppant épülete, a' vámház, sóház, az Orosz póstaház, több Gymnásiumok, 11 klastromok, 76 Pléb. templomok 's a' t. Itt vannak szinte a' legnagyobb 3 piaczok, ezek közül legnevezetesebb az úgy nevezett Ochotnoi-Räd piacza, mellyen külömbféle madarakat, és más szelíd állatokat, sőt ritka vad állatokat is u. m. farkasokat, rókákat, medvéket s' t. ef. vehetni. A' vsnak ezen 3 részeit a' negyedik keríti, melly Sämlänoi Gorodnak neveztetik, földbástyákkal van körülvéve, ezt a' részét a' városnak többnyire az alacsonyabb sorsuak lakják, pompás épületi közül, mellyek csoportosan emel-

Digitized by Google

kednek fel az apró gunyhók közt, jelesebbek: Az Apáczák' klastroma Satschateiskoj, és Strasenoj. A' hadi Comiss. épülete, az Asiai Követek' Palotája, 's a' t. Itt találtattnak a' legtöbb ferdők, és 4 nagy tavak.

Az így leírt 4 részből álló belső vst, 30 külső városok környékezik, mellyek összveségesen felit foglalják el a' vsnak. Ezekben vannak a' sok fabrikák, műhelyek, 's t. ef. Épületei közül nevezetesebbek: a' Csász. Palota, melly tündér kertéről nevezetes. — 5 Szerzetesek klastroma az úgy nevezett Szüzek' mezején, a' híres Demidois Palotája egy füvész kerttel. Az Invalidusok' háza. A' katona ispitály. Katalin ispit. 2 Luth. 1 Refor. és 1 Kath. templ. — Külső vsai közül emlékezetre méltóbbak a' Tatariai, Grussiniai, és Német vs, az utólsóban egy mulatóház van, mellyben tánczok, nézőjátékok, kivilágosítások, és tűzi játékok tartatnak. — Moskwa Széke két Érseknek, több Ország. Colleg. és Deput.nak egy szabad Orosz tudós társaságnak, egy Universitásnak, Academiának, 2 Gymnasiumnak, egy katona oskolának 's t. eff.nek fabrikáji, és kézimívei számtalanok; látni 12 selyem, 13 karton, 1 czicz, 4 vászon, 8 posztó, 37 bőr, 2 saffian, 26 arany, és ezüst, 16 kalap, 5 enyv, 1 miniom, 3 Görög czeruza, 13 más külömbféle fabrikákat; 8 papiros malmokat 1 czúkorfőzést, 16 rézhámorokat, több nyomtató műhelyeket, mellyek közül egy 28 sajtós, 's t. ef. — Moskwa közép pontja a' kereskedésnek Chinából, Sibériából, Astrachánból, Archangelből, Sz. Péter várából, Német Országból, Varsóból 's a' t. A' Városhoz közel esnek némelly jeles mulató házak is u. m. Ismailowski, Preobraschenskoi, Semenowskoin, és Chorosowa Falu.

Szomorú csapás érte Moskwát 1812 Eszt. Sept. 14-én; minekutána t. i. a' Francziáktól körül vétetett volna, a' Helytartó bölcs intézetéből az ellenség hátráltatására több helyeken felgyújtatott a' vs; és így ezen roppant vsnak 9/10-ik része a' láng' prédájává vált, nevezetesen 250 templomok, és mintegy 1000 jeles Paloták porrá égtek; hat napokig tartott ez az égés, mert csak Sept. 20-án végződött el. Az ellenség minekutána Kreml várát egyébb fenmaradt épületekkel lerontotta, a' vst Sept. 23-án elhagyta. — Ez oltától fogva ismét emelkedik a' vs, gyászos pusztulásából.

Moskoestrom, l. Maalstrom.

Moslemi, népség ész. Afrikában Sahara pusztáin, de ezek a' Belad-al-Dscherid lakosihoz tartozni látszatnak.

Moskwa, fő víz, Orosz hasonló nevű Helyt. az 1812 esz. 12 Oct. béli csatáról mellyben a' Francziák győzedelmeskedtek, híres. Ettől a' fóvíztől volt Ney Marschalnak Herczegi titulussa.

Mosongo, tart. déli Amerika' belső részeiben.

Mosony, Mossony, Wieselburg, Mosonium, jeles mvs, Mosony Várm.ben, a' Bécsi

ország uton, Ötemény, és Óvár közt, az Ész. Sz. 47° 51′ és a' K. H. hosz. 34° 57′ alatt. Az Óvári Urad. hoz tartozik. Lak. Németek, Magy. kat. 2658 számmal találjdon plébval; postahivatallal; nagy gabona, és zab kereskedéssel, sok derék malmokkal a' Dunának kis ágán. Itt volt hajdan Limusa v. Musenburgumi erősség; Salamon K. lakhelye. Erősségétől IV. Kún László, és III. András alatt fosztatott meg. Az Uraság kastéllya most éléstár. 1776 ben posztó, rása, flanell szövő ház állíttatott itt fel.

Mosony Vármegye, Wieselburger Gespanschaft, Comitatus Mosoniensis. Ész. szél. 47° 39′ tól. 48° 7′ ig, és a' K. H. 34° 22′ től 35° 12′ ig terjed, nevét vette Mosony várától; fekszik n.kre Duna vize, és csallóköz, délre Győr Várm. ny.ra Soprony Várm. és Austria, ész.ra Posony Várm. között. Széleit Lajta vize hasítja. Nagysága 35 □ mfd. Hossza mintegy 10, szélesége 6 mfd. Vidéke szép nagy térség, Hegyei nincsenek, folyói nevezetesebbek: Duna Lajtha, és Rábcza; Tava a' ma hires Fertő vagy Nizsideri tó, 's Posványos Hanság. Levegője egésséges. Földe termékeny, kivált buzában, borban, szénában, 's más élelemre valókban. Marha tartása is számos, és jó hallal, rákokkal, és fa gyümölcsökkel is bővelkedik. Bécs vsának mint egy éléshaza. Evvel, és al. Austriával nagy kereskedést áz, mind maga terméseivel, mind az ide hordattakkal. 12 mvsokat, 38 falukat, és 8 pusztákat, 54026 lak. számlál, kik Németek, Magyarok, Horvátok mindenre gyorsak és szorgalmatosak, többnyire kath. kevés evang. Portáji 130 4/8 Járása kettő: a' Nezisderi, és Mosonyi. A' Győri Püspöki Megyéhez tartozik.

Mosquitos, sziget Atlanti tengeren, Ostflorida partyánál, ész. Amerikában. Azonnevü legyektől vette nevét, melyeknek szúrássok mérges, mint a' darázsoké, és méheké, azért is igen nagy bajokra vannak a' lakosoknak.

Moss, l. Moos.

Mosbach, mvs Bajor orsz. Regeni ker. 91 ház. és 570 lak.

Mossekejok, független népség keleti Afrika Zanguebar partjain, kik csupán csak marha nevelésből élnek, igen faragatlanok, és had szeretők; különös szokások vagyon, az ifjú embereket a' puhaságtól való elszoktatására t.i. érczből sipkát készítenek, ezek az ifijak' korosságára mindég nagyobbodnak úgy annyira, hogy 8—10 font is reá megyen, ezen sapkákat éjjel, nappal hordozniok kell. —

Mossócz, Moschocz, tót priv. mvs Thúrocz Várm. a' Besztercze bányai orsz. uton, Csernakow pataknál, Ostra hegy alatt, Rudnótól 3 1/4 órá F. U. Révai, és Raksány fam. 350 kat. és 1204 luth. lak. 1 kath. templ. 3 kastéllyal 's 1 malommal.

Mossul, Mausel, kis Bassaság nyug. Asiában Mesopotamiában, Bagdadi Bassaság, és a' szabad Kurdi tart. között Tigris fó vizénél; földje többnyire lapos. Lak.

Digitized by Google

200000-re számláltatnak. — Ész.ról Kurdistán hegyeivel határos. Az ide való Bassa aláb való a' Bagdádinál, csak 200 testörzői vannak, de háború idejiben 7000 lovasságot, és ugyan annyi gyalogságot állíthat; 7 Sandschak-Béjek, 74 Zaimok a' vagy Timarioták vagynak alatta, fő vsa

Mossul. Mausel, (36° 20′ 23″ É. Sz. 59° 20′ K. H.) szép, 's termékeny térségen fekvő vs Tigris fóviz nyug. részén erös falakkal körül véve, l. 65—70000-re mennek kik körül 25000-er Arabsok, 16000-en Törökök, 15000 Kurdok 8000 Keresztények, a' kik résszerint Jakobiták, részerint pedig Nestoriánusok, és mint egy 1000 zsidók. — Vagynak sok szép mecsetei, 15 Karaván Serailji, diszes feredőji és kávéházai, 10 keresz. templ. és 1 Dominicánusok' Monostora. Itt vagyon a' Basának és 1 Nestoriánusi Patriarchának széke. Több réz, és vas fabr. festő, és nyomtató ház. 's t. ef. Az Indiai portékákkal, fekete és fehér pamut matériákkal, vászonnal, gyümölcsel 's t. effélivel nagy kereskedés üzetik. — Azt állítják, hogy Mossul általellenibe Tigris innensö részén a' mostaniNumia helységnél állott légyen valaha Ninive.

Most, l. Brix.

Mostagan, v. *Mustigannim*, diszes, erös, de csekély kereskedést üző vs Maskara Algiri tart. a' fekvése gyönyörü; egy kastéllya is vagyon.

Mostar, Török erös vs felső BosniábanNarentánál 18000 l. Marhával kereskedik.

Mosthi Rudowe, falu Radom Warsói oszt. Wilczanska pataknál 1 vas kályhák' fabr.

Mostock, l. Mosdock.

Mosty, kis vs Slonin Orosz. Helyt.

Mosyr, vs Minsk Orosz Helyt. 2500 l.

Motz, szép k. kereskedő vs Norvegiában Christianiától 6 mfd. Ágyú öntéssel. 1716 itt megverettettek a' Svédek.

Moszlavina, vs Slavoniában, Veröcze Várm.ben, Drava vize mellett, Siklóstól 5 mfd A' Valpói Urad.hoz tartozik. Lak. Illyrusok, kath. és ó hitüek. Jó vásárral.

Moszyn, vs Poseni Hercz. 75 h. 470 l. kik közül sokan takácsok, és fazekasok.

Motala, halakkal bövelkedő fó víz Svecziában, Nowe-köpingnél, 16 réfnyi mélységü, a' kel. tengerbe folyik.

Moteschico, felső falu Trencsén Várm.ben, Machna hegye alatt, a' Trencsényi ferdők mellett, Zsámbokréttól 3 1/4 óra. F. U. Moltesiczky fam. Lak. tótok, kath. az Alsó Motesihiczi pléb.hoz tartozik. Itt derék fekete márványkö vágattatik.

Mothe Camillac, vs Franczia orsz. felső Loire oszt. 297 h. és 2000 l.

Mothe-S. Heraye la, mvs Severs Francz. oszt. 494 h. és 2510 l Lovakkal, öszvérekkel, és szarvas marhával kereskedik.

Motier, falu Neuschatel Herczs.ben 600 l. kik többnyire mester emberek, és kereskedők, vannak jó savanyúvizei.

Motil, Motir, Montil, (2° 56′ É. Sz.) egy Molukai sziget, mellynek kerülete 2

Digitized by Google

mfdre mégyen, vagyon 1 tűz okádó hegye is. Termései déli gyümölcsök, pálmák, Bambusz nádméz Santalfa, Aloe, pamut 's a't. A' Ternatei Szultánhoz tartozik.

Matlau, k. fó nyug. Prussziában, Danczig mellett Vistulába szakad.

Motrico, (43° 19′ É. Sz. 15° 20′ 15″ K. H.) kis vska Guipuzcoa Spanyol tart. egy kikötőhellyel.

Motril, Firmium Julium, (36° 52′ É. Sz. 14° 56′ K. H.) vs Granada Spanyol orsz. a' tengertől nem messze esik fekvése 4500 l. — Borral, vászonnal, és gesztenyével kereskedik.

Mots, Motschdorf, Mocsu, mvs Erdély Kolos Várm.ben és jár.ban, Kolosvártól 6 óra. F. U. többnyire G Eszterházy, más nem. fam. eggyütt. Lak. Magyarok, Oláhok, kat. ref. és ó-hitűek. A' vásárai híresek. Fekvése hegyek közt, mély völgyben, kellemetes.

Motsonak, mvs Nyitra Várm.ben, Nyitrához 2 óra. F. U. Nyitrai Püspökség. Lak. Magy. tótok kat. Az Uraságnak szépépületével, egy ispitáliyal, szép templommal, és jó határral.

Motschima, Alsó Guineában, Angola orsz.ban, Kissanga tart. Főhelye, hasonló nevű, Koanzai szigetnek általellenében.

Motta, kis vska Lomb. Velen. Kir. Livenza fó vizénél, kalap fabr. és festőmesterséggel.

Motta, vs ugyan ott.

Motte Chalançon, la, mvs Fr. ország' Drome oszt. 1130 l. 's 1 bojhosposztó fabr.

Motte Heraye, la, l. Mothe, S. Heraye.

Motter, Matra, fóvíz, Fran. orsz. alsó Rajnai oszt. ez a' Vasgaui hegyekből ered, Zinsel, és Sauer v. Sur fóvizek befolytával Bischofweilernél már hajókázható, végtére Rajnával eggyesül.

Mottlan, fó víz nyug. Prussus orsz. ez Dirschauhoz közel, a' Liebschaui tóból ered, és Danczigon keresztül folly. —

Mottola, Mutila, vs Terra di Otranto Nápolyi tart. egy Püspökséggel.

Motuali, Mutuali, népség a' Syriai hegyek közt; 500 familiákból áll. Alinak felekezetéhez tartoznak. Több Vezérek (Scheik) alatt élnek a' kik a' Seydai Bassának adót fizettnek.

Moudon, l. Milden.

Mouilleron, vs Francz. Ország Vendée oszt. 1700 l.

Moulbaix; falu Francz. orsz. Jemmappe oszt. 1720 l. Itt sok gyalog fenyő pálinka készíttetik.

Moulgas, vs Mongibir orsz. ban, zsidó lak.kal, kik a' Királynak adóznak.

Moulintgalant, falu Francz. orsz. Seine és Oisé oszt. 360 l. és 1 réz portékák fabr.

Moulins, Molinae, (46° 34′ 4′ É. Sz. 20° 59′ 59″ K. H.) fő vsa Allier (hajdan Bourbonnais) Fr. oszt.nak síkságon fekszik Allier fó vizénél, Páristól 64 Fran. mfdre, az utszáji rendesek egyenesek és szélesek, épületei jelesek; Házainak száma 1500-ra mégyen, még fent vagynak régi szép várának omladéki, a' fóvizen álló híd igen jelesíti a' vst, gyönyörű sétáló helyei sem hibáznak. — Itt sok pamut, aczél, 's vas mívek készülnek-el. Környéke gabonával, borral, fával, marhával, baromfival, halakkal, vassal, kőszénnel selyem-

Digitized by Google

mel bővelkedik; mind ezekkel pedig nagy kereskedést üznek a' lakosok' száma 13500-ra mégyen. A' vs előtt vagyon Bardon savanyó forrás. A' közel lévő Bressel falunál, találni kövé vált fákat.

Moulins, falu Fran. orsz. Seinè és Oise oszt. itt különbféle réz edények készíttetnek.

Moulins-en-Gilbert, vs Francz. orsz. Nievre oszt. Morvant bérczek' tövénél 170 h. 1580 l. vászon, és gyapjú fabr.

Moulins-la Marche, vs Fran. orsz. Orne oszt. 220 h. 2880 l. tö fabr.

Mouillon, l. Prats de Molo.

Moulton, (North- és South-) mvs Devon Angol. Grófs. sok gyapjú mív, és kötött csipke fabr.

Mounk, l. Mahwahib.

Mounster, Munster, dél. nyug. tart. Irlandiában, többnyire hegyes, de sok termékeny völgyek találtatnak. Fája, marhanevelése, és halászása vagyon. Nagysága 410 1/3 □ mfdre, népessége 1538000-re megyen 6 Grófságokra osztatik.

Mount-Holly, l. Bridgetown.

Mountmellik, vs Queens Irlandi Grófs. hán sok takácsságí vagynak.

Mountrath, kis vs Queens Irlandi Grófs. jeles pamut fabr. A' közel lévő vas ércz bányák használása (a fának szükölködése miatt) felhagyatott.

Mount-Vernon, az 1800 eszt. meghalálozott Washington Generális széke ész. Amerikai Virginiá' szabad tart. Potowmak fónál.

Moura, vs Alemtejo Portug. tart. Gvadiánánál 1193 h. 4020 l. és egy erős várral.

Mourao, megerősített vs Portugalliában. Mourától észi esik felvése egy hegyen, Gvadiánához közel, 450 h.

Mourbe, l. Mavry.

Mourgues, l. Monaco.

Mourzuk, Murszuk, (25° 54' 15" É. Sz.) falakkal körülkerített fő vs ész. Afrika Fessan orsz. egy pataknál. 3 kapuji vannak. A' házak kicsinyek, és rosszak. Azoknak a' Karavannoknak fő általutazó helyek, mellyek Tripolisból és a' közép tenger partjaitól belső Afrikába utaznak. A' Sultán Háremja csak egy Szultánnéból és 40 rableányokból áll. Itt sok régi épületek találtatnak.

Mouson, Mouzon, (49° 32' É. Sz. 22° 45' H. H.) vs Fran. orsz. Ardenne oszt. Maas fónál 470 h. 2140 l. és gyapjú fabr.

Mousfel, falu Francz. orsz. Eure oszt. 1070 l. kik közül sokan kovácsok.

Mousselburgh, Musselburgh, (56° É. Sz. 14° 40' H. H.) mvs déli Skoczia közép Lothian Grófs. 4000 l. egy kikötő hellyel, nagy téglaházakkal, szappan, kénnyitő, és posztó fabr. Halászással, és kertészséggel.

Mousszol, l. Mossul.

Moustiers, vs Francz. orsz. Alsó Alpesek oszt. Verdonnál 1850 l. különbféle edényekkel, fajencével, porczelánnal kereskedik.

Moutiers, Monasterium, mvs Francz. orsz. felső Rajnai oszt. Birsnél 450 l. s több üveg fabr.

Moutiers en Tarentaise, Moutiers Salin, (45° 30' É. Sz. 24° 10' H. H.) kis vs a volt Fran. Montblanc oszt. Isere fő víznél 1850 l. só bányával.

Digitized by Google

Moutil, l. Motil.

Moutique, Montica, vs Malabari párton Ostindiában, Asiában, egy Kalcuti Király alatt levő k. országnak fő vsa

Mouy, vs Francz. orsz. Oise oszt. 1660 l.

Mouzon, Mosomagus, vs Fr. orsz. Maas oszt. 470 h. 4000 l. Szaszedron fabr. és kereskedéssel.

Mouzon, l. Mouson.

Mowcop, mvs Chester Angol Grófs. itt jeles malomkövek vágattatnak.

Moya, (41° 49′ É. Sz. 18° 42′ K. H.) vs Catalonia Spanyol tart. 2400 l.

Moyenvic, vs Meurthe Fran. oszt. 246 h. 13000 l. és 1 só bányával.

Moyavre la grande, mvs Fran. orsz. Mosel oszt. Orne fóvizénél 1020 l. és vasbányákkal.

Moyra, mvs Armagh Irlandiai Grófs.ban. nagy vásári vagynak.

Mozambique, l. Mosambik.

Mozombi, l. Batta.

Mozyr, ker.béli vs Minsk Orosz Helyt. Pripetz hajókázható fó viznél 2000 l. kereskedést űz.

Mrotzen, Lengyelűl Morsza. (53° 14′ 45″ É. Sz. 35° 18′ 45″ K. H.) nemes vs Bromberg volt Warsói oszt. 65 h. és 1530 l.

Msta, hajókázható fó viz Nowgorod Orosz Helyt. Ilmen tavába folly, egy mesterséges fó által Wolchow fó vizével eggyesül.

Mstislawl, (54° 10′ É. Sz. 49° 25′ K. H.) ker.béli vs Mohilew, Orosz Helyt. Wiochra viznek Soscha fóba való befolytánál, 683 h. és 4000 l. kik közűl 521-en zsidók. Vagyon itt 1 Carmeliták monostora, 1 Jezsuiták Collegiuma, 6 Görög és 1 Unitariusok' temploma, és 1 Synagóga kereskedik Lennel, kenderrel, gabonával 's t. ef.

Mstow, vs a' volt Kalisch Warsói oszt. Warthe vizénél, 126 h. 710 l. és posztó fabr.

Mtzensk, vs Orel Orosz Helyt.

Muchawica, fó víz Slonin Orosz Helyt. Bug vizébe folly, melly által Veichsellel, és keleti tengerrel, egy nagy mesterséges fó viz által pedig Przypieckel vagyon eggyesülésben, melly Dneperbe és ezzel a' fekete tengerbe folyik.

Muchemiel, kis vs Spanyol orsz. Valenczia tart.

Muchuruhzi, népség Kafferiában.

Mucidan, Mussidan, Mulcedonum vs Fr. orsz. Dordogne oszt. Isle vagy Lille fó víznél 1180 l.

Muck, (54° 51′ É. Sz. 12° 4′ K.H.) Hebridák szigete Sckocziánál 3 mfdnyi hoszú, és 1 mfdnyi széles, földje lapos, mellyen árpa, és zab terem. Lak száma 200 mégyen, kik szarvasmarha nevelésből, és halászásból élnek.

Muckernau, Stirának Grácz ker. Leibnitznél egy tájék, melly a' mádom kövek' vágásáról hires.

Mucdania, l. Montagna.

Mücheln, l. Michelda.

Mückenberg, falu Saxonia' Meiseni ker. a' Fekete Elsternél, posztó, és vászon fabr.kal, 1 várral és 1 jeles kerttel. Innen 1 órányira esnek ama' derék Lauchhammeri vasbányák 6 hutákkal.

Mudarni, Modrena, kis vs Nátoliában, Asiában, egy Püspök lakhelye.

Digitized by Google

Muela, kis vs Spanyol orsz. Arragoniában, Guerva, és Xálon fóvizek között.

Mugeln, Neumugeln, vs Saxonia' Leipczigi ker. 228 h. 1130 l. és Rugethal várral. Innen közel esik Altmügeln falu, a'hol vásárok tartatnak.

Muggendorf, mvs Bajor orsz. Main ker. Wiesent fónál, 53 h. és a' közellévő hegyben 24 híres Barlangokkal, ez nevezetes tévelgő járásáról (Labyrinthus), csepkőből való formázatiról és különbféle, már kihalt állatok' csontjairól. Ezen barlangok közt legnevezetesebb a' Rosenmülleri barlang.

Muggia Nuova, szép, 's népes mvs Istriában a' tenger partján, egy kisebb hajóknak szolgáló kikötő helye, 2 temp. és 1 ispitállyal. Lak. kereskedést üznek.

Muggrebinek, igy neveztetnek közönségesen a' pusztákon lévő nagy számú Arábiai népségek. Egyptustól nyugotra, kik 30000 lovasokat állithatnak, többnyire marhanevelésből, a' Karavannák megfosztásából, és és Egyptusba való ellenséges béütésekből élnek.

Mughesz, l. Oise grosse.

Mugia, Mujia, vs és kikötőhely Spanyol orsz' Gallicia tart. 2170 l.

Müglitz, falakkal bekerített vs Morva orsz'. Ollmuczi ker. 354 h. 2700 l. 1 kath. pléb. és 1 póstályal.

Mugnano, vs Nápoly orsz.ban, Nápoly nevű tart. 3880 lak.

Mugron, vs Francz. orsz' puszták osztályában 370 h. és 2850 l.

Mühl, fóvíz Austriában, innen vagyon a' Mühl fertálynak neve. Cseh orsz. határinál ered, innen kis, és nagy Mühlre oszol, 's azután a' Dunába folyik.

Mühlbach, (felső, és alsó) Bajor orsz. Salzach ker. hason nevű pataknál, gáliczkő, és olvasztó hutával, réz müvvel, és kénkő kemenczékkel.

Mühlbach, v. *Mühlenbach*, (45° 57′ 48″ É. Sz. 41° 15′ 20″ K. H.) kis szabad vs, és hasonló nevű Szék' főhelye Erdélyben, Mühlbachnál, 1300 evng. lak. 1 evang. és 1 kath. temp. 1 Barátok' Monostorával, nagy szőlő míveléssel, Blochey elő vsát majd csupa Oláhok lakják, némelly Görögöken, és czigányokon kívül.

Mühlbach, falu Cseh orsz. Ellbogeni ker. 1 timsóhutával.

Mühlberg, vs Saxonia' Meisseni ker. Albis fóvizinél 360 h. és 1600 l. föld, és szőlő mívelők. Vagynak posztó, vászon, és bőr fabr. Innen közel a' Jóhcaui pusztákon vettetett fogságra V-ik Károlytól, Fridrich János Saxoniai Herczeg 1547-ben.

Mühlberg, mvs Erfurt Herczs. 239 h. és 960 l. Vagynak gálitzkő, és timsó bányái, és indigó fabr.

Mühlburg, vs Bádeni nagy Herczs. Pfinz és Ens ker. Albnál 180 h. és 620 l. Buzér fabr. és serfőzésekkel.

Mühldorf, vs Bajor orsz. Inn ker. Inn fónak jobb partján 230 h. és 1300 l. kik sok komlót termesztenek. Vagyon több kath. templ. 1 ispitálya 1 nagy márvány kőből készült kútja. Esztendőnként 4 vásárokat tart Tart.nyi, törvényszéknek helye.

Mühldorf, mvs Austriának Ens alatt lévő részében Mannhartsberg felett fekvő fertályban Dunától nem messze kis Götwichhez tartozik 50 h és 1 nagy kaszamühellyel.

Mühlenbach, v. Müllenbach,

Digitized by Google

Szepes Várm. 81 kath. és 360 evang. vagynak, kik részerint kender fonásból, részint pedig vászon szövésből élnek. Vagyon fenyö erdeje, malma, és kath. templ.

Mühlenbacher, v. *Mühllenbacherstul*, l. Szász Sebes szék.

Mühlenberg, Hutahelys. Grübenhagen Herczs. 16 h. 80 l. és 1 üveghutával.

Mühlessen, l. Milesen.

Mühlhausen, Mulhusia, (51° 58′ 13″ É. Sz. 25° 16′ 6″ K. H.) hajdan orsz. vsa Unstrut, és Schwemmotténél. Ez az 1802-dik Eszt. Deputatio által a' Borussiai házhoz; 1807-ikben az ujonnan felállítatott Westphaliához kapcsoltatott. Ó és új vsra osztatik, kő falakkal, és tornyokkal körül vannak véve, régi ízlés szerént vagyon építve. Vagynak 2 kat. tem. 1 Gymn. 1576 h. és 8230 l. Több külömbféle fabr.ji és festöji. Lak. lent, izacsot, vadsáfránt, 's más eff. termesztenek, 's mind ezekkel nagy kereskedést üznek.

Mühlhausen, (47° 50′ É. Sz. 25° 7′ K. H.) vs Francz. orsz. felső Rajnai oszt. Illnél 960 h. 10000 l. czicz, karton, harisnya, gyapjú, és bör fabr.

Mühlhausen, vs kel Prussziában Morungi ker. Donnenél 216 h. és 1600 l. Vagynak serházai, és cserép edény készítése.

Mühlhausen, (49° 27′ 33″ É. Sz. 32° 1′ 45″ K H.) vs Cseh orsz. Tábori ker. A' Praemonstratensis apáturs. hoz tartozik 1 kath. pléb. 159 h. és 1330 l

Mühlhausen, falu Würtemberg felső Neckar ország birs. ban, 730 l. és 1 régi várral. Itt igen jelés bör terem.

Mühlheim, falu Würtenbergi Enz ország. birs.ban, Duna mellett 600 l.

Mühlheim, l. Mülheim.

Mühlrose, l. Müllrose.

Mühlstadter see, halakkal bövelkedö tó Karinthiában.

Mühltrof, Mühltrupp, vs Saxoniában Voigtlandi ker. Sölzsch fó vizénél, mellynek tulsó partján Nezschkau vsa fekszik 169 h. és 1200 l. gyapjú, és pamut fonással, és takácsságokkal.

Mühlviertel, ker. Austriában Cseh orsz. határinál, nagysága 77 □ mfdre népessége pedig 180000-re megy. Vagynagynak: derék kenderföldjei, jó vadjai, és sok fája, melly a' Dunán hordatik-le. Magában 3 vst 45 mvst és 1059 falukat foglal felsőre, és alsóra osztatik.

Mühringen, falu Würtenbergi közép Neckar orsz. birs.ban Hohenmühringen nevü várral keresz. Lak. 820-ra a' zsidók pedig 354-re mennek. 1 Sinagógája is vagyon.

Mujacar, Muxacar, vs Spanyol Granadában, fekvése a' tengertöl nem messze esik egy hegyen; lakosinak száma 3000 mégyen, ezek többnyire földmívelésböl, és halászásból élnek.

Muicheu, vs Ssethucu tart. ban, China bir.ban Asiában, Szépen épült, és sok városok vannak alatta.

Muid, (Mühd), Mudde, francia és Hollandiai folyó dolgok mértéke, 288 pintet foglal magában, a' gabonára való hasonló mérték, 106110 Párisi négyszegü hüvelyket tészen.

Mujia, l. Mugia.

Muiden, (52° 19′ 48′ É. Sz. 22° 44′ K. H.) megerösített

Digitized by Google

vala egy Belgiom orszá-
tó osztályban, Pecht folyó
viznek Zuyd tóba bé-
folyásánál; 220 h. és 990 lak.
Itt sok só készítetik, lak.
nagy halászatot üznek.

Mutrikú, mv. dél. Scotziab.
Air Grófs. sok was fonó mű-
helyiglon nevezetes helyen.

Mukden, Schinjang, (41° É.
Szy. fő v. Tinguja. Lasol
tengertanulmánya kerülete.

Mulatták, Europai Afrikától,
és Ost- West-Indiás Asz-
szonyoktól született tehe-

Mulda, l. Moldau.

Mulde, folyam Saxoniában, két
ága egyesül, ennek egyike
Freybergi Muldának nevez-
tetik, az Csehország határ-
inál ered, a másik Zwikaui
Muldának, vagy is ered-
tinél Voigtlandi ker. fe-
hér Muldának hívattatik.
Ezen folyónak mind a két
ága Leipzigi kerben Kol-
ditz alatt összefolyván, így
már egyesült folyó Ros-
launál Albisba szakad.

Mulgrauwshafen, l. Sakutal.

Mulgraves, v. *Lord Marschall'*
szigetei, csoport sziget Au-
stráliában, 9 — 12° É. Sz. és 186 — 275° K. H.
terjednek. Feltalálások
1788-dik esztben esett, Ka-
pitány Marschall, Botany-
bayból való visszajövetele-
kor; többnyire apróbb és
közép nagyságú fákkal vagynak
benépesve. Lakosi rézszínűek,
erősek, és jó feltételek,
hajuk hosszú, szemöldö-
kök, fogaik pedig igen fehérek,
majd egésszen mezítelenül járnak, nyakukat gyöngyökkel ékesítik
magukat, néha ábrázatjokat és fehérre festik.

Mülheim, mv. Rajna viziné,
a' volt Bergi Rajna eszt.
460 ház. 3100 lak. gyapju,
hárseny, selyem, bőr, szappan, eczet, és dohányfabr.
bomüvelésel, és markanevelésel.

Mülheim, ugyanolly nevü Ruhr
fővizénél 370 l. keményítő,
eczet, papiros, és dohány
fabr. A' Hollandusokkal ke-
reskedés. Ez köszenekkel

Mülheim, mv. Badeni Wiesen
ker. 1030 lak. és szőlő ter-
mesztéssel.

Muliwaddy, hajókázható fó
Ceylon szigetén, Adámhegy
tövénél ered, és a' sziget'
nyug. részin több ágakra
oszolván, a' tengerbe folyt.
Ezen fővíz ágai közzül a'
legnagyobbik Mutwálnak
hívattatik, ez Kolombóhoz
közel folyt a' tengerbe, mi-
nekutánna a' sziget' nagy
részét nedvesítette, és fo-
lyásával egy félszigetet for-
mált volna.

Mull, Hebridai sziget közép
Skotziának nyug. partjain,
Argile Grófsához tartozik,
hossza 30, szélessége 24 An-
gol mtfdre mégyen. Tele
van tengeröblökkel, térség
nagysága 900 □ mfdet tesz,
lakosinak száma 8100. Belső részeire nézve hegyek, és
puszta, a' partok mellett
pedig müveltetik a' holy
bot, árpát, földalmát,
kendert, és zabot is, de
de ez az utolsó saját szük-
ségekre is csak 8 hónapra
elegendő. A' szarvasmarha
és a' juhok nevelése meglehetős. A' tengerből bőséges
halászat, fókahalászat, gyöngyhalászat is tétetik. Az erdők
nagyságos kőszénnyel, és
márvány, gránát, és mészkővel vadolnak. A' mi égi
hajlatját illeti, nedves,
és fergeteges, telei nem hi-
degek. A' szigetet 3 részekre
osztatik, 5 oskoláji vagy-

Digitized by Google

nak, és 9 protest. templ. A' szegény ugyan, de elkeményedett lakosi gallusz, és angol nyelven beszélnek. A' Mullnál lévő tengerszorulaton által (mely Lorn ker. től választ), vezik útjokat az Irlandiai Canálisból, és N. Britanniai nyug. partjaitól észak felé Grönlandiába, és az északi, v. keleti tengerbe hajókázó hajók. Fő helye Tobermory.

Mallen, falu Bajor ors. Salzach kerül. itt sok fa órák készíttetnek.

Mullenbach, l. Mühlenbach.

Mullingar, fő vs nyug. Meath Irlandiai Grófságban, nagy, és jól épült kereskedése, és nagy gyapju vásári vagynak.

Müllrose, Mühlrose, vs Brandenburgi közép Markban, Schlube vizénél, és Friedrich Wilhelm mesterséges folyójánál, 164 ház. és 1890 lak. vagynak vászon és pamut fabr.

Mallwitz, falu Silézsiai Falkenberg ker. vagyonkőbányája.

Malmen, falu Saxonia érzhelyi ker. 260 h. és 1200 lak. többnyire takácsi, és harisnya szövői vagynak.

Malton, tart. elő India Serkes Státusában Indus folyónál, nagyon homokos és meleg, a' folyó körül pamutot, viszkászát s t. t. bőven terem.

Malton, vs. 48° 10' É. Sz. 38° 0' K. H. Durham tornak Attokba való szabadásához közel, 4 mfd. kerülete, tevékeny nagy kereskedést üz, és egy hegyen épült vár által őriztetik.

Maluta, határ. folyó Algier, és Marokko közt északi Afrikában, Atlasz hegyéből ered, és a' közép tengerbe folyt.

Mumbuwa tartománya, még a' nevéről is alig ismeretes tartomány déli Afrika közepén, lakosit emberevőknek mondják. Északról Zambese fővizzel, nyug. vagyan annak Mangonja nevű mellék fojával határos. Fő helyének Chikarongo tartatik.

Mumid hegy, Schiras nyugoti Perzsiai vitól nem messze lévő hegy, azaz találtatik a' balzsam egy hatható neme, melly Mumia, Mumienak neveztetik.

Mummelgrube, kristálybanyák Silezia Hirschberg kerben.

Mummelsee, tó Mainak magas Seekopf hegyen, Badeni N. Herczegben, ebből ered Acher folyó.

Munpelgard, Mons Bellicardus, l. Montpelgard.

Munchsberg, Mönchberg, vs Bajor ors. Mainken Pulschnitznál, melly innen 1/2 órányira Saale vizébe folyik, 248 h. 1600 lak. több pamut szövői és serfőzői, jó marha nevelése, és vásári vagynak.

Muncheberg, a' Brandenburgi közép Markban, 210 ház. és 1490 lak.

München, Monachium, (48° 9' É. Sz. 145° 59' K. H.) Bajor ors. Mayjelés fő városa, eredetét, l. Henrik nemes Herczegnek köszönni a' 12dik Század ban. Hz. Lajos Caesar választotta fel az országlásban, ki Münchent megnagyobbítván, s felékesítvén lakóhelyük választotta. E' szerint már 1315 esztendőben ötkülletes lábon állott, 's lehet mondani, hogy abakori roppant város közé tartozott. A' mi éghajlatát illeti: valamenyire durva, s felette változó; Reaum. therm. a' hideget sokszor

Digitized by Google

24° o alatt mutatja, a' hévség ellenben 28°—35° nevelkedik, a' mint ezt a' huzomos, nevezetesen az 1812-dik eszt.béli tapasztalás bizonyítja. A' vs terméketlen téren fekszik, földjét kövecs,és homok fedi,mindazáltal 600 esztendő alatt, miólta virágzik a' vs, szorgalmatos lakósi annyira kimívelték, hogy Europának szinte minden gyümölcseit megtermi. A' belső vst több külső vsok kerítik, u. m. Isár fóviz jobb partján Au, melly dél felé Lechel bal partjáig terjed. Schönfeld az Angol kert' bal felén fekszik, és majd Schwabing helységig terjed ki. A' legújabb külső vs Max-Jósef a' nyugoti részt foglalja el, és Marsfeldig nyúl. A' belső vst pompás kertek ékesítik körösköríl, a' fő kapuji ezek: a' Schwábingeri, Max, Károly, Sedlingi, és Isári. Ennél a' nézőt 2 pompás köhid gyönyörködteti Isar folyón. A' fő kapukon kívül vannak több mellék kapuji is. Piaczai pompások 's tágasok. A' vásár piaczot hét öszvejövő utszák részelik. Jósef, és promenád piaczait több fényes készületű épületek ékesítik. Nevezetes közöttek a' Királyi palota, különös ritkaságaival, négy udvart foglal, egy pompás szálát, a' régi Római Császárok' mejképeiknek, (mellyek Olasz orsz.ból származtak ide) becses kamaráját. Tárháza remekmunkákkal tündöklik. A' viszontagság' mostohasága azomban e' felséges épületnek sem engede meg. 1729-ben a' tárház, 1750-ben pedig a' várnak nagyobb része lett áldozatjává a' dühödő lángnak. Szomszédjában fekszik az udvari kert, és ennek környékén azon épület, mellyben a' Herczegi írott képek gyüjteménye vagyon. A' kertet boltozott folyosó keríti, 's alatta kedves a' sétálás esős időben is. Bent láthatni ama' tavat, melly az élőfákkal ékeskedő szigetet övedzi körül. A' királyi palotával szem köztt áll a' fűvész kert. A' város útszáji egyenesek, és szélesek, mellyeken 700 lámpás oszlatja éjtszakának idején a' vastag sötétséget. A' vs' nagysága 2280 ház. népessége 57000 lélekre megy. 30 's egynehány templomot és 19 klastromot foglal magában. A' Római Vaticani templom formájára épült Theatinumi templom, a' hajdan Jesuiták temploma, a' mellette fekvő Academiával, és főbb iskolával, az ugy nevezett Frauen templom, mellyet 30 oltárok, és Lajos Császár sírja ékesítnek, a' Sz.Péter, és Sz.Mihály temploma, 's a' t. igen jelessek. Az új pénzverőház válogatott szerszámival, a' vámház, a' kaszárnya tekéntetre méltó.

München, fő vsa az orsz.nak, és ez okból minden tisztségek' és hivatalok' széke. Négy részre, és ugyan annyi plébániára van osztva. — A' tudományok virágoztatására, és az emberi elme kiformálására szolgála'polgári 's katonai tanuló ifjúság számára épült 2 akademia, a' lyceum, és gymnasium, a' seborvosi oskola, és mind a' két nemre kiterjedő egyébb nevezetes tudományos intézetei. Az oskolákat hasznossabbá teszi a' rop-

Digitized by Google

pant. könyvtár', melly 200000-nél több kötettel diszeskedik a' physikai, és polytechniai cabinét, az antiquaria, és az égésztorony. A' polgárok munkás éltöknek eleven tanuji, a' selyem, és gyapjú kézmívek, szönyegek, mobiliák 's a' t. különös jegyzést érdemlenek a' mathematicai, 's seb orvosi szerek a' Reichenbachi fabrikában; mellyek jóvoltokra 's hirökre nézve felyül-mulják az Angol országiakat, és messze földre hordatnak széllyel. — A' rendre, és belső nyugalomra a' Policziának, valamint az ügye fogyottokra, árvákra, betegekre vagyon gondja. Erre czéloznak az ispitályok, árvaházok, jobbitóházak 's t. ef. Ezekből nyilván kitetszik, hogy München lakosai ember-és igazság szeretők. De különös figyelmet érdemel charakterekben a' köz vígságra való hajlandóságok. A' Farsang vigabb nálok mint másutt. A' két nemnek vénei 's fiatalai kifogás nélkül jelennek meg, legalább két izben álorczában a' tánczos mulatságban. Télnek idején sürün lepik a' szának az utszákat: nyárban pedig durrognák a' puskák a' czélba lövök' kezeikben. A' ki czélt talál, nemzeti szinű selyem pántlikán függő jutalmat vesz. E' mellett nem szükölködik München a' nélkül is, a' mi a' nemes elmét 's szívet gyönyörködteti. Fényes az ő Theátroma, de népességéhez képest kicsiny. Erre nézve most a' Párisi Odeon theatr. szerént épül az új. Német orsz. minden városait tekintvén nem látni sehol olly egyszerű, és nagyhasznu víztorkolatot mint Münchenben. Ezt Isár vizének nyugotfelé fojó része teszi. Thalkirchen és Harlachingnál kezdődik, és minekutánna bátorságos menetelt nyujtott a' talpoknak, némelly ágai a' vsba folytak, az ékes Angol kertek' növevényeit megöntözték, néhany malmot hajtván Isar vizével egyesül ismét. Ki légyen e' hasznos víztorkolatnak épétője? azt az írígy régiség előttünk eltitkolta.

És ez azon vs, mellyet egykor (1742), felkelvén szeretett Királlynéja Maria Theresia mellett a' vitéz MagyarNemesség, diadalmasan hódita meg, és kész vólt ostromlott falai alatt ontani véret, hogy a' Csász. Királyi trónust dicső halála által támogassa!

Fél órányi távolságra esik töle ama fényes készületű Ninfenburg vára. A' szálájiban függő képek 's ékeskedő szobrok, ritka ecset' és remek elme szüleményei. Kertje egyike Német orsz.' legnagyobb kertjeinek. Falait 2 óra alatt nyargalja körül a' lovas. A' setét lugosok, mulató házak, szobrok, tavak, ugró kutak, zöldellő fák azon gyönyörűséggel kínálják meg a' vidám szivet, mellyet az élő természet nyujthat. Négy mulató házainak neveik: Amalienburg, Pagodenburg, Badeburg, és Klause, a' két utolsót mind belső, mind külső készülete, mind kontrasztja ékesíti. Badeburg kicsiny ugyan, de felette szép. Van benne 2 szála, és ebben 2 ugrókút. Kilátása a' szemet szép tóra szállitja, mellyet élőfák

Digitized by Google

kerítnek. Fördőjének allyát, és szélit márvány borítja, tágassága több ászókat gyönyörködtet; a' hideg's meleg vizet pedig két két csőn folyhatja. A' tó felett emelkedik körös körül az aranyozott vas rostéllyal bé fogalt folyosó, mellyről egy nyir benekkel berétett szomszéd tűra szolgál a' kilátás. — A Klausé egészen ellenpontban áll Sádeburggal. Ebben minden szomorú, és hólt. Édes mulatást nyujthat kitetlenség a' sóhajtozó szerelmetsebetlennek, és benne elmerészthedi a' mélly melancholiai setét képeit. Benne az emberi kéz készakarva alkotta össze a' düledékeket, és ezek között a' magánosságnak csendes hajlékát.

Mancha, vadász ház Thüringiában közel Jannerodéhoz, a' Weimari Hertzeg tartozik.

Mandhambrunndorf, mvs Saxoniában Voigtland ker. 147 h. gyolcs és különbféle materiale fabr.

München-Gladbach, l. Gladbach.

Manikengarz, Mönchengratz, mvs Csech ország. Bunzlaui ker. 1569 h. a' karton fabr. [illegible] házzal, templ. gyönyörű várral, és különbféle kertekkel.

Manchester, vs Francia ország. a' volt Saarlouis Elsáni fő-[illegible] 290 h.

Mandlsee, vs Csech ország. Rakonitzi ker. 76 h.

Mandlun, vs Asiában Cyprus Helytartóságban Itschil ker. Széke a' Bassának.

Munde, l. Weichselmünde.

Mundelsheim, mvs Würtenbergi Alsó-Neckari országbiróságban, Neckán fónál 1230 l. Ezen a' környéken jó bor terem.

Minden, (51° 26′ 52″ É. Sz.) falakkal körülvett vs, hasonló nevű Göttingi hivatalban, 648 h. és 4330 lak. gyönyörű tájékon fekszik Werra, és Fulda vizek összefolyásánál, épületi úgyan régiek, és értelenek; de erősek. Vannak 2 luth. templ. 1 vs oskolája, és 1 spitálja, Werra folyón derék nagy kőhid vagyon épitve. Találkoznak itt vászon, bőr, tobák, fajence, és indigo fabr. és sok ételfőzők. — Ezeken kivül lakosi halászatból, hajózásból, kertészkedésből, 's más effélékből élnek. Weser fővizén Bremába sok vásznat, papirost, festő kormot, vas müveket, hamuzsirt, külföldi portékákot, dohányt, és más efféléket küldenek, ezekért k.'s ny. Indiai terméseket, czukort, kávét, pamutot, selyem materiákat, theét, és angol portékákat nyernek. Ezen vsnak jussa vagyon, az általmenő portékáknak ideig való megállitására, hogy a' kinek tetszik azokból vásárolhasson, de itt ez a' juss csak némelly portékákot illet. — A' Braunschweigi Herczeg hajdani palótája, élelmes magazinummá változtatott.

Münder, vs Platteni Hallermund Grófs. Lüneburg Herczegs. Hómelnél, Sonnthal, Osterburg, és Diester hegyek között 158 h. 980 l. egy só, és szénkőbányával, és egy üveghutával.

Munderkingen, (48° 16′ É. Sz. 27° 19′ K. H.) vs Würtenbergi Duna ország. biróságban a' Dunánál 1220 l.

Mungulghaat, v. Mongulhat, vs Bengaliában Durlach fónál, vannak selyem, és pa-

Digitized by Google

mut fabrikái.

Munkay, tart. déli Afrikában Monomotopa birodalmban Manzoro fó, és Fura hegys. között.

Munkács, (48° 25′ 12″ É. Sz. 40° 22′ 10″ K. H.) Munkacsinum, nevezetes vár, és népes mvs. Bereth Vára, Földes ura Gróf Schönborn, Lakosai katolikusok, ó hitűek, és reformátusok; fekszik Ungvárhoz négy mfdnyire. Nevezetesitik' helyet a' Hunnusoknak itten lett meg állapodások; negyven napig tartott nyugodalmok után oszlottak vala el innen a' körül lévő vidékekre. — Építette e' hajdan nevezetes várat Hercz Keniatovich Theodor, Lajos kirnak engedelmével 1360 esztben a' ki birtokából kiüzettvén, a' Magyar királyhoz folyamodott, és emlékezetül e' nagy munkával készült várat hagyta maga után. — A' vár egy térségen felemelkedett kösziklára építtetett, a három erösséggel, és a' kösziklába vájott bástyákkal nevezetessittetett. Külömbfélé épületei az előtt igen pompássak voltak, de az időnek viszontagságai által már ma épen külömbözők. Ide zárattatott vala ama hires G. Kohary vitéz Tökölyi által, és a' Munkátsi tömlöcöt súlyos rabsága nevezetesiti, valamint a' várat az a' mély kút, melly 50 ölnyi mélységünek állitatik. A' mi a' várost illeti, ez szép virágzással öregbittetik, és azon hitü Püspöknek lakóhelye, holutt káptalan, és papi Seminarium is van. E' vsnek nem kevés előmenetelt okoznak Hajdani igen régi kőkerités-nyoma sincs, valamint az Apácták, és Dominikánusok klastroma is elenyészett. Nevezetesittetik ellenben a' Szentegyházak, és ref. templomok által. Nem kevéssé diszesiti a' vst a' Püspöki kastély, a' káptalanbéli uraknak házai, a' Seminarium, el fabrika, és az uraságnak épülete, a' sóház a' hadiraktárral együtt. A' földes uraság gondviselése által Latorcza mellett egy 16 ölnyi szélességü és 150 ölnyi hosszaságú híd készült el 1782 esztben. Vidékje a' vsnek igen kies, levegője jó, és a' külömbfélé szőlő hegyek által nagyon elevenittetik, magos hegy erdői is igen tágasak, és a' makoltatásra alkalmatossak, szántó földjeinek némelly része soványos, de leginkább jól termő, és mindent megteremő, fája minden a' két féle elegendő, borai nevezetesek, és jók. Lakosinak száma 7400 megy fel. A Munkácsi egy. Görög Püspöki Megye nem rég Szepes, Torna, Abauj, Gömör, Sáros, Borsód, Szabolcs, Szathmár, Ugocsa, Ungvár, Zemplén, és Marmaros Vármegyékre terjedett, 11 fő és 60 al-Esperesi kerekre, 770 plébániát s fundált káplánságot számlált, 760 papsággal, 75 Szerzetesekkel, és közel egy Görög hivekkel. Most sokkal kissebb, mivel e' folyó évben nyugoti részeiből az eggy. Görög Eperjesi Püspöki Megye formáltatott, és a' déli részeiben lévő plébániáiból mintegy a' Nagy Váradi egy Görög Olah Püspökséghez kapcsolatott. Káptalanbéli Uraink száma 7. Sz. Basil szerzetes Monostorának is 7,

Digitized by Google

mellyek Munkácson, Bixadon, Bukoczon, Kis-Berezn án, Krasznobrodban, Mária-Pócson, és Miszticzén találtatnak. A' Püspöknek és káptalannak széke Ungvár.

Munkholm, l. Drontheim.

Münnerstadt, Mürstadt, vs Würczburg Nagy Herczegs. Lauernél 292 h. 1500 l. és 1 gymnasiummal.

Münsingen, város Würtenberg Alp nevü orsz. biróságban 1280 l. Ez az hasonló nevü fő Tisztségnek széke.

Münster, egykor Püspökség a' Wesztfaliai ker. melly délre Mark Grófsággal, és Clevei Herczegséggel; nyugotról Zütphen, és Bentheim Grófs. kal, Felső Yssel, és Gröningi tart. okkal; északról keleti Friesiával, és Oldenburgi Herczs. keletről pedig Diepholt Ravensberg, Tecklenburg, és Lippe Grófs., és Mindeni Herczség határos volt. A Coloniai Választó Fejedelemhez tartozott. Felsőre, és alsóra részeltetett, ez a' nagyobb, déli részét, amaz pedig a' kissebb, északit foglalta. 1803-ban adatott Brandenburgi háznak, Herczs. nek neve alatt a' keleti része a' fő vsal együtt, de ez a' Tilsiti alku szerént 1807 ben a' Bergi N. Herczs. gel egyesítetett, az 1809-ki Bécsi békességtől olta pedig Francz. orsz. nak Lippe oszt. nak része vala. A' Salm-Salmi Herczs. nek adattak Bocholt és Ahaus Münsteri hivatalok. Most Burkus orsz. hoz tartozik. Ezen Püspökség 50 v. mások szerént 80 □ mfdön 150000 l. számlalt, kik földmiveléssel, derék baromtartással, fonással, gyólcs, gyapju, harisnya, és posztó szövéssel foglalatoskodnak.

Münster, (51° 58′ 10″ É. Sz. 25° 16′ 7″ K. H.) hasonló nevü Püspökségnek hajdani fő vsa Aa viznek Emsbe való befolytához közel, fekszik gyönyörü tájékon 2000 h. és 12800 l. 1 Universitással, 3 gymnasiummal, és 1 rajzoló oskolával. Vászonnal gyapjú portékákkal, és Rajnai borral jeles kereskedést üz. Itt kezdődött 1535-dik és 36 eszt. ben az Anabaptistak pártolása a' Leydeni János Kir. alatt, és még most is látni a' Lambert templ. Tornyán azon 3 vas kalitkákat mellyeken az említett király, Krechting Bernard, és Knipperdolling Herczegekkel, felakasztattak. — Az idevaló vsházban vitetett végbe a' Westfaliai békesség Német, és Franczia orsz. ok között 1648-ban.

Münster. Hohenlohe-Oeringiai falu Würtenbergi Jaxt orsz. birósagban, 480 l. és szőlő miveléssel.

Münster, vs Francz. orsz. Rajna, és Mosel oszt.

Münster, nagy, és népes mvs Helvet. Luzern kant. Itt állott fel 1470-ik eszt. egész Helvecziáb. először a' könyvnyomtatás.

Münster, l. Mounster.

Münsterberg, Herczs. alsó Sileziában, nagyobb része hegyes Ohlau, 's Neisze fővizeknél. Drága kövekkel, márvánnyal, fával, lennel, kenderrel 's t. ef. bövelkedik nagysága 18 □ mfdre, népessége 52060-ra mégyen; fő vsa

Münsterberg, Ohlau fővizénél 331 h. 2410 l. bársony, manschester, keményítő, gyapjú, és pamut fabr.

Münster im Gregorienthal, vs Francz. orsz. felső Rajnai

Digitized by Google

oszt. ama' kellemetes, és termékeny Münster völgyben, Fecht fónál 400 h. és 2450 l. Vagyon nagy marhanevelése, a' lak. szölöket, és földeket jól mivelik, kereskedést üz Münsterisajttal, vajjal, fával 's t. ef.

Münster, im Meinfeld, vs Fr. orsz. Rajna, és Mósel oszt. 146 h. és 760 l.

Münstereifel, vs ugyanott, Erft folyónál Eifelben, 238 h és 1400 l.

Münsterhausen, mvs Bajor orsz. Iller ker. egy várral, és 1200 l.

Münsterthal, főitélőszék Graubünden Helvetziai kant. a' benne lévő Münster nevü Püspökségtől vette nevét hossza 3 mfdre terjed nagy marha nevelése vagyon.

Münsterwalde, falu ny. Prussia Stargardi ker. Weichsel fónál 42 h. egy várral, és 1 kir. épülettel.

Münzbach, nagy mvs Austriában Mühlfertályban Narn, fótól nem messze, pléb.

Münzenberg, vs Hanau Grófs. 100 h. és 1 várral.

Munzig, l. Monzig.

Münzkirchen, Münchskirchen, mvs Bajor orsz. alsó Duna ker. Köstel pataknál 134 h. és 1 pléb.

Muost, tót falu Zólyom Várm. földes Ura a' Zolyomi Bányász kamara 75 l. katolikusok, közel fekszik Moticskóhoz.

Muotta, Pragel hegyin származó patak Helvetzia Schwytz kant. ez Muotta v. Mutten völgyet keresztül folyván, az úgy nevezett Vierwaldstädti tóba szakad.

Mur, Muer, vs Francz. orsz. Északparti ker. ben 2100 l.

Mur de Baretz, vs Franczia orsz. Aveiron oszt. 920 l.

Mura, fó melly Salzach Bajor ker. ben S. Michael vsnál egy kis tóból ered, és Stayer orsz. ot két részre osztván Magyar orsz. ba foly Ny. ról Bajor, és Stajer orsz. nak; délkeletről Stajer, és Magyar orsz. nak, Nyugot ész. ról Gräczi ker. kel. részének, és Marburg Ny. részének határúl szolgál. Judenburgnál már hajókázhatóvá lészen, és Magyar orsz. ban 61 — 63 mfdnyi folyása után Drávával egyesül Legrádnál. A' partjain fekvő áldott tartom. Mura köznek neveztetik.

Murano, (29° 45′ 45″ K. H.) vs Lomb. Vel. kirs. a' Lagúnák eggyik legnagyobb szigetin 4250 l. az itt lévő üveg fabrikákról nevezetes mellyekben a' közönséges üvegeken kívül, nagy tükrök, üveg gyöngyök, virágok 's külömbféle mesterséges üvegek készéttetnek. A' Cornaro kastéllyban, nagy rajzolatok gyüjteménye van

Murány, Olah falu Temes Várm. Prukenauhoz közel fekszik.

Murány, hajdan erös, és nevezetes Vár Gömör Várm. Földes Úra Gróf Koháry Uraság, épült eggy magos meredek köszíklán, és régenten a' híresebb várak közé számláltatott. Eggy igen mélly kútja vagyon.

Murányallya, unter Murán, tót mvs Gömör Várm. Földes ura G. Koháry uraság, l. Katholikusok, és Evangélikusok, fekszik Petnekhez, és Dopsinához is két mfdnyire. Lakosai deszkákat, és sindelyeket készítenek, és vasat hordanak, papíros malma is vagyon, földjeinek nagyobb része sovány, köszíklás, legelője nem épen elég, fája van; a' vas hámorokban is van

Digitized by Google

módjok a' keresetre lakosinak. Itt kristály, és gránát kövek is találtatnak.

Muraon, mvs eggy kastéllyal Portugalliának Alemtejo tart. Gvadiana folyónál Evoratól 9 mfdnyire.

Muraschkina, vs Nischegorod Orosz Helyt. 3,000 l.

Murajszombat, Olsnitz, Ujnitz, mvs, és urad. Vas Vrm. Radkersburgtól 1 1/2 óra, Lendva vizénél. Lak. Vendusok, Kat. túl pléb.val, az uraságnak szép kastéllyával, ki Gróf Szapáry. Lak. száma 593.

Murat, ker. Fő helye, és vs Franczia Ország Cantal oszt. Alagnon fónál, és Cantal hegy tövinél, 2,000 l. kik többnyire réz, és üst művesek.

Murau, vs felső Stajer Orsz. Judenburgi ker. Mur folyónál 1,50 házakkal, sok vas hámora, és 1 sóháza vagyon. Ez a' tájék a' lenre igen jó.

Mürau, Olomuczi Érsekhez tartozó mvs Morva Orsz. Olomuczi ker. 35 h. és 350 l.

Murazzano, vs a' Genuai Her. 2,210 l.

Murcia, Spanyol Orsz. tartomány, melly Cuenzatol egész a' közép tengerig terjed, nagysága 250 □ mfdre l. száma 337,690 megy, hátulsó részei igen hegyesek a' nyug. Sierra Segura lapossabb. Ezén tartományt Segura Xucar, és Guadalentina vizek föllyák keresztül. Levegő ege tiszta, és egésséges, földje igen termékeny, 's jól míveltetik; sok bort, déligyümölcsöt riskását, czukrot, olajt, éspártot, timsót, selymet, gyémántot, rubint, és Ametist köveket szolgáltat. Az egész tart. 6 osztályokra osztatik Fő várossa.

Murcia, (37° 57' É. Sz. 15° 50' K. H.) Segura folyó vizinél fekszik, mellyen eggy derék híd áll, l. száma 44,000 megy. Ez a' Carthagénai Püspöknek Széke, vagynak 11 templ. 18 monostorai 2 ispitál, több szép épületi, mellyeket föllül hallad eggy 16 Corinthiai oszlopokkal, és 32 nagy szobrokkal felékesített templom, a' Franciskánusok' klastroma is nevezetes, épülésire, nagyságára, gazdagságára, a' könyvek gyüjteményire nézve. Vannak selyem kézimívei, és 1 nagy sálétrom főzése, a' folyóvíz áradása gátoltatik eggy fákkal tele ültetett töltés által, ez Maleçonnak neveztetik, 's igen szép sétáló helyet formál.

Mure la, vs Franczia Ország Isére oszt. 2,030 l. vannak szeg fabr. köszén turfa, és márvány bányáji.

Muret, Moos Stiriának Grätzi ker. Mur folyónál 150 h. és 1 vámmal. — 1767-ik Esztend. ez a' mvs a' tűz által nagy kárt szenvedett.

Mures, kis kikötő hely Spanyol Asturiában Pravia torkolatjánál.

Muret, (43° 30' É. Sz. 19° 5' K. H.) kis vs, és ker. Fő helye Franczia Orsz. felső Garonne ker. Longe (Rheze) folyónak Garonnéba való befolytánál, 3,150 l. posztó, gyapjú, és hamis porczelán fabrikával, vágó marhával kereskedik.

Murg, folyó víz a' Bádeni Nagy Herczegségben, a' fekete erdőben (Schwartz Wald) ered Freudenstadthoz közel, és 15 órányi folyása után Rajnával eggyesül, leginkább a' fekete

Digitized by Google

erdöbéli fa levitelre szolgál; innen veszi nevét Badenben a'

Murg, kerület; melly mintegy 78,910-re l. számlál; Fő vssa Rastadt.

Murga, Német falu Tolna Várm. Földes ura Jeszenszky uraság, határbéli földje termékeny.

Muri Mury, kath. mvs. az előbbeni szabad hivatalokban Helvecziának Aargaui ker. Reuss, és Hallweiler tó között, egy híres Benedictinusok monostorával, ennek Praelátussa egyszersmind a' Német birodalom Herczege is, és csupán csak a' Pápától függő; vagyon itt eggy szép Bibliotheca is, és sok régiségek.

Murja, nagy vs Nigritiának Bambarra tart. itt a' Szerecsenek nagy kereskedést üznek sóval.

Murnau, mvs Bajor Orsz. Isar ker. közel a' Staffeltóhoz, 219 h. és 1,070 l. kikközül sokan tollfestők. Itt sok len terem.

Muro, vs Nápoly Orsz. Basilicata tart., eggy Püspökséggel.

Muro, (38° 57′ É. Sz. 16° 21′ K. H.) vs Spanyol Valencia tart. 2000 lak.

Muro, vs Nápoly Orsz. Terra di Ottrantó tart. 1,500 l.

Murom, (55° 7′ É Sz. 55° 36′ 30″ K. H.) kerül. vs. Vladimir Orosz Helyt. Oka, és Muromka fóknál, 900 h. 25 templ. 3 klast. 6,500 l. Vagynak több szappan főzési, 4 téglaháza 2 malmai's természetivel nagy kereskedést üz.

Muros, kis vs Spanyol Orsz. Galicia tart. Tamar fónak Tembrébe való befolytánál.

Murowana Goslina, Nemes vs Posen Hercz. Prussua Orsz. 91 h. és 1000 l. kik között sokan Zsidók.

Murr, Neckar folyó víz ágának neve Würtenberg oszt.

Murrach, a' Kaukasusi Chaidak Chánságban kerület, mellyet 800-ra való töbnyire Török familiák laknak.

Murray, l. Elgin.

Murrhardt, kis vs Würtenberg Alsó Neckár Országbíróságban, Murr folyóvizinél, 1,880 l. eggy egésséges kúttal; 1765 ik Eszt. elégett.

Murro de Burrageiro, a' 4000 lábnyi magos teteje a' Gerez hegységeknek Portugallia' Entro Duero e Minho tart.

Mursa, major, et minor, vs al. Pannoniában, Hadrian Cs.tól építtetett; hol most Eszek.

Murschedabad, (24° 15′ É. Sz. 106° 5′ K. H.), nagy, de igen megcsökkent vs Bengaliában Ganges folyónál 1 kastéllyal, a' Nabob kertjivel 1 Fakir Collegiummal, szép kertekkel eggy derék Pagodával, és eggy a' Mekkai mecset formája szerént épült Jaffe Cawn nevü mecsettel.

Murseault, mvs Franczia Ország arany dómb oszt. 210 h. és jó bor termesztéssel.

Mursee, (46° 30′ 42″ É. Sz. 24° 9′ K. H.) vs Waadt Helvetziai kant. 2,500 l.

Mürstadt, l. Münnerstadt.

Mursuk, l. Mourzuk.

Murten Moratum, ez előtt hasonló nevü Ország' bíróság', most pedig hasonló kerület Fő helye Helvetziai Freyburg kant. szép vska a' Murteni tónál, 1,200 l. vagyon eggy erős vára, és 3 templ. Itt verettetett meg 1476 Eszt. Károly Burgundiai Herczeg a' Helvetusoktól, 26,000-et, és az egész bagázsiáját elvesztvén, ezen csatának emlékezeté-

Digitized by Google

re épült a' csata piaczon egy csontház, de ez a' Franczziáktól 1798 elrontatott.

Muru, jeles vs eggy kikötővel Nipon Japani szigeten.

Muruchlong v. *Barrulohok*, Bethschuanok' egy ága a' Ny. Kaffer tartomány' belsejiben, 10,000-re való lakosi vannak, kik Setnabi folyónál laknak.

Murus, Muhr vize, Noricumban, Drávába foly.

Murviedro, (39° 40′ 40″ É. S. 17° 26′ 30″ K. H.) vs Valencziában Spanyol Orsz. 6,810 l. Itt állott hajdan Saguntum vssa, máig is látszatnak itt a' Római nagy Amphiteatrum' a'. Bachus temploma, Circus', és más nevezetes régi épületek omladéki.

Murwinkel, nevezetes hegység Salczach Bajor kerületben, Mur folyónál, 2 arany és ezüst bányákkal.

Mury, l. Muri.

Mürz, folyó Stajer Orsz. Brucki ker., Austria' határinál ered Wild-, és Buchalpesek között, Semering hegynek tövéhez foly, és Bruknál Murba szakad.

Murzan, halászok' vssa Nigritiában Bambarra tárt. Niger' ész. partján.

Mürzhofen, falu Stayer Orsz. Brücki ker. Mürz folyóvizinél, 1 póstával.

Mürzsteeg, falu Stayer Orsz. Bruki ker. Mürz folyónál ama' vadon alpesek (Wildalpen) között Austriának határinál.

Mürzthal, gyönyörű, és termékeny völgy Stayer Orsz. Brucki ker. Mürz vize folja keresztül, kilátásai szépek 6 mfdnyi hosszúságú.

Mürzzuschlag Märzzuschlag, Herczegi mvs felső Steyer Orsz. Brücki ker. Fröschintz-pataknak Mürzba való szakadásánál 120 h. 1 út-erdődohány, és vám tisztséggel, tulajdon Magistrátussal, 1 oskolával, 1 polgár ispitállyal, több vas hámorokkal, 1 kasza kovátsmühelyel, póstaházzal, Barátok' klast. és 1 plébániával.

Musaj, kis Musai, Musaly, Magyar falu Beregh várm. Musaj hegyinél, vagyon 1 Ref. temploma, jó bort termeszt.

Muschau Mussow, mvs Morva Orsz'. Brüni ker. Igla folyónak Tayába való befolytánál 78 h. és 400 l.

Muschelbay, tenger öböl a' Hottentották Orsz. melly a' Portugallusoktól természetes szépsége miatt szép öbölnek neveztetik.

Muschio, vska, és erősség Veglia szigeten, Quarnero Velenczei öblön, Dalmatiához tartozik; vagynak 1,400 l. és eggy kikötőhelye.

Musdag, l. Mustag.

Muse, l. Quelpaert.

Musellman, Muhamed' követőinek, az az, a' Törökök' neve, Árabs nyelven tulajdonképen Moslemim annyit tészen, mint Islám Tudóssa, az az annak a' hitnek Tudóssa, mellyet még 612 esztendőben adott vala Muhamed, innen rontatott el azután az Europabéliektől a' Moslemin név Muselmannra.

Musina, Musendorf Mesina, mvs Erdélyben, al Fejér Várm.ben N. Enyedtől 1 1/2 óra. Az Enyedi Ref. Collegylum' birloka, lak. Oláhok egy. és ó hitűek, vásárral.

Muszka Birodalom, l. Orosz Birodal.

Muskau, Fő rendű urodalom

felső Lusatiában, nagysága 9 □ mfdre l. száma 8,530 mégyen, kik többnyire Wendek, földje homokos, de még is termékeny, főkép gabonára, fára, méhekre, 's halakra nézve. Az itt lévő számtalan sok halas tavak között, eggy 1/2 mfdnyi hosszú, és 1/4 mdnyi széles. Fő helye.

Muskau Muzakow, Neisze folyónál, 196 h. 1,400 l. eggy szép kastéllyal, 2 templ. 1 papiros malommal, pípa fabr. timsó hutával, és méhek' tenyésztetésével.

Muskito partjai, Mexicóban Nicaragua, és Honduras között, a' hadra termett Muskitoktól lakattatik az Országlás' formája Respublikai; Országokba semmiféle Európait az Angolokon kívül (kiknek hatalmok alatt élnek) bé nem eresztenek. — Ezektől az Angolok tigris, és kecske böröket, festőfákat, gumit, balzsamot, sassaparillt, tekenősbékák teknőit 's t. ef. kapnak.

Muskogulgen, l. Creeks.

Muskonisi v. *Mioskonisi*, számos kis Azsiai szigetek. Az Adriai tenger' öblén; de ezek közül csak Muskonisos szigetit lakják a' Görögök.

Musna, Meschen, Muschen, Mosne, Musonia, Kir. szabad mvs Erdély Országban Medgyessi Székben, a' Szászok tart. Sászok, és Oláhok lakják, 1 Ev. és 1 nem eggyesült Görög pléb. vagyon, jó marha nevelése Kir. ruházat igazgató helye, és saját Magistrátussa.

Musone, kis hajókázható fó Olasz orsz. Lagunébe foly. Innen vette nevezetit a' hasonló nevű Olasz Orsz. osztály t. i.

Musone, melly a' hajdani Pápai Macerata de legátiót foglalja magában, nagysága 64 □ mfdre l. száma 229890-re mégyen, Fő vssa Macerata.

Mussart, bérczek Asiában Mustág, vagy Imaus hegyekkel.

Mussata Mossola, vs Bamba tart. Kongo Ország. Alsó Guineában a' parti folyónak a' tengerbe való befolytánál, eggy jeles uraság' Fő helye. A' Hollandiai hajók itt nagy kereskedést űznek, de ezt a' Portugallusok, kiknek közel letévő helyeik vagynak igen akadályoztatják.

Mussidan, l. Mucidan.

Mussillac, vs Franczia Orsz. Morbihan oszt. 3600 l.

Musslebourgh, l. Mouszleburgh.

Mussy l' Eveqe, v. Mussy sur Seine, vs Franczia Orsz. Aube oszt. Seine folyóvizinél 1,690 l. és szőlőmíveléssel.

Mustag Musdag, hajdan Imaus, nagy de keveset, esméretes hegység, ez sok nevezetek alatt az Ész. India hegyeitől egész Siberiáig terjed ki a' Kontai hegységnek eggy része, tetejí hóval, és jéggel vannak befedve.

Mustapha - Pascha - Kiupri, vs Románia' Kirkeklesi Sandschakságban, nevit amaz szép hidtól veszi, mellyet Mustapha Basa itt Maritza fón építtetett. Nagysága 20 hídláb a' híd négyszegletű Kövekből van készülve, és 200,000 Tallérba került. — A' körüllévő tájék termékeny.

Mustapha Pascha-Polanka, egy erősség Bulgaria' Viddini Sandschakságban ennek töl-

Digitized by Google

tésén kívül 4 szegletes kövekből készült négyes falai vagynak, és 8 tornyai, de a' közel lévő hegyek miatt magát nem védelmezheti.

Mustigannim, l. Mostagan.

Musumelli, kis vs, és régi kastély Sicilia Val di Mazara tart. Melli hegyinél.

Muszul, l. Mossul.

Mutegovitz, falu Cseh Orsz'. Rakonitzi ker. 1 Kath. templom, lent, kendert vetnek. A' falu mellett fekszik a' nagy Zban hegye, ennek tövénél köszén találtatik, közel innen fekszik eggy romlott vár.

Mutina, l. Modena, hajdan erős, 's fényes vs, Parma vssal együtt épült, sok ostromot, és viszontagságot kiállott.

Mutowa, eggy a' Kuriai szigetek közzül, van eggy tűz okadó hegye.

Mutschen Mutzschen, vs Saxonia' Liptsei ker. 145 h. és 640 l. Ezen a' tájékon Quarcz' kristályok találtatnak, mellyek Mutschi gyémánt név alatt ösmertetnek.

Muttam, tengeri kereskedő helység keleti Indiának Travancore Angol tart. ezt Keresztények, Szerecsenyek, Zsidók, Törökök, és Banjánok lakják.

Muttersdorf, mvs Cseh Ország' Klattaui ker. 118 h. eggy pálotával, 2 üveg hutákkal, és 1 csipke fabrikával.

Mutualis, l. Motualis.

Mutzig, vs Franczia Orsz', alsó Rajnai oszt. Breusch folyónál 440 h. és 2,360 l.

Mutzschen, l. Mutschen.

Muyden, l. Muiden.

Muzakow, l. Muskau.

Muzimbaerek, népség déli Afrika' belsejében, ezek emberevőknek lenni mondattatnak, és nagy darab földet foglalnak el Maráwi tónak nyúgoti részén.

Muzufferabad, tartományka a' kel. Perzsia Kaschmir tartományának ész. nyug. részén mellytől eggy sürű erdő által választatik el, l. kik Bombasoknak nevezetnek. Muhamedánok, de tulajdon Fejedelmek vagyon. A' Fő vssa hasonló nevű.

Mycone, sziget az Archipelaguson gabonával, borral, olajfákkal, és fügével bővelkedik, de víz, és fa nélkül szükölködik, többnyire Keresztények, és Görögök lakják, Fő helye.

Mycone, vs 4,000 l. 2 kikötő hellyel, szőlőműveléssel, és tengeri hajókázással.

Mycone, mvs ugyan ott 1000 l. Eggy Görög Püspök' széke, van bőr, saffian, és kordován fabr. a' hajókázással nagy kereskedést üz.

Mygdonia, 1) Macedoniának eggyik tartománnya; 2) sziget Macedonia mellett.

Mykenae, Argos tart.ban Görög Orsz.ban, jeles, és népes vs Argos vstól 30 Stadium Agamemnon lakhelye, Heraklidaktól megvétetett, az Argosbéliektől vetélkedésből elpusztíttatott.

Mylau, Nemes vs Saxonia Voigtlandi ker. Gälzsch folyónál 230 h. és 1,610 l. ezek közt 300 takácsok, gyapjú karton, és muselin szövésével foglalatoskodnak. Itt ván 1 timsóbánya.

Mylendouk, l. Korschenbroich.

Mylles, (31° 13' É. Sz.) vs Natóliában, dohánnyal, pamuttal, és viasszal kereskedik. Maig is láthatni itt a' régi Miletus omladékit.

Myriagram, l. Gramme.

Digitized by Google

riameter, l. Metre.
yscat, vs a' volt Warsói Kaliszh oszt..
yschkin, (57° 50′ É. Sz. 560 5′ K. H.) ker. vs Jaroslaw Orosz Helyt. Wolga folyónál, 157 h. 27 deszkaboltokkal, 630 l. kereskedést űz.
rsia, tart. K. Asiában, Bithynia, Olympus hegy, Caicus fóvize, és Hellespontus között. N. és K. Mysiára oszlott: az elsőben Caicus, és Evenus vize körül, híres volt Pergamus vsa, Selinus ő' két partyán Germa vs.-ól 25 mfd. Pergamene Ország Királyinak lakhelye, kik közűl ezt Eumenes igen szép mesterséges munkákkal, és bő könyvtárral felépíttette, Adramittium, Caicus vizénél; Pergamustól 3 mfd. egy tenger fokkal. E' környékben Homerus idejében Ciliciusok laktak; ehez közel esett Troas tart. a' Kis Mysiának jeles fóvize Aesepus, Granicus, mellynek partyain először győzött N. Sándor Darius ellen, Paesus, Tarsius, és Ithyndacus hegyei: Mysiai Olympus, Rheae hegye 's a' Lakosi voltak: Dolio, Eligdon, 's a' t. népek. Tartományi voltak: Olympene, Abretene, és Morena; több vsi Lampsacus, Priapus, Adrastea, Parium és a' többi.
Myslenitzi, kerület Galliciában igen terméketlen. A' lak. többnyire favágással foglalatoskodnak, és fa eszközök elkészítésivel; ezek azután Krakó vssában tétettnek le, a' fa, és fa eszközök kereskedését az hegyek és erdők közt lévő Sola, és Skava fók igen nagyon elömozdítják. Fő vssa.
Myslenice, középszerűen van épűlve az Ország útja mellett fekszik, Raba folyó vizinél, egy Német Kathol. templ. és oskolával, egy vámházzal, és póstával.
Mysore, l. Mayssur.
Myszyniec, vs Plock Varsói volt oszt. 980 h.
My-Vatn, az az légytó Island szigetin eggy tó mely mindég füstölög.
Mzcheti, mvs Tiflis Orosz Helyt. Aragwi folyónak Kurba való befolytánál, Katholikosznak vagy a' legfőbb Papi személynek széke.
Mzczannow, vs a' volt Warsói oszt. 130 h. és 1,160 l.
Mzensk, ker. vs Orel Orosz Helyt. Ssuscha folyónál, 1,100 h. 5,600 l. és 1 gazdaság oskolájával, viasszal, mézzel, kenderrel, és gabonával kereskedik.

N.

rden, l. Naerden.
son, vs régi Palaestinában, Jordánon innen, Cahoz 9 mfd.
ul, vs Tunis birodalomban a' tengerhez közel fekik, itt sok fazekas munkát készétettnek, és sok giségek találtatnak.
Nabathaei, népség régi Arabiában Petraeában, Euphrat vizétől a' vörös tengerig el volt terjedve.
Nabburg, vs Bajor Orsz'. Regeni ker. Nabe folyónál. Venedig külső várossal, 230 h. és 1,540 l. számlál az Ország tanácsának Széke.

Digitized by Google

Nabe, Nabus, fó Bájor orsz. ban Fichtel hegyen ered 3 ága van, ezek' eggyike a' Csehinek a' második Haidéinek, és a' harmadik Waldnabéinek neveztetik, ezek Pürk kastélnál Leuchtenberg tart. eggyesülvén, folyóvá válnak, melly folytában Vils, Pfreimbt, és Schwarzbach patakokat fel vévén, itt már hajókázhatóvá válik, és Regensburgtól 1 órányira Dunába szakad.

Nablus, v. *Naplusa*, Nabolos, kereskedő vs Palestinában, hajdani Sichem vs' helyén, egy keskeny, de termékeny völgyben fekszik Garizim, és Ébál hegyek közt; Jerusalemtöl 6 mfdnyire esik. A' vst Törökök, Arabsok, Samaritánusok Zsidók a' kiknek itt 1 sinagógájok van, és Jakobiták lakják. Lak. sok gyapjút festenek, és nagy kereskedést üznek.

Nachitschewan, Nachtschiwan, Nachtschischewan, új 1780 ban épült vs Jekaterinoslaw Orosz Helyt. 2487 h. és 7650 l. kik többnyire Örmények, ezek selyem-, pamut, és kézimívekkel foglalatoskodnak. Itt van az Örmény Püspök széke.

Nachod, Kurland Saganiai Urad. és vs Cseh orsz. Königingrätzi ker. 270 h. egy hegyen épült várral, 1 Cs. Kir. Pósta házzal és 1 Dékány templ.

Nachsia, Naxia, másként Naxos, sziget az Archipelagus on, földje igen termékeny borokra, déli gyümölcsökre, pamutra, selyemre olajra, márványra 's t. ef. nézve. Lak. száma 8000 mégyen kik között, 1500 ra katholikusok. Fő vsa

Nachsia, a' tengernél fekszik, vagyon egy kikötöhelye; és 1 kastélya, 1 kath. és 1 Görög Érseknek lakóhelye.

Nadarzin, vs a' volt Varsói oszt. most. új Lengyel orsz. 440 l.

Nádasd, Német falu Baranya Várm. F. U. a' Pécsi Püspök, kinek jeles nyári kastéllyával, és igen szép kertjével díszesíttetik. Lak. kat. ezek többnyire szölömiveléssel foglalatoskodnak, fekszik Pécshez, mintegy 3 mfdnyire, határja a' természetnek szép javaiva megáldottatott.

Nadelburg, nemes jószág, és mvs alsó Austriában, Leitha és Fischa fő vizek öszve folytánál 70 h. és 1 nagy varrófő fabr. melly VI. Károllytól szerezteteti. Itt sárga réz is készítetik.

Nadelvorgebirge v. *Cap Agulhas*, Afrikának déli vége a' Hollandia Cap tart.ban.

Nadendal, Nädeldal, vs Finnland Orosz Helyt. a' Bothni tengeröbölnél, czérna, és harisnya kötő mühelyekkel, és egésséges forrásokkal.

Nadin, kis erősség Dalmatziának Zara Grófs.gában, Austriai bir.ban.

Nadovessierek, (Sonx) és Siwerek szabad népség ész. Amerikában Mississipi fótól ny.ra, a' Sz. Péter fónak mind a' két partjain; Testek' ékesítésekre nézve 11 ágakra osztatnak fel, ezek közül 3 fói Nadovessierek, a' többiek lapálysági Nadovessiereknek neveztetnek. 2000 hadakozókat állíthatnak. Ezektől régenten az Assinipoilek v. Assinibulek elpártoltak, kik most Winipig tavánál laknak.

Nadsch, l. Nedached.

Nádudvar, mvs Szabolcs Várm.

Digitized by Google

ben, Kardszag új szállás, és
Szoboszló között, F. U. több-
nemes fam. Lak. Magy. kat.
és ref. tul. pléb. posta hi-
vatallal. Minden javai van-
nak egy fa kivül. Van Nád-
udvar falu Pest Várm. ben
s Hajóshoz 1' mfdnyire, a'
Kalocsai Érseké.

Dworna, mvs Galliciában
Stanislawowi ker. egy le-
vél gyüjteménnyel. Az ide-
való takácsok sok dur-
va vásznat készítenek a'
sidók pedig nagy kereske-
dést üznek fökép gabonái
al, borral, pálinkával,
mézzel, viasszal bőrökkel,
undadarabokkal, vászon-
al, posztóval, és vaspor-
kákkal.

Dya, l. Nuddea.

Elis, Navalia mvs Helve-
ciai Glarus kant. ban 1300
és 1 Kapuczinusok' mo-
storával. Az 1388-ik esz-
tendőbéli ütközetről neve-
tes, mellyben a' 13000-
ből álló. Austriai Árma-
da egy csoport Glarus kan-
ton' lak. tól t. i. 350-től meg-
gyrettetett.

Enden, Naarden, (52° 17'
30" É. Sz. 22° 49' 35" K H.)
megerősíttetett vs déli Hol-
landiában Zuid tavánál, és
egy 4 órányi hosszú Muy-
dentől Amsterdámig tartó
csatorna által fővíznél, 750 h.
s 1180 l. Vagynak posztó
és bársony fabr.

Endi, l. Neguade.

Nagai, Nogai, tart. Orosz bir.
Kaspi keletire, és a' nyug. osz-
tiktól. A' kel. Nagai a' Fekete
és Asowi tengernél fekszik,
melly fó vizektől, és Li-
maktól vágatik keresztül;
a' nyug. Nagai pedig Bog,
és Dniester között fekszik,
melről a' fekete tengerrel
határos. A'

Nagai, v. *Nogai*, közönséges-
sen Kubai Tatárok mint-
egy 90000 lelkek, az
Asovi, és Caspiumi tenger
között lévő földnek nagy
részit lakják. Az Oroszok-
kal csak csupán védtársok
's tulajdon törvényeik alatt
élnek. Csak az Astrachánnál
lakozók fizetnek adót. Vagy-
nak nagy pamut-, szattyán
és selyemfabrikájik; az Ör-
ményekkel, Persákkal, és
az Indiaiakkal nagy keres-
kedést üznek.

Nagapatnam, Negapatnam, az
az Kigyók, és Elefántok' vsa
(10° 40' É. Sz. 79° 55' K.
H. alatt fekszik Greenwich-
től) ez egy megerősített An-
gol tengeri vs Tanjorében,
keleti Indiában, Kolaru fó
víz egy ága torkolatjánál,
van 1 fellegvára 1. kikötő-
torka, pamut szövései;
kereskedést üz.

Nagar, v. *Nagur*, kis vs Kan-
dahar kel. Perzsiai tart.
Hir fóviznek Nilabba való
befollytánál.

Nagasaki, l. Nangasaki.

Nagaybaz, fából készült erős-
ség a' Baschkirok ellen O-
renbungi Helyt.

Nagera, l. Nejera.

Nageran, vs Arabiai Jemen
tart.

Nágócz, mvs Somogy Várm.
ben, Igolyi jár. ban, An-
docstól 1/2 Szemestől 4 óra
F. U. M. Zichy fam. Lak.
Magyarok, Svábok, kat. és
ref. tul. pléb. és temp. mal.
Búza, 's dohány termével.

Nagold, fó víz Würtenbergi
Kirs. arany homok találta-
tik benne, ez Pforzheim fe-
lett Enzbe foly.

Nagold, város Würtenbergi
Schwarzlvald Ország bíró-
ságban hasonló nevű fóvi-
zénél, Schwarczvaldnak eg-
gyik völgyében fekszik 1800
l. és 1 egészséges forrással.

Digitized by Google

Nagore, vs Coleram mellett, Tamjore orsz. Ganges innensö félszigetben, Ostindiában. Anglusoké.

Nagorkot, vs kel. Indiában Seikek' státussában hegyek között épült erös kastéllyal.

Nagpur, (21° 8′ 30″ É. Sz. 97° 27′ K. H. alatt) nagy és népes fö vs elö India' kel. Marattok státussában Nag-Naddi pataknál. A' Bunslának, a' Berari 's Orissai Herczegnek széke. Van egy fellegvára.

Nagrakot, v. *Kungra*, Bánya vs Seikek tart. Hindostánban, egy a' Bhawtani Istennének szentelt templ.mal mellyhez esztendönként sok búcsú járások történnek.

Nagur, l. Nughs.

Nagyág, fó víz Magyar orsz. Marmaros Várm. ered a' Beregh Vármegyei hegyekben, és Huszt. Helys.nél Tiszában szakad.

Nagyág, máskép Szekerem, bánya mvs Erdélyben Hunyad Várm.ben, gazdag bányákkal, mellyekből ezüst, érczesült arany, antimonium, és arsenicum ásatik ki. Lak. többnyire Oláhok vagyon 1 görög és 1 ref. templ. és 1 pléb.ja.

Nagy-Almás, falu Erdélyben Hunyad Várm. vagynak ezüst, és aranybányáji.

Nagy Atád, l. Atád.

Nagy-Bánya, Neustadt, l. Bánya Nagy.

Nagy Berezna, l. Berezna. l. I. Dar. függ.ben.

Nagy-Borosnyo, falu Erdélyben Háromszéki székben, és üveghutával.

Nagy-Enyed, l. Enyed.

Nagyfalu, mvs Árva Várm.ben al. járban, Tótúl Velkavesz Velidsna, F. U. a' K. kamara, lak. tót. kat. jó határral. Van Nagy falu Baranya, Hont, Nitra, Nográd, Szabolcs és Vas Várm.ben is, 's Erdélyben Krasznában, hol ref. iskola is van.

Nagy Ida, l. Ida.

Nagy Kászony, mvs Beregh Várm.ben, Beregszásztól 8 mfd F. U. több nem. fam. Lak. elegyes Magy. kath. és ref. tul. pléb. jó gabona, és bor termö határral.

Nagy Káta, l. Káta.

Nagy-Károly, l. Károly.

Nagy Körös, l. Körös.

Nagy Levard, l. Levard.

Nagy Mihály, mvs Zemplin Várm.ben, Ungvár Várm. határán, Laborcz vize, és Stranyán mellett. F. U. G. Sztáray, lak. elegyes tót. német, kat. és prot. Itt harminczad, só ház, vámház, köbánya van, jó legeltetökkel.

Nagy Pestien, mvs., Erdélyben Hunyadi Vrm. 1 fellegvárral a' vaskapu védelmeztetésére.

Nagy Sink, l. Sink.

Nagy Várad, Grosz Wardein, Magno Varadinum. Priv. hires, népes, régi Püspöki vs, és nevezetes szélsö erösség, Bihar Várm. a' sebess Körös völgyén, Debreczenhez 7 mfd. A' mint közönségesen tartyák Sz. Istvántól ékesittetett Püspöki székkel. Legnagyobb díszt vett Sz. László Kirtól, ki itt Királyi Szentegyházat építtetett, mellybe is temettetett 1095 eszt.ben; valamint II-dik István, és Zsigmond Király is, I. Károl K. hitvesével Beatrixal eggyütt. Azon Szentegyházat idövel I. Mátyás K. meggazdagitotta. Több királyi Szentegyházakkal, és klastromokkal is ékesült: de a' Tatár'pusztitással IV. Béla alatt

Digitized by Google

linden lakositól, és jelessé-
itől megfosztatott; sokat
:envedett a' Kuonknak fegy
ereik, és a' III. András, és
Károly között kiütött vis-
álkodás által is. Alig uj-
ult meg a' következő Kirá-
rok kedvezésök alatt, hogy
. Erdélyi Fejedelmeknek,
i Oszmánoknak portázási
att számos Ostromlásokat
iállott; 1692-ben jutott a'
agyar Királyi hatalom
lá állandóúl. Helyre állá-
it, terjedését leginkább föl-
es Urainak, helybéli Püspö-
einek tekinteti, kik Vitéz Já-
ostól kezdve Bihar Várm.
ek örökös Fő Ispányi lé-
én egész 1779-dikig e' vsra
nyt hortak. Legujjabb dí-
zét nyerte a' M. Patachich
üspöke által, ki azt jeles,
s valóban pompás Püspö-
i várral felékesítette, Ma-
ia Theresia Királynénk itt
777-ben új Püspökséget ál-
itott fel az egyesült Görög
zertartású keresztények-
ek számára. A' várhoz, mely
nost is diszes állapot-
an vagyon, három mvsok
artoznak, u. m. Várad Ve-
ncze, Várad Olaszi, és Püs-
öki. Benne nevezetesebb
pületek, és szerzemények
' K. Akademia, Gymnasi-
m, a' F. T. Praemonstra-
ensisek alatt; a' Görög
zertartású Püspökség; a' Ne-
es Convictus Romai szer-
artású, a' Vármegye háza,
. Kapucinusok temploma
s klastroma; a' Plébánis
s szentegyházakkal egy-
yütt. Kivüle a' két eme-
etű, szépteknetű püspö-
i lakhely, a' nevendék Pa-
ok' háza; a' F. T. Prépost
s egyéb Káptalanbéli U-
aknak szép épületi. Neveze-
es N. Váradnak az orvoserejű
rdője, erős bora, derék már-
ánnya, szép vidéke, és fek-
vése is. Híres az úgy neve-
zett csurgó pataka; határa
búza termő, földe fekete
agyagos. Lak. száma mint-
egy 40 ezer, kik többnyi-
re Magyarok, és Oláhok,
Németek Ráczok; 2210 Ró-
mai szertartású katholiku-
sok; egyebek egyesült 's
ó-hitüek, és Reformatusok.
Számos Tudosai közt első
Pázmán Péter Esztergomi
vóltÉrsek, és Kardinális. A' N.
Káptalan Patronatus jussal
bír benne. A' Római Szer-
tartású Püspöks. hez tartoz-
nak a N. Prépost, két más
vagyonos, 11 tiszteletbéli
Prépostok; 16 valóságos, 1
tiszteletbéli Kánonokok; 1
vagyonos, és 7 tiszteletbéli
Apáturok; négy fő Archi-
Diaconusok, 9 V. Archidi-
aconusok, 4 Professorok,
52 Plébánusok, 19 Káplá-
nok, 8 más hivatalbéli-
ek, 5 Deficiensek, 20 kis
Papok; a' Praemonstraten-
siseknek két residentziáji
(Pecze Sz. Martony, és N.
Váradon) 1 Piarista Colle-
gyium (Debreczenben) 1
Kapucinus klastrom (N. Vá-
radon) 1 Minorita reside-
ntzia (Szilágy Somlón) 1
Misericordianus Convent, és
Apácza klastrom (Varad O-
laszibán); e' püspökség alatt
vannak Magyar ors. ban
Bihar, és Békes; Erdélyben
Kraszna, és közép Szolnok
Vármk. 42296 Római szer-
tartású Katholikusokkal
— A' Görög szertartású
Püspökséghez tar-toznak
egy Nagy Prépostság, 5
valóságos a tiszteletbéli ká-
nonokságok, 9. V. Esperest-
ségek, 63 Plébániák, 124
papi személyek; az újon-
nan felosztatott Munkácsi
Püspökségből is járult hoz-
zá egy kerület.

Nahe, Nava, fó víz Francz.

Digitized by Google

orsz.ban Naheweiler mvsnál a' volt Saar oszt. ered. több fó vizeket, és patakokat vészen fel, és 12 mfdnyi folyása után Bingennél Rajna vizébe foly. Ezen fóvíznek Rajnába való befolyása oka az úgy nevezet Bingeni lyuknak, vagy Örvénynek.

Nahor-el-Kelb, l. Hundsfluss.

Najac, vs Fran. ország' Aveiron oszt. Aveiron fóvizinél 2180 l. réz, és ólom bányákkal, és 1 gálicz fözéssel.

Najdorf, Német falu Magyar orsz' Sopron Várm.be, F. U. Hercz. Eszterházy Uraság, Sopronhoz 2 7/8 mfdnyire fekszik, sikos határja két nyomásbéli búzát rozsot, árpát, zabot, és pohánkát terem, szöleje nincs, rétje csekély, erdeje van, Lak. katolikusok.

Najera, Naxera vs Burgos tart. ban, ó Castiliában. Rioja altal környékben egy várral, 3 pléb.val, 3 klast.mal, Maqueda Herczeg birtoka.

Naila, Neylau mvs Bajor orsz' Main ker. Selbitz, és Culmitz fó vízinél; 1140 l. gálicz, vas, és márványkö bányákkal, és 1 márványkömetszömalommal, egy bányai tisztség' széke.

Nainativ, kis sziget az Indiai tengeren, Ceylon szigetinél.

Naim, vs régi Palaestinában ott támasztotta fel halottaiból Kristus az özvegy asszony' fiát Luc. 7, 11. Tábor hegyétöl 2 mfd délre Erdon mellett.

Nairn, Grófs. közép Scotziában ész.ról Murray Frithel, kel.röl és délröl Elgin Grófsággal nyug.ról, Murray Frithel, és Invernes Grófsággal határos; nagysága 152 mfdre l. száma 8260-re mégyen. Déli részei hegyesek, és erdössek, a' partokon, lapos és termékeny Nairn vizitöl hasítatik keresztül, és Murray tengeröblébe foly. Fö vsa:

Nairn, (57° 33′ É. Sz. 13° 49′ K. H. alatt) vs hasonló nevü fóvíz torkolatjánál, 2300 l. és 1 jó kikötö hellyel innen hal, gabona, marha és fonál hordatik ki.

Nairok, l. Malabari Nemesek.

Naix, régenten Nasium, falu Fran. orsz' Maas ker. Ennél sok régiségek találtatnak.

Nakel, Naklo, (53° 8′ 18″ É. Sz. 35° 16′ 25″ K. H. alatt) vs a' volt Varschói Bromberg oszt. Netze fóvizinél 995 kath. és luth. és 184 zsidó lskosokkal.

Nakielnie, vs Poseni Herczs. Burkus orsz.

Naksivan, vs Iran nyug. Persiai tart. 2000 h. jeles vásárokkal. 5 karavánságokkal, sok Örmény, és kath. templ. egy Örmény Érseknek széke, selyemmel, és pamuttal nagy kereskedést üz.

Nakskow, fö vsa Laaland Dániai szig. 1400 l. deák oskolával, 1 gazdag ispitállyal, 1 jó kikötöhellyel, és nagy gabona kereskedéssel.

Nalikuegas, Indiai népség Spanyol déli Amerikában.

Nalloerek, Naluerek Nalusok Szerecseny népség Sierra Leona partjain, felsö Guineában vagy inkább alsó Senegambiában. Lak. igen alkalmatos pamut takácsok.

Namangan, nagy, de rosszúl épült vs Sixt vizénél, Türkestan tart.ban, N. Tatárságban, Asia Orosz bir.ban Kozák csoportok lakosi.

Namaquaerek, Amaquasok szabad Hottentoti népség a'

Digitized by Google

ɣug. Kafferland déli ré-
ein, ezek nagyok, erős-
k, szép testűek, jó szívű-
, okossak, és bátrak,
d állatok bőreivel ruház-
k magokat, tisztábbak
mint a' Hottentottok,
ż és elefánt csont gyürök-
l és üveg gyöngyökkel é-
sítik magokat. Tartomá-
rck messzire terjed a'
gy parti fó, mellyet ők
lariének v. Eyenek a' Hol-
ndusok pedig Oraniai fó-
k nevezték folja keresz-
l, a' tart. nyok nagyobb
szre terméketlen főkép a'
rtokon, a' hol a' föld i-
n homokos, és kövecses;
rétjei igen szépek; ezek
tal a' marha nevelés jól
ölmozdíttatik, sok vad
ati is találtattnak. He-
ei vasat, és rezet szolgál-
k.

az, l. Naama.

buri, vs Calicut tart.ban
nges innensö félszigét-
n, Ostindiában, Brámin
p Herczeg birtoka.

ra, magos hegy Habés-
iában mindég havas te-
kkel.

ny, vásáros Námény mvs
regh Várm.ben, Tisza fók bal partján Beregszász-
l 7 1/2 órá. F. U. Lónyai,
más nemes fam. Lak.
gy. ref. tul. pléb. val. a'
t. Vitkához tartoznak. Je-
épületekkel, posta hí-
tallal, és jó határral.

sztó, Privilégiált tót mvs
va Várm. F. U. a' Kir.
mara, egy nagy temp.
szép kastély által ékesí-
, lak. kath. vásárok is
ktak benne esni, határ-
közép termékenységű,
gyonjai jók, és külömb-
ék, eladásra alkalmatos
djok van.

oschi, Namiesst, mvs Morva orsz. Olomutzi ker. van pléb. és jó kastéllya, 74 ház. 640 lak.

Namiescht, mvs Morva orsz. Znaymi ker. Oslawa folyó jobb partján, 1 pléb. 80 h. 660 lak. egy 20 köoszlopokkal ékesített hiddal Oslova vizén, posztó, és vászon fabr. Itt márványkő, topáz, és ametystus találtatik.

Namiotsch, mvs Morva orsz. Olomuczi ker. 1 palotavárral, és 1 vászon fabr.

Namnoy, vs Cambodscha orsz. déli Asiában, tulajdon aranybányákkal.

Namoka, l. Anamoka.

Namphio, Anaphi, görögöktől lakott sziget Archipelagusban, hegyes, számos olajfákkal, nagy méh tenyésztetéssel.

Namptwich, l. Nantwich.

Namsio, kis sziget a' Candiai tengeren.

Namslau, ker. vs Sileziai Breslaui Hrczs.ben Weida fónál, 350 ház. 2740 lak. és 1 erős kastéllyal, vagynak posztó, pamut, kalap, és vászon fabr. fonállal, és marhával nagy kereskedést üz.

Namur, Namen, Grófs. a' hajdani Austriai Niederlandban, és eggyike a' 17 Belgiomi tart.nyok közül. Ész. ról Brabantiával, nyug.ról Lüttichel határos, általjában hegyes, de termékeny, találni benne vasat, ólmot, köszént, és márvány követ is. Vannak benne 4 vsok, és 182 faluk; 1801 eszt. fogva egészlen Fran. orsz.hoz tartozott, nagysága 20 □ mfd. Lak. száma 36000-re megy. Az egész Grófs. Sambre és Maas oszt.ban vala részelve. Fővsa

Namur, Namurum, (50° 28′ 30″ É. Sz. 22° 30′ 52″ K. H. alatt) erősített vs Sambre

Digitized by Google

folyónak Maasba való befolytánál, fekvése egy szép völgybe vagyon. Ez a' vs Püspöknek, és az osztály Főhelytartójának széke, valamint egy kereskedő Tanácsnak is. Lak. 16000. Van 1 fellegvára. Itt külömbféle aczél munkák készíttetnek: ú. m. kés, olló, kard, más fegyverekkel eggyütt. Közel innen munkáltatnak vas, márvány, és köszén bányák. A' kereskedése is jeles.

Nanaks, l. Aschem.

Nánás, Hajdú vs Szabolcs Vármegyében, Lökhöz nem messze, Debreczenhez 2 mfd lak. Magy. ref. és kat. termékeny határokkal, és jó rétekkel.

Nanbu, fő azon nevü tart.ban Niphon szig.ben.

Nancoury, kis sziget a' Nicobari szigetek között kelet Indiában, egy kis Dániai telepedéssel.

Nancy, Nanteium, (48° 41′ 55″ É. Sz. 23° 50′ 16″ K. H.) fő vs Francz. orsz. Meurthe (ezelőtt Lotharingia) oszt. 6000 ház. és 29000 lak. A' vs tulajdonképen az új, és ó vsra, és 2 külső vsokra osztatik. Az ó vs régi időkben épült, innen épületei regulátlanok, az új vsban jeles épületek vannak, és szép nagy piaczok, p. o. a' királyi piacz, a' Carriere piacz, mellyen egy győzedelmi kapu áll, az Allianz piacz, kettős oszloppal a' Franczia és Austriai Ház között kötött Alliancz' emlékezetére, melly 1756-ban történt. A' de bon Secours külső vsban fekszik Stanislaus Király hütvessével, tőle építtetett templomban. Van 1 vs őrző vára, 1 Tudományok' Academiája, 1 Lyceuma, 1 ritkaságok gyüjteménye, és 1 Püspök, valamint is az osztály Főhelytartónak széke. Vagynak benne több posztó, pamut, selyem fabr. de a' kereskedése csekély.

Nangalor, v. *Korial-Bender*, (12° 50′ É. Sz. 92° 37′ K. H. alatt) vs és kastély Brittanniai Bombay Elölülőségben, déli Asiában, igen jó kikötőhellyel.

Nan-gán, Nan-gan, határ vs délre Kiang-si tartom.ban, China bir.ban, Szép, népes, négy nagy külső vsokkal. Kereskedése derék, azért tele jövevényekkel, 4 vsok vannak alatta.

Nangasaki, Nagasaki, vs Japan. Kjusju szigetben, egy Jakujn (az az orvos) kerttel, Chinai külső vssal, és 1 kikötőhellyel, (32° 43′ 45″ É. Sz. 230° 15′ N. H. alatt Greenwichtől) ezen egyetlen egy vsban kereskednek sklávokkal a' Japoniabéliek a' Hollandusokkal, és Chinabéliekkel. A' vs a' Kubohoz tartozik, ki is egy Helytartó által kormányoztatja. Maniam v. Kosjimatz, az az Leányok vsának déli része több utszákból áll, és legszebb házai vannak. Helyheztetése a' legnevezetesebbnek tartatik. A' vsban 62 templomok vagynak, mellyek közül legnevezetesebb a' Suwa templ. Az utszák végin mindenütt fakapuk vannak, ennek bézárásával más útszákkal való közlés elzáratik. Ez a' vs Dezima szigetével a' Hollandusoktól épült köhid által összve kapcsoltatik.

Nangis, vs Fr. orsz. Seine, és Marne oszt. 2000 lak. vagynak harisnya kötő mühelyi.

Nangundi, nagy fó Ganges in-

Digitized by Google

nsd félszigetben Ostindiá-
n, a' Bengalai öbölbe
akad.
-hiong-Fu, nagy, és igen
ép kereskedő vs Quanton
inai tart. egy hegy tö-
nél. Ezen vs, és Nan-guan
sa között fekszik Meisin
gye, mellyen, mivel más
p járatlan, egy órányi
van készítve, 's ezen ál-
l mindennek, a' mi kel.
l, és délről jön, által kell
enni.
aido, egy a' hét Niphon
geti tart.ból Japon bir.
n; hat tart.ból áll, föl-
hegyes, homokos termé-
tlen.
hang, vs Kiang-si tart.
n, China bir.ban, híres
yang-tó partján, melly
mfd hosszú, és 40 széles.
atta négy vsok vannak,
om kender termesztésével,
gyolcs szövéssel.
aure, egy a' Nicobarai
getek közzül keleti Indi-
an, egy kis Dániai meg-
epedéssel.
ing, Kiangningfou, (32°
40′ É. Sz.) alatt) fővsa
ang-nan Chinai tart.nak,
előtt itt volt a' Császár
kása, Kiang-tarkolatjá-
l fekszik. Lakosi száma
milliomra megy, 40000
tárokon kívül, noha már
vs' harmad része dülek-
be van. Útszáji minty
28 lépésnyi szélessek,
eknek közepe négy szeg-
ű nagy kék kövekkel,
élei pedig tüzkövekkel
n kirakva, ezek egyenes-
k, és minden 100 lépés-
ire 1 kapu van, mellyek
szakának idején bézárat-
tnak. Házai nem jelesek,
hérre vannak befestve. E-
ssége jegyzésre méltó. A'
on kívül van egy nevezes porczellán torony, tulajdonképen egy Pagodának az az keleti templom' tornya, magossága ezen ékes épületnek 200 lábnyi, magában, nyoltz szegletü, és zöld színre lakírozott cserepekkel van befedve; belsejében egy 884 lépcsőkből álló grádics van készítve egész a' legfelsőbb emeletig, minden emelet tetején több hegyes szegletek vannak készítve, mellyeken kis réz csengetyük függnek, a' felső gomb aranyból van. Minden emelet folyosóval van körülvéve, a' melly bálványképekkel, és külömbféle ábrázolatokkal van felékesítve. Ez a' vs egy Róm. kath. Püspöknek széke, vannak több könyvtárai, selyem, virágos atlasz, és posztó fabr. A' közönségesen kedves pamut portékák sárga pamutból, mellyek Nankinnek neveztetnek, itt készíttetnek legjobban.

Nannetes, v. Nannetes, népség régi Fran. orszban Nantes ker.ben.

Nan-ugan-fu, kereskedő vs Kiang-si Chinai tart.ban.

Nanpara, vs Auhd Britten. tart. déli Asiában, egy mocsáros tájékon, a' hol sok vad állatok, ú. m. tigrisek, vad ökrök, elefántok 's t. ef. tartózkodnak.

Nant, vs Fran. orsz. Aveiron oszt. 2270 lak.

Nanterre, mvs Fran. orsz. Seine oszt. Seinehez közel, 413 ház. és 2300 lak. Párisba, mellytől 3 órányira esik innen, sok disznóhús, és pastétom sütemények vitetnek.

Nantes, Nanmetes, (47° 13′ 6″ É. Sz. 16° 7′ 1″ K. H. alatt) fő vs Francz. ország' alsó Loire (ezelőtt felső Bretagne) osztályba 5 külső vsokkal, 13000 ház. és 75150 lak.

Digitized by Google

gyönyörű tájékon Loire jobb partján. Itt van egy Püspöknek, Főhelytartónak, az osztály Törvényszéknek helye, nem különben 12. katon. Divisio-Generálstáb' széke. A' közhaszon rendeléseihez tartoznak 1 földmívelésre, s kereskedésre ügyelő társaság, 1 Lyceum, 1 nagy Könyvtár, 1 füvész kert, 1 Rajzolatok' gyüjteménye, 1 Hydrographia, és 1 hajózázsbéli oskola, 2 nagy ispitályok. Vannak itt nagy fayence, karton, kötéljártó, czukorfőző, és hajóépítés fabr. A' kereskedés igen jeles főkép a' Spanyolokkal, és a' kel. Indiaiakkal. A' kissebb hajók egész a' vsig feljöhetnek, a' nagyobbak pedig Paimboeuf kikötőnél maradnak, innen a' portákat v. Loire, v. más mesterségesen készült folyóvizen vitetnek a' száraz földre. Ez a' vs a' Nantesi rendeléstől igen nevezetes, melly által IV. Henrik 1598-ban a' Reformátusoknak szabad vallás gyakorlást engedett volt, de ezt XIV. Lajos 1685-ik eszt. visszavette.

Nanteuil le Haudouin, vs Franc. orsz. Oise oszt. 393 h. és 1420 lak.

Nan-Tschang-Fu, fő vs Kian-si Chinai tart. a' Vice-Király' széke, porczellánnal jeles a' kereskedése, ez King-the-tsching mvsba, mellynek lakosi 1 milliomra számláltatnak, készül, és fehér fényessége által könnyen meg lehet különböztetni másféle porczellánoktól.

Nantua, (46° 8′ É. Sz. 23° 18′ K. H. alatt) vs, és ker. fő hely Fr. orsz. Ain oszt. egy tó véginél 321 h. és 2790 lak. külömbféle fabr. vagynak, tud. il. szönyeg, vastag vászon, musselin, papiros, és bőr fabrikáji, pamut, és selyem fonó műhelyekkel. Kereskedése és hajózása is jeles.

Nantucket, sziget ész. Amerika partjain Massachusets szab. Státussában, nagysága 3 □ mfdre, népessége 4700ra megy, kik többnyire czethal fogásból élnek, erre csak egy alkalmatos helyek van, t. i. Scherburn nevű kikötőhely.

Nantwich, Namptwich, vs Chester angol Grófságban, Weaver fóvíz, és a' nagy mesterségesen készült folyónál, melly az elöbbenivel egybekapcsoltatik. Itt sok só, sajt, pamut matériák, és czipők készülnek el, ezekkel kereskedést üz.

Nan-yang-fu, vs Honan Chinai tart.ban, az élelemre valók' olcsóságáról igen nevezetes, mivel mind azokat a' természet itt nagy böségben adja.

Naos, l. Lancelotta.

Napagedl, mvs Morva ország' Hradischi ker. March vizénél, 392 h. 2290 lak. kastéllyal, savanyú víz forrásokkal, 1 tartomány dékánysággal, és só tárházzal.

Napaking, l. Lieu-Kieu.

Napal, l. Nepal.

Napanis, fó régi Europai Sarmátiában és Daciában.

Naphilus, fó régi Görög orsz. ban Arkadiában.

Naphtali, zsidó Israel nemzetség' egyik ága (tribus) régi Palaestinában, Jordán vize mellett, ny.ra Ascher, délre Zabulon földe közt, Judaeának északi szélén; Cinareth, és Kedesch vsokkal. Jos. 19, 33—37.

Naplia, l. Napoli di Romania.

Naplusa, l. Nablus.

Napo-

Digitized by Google

poleon, most Bourbon Vendée fő vs Francz. orsz. Vendée oszt. Yon vizinél 630 l. gabonával jeles kereskedést űz, és alkalmatos fekvése miatt most jeles vsnak lenni mondatik. l. Vendée.

poleonszigete, l. Lobau.

poleonslandnak, neveztetnek Australiai új Hollandia' Nuytsland déli, és délnyug. partjai; ennek a' tart.nak hossza 1000 órányinak tartatik, 160 külömbféle nagyságú szigeteket foglal magában, és 2 tengeröbölt, több kikötő helyeket, és mély öblöket — Az úgy nevezett Bonaparte tengeröböl' kerülete 120 mfdre megy innek bémenetinél fekszik a' nagy, és bátorságos Champagnys kikötőhely, úgym. elött a' 7 szigetekből álló Leobeni Archipelagusz.

poleonville, ezelőtt Pontivy, s, és ker. főhelye Franczia rsz. Morbihan oszt. Blavet vizinél 3090 l. és 1 Lycemmal, vannak takács.müelyei: gabonával, és vászonal kereskedik.

oleonville, (máskép Roche e Yon) új vs Francz. orsz. endée oszt. 850 l.

oli, l. Neapel.

oli di Malvasia, Malvasie, Görögöknél Monembasia, törököknél Menewtsche, ajdan Epidaurus, Limera, ngeri, és kereskedő vs, Moa török tart. Braccio di aina ker. egy kis köszik- szigeten fekszik ez a' áraz földdel, egy fa híd tal van egybe kapcsolva; 2000 számláltatnak, van y yára, és 1 kikötőhelye, a' vs egy Görög Metrolitának széke. Ezen körékben terem a' legjobb alvasiaibor.

Nappach, falu Karinthia' Villachi ker. Desen patakánál, aczél hámorokkal.

Napoli di Romania, Naplia, megerősített teng. vs Morea Török tart. Zakonia ker. Golfo di Napoli t.öbölnél. 6000 lak.at számlál, van benne 1 Synagoga, 1 jó kikötőhely; nagy kereskedést űz borral, gabonával, olajjal, pamuttal dohánnyal és selyemmel. Egy Bassának, és 1 görög Érseknek széke.

Nar, fő régi Italiában most Nera.

Naragna, hegy Andes hegys. déli Amerikáb. Cusco, Quito Lima, és Peru tart.ok közt, ebből több fóvizek veszik eredeteket.

Narbo Martius, l. Narbonne.

Narbonne, tart. Francz. orsz. előbbeni alsó Langvedoc tart. magában foglalja Narbonnei Püspökséget, és a' St. Ponst, földje egy keveset hegyes, és nagyobb részre kövecses, és így a' gabonára nézve nem igen termékeny, bort is keveset, de olajt sokat terem. Erdőségei nagyok marhanevelése jeles, Van benne sok só, vas, és márványkő. Most Aude oszt. nak része.

Narbonne, (43° 10′ 58″ É. Sz. 20° 39′ 59″ K. H. alatt) Narbo Martius, hajdan híres vs Galliában Volscusok földén; most jeles megerősített vs, és ker. főhelye Francz. orsz. Aude oszt, hasonló nevű fó víz' torkolatjánál, és a' mesterségessen készült La Robine fónál melly által a' tengerrel kapcsoltatik. Vannak 2100 h. lak. pedig 9100-ra számláltatnak. Emlékezetre méltók: a' fő templ. sok márvány; emlékoszlo-

Digitized by Google

pokkal, illyen p. o. az okos Philipp (Philippus sapiens) Királyé: az előbbeni Erseki Palota sok felül irásokkal, és jeles Római régiségekkel; vannak benne: hajókázni tanitó oskola, számos fabr. Londrins nevű posztókra (Ang. posztó) A'gaboná val, mézzel, olajjal, posztókkal 's t. ef. való kereskedése nevezetes, valamint a' hajókázása is főkép Levantéba. Kis kereskedőhajók, a' csinált fóvizen egész a' vsig jöhetnek, a' nagyobbak pedig Nouvelle kikötőhelybe kötnek ki.

Nardo, Neritium, vs Nápoly orsz. Terra di Otranto tart. 8000 lak. és 1 Püspökséggel.

Narea, v. Enarea tart. Habessiniában, arannyal igen bövelkedő tart.nak mondatik, ennek Herczege, és népe felvette 16-dik században a' keresztyén religiót.

Narenta, Narenza, Naro, fóvíz ny. Dalmatziában, Bosniának határirnál ered torkolatjától egynéhány mfdnyire hajókázhatóvá válik, és Fort-Opusnál az Adriai tengerbe foly Ángolnákkal bövelkedik. Torkolatjánál sok mocsárokat formál, melyektől az egész környék marhákra, és emberekre nézve olly egésségtelen, hogy közmondássá vált: Narenta megvan az Istentől átkozva.

Narenta, Citelut, mvs Herzegowinában.

Narenta, l. Narona.

Narew, fóvíz Bialystock Orosz Helyt. ez Nowgorodnál már hajókazható, Suprasl. és Bobra fóvizekkel nagyobbúl, és Nowidwornál közel Sieradzhoz Bug vizébe foly.

Narew, város Bialystok Orosz Helyt. hasonlónevü fóvíznél 83 h. mellyek közül 20-an puszták, és 430 l. közel ide sok komló terem.

Nargen, Narghö, kis szig. Finlandiai tengeröbölnél Revalhoz közel.

Narim, város Tobolsk Orosz Helyt. hasonló nevü fóvíznél, melly nem messze a' vstól Ob fóba szakad, 230 h. és 1600 l. kik bundadarabok eladásával, és halászással foglalatoskodnak.

Narin-Kale, (A' Caspiumi Kapu) keskeny 2 felleg várától védelmeztetett szorosút, Schirwan ny. Perzsiai tart. ban Derbent' környékében. Lak. selyem takátsággal foglalatoskodnak, és kereskedéssel.

Narisci, vitéz népség régi német orsz.ban, Marcomannok szomszédsagában, Renus egybe folyása, és Duna között, Ingolstadt körül.

Narn, fóvíz Austriában Ens fölött, ez Eizendorf alatt a' Dunába foly.

Narni, Narnia, Nequinum, vs Spoleto Herczs.ben, egyházi birtokban egy magos hegyen, szép, és termékeny térségen, 5000 lak. számlál 1 Püspöknek széke. Itt sok régiségek találtatnak.

Naro, város Siciliában Val di Mazzarában 2160 h. és 8460 l.

Narona, máskép Narenta, vs Török Dalmatziában, a' hasonló nevü fóvíznél.

Narowa, fó Orosz birod. Peipus tavába foly a' Finniai öbölnél.

Narowthat, vs Pensa Orosz Helyt. 428 h. és 1260 férfi lak.kal; fa edényekkel lovakkal, és szarvasmarhákkal kereskedik.

Narr, (a' magos) 10633 lábnyi

Digitized by Google

gosságu hegy Bajor orsz. czach ker.

iganseteh, Indiai népség. Amerikai szab. társaság, ez tartatik leg kisebb- k a' tulajdon bábonás hit azatinak megtartásában. ekről neveztetik egy város *iganseteből*, nevezetes ten- öböl ész. Amerikában, egyesült Stásusok' déli rtjain. Ebben vannak odeisland, Prudence, Con- titut, és Patimer szigetek.

iten, kis vs, és kikötő- ly Jura szigetén, a' kel. rtoknál Skotziának nyu- ti részén.

apur, Angol vs Coroman- l partjain, kel. Indiában davery fóvíz torkolatjá- l vannak pamut fabrikáji

inga, orsz. és vs Ganges nenső félszigetben, Ostin- ában, Coromandel partja é. Az orsz. gazdag nemes vekben; a' vs nagy, és né- s lakosi pogányok.

ingapatan, város Cicacole sz. ban Bengalai tenger rtján, Ostindiában.

va, (59° 21' 40" É. Sz. 45° ' 30" K. H. alatt) vs, és vár . Petersburg Orosz Helyt. rowa folyóvíznek, melly gy órányira innét szép z zuhanást formál, a' nniai tengeröbölbe való akadásánál, 450 h. és 3600 Van 1 kikötőhelye, 1 vám- íza 1 kötöjártó mühelye, eg fabr. 's t. ef. Gabonái, lennel, kenderrel, fá- l tengerisóval és bunda bö- kkel nagy kereskedést üz. vsnál győzedelmeskedett -dik Károly 1702-dik eszt. Oroszokon.

war, (25° 40' É. Sz. 95° 58" . H.) vs, és vár a' ny. Ma- ttok tart. Elő Indiában agy házakkal.

ym, vs Tomsk Orosz Helyt. Asiában Kett fojónak Obba való szakadásánál. 289 h. és 1380 l. számlal; kik vadászatból, és halászásból él- nek.

Nascaro, fóvíz Nápoly orsz. Calabria tulsó részén, ez Squilace öbölbe foly.

Naschize, urod. és mvs Slavo- niában Verőcze Várm.ben 1 Barátok' monostorával 's ker. béli táblával; földes ura Gróf Pejacsevits.

Naseby, kis vs Northampton Angol Grófs. a' hol Mine és Aron folyóvizek ered- nek.

Naschiwan, (38° 30' É. Sz. 64° 34' K. H.) vs Erivan ny. Per- siai tart. örmények, és kath. lakják, a' kik jeles kere- skedést üznek.

Nascheville, vs ész. Amerikában Tenesse szabad Státus- ban Cumberland fónál 130 h. pamukkal kereskedik.

Nasielsk, nemes város a' volt Plock Varsói oszt. 165 h. és 1180 l.

Naskow, fő vs ez elött kastély Laaland Dániai szigetnek nyug. részin, egy jó kikö- tőhellyel. Lak. jól birják magokat. Van egy zsidók' Synagogája.

Naso, fó Val di Demonában Siciliában a' tengerbe foly.

Nasra, l. Nazareth.

Nassareit, mvs Bajor orsz. Inn ker. ólombányákkal.

Nassas, v. Assa vs Afrikában Aegyptusban.

Nassau, Herczs. német orsz. Felső Rajnai ker. Alsó Ka- tzenelnbogen, és Felső Has- sia között. Maintól egész Rajnai Siegig terjed. A' Rajnai szövettség aktái szerént kö- vetkezendő részeket foglal magában: Usingen Herczeg- séget, Mainzi környék' né- melly részeit, az előbbeni Köllni választó Herczs.et,

Digitized by Google

Altenkirchen Grófs.ot, melly 5 Darmstädti tisztségekből állott. Előbbeni Pfalzi uradalmot, Weilburg Herczs.get Hochenburg Grófs.ot Rajnán innensö Trieri tart. egy részét; Arnstein, Marienstadt, és Schönau Apaturságokat, és Farnrode uradalmat. Az egész Nassaui Herczs. 103 1/2 □ mfdre terjed 272000 l. Föld szine külömbféle, itt róna, ott völgyes amott hegyes, hegyei déli részin vannak leginkább helyheztetve. Egy része igen termékeny, az úgy nevezett Rheingau Paradicsomnak mondathatik. Rajna vizen kivül, más kissebb fóktól is nedvesittetik u. m. Maintól, Láhntól és Siegtől. Terméséi ezek: gabona, bor nagy bőségben főkép Rajna, és Main partjainál, gyümölcs, Krombergnál gesztenye, mandola, dohány, kender, len, fa. Marha nevelése derék, halászatja sikeres. Hegyeiből nyert tava, vasa, ezüstje, reze, ónja 's t. ef. elegendő. Ásvány vizek is találtattnak. Az egész Herczs. 2 részre v. lineára osztatik u. m. 1) Nassau Usingeni Herczs.re; ennek nagysága 51 1/4 □mfd népessége pedig 125000: Főhelye Usingen. 2) Nassau Weilburgi Herczs.re ez 22 1/10 □mfdön 66000 lak. számlál. Fő helye Weilburg a' fő Herczegi tart.ok ezen Herczs.ben (30 □mfd nagys. 81000 nép.) ezek: Dierdorf, Altenwied, és Neuerburg Wied Runkeli Herczegi uradalmok: Wied-Runkeli rész az Alsó Isenburgi Grófs.ból, Runkel Uradalomnak egy része Lahn bal partján; Wied Neuwied Grófs. Holczapfel, és Schaumburg Grófs. ok; Diez Grófs. Münzfeld falunak Fuldai része, Burbach és Wehrheim Dillenburgi uradalmok, és Hohensolm, Braunfels, és Greifenstein Solmsi Hercz. urad. Német orsz. Szabadságának vissza állitásától fogva (1813 eszt. végin.) egy harmadik része (lineája) jelen meg ezen Herczs.nak, uralkodója alatt t. i. a' Nassau-Orania-Diezi ház; ehez tartoznak Westfal. ker.ből Diez, Hadamar, Dillenburg, és Siegen Grófs.ok; az alsó Rajnai ker.ből pedig Bielstein Grófs. Herczege ezen résznek egyszersmind az eggyesültt Niederland' Királya. A' Lünevilli békeség előtt még a' Nassau Saarbrücki Herczegi ház is ide tartozott, ez Usingen és Weilburggal a' felső-Rajnai ker.ben lévő Nassau Saarbrück, és Nassau Saarwerdeni Grófs.ra ny.ra és délre (Rajna bal partjánál Saar fónál) osztatott.

Nassau, vs Nassau - Usingen Hercz. Lahn fónál 300 h. és 1600 l.

Nassau, kis vár Új-Providence nevű Bahamai szigeten, és fő vsa ezen szigetnek, széke az Angol Helyt.nak, egy derék kikötő helyel, van egy ítélő széke, fogháza, új ézlés szerént épült szép pléb. templ. és egy föld-mivelő társasága. Lak.nak száma 5212 kerekedik kik közt 1599 fehérek, 752 négerek, és 3861 sklávok vannak.

Nassau, l. Motir v. Mauri.

Nassau, v. Pogghy szigetek, Sumatra partjain 2° 18′ — 3° 16′ D. Sz. Lee Cockuptól egy keskeny tengerzúg által választatik el. Lak. száma 1400 megy kik Orang-Mantaweenek neveztettnek;

Digitized by Google

go és hajó építésre való
val bővelkednek.
arork, mvs Chrudimi ker.
n Cseh országban Hercz.
iersperg jószága, rézviz,
galiczkó találtatik határ-
ban.
enfels, mvs Bajor örsz.
sö Dunai ker. Schutter
vizinél, 1 kastéllyal, és
muzsir fözéssel; itt sok
mai régiségek találtat-
k.
enfasz, (Mokronog) mvs
rnioliában Neustadti ker.
palota várral, földje ter-
kény.
vad, mvs Komárom Vár-
ben, Érsek Ujvár mellett,
itra vizénél, Komárom-
3 1/2 óra. F. U. az Érseki
p. lak. Magy. kat. vásá-
kal.
, jókora helység Pana-
i tengeröbölnél, hol Na-
fővize beléje szakad déli
erikában, Spanyolokhoz
tozik.
, l. Lagoabey.
ez, vs ész. Amerikában
isiana szabad Státusa-
, Mississippinél r—1500
számlál kik fehérek, 's
recsenek, a' hasznos tu-
nányok gyarapítására
itt 1 társaság lak. Kö-
sokan kereskednek.
itoches, vs ész. Amerika
isiana szabad státussá-
, a' vörös fóviznél 1420
számlál, kik közül 718-an
ok; riskása, és dohány
mesztéssel foglalatos-
lnak.
, kis fóviz Friaulban,
ly két torkolatja által
Velenczei tengeröbölbe
kad.
a, egész kis Azsiának
e, de különös tart.nak
is Azsiában, melly más-
Anadolinak neveztetik.
l Anadoli.

Natra, kis vs Angermanland Svéd tart. a' Bothniai tengeröbölnél, lak. hajókázásból élnek.

Natriano, vska, és Herczs. Nápoly ország Basilicáta tart.

Natronsee, ó, vagy ha az egyiket közülök, melly két részre osztatik egy homokos töltés által, kettőnek veszük, 7 tavak Afrikában alsó-Egyptus, nyu pusztáin egy völgyben, ezeknek összeségessen hossza 6 óranyi járást tészen, szélességek pedig 400 toisre megy. Innen sóoszékső (Natrum) töretik, és hordattik el a' Kavavanháktól eszt.ként.

Natschitschevan, l. Nachitschevan.

Natten-Harsdonk, vs Franczia ország. Nethen oszt. 2660 l.

Nattonia, sziget a' Kaspiumi tengeren.

Nattore, (24° 30' É. Sz. 106° 40' K. H.) vs Bengale Brittanniai Helyt. Tystah fóviz egy ágánál.

Nauen, vs Brandenburgi Közép Markban, 443 h. és 2630 lak. ezek többnyire földmíveléssel, vagy vászon szövéssel foglalatoskodnak. Innen közel esik a' Nauenai Grabennek neveztetett mesterséges folyó, melly alsó Rauendorfnál Havelbe folyt.

Nauenhof, vs Saxonia Lipsiai ker. Parthánál. Vannak czérna fabr.

Naugard, Naugardten, (53° 40' 45'' É. Sz.) vs tulsó Pomerániában, két, halakkal bővelkedő tavak között 159 h. és 940 lak. Itt a' rétek jól míveltetnek; vannak posztó, matéria, harisnya, és kalap fabr.

Nauhcampatepetl, Coffre de-Perote, tűzokádó hegy a' régi Mexicóban 13534 lábnyi magosságú. 19° 28' 57'' É. Sz.

Digitized by Google

és Páristól 99° 28′ 45″ N. H. alatt fekszik.

Naukeim, mvs Hanau Herczs. János hegynek tövénél fekszik, egy só bányával, mellynek esztendőbéli jövedelme 75000 tallérra megy.

Naumburg-Zeitz, luth. Püspökség Saxoniában, Saale, és Elster fővizek' hosszában, nagysága 15 □ mfdre; népessége 31900-re megy. A' régi Püspök' széke Zeitzban volt, a' fő Káptalannak pedig Naumburgban, melly 21 tagokból áll; többnyire nagy rangúak, ezek közül a Lipsiai P. Tanító is egyszersmind, ezen kívül vagyon Zeitzban egy 7 tagokból álló Káptalan is. Fővsa

Naumburg, (51° 8′ 55″ É. Sz. 29° 19′ 45″ K. H.) Unstrut fó viznek Saaleba való befolytánál, 1069 h. és 8000 lak. Ez a' fő Káptalannak széke; a' három tornyos fő templomában fejes oltárok, képek, és föld alatt való kápolnák tündöklenek. Van kettös oskolája, és több harisnya, gyapjumatéria, bör, és szappan fabr. Az ide való esztergályos munka nagy betsben van. Szőlőhegyein jó vörös bor terem. Lakosi nagy kereskedést üznek. A' Sz. Péter, és Páli vásár, melly 8 napig tart, ennek elömozdítására sokat használ.

Naumburg, (Bobernél) vs Sagan Hrczs. 120 ház. 570 lak. egy várral, vászon, és posztó fabr.

Naumburg, (Queisnél) vs Sileziában, Löwenburg Bunzlaui ker. 232 h. 1800 lak. és 1 Benedictinusi Apátzák' monostorával, vannak posztó fabr. itt igen szép barna edényt is készittenek.

Naumburg, vs a' volt Frankfurti Nagy Herczs.ben Hanau oszt.

Naumburg, vs Albis vizénél a' Hassiai választó Fejedelemségben, 1 templ. 193 ház. és 1240 lak.

Naun, kereskedő vs a' tulajdon Mongoliában, Aargau folyónál.

Naunhof, l. Nauenhof.

Naung, Neger köztársaság, és Jamaica szigot belső hegyei között, déli Amerikában, 1738-ban Angolsoktól megerősittetett.

Naupactus, l. Lepanto.

Nausa, vs Paros Török szigetben.

Nausedarn, nemes majorság kel. Burkus ors. Brandeburgi ker. 1 vashámorral, és 1 vas csatt fabr.

Naval, kis vs Spanyol ors. Aragonia tart. Balbastrótól nem messze.

Navan, (53° 38′ É. Sz.) vs Leinster Irlandiai tart. East-Meath Grófs.ban Blakwater, és Boyne vizek' öszvefolytánál, 860 h. 5300 lak. és 1 Püspökséggel. Ezen környékben sok zsák-posztó készül el.

Navarino, ezelőtt Pylus, nagy és jól épült kereskedő vs Morea' Belvedere tart. Itt van egész Moreának legjobb kikötőhelye, melly 2 felleg várral erősittetik. A' vst Armiro fója ó, és új Navarinora osztja. Lakosi 4000-re számláltatnak. Innen sok olaj, gyapju, pamut, és börök hordatnak ki.

Navarra, nagy tart. mellynek 1 része a' Pyreneusi hegyek innensö, a' másik pedig tulsó felin fekszik. Amazt Navarra ors.nak, ezt pedig alsó Navarrának nevezik. — Navarra ország, (mások szerént) felsö Navarra a' Spanyol Monarchiának tartománya, melly délről Aragoniával, ny.ról

Digitized by Google

ó Castiliával, ész.ról Biscajával, és kel.ről a' Pyreneusi hegyekkel határos. Földje hegyes, de termékeny, és népes; nagysága 157, 9/10 □ mfdre; népessége 226470-re megy, éghajlatja egészséges. Termései ezek: ásvány, só, fa, gabona, bor, olaj, medvékkel, farkasokkal, havasi zergékkel 's t. ef. bővelkedik. Az egész ország 5 tart.nyokra osztatik, ezek az ország' 5 várositól veszik neveket, u. m. Pampelona, Estella, Olite, Tudela, és Sanguesa. — Alsó-Navarra, Basse Navarre, a' Gascognéba lévő Basques tart.nak egy része, és Francz. orszhoz tartozik. Labourd, Soule, Béarn tart.nyok, és a' Spany. Navarra közt fekszik, földje hegyes, és termeketlen, 8 mfdnyi hosszú, és 5 mfd széles; éghajlatja egészséges, de hives. Níve, Bidouse, és több kis vizek folyák keresztül. Gyümölcse jeles, de kevés, a' gabona, és bor dolgában szükölködik; legnagyobb gazdagága erdejiben, jó legelőjiben, és ásványiban áll, marha nevelése is nagy, vassal, és rézzel bővelkedik. Ez a' tart. most az alsó Pyreneusi osztálynak része.

Navarra, (új) tart. új Mexicóban, Spany. ész. Amerikában, Purpur tengernél, hegyei Andes hegynek folytatási. Nevezetesebb folyóji ezek: Colorado, Rio de los Apostolos, Rio de Hiaque, lak. közzül a' Teguarok, s Pimoserek, a' Spanyolok' szövetséges társai. Fő vsa . Miguel.

Navarre, l. Evreux.

Navarrens, erös vs Fran. orsz. alsó Pyreneusi oszt. Gave d' Oleronnál 1300 lak.

Navarrete, vs Segovia Spanyol tart.

Naviangha, mvs Ualo Statusban, Afrikai közép Senegambiában, Senegal fóvizénél, Panie-Ful tó fölött, Brak' (Király) közönséges széke.

Navarya, mvs. Galiczia Lembergi ker. 1 Prépostsággal, plébán.val, és papiros malommal.

Navia, fallal kerített mvs Asturia Herczs.ben, Spanyol orsz.ban, tengernél, egy névvel.

Navsy, v. Navschy, falu Austriai Silezia' Teschení ker. a' Herczegi Kamara jószágokhoz tartozik, van 1 Esp. templ. és 1 oskolája, 48 h. és 740 lak. számlál.

Nawszie, egy Cs. Kir. privil. karton asztali-készület, és Nankin fabr. A' Bétsi Friesz Grófnak Brzisk urodal.ban, Galliczia Jasloi ker. Már 1806-ik eszt. 429-en dolgoztak benne.

Naxera, vs Burgos Spanyol tart. Ebrótól nem messze, 3000 lak. számlál.

Naxia, l. Nachsia.

Naxos, 1) vs régi Görög orsz. ban Akarnaniában. 2) Egyik Cycladesi szigetek közül; termékeny, és Bachusnak szenteltetett; itt történt Theseusnak Ariadnéval históriája.

Nay, vs Francz. orsz. alsó Pyreneusi oszt. 258 h. és 2360 lak.

Nayal, falu Fran. orsz. Ille, és Vilaine oszt. vászon, és vitorla posztó fabr.

Nayszyn, kis vs Podoliai Orosz Helyt.

Nazaire, vs Fr. orsz. alsó Loire oszt. egy kis kikötőhellyel.

Nazaracusok, Nassairierek.

Digitized by Google

népség Syria' Tarablüsi Basaságban, Muhamed vallását követi, nevét ezen népség szerzőjétől, ki Nassairában, v. Nassirában születet, veszi. Főkép selyemmel, és dohánnyal kereskedik.

Nazureth, vs egy. Belgyiom ors. Schelde osztt. 4570 l.

Nazareth, Nasra, Nazra, régi időkben vs Palestinában, hol Kristus Urunk, szüleivel lakott, most csekély falu Akre v. Said Török Bassaságban többnyire Görögök, katholikusok, és Törökök lakják, a' Görögöknek itt 1 templomok vagyon, a' kath. pedig 1 nagy Barátok' monostora 1 szép templ. fentáll még 1 régi kastély is.

Nazareth, az egyesült evang. Atyafiaknak szállása, Pensilvaniában, frigyes északi statusban Amerikában.

Nazidnzum, ezelőtt szép vs vala Azsiai Natoliában, most omladékiban fekszik. Ama híres Nazienzenus Gergely Sz. Atyának születése helye ezen helytől veszi titulusát 1 Örmény Érsek.

Neogh, l. Lough-Neagh.

Neamoni, Görög klastrom Saki-Adassi Török szigeten, 300 Barátok vannak benne, kik minnyáján mívelik a' a' földet.

Neapel, Napoli, Nápoly, a' hajdani nagy Görög ors', a' K. H. 30° 30′ és 36° 5′ az Ész. Szél. pedig 37° 45′ és 42° 55′ között; alsó Olasz ors. kel. ről az Adriai tengerrel, délről középtengerrel, és Szicziliával, nyug. ról középtengerrel és az Egyházi birtokokkal, nevezetesen a' Római vidékkel, és a' Spoletói Megyével, ész. ról pedig az Egyházi birtokokhoz tartozó Ankonai Márkasággal, és az Adriai tengerrel határos. Az egész ország' kereksége 1437 1/2 □ mfd helyheztetése különös, végső része a' közép tengerbe terjed, és mint egy fél szigetet formál; hossza, északról délig 85, szélessége pedig nyug-tól keletig 4—10, 20—40 geogr mfdre megy, szélessége illy nagy különbségének oka az, hogy egy mély és széles öböltől a' közepin 2 részre osztatik, és mint egy nyelvet formál, mellynek keleti része 25 geog. mfd hosszú, és 5 széles; nyug. része pedig 36 hosszú és 4—14 geog. mfd széle. Lak. kerek számmal 5000000-ra számláltattnak, kik részerént Olaszok, részerint hajdani lakosinak, részerint később időkben jövő Görög szállitmány' (Colonia) részerint pedig külömbféle idegenek' maradéki. A' fő nemzeten kivül ezen tartt Czigányok, és Zsidók is, lakják. Az Appenni hegyek mint egy lánczot formálnak Nápoly déli részeiig, a' hol Spartiventi, venti, Rizzuto, Leuca, vagy Finisterra hegyekben végződnek; ezen hegyek' legmagossabbika, Gran-Jasso-d' Italia, Abruzzo oltrában fekszik, ez 8255 lábnyi magosságú a' 2-ik Vellinó ezt 7872 lábnyi magosnak mondják. Az egész ország termékeny, főkép az a' része, melly Terra di Lavorónak neveztetik, kivévén hegyes környékeit, és azt a' részt, melly Manfredonia, és Barlette közt fekszik, mivel ez terméketlen, és Manfredoniánál mocsáros. Hogy ezen föld' belsejiben sok tüzes, és kénköves materia lap-

Digitized by Google

ang, azt bizonyítja: Vesuv tüzokádó hegye, az úgy nevezett Monte nuovo, ezek' barlangja (Grotta Canina), mellyben bizonyos magasságra fojtó levegő vagyon; a' Solvaterra tava, mellyből sok kénköves gőzök emelkednek, több kis kénkő bányák, és a' sok földindulások. Nagyobb fői ezek: Garigliano, Volturno, Tronto, Pesaro Sangro, 's a't. Legnagyobb tava Celano, Abruzzoban. Éghajlatja igen felséges, már Januárisban virágzik az eper, kikeletje gyönyörű, a' nyár forró, de ez a' szelek által mérsékeltetik, a' tél tartósabb a' hegyes pészeken, mint a' síkságon, hó is esik néha, de ez rövid idő alatt elolvad. Nevezetesebb termései ezek: gabona, olaj, selyem, manna, igen szép gyapjú, kender, len, bor, déli gyümölcsök, méz, viasz, és fa. Ló, szamár, öszvér, disznó, hal, (főképp szardella) szarvasmarha, bival, vad u. m. medve, farkas 's a' t. vas, márvány és kénkő, só és gyöngyök. Az Uralkodó Religio a' katholika. 1806ik esztendő Febr. 21-kén Nápolly-országot Napoleon, volt Fran. Császár hatalma alá kenítette, ki is báttyát Napoleon Józsefet, a' 31 Martziusi Decretum erejével Nápoly' és Siczilia' Királlyává kinevezte minek utánna pedig Napoleon Józsefet 1808-ban Spanyol ország' Királlyává tette, a' Nápolyi Tronusra Napóleon Joachimot (Murat) eddig Bergi Herczeget hellyheztette. Ez a' mult 1815 évnek Aprilis hónapjában az Austriai háznak győzedelmes fegyvere által, mellyet oktalanúl maga ellen ingerlett, országától fegfosztattván. az előbbeni Királyi Háznak vissza térését eszközlötte, a' mellyben is most IV Ferdinand Kir. uralkodik. Az ország' jövedelme 20000000 forintokra számláltatik, majd annyira mennek közönséges költségei is. A' hadi ereje utolsó háborúban 40000-et is fellülhaladott. Az egész ország 4 főrészekre u. m. Terra di Lavoro, Calabria, Abruzzo, és Apuliára, ezen 4 főrészek 15 tartományokra, ezek ismét kerületekre, járásokra (Circondari) és községekre osztatnak. A' 15 tartományok ezek: 1) Neápol, fő vsa Neápolis, 2) Terra di Lavoro, fő vsa Capua, 3) Principato citeriore, fő vsa Salerno. 4) Basilicata, fő vsa Potenza, 5) Principato ulteriore, fő vsa Avellino. 6) Capitanata, fő vsa Foggia. 7) Terra di Bari. 8) Terra d' Otranto, fő vsa Lecce. 9) Calabria citeriora: fő vsa Cosenza. 10) II. Calabria Ulteriore fő vs Reggio; 12) Molise fő vsa Campobasso, 13) Abruzzó citeriore fő vs Chieti; 14) II. Abruzzo ulteriere, fő vsa Aquila; 15) I. Abruzzo Ulteriore fő vsa Teramo.

Neapel, ker. a' hasonnevű országban, Campania vagy Terra di Lavoro tart' déli részéből formáltatott, 3 járásokra van felosztva u. m, Nápoly, Pozzuoli, és Castellemare, Ezen tart. nak és az egész országnak fő vsa:

Neapel, Nápolly, Neapolis, Parthenope, (40° 50′ 15″ É. Sz. 31° 58′ 2″ K. H.) egész Olasz ország' legnagyobb, és legnépesebb vsa

Digitized by Google

kerülve a' külső vsokon kívül 3 órányira, 2300 Tois (Francia öl) hossza, lak. pedig 350000ra számláltattnak, az idegeneken, és katonaságokon kívül. Itt van Király, és az Érsek széke, vannak 6 külső vsai; 4 fő és 300 más templomai a' Görög templomokon kívül, 130 kápolnái vannak 1 nagy árvák háza; több ispitályi; 14 szegények háza, számtalan sok díszes kastéljai, és más épületei. Itt van a' közép pontja az egész ország kereskedésének. A' vs közönségessen vidám, utszáji szépek, és nagyok, házai többnyire 5—6 emeletűek, ezeknek födelei lapossak, narancs fákkal, és virágokkal ékesítettenek; Több nagy piaczai körül híresebbek a' Largo di Castello, Piazza di Mercato, Largo di Palazzo, két vízcsatornája, és több ugró kútjai vannak; nagy külső vsi közül legjelesebbé az úgy nevezett Riviera di Chiaggia, tulajdonképen Piaggia, vagy Spraggia. Kikötőhelye nagy egy tengeri töltés által bátorságossá tétetik. A' vs 5 nagy kastéllyal közül legjelesebbek az Elmoi, melynek tetejéből gyönyörű és hasonlíthatatlan a' kilátás, holott egész Nápoly vsa a' tenger egy részivel, több kis szigetek u. m. Ischia, Procida s a' t. a' Vesuv hegye s t. efféliek gyönyörködtetik a' nézőt. A' Castello nuovoi, ez egy rejtett folyosó által, a' Capo di monte várával van egyben kapcsolva; És Castello del Uovoi, ez tojás formáju, a' vs végin fekszik. A' főépületek közé számláltatnak; a' messze terjedő királyi-palota, az Universitás melly Studiónak nevezteték. A' nagy Érseki fő templom, 110 Afrikai márvány, és Granit oszlopokkal, ebbe tartatik Sz. Januarius teste, és annak vére 2 üvegben, ez a' vér 19. Septemberben u. m. a' szentnek születése napján a' néptől tartatott csuda által, folyóvá lészen, és ezáltal ők áldást, bőséget, és más különbféle jókat jelent arra az esztendőre. A' messzeterjedt Katakombék (kripták) ezek San Genaro templománál három emeletűek, és 1/4 mfdnyi hosszúk, de a' sok földindulásoktól többnyire romlottak. 's a' t. A' köz jót illető rendelések közül főbbek: az Universitás, a' tudományok' Kir. társasága, Philologia, és más tudományok, a' hadi Akademia, süket' némák oskolája, több ispitályok u. m. a della Nunziata, degli Incurabili 's a' t. Emlékezetre méltók még: i pénz, rajzolatok, és könyvek' gyüjteménye a' királyi palotában. Benne tündöklik a' Herculani Museum; mert itten állott, az 79-ben eltemettetett, és 1711-ben ismét feltaláltatott Herculanum vsa. Híres Theátroma, Don-Carlos, 1816 esz. Febr. a' lángnak prédájává vált. Azonba felépítésen azoltától fogva naponként 8000 dolgoznak. Noha Nápolly igen henye vsnak tartassék, még is fabrikájira, és kereskedésére nézve legjobb vsa az egész országnak. Fabrikájiban igen jó, egész, és fél porczelán, üveg, arany, és ezüst művek, gyöngyök, szappan, bőr, húr, nyomtató papiros, Makaroni, viasz,

Digitized by Google

ezükor 's t. afiák készíttetnek. A' kereskedés többnyire selyemmel, sáfránnyal, gyapiúval, olajjal, fahéjjal, riskásával, kenderrel, mányánnyal 's a't. üzetik. A' kereskedésbéli dolgok, több váltóbankok által könnyebbíttettnek. A' vs jegyzéstördemlő dolgaihoz tartozók a' Karmelitáki klastrománál lévő oszlop, ez 1268-ik eszt. emeltetett az Anjoui Károly Király parancsolatjára, tőle halálra ítéltetett Conradina hitvese' emlékezetére, ennek teste a' mellette lévő kápolnában fekszik, hol a' hóhér eszközi valának. A' vshoz közellévő hegyen van Virgilius sírhalma. Ez a' vs az 1815. esztendőben 26. Juliusi földindulás miatt 20 milliom Nápolyi aranyra számlált kárt vallott, holott, némelly épületi összerogytak, sokan megrontattak.

Neapolis, 1 vs régi kis Asiában Joniában. 2) régi Babyloniában. 3) régi Samariai Palaestinában, hol Sichem vsa. 4) vs tul. frikában Zengitana tart.han, más neve Clupea.

Neas, Sumatra', nyug. részin fekvő, 10 mfdnyi hosszu, és 4 szél. sziget. Jó riskásája, és egész Asiában legszebb sklávjai, vagy is rabjai vannak, ezek a' nép' nagyjaitól úgy fogattatnak el, mint a' vadak, és eladatnak.

Neath, (51° 37' É. Sz. 13° 53' K. H.) vs Glamorgan Angol Grófs.ban, a' hasonló nevű fónál 3000 l. kiürülhettlen szénkö hellyel, réz és vasbányákkal, és 1 timsóbányával.

Neau, l. Eupen.

Nebel, vagy *Foggy szigete* Orosz ész. Amerikában.

Nebelloch, kösziklás barlang Würtenberg' Alp ors.bíróságban Lichtenstein váránál, Pfullingentől 1 mértföldnyire, ebből nagy felhők szoktak felemelkedni; ha essö, v. fergeteg közelget.

Nebo, vs régi Palaestinában, Ruben nemz. földén IV. Mós. 32, 38. ennek hegyén temetett el Móses.

Nebra, kis vs, és vár Saxonia' Thüringi ker. Unstrutt fóvizinél. F. U. Hoym Gróf.

Necaus, nagy erösitett vs Tremeren ors.ban, Marocco bir.han. Afrikai Barbariában; gazdag lakosokkal, jól épült házakkal, szépkertekkel, Mahumedánus Collegiummal.

Nechanitz, mvs Csech ors. Bidschowi ker. vannak 100 h. 1 vára, 1 kath. pléb. tavak közt fekszik.

Necker, Necker, Nicerus, fóvíz Német ors.ban ez a' fekete erdőben Schwenningen falunál ered, Würtenberg országot keresztül folya, és Mannheimnál Rajnába folyik. Würtenbergi Eberhard Lajos Herc. ezen fót Berg nevezetü faluig nagy költségekkel hajózhatóvá tétette; Belé több kis vizek follynak u. m. Ens, Nagold, Fils, Murr, Lauter, Kocher, Jaxt, 's a't. Nekarnál fekvő szölö hegyekben jeles bor terem, nem sokkal alábbvaló a' Rajnai, és Móseli bornál. Ezen fótól veszik nevezeteket három ország-bíróságok, u. m. 1) A' felső Neckari ország bíróság, ehez következendő Urad. tartoznak: Balingen, Oberndorf, Rottweil, Spaichingen, Tuttlingen, Ebingen, Schramberg, és a' következendő kamerális jószá-

Digitized by Google

gok: Balingen, Ebingen, Felsö Dorf, Rottenmünster, Rottweil és Tuttlingen 3) a' közép Neckari országbíróság; ide számláltatnak: Herrenberg, Herb, Rottenburg, Sul, Tübingen, Urad. és Bebenhausen, Dornhan, Herrenberg, Herb, Rosenfeld, Rottenburg, Tübingen kam. jósz. 3) az alsó Neckari orsz. bíróság; ebben van Backnang, Backenheim, Heilbron, Neckarsulm, Weinsberg, Murrhardt, Spiegelberg alsó Weisenbach, Lövenstein, kis Gartach, Güglingen, Möckmühl, Neuenstadt, Gundelsheim, Brettach, Böringsweiler, és Meinhard all Urad. és Backnang, Brackenheim, Gundelsheim, Güglingen, Heilbronn, Kochendorf, Murrhardt, és Weinsberg kam. jósz. Ezen fötól veszi nevét a' Neckári kerület is a' Badeni Nagy-Herczs.ben.

Neckargemünd, vs a' Bádeni N. Herczs'. Neckari ker. Elsatz torkolatjánál, 225 h. 1900 bőrfabr. hajókázással. és gyümölcsel való kereskedéssel.

Neckarsteinach, vs Hassiai Starkenburg Herczgs. Neckár fővizinél 143 h. és 1100 l.

Neckarsulm, kis vs Würtemberg Alsó Neckári orsz. bíróságban, Sulm vizének Neckárba való befolytánál, 225 h. 2150 l. szőlömíveléssel, és timármühelyekkel.

Nedderbrakel, vs eggy. orsz' Schelde oszt. 3140 l.

Nedderkruchten, vs ugyan ott Niedermaas oszt. 3520 l.

Nedrigailow, vs Charkow Orosz Helyt. 494 h. 3810 l. és dohány termesztéssel.

Nedsched, Nadsch (az az felső tart) hegyes, de jobjára termékeny tart. a' kösziklás Arabiában, ez a' Mahabiták ősi tart.nyok. Fő vsa Deehre.

Nedscheran, Tehemához nem tartozó tájék Szerencsés-Arabiában, hasonló nevü fő vsával.

Nedwieditz, mvs Morva orsz' Iglaui ker. Schwarza vizénél, Pernstein Urad.hoz tartozik, vannak 82 h. 520 l. 1 plébja, és 1 márványkőbányája.

Needham, vs Suffolk Angol Grófs. Posztóval kereskedik.

Needham Pointh, vár, Barbados Antilliai szigeten, nyug. Indiában.

Neerseen, mvs az alsó Rajnai Burkus Herez. 780 l. kender, és gabona kereskedéssel.

Neerwinden, falu egyes. Belgyium orsz. Dyle *oszt.* az 1793 18 Mart. ütközetről, mellyben Dümouriez Coburgtól meggyőzettetett, emlékezetes.

Negapatnam, l. Nagatnam.

Negar, mvs Török Dalmátziában egy az Adriai tengerben lévő hellyel.

Negelstadt, (Felső, és Alsó) falu Saxonia' Thüringi ker. Langensalzától nem messze, 156 h.

Neger, Négerek, nagy nemzet Afrikában, a' fordító körök között, ezek fekete színüek nagy, és lapos orrúak, kondor 's gyapjak hajúak, 's, bodor 's gyenge szakállúk, vastag 's felduzzadt ajakúak, fehér fogúak, fekete 's csillogó szemüek, többnyire nagy, feszes, és szép termetüek; érzéseiknek rabjai annyira, hogy ollykor vad állatokig le ereszkednek, igen érzékenyek, tunyák, gondatlanok, becsületszeretők, sőt becsületre vágyók, is, bo-

Digitized by Google

szállók. Látni ezekben a' durva természet' gyermekit. Nagyobb részint pogányok, sokan Muhamedánok is. Földmívelésből élődnek, részint vadászatból is, és halászatból. Élelmek inkább zöldségből, mint húsból áll, melly utolsóra nem igen ásítoznak, közönséges italok víz, tej, és pálmabor, mindezeknél kedvesebb nálok a' pálinka, mellyet az Europaiaktól tanultak esmérni. Többnyire Despoták nyügei alatt élnek, de találni még kis Monarchákat is, sőt Aristokratziai szabad társaságokat is. Nagyon alkalmatossak a' Negerek az úzásra, tánczra, mellynél a' muzsika igen eggyes, mert csupán csak egy dobból, vagy valami edényre feszített bőrnek veréséből áll, mellynek zúgását ők egyhangos énekkel kísérik. Tulajdon ösztönből ritkán dolgoznak többet, mint mindennapi szükségek kívánja: nem csak a' házi, hanem a' legnehezebb mezei munkákat is feleségeikre bizzák. A' jövendőről olly keveset szorgosodnak, mint a' multról, arizs, és köles kásájok, s a' feljebb említett italaik nem hibáznak, boldogságok tellyes. Eleven volnak az idegenekkel való jó ránást elő mozditja, legisebb jelit ha tapasztalnak becsültetéseknek, azonal iparkodnak hálájokat fejezni, a' vélek való szed, és szép bánás által indent megtudhatni állatjokról, ellenben a' kenység, és kegyetlenség ban elvadítja őket. Aagból 's fából készült, fűvel, vagy pálma levelekkel fedett gunyhokban laknak, egynehányan illyen házak' sorai egy Neger vst formálnak; A' jelessebbek az alacsony rendűektől külömbözének nagy 's sok gunyhok, számos szlávok és egy darab karton által, mellyel testeket fedezik. A' kis fiúk, és leányzók, még 12 dik esztendőt el nem érik mesztelen járnak. Az asszonyok ágyékokon egy darab matériát viselnek, ünnepnapokon a' vállokra is akasztanak egy darabot; a' Férfiak mind a' két öszökat hordani, és egész lábokikráig leereszti. Fejeket nem fedezik, hajokat pálma olajjal kenik, és mindenféle nemű Okkal kipiperézik magokat. Esztendőnként legalább 100000-en mint szlávok adatnak a' Spanyoloknak, és Americában czukor plántálásra 's t. ef. hurczoltatnak; ezeknek nagy része az embertelen bánás miatt (!) elhal az úton, a' többiek pedig, a' kik helyekre eljutnak, lassú, és azért keserűbb halállal mulnak ki a' világból. Igy bán a' pallérozott Europai ember társaival az emberi nemnek gyalázatjára!

Neghade, l. Nekadeh.

Negho, l. Andreanowi szigetek.

Negombo, vár Ceylon nyug. Partjain Colombo ker. Vagyon 60 h. és a' kissebb hajókra 1 kikötőhelye. Ezen a' tájékon terem a' legjobb fahéj.

Negroille, két k. Sumatrát, Pegu orszától 4 mfdnyire Ostindiában, tele vadakkal a' hajózók frissítésére.

Negrais, (16° 36' 30" É. Sz.

94° 18′ K. H.) hegység, és kikötőhely Iravaddi fónak a' Bengali tenger öbölbe való torkolatjánál. Birman orsz.ban, egy igen nevezetes templommal.

Negrepelisse, Nigrum Palatium, vs Francz. orsz' Lot oszt. Aveiron fónál 3130 l. várral, parket gyapjú manufacturákkal.

Negrillos, népség Borneo szigeten Asiában, többnyire vadászatból 's prédákból élnek.

Negro, fó víz Nápoly orsz. Basilicata tart. ered, és az Amalsi öbölbe foly, partjain termékenyek földjei.

Negro, (15° 12′ D. Sz.) fok Afrikában alsó Guineában

Negro, erőség Para Helyt. Brasiliában a' hasonló nevü fónak Maranhóba való torkolatjánál.

Negroponte, l. Euboea.

Negroponte, l. Euripo.

Negros del monte, l. Iljaniak.

Negros, több szigetek Australiában új Guineánál; ezek' közül a' kel. legközelebbik 144° 56′ 50″ K. H. és 1° 58′ 50″ D. Sz. alatt fekszik Páristól. Lak. derült elméük, magokat nem kézívvel, hanem hajító dárdával védelmezik.

Negnade v. **Negadi**, csekély mvs felső Egyptomban Nilus völgyében, többnyire Koptok, és Kath. lakják, kik sok vásznat készítenek, és azzal kereskednek, van 1 Koptus Püpök' széke, 1 Barátok' temploma és 1 kath. pléb.

Negus, l. Abyssinia.

Neheim, vs Westphaliában a' Hassiai Herczs. 170 h. és 1050 l.

Nehhm, igen csekély Tehamához nem tartozó térség szerencsés Arábiában. Fő vsa Schirea.

Nehm, vs Francz. orsz' Canál oszt. 2100 l.

Neideck, mvs és kastély Saatzi ker ben Cseh orsz.ban, G. Hartig birtoka sók csipke készítéssel.

Neidenau, vs Badeni N. Herczség Leiningen Grófs. Jaxt fónál, 1100 l.

Neidenburg, Nidburg, (33° 21′ 20″ É. Sz. 38° 7′ K. H.) kerület főhelye kel. Prusszus orsz. Neida vagy Nida fó forrásánál 338 h. és 1730 l.

Neid-harting, Stahrembergi Grófs. kastéllyal és Urad. Austriában Ens felett, Traun fónál.

Neidlingen, mvs Würtenberg' Alpi országbírságban 850 lak.

Neifen, kis vs Alb alatt Steinach fónál Würtenbergi középNeckar országbírágs.ban Tubingentől 3 mfdnyire esik, közel innen van ama jól megerősített Hohen-Neifen vára.

Neira, Banda szigetei közül egyik. hasonló nevü mvsal, melly Naussau, és Belgica jól megerősített kikötő toroknál fekszik, eddig itt volt a' Hollandus Helytartó széke ezen kivül mintegy 100 házai.

Neisze v. **Görlitzi Neisz**, fóvíz, melly Cseh orsz'. Bunzlaui ker. ered, Zittau felett felső Lusatiába által foly Gubaunál hajókázható, és Schidlonak által ellenébe Oderába szakad, külön fóviz a' fekete Neisze, ez az Oriás hegyekben veszi eredetit Hayndorftól nem messze, Einsiedelen, és Kratzaun keresztül folly, és Weiskirchennél a' Görlitzi Neiszbe ömlik.

Neisze, halakkal bővelkedő fóvíz, Glatz Sileziai Grófs.

Digitized by Google

' havas hegyek alatt erad.
brieg, és Oppeln között
churgast, vskánál Odera
óba ömlik.
sze, Herczegség Sileziában
nagysága 40 □ mfdre, né-
essége 92,000-re megy)
ből 1/3 része az Austriai
sászárhoz (t. i. 50° 3′ —
0 27′ É. Sz.) a' többi a'
russiai Királlyhoz tarto-
k; hegyes ugyan, de ter-
ékeny lenne, fára, lo-
akra, és szarvasmarhák-
nézve. Fővizei ezek: Hut-
asser, Bielau, Elsnitz,
s, közép, és fekete Op-
, Mohrau, Staitz, Wei-
nau 's a' t. L. német nyel-
t beszélik, a' Religiójok
th. l. közül nem kevesen
ilömbféle faedények' el-
szétéséből élödnek, so-
n matéria manufacturák'
ésével, mások pedig szö-
ssel hamuzsírfőzéssel 's t.
foglalatoskodnak.
e Nyssa, (50° 25′ É. Sz.
° 59′ K. H.) Fő vssa Nei-
Herczeg.nek Bielaunak
iszebe való torkolatjánál
h. és 7,800 l. másképa'
eslaui Rom. Cath. Püs-
k' széke. Vagyon 1 vára,
ymnasiumja, 2 Kolleg.
ptalana, 1 vára, melly
sze innensö részin fek-
k, több posztó, vászon,
pántlika 's t. fabrik. L.
ép gabonával, nagy ke-
kedést üz.
e, mvs Austriai Siléb-
ban Troppani ker. Op-
, és Bielau fővizek for-
inál.
, l. Nyitra.
, kis fóvíz Entre Duero
linho, Portug. tart. a'
gerbe ömlik.
, vs Piemontban 2,390 l.
h, l. Neghade,
l, l. Nepal.
ba, alsó Guineaában
Kongo, Ország belsejében
lévö tart.
Nellisseram, vs egy kis várral
Bednur tart. Bombay An-
gol Hellytart. kel. Indiá-
ban.
Nellenburg, ezelött Land Gróf-
ság Swáb Orsz. Constan-
tziai Püspökség, Schafhau-
seni kanton, és Fürsten-
bergi Grófság közt. Nevét
vette Nellenburg várától, l.
29,300-ra számláltattnak.
Ez előtt Austriához tarto-
zott, de ez, az 1806 esztb.
Pozsonyi békességtől fogva
Püspökség lett, és a' Wür-
tembergi Kir.hoz tartozik.
Nelson, ezelött Bourbon, fó-
víz ész. Amerikában szabad
India tartom.
Nemausus, (Nimes) híres vs
régi Francziaországb. Rho-
danus mellett.
Nembro, mvs Lomb. Vel. Kir.
egy mesterségesen készült
fónál. Selyemmel keresked.
Nemcsin, Nemcsani, Nemcsi-
nany, elegyes falu Bars
Várm. földes ura az Eszter-
gomi Káptalanbéli uraság,
fekszik Barshoz 1 mfdnyire,
határja jó, vagyonnyai je-
lesek; van plébániája.
Nemea, vs Morea Török tart.
régi időkben jeles volt a'
nép testerőt gyakorló játék-
itól.
Nemetes, Germániából sza-
kadtt népség régi Frantzia
Ország.ban, Speier, és
Rheinzabern.
Német Gyula, l. Gyula.
Némethy, Nemcze mvs Honth
Vm.ben, Schelmetztől 1 1/4
óra F. U. Esztergomi káp-
talan, lak. tótok. kat. nagy
és népes helység, az ország
úton, azon nevű folyón
egy híddal, és szőlőhegy-
gyel. Németi van még Aba-
új, Baranya, Bars, Bor-
sod, Nógrád, Soprony,

Digitized by Google

Szathmár, Tolna, és Ung Zemplén Vm.ben is, és Erdélyben, Hunyad, 's Szolnok Vm.ben.

Német Ország, Deutschland, Deutscher Bund, Germaniae Imperium, e' szövetséges Országokból, és tartom.ból áll: résznyire: Austriai birodalom, Prusszus, és Danus ország, 's az egyesültt Belgyiom; egészen a' Bajor, Szász, Würtembergi, és Hannoverai Királyságok; a' Bádeni Fő Herczegség, és Hessen Casseli választó Herczegség; a' Meklenburgi, Oldenburgi, Braunschweigi, Lippei, Anhalti, Nassaui, Waldecki, Darmstadti, Schwarczburgi, Weimári, Meiningeni, Hildburghauseni, Coburgi, Altenburgi, Homburgi, Reuszi, Hohenzollerni, Salmi, Kötheni, Arenbergi, Lichtensteini, Leyeni, Bernburgi Herczegségekből, 's a' Hohengeroldsechi Grófságból. Végre Hamburg, Brema, Lübeck, és Frankfurt szabad vsokból. Fekszik az északi szélességnek (45° 15′ — 55° a' K. H. 20° 5′ — 36° 40′-ig.) Északra: az északi tenger, Dánia, és keleti tenger; keletre Prusszia, és Austria, délre Olasz ország, és Helvetia, nyugatra Franczia ország köztt. Duna mentében esnek: Baden, Würtenberg, Bajor ország; és Austria része; 's közben a' Hohenzollerni, Herc.ség, és Hohengeroldsecki Grófság, Moenus mellyékén: Bajor ország része, Hessen Darmstadt, 's Frankfurt, Rajna mentében, Baden, Nassau, Salm, Bemburg, Kothen, Hessen, Darmstadt, 's a' t. és Prusszia, és Belgyiom része. Elbe és Szale vizek köztt: Prusszia része, Szász Kir.ság, és Anhalt Herc.ség, Saale, és Werra köztt. Szász Herc.gek, Reussi, Schwarczburgi Fejedelmek; Al. Elbének jobb partyán Hamburg Lübek Meklenburgi H.ség; és Prusszia része bal partyán Hannovera Ország; Elbe, és Weser köztt Hannovera, és Prusszia része, Waldeck, Brema 's a' t. Bal Weser partyán Hannovera ország része: Arenberg, Lippe, és Oldenburg, 's a' t. Földe nagy részént hegyes; a' tengerre dülő tartományai lapályosabbak, számos vizekkel nedvesíttetik. Nevezetes hegyei: délre az Alpesek Tyrolisnál; közepette keletről nyúgatra fekszenek a' nagy Ércz, Fichtel hegyek, és a' Thüringiai erdő. A' Rhöni hegyek, a' zordon Alb, és Schete erdő; északra a' Harcz erdő. Jelesebb folyóji: 1) Duna jobbról: Iller, Lech, Iser, Inn, és Szalza, balról Altmühl, Regon, Naab, 's más mellék folyókkal. 2) Elbe: Elster, Mulde, Saale, Etmenan, mellék fókkal. 3) Weszer, Werra, Fulda, Atler, Ocher, Lema, 's Hunte mellék folyókkal. 4) Ems parti folyó kis mellék folyókkal. 5) A' dicsőséges Rajna-Neckar, Mayn, Lahn, Ruhr, Lippe vizeknél. Tavai nevezetesebbek a' Bodeni, v. Constánczíai, Bregentzai tó, a' Chiemi, Czirkniczi, Seburgi 's a' t. tó.

Nagysága egész bizonysággal meghatározatlan: mivel Austriából többet is kevesebbet is számlálhatni hozzá, úgy szinte Dá-

Digitized by Google

)ániából is: 14500 □ mfdre átran tehetni. Egész Né- essége mintegy 25—26 mil- io. Legnagyobb 's legné- esebb részei Austria, Prusz- zia, 's Belgyiom utánn: ajor, Hannovera, Szász, s Würtenberg Ország; a' essen Casseli, Hassen armstadti, Braunschwei- i, Meklenburgi Herczeg- gek 's a' t. Legkissebbek szabad vsok, és Lich- nstein, és Leyen H.gek ge: a' déli 46—500 igen yenge, kellemetes kivált eckar, Mayn, és Rajna örnyékiben, 500-ig jó bor- rmesztő. A' közepső 50° 52°-ig Szász, Hassia, és russzia ors.ban kivált El- e mellett olly engedelmes ogy elég jó bort hoz. He- yeiben, és ezeknek al- aikban a' tél korább, és rtósabb. Az északi 52° 54°-ig, kivált Meklen- rgban, Hannoverai észa- részeiben, Oldenburg- n, kemény és semmi ort se termeszt. A' tenger rtokon változó, és szél- szes.

Termései: az ásvá- okból: arany ásattatik, rolisban Értz, és Harcz gyekben, kimosattatik jna fövenyéből Baden r.ben. Az ezüstöt bövеb- n Szász, Wirtemberg, den, és Hannovera tart.- n; eszt.ként mintegy 0,000 márkot; rezet is yan ott; czint Szász or- gban; vasat Berg Her.- n, és az emlitett tart.- n; Nemes köveket Saxó- ban, márványt Bajor, isz, és Baden tart.ban. Szalzburgban, (Reichen- ll) Wesztfáliában (Halle Lüneburg), Sakszóniában rtern) Frankfurt mel- lett (Orb.). Ásványos vizei nevezetesebbek: Spaa, és Aachen, Rajnai Prussus bir- birt.ban, Kissingen (Wirz- burg Her.ben), (Wildbad) (Wirtembergben), (Brücken- nau), Darmstadtban), Wies- baden, Jachingen, Badems, és Selters (Naussauban), Pyrmont (Waldekben), Lanchstädt, és Tharard (Szász Királyságban), Ron- neburg, és Liebenstein (Szász Herc.ben); Hofgeis- mer, és Neendorf, (Wesz- phaliában), Aachen, (Prusz- szus Rajna melléki tart.- ban); Schwalbach, Schlan- genbad 's a' t. mellett. Nö- vényekből leginkább te- rem búza, és gabona, Bajor, Wirtenberg, Szász, Westphá- lia, és Meklenburg tart.- ban, tönköl: Wirtemberg, Baden, és Mayn déli kör- nyékekben; kukoricza, Wir- tenberg, és Baden tart.ban; mandola, és gesztenye, Baden Nasszau, Hassia (Bergstrasse) tart.ban; fa, gyümölcs, kivált Rajna, Neckar Mayn, déli Elbe környékében, Szász ors.- ban (Borstendorf) dohány Baden, és más Rajna mel- léki vidékeken. Bor Rajna partyán, Wirtenbergben, Badenben, Hassiában, Frankfurt, Nasszau, és Wirzburg körül; len Szász, és Wesztphália tart.ban; kender Rajna mellyékiben. Mindennémű répa Szász, Hannovera, 's Nasszau tart.- ban. Fa Szász, Wesztphá- lia, Wirtenberg tart.ban, (Spessart erdőben), Berch- tesgaden Herc.ben 's a' t. Allatokból: lovak, szarvas- marhák, nemesitett juhok. Wirtenberg, Saxonia, Wesztphalia, Meklenburg tart.ban. Vadállatok: déli

Digitized by Google

Bajor orsz.ban, Salzburgban; enni való vadak. Wirtenberg, Saxonia, és Hanoverai orsz.ban. Halak u. m. Semlingek (Salmo), Lazatz-pisztrángok, kivált Rajna mellékiben; más jó ízű halakkal szolgálnak, más fó vizek. Méhekkel leginkább gazdagodik Hanovera, Lüneburgi H.ség; selyembogarakat tart déli Bajor, és Baden ország. Gyöngyostreák találtatnak Szász tart.ban.

Lakosi eredetekre nézve: 1) Németek, Bajor, Svécziai, Frankoniai, Rajnai, fel. és al. Sakszoniai, Wesztphaliai, és Prusszus tart.ban; nyelvjárássok fő vagy pedig alacsony. 2) (Vendusok) Slav eredetüek: Meklenburg, Lausitz, Meissen, Altenburg, Bayreuth, Bamberg, 's t. tartományokban. 3) Elszórva imitt amott kiköltözött Francziák. 4) Zsidók, és néhány Czigányok. Városi 2300, mvsi 3000, faluji 100,000 számláltatnak. Ezeken kivül vannak számos pompás kastélyai, mulató helyei, és számtalan eltöröltetett klastromi, Apátursági 's a' t. Legnépesebb városi Cöln 39000 Bécs és Berlin után Dresda 55,700 lak. München 48,000 l. Magdeburg 32,000 l. Leipzig 32,000 l. Frankfurt 30,000 l. Braunschweig 30,000 l. Augsburg 28,000 l. Nürnberg 27,000 l. Máincz 22,000 l. Ama híres Göttinga 8070 Jéna 7000 Tubinga 5800. l.

Élelem keresményök: 1). A' kézmüvek, és fábrikatumok által. Ásványokból készíttenek: arany, és ezüst munkák Augsburg, Nürnberg, Hanau, és Weissenfels vsokban. Kardvasak: Solingen Bergi vsban; fegyverek: Szuhl, Zelle, Mehlis vsban Szász tart.ban, és másutt; órák, Pforzheimban (Baden). Nürnberg, Constantz vsokban; vas portékák Szász, Harz, Hessen, Wirtenberg, Berg, Tyrolis tart.ban. Az Iserloniak igen hiresek. Tükrök, Fürth (Bayreuth) Nürnberg, Kassel vs.ban. Porczelán. Meisszen, Braunschweig, Gotha tart.ban. Más föld edények: Braunsvaigban, Gothában, (Elgersburg), Wesztpháliában (Nienover) 's a' t. Növényekből: pamuk portékák leginkább készíttetnek: Augsburg, Nürnberg. Chemnitz, Hanau, és Wirtenberg vs.ban. Len matériák Wesztphália, Szász, Baden tart.ban A' Bielefeldiek hírések. Dohány: Wirtenberg, és Baden tart.ban. Allatokból: gyapjú matériák: Crimnitschau, Görlitz, Magdeburg vsokban, és a' Wirtenbergi tart.ban. Külömbféle börök, Szász tart.ban, másutt. Selyem portékák leginkább Mühlheim, Offenbach, Frankfurt vsokban. A' viasz gyertyák: Kassel, Minden, és Zelle vsokban 2). A' kereskedés: Német országból kihordatnak: fegyverek, vas és üveg portékák, porczelán, és más edények, gabona, gyümölcs, épület fa, len, és pamuk, gyapjú portékák, szurok, gyánta, kalamász, hamuzsir, komló 's t. ef. Fő kereskedő vsi Frankfurt Máyn mellett, Leipzig, Nürnberg, Augsburg, Hamburg, Brema, Lübek, 's a' t. Pénzök részszerént 20 lábnyi, résszerént 24. A' Húsz

Digitized by Google

ábnyiban: egy ezüst márk
:o ft. vagy 13 1/3 Thallér;
gy. forént 20 garas 60 kr.
Egy thallér 1 fl. 30 kr. A'
:4 lábnyiban 2 1/2 húszas
)o kr. Egy thallér 24 garas,
garas 12 pfénning. Forén-
okkal számolni déli Német
art.ban; thallérokkal az
szakiakban. A' hosszúság,
s nehézség mérőkben még
agyobb. a' külömbség. p.
. 1 Bécsi mázsa Aachen-
én 83 1/3 font, 100 Bécsi
öf 83 3/4 Augsburgban 87
/2 font. 78 röf. Frankfurt-
an 90 3/4 font, és 60 röf.
eipzigban 83 1/3 font, és
2 1/2 röf. Nürnbergben 91
)nt, 85 röf, 's a' t.

Religyiójok: Né-
iet országban a' Bécsi vég-
is szerént a' Katholika,
vangélika, és Reformata
ligyiók egyenlő jussokkal
rnak. A' katholika reli-
yió köznséges Bajor Or-
ágbán, Würczburg, és
amberg, Aschaffenburg,
'aisgau, Maintz, Kölln,
ier, Spájer, Wormsz,
ankfurt, Arenberg, Mün-
er, Leyon, Lichtenstein,
lm Her.ben általlyában
Rajna bal partyán, és
Austriai birtokokban.
formata Hessen, Anhalt
ssauweilburg Lippe tart.-
n; egyébütt többnyire
ngélika: Tudományok
szép mesterségek. Szá-
sak az Universitások,
adémiák, és fő oktató
rzemények: u. m. kat-
ikusok részéről. Mainz,
ln, Trier, Bonn, Bam-
g, Würczburg, Frey-
g, Fulda, Paderborn,
linga, Ingolstadt, Lands-
, Salzburg, vsokban;
. és luth. vegyesen: Er-
t; és München vsokban
heránusoké. Jena, Lip-
sia, Greisswalde, Witten-
berg, Halle, Helmstädt,
Kiel-Rostock, Erlangen Gief-
fen, Rindeln, Stuttgard,
Altdorf, Düsseldorf, Tübin
ga, vsok.ban. Réformátu-
soké; Göttingen, Marburg,
Duisburg, vsokban, 's a' t.
a' katholikusokkal közös
Heidelbergában; 's nevezé-
tes Gymnasiumi: München,
Augsburg, Nürnberg, Stutt-
gardt, Frankfurt, Halle,
Karlsruhe, Gotha, Koburg,
Dessau, Oldenburg, 's több
vsokban. Bányász Akademia
van Freybergben, Szász
Kir.ban. A' tudományok,
és szép mesterségek' fő A-
kadémiája van Münchenben az Austriai birodalmon kivül. Ezeknek hő, és gazdag elősegítő eszközi a' könyvtárok München, Göttingen, Wolfenbüttel, Dresda, Stuttgard, Gotha, és Wajmár városokban; pénz gyüjtemények, Gothában, és Münchenben, képrajzolat, és ritkaság gyüjtemények: München, Augsburg, Dresda, 's t. városokban.

A' Német orsz.i tart.eggyesült Királyok, Fő Herczegek, Nagy Herczegek, Herczegek Land Grófok, 's városbéli tanácsok alatt vannak; a' Bécsi gyülés végzése szerént a' közjót Frankfurti gyülésben elhatározott voksok által, mellyekben, Austriának, és Prussziának elő részök, és a' Belgyiomi Királynak is szava vagyon, intézni el. A' birodalom védelmére bizonyos mérték szerént tartoznak öszveséggel; repraesentativum Regiment kötelezetnek tartományaikban béhozni; azt bé is állitották a' Belgyiomi, Hannoverai, Wirtenbergi Kirá-

Digitized by Google

lyok, és némelly Szász Herczegek. Többnyire a' Német egyesülés' elhatároztatása Frankfurt vsában most forog fenn. A' német szövetséges Fejedelmeknek jövedelmeik, és hadi erejik bizonytalánok; azoké, kik a' Rajnai szövetségben voltanak, jövedelmeik mintegy 100,000000 fira; hadi erejek, mellyet a' Közvédelemre állíttani tartoztak 122,000 katonákra becsültetett. Ide járultak a' Rajnán tulsó a' tengermelléki, Franciáktól vissza jutott tartományok, és a' Prussiai, és Austriai részek. Közönséges szövetség' erősségeinek kineveztettek a' Luxemburgi, és Landaui; harmadik építtetni fog a' Franczia adón.

Históriája: Német ország elejétől fogva, sok egymástól nem függő népségek közt elosztatott; velök a' hatalmas Rómaiak nem birhattak, hogy őket öszveségessen meghódíthatták volna. Különbféle kastélyokat, és erősségeket építtettek meggátoltatásokra, mellyek idővel városokká változtanak. A' Romai Imperatorok (Császárok) ellen, hogy szabadságokat fenn tarthassák, nagyobb egyességekbe szövetkeztenek öszvé. K. Sz. utánn harmadik század olta, illy eggyesült nemzetek voltak a' Svevusok, és Bojárok Duna mellyékén, az Alemannok és Frankok Rajna mellyékein; Mayn, és Harcz közt a' Longobardusok, és Thuringiusok; Elbe és Rajna közt a' Szakszok, és Frisiusok. Ez idő tájban kezdettek a' keresztény religyióra is térni; így támadtak a' Mainczi, Trieri, és Cöllni Érsekségek. Közöttök legjelesebbek lőttek a' Frankok, Sakszok, és Longobardok: a' Szakszok Angliát; Longobardok Pannóniát, Itáliát; a' Frankok Galliát, sőt a' Bajor Thuringius, és Alemannus nemzeteket is meghódították; Galliának nevöket adják, mellyből lett a' Franczia nevezet. VII. és VIII-dik Században tértek meg a' Bajorok, Frankok, és Thuringiusok, számos Püspökségek alá rendeltetek. N. Károly Franczia Király, és Római Cs. egész Német Országot hatalmába ejtette; először Bajor Herczegséget foglalá el 788. annak Enszen alól fekvő részére egy határ őrt állított (Markgraf), így támadott az Austriai Markgrófság. 804-ben meghódítá, és megtérítette a' Szakszokat. Elbe, és Weser közt. Az ő határjaikra is Markgrófok, 's kik religyiói állapottyokra vígyázzanak, Püspökök Apáturságok 's t. ef. rendeltettek 843. A' Ludovicus Pius Király fiai közt elosztatván N. Károly birodalma, Rajnán innenső részének tulajdon Királlya lőn. Ezen Német Királyi ág a' Károly ágából 911-ben kihalván, az akkori német urak, a' Bajor, Sveviai, Lotharingiai, Frankoniai, és Szakszoniai Herczegek tulajdon Királyt választottak magoknak. A' Szakszoniai házból választatott Királyok (I. Henrik 912—936). Szerzették a' Szleszwigi Markgrófságot; a' Magyarok betöréseiknek erősségeik általgátot vetettek, a' Wendus népeket

Digitized by Google

Elbe jobb partyán Meclenburg, Pomern, Brandenburg, Meissen, Lausitz, Cseh, Morva, Slésia, és Frankonia Austria keleti tartományokban meghódoltatták (936—973). Ez alkalmatossággal eredett a' Meisszeni, és több Markgrófság. Első a' Német Királyok közzül Római Császárrá koronáztatott Rómában 962 ben. A' Frankóniai Császárok alatt (1056—1106-ig) a' Herczegek, Land-Mark-, és Burg Grófok lassanként uralkodó hatalmat-szereztenek magoknak, és hivatalokat örökökké tették. Az Érsekek, Püspökök, Apáturságok is uradalmat szerzettenek magoknak. A' Hohenstanfischi Császárok alatt (1139—1234) a' német ország választó birodalommá lön. A' Máinczi, Kölni, és Trieri birtokos Érsekek, a' Cseh Király, Rajna melléki Pfalz Gróf, Meisseni Markgrófból lett Szakszoniai Herczeg, és a' Nürnbergi Markgrófból lett Brandenburgi Markgróf választó hatalmat szereztenek magoknak. A' Hohenstaufi háznak Conrádin által kimúlta utánn, annak birtokit a' Wirtenbergi, Badeni Herczegek, és a' Würczburgi Püspök magok közzt elosztották, ez idő közben támadtanak a' számos birodalmi vsok, fundátiók, és Nemesek is; sok Herczegek más házokra szállottanak, mint Thuringia, Austria 's a' t.

Minekutánna a' Császári Korona Haubsburgi Rudolfra szállott 1276-ban, még egy ideig külömbféle házokból választattak a' Császárok. E' szerével tulajdonítá házának Luxenburgi VII. Henrik Cseh országot. IV-dik Károly, és Wenczel pénzért némelly városokat kimentették alattvalói állapottyokból; a' Herczegek száma Jülich, Cleve, Berg, és Meklenburg Herczegek által szaporodott II-dik Albertől fogva egymás utánn az Austriai Fő Herczegek Császárkodtak a' Haubsburgi házból (1437—39) I. Fridrik alatt (1439—1493), megszűntek a' Herczegek a' diaetákra személyesen jelenni; I. Maximilián (1493—1519) az Országos békességet lábra állítá a' régi magános erőszakoskodások ellen (Faustrecht) a' Fő Kamarai Tanácsot, és kerületbéli ítélőszékeket szerezvén, Belgiomot (Niederlandokat) a' Német birodalommal egybe kapcsolta, 's ezt 10 kerületekre felosztotta: mellyek a' Bavariai, Svéviai, fel, és al. Rajnai, Frankoniai; alsó és felső Saxoniai, Austriai, Burgundiai, 's Westfáliai (1521—22). Az úgy nevezett Reformatió, ugyan jeles változást okozott a' német birodalom állapottyában, a' Saxoniai választó hatalmát az Ernesztus familiáról az Albertére áltvivén (1547), 's sok egyházi birtokokat világiak kezébe ejtvén, de még nagyobbakat szerzett a' Westphäliai békekötés: a' Franczia Királyok hatalmában maradtak Lotharingiai Metz, Toul, és Verdün Püspökségek, Alsatziának Austriához tartozó részével együtt. Svéd Királyé lön Első Pommerania, Wismar, Bremen, és Verden Püspökség; a' Brandenbur-

Digitized by Google

gi választó Herczegé, Magdeburgi Érsekség nagy része Halberstadt. Minden, és Camin Püspökség (Stift) Meklenburgi H.gé Schwerini, és Ratzeburgi Püspökség; A' Hesenkasseli Land Grófé Hersfeldi Apáturság 's a't. Braunschweig-Lüneburg házé lön felváltva Osznabrück; a' Sakszoniai választó Herczegé Lusatia; a' Bajor Herczegé a' fel. Palatinatus (Pfalz) választó hatalommal, 's a' t. így 8. választó Herczegek löttenek.

E' birodalombéli változások (1689—1792-ig) szünetlenek voltak: a' Herczegek részint az elagazás által (u. m. Weimár, és Gotha) részint a' neveztetés által szerfelett elszaporodtanak, 's a' tovább tovább terjedés által veszedelmesen elhatalmasodtanak: a' ki holt Jülichi, Clevei, és Bergi Herczegeknek birtokit a' Brandenburgi, és Pfalzi Herczegek magok között elosztották a' Sakszoniai régiebb jussoknak ellenére; a' Braunschweig-Lüneburgi Lauenburgot tulajdonitá magának, és a' kilenczedik Választó hatalmat is megszerezte, végre a' N. Británniai thronusra is jutott (1689. 1692. 1714.-ben). A' Sakszoniai (1696.) a' Lengyel Királlyá lett; 1701-ben a' Brandeburgi Királyi méltóságot vett magának: így származtanak a' Császárnak vetekedői. Azonban a Franczia Király több részeket elfoglalt a' német birodalomból Rajna bal partyán, először ugyan Alsatia hátrált részeit, azután a' Burgundiai kerület' darabjait. Az Orosz Császár is részt vett benne a' Holzstein Herczegségbéli részét Oldenburg, és Delmenhorst Herczegséggel felcserélvén; a' Wittelbachi Bajor ágnak kihaltával, Pfalz Herczséget magához vonta, a' Bajor országi Vál. Herczeg; a' Prusszus Király (1792-ben), tartományival egyesitté az Anspachi, és Bayreuthi Mark Gróf földét.

Legfontosabb változást, és végre egész romlást szenvedett a' Német birodalom a' Franczia fellázzadástól fogva: A' Campió Formioi békéléssel (1797). Mainczi erősség Franczia országé lön, a' Lünevilleivel (1801) nem csak a' Burgundiai kerületnek fennmaradtt része, hanem annak egész Rajna bal partya is; a' vesztességet szenvedett Herczegeknek hidegittetése (1802-ben) a' Prusszus, és Orosz befolyásnál fogva a' nagyobb, és kissebb Stifteknek (Püspökségeknek, Apáturságoknak 's t. ef.) 's minden Birodalmi városoknak (kivévén Nürnberg, Augsburg, Frankfurt, Hamburg, Brema, és Lübek vsokat), és nemes jószágoknak elfoglaltatása által ment végbe; a' három birodalombéli egyházi választó Herczegségekből csak az egy Mainczi hagyatott meg 's a't. A' Posonyi békekötés (1805) még nagyobb veszteséggel járt, kivált az Austriai házra nézve, 's tetemes változások t szült. A' Szakszoniai, és Bajor V. H. és Wirtenbergi Fő H. Királyokká, a' Badeni H. Fő Herczeggé, Murát (Napoleon Sógora) Bergi F. H. Franczia hata-

Digitized by Google

lom alatt; a' Hannoverai V. H. (Británniai Király) Német Országból egészen kitiltatott. Egyre 1806. 12. Aug. a' Rajna melléki több Herczegek Párisban Rajni kötésbe (Rheinische Bund) szövetkeztenek; erre az Austriai Császár II. Ferencz 6-dik, Augustusban a' Német Császárságról lemondott, az Austriai örökös Császárságot tulajdonítván magának; sok birodalombéli Herczegek, és uralkodók mediatizáltattak, az az másoknak uralkodó hatalmok alá vettettek. Így lön a' mintegy 960. esztendők alatt fényes német birodalomnak vége. A' Rajnai szövetséghez többen többen egyesültek, kivált a' szerencsétlen Prusszus háború, és Tilsziti békekötés után (1806); a' Hessenkasseli választó Herczegség, és Braunschweigi Herczegség megszünt; a' Prusszus Brandenburgi, és Magdeburgi birtokok, sok más részekkel elszakasztattak; belőlök, és Hannoverai Herczegségnek részeiből Wesztphaliai Királyságot állította Napoleon öcsének Hieronymusnak számára; más tartományokat részint Hollandiai Királysághoz, részint N. Bergi N. Herczegséghez kötött. A' Mainczi egyházi választó Herczeg helyett lett birodalombeli Fő Kanczellarius Frankfurti N. Herczeggé lön, és ennek örököse Eugenius, a' Császárnak mostoha fia, és Italiai V. Király 's a' t. A' Bécsi (1809) békesség Austriának nyúgati, és déli részeit szaggatta szét.

A' Rajna szövetséghez ezen Fejedelmek tartoztanak: Bajor Király 3,404,000 alattvalókkal. Wesztphaliai K. 2,540,000. A' Saksoniai Kir. 2,100,000. A' Wirtenbergi 1,207,000. Badeni F. H. 925,000. Bergi N. H. 931,000. Frankfurti H. 300,000. Hassziai 540,000. Würczburg 312,000. Meklenburg Schwerin 290,000. Meklenburg Streliczi 66,000. Nassau 272,000. Gotha 190,000 Oldenburg 160,000. Weimár 111,000. Koburg 61,000 Meiningen 53,000. Hildburghausen 33,000. Schwarczburg 114,000. Dessau 54,000. Bernburg 36,000. Köthen 34,000. Lippe 95,000. Reuss 82,000. Arenberg 59,000 Salm 56,000. Hohenzollern 53,000. Waldeck 48,000. Isenburg 43,000. Lichtenstein 5,100. Leyen 4,500. Alattvalókkal: öszveséggel 14.178,600. Alattvalóikkal. Végre a' Rajnai szövetségnek észak tengeri partyai is (Ostfriesland, Oldenburg Herczegek, és Hamburg, Lübek, Brema vsok), a' Franczia birodalom osztályi lőttenek. Mind ezen erőszakos változásoknak véget vetett a' Leipzigi viadalom (1813. 15—18 Octob.) mely által az eggyesültt Európai Fejedelmek a' Franczia Ország erő hatalmát megförték, és a' Napoleon Cs. felfuvalkodását lealázták; az 1814-diki békességkötés által, csak nem minden Német birodalmi birtokok többnyire, Rajna bal partyán is, Franczia Országtól elszakasztattak, és azon uraiknak, kiknek a' Rastadti eggyesülés által tulajdoníttattak, vagy vissza adattattak, vagy vissza cseréltettek Így tettek szert Austriától Tyrolisi,

Digitized by Google

és más örökösi birtokaira; a' Hannoverai és Hessen-Casseli Hrcz.gek, Braunschweig és Oldenburgi Herczegek az ő elvesztett birtokaikra, Dániai Királynak jutott Lauenburgi Herczs. Némellyek ezen bekülés, és a' Bécsi egyesség által nevekedtenek is; mint Prusszia 9. millió alattvalókig a' Rajnán tulsó és innenső tart.ban; a' Hannoverai V. H. néhány birtokokkal, és Királyi méltósággal; a' Belgyiomi Király Luxenburgi és Lüttichi Herczs.kel; szaporodtak a' Wajmári, és Koburgi Szász házok is; vesztett ellenben a' Sakszoniai Király. A' Rajna bal partján feküdt, többnyire egyházi birtokok, Prussziai, és Belgyiomi Királyokon kivül a' Braunschweigi, Badeni, Nasszaui Herczegeknek tulajdonittattak, vagy az Austriai, és Bajor országi közhatalom alatt hagyattattak. 1815-ki új Párisi békesség kötésnél fogva a' Német birod.nak Franczia hatalom alatt maradéki is visszaszereztettek; 's nevezetesen Sarlouis erősség Saarbrücken egész kerületével Prusszus Rajnán tulsó tart.khoz, 's Philippeville, kerületével, az egy. Belgyiomhoz csatoltatott; Landau, ker.vel eggyütt az Austriai Császárnak adattatott által, ki azt a' Lauteri egész Speyerig kiterjedő kerülettel, és a' Zweybrückeni Herczs.gel eggyütt az Inn Fertályért, Hausrücki részekért, és a' Salczburgi Herczegség' nagy részéért, a' Bajor Királynak áltengedte, Maincz vára pedig vidékével eggyütt, és Worms, Pfeddersheim, Alczey birtokokkal a' Hessen-Darmstadti Herczegnek adatott. De a' Német birodalmi birtokoknak eltulajdoníttása mind eddig véget nem ért, a' Frankfurti gyülésben folytattatik.

Német újvár, Güssing, urad. és m vs Vas Várm.ben, Csencse pataknál, Rábakeresztúrtól 1 1/2 óra. F. U. H. Battyányi Lak. elegyes németek 979 kat. 13 Akat. 430 Zsid. Herczegi épületekkel, magas hegyen lévő várával, Barátok klastromával, kiknek templomában van az uraság temetkező helye. Itt egy két emeletü szélmalom is van.

Nemi, falu Campanna di Roma tart.ban Egyházi birt. ban egy várral, azonnevü tóval, mellynek régi neve Lacus Triviae. Ez olly mélyen fekszik a' hegyek közt, hogy semmi szél se fér hozzá.

Nemours, Nemosium, (48° 15' É. Sz. 20° 20' K. H.) vs Fr. orsz' Seine, és Marne oszt. Loing fónál, melly Briare, mesterséges fó viz által Loirét Seinével egyesíti, vannak 660 h. 3760 l. 1 vára, és több timár mühelyei. Kereskedik gabonával, borral, sajttal, kalapokkal, 's t. ef.

Nemphty, *Lenthy*, Urad. és mvs Szala Várm.ben, Kerka vizénél, Lendvától 1 1/2 óra. F. U. H. Eszterházy, hajdan Alsó Lendvai G. Bánfié volt. Lak. Magy. kat. tul. pléb. és templ. mal, jó bor terméssel.

Nemsova, nagy tót falu Trencsén Várm. Vág vize mellett. Földes Ura Gróf Illésházy uraság, lak. 1 kath. földje termékeny, legelője, erdeje van.

Neocaesaria, vs régi kis Asiá-

Digitized by Google

an, Pontusban, Lycus, és
ris vizek közt.

Nógrád, Nógrád Vármegye, Magyar ors.ban Dunán innenlévő ker.ben. Esz.ről Zólyom, és Gömör kel.ről Gömör, és Heves, Vármegyékkel határos, délnek Heves, és Pest, nyug.nak Pest, és Nagy Hont Vármegyétől környeztetik. Hossza mintegy 12 mérföldre terjed, szélessége 6 ra az egész térsége pedig 77 □ mérföldet tészen; ebben 10 mvst, 261 falut, és 145 pusztát találni, 170000 lak.kal. Vidéke Kárpát hegyes felé hegyes, és erdős, kivált esz.ra fekvő része. Hegyei között legnevezetesebbek: 1) Mátra hegye, melly nap kel.re Heves Vármegyétől választja el. 2) Medves. 3) Sátoros. 4) Bücsony. 5) Karancs. 6) Málna Patakai, és Kovnai hegyek. 7) Osztroski. 8) Naszálly. 9) Dóbroesi. (10) Fenői hegyek. 's a' t. Fő vizei között emlékezetesebbek: a) Ipoly vize, mely a' Málnapataki hegyekben, nem kevés hasznot hajt, de áradásaival sokszor ártalmas. 6) Zagyva. c) Losonta, Fugar, Sztregova, Szalatnya, több apró patakokkal. Savanyukútfői is számosak, mellyek között nevezetesebbek a) a' Gerábi, vagy Kálnoki. b) a' Peltári. c) Füleki. d) Esztergári. e) Kürtösi. f) Szalatnyai 's a' t. Erőssítő vizei között híresedni kezde a' Renyei, Losontztól mintegy 1 órányira. Sós vize is van sós Hársányban, Bavora hegyén pedig Téropolya felett nyárban olly igen hideg a' vize, hogy alig iható alkalmatlanság nélkül, télen pedig lágy melegsége által ínmelgést okoz. Bányáit is meglehetősek. Borai közt legnevezetesebbek a' Kosdi, Rádi, Jobbágyi, és Ecsegi. Barmai jók, juhai számosak, és jó hasznot hajtók, sertései is számosak: Levegője általjában egészséges; noha hegyes, és erdős vidékjein hives, és hemény. Portája 109. Az Esztergomi Érseki, Váczi, és Rosnyoi Püspöki megyékhez tartozik.

Nográd, tót mvs Nógrád Vármegyében Kékkői járásban F. U. a' Váczi Püspöké. Lak. kiknek számok 2000-re nevekedik, leginkább kath. Van pléb. ja és szép temploma. A' mvs felett lévő hegyen fekszik a' régi, és hajdan nevezetes, most omladékos Nógrád vára; ez számos ostromokat, és kellemetlenyiszontagságokat állván I. Leopold Király idejében a' menykő ütés által, benne volt puska por fellobanván széllyel rongáltatott, és annakutánna sohasem újíttatott többé meg. Ettől veszi a' hasonló nevű leirt Nógrád Vármegye maga nevezetik.

Neola, ors. Afrikai közép Senegambiában, Gambia fónál, általjában erdős, és hegyes. Fő helye: Tambakonda.

Nepal, Nekpal, Nápal, (101°—fő 5° K. H. 27° 50'—29° E. Sz.) még nagyobb részire esmeretlen tart. Ásiában, Tibet, Mokampur, és Gorka tart. között, magos hegyektől p. o. Himaleh's a' t. környeztetik. Baymati és Kitzhiti foknál fekszik. A' Szinai Császárnak adótt fizete. Múlt esztendő óta Angliának adózik. Fő termései: a' pamut, vas, réz,

Digitized by Google

marha, 4 szarvú juh, majom 's t. ef. Lak. Indusok, és részerint a' Brammák, részerint Láma vallásához ragaszkodnak. Közönséges nyelvek a' Hindostanéhoz igen hasonlít, ezen kívül a' Ngári nyelvet is szólják melly a' Sanskritta nyelvnél is régiebbnek tartatik. Egy az Angliai Kir. tól függő Rajah uralkodik benne. A' tart. 3 részekre osztatik t. i. Battan v. Hela, Patgao v. Knipo, és Katmandu v. Jahe. Fő vsa Calmandú.

Nepean. fó viz Australiai új-Hollandiában.

Nepi, Nepete kis vs Francz. orsz' Tiber oszt. Triglia, vagy Terria fónál.

Nepomuck, mvs Cseh orsz' Klattaui ker.ben 168 h. és közelünnen vas bányákkal. Sz. János' Cseh ország pártfogójának születésehelye, ez 1383-ik esztendőben Prágán keresztül folyó Moldau vizébe vettetett, és 1720 esz. 13-ik Benedek Romai Pápától szentté neveztetett. A' közelléyő hegyen egy hasonló nevű vár áll, mellyet a' Csehek Zelenahorának neveznek.

Neptun, v. *Pelasgi hegyek*, hegyek' sora Sziciliai sziget' északi részin, ezekhez tartozik ama magos Dinnámare hegye, vagy Monte Scuderio ez egy kiégett, tüzet okádó hegy, most már csak a' sok szelek jönnek ki belőle.

Nera, l. Neira.

Nerac, (44° 10' É. Sz. 17° 58' K. H.) vs Fran. orsz' Lot és Garonne oszt. Baise fónál, melly 2 részre osztja a' vst. h. 261-re l. pedig 3590-re számláltatnak. Van egy kastélya, bőr, harisnya, kötél 's t. ef. fabr. j.

Neroudda, jókora mesters. fó külső Indiában, és kel.röl nyug. felé Kambaja tenger öblébe folyv.

Nerchau, vs Saxoniában Lipsiai ker. 449 l. Itt készül el a' híres Püpernickel nevű sör.

Nerechta, ker. vs Kostroma Orosz Helyts.ban, a' hasonló nevű fónál, melly Volgába ömlik fonállal, és vászonnal kereskedik.

Nerenam, mvs Travancor kel. Indiai tart. a' Jacobiták Büspökének széke, ki alatt 32 Jacobita társaság áll.

Neresheim, ezelőtt ország, Prélatusság a' volt Swáb ker, most Herczs. Würtenberg' Kocher országbíróságban, az úgy nevezett Hartfelden, melly Tischingennel egyyütt 3 □ mfdre terjed, és 5570 l. számmal. Fő hellye.

Neresheim, (48° 45' 14" É. Sz. 28° 0' 11" K. H.) vs Egge fónál 1000 l. és egy Benedictinusok' klastromával, melly Ulrich hegyén áll.

Neresi, Brazza Dalmetziai sziget' főhelye.

Nereto, vs Teramo Nápoly tart. 1570 l.

Nerike, Nericia, kis tart. Svetziában Westamanland, Wärmeland, nyug. és kel. Gothland és Südermanland között Hielmar, és Wetter tónál, az egész térsége 176 1/2 □ mfdat teszen, és 95200 l. számlál, hegyektől környékeztetik, de belseje lapos. Földje termékeny, gabonája, és fája elég terem; marha nevelése, vadászása meglehetős. Hegyeiben vasat, mégnest, kénkőt, és timsót találni. Nerike, az Oereboi helyts.hoz tartozik; Fő vsa Oerebo.

Neris, mvs egy köszikián Bo-

Digitized by Google

urbonnois tartban Fr. orsz. ban, hires meleg ferdőkkel.

riesi, l. Neresi.

ronde, vs Fran. orsz. Loire oszt. 1900 l.

erschinsk, tart. Siberia Irkutzk Helyt. felső Amurnál. Ész. része igen mocsáros, déli részében pedig találni sok ásványokat, és vad lovakat, mellyeket Dsiggetainak neveznek. A' Nertschinski Arguni arany és ezüst bányákat mellyek a' koronának 10000 Rubelt hoznak be esztendőnkint) a' 18-dik század elején némelly Görögök fedezték fel ezeket, a Saxoniai bányászok meg jobbították. Fő vsa:

Nertschinsk, Nertscha fónak Schilkába való torkolatjánál fekszik, ez határ helly egyszersmind China felé. Ván egy kastélya s temp. és egyközönséges épületein kívül, 150-re való rosszúl épült házai. 2000 lak.kal, kik közül 525-an kalmárok, és a' mellette lévő faluban laknak. Ez egy szersmind egy a' legkeményebb számkivetö helyek közzül. Czoboly, és más bőrökkel kereskedik.

Nerúzii, népség régi Francz. orsz.ban, Rhodanuson túl.

Nervi, kis vs Piemontban.

Nerviano, kis vs Lomb. Vel. orsz.ban Olona fóvizinél Majlandtól nem messze.

Nervii, népség régi Francz. orsz.ban, Trevirell mellett, Bavay, Chambray és Valenciennes körül.

Nervión, fóvíz Biscajában, ez Bilbao vs mellett folly, és innen mindjárt a' tengerbe szalad.

Nerwin, l. Neerwinden.

Neschin, Nezin, (51° 3' 45'' É. Sz. 49° 29' 30'' K. H.) kér. vs Tschernigow Orosz. helytart. Desna fónál. 10000 l. és 1 felleg várral, vannak selyem fabr. kereskedése, mellyről bővebb ire Ormény és Görög kereskedők többet üzetnek, felesi vásárjain nevezetesek.

Neschwitz, vs Minski Orosz helytban Usacz fónál, 2000 l. és egy Jezsuiták Collég.

Neseberk, kis fóvíz tulsó Pomeraniában melly Cöslin mellett Jasmund tóba folly.

Nesibin, Nesibis, vs Diarbekiri Basaságban Mesopotamiában, Asiában.

Nesle, Nigella, vs Franc. orsz. Somme oszt. Ighon fónál. melly Sommébacsnik, 1570 l. számlál.

Nesa, Nesserland, sziget Dollariban az egyesült Belgiomban.

Neidemitz, falu Morva, orsz. ban, savanyú víz forrással.

Nesse, fóvíz Gotha Herczs. melly az Erfurti hegyeknél ered, és Eisenach Herczség Werrával egyesül.

Nesselrode, vs Bergi nagy Herben, Solingen vs mellett; e' nevű familiá őrökletti helye; 3 felé oszlott Reichenstein, Ehrenhoffen, és Rhade, s Grimberg vinedákra.

Nésselwang, mvs Bajor orsz. Illerkeri egyi várral, és 1200 l.

Nesslau, jeles falu felső Tőggenburgban Helveziai Sz Gallen nevű kántonban,

Nesti, határ erősség Nepal tart.

Nestved, kis vs Seeland Dániai szigetén.

Neszmély, Nesmühl falu komárom Várm. F. U. G. Zichy, és Gróf Eszterházy ura-

Digitized by Google

ságok, lak. kath. fekszik az ország uttyán közel a' Dunához, van postájai is; híresíti, jó asztali bora, melly országunkon kívül is igen híres, határjában rétje, legelője elég van, szőleji jó termők, sok 's jeles dinnyéiről is nevezetes.

Nethe, 2 fóvíz Fran. orsz. t. i. a' nagy és kis Nethe, ezek Lierénél egyesülnek, a' holhajókázhatók, torkolatjoknem messze Ruppel név alatt Scheldébe follynak. Tőlök vette nevét Francz. orsz.ban a'

Nethek' (*mindkét*) **osztálya**, Scheldé, Nethen, Dyl, Aa, Meeck, és Senne fóknál, az előbbeni Brabantiát foglalta magában, térsége 51 mfdre megy, l. 284580-ra számláltatnak. Földje termékeny, gabonával, lennel, földi-almával, répával 's t. ef. bővelkedik; három ker. osztatik u. m. Antwerpen, Turnhout, és Mechelnre. Fő vsa Antwerpen.

Nether Kurmundy, falu közép Schottlandia' Aberdon Grófság egy gyapjú fabr.

Netolitz, vs Cseh orsz' Prachini ker, 224 h. egy Dékán templ. több távakkal, mellyek közül a' Westrzewin egynehány kis szigetek vannak, mellyeket emberek lakják.

Netro, vs Piemontban 2000 lak.

Nettlingen, helys. Hildesheim Herczs. 103 h. 600 l, Póstaházzal és egy pléb.val.

Nettolitz, l. Netolitz.

Nettuno, vs Pápa birtokaiban Anzohoz közel.

Netze, (lengv.) Notecz, fő a' volt Warsói Herczs.ben, ered Gopler tavából, Nakelnél már hajókázhatóvá lészen, és Brandenburgban Zantochnál Landsberg felett Wartheba szakad.

Netz-Canál, l. Branberg.

Netzeland, ezelőtt Prussiai birtok volt nyug. Prussia, és Lengyel orsz. közt, részei ezek: Posen: Gnesen, és Inowraclaw Lengyel vajdaságok; és a' Brzese vajdaság' ész. része; 4 ker.re volt felosztva, t. i. 1) a' Kronechira kel.ről, Brandenburg határinál; 2) a' Caminira az előbbenieh ész.kel. részén 3) a' Brombergira az előbbeni, és Weiksel között; 4) az Inowraclawira. Azután ennek egyik része a' Warsói Herczs.hez tartozott. A' Borussiai részhez fő vsa Bromberg.

Netzpál, népes mvs Thurócz Várm.ben 1932 l. kath. pléb.

Netzschkau, kis vs Saxoniában Bose Grófhoz tartozik.

Neuberg, urad. Stajer orsz' Bruker ker. Mürtz fónál szörnyü magas hegyek közt. közel innen vannak több bányák, és vashámorok.

Neuberg, urad. Stayer orsz' Grätzi Ker. egy hasonló nevü hegyen épült várral, ezen a' hegyen sok kővé vált csigák találtattnak. Herberstein Grófhoz tartozik.

Neubrück, Nowymost, vs a' Poseni Herczs, Warthe fónál, 82 h. 600 Német és 91 zsidó lak.kal. Vannak posztó fabr.

Neubukow, vs Mecklenburg-Schwerini Her. Meklenburgi ker. 112 h.

Nauburg, Herczs Bajor ker.ben, ezelőtt junge Pfalz, két nem egy más mellett lévő részekből áll. A' nyug. rész melly Hardeck, Hippolstein, és Allersberg Tisztartóságokból áll, Anspachi, és Eichstadti vidékkel határos, a' kel. rész pedig

Digitized by Google

ıellyben Velburg, Berezausen, Hemmau, Burgengenfeld, Laher Regentauf, és Schwandorf Tisztart. vannak; Bajor orsz. ól, és felső Palatinátustól örnyékeztetik. Térsége 52 ☐ mfdre megy; l. pedig ooooo-re számláltattnak. Vannak 23 Törvény-székei, ı vsai, és 15391 h. Az uralkodó Religió a' kath., de evang. is találtattnak. Most ezen Herczegnek nagyobb része, Bajor, orsz' felső Duna ker.ben van.

euburg, Neoburgum, (48° 44′ 23′ É. Sz. 28° 51′ 9″ K. H.) vs Bajor orsz. felső Duna ker. 709 h. 4000 l. egy fő-Törvény, és egy tartnyi törvény székkel, egy Gymnásiummal, várral, szép kaszárnyával, fegyverházzal, és egy póstával.

leuburg, Neunburg, Vorm, Wald, vs Bajor ország Regeni ker. Schwarczach fónál, 192 h. 1200 l. egy várral, és Póstaházzal. Itt van a' tart. Törvény széke. Van marhanevelése; Fójából gyöngyök szedetnek.

Neuburg, Neuenburg Nowe, (53° 37′ É. Sz. 37° 14′ 50″ K. H.) vs nyug. Borussiában Vistulánál 201 h. 1740 l. és egy várral.

Neuchateau, Neuschateau, (48° 20′ É. Sz. 23° 20′ K. H.) vs Francz. orsz. Wasgau oszt. Muzonnak Maasba való befolytánál 399 h. 2700 l. dohány, és gyapju fabr. és egy vasbányával.

Neuchatel, Neufchatel Neuenburg Vallingen Grófsal, egy Prusszus Herczs. Svájzban, mellynek birtokosa Berthier Marschal és vice Connetable volt, ki is Neuchateli, és Wagrami Herczegnek neveztetett, 30-ik Marcziustól. (1806) Ez a' Herczs. Fran. orsz. Bern, és Waadtland Swajczi kantonok közt fekszik, térsége 16 1/2 ☐ mfdre népessége 17000-re megy l. többnyire ref. a' Landeron ker.béliek kath. kik Francz. nyelven beszélnek. Földe hegyes 6—7 völgyekből áll, a' marha tartás nagyobb hasznot hajt mint sem a' vetések; a' szőlőket mindazonáltal lakosai jól mívelik. Neuenburg' tava, és Doubs legnevezetesebb vizei. Fő termései ezen Hercss.nek: A' bor, gyümölcs, kender, len, vas, és számtalan sokak a' halai. Szorgalmatos lakosai külömbféle mesterséges portékákat készítenek. u. m. Cziczet és más pamut-matériákat, csipkét, órákat, késeket, és t. ef. és ugyan ezekkel jeles kereskedést űznek. Jövedelme ezen Hercz. s.nek 225000 for. ment, mellyből a' Hercz. egy 1800 emb. álló Fran. Regementett tartott. A' Berni kantonnal egyesültek.

Neuchatel, Neunburg, Neocomum, Neoburgum, (46° 19′ 5′ É. Sz. 24° 34′ 20″ K. H.) Seyon fóvíz' Neuenburgi tóba való befolytánál, 547 nagyobb részint. jól épült h. 3600 l. egy várral, ref. Gymnásiummal, és más jeles tanító és nevelő intézetekkel, ezek lételeket egy nagy emlékezetű Pury nevű gazdag Lissaboni kalmárnak köszönhetik, a' ki ezen intézetekre 2 mil.for. hagyott. Van a' vsnak jeles könyvtárja és egyszersmind egy tudós társasága is. Külömbféle fabrikáji u. m. czitz, csipke, óra, kés és más eff. fabr. l. kereskedést űznek.

Neucilli, urad. és kastély Cyl-

Digitized by Google

ly vetől 1/2 mfd. alsó Stájer Herben, pompás épülettel, gazdag gyümölcskertel, Sakszenfels nivvel.

Neudamm, vs Brandeburg königsbergi ker. 258 h. és 2140 l. van pamutfabr.

Neudeck, Nyedek, mezőváros 258 h. Rohla, és Radisbach patakoknál, Cseh orsz. Ellnbogeni ker. Hartigi Gróf uradalmához tartozik; van egy szép temploma. Földjei középszerűk, vannak ezüst, és czinbányáji, csipke, és kalap fabr.

Neudeck, vár urad. Karnióliáb. Laybachtól 1 mfdnyire esik.

Neu-Dietendorf, l. Dietendorf.

Neudorf, falu Cseh orsz. Ellnbogeni ker. 120 h. és egy kath. templ. l. kik a' marha nevelésen, bányászáson, és középszerű földmívelésen kívül, komló termesztéssel is foglalatoskodnak, és ezzel kereskedést üznek, a' komlót t. i. Cseh orsz. Meg veszik, és külső országokban, u. m. Bajor orsz. Würtenbergben, Badenben Saxoniában 's a' t. eladják. Több ezüst, és czin bánya-ja vagyon.

Neudorf, v. *Neuendorf*, falu Cseh orsz. Saatzi ker. 70 h. egy kastéllyal, fatzánkertel, és egy kath. plébl. templ. mál. Neundorf v. Eisenberg urad. hdz tartozik. Lak. föld mívelésből, fonásból, és kötésből élnek.

Neudorf, falu Austriában Ens alatt egy kastéllyal, tart. nyi törvényszékkel, sörházzal, posta házzal, szép templommal, és 110 l.

Neudorf, mvs Austriában, Ens alatt, Morva orsz. határinál, 1 pléb. és 175 h.

Neudorf, falu Saxoniában Dresdától, észra Albis fónál. Sok zöldsége terem.

Neuehütte, l. Rothehütte.

Neuenbau, falu Coburgi Herczség Sattelpasznál itt sok fa edények, főkép sok tűzölő vizipuskák készítetnek.

Neuenburg, vs Würtenberg Schwarzwaldi örsz. bíróságban, Ensnél, mellyen egy fedett híd áll, egy palota várral, több 1200 lak. és környékében jó érczkövekkel. 1789-dik eszt. itt nagy tűz támadott, melly az egész vst megrontotta.

Neuenburg, vs Badeni Treisam ker. Rajna vizinél, 600 l.

Neunburg, l. Neuchatel.

Neuenburgi v. *Neufchateli*, v. *Neufchatelleri tó*, Helvecziának nyug. részin, Neufchatel Herczs. (mellytől nevét kölcsönözi) és Waadtland, Freyburg, Bern kantonok között fekvő tó, hossza 9, szélessége 2 órányira, méllysége pedig 400 lábnyira megy, 's halakkal bővelkedik; Broye által, Waadtlandba lévő Ziele által a' Bieleri tóba szivárkozik.

Neuenhaus, falu Schwarzburgi Herczs. Saalfeldtől 2 mfdnyire, több fabrikákkal.

Neuenhaus, l. Neuenhaus.

Neuenkalden, kis vs Wendi ker. Meklenburg-Schwerini Herczség Kummerow tavánál 211 h. és 820 l.

Neuenkirch, Neukirh, Neukilch, vs Schafhausen Helvecziai kant. Rajnánál.

Neuenkirchen, a' volt Berg Nagy Herczs. Sieg oszt. 1952 láb. magoss. hegy.

Neuenötting, Neuötting, jól épültt vs Bajor orsz. Salzach ker. Inn fónál 216 h. 1550 l. kik föld mívelésből, sörfőzésből, és marha nevelésből élnek.

Neuenrade, Niénrade Neurade vs a' volt Bergi Nagy Her-

Digitized by Google

zség' Ruhr. Lenne fónál 130 l. kik vassal kereskedtednek,

uenstadt, l. Neustadt.

uenstatt, Nova villa, kis vs Würtenbergi Alsó Nekar orsz. bírós. Kocher, és Bretach fóknak öszvefolytánál 1200 l. egy kastéllyal.

uenstein, Hohenlohe-Neuenstein Ingelsingeni vs Würtenbergi Jaxt orsz. bírós. 1210 l. egy kastéllyal, ispitállyal, beteg fenyíték, és szegényeki házával, a' hol posztó, flanér, és más gyapjú portékák készíttetnek.

uenburg, Wied-Runkeli Herczeg' hivatala, Nassaui Herczs.ben.

eufahrwasser, mvs a' hasonló nevü mesterséges fóvíznél Danczig tart. Weichselmündének ellenében 50 h.

eufbrisar, l. Breisach.

leufchateau, vs egy Belgiom. erdők oszt. 650 l.

leufchateau, l. Neuchateau.

leufchatel, vs Francz. orsz' Alsó Seine oszt. Bethune fónál. (49° 45′ É. Sz. 19° 5′ K. H.) 558 h. 2840 fabrikákkal, és tímár mühelyekkel.

Neufchatel, l. Neuchatel.

Neufeld, l. Nienwveld.

Neufelden, mvs Austriában Ens felett, vannak sok takács mühelyei, vászonnal nagy kereskedést üz. 1 Vikáriussággal.

Neuffen, vs Würtenbergi Alp ország bírós. Alb hegy tövénél, 1580 l. és papiros fabr. Közel innen fekszik Hohenneuffen vára.

Neufundland, l. Newfoundland.

Neufra, urad. vár, és falu Würtenbergi felső Nekar orsz. bírós. Gundelfingenhez közel. 2700 l. Fürstenbergi Herczhez tartozik.

Neugedeyn, Neugetin, mvs Cseh orsz' Klattaui ker.ben 126 h. és 1 kath. pléb. temp.

Neugersdorf, falu felső Lausitzban Zittautól nem messze; 2000 l. és vászon készítéssel. Lichtenstein Herczhez tartozik.

Neugödens, (53° 28′ 46″ É. Sz. 25° 37′ 44″ K. H.) mvs kel. Friesland Her.ben. 4 temp. 139 h. és 690 l. kik közül sokan takácsok. Ennél fekszik Gödens vára, Wedeli Gróf urad.nak helye.

Neuhaldensleben, vs felső Markban nedves helyen fekszik; vannak 475 h. 3000 l. 2 temp. 1 vsi és 5 kissebb oskoláji, és 1 ispitálya. Lak. a' ser és pálinka főzést, föld és dohány mívelést a' posztó készítést, és hörök ki dolgozását szorgalmatosan üzik.

Neuhaus, vs Cseh orsz. Tábori ker.ben. 230 h. 4620 h. és egy roppant várral. Tem-Cseh ország' legszebb templomi közé számláltatik. A' posztó készítésben lak. szorgalmatosak. Van egy Cs. Kir. pósta háza.

Neuhaus, nemes jószág, és falu Austriában, Ens alatt lévő részben, Bécsi erdők alatt lévő fertálybanBaden, és Bécs között, helybéli káplánysággal, és derék Cs. Kir. tükör fabr. mellyben 120 hüvelyknyi magos, és 70 hüvelyknyi széles tükröket öntetnek, és 30—50 hüvelyknyi hosszúk készíttetnek fuvással. Van egy festett üveg, és egy réz fabr. mellyben egy viz-kerék által 16. esztergás müvek hajtatnak.

Neuhaus, vár, és jószág Stayer orsz. Cilli ker. egy elhagyatott várral, és híres

Digitized by Google

meleg forrással, melly Neuhausnál lévő Töplitznek neveztetik.

Neuhaus, majorság, Sollinge Grubenhageni Herczegségben.

Neuhaus, mvs Paderborn Herczegs. Paden, és Alma folyóknak Lippébe való befolytánál, 90 ház, 500 lak. egy várral, mellynél egy díszes kert áll.

Neuhaus, mvs Lüneburgi Herczegs. 204 h. és egy kikötő hellyel, mellynek most sincsenek használtatik. Oste fő viz Alhisba lévő torkolatjánál eredett fövenyterlás miatt. Vászonnal leginkább kereskedik.

Neuhaus, mvs Bajor-ors. Main ker. 52 h. és 550 lak.

Neuhausen, kis vs Münster Herczs. a' Westphaliai ker. ben.

Neuhaven, Newhaven, Grófs. ész. Amerikában, Connectitut szabad Státusban, kerülete 23 □ mfdre megy, 30830 lak. számlál, főhelye:

Neuhaven, Newhaven, (41° 10' É. Sz. 73° 14' N. H. Greenwichtől) vs hasonló nevü 4 mfdnyi hosszú, és 2 mfd széles Angol öbölnél, 500 h. és 4000 lak. Van egy fő iskolája, (Yale-Collegio) 1 Orvosok', és egy Tudományok' társasága; vászon, czérna, papiros, dohány, és pamut fabr. kereskedést hússal, zsiradékkal, gabonával, dohánnyal, vászonnal 's t. ef. üz.

Neuhengstett, falu Würtenbergi Schwarczwald ország biróságban 250 lak.

Neuhof, l. Riddagshausen.

Neuhof, vs Bromberg Warsói oszt.ban.

Neuhof, majorság kel. Prussia Morungeni ker.ben, savanyú víz forrással.

Neuhof, mvs Bajor-ors. Rezat ker.ben, Zenn fónál egy várral, jó földekkel, és deáki nemes nevelessel.

Neuhof, mvs Cseh ors. Crasla circ. egy nemes várral, gyümölcsös kerttel, és 1800 fáczányi tertalékkal, 85 ház, és egy vásári napi Dénával.

Neuhof, l. Nowydwor.

Neuhofen, mvs Austriában Ens alatt, lévő tartományban, Rába erdő felett lévő fertályban, Erlaf, és Ybs közöttt, kath. pléb.val.

Neuhofen, mvs Austriában Ens fölött lévő tartományban, Traun fertályban, pemaut ker. 74 ház, és 1 pléb.val.

Neuhütten, l. Nischburg.

Neuhundorf, (felső és alsó) falu Bajor ors. Main ker. ben, 19 h. 70 lak. rea, és réa hámozókkal.

Neuhus, Neuenhus, Nienhus, Bentheim Grófsa a' volt Berga N. Herczs.ben, Dinkel fónál, melly közel innen Wechte fóba folyik. 216 h. és 1400 lak. számlál.

Neuilly, vs Fr. ors. Seine oszt. Párishoz közel, 2480 lak. és egy derék hiddal.

Neuilly en Thel, mvs Fr. ors. Oise oszt. 910 lak. és fabr.

Neuilly S. Front, vs Fr. ors. Aisne oszt. 1810 lak.

Neukalden, l. Neuenkalden.

Neukilch, l. Neuenkirch.

Neukirch, (német) Gróf Würben mvsa felső Silezia Leobschüczy ker.ben, 690 lak. és gypsz hányákkal.

Neukirch Hochwaldnál, (felső és alsó), nemes faluk felső Lusatziai Bautzeni fő ker. ben, Wsenitz fónál, 518 h. és 2460 lak. kik közül sokan bognárok.

Neukirch, l. Neuenkirch.

Neukirchen, Markneukirchen, város

Digitized by Google

vs Saxoniába 270 h. és 1300 lak. kik közzül sokan hegedü, és hár csinálók.

ukirchen, vs Ziegenhayn Grófs. Hesseni Land-Grófságban, Greif fónál 250 h. 1600 lak.

ukirchen, mvs Bajor orsz. Regeni ker. ben 74 ház. 520 lak. és len vetésekkel.

ukirchen, falu Fr. orsz. Ruhr oszt. ban, 1100 lak. kik közzül sokan takácsok.

ukupferberg, kis vs Westmanlandban Svédziában, jó ézbányával, ezüst, és más ásványokkal.

umárkt, urod. és mvs Karniolia ban, Laybach kerül. Loibl hegye alatt, 1 pléb. és póstaházzal, lak. nagy kereskedést üznek. Fabrikáiban kordovány bőr, különbféle színü gyapju bocsok, czinober, réz, és vas edények, főkép szegek, kazák, kapák, sarlók, 's t. f. (esztként 3000 mázs. vaó) készíttetnek. Ezen a' tájékon lószörből sok hámokat készítenek, mellyek többnyire Olasz orsz.ba horlatnak, sok lent is fonnak, mellyből vászon szövödik. Az 1811-dik eszt. szerencsétlen tüz által a' mvs' nagy része elégett.

umagen, kis vs Fran. orsz. Saar oszt.

umark, Brandenburgi Markhak egy része Oder fónak jobb partján, nagysága 210 □ mfdre, népessége 295720-ra megy. Nyoltz ker.tekre osztatik; Fővsa Küstrin.

umark, jól épült vs Tyrolisban.

umark, vs Bromberg Warsói oszt. 840 lak.

umarkt, mvs Cseh orsz. Klattaui ker, ben 103 ház. és egy kath. pléb. templ. (49° 50′ 18″ É. Sz. 30° 40′ 29″ K. H. alatt).

Neumarkt, l. Kezdi Vásárhely, és Maros-Vásárhely.

Neumarkt, Nowytarg, Közép-szerü vs Galiczia ban, Sandetzi ker. Dunajetz fónál, Cs. Kir. harminczaddal, lak. katolikusok.

Neumarkt, mvs Austriában Ens alatt levő tart. a' Bécsi erdőn felyül fekvő fert.ban, Ips ának nyug. partjánál, van egy kath. pléb. és 54 h.

Neumarkt, Herczegi mvs Steyermark Herczs. Judenburgi ker.ben, Olkza fónál, 1 vám- és posta házzal.

Neumarkt, mvs Bajor orsz. Salzach ker.ben, Waller tónál, vannak 94 jobbára deréki h. egy Vicar. templ. 1 postaháza, 510 lak. és tartnyi törvényszékkel.

Neumarkt, Neoforum, vs Bajor orsz. felső Duna kerül. ben, Sultz fónál 490 h. 2320 lak. és egy kastéllyal. Vannak serfőzései, gabona, és marha vásári, egy dohány fabr. Az ország Törvényszéke, és Számtartósága ékesítik. Közel innen 1/4 órányira esik egy híres, és egészséges ferdő, melly az úgy nevezett Farkaskő (Wolfstein) vár.nál van.

Neumarkt, ker. vs alsó Sileziában 284 ház. 2100 lak. gyapju fabr.

Neumarkt, vs Bromberg Warsói oszt. Drebnitznél, 860 lak. uj Lengyel orsz.ban.

Neumarkt, vs Weimari Herczs. ben.

Neumorschen, templ. falu Hassiai Választó Herczs. Fulda vizénél, melly ó Morschennel egy híd által kapcsoltatik össze.

Neumünster, Dán. Kir. urodalma, és nagy mvs Holsteinba, Schwale fónál; többnyire fuvarosok lakják. Van posztó kézi mív, és ércz

Digitized by Google

gomb fabr. Közel ehez fekszik Warmsdorf, hol 1712-dik eszt. egy egésséges forrás fakadott.

Neunburg, l. Neuburg.

Neundorf, falu Sileziában Glatz Grófs. 470 lak. és vászon fabr.

Neunkirchen, mvs Austriában, Ens alatti tartom.ban, a' Bétsi erdő alatt lévő fertályban Schwarza fónál, egy tart.nyi székkel, pléb. val, Dékánysággal, Minoriták' klastromával, posta házzal, és 180 házakkal.

Neunkirchen, mvs Bajor ors. Rezat ker. 90 ház. gabona, komló, és gyümölcs termésekkel, nagy élő fa, és marha neveléssel. Gyümölcs fákkal egész Hollandiába üz kereskedést.

Neurade, l. Neunrade.

Neureusch, mvs Morva ors. Iglaui ker.ben. Van 1 Praemonstratenzesek' klastr.plébán. 137 h. és 850 lak.

Neuri, népség régi Europai Sarmatiában farkasbőr bundában.

Neus, Newis, Nyons, ezelőtt ország bíróság volt, és Bern Helvetziai kant.hoz tartozott, egy szép vskával, a' mostani Waad kantonban fekvése egy hegyen esik, mellynek tövénél La Rive külső vs fekszik, Genfi tó partjánál; van egy kastélya, 2120 lak. 1 porczellán fabr. lak közül sokan tímárok, és órások, közönségesen nagy kereskedést üznek. Némelly régiségekkel díszesítetik.

Neus, (Cap de) v. Lindenäs, legkülsőbb déli hegyek Norvégiában.

Neusalz, kis vs Odera fónál, alsó Sileziáb. Freystädti ker. ben 183 h. és 1700 lak. Volt ezelőtt egy sófőzése, most egy só tárháza van, több posztó, csipke, kanafász, karton, s.t. ef. fabr. malom kő vágással.

Neusalza, vs Saxoniában Meisseni ker. a' Lusatziai, és Cseh határok mellett. Lak. többnyire házaikból kiüzetett Csehek, van lenvetése, és takátsságai.

Neusatz, l. Uj-Vidék.

Neuschloss, díszes nagy mulató vár Morva ors. Olomutzi ker.ben Aussee urod. ban, Lichtenstein Herez. birtoka, 17 ház. eggyütt, mellyek többnyire fabr. épületek, mellyekben 110 lak. számláltatnak.

Neuschlosz, nagy Cseh falu Leutmericzi ker.ben 1 kastéllyal, van komló termesztése, egy mulató, és egy fáczány kertje; 110 ház.

Neuschlosz, Grófi urod. alsó Sileziában, nagysága 1 ½ □ mfdre, népessége 2400 re megy. Termékeny, főkép gabonára, fára, és halakra nézve. Főhelye

Neuschlosz, falu egy szigeten, melly Bartsch fóvizén van, egy díszes kastéllyal, és vashámorral.

Neuschlosz, l. Nyszlot.

Neuschütz, falu Carinthiában Villachi ker.ben, savanyú víz forrással.

Neusiedel, falu Austriában, Ens alatt lévő tart.ban, a' Bécsi erdők alatt lévő fertályban, 1 pléb. és 133 h.

Neusiedel, (Stüks) falu Austriában, Ens alatt lévő tart. ban, a' Bécsi erdő alatt lévő fertályban, 1 pléb. és 57 ház.

Neusiedel, (kis) falu Austriában, Ens alatt lévő tart. a' Bécsi erdő alatt lévő fertályban, Eischamentnél 40 h. és egy nagy szép papirus malommal.

Digitized by Google

zidol, l. Nizsider.

siedler-see, l. Fertő.

sohl, Neosolium, tótul Bysce, Banska Bystrice, l. Besztercze-Bánya. A' mi Besztercze-Bányai megyét illeti, l. Mária Ther. alatt az Esztergomi Érsekségből formáltatott. Kiterjed Zólyom, Túrocz, Bars, és Nyitra ármkre, 12 Alesperestségekre, nagyon osztva, melyekben 112 plébi és 37 káplányságot számlál, 127881 nívekkel, 56327 latin 1 gör. s 410 zsidó lak. Találni benne 4 Szerzetes Házastronokat, ezek közül 3 a' Piaristáké, t. i. a' Brezno Bányai, Korponai, és Privigyei, és 1 a' Barátoké, t. i. a' Körmöcz Bányai. Káptalanja, 6. valóságos, és 4. tiszteletbéli Kanonokokból áll. A' világi Papjainak száma 176-ra mégyen. Püspöke az Esztergomi Érsek' Suffraganeusa, 's többnyire Sz. Kereszt'ben lakik.

Neustadt, *Bétsi-Újvár*, (47° 48′ 27″ É. Sz. 33° 53′ 17″ K. H.) vs Ens alatt lévő tart.ban, a' Bétsi erdő alatt lévő fertályban; fekvése terméketlen helyen, Leitha fóviz egy ágánál esik. Van egy híres Cs. Kir. Akadémiája, Cisterciták Apátúrsága, Gymnasiumja, 1200 h. 10680 lak. 2 kath. pléb. 1 Dékánsága, postaháza, több fabr. u. m. gypsz, czukor, selyem materia, vas edények, és varrótő fabr.

Neustadt Metcaundl, vs Cseh orsz. Königingrätzi ker. ben egy kastéllyal, sok gyümölcsfákkal, 212 h. 1360 l. és 1 Décan templ.mal.

Neystadt, Morvai Neustadt, kis vs Cseh orsz. Olomuczi ker.ben, 106 h. 3010 l. gyapju, tő fabr. üveg, és salétrom hutákkal, és puskapor malommal, egy kath. templ. pléb. és ország Dékánsággal, postaházzal, 1 Minoriták klastr. és 1 német fő oskolával. A' ker.beli hivatalok széke. Kettős kőfallal, és jó föld sánczczal van körül véve.

Neustadt, lengy. *Prudnick*, (50° 30′ É. Sz. 35° 14′ K. H.) ker.vs felső Sileziában, Prudnitz fónál, 433 h. 3680 lak. és több u. m. posztó, vászon, flanér, csipke fabr, kereskedést az gabonával, vászonnal, és magyar borokkal.

Neustadt, vagy Weyhersfrey, lengy: Nusdt, nemes vs ny. Borussiában Biala folyónál, melly itt Rheda fóba ömlik, és fák lehordására egész a' Pauzki Wykig szolgál; vannak 130 h. 900 lak. tűzkő ásása, és fazekas műhelyei. A' közel lévő hegyen 30 kápolnával díszes Kálváriát sok búcsú járók látogatják meg.

Neustadt, vs Saxoniában Meiszeni ker.ben 275 h. 1880 lak. takácsságokkal, harisnya szövésekkel, és halcsontfabr.

Neustadt, (Aischnál) vs Bajor orsz. Rezat ker.ben, 220 h. 2000 lak. 2 palota várakkal, 1 deák oskolával, egy könyvtárral, gyapju, pamut, és bőr fabr. komló, és szőlő míveléssel.

Neustadt Dunánál, vs Bajor orsz. Regeni ker.ben Abenst fónak Dunába való torkolatjánál 165 h. 910 lak. posztó, és materia készítésekkel, komló termesztéssel, és egy postaházzal. Vannak barom és kirakó vásári, és egy savanyú víz forrása. A' Számtartóság' széke.

Neustadt (Kulmnál) vs Bajor orsz. Main ker.ben, nagy,

Digitized by Google

és kis Kulm nevü magos hegyek között, 137 h. és 910 lakosokkal.

Neustadt (Saalénál) vs Würzburg nagy Herczs.ben, Brend fóviz torkolatjánál, 342 h. 1720 lak. mező, gyümölcsfák, és szőlőhegyek mivelésivel.

Neustadt (Orlánál), (50° 44′ 34″ É. Sz. 29° 22′ 55″ K. H.) fő vsa a' hasonló nevü ker. nek Saxoniában 424 h. 2000 lak. posztó, és gyapjas materiák' készitésivel, és bányászással. A' vs előtt Arnshaugk várá lekszik.

Neustadt, vs Holstein Herczs. ben, a' Lübeki tengerőbölnél 1400 l. és hajó épitéssel.

Neustadt, vs Fritzlar Herczs. Werra oszt.ban 210 ház. és 1300 lak.

Neustadt, vs Magdeburg Herczs. ben, ez Magdeburg vsának külső vsa; van 2 templ. két Káptalanja, u. m. a' Sz. Péteri, és a' Sz. Páli, 1 Cisterc. Apáczák klastroma, egy luth. ispitálya' 60 személyek számára, 224 h. és 5570 lak.

Neustadt, mvs Hildesheim Herczs. Radau fónál, van 1 templ. Julius-hall nevü só bányája, 119 h. és 750 lak. kik közül sokan mesteremberek.

Neustadt, vs Hohnstein Herczs. Hohenstein vára alatt 124 ház. és egy kőszénbányával.

Neustadt, vs Lüneburgi Herczs. ben 138 h. és 1260 lak.

Neustadt, Neuenstadt, Francz. Neuveville, Bonneville, kis vs Francz. orsz. felső Rajnai oszt. a' Bieli tónál, vannak szőlei.

Neustadt, vs Meklenburg-Schwerini Herczs. Elde fónál 171 h. egy kastéllyal, közönséges, és sárga réz fabrik.

Neustadt, vs Walmoden Grófnak Gimborn urod.ban, a' volt Bergi nagy Herczs.ben 1060 lak.

Neustadt, lengyelül Lwowek, német vs Posen Herczs. Prusszus orsz. 261 h. és 1700 lak. kik között sok zsidók vannak.

Neustadt, v. Kis-Lemberk, nemes vs ugyan ott 257 ház. és 1480 lak.

Neustadt, lengyelül Nowemiasto, vs a' volt Warsói Plock oszt. 70 h. és 490 lak.

Neustadt, vs a' volt Varsói Bialystok oszt. Schirwint fónak Scheschuppe pa való befolytánál, 201 h. és 2320 lak. Orosz bir.ba keresztedést üz.

Neustadt (Dossénél) vs Brandenburgi közép Márkában, 82 ház. és 790 lak. Van üveg, és tükör műve; az utolsókban 100 hüvelknyi hosszú, és 54 hüvelknyi széles tükröket készitenek; papiros malmai, vasbányái, és más kézmivei is vannak. Innen egy óraányra esik Hohe-Ofen nevü falu, hol ezüst, és rézmivesek műhelyei vannak, és ágyugolyóbisok öntetnek.

Neustadt (Hajdénél) kis vs Coburgi Herczs.ben Hőche fónál, 196 h. és 1020 lak. Itt fából készült játék, és más portékákkal különféle vásárokra, főkép a Frankfurtiakra járnak. Van egy dohány fabrikája is.

Neustadt (Hartnál) Neapolis, Nemetum, vs a' Donnersbergi ker. Hart hegyek tövében, (49° 20′ É. Sz. 26° 50′ K. H.) 474 ház. 2770 lak. és ákhátkő pallérozó műhellyel. Környékiben terem az esmeretes Gänsefüszer bor.

Neustadt (Warthénél), lengyel-

Digitized by Google

úl Nowemiasto, nemes vs
a' Poseni Herczs. Prusszus
rsz. 103 h. és 740 lak.
ustadt (Wutachnál), Für-
tenbergi vs a' Baden N.
Herczs. Dunai kerületiben
680 lak.
ustadt (Eberswalde, 52° 52'
É. Sz. 31° 35' K. H.) vs Bran-
enburgi közép Markban Fi-
low, és Schwärze fónál 303
l. és 2970 lak. Két vsokból
ll, u. m. Eberswaldeból,
s Neustadtból; vannak
osztószövései, vas, és sár-
a rézből készült portékák'
abrikáji, a' hol fúrók, sze-
ek, reszelők, lakatok, ká-
émalmok, kések, ollók 's
. ef. ezeken kívül ele-
ánt csont fésük készül-
ek; nem messze van in-
en Bullerspring nevü egé-
ges forrás, sárga rézbá-
ya, rézhámor, és mészkő
ányák.
ustädtl, 117 ház. álló mva
Cseh orsz Lautmericzi ker.
en, Polzen folyó balpartján
ath. pléb. templ.
ustädtl, mva Cseh orsz. Pil-
eni ker.ben 252 h. (mellyek
özül 143 zsidó ház) kath.
léb.val.
ustädtl, Novimiesto, kis vs
Morva orsz.ban, Hradischi
er.ben, van pléb. s kath.
s 1 luth. templ. egy díszes
ára, 297 ház. és 1820 lak.
öldje középszerü, hegyek-
öl környékeztetik.
ustädtel, 1783 dik eszt.ig Ru-
olfswerthnekis neveztetett.
Neustädtli ker.nek főhelye,
Carniolia Herczs.ben, tart.
Herczs. vs, Gurk fónál 1 kat.
hymn.mal; közel van in-
en a' Töpliczi meleg ferdő,
tt van ker.béli Tisztnek
zéke; van továbbá egy ka-
ányája, postaháza, pléb.
repostsága, egy Barátok'
nonpstora, és 280 ház. A'
s fekvése gyönyörü.

Neustädteri, v. alsó Karnioliai kerület, 77 3/4 □ mfdnyi nagyságú kerület Karnioliában. Az 1807-ik eszt.béli számlálás szerént 166527 lak. számlált; ezek 373 községekre osztatnak. Az egész kerület 7 vsokat, 7 mvsokat, 1858 fal. foglal mellyekben 28760 ház. számláltatnak. Marhájinak száma 1805 eszt. számlálás szerént volt: 6750 lovak, 29262 ökrök, 25779 tehenek, és 23434 juhok. Az uralkodó Religio a' katholika. Lakosi a' Wendi vagy Kraini nyelven beszélnek. Az egész kerület a' Laybachi megyéhez tartozik. A' mi fekvésit illeti, külömbféle: rész szerént lapos, rész szerént hegyes. Termései ezek: gabona, köles, haritska, sok len, bor, mak., bükfa, és gesztenye fa erdök, jó szarvas marhák, jeles méh tartási, vas, márványkő, szénkő, ásványos források. Folyóji ezek: Feistritz, Kulpa, Gurk, Laybach, Töplitz, és a' t.

Neustädtl, vs Morva orsz. Iglaui ker.ben, a' Brüni Dámák intézetéhez tartozik, vannak vas bányáji, üveg hutai és 1640 lak.

Neustädtl, (Cseh) bánya vs Cseh orsz. Bunzlaui ker.ben 214 ház. czin, és réz bányákkal, és fürész fabr.

Neustädtl., nemes vs Sileziáb. Freystädti kerül.ben Weisfurth fónál, 143 h. 1000 lak. és posztó szövésekkel.

Neustädtl, bánya vs Saxoniáb. Érczhegyi ker.ben a' Havas hegynél, 130 h. 600 lak. bányákkal, és csipke készítéssel.

Neustadtl am Waag, l. Vág-Ujhely.

Neustift, v. Új Cerekwe, mva Cseh orsz Tábori ker.ben, jó len vetéssel, és jövedelmes

Digitized by Google

vászon kézimívekkel. 78 h. és 1 kath. pléb.

Neustupow, mvs, és kastély Cseh orsz. tábori ker.ben; pálinkával nagy kereskedést üz, vannak 70 ház. és 1 kath. pléb.

Neuteich, lengyelül Nitych, vs ny. Borussiában Schwenze fónál 173 h. és 1330 lak.

Neutitschein, jól épült vs Cseh orsz.ban Preraui kerül.ben, egy a' Bétsi Therezianumhoz tartozó urod. Főhelye; 621 h. 5360 lak. posztó kézi mívekkel, egy pléb. ország Dékánysággal, kastéllyal, és postaházzal. Teschen felé vezető országút mellett fekszik.

Neutra, l. Nyitra.

Neutreptow, l. Treptow.

Neuveld, l. Neuwelt.

Neuv-Viele, egy igen magos hegy Fran. orsz. felső Pirenei oszt.ban.

Neuveville, l. Neustadt.

Neuvic, vs, Fr. orsz. Correze oszt.ban 304 h. és 2040 lak.

Neuville, vs Fr. orsz. Vienne oszt. 333 h. és 2720 lak.

Neuville, vs Fr. orsz. Rhone oszt. Saone fónál 1950 lak.

Neuwarp, vs Borussiai Pomeraniában a' hasonló nevű fónak fél szigetén; 220 ház. és 1350 lak. kik többnyire halászásból, és hajókázásból élnek.

Neuwedel, nemes vs Brandenburgi Mark' Aranswaldi ker.ben Drága fónál, és hasonló nevű tónál 209 h. 1120 lak. posztó szövésekkel, és hajókázással.

Neuweiler, kis vs Fran. orsz. alsó Rajnai oszt.ban 1510 lak. szőlőmíveléssel, és marha neveléssel.

Neuwelt, Neuveld, falu Cseh orsz. Bidschowi kerül.ben, Óriás hegyeknél, van egy nevezetes üveg hutája, és egérkő bányája.

Neuwernsdorf, falu Saxoniáb. Főhegyek' ker.ben Lauterstein tisztartóságban, fa portékák fabr.

Neuwied, (Wied) Gróf. Nassau Hercz.ben Német orsz.ban, kerülete 3 □ mfdre megy, lak. pedig 12000-re számláltatnak. L. Wied. Fő városa

Neuwied, Rajna fónál, 400 h. és 3620 lak. kik közül 450 Hernhuterek, sőt Zsidók is vannak. Többi épületi közül leginkább tündöklik a' Her.kastély egy nagy könyvtárral. Vannak asztalos munka, srét, és ólom, pamut, kártya, szőnyeg, órák, selyem, kalap, dohány, vászon 's t. ef fabr. pálinka égetéssel, hamuzsír, szappan, és olaj főzéssel. Mind ezekkel a' lak. nagy kereskedést üznek. Ezen a' tájékon terem a' jó Bleichert vörös bor.

Neuws, l. Nyons.

Neva, vs régi Palaestinában.

Nevers, Noviodunum, (46° 59' 17'' É. Sz. 20° 49' 16'' K. H.) Fr. orsz. Nievre oszt. fő vsa Nievre fónak Loireba való befolytánál, 1500 ház. 11200 lak. kikötő hellyel, várattyával, Loire fővizen vezető 20 boltozatú kő híddal mulatságos sétaló-hellyel, egy nagy ispitállyal 's más jeles intézetekkel; fajence, üveg, pléh, kés, pamutmatéria bör 's t. ef. fabrikákkal. Mind ezekkel kereskedést is üz.

Nevis, Newis, Angol sziget nyug. Indiáb. tulajdonképpen csak egy magas fákkal benőtt hegy, nagysága 1 □ mfdre, népessége 9500 megy, kik között 1000 való Fehérek vannak a' többiek pedig Feketék. — Éghajlatja igen meleg, és egészségtelen, e' miatt Octoberbe a'

Digitized by Google

nidegelelés nagyon utalkolik; Földje termékeny, termései ezek: narancs, citrom, lemóni, ugorka, pamut, czukor, dohány, czeller, torma; szarvas marha, szamár, öszvér, ló, juh, többnyire kétszer ellik, s mindég 3-4-et, disznó, lud, kátsa, tyúk galamb, gyék, légyfogó (Muscicapa), százlábú állat, skorpio s t. e. Gyakran járnak itt a dühös forgószelek. Egyetlen egy vsa van mellyt: Charles Town.

Lewis, 4350 láb. magosságu tetéje Skotziában a' Grampián nevü hegyeknek.

Lewa, nagy s halakkal bövelkedö fóviz S. Petersburg Orosz Helytart. csak 9 v. 10 mfdnyi hosszú és 1200 lábnyi széles, hajókázásra igen alkalmatos, a' vize pedig igen egészséges Woxen által Saimával, Swir által Onegával, és Wolchow által Ilmennel egyesül, Schlüsselburgnál Ladoga tóból ered, S. Petersburgnál több ágakra oszlik, és innen alább ismét egyesülvén a' Finniai öbölbe folyik, a' hol a' S. Petersburgi kikötöhelyet formálja — télen bé fagy.

Newabberdeen, l. Aberdeen.

Newalbany, vs Hudson vizének bal partján Neuyork tart. ban Frigyes északi Amerikai statusokban várral, és 500 lak.kal. Itt rakatnak le a' börök.

Newara, l. Niagara.

Newark-upon-Trent, kis város Nottingham Angol Grófs. Trent fónál; pamut fonással, takáts mühelyekkel, marha, gabona, és gyapjú kereskedéssel.

Newark, mvs ész. Amerikában New-Jersey szab. Státusban, Essex Grófs. Newark öbölnél 200 h. egy gymnasiummal, timársággal; czipö készítéssel, és nyomtató mühellyel.

New-Bedford, vs ész. Amerikában Massachusetts szab. Stát. Bristol Grófs. 3310 l. és czethálfogással.

New-Bern, vs Amerikáb. ész. Carolina szab. Stát Craven Grófs. eddig hajózható Trent fónak Neusba való befolytánál 400 h. Rúmpálinka fözéssel, és kereskedéssel.

Newberwick, vs Skotziáb. Midlothian Grófs. ban kikötöhelyel, és selyem fabrikával.

Newborough, kis vs Fife Skotziai Grófs. b. Tay nál 1600 l. kikötöhelyel, és vászonfabr.

New-Brunswick, vs ész. Amerikában New-Jersey szab. Stát. Middlesex Grófs. ban, Rariton fónál; 200 h. 2000 l. Universitással, orvostársasággal, az Amerikai hajókra alkalmasztatott kikötöhelyel; ny. Indiával kereskedést üz.

Newbury, jól épült vs Berk Angol Grófs. ban Kennet fónál, 4300 l. kik közül az alacsony sorsúak vászon szövéssel és fonással foglalatoskodnak. Vásárjai nevezetesek, közel a' vshoz turfa-bánya találtatik.

Newbury, Föhely ész. Amerikában, Vermont szab. Státusban Orange Grófs. nak fö helye; Connecticut nál 1600 l.

Newbury-Port, mvs Massachusetts ész. Amerikai szabad Stát. lévö Essex Grófs. ban; Merrimak torkolatjához, melly itt nagy kikötöhelyet formál, 618 h. és 4900 l. Van vitorla vászon fabr. lazacz, tok, és tökehalakkal kereskedik.

Newcastle, mondj. Njucästl, (55° 3′ É. Sz. 16° 13′ K. H.) Northumberland Angol Grfs. fö vsa, Tyne fó ész. partján mellyen itt nagyobb hajókkal is hajózhatni, ezen

Digitized by Google

fóvizen lévő 9 boltozatú kőhid, kapcsolja Newcastlét Gateshead külső vsal. Lak. száma 37000 kerekedik. Vannak köszénbányáji Tyne fónal, vas, aczél, üveg, fehér agyagedény (steingut) olom, szappan, srét, czukor, vitorla, vászon fabrikáji, fazékas műhelyei, tégla égetői, bőrkészetési, kötélverő műhelyei galiczolaj főzései, festék, és só bányáji 's t. af. Mind ezekkel nagy kereskedést üz. A' vstől 5 mfdnyire vasbányák vannak, mellyekből eszt. dönként 2600 húsz mázsás tonnák hordatnak ki. Innen veszi Herczegi titulussát az Angol Lord Clinton.

Newcastle under Line, mvs Stafford Angol Grófs.ban Trent fóviz egyik ágánál, szénnel bővelkedő térségen, igen híres kalap manuf. és czipőfabrikával. Vannak Wegdewoodi, és Etruiai portékák fabrikáji is, ezen épületek Etruria név alatt a' vshoz közel vannak; itt készítetnek különféle edények.

Newcastle, vs New-Hampshire ész. Amerikai szab. Státusban Rockingham Grófs.ban, Piscataqua Kikötőnek bémenténél; 330 l. tőke hal fogással.

Newcastle, Grófs. Delaware ész. Amerikai szabad Státusban, Christiana-Creecknél; nagysága 23 □ mfdekre népessége 19690 l. kereskedők. Földje termékeny, főkép gabonára nézve 's a' t. Fő vsa a' Grófs.nak és az egész szabad Státusnak:

Newcastle, Delaware fóviznek hasonló nevű öblébe való torkolatjánál, 245 h. és 1100 l. A' közel lévő Philadelphiával kereskedést üz.

New-Deptford, vs Northumberland Angol Grófs.ban Tyne fónál, vas bányákkal.

Newcham, mvs Severn vizénél Glouchesterschireben Angliában jó vas bányával.

Newel, ker. vs Witepsk Orosz Helytart. magában kicsiny mintegy 1000 lak.kal.

Newfane, Vermont ész. Amerikai snab. Státusban, lévő Windham Grófs.nak főhelye.

Newfoundland, (másképen Terreneuve, vagy ujonnan felfedezett tartomány) durva, terméketlen Angol szig. ész. Amerikában fekszik 46° 40' — 52° 7' É. Sz. és 40° Ny. H. alatt.: kerülete az egész szigetnek 2000 □ mfdekre megy. Bellisle tengerszorulat által választatik el Labradortól. Ez a' sziget egy három szeglettet formál, ennek ész. végit Quirpunhafennek, nyugotit Cap-Raynak, és a' keletit Cap Racénak hívják. Belseje hegyes, és mocsáros, több tavai, és folyóji vannak. Égbeálatja durva. A' havas idők igen sokáig tartanak, még hóniusban is mindenekett hó és jég fedez. Az ész. és nyugti partok levegője többnyire tiszta, holott más részeit többnyire felhő beriti, déli részein a' nyár meleg. A' fóvizek, és tavak partjait fák füvek, és plánták fedezik, ezen részeken a' kerti gyümölcsök is teremnek, de más részein, kösziklákon, homokon, és fehér mohon kivül mást nem látni. Kül. és déli részeiben erdők találtatnak, innen veszik a' fát mind hajóépítésre, mind tüzelésre, mind más hasznokra lak. Vannak ezeken kivül vadak is, u. m. medvék, farkasok, rókák, lovak, juhok, sok kutyák, kik terhhordozásra vannak szoktattva, vad madarak, kásztorok, közön-

Digitized by Google

ges vidrák, lazacok, piszrangok, és héjas állatok; partoknál: czethalak, tengeri maladzok, tengéri nutyák, és sok tőkehalak, nemlyek fogását a' Franczia- kon, és ész. Amerikabéliken kívül leginkább üzik a' Angolok úgy annyira egy ezen szigetben a' tőkehal fogásában 20000 matroszokat, és 3000 hajók foglalatosknak. Ezen helyek körül, a' (hol a' tőkehalak fogatnak, legnevezetessebb az úgy nevezett nagy fövény torlás (Bank) ennek hossza 160, szélessége pedig 60 tengeri mértföldekre megy; majd mindég köd borítja; hirések a' zöld, czethal, és Péter fövény torlások is. A' Franczia'knak csak S. Pierre, és Miquelon szigetin van engedelmek a' tőkehalfogásra. Régi lakosai Eskimóv, de igen kevesen, a' többiek Európaiak, többnyire Angolok, közönségesen 25860 számláltatnak, 2324 házban. Fő vsa, Placentia.

New-Hampshire, ész. része az egyesült észak Amerikai Státusoknak (42° 41′ — 45° 11′ É. Sz. és 70° 40′ — 72° 28′ N. H. alatt Greenwichtől) Nagysága 1560 □ mfdre. l. 1838ban számláltattnak. Hegyei Októbertől Julius kezdetéig hóval fedtetnek, főképpen azúgy nevezett kék, és fehér hegyek; legmagasabb hegyei Washingtonnak neveztetnek, ez 10000 lábnyi magosságu. Földe az egész tart.nak többnyire magos hegyekből, és nagy erdőségekből áll, innét kimiveltetése még csekélly, lakosi élelmöket vadászatból halászatból, és marha tartásból nyerik. Tavai ezek; Winipissiocoet, Umbegog's a't. Folyói pedig: Connettitut, Amariscoggin (Sagadahock), Saco, Merrimack, Pascataqua s a't. A' tél közönségesen 8 hónapokig tart, csak Augustusban kezd melegülni a' levevegő. Terméseihez tartoznak: palakö, agyagföld, érczmesz, szalonnakö, kristály, timsó, gálitzkö, plajbasz, ércz-vizek; fenyö, és fenyves erdei, czedrusfa, cziprusfa, tölgyfa, diófa, gabona, dohány, len gyümölcs, Kásztor, szarvas marha, jávor szarvas, juhok, halak, főkép tőkehalak's a't. Ez a' státus 5 Grófs.okra osztatik u. m. Rockingham, Strafford, Hillsborough, Cheshire, és Grafton. Fő vsa Concord.

Newhaven, vs, és kikötőhely Sussex Angol Grófs.ban Ouze torkolatjánál.

Newhaven, l. Neuhaven.

Newhills, eklezia Skotziai Aberdon Grófs.ban, gránitkö bányákkal, az illy kövek itt elkészítetvén Londonba küldetnek.

Newlansk, Nischnei Newlansk, vs, és ta vár Perm Orosz Helyt. 1284 h. és 8000 való lak.kal. Van egy vasbányája, melly esztendőnként 20000 Pud (mérték neme) vasnál többet szolgáltat; vannak műhelyei is a' vas-plék mivek lágyitozására 's festésére.

New-Jersey, egy az egyesült Státusok közül ész. Amerikában, nagysága 317 □ mfdre megy, lak. 211150 számláltatnak, kik közt 12422 sklávok, a' többiek pedig Angol, Hollandus, Svéd, és Német jövevények. Ez egy, minden féle termésekkel bővelkedő tart. belseje, és az ész. ny. részei hegyesek, és erdősek, partjainál róna-

Digitized by Google

Folyóji ezek: Hudson, Delaware, Passaick, Pequamock, Ravitan, Hackinsack, 's a' t. Éghajlatja külömböző, többnyire lágy, de még Junius északáji is fagyosak. Levegője tiszta, száraz, és egészséges a' tart. termései ezek: vas, réz, ólom, ezüst ércz, malom, és mész kövek, palakő, szénkö, turfa; erdők lombos, és tölevelü fákkal, gabona, kender, len, sáfrány, pamut, bor, gyümölcs, szarvas marha, ló, disznó, párducz, farkas, medve, róka, dámvad, hiúz nyest, kásztor, Amerikai nyul, és kutya, tyúk, kátsa, lúd, méhek, külömbféle halak, fökép héring héjjas állat. 's t. ef. Az egész Státus két részre u. m. kel. és nyug. ra osztatik. Keleti részehez következő Grófs.ok tartoznak: Bergen, Essex, Middlesex, Monmouth, és Somerset. Nyugoti része pedig: Burtington, Gloucester, Salem, Cave May, Hunterdon, Morris, Cumberland, és Sussex Grófs.okat foglalja magában. A' Státus' fő-helye Trenton.

Newin; vs Wales Angol Herczs.ben Caernarvon Grófs. ban egy tónal.

New-Ipswich, vs New-Hampshire Amerikai szab. Státusban, Hillsborough Grófs. ban egy akademiával.

Newis l. Nevis, és Neus.

New-Lanerk, falu, déli Skotziai Lanerk Grófs.ban Clyde fónal 1500 l. Van egy intézete mellyben 6 — 16 esztendős gyermekek, és ezek 700 számmal a' fabrikák mellett tanítattnak.

New-London, l. új-London.

Newmarket, (Angolúl Njumärket) vs Angol orsz.ban, melly Cambridge, és Suffolk Grófságok közlt van felosztva 500 l. kik résszerént hajókazásból, résszerént pályázásból, mellyek eszt.nként nehányszor itt tartattnak 's mellyek az egész orsz.ban legneveztesebbek, éldegelnek.

Newport, (Angolúl Njuport) kis vs Shrop Angol Grófs. ban Suffolkshire határánál, jó által járó helye van Londonba és Chesterbe.

Newport, mvs Monmouth Angol Grófs.ban Usk fóviz torkolatjához közel, kikötő helyel, és kereskedéssel.

Newport, (50° 43′ 18″ É. Sz. 16° 15′ K. H.) Wight Angol sziget főhelye Mede fónál 3000 l. vannak gabona, és gyapju vásárjai.

Newport, Pagnel, vs Wales Angol Herczs. Buckingham Grófs.ban Ouse fónál 3870 lak. és nagy hasznú csipke szövéssel.

Newport Pratt, kis vs egy kikötő hellyel (54° 10′ 30″ É. Sz.) Irelandi Mayo Grófs. ban egy fóviznek Clewi öbölbe való szakadásánál, marha, és disznó hús kereskedéssel a' külföldiekkel.

Newport, ész. Amerikai Rhode-Islandi szab. Státus Grófsága, Narrangaset öbölnél; ez a' Grófs. többnyire szigetekből áll, és a' tart.nak némelly parti részeiből. A' Grófs. és az egész szab. Státus' fővsa:

Newport, Rhode Island szigeten, 1000 h. és 6100 l. Van egy, 2 kis vártól megerősitetett kikötőhelye; egy Akademiája, mellyben derék könyvtár tündöklik, és tengeri kereskedése.

Newport-Glasgow, kikötő Glasgownál Skotziában, Clyde fónak torkolatjánál 2000 l.

New-Radnor, fővsa Radnor An-

Digitized by Google

gol Grófs.nak Wales Herczs.ben 2 gyönyörü helyen fekszik.

New-Romney, kis vs Kent Angol Grófs.ban, egy az 5 révparti vsok közül.

New Ross, kereskedő vs és kikötő Wexford Irelandi Grófs.ban.

Newry, (54° 5' É. Sz. 16° 53' K. H. alatt) vs Down Irelandi Grófs.ban; egy hajókázható készült fónal (Newry-Canal) egy gyönyörü völgyben fekszik 15000 l. Itt sok vászon készétetik, és vajjal való kereskedés üzetik mellyből esztendőnként 300000 font sterl. jövedelme van. Ezen kivül vannak: vasbányáji, vasöntései, Whisky égetései és serfőzései.

New-Sarum, l Salisbury.

New-Shoreham, mvs Sussex Angol Grófs.ban, hajó építéssel, mellyre a' Grófs. fája használtatik.

Newton, (angolúl Njuten) vs ész. Amerikai Pensylvania szab. Státusb. Bucks Grófs. ban 300 l. és egy akademiáv.

Newtonshaw, nagy falu déli Skótziában Clakmannan Grófs.ban, a' The Devon Iron-Company név alatt esméretes vas öntés mellett.

Newtown, vs ész. Amerikában New-Jersey szab. Státusban Sussex Grófs.ban 7000 l.

Newtown Ardes, mvs Ireland Down Grófs.ban Strangford tavánál; vászon szövéssel.

Newtown Limawaddy, mvs Irelandia' Londonderry Grófs. ban Roe fónal; vászon szövéssel.

New-Willeyfurnace, vs Worcester Angol Grófs.ban ágyú öntéssel.

New-Woodstock, vs Oxfort Angol Grófs.ban 1300 l. aczél fabr. jövedelmes manufaktu-rákkal, mellyek Blenheim (Woodstock Glaves) és a drágakatszolgáltatnak közel esik innen ama nevezetes Blenheim Castle, melly Marlbrough Herczeg tiszteletére építtetett, és nekrajongó dékoztatott; van itt egy 24000 kötet könyvekből álló könyvtár, és sok gyönyörködtető kertek.

New York, ész. Amerikai szabad Státusban 40° 30' — 45° É. Sz. alatt; nagysága 2270 □ mfdre népessége pedig 586200 számláltatik, kik között 20613 való szerencsény sklávok vannak. Földészint termékeny. Tavai ezek: Ontario, Champlain, George, Oneida, 's a' t. Folyóji pedig: Hudson, Mohawk, Kadaraqui, Susquehannah, Delaware, Chazy, 's a' t. Éghajlatja egészségtelen, tele hosszú, és kemény melege nyáron erős; ezen tart.nak közönséges betegsége a' változó hideglelés. Terméseiezek: vas, malomkő, fa, len, kender, gabona, (ebből egész Amerikában itt leg több tenem, és innen Amerika' Gránariumának neveztetik) gyümölcs, hámuzsir; szarvasmarha, ló, disznó, hal, méhek 's a' t. Ez a' Státus következendő Grófs.okra osztatik: New-York, Suffolk, Queens-County, Kings-County, Long-Island, Richmond, v. Státus szigeti, Ny. Chester, Dutchess, Albany, Orange, Ulster, Columbia, Nesselaer, Saratoga, Washington, Clinton, Montgomery, Herkemer, Orsego, Tyoga, Onondago. Fővsa:

New-York, hasonló nevü Grófságban, egy szigeten fekszik, 4000 h. 85630 lak. 22 templ. okkal és imádkozó

Digitized by Google

házakkal az Angol, Francz. Hollandus, Reformátusok, Lutheránusok, Quakerek és Zsidók számára. Széke a' kormánynak, Universitással, melly Columbia Collegenek neveztetik; és a' hasznos tudományoknak előmozdítására egy tudós társaságot, és a' mi a' emberiség dicsére leginkább szolgál a' Néger rabóknak szabad bocsáttatásokra egy intézetet tal, nem különben az árvákszegényekről, kárvallottak, és jövevény Angolok, és Németek gyámolokra ügyelő társaságot, 2 rajzoló iskolát, 2 váltó kaszát 1 orvosok társaságát, 1 társaságot a' kettős viadalgátlására, egyet az adósok segedelmére, egy betegek intézetit (Ally dispensatory) számos fabrikákat, nádmezőházat, 20 könyvnyomtatókat, 1802-től 1 könyváros bóltot foglal magában, 1864. több könyvárosok tettek fel jutalmakat a' legszebb, és legjobb Amerikai nyomtatványokért. Ezen régi, és jeles Amerikának két folyóknak torka között jó révpartja van; virágzó kereskedése Europa, keleti, és nyugoti Indiai, és China felé üzi.

Nawo, vs. és likötőhely Bornholm Dániai szigeten.

Neykyf, uradalom Karniolában.

Neylau, l. Naila.

Neyra, l. Banda szigetek.

Nesibin, Nisaabin, Nisibin, (Nisibis) most csak egy 1000 l. álló falu Asiában, a' Bagdadi Bassaságban, Mardin Helytartóságban, Ischudi v. Hermas fónál, a' sok Arabiai, és Kurd raboktól gyakran háborgattatik, és azért napról napra kevesebben lakják; ezelőtt híres vár volt, mellyből még maig fenmaradtanak némelly díszes maradványok. Egy barlangban van itt Elisa Prophetának sírja.

Nezan, l. Neschimod.

Ngan-king-fu, gazdag kereskedő vá., Kiang-nan, Chinai tart. ban.

Ngan-lo, és Hellemetnoi, és terméketlen térségen uhon Honang tartban, gazdag kereskedéssel, környékében két másod, s egy harmad rangú vsok fekszenek.

Ngari, ors. Tubetben 9 tart. okból áll, u. m. Sangkar, Purang, és Tonso.

Ngola, l. Angola.

Ngoy, l. Angoy.

Niagara, 36 angol mfdnyi hosszú fó Canadában, eredetét Erie tavából Erik kis vár mellett veszi, és Ontario tavába foly; ez a' fóvíz választja el Canadát New-Yorktól. Erie tavából kifolytánál is már nagy mellységü, és a' mellett 900 lábnyi szélességü, folyása kevesebbé sebes, további folyásával Cippeway fóvíz, és hasonlónevü várhoz közeli tésekor partjai szorosabbá válnak, és mivel Cippeway fóvíz befolytával nagyobbodik, ragadóvá válik a' kösziklák felé csapodik, és az által menetelét veszedelmessé teszi, innen közelit a' rettenetes lefolyásához, és három nagy vízzuhanásokat formál, mellynek kettője 160 lábnyi magasságu, a' harmadik pedig 142 lábnyi magas, de sokkal ragadóbb a' két elöbbeninél, 1000 láb szélességben ezen vízzuhanásokat 4 mfdekre halhatni; minden minutában 672000 tonna víz foly le 40 lábnyi magosságról, ez által nagy láthatói felhők erednek.

gara, v. Newark, vs Niagara fő torkolatjánál az Ontarioi tóban 70 h. Itt van Felső Canada, kormány széke. A' vs kereskedést tűz unda bőrrel. Van halá tatja.

garo, kis vár, hasonló nevű fóvíz bal partján, egy kitett hellyel.

kátel, kis ors. Bambuk ban. ságban közép Senegambiába Afrikában.

ntsch, erősség Moldvában, rdélynek határánál, egy ugos hegyen fekszik hasonló nevű fóval

, elég népes sziget Asiai ngeren Sumatrától 1 mfd. yug.ra kereskedése csekély

at, falu Franczia ors. Somne oszt. 204 h. gabonával s marhával kereskedik.

e, vs Jutlandi Wiborg Püspökségben Lymfiortnál, van narha nevelése, gabona kereskedése, és derék hering gása.

td, l. tsnik.

rea, 1) fő országi közép lithyniában. Itt tartatott sőt köz gyülés a' k. Anyaszent egy házban. 2) régi Inában. 3) régi Franczia szban. (Nice) 4) régi Oszt ors.ban. (Nizza) 5) régi Görög ors.ban; Okrisok ldén.

ranga, fő hasonló nevű rt.ban Spanyol ész. Amekában, az a' déli tengerez közel veszi eredetét, az ész tartományon elterjed, S. Juan fő által a' Caraibi tengerrel egyesül.

rangua, Új Leon, tartom. panyol O-Mexico Vice kiályságban, Guatimala ker. ben, hasonló nevű tónál. ermései ezek: pamut, indigo, chinafa, czukor, festőa; gabona, méz, viasz, szarvas marha, ló, öszvér, juh, fáczány halak, s a' t. Fő vár. Leon de Nicaragua.

Nicaria, (Icaria) török szigetek az Archipelagusban Samos, Naxia, Chio, és Patmos szigetek közt, mintegy 1000 Görög lakkal, ván hőven fája, pálakövе, kecskéje méhe, s a.

Nicastro, Neocastrum, Siderna, igen szépen épült ors. Nápol ors. Calabriában, tál, azon fokánál, melly a' két Calabriát elosztja, fekvése ellenben bővelkedő tájékon, ezért lak. 10000 számláltattatnak. Ván egy Püspöksége, kinek Aide meleg fürdők találtatnak.

Nice, l. Nizza.

Nicer, fő régi Vármath ors. ban, most Neckar.

Nickelsberg, bánya ns Cseh ország, Leutmeritzi kerületben czán, és czüstbányákkal.

Nicobari szigetek, 6° 40' É. Sz. 110° 111° K. H. alatt Asiában egy csoport sziget, Bengalai tenger öbölnél csak közül az északiak Sombreri szigeteknek neveztetnek; többnyire míveletlenek, de önként bizonyos időkben gyümölcsei teremnek. Építésre igen derék a' fája. Vannak 30 — 40 fent Mellőri gyümölcsei, ezek kenyér helyet szolgálnak. Négy lábú állatiból csak disznaji, kutyáji macskáji, és gyíkjai vannak; szeléd baromfiból csak tyúkjai, ezeken kivül sok kígyóji. Rézszínű lak. igen hasonlítanak a' Malayitákhoz de nem karakterekben; mivel jó szívűek, kegyesek, vigak, és jézanok, nyilván Peguaniak maradéki. Ezen szigetek közül a' jelesebbek ezek: Nagy Nicobar, Rankowry, Comarty, és Trinkutte.

Nicobar, (Nagy) egy a' Nico-

Digitized by Google

barlaszigetek közül, melytől ama többi szigetek vízszik Nicobari nevezet; 7° 4' É. Sz. 93° 44' K. H. alatt fekszik Grenwichtől; 6 német mfd hosszaságú és 2—3 mfd szélességű; déli részei magosak, és kőaziklákkal vannak körülvévé, többi részei alacsonyak, síkak, jól termők, vízzel és fával bővelkedők.

Nicolai, lengyelül Mikolow, vs Siléziáb. Pleszi urad.ban 206 fa. h., és 1360 l.

Nicolaiken, (53° 47' 35" É. Sz. 39° 13' 40" K. H.) vs kel. Borussiában, Sehesteni ker.ben. Spirding tó egy részénél 144 h. és 1310. Az ezen tóban fogott Eperlán Szemling nevű hallal (Salmo eperlanus) nagy kereskedést üz. Közel van innen Lyk vára.

Nicolas de la Gravesent, város Franez. prae. Felső Garonne oszt. 2330 l.

Nicolsburg, l. Nikolsburg.

Nicomedia, l. Ismid.

Nicöping, l. Nyekiöbing, Nycöping.

Nicopoli, Nigheboli, vs török Bulgariában, Otzuma fónak Dunába való befolytánál 20000 l. Széke egy Görög Érseknek. Itt 1396-dik eszt. Zsigmond Magyarok' királya a' Törököktől megvertetett.

Nicopolis, vs Armeniában, Ásiában, egy Püspöknek lakhelye, ki a' Sebastei Püspök alatt van.

Nicopolis, 1) vs al. Aegyptus, nyugati részén, tengernél, Alexandriához közel. 2) kis Asia, Ciliciában az Edessai utban. 3) régi kis Armeniában Pompejustól építtetett Caesareai uton. 4) Judaeában Jerusalemtől 60 stád. másképen Emaus. 5) régi Epirusban, Aktiumnak ellenében, mellyet Augustus az Aktiumnál nyert győzedelme emlékezetére épített, 'sígy nevezett. 6) Alsó Moesiában Jatrus vizénél. 7) Közép Thraciában.

Niccsia, vs Siciliában Val di Demonában egy magos hegyen fekszik, szinte közepén a' szig. nek 3167 h. 4 2690 l. gabona és marha kereskedéssel.

Nicosia, Leucosia, Lourtra, Cyprus sziget fő vs. Sapethie ker.ben a' Török Bassának lakhelye, egy Görög Érsek', és egy Örmény Püspök' széke. Ker.ében 9 mfdre megy, l. 15000 számlláltatnak. Termékeny helyen fekszik; vannak pamut, és kordován fabrikáji.

Nicotera, kis vs Giolai öbölnél, Oltrai Calábriában Nápoly ors.b. egy Püspökséggel, és 5700 l.

Nicoya, mvs a' hasonló nevű fónál ész. Amerikában. Mexicoi Costa Ricca tart.ban, Golfo de Salinasnál a' csendes tengernél, a' hajó építésre igen alkalmatos helyen fekszik; lak. többnyire ácsok, kik új hajókat készítenek, 's a' romlottakat megigazítják, jó posztók is készétettnek itt.

Nidau, szép kis vs Bern Helvetziai kant. Ziehl fónak torkolatjánál melya' Bieleri tóból ered, Aar fóval egyesül, és igy általa a' hajókázás szépen virágzik; kereskedése is jó lábon áll. A' várnak, melly a' vson kivül épült szép kilátása van.

Nidhorg, l. Neidenburg.

Nidda, fóvíz felső Hassia Herczs.ben, ez Sachsenhausennél ered és Höchstnél Mainba folyik.

Nidda, vs ugyanott a' hasonló nevű fónál 281 1490 l. vl. vason, és harisnya szövéssel. Közel innen Saltzhausennél

Digitized by Google

ran egy jó csikónya.
decken, Niedeck, vs egy mezedek hegyen Francz. orsz. Ruhr fónál, egy erős várral.
dlebad, egésséges ferdő Zürich Schweitzai kant.ban.
drosia, fó Norvégia' Dronheimi Püspöks.ez a' tengerbe foly.
ola, város Sevilla Spanyol art.ban Tinto fóriál 9000 l. s egy réz bányával.
rcsicz, Herczegi vs Minsk Orosz Helyt.ban.
deck, l. Nidecken.
denstein, régi vs Hassiai választó Herczegs.ben Wieloftnál, mellyben két kőből készült hídak állanak, egy templ.nal, 103 h. és 810 k.
der Lula, Alsó Aula mvs Hersfeld Herczs.ben, gyapjú, matéria, és vászon fabr.
derbarnimi kerület, Brandenburg' egyik része, nagysága 28 □ mfdre, népessége 263000 re megy. Fő városa Berlin.
derbrechen, város Nassau-Weilburg Herczs.
derdahlum, l. Oberdahlum.
der-Ebersbach, alsó Ebersbach, falu Saxonia Meiszeni Kor.ben Groszenhaimnál, van egy fabrikája.
der-Einsiedel, Alsó Einsiedel, Gróf Salm Reiferscheid Alluja Cseh orsz. Leutmeritz Kor.ben, egy igen derék papiros malommal.
derhall, kis vs Würtemberg Jaxt orsz. hírós hamr, Kocher fónál, egy só forrással s 1290 l.
derlana, falu Bajor orsz. Isar Kor.ben, Ralzau pataknál; itt van a tartományi tönyvszék.
derland (Franczia), magy. Francz. országhoz tartozó Belgium. Ez alatt értetődik azon részei a Niederlandi Tart.oknak, mellyektől még a' 17dik Század' napjain, meg fosztatott az Austriai ház; t. i. Flandria' Hennegau' Namur, és Luxemburg némelly részei; Cambresis' hiztartinyal együtt, mellyek az éjszaki tenger mellett feksznek, Belgium, és a' Francz. orsz. között. Ez egy kellemetes, részeként róna, részként völgyes tart.; mellyet Lys, Deule, Scarpe, Sambre, Schelde, és más több mesterséggel készültt fővizek nedvesítnek. Különbféle terméseli bőségben vannak, főkép gabona, dohány, len, gyümölcs, és réti termés. Ez a' tart. formálta az előtt a' Flandriai Helyt.ot, azután pedig az úgy nevezett északi osztályt.
Niederlandi Királyság, vagy az eggyesült Belgium: ezen név alatt értetődnek I.) Azon 7 tart.ok mellyek 2dik Fülöp Spanyol király alatt, a' Spanyol jármat levetvén, szab. Respublikát formáltak. Ezen tart.ok nevei ezek: 1) Geldria Herczs. hozzá tartozó Zutphen Grófs.gal. 2) Holland Grófs. 3) Zeeland, 4) Utrecht, 5) Friesland, 6) Felső Yssel, 7) Groningen tart. II.) Az Austriai Flandria, Brabantia, Namur, Limburg, és Luxenburg tartományokból; Lüttich Herczegi Püspökséghől, s a' Hennegaui Grófságból. Ezen eggyesültt Belgium, melly 1793 ezt. Francz. orsz. hez tartozott, a' fenn említett ezt. ben, November holnl. Az eggyesült Fejedelmek (Austria, Orosz, Prusszus, és Bajor) fegyvesivel meghódoltatott, és az Orániai Herczhek, a' ki akkor Angol orsz. ból Amsterdámba érkezett, Királyi méltósággal általadatott, a' ki is a'

Károlyi fő vsa, 3) Nieder-Mehlen, falu Hessen-Darmstadt Herczegségben, Friedberg kerületben, 245 h. és 1330 l.

Niederschaffhausen, falu Sachsen-Weimar Nagyherczegségben, Neustadt kerületben, Grófs. felső Szászkerben, 120 h. egy vashámorral.

Niederschmalkalden, falu Hessen-Kassel Választó Tartományban, Hersfeld kerületben, Schmalkalden Grófs. felső Szászkerben, 1330 l. egy vashámorral.

Niederschönhausen, falu Brandenburgban, Berlinhez közel, Pankenél, kir. várral, Hertzfeldi Herczegnek lakhelye.

Niederschopfheim, falu Hessen Badenben, Lörrach kerületben, 1100 l. vár, gabonája, gyümölcse, és jó bora.

Niederstetten, v. Haltenbergstetten, falu Würtemberg Jaxt Ország-birtokában, 1300 l.

Niederstotzingen, falu Würtemberg Dunai Országbirtokában, 1000 l. vár, vászonnal, és pamutmaterikkal kereskedik.

Nieder-Urnen, (alsó Urnen) derék falu Glarus Svajtzban, fő gymnasiumi és tanári seminarium, szép templom, selyem fabrik, és egy keresztyén Gymnasium is; az Esztendei nagy vásárok helye is; az Esztendei kereskedésre alkalmatos lerakó hely.

Niederwalsee, falu Austriában Ens-alatti kerületben, a' Bécsi országos felső törvénytáblának illyenes bányával.

Niederwehr, falu Würtemberg nagy Herczegségben, Donai kerületben, egy vashámorral, és czérnával, zsinagogával és ocz-ruza fabr.

Nieder-

Digitized by Google

ederwildungen, ... Waldeck Hercss. ben 1600 l. és Herczegi mulató várral, hyceummal árvák házával, és savanyú víz forrással. *edenwalderdorf*, falu Cseh orszban Leutmeritzi ker. ben. Lakosai fonással, és köszörüskövek kifaragtatásokodnak, és üveggel kereskednek. *edenzwabre*, plébf. falu Hasia fő Hercza ben 94 h. és 750 l. ak. *fürn*, falu Bünz, és Ens Bádeni ker. ben 100 l. és szőlőmiveléssel. *heim*, város a' Paderborni Hercss. egy hegy tövénél fekszik, egy királyi majorsággal 2 templ. 230 h. és 1140 l. kik között 74 zsidók találtatnak. Itt készítetik ama nevezetes vörös sajt Nieheimi sajt név alatt. *megk*, vs Prussziai Wittenberg ker. ben 274 h. *men*, Rubo, l. Memel. *mes*, mvs Csak orsz. Bunzlaui ker. ben 380 h. 2440 l. várral, 1 kath. plébt. templ. nal. Lak. többnyire posztó készitésből, szövésből, és kötésből élődnek, kik régi döktől bormérés, és só kereskedés jussal birnak. Vannak vashámorai is. *mirow*, ker. Kaminiecz-Podolszky Orosz Helytart. 320 l. és többnyire zsidó lak. ó hőr, és karton fabrikáji vannak, és kereskedést üz. *modia*, l. Falkenberg. *mtschitz*, mvs Morva orsz. Preraui ker. ben, egy plébval 150 h. és 1030 l. *mtschitz*, (Nagy) mvs Morva orsz. Brüni ker. ben Schwarza fónál, egy plébal, 176 h. és 860 l. *mschitz*, (kis) falu ugyan-ott Schwarza bal partján 50 h. és 250 l.

Niemberg, Norsebnagum, (52° 38' 32'' É. Sz. 26° 51' 6'' K. H.) Hnya Grófs. fövsa. Weser fónál 350 h. és 3350 l.

Niemburg, kis vs Anhalt. Köthen, Hercza. Bude fő Saaléba való befolyásnál, egy kastéllyal.

Niemhaus, l. Neuhaus.

Niemmec, mezőv. Calenbergi Hercza. hegyen fekszik egy patáknál 176 h. Közel innen van ama híres Amplieth nevű nagy tükör huta, hol igen szép tükrök, és különféle üvegek készittetnek; az itt dolgozóknak száma 300 megy. Van itt egy Herczegi ménes is.

Niemrode, l. Neuenrade.

Niepolomice, kamarajószág, és falu Galiczia' Bochni ker. ben Weichselnál egy kastéllyal, és a' jószág Direktió székivel, egy plébval, és sóhúzással.

Niere, tó, közép Afrikai Senegambiában, Galam tartóm. délre fekszik.

Niers, hajónázható fó Francz. orsz. volt Rubr oszt. ban, most Burkus alsó Rajnai Hercza. Odenkirchen és Gladbach közt terem, és Gennep alatt Maasba folyi, 4 papiros és más malmokat hajt.

Niersstein, falu Francz. orsz. Donnersbergi ker. Rajna vizénél, 1990 l. jeles horáról hires.

Niesky, (51° 17' 30'' É. Sz. 32° 20' 45'' K. H.) szépen épült helys. Görlitzi ker. ben, felső Lausitzban, erdő mellett fekszik 650 l. és a' Morvai Atyafiakhoz tartozik, kik 1789 b. Barbyban lévő Seminariumjokat ide általtették.

Niestädt, l. Nystadt.

Nieswicz, város Minsk Orosz Helytt. ságban F. U. Radzivil Hercz. Van egy jeles kastélya.

Digitized by Google

Nieszawa Nischawa, vs Poseni Herczs. Weichselnél 820 l.

Nieuport Nieuwport, (51° 7′ 1″ É. Sz. 20° 24′ 52″ K. H.) erős tengeri vs., és kikötőhelly egyes. Belg. orsz. Lys. oszt.ban Yperle fónál, az ész. tengertől 1 órányira. Vannak háló, és kötél fabr. hajókázást, hering fogást, és kereskedést üz.

Nieuport, erősített vs Franc. orsz. Maas torkolati oszt.ban Leck fónál 142 h. és 390 l. kik többnyire lazacz fogással foglalatoskodnak.

Nieuwburg, mulatóház Ryswick nevű faluban. Itt kötetett 1697-ikbe a' Ryswiki békesség.

Nieuwe Pekel Aa, vs Gröninga Hollandiai tart.ban 2,840 l.

Nieuwkerk, vs Hollandiai Geldriában 5920 l. és Zuid tavánál lévő kikötő hellyel.

Nievre, folyó Franczia orsz.ban; ered a' hasonló nevű oszt.ban, szép mezőket nedvesít, több malmokat hajt, nem külömben 50 vas, és aczél műveket. St. Nevers ván keresztül folly, és 6 mfdnyi futása után Loirrel eggyesül.

Nievre, osztály Franczia orsz. nevét a' fellyebb említett fótól kölcsönözi, a' hajdani Nivernaist foglalja magában, nagysága 146 □ mfdre, népessége 293,260-ra megy. — Kel. része igen hegyes, és vassal, köszénnel, borral, lennel, gyümölcsel, fával, és gabonával bővelkedik, marha nevelése is igen jó, 4 kerületekre osztatik, mellyek e' következendők; Nevers, Cosne, Clamecy, és Chateau-Chinon, ezek ismét mind öszve 25 kant.ban 330 községeket foglalnak. Fő vsa Nevers.

Nieuveld, hercz Afrika' déli partjain, mely Caffrandot mintegy keresztül metszi, és majd egész esztendőben hóval fedetik.

Niezuchowo, vs Bromberg Varsói ker.ben, a' Culmi Püspök' széke.

Nigerponitók, egy ága a' Schipiwäreknek, ezek az Amerikai szabad Indiának némelly részeit lakják, 4,000 vitézeket állíthatnak ki.

Niger, v. *Joliba*, v. *Nil-el-Abiad*, így nevezetik t. i. Negerektől, az Arabsoktól pedig Guinnak, Ginnak, Issának v. nagy Nilusnak. Ez egy a' legnagyobb fóvizek közül a' földön, Afrikában Nigritia közepén, mellyet Nyról kel.re keresztül folly; ered Kong hercz.eiben, (11° É. Sz. 10° K. H. alatt), rövid folyása után már nagy hajókat viszen, egy ága innen Tombuktuba folly, másik pedig Houssába, és némelly új tudósítások szerént, egy nagy mocsárba mintegy elvész. Hihetőbb az hogy Benin, Formoso, és Kalabár folyók ezen fónak torkolatjai. Esős időkben igen megárad, Augustusban a' legmagosabb helyeket is feléri, és így kiáradásával a' földeket, és réteket termékennyé teszi.

Nighepoli, l. Nicopoli.

Nigritae, népség régi Mauritaniában, Nigir vizénél, Nigira vssal.

Nigritia, Arabs nyelven Sudán, nagy, de igen kevessé ismeretes része közép Afrikának, Niger folyó mind a' két partján fekszik, melytől nevét is kölcsönözi. Afrikának ezen részét Szahára, Senegambia, Guinea, Zanguebar, Ajan, Habessinia, Nubia, és Aegyiptus

örnyékezik. Nagy ga 80,000 □ mdnyi. Déli, és Esz. részeiben több mágos hegyek vannak; Északra többnyire övény pusztaságból, délre édik el. Őrségből áll, és gy földje csak a' folyók mellett termékeny. Folyóji ügeren Jolliba, Gwin, Nil-Abiad) kívül nevezetebbek: Wadel-Gazel, Miad, Bar-el-Abiad (Fehér ó) s a' t. Éghajlatja meg, mellyet a' nap, és éj zühet nélkül tartó egyenlősége, a' számos essők, és elek valamennyire mérséklenek. — Erdei messze terjednek, mellyekben ülömbféle vadállatok tartózkodnak p. m. Elefánt, amár, teve, szarvas, juh, d, ló, zebra, többféle majok, oroszlány, párdutz, gris, hiaena, medve, rucz madár, sas, óriási ó, melly hemellykor 40 nyi hosszaságú, és 2—3 nyi szélességű is szokott nni, 's a' t. Marhanevese közönségesen jeles, csak ei hibáznak sok helyen. — A' Plánta országból: lmafa, riskása, kukori, Agumifa, dinnye, man, gránát almafa, manla, füge, pamut, ugor, vöröshagyma 's t. ef. ványokból: lelhetni aranat, vasat bőségben, ól t; a' sóban mindazonál nagy szükölködést szen l, úgy annyira, hogy y font sót 1/2 aranyon etnek, mivel sóbányái, sóstavai nincsenek. La többnyire Négerek (L. ger) vagy más vad szálnányokból származó Gal ok, Mandingoerek 's t. ef. résszerint állandó lakyeikbe, többnyire pedig folyók mellé vonják magokat, résszerint ide 's tova csavargnak. A Négerek többnyire bálvány imádók, vannak mindazonáltal Muhamed' követői is köztök. Az uralkodó hatalom hálók határtalan Despotai. — Nigritzia következendő tartományra oszlatik: Jallonkadu, vagy Dschallonkadu, Manding, Kaarta, Bambarra, Masina, Kong vagy Gondscha, Degomba, Kaffada, Maniana, Bádu, Gotto, Tombuktu, vagy Tombut, Biruh, Kombah, Gágo, Guber, Haussa v. Sudan, v. Afnu, Asben, Agades, Bornu v. Burnu, Fidri v. Lissi, 's a' t.

Nihihau, egy az Australiai Sandwichi szigetek közzül.

Nikelsberg Niklasberg, kis hánya vs Cseh orsz. Leutmeritzi ker.ben; ezüst bányákkal, egy kath. templommal, és 73 h.

Nikirsk, vs Moskwa Orosz Hellyt.ban 76 h. és 850 l.

Niklosdorf, falu Austriai Sziléziában Troppaui ker. Neisse Hertzegs.ben, Freywaldaui Püspöki jószághoz tartozik. Hegyek között fekszik Bielau tónál, van 1 kath. templ. oskolája, 1 Cs. Kir. határ vámháza 269 h. és 1,700 német lak.

Niklovitz, Nikolovitz, mva Morva Orsz. Znaymi ker.ben 116 h. 625 l. egy plébániás temp.mal, kastéllyal és majorsággal.

Niki-falu, szabad puszta Bars Várm.ben, F. U. az Esztergomi Fő Káptalanbéli uraság.

Nikolajew, vs Cherson Orosz Hellyt.ban, Bog vizinél 890 h. 4,400 ig való l. és hadi kikötő hellyel. Egy Admirálnak széke l. Cherson.

Digitized by Google

Nikolincz, Oláh falu Krassó Várm.ben, F. U. a' Kir. Kamara, 1,166 hitüek. Határa terséges, és egyenes, dióvon terem búzát, zabot, és kukoricát. Erdei és szőlei nincsenek. Közel van ide Fejér templom.

Nikolsburg v. **Nikolsburg**, (48° 47′ É. Sz. 34° 16′ 30″ K. H.) vs. Morva Orsz. Brünni kerben, 745 h. 7,530 l. kik között 3,600 Zsidók, egy szép köszikán épült kastéllyal, melly Dietrichstein Her. hez tartozik, egy 20,000 kötetből álló könyvtárral, Gymnasiummal, és Lyceummal, egy gyönyörü kath. templommal. — Van halcsont fabr. meglehetős borai, és kereskedése. A' vs körül levő hegyekben márványvágások, mellette lévő kőbányában pedig kövé vált csigák találtatnak. Van póstaháza is, és könyvárosi boltja.

Nikor-Zimbabe, vs Imirete Georgiai szig. egy Görög Püspök' széke.

Nikosu, vs Grusinia Orosz Hellyt.ban, egy Görög Püspök széke.

Nilab, fő Perzsiában, melly az Indiai tengerbe ömlik.

Nilamby-Neur, vs Ceylan szigeten Kandi Országban egy Kir. palótával, és hadi tárházakkal.

Nil-el-abiad, l. Niger.

Nilopólis, vs régi közép Egyptusban, Heraklcopolis Nomosban. Itt kizhaltatott a' Memphisi Apis, van itt egy piramis is.

Nilskol, Stolbnoi, Monostyr, kis hellys. Twer. Orosz Hellytart., nevezetes a' búcsú járásoktól.

Nilus Nil, Albanwi, legnagyobb fó Afrikában, két meglehetős nagyságú folyók összefolyásából eredő, mellyek egyike Bahr el-Azargue (az az kék folyó, melly Abiáninak is az az folyók atyjának, vagy szorosb értelemben Nilusnak neveztetik), az Habessiniai déli részében (70 Ész.) 11 3 fortásokból eredő, a' másik pedig Bahr el-Abiad (fehér folyó), és közép Afrikai részekben Habessiniától nyugot felé az úgy nevezett Hold hegyekben fakad, több kis folyókat u. m. Bahr el-Ada, Maleg, a t. felvén folytában, több szigetet formál, és Sennaartól szélin az előbbeni vel egyesül Halifán mellett, innen Nubiát keresztül folja, hol több zuzhanásokat formálván, (mellyek között legnevezetesebb felső Ægyiptusban az Assuan v. Syene vá fölött lévő), folyását délről ésak felé vészi különféle cs.varodásokkal, és utóbb, lehetőleg a' tőle formáltatott, Nilus völgyébe szorúl, itt eleinte keskeny agyan de annál mélyebb, tovább jobban elszéledvén, nagy csendességgel folyt és azon hegyektől mellyektől környékeztet, elvályán, szélessége ismét nagyobbodik, és Kahira (Fő vsa Ægyptus tartom.nak) alatt két fő ágakra vál, mellyek Delmát formálják és 600 mfdnyi folyása után, mind a' két ág, a' kel. agyan Damiate, a' nyúgoti pedig Raschid alatt a' fő torkolatok által a' közép tengerbe zuhan. — Nilus szép, nagy s jeles fóvíz, melly több szigeteket kerít; szélessége

Digitized by Google

és mélysége külömbféle. Kahira tájékán (Niebur híres útazó jegyzése szerint) 9,916 lábnyi szélességben. Ezen folyónak jegyzésre legméltóbb tulajdonsága, az ő rendes, s időszakaszi áradása, mellytől függ egész Egyiptus termékenysége, mivel itt az esők bigen ritkák, különben sok Nilusban nincs, más folyót itt nem találni, így tehát sok azon részei termékenyek, és bövek, mellyeket Nilus vize nedvesít, többi részei elhagyott pusztaság. Volta pedig (Oliver' jegyzései szerint) földünknek majd minden folyóji bizonyos időkben, főkép midőn a' hegyekben levő sok tavak felolvadnak, vagy üzömös esők járnak, 's ekkor megáradnak: de az ily áradás többnyire hirtelen, rendetlen, változó, a' körülötte lakozóknak káros; mivel a' földeket 's mezőket homokkal teríti el. Nilus ellenben talám csak egyetlen egy folyó, melynek áradása rendes, álhatatos, bizonyos időkben történő, és mindég hasznothajtó, mivel ettől függ az esztendő' bősége. Ezen áradásnak (melly rendes időkben homállyal fedeztetett) azon rendes, 's időszakaszi esők, mellyek Abessiniában esnek, ehez hasonlók mellett okoznak még a' nyarat, 's főkép ősz szelet is hozzá adhatni. Már Aprilisban elhagyja Nilus vize apadását, és lassanként növekedik, de csak Junius közepén kezd észrevehetőképpen áradni, és akkor se sebessen, kövönségesen hatalmában 24 hövelyk-nyire nő. Julius végig va-

lamint ezt a' Nilus mérője mutatja 8—9 Drára (vagy Ægyiptusi 'Singre) megárad. Ezen áradásra, mivel innen függ Ægyiptus' java, függesztettnek mindenek' szemei; 1-sö Juliustól Kahirában mindennap közönségesen kihirdettetik az áradás mértéke, mihellyest (pedig 16 Ægyip. Singre felemelkedett, legottan ez mindnyájoknak tudtokra adatik, mivel ekkor kötelességek az árendásoknak az árendás pénzt, mellynek egy harmadát előre megfizették, egészszen letenni, ha pedig Nilus vize a' 16 'Singnyi magosságot el nem éri, akkor a' falusiak az adófizetéstől mentek. Augustus közepén általhágja partjait, és September végén már legnagyobb magosságát eléri, melly ha 16 'Sing alatt van, szükölködés következik, ha 18 'Sing magosságú, középszerű az esztendő, ha 20—22 Sing magosságra emelkedik, böséget szül mindenben, de ha ennél is feljebb emelkedik, 23—24 'Singre v. még felyebb, olykor bő esztendőt kasztalan várni, mivel a' vizek sokáig maradván a' szárazon, károk szokott mivelésökben tétetnek. Némelykor egyszerre nagyon megárad, és leves idő múlva hirtelen megapad, 's akkor keserű nyilhatni bő esztendőnek, mivel a' föld elegendőképen meg nem nedvesedik; rosz jel az is, midőn a' vizek, mindkelőtte a' tél beköszönt, a' tónaságról lefolynak, mert olykor külömbféle férgek 's állatok ezáltal támadnak, és a' plántákban megemésztik,

Digitized by Google

vagy megveszteget ik. Innen már könnyen kitetszik, melly nagy szorgalmatossággal vigyáznak Ægyiptus' lakosai a Nilus kiöntésére, és melly leíhatatlan az örömök, ha Nilus' mértékéből előre szemlélik a' jövendő bőséget. Ezen kiöntés közönségesen Octoberig tart, sőt némelly helyeken November elejéig is.

Ez az az áradás, melly Ægyiptust közönségesen termékeny tartománnyá teszi! De mivel ily nagy tartományt Nilus vize egészlen meg nem nedvesíthet; hogy a' természetnek ezen ajándékával nem élhető, és azért szükölködő rész is részesüljön benne, kívánságok volt már a' régi Ægyiptombéliekben, e' végre már hajdan számtalan sok ágyak készíttettek a' földben mellyekbe Nilus kiöntésével a' víz felfogatott, és olly helyekre hajtatott, hová ezen kiöntés nem ért, vagy töltések, és csatornák által vezettetett. De ezekből már ma csak azokat látni, mellyeket az elkerülhetetlen szükség tartott meg. Azon kemény rázások, melyeknek annyi századokig volt kitéve Ægyiptus, a' határ nélkül uralkodók által, ezen hasznos munka elhagyása sok illy csatornákat, töltéseket, 's ágyakat omlásra hoztak, mellyek ma is mesterséges készületek miatt csudáltatnak. A' fennlévők sincsenek legjobb állapotban, a' többiek részszerént iszappal fedeztetnek, résszerént úgy elromlottak, hogy helyeket se látni. A' nagyobb csatornák 90-re számláltatnak, a' kissebbek száma bizonyosan meg nem határoztatik. — A' csatornák felnyitásának (melly különbféle időben történik Nilus áradása után) nagy befolyása van Ægyiptus lakosaira, azért is a' Kahirai csatorna legelőször nyittatik fel nagy pompával. — Mivel pedig Nilus vize egyszersmind tiszta, jó ízű, és egészséges is, innen egyszersmind Ægyiptus lakosainak jó ivó vízül szolgál: noha ugyan ivóvízben nem annyira mint némellyek gondolják szükölködik Ægyiptus, mivel forrásai ímitt amott találtatnak; mindazonáltal ugyan csak Nilus' vize légegésségesebb marad akkor is, ha zavaros. Kő korsókba szokták pedig tartani, hogy így hideg maradjon; kiáradásakor kőbatlangokba eresztetik a' víz, hogy Ivóvizei apadásában e' nélkül ne szükölködjenek. — Végtére hasznos a Nilus vize halászatja, és tőkép halászása végett, mivel ez által mozdíttatik elő a' keveredés, e' tartja fenn a' többi tartományokkal lévő közösülést, és egyesülést, az utazóknak pedig Ország út gyanánt szolgál; e' tölvő a' rajta hajókázó tömérdek sokaságot olly vígga, és elevenné teszi, hogy ebben földünk egy folyójához sem hasonlíttathatik; noha pedig köszírtok, zátonyok, örvények, 's más veszedelmes helyek is vannak a' folyóban: szerencsétlen esetekről mindazonáltal ritkán hallani valamit. Nilus áradásakor legsebesebben megy a' hajókázás, ollykor egynéhány nagyobb csatornákon is szoktak hajó-

Digitized by Google

házni, és így az uralkodó elevenség öregbedik.

Nilus mértéke, (Nil-Messer) Mikkies, ez egy oszlop, mellyen az Ægyiptombéliek Nilus növését, vagy apadását mérik. Hajdan több ily oszlopok valának Nilus vizin, u. m. Syene, Memphis 's a' t. vsok mellett, de ezek öszve omlottak, a' mostani, melly Motahwakel Kalifától épitetett, Ó-Kahira mellett áll Rodda vagy Raudach Nilus' szigetin, egy négy szegletü toronyban, mellyet fedett tornátz vesz körül, és Arábiai izlésre készültt kup-tetővel hegyződik. — Ezen torony' egy szobájában, látni egy márvánnyal békerített, mesterségesen készültt kútat, mellybe a' Nilus egy hasadékon által folyik; méllysége e' kútnak olyan mint Nilusé; közepén ebből vékony nyolcz szegletü kék, és fehér márványból készültt oszlop emelkedik, ezen oszlop Drákra (Ægyiptomi 'Sing) van felosztva; innen hirdetetik ki Nilus áradása, vagy apadása mértéke. Ez a' Kormányszék gondviselése alatt van.

Nilus-völgye, felső Ægyiptomban, Nilus fónak mind a' két oldalán fekszik, legszebb, és legtermékenyebb része e' tartománynak, hegyekkel van körülvéve, 's mintegy bérekesztve. Nevezetesebb vsai ezek: Siut (Assiut), Achmim vagy Echmim, Oschirdsche (Gerge) Kenne, Kuss, Esne, Assuan, 's a' t.

Nimburg v. **Limburg**, diszes 's Cseh orsz. Bunzlaui ker. ben. Elbe fónál, és Merina pataknál, 270 h. híres dinyéket termeszt, l. kik többnyire Csehek, serfőzésből, föld, és kertek miveléséből táplálják magokat, van egy Dékán, és két más kath. templ.

Nimègue, németül Nimmegen Nimwegen, Nymigen, Noviomagum, (51° 51′ 20″ É. Sz. 23° 30′ 26″ K. H.) erős vs Geldern Holland. tart.-ban Waal fónál, mellyen repülő híd viszen keresztül; dombokon van épitve 2000 h. és 12,000 l. hajdan híres Falkenhof nevü vára düledékében hever, l. serfőzéssel, és kereskedéssel foglalatoskodnak. Az idevaló városházánál köttetett 1678, és 1679 eszt. ben a' Nimmegeni békesség.

Nimes, tart. Franczia orsz.-ban, inkább róna, mint hegyes; külömbféle gabonát, gyümölcsöt, szedret, bort, és selymet nagy bőségben terem, most Gard oszt. nak része.

Nimes v. *Nismes* Nemausus, (43° 50′ 12″ É. Sz. 21° 58′ 39″ K. H.) Gard-Oszt. nak régi, nagy; és jól épültt fő vsa, két halmok' sorától kerítetik, tájéka bőven terem gabonát, bort, és olajt. H. száma 4,500 l. pedig 38,950-re kerekedik, kik közlt 25,000-en reform. A' régi Káptalan fő templomán kívül van még más pléb. templom; a' városháza mesterséges órája díszesíti. Találni itten tovább 1 nagy ispitályt, 1 betegek' házát, 1 Lycaeumot derék könyvtárral, a' szép tudományok Académiáját, az orvos tudomány, és földmívelés társaságát, 1 bába oskolát, 2 játékszint 's a' t. Igen nevezetesek fabrikáji is, u. m. se-

Digitized by Google

...ásra fel vette, és így ...zen eggyesülé Belgiom ...ését függetlenné tette Franczia ország tól. Most 18 tart. ...okra osztatott: 1) Nord Holland, fő vsa Alkmaar; Süd Holland fő vsa Haag; 3) Utrecht, fő vsa Utrecht; 4) Geldern fő vsa Arnheim; 5) Ober Yssel, fő vsa Zwoll; 6) Friesland, fő vsa Leuwarden; 7) Groningen, és Drenthe fő vsa Gröningen; 8) Seeland fő vsa Middelburg; 9) Ostlandern, fő vsa Gent; 10) Westlandern, fő vsa Brügge. 11) Nordbrabant, fő vsa Herzogenbusch; 12) Antwerpen, fő vsa Antwerpia; 13) Süd Brabant, fő vsa Brüssel; 14) Lüttich, fő vsa Lüttich; 15) Limburg, fő vsa Mastricht; 16) Luxenburg és Bouillon, fő vsa Arlon; 17) Namur, fő vsa Namur; 18) Hennegau, fő vsa Möns. Ezek 6 katonai komundókra osztattak fel, egyre három számolván. Első fő vsa Amsterdám, 2dik Deventer, 3dik Gent 4dik Antwerpia, 5dik Mastricht, 6dik Namur. A' hét szövetséges tartok Universitási: Leyden, Utrecht, Gröninga, az Austriai tartományok: Antwerpia, Brüssel, Mecheln, Athenaeum van Harderwich, Gröninga 's a' t. vsokban. A' Király váltva lakik Haag és Brüssel vsokban, többnyire l. Belgyiom, és Holland, külön.

Nieder Langenau, falu Glatz Grófs.ban, ásványos forrásokkal.

Nieder Leschen, falu Sziézia Spróttaui kerben vas hámorokkal.

Nieder Libich, falu Csehország Leutmeritzi kerben, 137 h. ...nankingot, piket, kartont, és manchester fabr...

Nieder Mellen, ...ezt. főhelye a vsa Westplatia Fuldaiban. Casseli ...

Nieder Neuland, ... Herzeld Herzlben ... Lippe Grófs.

Niederrheinische Franczia ország ... Dümmersee gebirg ...

Nieder Salzbrunn, ... Glatz Grófs.ban Hagenau Herzegsben 245 h. és 1330 l.

Nieder Schlesswig, (Schleswig) falu Stolberg Grófs. felső Szászkerben 120 h. és egy vashámorral.

Nieder Schmalkalden, (Alsó Schmalkalden) falu Meiningen Herczegben Schmalkald fónál, egy vashámorral.

Nieder Schönhausen, (Alsó Schönhausen) falu Brandeburgban, Berlinhez közel, Pankenél, kir. várral és lovarral.

Niederschopfheim, falu Mintzig Badenkerben, jó bora, gabonája, gyümölcse, és jó bora van.

Niederweiler, ... Haltenbergstetten, Hirsvsban Wirtemberg Jaxt országkörében.

Niederwildungen, ... Wirtenberg Dunáloriszegben 1100 l. várral. Vassonnál, és pannutmanufacturákkal kereskedik.

Nieder Urnen, (alsó Urnen) derék pleb. falu Glarus svajtzban, jó gyümölcsei és bora van, szélvül selyem fabr. tanáccsal, és egy feredével van ellátva, meg nagy porcelán gyár is; az általlandó kereskedésre alkalmatos lerakó hely.

Niederwaldsee, ... Austriában Ens-alatti kerben, a' Bécsi erdő felett fekvő tóban, inf. lomb bányával.

Niederwehr, falu Wirtzburgi nagyHerczegben, kereszt. és zsidó lak. egy kovárral, gyapjúval, és ócserua fabr.

Digitized by Google

derwildungen, ... Waldeck ... Hercas. ben 1600 l. és Herzegi mulató várral, lyceummal árvák házával, és ... avanyú víz forrással. ben ...
derwolferadorf, falu Cseh ... rsz. ban Leutmeritzi ker. ... ben. Lakosai fonással, és ... ösztörüskötéssel foglalatosodnak, és üveggel keresednek.
derzwabra, plébf. falu Hasia fő Herczeg. ben 94 h. és ... lak.
farn, falu Bihar, és Ens Béleni ker. ben 109 l. és szőlőmiveléssel.
heim, város a' Paderborni Hercss. egy hegy tövénél ... ekszik, egy királyi majorággal 2 templ. 230 h. és 140 l. kik közt 74 zsidók találtatnak. Itt készítetik ... nevezetes vörös sajt ... heimi sajt név alatt.
megk, vs Prussziai Wittenberg ker. ben 274 h.
men, Rubo, l. Memel.
mes, mvs Cseh orsz. Bunzlai ker. ben 380 h. 2440 l. ... ával, 1 kath. plébt. templ. ... ah. Lak. többnyire posztó ... észétésből, szövésből, és ... ötésből élődnek, kik régi ... löktől bormérés, és só kereskedés jussal birnak. Vannak vashámorai is.
mirow, ker. Kaminiecz Podolszky. Orosz Helytart. 320 ... és többnyire zsidó lak. ... hőr, és karton fabrikáji ... annak, és kereskedést üz.
nodia, l. Falkenberg.
ntschitz, mvs Morva orsz. ... erauri ker. ben, egy plébal 150 h. és 1030 l.
ntschitz, (Nagy) mvs Morv. orsz. Brüni ker. ben ... hwarza fónál, egy plébl, 176 h. és 860 l.
nschitz, (kisd) falu ugyant Schwarza bal partján ... h. és 250 l.

Niemberg, Nemcsbunyum, (52° 38' 22'' É. Sz. 26° 51' 6'' K. H.) Hnya Grófs. fővsa Wener fónál 850 h. és 8350 l.
Niemburg, kis vs Anhalt. Köthen. i Herczs. Bude fő Saaléha vizi hévízfolyónál, egy Bastéllyal.
Niemhaus, l. Neuhaus.
Niemmec, mezővs Calenbergi Herczs. hegyen fakszik egy patáknál 176 h. Közel innen van ama híres Amplieth nevű negy tükör huta, hol igen szép tükrök, és különféle üvegek készítetnek; az itt dolgozóknak száma 300 megy. Van itt egy Herczegi ménes is.
Niemrade, l. Neuenrade.
Niepolomice, kamar. jószág, és falu Galiczia' Bochni ker. ben Weichselnál egy kastéllyal, és a' jószág Direktiói székivel, egy plébval, és só házzal.
Nieri, tart. tó közép Afrikai Senegambiában, Galam tartóitól délre fekszik.
Niers, hajókázható fó Francz. orsz. volt Rubr oszt. ban, most Burkus. első Rajnai Herczs. Odenkirchen, és Gladbach közt ered, és Gennep alatt Maasba folyik, 4 papiros, és más malmokat hajt.
Niersstein, falu Francz. orsz. Donnersbergi ker. Rajna vidéki 1990 l. jeles boráról hires.
Niesky, (51° 17' 30'' É. Sz. 32° 20' 45'' K. H.) szépen épült helya Görlitzi ker. ben, felső Lausitzban, erdő mellett fekszik 650 l. és a' Morvai Atyafiakhoz tartozik, kik 1789 h. Barbyhan lévő Seminariumjokat ide áltatették.
Niestädt, l. Nystadt.
Niesnicz, város Minsk Orosz Helytságban F. U. Radzivil Herczeg. Van egy jeles kastélya.

Digitized by Google

Nieszawa Nischawa, vs Poseni Herczs. Weichselnél 820 l.

Nieuport Nieuwport, (51° 7′ 1″ É. Sz. 20° 24′ 52″ K. H.) erős tengeri vs. és kikötőhelly egyes. Belg. orsz. Lys. oszt.ban Yperle fónál, az ész. tengertől 1 órányira. Vannak háló, és kötél fabr. hajókázást, hering fogást, és kereskedést üz.

Nieuport, erősített vs Franc. orsz. Maas torkolati oszt.-ban Leck fónál 142 h. és 390 l. kik többnyire lazacz fogással foglalatoskodnak.

Nieuwburg, mulatóház Ryswick nevű faluban, Itt köttetett 1697-ikbe a' Ryswciki békesség.

Nieuwe Pekel Aa, vs Gröninga Hollandiai tart.ban 2,840 l.

Nieuwkerk, vs Hollandiai Geldriában 5020 l. és Zuid tavánál lévő kikötő hellyel.

Nievre, folyó Franczia orsz.-ban; ered a' hasonló nevű oszt.ban, szép mezőket nedvesít, több malmokat hajt, nem külömben 50 vas, és aczél műveket. St. Nevers-vsán keresztül folly, és 6 mfdnyi futása után Loirrel eggyesül.

Nievre, osztály Franczia orsz. nevét a' fellyebb említett fótól kölcsönözi, a' hajdani Nivernais foglalja magában, nagysága 146 □ mfdre, népessége 293,260-ra megy. — Kel. része igen hegyes, és vassal, köszénnel, borral, dennel, gyümölcsel, fával, és gabonával bővelkedik, marha nevelése is igen jó, 4 kerületekre osztatik, mellyek e' következendők; Nevers, Cosne, Clamecy, és Chateau-Chinon, ezek ismét mind öszve 25 kant.ban 330 községeket foglalnak. Fő vsa Nevers.

Nieuveld, bérez Afrika' déli partjain, mely Caffrandot mintegy keresztül metszi, és majd egész esztendőben hóval fedetik.

Niezuchowo, vs Bromberg Varsói kerben, a' Gulmi Püspök' széke.

Nigerponitéb, egy éga a' Schipiwäreknek, ezek az Amerikai szabad Indiának némelly részeit lakják, 4,000 vitézeket állíthatnak ki.

Niger, v. *Joliba*, v. *Nil-el-Abiad*, így nevezteték 1. i. Negerektől, az Arabsoktól pedig Guinnak, Ginnak, Issának v. nagy Nilusnak. Ez egy a' legnagyobb fóvizek közül a' földön, Afrikában Nigritia közepén, mellyet Nyról kel.re keresztül folly; ered Kong bérczeiben, (10° É. Sz. 10° K. H. alatt), rövid folyása után már nagy hajókat viszen, egy ága innen Tombuktuha folly, másik pedig Houssába, és némelly új tudósítások szerént, egy nagy mocsárba mintegy elvész. Hihetőbb az hogy Benin, Formoso, és Kalabár folyók ezen fónak torkolatjai. Esős időkben igen megárad, Augustusban a' legmagosabb helyeket is feléri, és így kiáradásával a' földeket, és réteket termékennyé teszi.

Nighepoli, l. Nicopoli.

Nigritae, népség régi Mauritaniában, Nigir vizénél, Nigira vssal.

Nigritia, Arabs nyelven Sudán, nagy, de igen kevessé ismeretes része közép Afrikának, Niger folyó mind a' két partján felszik, melytől nevét is kölcsönözi. Afrikának ezen részét Szahára, Senegambia, Guinea, Zanguebar, Ajan, Habessinia, Nubia, és Aegyiptus

Digitized by Google

örnyékezik. Nagy ga 80,000 ; mídnyi. Déli, és Ész. ré- zeiben több mágos hegyek annak ; Északra többnyire övény pusztaságból, délre édig éltöségből áll, és y földje csak a' folyók ellett termékeny. Folyói igeren (Joliba, Gwin, Nil-Abiad) kívül nevezetebbek: Wadel-Gazel, Mi- lad, Bar-el-Abiad (Fehér ly ő) 's a' t. Éghajlatja meg, mellyet a' nap, és éj ühet nélkül tartó eggyenesége, a' számos essők, és elek valamennyire mérklenek. — Erdei messze terjednek, mellyekben ilömbféle vadállatok tarzkodnak p. m. Elefánt, amár, teve, szarvas, juh, ló, zebra, többféle majok, oroszlány, párducz, ris, hiaena, medve, uczmadár, sas, óriási ó, melly hémellykor 40 nyi hosszaságú, és 2—3 nyi szélességű is szokot ni, 's a' t. Marhanevee közönségesen jeles, csak éi hibáznak sok helyei. — A' Planta országból: lmafa, riskása, kukori- , gumifa, dinnye, man- , gránát almafa, manla, füge, pamut, ugor- , vöröshagyma 's t. ef. ányokból lelhelni araat, vasat böségben, ólt; a' sóban mindazonál- nagy szükölködést szen- , úgy annyira, hogy font sót 1/2 aranyon nek, mivel sóbányái, sóstavai nincsenek. La- többnyire Négerek (L. er) vagy más vad szál- ányokból származó Gal- k, Mandingoerek 's t. ef. résszerint állandó lakeikbe, többnyire pedig folyók mellé vonják magokat, résszerint ide 's tova csavargnak. A Negerek többnyire bálvány imádók, vannak mindazonáltal Muhamed követői is köztök. Az uralkodó hatalom hálok határtalan Despotai. — Nigritzia következendő tartom.ra oszlatik: Jallonkadu, vagy Dschallonkadu, Manding, Kaarta, Bambarra, Masina, Kong vagy Gondscha, Degomba, Kaffada, Maniana, Badu, Gotto, Tombuktu, vagy Tombut, Biruh, Kombah, Gâgo, Guber, Haussa v. Sudan, v. Afnu, Kaben, Agades, Bornu v. Burnu, Fidri v. Liessi, 's a' t.

Nihihau, egy az Australiai Sandwichi szigetek közzül.

Nikelsberg Niklasberg, kis bánya vs Cseh orsz. Leutmeritzi ker.ben ezüst bányákkal, egy kath. templommal, és 73 h.

Nikirsk, vs Moskwa Orosz Hellyt.ban 76 h. és 850 l.

Niklosdorf, falu Austriai Siléziában Troppaui ker. Neisse Hertzegs.ben, Freywaldaui Püspöki jószághoz tartozik. Hegyek közt fekszik Bielau fónál, van 1 kath. templ. oskolája, 1 Cs. Kir. határ vámháza 269 h. és 1,700 német lak.

Niklovitz, Nikolovitz, mva Morva Orsz. Znaymi ker.ben 116 h. 625 l. egy plébániás temp.mal, kastéllyal, és majorsággal.

Niki falu, szabad puszta Bars Várm.ben, F. U. az Esztergomi Fő Káptalanbéli uraság.

Nikolajew, vs Cherson Orosz Hellyt.ban, Bog vizinél 890 h. 4,400 ig való l. és hadi kikötő hellyel. Egy Admirálnak széke l. Cherson.

Digitized by Google

Nikolincz, Oláh falu Krassó Várm.ben, F. U. a' Kir. Kamara, 1. ó hitüek. Határa terséges, és egyenes, dióvon terem búzát, zabot, és kukoritzát. Erdei és szőlei nincsenek. Közel van ide Fejér templom.

Nikolsburg v. **Nikolsburg**, (48° 47' É. Sz. 34° 16' 30" K. H.) vs. Morva Orsz. Brünni ker.ben, 745 h. 7,530 l. kik közt 3,600 Zsidók, egy szép kősziklán épült kastéllyal, melly Dietrichstein Hér.hez tartozik, egy 20,000 kötetből álló könyvtárral, Gymnásiummal, és Lyceummal, egy gyönyörü kath. templommal. — Van kalcsott fából, meglehetős borai, és kereskedése. A' vs körül levő hegyekben márványásatik, mellette lévő kőpányában pedig kövé vált csigák találtatnak. Van póstaháza is, és könyvváros boltja.

Nikor-Zimindar, vs Imirete Georgiai szig. egy Görög Püspök' széke.

Nikosia, vs Grusinia Orosz Hellyt.ban, egy Görög Püspök széke.

Nilab, fő Perzsiában, melly az Indiai tengerbe ömlik.

Nilamby-Neur, vs Ceylan szigeti Kandi Orsz.ban egy Kir. palótával, és haditárházakkal.

Nil-el-abiad, l. Niger.

Nilopolis, vs régi közép Egyptusban, Herakleopolisi Nomosban. Itt kiszolgáltatott a' Memphisi Apis, van itt egy piramis is.

Nilskot, Stolbnoi, Monostyr, kis hellys. Twer. Orosz Hellytart., nevezetes a' búcsú járásoktól.

Nilus Nil, Albanwi, legnagyobb fó Afrikában, két meglehetős nagyságú folyók összefolyásából ered, mellyek' eggyike Bahr el-Azargue, (az az kék folyó, melly Abáviának is, az az folyók' atyjának, vagy szorosbb értelemben Nilusnak is nevezetik), ez Habessinia' déli részében Agows tart.ban (10° É. Sz.), 2—3 forrásokból ered; a' másik pedig Bahr el Abiad (fehér folyó), ez közép Afrikai el. részében, Habessiniától nyugot felé az úgy nevezett Hold-hegyekben fakad, több kiss folyókat u. m. Bahr-el-Ada, Maleg, 's a' t. felvén, folytában több szigeteket formál, és Sennaár Ész. szélin az előbbenivel egyesül Halifán mellett, innen Nubiát keresztül folja, hol több vízzuhanásokat formálván, (mellyek közt legnevezetesebb felső Egyiptusban az Assuan v. Syene vá fölött lévő), folyását délről észnak felé vészi különféle csavarodásokkal, és utóbb, hihetőképen a' tőle formáltatott Nilus völgyébe szorúl, itt eleinte keskeny ugyan de annál mélyebb, tovább jobban elszéledvén, nagy csendességgel folyik, és azon hegyektől, mellyektől környékeket, elválván, Széllessége ismét nagyobbodik, és Kahira (Fő vasa Egyptus tartom. nak) alatt, két fő ágakra válik, mellyek Deltát formálják, és 600 mfdnyi folyása után, mind a' két ág, a' kel. ugyan Damiate, a' nyugoti pedig Raschid alatt, a' fő torkolatok által a' közép tengerbe zuhan. — Nilus szép, nagy 's jeles fóvíz, melly több szigeteket kerít; széllessége

s méllysége külömbféle.
kahira tájékán (Nilus hí-
és útazó jegyzése szerént)
,910 lábnyi szélességű.
Ezen folyónak jegyzésre
egméltóbb tulajdonsága,
ző rendes, s időszakaszi
radása, melytől függ egész
Egyiptus termékenysége,
ivel itt az esők igen ritkák, különben is Nilus
ivül, más folyót
t nem találni, így tehát
ak azon részei termé-
yen, és bőven, mellyeket
ilus vize nedvesít, többi
észei elhagyott puszta-
ság.
oda pedig (Oliver' jegy-
sei szerént) földünknek
ajd minden folyói bizo-
yos időkben, főkép mi-
or a' hegyekben lévő sok
ások felolvadnak, vagy
úzmos esők járnak, 's
ef. megáradnak: de az
ly áradás többnyire hirte-
n, rendetlen, változó, a'
vidéke lakozóinak ká-
s, mivel a' földeket 's
eket homokkal teríti el.
lus ellenben talám csak
gyetlen egy folyó, mely-
k áradása rendes, álha-
tós, bizonyos időkben
rténő, és mindég haszt-
hajtó, mivel ettől függ
esztendő' bősége. Főoka
en áradásnak (melly ré-
időkben homállyal fe-
ztetett): azon rendes, 's
őszakaszi esők, melyek
abessiniában esnek, ehez
int mellék okokat még a'
feti, 's főkép ősz szele-
s hozzá adhatni. Már
rilisben elhagyja Nilus
ó apadását, és lassan-
nt növekedik, de csak
nius közepén kezd csak-
re. Közepén áradni, és ak-
r se sebessen, kövülhető-
vi hatába 24 hövelyk-
re nő; Junius végével

lamint ezt a' Nilus mérője
mutatja 8—9 Dára (vagy
Ægyiptusi 'Singre), meg-
ered. Ezen áradásra, mivel
innen függ Ægyiptus java,
függesztettnek mindenek'
szemei; 1-sö Juliustól Kahi-
hában mindennap közönsé-
gesen kihirdettetik az ára-
dás mértéke, mihellyest
pedig 16 Ægyip. Singre fel-
emelkedett, legottan ez
minden nyájoknak tudtokra
adatik, mivel ekkor köte-
lességeikben az árendásoknak az
árendás pénzt, mellynek
egy harmadát előre meg-
fizették, egészszen letenni,
ha pedig Nilus vize a' 16
'Singnyi magosságot el nem
éri, akkor a' falusiak az
adófizetéstől mentek. Au-
gustus közepén általhágja
partjait, és September vé-
gén már legnagyobb ma-
gosságát éleri, melly ha
16 'Sing alatt van, szükö-
ködés következik, ha 18
'Sing magosságú, közép-
szerű az esztendő; ha 22—
23 Sing magosságra emel-
kedik, bőséget szül min-
denben; de ha ennél is fel-
jebb emelkedik, p. 24
'Singre v. még fellyebb,
olykor bő esztendőt kasz-
tulan várni, mivel a' vizek
sokáig maradván a' szára-
zon, annak szokott mive-
lésére határtalan nemelly-
kor egyszerre nagyon meg-
árad, és leves idő múlva
Ægyiptus megapad, 's akkor
szerencsénlhetni bő esztén-
dőt, mivel a' föld elegen-
dőképen meg nem nedvesé-
dik; rosz jel az is, midőn
a' vizek, mindkellőtte a' tél
hó közönt, a' tónaságról
lefolynak, mert olykor
külömbféle fenek 's álla-
tok kárt tesznek, és a'
plántálást megeszik,

Digitized by Google

vagy megvesztegetik. Innen már könnyen kitetszik, melly nagy szorgalmatossággal vigyáznak Ægyiptus' lakosai a' Nilus kiöntésére, és melly leírhatatlan az örömök, ha Nilus' mértékéből előre szemlélik a' jövendő bőséget. Ezen kiöntés közönségesen Octóberig tart, sőt némelly helyeken November elejéig is.

Ez az az áradás, melly Ægyiptust közönségesen termékeny tartománnyá teszi! De mivel ily nagy tartományt Nilus vize egészlen meg nem nedvesíthet; hogy a' természetnek ezen ajándékával nem élhető, és azért szükölködő rész is részesüljön benne, kívánságok volt már a' régi Ægyiptombéliekre; e' végre már hajdan számtalan sok ágyak készíttettek a' földben mellyekbe, Nilus' kiöntésével a' víz felfogatott, és olly helyekre hajtatott, hová ezen kiöntés nem értt, vagy töltések, és csatornák által vezettetett. De ezekből már ma csak azokat látni, mellyeket az elkerülhetetlen szükség tartott meg. Azon kemény rázások, melyeknek annyi századokig volt kitéve Ægyiptus, a' határ nélkül uralkodók által, ezen hasznos munka elhagyása sok illy csatornákat, töltéseket, 's ágyakat omlásra hoztak, mellyek ma is mesterséges készületek miatt csudáltatnak. A' fennlévők sincsenek legjobb állapotban, a' többiek részszerént iszappal fedeztetnek, résszerént úgy elromlottak, hogy helyeket se látni. A' nagyobb csatornák 90-re számláltatnak, a' kissebbek száma bizonyosan meg nem határoztatik. — A' csatornák felnyitásának: (melly különbféle időben történik Nilus apadása után), nagy befolyása van Ægyiptus lakosaira, azért is a' Kahirai csatorna legelőször nyitatik fel nagy pompával. — Mivel pedig Nilus vize egyszer'smind tiszta, jó ízű, és egésséges is, innen egyszer'smind Ægyiptus' lakosainak jó ivó vízül szolgál: noha ugyan ivóvízben nem annyira mint némellyek gondolják szükölködik, Ægyiptus, mivel forrásai imitt amott találtatnak; mindazonáltal ugyan csak Nilus' vize légégésségesebb marad akkor is, ha zavaros. Kő korsókba szokták pedig tartani, hogy így hideg maradjon; kiáradásakor köbarlangokba eresztetik a' víz, hogy lakosai apadásában e' nélkül ne szükölködjenek. — Végtére hasznos a' Nilus vize, halászatja, és főkép hajókázása végett, mivel ez által mozdíttatik elő a' kereskedés, e' tartja fenn a' többi tartományokkal lévő közösülést, és eggyesülést, az útazóknak pedig Ország út gyanánt szolgál; e' folyó a' rajta hajókázó tolongó sokaságot olly víggá, és elevenné teszi, hogy ebben földünk egy folyójához sem hasonlíttathatik; noha pedig köszirtok, zátonyok, örvények, 's más veszedelmes helyek is vannak a' folyóban; szerencsétlen esetekről mindazonáltal ritkán hallani valamit. Nilus áradásakor legsebesebben megy a' hajókázás, ollykor egynéhány nagyobb csatornákon is szoktak hajó-

Digitized by Google

kázni, és így az uralkodó elevenség öregbedik.

Nilus mértéke, (Nil-Messer) Mikkies, ez egy oszlop, mellyen az Ægyiptombéliek Nilus növését, vagy apadását mérik. Hajdan több ily oszlopok valának Nilus vizin, u. m. Syene, Memphis 's a' t. vsok mellett, de ezek összve omlottak, a' mostani, melly Motahwakel Kalifától építetett, Ó-Kahira mellett áll Rodda vagy Raudach Nilus' szigetin, egy négy szegletü toronyban, mellyet fedett tornátz vesz körül, és Arábiai ízlésre készültt kup-tetővel hegyzödik. — Ezen torony' egy szobájában, látni egy márvánnyal békeritett, mesterségesen készültt kútat, mellybe a' Nilus egy hasadékon által folyik; méllysége e' kútnak ollyan mint Nilusé; közepén ebből vékony nyolcz szegletü kék, és fehér márványból készültt oszlop emelkedik, ezen oszlop Drákra (Ægyiptomi 'Sing) van felosztva; innen hirdettetik ki Nilus áradása, vagy apadása mértéke. Ez a' Kormányszék gondviselése alatt van.

Nilus-völgye, felső Ægyiptomban, Nilus fónak mind a' két oldalán fekszik, legszebb, és legtermékenyebb része e' tartománynak, hegyekkel van körülvéve, 's mintegy bérekesztve. Nevezetesebb vsai ezek: Siut (Assiut), Achmim vagy Echmim, Dschirdsche (Gerge) Kenne, Kuss, Esne, Assuan, 's a' t.

Nimburg v. Limburg, diszes vs Cseh orsz. Bunzlaui ker.ben. Elbe fónál, és Merlina pataknál, 270 h. híres dinyéket termeszt, l. kik többnyire Csehek, serfőzésből, föld, és kertek miveléséből táplálják magokat, van egy Dékán, és két más kath. templ.

Nimegue, németül Nimmegen Nimwegen, Nymigen, Noviomagum, (51° 51′ 20″ É. Sz. 23° 30′ 26″ K. H.) erös vs Geldern Holland. tart.-ban Waal fónál, mellyen repülő híd viszen keresztül; dombokon van épitve 2000 h. és 12,000 l. hajdan híres Falkenhof nevü vára dülédékében hever, l. serfőzéssel, és kereskedéssel foglalatoskodnak. Az idevaló városházánál köttetett 1678, és 1679 eszt.ben a' Nimmegeni békesség.

Nimes, tart. Franczia orsz.-ban, inkább róna, mint hegyes; külömbféle gabonát, gyümölcsöt, szedret, bort, és selymet nagy bőségben terem, most Gard oszt.nak része.

Nimes v. *Nismes* Nemausus, (43° 50′ 12″ É. Sz. 21° 58′ 39″ K. H.) Gard-Oszt.nak régi, nagy; és jól épültt fő vsa, két halmok' sorától keritetik, tájéka bőven terem gabonát, bort, és olajt. H. száma 4,500 l. pedig 38,950-re kerekedik, kik között 25,000-en reform. A' régi Káptalan fő templomán kívül van még más pléb. templom; a' városháza mesterséges órája díszesíti. Találni itten tovább 1 nagy ispitályt, 1 betegek' házát, 1 Lycaeumot derék könyvtárral, a' szép tudományok Académiáját, az orvos tudomány, és földmívelés társaságát, 1 bába oskolát, 2 játékszint 's a' t. Igen nevezetesek fabrikáji is, u. m. se-

Digitized by Google

lyem, harisnya, pántlika, kesztyű, bársony, damasz, kender-bársony, pamutmateria, bőr, vászon, posztó's t. ef. fabr. Kereskedése jó lábon áll, főkép a' selyemmel, és selyem-matériákkal való kereskedés. Ezen vsnak esztendőbéli felcserélése külömbféle matériákra nézve 21 milliom frankra megy. Nismes vsa, széke az oszt. Törvényes fő hatalomnak, és egy keresk. béli itélőszéknek. — Találni itt néhány jeles Római régesigeket illyen p. o. az úgy nevezett Tourmagne, egy igen régi vígyázó torony, melly dombon fekszik, annak tövénél vannak a' Nimesi Fontának, gyönyörű sétáló hellyei, hol Római ferdők találtattak, és megújíttattak. Szinte illyen emlékezetre méltó régiségek: a' Diana temploma is, a'vagy a' Pantheon; az úgy nevezett négyszegletes ház, ez egy régi pogány templom; — a' pompás Amphiteátrom, 's a' t. — A' várostól két mértfdnyire ész. kel. felé Gard völgyében van még egy el nem romlott Római víz elárkolás (le Pont du Gard) innen hajtatik a' víz Nimes felé.

Nimesquas, Nemacquas Amacquas, tart. Zwellendam oszt. ban, a' jó reménység fokán ész. felé Elefánt fónál; (30° 31'-től — 31° 30' D. Sz.) közönségesen száraz, homokos, 's csak imitt amott vagynak néhány forrásai, azért tehát víz nélkül is szükölködik. L. szőlőket mívelnek többnyire, vagy pálinkát főznek.

Nimiemajer, tart. belső déli Afrikában Marawi tó északi, és nyug. részénél, arany-ra, és réz-re nézve igen gazdag tartománynak mondatik, vadai is különbféle lék. de főkép elefántjai igen nagy számuak. L. Kafferok mindazonáltal mívelt-tebbeknek látszanak lenni e' keletiebbnél. Uralkodójoknak ez a' tituluse: Marawi ussi. A' külföldi kereskedők ezen tartományt gyakran meglátogatják, és itt kereskedést üznek.

Nimiah, Okrug Nimanicz, Nimnicze, mvs Trentshén Km. ben, Vág vize partyán, Puchóhoz közel, F. U. több nemes fam. lak. tat. hat. tul pléb. és evang. vásárokkal, és savanyú vízzel.

Nimpa, kis fóvíz Franczia orsz. Tiber oszt. ban, ez Sermonettánál ered, és a' Toskanai tengerbe folyó.

Nimptsch, Nimitium, kerületbéli vs. első Silésiában, Lohe fónál 194 h. 1,240 l. egy régi kastéllyal, egy Luth. templ. és oskolával vannak posztó, és harisnya fabr. és kereskedést üz. — A' hasonnevü kerület' nagysága 22 □ mfdre, népessége pedig 22,080-ra megy.

Nimwegen, l. Nimegue.

Ning-Kone, v. Kiang-nan tart. ban Chinában, e' gyékényből készített papirosról nevezetes; hát vagyon fekvése is kitünő.

Ningo, part. tart. az arany pantok', és Guinea kalmerje, több kis Republikákat foglal magában, mellyeknek lakossai bárha mívelésében elmaradtak is, de

Ningpo-fu, v. s. Tsche-kian Chinai tart. ban, kikötő hellyel a melly nyitva áll a' Jövevények számára, lakosai híres selyemmatériákat

Digitized by Google

kereskednek, kereskedést üz főkép Japóniával.

Ingusek, Mancshut Tatárok' törzsei Kirin Hbyt. Tunguziában. Ezek Chinai Császárnak felsőségének tartozékos hívei.

Inndal, (Delj) mvs. dél. Skobiai Stirling Grófban 4000 lak. kenderrel, hatéra, és szeg fabrikák ezekkel foglalatoskodnak az egész környék.

Inse, Kö... dövény, homok, ... erősítő ásatik.

Ninove, kis vs Fr. orsz. Schelmdé osztban Dendre fónál; 3300 lak.

Nino-Zeminda, falu Grusinia Orosz Helytben, egy Görög Érseki szék.

Nio, ezelőtt Jos, kis szigetje Archi-Pelagusnak, olajra, bőrre, és pamutra nézve igen termékeny. Lak. Görögök 3700 számmal. Van egy hasonnevű vsa.

Nisida, kis, szép, megerősített vs Puzzuol Angol szigetben 3000 lak.

Nismes, Nyons, kis vs Drome Prefectban Aigues fónál, mellyen egy híd áll, 2720 lak. szappan, selyem matéria, vászon, szőtt matér. fabrikával és olajjal kereskedik.

Niort, (46° 20' É. Sz. 17° 10' K. H.) Sevres Francz. osztmak fő vsa, igen szép róna helyen fekszik 200 h. és 13000-re való lakhal; egy erős várral, theatrummal, akademiával, Athaeneummal, derék Könyvtárral, 2 ispitályokkal, és 2 pléb. templ. Itt igen jeles bőr, czipő, kalap, fésü, vas portéka, szőtt matéria, papiros, keményítő, eczet stb. készítetik; van nagy salétrom fabr. is. A' mellette fő Sevres vizén derék kereskedés üzetik, főkép gabonával, lisztel, szarvasmarhával 's t. ef. Közel a' zel a' vshoz. ezüst és ólombányák vannak. Niort lakosai a' szőlőket is jól mívelik. Az osztálybeli főhatalom' székin kívül egy kereskedő itélő széke is van.

Nipegoniuk, igen szabadságra törő nép ész. Amerikában, a' Canadai fel. tónak ész. partyán, 4000 fegyveresekel állítki.

Niphates, havas hegy Armeniában és k. folyó.

Niphon, l. Nipon.

Nipissing, fő ész. Amerikai Canadában, melly Huron tavával eggyesül.

Nipon, Niphon, az az Naptart.nya China nyelven Dsche-Puen, legnagyobb a' Japoniai szigetek közül, 33° 20' és 41° 30' É. Sz. közt, és 142° 20' K. H közt Grenwichtől. Tschika szigettől Sangaar tengerzug választja el. Ezen szigetlen húzódó hegyek' láncai (dél. nyugról ész. kel. felé) ezt ismét 2 különböző nagyságú részre hasítják, mellynek nagyobb része, t. i. a' délkeleti többnyire termékeny, a' kissebb része ellenben az ész. nyugoti mindenben szükölködik. Nagysága 2000 □ mfdekre megy. Fő vsa Jedo.

Nipsaei, régi népség Thráciában.

Nirét, kis mvs Perm Orosz Hellyt.ban Kolwa fónál, Sz. Miklós képével, mellyhez sok búcsúk járnak.

Nirgua, vs Caraccas tart.ban Terra firmában Spanyán d. Amerikában termékeny, de igen égésségtelen tájékon fekszik 3200 l.

Nisabát, v. Barahun, vs Schirvan nyug. Persiai tart.ban, Jolamma torkolatjánál fek-

...földi kereskedők ...ithen járják. Jó hajók szálló helye van.

Nisso (Mogens) vs Livadiában Engia tengerből egy kikötő hellyel.

Nisuru, Archipelagus' egyik szigete a' Naholiai partok ellenében, van törökádó hegye, és hasonló nevű vasa, melynél erős vár is találtatik.

Nischapur, Nskel Persia Chorasan tartban, derék kard fabr.

Nischburg, Herczegi kastély és uradalom Csehországban Beraun kerben, Neuhütten nevű jeles vasbányával, mellynek 3 kemencéjei és 5 hámorai vannak.

Nischegorod, l. Nischnei-Nowgorod.

Nischnei-Newiansk, l. Newiansk.

Nischnei-Nowgorod, Orosz Helytartóság; Kostroma, Kasán, Simbirsk, Pensa, Tambow, és Wladimir Helyt. között, Wolga fónál nagysága 961 ...mérfre, népessége 1,099,000-re megy. Lakosai részszerént Oroszok, és Tscheremiskek, részszerint pedig Tatárok és Tschuwashok. Egészsége kellemetes, és gyenge. Általjában ez a' Hellyt. róna, némelly helyeken mocsáros; szép erdei vannak. Termékeny főkép gabonára, kenderre, lenre, és fára nézve. Marha nevelése nagy, halászatja sikeres, lovai nagy becsben vannak, kereskedése eleven. Az egész Hellyt. ság 10 kerületre van felosztva. Fő vsa.

Nischnei-Nowgorod, az az alsó Nowgorod (56° 17′ 20″ É. Sz. 61° 51′ K. H.) alatt) Oka fónak Wolgába való befolyásánál. Ez a' vs széke egy Érseknek, van derék kastélya, számos, jól épült közönséges házai, és tégházai, 32 templ. 5 klastroma, 1 Seminariuma, 1826 h. (de ezek közül csak 25 van kőből építve) mintegy 1000 való l. kik között 930 kereskedők. Ez a' vs Wolga vizének jeles hajókázásért, a' szárazföldi kereskedésért, és az itt általmenő Moskwai országutért Siberia és Orenburg felé, eleven, és gazdag. Találtatnak itten mindenféle, de kiváltt számos rézés vas műyesek. Főfoglalatossága még is csak a' kereskedés, mert a' vs.ban nem csak az Okán és Volgán jövő hajóknak, mellyeknek száma esztendőként 2000-re tétetik, van gyülő, s rakodó helyek, hanem a' Jeltoni, Ilezki, és Permi sónak is. A' gabona többnyire Péteryárába vitetik.

Nischnei-Susun, l. Susunskoi-Sawod.

Nischnii-Kamtschatskoi, város Kamtschatka félszigetben, nem messze Kamtschatka fő torkolatjától, 160 h. mely az Orosz kereskedő helyek közül ott legmesszebb vagyon, t. i. 11699 Werstnyire Sz. Péter vstól. Itt vagyon a' Fő Popának, vagy a' félszigetben minden Orosz községek' Püspökjének a' lakhelye.

Nischnii-Lomow, ker. béli fő vs Pensa Orosz Helyt. Lomow fónál, 690 h. 4000 l. itt vagyon ama hires Lomow nevű klast. hol 16 napig tartandó nagy vásár esik, mellyet sok idegenek megkeresnek.

Nischnii-Udinsk, ker. béli vs Irkutzk nevű Orosz Helyt. Uda fónál 160 h. 1500 l. kik-

nék egyrésze kereskedésből él.

Nishnei-ogolsk, vásárhely Tagil fónál Ekaterinburg-nevü Oroszhelyts.ban 1000 l. mesteremberének szama. 1812-ben 32 személyre. A szomszéd Magnes hegy adja a' vasérczet, melyből esztendőnként 45000 d Tudvás készül.

Nisibis, l. Nezibin.

Nisida, Nesis, lakatlan sziget, Terra di Lavoro partjánál Nápoly országban, csekély, de bátorságos kikötővel, mellynek neve Porto Pavone, melly a Nápolyba menő hajóknak a' 40 napi várakozás (contumatia) ideje alatt tartózkodó hely.

Nismes, l. Nimes.

Nissa, Nissus, Nissena, hitványnyá'don épült vs, Serbia nevü Török Bashságban, Nissawa fónál 1000 l. és 2 kastellyal, lakik itt egy Görög Püspök.

Nissabin, l. Nezibin.

Nissawa, fó Serbiában, melly Morawa fóba szakad.

Nithdale, l. Dumfries.

Nitiobriges, népség régi Franczországban, Agenois körül.

Nitra, l. Nyitra.

Nitria, jeles vs régi nyug. Égyptusban, Marcotischi tó mellett, salétrom ásványiról nevezetesült; Serapis tisztelettel itt jún áldozatokkal.

Nittenau, mvs Bajor országban, Regen kerben, 136 h. és 835 l.

Nivado, vs Birmafii országban, kereskedik pamuttal, lakirozott portékákkal, és fü magvával.

Niuhbutabu, v. *Keppels*, más-kép árulók' szigete, egy a' barátságos szigetek közül Austriában.

Nive, fó Navarrában, Francz. Oroszban, a Spanyol határnak közelében, Bayonnénál Adour vizébe folyó.

Nivelle, Nivigella, 1500 l. 8s. 12 p. 5 K. H. vs és kor. be jövő helly Dyle Braban. tart. hasonló nevü fónál 760 hl. 6600 l. vagyon gyólcs, batist, 's egyéb malerin, fabrikája, tenyészt. lent, kendert, és kölönbféle meglehetős kereskedésben.

Nivernois, ehhez Haute Marne és Berche, Champagne fekszik Orleannais, Bourgogne, Bourbonnais, és Berry közt, 18 [illegible] a' revolutio idejekor, 1000 l. szamlály. Enyhe és tekéntetre melyen a' mértékletes klimához mint meg is inkább hideg mint meleg, inkább nedves mint száraz, öntözték Loire, Allier, Yonne, Nievre, Arrau, Aleine, Oreme, Mudange, Nonain, számos tókról. A' földje nagyobb részént egyenes, és termékany, gabonánál jo borból, és gyümölcsből. Magános részei ezen tartmak, e' követő vizekből és hasznak nagy Lavare völgyei, Les Amognes, Montenaison völgyek, Yonne völgye, Morvant völgye, melynek hegyes száraz hegyes tere Bazois. Nivarnaisnek keleti része, Loire, Allier, és Donzois között való tart. Nivarnais északi része. Némely természet adományai olly nagy bőségben vannak itt hogy ezekből phol a gabonából, kenderből, lenből, fából, gyapjúból, sertésből, halból, kőszénből, vasból 's a' t. ki is lehet herdeni más országokra. Nivernais most nagyobb részént Nievre osztohoz tartozik.

Niwnitz, mvs Morva orszban

Digitized by Google

Brünni ker.ben, tartozik az Ostraui uradhoz, egy pléb.val 266 h. és 1300 l.

Nixapa, k. tart. Guaxacában, Mexicó Audientiában. Bővelkedik indigó, czukor, rosenill, és kakao szerekkel. Fő vsa Nixapa.

Nixdorf, (Nagy Nikolsdorf) falu, Cseh orsz.ban, Leutmeritzi ker.ben, Salm Reifferscheidi Gróf Hainschbath urad.ban, 575 h. 4930 l. vagyon gyolts, és pamut fabr.

Nixstadt, vs a' volt Varsói Kalisch ószt.ban, 580 lak. kal.

Niza, vs Portugalliai Alemtejo tart.ban 554 h. 2400 l.

Nizders, falu Bajor orsz.ban, III ker.ben, nem messze III fótól 900 l. az ország törvényszék helye.

Nizniow, mvs Galitziában Stanislawowi kerületben, tér. Kázzal, melyben hazai posztó kövek tartatnak az örmáda számára.

Nezsider, Neusiedel am See mvs Posony Várm.ben.

Nizsider, Neusidl am See, mvs Mosony Várm.ben, Fertő tó mellett, Párndorfhoz 3/4 óra. F. U. nagyobb részént H. Eszterházy, más részént a' Religyio kintstár. Lakosai magyarok, plébval. Hajdan a Kis-Mynchnak állását is szolgáltatott, nevezetes levéltára, és erőséggel bíró vára, sárai hires szőlőmivelletése jeles.

Nissa, Nizaco Gróf. Piemontban, melly részről a Genuai tengerrel, és az úgy nevezett Piemonti tartomány részről Savoyával és Dauphinéval, nyug.ról a Provencéval, délről a közép tengerrel, és Monacóval határos. Más-

donúl ugy nevezett Nizza Gróf.ma, a' hozzá tartozandó következendő tartományokra, Barcellonette, völgy vagy Helyts. Broglio és Emmé Grófsgok, a Cova, Marquisság, Eöm Grófs.ba való fogadja Monaco fejedelemséget, és ezzel együtt 52 □ mf.dbeli tért, és mint egy 100000 l. számlált. Az egész tartomány tengerpartja kellemes gyümölcsöt, a' földje ugyan hegyes, de még is termékeny borban, gyümölcsben, olajfákban, gyümölcsökben, a' gabona termesztésében csekélyebb nevezetes, bor mesterséges halászása, és selyemtermesztése. Ezen Grófs. Monaco Grófsgal együtt 1792 a' Francz. hatalom alá jött, és a' tengeri Alpesi osztályt formálta, mellynek fő vsa volt

Nizza, Nicea, (43° 41' 46" É. Szé. 24° 55' 31" K. H.) szép tengeri vs. fekszik Montalban hegy tövében, Paglione fő tó szorosánál, vagyon 19600 l. (hozzá tartozik Villefranche) erős kikötő hely; itt vagyon az osztrák felső hatalom, vagyon egy kereskedésre ügyelő törvényszéke, és egy Püspökje. Azonkívül jó illat szerek, szappan, tobák, bőr, és papiros fabr. Fonnak itt selymet, és czérnát, mind a' szomszédokkal, és tartományokkal megelégedtető kereskedést üz. Van a tengeri fegyházon, és egy Római Amphitheatrum maradványi. Nizza ama híres Vandoo Károly képirónak szülte helye.

Nizza, Virgilia, v. de Montferrato, (44° 49' É. Sz. 35° 59' K. H.) Genuai tartom. Belbirtokánál 5000 l. termesz-

Digitized by Google

laje, és bort.

angol, l. Sangarius.

bel, l. angol pénz, valamivel többet ér a Rajnai tallérnál.

Perser v. Persa, l. Perzsiai tenger öbölben, melly hadi időben Arab familiának védi helyül szolgál.

Posóna, l. Posóny.

Nocera, Nuceria, csekély vs Spoletoi Her. ben, az Egyházi birtokban, Apennini herczek tövében; lakik itt egy Püspök; vannak meleg fürdői.

Nocera delli Pagani, (azaz, Hitetlenek helye,) ol. kol a' Saracaenok a' IX. szász Pápa engedelmébül 913. tartoni kodni kezdettek, és a' 13 századig itt laktak; vs a' Neapoly Kir. ben, Principato Hercziegségben (40° 6' É. Sz. 30° 20' K. H.) Salernótól ész. nyug. felé a' határra 6790 l. lakik itt egy Püspök.

Noeta, vs Calabria Innenső részében Neapoly Kir. ban, 2960 l.

Noer, vs felső Garonne Franczoszt. ban Garonne fónál 128 ház.

Noerdlingen, Norelinga, (48° 51' É. Sz. 28° 8' 19'' K. H.) vs Bajor ország. ban felső Duna kerben Eger fónál 135 h. és 5810 l. vagyon, gyapju, és gyolcs szövése, mézes sütemenye, kereskedik gabonával, vadakkal, és tollal. A. 1. 1634. ban a' Svédek igen megverették a' Császári néptől.

Noerenberg, nemes vs Erlandenburgi uj Markban, Enzig tónál 172 h. 890 l. fognak itt sok pettegetett ángolnákat.

Noerten, mvs Lüneburgi Herczs. ben közel Leine fóhoz 167 h. és egy' kath. kolleg. káptal. termeszt dohányt.

Noerdlingen, (48° 37' 36'' É. Sz. 26° 59' 45'' K. H.) vs Würtemberg ors. Alx ors. hírós ban, Neckar fónál, 2340 l. egy jó oskolával, gazdag házzal, szép munkákat készit gyöngy héjból, és agyagból.

Noes, vs Norvegiai Christiansand Megyében; vashámorokkal.

Noessa Laut, csekély Amboini sziget 4500 l. termékeny a' szegfü borsra nézve.

Nogai, l. Nagai.

Nogarot, vs Gers francz. oszt. ban Midouze fónál 1560 l.

Nogat, Weichsel fónak ága, melly Marienbergen folyúl nyug. Prussiában tőle elszakad, ezen vsnál el foly, és végtére egyik ága a' fris Haffba, a' másik pedig Elbing fóba megy, melly hasonlóképpen a' fris Haffba ömlik.

Nogent l' Artaud, vs Aisne Fr. oszt. ban Marne fónál 210 ház.

Nogent-Haute-Marne, vs felső Marne fran. oszt. ban 298 h. és 1950 l. vagyon süveg, kás, és tö fabr.

Nogent-le-Rotron, Novigentum Rotroni. (48° 20' É. Sz. 18° 22' K. H.) vs, és ker. főhely Eure, és Loir Francz. oszt. ban Huisne fónál, 1285 h. 6510 l. vannak gyapju, és selyem materia és süveg fabr. kereskedik borrel.

Nogent-Sur-Seine, (48° 25' É. Sz. 21° 5' K. H.) csekély vs, és kerületi főhely Aube Fr. oszt. ban egy dombon, Sei-

Digitized by Google

mesének helyén itt egyetlen egy bástya épült kő hídvagyon. 750 h. 3 templ. 1 egy plébl. templ. melly az ő magas tornyairól tiszteletlen emlékezetre méltó. A' hársfa és egyéb fabarmok fenyő tartása is nevezetes, de ebeinek szénával, gabonával, borral és szőlővel is elvan. Itt készen hajókázhatóvá a' Sárnafója, még száraz esztendőben is.

Negent-le-Rotrou, vs Sarthe Fran. oszt. ban, 2330 l.

Negueira Pallerosa, fővs Catalonia Spanyol tartja' hasonló nevű fónál.

Noia, vs Terra di Bari Nápoly tartban.

Noia, vs Basilicata Nápoly tartban.

Noirmoutier, sziget Vendée Fr. oszt. Lamánh 7 Fran. mfd. hosszu és egy 2 mfd széles 12 □ mfd nagy, tulajdonképpen csak egy fövénytorlás, a' víz áradása ellen gátok által védekeztetik, de még is jól épült vannak 3000 l. kik többnyire halászatból, hajóházból, sókészitésből, kereskedésből, és gabonatermesztéből táplálják magokat. A' főhelyen a fő vs

Noirmoutier (47° 0' 15" É. Sz. 15° 25' 38" K. H.) nagyon 5400 l. és egy kikötője.

Nokhabourá, ivs Siam orszban Ganges tulsó felszigetben, Ostindiában. Térségen egy dombon fekszik, hogy az áradás hozzá nem érhessen. Azon felül négy szegü, és tornyos kőfalakkal bekeritttetett, hosszan ü/a mfd, fekvésa olly kies, levegője olly egészséges a' szép gyümölcsös kertek, 's sóták miatt, hogy a' Király az esztendő nagyobb részét itt tölti. Bajjar hogy a' nagy népesség és 4 holnapi vízáradás miatt, nagy a' drágaság, és szük az ivóvíz.

Nola, kis régi vs Terra di Lavoro tartban 8400 l. többnyire rossz módon épült, egy Püspök lakja, vagyon egy mesterség és kézi mív oskolája. Itt találtatott fel a' harang öntés.

Nolay, vs Aranydomb Fran. oszt. ban 245 h. és 1040 l.

Noli, Naulum kis vs a' Genuai Herczs egy kikötővel.

Nolinsk kerületi vs Wiatka Orosz Helyt. Woy. fónál, melly Wiatka fóba szakad.

Nomádok, Pásztornépek, így nevezteinek azon népek, melyek nomádizálnak: az az állandos lakások nincsen, hanem az ő nyájokkal a' tartban ide's tova kóborolnak, járnak, és sátorokban laknak, mint. sok tatár, és Arabs nép.

Nombre de Dios, Nomen Dei, Onomatheopolis, hajdan népes, és jólépült kereskedő vs Panama földcsuccsán a' Nordi tengernél, Panama vsától 6 kis mfdre. Téve meglehetős, de levegője egésségtelen, azért pusztulására jutalmiolta lakosi Portobellót építtették. Erősségét Drake Ferencz Angliai vezér megtépé, 's kirabló 1572-ben.

Nomeny, vs Meurthe Franc. oszt. ban Seille fónál 1330 l.

Nompac, egy a Sundi kis szigetek közül Asiában, melly a' Hollandusokhoz tartozik.

Non, vs Por Franez. oszt. ban 2100 l.

Nona, Aenona, Igen le esett vs Dalmatiában, egy öbölben egy szigeten, melly 2 híd által a' száraz tar-

Digitized by Google

ayal öszve köttetik. Lakik tt, egy Püspök. A' kikötöe iszapos, és a' levegője büdös, és méreggel kevert gőzökkel terhes. Vagyon 160 h. mint egy 6000 l. 15 temp. előbb egy különös Grófságot tett, mellynek Grófja, Venecziában mindenkor tanácsos vala.

Nonancourt, vs. Eure Francz. oszt. ban, Eure fónál 40 lak.

Nongnela, erős vs. Olasz ország. ban Reno oszt. ban Pánaró fónál.

Nonaspe, megerősítetett mvs Aragoniai Spanyol tart. ban a' Cataloniai határokon.

None San Daimas, vs. Piemont. ban 2100 l.

Nonette, vs Puy de Dome Fr. oszt. ban Allier fónál 220 ház.

Nontron, vska, és ker. főhelye Dordogne Francz. oszt. ban Baudicat fónál 449 h. 2810 l.

Nonnunez, határváz Sierra Leona part, és Senegambia között, felső Guineában, már távolról látszik fojni, és Bergos foktól 6 mfdnyire a' tengerbe szakad. Ezen fó előtt, valamint a' torkolatjában is sok fövény torlások találtatnak.

Nondles Island, sziget a' Bostoni öbölben ész. Amerika Massachusetts szabad státusban, Suffolk Grófságban.

Nonheos, l. Ingreham.

Nootka, vagy Nutka tengerszorúlat, Spanyolul S. Lorenzonak vagy Györgyi Kir. tenger szorúlainak is nevezteték. (49° 34' 20" É. Sz.) bé járás az Amerikai, é. szak-nyugoti partokra. Itt kezdődnek az Angol Colóniák, mellyek más Képpen kiterjedtek név alatt új Albion is mértanak.

Nordaborökel, nálo dereskedésért Britusoknál igen nevezetes.

Nordan, kis vs Arnoe Schleszwigi szigetem.

Nora, bányavs Nerike Svéd tartban, egy hasonló nevü tónál 600 l. is kereskedik még ki nem kovátsolt vassal.

Nórberg, vs Westmannland Svéd tartban, ezüst bányával, mellyek közül 16 ki is míveltetik, mellyek 1794 ben 69000 tonna érczet adtanak.

Nurburg, Nordburg, Alsen Schleszwig szigetben 160 h. és egy várral. A' lakosok hajókázók.

Norcia, vs a' Romai részekben a' tegyek között, Fandura viznél, 4000 l. kereskedik borral, olajjal, és sertvésekkel. Előbb a' vnak igazgatásá törvényessen 4 férfiakból állott kúria, semvolvani, nem tudni, is gy hanem élő szóval mentvégben.

Nordburg, l. Norburg.

Norden, (53° 35' 57" É. Sz. 24° 51' 6" K. H.) vs keleti Friesiában, az északi tengernél, 9500 lak. egy deák oskolával, és egy kikötővel, mezei gazdaságot, sörfőzést, és kereskedést üz; Conring, Herman hazája.

Nordenburg, (54° 19' 24" É. Sz. 39° 13' 0" K. H.) vs keleti Poroszsiában, Rastenburg kerül. ben, Asch tein fónál, 179 ház. 1730 lak.

Nordendo, Fangeri falu Bujor ország ban, felső Dunamellett. ben 300 lak.

Norderoch, nagy völgy Baden i nagy Herczs. Konstanz ben 780 lakosokkal fával kereskednek.

Norderfuhrwasser, l. Neuhafrwasser.

Norderney, (53° 47' 26" É. Sz.

Digitized by Google

94° 47′ 26″ K. H.) keleti Frisiai sziget, vagyon 1 1/2 mfd. a' kerületében 102 h. 750 lak. és egy tengeri fördője. A' lak. tökehal, gadótz, fél szeguszó fogásból élnek, vagyon erre nézve 10 hajójok; táplálják éltöket, még más módon is, t. i. hajóikon terheket hordanak, 's ezen czélra tartanak 45 hajókat.

Norderöe, egy a' Faröi szigetek közül 300 □ mfd nagy, 600 lak.

Nordeste, mvs Santa Maria Azori szigetben 330 h. és egy pléb. templ. mal.

Nordgau, közép időben vala egy a' legnagyobb osztályok közül Német orsz. ban, melly az eddig való felső Palatinatust, Bayreuth, és Anspach Herczs. ket, Eichstädt, és Bamberg Püspöks. Coburgi Herczs. Swáb országnak egy részét, u. m. Riest, és Nördlingen előbbeni birodalmi vst magában foglalta. Utóbb több kissebb kantonokra felosztatott, és így lassanlassan ezen neve: Nordgau elveszett. Már ma nints is bizonyos tart. ezen nevezet alatt. Mindazáltal még 7 Pfalz Neuburgi tisztségek, ú. m. Schwandorf, Velburg, Burglengenfeld, Regenstauf, Beretzhausen, Laber, és Hemman megmaradtak, mellyek némelyektől Nordgaui tisztségeknek neveztettek.

Nordhalben, mvs Bajor orsz. Main ker. ben, 148 h. 1000 lak. kik sok fa edényeket, u. m. tányérokat, tálakat, 's t. ef. készítenek, és ezekkel kereskednek. Itt vagyon az ország törvényszékinek helye.

Nordhampton. l. Nordhampton.

Nordhausen, Nordhusia, 51° 30′ 22″ É. Sz. 28° 28′ 44″ K. H.) előbb egy szabad birodalmi vs Thüringiában, Hartz bérczek felé, alsó Szaxoniai határokon, Zorge fónál, 1300-ben as 6 □ mfdnyi birtokával együtt Brandenburghoz jött, vagyon 1483 h. 8700 lak. 2 luth. 1 kath. templ. 1 gymn. egy árvákháza, 3 betegek háza. A' lakosok gabona kereskedésből, mesei, és kerti munkából, gyümölcs hizlalásból, pálinka égetésből, sör főzésből, olaj sütéséből, szimárságból, némelly egyéb kézi munkákból, 's a' kirfolyó karosik élelmeket.

Nordhausen, egy Waldensi helység, mellyben 20 lak. vagyon Würtembergi ország biróságban Neckaron alul.

Nordheim, vs Göttingia Hanesben, nagy völgyben Ruhmének Leinába folyásánál, egy templ. deák oskolával, 508 h. és 3360 lak. kik gabonát, sok lent, kurumplit, komlót és dohányt termesztenek, és sok birkát nevelnek; vagyon itt gyolcs gyapju, párkál, és kapcza szövés, és festés, nevezetes a' kereskedése dohánynak fával, és gyolcscsal. Találtatnak itt büdösk. bányák is.

Nordheim, mvs Würzburg nagy Herczs. ben, Rhön fónál, 760 ház. vvrral, gabonás, és szárga népe termesztésével, és gyolcs szövésével.

Nordköping, Norrköping, Norcopia, (69° 30′ Sz. 30° 30′ K. H.) mvs Svédiának Gothlandi keleti tartom. ban, Motala Bävichen tengerébőlle folyásánál, 9000 lak. egy kalaptövő, s több czinálló helyek egyesülnek, 's tulajdon bőrökkal, posztó, czérnagyártó hely, egy híres festő fabr. egy sárga réz mással,

Digitized by Google

yel, és a veres réz bányá-
al, lazatz fogással, és ke-
eskedéssel.
dland, Norrland, nagy tart.
vetziában; ész. ról tulajdon
vetziától a' Norvégiai ha-
ir hegyek közt, Lapplan-
a, és a' Bottni tengerből
ózik; Swerigetől egész Tor-
eä folyóig terjed, és 2864
mfd térségén csak 183000
k. számlál. Sok kösziklák
vak, és folyók vannak bel-
jében, csak a' parti kör-
éke lapos beleé fo 16 mfe,
e, és sok helyeken lehet
vetni, de még is kevés
bot, árpát, és rozsot vet-
nek. A' napnak nagy e-
je miatt hosszú napokban
egész 12 hétig áratnak.
en tart. igen sok jövedel-
et nyújt fából, szarvas
rhából, vadakból, vad
rnyosokból, kikészített
apjas bőrből, halból, és
ból. A' lakósok harom
nyésztetésből, halászat-
, vadászatból, fa mun-
ból, szén, és föld olaj
tésből, gyolcs szövésből,
kereskedésből élnek. Fel-
tatik ezen tart. 7 kissebb
t. kra: Gästrikland, Hel-
gland, Härjedalen, Me-
pad, Angermannland,
tland, és nyugoti Both-
ra.
and, egy tisztség Norwe-
Drontheim Megyében,
□ mfd nagy, nagyobb
ét foglalja ezen Megyé-
. Számtalan szigetek van-
a' partjai körül, melyek
ül többek déli Lofodene-
k nevezetnek. A' leg-
bb délre fekvő Väröe
e tében, Moskoe kösziklás
etnél, vagyon ama' híres
lstrom. Vannak itt sok
k, és halak. Semmi ne-
tes vsa nintsen.
ne, l. Condé.

Nördlingen, l. Noerdlingen.
Nordmaling, kis vs Angermann-
land Swed tart. ban, a' Bot-
tini tenger öbölnél, réz bá-
nyával.
Nordstrand, kis sziget Schles-
wig Herczs. nél, ama rette-
netes kiöntéstől ólta, melly
1634. ben történt, mellyben
6408 ember veszett el, csak
a' romladéka vagyon fenn,
és most már több kissebb
részekre daraboltatott el,
mellyek között csekély ten-
geri iszappal megtöltött hé-
lyek fekszenek, mellyek a'
tenger árapadásakor ki-
tetszenek. — Vannak itt
tengeri kutyák, és számta-
lan tengeri madarak; mel-
lyeknek tojásait használni
lehet.
Nordstrom, l. Mälarsee.
Norduist, egy a' Hebridi szi-
getek közül Skotzia Tayne
Grófs. ban.
Nore, (51° 34′ É. Sz. 18° 41′
K. H.) földcsúcs Angol ors.
ban, Sz. Péter szigetén Them-
se torkolatjánál, Shernesz
szel állatlenben, a' honnét
a' Themse fotól ide összve-
gyülő közönséges hadi hajós
seregek elindulnak. Vagyon
egy világító tornya.
Norfolk, Grófság Angol ors.
ban, a' német tenger, Suf-
folk Grófs., Wash tengeröb-
ből, Lincoln, és Cambrid-
ge között, 68 □ mfd nagys.
33 vssa és vára, 660 Helé-
zsiája, 491 10 h. 273370 lak.
vagyon. Egészen egyenes
tartom. sok motsáros he-
lyekkel, és méhes puszták-
kal, a' többi tájjékin ter-
mékeny: gabonára, kivált
árpára, de leghiresebb a'
répa termesztésére nézve,
melly a' barom tartást elő-
mozdítja, 's még a disznók-
nak, birkáknak, és tyúkok-
nak is adatik eledelül. A'

Digitized by Google

kereskedése igen hasznos, valamint a' parti halászatja is. A' nevezetesebb fóji: nagy, és kis Ouse, Maveney, Nenn, Yare, és Bure, mellyek többnyire hallal bővelkednek. Ezen Grófságtól veszi czímét az Angol-Lord Howard, Norfolki Herczeg. Fő vsa Norwich.

Norfolk, kereskedő vs. a' kason nevű Grófs.ban, Virginia észak Amerikai szabad Státusban, James folyó Chesapeak öbölbe szakadásánál 500 ház. 7000 lak.

Norfolk, Angol sziget új déli Walestől keletre, új Hollandiában, mintegy 6 angol mfd hossza, 4 mfd széles, igen dombos, némely széles völgyekkel, és keskeny mély lyúkakkal, és sok erdőkkel; északról vagyon ama' nagy 200 ölnyi magas Pitt hegy. A' sziget közepén vagyon egy tó, melly minden látszató bé 's kifolyás nélkül legnagyobb szárazságban is mindég tele vagyon friss vízzel. Gazdag a' jeles folyókkal, új Seelandi lennel, fenyvesekkel, szénfával, pisangfával, nádmézzel, kramplival tajtékkővel 's a't. 960 Angolok lakják, kik igen szorgalmatossak.

Norfolksund, másképen Bay Sitka, v. Tschinkitane, tenger öböl Amerikának észak nyug. részén.

Norge, l. Norwegia.

Norristown, főhelye Montgomery Grófs.nak, észak Amerikai Pensylvania szabad Státusban Schuylkillnél 20 házzal.

Nori alpesek, l. Alpesek.

Noricum, régi tartom. Északra határoztatott a' Dunával, hol az Oenus vizével eggyesül egész a' Cetius hegyéig; kelre Cetius hegyével, nyugra Oenus vizével, délre a' határai bizonytalanok. A' Rómaiak Noricumot a részre, u. m. Noricum Rippense, és Noricum Mediterraneumra osztották. Folyói: Duna, Oenus, (Inn) Anisus, (Ens) Murus (Mur) Dravus (Dráva) Savus (Száva) Invavus (Salze, Salza). Hegyei: Cetius (Kahlenberg), Alpes. Régi lakosi Celták, azután Bojok, Taurisok, Sannonok; fő vsi Bojodurum, (Instadt) Jovidcum, Lentia, Laureacum, Juvavia (Salzburg).

Norkitten, Dessaui Herczeg falujának Brassóvapes, Insterburg kerben, Pregel fónál, sok malmokkal.

Normandia, Normannia, másképen tart. Franczia-bani Herc. czímmel, melly része az egykori Neustriának, nyug. felé Bretagnei tengerrel, észak felé Picardiával, kelet felé Isle de Francevál, dél felé Perche, Maine, és Bretagneval határos. Ezen nevét vette a' Normannusoktól, kik 10dik Században itt telepedtek. Foglal 647 □mfdnyi térséget, a' revolutziókor 2 ½ millió lak. volt. A' levegője hideg, ezért bora sincsen, ellenben annál több gyümölcse terem, mellyből cidre, (édmec, és körtvélybor) készítetik. Azonkívül sok gabonát, kendert, lent ád. Vagyon sok vas, és rézbányája, és üveghutáji. A' kereskedés legtöbbnyire gyapjúból, posztóból, gyolcsból, halból áll. Felső, és alsó Normandiára, vagy keleti, és nyugoti részre osztják, amaz foglalja Gaux, Brey, Vexid-Normand, Champagne, Nouhois, Lieuvin, és Auche tartokat; ez pedig Auge, Caën, Champagne, Bessin, Coutentin

Digitized by Google

vranchin, Bocage, Houlme, és Alençoni Champagne tart.kat. Most Normandia 5 következendő, t. i. alsó Seine, Calvados, Canal, Orne, és Eure osztikra vagyon részelve.

Norrefors, vs kelelő Gothlandiában Svéd tart.ban ezüst bányával.

Norrige, l. Norvegia.

Norrköping, l. Nicodköping.

Norrland, l. Nordland.

Norteap, Caput Boreale, Europában legesleginkább ész. ra fekvő tenger fok, ész. Lapplandban. Illynevű Nortcap van Guiánában, déli Amerikában is.

Nort, (Mar del) egy nagy része az Atlanti tengernek, melly Amerikának keleti partjára, és déli Amerikának egy részére dül, és ennek fő része a' Canadai tenger a Mexicoi tenger, (melly különösen Mar del Nortnak neveztetik), és Brasiliai tenger.

Nort boreális, nagy fó ész. Amerikában, a' Canadai tengerbe ömlik; illy nevü fó van uj Yorkban is, Nort River vizébe foly, és Mexikói Aud.ban Vermegói tengerbe ömöl.

Nort, mvs alsó Seine Franciaban Erdre fónál 3-80 l. itt szokják la dakni a Nantesba hordandó vasat, fát, köszanet, és más portékákat.

Nortelge, tengeri vs Uplandiában Svéd tart.ban 1000 l. fegyver és puszító fabr.

Northampton, Grófs. Angolorsz.ban Lincoln, Rutland Leicester, Warwik, Oxford, Buckingham, Bedford, Huntingdon és Cambridge egy része között 33 □ mfd nagy, vasval, ség. Ekl. 27401 h. 13,760 l. szép tart.nyai vannak, egésséges, égalja, többsége, mint szántó földe, azért a' szarvas marha, ló, és birka tartás igen jeles. A fában fogyatkozást szenvedő azért fábrikáji sincsenek, csak itt a' ott, találni néhány gyapju szövátit. A vasa

Northampton, Nyna fónál 7000 l. lakossának legnagyobb vásárok lovai, és igás állatokra, lovegló, és kocsi eszközökre nézve. Az egyenes Pyc-Lyes síkságán lófuttatás vagy pályázás tartatik.

Northampton, Grófs. ész. Amerikai Pensylwania szabad statusban 180 □ mfd nagy, 24250 l.kal, erdős, és mocsárnos. A' főhelye Easton.

Northampton, l. Allantown.

North Berwick, (56° 5' É. Sz.) vs Skotiában, kel. Lothian Grófs.ban, egy kikötővel.

Northfleet, falu Angolkant. Grófs.ban szarvkő bányával.

Northflus, l. Hudson, és Bravo fó.

Northfolk, l. Norfolki.

Northam, vska Angol Cornwall Grófs.ban, székes sággal, és ezzel való nevezetes kereskedéssel.

Northman, vs Bentheim Grófs.ban, és Berga nagy Hertzs.ban Wechte fónál 1900 h. 900 l. vagyon kereskedése.

Northmaitinal, sziget délfelől Grönlandiának az Eskimói tengeren.

North-Mountpins, hártz ész. Amerikai egyesült szabad statusokban.

Northronaldsey, egy az Orkadi szigetek közül Skotziánál; egy 70 láb magas világosító toronnyal.

Northtawton, mvs Devon Grófsban gyapju fabr.

Digitized by Google

Northumberland, Angol ors. ban, a' legnakább ész. na hajló Grófs. melly ész. ról, és ész. kel. ről Skotiával, kel. ről a' német tengerrel dél. ről Durhammal, nyug. ról Cumberlanddal határos, 81 □ mfdön, 11 vár, és vár, 46 Ekl. 26518 lak. t és 1554 néptelen házzal, 157100 lak. Csak a' keleti, és északi részén valamennyire termékeny, a' déli része puszta, és nem mást mint ünat, nyujt. A' közepe, és határ szélei Skotzia felé hegyesek, nem egyebet mint légelőket szolgáltatnak a' juhok számára. A' lak. Newcastlenál többnyire a' kifogyaszthatatlan kőszéngödrökből élnek, másik módja életek táplálásának a' partokról és a' folyókból úgymint, Tyne, Tweed, Coque, és más fókban való halászat. Ezen Grófs. tól veszi czímét az Angol Lord Percy: Northumberlandi Herczeg. A' fő vsa Newcastle

Northumberland, Grófság ész. Amerikai Pensylvania szabad státusban Susquehannánál, középt a' kék hegynek 120 □ mfd nagy, 171601. a' fő vsa

Northumberland, helys. Susquehannah fónál, 120 h. és 8001.

Nortwich, vs Angol Chester Grófságban Weever fónál, 6000 l. egyetlen egy helyen Angliában, hol sót vágnak (esztendönként többre megy mint 50000 Tonnára. A' kut só is reá megy itt esztendönként 45000 Tonnára; foglalatoskodnak azonkívül még pamut fonással is.

Nortons bejárda, a' dél. nyugoti partnál ész. Amerikába.

Nortonsund, tengerzug az ész. ny. partnál, ész. Amerikában.

Norvenich, kis vs Ruhr Eran. oszt. ban,

Norwegia, Dánia nyelven: Norge, Svéd nyelven: Norrige, 57° 40' — 71° 45' É. Sz. 22° — 50° K. H. Svéczia Kirs. ész. Európában, kel. felől Svetztával, és Muszka ors. határos, amától hegyek által, ettől pedig Pagés fő által választatik; másut az ész. tengerrel, ész. Oceannal, és a' jéges tengerrel határos, vagyon 7558 □ mfönyi térsége, Pram szerént csak 8810 12 □ mások szerént pedig 9100 74 □ Ész. ról délfelé Kölen vagy Kjölen, vagy Seve névü (Sevegebirge) hegyek terjednek ki, és oszolnak Seve, Dofrefield, és Langfeldre: a' legmagassabb hegy Filefield, 9000 Dániai öl magas, mindég tele van hóval. A' legnevezetessebb hegyfokok ész. felé esnek, t. i. Nordcap, és Stat, délfelé Lingenäs. A' megnevezett tengereken kivül, mellyek számtalan öblöket, és kebeleket formálnak, az ors. ban Norvegiának rendkivül nagy sokasságu forrásai, patakai, és többnyire zuhanó hegyi folói vannak, mellyek közül sokan a' kősziklák, és víz rohanás által szakadnak meg. A' nevezetessebb vizei: Glaamen, Drammen, és Torridal. Rendkivül nagy a' tavak száma, mellyek közül jelessebbek Mlosen, Femundsee, s a' t. Az időnek állapotja a' tart külömbsége szerént igen külömbözö. Legtöbben, nyirva a' klima kivál kelet felül, de máskép a' levegő igen tiszta, és egészséges; a' nyugoti részén mérsékelett a' klima, de nedves. A'

Digitized by Google

völgyekben igen meleg a' nyár, azért közönségessen 9 vagy 10 hét alatt megérik a' gabona elvetése után. Norlandnak, és Finnmarknak csak nyarok és telek vagyon, a' tél sebessen eltelik Junius felé. A' Napok, és éjszakák hosszúsága igen különböző; nyárban a' leghoszabb nap 18 óráig, a' legdelibb Nordlandiában 21-dig a' föld sarki kerül, alatt 24-ig észra leginkább fekvő tart.nyokban 2 1/2 holnapig tart. A' tart.nak termékenysége csekély, és alig vagyon 70 □ mfdnyi szántó földje. A' legjobb gabona földei vannak Christiániai megyében, kivált Hedemarkban. A' fő termései: vas, sok helyeken, de leginkább a' déli tart. nyokban (esztendönként mint egy 50 egész 60000 hajó fontnyi) réz, (eszt. mint egy 3000 hajó fontnyi ezüst (felette kevés) márvány, alabastrom, asbest, magnes, amiánt, krystály, gránát, jaspis, ágátkö, sok fa, kivált fenyö, nyirfa, kevés tölgy, és bükfa, rozs, és zab, szüken, len, kender, komló, krumpli kukoricza, igen sok erdei eper, déli részében igen kevés gyümölcs; lovak, szarvas marha, juh, sertvés, jávor szarvas, öz, medve, farkas, enni való vad állati, hölgymenyét, torkosborzok, Norvegiai egerek, halak, kivált hering, tőke halak, dorsgadótzok, félszegúszók, lazátzok, olly bőséggel vannak, hogy kis lehet hordani más országokra, osztrea, csigák, igen sok enni való vad madarak 's t. ef. Eredeti képpen a' lakosok Normannusok, és Finnlappok; olly nyelven beszélnek, melly keveset külömböz a' Dániai nyelvtől, az elsök Luther vallását követik, az utóbiak még nagyobb részén pogány hiten vannak. Egy vice Helytartó által igazgattatik az orsz. kinek a' Megyehéli emberek alávettetnek; és 4 megyékre: Christiania, vagy Aggerhuus, Christiansand, Bergen, és Drontheimra osztatik. Norvegiához számláltatik még Faröer, Island, és Grönland. A' fő vsa Christiania 1814, 15 Januáriusban a' szövetséges hatalmak, és Danusok közt tett békesség által Norvegia a' Svéd orsz.gal eggyesüle.

Nerwegiai tenger, l. Német tenger.

Norwich, Venta Icenorum, fő vs Angol orsz.ban Norfolk Grófs.ban, a' Windsder, és Yare öszvefolyásánál, 7500 h. 38000 l. 1 1/2 mfd hosszu, 1 1/4 mfd széles; vagyon egy kathedralis temploma, 44 más templ. gyapju materiákra való kézi mive, kaptza szövése, selyem kézi míve; kereskedik ezen adományokkal: szarvas marhával, és köszénnelis.

Norwich, vs észak Amerikai Connectitut szab. Státusban New London Grófs.ban 3000 l. sok fabr. és kereskedéssel.

Nosen, Nosenstadt, l. Bistritz.

Nossen, vs Száxoniában az Ertzhegyben, a' Freybergi Muldánál 1500 l. várral, posztó, és hör fabr.

Nossi Ibrahim, l. Abrahám szigete.

Nossiweh, tó Afrikában Madagaskar szigeten, egy ásványokkal gazdag, hegyes tartományban.

Digitized by Google

Nossuyrytek, l. Ansariak.

Nostra Somora del Destero, l. S. Antonio.

Noto, *Val di Noto*, Netma vallis, egy a' 3 Siciliai tart.ok közzül, melly dél, és kelet felől a' tengerrel, észak felől Val di Demonával, kel re pedig Val di Mazzaráyal határos, vagyon 459000 l. termékeny gabonára, borra, szarvas marhára, és méh tartásra nézve. A' fő vsa

Noto, (36° 50′ É. Sz. 32° 45′ K. H.) fekszik egy meredek hegyen, Abiso fónál, melly máskép Acellaronak is nevezetik, de a' föld indulás miatt 1693 igen elpusztult, és nem messze ide uj város fundáltatott, melly Noto nuovonak neveztetik.

Nottberg, kis fó Lüneburgi Herczs.ben, öszve kapcsolja magát az ugy nevezett Lübmühlnél a' Luche fóval, és evvel egy ütt végtére Ilmenauba szakad.

Notte, fó Brandenburgi választó Markban, a' Clausdorfi tónál, lehet rajta hajókázni, Köpenicknél a' Spree fóba ömlik.

Notteln, vs Ems volt Bergi oszt.ban 2900 lak.

Nottingham, Grófs. Angol orsz. ban, melly ész.ról York, és Lincolnal, kel.ről Lincolnnal délről Leicesterrel, nyugot felöl Derbyvel határos, 33 □ mfd. nagy; vagyon 9 vsa, és vára, 168 ekl. 27153 h. 140350 l. nyugoti részében igen erdős északi részében pedig termékeny gabonára, komlóra, takarmányra, édesfára nézve; vagyon köszene is, ónja, és épitésre való köve. Szarvasmarha tartása jó állapotban vagyon, a' szárnyos állati közül hiresek a' galambok; fő fója ezen Grófs. nak Trent, mellyet hajokázni is lehet, ezen kivül az Idle, Dun, Dame, és Saar folyók. A' fő vs

Nottingham, Trente folyónál, mellyen keresztül egy szép kö hid van, a' vára diszes és 30000 l. kik között 3000 kaptza szövő, azon kivül selyem, pamut, fátyol, fekete csipke, czeruza, és cserép edény fabr. mellyeknek nagy kelete vagyon.

Noudar, kis vs Alemtejo Portugalliai tart.ban egy megerösitetett várral.

Noussanive, mezövs Amboina szig.ben Ostindiáb. Victoria vár fedezése alatt, sok szekfü borsáról nevezetes.

Nouvion, vs Aisne Francz. oszt. ban 272 h. 3360 l.

Nova Antevuerra, kis vs ó Mexikóban ész. Amerikában, vera Cruxtól 17 mfd; Püspöki lakhely.

Nova Braganza, máskép Aveiro, (40° 38′ 20″ É. Sz. 9° K. H.) mvs Beira Portugalliai tart.ban, Vonga torkolatjánál egy kis öbölben, 943 h. 2700 l. kikötövel, só áknával, és fajence fabr.

Novoglia, szép kereskedő vs közönséges kikötövel, Pago szigeten, melly az Adriai tengeren vagyon; tartozik a' Lomb. Vel. kirs.hoz.

Novalaise, vs a' volt Montblanc oszt.ban Cenishegy tövében 2000 l. Piemont Kir.

Novale, kis erösség Sile, és Musone vizek között, Piave Olasz osztályban. Velentze orsz.ban Exilesi szoros járással, hol veszett Belleisle kap. 1747-ben.

Novara, (45° 26′ 38″ É. Sz. 26° 17′ 31″ K. H.) fő vs Agogna oszt.ban Lomb. Vel. Kirs. fekszik dombon, Gogna fónál, 6 mfd Majlandhoz kelet felé, vn egy régi kastélya

Digitized by Google

Püspök lakja kinek világi hatalma egész Lago Maggiore ig kiterjed; azért lóháton mindég kardot hordoz oldalán, valamikor lovagol; viseli az orsz. fejedelmi czimét is.

Novarese, előbb tart. a' Piemonti oszt.ban Majlandban, a' tulajdonképen úgy nevezett Milanese, Vigevano és Angbiera tart.ok, Vercelli vidék és Masserano között; most Olasz orsz.ban Agogna oszt.nak nagyobb részét teszi.

Nova Zembla, l. Nowaja Zemlja.

Nové, falu, Bacchiglione Olasz oszt.ban nem messze Drentatól fajence fabr.

Novegradi, Novigrad megerősíttetett mvs Dalmatiában egy tengeröbölnél 100 h.

Novellara, (45° 48′ 43″ É. Sz. 28° 22′ 40″ K. H.) kis vs a' Modenai Herczs. 4070 l.

Novi, mvs Horváth orsz.ban a' Magy. partságban egy kikötővel, a' Segniai Püspök lakhelye van 264 h. 1330 l. szőlő mivelése. Itt vagyon a' Modrusi káptalan, egy kath. plébánia, eltörlött Paulinusok klastroma, 1 vára, egy harmintzad tisztsége és levél tára.

Novi, vs Genua Herczs.ben 5370 l egy erős hegyi épülettel, itt laknak nyári időben az előkelő Genuaiak, itt rakatnak le leginkább Genuából Olasz orsz.ba, és Német orsz.ba hordandó portékák.

Novibasar, l. Jenibasar.

Novigrad, mvs Horváth orsz.ban Zágrábi Várm.ben Dobra fónál egy várral.

Novigrad, l. Novegradi.

Noville, l. Neuville.

Noviodunum, (Nevers) és Nion, két vs régi Francz. orsz.ban.

Noviomagus, 1) négy vs régi Francz. orsz.ban. 2.) 1 régi Britannia Romanában, Regnusok földén.

Novito, kis fó Nápoly orsz. Calabria tulsó részében melly a' Girace tengeröbölbe ömöl.

Novoi Oskol, vs az új Lengyel orsz.ban.

Novoszello, mvs Bács Várm.ben, Duna bal partján, Ukorvártól 1 óra F. U. Cseh fam. Lak. elegyes Illyr. kat. tul. pléb. és templ.mal; itt kezdődik a' kiáradásoknak vettetett hires gát.

Novszka, mvs Slávoniában, Péter Váradi Generálságban, azon nevű patak mellett, a' Gradiskai Regement 8. kantonyában 67 ház. tul. kat. pléb. 's vásárokkal.

Nowaja Belitza, ker. vs Mohilow Orosz Helyt. Soz folyónál.

Nowaja Zemlja, vagy *Novaja Zembla*, az az: Neuland, a' jeges tengernek egy ága által el választott 2 nagy szigetből, mellyeknek mint egy 4000 □ mfdre megy a' térségek, az Archangel Orosz helyt. Csak az ész. nyugoti, ész. keleti, és délnyugoti széle ismeretes, az egész délkeleti partja ismeretlen, és a' jég által el vagyon zárva. A' Weigats nevezetű út választja el az Orosz birtól. Egy átaljában puszta, belől jéggel, és hó halmokkal fedve ván, mellyek miatt nem is lehet lakni, semmi erdejek nincsen, találni mindazonáltal némely helyeken egyes törpe nyirfákat, némely vadakat is nevelnek, úgy mint: vad őzet, fejér és közönséges rókát, farkast, fejér medvét nyáron tengeri madarakat; gyakran sereggel jönnek a'

Digitized by Google

partra a' közönséges rozmárok és tengeri kutyák. Ezen puszta gyakran megkerestetik Mesentől és Archangeltől fogva a' vadászat, és halászat végett. Itt leghosszabb éjszaka 3 hónapig tart 15-ik Octobertől Februariusig.

Nowawes, falu Brandenburgi közép Markban Potsdamnál 209 h. 900 l. kerti míveléssel, gyapjú szövéssel, és varrótü fabr.

Nowe, l. Neuburg.

Nowe Brzesko, vs Kraków környékében.

Nowemiasto, vs Galitziában Sanoki kerületben, Wirva folyónál.

Nowemiasto, vs Warsó' osztályában Pilica folyónál 95 h. 9000 l.

Nowemiasto, vs Kraków osztályában Nidának Weichselbe való folyásánál.

Nowemiasto, l. Neustadt.

Nowgorod v. *Nowogrod*, helytartóság Muszka ország északi részében, egy részről határos a' S. Petersburgi helyt., és többnyire lapos, termékeny erdős helyet foglal, nagysága 2,578 □ mfd. a' lakosok száma reá megy 825,000. A' tavai: Ilmen, és Beloserо, folyói Wolchow, Lowat, Msta, a' t. A' tartomány terem gabonát, lent, kendert, gyümölcsöt, vagyon szarvas marhatartása is, a' tartomány termeseivel kereskedést üznek a' lakosok; fő városa.

Nowgorod, hozzá téve ezen nevet Weliki az az: Nagy ut. vs Neapolis (58° 32' 10" É. Sz. 48° 50' 45" K. H.) Wolchow folyónak az Ilmen tóba való folyásánál, és a Nogorodi csatornánál, egy szép vidékben, 1500 fa, és 46 kőházakkal, 16,000 l. (15-dik században voltak 400,000 l.) kik között igen sok német mesterember volt, 63 templomban laknak itt egy Érsek, nagyon egy nemzeti oskolája is, egyik felében, mellyben Scythienstadtnak nevezték, nagyon hosszú nevezetű régi erősség, mellyet 1044 épített, sánczaly, dülledezett kőfallal, régi megjelenésen épült Czárnak várral, és az Érsek palotájával. Vannak a' városnak fabr. mellyek viaszlatáson, hegyertyatartó, viasz olvasztásra szolgálnak, kereskedik más tartományokból béhordott portékákkal, és hazai adományokkal.

Nowgorod Sewersk, az azt északi, mivel északról fekszik Kiewtől (52° 54' É. Sz. 51° 8' K. H.) vs Czernigow Orosz Helyt. Desnánál 8000 l. és nagy vásárokkal.

Nowgorodi csatorna, mellyet 1802-től fogva Msta folyót Wolchowval össze köti, Msta folyón az Ilmen tóhoz való veszedelmes útazásnak eltávoztatásáért, hol igyakran az útazás szerencsétlen.

Nowidwor, vs Bialistoki Orosz helyt. Bugnak Weichselbe való hófolyásánál 900 l.

Nowitany l. Neumarkt.

Nowo Chopiorskija Kasaki erősség Woronesth Orosz helyt. mellyben 400 hol vagyon.

Nowogrodek, kerületi vs Wilna Orosz helyt. vagyon jó földmivelése.

Nowogrod, vs Lomzai Warsói osztályban Narew folyónál 900 l.

Nowogrod a Wolinskoi, előbb Zwichel kerületi vs Volhynia Orosz helyt. Slutzk folyónál, mellyl észak felé

Digitized by Google

Prypieche szakad.

Nowogrod, l. Nowgorod.

Nowoje Usoli, vs Wologda Orosz helyt. egy só aknával.

Nowoimirgorod, vs Nikolajew Orosz helyt. Wissa folyónál 515 h. és 2,500 l. kereskedést üz.

Nowo Moskowsk, kerületi vs Ekaterinoslaw Orosz helyt. nem messze Dneprtől 2,300 l.

Nowoszew, vs Witepsk Orosz helyt. Posdo tónál.

Nowoshansharow, vs Pultawa Orosz helyt. 760 h. 3750 lakosokkal.

Nowosil, kerületi vs Tula Orosz helyt. 170 polgárral, 379 paraszt lakos.

Nowo Swierzno, vs Minsk Orosz helyt.

Nowo Ussolje, vs Perm Orosz helyt. só főzéssel, melly esztendönként 3 millio Pud sót ád.

Nowowiela, falu Galitziában Zloczowi kerületben, 2 nevezetes büdöskö bányával.

Nowydwor, vs Byalistok Orosz helyt. 95 h.

Nowydwor Neuhof, vs Warsói volt osztályban Bugnak Weichselbe való folyásánál 630 l. és egy posztó szövéssel. Ennél vagyon Modlin erösség.

Nowymost, l. Neubrück.

Nowytarg, l. Neumarkt.

Nowy-Zbaraz, vs Tarnotol Orosz helyt. Nieczna folyónál, sörtvésekkel, és szalonnával kereskedik.

Noxburg, l. Teviordale.

Noya, kis vs Spanyol Ország, Galiczia tart.ban Tamar viznél.

Noya, kis folyó Spanyol országban Cataloniában Lobregatba foly, és sok papiros malmokat hajt.

Noyal, vs Morbihan Franczia osztályban 284 h. és 7,080 lakosokkal.

Noyers Noretum, vs Yonne Franczia osztályban Serain folyónál 1880 l.

Noyon Noviodunum, (49° 34′ 59″ É. Sz. 20° 39′ 48″ K. H.) szép, régi vs, Oise Franczia osztályban egy domb' lapulásán, Vorse folyónál 1,500 h. és 5,700 l. vannak vas', gálitzkö', karton, gyolts, kaptza, bör, 's a' t. fabr. kereskedik gabonával, gyölcsel, börrel, és hamuval. — Itt született Calvinus 1509-ben Jul. 10kén.

Nozai, vs alsó Loire Franczia osztályban 2,030 l.

Nozeret Nozeroy, vs Jura Franczia osztályban, Serpentin folyónál 147 h. 720 l. kereskedik igáslovakkal, börrel, tzipökkel, és stiblikkel.

Nubia, (12-től 24° É. Sz. 44-től 56° K. H.) tartomány Afrikában Nilus mind két partján, melly itt a' Takaze folyót magába veszi; északról Ægyiptussal, keletről az Arabiai tengerrel, és Habesch parttal, dél felül Habessiniával, nyugot felül Nigritziával határos, mint egy 9,000 □ mfd nagy. A' klima nyugot felé a' hegyek közt mérséklett, máskép elszenvedhetetlen meleg; a' földje csak a' Nilus mellékében termékeny, vagyon sok termeketlen pusztája. Az adományai: mosott, és ásott arany, ezüst, búza, árpa, köles, bór, czúkor, dinnye, len, dohány, ebényfa, és szantalfa, gummi, ló, teve, tzibeth, elefánt, oroszlány, tigris, pardúcz, hiéna, krokodil, viziló, strutz madár, papagáj, és t. m. A' lakosok részént született polgárai a' tar-

Digitized by Google

tományának, nézniai Barbarabok, Szaracsenek, Törökök, és Zsidók. Az első vallásra Mahomed' hite, sokan vannak pogányok is. Kereskednek rabszolgákkal, aranyporral, struccz tollal. A' feloszlásában Török Nubia, és Habeschi partok, Dangala ország, Sennaar ország, vagy Fungi, Delinó, és Darfur ország.

Nuchi, vs nyúgoti Persiai Schirwan tartományban, Schahi Ghánságban; 300 h. Gallasin Gorasin hegyvárnal.

Nuddeah Nadya, vs Bengaliában, Ganges folyónál, egy Hinduí seminariummal.

Nadelpurg, falu Würzburgi nagy Herczegben, hol mostanában találtatott egy ásványos forrás, mellynek fövényhetegség vagy vizelési akadás ellen orvossága.

Nadlingen, falu Würzburgi nagy Herczegségben, 900 l. vagyon. Szőlő mívelése.

Nuestra Senhora de Buenos Ayres, l. Buenos Ayres.

Nueva Cazeres, Nou-Cazeres, az Malini Canarines félszigetnek fő helye, Püspöki lyle Hásvas.

Nueva Tubarka, nagy Valencia Spanyol Királyságban egy hasonló nevű szigetben, egy Esparto fából.

Naghla (Nagur Nisa), fő vs Baifgusthan Kabul keleti Persiai tartományban, Kau folyónál.

Nuks Nuirs (47° 10' É. Sz. 22° 28' Ki. H.) vs az arany domb Francziaországban, Armançon folyónál, 300 h. 2,540 l. papiros, és posztó fabr. Itt terem a' legjobb Burgundi bor.

Nukahiva, l. Baux.

Nules, (39° 48' É. Sz. 16° 44' K. H.) vs Valencia Spanyol Királyságban, nem messze a' parttól, 4,500 l.

Numantia, híres vs régi Spanyol országban, Arelatuaak földén, 14 Eszt által védelmezte magát a' Római erő ellen; Scipio Aemiliustól megvétetett.

Numburg, l. Naumburg.

Numidia, tulajdonképp tartomány Afrikában, Ambsagas vizétől Zeugitánáig tart; híres lett Massanissa Király alatt, fő vsa Thippo regius, Király lakóhelye itt született Sz. Ágoston Doktor, most Bona; Cirta Massanissák lakhelye most Constantina; Zámától Rómaiaktól elpusztíttatott.

Nun, hegy fok nyúgoti Afrikában a' Canari szigetekkel által ellenben, nem messze a' Drab folyó torkolatjától.

Nun Eato, mvs Anker vízénél Warwichshireben Angliában, kézi művei miatt nevezetes.

Nunia, falu Mesopotamiában, Mossul Basaságban, mellynél ama régi Ninive vsa feküdt, ámbár itt közel csekély romladékokat találtatnak.

Nur, vs Plock Varsói osztályban, Nureczenek Bug folyóba való szakadásánál, 70 h. 410 l.

Nura, fő Pávmai Hercegben; ered a' Genuai tartomány határinál, és Zerbió mellett Pó vizébe folyik.

Nune, fő Leinstentartomány Irlandban, Queens Grófságban ered, és Rossenál Barrow vizébe szabad.

Nürnberg Nürnberga (49° 27' É. Sz. 28° 44' K. H.) vs Bajor országban, Rezat kerületben, Wöhrd, és Gostenhof nagy külső vsokkal; keresztül folyja a' Pegnitz folyó, egyenetlen helyen 200, nagyobb részént csa-

Digitized by Google

vargó egyenetlen útszákkal 5,600 h. 30,000 lak. Emlékezetre méltók a' nagy közönséges piatzok pl. a' vásár piatz, melly 5,988 □ lábnyira terjed, egy mesterséggel csinált ugró kúttal; a' vár, vagy erősség egy negyed órányira fekszik, mellynek őrzése, közepében a' Hohenzoller familiából való Nürnbergi Burggrófokra bizattatott; vagyon 20 temploma, mellyek közül nevezetesebbek: S. Sebáld, S. Lőrintz templomai, mind a' kettő szegletkövekről vagyon rakva, az Egidius temploma Olasz ízlés szerént vagyon épitve, mellyben, valamint a' Klára templomában is a' legvégibb üveg festést találni, melly tudniillik 1278-ban szerzettetett; a' Mária temploma egy mesterséges órával, diszeskedik, a' tanátsházának vagyon 275 láb hosszú tornáczai, emeletekre mindeniken vagyon 30 abrak, 3 nagy pitvar, egy n. boltháitásbs Szálája minden oszlop nélkül, sok szép, és ritka rajzolatjai, többnyire Dürer Albertől; a' János temploma udvarában vannak Dürer Albert, Pirkheimer Wilib. Sachsen János koporsó kövek, s a' fegyvertár, mellyenek mind a' két fő épületjei 390 lépés hosszúk, a' mulató ház's a' t. Vagyon itt vesztí gyakorlásra intézett oskola, egy Seminarium a' nemzeti oskolák tanitóinak számára, mesterségek oskolája, egy társaság a' hazai mesterség formálására, egy a' bányok nevelésére szerzett oskola, vasárnapi rajzoló oskola a' férfiú gyermekek számára, és természet tudományi, és orvosi társaság. A' vannak mindenféle vannak nagy számmal és részint régi fabrikák úgymint: tükör, sárgaréz, bronz, arany, ezüst drótok, tű, tobák, papiros, karton, ménsem, az úgy nevezett apró portékák, és játék szerek fabrikája. Vagyon itt sok rajzoló és réznetszők, és két mappa tinálo hely, nevezet képpen a' Homanné, és Weigelé, a' termésekkel, füszerszámmal, és régi kereskedéssel, valamint a' küldöttséggel is foglalatoskodik a' banko tár. Itt lakik egy Kir. vk. Kommissarius, egy felső pósta tiszt, itt vagyon az Országi törvény széknek, számtartóságnak, és kereskedésbéli törvényszéknek is helye.

Nürtingen, l. Nörtingen.

Nurpur, nevezetes vár Sahlikek' országában Hindostánban Lahor tartományban.

Nusd, l. Neustadt.

Nusla, **Neusiala** v. **Nusiaw**, mvs Morva Országban Brünni kerületben, egy helybéli káplánsággal, és egy vár formán. Eki. egy nagy negyednek tövében fekszik, nagyon 196 h. 990

Nusa-Laut, egy a' Molucki szigetek közül, keleti Indiánál bővséges gazdag szegfűborssal.

Nuszdorf, plébánias falu Austriának Ens alatt lévő Bécsi vrdő alatt fekvő negyedében, a' Dunánál nyugotra északra Bécstől 1 mély fabr. 1 1/2 h. Itt rakatnak meg a' hajók mellyek Bécsbe mennek.

Nuthe, kis folyó, ered kezik Szaxoniában Jüterbogknál, Szaxonia, és Brándenburg

közhatárt tesznek, és Potsdamnál a Havelfóba ömlik.

Nyekoping, l. Noorkasping.

Nyeköping, l. Sandowi szigetek.

Nyerslond, az új Hollandiának déli parjai, a' keleti része még ismeretlen.

Nyezin, hegy Bosniában, mellyen keresztül megy a' Karuska út.

Nya Kopparberget, l. Nya Kopparberg.

Nya Kopparberg, vagy Nya Kopparbergs Westmanland Svéd tartban, úgy nevezetett Falun vetül való különbségnek okáért, mellyet Gamla Kopparbergen, vagy Kupferbergnek neveztetik. Vannak itt igen jó rézbányák, néhány esztendőkkel előbb ezüst ércz is találtatott, amiéntkő sem hibásik.

Nyárosd, alsó mvs Posony Vrm. ben, alsó Csalóközi jár. ban, Pap Nyárosd tövében, közel Ersek Ujvárhoz, F. U. G. Pálfy Jakó Magy. kath. tul. plébt. templ. mal. jó házzal, fedéssel, termékeny határral.

Nyáros, Neoburgum, ki erősittetett vár a' Finnen Dániai szigeten, tágos kikötővel és vagyon itt egy kir. vám, és így semmi nem akadhatik a' nagy Beltenkereszttül, mindég vagyon itt egy hadi hajó őrizeten. Azután a' mint tart Seelandiában Corsőig itt is csak nem egészen elsőrültetnek a' Svédek a' Dánusokkal a' városi düledékei között.

Nyárvár, Oterborg, tenger vs Finnlandiában Österbotten tartban, a' Botteni tengerből nyel egy kikötővel, és földi olaj kereskedéssel.

Nyék, Nekken, Marót, mvs Sopron Vrmben, Sopronytól 1 ½ mfd. F. U. M. Szt. Terhezy Jakab Németek, katholikusok ezdőkkel. A' községposta útón.

Nyekiöbing, Nicopia, kőfallal körülvett fő vs Falster Dániai szigetben 200 h. és egy nagy kir. várral, tengeri kereskedést üz.

Nyeköbing, vs Mors Jüttlandi szigeten, Rikötővel.

Nyekiöbing, vs Seeland Dániai szigeten egy kir. Kötővel.

Nyer, tót falu Bars Vrmben, a' hol mének vagyon.

Nyeströdt, vs Lapland Dániai szigeten, úgy tengeri kereskedést.

Nyiregyháza, népes mvs Szabolcs Vrm. ben, Király Telek és N. Kálló közt. F. U. G. Károlyi és G. Dessőffi, lak. Magy. Tót, kat. ó-hit. evan. és ref. tul. pleb. val. Póstaváltással, jó határral.

Nyherk, vs Hollandiai Gelderben 5000 l.

Nyiöbing, vs Mors Dániai szigeten 600 l. egy kikötővel, tengeri útazással és kereskedéssel.

Nyköping, (58° 45' 20" É. Sz. 34° 7' K. H.) fő vs Sudermannland Svedi tartban egy hasonló nevű jónak tengeri, és vásáros vs egy várral, kikötővel, [illegible] Vannak itt aczél, [illegible] posztó, szattyán, [illegible] papiros, és kemény [illegible] A' fő nyeresége a [illegible] sal sárga rezzel, és [illegible] ból készült portékákkal külföldi kereskedésből jő. A' vsának vagyon 3 tengeri hajója.

Nyland, Finnlandiában tart. a' Finni tenger öbölnél, a' lak. gabona termesztésből, szarvas marha tartásból és halászatból élnek.

Nymphaeum, fő Nagy Armeniában.

Nymphenburg, kir. mulató vár Bajor ország ban, 1/2 óra távolságnyira Münchentől szép

nagy kerttel, 171 h. és egy porczelán fabr.

Nyeni, l. Neus, as Nions.

Nyslot, Neuschlosz, (618 54' É. Sz. 48° 53' K. H.) vs Wiburg Orosz helyt. Haupt-vesi tónál 40 h. 100 l. nem rós várral, egy mély fának közepén fekvő köszirton.

Nyssa, vs negyIndiában, Bachustól építtetett.

Nystadt, Nieastadt, kis tengeri vs finnlandiában a' Botteni tenger öbölnél, egy kikötővel 1000 l. evezőkkel, ruddal, és más fából csinált edényekkel kereskedik. Itt kötetett békesség 1721-ben 30 Aug. a' Svédek, és Oroszok között ama sokáig tartó északi had után, ezen békesség által Liefland, és Ingermannland a' Svédektől a' Muszkákhoz jött.

Nythe, Nyd, fő Skotziában, melly Kyle Grófs.ban keletkezik, és Solmay tenger öbölbe foly.

Nyitra, Nitra, Neutra, Nitria, régi híres, és fő vs Nyitra Várm.ben; egykor Királyi, most Püspöki, privilegiált vs; fekszik azon nevű víz partyán, Galgócz, és Verebély közt. Nevezetes itt a' püspöki vár, a' Sz. Ferencz szerzetesinek pleb. ás templ. és klastroma; a' T. T. Piaristáknak számos Collegyiomaa, a' nevezetes Gymnásium igazgatások alatt; a' nemzeti iskola, Prépostsági lakás, a' K. Papok házai. Derék szép épület a' Várm. háza is itten, említést érdemel a' hasta sa harminczad hivatal is a' savanyú vizével egyetemben. Lak. Tótok, Magy. Nem. egykor csak nem minnyájan Magyarok, 2466 kat. 2 akat 5 ó-hit. 23 zsidó. Azonkívül, kik a' mellékes Párutszában mintegy 100 ember a' várban, 30 ah lakozik. Vrának eredete régi, a' királyaink eredete megelőzi, egy nagy és magas kőszirlán és partos hegyen, Gizele király által épittetett királyi templommal és pompás Püspöki székkel. Ezen országban vazul, Geyza vezér testvére 1040 magát építtetvén, sok viszontagságok szenvedett, halhatetlan Szent László Fuchs Ferenez Püspöktől új életre hozatott. Itt egy nevendékek számára való szemináriumot is épittetett. Püspökségéről már K. Sz. után 815-ben említés vagyon, az Esztergomi Érsek Sufraganensa; Káptalannya, Fő Prépostal 8 Kánonokkal számlál. Vannak 6 tiszteletbeli Kánonokjai is lapi tanári és Prépostjai tiszteltetnek. Lyceumában nemcsak Theologia, hanem Philosophia is tanittatik. A' fogyatkozottak szerzetében 8-an, a' Seminariumban 64-en oktattatnak; osztatik három fő, és 16 megyei kerecsel mellyekben 142 plébániák, és 9 káplánságok, 6 szerzetes lakások, 1736ig két kitűnő és szabadalmazott zsidók összességek 3000 lelkek tartoznak. Kiterjed a Püspökség Nyitra, Trencsén Várm.re.

Nyitra, *Vármegye*, Comitatus Nitriensis, a' fő és legnépesebb Várm. nevezetet vette Nyitra várától, fekszik Dunán innenső részben, kelet Bars és Hont, dél Trencsén és Thurócz, nyug.ra részint Morva, részint Posony, dél.re Komárom Vármegyék között. Nagysága 121

Digitized by Google

□ mfd Hossza mint 16, szélessége külömböző; legkeskenyebb Zsámbokrét körül. Vidéke hegyes kivált, ész. ról, délre mindinkább egyenes, és szép. Fő hegyei: 1) Czobor, mellyen Sz. István Kiva Benedictinusoknak klastromot építtetett; 2) Kraszna Lipa. 3) Javorina, 4) Ostrivrek, 5) Zalosztná. 6) Kicsera és Stribnyik 7) Inovetz, 8) Radosinszka, 9) Havran, 10) Homola, 11) Klag, 12) Gimes, 13) Tábor hegy, 14) Kozlitza, s a' t. Erdeji is, számosak e' hegyeknek öblein. Fő vizei: Vág, Beszkó alatt köszöntbé e' Várm. be, 2) Nyitra, Német Próna felett. fred. 3) Zsitva K. Tapolcsán felett fakad. Patakjai nevezetesek: Livina, Dudvág, Blava, Hölecska, Mijava, Khvojnitze, Zlatnitska "s a' t. Kûtfői, 's ásványos vizei emlékezetet érdemelnek: a' Závadai, és Mijavai; az Onori savanyú víz. Ferdöji híresek a' Pösténi, és Bajmóczi, a' Biliczivel eggyütt. Ege és levegője kies, és egésséges. Földe a' kövér térségen termékeny mindennémü gabonában. Borai, kivált némelly részeken, jó ízüek; Sere is híres. Mindennémü épületre, és tüzelésre való fákkal szolgál. Marha, kivált juh tartása jeles. Vadai is vannak. Az Ürményi lótenyésztetés igen nevezetes. Gyümölcsökkel is bövelkedik. Halai is vannak. Portáji 288. Hnk. 310693, kik többnyire Tótok, Magyarok, kevés Németek, Kopaniczok Morva határánál; kat. és kevés evang. 's ó-hitüek. 1 K 1 Püspöki, 38 mvs, 415 falukkal, 1 várt (Leopold várát; 47 pusztákat számlál. A' Nyitrai, és Beszterczebányai Püspöksegekhez, 's az Esztergomi Érsekséghez tartoznak a' katholikusok.

Nyúl Indusok, népség ész. Indiába Makenzie fén; így neveztetik, mivelezen környékbe sok nyúl találtatik, nem szépen termett, de magát ékesíteni szerető nemzetség. Jegenye fenyő öszvetépett gyökerének szövésébe, melly Watape nevet visel, föznek.

Nyúlak szigete, mésképpen Sz. Margaréta szigete, a' Budai, és Pesti Duna partok között fekszik; hajdan takva volt szerzetes, és Apácza monostorokkal; most helyében F. H. Palatínus *majorsága* virágzik. l. Margit' szigete.

Nyugot, Nyugoti, l. West.

Nywegen, l. Nimmegen.

Staatsbibliothek München

Digitized by Google

III. Darab' Függeléke.

Illyrikum, Austriai, uralkodó Felséges Urunknak 1816. Augustus Havának harmadikán kihirdettetett végzése által felállított új Királyság, két Guberniumokból áll: első a' Lubáki, mellyhez tartoznak a' Kárinthia és Karniolia Herczegségek; második a' Triesti: ehez tartozandók: az Austriai Friaul, vagy is Istria; a' Görcz Grófság, és Gradiska; Magyar orsz.ból a' tengerparti vsok; Horváth orsz.ból ennek Dráván tulsó részei, a' határ regementekkel eggyütt, a mint az 1809diki békülésselelszakasztattak; Olasz orsz.ból a' Cividalei kerület. Népességőket lásd ez Olvasókhoz előbocsátott szóból; termeseit az újabb Illyrikum alatt. Lásd Austria Cs. Bécsi Ujság 223 darabjában 16 Aug. 1816.

István szigete, új Hollandia nyug. részén, szép vidéke és sok fája vagyon.

Katonai határok, (Militär gränze) A' 16—18 századig fellitott tart.nyi ker. a' Törökök miatt, melly az Austriai bir.nak déli részén a' közép tengertől fogva fel a' Croátziai, Slavoniai, Baináti 's Erdélyi határokon egész Marmaros Várm.ig tart 230 mfdnél hosszabb térre ezen határ lineának 390 □ mfd, melly éjjel nappal 4380 embertől őriztetik, lakosai örökös katonák's polgárok is, számok 513000 megy, kik közt 100000 valóságos katona. Minden familiának vannak tulajdon feudális földjei, mellyektől itt kevesebb adó fizettetik a' közönségesnél, de minden Atya köteles fiai közzül katonát állitani, s ha nincsenek fiai, szükségben maga szolgálni, a' formaruhát maga szerzi, had idejében fizettetik, Felsősége a' katonai tisztség; minden határ ker. Regementekre osztatik, mellynek mindenike 4 Bataliont, 16 Companiát s 4000 embert foglal magában. Az Obester a Regement feje; a' tart.nyok különbféle Regementjeit egy kommandirozó General igazgatja. Ezen katonai tart. ész. déli keleti hegyekkel kertítetik-bé. Fő fóji a' Duna, Olt, Maros, Száva, Dráva, Szamos. Termékei: kukoricza, gyümölcs, dohány, selyem, marha, ló, júh, sertés, méz, viasz, hal. Felosztatik 4 fő ker.re. 1) a' Croátziai, melly Fritsch

Digitized by Google

szerént 194 67/100 □ mfd 2) a' Sclavoniai a' Sajkások Districtusával Magyar ors. ban Lichtenst szerént 138 30/100 □ mfd (a' Csaikai Districtuson kivül 115 5/1000 □ mfd. Illetl. Lipszki mappaja szerént 16 24/100 vs mivel Lichtenstene szerént 17 24/100 □ mfd a' Banáti magyar ors. Lichtenstern után 144 32/100 □ mfd 3) Az Erdélyi mellynek nagyságát meghatározni nem lehet, mivel lakosai a' fart nyaikkal együlve laknak. A' népek száma Lichtenstern szerént Croátziában 412740 6 vs 1204 falu Slavoniában 228100 3 vs h. 310 falub. Banátban 163500 2 vs 157 falu Erdélyben 150100 11 mvs 446 falu. Lak. leginkább Ráczok, Horvátok, Sclavoniták, Magyarok, Oláhok 's Székelyek, Relligiójok a' kath. evang. reform. unitar. 's Görög. Az egész katonai vidék áll a' Generál Határ - Directio alatt. — Az al - osztályok a' Districtusok a) A' Carlstadi 's Warasdi General Commando alatt 1) a' Carlstadi Generalatus ezen Regementekkel Liccai, Ottochai, Ogulini 's Sluini. 2) a' Warasdi Generalatus Körösdi 's Sz. Györgyi Reg. kel. b) A' Croátziai Bán alatt az első 's 2-dik Bán Regement. c) A' Sclavoniai Generál Commando alatt a' Gradiskai, Brodi 's Pétervári Reg. 's a' Csajkisták Bataillonja. d) A' Banáti Generál Commando alatt a' Banáti német 's Illyriai Oláh Rácz Reg. e) Az Erdélyi General Commando alatt a' 2 Oláh 's 2 Székely gyalog Reg. a' Székely Huszárokkal eggyütt.

Kétegyháza, mvs Békes Várr
ben, és jár. ban, Gyulához
Csabához 2 óra, sik helyen
F. U. Gróf Almási Ignát
ki ettől nevezetik is.
Kosi Oláhok tobonkire,
hitüek, tul, plebv. és kal
egy kapolnával. Az Uraság
nak lakhelyével kivált szé
lo és marha nevelesről ne
vezetes. A' helységnek hi
szájt rendeszedetek.

Közép Lothian, l. Midlothian.

Közép Márk, l. Mittelmark.

Közép tenger, (Mediterraneum Mare) az Atlanti tengernek nagy öble, melyet Gibraltari tenger szorulat által összve köttetik. A' régi világ 3 részei közt, tére 40000 □ mfd; több külön öblökkel, mellyek mind külön tengerek tekintetnek. p. o. a' fekete, az Ægeum, az Adriai, az Otrantói (ketske), Genuai tengeröblök. Régi világban, Fretum Gadetanum, Mare, Ligusticum, Tyrrhenum, Hadriaticum, Ægeum, és Pampulicum részekre oszlott. A' Tyrrhenum, Italia, és Graecia Propria alatt Tuscum, 's Inferum nevet is viselt. Szelei állhatatlanok, 's a' Negroponti tengerszorúlatban regulátlanok, az Adriai tengeren rendes, 's Marseillénél gyenge habjai 's vizfolyása. Esztendőt ált a' világ tengeréből ebbe 567,648'000000 Cubicus lábnyi víz omol, 's ezeken felül 9 nagy fók p. o. a' Nil, Pó, Duna, Rhone, ezek miatt eszt. ált' 30 lábnyi magaságra kellene néki nőni, ha a' Gibraltári szorúlatnál lévő magaságra 's mélységre nagyobb folyása az Atlanti tengerbe nem rohanna, 's ha földalatti mélységek 's a' nagy bővség által a' tenger fenekére okozott

ömle-

Digitized by Google

ömledések a' viz sokaságát
nem kissebbítenék. Ezen
tengertől nevezfetik a volt
Franczia Közép tengeri,
Mediterranée, oszt. Alt ez
a' hajdani Pisa tart, vagy
s a Hetruriai Kirs. esz. ré-
zéből, vagy a Toscanai
Herczegségéből, a tenger
mellett fekszik, jobbára
ik, imitt amott lapályos,
le általában termekeny;
ére 401000 Hectarok 316000
Fő vs Livorno,
dnyok' szigete, l. Moen.
Egyházi birtok, ujontan Pó-
ma, Tivoli, és Subiaco ke-
ületeken kivül 17, Delega-
iókra osztatott; népessegök
e' következő: Róma, Tivo-
li, és Subiaco kerületek
245459. Frosinone 159760.
Rieti 65734. Viterbo 114488.
Civita vechia 19266. Perugia
181542. Spoleto 102053. Cam-
crino 31136. Macerata 197313.
Fermo 77089. Ascoli 69058.
Ancona 147355. Urbino és
Pesaro 198145. Forli 150033.
Ravenna 123767. Bologna
280701. Ferrara 170727. Be-
nevento 20184. Összvesseggel
2834712 lak. kel. A' Delega-
tiók három rendűek; első,
második, és harmadik;
nagyságokhoz képest, a'
mellynek Elöljárója Cardi-
nalis, Legatio nevet visel.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

partra á' közönséges rozmárok, és tengeri kutyák. Ezen puszta gyakran megkerestetik Mesentől, és Archangeltól fogva a' vadászat, és halászat végett. Itt a' leghoszabb éjszaka 3 holnapig tart 15-ik Octóbertől Februariusig.

Nowawes, falu Brandenburgi közép Markban Potsdamnál 209 h. 900 l. kerti míveléssel, gyapjú szövéssel, és varrótü fabr.

Nowe, l. Neuburg.

Nowe Brzesko, vs Krakó' környékében.

Nowemiasto, vs Galitiában Sanoki kerületben, Wirva folyónál.

Nowemiasto, vs Warsó' osztályában Pilica folyónál 95 h. 9000 l.

Nowemiasto, vs Krakó' osztályában Nidának Weichselbe való folyásánál.

Nowemiasto, l. Neustadt.

Nowgerod v. *Nowogrod*, helytartóság Muszka ország északi részében, egy részről határos a' S. Petersburgi helyt., és többnyire lapos, termékeny erdös helyet foglal, nagysága 2,578 □ mfd. a' lakosok száma reá megy 825,000. A' tavai: Ilmen, és Belosero: folyói Wolchow Lowat Msta 's a' t. A' tartomány terem gabonát, lent, kendert, gyümölcsöt, vagyon szarvas marhatartása is, a' tartomány terméseivel kereskedést űznek a' lakosok; fő városa.

Nowgorod, hozzá téve ezen nevet Weliki az az: Nagy új vs Neapolis, (58° 33' 10'' É. Sz. 48° 50' 45'' K. H.) Wolchow folyónak az Ilmen tóba való folyásánál, és a' Nogorodi csatornánál, egy szép vidékben 1,500 fa, és 40 kőházakkal, 16,700 l. (15-dik században voltak 400,000 l.) kik között igen sok német mesterember volt, 63 templ. 10 kl. Lakik itt egy Érsek, vagyon egy nemzeti oskolája: egyik felében, melly Sophienstadtnak neveztetik, vagyon Kreml nevezetü régi erösség, melly 1044 épétetett, sántzal, düledezett kőfalkal, régi meglehetösen épült Császári várral, és az Érsek palotájával. Vannak a' vsnak fabr. mellyek vitorlavászon, bőr, gyertyatartó, viasz olvasztásra szolgálnak; kereskedik más tartományokból béhordott portékákkal, és hazai adományokkal.

Nowgorod Sewersk, az az: északi, mivel északról fekszik Kiewtől (51° 54' É. Sz. 51° 3' K. H.) vs Czernigow Orosz Helyt. Desnánál 8000 l. és nagy vásárokkal.

Newgorodi csatorna, melly 1802-től fogva Msta folyót Wolchowval öszve köti, Msta folyón az Ilmen tóhoz való veszedelmes útazásnak eltávoztatásáért, hol gyakran az útazás szerentsétlen.

Nowidwor, vs Bialistok Orosz helyt. Bugnak Weichselbe való befolyásánál 560 l.

Nowitary, l. Neumarkl.

Nowo-Choperskája-Krepost, erösség Woronesch Orosz helyt. mellyben 400 h. vagyon.

Nowogorodek, kerület vs Wilno Orosz helyt. vagyon jó földmívelése.

Nowogrod, vs Lomza Warsói volt osztályban Narew folyónál 970 l.

Nowogrod, Wolinskoi, előbb Zwiahel, kerületi vs Volhynia Orosz helyt. Slutzk folyónál, melly észak felé

Digitized by Google

Prypiecke szakad.

Nowogrod, l. Nowgorod.

Nowoje Usoli, vs Wologda Orosz helyt. egy só aknával.

Nowoimi gorod, vs Nikolajew Orosz helyt. Wissa folyónál 515 h. és 2,500 l. kereskedést üz.

Nowo Moskowsk, kerületi vs Ekaterinoslaw Orosz helyt. nem messze Dneprtől 2,300 l.

Noworzew, vs Witepsk Orosz helyt. Posdo tónál.

Nowoshansharow, vs Pultawa Orosz helyt. 760 h. 3750 lakosokkal.

Nowosil, kerületi vs Tula Orosz helyt. 170 polgárral, 379 paraszt lakos.

Nowo Swierzno, vs Minsk Orosz helyt.

Nowo Ussolje, vs Perm Orosz helyt. só főzéssel, melly esztendönként 3 millio Pud sót ád.

Nowowiela, falu Galitziában Zloczowi kerületben, 2 nevezetes büdöskö bányával.

Nowydwor, vs Byalistok Orosz helyt. 95 h.

Nowydwor Neuhof, vs Warsói volt osztályban Bugnak Weichselbe való folyásánál 690 l. és egy posztó szövéssel. Ennél vagyon Modlin erösség.

Nowymost, l. Neubrück.

Nowytarg, l. Neumarkt.

Nowy-Zbaraz, vs Tarnotol Orosz helyt. Nieczna folyónál, sörtvésekkel, és szalonnával kereskedik.

Noxburg, l. Teviordale.

Noya, kis vs Spanyol Ország, Galiczia tartban Tamar viznél.

Noya, kis folyó Spanyol országban Cataloniában Lobregatba foly, és sok papiros malmokat hajt.

Noyal, vs Morbihan Franczia osztályban 284 h. és 7,080 lakosokkal.

Noyers Noretum, vs Yonne Franczia osztályban Serain folyónál 1880 l.

Noyon Noviodunum, (49° 34′ 59″ É. Sz. 20° 39′ 48″ K. H.) szép, régi vs, Oise Franczia osztályban egy domb' lapulásán, Vorse folyónál 1,500 h. és 5,700 l. vannak vas, gálitzkö, karton, gyolts, kaptza, bör, 's a' t. fabr. kereskedik gabonával, gyölcsel, börrel, és hamuval. — Itt született Calvinus 1509-ben Jul. 10kén.

Noyzai, vs alsó Loire Franczia osztályban 2,030 l.

Nozeret Nozeroy, vs Jura Franczia osztályban, Serpentin folyónál 147 h. 720 l. kereskedik igáslovakkal, börrel, tzipökkel, és stiblikkel.

Nubia, (12-től 24° É. Sz. 44-től 56° K. H.) tartomány Afrikában Nilus mind két partján, melly itt a' Takaze folyót magába veszi; északról Ægyiptussal, keletről az Arabiai tengerrel, és Habesch parttal, dél felül Habessiniával, nyugot felül Nigritziával határos, mint egy 9,000 □ mfd nagy. A' klima nyugot felé a' hegyek közt mérséklett, máskép elszenvedhetetlen meleg, a' földje csak a' Nilus mellékeben termékeny, vagyon sok termékenlen pusztája. Az adományai: mosott, és ásott arany, ezüst, búza, árpa, köles, bór, czúkor, dinnye, len, dohány, ebenfa, és szantálfa, gummi, ló, teve, tzibeth, elefánt, oroszlány, tigris, pardúcz, hiéna, krokodil, viziló, strutz madár, papagáj, és t. m. A' lakosok részént született polgárai a' tar-

Digitized by Google

tomásynak, némai Barbe-
rusok, Szaracsenek, Törö-
kök, és Zsidók. Az első
vallásra Mahomed' hite,
sokan vannak pogányok is.
Kereskednek rabszolgákkal,
aranyporral, struta tol-
lal. A' feloszlása Török
Nubia, és Habeschi par-
tokig. Dangala ország. Sen-
naari ország, vagy Fungi,
Delin, és Darfur ország.

Nuchi, vs nyúgoti Persiai Schirwan tartományban, Schahi Ghánságban; 300 h. Galbain Gorgan hegy várral

Nuddeah Nadya, vs Bengaliában, Ganges folyónál, egy Hindui seminariummal.

Nudenburg, falu Würzburgi nagy Hercben, hol mostanában találtatott egy ásványos forrás, mally fövényhetegség vagy vizelési akadás ellen orvosság.

Nüdlingen, falu Würzburgi nagy Hercségben, 900 l. vagyon Szőlő mivelése.

Nuestra Senhora de Buenos Ayres, l. Buenos Ayres.

Nueva Cazenes, Nou-Cazeres, az Malini Camarines fél szigetnek fő helye, Püspökivel, Hásyn.

Nueva Tabarka, mvs Valencia Span. Királyságban, egy hasonló nevű szigetben, egy Esparto fabol.

Nagh, (Nagur, Nisa) fő vs Baiguschban, Kabul keleti Persiai tartományban, Kau folyónál.

Nuls Nuits, (47° 10' É. Sz. 22° 28' Ki. H.) vs az arany domb Franczia osztályban, Armançon folyónál, 900 h. 2,540 l. papiros, és posztó fabr. Itt terem a' legjobb Burgundi bor.

Nukahiva, l. Baux.

Nules, (39° 48' É. Sz. 16° 44' K. H.) vs Valencia Span. Királyságban, nem messze a' parttól, 4,500 l.

Numantia, híres vs régi Spanyol országban, Arelatusok földén, 14 Eszt által védelmezte magát a' Római erő ellen; Scipio Aemiliustól megvétetett.

Numburg, l. Naumburg.

Numidia, tulajdonképp tartomány Afrikában, Ambsages vizétől, Zeugitána tartig; híres lett Massanissa Király alatt, fő vsa Thippo regius, Királyi lakást, itt született Sz. Ágoston Doktor, most Bone; Cirta Massanissák lakhelye most Constantina; Zama Rómaiaktól elpusztíttatott.

Nun, hegy fok nyúgoti Afrikában a' Canari szigetekkel által ellenben, nem messze a' Drab folyó torkolatjától.

Nun Eato, mvs Anker vizénél Warwichshireben Angliában, kézi művei miatt nevezetes.

Nunia, falu Mesopotamiában, Mossul Basaságban, mellynél ama régi Ninive vsa feküdt, ámbár itt közel csekély romladékokat találtatnak.

Nur, vs Plock Varsói osztályban, Nureczenek Bug folyóba való szakadásánál, 70 h. 4,010 l.

Nura, fő Pávmai Hercben; ered a' Genuai tart. határánál, és Zerbió mellett Pó vizébe folyt.

Nure, fő Leinstertartományban Irlandban, Queens Grófban ered, és Rossenél Barrow vizébe szabad.

Nürnberg Nbrinberga, (49° 27' É. Sz. 28° 44' K. H.) vs Bajor országban Rezat kerületben, Wöhrd, és Gostenhof nagy külső vsokkal; keresztül folyja a' Pegnitz folyó, egyenetlen helyen 200, nagyobb részént csa-

Digitized by Google

vargó egyenetlen útszákkal 5,000 h. 30,000 lak. Emlékezetre méltók a' nagy közönséges piatzok, a' vásár piatz, melly 5,988 □ lábnyira terjed, egy mesterséggel csinált ugró kúttal; a' vár, vagy erősség egy negyon fekszik, mellynek építése, közép évben a' Hohenzoller familiából való Nürnbergi Burggrófokra bizattatott, vagyon 20 temploma, mellyek közül nevezetesebbek: S. Sebáld, S. Lőrintz temploma, mind a' kettő szegletkövekről vagyon rakva, az Ægidius temploma Olasz ízlés szerént vagyon építve, mellyben, valamint a' Klára templomában is a' legrégiebb üveg festést találni, melly tudniillik 1278-ban szereztetett; a' Mária temploma egy mesterséges órával, diszeskedik, a' tanátsházának vagyon 275 láb hosszú tornáca, emeletekre mindeniken vagyon 30 abrak, 3 nagy pitvar, egy n. holthajtásos Szálája minden oszlop nélkül, sok szép, és ritka rajzolatjai, többnyire Dürer Albertől; a' János temploma udvarában vannak Dürer Albert, Pirkheimer Wilib. Sachsen János' koporsó kövei; a' tegyvertár, mellynek mind a' két fő épületjei 300 lépés hosszúk, a' mulató ház 's a' t. Vagyon itt vesztő gyakorlásra intézett oskola, egy Seminarium a' nemzeti oskolák tanítóji számára, mesterségek oskolája, egy társaság a' házi mesterség formálására, egy a' bányok nevelésére szerzett oskola, vasárnapi rajzoló oskola a' férfiú gyermekek számára, és természet tudományi, és orvosi társaság. A' vannak mindenfele vannak nagy számmal és részint régi fabrikák, úgymint: tükör, sárgaréz, lakany, arany, vas, drótról, tó, tobák, papiros, karton, minémü az úgy nevezett aprópornékák, és játék szerek fabrikája. Vagyon itt sok rajzoló és réznetsző, és két mappa tsinálló hely, nevezet képpen a' Homann, és Weigel nevezetes intézettel, fűszer számmal, és ide kereskedéssel, valamint a' küldözéssel is foglalatoskodik a' banko tár. Itt lakik egy Kir. vi Kommissarius, egy felső pósta tiszt, itt vagyon az Országi törvény széknek, számtartóságnak, és kereskedésbéli törvényszéknek is helye.

Nürtingen, l. Nördlingen.

Nurpur, nevezetes vs. Sahlikek' országában Hindostánban Lahor tartományban.

Nusdi, l. Neustadt.

Nuslau, *Nozislaw*, *Nuslawy*, mvs Morva Országban Brünni kerületben, egy helybéli káplánsággal, és egy vas formával. Ekl. egy nagy helynek tövében fekszik, vagyon 196 ház, 990 lak.

Nusa-Laut, egy a' Moluckai szigetek közül, keleti Indiánál, igen gazdag szegfű borssal.

Nuszdorf, plébánias falu Austriának Ens alatt lévő Bécsi erdő alatt fekvő negyedében, a' Dunánál, nyugot északra Bécstől 1 mély fabr. 150 h. Itt rakatnak meg a' hajók, mellyek Bécsbe mennek.

Nuthe, kis folyó, eredetkezik Szaxoniában Jüterbogknál, Szaxonia, és Brandenburg

Digitized by Google

kézbesítő tiszt, és Potsdamnál a Havelfolyóba ömlik.

Nuttavuori, l. Nootkasund.

Nuvia, l. Sinadowi szigetek.

Nuyland, új Hollandiának déli partjai, a' keleti része még ismeretlen.

Nuzia, hegy Boemiában, melly szép kereszttel magas.

Nya Kopparberget, l. *Nya Kopparbergs Wästmanland* Svéd tartban, úgy nevezetett Falun vasúl való különbségnek okáért, melly Gamla Kopparbergen, vagy a Kupferbergnek neveztetik. Vannak itt igen jó rézbányák, mellyek sok esztendőkkel előbb ezüst ércet is találtattak, amiántkő sem hiányzik.

Nyárod, alsó, mvs Posony Vármegyében, Alsó Csallóközi járban, Pap Nyárod' tövében, közel Ersek Ujvárhoz, F. U. G. Pálffy, lakó Magy. kath. tul. pleb. templ. mal, 50 házzal, fő árulással, termékeny határral.

Nyborg, Neoburgum, jól erősített helység a' Fünen Dánia szigetén, tágas kikötővel, s vagyon itt egy kir. vára, és így senki nem akadhatik a' nagy Beltenkereszttül, mindég vagyon itt egy hadi hajó a' szigeten. Az utazás 4 mfd tart Seeland hátsó Cserőnig, itt pedig csak awy egészen elkerültetik Svédek, s' Dánusokból a' városi düledékei között.

Nyen, *Carlsby*, tengeri vs Finnlandiában Österbotten tartban, a' Botteni tengerőbölnél, egy kikötővel, és földi olaj kereskedéssel.

Nyék, Nekken, Markt, mvs Soprony Vmben, Sopronytól 1 1/4 mfd. F. U. M. Beszterhézy, lak. Németek, katsok, erdőkkel. A' hosszaposta úton.

Nyekiöbing, Nicopia, kőfallal körülvett fő vs Falster Dániai szigetben 200 h. és egy nagy kir. várral, tengeri kereskedést üz.

Nyenrödding, vs Mors Juttlandi szigeten, kikötővel.

Nyekiöbing, vs Seeland Dániai szigeten egy kikötővel.

Nyer, tót falu Bars Vármegyében, a' hol mének vagyon.

Nyeredt, vs Laaland Dániai szigeten, üz tengeri kereskedést.

Nyiregyháza, népes mvs Szabolcs Vármegyében, Király Pallek és N. Kálló között, F. U. G. Károlyi és G. Dessőffi, lak. Magy. Tót. kat. ó-hit. evan. és ref. tul. pleb. val. Póstaváltással, jó határral.

Nyherk, vs Hollandiai Gelderniben 5000 l.

Nyhjöbing, vs Mors Dániai szigeten 600 l. egy kikötővel, tengeri útazással és kereskedéssel.

Nyköping, (58° 45' 20" É. Sz. 34° 7' K. H.) fő vs Sudermannland Svedi tartban egy hasonló nevű folnál, tengeri, és vásáros vs egy várral, kikötővel, 2500 l. Vannak itt aczél, ágyú, posztó, szattyán, sárga vezi papiros, és kemenyítő labr. A' fő nyeresége a rufvasal sárga rezzel, és fából készült portékákkal külföldi kereskedésből jő. A' vsának vagyon 3 tengeri hajója.

Nyland, Finnlandiában tart. a' Finni tenger öbölnél, a' lak. gabona termesztésből, szarvas marha tartásból, és halászatból élnek.

Nymphaeus, fő Nagy Armeniában.

Nymphenburg, kir. mulató vár Bajor ország ban 1/2 óra távolságyira Münchentől szép

nagy kerttel, 171 h. és egy porczelán fabr.

Nyons, l. Neus, és Nions.

Nyslot. Neuschlosz, (61° 54′ É. Sz. 48° 53′ K. H.) vs Wiburg Orosz helyt. Hapertvesi tónál 40 h. 100 l. és erős várral, egy mély fónak közepén fekvő köszirton.

Nyssa, vs régi Indiában, Bachustól építtetett.

Nystadt, Niestadt, kis tengeri vs Finnlandiában a' Botthni tenger öbölnél, egy kikötővel 1000 l. evezőkkel, ruddal, és más fából csinált edényekkel kereskedik. Itt kötetett békesség 1721-ken 30 Aug. a' Svédek, és Oroszok között ama sokáig tartó északi had után, ezen békesség által Liefland, és Ingermannland a' Svédektől a' Muszkákhoz jött.

Nythe, Nyd, fó Skotziában, melly Kyle Grófs.ban keletkezik, és Solmay tenger öbölbe foly.

Nyitra, Nitra, Neutra, Nitria, régi híres, és fő vs Nyitra Várm.ben; egykor Királyi, most Püspöki, privilegiált vs; fekszik azon nevü víz partyán, Galgócz, és Verebély között. Nevezetes itt a' püspöki vár, a' Sz. Ferencz szerzetesinek pléb.ás templ. és klastroma; a' T. T. Piaristáknak számos Collegyioma, a' nevezetes Gymnásium igazgatássok alatt; a' nemzeti iskola, Prépostsági lakás, a' K. Papok háza, Derék szép épület a' Várm. háza is itten, említtést érdemel a' pósta, só, harminczad hivatal is a' savanyú vizével eggyütt. Lak. Tótok, Magy. Ném. egykor csak nem minnyájan Magyarok 2466 kat. 2 akat 5 ó-hit. 23 zsidó. Azonkívül, kik a' mellékes Párutszában mintegy 1400-an és a' várban 900-an laknak. Várának eredete régi, 's a' királyaink eredetét megelőzi, egy jó magas köszikrán, és partos hegyen. Gizela királynétól építtetett királyi templommal, és pompás Püspöki székkel. Ezen erősségben Vazul, Geyza vezér testvére utóbb megerősíttetvén, sok viszontagságot szenvedett; halhatatlan emlékezetü Fuchs Ferencz Püspöktől új életre hozattatott, ki itt egy 12 nevendékek' számára való convictust is épittetett. Püspöksége mellyről már K. Sz. után 815-ben említés vagyon, az Esztergomi Érsek Suffraganeusa; Káptalannya, 1 Fő Prépostot 8 Kánonokat számlál. Vannak 6 tiszteletbéli Kánonokjai is. Apáturi és Prépostyai kinemtétettek. Lyceumában nem csak Theologia, hanem Philosophia is taníttatik. A' fogyatkozattak szerzeményében 8-an, a' Seminariumban 64-en számláltatnak; osztatik három fő, és 16 megyei ker.re, mellyekben 142 plébániák, és 84 káplánságok, 6 szerzetes lakások, 273695 kat. 5 ó-hitüek és 8201 zsidók összeséggel 302881 lelkek foglaltatnak. Kiterjed e' Püspökség Nyitra, Trencsén Vármk.re.

Nyitra Vármegye, Comitatus Nitriensis, e' fő, és legnépesebb Várm. nevezetét vette Nyitra várától; fekszik Dunán innensö ker.ben; kelre Bars ész.ra, Trencsén és Thurócz, nyug.ra részént Morva, részint Posony, délre Komárom Vármegyék közt. Nagysága 121

Digitized by Google

□ mfd Hossza mint 16, szélessége különböző; legkeskenyebb Zsámbokrét körül. Vidéke hegyes kivált, észaról, délre mindinkább egyenes, és szép. Fő hegyei: 1) Czobor, mellyen Sz. István Kiva Benedictinusoknak klastromot építtetett; 2) Kraszna Lipa. 3) Javorina, 4) Ostrivrek, 5) Zalosztná. 6) Kicsera és Stribnyik 7) Inovetz, 8) Radosinszka, 9) Havran, 10) Homola, 11) Klag, 12) Gimes, 13) Tábor hegy, 14) Kozlitza, 's a' t. Erdeji is, számosak e' hegyeknek öblein. Fő vizei: Vág, Beszkó alatt köszöntbe e' Várm. be, 2) Nyitra, Német Próna felett ered. 3) Zsitva K. Tapolcsán felett fakad. Patakjai nevezetesek: Livina, Dudvág, Blava, Hólecska, Mijava, Khvojnitze, Zlatnitska 's a' t. Kútfői, 's ásványos vizei említ érdemelnek: a' Závadai, és Mipavai; az Onori savanyú víz. Erdöji híresek a' Pösténvi, és Bajmóczi, a' Biliczivel eggyütt. Ege és levegője kies, és egésséges. Földe a' kövér térségen termékeny mindennémü gabonában. Borai, kivált némelly részeken, jó izüek; Sere is híres. Mindennémü épületre, és tüzelésre való fákkal szolgál. Marha, kivált juh tartása jeles. Vadai is vannak. Az Ürményi lótenyésztetés igen nevezetes. Gyümölcsökkel is bövelkedik. Halai is vannak. Portáji 288. Ins. k. 310693, kik többnyire Tótok, Magyarok, kevés Németek, Kopaniczok Morva határánál; kat. és kevés evang. 's ó-hitüek. 1 K 1 Püspöki, 38 mvs, 415 falukkal, 1 várt (Leopold várát) 47 pusztákat számlál. A' Nyitrai, és Besztercze Bányai Püspökségekhez, 's az Esztergomi Érsekséghez tartoznak a' katholikusok.

Nyúl Indusok, népség ész. Indiába Makenzie fén, így nevezteték, mivelezen környékbe sok nyúl találtatik, nem szépen termett, de magát ékesíteni szerető nemzetség. Jegenye fenyő öszvetépett gyökerének szövésébe, melly Watape nevet visel, föznek.

Nyúlak szigete, mészeppd Sz. Margaréta szigete, a' Budai, és Pesti Duna partok közt fekszik; hajdan rakva volt szerzetes, és Apácza monostorokkal; most helyeiken F. H. Palatínus majorsága virágzik. l. Margit szigete.

Nyugot, Nyugoti, l. West.

Nywegen, l. Nimmegen.

Bayerische Staatsbibliothek München

Digitized by Google

III. Darab' Függeléke.

Illyrikum, Austriai, uralkodó Felséges Urunknak 1816. Augustus Havának harmadikán kihirdettetett végzése által felállított új Királyság, két Guberniumokból áll: első a' Lubáki, mellyhez tartoznak a' Kárinthia és Karniolia Herczegségek; második a' Triesti: ehez tartozandók: az Austriai Friaul, vagy is Istria; a' Görcz Grófság, és Gradiska; Magyar ország ból a' tengerparti vsok; Horváth ország ból ennek Dráván tulsó része, a' határ regementekkel együtt, a' mint az 1809-diki békülésnél elszakasztattak; Olasz ország ból a' Cividalei kerület. Népességöket lásd az Olvasókhoz előbocsátott szótól; terméseit az újabb Illyrikum alatt. Lásd Austria Cs. Bécsi Ujság' 223 darabjában 16 Aug. 1816.

István szigete, új Hollandia nyug. részén, szép vidéke és sok fája vagyon.

Katonai határok, (Militär gränze) A' 16—18 századig fellított tart.nyi ker. a' Törökök miatt, melly az Austriai bir.nak déli részén a' közép tengertől fogva fel a' Croátziai, Slavoniai, Banáti 's Erdélyi határokon egész Marmaros Várm.ig tart 220 mfdnyi hosszaságtére ezen határ lineának, 390 □ mfd, melly éjjel nappal 4380 ember tól őriztetik; lakosai örökös katonák 's polgárok is, számok 513000 megy, kik közt 100000 valóságos katona. Minden familiának vannak tulajdon feudális földjei, mellyektől itt kevesebb adó fizettetik a' közönségesnél, de minden Atya köteles fiai közzül katonát állítani, 's ha nincsenek fiai, szükségben maga szolgálni, a' formaruhát maga szerzi, had idejében fizettetik. Felsősége a' katonai tisztség; minden határ ker. Regementekre osztatik, mellynek mindenike 2 Bataillont, 16 Compániát 3 4000 embert foglal magában. Az Obester a Regement feje; a' tart.nyok különbféle Regementjeit egy kommandirozó General igazgatja. Ezen katonai tart. ész. déli keleti hegyekkel kertítetik-hé. Fő fóji a' Duna, Olt, Maros, Száva, Dráva, Szamos. Termékei: kukoricza, gyümölcs, dohány, selyem, marha, ló, júh, sertés, méz, viasz, hal. Felosztatik 4 fő ker.re. 1) a' Croátziai, melly Fritsch

Digitized by Google

szerént 194 67/100 □ mfd 2) a' Sclavoniai a' Sajkások Districtusával Magyar ors. ban Lichtenst. szerént 138 36/100 □ mfd 3) a' Csáikai Districtuson kivül 115 15/1000 □ mfd. mellyLipszki mappája szerént 16 4/100 vs mfd a' Lichtensterne szerént 17 24/100 □ mfd. 4) a' Bánáti magyar ors. Lichtenstern után 144 32/100 □ mfd. 5) Az Erdélyi, mellynek nagyságát meghatározni nem lehet, mivel lakossai folyvaikáni együlve lakának. A' népek száma Lichtenstern szerént Croátziában 412780. 6 vs 1204 falu Slavoniában 228100 3 vs h. 310 falub. Banátban 163500 2vs 157 faluErdélyben 150100 11 mvs 446 falu. Lak. leginkább Ráczok, Horvátok, Sclavoniták, Magyarok, Oláhok 's Székelyek, Relligiójok a' kath. evang. reform. unitar. 's Görög. Az egész katonai vidék áll a' Generál Határ - Directio alatt. — Az al - osztályok a' Districtusok a) A' Carlstadi 's Warasdi General Commando alatt 1) a' Carlstadi Generalatus ezen Regementekkel Liccai, Ottochai, Ogulini 's Sluini. 2) a' Warasdi Generalatus Körösdi's Sz. Györgyi Reg. kel. b) A' Croátziai Bán alatt az első 's 2-dik Bán Regement. c) A' Sclavoniai Generál Commando alatt a' Gradiskai, Brodi 's Pétervári Reg. 's a' Csajkisták Bataillonja. d) A' Bánáti Generál Commando alatt a' Bánáti német 's Illyriai Oláh Rácz Reg. e) Az Erdélyi General Commando alatt a' 2 Oláh 's 2 Székely gyalog Reg. a' Székely Huszárokkal eggyütt.

Kétegyháza, mvs Békes Várm. ben, és jár. ban, Gyulához és Csabához 2 óra, sík helyen. F. U. Gróf Almási Ignátz, ki éttől nevezetik is. Lakosi Oláhok 1000 ra, ó hitüek, tul plebyalis kal. egy kápolnával. Az Uraságnak lakhelyével, kivált szép ló és marha nevelésről nevezetes. A' helységnek Hszáji rendeszedettek.

Közép Lothian, l. Midlothian.

Közép Mark, l. Mittelmark.

Közép tenger, (Mediterraneum Mare) az Atlanti tengernek nagy öble, mellyet Gibraltari tenger szorulat által öszve köttetik. A' régi világ 3 részei közt, tére 40000 □ mfd; több külön öblökkel, mellyek mind külön tengerek tekintetnek. p. o. a' fekete, az Ægeum, az Adriai, az Otrantói (ketske), Genuai tengeröblök. Régi világban, Fretum Gadetanum, Mare, Ligusticum, Tyrrhenum, Hadriaticum, Ægeum, és Pampulicum részekre oszlott. A' Tyrrhenum, Italia, és Graecia Propria alatt Tuscum, 's Inferum nevet is viselt. Szelei állhatatlanok, 's a' Negroponti tengerszorúlatban regulátlanok, az Adriai tengeren rendes, 's Marseillénél gyenge habjai 's vizfolyása. Esztendőt ált a' világ tengeréből ebbe 567,648'000000 Cubicus lábnyi víz omol, 's ezeken felül 9 nagy fók p. o. a' Nil, Pó, Duna, Rhone, ezek miatt eszt. ált' 30 lábnyi magaságra kellene néki nőni, ha a' Gibraltári szorúlatnál lévő magaságra's mélységre nagyobb folyása az Atlanti tengerbe nem rohanna, 's ha földalatti mélységek 's a' nagy bővség által a' tenger fenekére okozott ömle-

Digitized by Google

ömledések a' víz sokaságát nem kissebbítenek. Ezen tengertől nevezfetik a volt Franczia Közép tengeri, Mediterranée, oszt. Alt ez a' hajdani Pisa tart, vagy is a' Hetruriai Kirs. ész. részéből, vagy a' Toscanai Herczegségéből a' tenger mellett fekszik, jobbára sik, imitt amott lapályos, de általjában termékeny; tére 491000 Hectarok 316000 l. Fő vs Livorno.

Lednyok szigete, l. Moen.

Az Egyházi birtak, ujontan Póma, Tivoli, és Subiaco kerületeken kívül 17, Delegatiókra osztatott; népességök e' következő: Róma, Tivoli, és Subiaco kerületek 245469. Frosinone 159769. Rieti 65734. Viterbo 114188. Civita vechia 19266. Perugia 181542. Spoleto 102053. Camcrino 31136. Macerata 107813. Fermo 77089. Ascoli 69058. Ancona 147355. Urbino és Pesáro 198145. Forli 150923. Ravenna 123767. Bologna 280701. Ferrara 170727. Benevento 20184. Összveséggel 2354719 lak. kal. A' Delegatiók három rendnek, első, második, és harmadik; nagyságokhoz képest, a' mellynek Elöljárója Cardinális, Legatio nevet visel.

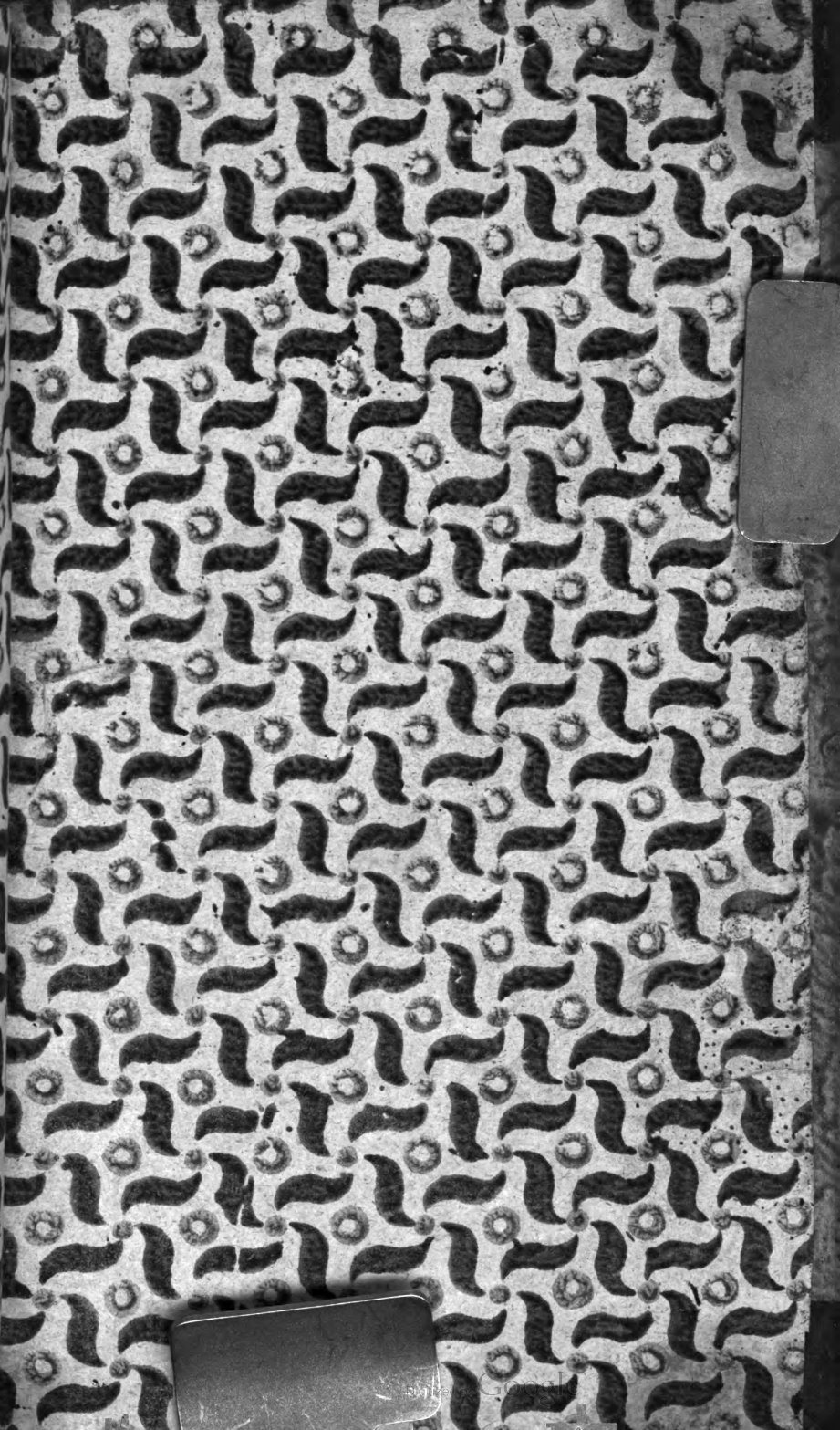
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google